॥ वृन्दावने स भगवान् जयतीह साक्षात् ॥

વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્. શ્રી નિષ્કુળાનંદસ્વામી વિરચિત

ભક્તચિંતામણિ

-: પ્રસિદ્ધ કર્તા :-

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, વડતાલધામ

વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્. શ્રી નિષ્કુળાનંદસ્વામી વિરચિત

ભક્તચિંતામણિ

॥ वृत्तालये स भगवान् जयतीह साक्षात् ॥

વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્. શ્રી નિષ્કુળાનંદસ્વામી વિરચિત

“ભક્તચિંતામણિ”

: **સંપાદક** :

શાસ્ત્રી શ્રી સંતવલ્લભદાસજી (PH.D, D.Litt)

દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ દેવ

ગાદીના સનાતન ધર્મમાર્તણ્ડ

પ.પૂ.ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી રાકેશપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની

આજ્ઞાથી

:: **પ્રસિદ્ધકર્તા** ::

વડતાલ મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી બોર્ડ વતી

મુખ્ય કોઠારી પ.પૂ. સદ્. શાસ્ત્રી શ્રી ઘનશ્યામપ્રકાશદાસજી સ્વામી

ગુરુ : પ.પૂ. સદ્. કો. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામી

વડતાલ—સંસ્થાન

ગ્રંથ : ભક્તચિંતામણિ

પ્રકાશક તથા સર્વ હક્ક :

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, સંસ્થાન-વડતાલ.

મુ.પો.વડતાલ. તા. નડીયાદ,

જી. ખેડા પીન : ૩૮૭૩૭૫ (ગુજરાત)

પ્રકાશન તિથી : સં. ૨૦૭૫, કારતકી સમૈયો,

તા. ૧૭ થી ૨૩ નવેમ્બર - ૨૦૧૮

શ્રી વચનામૃત દ્વિશતાબ્દિ મહોત્સવ સં. ૨૦૭૬ ઉપક્રમે

આવૃત્તિ : પ્રથમ

પ્રત : 3000

પડતર કિંમત : રૂા. ૧૦૫/-

સૌજન્યને આભારી વેચાણ કિંમત : રૂા. ૫૦/-

ISBN : 978-81-939354-5-3

પ્રાપ્તિ સ્થાન : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, વડતાલ-૩૮૭૩૭૫.

તા. નડીયાદ, જી. ખેડા. (ગુજરાત)

ફોન : ૦૨૬૮ - ૨૫૮૯૭૨૮/૭૭૬

મુદ્રક : શ્રીજી આર્ટ, અમદાવાદ.

(૦૭૯) ૨૬૪૪૧૫૨૨, ૭૬૦૦૦૨૬૬૮૬, ૯૮૭૯૬૦૬૬૮૬

E-mail : shreejiart@gmail.com, **Web :** www.shreejiarts.org

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન

ગ્રંથકર્તા વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્‌ગુરુ શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી

પ.પૂ.ધ.ધુ.૧૦૦૮ આચાર્યશ્રી રાકેશપ્રસાદજી મહારાજ

હાર્દિક અભિનંદન

સર્વાવતારી આરાધ્ય ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ અને તેમના સંતો-ભક્તોના દિવ્ય-અમાનુષિક ચરિત્રોને **'વૈરાગ્યમૂર્તિ સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી'** એ **'ભક્તચિંતામણિ'** ગ્રંથમાં ગુથ્યાં છે. આ ગ્રંથના પ્રત્યેક શબ્દોમાં પ્રગટ પરબ્રહ્મનો સંબંધ નીતરે છે. અને આ ગ્રંથ ભગવદ્‌ભક્તોની **'ચિંતામણિ'** છે. આવા અનુપમ ગ્રંથના પ્રકાશનકાર્યમાં વડતાલધામ નિવાસી **સાં.ચો. શ્રી દુધીબા** એવમ્ તેમના મંડળ તરફથી આર્થિક સહયોગ પ્રાપ્ત થયેલ છે.

આરાધ્ય ઈષ્ટદેવ વડતાલ વિહારી **શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજ** તથા **શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ** આદિક દેવ આપ સહુનું મંગલ વિસ્તારો એ જ હાર્દિક પ્રાર્થના.

- સત્સંગ કૃપાભિલાષી શાસ્ત્રી સંતવલ્લભદાસના હેતપૂર્વક જય શ્રી સ્વામિનારાયણ.

॥ वृत्तालये स भगवान् जयतीह साक्षात् ॥

प्रकाशकीयम्

''भक्तचिन्तामणिरयं भूयात्काङ्क्षितसिद्धये ।
यस्य भक्तितरङ्गेषु रमते हंसमण्डली ॥''

''.....નિષ્કુળાનંદ સ્વામી છે તેને સ્ત્રી-ધનાદિક પદાર્થનો જોગ થાય, તોપણ એ ડગે નહી.'' (વ.અં.૨૬)

ભગવાન શ્રીહરિજીનો જેમણે આવો દૃઢ વિશ્વાસ જીત્યો છે એવા વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્‌ગુરુ શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ આપણને એક ચિંતામણિ આપી છે. સમગ્ર સત્સંગ જેની પ્રાપ્તિથી કૃતકૃત્ય થયો છે તે ભેટ છે ''ભક્તચિંતામણિ.''

ભક્તચિંતામણિની પ્રત્યેક કડીમાં પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની અલૌકિક મૂર્તિનો સંબંધ વણાયેલો છે. અચરજકારી મૂર્તિનાં દિવ્ય સંબંધના પ્રતાપે આ ગ્રંથ પણ અચરજકારી બની રહ્યો છે. તો ગ્રંથ કર્તાની કલમે જોઈએ...

''બીજા ગ્રંથ તો બહુ જ છે, સંસ્કૃત પ્રાકૃત સોય ।
પણ પ્રકટ ઉપાસી જનને, આ જેવો નથી બીજો કોય ॥
છે આ ભક્તચિંતામણિ નામ રે, જે જે ચિંતવે તે થાય કામ રે ॥
હેતે ગાય સુણે આ ગ્રંથ રે, તેનો પ્રભુ પૂરે મનોરથ રે ।
બીજી કથા તો બહુ સાંભળે રે, પણ આ વાત ક્યાં થકી મળે રે ।
જેમાં ચર્ણે ચર્ણે છે આનંદ રે, પામે જન કહે નિષ્કુળાનંદ રે ॥

આ સમગ્ર ગ્રંથમાં પણ શાંતિપાઠ, ત્રિપત્રી, ૭૬મું પ્રકરણ, શ્રી ગોપાળાનંદ સ્વામીનું પ્રકરણ વગેરે અતિશય ચમત્કારી છે. એવો હજારો સંતો-ભક્તોનો અનુભવ છે. એટલે જ ગ્રંથ અધ્યયન અલુપ્ત થઈ રહ્યું છે, એવા સમયમાં પણ આ ગ્રંથ અધ્યયનનો મહિમા દિન-પ્રતિદિન વધી રહ્યો છે. સમસ્ત મનોવાંછિત સુખ પ્રાપ્તિ માટે ''ભક્તચિંતામણિ'' ચિંતામણિ છે.

આજે દેશ-વિદેશમાં સત્સંગ હિતાર્થે

''જો શરણાગત આવત આગે, ચિંતા ટારત ચિત્ત કી ।
પરમારથ કારણ જગ વિચરત, રીતિ એહી મહંત કી ॥''

સતત વિચરણશીલ આચાર્ય મહારાજશ્રી એવં બ્રહ્મનિષ્ઠ સદ્‌ગુરુ સંતો; અથાગ પરિશ્રમ કરી ઘેર-ઘેર આ ભક્તચિંતામણિની ભેટ આપી રહ્યા છે. અને વળી તેઓશ્રીના હૃદયમાં પ્રગટ ભગવાનનાં ચરિત્રો સભર સાહિત્ય પ્રત્યે અનેરો ભક્તિભાવ કાયમ માટે રહ્યા કરે છે એટલા માટે **'શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર સંસ્થાન વડતાલ'** દ્વારા અનેકવિધ સાહિત્યનું પ્રકાશન થતુ રહ્યું છે. આ અવસરે નૂતન પ્રકાશનોમાં એક આ 'ભક્તચિંતામણિ' ગ્રંથ 'ગુટકા' સ્વરૂપે પ્રસ્તુત છે.

આ ગ્રંથની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે, ગઢપુરમાં વૈરાગ્યમૂર્તિ શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી આ ગ્રંથ લખતા જાય અને શ્રીજી મહારાજ વેરીફાઈ કરતા જાય. આમ સ્વયં પરાત્પર પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણનો પ્રસાદીભૂત, આત્યંતિક કલ્યાણને આપનારો આ ગ્રંથ છે.

આ ગ્રંથ પ્રકાશનનો હેતુ માત્ર ભગવત્ ભક્તોને ગ્રંથ સરળતાથી પ્રાપ્ત થાય એ જ છે. આ ગ્રંથ અત્યારે સુલભ હોવા છતાં યાત્રાર્થી ભક્તો માટે ગ્રંથાધ્યાયનની

સાનુકુળતાને લક્ષમાં રાખીને 'વડતાલ ટેમ્પલ બોર્ડ કમિટી બોર્ડનાં ત્યાગી-ગૃહી તમામ સભ્યો દ્વારા શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિ પ.પૂ.ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી રાકેશપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી **''શ્રી વચનામૃત દ્વિશતાબ્દિ મહોત્સવ સં. ૨૦૭૬''** ઉપક્રમે આ ગ્રથનું પ્રકાશન કરવાનું નિરધાર્યુ છે.

આ ગ્રંથ પ્રકાશન કાર્યમાં શા. સંતવલ્લભદાસ, પૂર્ણવલ્લભદાસ એવં અમૃતવલ્લભદાસ તથા શ્રી હરેન્દ્રભાઈ ભટ્ટ વિગેરે સહયોગીઓએ પોતાની સુઝબુઝ, આ સેવામાં વાપરીને સાર્થક કરી છે. ભગવાને આપેલી શક્તિ ભગવત્કાર્યમાં વપરાય ત્યારે તે ખરા અર્થમાં સાર્થક થાય છે.

અંતમાં 'गच्छतः स्खलनं क्वापि भवत्येव प्रमादतः' ન્યાયે ક્યાંય પણ કોઈ પ્રકારની ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય તો આપ સુજ્ઞજનો જરૂરથી હંસક્ષીરન્યાયે સાર ગ્રહણ કરી અમારી ક્ષતિઓને માફ કરશો એજ.

આમ સર્વાવતારી પરાત્પર પરબ્રહ્મ ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનાં દિવ્ય ચરિત્રોથી ભરપૂર આત્યંતિક મોક્ષપ્રદ આ 'ભક્તચિંતામણિ' ગ્રંથને યથેષ્ટ નવા રૂપરંગ 'ગુટકા' સ્વરૂપે આપ સહુ સમક્ષ પ્રસિદ્ધ કરતા આનંદ અનુભવીએ છીએ એજ.

શા. શ્રી ઘનશ્યામપ્રકાશદાસજી
ગુરુ : પ.પૂ. સ.ગુ. કો. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામી
મુખ્યકોઠારીશ્રી વડતાલ-સંસ્થાન

શેખપાટ - ધોલેરાધામ

સં. ૧૮૨૨ - સં. ૧૯૦૪

પૂર્વાશ્રમનું નામ :- લાલજી સુતાર

માતા :- અમૃતબા

પિતા :- રામજીભાઈ (લતિપુરા પ્રથમ રહેઠાણ સ્થાન)

ધર્મપત્ની :- કંકુબાઈ

પુત્ર :- માધવ (ગોવિંદાનંદ સ્વામી) અને કાનજી

'वैराग्यं ज्ञेयमप्रीतिः श्रीकृष्णेतरवस्तुषु ।' શ્રીજી મહારાજ સ્વહસ્તલિખિત આ વૈરાગ્યની વ્યાખ્યાનુસાર અન્વર્થસંજ્ઞા ધરાવનારા સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી છે. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પૂ. સ્વામીની આગવી ઓળખ ''વૈરાગ્યમૂર્તિ'' તરીકે વિખ્યાત છે. 'यस्य देवे पराभक्तिः यथा देवे तथा गुरौ' આ ઉપનિષદ્ની શ્રુતિ અનુસાર ગુરુભક્તિ કરનાર માતા અમૃતબા અને પિતા રામજીભાઈની ભક્તિ-ભાવનાથી પ્રસન્ન થયેલા; પોતાના

સદ્‌ગુરુ મહાસમર્થ સમાધિનિષ્ઠ સ.ગુ. શ્રી આત્માનંદ સ્વામીએ અંતરનો રાજીપો દર્શાવતા કહ્યુ, **'રામજી ! તારે ત્યાં પરબ્રહ્મનાં મોકલેલા મુક્તાત્મા પ્રગટ થશે અને આખુય કુળ ઉજાગર કરશે.'** જોતજોતામાં થોડા વર્ષો વિત્યા. આ ભક્તિસંપન્ન દંપતિને ત્યાં 'વિ.સં. ૧૮૨૨ મહા સુદ વસંતપંચમી'ના પૂનિત પર્વે 'શેખપાટ' ગામમાં આ મુક્તાત્માનું પ્રાગટ્ય થયું. માતા-પિતાને આનંદ ન સમાયો. તેમને લાડકવાયા દીકરાનું નામ 'લાલજી' રાખ્યું. લાલજીનું પ્રાગટ્ય વૈરાગ્યની વ્યાખ્યા સમાન હતું. ''પુત્રના લક્ષણ પારણે'' કહેવત મુજબ બાળપણથી જ ત્યાગ-વૈરાગ્યની છટા આત્મસાત્ હતી. છતાં પણ આ લોકના રીતિ-રીવાજ મુજબ પિતાએ નાની વયમાં જ 'કંકુબાઈ' નામની સુકન્યા સાથે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું. આમ, માતા-પિતાના અતિ આગ્રહથી રાજા પ્રિયવતની માફક સંસારનાં બંધને બંધાયા. સમય જતા આ મુક્તાત્માને ત્યાં બે પુત્રરત્નો અવતર્યા. માધવજી અને કાનજી.

❖ સં. ૧૮૪૩ માં લાલજી રામાનંદ સ્વામીનાં દર્શન કરવા લોજ પધાર્યા. પ્રથમ દર્શનથી જ પોતાની વૃત્તિઓ સ્વામીમાં આકર્ષાય ને સ્થિર થઈ. પરિણામે સ્વામી વિશે અસાધારણ પ્રેમ પાંગર્યો અને સદ્‌ગુરુ તરીકે સ્વીકારી સેવા-સામગમનો લાભ લીધો. આમ શ્રીરામાનંદ સ્વામીના સત્સંગથી સુષુપ્ત વૈરાગ્યને પોષણ મળ્યું. ભાગવતી દીક્ષા માટે સ્વામીને પ્રાર્થના કરી પરંતુ **'હમણા ઘેર રહો, જરૂર પડ્યે બોલાવી લઈશું.'** આમ સ્વામીની આજ્ઞા થતા લાલજી જળકમળવત્ સંસારમાં રહેવા લાગ્યા.

❖ લાલજીના પરમ સ્નેહી મૂળજી (ગુણાતીતાનંદ સ્વામી) આ બન્ને મુક્તાત્મા પોતપોતાનું વ્યવહારિક કાર્ય દિવસભરમાં સંકેલી નાખતા; અને

'या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥'

મુજબ બન્ને મુક્તો રાત્રે ત્રણ ત્રણ ગાઉ ચાલીને

ખરીગામનાં શિવાલયમાં બેસીને બ્રહ્મ-પરબ્રહ્મની જ્ઞાનગોષ્ઠીમાં રાત્રી વીતાવતા.

❖ પોતાના સદ્ગુરુ શ્રી રામાનંદ સ્વામીએ પ્રકટ શ્રીહરિજીનો નિશ્ચય કરાવ્યો હતો. સ્વામી સ્વધામ જવાના થયા એ પહેલા સમગ્ર ઉદ્ધવ સંપ્રદાયની ધર્મધુરા શ્રી સહજાનંદ સ્વામીને સોપી. એ સમયે લાલજીએ સ્વહસ્તે બનાવેલ મંજુસ અને ડામચીયો અર્પણ કરી ખુબ પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી હતી.

❖ એક વખત મહારાજ ભાદરા પધાર્યા હતા. ત્યારે પણ લાલજી દર્શન-સેવા-સમાગમનો લાભ લેવા ૨૧ કિ.મી. દૂર પહોચી ગયા હતા. આવું મહારાજને વિશે લાલજીને અસાધારણ ખેચાણ સહજ રહ્યા કરતુ.

❖ એક સમયને વિશે લાલજી સુથારી કામ કરતા હતા. ત્યારે હાથમાંથી વાંસણો છટક્યો, તે માથા પર આવ્યો. માથામાં અસહ્ય ઘા પડ્યો ને લોહીની ધાર વહેવા માંડી. તેથી લાલજી મૂર્છિત થઈ ગયા. આ સમયે

'આજ સુધી પણ અમારી રાખો છો ખબર સારી. જીવન૦ ।
પળે પળે કરો પ્રતિપાળ, એવો બીજો કોણ દયાળ. જીવન૦ ॥'

પ્રમાણે શ્રીહરિજીએ 'જાણે કે કંઈ થયુ જ નથી.' એવી રીતનું લાલજીનું જતન કર્યું હતું.

❖ દિવસો પછી દિવસો વ્યતીત થવા લાગ્યા. લાલજીને શ્રીજીનો રંગ ચડતા વાર ન લાગી. વૃત્તિઓ શ્રીજીમાં ઓત-પ્રોત થવા માંડી. પણ સંસાર આંખના કણાની જેમ ખૂચતો હતો. અંતર્યામીએ લાલજીની મનોવ્યથા જાણી. વિ.સં. ૧૮૬૦ માં મહારાજે શેખપાટમાં વસંતપંચમીનો સમૈયો કર્યો. સમૈયો પૂરો કરી કચ્છ દેશમાં જવાનું વિચાર્યું. પણ ત્યાંના ભોમિયા વગર શું થાય ? પછી ભોમિયા તરીકે લાલજીને લીધા. લાલજીએ માર્ગમાં સાથે લઈ જવા માટે પાણી, ભાતુ અને વાટ ખર્ચી લીધા. પરંતુ 'अघटीत घटना सामर्थ्यम्' મહારાજે માર્ગમાં બધું અપાવી-લૂટાવી નિષ્કિંચન કર્યા. કચ્છની કોરી ધરતી પર આગળ વધતા તૃષાતુર

લાલજીના પ્રાણ કંઠે આવ્યા. શ્રીહરિજીએ સમુદ્રનું ખારુ પાણી મીઠુ કરી પાયું. આમ; પ્રભુજીએ લાલજીના જીવન માટે ખારો સાગર મીઠો કર્યો અને સત્સંગની સેવા માટે સંસાર સાગર ખારો કર્યો. આ હેતુ માટેની જ તેઓની આ યાત્રા હતી. યાત્રા આગળ વધતા આધોઈ ગામે આવી અટકી.

આધોઈ ગામની ભાગોળે ઉતારો કર્યો. પ્રભુજીએ લાલજીને ગામમાંથી ભિક્ષા માગી લાવવા કહ્યું, ત્યારે લાલજી કહે 'મહારાજ ! આ મારા સસરાનું ગામ છે. વગેરે.' અનંત જીવોના ઉદ્ધાર માટે જ જેઓનુ પ્રાગટ્ય છે એવા શ્રીહરિજીએ લાલજીને કહ્યું; 'તમને કોઈ ઓળખે નહી, એવા બનાવી દઈએ તો ?' એમ કહીને વૈરાગ્યને વરેલા લાલજીને મુંડન કરાવી ભગવી અલ્ફી પહેરાવી દીક્ષા આપી. અને કહ્યું; ''ઘણા વર્ષોથી તમે જે ઈચ્છતા હતા એ ઈચ્છા આજે અમે પૂરી કરીએ. તમે હવે કુળ તજીને નિષ્કુળ થયા માટે તમારુ નામ **'નિષ્કુળાનંદ સ્વામી'** છે. જાવ

તમને હવે કોઈ નહી ઓળખે.'' આમ જે ભોમિયા હતા તે ભગવાધારી થયા.

પછી મહારાજની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરી સ્વામી સસરાને ત્યાં જ ભિક્ષા માગે છે. સ્વામીનો અવાજ સાંભળતા જ પત્ની અને સાસુ બહાર આવ્યા. સ્વામીને જોઈને અચરજ પામ્યા. તેઓએ કહ્યું, 'આ શુ કર્યું ?' નીચી નજરે સ્વામીએ જવાબ આપ્યોઃ 'પ્રગટ પ્રભુની સેવા અર્થે મે સંસારનો ત્યાગ કર્યો છે. પ્રભુજી ભૂખ્યા થયા છે, તો જલ્દી ભિક્ષા આપો.' પત્નીથી રહેવાયુ નહી એટલે બે દિકરાને સામે લાવી ઊભા રાખ્યા. પરંતુ આતો મૂર્તિમાન વૈરાગ્ય. શાના પીગળે ? અગ્નિને તો વળી ઊધઈ શાની ? પછી ભિક્ષા લઈ મહારાજ પાસે આવ્યા. મહારાજ તેઓ પર અતિ રાજી થયા ને કહ્યું, ''**તમે તો મૂર્તિમંત વૈરાગ્ય છો.**'' પછી ત્યાંજ 'યમદંડ' ગ્રંથ લખવાની આજ્ઞા કરી. ત્યારે સ્વામી કહે, 'અરે મહારાજ ! કાળા અક્ષર કુહાડે માર્યા, મને કંઈ નથી આવડતું.' હૃદયના આશિષ આપતાં

પ્રભુજીએ કહ્યું, 'જાઓ આજથી તમે જે લખો તે કવિતા થશે અને બોલો તે છંદ-છપ્પયમાં ગોઠવાશે.'

આમ; લાલજીમાંથી નિષ્કુળાનંદ અન્વર્થ સંજ્ઞા ધરાવનાર સ્વામીએ શ્રીજીના રહસ્યોને ગ્રંથોમાં ગુંથવા માંડ્યા. જે આજે પણ એટલું જ મોક્ષમાર્ગે દિવા-દાંડીરૂપ બની રહ્યું છે. અને અંત સમયે પૂ. સ્વામીએ 'ભક્તિનિધિ' ગ્રંથની રચના સંપૂર્ણ કરીને સં. ૧૯૦૪ માં અષાઢ વદ નવમીના રોજ ધોલેરાધામમાં દિવ્યતનુ પ્રાપ્ત કરી મહારાજ અને મુક્તો સાથે અક્ષરવાસી થયા.

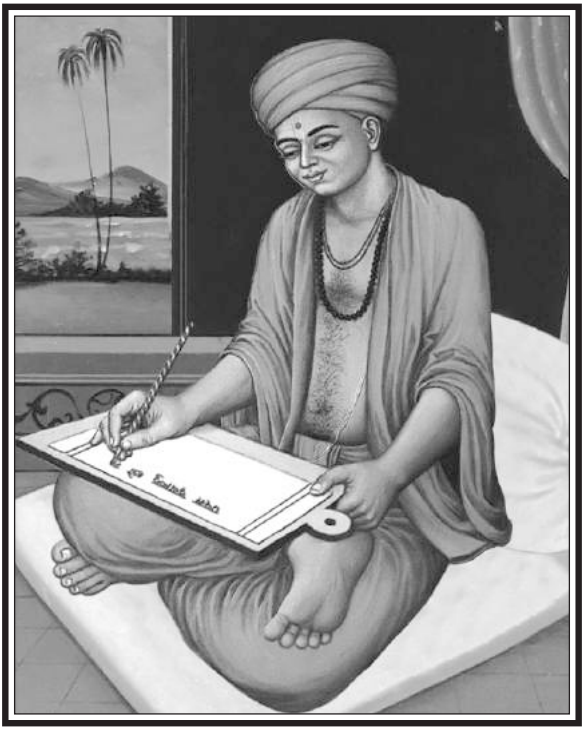
પૂ. સ્વામીએ યમદંડ, પુરુષોત્તમ પ્રકાશ વગેરે ૨૨ જેટલા ગ્રંથોની રચના કરી છે. જે વર્તમાન સમયમાં નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય નામે સુપ્રસિદ્ધ છે. અને જેમ પોતાનું નામ અન્વર્થ સંજ્ઞક છે, એવી જ રીતે ભગવાનના ભક્તોની ચિંતામણિ એટલે 'ભક્તચિંતામણિ.' આ ગ્રંથ આપણે સહુને સ્વામીએ ભેટ આપ્યો છે. સ્વામીએ લખેલા સમગ્ર ગ્રંથો

મધ્યે આ મોટામાં મોટો અને સ્વયં મહારાજે ગઢપુર લક્ષ્મીવાડીમાં વેરીફાઈ કરેલો આ પ્રસાદીભૂત ગ્રંથ છે.

આ ગ્રંથની શૈલી અત્યંત રસાળ છે, રાગ-ઢાળ પણ અતિ સરળ છે તથા ભક્તભોગ્ય છે. આશા છે કે 'ગુટકા' સ્વરૂપે આ નવપ્રકાશિત ગ્રંથ સર્વ સ્વામિનારાયણીય અનુયાયીવૃંદને સર્વ રીતે અત્યંત લાભદાયી થશે.

— સાધુ અમૃતવલ્લભદાસ

ગુરુ : પ.પૂ. શા. શ્રી ઘનશ્યામપ્રકાશદાસજી સ્વામી

ભક્તચિંતામણિ ગ્રંથકર્તા

વૈરાગ્યમૂર્તિ સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી

અનુક્રમણિકા

૧.	કવિશ્રી નિષ્કુળાનંદસ્વામીએ કરેલ પ્રગટ પ્રભુનું મંગલાચરણ.	૦૧
૨.	ગ્રંથ નિર્વિઘ્ન પૂર્ણ થાય તે માટે સ્વામીએ પ્રગટ સંતોને કરેલી સ્તુતિ.	૦૪
૩.	ગ્રંથનો મહિમા અને કથાના વિષયનું પ્રતિપાદન.	૦૮
૪.	હિમાલયનું વર્ણન અને બદ્રિકાશ્રમમાં શ્રી નરનારાયણનાં દર્શને ઋષિઓનું આવવું.	૧૨
૫.	ઋષિઓનાં નામ તથા ઋષિઓ દ્વારા શ્રીનરનારાયણનું પૂજન.	૧૫
૬.	ઋષિઓએ સ્તુતિ કરી, ભગવાને સંતોનો મહિમા કહ્યો પછી પ્રભુના પૂછવાથી ભરતખંડમાં વ્યાપેલા અધર્મના સમાચાર આપ્યા.	૨૦
૭.	ધર્મ-ભક્તિનું આવવું, દુર્વાસા ઋષિનો શાપ અને અનુગ્રહ.	૨૪
૮.	પ્રભુએ પ્રગટ થવાનું વરદાન આપ્યું તથા અસુરોએ જન્મ લઈ અધર્મ ફેલાવવાનું અગાઉ આયોજન કર્યું તેનું નિરૂપણ.	૨૯
૯.	અસુરોએ ફેલાવેલા અનાચાર, અત્યાચારનું વર્ણન.	૩૨
૧૦.	ધર્મદેવનો જન્મ, જનોઈ પ્રદાન અને શાસ્ત્રાભ્યાસ.	૩૮

૧૧. ભક્તિમાતાનો જન્મ, વિવાહ અને પતિવ્રતાનાં ધર્મનું નિરૂપણ. ૪૧
૧૨. ધર્મોપદેશ, રામપ્રતાપનો જન્મ, અસુરો દ્વારા હેરાનગતિ, પ્રયાગમાં રામાનંદસ્વામીનો મેળાપ અને મહાદીક્ષા લીધી. ૪૬
૧૩. રામાનંદસ્વામી દ્વારા એકાંતિક ધર્મનો ઉપદેશ, છપૈયામાં ફરી અસુરોનો ત્રાસ અને ગરીબાઈના દુઃખમાં ધર્મ દ્વારા ભક્તિને ઉપદેશ. ૪૯
૧૪. હનુમાનજીની પ્રેરણાથી વૃંદાવન જવું, ત્યાં અનુષ્ઠાન, કૃષ્ણદર્શન અને સ્તુતિ કરી તેનું વર્ણન. ૫૪
૧૫. ધર્મથકી ભક્તિને ઉદરે ટુંકકાળમાં પ્રગટ થવાનું પ્રભુનું વરદાન, વનમાં ધર્મ-ભક્તિને અશ્વત્થામાનો મેળાપ અને શાપ. ૫૮
૧૬. ધર્મ-ભક્તિને હનુમાનજી દ્વારા આશ્વાસન, સંવત ૧૮૩૭ ચૈત્ર સુદ - ૯ રાત્રે શ્રીહરિનું પ્રાગટ્ય તથા માતાએ કરેલી સ્તુતિ. ૬૩
૧૭. બાળપ્રભુનો જન્મોત્સવ, જાતકર્મ, કૃત્યાઓને હનુમાનજી દ્વારા મેથીપાક, હનુમાનજીએ પ્રભુ માતાને આપ્યા તથા મહિમા કહ્યો. ૬૯
૧૮. માર્કંડેયમુનિએ કરેલું શ્રીહરિનું નામકરણ, કાન વિંધાવવા, પ્રથમ વાર અન્ન જમાડવું વગેરે સંસ્કાર અને બાળલીલાઓનું વર્ણન. ૭૪

૧૯. રામપ્રતાપનાં વિવાહ, પ્રભુના ચૌલ સંસ્કાર, કાલિદત્તનો વિનાશ. ૮૦

૨૦. ધર્મ-ભક્તિ અયોધ્યામાં રહેવાં આવ્યાં, ઘનશ્યામજીની અદ્‌ભૂત ધર્મમય દિનચર્યાનું વર્ણન. ૮૫

૨૧. ઇચ્છારામનો જન્મ, શ્રીહરિનો શાસ્ત્રાભ્યાસ, ભક્તિમય જીવન. ૮૯

૨૨. ઘનશ્યામને ઉપવીત સંસ્કાર આપી ધર્મદેવે કરેલો ઉપદેશ. ૯૩

૨૩. પ્રભુએ સર્વશાસ્ત્રનાં સારરૂપ ગુટકો લખ્યો, અસુરોને મોહ પમાડી નાશ કર્યા. બીજા અસુરોને મારવા વનમાં જવાનો સંકલ્પ કર્યો. ૯૭

૨૪. શ્રીહરિએ માતાને હરિગીતાનું જ્ઞાન આપ્યું તથા પોતાનો નિશ્ચય કરાવી દેહત્યાગ કરાવ્યો. ૧૦૨

૨૫. શ્રીહરિએ ધર્મપિતાને દિવ્ય દર્શન અને વરદાન આપ્યું. ૧૦૭

૨૬. રામપ્રતાપ તથા ઇચ્છારામને અંતિમ ભલામણ કરી ધર્મદેવે દેહત્યાગ કર્યો, પ્રભુએ ગૃહત્યાગ કર્યો. ૧૧૧

૨૭. અયોધ્યાવાસીઓનો કરુણ વિલાપ ૧૧૭

૨૮. વર્ણીનું વિકટ વનવિચરણ, મારવા આવેલ ભૂત-ભૈરવને મારી હનુમાનજીએ ભગાડી મૂક્યા, વર્ણીજી ગંગા કિનારે પહોંચ્યા ૧૨૨

૨૯. મૂર્તિમાન હિમાલયે માર્ગ બતાવ્યો, વર્ણીનું પુલહાશ્રમમાં કઠિન તપ અને સૂર્યદર્શન, અને સૂર્ય પાસે વૈરાગ્યનું વરદાન મેળવ્યું. ૧૨૬

૩૦. બુટોલપુરના રાજાને પોતાનો નિશ્ચય કરાવ્યો, ગોપાળયોગી સાથે પ્રભુનો મેળાપ, ટુંક કાળમાં જ વર્ણીએ યોગ સિદ્ધ કર્યો. ૧૩૧

૩૧. પ્રભુએ ગોપાળયોગીને બ્રહ્મ સ્થિતિ તથા દિવ્યગતિ આપી, સિરપુરમાં સિદ્ધોનો દંભ છોડાવી કામાક્ષી આવ્યા. ૧૩૫

૩૨. અહંકારી પિબેકને વર્ણીએ ફેલ છોડાવી પોતાનો આશ્રિત કર્યો. ૧૪૦

૩૩. નવલખા પર્વત પર યોગીઓને નવલાખરૂપે ભેટ્યા, કપિલાશ્રમ થઈ જગન્નાથપુરીમાં દસહજાર અસુરોનો નાશ કર્યો. ૧૪૫

૩૪. આદિકૂર્મમાં રાજા દ્વારા અસુરોનો નાશ, રામેશ્વર સુધીની યાત્રા, શાલગ્રામને પાણી પાયું, વર્ણીને ઉપવાસ થયા છતાં બાળમુકુંદની ચિંતા થઈ પછી શંકરપાર્વતીએ સાથવો જમાડ્યો. ૧૫૦

૩૫. ભૂતપુરી, કન્યાકુમારી, પંઢરપુર, નાસિક અને ભીમનાથ થઈ સંવત્ ૧૮૫૭ શ્રા. વદ-૬ લોજ પધાર્યા - વર્ણીની કઠોર તપશ્ચર્યાનું વર્ણન. ૧૫૫

૩૬. રામાનંદસ્વામીનો જન્મ અને ગૃહત્યાગનું વર્ણન. ૧૫૯

૩૭. રામાનંદસ્વામીને આત્માનંદસ્વામી પાસેથી યોગ સમાધિ પ્રાપ્ત થઈ. પરંતુ નિરાકારવાદી હોવાથી છોડી દીધા, શ્રીરંગક્ષેત્રમાં રામાનુજાચાર્ય થકી વૈષ્ણવી દીક્ષા અને ભગવદ્ દર્શનનું વરદાન મેળવ્યું. ૧૬૪

૩૮. વૃંદાવનમાં રામાનંદ સ્વામીને સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણનાં દર્શન તથા ઉદ્ધવસંપ્રદાય સ્થાપવાની આજ્ઞા, તે રામાનંદસ્વામીના શિષ્ય સુખાનંદસ્વામી તથા વર્ણીનો લોજની વાવે મેળાપ. ૧૬૭
૩૯. વર્ણી અને મુક્તાનંદસ્વામીનું મિલન તથા પાંચ ભેદનાં લક્ષણ. ૧૭૨
૪૦. મુક્તાનંદસ્વામીએ વર્ણીને કહેલ પોતાના ગુરુનો મહિમા, વર્ણીનું ત્યાગ - વૈરાગ્ય યુક્ત વર્તન તથા ધ્યાનમાં રામાનંદસ્વામીનું દર્શન. ૧૭૭
૪૧. મુક્તાનંદસ્વામીએ વર્ણીના ગુણો વર્ણવતો ગુરુને પત્ર લખ્યો. ૧૮૨
૪૨. વર્ણીએ રામાનંદસ્વામીને લખેલ પત્રમાં ભક્તિ તથા પ્રભુદર્શનની ઉત્કંઠા દર્શાવી તત્કાળ દર્શન દેવાની પ્રાર્થના કરી. ૧૮૬
૪૩. રામાનંદસ્વામીએ બન્નેનો ઉત્તર તથા ભલામણ કહી મોકલાવ્યા. ૧૯૧
૪૪. પીપલાણામાં વર્ણી અને રામાનંદસ્વામીનો મેળાપ. ૧૯૬
૪૫. સ્વામીએ વર્ણીને સંવત્ ૧૮૫૭ કારતક સુદ એકાદશીએ દીક્ષા આપી સહજાનંદસ્વામી અને નારાયણમુનિ બે નામ પાડયાં. ૨૦૦
૪૬. જેતપુરમાં ગાદી સોંપવાની વાત આવતા શ્રીહરિએ ધન-સ્ત્રીની ભયંકરતા કહી, પોતાની અનિચ્છા દર્શાવી. ૨૦૫

૪૭. સ્વામીએ શ્રીહરિને ગાદીએ બેસાડ્યા, વર્ણીએ સ્વામી પાસે વરદાન માગ્યાં, રામાનંદ સ્વામીનો ફણેણીમાં દેહત્યાગ. ૨૦૯

૪૮. શ્રીજીનો ધર્મોપદેશ, સત્સંગ વિચરણ, માંગરોળમાં વાવ ગળાવી ઉત્સવ કર્યો ત્યારે પોતાનું ચતુર્ભુજરૂપે દર્શન આપ્યું. ૨૧૪

૪૯. શ્રીહરિએ માંગરોળમાં સમાધિ પ્રકરણ ચલાવ્યું. સદાવ્રતો બંધાવ્યાં, મુક્તાનંદસ્વામીને નિશ્ચય કરાવ્યો, અમદાવાદમાં ઐશ્વર્ય બતાવ્યું. ૨૧૯

૫૦. શ્રીહરિએ અસુરોનાં ઉપદ્રવથી સદાવ્રત બંધ કરાવી સંતોને સત્સંગ કરાવવા માટે ફરવાની આજ્ઞા કરી. મેઘપુરમાં છ માસની ચોરાશી કરી, કારિયાણીમાં તળાવ ગળાવ્યું, ત્યાં ગઢપુરવાસી મળ્યા. ૨૨૬

૫૧. શ્રીહરિનું કચ્છમાં વિચરણ, ઉત્સવ માટે જૂનાગઢ આવવા પત્ર લખાવ્યો, ધોરાજીમાં રંગોત્સવ કરી જૂનાગઢમાં ઉત્સવ કર્યો,અસુરોની ઉપાધિ સાંભળી કાલવાણીમાં ૫૦૦ સંતોને પરમહંસ કર્યા. ૨૩૧

૫૨. શ્રીહરિની સેવા માટે પ્રગટેલા પરમહંસોનાં નામની યાદી. ૨૩૪

૫૩. પરમહંસ, સન્યાસી, બ્રહ્મચારી અને દાસનાં નામની યાદી. ૨૩૯

૫૪. સાધુતાની પ્રશંસા, સંતોને પરમહંસરૂપે રહી સત્સંગ કરાવવાની આજ્ઞા, શ્રીહરિ સોરઠમાં ફરતા થકા ભાદરા પધાર્યા. ત્યાંથી અનેક રાજાઓ તથા શ્રીમંતોને સાધુ થવા પત્ર લખ્યો. ૨૪૨

૫૫. શ્રીહરિ કચ્છ જતા લાલજી સુતારને સાથે લઈ આધોઈમાં પરમહંસ બનાવ્યા, ભૂજથી નવા પરમહંસોને સમજાવી પાછા મોકલ્યા,માંડવી જઈ સંતોને અમદાવાદ જવા આજ્ઞા કરી. ૨૪૬

૫૬. કચ્છથી સરધાર થઈ કારિયાણીમાં ચાર માસ રહી તળાવ ગળાવીને યજ્ઞ કર્યો પછી ઉમરેઠ સુધી વિચરણ કરી જેતલપુરમાં યજ્ઞ કર્યો. ૨૫૦

૫૭. અમદાવાદમાં સંતોને માર્યાના ખબર મળતા શ્રીહરિ કોપાયમાન થયા, ચારસો સંતોને સુરત મોકલ્યા, પછી મારવા આવેલા અસુરોને કાઠીઓએ કુણાં કર્યા. ૨૫૫

૫૮. કચ્છમાં જઈ અસુરોને માર્મિક પત્ર લખ્યો, ડભાણમાં યજ્ઞની તૈયારી કરાવી હાથરોલીના ભીલ રાજાને યજ્ઞ રક્ષાની સેવા સોંપી, યજ્ઞમાં વિઘ્ન ઈચ્છતા બ્રાહ્મણોને બહાર કાઢ્યા. ૨૫૯

૫૯. વિઘ્ન સંતોષીઓને ડારો દઈને પણ જમાડ્યા, વિદ્વાનોની સભામાં શ્રીહરિની જીત, ઘોડા ચોરવા આવેલ જોબનપગીને ચમત્કાર,નિદ્રામાં ખલેલ કરતા શ્રીહરિએ મનુષ્ય ચરિત્ર કર્યું. યજ્ઞ પૂર્ણ કર્યો. ૨૬૩

૬૦. શ્રીહરિ ડભાણથી જેતલપુર થઈ ગઢડે પધાર્યા, ભૂજમાં હુતાશનીનો સમૈયો કર્યો, કચ્છમાં વિચરણ, અગત્રાયમાં જન્માષ્ટમી ઉત્સવ કરી જૂનાગઢ, ફણેણી થઈ ગઢડે પધાર્યા. ૨૬૭

૬૧. શ્રીહરિએ ડભાણના યજ્ઞની વાત કરી, બીજો યજ્ઞ કરવા જેતલપુર પધાર્યા, પોતે કહ્યા મુજબ ત્યાં ઉપદ્રવ થતાં યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ કરી. ૨૭૧

૬૨. શ્રીજીએ કરિયાણામાં હુતાશની ઉત્સવ કર્યો, પછી ભૂજમાં ભીમએકાદશી કરી, જૂનાગઢ થઈ કરિયાણા આવ્યા, સંતદાસજીને ફરી હિમાલયમાં મોકલ્યા, સંતો તેડાવી જન્માષ્ટમીનો ઉત્સવ કર્યો, પછી નિયમોની સાવધાની સાથે સંતોને વિદાય દીધી. ૨૭૫

૬૩. સોરઠ અને હાલારનાં ભક્તોને દર્શન આપી ડભાણ પધારી હિંડોળે ઝુલ્યા, વૌઠામાં કાર્તિકી પૂનમનો સમૈયો કર્યો. ૨૭૯

૬૪. ડભાણ - વડતાલ થઈ વિસનગર - ઉંઝા વગેરે સ્થળોએ વિચરણ સારંગપુરમાં હુતાશનીનો સમૈયો કરી ભક્તોને ફગવારૂપે "માયા નહી નડે" તેવા વરદાન આપ્યાં. ૨૮૩

૬૫. સંતોએ ગામડે ફરી સત્સંગ વધાર્યો, શ્રીહરિ તપસ્વી વેષે છાના રહ્યા, વસંતોત્સવમાં સંતોને બોલાવી રંગે રમી ઘેલામાં સ્નાનક્રીડા કરી. ૨૮૬

૬૬. શ્રીહરિનાં ચરિત્રોની અપારતા, વહાલોજી વડતાલમાં રંગે રમ્યા તથા હંડોળે બીરાજ્યા ને બહુ મોટો ઉત્સવ થયો. ૨૯૦

૬૭. ભગવાન કૃપાસાધ્ય છે કે ક્રિયાસાધ્ય તેની ચર્ચા, કર્જીસણમાં જન્માષ્ટમી ઉત્સવ કર્યો પછી જેતલપુરમાં સંતોને રાજી કરી ભગવાન સાથે સંબંધ બાંધવાની રીત બતાવી ગઢપુર પધાર્યા. ૨૯૪

૬૮. ગઢડે મોટેરા સંતોને તેડાવી "ભગવાન મળી ગયા પછી શું કરવું જોઈએ?" તે વાત કરી "મારા ભક્તને અંતકાળે તેડવા આવીશ જ" એ બિરુદ આપ્યું, પોતાનો પ્રતાપ કહી બતાવ્યો, સંતોને રમાડી જમાડી કપિલા છઠનો ઉત્સવ કર્યો. ૨૯૭

૬૯. શ્રીહરિએ વડતાલે પધારી દીપમાળાનો ઉત્સવ કર્યો, બામણોલીમાં ઘોડી ખૂબ ખેલાવી, વલાસણમાં હિંડોળે બિરાજ્યા. ૩૦૧

૭૦. ગઢપુર પધારી મહારાજે ગુજરાતના ભક્તોની ભક્તિને વખાણી, પછી તે બધાને તેડાવી હુતાશનીનો સમૈયો કરી રંગે રમ્યા. ૩૦૫

૭૧. સંતો પ્રગટની લીલાનું સ્મરણ કરતા ગુજરાતમાં ગયા, પછી જન્માષ્ટમી ઉપર સંતોને વડતાલ તેડાવી શ્રીહરિ હિંડોળે બિરાજ્યા, સંતોની ખુમારી સાંભળી રાજી થયા અને શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપે વર્તવાની વાત કરી ૩૦૮

૭૨. સંતોનો વૈરાગ્ય વખાણ્યો, જેતલપુર પધારી છાના રહ્યા, શ્રીહરિએ રજા માગી પણ રામદાસજીની પ્રાર્થનાથી, મોટેરા સંતો સત્સંગની ખબર રાખે તે શરતે સત્સંગમાં રહ્યા, ધર્મપુર પધાર્યા ત્યાં કુશલકુંવરબાઈએ શ્રીહરિની હાથી પર સવારી કાઢી, વાંસદાના રાજાને ચરણારવિંદ આપ્યા, ધર્મપુરે વસંતપંચમીનો ઉત્સવ કર્યો. ૩૧૨

૭૩. ગુજરાતના ભક્તોએ પ્રભુપૂજન માટે વિવિધ તૈયારી કરી, શ્રીહરિ વડતાલ પધાર્યા ને બારબારણાંના હિંડોળે ઝુલ્યા ને રંગે રમ્યા, અસંખ્ય ભક્તો આવ્યા હતા. ૩૧૬

૭૪. જેતલપુર જઈ પ્રબોધિનીનો ઉત્સવ કર્યો. રંગોત્સવ માટે વડતાલમાં પાકા હોજ બનાવ્યા ને મોટો સમૈયો કરી ખૂબ રંગે રમ્યા. ૩૨૦

૭૫. શ્રીહરિએ ગોંડળ પધારી રાજા હઠીસિંહને ખુમારીભર્યો ઉપદેશ આપ્યો, સોરઠમાં ફર્યા, ગઢડામાં સોરઠનાં ભક્તોના ગુણ વખાણ્યાં, રીસાઈને જતા રહ્યાં, સત્સંગીઓને વિવાહમાં વિવેક રાખવા બાબતના પત્રો લખાવ્યા. ૩૨૪

૭૬. દર્શનાતુર સંતોને સ્વપ્નમાં દર્શન આપ્યાં, જેતલપુરમાં ભીમએકાદશીનો ઉત્સવ કર્યો અને શ્રીહરિએ પોતાની જે ટેક રાખશે તેને સુખ દુઃખમાં સહાય કરવાનું બિરુદ આપ્યું. ૩૨૮

૭૭. શ્રીહરિએ વડતાલ પધારી દીપોત્સવ કર્યો અને ચર્ચામાં વેદાંતાચાર્યને હરાવ્યો. ૩૩૨
૭૮. શ્રી હરિએ દર વર્ષે વણ તેડાવ્યે પ્રબોધિની કરવા વડતાલ આવવાનું કહ્યું તેથી આ વર્ષે કલકત્તા, કાશ્મીર, જગન્નાથ, રામેશ્વર, દ્વારકા અને હરદ્વાર સુધીના લાખો ભક્તો અગાઉથી દર્શન માટે આવી પ્રભુની રાહ જોવા લાગ્યા. ૩૩૬
૭૯. શ્રી હરિએ સખાઓ સાથે વડતાલ પધારી પ્રબોધિનીનો ઉત્સવ કર્યો ને સ્વમુખે પોતાનું સર્વોપરિપણું કહ્યું. ૩૪૦
૮૦. ગઢપુરમાં જયા - લલિતાએ ફુલદોલોત્સવ કરાવ્યો, રંગે રમ્યા. ૩૪૪
૮૧. ગામડેથી સંતોને ગઢડે બોલાવી ખૂબ સુખ આપ્યું, બોટાદમાં હુતાસનીનો સમૈયો કર્યોને મલ્લ રમાડ્યા. ૩૪૮
૮૨. દર્શનાતુર ભક્તોને દર્શન આપવાં અમદાવાદ, ડુસર, ઉમરેઠ, આણંદ, બોચાસણ વગેરે ગામો ફરી પાછા ગઢડે પધાર્યા. ૩૫૨
૮૩. સંતો સાથે મહારાજે આદરજમાં જઈ અન્નકૂટ ઉત્સવ કર્યો, ત્યાંથી વડનગર, વિસનગર, મેઉં, અમદાવાદ વગેરે ગામો ફરી સૌને અભયદાન દેતા ગઢડે પધાર્યા. ૩૫૭
૮૪. સંતો સાથે ગઢપુરમાં લીલાઓ કરી અને અન્નકૂટોત્સવ કર્યો, ગેબી અસુરને ભગાડ્યો, ત્યાંથી જેતલપુર, અમદાવાદ થઈ મેમદાવાદમાં સમજણની સારી વાત કરી પછી વડતાલ, ધોલેરા થઈ ગઢડે આવ્યા. ૩૬૧

૮૫. રાજ્ય વ્યવસ્થા સારી થવાથી ફરી સંતોને પૂજા - તિલક વગેરે ચાલું કરાવ્યાં, મછિયાવમાં હુતાશનીનો સમૈયો કરી ગઢડે પધાર્યા, અસુરોની ઉપાધિ ટાળી, ગઢડામાં સદાવ્રત બંધાવ્યું ને અન્નકૂટ ઉત્સવ કર્યો. ૩૬૬

૮૬. સંતોને વચનમાં વર્તવાની વાત કરી વિદાય દીધી, ગઢડામાં વસંતપંચમી અને હુતાશનીનો સમૈયો કર્યો, જન્માષ્ટમી ઉપર અસુરનો ઈરાદો નિષ્ફળ કર્યો, અમદાવાદમાં નરનારાયણ દેવની પ્રતિષ્ઠા કરી. ૩૭૧

૮૭. ગઢડે હુતાશનીનો, સારંગપુરમાં જન્માષ્ટમીનો અને કારીયાણીમાં અન્નકૂટનો ઉત્સવ કર્યો, લોયામાં શાકોત્સવ અને વસંતપંચમીનો સમૈયો કર્યો. ૩૭૬

૮૮. શ્રીહરિએ પંચાળા પધારી સંતો સાથે રાસોત્સવ કર્યો ને રંગે રમ્યા. ૩૮૧

૮૯. સોરઠમાં વિચરણ કરતા શ્રીહરિ ગઢડા પધાર્યા ત્યાંથી ભૂજ જઈ નરનારાયણ દેવની પ્રતિષ્ઠા કરી, ગઢડા સંતો સાથે રહ્યા અને જન્માષ્ટમી તથા અન્નકૂટનો ઉત્સવ કર્યો. ૩૮૬

૯૦. વડતાલ જઈ લક્ષ્મીનારાયણ દેવ તથા પોતાની મૂર્તિ હરિકૃષ્ણ મહારાજ પધરાવ્યા, અયોધ્યાવાસી આવ્યા, તેમનો શોક ટાળવા શ્રીહરિએ પોતાના સ્વભાવની અદ્‌ભુત વાત કરી. ૩૯૧

૯૧. અયોધ્યાવાસીએ દેશનાં સમાચાર અને કુળ-કુટુંબનો પરિચય આપ્યો, પછી સંતોની સંમતિથી અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીરજીને વડતાલમાં આચાર્ય પદે સ્થાપ્યા, ગઢડે વસંતોત્સવ કર્યો. ૩૯૫

૯૨. અયોધ્યાવાસીને સચ્ચિદાનંદ સ્વામી સાથે દ્વારકા યાત્રા કરવા મોકલ્યા, પૈસા નહિ હોવાથી સ્વામીને સ્નાન તથા છાપો ન મળી, ગુગળીઓનો અત્યાચાર વર્ણવ્યો. ૪૦૦

૯૩. ૧૧ ઉપવાસ થયા પછી સ્તુતિ કરતા શ્રીકૃષ્ણે દર્શન દઈ ગોમતી સહિત વડતાલ આવવા વરદાન આપ્યું, ગઢડા આવી સવિસ્તાર વાત કરી, વડતાલ પધારી શ્રીહરિએ તળાવ ગળાવ્યું. ૪૦૫

૯૪. વડતાલ પ્રબોધિનીનો સમૈયો કર્યો, શ્રીહરિ સુરત પધાર્યા. ૪૧૨

૯૫. સુરતમાં સુખપાલમાં શ્રીહરિની ભવ્ય સવારી, રાજા તથા અરદેશરને ત્યાં પધરામણી, અરદેશરને પાઘ આપી, શ્રીહરિ ગઢડે પધાર્યા. ૪૧૭

૯૬. પ્રભુએ દાદાખાચરની જાન લઈ ભટવદર પરણાવ્યા, અમદાવાદમાં ફૂલદોલોત્સવ કર્યો, વડતાલમાં આવી રામનવમી કરી. ૪૨૩

૯૭. વડતાલે અન્નકૂટથી પ્રબોધિની સુધી ઉત્સવ કર્યો, ગઢપુર આવી ધોલેરા તથા જૂનાગઢમાં મંદિર શરૂ કરાવ્યાં, ધોલેરામાં મદનમોહનજીની પ્રતિષ્ઠા કરી. ૪૨૭

૯૮. હેમરાજશાહ ધામમાં ગયા નિમિત્તે સુંદરિયાણા પધારી વસંતોત્સવ કર્યો, અમદાવાદમાં હુતાશનીનો તથા વડતાલમાં રામનવમીનો ઉત્સવ કરી બ્રહ્માનંદ સ્વામીની ઉપાધિ છોડાવી ગઢડા આવ્યા. ૪૩૧

૯૯. ગઢડામાં અસુરનું વિઘ્ન ટાળી વડતાલ આવ્યા, મહારાજ પોતે ૨૦૦ પ્રદક્ષિણા ફરતા, વડોદરા પધાર્યા, સયાજીરાવે હાથીની અંબાડીપર શ્રીહરિની સવારી કાઢી લાભ લીધો, વડતાલમાં શિક્ષાપત્રી લખી. ૪૩૬

૧૦૦. કારિયાણીમાં હુતાશનીનો ઉત્સવ કર્યો, વિચરણ કરતા ગઢડા આવી મંદિર શરૂ કર્યું, અંગ્રેજ ગવર્નર સર માલ્કમનાં આમંત્રણથી રાજકોટ પધાર્યા, જૂનાગઢમાં રાધારમણ દેવ તથા ગઢડામાં ગોપીનાથજી વગેરે દેવોની પ્રતિષ્ઠા કરી, પોતાનું કાર્ય પૂર્ણ થયું જાણી ઉદાસીનતા સ્વીકારી. ૪૪૨

૧૦૧. શ્રીહરિનાં અત્યાર સુધીનાં ચરિત્રો - કાર્યોનું ટૂંકમાં નિરૂપણ કરી તે નિમિત્તે અપાર ઐશ્વર્યનું પ્રતિપાદન કર્યું છે. ૪૪૭

૧૦૨. પૂર્ણપુરુષોત્તમ શ્રીહરિનો મહિમા તથા લીલા વગેરેનું વર્ણન કર્યું છે. ૪૫૧

૧૦૩. આજ સુધીમાં જે જે અવતાર થયા તે રૂપે રહી હે હરિ ! તે તમામ કાર્ય આપે જ કર્યું છે, એવા ભાવથી સંતોએ સ્તુતિ કરી છે. ૪૫૬

૧૦૪. શ્રી હરિ કહે, "તમે જે જે કહ્યું એ તો તે અવતારોએ કર્યું છે તેવું અમે તો કાંઇ કર્યું નથી તો અમને ભગવાન કેમ માનો છો ?" આ પ્રશ્નનો જવાબ સંતોએ બહુ સરસ આપ્યો છે. ૪૬૦

૧૦૫. તે તે અવતારોના જેવું અને એટલું અને એટલું જ એ તો ઠીક પરંતુ પૂર્વના કોઇપણ અવતારમાં જે કાર્યો નથી થયાં એવાં અતિ અદ્‌ભુત કાર્યો આપે આ વખતે કર્યાં છે આવા ભાવથી સંતોએ શ્રીહરિની અલૌકિક શક્તિનું વર્ણન કરી સર્વોપરિપણું પ્રતિપાદન કર્યું છે. ૪૬૪

૧૦૬. કામના દોષો અને તેને જીતવાના ઉપાયો. (નિષ્કામી વર્તમાન) ૪૬૯

૧૦૭. લોભના દોષો અને તેને જીતવાના ઉપાયો. (નિર્લોભી વર્તમાન) ૪૭૫

૧૦૮. સ્વાદના દોષો અને તેને જીતવાના સાધનો. (નિઃસ્વાદી વર્તમાન) ૪૭૯

૧૦૯. સ્નેહના દોષો અને તેને જીતવાના ઉપાયો. (નિઃસ્નેહી વર્તમાન) ૪૮૩

૧૧૦. માનના દોષો તથા તેને ટાળવાના ઉપાયો.
(નિર્માની વર્તમાન) ૪૮૭
૧૧૧. પુરુષના દોષ કહી સાંખ્યયોગી સ્ત્રીઓને પાળવાનાં
વર્તમાનનું નિરુપણ કર્યું છે. ૪૯૧
૧૧૨. શ્રીહરિ સાથે રહેનારા પાર્ષદોનાં તથા સાંખ્યયોગી અને
કર્મયોગી સ્ત્રી - પુરુષોનાં નામ. ૪૯૫
૧૧૩. સોરઠ દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૦૧
૧૧૪. વાળાક દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૦૮
૧૧૫. કાઠિયાવાડ દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૧૪
૧૧૬. હાલાર તથા કચ્છ દેશના હરિભક્તનાં નામ. ૫૨૦
૧૧૭. સૌભીર દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૨૬
૧૧૮. ભાલદેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૩૩
૧૧૯. દંઢાવ્ય દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૩૮
૧૨૦. મારવાડ તથા ગુજરાતના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૪૬
૧૨૧. ગુજરાતના સત્સંગી બાઈ-ભાઈનાં નામ. ૫૫૧
૧૨૨. ચરોતર દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૫૭
૧૨૩. બારાદેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૬૨
૧૨૪. વાકળદેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૬૬
૧૨૫. કાનમદેશ તથા સુરત, મુંબઈના સત્સંગી
બાઈભાઈનાં નામ. ૫૭૧

૧૨૬. નિમાડ તથા હિન્દુસ્થાનના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ.
૧૨૭ બુંદેલખંડ, પંચમહાલ, ગંગાપાર તથા વછધોશ દેશના સત્સંગી બાઈભાઈનાં નામ. ૫૭૭

પરચાપ્રકરણ

૧૨૮. પર્વતભાઈ તથા મૂળજીને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૫૮૭
૧૨૯. સંતદાસજીને શ્રીહરિએ પૂરેલા પરચા. ૫૯૧
૧૩૦. વ્યાપકાનંદસ્વામીને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૫૯૭
૧૩૧. મુક્તાનંદસ્વામી, અખંડાનંદસ્વામી તથા કૈવલ્યાનંદસ્વામીને શ્રીહરિએ પૂરેલા પરચા. ૬૦૧
૧૩૨. જીવુબાઈ, રાજબાઈ વગેરેને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૦૫
૧૩૩. માણાવદરના ઉદ્ધવજી તથા જાદવજીને શ્રીહરિએ દીધેલા પરચા. ૬૦૯
૧૩૪. નિષ્કુળાનંદસ્વામી તથા સચ્ચિદાનંદસ્વામીને શ્રીહરિએ પૂરેલા પરચા. ૬૧૩
૧૩૫. મુક્તાનંદસ્વામી, આત્માનંદસ્વામી અને અનંતાનંદમુનિને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૧૮
૧૩૬. શ્રીજીએ વાંકાનેરના જીવરામ ભક્ત, ગોલીડાના રાણારાજગર વગેરેને પુરેલા પરચા તથા માંડવધારમાંથી મરકી ભગાડી તે. ૬૨૨

૧૩૭. કુંડાલ્યના કલા ભક્ત, ભૂલો, ઝવેર ને અમદાવાદના
પ્રાણવલ્લભ વગેરે ભક્તોને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૨૬
૧૩૮. જેતલપુરનાં દયારામ, જોઈતો ભક્ત, દયાળજી
તથા કુશળબાઈને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૩૧
૧૩૯. રાજુલાના સોની નાગભક્ત અને તેનો પુત્ર ભગો,
ભાવનગરના રાજાભાઈ તથા પૂંજા ડોડિયાને શ્રીહરિએ
આપેલા પરચા. ૬૩૫
૧૪૦. તિતારામ, કાનજી, જમનાબાઈ, ચાંગાના નથુભક્તનાં
સંબંધી સમાધિવાળાં બાળકો, વસનદાસ અને
હેતબાઈને મળેલ પરચા. ૬૪૦
૧૪૧. ભક્તરાજ જેકરણ, જતનબાઈ, ઉમરેઠનાં જમનાબાઈ,
મોરજનાં પ્રભુદાસ તથા અવલબાઈ વગેરેને પૂરેલા પરચા. ૬૪૪
૧૪૨. ખુશાલ ભક્ત (ગોપાળાનંદસ્વામી) ને શ્રીહરિએ
આપેલા પરચા. ૬૪૯
૧૪૩. શ્રીહરિએ સદાશિવભાઈની પુત્રી ઉમૈયાબાઈને દીધેલા
પરચા. ૬૫૪
૧૪૪. વડોદરાનાં રામચંદ્ર વૈદ્ય અને તેમનાં પત્ની
અમૃતબાઈ તથા શોભારામને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૫૯
૧૪૫. નારુપંત નાના, બાપુ સરવરિયા, ગંગાબાઈ અને તેનો
પુત્ર સેવકરામ વગેરે વડોદરાના ભક્તોને શ્રીહરિએ
પૂરેલા પરચા. ૬૬૩

૧૪૬. નાથ ભક્ત, લખો ભક્ત, ભગવાનદાસ, જગજીવન, અમૃતબાઈ, બેચરભક્ત વગેરે વડોદરાનાં ભક્તોને આપેલા પરચા. ૬૬૮

૧૪૭. સોની દયાળજી, વલ્લભ, વજેસંગ, આદિત, બાપુ વગેરે ભક્તજનોને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૭૨

૧૪૮. મોંઘીબાઈ, અંબાબાઈ, જમનાબાઈ, પારવતીબાઈ વગેરેને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૭૬

૧૪૯. શામબાઈ, જીવીબાઈ, ઉમૈયાબાઈ, પ્રેમબાઈ, લક્ષ્મીબાઈ, મથુરાબાઈ ઈત્યાદિ વડોદરાવાસીને શ્રીહરિએ પૂરેલા પરચા. ૬૮૧

૧૫૦. ઈટોલાના બાપુભાઈ, બેચરભાઈ, કરાલીના નાનાભાઈ, જેઠો ભક્ત, પ્રભાતગર એ દરેકને પ્રભુએ દીધેલા પરચા. ૬૮૬

૧૫૧. સાકરબાઈ અને તેની ભત્રીજી કેસરબાઈ, વલીબાઈ શેખ, સુરતના અરદેશર પારસી અને ભક્ત ભગુને મળેલા પરચા. ૬૯૦

૧૫૨. બુરાનપુરના દીવાન દાદોભાઈ, વણિક શોભારામ અને હરિરામને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૬૯૫

૧૫૩. બુરાનપુરના સંઘને તથા સરસોદના રામજીને મળેલા પરચા. ૬૯૯

૧૫૪. ધુવાગામમાં કુસંગી કાકી, ઠાકુરદાસ અને તેની પત્ની ધનુબાઈ, ગાંગુબાઈ તથા બુદ્ધ ભક્ત એ સર્વેને મળેલા પરચા. ૭૦૪

૧૫૫. ધુવાગામના લુકી ભક્ત, પ્રાણનાથ, કેસર તથા ગામના ભક્તજનોને શ્રીહરિએ પૂરેલા પરચા. ૭૦૯

૧૫૬. જીભાઈ, કાનદાસ, નરોત્તમદાસ, નાગરદાસ, ઈશ્વરદાસ, રાઈબાઈ એ સર્વેને થયેલા પરચા. ૭૧૩

૧૫૭. દીનાનાથ ભટ્ટ, શોભારામ તથા સુંદરજી સુથારને થયેલ પરચા. ૭૧૭

૧૫૮. કાઠી માણસિયો, માવો, ત્રિકમ સથવારો અને હિમશાહ વગેરેને શ્રીહરિએ આપેલા પરચા. ૭૨૨

૧૫૯. ગોલોક ધામનું વર્ણન. ૭૨૬

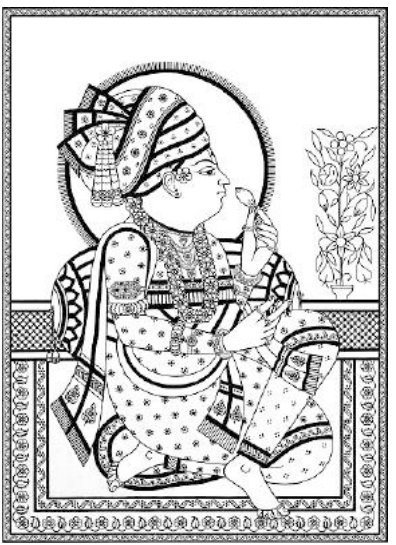
૧૬૦. પોતાનું કાર્ય પૂર્ણ થતા શ્રીહરિએ સ્વધામ પધારવાનો સંકલ્પ કહેતાં વ્યાકુળ બનેલા આશ્રિતજનોને યોગૈશ્વર્યથી આપેલી ધીરજ. ૭૩૪

૧૬૧. સં. ૧૮૮૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદ દશમને મંગળવારે મધ્યાહ્ને શ્રીહરિનું સ્વધામ ગમન, અંતર્ધાન થયા પછી પણ શ્રીહરિએ અનેક ભક્તોને દિવ્યરૂપે આપેલાં પ્રત્યક્ષ દર્શન. ૭૩૯

૧૬૨. શ્રીહરિનાં વિવિધ ચરિત્રો સંભારતાં ભક્તોની મનોવ્યથાનું વર્ણન. ૭૪૫

૧૬૩. ભક્તચિંતામણિનાં ૧૬૪ પ્રકરણનો ટૂંકમાં સંકેત. ૭૪૯

૧૬૪. નિષ્કુળાનંદસ્વામીએ ભક્તચિંતામણિ ગ્રંથનું માહાત્મ્ય વર્ણવી સં. ૧૮૮૭ ના આસો સુદ તેરશે આ ગ્રંથની સમાપ્તિ કરી. ૭૫૪

॥ वृत्तालये स भगवान् जयतीह साक्षात् ॥

ભક્તચિંતામણિ

શ્રી નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતઃ

भक्तचिन्तामणिरयं भूयात्काङ्क्षितसिद्धये ।
यस्य भक्तितरङ्गेषु रमते हंसमण्डली ॥

સામેરી : મંગલ મૂર્તિ મહા પ્રભુ, શ્રી સહજાનંદ સુખરૂપ ॥
ભક્તિ–ધર્મ સુત શ્રીહરિ, સમરું સદાય અનૂપ ॥૧॥
પરમ દયાળુ છો તમે, શ્રીકૃષ્ણ સર્વાધીશ ॥
પ્રથમ તમને પ્રણમું, નામું વારમવાર હું શીષ ॥૨॥
અતિ સુંદર ગોલોક મધ્યે, અક્ષર એવું જેનું નામ છે ॥
કોટિ સૂર્ય ચન્દ્ર અગ્નિ સમ, પ્રકાશક દિવ્ય ધામ છે ॥૩॥
અતિ શ્વેત સચ્ચિદાનંદ, બ્રહ્મપુર અમૃત અપાર ॥
પરમ પદ આનંદ બ્રહ્મ, ચિદાકાશ કહે નિર્ધાર ॥૪॥
એવા અક્ષર ધામમાં તમે, રહો છો કૃષ્ણ કૃપાળ ॥
પુરુષોત્તમ વાસુદેવ નારાયણ, પરમાત્મા પરમ દયાળ ॥૫॥
પરબ્રહ્મ બ્રહ્મ પરમેશ્વર, વિષ્ણુ ઈશ્વર વેદ કહે વળી ॥
એહ આદિ અનંત નામે, સુંદર મૂર્તિ શ્યામળી ॥૬॥
ક્ષર અક્ષર પર સર્વજ્ઞ છો, સર્વકર્તા નિયંતા અંતર્યામી ॥
સર્વકારણના કારણ નિર્ગુણ, સ્વયંપ્રકાશ સહુના સ્વામી ॥૭॥

સ્વતંત્ર બ્રહ્મરૂપ સદા, મુક્ત અનંત કોટિ ઉપાસે મળી ॥
અનંત કોટિ બ્રહ્માંડની કરો, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ ને લય વળી ॥૮॥
પ્રકૃતિ પુરુષ કાળ પ્રધાન, મહત્તાત્ત્વાદિક શક્તિ ઘણી ॥
તેના પ્રેરક અનંત કોટિ, બ્રહ્માંડના તમે ધણી ॥૯॥
એવા શ્રીકૃષ્ણ કિશોર મૂર્તિ, કોટિ કંદર્પ દર્પ હરો ॥
આપ ઈચ્છાએ અવતરી, યુગો યુગ જનનાં કારજ કરો ॥૧૦॥
પ્રથમ મૂર્તિ ધર્મથી, પ્રકટ્યા પૂરણકામ ॥
નરનારાયણ નાથજી, તમે રહ્યા બદરિકા ધામ ॥૧૧॥
ત્યાર પછી વસુદેવ દેવકીથી, પ્રકટ્યા મથુરા માંય ॥
અનંત અસુર સંહારવા, કરવા નિજ સેવકની સા'ય ॥૧૨॥
ત્યાર પછી વળી જગમાં, અધર્મ વાધ્યો અપાર ॥
ભક્તિ ધર્મને પીડવા, અસુરે લિધા અવતાર ॥૧૩॥
સત્ય વાત ઉત્થાપવા, આપવા ઉપદેશ અવળા ॥
એવા પાપી પ્રકટ થયા, ઘરોઘર ગુરુ સઘળા ॥૧૪॥
ભક્તિ ધર્મ ભય પામિયાં, રહ્યું નહિ રહેવા કોઈ ઠામ ॥
ત્યારે તમે પ્રકટિયા, કોશલ દેશમાં ઘનશ્યામ ॥૧૫॥
નરનાટયક ધરી નાથજી, વિચરો વસુધા માંય ॥
અજ્ઞાની જે અભાગિયા, તે એ મર્મ ન સમઝે કાંય ॥૧૬॥
સમર્થ છો તમે શ્રીહરિ, સર્વોપરિ સર્વાધાર ॥
મનુષ્યતન મહા જ્ઞાનઘન, જન મન જિતનહાર ॥૧૭॥
મહા ધીર ગંભીર ગરવા, દયાસિંધુ દોષ રહિત ॥
કરુણાનિધિ કૃપાળુ કોમળ, શુભ શાંતિ ગુણે સહિત ॥૧૮॥
ઉદાર પર ઉપકારી અતિ, વળી સર્વના સુખધામ ॥
દીનબંધુ દયાળુ દલના, પરમાર્થી પૂરણકામ ॥૧૯॥

જે જન તમને આશર્યા, હર્યા તેના ત્રિવિધ તાપ ॥
કાળ કર્મ માયાથી મુકાવી, આપિયું સુખ અમાપ ॥૨૦॥
પીડે નહિ પંચ વિષય તેને, જે શરણ તમારું આવી ગ્રહે ॥
કામ ક્રોધ લોભ મોહાદિક, અધર્મ ઉરમાં નવ્ય રહે ॥૨૧॥
શૂન્યવાદી ને શુષ્કજ્ઞાની, નાસ્તિક કુંડ વામી વળી ॥
એહના મતરૂપ અંધારું, તે તમારે તેજે ગયું ટળી ॥૨૨॥
ઈશ અજ અમરાદિ આપે, યોગી મન જીતે નહિ ॥
તેહ તમારા પ્રતાપથી, નિજજન મન જીત્યા કહિ ॥૨૩॥
એવા સમર્થ શ્યામ તમે, બહુનામી બળ પ્રબળ છો ॥
નરનાટયક જન મનોરંજન, અજ્ઞાનિને અકળ છો ॥૨૪॥
નરતન માટે નાથજી, સ્વામી રામાનંદ સેવિયા ॥
મહા મંત્ર ત્યાં પામી પોતે, સદ્‌ગુરુના શિષ્ય થયા ॥૨૫॥
સહજાનંદ આનંદ કંદ, જગવંદ જેહનું નામ છે ॥
સમરતાં અઘ ઓઘ નાશે, સંતને સુખધામ છે ॥૨૬॥
એવાં નામને પામી આપે, અકળ આ અવનિ ફરો ॥
દેઈ દર્શન જનને, અનેક જીવનાં અઘ હરો ॥૨૭॥
એવા સમર્થ સ્વપ્રભુ, શ્રીહરિ શુદ્ધ બુદ્ધિ દીજિએ ॥
નિજદાસ જાણી દીનબંધુ, કૃપાળુ કૃપા કીજિએ ॥૨૮॥
તવ ચરિત્ર ગાવા ચિત્તમાં, ઉમંગ રહે છે અતિ ॥
શબ્દ સર્વે થાય સવળા, આપજ્યો એવી મતિ ॥૨૯॥
વળી સાચા સંતને હું, લળિલળિ લાગું પાય ॥
કરો કૃપા ગ્રંથ કરતાં, વિઘન કોઈ ન થાય ॥૩૦॥
હરિજન મન મગન થઈ, એવી આપજ્યો આશિષ ॥
શ્રીહરિના ગુણ ગાતાં સુણતાં, હર્ષ વાધે હંમેશ ॥૩૧॥

સર્વે મળી સહાય કરજ્યો, મન ધારજ્યો મેર્ય અતિ ॥
પ્રકરણ સર્વે એમ સૂઝે, જેમ અર્કમાં અણુ ગતિ ॥૩૨॥
સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દે, ગ્રંથ કવિએ બહુ કર્યા ॥
મનરંજન બુદ્ધિમંજન, એવી રીતે અતિ ઓચર્યા ॥૩૩॥
ગદ્ય પદ્ય ને છંદ છપય, સાંભળતાં બુદ્ધિ ગળે ॥
એવું જાણી આદર કરતાં, મન પોંચે નહિ પાછું વળે ॥૩૪॥
તેને તે હિંમત દીજિએ, લીજીએ હાથ હવે ગ્રહી ॥
આદર કરું આ ગ્રંથનો, પ્રતાપ તમારો લહી ॥૩૫॥
તમારા પ્રતાપ થકી, પાંગળો પર્વત ચડે ॥
તમારા પ્રતાપ થકી, અંધને આંખ્યો જડે ॥૩૬॥
તમારા પ્રતાપ થકી, મૂકો મુખે વેદ ભણે ॥
તમારા પ્રતાપ થકી, રંક તે રાજા બણે ॥૩૭॥
એવો પ્રતાપ ઉર ધરી, આદરું છું આ ગ્રંથને ॥
વિઘ્ન કોઈ વ્યાપે નહિ, સમરતાં સમર્થને ॥૩૮॥
હરિકથા હવે આદરું, સદ્‌મતિ શ્રોતા જે સાંભળે ॥
શ્રવણે સુણતાં સુખ ઉપજે, તાપ તનના તે ટળે ॥૩૯॥
ભવદુઃખહારી સુખકારી, સારી કથા આ અનુપ છે ॥
પ્રકટ ઉપાસી જનને, સાંભળતાં સુખરૂપ છે ॥૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્‌ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મંગલાચરણ
કર્યું એ નામે પ્રથમ પ્રકરણમ્‌–૧

પૂર્વછાયો : સર્વે સંત સુજાણને, હું પ્રથમ લાગી પાય ॥
આદરું આ ગ્રંથને, જેમાં વિઘન કોઈ ન થાય ॥૧॥

સંત કૃપાએ સુખ ઉપજે, સંત કૃપાથી સરે કામ ॥
સંત કૃપાથી પામિએ, પૂરણ પુરુષોત્તમ ધામ ॥૨॥
સંત કૃપાએ સદ્‌મતિ જાગે, સંત કૃપાથી સદ્‌ગુણ ॥
સંત કૃપા વિના સાધુતા, કહોને પામ્યા કોણ ॥૩॥
સંત સેવ્યા તેણે સર્વ સેવ્યા, સેવ્યા શ્રીહરિ ભગવાન ॥
ઋષિ મુનિ સેવ્યા દેવતા, જેણે સંત કર્યા રાજી મન ॥૪॥
જપ તપ તીર્થ વ્રત વળી, તેણે કર્યા યોગ યગન ॥
સર્વે કારજ સારિયું, જેણે સંત કર્યો પ્રસન્ન ॥૫॥
એવા સંત શિરોમણિ, ઘણિઘણિ શું કહું વાત ॥
તેવું નથી ત્રિલોકમાં, સંત સમ તુલ્ય સાક્ષાત ॥૬॥
કામદુઘા કલ્પતરુ, પારસ ચિંતામણિ ચાર ॥
સંત સમાન એ એકે નહિ, મેં મનમાં કર્યા વિચાર ॥૭॥
અલ્પ સુખ એમાં રહ્યું, મળિ ટળિ જાય છે એહ ॥
સંત સેવ્યે સુખ ઉપજે, રહે અખંડ અટળ તેહ ॥૮॥
ચોપાઈ : એવા સંત સદા શુભમતિ, જક્ત દોષ નહિ જેમાં રતિ ॥
સૌને આપે હિત ઉપદેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૯॥
સદ્‌ગુણના સિંધુ ગંભીર, સ્થિર મતિ અતિશય ધીર ॥
માન અભિમાન નહિ લેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૦॥
અહંકાર નહિ અભેદ ચિત્ત, કામ ક્રોદ લોભ મોહ જિત ॥
ઈન્દ્રિય જિતી ભજે જગદીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૧॥
નિર્ભય બ્રહ્મવિત પુનિત, ક્ષમાવાન ને સરળ ચિત્ત ॥
સમર્થ સત્યવાદી સરેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૨॥

તેજે તપે યશે સંત પૂરા, જ્ઞાનવાન શુદ્ધ બોધે શૂરા ॥
શુભ શીલ સુખના દાનેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૩॥
કરે પવિત્ર અન્ન જોઈ આહાર, સારી ગિરા સમભાવ અપાર ॥
નહિ અનર્થ ઈર્ષ્યા ક્લેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૪॥
ભક્તિ વિનય દ્રઢ વિચાર, આપે બીજાને માન અપાર ॥
અતિ પવિત્ર રહે અહોનિશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૫॥
શમ દમાદિ સાધને સંપન, બોલે મળિને મન રંજન ॥
શ્રુતવાનમાં સૌથી સરેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૬॥
આનંદિત આત્મા છે આપ, નિર્લેપ નિર્દોષ નિષ્પાપ ॥
અશઠ અસંગી ક્ષમાધીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૭॥
સંશય હર્તા ને કલ્યાણ કર્તા, વળી વેદ પુરાણના વેત્તા ॥
કોમળ વાણી વાચાળ વિશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૮॥
સારી સુંદર કથા કહે છે, અલુબ્ધાદિ આત્મા રહે છે ॥
વળી પરદુઃખ હરે હંમેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૯॥
કામ દ્રવ્ય ને માન છે જેહ, તેહ સારુ નથી ધાર્યો દેહ ॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઉરે અશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૦॥
સદા સ્મરણ ભજન કરે, વળી ધ્યાન મહારાજનું ધરે ॥
એવે ગુણે મોટા જે મુનીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૧॥
સાવધાન લજ્જાવાન ખરા, લોક આચરણ ન જુવે જરા ॥
મોટી બુદ્ધિ શુદ્ધિ છે વિશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૨॥
કરે કારજ કળિમળ ધોય, લાભ અલાભે સ્થિર મતિ હોય ॥
ડાયા જાણે કાળ વળી દેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૩॥
સુણી પારકા દોષને દાટે, તે જીવના રૂડા થવા માટે ॥
ઉરે અધર્મનો નહિ પ્રવેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૪॥

અચપળતા અચિરકાળી, ધ્રાય નૈ ધ્યાને મૂરતિ ભાળી ॥
સદાગ્રહમાં રહે અહોનિશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૫॥
કૃપાળુ ને પરઉપકારી, જ્ઞાન દાનથી ન જાય હારી ॥
કેની નિંદા દ્રોહ નહિ લેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૬॥
સગાં સૌના શીતળતા અપાર, નિર્વિકારી ને લઘુ આહાર ॥
શરણાગતના દાતા હંમેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૭॥
દગો નહિ સંગ્રહ રહિતા, વિવેકી વિચાર ધર્મવંતા ॥
સદા પવિત્ર ને શુભવેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૮॥
રાખ્યું બ્રહ્મચર્ય અષ્ટ અંગ, અતિ તજ્યો ત્રિયાનો પ્રસંગ ॥
પંચ વિષય શું રાખ્યો છે દ્વેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૯॥
એવા સદ્‌ગુણના છે ભંડાર, સર્વે જનના સુખદાતાર ॥
અજ્ઞાન તમના છે દિનેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૩૦॥
એવા સદ્‌ગુણે સંપન સંત, કરો કૃપા મું પર્ય અત્યંત ॥
ગાઉં મહારાજના ગુણ વળી, કરજ્યો સહાય તમે સૌ મળી ॥૩૧॥
વળી વંદુ હરિજન સહુને, આપજ્યો એવી આશિષ મુને ॥
હેત વાધે હરિ યશ કહેતાં, એવી સૌ રહેજ્યો આશિષ દેતાં ॥૩૨॥
અલ્પ બુદ્ધિયે આદર્યો ગ્રંથ, નથી પૂરો કરવા સમર્થ ॥
માટે સ્તુતિ કરું છું તમારી, કરજ્યો સહુ મળી સહાય મારી ॥૩૩॥
કરી વિનંતિ વારમવાર, હવે કરું કથાનો ઉચ્ચાર ॥
હરિ યશ કહેવા હરખ્યું છે હૈયું, કહ્યા વિના જાતું નથી રૈયું ॥૩૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કવિએ સ્તુતિ
કરી એ નામે બીજું પ્રકરણમ્—૨

સામેરી : સારી કથા સુંદર અતિ, હું કહું કરી વિસ્તાર ॥
જે જન મન દઈ સાંભળે, તે ઉતરે ભવપાર ॥૧॥
અમૃતવત જે આ કથા, શ્રુતિ દઈ જે સાંભળશે ॥
અંગો અંગ આનંદ વાધી, તાપ સંતાપ તે ટળશે ॥૨॥
પ્રકટ પુરુષોત્તમનાં, ચરિત્ર પવિત્ર કહું અતિ ॥
શ્રવણ દઈ જે સાંભળે, થાય તેની નિર્મળ મતિ ॥૩॥
પવિત્ર યશ જેની કીરતિ, પવિત્ર ગુણ કહેવાય છે ॥
જે જન કહે ને સાંભળે, તે પણ પવિત્ર થાયછે ॥૪॥
પવિત્ર મહિમા પવિત્ર મોટપ, પવિત્ર તેજ પ્રતાપ છે ॥
ચિત્તે નિશદિન ચિંતવે, તે પણ જન નિષ્પાપ છે ॥૫॥
એવી કથા ઉત્તમ અતિ, સદ્‌મતિને સુખરૂપ છે ॥
જેમ જેમ જન સાંભળે, તેમ તેમ વાત અનૂપ છે ॥૬॥
એવી કથા આદરતાં, અતિ ઉમંગ છે મારે અંગે ॥
અંગમાં આનંદ ઉલટયો, જાણું ક્યારે કહું ઉછરંગે ॥૭॥
જેમ ઉપવાસી જનને, આવે અમૃતનું નોતરું ॥
તે પિવા પળ ખમે નહિ, જાણે કેવારે પાન કરું ॥૮॥
એમ થઈ છે અંતરે, હરિયશ કેવા હામ હૈયે ॥
જાણું ચરિત્ર નાથનાં, અતિ ઉત્તમ ક્યારે કૈયે ॥૯॥
સુતાર્થી જેમ સુત પામે, ધનાર્થી પામે ધન વળી ॥
વિદ્યાર્થી જેમ વિદ્યા પામે, તેમ એ વાત મને મળી ॥૧૦॥
અતિ હર્ષ છે અંતરે, વળી આનંદ આવ્યો છે અંગમાં ॥
સુંદર ચરિત્ર શ્રીહરિતણાં, કહું હવે ઉમંગમાં ॥૧૧॥

ધન્ય ધન્ય ધર્મસુતની, પવિત્ર કથા કીરતિ ॥
દુઃખહરણી સુખકરણી, થાય સુણતાં સદ્‌મતિ ॥૧૨॥
કથા અનુપમ છે અતિ, શુભમતિ જન સાંભળશે ॥
અભાગી નર અવગુણ લઈ, વણ બાળ્યે બળી મરશે ॥૧૩॥
જવાસો જેમ જળ મળ્યે, જાય સમૂળો સુકાઈને ॥
તેમ અભાગી આ કથાથી, દુષ્ટ જાશે દુઃખાઈને ॥૧૪॥
ખરને જેમ સાકર શત્રુ, પયપાક કુક્કર કેમ ઝરે ॥
ગિંગાને જેમ ગોળ ન ગમે, ઘી મિસરિથી કીટ મરે ॥૧૫॥
ખાતાં ખારેક જેમ હય દુઃખી, સુખી નોય કોટિ ઉપાય ॥
સુખદ વસ્તુ એ છે સઈ, પણ દુરભાગીને દુઃખદાય ॥૧૬॥
તેમ અભાગી જીવને, યશ હરિના ઝેર છે ॥
ખોટી વાતમાં મન ખૂંચે, સાચી વાત શું વૈર છે ॥૧૭॥
સ્તન ઉપર ઈતડી, પય ન પિવે પિવે અન્નકને ॥
તેમ અભાગી જીવ જેહ, તે મોક્ષ ન ઈચ્છે ઈચ્છે નર્કને ॥૧૮॥
અભાગી જીવને જાણજયો, સારી લાગે તોપની સુખડી ॥
પણ પલિતા લગી પ્રાણ છે, પંડ પળમાં જાશે પડી ॥૧૯॥
સંત સત્‌ શાસ્ત્ર મળી, વળી સમજાવે છે ઘણું ઘણું ॥
અભાગિને પ્રતીતિ નાવે, અવળું કરે છે આપણું ॥૨૦॥
પરાણે પીયૂષ ન પિવે, વિષ પિવે વારતાં વળી ॥
જેમ પતંગ પાવક માંહી, ઝાલતાં મરે જળી ॥૨૧॥
એવા અભાગી જીવને, અરથે તો આ કથા નથી ॥
હરિજનનાં હિત અર્થે, હરિચરિત્ર કહેશું કથી ॥૨૨॥

જન્મ કર્મ દિવ્ય જેનાં, તેની કથા હવે આદરું ॥
જેવી દિઠી મેં સાંભળી, તેવી રીતે વર્ણન કરું ॥૨૩॥
પૂરણ પુરુષોત્તમની, કીર્તિ ઉત્તમ કહું કથી ॥
બીજી કથા તો બહુ છે, પણ આ જેવી એકે નથી ॥૨૪॥
પ્રકટ ઉપાસી જનને, ધન છે દોયલા દનનું ॥
સૂતાં બેઠાં સંભારતાં, મટી જાય મળ મનનું ॥૨૫॥
હળવે પૂન્યે હોય નહિ, વળી હરિકથાનો યોગ ॥
મોટે ભાગ્યે એ મળે, ટળે ભારે મહા ભવરોગ ॥૨૬॥
અસંખ્ય જન ઉદ્ધરે, હરિકથા સુણતાં કાન ॥
અવશ્ય કરવું એ જ છે, નરનારીને નિદાન ॥૨૭॥
ધન્ય ધન્ય શુભમતિ અતિ, જેને હરિકથામાં હેત ॥
હરિચરિત્ર ચિંતવતાં, ટળે તાપ સંતાપ સમેત ॥૨૮॥
ભવરોગ અમોઘ જાણી, પ્રાણી કરે કોઈ વિચાર ॥
એહ વિના ઔષધિ એકે, નથી નિશ્ચય નિરધાર ॥૨૯॥
સુખનિધિ શ્રીહરિકથા, જન જાણજ્યો જરૂર ॥
સત્ય મુનિ કહે સત્ય દેવતા, સુણી ધારજ્યો સહુ ઉર ॥૩૦॥
સહુ જન મળી સાંભળો, કથા કહું મહારાજની ॥
કુસંગીને કામ ન આવે, છે સતસંગીના કાજની ॥૩૧॥
જેમ પ્રભુજી પ્રકટ્યા, જે દેશ માંહી દયાળ ॥
જે ગામમાં અવતર્યા, નિજજનના પ્રતિપાળ ॥૩૨॥
જેહ કુળમાં ઉપજ્યા, જે કારણ છે અવતાર ॥
જે જે કારજ કરિયાં, તે કહું કરી વિસ્તાર ॥૩૩॥

અધર્મને ઉત્થાપવા, મહા બળવંત શ્રીહરિ ગણ્યા ॥
જે રીતે કળિમળ કાપ્યું, કહું જે રીતે દુષ્ટ હણ્યા ॥૩૪॥
જેહિ પેર્યે નિજજનને, આપ્યાં આનંદ અતિ ઘણા ॥
જિયાં જિયાં લીલા કરી, કહું તે સ્થળ સોયામણાં ૩૫॥
જેહિ પેર્યે આપે રહ્યા, જેમ રાખ્યા સંતને વળી ॥
જેહિ પેર્યે હરિજન વરત્યા, નરનારી હરિને મળી ॥૩૬॥
જેટલા જન ઉદ્ધારિયા, શ્રીહરિ ધરી નરદેહને ॥
જે જે સુખ આપ્યાં જનને, કહું અંતર ગત્યમાં એહને ॥૩૭॥
જેવી રીતે પૂર્યા પરચા, ત્યાગી ગૃહી નિજજનને ॥
જેવી રીતે જન વચન માની, ભજ્યા શ્રીભગવાનને ॥૩૮॥
જે જે સામર્થી વાવરી, વળી જે જે શક્કો બેસારિયો ॥
જેહ રીતે કળિયુગ કાઢી, અધર્મ સર્ગ નિવારિયો ॥૩૯॥
સર્વે ચરિત્ર શ્યામનાં, રસરૂપ અનુપમ છે અતિ ॥
સુભાગી જન સાંભળશે, જેની હશે અતિ શુભમતિ ॥૪૦॥
જે જે નયણે નિરખિયું, વળી જે જે સુણિયું કાન ॥
તે તે ચરિત્ર હવે કહું, સહુ સુણો થઈ સાવધાન ૪૧॥
અતિ મોટપ્ય મહારાજની, કહેતાં કોટિ વિચાર થાય છે ॥
સાંગોપાંગ સૂચવતાં, મન કહેવા કાયર થાય છે ॥૪૨॥
આકાશના ઉડુગણ ગણવા, પામવો ઉત્તરનો પાર ॥
સરું લેવું શૂન્યનું, એ વાતનો થાય વિચાર ॥૪૩॥
જેમ છે તેમ યશ હરિના, કહેવા સામર્થી મારી નથી ॥
જેમ ઉર મારે ઉપજશે, તેમ ચરિત્ર કહિશ કથી ॥૪૪॥

અનુક્રમ આવે ન આવે, નથી તેનો નિરધાર ॥
એવી ખોટ્ય મા ખોળજ્યો, સૌ સાંભળજ્યો કરી પ્યાર ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગ્રંથમાહાત્મ્ય
નામે ત્રીજું પ્રકરણમ્ - ॥૩॥

સામેરી : શુભમતિ હવે સાંભળો, એક ઉત્તર દિશે અદ્રિ કહીએ ॥
અતિ સુંદર શિખરી જેનું, નામ હિમાચલ લઈએ ॥૧॥
સુંદર ગહેરી ગુફાઉં જેમાં, સદન સરખી શોભે ઘણી ॥
તેમાં દીપક સમ શોભે, શ્રેણિ ઘણી મણિ તણી ॥૨॥
રજત સમ રળિયામણો, વળી ક્યાંક શ્યામવર્ણ સહી ॥
સુમેરુ સરખી શિખર્યું જેની, વિચિત્ર પેર્યે વિલસી રહી ॥૩॥
સહુ દિશે ચાલે અતિ, નદી રૂપ નિઝરણાં ॥
લેરી તરંગે આવૃત જેનાં, સુંદર જળ શોભે ઘણાં ॥૪॥
તિયાં વૃક્ષ વિવિધ જાત્યનાં, સુણો નામ સહુ તેહ તણાં ॥
અંબ કદંબ અનાર આસુ, તાલ તમાલ ત્યાં ઘણાં ॥૫॥
પારિજાતક પિંપર પિપ્પળા, પિલુ પનસ ને પુનાગરી ॥
પાડળ મિંડળ બેડાં મૌડાં, બિલાં બિજોરાં બોરસરી ॥૬॥
ગર્માલ ગુંદી ગુવાક ગુલછા, ગુલબાસ સાલર સર્ગવા ॥
સર્શ શિશમ સાગ સરલા, સીતાફળી સોપારી હવા ॥૭॥
શાલમલી ને શેમલ શમડા, અમરવડ ઉદુંબરા ॥
કોઠ કોઠવડી કર્ણાવર્ણ, ખેર ખાખર ખજૂર ખરા ॥૮॥
અરિઠાં ને અંજીર આંબલી, રૂડી રાણય ને રોહિડા ॥
કર્મદી ને કર્મકેતકી, કેસર કણિયર કેવડા ॥૯॥

કર્ણી અર્ણી ચંપક ચંદન, સુખડ્ય દાડ્યમ સોયામણી ॥
લિંબ લિંબોઈ હરડા ધવડા, જેઠી મજેઠી જોરબણી ॥૧૦॥
જામફળી બદામ જાંબુ, આમલિયો ઓપે સહી ॥
તરલા અરલા તિંતિડી, નાળિયેરી ને કેળી કહી ॥૧૧॥
વગરાગ મંદાર વિકળા, આલ્ય આસોંદરા રોહિણી ॥
વૃંદા આદિ વનવૃક્ષની, જાત્ય નવ્ય જાય ગણી ॥૧૨॥
બોરડી સવન શિસમડી, રક્તપતિ ને રતાંજળી ॥
વેણુ આદિ અનેક વિટપે, હિમગિરિ શોભે વળી ॥૧૩॥
દ્રાખ ખારેક ખજૂર ઈક્ષુ, જાયફલ લવિંગ લતા ॥
એલચી ને નાગરવેલી, પુષ્પ સોરંગે શોભતા ॥૧૪॥
ડોલરીયા ગુલાબ ગેરા, વાસ સુવાસે સેવતી ॥
જાઈ જુઈ જ્યાં જુથિકા, માધવી મલ્લિકા માલતી ॥૧૫॥
કુંદ કેસર કેશુ કુંભી, ગુલદાવદી ને ગદ્ધુલિયાં ॥
ચંપા ચમેલી આદિ અનેક, ફૂલ બહુ ફૂલી રહ્યાં ॥૧૬॥
કંદ મૂળ રસાળ કોમળ, જેને જે જોયે તેહ જમે ॥
અતિ રસાળ ફળ વિશાળ, સુંદર મળે સર્વે સમે ॥૧૭॥
શરભ સિંહ શશા શેમર, કપિ કુરંગ ને કુરભિ ॥
ચિત્ત માતંગ વરાહ મહિષા, શોભે રોઝ ને સુરભી ॥૧૮॥
કરી કેસરી વાઘ વાનર, સિંહ સુરભિ ભેળાં રમે ॥
સહજ વૈર જેને સદા, તે કોઈ કેને નવ્ય દમે ॥૧૯॥
શુક સારસ હંસ મેના, કોકિલા કિલોલ કરે ॥
મોર ચકોર ચાત્રક ચકવા, નીલકંઠ હરિ ઓચરે ॥૨૦॥

ચાતક વૈતક ઢોલર ઢેલ્યું, લેલાં હોલાં ને લાવરાં ॥
કલંગ કુંઝિ કાક કાબર, બટ ભ્રમર તમર સુઘરાં ॥૨૧॥
સુંદર વાણીએ સર્વે બોલે, વૃક્ષ પર વિહંગ ચડી ॥
અતિ અતોલ થાય કિલોલ, જાણું વન કરે છે વાતડી ॥૨૨॥
મંદ સુગંધ શીતળ વાયુ, વહે સુંદર એ વનમાં ॥
સ્પરસ તેનો પામતાં, શીતળ થાય તનમાં ॥૨૩॥
પંખી હિલોલા કરે કિલોલા, ગેહેરે શબ્દે ગેકી રિયાં ॥
જાણું નૃત્યક નૃત્ય ભેદે, તાને ગાન ગાય તિયાં ॥૨૪॥
પરસ્પર પવન યોગે, ચાલે વિટપની ડાળિયો ॥
તેમાં રવ રૂડા કરે, કાળી કોયલો રૂપાળિયો ॥૨૫॥
પંખી શબ્દે સાદ કરે, દ્રુમલતા કર કહે ઋષિ ॥
કંદ મૂળ ફળ ફુલ સુંદર, આવો જમી થાઓ ખુશી ॥૨૬॥
વળી એવા એ અદ્રિમાં, નદી નિગમની ધ્વનિ ઘણી ॥
ગજ ઈંડજ ગાંધર્વ ગાને, શોભા નવ્ય જાય ભણી ॥૨૭॥
રૂડાં રત્ન હીરા મણિ, ઘણી ખાણ્યો એ ગિરિમાંય છે ॥
શિવ બ્રહ્માદિક દેવે સેવ્યો, વળી સર્વે શિખરીનો રાય છે ॥૨૮॥
વળી બ્રહ્મલોકથી ઉતરી, સપ્ત ધારાએ ગંગા સ્રવી ॥
તેનાં નામ સુણો સહુ, કહું વિવેકે વળી વર્ણવી ॥૨૯॥
વસ્વૌકસારા નલિની, પાવની વળી સરસ્વતી ॥
જંબૂ સીતા ગંગા સિંધુ, એ સપ્ત ધારા ઉત્તમ અતિ ॥૩૦॥
પુન્ય પવિત્ર સરિતા સુંદર, ગંગા ગેહેરી જ્યાં વહે ॥
જે જન નાય તે શુદ્ધ થાય, પાપ તાપ તે નવ્ય રહે ॥૩૧॥

એવા ગિરિમાં નરનારાયણ, બેઠા બેઉ બદ્રિતળે ॥
સુખ કંદ પૂરણ ચંદ, ઝાઝે તેજે જળમળે ॥૩૨॥
મુનિવૃંદ આનંદકંદ, આગળ્યે બેઠા બહુ ॥
નારાયણના મુખથી, સુંદર કથા સુણે સહુ ॥૩૩॥
એવા સમામાં આવિયા, ઋષિ બિજા બહુ મળી ॥
તીરથરત એ આશ્રમે, આવિયા મુનિ મળી ॥૩૪॥
નરનારાયણ નિરખવા, જેને હૈયે ઘણી હામ છે ॥
સંક્ષેપે કહું સાંભળો, જેહ એ મુનિનાં નામ છે ॥૩૫॥
મોટા મોટા મુનિ મળી, આવ્યા આશ્રમ એહમાં ॥
તેનાં નામ સાંભળજ્યો, સહુ જન સનેહમાં ॥૩૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હિમાદ્રિવર્ણન
નામે ચોથું પ્રકરણમ્ - ॥૪॥

ચોપાઈ : મોટા મરીચિ પર ઉપકારી, દીનજન તણા દુઃખહારી ॥
આવ્યા શુક જનમના યોગી, ગર્ગ ગૌતમ બ્રહ્મરસ ભોગી ॥૧॥
આવ્યા બગદાલવજી બૂઢ, ગૌરમુખ ને જ્ઞાનના ગૂઢ ॥
આવ્યા અષ્ટાવક્ર ને આસ્તિક, શાકટાયન શૃંગી શૌનક ॥૨॥
આવ્યા ઔર્વ આરુણિ આસુરિ, ભરદ્વાજઋષિ ને ભાગુરિ ॥
આવ્યા ઋષિ અંગિરા અગસ્ત્ય, સત્યધર્મિ શુક્ર ને સંવર્ત ॥૩॥
આવ્યા વસ્ત વોઢુ વિભાંડક, જરત્કારુ જૈમિનિ જાપક ॥
આવ્યા સૌભરિ શાકલ્ય શક્તિ, વળી આર્ષ્ટિષેણ કહું અત્રિ ॥૪॥
આવ્યા મુનિ મૈત્રેય માંડવ્ય, જાજલિ જયંત જૈગીષવ્ય ॥
આવ્યા બૃહસ્પતિ વેદશિરા, વિશ્વામિત્ર વસિષ્ઠ સુધિરા ॥૫॥

આવ્યા કવષ કતુ કક્ષીવાન, યાજ્ઞવલ્કય જાબાલ સુજાન ॥
ઉતથ્ય ઉપમન્યુ ને ઔર્વ, દયાળુ જે દેવલ ને રૌર્વ ॥૬॥
આવ્યા વામદેવ ને વાલ્મીક, વિપુલ બ્રહ્મચર્ય વશિક ॥
પિપલાદ પુલહ પુલસ્ત્ય, કચ કૃપાળુ કશ્યપ સમસ્ત ॥૭॥
આવ્યા કર્દમ ને કાત્યાયન, પંચશિખ ને વૈશંપાયન ॥
આવ્યા પર ઉપકારી પ્રચેતા, શંકુવર્ણ ને શંખ લિખિતા ॥૮॥
આવ્યા કણાદ કરભાજન, કર્કશ કણ્વ બભ્રુ ચ્યવન ॥
પારાશર લોમશ ને હંસિ, પૈલ પાણિનિ ને ભૃગુ ઋષિ ॥૯॥
આવ્યા ગાલવ ને જે માતંગ, શાંડિલ્ય શ્વેતકેતુ શરભંગ ॥
આવ્યા મેધાતિથિ માનખંડી, બૃહદગ્નિ બૃહદશ્વ વૈતંડી ॥૧૦॥
આવ્યા સુમંતુ ને શરદ્વાન, ઈન્દ્ર પ્રમદ ને ઈધ્મવાન ॥
અથર્વા એકત દ્વિત ત્રિત, માંડુકેય પાઠર હારીત ॥૧૧॥
ભાંડાયનિ ભાર્ગવ ભાલુકિ, શિશંપાયન પર્વત મંકિ ॥
કઠ તાંડ્ય કૌંડિન્ય કવશ, ક્ષારપાણિ પર્ણાદ સુજશ ॥૧૨॥
હરિશ્મશ્રુ મુનિ અંશુમાન, શાર્કર ને શારદવાન ॥
વૈતહવ્ય વળી વાત્સ્યાયન, સાવેતસ ને સૈન્ધવાયન ॥૧૩॥
સાવર્ણિ સાવર્ણ્ય ને સંવર્તુ, ભૂરિષેણ શમીક સંકતુ ॥
જમદગ્નિ જાતૂકર્ણ્ય જાણો, પ્રણાદ દેવરાત પ્રમાણો ॥૧૪॥
અકૃતવ્રણ વળી જે યાચક,વીતહવ્ય ધ્રુવ ને ઋચીક ॥
ગૌરશિરા કૃષ્ણાત્રેય કહીએ, સ્થૂલશિરા મૌંજાયન લહીએ ॥૧૫॥
નાચિકેત તૈતરિ ઉત્તંક, દાલભ્ય કાળવૃક્ષીય નિઃશંક ॥
અગ્નિ વેશ્ય મુદગલ હતા, મુનિ ઋષ્યશૃંગ જગ છતા ॥૧૬॥

શ્વેતકેતુ ને વળી શમિક, ઈન્દ્રપ્રમિતિ કહીએ કુશિક ॥
સૌમ્ય નારદ ને સારસ્વત, વસ્ત ને વેદશિરા સુમત ॥૧૭॥
અવલંબાયન અરિજિત, આવ્યા ઔર્મિ ઋષિ આશાદિત ॥
ધારણિક ધૌમ્ય ને ધ્યાનેશ, બુધ બૌધાયન ને મૌનેશ ॥૧૮॥
ગાંધર્વક ગોભિલ ગોપિત, ગવિષ્ઠિર ગૌશિરા પુનિત ॥
પૂર્વાતિથ્ય ને ધ્રુવ વાછિલ, વૈતાનસ દેવ ને વૈહલ ॥૧૯॥
વ્યાઘ્રપદ વળી વિષ્ણુદત્ત, દધ્નાયસૈયજંઘ સમસ્ત ॥
દેવોદાસ દેવરાત નામ, દેવાતપ લોહિત અકામ ॥૨૦॥
વૈનતેય ને નૈપુર્ણ મળી, હારિકર્ણિ ચાંદ્રાયણ વળી ॥
હરિતકેય વળી હંસાળ, મુનિ ઉદાલકજી દયાળ ॥૨૧॥
એ આદિ ઋષિ સર્વે સંગે, દિઠો આશ્રમ એહ ઉમંગે ॥
પ્રથમ વિશાળા સૌએ વિલોકી, દિઠી અતિ રચના અલોકી ॥૨૨॥
અક્ષરધામરૂપ એહ વન, તેને જાણું કર્યું આછાદન ॥
ઘાટી છાયાએ શોભે છે ઘણી, દેયે ઉપમા એને કે તણી ॥૨૩॥
નરનારાયણ ઋષિરાય, તેને કરી રહી છે એ છાંય ॥
તેને તળે જોતાં મુનિજન, થયું નર–ઋષિનું દર્શન ॥૨૪॥
બેઠા આસન ઉપર્ય સુખે, રટે નારાયણ નામ મુખે ॥
વળી તેને પાસે ઋષિરાય, બેઠા નવ યોગેશ્વર ત્યાંય ॥૨૫॥
તેનાં નામ સુણજયો સુબુદ્ધ, કવિ અંતરિક્ષ હરિ પ્રબુદ્ધ ॥
પિપ્પલાયન કરભાજન, આવિર્હોત્ર દ્રુમિલ પાવન ॥૨૬॥
ચમસ એ નવ યોગી જેહ, જગ હિતકારી મુનિ તેહ ॥
વળી કલાપ ગામના વાસી, દિઠા તનુ આદિ સુખરાશી ॥૨૭॥

એવા અનેક મુનિ ત્યાં મળી, વિંટી બેઠા તે નરને વળી ॥
નર સુંદરવર તન શ્યામ, મૃગાજિન કંઠે કંજદામ ॥૨૮॥
એવા નર નયણે નીરખી, મુનિ સહુ બહુ રહ્યા હર્ખી ॥
ત્યારે નરે દિઠા ઋષિરાય, આસનથી ઉઠી લાગ્યા પાય ॥૨૯॥
પછી ઋષિ પડ્યા નર ચરણે, વાધિ વાલ્યપ ન જાય વરણે ॥
પછી આપ્યાં કોમળ આસન, તેહ પર બેઠા મુનિજન ॥૩૦॥
કિધી પરસ્પર પૂજા વળી, પછી નર ઋષિ બેઠા મળી ॥
નર કહે ઋષિ ધન્ય ધન્ય, તમે વહાલા છો નાથને મન ॥૩૧॥
તમ જેવા જે સતપુરુષ, તેનું દુર્લભ મળવું દરશ ॥
મળે ત્રિલોકનું સુખ સોંઘું, પણ મળવું તમારું તે મોંઘું ॥૩૨॥
તમે મળ્યે ટળે કર્મ કોટી, એથી બીજી વાત કઈ મોટી ॥
માટે શું કહીએ મહિમા ઘણો, નથી કહ્યો જાતો તમ તણો ॥૩૩॥
ભલે આવ્યા તમે મુનિ સાથ, હમણાં દેશે દરશન નાથ ॥
ત્યારે નર પ્રત્યે બોલ્યા મુનીશ, ધન્ય તમે છો બ્રહ્માંડાધીશ ॥૩૪॥
નાથને વહાલા છો તપેશ્વર, પ્રભુ સેવામાં છો તતપર ॥
તમે વળી નારાયણ માંઈ, કહીએ અમે ફેર નથી કાંઈ ॥૩૫॥
છો તો એક ને દિસો છો દોય, તેનો ભેદ જાણે જન કોય ॥
માટે આ ભૂનાં ભાગ્ય અમિત, થઈ પ્રભુ ચરણે અંકીત ॥૩૬॥
વળી પશુ પંખી વેલી વન, તેનાં પણ ભાગ્ય ધન્ય ધન્ય ॥
જે જે વસે છે આશ્રમ આંણે, તેનાં ભાગ્ય ન જાયે વખાણે ॥૩૭॥
વળી એમ પણ ભાગ્યશાળી, જોશું નાથને નયણે નિહાળી ॥
કહે એમ તે ઋષિ ને નર, કરે પ્રશંસા તે પરસ્પર ॥૩૮॥

એવે સમે નારાયણ જેહ, આવ્યા પર્ણકુટી બાર્ય તેહ ॥
ઉગ્ર તપવાળા અતિ કાંતિ, શોભા મુખે નથી કહી જાતી ॥૩૯॥
કોટિ અર્ક ઈન્દુ ને અગનિ, તેથી તેજ શોભે બહુ બની ॥
કરિકર સમ કર અજાન, શોભે સારુ તન શ્યામ વાન ॥૪૦॥
નવા કંજ સમ નેણ દોય, પૂર્ણચંદ્ર સમ મુખ સોય ॥
દીપે હસવે દંત પંગતિ, ઊરુ ચરણ કોમલ અતિ ૪૧॥
ઝિણા પિળા ઉગે શીષ કેશ, માથે મુકુટ તેનો છે હંમેશ ॥
ઓપે ઉર અનુપ વિશાલ, કહીએ કેમ તે તરુ તમાલ ॥૪૨॥
શોભે કંઠ તે કંબુ સમાન, ઓપે ઉદર પિપ્પલપાન ॥
પડે ત્રણ વળ તિયાં સાર, નાભિ ઉંડી વર્તુળ આકાર ॥૪૩॥
પુષ્ટતન કંચન જનોઈ, ડાબે કરે કમંડળું સોઈ ॥
દક્ષિણપાણિમાંહિ દંડ રાજે, શ્વેતાંબરે અંગછબી છાજે ॥૪૪॥
એવા સુખસિંધુ શોભાખાણી, જોયું હેતે નિજજન જાણી ॥
હતા ઉદ્ધવ પોતાને સાથ, પ્રેમે કરી પધારિયા નાથ ॥૪૫॥
એવા શ્યામ સુંદર સુખદેણ, નિરખી નાથને ઠરિયાં નેણ ॥
પછી રાજી થયા મુનિરાય, પ્રેમે લાગ્યા પ્રભુજીને પાય ॥૪૬॥
હુવા પરવશ પામી આનંદ, થઈ કંઠે વાણી ગદગદ ॥
ચાલે ચક્ષુએ નીર ચોધારે, કરે પ્રણિપાત વારેવારે ॥૪૭॥
પછી પ્રભુએ પ્રેમે બોલાવી, આપે બેઠા આસન પર આવી ॥
પછી સહુને પાસે બેસાર્યા, હેતે હેરિને તાપ નિવાર્યા ॥૪૮॥
નિરખી મુનિ કરી હેત અતિ, જાણું મિટેશુ પીશે મૂરતિ ॥
વળી ચાટશે જિભાએ કરી, જાણું ભેટશે ભુજાએ ભરી ॥૪૯॥

એમ મુનિનું હેત અપાર, દિઠું તે આશ્રમને રહેનાર ॥
પછી પૂજા કરવાને કાજ, મુનિ લાવ્યા છે બહુ સમાજ ॥૫૦॥
ષટ્દશ પૂજા પરકાર, તેણે પૂજિયા પ્રાણ આધાર ॥
પછી ધૂપ દીપ ને આરતી, કરી ધુન્ય કરી વળી સ્તુતિ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઋષિનાં નામ
કહ્યાં એ નામે પાંચમું પ્રકરણમ્ ॥૫॥

ચોપાઈ : જય જય ગાય મુનિ ગાથ, જય જય નરવીર નાથ ॥
જય જય બદ્રિપતિ રાય, તવ ગુણ કહ્યા કેમ જાય ॥૧॥
જય દીનબંધુ ઋષિદેવ, જય અકળ નાથ અભેવ ॥
જય કૃપાના સિંધુ કૃપાળુ, જય દયાના નિધિ દયાળુ ॥૨॥
જય પ્રભુ તમે જગદીશ, જય અખિલ બ્રહ્માંડાધીશ ॥
જય આનંદકંદ અવતારી, જય સંતજન સુખકારી ॥૩॥
જય ધર્મસુત મહા ધીર, જય જ્ઞાનવિજ્ઞાન ગંભીર ॥
જય અતિ અજિત અભેદ, જય કહે નેતિ નેતિ વેદ ॥૪॥
જય સુખનિધિ સિદ્ધ શ્યામ, જય સદા અક્રોધ અકામ ॥
જય પુન્ય પવિત્ર પ્રતાપ, જય નિર્દોષ ને નિષ્પાપ ॥૫॥
જય ધર્મતણા પ્રતિપાળ, જય ભારતપતિ ભૂપાળ ॥
જય પાપ ઉત્થાપન આપ, જય સંત હરણ સંતાપ ॥૬॥
જય ખળ બળ ખંડન હાર, જય ભૂમિ ઉતારણ ભાર ॥
જય દુષ્ટતન દંડધાર, જય નિજજન કાજ સુધાર ॥૭॥
જય અકળ બળ અવિનાશી, જય પિંડ બ્રહ્માંડ પ્રકાશી ॥
જય કાળતણા મહાકાળ, જય ભૂપતિ પતિ ભૂપાળ ॥૮॥

જય મહા દુષ્ટ મોડણ માન, જય ભક્તવત્સલ ભગવાન ॥
જય અક્ષરધામી અકામી, જય સર્વતણા તમે સ્વામી ॥૯॥
જય અવતારના અવતારી, મત્સ્ય કચ્છ વારાહ મુરારી ॥
જય નૃહરિ વામન નાથ, જય પરશુરામ રઘુનાથ ॥૧૦॥
જય હળધર કૃષ્ણ કૃપાળુ, જય બુદ્ધ કલકી દયાળુ ॥
જય અલેખધર અવતાર, જય અકળ સર્વ આધાર ॥૧૧॥
એવાં અનેક ધરી શરીર, બેસો બદ્રિતળે બેઉ વીર ॥
રહો તાપસ વેષે હંમેશ, જટા મુકુટ સુંદર શીશ ॥૧૨॥
દંડ કમંડલું મૃગછાલા, ઊર્ધ્વપુંડ્ર ને અક્ષની માળા ॥
ઉપવીત પુનિતને ધારી, સદા ભાઈ બેઉ બ્રહ્મચારી ॥૧૩॥
સુખસાગર શાંતિ સ્વરૂપ, દયાળુ દીનબંધુ અનૂપ ॥
જય નિજજન સુખદાતા, જય નર નારાયણ ભ્રાતા ॥૧૪॥
જય અચ્છેદ્ય અભેદ્ય અતિ, જય બળ અકળ મૂરતિ ॥
જય તેજ અત્યંત મહંત, જય અજર અમર અનંત ॥૧૫॥
જય ગુણ સાગર ગોવિંદ, જય સુંદર શ્યામ સ્વચ્છંદ ॥
જય દાસના પાશ વિનાશ, જય અમાયિક અવિનાશ ॥૧૬॥
જય નિજજન જીવન પ્રાણ, જય મહા સુખરૂપ મેરાણ ॥
મળી મુનિ કરે એ ઉચ્ચાર, વર્તી રહ્યો ત્યાં જય જયકાર ॥૧૭॥
એમ સ્તુતિ કરી મુનિવૃંદ, નિર્ખિ નાથને પામ્યા આનંદ ॥
કરી સ્તવન દંડ પ્રણામ, પૂરી કરી તે હૈયાની હામ ॥૧૮॥
પછી હાથ જોડી બેઠા પાસ, થઈ અંતર દૃષ્ટિ ઉજાસ ॥
શ્રીનારાયણ કૃપાએ કરી, વૃત્તિ અંતર માંહિ ઉતરી ॥૧૯॥

દિઠું અક્ષરધામ અલોકિ, પામ્યા સુખ તેહને વિલોકિ ॥
દિઠો તેજ તણો ત્યાં અંબાર, તેહ મધ્યે સિંહાસન સાર ॥૨૦॥
તિયાં બેઠા દિઠા બહુનામી, જેહ અક્ષરધામના ધામી ॥
અતિ સુંદર મૂરતિ સારી, શોભાધામ શ્યામ સુખકારી ॥૨૧॥
તેને નિર્ખિને પામ્યા આનંદ, ફૂલ્યાં જેમ કુમોદની ચંદ ॥
પછી બારે જોયું આવી જ્યારે, દિઠી તેની તે મૂરતિ ત્યારે ॥૨૨॥
જેમ અક્ષરધામમાં દિઠા, તેવા દિઠા સનમુખ બેઠા ॥
તે તો નારાયણનું છે કૃત્ય, એમાં નહિ કાંઈ અચરત્ય ॥૨૩॥
પછી પાયે લાગ્યા જોડી હાથ, ત્યારે મધુરી વાણ્યે બોલ્યા નાથ ॥
હે મુનિયો ભલે આવ્યા તમે, તમને જોઈ રાજી થયા અમે ॥૨૪॥
તમારા દરશનને કાજ, અમે ઈચ્છતા'તા મુનિરાજ ॥
મળવું તમારું દુર્લભ મને, થાય નહિ તે થોડે રે પુન્યે ॥૨૫॥
ગોલોકાદિ ધામ કહીએ જેહ, યોગ સિદ્ધિયો કાવે છે તેહ ॥
તેથી વહાલા મુનિ તમે બહુ, સત્ય માનજયો વાત એ સહુ ॥૨૬॥
વળી શિવ બ્રહ્માદિક જેવા, આપે બલિદાન કરે સેવા ॥
એહ જેહ મુજને છે પ્યારા, પણ તમે છો આતમા મારા ॥૨૭॥
તમે અહોનિશ ચિંતવો મને, જ્ઞાન બોધે તારો છો જીવોને ॥
જપ તપ ને યોગ યગન, વ્રતાદિક બીજા જેહ પુન્ય ॥૨૮॥
તેહ સર્વે મળી જેહ કાવે, જેના સોળમાં અંશમાં નાવે ॥
માટે એનું નામ અભયદાન, બીજાં નાવે તે એને સમાન ॥૨૯॥
માટે પરમાર્થિ જાણ્યું અમે, મારા શુદ્ધ ભક્ત વળી તમે ॥
માટે તમ જેવા કોઈ નથી, ઘણું કહીએ શું મુનિ મુખથી ॥૩૦॥

કહે કવિ સાંભળો સુજાણ, એમ બોલ્યા નારાયણ વાણ ॥
અતિ ભાવે હેતે ભર્યાં વેણ, બોલ્યા કૃપાએ કમળનેણ ॥૩૧॥
પછી મુનિ બોલ્યા કરી સ્તુતિ, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ પ્રાણપતિ ॥
ધન્ય નરવીર અવતાર, બહુ જીવનો કર્યો ઉદ્ધાર ॥૩૨॥
ધન્ય પ્રકટ પૂરણ ચંદ, નિજ જનને દેવા આનંદ ॥
ધન્ય દીનબંધુ ભગવાન, મહાદુષ્ટનું મોડણ માન ॥૩૩॥
ધન્ય નર નારાયણ એક, તેનો જાણે વિરલા વિવેક ॥
ધન્ય અકળ કળા તમારી, બેઉ બાંધવની બલહારી ॥૩૪॥
ધન્ય સર્વ જન સુખકારી, દીન જન તણા દુઃખહારી ॥
સર્વે જીવની કરવા સાર, તમે રહ્યા આ ધામ મોજાર ॥૩૫॥
હવે નાથ કહીએ છીએ તમને, કહેવું ઘટે તે કહેજ્યો અમને ॥
એમ કહી જોડ્યા હાથ જ્યારે, મુનિ પ્રત્યે પ્રભુ બોલ્યા ત્યારે ॥૩૬॥
મુનિ તમે ત્રિલોકને માંય, આવો જાવો તે આપ ઈચ્છાય ॥
હમણાં કોણ લોકમાંથી આવ્યા, તેની શીશી ખબર તમે લાવ્યા ॥૩૭॥
ત્યારે મુનિ બોલ્યા જોડી હાથ, આવ્યા ભર્તખંડ જોઈ નાથ ॥
ત્યારે નારાયણ કહે ઋષિ, સર્વે મારી પ્રજા છે ને ખુશી ॥૩૮॥
ચારે વર્ણ ને ચારે આશ્રમ, સહુ વર્તે છે પોતાને ધર્મ ॥
ભક્તિ ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ, એહ ઉપર કેવો અનુરાગ ॥૩૯॥
જેમ હોય તેમ કહો મુનિ, ભર્તખંડનાં મનુષ્ય સહુની ॥
એવાં સુણી પ્રભુજીનાં વેણ, સર્વે ઋષિએ ઢાળિયાં નેણ ॥૪૦॥
આવ્યાં નયણે નીર ભરાઈ, અતિ શોક વ્યાપ્યો ઉર માંઈ ॥
થઈ ગદ્‌ગદ્‌ કંઠે ગિરા, પછી બોલીયા છે રહી ધીરા ૪૧॥

સુણો નારાયણ નરભ્રાત, એની અમે ન કહેવાય વાત ॥
ચારે વર્ણ ને ચારે આશ્રમ, તેણે ત્યાગી દીધા નિજ ધર્મ ॥૪૨॥
અસત્ય ગુરુએ અવળું બતાવી, દીધો અધર્મ ધર્મ ઠરાવી ॥
રાજા ઉન્મત્ત થઈ અપાર, કર્યો સત્ય ધર્મનો સંહાર ॥૪૩॥
આપે પાપ કરે અણલેખે, તેમ પ્રજા કરે દેખા દેખે ॥
નરનારી નિયમમાં નથી, કહીએ તેની ભૂંડાઈ શું કથી ॥૪૪॥
એને જોઈ અમે મુનિરાજ, સહુ દુઃખિયા છીએ મહારાજ ॥
એમ કહી આપે કર્યું રુદન, કહું સાંભળજ્યો સહુ જન ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઋષિસ્તુતિ નામે
છઠ્ઠું પ્રકરણમ્ ॥૬॥

પૂર્વછાયો : એવું શ્રવણે સાંભળી, નરવીરે કર્યો વિચાર ॥
એહ પાપને ટાળવા, મારે નિશ્ચય લેવો અવતાર ॥૧॥
ઋષિ તમે રાજી રહો, અધર્મ કરીશ ઉત્થાપ ॥
સુખી કરીશ સૌ સંતને, તમે પરહરો પરિતાપ ॥૨॥
એમ કહી નરવીર ઋષિ, બેઠા એહ આશ્રમ ॥
તેહ સમે નિજ સ્થાનથી, આવિયાં મૂર્તિ ને ધર્મ ॥૩॥
તેને દેખી ઉભા થયા, સર્વે ઋષિ નારાયણ નર ॥
દંડવત પ્રણામ કરી, કરે સ્તુતિ જોડી સહુ કર ॥૪॥
ચોપાઈ : જોઈ ધર્મ ને મૂરતિ દોય, તેણે આનંદિયા સહુ કોય ॥
શુદ્ધ સત્વમય તનુ શાંતિ, શરદ પુન્યમ શશિ સમ કાંતિ ॥૫॥
કંઠે કંજ તુલસીની માળ, પીળી જટાનો મુકુટ વિશાળ ॥
નવ નીરજ સમ દોય નેણ, અતિ શાંતિવાન સુખ દેણ ॥૬॥

પહેર્યાં શ્વેતાંબર તન શોભે, જોઈ જનતણાં મન લોભે ॥
શોભે સુંદર રેખા બે હાથે, પહેરી સિત ઉપવીત નાથે ॥૭॥
એવા ધર્મ પરમ પાવન, તેનું મુનિ કરે છે સ્તવન ॥
ધન્ય ધર્મ મહિમા તમારો, સર્વે લોકમાં સુજશ સારો ॥૮॥
હરિ હર બ્રહ્મા મન ભાવો, તમે સર્વેનાં ભૂષણ કહાવો ॥
સુર સરવે ને વળી ઈન્દ્ર, મનુ કશ્યપ ને રવિ ચંદ્ર ॥૯॥
કોઈ ત્યાગી ન શકે તમને, સર્વે મુનિને વહાલા છો મને ॥
શેષ શારદા ને ગણપતિ, તમે સહુને વહાલા છો અતિ ॥૧૦॥
વાયુ વહનિ ને વળી વારિ, તે મર્યાદા ન લોપે તમારી ॥
સપ્ત ઋષિ સતી પતિવ્રતા, સનકાદિક તમને સેવતા ॥૧૧॥
યોગી યતિ તપી તપ સાધે, તે તો સર્વે તમને આરાધે ॥
ગૃહી વાનપ્રસ્થ ને સંન્યાસી, બ્રહ્મચારી તમારા ઉપાસી ॥૧૨॥
દ્વિજ ક્ષત્રિય ને વૈશ્ય ભજે, શૂદ્ર તે પણ તમને ન તજે ॥
પશુ પંખી પન્નગ નરનારી, સર્વે રહ્યાં છે તમને ધારી ॥૧૩॥
તમને તે વદે વેદ ચાર, ષટ્ શાસ્ત્ર પુરાણ અઢાર ॥
કોઈ ન કરે તમારો ઉત્થાપ, મહા મોટો તમારો પ્રતાપ ॥૧૪॥
તમને તજી કરે જે જે કાજ, તેનો ભ્રષ્ટ થવાનો સમાજ ॥
તમને તજી ભજે જે દેવ, તેતો તેની છે નિષ્ફળ સેવ ॥૧૫॥
તમને તજી ભજે ભગવાન, તોય તેટલું જાણવું જ્યાન ॥
એવી મોટી છે તમારી લાજ, સર્વ લોકમાં તમારું રાજ ॥૧૬॥
પ્રભુ પ્રસન્ન કરવાને સારુ, સહુ કરે સેવન તમારું ॥
વળી આલોક પરલોકમાંય, સુખ થવા સેવે છે સદાય ॥૧૭॥

જે જે સુખી થયા થાશે કોય, તેતો ધર્મ વિના નિશ્ચે નોય ॥
માટે શું કહીએ મુખે મહિમા, તમ તુલ્ય નહિ ત્રિલોકમાં ॥૧૮॥
એમ કરી તે પ્રશંસા બહુ, પછી આસને બેઠા છે સહુ ॥
સર્વે નારાયણ સમું જોઈ, સહુએ ચિત્તની વૃત્તિ પરોઈ ॥૧૯॥
ધર્મ મૂરતિ ને નર મુનિ, પ્રભુ સામી છે દૃષ્ટિ સહુની ॥
પછી નારાયણ પદ્મનેણ, બોલ્યા અમૃત સરીખાં વેણ ॥૨૦॥
ભલે આવ્યા તમે મારા તાત, ભલે આવ્યાં મૂરતિ માત ॥
થયું આજ પવિત્ર આશ્રમ, તમે પધાર્યા મૂરતિ ધર્મ ॥૨૧॥
પણ ઋષિ આવ્યા છે મળી, તેની વારતા લિયો સાંભળી ॥
સ્વર્ગ મૃત્યુલોક ને પાતાળ, તેમાં વિચરે છે એ દયાળ ॥૨૨॥
હમણાં ભર્તખંડમાંથી આવ્યા, સર્વે પ્રજાની ખબર લાવ્યા ॥
કહે છે અતિ વધ્યો અધર્મ, ભ્રષ્ટ થયાં છે વર્ણ આશ્રમ ॥૨૩॥
રાજા પ્રજા તજી સત્ય રીતિ, આપ સ્વાર્થે કરે છે અનીતિ ॥
ત્યાગી ગૃહી તજી નિજધર્મ, વિષય સારુ કરે છે વિકર્મ ॥૨૪॥
નર નારી અપાર છે કામી, કરે ગોત્રમાં ગમન હરામી ॥
નથી ધર્મમાં મતિ કોઈની, એવી ખબર લાવ્યા આ મુનિ ॥૨૫॥
પ્રભુ વાત કરે છે એવી રીતે, સહુ સાંભળે છે એક ચિત્તે ॥
શ્રવણ નયણ નથી બીજે ક્યાંઈ, સહુ રહ્યાં છે પ્રભુમાં પ્રોવાઈ ॥૨૬॥
એવે સમે કૈલાસેથી ક્રોધી, આવ્યા દુરવાસા દુરબુદ્ધિ ॥
તેની નથી કોઈને ખબર, ઉભા થઈ રહ્યા ઘડીભર ॥૨૭॥
પછી દુરવાસા દુઃખાણા ઘણું, ન થયું સન્માન પોતાતણું ॥
વળતિ હૈયામાં વાત વિચારી, આતો સર્વે દિસે છે અહંકારી ॥૨૮॥

જોને કેવી આવી છે કુમતિ, એમ કહિને કોપ્યા છે અતિ ॥
રૂદ્રાંશ દીર્ઘ જેનો ક્રોધ, ચડ્યે ન માને બીજાનો બોધ ॥૨૯॥
તને તામસી મને રિસાળ, રહે રોષ જેને સદાકાળ ॥
ક્ષમા નહિ ને ક્ષોભ અપાર, નહિ શાંતિ ને સહન લગાર ॥૩૦॥
એવા દુરવાસા મહા ઘોર, બોલ્યા કોપનાં વચન કઠોર ॥
કહે સાંભળજ્યો સર્વે જન, જેહ બોલ્યા દુર્વાસા વચન ॥૩૧॥
કરી રિસમાં લોચન લાલ, ચડાવ્યાં વળી ભ્રકુટિ ભાલ ॥
ધ્રુજે તન ફરફરે હોઠ, વાધ્યો વિકરાળ કાળકોઠ ॥૩૨॥
પછી સહુ પ્રત્યે બોલ્યા એમ, તમને ધર્મવાળા કહિએ કેમ ॥
તમે માનમાં મસ્ત છો ઘણા, નથી તમને ભાર કોઈ તણા ॥૩૩॥
મને માનો છો સહુથી સરસ, બીજાને તો માનો છો નરસ ॥
એવું અભિમાન તમને ઘણું, જોજ્યો ફળ હવે તેહ તણું ॥૩૪॥
હું દુરવાસા આવ્યો દૂરથી, ન થયું સન્માન વિચારો ઉરથી ॥
એવું જોઈ ક્ષમા ઉર લાવું, એવો શાંતિવાળો હું ન કહાવું ॥૩૫॥
મારું નામ સુણી શાંતિ નાસે, ક્ષમા આવે નહિ મુજ પાસે ॥
એવો દુરવાસા ઋષિ હું છું, તે હવે દંડ તમને દઉં છું ॥૩૬॥
પુન્ય પવિત્ર એવો આ દેશ, સેવે દેવાદિ મોટા મુનીશ ॥
તેથી પડો હવે તતકાળ, થાવો મનુષ્યને ઘેર બાળ ॥૩૭॥
તમે મનુષ્ય દેહને ધરો, આજ પછી આવું નવ્ય કરો ॥
ત્યાં અધર્મ ને કળિના જેહ, ભર્યા અસુર વસે છે તેહ ॥૩૮॥
તેથી દુઃખ પામો ઘણું ઘણું, એ ફળ મારા અપમાન તણું ॥
પામો અસુરથી અપમાન આપ, પછી ન બોલ્યા આપી એ શાપ ॥૩૯॥

એવો મોટો બકોર સાંભળી, બિન્યા નારાયણ ધર્મ વળી ॥
મુનિ ઉદ્ધવ સૌ ભય પામ્યા, દેખી દુર્વાસાને શિર નામ્યા ॥૪૦॥
ઉઠી આસનથી તેહ વાર, કરે બહુ પેર્યે નમસ્કાર ॥
આદર સહિત વિનતિ જેહ, કરે શાંતિ પમાડવા એહ ૪૧॥
તેમ તેમ ક્રોધ બહુ કર્યો, રોષ રતિ પણ ન ઉતર્યો ॥
ત્યારે ધર્મ બોલ્યા નામિ શીષ, મોટા મહામુનિ મ કરો રીષ ॥૪૨॥
ઋષિ જેનો હોય અપરાધ, દેવો દંડ તેનો નહિ બાધ ॥
પણ વણ અપરાધે શાપ, ન દેવો મુનિ વિચારો આપ ॥૪૩॥
અમે સુણતા હતા સહુ વાત, કહેતા હતા નારાયણ સાક્ષાત ॥
સર્વે રહ્યાં હતાં સામું જોઈ, ચિત્તવૃત્તિ પ્રભુજીમાં પ્રોઈ ॥૪૪॥
એવા સમામાં આવિયા તમે, તેણે ન થયું સન્માન અમે ॥
માટે ક્ષમા અપરાધ કરો, મોટા મનમાં રોષ મ ધરો ॥૪૫॥
હોય ઋષિ બ્રાહ્મણનું અંતર, નવનીત સમ નિરંતર ॥
માટે દયાળુ દયા કરિજે, અમને શાપ ટાળી સુખ દિજે ॥૪૬॥
એમ ધર્મ બોલ્યા શુભમતિ, કરી એવી પ્રારથના અતિ ॥
ત્યારે બોલ્યા દુરવાસા વાણ, મારો ક્રોધ ક્ષણિક મ જાણ ॥૪૭॥
આપી શાપને પાછો નિવારું, એવું જાણો મા અંતર મારું ॥
પણ તમે તો છો ભક્તિવાન, વળી નમ્રતાવાળા નિદાન ॥૪૮॥
એવા દેખી દયા આવે અમને, માટે કહું સુણો ધર્મ તમને ॥
પૂર્વ દેશે લેશો અવતાર, દ્વિજકુળ માંહિ નિરધાર ॥૪૯॥
ભક્તિ ધર્મ થાશો દો દંપતિ, થાશે પુત્ર આ જે બદ્રિપતિ ॥
ત્યારે શાપનો તાપ ટળશે, અંતરે સુખ શાંતિ વળશે ॥૫૦॥

પછી પામશો દિવ્ય ગતિને, એમ કહ્યું તે ધર્મ ભક્તિને ॥
કહ્યું ઋષિ ઉદ્ધવને તે વાર, તમે લેશો દ્વિજમાં અવતાર ॥૫૧॥
જ્યાં જ્યાં હશો ત્યાં ત્યાંથી તણાઈ, આવશો પ્રભુ પાસળે ધાઈ ॥
પછી નરવીરના સખા થાશો, મારા શાપથી તર્ત મુકાશો ॥૫૨॥
થાશે દિવ્ય ગતિ પાછી દેવ, પામશો સુખ કહું તતખેવ ॥
એમ કહી દુર્વાસા મુનીશ, કર્યો કૈલાસ પ્રત્યે પ્રવેશ ॥૫૩॥
ચાલ્યા એવું કામ કરી આપ, પણ નાપ્યો તે મુનિએ શાપ ॥
ધાર્યો સહુએ શાપને શીષ, માટે મોટાએ ન કરી રીષ ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે દુર્વાસા શાપ
નામે સાતમું પ્રકરણમ્ ॥૭॥

પૂર્વછાયો : પછી સંભારી એ શાપને, સર્વ કરવા લાગ્યા શોક ॥
પુન્ય ભૂમિ આ પરહરી, જાવું જોશે જાણું મૃત્યુલોક ॥૧॥
પાપ પેખી પૃથ્વી તણાં, કેમ રહેશે સુખ શરીર ॥
અવળે સવળું એટલું, સંગે ચાલશે નરવીર ॥૨॥
કાંઈક તેનો હર્ષ છે, કાંઈક શોક છે મન ॥
દુરવાસાને દર્શને, થયું હર્ષ શોક ચિંતવન ॥૩॥
વળતા નારાયણ બોલિયા, તે શોક મ કરો લગાર ॥
ઈચ્છા અમારે એવી હતી, અવનિએ લેવા અવતાર ॥૪॥
ચોપાઈ : મારી ઈચ્છા વિના એવી વાત, ન થાય માનજ્યો મારા તાત ॥
આવ્યા ઋષિ ને કરી જે રાવ, ત્યારનો મેં માંડ્યો છે ઉપાવ ॥૫॥

આવ્યા દુર્વાસા મારી ઈચ્છાયે, આવી ન પામ્યા સન્માન કાંયે ॥
દીધો શાપ મેં ન વાર્યા તેને, બોલ્યા જેમ મેં બોલાવ્યા એને ॥૬॥
જાણું નિમિત્ત વિના નિરધાર, કેમ લઈએ સહુ અવતાર ॥
માટે ચિંતા કરશો મા કાંએ, શાપ થયો છે મારી ઈચ્છાએ ॥૭॥
કાંજે પૃથ્વીએ વ્યાપ્યું છે પાપ, તેણે સાધુ પામે છે સંતાપ ॥
માટે પુત્ર તમારો થાઈશ, હરિ નામે નિશ્ચે કહેવાઈશ ॥૮॥
મારા સાધુની રક્ષાને સારુ, થાશે ભૂમિએ વિચરણ મારું ॥
ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય ને ભક્તિ, પ્રવર્તાવીશ ભૂમિએ અતિ ॥૯॥
માટે ચિંતા મ કરશો લગાર, લીયો દ્વિજકુળે અવતાર ॥
આપ ઈચ્છા ધારી ઉર વિષે, લીયો જન્મ જુદા જુદા દેશે ॥૧૦॥
સુણી નારાયણની એ વાણ, સહુ પાયે લાગ્યા જોડી પાણ ॥
પછી આપ આપણે આશ્રમ, ગયાં મુનિ ને ભક્તિ ધરમ ॥૧૧॥
પછી ભક્તિ ધર્મ ઋષિ જેહ, ઉદ્ધવાદિક સરવે તેહ ॥
કાળે કરી આ ભૂમિ મોજાર, સહુ લેવા ઈચ્છયા અવતાર ॥૧૨॥
દેશદેશ લેવાને જનમ, ઈચ્છયા જાણી વેળા એ વિષમ ॥
ધર્યા દ્વિજજાતિ માંહિ તન, કહું સાંભળજયો સહુ જન ॥૧૩॥
થઈ વાત એ બદ્રિકાશ્રમ, લેશે જન્મ ઋષિ ભક્તિ ધર્મ ॥
એવું જાણી જે હતા અદેવ, તે પણ ત્યાર થયા તતખેવ ॥૧૪॥
કહે અસુર અભાગી એમ, કાઢશે એ અધર્મને કેમ ॥
એવું શું આપણું પડી ભાંગશે, જે એ સર્વે અધર્મ ત્યાગશે ॥૧૫॥
નથી ગયું નખોદ આપણું, જે ચાલશે એનું બળ ઘણું ॥
માટે જ્યાં જ્યાં એ લે અવતાર, ત્યાં ત્યાં તત્પર રહો તૈયાર ॥૧૬॥

એનાં સંબંધીમાં કરો પ્રવેશ, જ્યાં જ્યાં જનમે એહ મુનીશ ॥
રાખી ખટકો થાઓ હુશિયાર, પ્રવર્તાવો અધર્મ અપાર ॥૧૭॥
જીયાં તીયાં થકી એને જાલો, મતિ અતિશે અવળી આલો ॥
કહું છું મને તો સૂઝે છે એમ, કહો તમને સૂઝે છે કેમ ॥૧૮॥
એવું સાંભળી બોલ્યા અસુર, જેમ કહો તેમ કરીએ જરુર ॥
મર બણવાની હોય તે બણે, પણ એને તો જોશું આપણે ॥૧૯॥
કરશું જુદા જુદા પરવેશ, દેશું દુઃખ બહુ અહોનિશ ॥
એમ પરિયાણિયા એ અસુર, બોલ્યાં નરનારી કરી જોર ॥૨૦॥
એક કહે થાઉં એની માત, નિત્ય શીખવું પાપની વાત ॥
એક કહે થાઉં એની માશી, નાખું મોહ ને માયાની ફાંશી ॥૨૧॥
એક કહે થાઉં એની બેન, રોઈ કળકળી કરાવું ફેન ॥
એક કહે થાઉં હું દિકરી, મારી ચિંતામાં ન ભજે હરિ ॥૨૨॥
એમ બોલી અસુરની નારી, કરીએ બહુવિધ વિઘન ભારી ॥
ત્યારે બોલ્યા અસુર વળતા, અમે બહુ જાણું છું ખળતા ॥૨૩॥
કહે એક થાઉં એનો બાપ, મારી કુટિને કરાવું પાપ ॥
કહે એક થાઉં એનો ભાઈ, નાખું અતિશે અધર્મ માંઈ ॥૨૪॥
કહે એક થાઉં એનો કાકો, બતાવું પાપ મારગ પાકો ॥
કહે એક થાઉં એનો મામો, કરાવુ અતિ અધર્મ સામો ॥૨૫॥
કહે એક થાઉં એનો બાળ, કરું ભક્તિ ને ધર્મનો કાળ ॥
કહે એક હેતુ એનો થઈ, નિયમ એક રહેવા દિયું નઈ ॥૨૬॥
કહે એક થાઉં એનો સખો, કરે ભજન ત્યાં રચાવું ડખો ॥
કહે એક થાઉં એનો સગો, કરું એનાં કલ્યાણમાં દગો ॥૨૭॥

કહે એક થાઉં એનો ગુરુ, જગે અઘ એટલાં હું કરું ॥
કહે અવિદ્યા થાઉં હું નાર, મજાલ છે કાઢે પગ બાર ॥૨૮॥
નાનાં બાળક બહુ ઉપજાવી, દિયું હેત હું એમાં બંધાવી ॥
છોરા છોરી ઝીણું ઝીણું બોલી, ખાશે એનાં કલેજાને ફોલી ॥૨૯॥
એમ સહુ મળી આપણે કરશું, જેણે થાય એ જીવનું નરશું ॥
એમ ખરા ખબડદાર થાઓ, આવ્યો અવસર મ ભૂલો દાવો ॥૩૦॥
એનાં કુટુંબમાં પ્રવેશ કરીએ, ગુરુ સંબંધીનું રૂપ ધરીએ ॥
એનાં ઉરથી અધર્મ ન ટળે, એમ કરવું આપણે સઘળે ॥૩૧॥
એમ પરસ્પર પરિયાણ્યું, જોર અતિશે પોતાનું જાણ્યું ॥
કર્યો અસુરે મનસુબો એવો, ઘટે પાપી અદેવને જેવો ॥૩૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર ઉદ્ભવ
નામે આઠમું પ્રકરણમ્ ॥૮॥

સામેરી : શુભમતિ તમે સહુ મળી, સુણો અદેવનો ઉપાય ॥
વૈર જેને નથી વિસર્યું, છે શત્રુતા શ્રીહરિ માંય ॥૧॥
દેવાસુર સંગ્રામ માંહિ, હરિ સહાયથી મુવા અદેવ ॥
તેણે કરી હરિ અરિ જાણી, તત્પર થયા તતખેવ ॥૨॥
વળી દ્વાપર કળિની સંધે, આપે હણ્યા હરિએ અસંત ॥
જે પશુ પંખી અજગર નરમાં, રહ્યા'તા સંતાઈ અનંત ॥૩॥
જેને શ્રીકૃષ્ણે હાથે હણ્યા, તે તો પામ્યા પદ નિર્વાણ ॥
પણ જીયાં તીયાં જુધે મુવા, તે સર્વે થયા અસુરાણ ॥૪॥
અતિ વિષય વાસના વાળા, વૈર કૃષ્ણ સાથે વાળવા ॥
અસદ્ગતિ પામી અવતર્યા, દૈત્ય હજારે હજાર હવા ॥૫॥

અસુર વૈરી આગલ્યા, આવ્યા અઘભર્યા અદેવ અતિ ॥
ધર્મ હરિનો જનમ જાણી, પીડા કરવા છે મતિ ॥૬॥
દેવ દાનવ દૈત્ય દુષ્ટ, યક્ષ રાક્ષસ જે કહેવાય ॥
વૈર વાળવા વેષ બદલી, રહ્યા ત્રણ સ્થળને માંય ॥૭॥
વામી શૈવી ને વૈષ્ણવી, દનુજે દીક્ષા લીધી કઈ ॥
ધર્મનો અતિ દ્વેષ કરવા, સાધુ સરિખા થયા સઈ ॥૮॥
કેટલેક ધર્યા તન દ્વિજમાં, કેટલાક રાજામાં રહ્યા ॥
કેટલાક વસિયા વૈશ્યમાં, કેટલાક શૂદ્રમાં થયા ॥૯॥
ત્યાગી વૈરાગી તપસ્વી, કુંડ ઢુંઢ ને કબિરિયા ॥
પીર ફકીર પંડિતમાં, દનુજ દેહ ધરી રહ્યા ॥૧૦॥
અધિપતિ એમાં થઈ, શિષ્ય શાખા બહોળાં કર્યાં ॥
નિશંક થઈ નર નારકી, અધર્મને અતિ આચર્યા ॥૧૧॥
પુંશ્ચલી સ્વૈરિણી કામિની, બળી બગાસે નારી નિસરી ॥
એવા અસુર નર જેહ, તે બેઠા એ ત્રણેયને વરી ॥૧૨॥
જેવા અદેવ નર અભાગી, તેવી પત્નિયો તેને મળી ॥
ધર્મનો અતિ દ્વેષ કરવા, વડો આગ્રહ માંડ્યો વળી ॥૧૩॥
કહે દેવ પિતૃનાં શ્રાદ્ધમાં, મદ્ય માંસ જેવું કાંઈ નથી ॥
જો ઈચ્છો અચિર ફળ પામવા, તો પૂજજ્યો સહુ એહથી ॥૧૪॥
જિજ્ઞાસુ જીવ જગતમાં, દૈવિ સર્ગના જે હતા ॥
તેને એવો ઉપદેશ આપી, પાપીએ કર્યા પાપ કરતા ॥૧૫॥
ધર્મની ઓટ્ય લઈ અધર્મી, ધિરવી ધન નારી હરે ॥
શાસ્ત્રના અર્થ ફેરવી, પ્રેરે જેમ પોતે કરે ॥૧૬॥

કહે વેદમાં એહ ભેદ છે, પશુ મારી કરવો જગનને ॥
વામ વારુણી સંગ વિના, નહિ પામો આત્મદર્શનને ॥૧૭॥
પોતાના ઈષ્ટદેવ મંદિરમાં, દિયે પરત્રિય ઋતુદાન જો ॥
એહ તુલ્ય કોઈ પુન્ય નહિ, એહ મોટો ઉપકાર માનજ્યો ॥૧૮॥
એવી રીતે અસુર નર, ધર્મનું ખંડન કરે ॥
વૈર છે જેને કૃષ્ણ શું, એવે આદરે અહોનિશ ફરે ॥૧૯॥
વળી વર્ણાશ્રમમાં રહી, અસુર કરે છે અસુરપણું ॥
શત્રુભાવ શ્રીકૃષ્ણ સાથે, વૈર વાવરે છે અતિ ઘણું ॥૨૦॥
દ્વિજકુળે જેણે તન ધર્યાં, તે મકાર માહાત્મ્ય કહે કથી ॥
મદ્ય માંસ મૈથુન જેવું, કલ્યાણ અર્થે કોઈ નથી ॥૨૧॥
કહે વેદમાં એહ ભેદ છે, વળી ભ્રષ્ટ ભક્તિ છે ભલી ॥
અણસમજુ એમ જાણે જે, આ વણશી ગયા વટલી ॥૨૨॥
ઉત્તમ મધ્યમ માને અજ્ઞાની, પણ આત્મા તો એક છે ॥
તેમાં વર્ણાશ્રમ વિધિ, એજ મોટો અવિવેક છે ॥૨૩॥
એવો અસુર ઉપદેશ આપી, કાપી પાપીએ જડ ધર્મની ॥
આપી મતિ અવળી અતિ, વાટ બતાવી કુકર્મની ॥૨૪॥
વળી અસુર અવતર્યા, ક્ષત્રિ કુળ માંહિ ખરા ॥
દ્વેષી જેહ છે ધર્મના, તેણે પાપી કર્યા નારીનરા ॥૨૫॥
નરપતિ કુમતિ અતિ, પર પત્નીને પરાણે હરે ॥
પ્રજા પીડે પાપી અતિ, ગતિ પારકા ઘરમાં કરે ॥૨૬॥
વિના વાંકે વાંક દઈને, પ્રજાને પીડે ઘણું ॥
પ્રપંચ કરે ધન હરે, એમ કરે વિત્ત આપણું ॥૨૭॥

સબળ નિર્બળ ન્યાયમાં, અધર્મને આગળ્ય કરે ॥
લાંચ લઈ દોષ દઈ, ન્યાયનો અન્યાય કરે ॥૨૮॥
વેદ શાસ્ત્ર સંતની વળી, કુળ મર્યાદા નહિ રતિ ॥
સત્યવાદી સંત દેખી, અંતરમાં દાજે અતિ ॥૨૯॥
પાપ કરતાં ધન હરતાં, રમતાં પરનારી સંગે ॥
કપટી લંપટી કુડા બોલા, ગુહ્ય વારતા એવા સંગે ॥૩૦॥
પ્રભુપણું પોતામાં પરઠી, કૃષ્ણ સમ કીર્તિ ગમે ॥
રમણીને કહે રાધિકા, રસિયા થઈ પોતે રમે ॥૩૧॥
એમ અદેવ અરિપણું, પ્રગટ પાળે પ્રસિદ્ધ શું ॥
ધર્મ ભક્તિ કૃષ્ણ સાથે, વૈર જેને બહુવિધ શું ॥૩૨॥
વળી વૈશ્ય જાતિમાં, અસુરજન જે અવતર્યા ॥
વિશ્વાસઘાતી લખેપાતિ, કુડ કપટ દગે ભર્યા ॥૩૩॥
છળ કળ ને છેતરવું, દેશ ભાષાની જાણે કળા ॥
ધર્મમાં નહિ ઢુંકડા, અધર્મ કરવા ઉતાવળા ॥૩૪॥
શૂદ્રમાં સંતાઈ રહ્યા, દૈત્ય દાનવ દગે ભર્યા ॥
કૃષ્ણશું કલેશ કરવા, કંઈક એમાં અવતર્યા ॥૩૫॥
અતિ પાપી માંસ સુરાપી, મારે પશુ વન ગામનાં ॥
ખર સૂકર કુકર કપિ, કરિ ચકા સમ કામના ॥૩૬॥
જેવા એ વર્ણ તેવા જ આશ્રમ, પાપીના પાપી ગુરુ ॥
અધર્મને મહા ધર્મ માન્યો, વાત એની હું શું કરું ॥૩૭॥
બ્રહ્મચારી ભંગી નવલ રંગી, સંગી ધન નારી તણા ॥
પંચ કેશે ફરે વિદેશે, પિવે પ્યાલા મદ્યના ઘણા ॥૩૮॥
ગૃહી અતિ નિર્દય થઈ, અભ્યાગતનું અપમાન કરે ॥
અન્ન ન આપે સામું સંતાપે, પેટ કુટુંબનું પોતે ભરે ॥૩૯॥

વાનપ્રસ્થ વિશ્વમાંહી, ધર્મ કોઈ ધારતું નથી ॥
અતિ કામી લુણ હરામી, પાપી પરદારા પથિ ॥૪૦॥
થઈ સંન્યાસી ફરે ઉદાસી, પ્યાસી પૈસા નાર્યના ॥
કરી કાષાયાંબર સુંદર અંગે, હૈયે ભર્યા હિંગાર્યના ॥૪૧॥
મતિ મેલી અતિ ફેલી, શેલી ભુંશિ સિદ્ધ થયા ॥
ધર્મહિણા બુદ્ધિ ક્ષિણા, દિલમાં ન મળે દયા ॥૪૨॥
કુપંથ કળિ કાળમાં, બગડેલ મત બોળા થયા ॥
કુંડ ઢુંઢ ને જુલાહ જેવા, કુમતિ મતિ ગ્રહી રહ્યા ॥૪૩॥
વેદ વિપ્ર સંત શાસ્ત્ર, માને નહિ મૂઢ મતિ ॥
અવતાર સર્વે કહે ઓરા, પોતાનું આઘું અતિ ॥૪૪॥
પ્રભુનો પરતાપ મૂકી, કર્મના ગુણ ગાય છે ॥
અનેક જીવ કરી આગળ્યે, વળી જમપુરીયે જાય છે ॥૪૫॥
સુંદર નારી જોઈ સારી, વાતમાં લઈ વશ કરે ॥
વિધવાશું વિહાર કરતાં, મૂર્ખ મનમાં નવ્ય ડરે ॥૪૬॥
અતિ પાપી પલ સુરાપી, ગર્ભ ગાળે વળી નારના ॥
એવા જગમાં સાધુ કહાવે, તે શબ્દ ઘા તરવારના ॥૪૭॥
અંતર ખોટા બાહેર મોટા, અધર્મ રહ્યા આચરી ॥
એવે સાધુ નામને, ખોટ્ય મોટી દીધી ખરી ॥૪૮॥
નામ વૈરાગી વૈરાગ્ય નહિ, વાટે ઘાટે વસ્યા જઈ ॥
ગુરુ થઈ દંભ ફુંક દઈ, એમ જીવ ઠગ્યા કંઈ ॥૪૯॥
ડાયા પ્રપંચ દંભમાં, માયા શિષ્યની લેવા સઈ ॥
આશા તૃષ્ણા અતિ ઘણી, કામ ક્રોધ ઘટમાં કંઈ ॥૫૦॥
ખબડદાર ખાન પાનમાં, દામ વામના ભૂખ્યા ભમે ॥
એવા અસુર ગુરુ થઈ, ધર્મને અહોનિશ દમે ॥૫૧॥

ભામિનિયોને ભાવતી, વળી ભક્ત ભક્તિ આદરે ॥
ખેલ ઉત્સવ ઓસર મેળા, ભેળા થઈ ભૂંડાઈ કરે ॥૫૨॥
ભક્તિ નામે ભ્રષ્ટવાડો, આચરણ એ અસુર તણાં ॥
નરનારી વિકાર વિના, ગોતતાં ન મળે ઘણાં ॥૫૩॥
અઘવંતા નર અતિ ઘણા, માતા પિતા ગુરુના ઘાતકી ॥
કુકર્મી કામી હરામી, કહીએ મહા પંચ પાતકી ॥૫૪॥
બેન બેટી માશી માતા, અનુજવધૂ સુતપ્રિયા ॥
ગોત્રનારી નવ્ય ગણે, અદેવ જગમાં એવા થયા ॥૫૫॥
ભ્રાત તાત કાકો મામો, કામે જુવે સુત કામિની ॥
એવી કુલટા કરી અસુરે, ભવમાં બહુ ભામિની ॥૫૬॥
વિધવા નારી અપાર કામી, નર વિના નવ્ય રહી શકે ॥
વર્ષે વર્ષે ગર્ભ ગાળે, બીયે નહિ પાપ થકે ॥૫૭॥
એમ અસુર ઉપદેશથી, નરનારી નિયમમાં ન રહ્યાં ॥
અન્યો અન્ય એબે ભર્યાં, સર્વે જન સરખાં થયાં ॥૫૮॥
ભલું કુળ બ્રાહ્મણતણું, જેમાં સદ્ગ્રંથ અતિ નિર્મળા ॥
તેમાં અસુર અવતરી, કર્યા ગ્રંથ અર્થ અવળા ॥૫૯॥
રૂડું કુળ રાજાતણું, જેમાં ભક્ત બહુ હરિના થયા ॥
તેમાં દૈત્ય પ્રકટીને, અધર્મ સર્વે રાખી રહ્યા ॥૬૦॥
પુષ્ટિ કરવા પાપની, નવા ગ્રંથ નિપજાવિયા ॥
સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દે, જીવ બહુ ભરમાવિયા ॥૬૧॥
એવે પાપે કરી પૃથ્વી, વારમવાર કંપે વળી ॥
સત્ય ધર્મ તીર્થ દેવતા, પામ્યા પીડા સહુ મળી ॥૬૨॥

પડે દુકાળ બહુ દામિની, ચાલે વાયુ વેગે વૃક્ષ પડે ॥
એવા ઉપદ્રવ અતિશે, પ્રાણધારી સહુને નડે ॥૬૩॥
અતિ પીડા અધર્મથી, ચરાચર સહુ પામિયા ॥
ત્યારે ભક્તિ ધર્મ ઋષિ, પ્રકટ્યાં કરી દયા ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર ઉદ્ભવ
નામે નવમું પ્રકરણમ્ ॥૯॥

ચોપાઈ : સુંદર શોભે છે સરવાર દેશરે, જ્યાં ધર્મે કર્યો પ્રવેશ રે ॥
ધન્ય ધન્ય ધરા એ પાવન રે, ધન્ય દેવહા નદી તટે વન રે ॥૧॥
અંબ કદંબ અશોક કેળી રે, જાંબુ લીંબુ વળી જામફળી રે ॥
કરમુક કુટટિમ કણેરી રે, બહુ બદરી ને નાળીયેરી રે ॥૨॥
તિયાં સારસ હંસ શુક મોર રે, કરે કોયલ કોકિલ ઝીંગોર રે ॥
ઘણે વૃક્ષે વિટાણાં જ્યાં ગામ રે, જાણું બિજું આ ધર્મનું ધામ રે ॥૩॥
તિયાં શોભે શહેર રૈકહટ રે, તેમાં વર્તે આનંદ અમટ રે ॥
ખાન પાને પટે સુખી લોક રે, ભય વિગ્રહ ને નહિ શોક રે ॥૪॥
તિયાં વસે છે વર્ણ ચ્યાર રે, તેણે શોભે છે શહેર અપાર રે ॥
દ્વિજ ક્ષત્રિ વેશ્ય વળી શૂદ્ર રે, તર્યા ધર્મથી શોક સમુદ્ર રે ॥૫॥
વસે વિપ્ર તિયાં સરવરિયા રે, અતિ ભાવ ભક્તિના ભરિયા રે ॥
દયાવાળા દલના ઉદાર રે, પાપરહિત પુન્ય ભંડાર રે ॥૬॥
ઉચ્ચે કુળે આચાર છે અતિ રે, સદા સ્વધર્મમાંહિ છે મતિ રે ॥
ગોત્ર સાવર્ણિ ને સામ વેદ રે, શાખા કૌથુમી સાંભળો ભેદ રે ॥૭॥
ત્રણ પ્રવર તેનાં સુજસ રે, ભાર્ગવ વૈતહવ્ય સાવેતસ રે ॥
પાંડે ઈટાર ગામના કહીએ રે, પૂજ્ય શિરનેત્ર રાજાના લહીએ રે ॥૮॥

અતિ કૃપાળુ કનહિરામ રે, તેના સુત બાલશર્મા નામ રે ॥
વેદશાસ્ત્ર ને પઢ્યા પુરાણ રે, શુદ્ધ આત્માવાળા તે સુજાણ રે ॥૯॥
સત્યવાદી અતિ ઈન્દ્રિય જિત રે, ધીર ગંભીર ધર્મમાં પ્રીત રે ॥
શીલ સંતોષ દલ ઉદાર રે, શુભ શાંતિ ગુણના ભંડાર રે ॥૧૦॥
એવા બાલશર્મા મહામતિ રે, જેને ઘેર છે ભાગ્યવતી સતિ રે ॥
ગુણવાન પતિવ્રતા ધારી રે, પુન્ય પવિત્ર નિર્મળ નારી રે ॥૧૧॥
એવાં નરનારી ગુણ ભંડાર રે, તિયાં ધર્યો ધર્મે અવતાર રે ॥
સંવત સત્તાર વર્ષ છન્નું રે, પ્રમોદ નામ સંવત્સરનું રે ॥૧૨॥
દક્ષિણાયનમાં રવિ રમે રે, વર્તે શરદ ઋતુ તે સમે રે ॥
માસ કાર્તિક શુદી સાર રે, એકાદશી સુંદર બુધવાર રે ॥૧૩॥
નક્ષત્ર ઉત્તરા વજ્ર યોગ રે, વિષ્ટિ કરણ હરણ રોગ રે ॥
કુંભ લગ્નમાંહિ ભાગ્યવતી રે, જન્મ્યા ધર્મદેવ મહામતિ રે ॥૧૪॥
ધર્મ જન્મ જાણી ત્રણ લોક રે, થયા વિબુધ સાધુ અશોક રે ॥
આવ્યા સુર તેત્રીશ ક્રોડિ રે, તેતો કરે સ્તવન કર જોડી રે ॥૧૫॥
આવ્યા બ્રહ્માને તિયાં બ્રહ્માણી રે, આવ્યા શિવ ને ગિરજારાણી રે ॥
ગાય શારદા શેષ ત્યાં ગાન રે, તાંડવ નૃત્યે ત્રોડે શિવ તાન રે ॥૧૬॥
ગાય ગાંધર્વ ને અપસરા રે, સિદ્ધ ચારણ ને મુનિવરા રે ॥
આવ્યાં વૈકુંઠ થકી વિમાન રે, નયણે નિરખવા ધર્મ નિદાન રે ॥૧૭॥
કરે સુર તે વૃષ્ટિ સુમને રે, બહુ વાજિંત્ર વાજે ગગને રે ॥
વાજે ઢોલ ને દુંદુભિ ગડે રે, તેની ખબર મુક્તને પડે રે ॥૧૮॥
થાય નભે ઉત્સવ અપાર રે, થયો જાણી ધર્મ અવતાર રે ॥
જેમ ગહેકી રહ્યો છે ગગન રે, તેમ ભુમિએ ભક્ત મગન રે ॥૧૯॥
નરનારી પામ્યાં છે આનંદ રે, ધર્મ પ્રકટ્યા પૂરણ ચંદ રે ॥
ઘેર ઘેરથી માનિની મળી રે, ગાયે વધાઈ મંગળ વળી રે ॥૨૦॥

કરે ઉત્સવ નર ને નાર રે, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર રે ॥
ભરી ગજ મોતિડાના થાળ રે, ચાલી નારી વધાવા દયાળ રે ॥૨૧॥
વધાવે છે વનિતાનાં વૃંદ રે, મુખ જોઈને પામ્યાં આનંદ રે ॥
પછી ભામિની ગઈ ભવન રે, તેડ્યા વિપ્ર વિદ્યાએ સંપન્ન રે ॥૨૨॥
જોયાં વાર ઘડી ને લગન રે, જોઈ વિપ્ર મનમાં થયા મગન રે ॥
કહે એવી પળે બાળ આવ્યો રે, જાણું ત્રિભુવને સુખ લાવ્યો રે ॥૨૩॥
આવી પળે પ્રકટ જે થાય રે, તે તો ધર્મ મૂર્તિ કહેવાય રે ॥
માટે આ વાત તમે છપાડો રે, એનું નામ દેવશર્મા પાડો રે ॥૨૪॥
તન શોભિત સુંદર અતિ રે, માટે દેવશર્મા મહામતિ રે ॥
પછી હરખ્યા બાલશર્મા મન રે, આપ્યાં દાન થઈને પ્રસન્ન રે ॥૨૫॥
બ્રાહ્મણ ભિક્ષુકને ભરિ ભાંગ્યા રે, દિધાં દાન બહુ મુખ માંગ્યા રે ॥
થઈ રાજી અતિ વિપ્રજન રે, ગયા પોત પોતાને ભવન રે ॥૨૬॥
પછ માબાપે વિચાર્યું મન રે, આની કરવી ઝાઝી જતન રે ॥
અતિ હેત રાખી ઉરમાંઈ રે, અર્ધ ઘડી મેલે નહિ ક્યાંઈ રે ॥૨૭॥
હૈયે હેત સમેત હુલાવે રે, પ્રેમે પારણિયામાં ઝુલાવે રે ॥
કરે કામ ધામનું જો કાંઈ રે, પણ વૃતિ રહે બાળક માંઈ રે ॥૨૮॥
રૂડે હર્ષે સુતને રમાડે રે, પય સાકર પાક જમાડે રે ॥
એમ કરતાં મોટા જ્યારે હવા રે, ત્યારે માંડ્યું છે મુખે બોલવા રે ॥૨૯॥
કાંઈ બોલે છે કાલું જો કાલું રે, તે તો લાગે માતાજીને વહાલું રે ॥
બાલચંદ્ર પેર્યે અહોનિશ રે, વાધે દેવશર્મા તે હંમેશ રે ॥૩૦॥
ધર્યો ધર્મે જે દિનો જનમ રે, મટી સાધુને વેળા વિષમ રે ॥
તર્ત પાપીને પીડા ઉપની રે, આવ્યું અચાનક એવું બની રે ॥૩૧॥
પૂર ગામ ઘોષ પૃથ્વી પર રે, તિયાં ઉપજ્યો આનંદ ભર રે ॥
થયા યજ્ઞ અગ્નિ નિર્ધૂમ રે, સુખમાં વાયુ નિર્મળ વ્યોમ રે ॥૩૨॥

થયાં સતપુરુષનાં ચિત્ત રે, અતિ નિર્મળ પરમ પુનિત રે ॥
નદી કૂપ વાવ્યનાં જે જળ રે, થયાં તાલ સરવે અમળ રે ॥૩૩॥
સિદ્ધ ઋષિ સહુ સુખ પામ્યા રે, અંતરેથી અધર્મને વામ્યા રે ॥
થઈ રાજીને આપે આશીષ રે, ધર્મ જીવજ્યો કોટિ વર્ષ રે ॥૩૪॥
એમ સુખ પામ્યા સત્યધર્મી રે, પામ્યા પીડા જે હતા કુકર્મી રે ॥
પાપી પાખંડિનું પડી ભાંગ્યું રે, મન સહુનું ધર્મમાં લાગ્યું રે ॥૩૫॥
ધર્મ પોતે અતિ મહાધીર રે, સુખ દુઃખે રહે મન સ્થિર રે ॥
ભૂખ દુઃખ વળી શીત ઉષ્ન રે, હોય તનમાં ન માને મન રે ॥૩૬॥
એવું જોઈ બાલશર્મા બાપ રે, જાણ્યા મોટા યોગી છે આ આપ રે ॥
વર્ષ આઠ જનમથી થિયાં રે, આપી તાતે ઉપવીત તિયાં રે ॥૩૭॥
આપી જનકે જનોઈ જ્યારે રે, કર્યો મોટો ઉત્સવ તે વારે રે ॥
પછિ ધર્મે બટુનો જે વેષ રે, ધારી વધારીયા પંચ કેશ રે ॥૩૮॥
ભણ્યા વેદ શાસ્ત્ર ને પુરાણ રે, થયા પંડિત પોત્યે સુજાણ રે ॥
હુવા બાર વર્ષના આપે રે, ત્યારે પ્રીત્યે શું પુછીયું બાપે રે ॥૩૯॥
પુત્ર પરણો એક મેરારુ રે, માનો વચન એટલું મારું રે ॥
જેવા પુત્ર તમે ગુણવાન રે, જોઈએ સુંદરી તમ સમાન રે ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મજન્મ નામે
દશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦॥

પૂર્વછાયો : સુંદર દેશ સરવારમાં, નદી મનોરમા નામ છે ॥
મખોડા તીર્થ ત્યાં થકી, ઉત્તરે છપૈયા ગામ છે ॥૧॥
સુંદર સર ત્યાં સોયામણું, અતિ અમળ જળ તે તણું ॥
પદ્મ પોયણાંની પંક્તિએ, શોભે છે સુંદર ઘણું ॥૨॥

ત્યાંથી દક્ષિણ દિશમાં, બગિહા ચુડવા બે વન છે ॥
ફળ ફૂલ સુંદર જેમાં, સુંદર ઝાડે સઘન છે ॥૩॥
અનુપ એવી અવનિમાં, છે ગામ નામે છપિયા ॥
દ્વિજ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર, ચારે વર્ણ જ્યાં વસિયા ॥૪॥
ચોપાઇ તિયાં કૃષ્ણશર્મા દ્વિજ એક રે, જાણે સાર અસાર વિવેક રે ॥
શીલ સંતોષ ગુણે સંપન્ન રે, શુદ્ધ હૃદયે પરમ પાવન રે ॥૫॥
તેને ઘેર ભાગ્યમાની નાર રે, અતિ પવિત્ર અંતર ઉદાર રે ॥
જેવી નિર્મળ એ યુવતિ રે, તેવા કૃષ્ણશર્મા છે સુમતિ રે ॥૬॥
વળી વાસુદેવની જે ભક્તિ રે, કરે ભાવ ભરીને દંપતી રે ॥
એવાં નિર્મળ એ નરનાર રે, તિયાં ભક્તિએ ધર્યો અવતાર રે ॥૭॥
સંવત સત્તર વર્ષ અઠાણું રે, કાર્તિકી પુનમ પ્રમાણું રે ॥
નક્ષત્ર કૃતિકા બુધવાર રે, થયો ચંદ્ર ઉદે અવતાર રે ॥૮॥
લીધો જન્મ જ્યારે જસવતિ રે, થયા માત તાત રાજી અતિ રે ॥
પછી કૃષ્ણશર્મા જે વિપર રે, તેડ્યા જોતિષિ બ્રાહ્મણ ઘેર રે ॥૯॥
જોયા જોષિએ જોષ રૂપાળા રે, કહ્યું કહેજ્યો નામ એનું બાળા રે ॥
બિજાં નામ તણો નિરધાર રે, કરશે ગુણે કરી નરનાર રે ॥૧૦॥
છે એ દેવ મનુષ્ય મ જાણો રે, ભાગ્ય મોટાં તમારાં પ્રમાણો રે ॥
એવું સુણી કૃષ્ણશર્મા કાન રે, કર્યા વિપ્ર રાજી દઈ દાન રે ॥૧૧॥
પછી મોટાં થયાં એ મૂર્તિ રે, લાગે માબાપને વાલાં અતિ રે ॥
કરે ખેલ બાળક સમાન રે, તેણે ઢાંક્યું છે પોતાનું જ્ઞાન રે ॥૧૨॥
વાધે બાલચંદ્ર પેઠ્યે નિત્યે રે, કરે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ પ્રીત્યે રે ॥
માટે લોક કહે ભક્તિ નામ રે, એમ બોલાવે પુરુષ ને વામ રે ॥૧૩॥
રૂપ ગુણ લક્ષણે છે એવાં રે, કપિલમાતા દેવહૂતી જેવાં રે ॥
શીલસ્વભાવે શોભે છે ઘણું રે, બીજા ગુણ હું કેટલા ગણું રે ॥૧૪॥

લજ્જાવાન ને નમ્રતા અતિ રે, દયા ક્ષમાવાળાં એ મૂરતિ રે ॥
શુદ્ધ અંતર સદા અમળ રે, નિષ્પાપ ને આપે નિર્મળ રે ॥૧૫॥
એવાં ભક્તિ ધર્મની પત્ની રે, ધરી તન બાળા નામે બની રે ॥
જેદિ થકી જનમ્યાં એ સતી રે, ભાવિ સૌને કૃષ્ણની ભક્તિ રે ॥૧૬॥
વધી શ્રદ્ધા સહુને એ સમે રે, ભક્તિ કરવા ભક્તિ જનમે રે ॥
રહ્યો ઘરઘર આનંદ છાઈ રે, દંભી પાખંડી ગયા સંતાઈ રે ॥૧૭॥
એવો ભક્તિ તણો જે પ્રતાપ રે, જોઈ બોલ્યા કૃષ્ણશર્મા બાપ રે ॥
આની કરીએ હવે સગાઈ રે, સુંદર મોટી સરવાર માંઈ રે ॥૧૮॥
તિયાં બાલશર્મા ગુણવાન રે, ઉંચે કુળે એ ઘર નિદાન રે ॥
તેના સુત દેવશર્મા કહીએ રે, આ કન્યા એને આપણે દૈએ રે ॥૧૯॥
ત્યારે રાજી થયાં છે ભવાની રે, સારુ વાત તમારી મેં માની રે ॥
પછી લગ્ન લખી તેહ વાર રે, કર્યો વિપ્ર જાવાને તૈયાર રે ॥૨૦॥
ચાલ્યો બ્રાહ્મણ ત્યાં થકી ઝટ રે, આવ્યો પુર જ્યાં રૈકહટ રે ॥
કહે બાલશર્માને વિપર રે, લાવ્યો લગ્ન હું તમારે ઘર રે ॥૨૧॥
સુત તમારો ધર્મ છે નામે રે, તેને પરણાવો છપૈયા ગામે રે ॥
એવું સાંભળી સહુને ભાવ્યું રે, હેતે કરીને લગ્ન વધાવ્યું રે ॥૨૨॥
પછી શણગારી સુંદર જાન રે, થયા સજ્જ સહુ ગુણવાન રે ॥
કર્યા વરે સુંદર શણગાર રે, તેણે ઓપે છે ધર્મ અપાર રે ॥૨૩॥
પહેર્યો કાછ કસુંબલ વાઘો રે, શિર શોભે છે સોનેરી પાઘો રે ॥
હૈયે હાર ને મિંઢળ હાથે રે, સુંદર ખોસ્યાં છોગલિયાં માથે રે ॥૨૪॥
કાને કુંડળ વેલ્ય ને કડી રે, કંઠે શોભે છે હેમ હાંસડી રે ॥
હૈયે હુલર હીરા સાંકળી રે, ઓપે ઉતરી સુંદર વળી રે ॥૨૫॥
પહેરી મોહન માળા રૂપાળી રે, ઉર પર ઉતરી શોભાળી રે ॥
બીજી પહેરી છે ફુલની માળા રે, તેણે શોભે છે અતિ રૂપાળા રે ॥૨૬॥

બાજુ કાજુ પોંચિ કર કડાં રે, સુંદર શોભે વર નાનકડા રે ॥
પહેરી વેઢ વિંટી જડી નંગે રે, મુદ્રિકામાં મણિ કણિ ઝગે રે ॥૨૭॥
અંસે શોભે છે સોનેરી અસિ રે, મુખે પટ દઈ રહ્યા હસિ રે ॥
પાયે પહેરી છે મોજડી લાલ રે, ચાલે મલપતા જેમ મરાલ રે ॥૨૮॥
ચડ્યા ઘોડલે વર સુજાણ રે, વાજે ઢોલ ને ગડે નિશાણ રે ॥
જોડ્યા રથ વહેલ ને ગાડલાં રે, ચાલે એક થકી એક ભલાં રે ॥૨૯॥
ચડી ગર્દિ ઢંકાણો ગગન રે, જોઈ અમર થયા મગન રે ॥
પહોંચ્યા સુંદર વર છપૈયે રે, આવ્યું ગામ સરવે સામૈયે રે ॥૩૦॥
જન જોઈને વરનું રૂપ રે, કહે આ છે સૂરનર ભૂપ રે ॥
આપી ઉતારા જુગત્યે જમાડ્યા રે, પછી વર તે તોરણ આવ્યા રે ॥૩૧॥
જોઈ સુંદર વરનું રૂપ રે, મોહ્યાં નર નારી સુર ભૂપ રે ॥
ભાળ્યું ભાલ તિલકનું બિંદુ રે, જાણું ઉગ્યો છે આ બીજો ઈન્દુ રે ॥૩૨॥
પછી પોંખી પાટે પધરાવ્યા રે, ઘણું સાસુજીને મન ભાવ્યા રે ॥
પછી દીધાં છે કન્યાનાં દાન રે, બાઈ વર તારો ગુણવાન રે ॥૩૩॥
બેઠાં માયરે વર કન્યા જોડી રે, બાંધી ગાંઠ્ય છુટે નહીં છોડી રે ॥
પ્રીતે પરણ્યા ધર્મ ઉદાર રે, તિયાં વર્ત્યો છે જય જયકાર રે ॥૩૪॥
કરી પહેરામણી બહુ પેર રે, પછી જાનને વળાવી ઘેર રે ॥
દિધી જાનૈયે બહુ જ દાત્ય રે, તેની કહી આવે કેમ વાત રે ॥૩૫॥
ઉડે અબીલ ગુલાલ તેલ રે, થઈ રહી છે રંગડાની રેલ રે ॥
એમ રમ્યા જમ્યા રૂડી રીતે રે, પછી કૃષ્ણશર્મા બોલ્યા પ્રીતે રે ॥૩૬॥
બાલશર્મા માગું તમ પાસ રે, સત્યવાદી છો પૂરજ્યો આશ રે ॥
કુળ તમારામાં નિરધાર રે, માગે જે તે ન કરો નકાર રે ॥૩૭॥
માટે માગું છું જોડી હું પાણ રે, દેજ્યો દયા કરી સુજાણ રે ॥
સુત તમારો મારો જમાઈ રે, આપો મુજને રાખું હું આંઈ રે ॥૩૮॥

એવું સુણી બાલશર્મા કાન રે, પામ્યા ધર્મસંકટ નિદાન રે ॥
એહ વાત મુજથી કેમ થાશે રે, સુત ધર્મ તે કેમ દેવાશે રે ॥૩૯॥
તેમ નકારો પણ નહિ થાય રે, પાડું ના તો પત્ય મારી જાય રે ॥
પછી કુળનો ધર્મ સંભાળી રે, સુત આપ્યા તણિ તે હા વાળી રે ॥૪૦॥
જેમ કાઢી આપે કોઈ પ્રાણ રે, એમ આપ્યા સુતને સુજાણ રે ॥
રહ્યું નહીં ધીરજ્ય ધારતાં રે, કહેતાં કહી ન જાયે વારતા રે ॥૪૧॥
પછી અતિશે ધીરજ્ય ધાર્યું રે, દેવા શિક્ષા મનમાં વિચાર્યું રે ॥
સુણો દુલહિ કુંવરી કલ્યાણી રે, કહું તમારા હિતની વાણી રે ॥૪૨॥
તમે પાળજ્યો કહું પ્રતિવ્રત રે, જેણે કરી પામો સુખ તરત રે ॥
પતિવ્રતાના ધર્મ સમાન રે, નથી નારીનો યશ નિદાન રે ॥૪૩॥
પતિવ્રતપણાને જે પામે રે, તેનાં સરવે સંકટ વામે રે ॥
માત તાત ભ્રાત કાકા મામા રે, ધન્ય પતિ જેને એવી ભામા રે ॥૪૪॥
તેની ત્રણ લગી પેઢી તારે રે, જે કોઈ નારી પતિવ્રત ધારે રે ॥
તન રોમ લેખે કોટિ વર્ષ રે, રમે સ્વર્ગે એ નારી ને પુરુષ રે ॥૪૫॥
સુર શશિ થાવાને પાવન રે, બિતો પવન સ્પરશે તન રે ॥
તપ તીર્થ વ્રત જે કહાવે રે, તેનું તેજ પતિવ્રતા પાવે રે ॥૪૬॥
પાપી પૃથ્વીની સ્પરસે જો રજ રે, થાય પવિત્ર નહિ આશ્ચર્યજ રે ॥
એવી પતિવ્રતા પુન્યવાન રે, તેનાં નામ સાંભળો નિદાન રે ॥૪૭॥
અરુંધતી અનસૂયા જેહ રે, સાવિત્રી શાંડિલી સત્યા તેહ રે ॥
અહલ્યા દ્રૌપદી શતરુપા રે, મેના સુનીતિ સંજ્ઞા અનુપા રે ॥૪૮॥
સ્વાહા લોપામુદ્રા એહ સતી રે, જેણે પ્રેમેશું સેવિયા પતિ રે ॥
એવી તું પણ થઈશ કલ્યાણી રે, સત્ય માનજ્યો કહું છું વાણી રે ॥૪૯॥

થાશે પતિ માંહિ પ્રેમ અતિ રે, માટે તુંને કહેશે પ્રેમવતી રે ॥
પછી પોતાના સુત પાવન રે, તેને કહે છે હેત વચન રે ॥૫૦॥
પુત્ર બ્રહ્મકર્મ જે કહેવાય રે, રહેજ્યો કુસળ તમે તેહ માંય રે ॥
વળી આ સુંદરી જે સૌભાગ્ય રે, તેનો કરશોમા તમે ત્યાગ રે ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિધર્મ
વિવાહ નામે અગ્યારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧॥

પૂર્વછાયો : પછી ભક્તિએ પૂછીયું, સુણો સસરા વૃદ્ધ તાત ॥
પતિવ્રતાના ધર્મની કહો, વિધ્યે વિધ્યે મને વાત ॥૧॥
એવું સુણીને બાલશર્મા, કહે સાંભળજ્યો સુંદરી ॥
ભાખ્યા છે ધર્મશાસ્ત્રમાં, મહા મુનિએ દયા કરી ॥૨॥
સતી ગીતામાં સતીએ, ધર્મ પતિવ્રતાના પ્રિછવ્યા ॥
રહેજ્યો એવી રીતશું, જેવા શિવાએ વર્ણવ્યા ॥૩॥
દુઃખ પડે દોય દંપતી, તમે સમીરસુત સંભારજ્યો ॥
કુળદેવ એ આપણા, કરશે સંકટમાં સારજ્યો ॥૪॥
ચોપાઈ : રહેજ્યો સર્વે એકાદશી વ્રત રે, કરજ્યો ઉત્સવ જેવી સામર્થ રે ॥
વળી સતપુરુષનો સંગ રે, કરજ્યો ઉરે આણી ઉછરંગ રે ॥૫॥
દારી ચોરી મદ્ય માંસ જેહ રે, ભુલ્યે પણ કરશોમા તેહ રે ॥
ભ્રષ્ટવાડો છે ભૂમિએ ઘણો રે, રખે પાશ લાગે તેહ તણો રે ॥૬॥
કહે સુત પ્રત્યે બાલશર્મા રે, તમે જાજ્યો અયોધ્યા નગ્રમાં રે ॥
એવી સાંભળી શિખની વાણ રે, લાગ્યાં પાય દંપતી સુજાણ રે ॥૭॥
જ્યારે નરનારીએ નામ્યાં શીષ રે, ત્યારે આપી છે પાંડે આશિષ રે ॥
કહે સુખી રહેજ્યો નર નાર રે, થશે યશ તમારો અપાર રે ॥૮॥

એમ કહી ચાલ્યા બાલશર્મા રે, પહોંચ્યા પાંડે પોતાના નગ્રમાં રે ॥
તિયાં વીત્યા થોડા ઘણા દન રે, પછી તરત તજ્યું ત્યાં તન રે ॥૯॥
પછી સાંભળજ્યો શુભમતિ રે, કહું રહ્યાં જે તે એ દંપતી રે ॥
જે જે તાતે કહ્યાં છે વચન રે, તે તે રીતમાં રહ્યાં મગન રે ॥૧૦॥
રહે વ્રત અખંડ એકાદશી રે, કરે કૃષ્ણ કીર્તન હુલશી રે ॥
ધર્મ ન ત્યાગે આપતકાળ રે, કહે લોક આ ધર્મ દયાળ રે ॥૧૧॥
પછી આવી ત્યાં દ્વાદશ નારી રે, સેવે શ્રદ્ધાદિ પ્રેમ વધારી રે ॥
દેખે ધર્મ ને ભક્તિ દોય રે, બીજા દેખે નહિ જન કોય રે ॥૧૨॥
કરે સંધ્યા તર્પણ કર્મ નિત્ય રે, સત્ય શાસ્ત્રમાંહિ ઘણી પ્રીત્ય રે ॥
એવા ધર્મદેવ ધુરંધર રે, કરે ભક્તિ પ્રભુની સુંદર રે ॥૧૩॥
એમ કરતાં દંપતી આપ રે, જન્મ્યા સુત શ્રીરામપ્રતાપ રે ॥
ગુણે સંકર્ષણ સમાન રે, દાતાર શૂર ભક્ત નિદાન રે ॥૧૪॥
હવે બીજા મુનિ જે નિષ્પાપ રે, પોતા ભેળો સહ્યો જેણે શાપ રે ॥
તેહ ઋષિએ ધર્યાં છે તન રે, જોઈ દ્વિજનાં કુળ પાવન રે ॥૧૫॥
જિયાં જિયાં રહ્યાતા એ મુનિ રે, કરતા ભક્તિ પ્રેમે શું પ્રભુની રે ॥
દિન દિન પ્રત્યે અતિ ઘણિ રે, કરતા કથા શ્રીકૃષ્ણજી તણિ રે ॥૧૬॥
ત્યારે અભક્ત નર જે અભાગી રે, તેને વાત એ વસમી લાગી રે ॥
પછી જિયાં તિયાંથી અદેવ રે, વૈર આદરિયું તતખેવ રે ॥૧૭॥
ધર્મવાન ભક્તિવાન જન રે, તેને આદર્યું કરવા વિઘન રે ॥
વળી ભક્તિ ધર્મ ઋષિ જેહ રે, તેને સમજે સાચા શત્રુ તેહ રે ॥૧૮॥
જેમ જેમ પીડા પામે ધર્મ રે, એવાં કરે તે કુકર્મી કર્મ રે ॥
જેમ જેમ પીડા પામે ભક્તિ રે, એવાં કષ્ટ ઉપજાવે કુમતિ રે ॥૧૯॥
જેમ જેમ દુઃખી થાય મુનિ રે, એવી મતિ છે સહુ અસુરની રે ॥
પરઠે ગુણમાં અવગુણ અતિ રે, મહા પાપમય જેની મતિ રે ॥૨૦॥

પુર ગ્રામ દેશમાં જે દૈત્ય રે, પીડે છે ભક્તિ ધર્મને નિત્ય રે ॥
તેને દુઃખે ભક્તિ ધર્મ દેવ રે, આવ્યા અયોધ્યામાં તતખેવ રે ॥૨૧॥
તોય કુકર્મી કેડ ન મૂકે રે, દેતાં દુઃખ ઘડિએ ન ચૂકે રે ॥
પછી એ દુઃખ ટાળવા કાજ રે, ગયા કાશી માંહિ ધર્મરાજ રે ॥૨૨॥
જાણી શિવની પુરી સુંદર રે, તિયાં કરાવિયો મહારુદ્ર રે ॥
કષ્ટ મટાડવા કર્યો ઉપાય રે, પણ કષ્ટ મટ્યું નહિ કાંય રે ॥૨૩॥
તિયાં પણ દનુજ સમૂહ રે, વેષ મનુષ્ય ને કરે દ્રોહ રે ॥
પામ્યા પીડા ત્રણે ત્યાં અતિ રે, પછી ગુપ્તપણે કરી ગતિ રે ॥૨૪॥
કષ્ટ મટવા કરે છે ઉપાય રે, પણ કષ્ટ મટે નહિ કાંય રે ॥
પછી ત્યાંથી આવિયા પ્રયાગે રે, અતિકૃશ છે તનમાં ત્યાગે રે ॥૨૫॥
કર્યું સંધ્યા તર્પણ ગંગા નાઈ રે, કર્યો તીર્થ ઉપવાસ ત્યાંઈ રે ॥
રહ્યાં ઘણું એ સ્થળ મોઝાર રે, તિયાં મળ્યા શ્રી વૈષ્ણવાચાર રે ॥૨૬॥
નામ રામાનંદ મહામતિ રે, સ્વયં સદ્‌ગુરુ રૂપ મૂરતિ રે ॥
મહા તપેશ્વર ત્યાગ તને રે, ધીર ગંભીર મોટા છે મને રે ॥૨૭॥
આપે મુમુક્ષુને ઉપદેશ રે, રાખે છે બ્રહ્મચારીનો વેશ રે ॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર કર્યું ત્યાં કેશરે રે, કુંકુમ ઈન્દુ મધ્યે મન હરે રે ॥૨૮॥
કંઠે માળા તુલસીની દોય રે, જોઈ જનતણા મન મોય રે ॥
એવે વેષે રામાનંદ મુનિ રે, ફરે સાર લેવા જિજ્ઞાસુની રે ॥૨૯॥
બહુ શિષ્યે સહિત ફરે છે રે, સહુને જ્ઞાનોપદેશ કરે છે રે ॥
શબ્દબ્રહ્મ પરબ્રહ્મ પ્રિછે રે, યથાર્થપણે જેમ ઈચ્છે રે ॥૩૦॥
એવા સ્વામી જેહ રામાનંદ રે, તેને મળીને પામ્યા આનંદ રે ॥
બહુ હેતે કરી ધર્મદેવ રે, કરે મોટા જાણી નિત્ય સેવ રે ॥૩૧॥

એક દિવસ ચાંપતા ચરણ રે, આવી નિદ્રા ને ઢળિયા ધરણ રે ॥
સુખે સૂતા ત્યાં થયું સ્વપ્ન રે, પામ્યા તેજ મંડળનું દર્શન રે ॥૩૨॥
તેમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તિ શ્યામ રે, નિર્ખ્યા પ્રભુજી પૂરણકામ રે ॥
પામ્યા અંતરે દર્શન એહ રે, જાણી કૃપા શ્રીસ્વામીની તેહ રે ॥૩૩॥
જાણ્યા સદ્‌ગુરુ એક આ સ્વામી રે, પામ્યા શરણ બેઉ શીષ નામી રે ॥
પછી સ્તુતિ દંપતીએ કિધી રે, એથી ભાગવતી દીક્ષા લીધી રે ॥૩૪॥
આપી સ્વામીએ માળા તે દોય રે, બાંધી ધર્મે તુલસીની સોય રે ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણના મંત્ર જેહ રે, અષ્ટાક્ષરના કહાવે છે તેહ રે ॥૩૫॥
તેનો હેતે ઉપદેશ કિધો રે, પોતા શરણે ધર્મને લિધો રે ॥
કહ્યો શરણમંત્ર તે સમાન રે, વિશેષ મહામંત્ર નિદાન રે ॥૩૬॥
એહ બેઉ મંત્ર સુખકારી રે, સુણિ ધર્મે લિધા મને ધારી રે ॥
પછી નરનારીનાં જે નિયમ રે, પૂછયાં પાળવાનાં કરી પ્રેમ રે ॥૩૭॥
કહું સુણો સહુ જન હવે રે, જે જે કહ્યું છે એના ગુરુયે રે ॥
સર્વે સંપ્રદાયની જે રીત રે, કહી અતિ પરમ પુનિત રે ॥૩૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિધર્મને
રામાનંદ સ્વામી મળ્યા એ નામે બારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨॥

પૂર્વછાયો : સ્વામી કહે છે ધર્મને, તમે સાંભળો વાત સિદ્ધાંત ॥
શુદ્ધ મતિ અતિ ઓળખી, હવે કહું ધર્મ એકાંત ॥૧॥
ત્યાગી ગૃહી નરનારીની, કહું રીત તે રૂડી પેર ॥
તમે રહેજયો રખાવજયો, જયારે જાઓ તમારે ઘેર ॥૨॥

ઉત્તમ રીતને અનુસરી, તમે વર્તજ્યો નરનાર ॥
અશુદ્ધ રીત હોય જગમાં, તોય કરશોમા કોઈ વાર ॥૩॥
શુદ્ધ રીત હવે સાંભળો, સંક્ષેપે કહું સુજાણ ॥
જેણે કરી ત્યાગી ગૃહી, પામે પદ નિર્વાણ ॥૪॥
ચોપાઈ : કહું શ્રાદ્ધ યજ્ઞે પશુઘાત રે, કરવી નહિ સાંભળો વાત રે ॥
એકાદશ ત્રણ પ્રકાર રે, સુરા પિવી નહિ કોઈ વાર રે ॥૫॥
શુદ્ધ ઔષધિમાં મદ્ય મળે રે, તે ન ખાવું પીવું કોઈ પળે રે ॥
યજ્ઞશેષ માંસ લેશ જેહ રે, ભુલ્યે ભક્ષ ન કરવું તેહ રે ॥૬॥
સુણો ધર્મદેવ વાત મોરી રે, પુણ્ય સારુયે ન કરવી ચોરી રે ॥
પરત્રિયાનો સંગ ન કિજે રે, કેદી ત્રિયાનું દાન ન દિજે રે ॥૭॥
ત્રિયામાત્ર જાર નર જોઈ રે, આપત્કાળે ન રહે સંગ સોઈ રે ॥
વળી ત્યાગી નર હોય જેહ રે, તેને સ્પર્શે નહિ નારી દેહ રે ॥૮॥
તેમ ત્યાગી નર નિર્ધાર રે, તજે નારીને અષ્ટ પ્રકાર રે ॥
એ છે જાણો અનાદિની રીત રે, વળી કહું સુણો દઈ ચિત્ત રે ॥૯॥
કેદી આત્મઘાત નવ કિજે રે, વિમુખની કથા ન સૂણિજે રે ॥
હરિપ્રસાદી મહાત્મ્યે અન્ન રે, ન ખપે તેનું ન ખાવું જન રે ॥૧૦॥
મિથ્યા અપવાદ કોઈ શિર રે, દેવો નહિ કહું ધર્મ ધીર રે ॥
કોઈ વિષયી વ્યસની જન રે, તેનો ન કરો સંગ કોઈ દન રે ॥૧૧॥
વળી તપસ્વી ક્રોધી ભક્ત કામી રે, હોય એવા જે નર હરામી રે ॥
તજી સ્વધર્મ બીજો ધર્મ પાળે રે, કાવે ત્યાગીને લોભ ન ટાળે રે ॥૧૨॥
ગુરુ શિષ્યને શાસ્ત્ર પ્રમાણ રે, ન વર્તે ન વર્તાવે અજાણ રે ॥
જ્ઞાની ખંડે પ્રભુનો આકાર રે, એહ ષટખળને ધિક્કાર રે ॥૧૩॥
એહ ષટ્‌ખળ નર જેહ રે, તજવા મુમુક્ષુજને તેહ રે ॥
દેવ તીરથ વેદ ને ગાય રે, બ્રાહ્મણ સાધુ ધર્મી કહેવાય રે ॥૧૪॥

તેની નિંદા ન કરવી મુખે રે, ધર્મ મેલવો નહી દર્દ દુઃખે રે ॥
વળી જેહ શાસ્ત્રમાં શ્રીકૃષ્ણ રે, કહ્યા નિરાકાર અજ્ઞજન રે ॥૧૫॥
તે ન સાંભળવું સુણો ધર્મ રે, એહ સમજી લેવો મને મર્મ રે ॥
આયુધ વિષ ન દેવી જાળ રે, જેથી જન દુઃખ પામે તે કાળ રે ॥૧૬॥
વળી આ મતે મોટા બ્રહ્મન રે, તે ન રાખે શસ્ત્ર કોઈ દન રે ॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું રે, મધ્યે કુંકુમનું બિંદુ ધરવું રે ॥૧૭॥
રાધાકૃષ્ણ પ્રસાદી જે હોય રે, કરે સધવા બિંદુ ભાલે સોય રે ॥
ન કરે વિધવા બિંદુ પુનિત રે, એવી આપણા મતની રીત રે ॥૧૮॥
જેની જે રીત તે ચિત્ત ધરવી રે, ભાવે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરવી રે ॥
કરવો રાસ પંચાધ્યાય પાઠ રે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહેવું જામ આઠ રે ॥૧૯॥
ગળે માળા ધરાવજ્યો દોય રે, તુલસી ને ચંદનની સોય રે ॥
એવી વાત ગુરુજીએ કરી રે, ભક્તિ ધર્મે તે હૃદયે ધરી રે ॥૨૦॥
પછી અનન્ય ભક્તની રીત રે, કહી ઉદ્ધવે કરીને પ્રીત રે ॥
કહે બ્રાહ્મણ તમે છો શ્રેષ્ઠ રે, જેને કૃષ્ણ છે ઈષ્ટ અભીષ્ટ રે ॥૨૧॥
મારા શિષ્યમાં મોટા છો તમે રે, રૂડા ગુણવાળા જાણ્યા અમે રે ॥
હવે ઘેર જાઓ નર નારી રે, રાધાકૃષ્ણને હૃદયે સંભારી રે ॥૨૨॥
આવે મુમુક્ષુ જીવ કોઈ પાસ રે, આપી ઉપદેશ ટાળજ્યો ત્રાસ રે ॥
એને મહામંત્રનો જે જાપ રે, તમે કહેજ્યો નિરંતર આપ રે ॥૨૩॥
વળી શ્રીકૃષ્ણના જે બે મંત્ર રે, જોઈ મુમુક્ષુ કહેજ્યો નિરંતર રે ॥
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય ને વૈશ્ય જેહ રે, સત્‌શૂદ્ર ને સ્ત્રિયો તેહ રે ॥૨૪॥
કહેજ્યો મંત્ર પ્રથમનો તેને રે, ભવસાગર તરવા એને રે ॥
કરતા એહ મંત્ર નિત્ય જાપ રે, થાય અધિકારી નર આપ રે ॥૨૫॥
ત્યારે બીજો મંત્ર તેને કહેજ્યો રે, એવી રીતે ઉપદેશ દેજ્યો રે ॥
પડે તમારે જો કાંઈ દુઃખ રે, તો થાશે મહા મંત્રથી સુખ રે ॥૨૬॥

કરશો જાપ તો શ્રીકૃષ્ણદેવ રે, દેશે ઈષ્ટ સિદ્ધિ તતખેવ રે ॥
રામાનુજના ગ્રંથ છે જેહ રે, તમે સર્વે ભણજો તેહ રે ॥૨૭॥
ગીતાભાષ્ય આદિ ગ્રંથ તેમાં રે, શ્રીકૃષ્ણનું મહાત્મ્ય છે જેમાં રે ॥
કરજયો કથા તેની અહોનિશ રે, એવો આપ્યો ગુરુએ ઉપદેશ રે ॥૨૮॥
પછી ભક્તિધર્મ આવ્યાં ઘેર રે, કરે કૃષ્ણ ભક્તિ રૂડી પેર રે ॥
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ દેહ રે, તેથી પર આત્મા છે જેહ રે ॥૨૯॥
વળી વ્યાપે એ ત્રણ ઠેકાણે રે, તેને શ્રીકૃષ્ણનો દાસ જાણે રે ॥
સર્વોપરિ છે શ્રીકૃષ્ણ એક રે, જીવ ઈશ્વર માયા પ્રેરક રે ॥૩૦॥
એમ નિશ્ચય કર્યો ધર્મે જ્યારે રે, જગત મિથ્યા મનાણું છે ત્યારે રે ॥
ગુરુ આજ્ઞાએ કરી ગ્રંથ જેહ રે, રામાનુજના વાંચે નિત્ય તેહ રે ॥૩૧॥
એવા શુદ્ધ હૃદયવાળા જાણી રે, દૈવી જીવ બોલે એમ વાણી રે ॥
આ તો ધર્મદેવ છે સાક્ષાત રે, તેહ વિના નોય આવી વાત રે ॥૩૨॥
પછી અસુરગુરુને ત્યાગી રે, થયા ધર્મપદ અનુરાગી રે ॥
જેને દૈત્યગુરુમાં છે હેત રે, થયા દૈત્ય તે કુળે સમેત રે ॥૩૩॥
માન્યાં ધર્મનાં જેણે વચન રે, શોભ્યા દેવ સમાન તે જન રે ॥
પછી અન્ન વસ્ત્ર અલંકાર રે, પૂજ્યા ધર્મને શિષ્યે તે વાર રે ॥૩૪॥
તેણે કરી થઈ છે સંપત્તિ રે, ગયાં દુઃખ દારિદ્ર વિપત્તિ રે ॥
એમ કરતાં વીત્યા દિન સોઈ રે, આપી સુતને સમે જનોઈ રે ॥૩૫॥
કર્યો ઉત્સવ જમાડ્યા દ્વિજ રે, તે દેખીને દૈત્યે કરી ખીજ રે ॥
પછી અસુર નર ભેળા થઈ રે, ગયા ઘરની સંપત્તિ લઈ રે ॥૩૬॥
અન્ન ધન મહિષી ને ગાય રે, તેમાં રહેવા દીધું નહિ કાંય રે ॥
એહ આદિ જે આપિયાં દુઃખ રે, તેતો કહ્યાં જાય નહિ મુખ રે ॥૩૭॥
થયાં નિર્ધન નહિ ખાવા અન્ન રે, ન મળે નવું પેરવા વસન રે ॥
પડે એકાંતરે ઉપવાસ રે, તેને દેખી દુષ્ટ કરે હાસ રે ॥૩૮॥

કહે જુઓ આ ધર્મ ને ભક્તિ રે, સુખ માણે છે કેવું દંપતી રે ॥
એ તો સત્યવાદી છે નિદાન રે, ચાલો થયે એના મેમાન રે ॥૩૯॥
આવે એમ દેખાડવા ભુંડું રે, જેને અંતરે વૈર છે ઉંડું રે ॥
તેને ઉછી ઉધારું કરીને રે, ભોજન કરાવે ભાવ ભરીને રે ॥૪૦॥
ન મળે અન્ન પોતાને ખાવા રે, પણ ન દિયે પત્યને જાવા રે ॥
એમ બહુ દિન દુઃખ સહ્યું રે, ત્યારે એક દિન ભક્તિએ કહ્યું રે ॥૪૧॥
કહે પ્રેમવતી સુણો સ્વામી રે, પામ્યાં દુઃખ રહી નહિ ખામી રે ॥
તમે જાણો છો સર્વે ઉપાય રે, મટાડો તો વાર નથી કાંય રે ॥૪૨॥
અન્ન વસ્ત્રનું દુઃખ આપણે રે, નથી મટતા મેમાન આંગણે રે ॥
આપણે તો ફળ ફુલ જમું રે, ભાજી ખાઈને દિન નિગમું રે ॥૪૩॥
પણ મેમાન તે કેમ જમે રે, કહું છું એમ પણ જેમ ગમે રે ॥
એવું સુણી બોલ્યા ધર્મ વાણી રે, કહું સાંભળો તમે કલ્યાણી રે ॥૪૪॥
સુખ દુઃખ જે લખ્યું શરીર રે, ટાળ્યું ન ટળે રાખવી ધીર રે ॥
જોને કરાવ્યા મહારુદ્ર જેહ રે, થાવા સુખ કરાવિયા તેહ રે ॥૪૫॥
તેણે દુઃખ મટ્યું નહિ અણું રે, સામું કષ્ટ થયું કોટિ ઘણું રે ॥
માટે સુખ દુઃખ લખ્યું જે ભાલ રે, મટે ઘટે નહિ એક વાલ રે ॥૪૬॥
દેવ ઋષિ રાજાથી ન મટે રે, જેને જેવું લખાણું છે ઘટે રે ॥
જોને ઈન્દ્ર અંગે થયો ભંગ રે, પામી શચી દુઃખ એ પ્રસંગ રે ॥૪૭॥
વસિષ્ઠ ને અરુંધતી જેહ રે, શત્રુ થકી દુઃખ પામ્યા તેહ રે ॥
રાજા નળ વળી દમયંતી રે, તેહ પણ પામ્યાં દુઃખ અતિ રે ॥૪૮॥
એવે મોટે મોટે દુઃખ સહ્યું રે, પણ કોઈ આગળ્ય ન કહ્યું રે ॥
એવું સાંભળીને પ્રેમવતિ રે, માંડ્યું રુદન કરવા અતિ રે ॥૪૯॥

હું તો તમને શા વડે સેવું રે, નથી ઘરમાં પદારથ એવું રે ॥
મારી હોંશ રહી મનમાંઈ રે, તમને સેવિ શકી નહિ કાંઈ રે ॥૫૦॥
ન મળે ઘરમાં જમવા અન્ન રે, શિયો કરુ મનોરથ મન રે ॥
ત્યારે બોલિયા ધર્મ દયાળ રે, ભક્તિ દુઃખ ન રહે સદાકાળ રે ॥૫૧॥
માટે ધીરજ્યે ધર્મમાં રહેવું રે, મુખે કાયર વેણ ન કહેવું રે ॥
ભક્તિ મૂકવી નહિ શિર સાટે રે, કહું સત્યવાદી છો તે માટે રે ॥૫૨॥
સુખ દુઃખમાં રહેવું અડગ રે, પરઠ્યો પાછો ન મેલવો પગ રે ॥
એમ ટેક રાખો મનમાંય રે, કરવી ચિંતા ઘટે નહિ કાંય રે ॥૫૩॥
જેવું ગમશે ગોલોકધણીને રે, તેવું આવશે સહજે બણીને રે ॥
કરીશ એનો હું હવે ઉપાય રે, રહેજ્યો રાજી તમે મનમાંય રે ॥૫૪॥
કરીશું તેમ થાશે જેમ સુખ રે, હવે નહિ રહે ઘણા દિન દુઃખ રે ॥
એમ આપ્યો ધર્મે ઉપદેશ રે, કહું સમજવો એ રહસ્ય રે ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને મળીને ભક્તિધર્મ ઘેર આવ્યા એ નામે તેરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩॥

પૂર્વછાયો : પછી ધર્મે ધીરજ્ય ધરી, વળી મને કર્યો વિચાર ॥
તાતે કહ્યું હતું ચાલતાં, તે સાંભરિયું તેહ વાર ॥૧॥
કહ્યું કુળદેવ આપણા, સમીરસુત કહેવાય ॥
સંકટમાં સંભારજ્યો, કરશે એ કષ્ટમાં સહાય ॥૨॥
માટે કષ્ટ મોટું નથી, આથી બિજું કોઈ અન્ય ॥
દૈત્ય દુઃખ દિયે ઘણું, નથી અંગે અશન વસન ॥૩॥

માટે સમીર સુતને, સંભારું કરવા સહાય ॥
અંજની સુત વિના એકે, નથી ટાળવા ઉપાય ॥૪॥
ચોપાઇ પછી અયોધ્યામાં જઈ આપ રે, જપ્યા હનુમાનજીના જાપ રે ॥
મારુત સુત મંદિરમાં જઈ રે, કરી સ્તુતિ એક પગે રઈ રે ॥૫॥
એમ કરતાં ધર્મ સ્તવન રે, થયા પવન સુત પ્રસન્ન રે ॥
આવી સ્વપ્ન માંહિ કહ્યું એમ રે, મને સંભાર્યો નહિ તમે કેમ રે ॥૬॥
હવે દુઃખ તમારું દંપતિ રે, નહિ રહેવા દઉં એક રતિ રે ॥
કહું વાત માનો મારી મન રે, વેગે જાઓ તમે વૃંદાવન રે ॥૭॥
તમ સંગે શાપે મુનિજન રે, જેણે ધર્યાં છે જુજવાં તન રે ॥
તે તમને ત્યાં સહુ મળશે રે, દુઃખ તમારું તર્ત ટળશે રે ॥૮॥
એમ ધર્મને કહી હનુમાન રે, પછી થયા પોતે અંતર્ધાન રે ॥
પછી જાગિને થયા પ્રસન્ન રે, સત્ય માન્યું એ ધર્મે સ્વપન રે ॥૯॥
પછી પુત્રને મેલી મોસાળ રે, ચાલ્યાં ભક્તિ ધર્મ તતકાળ રે ॥
આવ્યાં નૈમિષારણ્યે ઉમંગે રે, નથી ચાલતાં કોઈને સંગે રે ॥૧૦॥
પછી ત્યાંથી વૃંદાવન આવી રે, નિર્ખિ કૃષ્ણમૂર્તિ મન ભાવી રે ॥
ફુલદોલે ઝુલતા શ્રીકૃષ્ણ રે, એવી મૂર્તિનાં કર્યાં દર્શન રે ॥૧૧॥
પછી ગોવર્ધન જેહ ગિરિ રે, તેને પ્રેમે પ્રદક્ષિણા કરી રે ॥
દઈ પ્રદક્ષિણા બેઠાં દોય રે, તિયાં મળ્યા મુનિજન સોય રે ॥૧૨॥
મરિચ્યાદિ મોટા મોટા મુનિ રે, મળ્યા નહિ ઓળખાણ આગુનીરે ॥
બીજા જન વૃંદાવન રહેનાર રે, તેહ પણ ન જાણે લગાર રે ॥૧૩॥
પછી હરિ ઈચ્છા બળવાન રે, પડી એક બીજાની પિછાન રે ॥
ઋષિ કહે આ ધર્મ ભક્તિ રે, ધર્મ કહે આ મુનિ સુમતિ રે ॥૧૪॥
પછી મળી બેઠાં છે એકાંત રે, કહ્યું એક બીજાનું વૃતાંત રે ॥
કહે ઋષિ રહિ નથી મણા રે, દીધાં અસુરે દુઃખ તે ઘણાં રે ॥૧૫॥

ભક્તિ ધર્મ કહે ન જાય કહ્યું રે, જેજે અમારે ઉપર થયું રે ॥
પછી એક બીજાનું જે દુઃખ રે, સુણી થયું અતિશે અસુખ રે ॥૧૬॥
કહે દુર્વાસા દઈને શાપ રે, પછી બોલ્યા દયા કરી આપ રે ॥
કષ્ટ પડશે તમને અતોલ રે, મિથ્યા નહિ થાય મારો બોલ રે ॥૧૭॥
પણ કૃષ્ણ ધરી અવતાર રે, હરશે દુઃખ તમારું તે વાર રે ॥
એહ વાતનો વાયદો થિયો રે, હવે કરીએ ઉપાય શિયો રે ॥૧૮॥
કહે ધર્મ એ ખોટું ન થાય રે, રાખો ધીરજ્ય સહુ મનમાંય રે ॥
કરો શ્રીકૃષ્ણનું આરાધન રે, જેણે રાજી થાય ભગવન રે ॥૧૯॥
હું પણ જપું છું કૃષ્ણનો જાપ રે, જેણે કરી ટળે દુઃખ તાપ રે ॥
તમે પણ તેનાં અંગના જેહ રે, કરો પાઠ સહુ મળી તેહ રે ॥૨૦॥
પછી સહુ ઋષિએ વિચારી રે, વાત ધર્મની ઉરમાં ધારી રે ॥
કોઈ ભાગવત પાઠ કરે રે, કોઈ ગીતાનો પાઠ ઓચરે રે ॥૨૧॥
કોઈ વાસુદેવ માહાત્મ્ય જેહ રે, કોઈ વિષ્ણુ સહસ્રનામ તેહ રે ॥
કરે વિષ્ણુ ગાયત્રીનો જાપ રે, કોઈ નારાયણ વર્મ આપ રે ॥૨૨॥
કોઈ જપે શ્રીકૃષ્ણનું નામ રે, એમ જાપ કરે આહુ જામ રે ॥
રાસ પંચાધ્યાય વળી જેહ રે, ભક્તિ પાઠ કરે નિત્ય તેહ રે ॥૨૩॥
એમ ભક્તિ ધર્મ ઋષિરાય રે, કરે દિવસમાં એ ઉપાય રે ॥
રાત્રિ માંહિ તાલ ને મૃદંગ રે, ગાય ગીત ગોવિંદ ઉમંગે રે ॥૨૪॥
ભક્તિ ધર્મ ઋષિ બડભાગ્ય રે, એમ આદર્યો છે વિષ્ણુયાગરે ॥
પછી વૈશાખ શુદિ એકાદશી રે, કર્યું જાગરણ સહુએ હુલશી રે ॥૨૫॥
ગઈ રાત્ય થયું બ્રહ્મમુહૂર્ત રે, દિઠું બ્રહ્મતેજ તિયાં તર્ત રે ॥
તેમાં દિઠા નંદ ને યશોદા રે, જોઈ ગોપી ગોપ પામ્યાં મુદા રે ॥૨૬॥
વળી દિઠી અષ્ટ પટરાણી રે, રાધિકા રમા ને રૂકમણી રે ॥
સત્યા સત્યભામા જાંબુવતી રે, લક્ષમણા ને વળી નાગ્નજીતી રે ॥૨૭॥

વળી ધેનુએ શોભે એ ધામ રે, જેનું કહિએ તે ગોલોક નામ રે ॥
તેમાં મૂર્તિ સુંદર શ્યામ રે, દિઠા શ્રીકૃષ્ણ પૂરણ કામ રે ॥૨૮॥
સુવર્ણ વસ્ત્રે શોભે છે વળી રે, મુખે રૂડી વજાડે વાંસળી રે ॥
સુંદર શોભે નટવર વેષે રે, રત્નજડિત મુકુટ છે શીષે રે ॥૨૯॥
મકરાકૃત કુંડળ કાને શોભે રે, ઝિણા વક કેશે મન લોભે રે ॥
ભાલે શોભા રહી છે ભલકી રે, તે પર તોરા રહ્યા છે લલકી રે ॥૩૦॥
મુખ પૂરણ શશિ સમાન રે, નયણાં કમળદળ નિદાન રે ॥
મોટાં મોતીની માળા તે લેકે રે, બીજાં સુગંધી પુષ્પની બેકે રે ॥૩૧॥
એવી અંગોઅંગ શોભા અતિ રે, રસરૂપ રસિક મૂરતિ રે ॥
સામુદ્રિકે શોભા કહી જેવી રે, દીઠી મૂર્તિ મનોહર તેવી રે ॥૩૨॥
શોભા સાગર સુંદર શ્યામ રે, સારી પ્યારી છબી સુખધામ રે ॥
કોટિ કામદેવ દેખી લાજે રે, એવી છબી છબિલાની છાજે રે ॥૩૩॥
એવું રૂપ જોઈ ઋષિરાય રે, પડ્યાં ભક્તિ ધર્મ સહુ પાય રે ॥
હાથ જોડી ઉભા એક પગે રે, કોઈ મટકું ન ભરે દ્રગે રે ॥૩૪॥
જેમ કાષ્ઠનાં હોય પુતળાં રે, એમ ઉભા આગળ સઘળાં રે ॥
દોય ઘડી રહ્યાં એમ જન રે, પછી સર્વે થયાં સચેતન રે ॥૩૫॥
કરી સ્તુતિ પછી જોડી હાથ રે, કહે જય જય મારા નાથ રે ॥
જય જય તેજપુંજ રાશિ રે, જય અકળરૂપ અવિનાશી રે ॥૩૬॥
ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલયકાળ રે, કરવા સમર્થ તમે દયાળ રે ॥
ક્ષર અક્ષર પર અકળ રે, રહો તેજ પુંજને મંડળ રે ॥૩૭॥
ધર્મ રક્ષા કરવા મુરાર રે, ધાર્યા મત્સ્યાદિક અવતાર રે ॥
જન હિતે એ જુજવાં તન રે, ધરી કરો જનની જતન રે ॥૩૮॥

જય ગોલોકપતિ ગોવિંદ રે, જય નિજજન સુખકંદ રે ॥
જય રાધાપતિ રસરૂપ રે, જય સુંદરશ્યામ સ્વરૂપ રે ॥૩૯॥
જય મનોહર મહારાજ રે, જય વ્રજજન સુખસાજ રે ॥
જય નિજજન મનરંજન રે, જય મહા દુઃખ ભય ભંજન રે ॥૪૦॥
જય દુષ્ટદમન દયાળ રે, જય કુકર્મિ જીવના કાળ રે ॥
જય ભક્ત ભવદુઃખહારી રે, તમે સંતના છો સુખકારી રે ॥૪૧॥
જય અનાથના નાથ આપ રે, સ્વામી હરો અમારા સંતાપ રે ॥
જય દીનના બંધુ દયાળ રે, જય ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ રે ॥૪૨॥
તમે ગરીબના છો નિવાજ રે, દુઃખ સાગરમાં સુખ ઝાઝ રે ॥
અમે બુડ્યા દુઃખોદધિમાંય રે, તમ વિના જાલે કોણ બાંય રે ॥૪૩॥
તમે સમર્થ છો મારા નાથ રે, માટે કહીએ છીએ જોડી હાથ રે ॥
જે જે આવ્યાં છે શરણ તમારી રે, તેની રક્ષા કરી છે મુરારી રે ॥૪૪॥
માટે અમે છીએ તમારે શરણ રે, કરો સુખ મહાદુઃખ હરણ રે ॥
એમ સ્તુતિ કરી ધર્મ મુનિ રે, પછી પાય લાગ્યાં સૌ પ્રભુની રે ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મમુનિ સ્તુતિ
નામે ચૌદમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪॥

પૂર્વછાયો : એવી રીતે સર્વે મળી, કરી સ્તુતિ ધર્મ ઋષિરાય ॥
સુણી શ્રીહરિ શ્રવણે, બોલ્યા રાજી થઈ મનમાંય ॥૧॥
કૃષ્ણ કહે ધર્મ ઋષિને, થયો પ્રસન્ન તમ પર આજ ॥
મનવાંછિત જે માગશો, તે સારિશ સર્વે કાજ ॥૨॥
ત્યારે ધર્મ કહે ધન્ય ધન્ય તમે, સદા પ્રસન્ન છો મને શ્યામ ॥
મારે છે જે માગવું, તે કહું છું હું કર ભામ ॥૩॥

આ ઋષિ હું ધર્મ ભક્તિ, તેને તમારાં જાણી નાથ ॥
દૈત્યે દુઃખ દિધાં ઘણાં, તેણે દુઃખી છીએ સહુ સાથ ॥૪॥
ચોપાઈ : ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ કહે સુણો ધર્મ રે, એ તો સર્વે જાણું છું હું મર્મ રે ॥
અસુરને દ્રોહ મુજ સાથે રે, તે માટે વૈર તમારે માથે રે ॥૫॥
સાધુ દેવને પીડે છે પાપી રે, મદ્ય માંસ બલિદાન આપી રે ॥
મારાં જાણીને દિયે છે દુઃખ રે, મહા અસુર છે જે વિમુખ રે ॥૬॥
તેને મારીશ હું થોડે દન રે, તજી ભય રહો નિર્ભય મન રે ॥
મુજ વિના કોઈથી ન મરે રે, જો કોટિ ઉપાય કોઈ કરે રે ॥૭॥
ધર્મ તમે ભક્તિ ને આ ઋષિ રે, સહુ રહો આનંદમાં ખુશી રે ॥
હરિ નામે હું થાઈશ બાળ રે, દુઃખ સહુનું ટાળીશ તતકાળ રે ॥૮॥
દુર્વાસાનો સહુને છે શાપ રે, તેમાં હું પણ આવ્યો છું આપ રે ॥
માટે ધર્મ ઘેર ધરી તન રે, સુખી કરીશ સર્વે જન રે ॥૯॥
થઈ ગયો છે ધર્મનો નાશ રે, તેને પાછો કરીશ પ્રકાશ રે ॥
એકાંતિક ધર્મ રૂડી રીતે રે, સ્થાપન કરીશ હું તેહ પ્રીતે રે ॥૧૦॥
માટે નિઃશંક રહો નરનારી રે, સત્ય વાત માની તમે મારી રે ॥
તમે પાઠ કર્યા જે જે સ્તોત્ર રે, વળી જપિયા છે જે જે મંત્ર રે ॥૧૧॥
તેનો પાઠ જાપ જે જે કરશે રે, આવ્યા કષ્ટમાંથી તે ઉગરશે રે ॥
દેહ છતાં નહિ થાય દુઃખ રે, અંત સમે તે પામશે સુખ રે ॥૧૨॥
શ્વેતદ્વીપાદિ ધામ છે જેહ રે, તિયાં આનંદ કરશે તેહ રે ॥
એમ કૃપાનિધિ જે શ્રીકૃષ્ણ રે, થયા ભક્તિધર્મ પર પ્રસન્ન રે ॥૧૩॥
આપી એવો વર ભગવાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥
ત્યારે ધર્મ ભક્તિ ઋષિરાય રે, અતિ હર્ષ પામ્યાં મનમાંય રે ॥૧૪॥
થયું વિષ્ણુયાગ વ્રત પુરું રે, મળ્યા કૃષ્ણ ન રહ્યું અધુરું રે ॥
કરી પારણાં બેઠાં એકાંત રે, કહે ગુપ્ત રાખવી આ વાત રે ॥૧૫॥

જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ પ્રકટ થાશે રે, ત્યારે જેમ હશે તેમ જણાશે રે ॥
એમ કરી મનમાં વિચાર રે, મળ્યા પરસ્પર કરી પ્યાર રે ॥૧૬॥
પછી પોતપોતાને આશ્રમ રે, ગયાં ઋષિ ને ભક્તિ ધરમ રે ॥
ધર્મ પૂર્ણ મનોરથ પામ્યા રે, થયું સુખ દુઃખ સર્વે વામ્યા રે ॥૧૭॥
પછી ઘરપર ચાલ્યાં દોય રે, આવ્યાં નૈમિષારણ્યમાં સોય રે ॥
સઘન વન ત્યાં વેલિની ઘાટ રે, તેણે કરી ઢંકાણી છે વાટ રે ॥૧૮॥
ભૂલ્યાં માર્ગ આથમ્યો દન રે, દૈત્ય ભયથી બિનાં છે મન રે ॥
એવા સમામાં વન મોઝાર્ય રે, મળી કુટુંબે સોતિ એક નાર્ય રે ॥૧૯॥
અતિ રાજી રમે વનમાંય રે, કેની બીક નથી મનમાંય રે ॥
બહુ પુષ્ટ કુટુંબ છે એનું રે, નથી ગણતાં બળ બીજા કેનું રે ॥૨૦॥
તેને ધર્મ કહે સુણ્ય નારી રે, કોણ છો તું કહે વાત તારી રે ॥
કુટુંબ તારું છે સર્વે કુશળ રે, આવું કોણથી પામ્યા છો બળ રે ॥૨૧॥
ત્યારે બોલી વનિતા તે વાર રે, તારે પુછયાનો એવો શો પ્યાર રે ॥
ચાલ્યાં જાઓને પાધરી વાટ રે, પુછી તમે શું કરશો ખાટ રે ॥૨૨॥
મારો તાત કુસંગ કહેવાય રે, અઘવતી નામે મારી માય રે ॥
મારું નામ છે અવિદ્યા અતિ રે, પ્રભુ વિમુખ છે મારો પતિ રે ॥૨૩॥
મારી પુત્રી મિથ્યા પરમાણો રે, આપી અધર્મને તમે જાણો રે ॥
તેની પ્રજા છે અપરમપાર રે, શું જાણ્ય તું વાતનો વિચાર રે ॥૨૪॥
કામ ક્રોધ લોભ વળી મોહ રે, દંભાદિક દીકરા સમોહ રે ॥
આશા તૃષ્ણા ઈર્ષ્યા અદયા રે, કુટિલ કુમતિ કબુધિયા રે ॥૨૫॥
દુરુક્તિ તે એની છે દીકરી રે, એવે કુટુંબે રહ્યું ઘર ભરી રે ॥
નિંદા દ્રોહ નવરા ન રહે રે, હર્ષ શોક વાત નિત્ય કહે રે ॥૨૬॥
શત્રુ મિત્ર શોધી જગમાંય રે, રાગ દ્વેષ રાખે નિત્ય ત્યાંય રે ॥
ખળ છળ ક્ષમા નહિ લેશ રે, અનર્થ હિંસા કરે ઉપદેશ રે ॥૨૭॥

ભય વિગ્રહ વિપત્તિ ઘણી રે, એવી પ્રજા જાય નહિ ગણી રે ॥
ઠઠા હાંસી મશ્કરી અતિ રે, કહીએ અવળાઈ કુમતિ રે ॥૨૮॥
અહંકાર અભિમાન આદિ રે, મમતામાં મરે સહુ વાદિ રે ॥
એવું અપાર મારું કુટુંબ રે, તેની તમને ન પડે ગમ રે ॥૨૯॥
જાણે સર્વે લોક માંહિ મને રે, સાંભળ્ય વિપ્ર વાત કહું તને રે ॥
જગમાં કોઈ ન શકે જીતિ રે, એવી જાણું છું હું રાજનીતિ રે ॥૩૦॥
ચાર સંપ્રદાય બાવન દ્વારા રે, વર્ણાશ્રમી સેવક છે મારા રે ॥
આજ ચરાચરમાં હું વસું રે, ખેસવી હું કોઈની ન ખસું રે ॥૩૧॥
ભેખ પંડિત પિયર મારું રે, તિયાં રહેતાં લાગે મને પ્યારું રે ॥
યોગી યતિ સંન્યાસી તપસી રે, તિયાં રહિ છું અખંડ વસી રે ॥૩૨॥
અધો ઊર્ધ્વ મધ્યે જીવ બહુ રે, છોટા મોટા મેં પકડ્યા સહુ રે ॥
જાવા ન દઉં મોક્ષ મારગે રે, તું કેવરાવીશ કિયાં લગે રે ॥૩૩॥
એવું સાંભળી બોલિયા ધર્મ રે, સુણ્ય પાપણી નારી બેશર્મ રે ॥
તેં તો તારી મોટ્યપને ગણી રે, ન જાણી મોટ્યપ કૃષ્ણતણી રે ॥૩૪॥
રાધાપતિના તેજ પ્રતાપે રે, થાશે તારું કુટુંબ નાશ આપે રે ॥
તારી પ્રજા તે પાછી પડશે રે, કામ ક્રોધ કોઈ ન નડશે રે ॥૩૫॥
અધર્મનું ઉખાડશે મૂળ રે, કરશે કૃષ્ણ નાશ તારું કુળ રે ॥
પાપ પેખિ નહિ શકે મહારાજ રે, પ્રભુ પ્રકટશે તારે કાજ રે ॥૩૬॥
એમ કહીને ચાલ્યાં ધર્મ ભક્તિ રે, ત્યાંથી કરી છે આઘેરી ગતિ રે ॥
રાત્ય મળી છે અંધારી ઘોર રે, કરે કરિ કેસરી બકોર રે ॥૩૭॥
વાઘ વારાહ વાનર બહુ રે, લડે માંહોમાંહે એમ સહુ રે ॥
મહિષા નાર નોળ વળી નાગ રે, એવા હિંસકનો નહિ તાગ રે ॥૩૮॥

લાગ્યા દવ બળે બહુ વન રે, પાડે કાળી રાડ્યું પશુ જન રે ॥
ઉડે ઉપર ગીધ ને ગરજ્યું રે, જેથી દુઃખ થાય અણસરજ્યું રે ॥૩૯॥
બોલે ઘુડ ફિયાવડાં ઘણાં રે, શબ્દ ભયંકર તેહ તણાં રે ॥
એવા વનમાં ભુલ્યા છે વાટ રે, ન મળ્યું ગામ ઠામ કોઈ ઘાટ રે ॥૪૦॥
લાગ્યા કાંટા ને કાંકરા ઘણા રે, પડ્યું દુઃખ રહી નહિ મણા રે ॥
લાગીભૂખ ને ન મળ્યું પાણી રે, સુકો કંઠ ન બોલાય વાણી રે ॥૪૧॥
એવા સમામાં મળ્યો તપસી રે, જેને જોઈ જાય ચિત્ત ખસી રે ॥
ભુરી જટા કપાળમાં ટાલ રે, ચડી ભ્રકુટિ લોચન લાલ રે ॥૪૨॥
અતિ કાળો કુરૂપ વિકરાળ રે, રુદ્ર જેવો હદાનો દયાળ રે ॥
ભૂંડા બ્રહ્મચારી જેવો વેશ રે, દયા મેર્ય નહિ જેને લેશ રે ॥૪૩॥
અઘોરી સિદ્ધ સરીખો લાગે રે, આવી ઉભો અચાનક આગે રે ॥
તેને ધર્મે જોડ્યા જુગ પાણ રે, ત્યારે બોલિયો તપસી વાણ રે ॥૪૪॥
તમે કોણ છો પુરુષ ને વામ રે, કિયાં રહો છો શું તારું નામ રે ॥
ત્યારે બોલિયા ધર્મ આદરમાં રે, જાતિ દ્વિજ નામ દેવશર્મા રે ॥૪૫॥
પૂર્વ દેશ માંહિ અમે રહીએ રે, અતિ દીન દાળદરી છીએ રે ॥
પીડ્યાં અમને દૈત્યે અપાર રે, નાસી આવ્યાં શ્રીવ્રજ મોઝાર રે ॥૪૬॥
તિયાં વિષ્ણુયાગ વ્રત કિધું રે, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે દર્શન દિધું રે ॥
પછી અમે અમારાં જે કષ્ટ રે, કહ્યાં તે સુણ્યાં શ્રીકૃષ્ણે સ્પષ્ટ રે ॥૪૭॥
કહે કૃષ્ણ હું કરીશ સાર રે, લેઈ તમારે ઘેર અવતાર રે ॥
કરીશ હું અસુર સંહાર રે, તમે જાણો નિશ્ચય નિર્ધાર રે ॥૪૮॥
એમ વર દઈ શ્રીકૃષ્ણ ગિયા રે, પછી અમે દો આંહિ આવિયાં રે ॥
તિયાં તમે મળ્યા મહારાજ રે, તેણે રાજી થયાં અમે આજ રે ॥૪૯॥

એવું સાંભળીને કોપ્યો અતિ રે, સર્વે કૃષ્ણની જાણું હું ગતિ રે ॥
એણે પાંડવ પક્ષ વધાર્યો રે, મને વહાલો દુર્યોધન માર્યો રે ॥૫૦॥
માટે હું પણ છઉં અશ્વત્થામા રે, દઉં છું શાપ સુણો નર વામા રે ॥
જેહ પુત્ર થાય તમારો રે, કહું શસ્ત્ર તે કેદિ મ ધારો રે ॥૫૧॥
શસ્ત્ર વિના શત્રુ ન મરશે રે, મારા શાપે શસ્ત્ર ન ધરશે રે ॥
એમ કરતાં શસ્ત્ર લેશે હાથ રે, તો જીતશે નહિ વૈરી સાથ રે ॥૫૨॥
એમ કહી થયો અંતર્ધાન રે, થયાં ભક્તિ ધર્મ ચિંતાવાન રે ॥
કરતા ચિંતા મોટી મનમાંઈ રે, રહ્યાં રાત ભક્તિ ધર્મ ત્યાંઈ રે ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મને
અશ્વત્થામાએ શાપ દિધો એ નામે પંદરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫॥

પૂર્વછાયો : એવું શ્રવણે સાંભળીને, અતિ ધર્મ થયા ઉદાસ ॥
ઘણા દહાડાનો દાખડો, તે વેરિએ કર્યો વિનાશ ॥૧॥
વિઘ્ન પડ્યું તે વિલોકિને, સમર્યા જે દેવ દુંદાળ ॥
વિઘ્ननાયકના નામની, પછી ફેરવા માંડી માળ ॥૨॥
એમ કરતાં વહી ગયા, જામનિના ત્રણ જામ ॥
સમીર સુત વિપ્ર વેષે, આવિયા એહ ઠામ ॥૩॥
ધર્મને ઓળખાણ આપી, કહ્યું હું તે છું હનુમાન ॥
કૃષ્ણ જ્યારે પ્રકટશે, ત્યારે શિદ રહો શોકવાન ॥૪॥
ચોપાઈ : જ્યારે કૃષ્ણ લેશે અવતાર રે, ત્યારે ભૂનો ઉતારશે ભાર રે ॥
અષ્ટ સિદ્ધિ નવનિધિ જેહ રે, તમારે ઘેર વસશે તેહ રે ॥૫॥
દુઃખ દારિદ્ર નહિ રહે રતિ રે, અતિ પામશો સુખ સંપત્તિ રે ॥
કૃષ્ણ થાશે બહુ બુદ્ધિવંત રે, કરશે બુદ્ધિએ દૈત્યનો અંત રે ॥૬॥

એને નહિ પડે શસ્ત્રનું કામ રે, કળે ટાળશે દૈત્યનું ઠામ રે ॥
એમ ધીરજ દઈ હનુમાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥૭॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યાં છે દંપતિ રે, ઘર પોતાના પર કરી ગતિ રે ॥
વાટે જાતાં તે પૂછે છે ભક્તિ રે, કેમ અમર હનુમાન જતિ રે ॥૮॥
સ્વામી છે એ રામના સેવક રે, કેમ ચરણજીવી કહો વિવેક રે ॥
પછી બોલિયા છે એમ ધર્મ રે, ભક્તિ સાંભળો કહું એનો મર્મ રે ॥૯॥
રઘુવીર પ્રસાદ કૃપાય રે, ચરણજીવી રહ્યા છે સદાય રે ॥
પણ જોને સમરતાં ગણેશ રે, આવ્યા હનુમાન લઈ વિપ્ર વેશ રે ॥૧૦॥
માટે આપણું કારજ્ય થાશે રે, આજ થકી દુઃખ સર્વે જાશે રે ॥
પછી રાજી થઈ આવ્યાં ઘેર રે, આવી મળ્યાં સગાં રૂડી પેર રે ॥૧૧॥
શત્રુ હતા તેજ મિત્ર થયા રે, દુઃખ દારિદ્ર સરવે ગયાં રે ॥
તેનો કૃષ્ણ તણો પ્રતાપ રે, જાણ્યો ધર્મ ને ભક્તિએ આપ રે ॥૧૨॥
પછી જીવના કલ્યાણ કાજ રે, ઈછ્યા જન્મ લેવા મહારાજ રે ॥
ધર્મ હૃદામાં શ્રીહરિ આવી રે, શોભા કાંતિ અતિ ઉપજાવી રે ॥૧૩॥
પામ્યા શ્રીહરિતણો પ્રસાદ રે, લોક બોલાવે છે કરી સાદ રે ॥
કહી હરિપ્રસાદ એ નામ રે, એમ બોલાવે પુરુષ ને વામ રે ॥૧૪॥
એવા પવિત્ર હરિપ્રસાદ રે, રમે બાળા શું કરી આહ્લાદ રે ॥
પછી એવા સમામાંહિ સતિ રે, રહ્યો ગર્ભ ને શોભિયાં ભક્તિ રે ॥૧૫॥
જેમ સૂર્યને ઉગવે કરી રે, પૂર્વ દિશ રહી શોભા ધરી રે ॥
એમ શોભિ રહ્યાં પ્રેમવતી રે, કૃષ્ણ પ્રવેશે કરીને અતિ રે ॥૧૬॥
દિન દિન પ્રત્યે અતિ પ્રસન્ન રે, જાણ્યા ગર્ભમાં આવિયા કૃષ્ણ રે ॥
તેણે કરી આનંદ અપાર રે, પામ્યાં નિત્ય નવો નરનાર રે ॥૧૭॥
એવા સમામાં અસુર જન રે, ચાલ્યા દેવીનું કરવા પૂજન રે ॥
ચારે વર્ણમાં હતા જે દૈત્ય રે, ચાલ્યાં સહુ બાળ ત્રિયા સહિત રે ॥૧૮॥

આવ્યાં વિંધ્યવાસિની દેવી દ્વાર રે, પાડા ઘેટાં અજા લઈ અપાર રે ॥
બીજાં બોકડા કુકડાં કઈ રે, આવ્યાં મદિરાના ઘડા લઈ રે ॥૧૯॥
મારી દેવી આગે ઝેર કીધો રે, ખાધું માંસ ને મદિરા પીધો રે ॥
તેણે થયાં કામાતુર અંગ રે, કર્યા ત્રણ્ય ત્રિયાના ત્યાં સંગ રે ॥૨૦॥
કરી અસુરે પૂજા જો એવી રે, તેને દેખીને કોપી છે દેવી રે ॥
કહે આવાં કામ કરનારો રે, કહું છું જાશે તે વંશ તમારો રે ॥૨૧॥
વળી તમારી પક્ષે જે થાશે રે, હશે રાજા તોય રાજ્ય જાશે રે ॥
વળી આવું પૂજન જે કરશે રે, જાશે વંશ પોતે પણ મરશે રે ॥૨૨॥
આજ થકી થોડે દિને જાણો રે, થાશે નાશ તમારો પ્રમાણો રે ॥
તમારો કરવાને સંહાર રે, હમણાં થાશે હરિ અવતાર રે ॥૨૩॥
તમ જેવા જે અસુર હશે રે, તેને પ્રભુ શોધીને મારશે રે ॥
એમ દેવી તે સ્વપ્નમાં કહી રે, પછી તરત અંતર્ધાન થઈ રે ॥૨૪॥
એમ સાંભળી સર્વે અસુર રે, સહુ થયા છે ચિંતાતુર રે ॥
પછી દૈત્યે વિચારિયું મન રે, એની કરવી કાંઈ જતન રે ॥૨૫॥
કરો જન્મતાં હરિનો નાશ રે, તો થાય સર્વે સુખ સમાસ રે ॥
દેવી રૂઠિ તેને રાજી કરશું રે, એક વાર કરો એનું નરશું રે ॥૨૬॥
જ્યારે શ્રીહરિનો જન્મ થાય રે, ત્યારે કરવો એ નિશ્ચે ઉપાય રે ॥
હમણાં સૌ સૌને ઘેર જાઓ રે, પણ ભુલશો મા એહ દાવો રે ॥૨૭॥
એમ કહી ગયાં નિજ ઘેર રે, હરિ સાથે બાંધિ બહુ વેર રે ॥
હવે ધર્મ ભક્તિએ શું કર્યું રે, વ્રત ગણપતિનું આદર્યું રે ॥૨૮॥
રક્ષા ગર્ભની કરવા માટ રે, કરે ગણપતિ મંત્રનો પાઠ રે ॥
ગર્ભવડે શોભે છે બહુ ભક્તિ રે, જેમ અદિતિ ને દેવહુતિ રે ॥૨૯॥

તેને જોઈને સર્વે જન રે, પામે આશ્ચર્ય પોતાને મન રે ॥
એમ કરતાં થયાં માસ નવ રે, થયા દશમે હરિ ઉદ્‌ભવ રે ॥૩૦॥
સંવત અઢારસો જે અનુપ રે, વર્ષ સાડત્રિસો સુખરૂપ રે ॥
સંવત્સર વર્તે વિરોધિ રે, અર્ક ઉત્તરે વસંત પ્રસિદ્ધિ રે ॥૩૧॥
ચૈત્ર સુદિ નવમી દિન જાણો રે, વાર તે સોમવાર પ્રમાણો રે ॥
પુષ્ય નક્ષત્ર શુક્રમા યોગ રે, કૌલવ કરણ હરણ ભવરોગ રે ॥૩૨॥
જાતાં જામિનિ ઘટિકા દસ રે, પ્રભુ પ્રકટ્યા પૂરણ જશ રે ॥
હતાં માતા ત્યારે નિદ્રાવાન રે, પછી જાગી થયાં સાવધાન રે ॥૩૩॥
દિઠા પુત્રને મનુષ્ય સરિખા રે, તેને હેતે કરીને નિરખ્યા રે ॥
ત્યાંતો જણાણો તેજ અંબાર રે, દિઠા ઘનશ્યામ તે મોઝાર રે ॥૩૪॥
તેહ મૂર્તિ શોભે છે ઘણી રે, શી કહીએ શોભા તેહ તણી રે ॥
હેમવસ્ત્ર વાંસળી છે હાથે રે, નંગજડિત મુગટ છે માથે રે ॥૩૫॥
મુખ પૂરણ શશિ સમાન રે, નયણાં કમળદળને વાન રે ॥
કનક ભૂષણ જડિયા નંગ રે, એવી મૂર્તિ દિઠી માયે દ્રગ રે ॥૩૬॥
કહે તમે છો કૃષ્ણ કૃપાળ રે, વ્રજે મળ્યા હતા તે તમે બાળ રે ॥
એવું જાણી પછી પ્રેમવતી રે, કરી સ્તુતિ બાળકની અતિ રે ॥૩૭॥
કહે ધન્ય કૃષ્ણ રાધાપતિ રે, ધન્ય આનંદરૂપ મૂરતિ રે ॥
તમે શ્રીકૃષ્ણ બ્રહ્મ પૂરણ રે, સર્વે કારણના છો કારણ રે ॥૩૮॥
અનંત કોટિ બહ્માંડ જે કૈયે રે, આદ્યે અંત્યે મધ્યે તેને લૈયે રે ॥
સત્યજ્ઞાનાદિ શક્તિએ કરી રે, ભૂવન કોટિ પ્રત્યે વ્યાપ્યા હરિ રે ॥૩૯॥
વળી અળગા રહો અક્ષરધામ રે, જેમ મહાભૂત પૂરણકામ રે ॥
તમે પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ રે, તમને નેતિ નેતિ કહે નિગમ રે ॥૪૦॥
તમે ભૂમિ ઉતારવા ભાર રે, લીધો યદુકુળે અવતાર રે ॥
તમે વસુદેવ દેવકી ઘેર રે, પ્રકટ્યા મથુરાં કરી મેર રે ॥૪૧॥

કંસ ભય થકી વસુદેવ રે, મેલ્યા ગોકુળમાં તતખેવ રે ॥
આપ ઈચ્છાએ નિજજન સાથ રે, આવ્યા વ્રજમાંહિ વ્રજનાથ રે ॥૪૨॥
ધન્ય નંદ યશોદા ભાગ્યવાન રે, જેને ઘેર રમ્યા તમે કાન રે ॥
પ્રથમ આણ્યો તમે માશી અંત રે, માર્યો અસુર તમે ત્રૃણાવંત રે ॥૪૩॥
શકટ ભાંગી પગે તમે પાડ્યું રે, વિશ્વ માતાને મુખમાં દેખાડ્યું રે ॥
ગોળી ભાંગીને ઢોળ્યાં ગોરસ રે, કર્યાં માતાને ક્રોધ વિવશ રે ॥૪૪॥
યમાલાર્જુન મૂળ ઉખાડી રે, માર્યો બક ગ્રહી ચાંચ ફાડી રે ॥
કર્યો તમે વત્સાસુર કાળ રે, મારી અઘાસુર રાખ્યાં બાળ રે ॥૪૫॥
તમે થયા વત્સ બાળરૂપ રે, ભાળી ભૂલી ગયો બ્રહ્મા ભૂપ રે ॥
કાળી નાથી કિધો દવ પાન રે, દિધું ઈષ્ટ કન્યા વ્રતદાન રે ॥૪૬॥
ઋષિ પત્નિયોની પૂજા લીધી રે, તેને શ્રુતિ સમાન તે કિધી રે ॥
કર્યું હેત નિજજન કાજ રે, ધર્યો કર ઉપર ગિરિરાજ રે ॥૪૭॥
સપ્ત વર્ષ માંહિ ભગવાન રે, તમે મોડ્યું મઘવાનું માન રે ॥
વરુણ ભવનથી છોડાવ્યા નંદ રે, આપ્યો વ્રજજનને આનંદ રે ॥૪૮॥
વ્રજજનને દેખાડ્યું ધામ રે, કર્યા સહુને પૂરણકામ રે ॥
તમે રમિયા યુવતિ સંગ રે, કર્યો કિંકર તમે અનંગ રે ॥૪૯॥
અજગરથી છોડાવ્યા નંદ રે, તમે માર્યો શંખચૂડ મંદ રે ॥
વૃષભ ને વ્યોમાસુર દ્વેષી રે, તમે માર્યો બળે ખળ કેશી રે ॥૫૦॥
એવાં અપાર ચરિત્ર કિધાં રે, વ્રજવાસીને બહુ સુખ દિધાં રે ॥
અક્રૂરને આનંદ પમાડ્યું રે, નિજ જનને ધામ દેખાડ્યું રે ॥૫૧॥
તમે પર્યટ પાપીને માર્યો રે, સઈ સુદામા માળીને તાર્યો રે ॥
ટાળી કુબજ્યા તન ટેડાઈ રે, માગ્યું તેણે જે હતું મનમાંઈ રે ॥૫૨॥

ભાંગ્યું ધનુષ તમે કર ધરી રે, રંગદ્વારે માર્યો મત્ત હરિ રે ॥
મલ હણ્યા અખાડામાં હાથ રે, કેશે ગ્રહિ કંસ માર્યો નાથ રે ॥૫૩॥
વસુદેવ દેવકી દુઃખ હર્યું રે, ઉગ્રસેન શિર છત્ર ધર્યું રે ॥
તમે કીધો ગુરુ ઘેર્ય વાસ રે, તમે પૂરી છે દ્વિજની આશ રે ॥૫૪॥
તમે ગયા કુબજયા ભવન રે, સત્ય કીધું પોતાનું વચન રે ॥
તમે ગયા અક્રૂરને ધામ રે, તેને મોકલ્યો ગજપુર ગામ રે ॥૫૫॥
પછી મથુરાંથી દ્વારામતિ રે, આવ્યા પ્રેમે કરી પ્રાણપતિ રે ॥
માર્યો કાળયવન કળ કરી રે, મુચકુંદને જગાડ્યો હરિ રે ॥૫૬॥
તમે માર્યો પ્રભુ જરાસંધ રે, વિશ સહસ્ર છોડ્યા નૃપ બંધ રે ॥
નૃપ જીતીને સારંગપાણિ રે, તમે પરણ્યા અષ્ટ પટરાણી રે ॥૫૭॥
મારી ભૌમાસુરને મુરારિ રે, લાવિયા સોળ સહસ્ર નારી રે ॥
છેદ્યા બાણાસુર ભુજદંડ રે, રાખ્યો પાર્થયજ્ઞ અખંડ રે ॥૫૮॥
તમે માર્યો શાલવ શિશુપાળ રે, કર્યો દંતવક્રનો તમે કાળ રે ॥
દેખી દુર્બળ દ્વિજ સુદામ રે, કર્યું કંચનમય તેનું ધામ રે ॥૫૯॥
સ્વજન કુરુક્ષેત્રે ભેળાં કિધાં રે, જ્યેષ્ઠ ભ્રાત માતે માગી લીધાં રે ॥
પાર્થ જનક ને શ્રુતદેવ રે, તેને સુખ આપ્યું તતખેવ રે ॥૬૦॥
એમ અનંતનાં કર્યાં કાજ રે, નિજજન જાણી મહારાજ રે ॥
જે જે આવિયાં તમારે શરણ રે, તેને સુરતરુ તમ ચરણ રે ॥૬૧॥
તમે દીનના બંધુ દયાળ રે, કૃપા કરીને આવ્યા કૃપાળ રે ॥
કરી સ્તુતિ એમ માયે જ્યારે રે, સુણી બોલ્યા સુંદર શ્યામ ત્યારે રે ॥૬૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પ્રેમવતિ સ્તુતિ
નામે સોળમું પ્રકરણમ્ ॥૧૬॥

પૂર્વછાયો : સુતને શ્રીકૃષ્ણ જાણી, એમ સ્તુતિ કરી જે માત ॥
તે શિશુ રૂપે કૃષ્ણ સુણી, બોલીયા સાક્ષાત ॥૧॥
માતા ચિંતા મ કરો, થાશે તમારું ધાર્યું જેહ ॥
વ્રજની વાત સંભારવા, મેં રૂપ દેખાડ્યું તેહ ॥૨॥
એમ કહી અર્ભકનાં, કર્યાં ચરિત્ર દીન દયાળ ॥
અલૌકિક રૂપ ગોપ્ય કરીને, બાળ બન્યા તત્કાળ ॥૩॥
ધર્મને ધીરજય આવી, દેખી એવા દિવ્ય બાળ ॥
જાણ્યું સંકટ સર્વે ગયાં, થયો અસુરનો કાળ ॥૪॥

ચોપાઈ : એવું જાણીને આનંદ પામ્યા રે, દેખી બાળકને દુઃખ વામ્યા રે ॥
થયો સર્વે સુખનો સમાજ રે, જાણ્યું ગયું અધર્મનું રાજ રે ॥૫॥
કરે મહોત્સવ ધૈર્ય રે, અતિ થઈ રહી લીલા લૈર્ય રે ॥
તેમ અમરલોકે અમર રે, કરે મોટા ઉત્સવ મુદભર રે ॥૬॥
બોલે જય જય બ્રહ્મા બ્રહ્માણી રે, શક્ર શચી શિવ શિવારાણી રે ॥
બોલે જય જય શબ્દે અમર રે, કરે પુષ્પ વૃષ્ટિ પુરંદર રે ॥૭॥
ગાય ગાંધર્વ નાચે અપસરા રે, સિદ્ધ ચારણ ને મુનિવરા રે ॥
દેવે વજાડ્યાં દુંદુભિ બહુ રે, નભે આનંદ પામિયાં સહુ રે ॥૮॥
મંદ શીતળ સુગંધી વાયુ રે, વાય સર્વે જન સુખદાય રે ॥
થયાં ઉડુ તે નભે અમળ રે, બોલે વ્યોમમાં જે જે સકળ રે ॥૯॥
મોટા ઋષિ દિયે છે આશિષ રે, પ્રભુ જીવજ્યો ક્રોડય વરસ રે ॥
એમ હરખ્યા દેવ ઋષિરાય રે, જાણી પ્રભુ પ્રકટ મન માંય રે ॥૧૦॥
બહુ વાજિંત્ર વાજે છે વ્યોમે રે, તેમ થાય છે ઉત્સવ ભોમે રે ॥
જેમ ગહેકી રહ્યો છે ગગન રે, તેમ ભૂમિએ જન મગન રે ॥૧૧॥
હુવા નિર્ધૂમ હુતાશન રે, થયાં સાધુનાં નિર્મળ મન રે ॥
શાંતિ દયાદિ દ્વાદશ નારી રે, આવી દર્શને દિવ્ય દેહ ધારી રે ॥૧૨॥

પછી નગર નારી આવી સહુ રે, લાવી માંગલિક સાજ બહુ રે ॥
સુવર્ણ થાળ ભર્યા શગ્ય મોતી રે, આવી વધાવવા પુન્યવતિ રે ॥૧૩॥
કાજુ કુંકુમ કેસર ઉતારી રે, શ્રીફળ અક્ષત સારી સોપારી રે ॥
પાનબિડાં લવિંગ એલચી રે, દધિ હળદી શરીરમાં ચર્ચી રે ॥૧૪॥
અતિ હર્ષ ભરી મનમાંઈ રે, આવી ગાતિ મંગળ વધાઈ રે ॥
વધાવીને લિએ છે વારણાં રે, નીરખી મન હરખ્યાં નારી તણાં રે ॥૧૫॥
નિર્ખિ તૃપ્ત ન થાય લોચન રે, વહાલું લાગે વહાલાનું વદન રે ॥
પછી ભામણાં લઈ ભામિની રે, બોલે આશીર્વચન કામિની રે ॥૧૬॥
બાળક તમે જીવો બહુ કાળ રે, કરો માબાપની પ્રતિપાળ રે ॥
દિયે આશિષ નિરખે મુખ રે, લિએ અંતરે અલૌકિક સુખ રે ॥૧૭॥
હાસ વિલાસે મુખ છે સારું રે, નેણ કર ચરણ અતિ ચારુ રે ॥
વેષ મૂર્તિ તે મંગળકારી રે, કરો મંગળ અમારું મુરારી રે ॥૧૮॥
એમ કહી નારી ગઈ ઘેર રે, રાખી બાળ રુદે રૂડી પેર રે ॥
બાલશર્માના સુત એ દિન રે, પામ્યા અતિશે આનંદ મન રે ॥૧૯॥
વાજે વધાઈ નોબત્યું ઝડે રે, મોટાં દુંદુભી નગારાં ગડે રે ॥
ભેર ભુંગળાં ને શરણાઈ રે, ગાય ગાયક મંગળ વધાઈ રે ॥૨૦॥
સુણી સ્તુતિ ગાન તેહ તણું રે, થયા ધર્મે મગન મને ઘણું રે ॥
પછી તે સમાને વિષે ધર્મે રે, કર્યું વેદોક્ત જાતક કર્મ રે ॥૨૧॥
પછી આપ્યાં છે વિપ્રને દાન રે, કરી અતિ ઘણું સનમાન રે ॥
અન્ન ધન અવનિ અંબર રે, ગજ બાજ ને ગૌ સુંદર રે ॥૨૨॥
મગાવી છે મહિષી દુજણી રે, આપી વિપ્રને તે વળી ઘણી રે ॥
ઘૃતપાત્ર વસ્ત્ર આપ્યાં ગેહ રે, આપ્યું જે જે માગ્યું તેને તેહ રે ॥૨૩॥

દીધાં ધર્મે દાન બહુ પેર રે, કરી રાજી વાળ્યા દ્વિજ ઘેર રે ॥
થયાં રાજી સહુ નરનાર્ય રે, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર્ય રે ॥૨૪॥
માતાપિતા ભૂલી દિવ્યભાવ રે, જાણ્યા પુત્રને સહજ સ્વભાવ રે ॥
મનુષ્ય જાણી માત તાત તેહ રે, લાડ લડાવે સુતને સ્નેહ રે ॥૨૫॥
વળી ધર્મદેવ પ્રેમવતિ રે, ભુલ્યાં પૂર્વના જન્મની સ્મૃતિ રે ॥
કાંઈ જાણે ન જાણે પોતાને રે, એમ વર્તે તાત માતાને રે ॥૨૬॥
થઈ સર્વે સુખની સંપત્તિ રે, પ્રભુ પ્રકટે ગઈ વિપત્તિ રે ॥
સત્યવાદી જન પામ્યા સુખ રે, થયું દૈત્ય અસુરને દુઃખ રે ॥૨૭॥
કૌલ નાસ્તિક કુંડ કબીર રે, તેતો પામિયા દુઃખ અચિર રે ॥
બીજા અસુર અવનિએ હતા રે, જે કોઈ અહોનિશ દ્વેષ કરતા રે ॥૨૮॥
તેનું નરસું થાવા નિરધાર રે, થાય અવળાં શુકન અપાર રે ॥
ફરકે ડાબાં અંગ ડાબાં નેણ રે, લાધે ભૂંડાં સ્વપ્ન દુઃખદેણ રે ॥૨૯॥
જાણે ધડ ઉપર શીષ નથી રે, ઊંટે બેસારી કાઢ્યાં આંહિથી રે ॥
લઈ જાય છે દક્ષિણ દેશ રે, એવાં સોણાં લાધે છે હંમેશ રે ॥૩૦॥
ઘર સામાં આવી રુવે શ્વાન રે, રાત્યે રુવે સુરભિ નિદાન રે ॥
ઘરપર કળેળે કાગડા રે, બોલે બપોરે બહુ ફિયાવડા રે ॥૩૧॥
ઘૂડ હોલા ઘૂઘવે અપાર રે, થાય શબ્દ ભૂંડા ભયંકાર રે ॥
ગિધ ગર્જ્યું સમળાં સમિત રે, ઉડે ઘરપર શકરા નિત્ય રે ॥૩૨॥
વળી અશુભ આકાશ માંય રે, નિત્ય દૈત્યને ચિત્ત જણાય રે ॥
જાણું રવિ શશિ હતા વ્યોમે રે, પડ્યા ઉડુ સહિત તે ભોમે રે ॥૩૩॥
એવાં અવળાં શુકન જાણી રે, બોલ્યો અસુરનો ગુરુ વાણી રે ॥
સુણો દૈત્ય કહે કાલિદત્ત રે, કહ્યું દેવીએ તે થયું સત્ય રે ॥૩૪॥
અસુરનો કરવા સંહાર રે, નિશ્ચે થયો હરિ અવતાર રે ॥
માટે આપણે ઉપાય કરીએ રે, આવ્યા મૃત્યુમાંથી તો ઉગરિએ રે ॥૩૫॥

હમણાં હરિ હશે બાળ નાનો રે, મારો એને કરી કળ છાનો રે ॥
મેલો કૃત્યાઓ કરી અપાર રે, કરે તર્ત હરિનો સંહાર રે ॥૩૬॥
પછી કર્યો છે મંત્રનો જાપ રે, ઉપજાવી છે કૃત્યાઓ આપ રે ॥
અતિ કાળિયો ને છૂટે કેશ રે, કર્યો સિંદૂરનો લેપ શીષ રે ॥૩૭॥
છેદેલ છે નાસિકા ને કાન રે, અતિ વિરૂપ વરવે વાન રે ॥
લાંબા હોઠ ને ફાડ્યાં છે મુખ રે, કાઢી જીભ દાંત દેવા દુઃખ રે ॥૩૮॥
લાંબા પેટ ને લોચન લાલ રે, ખરડ્યા રુધિરમાંહી બે ગાલ રે ॥
માણસની ખોપરિયો છે કર રે, નાગિયું નથી પહેર્યાં વસ્તર રે ॥૩૯॥
ઉગામેલ આયુધ છે હાથ રે, એવો કીધો કૃત્યાઓનો સાથ રે ॥
તેને આજ્ઞા આપી અસુરે રે, કહ્યું શત્રુ છે છપૈયે પુરે રે ॥૪૦॥
તેનો કરજ્યો તમે જઈ નાશ રે, કરી કામ આવો અમ પાસ રે ॥
પછી કૃત્યાઓ ત્યાંથી ઉડિયું રે, ભૂખી ભમરાળિયું ભૂંડિયું રે ॥૪૧॥
આવિયું હરિપ્રસાદ ઘેર રે, જેને બાળક સાથે છે વેર રે ॥
હરિ હતા માતાજીને પાસ રે, લીધા જોરે કરવાને નાશ રે ॥૪૨॥
કહે મારો મારો ખાઓ ખાઓ રે, શત્રુ મળ્યો મ ભૂલશો દાવો રે ॥
ફાડ્યાં મુખ ઉગામ્યાં આયુધ રે, હરિ ઉપર્ય કરી બહુ ક્રોધ રે ॥૪૩॥
ઝાલી ગળે લઈ ગઈયો બાર રે, રુવે જનની કરી પોકાર રે ॥
ભૂલી નિજશરીર સંભાળ રે, ભોંયે ઢળી પડ્યાં તતકાળ રે ॥૪૪॥
માગે બાળક કરે પોકાર રે, જોઈ પરવશ પ્રાણ આધાર રે ॥
સુણી બાળાનો કાયર સાદ રે, તિયાં આવ્યા હરિપ્રસાદ રે ॥૪૫॥
હતા એકાદશીને જાગરણે રે, ત્યાંથી આવિયા ઘેર આપણે રે ॥
આવી જોયું ત્યાં ન દિઠા બાળ રે, પામ્યા ધર્મ મૂરછા તે કાળ રે ॥૪૬॥
સુણી ભક્તિ ધર્મનો વિલાપ રે, આવ્યા હનુમાન ત્યાં આપ રે ॥
કહે કેમ રુઓ છો દંપતિ રે, કહો ટાળું તમારી વિપત્તિ રે ॥૪૭॥

કહે ભક્તિ વીર સુત મારો રે, તેને લઈ ગઈ કૃત્યાઓ બારો રે ॥
એને મારી નાંખશે એ તર્ત રે, મુકાવો જો તમે હો સમર્થ રે ॥૪૮॥
એવું સુણી બોલ્યા હનુમંત રે, બાળા ચિંતા મ કરશો ચિત્ત રે ॥
હમણાં લાવિશ પુત્ર તમારો રે, તમે શ્રીકૃષ્ણ દેવ સંભારો રે ॥૪૯॥
તમે કર્યું પ્રીતે વ્રત મારું રે, રહેવા નહિ દઉં કષ્ટ તમારું રે ॥
પછી હનુમાન તેહ કાળ રે, ચાલ્યા મુકાવવાને એહ બાળ રે ॥૫૦॥
ત્યાં તો કૃત્યાઓના કર માંય રે, લાગ્યા બાળક સમર્થ ત્યાંય રે ॥
જોયું વાંકી દૃષ્ટિ કરી બાળે રે, બળી કૃત્યાઓ તે તતકાળે રે ॥૫૧॥
પછી નાંખ્યા અવનિ ઉપર્ય રે, મારો મારો કહે બહુ પેર્ય રે ॥
ત્યાં તો આવ્યા હનુમાન તર્ત રે, જોયું દુષ્ટ કૃત્યાઓનું કૃત્ય રે ॥૫૨॥
અંજનિ સુત કહે ઉભી રેજ્યો રે, કૃત્ય તમારાનું ફળ લેજ્યો રે ॥
આજ ન રહો જીવતી કોઈ રે, નિશ્ચે જાણજ્યો મનમાં સોઈ રે ॥૫૩॥
એમ કહીને જટિએ જાલી રે, મારી કૂટિ પૃથ્વિમાં ઘાલી રે ॥
ત્યારે કૃત્યાઓ કહે કર જોડી રે, મેલો વીર કર્યા ગુના કોડી રે ॥૫૪॥
આજ પછી ન લહું એનું નામ રે, પાછી આવું નહિ આણે ઠામ રે ॥
આજ મેલો કહું પાય લાગી રે, નાવું નજરે જાઉં દૂર ભાગી રે ॥૫૫॥
એમ કહીને કૃત્યાઓ નાઠી રે, જાણી અસુરની દશા માઠી રે ॥
જઈ કહ્યું કાલિદત્ત પાસ રે, ન થાય એ બાળકનો નાશ રે ॥૫૬॥
એ તો છે કોઈ અતિ સમર્થ રે, એથી થાશે અસુરનું મૃત્ય રે ॥
પછી મહાવીર બાળને લઈ રે, ભક્તિધર્મને પાસળ જઈ રે ॥૫૭॥
આપ્યા ભક્તિના હાથમાં બાળ રે, થયાં રાજી દંપતી તે કાળ રે ॥
કહે ભક્તિ સુણો હનુમાન રે, નોતિ સુતની આશા નિદાન રે ॥૫૮॥
ત્યારે હનુમાન કહે ભક્તિ રે, સુત તમારો સમર્થ અતિ રે ॥
નથી પ્રાકૃત નર નિદાન રે, એ છે પોતે સ્વયં ભગવાન રે ॥૫૯॥

અક્ષર ગોલોક ધામના ધામી રે, એ છે કૃષ્ણદેવ બહુનામી રે ॥
ધર્મરક્ષા જીવનાં કલ્યાણ રે, આવ્યા કરવા શ્યામ સુજાણ રે ॥૬૦॥
તમે ધર્મ ભક્તિ છો દંપતી રે, કરશે પુષ્ટ તમને એ અતિ રે ॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય આદિ જે કહીએ રે, વંશ તમારો પવિત્ર લહિએ રે ॥૬૧॥
તેને વધારશે એહ બાળ રે, કરશે અસુરજનનો કાળ રે ॥
મારો મહિમા અતિ વધારશે રે, શરણાગતનાં કાજ સુધારશે રે ॥૬૨॥
માટે આ બાળ છે અલૌકિક રે, કરો હેત પરહરો બીક રે ॥
એમ કહ્યું હનુમાને જ્યારે રે, જોયું બાળકે એ સામું ત્યારે રે ॥૬૩॥
પછી હરિ તણી ઈચ્છા જોઈ રે, થયા હનુમાન અદ્રશ્ય સોઈ રે ॥
તે જોઈ પ્રેમવતી પાવન રે, અતિ આશ્ચર્ય પામિયાં મન રે ॥૬૪॥
વળી જાણ્યું બાળક આવાર રે, આવ્યો નિશ્ચય નવે અવતાર રે ॥
કહી વાત એ લોક સહુને રે, જીવ્યો બાળક કોઈક પુન્યે રે ॥૬૫॥
પછી નરનારીએ નિયમ ધાર્યું રે, હનુમાનશું હેત વધાર્યું રે ॥
જેથી ટળ્યું કૃત્યાઓનું વિઘ્ન રે, સહુ કહેવા લાગ્યા ધન્ય ધન્ય રે ॥૬૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કૃત્યાવિઘ્ન નામે
સત્તરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૭॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછીની વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥
હરિ ઈચ્છાએ ત્યાં આવિયા, માર્કન્ડેય ગુણવાન ॥૧॥
ત્રિકાળદર્શી ને તત્ત્વવેત્તા, બ્રહ્મચારીનો છે વેષ ॥
ધર્મને ઘેરય આવિયા, સંગે લઈ બહુ શિષ્ય ॥૨॥
ધર્મે બહુ આદર દઈ, પૂજા કરી બહુ પેર ॥
બ્રહ્મચારી ભલે આવિયા, કર્યું પવિત્ર મારું ઘેર ॥૩॥

ક્યાંથી આવ્યા તમે કોણ છો, અને શું છે તમારું નામ ॥
શું ભણ્યા છો શાસ્ત્ર સ્વામી, પૂછું છું કર ભામ ॥૪॥
ચોપાઇ : ત્યારે ઋષિ કહે સુણો વચનરે, આવું છું કર્તા તીર્થ અટનરે ॥
માર્કન્ડેય મારું નામ જાણ રે, ભણ્યા છીએ વેદ ને પુરાણ રે ॥૫॥
જાણું રૂડી રીતે જ્યોતિષને રે, તે ભણાવું છું હું આ શિષ્યને રે ॥
ત્યારે ધર્મ રાજી બહુ થયા રે, ભલે આવ્યા પ્રભુ કરી દયા રે ॥૬॥
મારા બાળકનું નામ દિજે રે, બહુ કાળ અમ ઘેર રીજે રે ॥
તમે જ્યોતિષ જાણો છો ઘણું રે, કેવું ભાગ્ય આ બાળક તણું રે ॥૭॥
જુઓ જન્મ દિવસ રૂડિ પેર રે, મુહૂર્ત લગ્ન ને જન્માક્ષર રે ॥
ઘડી પળ વેળા એની વર્તિ રે, પાડો નામ એનું મહામતિ રે ॥૮॥
પછી ટિપણામાં જોઈ એહ રે, કરી જન્મકુંડળી તેહ રે ॥
જોયું જ્યોતિષ વિદ્યાને વિષે રે, જાણ્યું આતો મોટા છે અતિશે રે ॥૯॥
પછી ધીરે રહી બોલ્યા વાણ્ય રે, તમે સાંભળો ધર્મ સુજાણ રે ॥
અતિ બુદ્ધિવાન એહ થાશે રે, માટે મોટા સહુથી કહેવાશે રે ॥૧૦॥
વળી કર્કના ચંદ્રમા આવે રે, તેનું નામ હરિ એવું કાવે રે ॥
એક તમે બીજાં જે આશરશે રે, તેની આપદા સર્વે હરશે રે ॥૧૧॥
માટે હરિ એવું એનું નામ રે, સૌને સમરતાં સુખધામ રે ॥
વળી ચૈત્રમાં જન્મ થાય રે, તેને કૃષ્ણ પણ કહેવાય રે ॥૧૨॥
સારું સુંદર તન છે શ્યામ રે, માટે એનું કહીએ કૃષ્ણ નામ રે ॥
મૂર્તિ જોઈને જનનાં મન રે, તાણી લેશે તે માટે એ કૃષ્ણ રે ॥૧૩॥
વળી બેઉ નામ મળી એક રે, કહેશે જન જે કરે વિવેક રે ॥
ત્યારે ત્રીજું નામ હરિકૃષ્ણ રે, સમરતાં જન મન પ્રસન્ન રે ॥૧૪॥

તપ ત્યાગ યોગ ધર્મ જ્ઞાન રે, એવા એ પંચ ગુણે નિદાન રે ॥
તેણે શિવજી જેવા એ થાશે રે, માટે નીલકંઠ કહેવાશે રે ॥૧૫॥
એમ ગુણ કર્મે કરી નામ રે, કહેશે બહુ પુરુષ ને વામ રે ॥
વળી મને જણાય છે જેહ રે, સુણો ધર્મ હું કહું છું તેહ રે ॥૧૬॥
થાશે પૃથુસમ શ્રોતાવાન રે, ભક્તિ ક્ષમા અંબરીશ સમાન રે ॥
જનકના જેવું નિજ જ્ઞાન રે, ત્યાગ વૈરાગ્ય શુક સમાન રે ॥૧૭॥
હરિદાસ હનુમાન જેવા રે, એક ઈષ્ટનિષ્ઠ ઉમા એવા રે ॥
સદાગ્રહ કૃષ્ણ વિષે જેહ રે, થાશે પ્રહ્લાદ સરિખા તેહ રે ॥૧૮॥
માયા ને માયાનું કારજ રે, એથી અજાણ્યું નહિ રહે રજ રે ॥
આત્મદર્શિમાં જાણવા એવા રે, કર્દમસુત કપિલજી જેવા રે ॥૧૯॥
દોષ તજીને ગુણને ગ્રેવા રે, તેમાં તો દત્તાત્રેય સમ કેવા રે ॥
અધર્મસર્ગ થકી તે મન રે, બીશે જેમ યુધિષ્ઠિર રાજન રે ॥૨૦॥
દયાળુ ને વળી દાતાપણું રે, થાશે રંતિદેવ થકી ઘણું રે ॥
જીવને દેવા પ્રભુનું જ્ઞાન રે, તેમાં નારદ સમ નિદાન રે ॥૨૧॥
પ્રભુમાંહિ દોષ ન પરઠે રે, તે તો જાણે જાનકીની પેઠે રે ॥
સ્વતંત્રપણું લક્ષ્મીના જેવું રે, જે શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપમાં રહેવું રે ॥૨૨॥
હરિ હરિજન દ્રોહી માથે રે, વર્તે લક્ષ્મણ સમ તે સાથે રે ॥
થાશે સૌ જીવને સુખકારી રે, જેમ પુત્રને પાળે મેતારિ રે ॥૨૩॥
હરિ આજ્ઞામાં રહેવાને આપ રે, થાશે ભરતજી જેવા નિષ્પાપ રે ॥
પ્રભુ પદરજ માહાત્મ્ય લેવા રે, થાશે ભક્ત અક્રૂરજી જેવા રે ॥૨૪॥
પ્રભુને વાલાં જન જે કેયે રે, તેમાં દ્રૌપદી સમાન લૈયે રે ॥
અંતઃશત્રુ જીતવા સમર્થ રે, જાણું પ્રકટયા બીજા પાર્થ રે ॥૨૫॥
પ્રશ્ન ઉત્તર કરવા અતિ રે, જાણું આવ્યા આપે બૃહસ્પતિ રે ॥
ધીરજવાનમાં ધીરજવાન રે, થાશે બળી રાજાને સમાન રે ॥૨૬॥

અસુરને મોહ ઉપજાવા રે, થાશે વામનજી સમ આવા રે ॥
કરશે ધર્મની રક્ષા તે ઘણી રે, જુઓ એંધાણી તમે તેહ તણી રે ॥૨૭॥
હાથે છે પદ્માંકુશનાં ચિહ્ન રે, મુખ દેખી લાજે કોટિ મીન રે ॥
ઊર્ધ્વરેખા અષ્ટકોણ ધ્વજ રે, સ્વસ્તિ અંકુશ વળી અંબુજ રે ॥૨૮॥
જવ જાંબુ વજ્ર દેખ્યાં દ્રગ રે, તેણે શોભે છે દક્ષિણ પગ રે ॥
મત્સ્ય ત્રિકોણ કળશ ને વ્યોમ રે, ધેનુપદ ધનુષ ને સોમ રે ॥૨૯॥
સાતે ચિહ્ન શોભે વામ ચરણ રે, માટે આતો છે અશરણશરણ રે ॥
દેશે બહુ જીવને અભયદાન રે, કરશે મોટા મોટા સનમાન રે ॥૩૦॥
બહુ જીવને આજ્ઞામાંય રે, વર્તાવશે સતયુગ ન્યાય રે ॥
નાના પ્રકારનાં જેહ દુઃખ રે, ટાળી તમારાં કરશે સુખ રે ॥૩૧॥
જેમ વિષ્ણુ વિબુધ સહાય રે, કરે છે મહા કષ્ટને માંય રે ॥
તેમ કરશે તમારી સાર રે, એવા એમાં ગુણ છે અપાર રે ॥૩૨॥
બીજા બહુ મોટા ગુણ એમાં રે, શુભગુણની થાશે એ સીમા રે ॥
એવા માર્કન્ડેયનાં વેણ રે, સુણ્યાં ધર્મે અતિ સુખદેણ રે ॥૩૩॥
પછી વસ્ત્ર ઘરેણાં ને ધન રે, આપ્યાં વિવિધ ભાત્યનાં અન્ન રે ॥
થયા માર્કન્ડેય પ્રસન્ન રે, રહ્યા તિયાં પછી દોય દિન રે ॥૩૪॥
પછી દઈ આશિષ મુનિરાય રે, ગયા શિષ્ય સહિત પ્રયાગ માંય રે ॥
પછી ભક્તિ ધર્મ રાજી થઈ રે, સુતને હુલાવે નામ લઈ રે ॥૩૫॥
એમ કરતાં ચાર માસ વિત્યા રે, બેઠો પાંચમો માસ પુનિતા રે ॥
ત્યારે રૂડે દિવસે દંપતી રે, મહિ બેસાર્યા સુખ મૂરતિ રે ॥૩૬॥
વારાહે સહિત વસુંધરા રે, પુજી પ્રીતે તેડાવી વિપરા રે ॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દન રે, જમાડિયા બહુ વિપ્રજન રે ॥૩૭॥

માંગલિક વાજાં વજડાવી રે, કરી વધાઈ તે મનભાવી રે ॥
પછી સપ્ત માસે દિન સારે રે, આવી પૂર્ણ તિથિ ગુરુવારે રે ॥૩૮॥
તેદિ પુત્રના વિંધાવ્યા કર્ણ રે, ભૂષણ પેરાવ્યાં સારાં સુવર્ણ રે ॥
પછી આસો વદિ બીજ દન રે, કરાવ્યાં અન્નબોટણાં અન્ન રે ॥૩૯॥
કર્યો ઉત્સવ જમાડ્યા જન રે, કરાવ્યાં બ્રાહ્મણને ભોજન રે ॥
પછી શાસ્ત્ર મહોર સમશેર રે, ત્રણ્ય મૂક્યાં આગળ્ય તે વેર રે ॥૪૦॥
પછી મહોર ખડગ મેલી નાથ રે, મૂક્યો પુસ્તક ઉપર હાથ રે ॥
હતી રુચિ પોતાને જે માંઈ રે, તેહ વિના ગમ્યું નહિ કાંઈ રે ॥૪૧॥
પછી માતાએ ખોળામાં તેડી રે, લીધી બકી હૃદામાંહિ ભિડી રે ॥
પછી ધવરાવ્યા કરી પ્રીત્ય રે, કરે હેત નવું નિત્ય નિત્ય રે ॥૪૨॥
પછી પ્રતિદિન તે દયાળ રે, વધે નિત્ય ચંદ્ર જેમ બાળ રે ॥
કરે બાલચરિત્ર અપાર રે, જોઈ મોહી રહે નરનાર્ય રે ॥૪૩॥
માત તાતને લાગે છે પ્યારા રે, નથી મુક્તા નિમિષ ન્યારા રે ॥
એમ જાય આનંદમાં દન રે, સુત નિરખી હરખે મન રે ॥૪૪॥
કરે નરનારી જે દર્શન રે, તેનાં હેતમાં હરાય મન રે ॥
વૃદ્ધ કોવિદ ને વિદ્યાવાન રે, દેખી નાથ ભૂલે નિજ જ્ઞાન રે ॥૪૫॥
કરે ભાવતાં ચરિત્ર નાથ રે, તેણે પોંચે નહિ હાથોહાથ રે ॥
માત તાત ને ભગિની ભાઈરે, કાકો મામો જેને જે સગાઈ રે ॥૪૬॥
રાખે હેત હરિ સાથે સહુ રે, બીજાને પણ વહાલા છે બહુ રે ॥
નરનારીને પ્યારા છે નાથ રે, નથી આવતા માતાને હાથ રે ॥૪૭॥
પછી કાંઈક માંડ્યું બોલવા રે, બોલે તોતળા મુખથી લવા રે ॥
જેમ જેમ બોલે કાલું કાલું રે, તેતો લાગે માતાજીને વાલું રે ॥૪૮॥
પછી સુંદરી સર્વે સિયાણી રે, શિખવે સારી વાલાને વાણી રે ॥
વળી રૂડી રીતેશું રમાડે રે, પય શર્કરા પાક જમાડે રે ॥૪૯॥

પેંડા પતાસાં ને પકવાન રે, ભાવે જન જમાડે ભગવાન રે ॥
હળવે હળવે હીંડવા કાજ રે, શીખવે નારી શીખે મહારાજ રે ॥૫૦॥
પડે લડથડે પગલાં ભરે રે, અહિ આગ્ય જાલતાં ન ડરે રે ॥
એમ બાલ ચરિત્ર મહારાજ રે, કરે હેત નિજજન કાજ રે ॥૫૧॥
રીંખે રડે પડે પેટ વડે રે, અતિ દાખડે ઉંબરો ચડે રે ॥
ખાય ગોટિલાં ગડથલાં ઘણાં રે, કરે ચરિત્ર બાળક તણાં રે ॥૫૨॥
ચાલે ગોઠણભર ઘરમાંય રે, દેઈ ટેક આપે ઉભા થાય રે ॥
એવા અસમર્થ દેખે સહુ રે, પણ ધીર ગંભીર છે બહુ રે ॥૫૩॥
ભૂખ દુઃખ ને ભયે ન ભડકે રે, દેવ અદેવથી ન થડકે રે ॥
ભૂત પ્રેત ને દનુજ દૈત્ય રે, રાક્ષસ રાક્ષસી યક્ષ સહિત રે ॥૫૪॥
તેનો ભય નથી મનમાંય રે, એવા અચળ પર્વત પ્રાય રે ॥
બીજા શુભ ગુણ બહુ સાર રે, તેણે લાગે છે સહુને પ્યારા રે ॥૫૫॥
રુવે નહિ રાજી સદા રમે રે, તેમ તેમ સહુનેં તે ગમે રે ॥
મીઠું મીઠું બોલે મુખે ઘણું રે, લાગે સૌ જનને સોયામણું રે ॥૫૬॥
પય સાકર પિયે ન પિયે રે, અણઈચ્છાએ ભોજન લિયે રે ॥
અશન વસન ભૂષણ સેજ રે, પોતા કારણે ન ઈચ્છે એજ રે ॥૫૭॥
શીત ઉષ્ણ મશકને દંશ રે, કચવાય નહિ કોઈ મશ રે ॥
એવા સુશીલ જોઈને સહુ રે, માને આશ્ચર્ય મનમાં બહુ રે ॥૫૮॥
કહે આતો મોટા કોઈ અતિ રે, એમ કહે દેખીને દંપતિ રે ॥
એમ કર્તા વર્ષ એક થયું રે, તેનું ચરિત્ર સહુને કહ્યું રે ॥૫૯॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી
શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે
હરિબાળલીલા એ નામે અઢારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૮॥

પૂર્વછાયો : વળી સહુ સાંભળજ્યો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
મોટા સુત જે ધર્મના, શ્રીરામપ્રતાપ વિખ્યાત ॥૧॥
તેનો તે વિવાહ આદર્યો, પ્રીતે કરીને રૂડી પેર્ય ॥
સુવાસિની નામે સુંદરી, પરણાવ્યા બળદેવ ઘેર્ય ॥૨॥
રૂડા ગુણ રૂપે અતિ, એક પતિવ્રતા સતીપણું ॥
પ્રીતે કરીને પિયુ પોતાનો, સેવે સુવાસિની હેતે ઘણું ॥૩॥
પછી બીજું વર્ષ બેસતાં, આનંદે ઉત્સવ આદર્યો ॥
કુંવરના કુશળ કાજે, દેવ ઋષિનો આદર કર્યો ॥૪॥
ચોપાઈ : હેતે પૂજ્યા હનુમાન બળી રે, વ્યાસ ને કૃપાચારજ વળી રે ॥
અશ્વત્થામા વિભીષણ જેહ રે, માર્કન્ડેય પરશુરામ તેહ રે ॥૫॥
એ સર્વેને વિવિધ પ્રકારે રે, પૂજ્યા લઈ ષોડશ ઉપચારે રે ॥
જમાડ્યા વિપ્ર ને હરિજન રે, આપી દક્ષિણા થઈ પ્રસન્ન રે ॥૬॥
બાળ કાજે કરે બહુ વિધિ રે, રાખે હેત અતિશે સંબંધિ રે ॥
એમ કરતાં વિત્યાં વર્ષ દોય રે, ત્રિજું વર્ષ વરતિયું સોય રે ॥૭॥
આવી જેઠ વદિની પંચમી રે, માત તાત જ્યોતિષીને ગમી રે ॥
તેદિ કર્યો છે કુળ આચાર રે, બાળ વાળ ઉતાર્યા તે વાર રે ॥૮॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દન રે, તેડાવ્યા વિપ્ર ને હરિજન રે ॥
તેનાં કામ કાજ માંહિ માત રે, ભૂલી ગયાં છે સુતની વાત રે ॥૯॥
પોતે રહ્યાં જન જમાડવા રે, પુત્ર પરને આપ્યો રમાડવા રે ॥
તેને તેડી ગયાં બીજાં બાળ રે, જોવા સુંદર વાડી રસાળ રે ॥૧૦॥
તિયાં ફળ દિઠાં મીઠાં ઘણાં રે, જામફળી સિતાફળી તણાં રે ॥
નાળી કેળી અનુપ અનાર રે, કર્યા અંબ ફળના ત્યાં આહાર રે ॥૧૧॥

જાંબુ લીંબુ ને રાણો રૂપાળી રે, ગુંદી કર્મદી પાકી રસાળી રે ॥
દ્રાખ ખારેક ખલેલાં ખરાં રે, રહ્યાં લેવા તે સૌ છોકરાં રે ॥૧૨॥
હરિને બેસારી તરુ તળે રે, ફર્યા બાળક વૃક્ષ સઘળે રે ॥
એમ કરતાં આથમ્યો દન રે, આવ્યો એ સમે અસુરજન રે ॥૧૩॥
કાલિદત્ત નામે છે કપટી રે, થયો અર્ભક અસુર મટી રે ॥
બન્યો કુબુદ્ધિ બાળક જેવો રે, કોઈ થકી ન કળાય એવો રે ॥૧૪॥
આવી ભેળું માંડ્યું છે રમવા રે, મનમાં છે હરિને દમવા રે ॥
કાઢી કૃત્યાઓ તેનો છે ક્રોધ રે, વેર વાળવાનો છે વિરોધ રે ॥૧૫॥
થયો ગરીબ ઘટમાં ઘાત રે, ભર્યો કપટ દગે કુજાત રે ॥
રમ્યો બાળસંગ બહુ વાર રે, પછી વિસ્તારી માયા અપાર રે ॥૧૬॥
કરી રાતિ આંખ્યો તતકાળ રે, વાધ્યો અંગે થયો વિકરાળ રે ॥
ફાડ્યું મુખ ફાટ્યો જાણું આભ રે, કાઢી જીભ લાંબી વિશ વાંભ રે ॥૧૭॥
કરડે દાંત ક્રોધમાં અતિ રે, આવ્યો કૃષ્ણ મારવા કુમતિ રે ॥
થયો ભૂંડો ભયંકર બહુ રે, તેને દેખી બિના બાળ સહુ રે ॥૧૮॥
કર્યા લાંબા કર તતકાળ રે, જાલી કરવા બાળકનો કાળ રે ॥
ત્યાંતો વાંકી દૃષ્ટિ કરી નાથે રે, જોયું દૈત્ય કાલિદત્ત માથે રે ॥૧૯॥
તેણે દાઝયું કુબુદ્ધિનું દેહ રે, પછી કોપિયો અસુર તેહ રે ॥
કરી આસુરી માયા ઉત્પન્ન રે, ચડી ઘટા ને ચાલ્યો પવન રે ॥૨૦॥
આવી આંધિ ને રજની મળી રે, કરે ઝબકારા બહુ વીજળી રે ॥
થાય ગાજમાં ઘોર કડાકા રે, દિયે દામિની તેમાં ઝડાકા રે ॥૨૧॥
વર્ષે મેઘ રહે નહિ મણા રે, ચાલ્યાં પૂર પૃથ્વી પર ઘણાં રે ॥
ઝરે મેઘ મચી બહુ ઝડી રે, વાયુ વેગે વૃક્ષ ગયાં પડી રે ॥૨૨॥
ત્રુટિ પાંખ્યો પંખી પડ્યાં ભોમ રે, મૃગજાતિ થયાં છે બફોમ રે ॥
થયો અતિશે મોટો ઉત્પાત રે, પડી વચમાં વેરણ રાત રે ॥૨૩॥

બહુ ઉપદ્રવે બીનાં બાળ રે, નાશી ગયાં બીજે તતકાળ રે ॥
બેસાર્યાતા આંબા તળે હરિ રે, તેની ન રહી ખબર ખરી રે ॥૨૪॥
ચડી ટાઢ્ય તેણે તન ધ્રુજે રે, મળી રાત્યમાં કાંઈ ન સૂઝે રે ॥
એવી માયા વિસ્તારી અસુર રે, મારવા હરિજીને જરૂર રે ॥૨૫॥
ફેરે દૃષ્ટિ ને જુવે સઘળે રે, દિઠા હરિ બેઠા આંબા તળે રે ॥
ત્યારે ઉડી આકાશમાં ચડ્યો રે, આવી અંબવૃક્ષ પર પડ્યો રે ॥૨૬॥
જેમ હિમાચળની શિખર રે, ત્રુટિ પડે પર્ણકુટિ પર રે ॥
એમ પડ્યો અસુર અભાગી રે, તેની ઝપટે પડ્યું ઝાડ ભાંગી રે ॥૨૭॥
તેની તળે બેસી રહ્યા બાળ રે, થયો નહિ વાંકો એક વાળ રે ॥
જેમ રહ્યા ગોવર્ધન હેઠ્ય રે, રહ્યા તરુતળે તેની પેઠ્ય રે ॥૨૮॥
વાયુ વરસાદ ને વીજળી રે, તેના પરાભવની પીડા ટળી રે ॥
રહ્યા અચળ પ્રર્વતપ્રાય રે, અસુરનું ન ઉપજયું કાંય રે ॥૨૯॥
પછી અસુર ક્રોધ કરીને રે, ગયો ઝાલવા હાથે હરિને રે ॥
ત્યારે વાંકિ દૃષ્ટિએ જોયું નાથે રે, પામ્યો મોહ પડ્યો ભૂમિ માથે રે ॥૩૦॥
પામ્યો મૂર્છા ને વ્યાકુળ થયો રે, સૂધ શરીરની ભૂલિ ગયો રે ॥
થઈ વિકળ ને ભમ્યો વન રે, ત્યાં પ્રચંડ વાતોતો પવન રે ॥૩૧॥
તેને વેગે પડતાં'તાં ઝાડ રે, મૂવો ચંપાઈ પશુને પાડ રે ॥
જેમ આખુ અહિ કરંડ કાપે રે, જાગે વ્યાળ મરે મૂષો આપે રે ॥૩૨॥
જેમ કાપે કોઈ બેઠાની ડાળ રે, પડે કૂપે મરે તતકાળ રે ॥
જેમ કરોળિયો કરે વિલાસ રે, પામે પોતાની જાળમાં નાશ રે ॥૩૩॥
એમ પોતાની માયામાં મૂવો રે, આપ પાપે પાપી નાશ હૂવો રે ॥
મૂઓ દૈત્ય માયા મટી ગઈ રે, વાયુવેગ વીજળી ન રઈ રે ॥૩૪॥
ત્યારે શાંતિ પામ્યાં સહુ બાળ રે, પછી કરી કૃષ્ણની સંભાળ રે ॥
જ્યારે ન દિઠા પોતાને પાસ રે, ત્યારે બહુ થયાં છે ઉદાસ રે ॥૩૫॥

પછી કરે છે સાદ પોકારી રે, જ્યાં હો ત્યાંથી બોલો સુખકારી રે ॥
કરે સાદ ઘણું ઘણું ગોતે રે, જડ્યા નહિ ઝાડ બહુ જોતે રે ॥૩૬॥
ત્યારે ભુલ્યાં શરીર સંભાળ રે, કહે હે કૃષ્ણ હે હરિ બાળ રે ॥
એમ સાદ કરી શોધ્યા અતિ રે, પણ લાધ્યા નહિ પ્રાણપતિ રે ॥૩૭॥
ત્યારે વ્યાકુળ થયાં છે બાળ રે, રુવે કર ઘસે કરે કતાળ રે ॥
કહે ક્યાંથી લાવ્યા એને આંહી રે, હવે શું કહેશું જઈ ગામમાંહિ રે ॥૩૮॥
એનાં માબાપને તે શું કહેશું રે, બીજાને ઉત્તર શિયો દેશું રે ॥
ન રહ્યું મુખ દેખાડવા જેવું રે, કર્યું કામ તો આપણે એવું રે ॥૩૯॥
એમ બોલે પરસ્પર વાણ્ય રે, ત્યાં તો થયું છે ગામમાં જાણ રે ॥
ફરક્યાં પુરુષનાં અંગ ડાબાં રે, એવાં અપશુકન થાવા લાગ્યાં રે ॥૪૦॥
ફરક્યાં નારીનાં જમણાં અંગ રે, તેણે સહુ થયાં મન ભંગ રે ॥
ત્યાંતો ભક્તિ કહે સુત મારો રે, એને કોણ તેડી ગયું બારો રે ॥૪૧॥
ખોળી કાઢો ખબર એની વેલી રે, પુત્ર વિના માતા થઈ ઘેલી રે ॥
થયા ધર્મ તે વ્યાકુળ વળી રે, પામી મુરછા પડિયા ઢળી રે ॥૪૨॥
પછી આવ્યાં જન મળી સહુ રે, કરે બાળનો ખરખરો બહુ રે ॥
કહે છોકરાં ગયાં હતાં વાડી રે, તેડી ગયાં તિયાં એ અનાડી રે ॥૪૩॥
પછે ચાલ્યાં ગોતવા નરનાર્ય રે, કરે દિવી ફાનસો અપાર રે ॥
કરે જેષ્ટિકા અસિ કમાન્યું રે, આવ્યાં જિયાં એ વૃક્ષ આંબાનું રે ॥૪૪॥
માત તાત લિએ લડથડિયું રે, પુત્ર વિયોગનું દુઃખ પડિયું રે ॥
એવે સમે હરિ પાસે વળી રે, આવી ધર્મનારી બારે મળી રે ॥૪૫॥
સુત જાણી લિધા સૌવે ખોળે રે, બાળ ધવરાવ્યા ભાવ બો'ળે રે ॥
હરિ માતાની પૂરવા હામ રે, થયા દ્વાદશ સ્વરૂપે શ્યામ રે ॥૪૬॥
એવે સમે ગામના રહેનાર રે, આવ્યાં ખોળતાં સહુ નરનાર્ય રે ॥
કહે છોકરાં આ વૃક્ષ તળે રે, અમે મુક્યા હતા મળી સઘળે રે ॥૪૭॥

તેતો વૃક્ષ પડિયું છે ભાંગી રે, જોઈ તેને સૌને બિક લાગી રે ॥
કહે આવું રૂખ પડ્યું જિયાં રે, નોય બાળક કુશળ તિયાં રે ॥૪૮॥
એમ અંતરે થઈ ઉદાસ રે, આવ્યા જોવા એ વૃક્ષને પાસ રે ॥
ત્યારે શ્રદ્ધાદિ નારી દ્વાદશી રે, મૂકી બાળકને ગયું ખસી રે ॥૪૯॥
મળ્યા ગોતતાં મામીને નાથ રે, તેણે આપ્યા છે ભક્તિને હાથ રે ॥
પામી પુત્ર રાજી થયાં બાળા રે, આપી ભાભીને મોતીની માળા રે ॥૫૦॥
પછી સુત હેતે ધવરાવ્યા રે, જાણ્યું નવે અવતાર આવ્યા રે ॥
વળતાં જોયાં વાડી વૃક્ષ જ્યારે રે, મૂઓ પુરુષ પડ્યો દિઠો ત્યારે રે ॥૫૧॥
પછી પૂછ્યું બાળકને તેનું રે, કહ્યું બાળકે વૃતાંત એનું રે ॥
એતો આવ્યો તો કરવા ઘાત રે, કોણ જાણે થઈ કેમ વાત રે ॥૫૨॥
ત્યારે પામિયા વિસ્મય સહુ રે, આતો વિઘન વિતિયું બહુ રે ॥
પછી ઉગ્યો ચંદ્ર આવ્યાં ધૈર્ય રે, ભક્તિ ધર્મ બોલ્યાં એહ પેર્ય રે ॥૫૩॥
કહ્યું શ્રીકૃષ્ણ છે આ જરૂર રે, તે વિના ન મરે એ અસુર રે ॥
જ્યારે કાલિદત્ત દૈત્ય મૂવો રે, ત્યારે જાણ્યું સૌનો નાશ હુવો રે ॥૫૪॥
છે આ સમર્થ આપશે સુખ રે, ભિડ્યા હૃદામાં વિસાર્યું દુઃખ રે ॥
ત્યારે હતું જે હરિનું જ્ઞાન રે, ટળ્યું તે લાગ્યા સુત સમાન રે ॥૫૫॥
પછી વિરમ્યું જાણી એ વિઘન રે, કર્યા પાઠ પૂજા દાન પુન્ય રે ॥
કર્યું સંસ્કાર બાળકતણું રે, તેણે કરીને શોભ્યા છે ઘણું રે ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર વિઘન નિવારણ એ નામે ઓગણીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૯॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, સૌ સાંભળજ્યો સાક્ષાત ॥
એહ ગામમાં અસુરનો, અતિ થાવા લાગ્યો ઉતપાત ॥૧॥
માતા પિતાએ મનમાં, વળતો તે કર્યો વિચાર ॥
ઈયાં રહેતાં આપણને, થયાં વિઘન વારમવાર ॥૨॥
આપણે છે મિરાથ્ય એટલી, જાણો જીવનદોરી જીવન ॥
તેને વિઘન જો વ્યાપશે, તો થાશું બેઉં નિરધન ॥૩॥
માટે આંહિથી ઉચળિને, જાયે અયોધ્ય પુર ॥
પવિત્ર ધામ શ્રી રામનું, તિયાં નહિ આવે અસુર ॥૪॥
ચોપાઇ : પછી ગાડે ઘરની સમૃદ્ધિ રે, લેવા જેવી તે સર્વે લિધિ રે ॥
પછી સંબંધી પાસે શિખ માગી રે, ચાલ્યાં સુતે સહિત સુભાગી રે ॥૫॥
બેઠાં શકટે ધર્મ ભગતિ રે, દોય સુતને તેડી દંપતિ રે ॥
જનક પાસે બેઠા છે જોખન રે, માના ખોળામાં બેઠા મોહન રે ॥૬॥
ચલાવ્યાં ગાડલાં ધીરે ધીરે રે, આવ્યાં સંધ્યા સમે સર્જૂ તીરે રે ॥
લાવ્યો વાણ ખેવટ તે વાર રે, બેસી ઉતરિયા ગંગા પાર રે ॥૭॥
લિધો સર્વે સમાજ સંભાળી રે, જોઈ સર્જૂની શોભા રૂપાળી રે ॥
તિયાં જળ સુંદર અમળ રે, કાંઠે ફુલિયાં છે કમળ રે ॥૮॥
રાતાં પોયણાં તિયાં રૂપાળાં રે, નાળી ફૂલ છે સુગંધિવાળાં રે ॥
તિયાં સારસ હંસ છે રૂડા રે, કુંજિ બદકું જળકુકડા રે ॥૯॥
કરે પરસ્પર પંખી નાદ રે, જાણું નાવાને કરે છે સાદ રે ॥
એમ શોભે છે સરયુ ઘણી રે, કાંઠે કુસુમ વાડી બહુ બણી રે ॥૧૦॥
ગુલાબ ગુલહજારી ઘણાં રે, બહુ વન ત્યાં તુલસી તણાં રે ॥
ગુલદાવદી ને ગટુલિયાં રે, કેશર કર્ણિકા કુંભિ ફુલિયાં રે ॥૧૧॥
જાઈ જુઈ જુથિકા શેવતી રે, માધવી મલ્લિકા ને માલતી રે ॥
કુંદ કેશુ કરેણ કેતકી રે, રહ્યા નિર્માલિ નિર્વારિ બેકી રે ॥૧૨॥

ચંપા ચમેલી ચંદન ચારુ રે, ગુલશોભન ગુલહજારુ રે ॥
પિયા વાસ પાડલ જાસુલ રે, બોરસરી વસંતનાં ફૂલ રે ॥૧૩॥
મરવા સુગંધી આંબાના મોર રે, બેકે કેવડા ઠોરમઠોર રે ॥
ફુલ કોટિમ ફળ રસાળ રે, બહુ વિવિધ ભાતે વિશાળ રે ॥૧૪॥
એવી શોભા સર્જૂતીર તણી રે, વળી કહીએ શું મુખથી ઘણી રે ॥
બહુ વેદિયા બેઠા વિપર રે, કરે સ્નાન ને સંધ્યા સુંદર રે ॥૧૫॥
દેવમંદિર બહુ તીર્થ તીરે રે, શોભે સર્જૂ નિર્મળ નીરે રે ॥
વાડી વન સરજૂ તે વાર રે, પ્રભુ પધાર્યે શોભ્યાં અપાર રે ॥૧૬॥
જીયાં આવ્યા પોતે ઘનશ્યામ રે, તેણે કરી થયાં શોભાધામ રે ॥
એવી શોભા જોઈ છે સમસ્ત રે,ત્યાંતો અર્ક પામિયો છે અસ્ત રે ॥૧૭॥
ત્યારે દીવા કર્યા છે બહુ તીરે રે, તેનાં પડ્યાં પ્રતિબિંબ નીરે રે ॥
કાંઠા પર હવેલી છે ઘણી રે, કરી હાર્યો ત્યાં દીપક તણી રે ॥૧૮॥
તટ હવેલીના દીવા મળી રે, તેણે પુરી રહી ઝળમળી રે ॥
એવું શહેર સોયામણું ઘણું રે, રચેલ છે મનુરાજા તણું રે ॥૧૯॥
વળી ઈક્ષ્વાકુ કુળના જેહ રે, તેને રહેવાનું સ્થાનક એહ રે ॥
એવું શહેર સુંદર વિશાળા રે, તિયાં આવિયાં ધર્મ ને બાળા રે ॥૨૦॥
વળી વાસુદેવ ભગવાન રે, જન્મી રામ થયા જેહ સ્થાન રે ॥
એવી પુરી પવિત્ર ઘણી રે, વાડી વને વીંટી સોયામણિ રે ॥૨૧॥
શોભે શેરી બજારો ચૌવટા રે, રૂડા રાજમારગ વાળ્યા મોટા રે ॥
સાત માળની હવેલી સાર રે, શોભે કૈલાસગિરિ આકાર રે ॥૨૨॥
બની પંગતિ તેની અપાર રે, શોભે બરોબર તેનાં બાર રે ॥
વળી હાટ વિવેકે વિભાગે રે, બરોબર સુંદર સારાં લાગે રે ॥૨૩॥

ક્યાંક વેચાય દુધ ને દઈ રે, ક્યાંઈ ઘૃત મિસરી ને મઈ રે ॥
ક્યાંક ફળ ફુલ વળી પાન રે, ક્યાંક વસ્ત્ર શસ્ત્રના સમાન રે ॥૨૪॥
ક્યાંક વાસણ ભૂષણવાળા રે, ક્યાંક ઝવેરી ને મોતિયાળા રે ॥
ક્યાંક ગજ બાજ શણગારી રે, ફરે નિત્ય તેની અસવારી રે ॥૨૫॥
ક્યાંક અનેક અન્ન રસાલું રે, ક્યાંક શાક સુંદર બકાલું રે ॥
ક્યાંક હાટ હારે હલવાઈ રે, વેચે વિવિધ ભાત્યે મીઠાઈ રે ॥૨૬॥
ક્યાંક ગાંધી મોદી મણિયાર રે, ક્યાંક નાણાવટી તણી હાર રે ॥
ક્યાંક માળી ને તંબોળી તેજ રે, ક્યાંક સાળવી ને રંગરેજ રે ॥૨૭॥
ક્યાંક ગાન તાન ને ગવૈયા રે, એમ સૌ કોઈ વિભાગે રૈયાં રે ॥
ક્યાંક વિપ્ર કરે વેદાભ્યાસ રે, ક્યાંક બાળ ભણે પંડા પાસ રે ॥૨૮॥
ક્યાંક ક્ષત્રિ તણી સભા સાર રે, ક્યાંક વૈશ્ય કરે છે વેપાર રે ॥
ક્યાંક શૂદ્ર કરે સેવા સારી રે, સહુ વર્ણ ધર્મ રહ્યાં ધારી રે ॥૨૯॥
ક્યાંક લડે છે મલ્લ અખાડી રે, ખેલે કુસ્તિ પેચ ને લાકડી રે ॥
ક્યાંક પડી છે રૂની મલિયો રે,એમ શોભે છે શેરી ને ગલિયો રે ॥૩૦॥
વળી વસે બહુ વીતરાગી રે, રામ ઉપાસી ત્રિયાના ત્યાગી રે ॥
બહુ મંદિર ને ધર્મશાળું રે, તેણે લાગે છે શહેર રૂપાળું રે ॥૩૧॥
પુષ્પ ચંદને છાંટ્યા છે ચોક રે, દેવ સરિખાં વસે છે લોક રે ॥
રામ સીતા લછમન જતિ રે, બહુ મંદિરે તેની મૂરતિ રે ॥૩૨॥
તિયાં નિત્યે ઉઠી નરનાર રે, આવે દર્શને કરી પ્યાર રે ॥
થાય આરતીના ઝણકાર રે, કરે ઉત્સવ જન અપાર રે ॥૩૩॥
ઝાંઝ મૃદંગ ઝાલરી શંખ રે, ભેરી તુરી ને વીણા અસંખ્ય રે ॥
થાય નાદ તેનો પુરમાંઈ રે, ઘોષે શહેર રહ્યું સર્વે છાઈ રે ॥૩૪॥
ચાલ્યાં જાય એમ સાંભળી નાદ રે, પ્રેમવતી ને હરિપ્રસાદ રે ॥
વળી બની શોભા દિવાતણી રે, જાણું હાર માંડી મણિ ઘણી રે ॥૩૫॥

તેને પ્રકાશે શેરી બજારો રે, ફરે ઉજાસે લોક હજારો રે ॥
એવી શોભા જોતાં નરનાર રે, આવ્યા શહેર ઉલંઘી આ પાર રે ॥૩૬॥
રામઘાટ નીરખી નજરે રે, આવ્યા બર્હટા શાખા નગરે રે ॥
તિયાં અગ્નિહોત્ર થાય બહુ રે, હોમે હવિષ્યાન્ન ઘૃત સહુ રે ॥૩૭॥
તે સુગંધી લઈ નિજધામ રે, આવી રહ્યાં કરી વિશરામ રે ॥
પછી નિત્ય પ્રત્યે સર્જૂ નાઈ રે, કરે સંધ્યા ને વંદન ત્યાંઈ રે ॥૩૮॥
વળી કરે છે કૃષ્ણની સેવ રે, દેખી કરે તેમ હરિ દેવ રે ॥
હરિ બુદ્ધિએ છે બહુ ધીર રે, સાધુ સ્વભાવે શોભે શરીર રે ॥૩૯॥
ખાન પાન ખુબી ખેલ જેહ રે, નથી ગમતું અંતરે એહ રે ॥
તાત સંગાથે સરજુ નાઈ રે, પાછા આવે જ્યારે ઘરમાંય રે ॥૪૦॥
ત્યારે કરે શ્રીકૃષ્ણની મૂર્તિ રે, પૂજે તેને ભાવે કરી અતિ રે ॥
રમ્યામાં પણ અરુચિ ઘણું રે, વળી સદા ગમે શુચિપણું રે ॥૪૧॥
એમાં કોઈ જો કરે વિઘન રે, તેશું કેદિ મળે નહિ મન રે ॥
કથા કીર્તનમાં બહુ પ્રીત રે, સુણે રામનાં ચરિત્ર નિત્ય રે ॥૪૨॥
જેમાં હોય સાધુતા અપાર રે, એવા જન શું પોતાને પ્યાર રે ॥
ગમે નહિ અસાધુતા રંચ રે, એમ કરતાં વર્ષ થયાં પંચ રે ॥૪૩॥
ત્યારે કુમારાવસ્થા ઉતરી રે, પામ્યા પૌગંડાવસ્થાને હરિ રે ॥
ત્યારે સરજૂ ગંગામાં નાવા રે, માંડ્યું આપે એકલું ત્યાં જાવા રે ॥૪૪॥
સીતા રામ લછમન હનુ રે, કરે સ્મરણ નિત્ય એહનું રે ॥
વળી તાતના મુખથી પર્મ રે, સુણ્યા સતપુરુષના ધર્મ રે ॥૪૫॥
વર્ણાશ્રમ વળી ત્રિયા તણા રે, કહ્યા છ વર્ષે ધર્મે જે ઘણા રે ॥
તેતો સર્વે રાખ્યા છે સંભારી રે, નથી મેલ્યા મનથી વિસારી રે ॥૪૬॥
બાળપણામાં બુદ્ધિ છે ઘણી રે, કાંઈક મુખપાઠે લીધું ભણી રે ॥
વળી સુણે છે શ્રીભાગવત રે, તે તો પોતાને વહાલું અત્યંત રે ॥૪૭॥

ઘણો હરિજનમાં છે સ્નેહ રે, બીજા સાથે બહુ નિઃસ્પ્રેહ રે ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તનમાં બહુ રે, દેખી આશ્ચર્ય પામે છે સહુ રે ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અયોધ્યાપુરી વર્ણન ને ધર્મ ભક્તિ ત્યાં વસ્યાં એ નામે વીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૦॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, કહું કથા તે અનૂપ ॥
ત્યાર પછીની જે વરતા, છે સહુને તે સુખરૂપ ॥૧॥
એજ વર્ષ વૈશાખ માસે, શુકલ છે દ્વિતીયા દન ॥
પતિવ્રતા પ્રેમવતીયે, જન્મ્યા તે પુત્ર પાવન ॥૨॥
ગુણે કરી પ્રદ્યુમ્ન સરખા, સ્વભાવે સંત સમાન ॥
પ્રીતિ પ્રકટ ભગવાનમાં, નામ ઈચ્છારામ ગુણવાન ॥૩॥
એજ અનુજ મહારાજના, જાણજયો જગ વિખ્યાત ॥
ત્યાર પછી હવે હરિની, સાંભળજયો સહુ વાત ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી પ્રભુ બુદ્ધિએ વિશાળ રે, તેને બેસારિયા છે નિશાળ રે ॥
વૈશાખ શુદિ બારશ દિને રે, કઢાવ્યા અક્ષર હરિજીને રે ॥૫॥
લાગી લક્ષ્મીનારાયણ પાય રે, પૂજી શારદા ગણપતિ રાય રે ॥
કરી હોમ જમાડ્યા વિપર રે, શિખવાને સુવિદ્યા સુંદર રે ॥૬॥
એમ કર્તા થોડે ઘણે દિન રે, શિખ્યા વિદ્યા પરમ પાવન રે ॥
જોઈ ધર્મે સુત બુદ્ધિ બોત રે, ભણાવ્યા બે વેદ અંગે સોત રે ॥૭॥
શિખ્યા શાસ્ત્ર તે અર્થે સહિત રે, થયા વિદ્યાવાન બ્રહ્મવિત રે ॥
હતા વાચાળ ને વિદ્યા જોઈ રે, કરે ચર્ચા પહોંચે નહિ કોઈ રે ॥૮॥
પૂછે જિયાં તિયાં પોતે પ્રશ્ન રે, તેનો ન કરે ઉત્તર કોઈ જન રે ॥
જાય સર્જૂમાં નાવા એકલા રે, ઉઠી બ્રાહ્મ મુહૂર્તમાં વેલા રે ॥૯॥

આવે નાહિને ઘરમાં જ્યારે રે, કરે રામજીની પૂજા ત્યારે રે ॥
ધૂપ દીપ પુષ્પ ફલ પત્ર રે, તેણે પૂજીને ભણે છે સ્તોત્ર રે ॥૧૦॥
પછી નૈવેદનું જે જે અન્ન રે, તેને જમે થઈને પ્રસન્ન રે ॥
કરે કંઠે તુલસીની માળું રે, ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક રૂપાળું રે ॥૧૧॥
રામકોટ આદિ રૂડી રીતે રે, કરે પ્રદક્ષિણા તેને પ્રીતે રે ॥
જન્મસ્થાન ને લછમન ઘાટ રે, રામઘાટે જાય વર્ણિરાટ રે ॥૧૨॥
બ્રહ્મકુંડ વળી સ્વર્ગદ્વારી રે, જાય જાનકી ઘાટે વિચારી રે ॥
વિદ્યાકુંડ સૂર્યકુંડ જેહ રે, ભદ્રસા આદી તીરથ તેહ રે ॥૧૩॥
કનક સિંહાસનનાં દર્શન રે, નિત્યે જાવું રત્નસિંહાસન રે ॥
હનુમાન ગઢિયે હંમેશ રે, જાવું સુગ્રીવટીલે અહોનિશ રે ॥૧૪॥
જગન્નાથ કાવડિયાની જાગે રે, જાવું ત્યાગી પાસે વહાલું લાગે રે ॥
અહલ્યાબાઈના મંદિરમાંઈ રે, જાવું નિત્ય દરશને ત્યાંઈ રે ॥૧૫॥
દિલાયસિંઘગંજ રાયગંજ રે, જુવે જેસંગપુર સુખપુંજ રે ॥
જિયાં જિયાં હરિ હરિજન રે, તિયાં તિયાં ફરે ભગવન રે ॥૧૬॥
સર્વે તીરથ ઉઠી સવારે રે, ફરે કરે દરશન પ્યારે રે ॥
રામજીની મૂર્તિઓ આગે રે, કરે સ્તુતિ ઉભા એક પગે રે ॥૧૭॥
કહે ધન્ય ધન્ય રઘુપતિ રે, તમારો મહિમા મોટો અતિ રે ॥
કહી ન જાય મુખથી ગાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૧૮॥
જુઓ તવ પદરજ પ્રતાપ રે, થઈ શિલા તે અહલ્યા આપ રે ॥
દેખી વિસ્મય પામ્યો પથિ પાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૧૯॥
કર્યો ગુહરાજા ભવપાર રે, કર્યો અઘવંત જયંત ઉદ્ધાર રે ॥
કરી ભિલડી તમે સનાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકી નાથ રે ॥૨૦॥
વળી જટાયુને અંતકાળ રે, દિધાં દર્શન તમે દયાળ રે ॥
કરી ક્રિયા તેની નિજ હાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૧॥

તાર્યો સુગ્રીવ મિત્રાઈ કરી રે, એને સારુ માર્યો વાલિ હરિ રે ॥
મારી કરી દયા એને માથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૨॥
તેને પાસે હતા હનુમંત રે, અતિ સમર્થ બહુ બળવંત રે ॥
કરી એકાંતિક રાખ્યા સાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૩॥
વિભીષણ નિજજન જાણી રે, તેને ઓધાર્યો સારંગપાણિ રે ॥
કર્યો રાય મારી રાવણ હાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૪॥
એવાં અનેક કારજ્ય કરી રે, આવ્યા અયોધ્યામાં તમે ફરી રે ॥
જય જય ગાય જન ગાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૫॥
કરે સ્તુતિ એ મૂરતિ આગે રે, વાર પોર બે પોર ત્યાં લાગે રે ॥
ખાન પાન માંહિ નહિ વૃત્તિ રે,ત્યાગ વૈરાગ્ય વહાલો છે અતિ રે ॥૨૬॥
એમ ફરી કરી દરશન રે, જ્યારે આવે ભવન જીવન રે ॥
ત્યારે ભણે છે વેદ છ અંગ રે, શીલ સંતોષ સાધુતા અંગ રે ॥૨૭॥
એવું જોઈને પોતાનો તાત રે, સંભારે છે પુરવની વાત રે ॥
કહ્યું હતું માર્કન્ડેયે જેહ રે, સર્વે ગુણ આમાં છે તેહ રે ॥૨૮॥
એવા હરિને જે આશરે છે રે, તેના સર્વે સંશય હરે છે રે ॥
આપી જ્ઞાન ભક્તિને વૈરાગ્ય રે, બીજી વાસના કરાવે છે ત્યાગરે ॥૨૯॥
બાળપણા માંહિ જન બહુ રે, જાણે આત્મદર્શી છે સહુ રે ॥
કહે ઘરમાં આ કાંઈ રહે છે રે, એમ પરસ્પર જન કહે છે રે ॥૩૦॥
પોતાને પણ એવો છે ઘાટ રે, જોઈ રહ્યા જનોઈની વાટ રે ॥
એવા થકા રહ્યા મંદિરમાં રે, જેમ કમળ રહે નીરમાં રે ॥૩૧॥
નિજ તાત સત્ય ગુણવાળા રે, તેવાં પતિવ્રતા માતા બાળા રે ॥
એવા સત્યવાદી જન જોઈ રે, થાય શહેરવાસી શિષ્ય સોઈ રે ॥૩૨॥

તેને આપે ઉપદેશ આપ રે, કરાવે કૃષ્ણ નામનો જાપ રે ॥
જ્ઞાન ભક્તિ ને વૈરાગ્ય યુક્ત કરે, આપી ઉપદેશ કરે મુક્ત રે ॥૩૩॥
દારી ચોરી મદ્ય માંસ ત્યાગ રે, કરાવે અહિંસા વિષ્ણુયાગ રે ॥
ચ્યારે વર્ણ જે આશરે આવે રે, તેને એ રીતે નિયમ ધરાવે રે ॥૩૪॥
એવું જોઈને યુવતિ જન રે, ઈચ્છે ગુરુ કરવાને મન રે ॥
પછી વિચારીને ધર્મ તેને રે, નથી કરતા શિષ્ય પોતે એને રે ॥૩૫॥
કહે આજ કાઢું રીત એહ રે, ચાલે આગે પરંપરા તેહ રે ॥
તેનો આજ તો નથી વિચાર રે, પણ પછી બગાડ અપાર રે ॥૩૬॥
માટે કહ્યું સર્વે યુવતિને રે, તમે સૌ કરો ગુરુ ભક્તિને રે ॥
ઉદ્ધવ સંપ્રદાયની એ રીત રે, તેને પાળવી બહુ કરી પ્રીત રે ॥૩૭॥
પછી ત્રિયા સૌ ભક્તિને મળી રે, ધર્મ નારીના લીધા સાંભળી રે ॥
સધવા વિધવા ધર્મ જેહ રે, સુણી સર્વે ત્રિયા પાળે તેહ રે ॥૩૮॥
તેણે નારી થઈ શુદ્ધ અતિ રે, જે કોઈ હતી કુલટા કુમતિ રે ॥
એમ ધર્મ ને ભક્તિ વિચારી રે, દિયે ઉપદેશ નારીને નારી રે ॥૩૯॥
વળી જન્મ દિવસ પ્રભુ તણા રે, તેના કરે છે ઉત્સવ ઘણા રે ॥
જન્માષ્ટમી રામનવમી જેહ રે, કરે વ્રત ઉત્સવ સર્વે તેહ રે ॥૪૦॥
ભાદ્ર શુદિ ચતુરથી આવે રે, પૂજે ગણપતિ બહુ ભાવે રે ॥
આસો વદિ આવે ચૌદશી રે, પૂજે હનુમાનને હુલસી રે ॥૪૧॥
નિયમ ધારી સુણે કથા નિત્ય રે, બહુ હરિ ચરિત્રમાં પ્રીત રે ॥
વળી જે આવે ભણવા પાસ રે, તેને કરાવે વેદ અભ્યાસ રે ॥૪૨॥
હેતે હરિ વાત સંભળાવે રે, રૂડા ધર્મને પાળે પળાવે રે ॥
આપે જીતી બેઠા શત્રુ છય રે, તેમ કર્યા આશ્રિત અભય રે ॥૪૩॥

એવા સત્યવાદી ભક્તિ ધર્મ રે, જેને ઘેર છે પોતે પરબ્રહ્મ રે ॥
તિયાં સદ્‌ગુણ આવીને રહે રે, તેનું આશ્ચર્ય કોઈ ન કહે રે ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિકૃષ્ણ
બાળલીલા નામે એકવીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૧॥

પૂર્વછાયો : સહુ જન મળી સાંભળો, પછી ધર્મે કર્યો વિચાર ॥
જન્મ થકી મહારાજને, વર્ષ વીત્યું અષ્ટમું આ વાર ॥૧॥
જનોઈ દેવા જનકને, અતિ આનંદ ઉર ન માય ॥
દેશ દેશના જ્યોતિષિ, તેડાવિયા દ્વિજરાય ॥૨॥
પુષ્પ ફળે પૂજા કરી, પછી કહ્યું પ્રીતે શું વચન ॥
ઉપવીત દેવા આ સુતને, તમે શોધી કાઢો શુભ દિન ॥૩॥
જોઈ જોશ જોશી બોલીયા, વર્ષ આઠમું છે અનૂપ ॥
માઘ શુદિ દશમી દિને, શુભ મુહૂર્ત છે સુખરુપ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી રાજી થઈ માત તાત, નિશ્ચય કરીને માની એ વાત ॥
મંગાવ્યા સાજ સમાજ ઘણા, કોઈ વાતની ન રાખી મણા ॥૫॥
પછી કંકોતરી ગામો ગામ, મેલી લખી સરવેનાં નામ ॥
રૂડી રીતે શણગાર્યાં ઘર, ચિત્ર વિચિત્ર કર્યાં સુંદર ॥૬॥
રોપ્યા રંભાના સ્થંભ તે દ્વાર, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર ॥
છાંટ્યાં અગર ચંદને એવાં, તેણે શોભે છે વૈકુંઠ જેવાં ॥૭॥
રોપ્યા મંડપ પૂર્યા છે ચોક, જોઈ ચકિત થાય શહેરલોક ॥
દિવી ફાનસો કાચની હાંડી, વાસિ દીપ હારોહાર્ય માંડી ॥૮॥
નીલા પીળા ભર્યા રંગ રાતા, શોભે સારા કહ્યો નથી જાતા ॥
અતિ ઉત્સાહે આદર્યો જંગ, દેવા ઉપવીત ઉરે ઉમંગ ॥૯॥

પછે જેજે તેડાવ્યાં'તાં જન, તેતો આવ્યાં નવમીને દન ॥
રથ વેલ્ય ને ગાડલાં લઈ, આવ્યા અશ્વ પર ચડી કંઈ ॥૧૦॥
બાળ યુવા વૃદ્ધ નરનારી, આવ્યાં સર્વે તે પ્રેમ વધારી ॥
એક જમવું ને યજ્ઞોપવીત, હરિ નિરખવા ચાય છે ચિત્ત ॥૧૧॥
જેને જેવી ઘટે પેરામણી, લાવ્યાં મોસાળિયાં મળી ઘણી ॥
બીજા બહુ આવ્યા હરિજન, કરવા ધર્મ હરિનાં દર્શન ॥૧૨॥
તેને આપ્યાં ઉતરવા ઘર, સારી પેઠ કરી સરાભર ॥
પછી ભાવે જમાડ્યા ભોજન, લેહ્ય ચોશ્ય ભક્ષ્ય ભોજ્ય અન્ન ॥૧૩॥
શાક પાક ને સુંદર વડાં, જમ્યાં વૃદ્ધ યુવા નાનકડાં ॥
પછી આવ્યો દશમીનો દન, તેડ્યા વિપ્ર વિદ્યાએ સંપન ॥૧૪॥
કુળગોર સારા સામવેદી, અતિ આચારે આત્મનિવેદી ॥
પછી પુરના પુરાણી જેહ, વેદ શાસ્ત્રના ભણેલ તેહ ॥૧૫॥
મળી શુભ વેળા પળ જોઈ, આપવા પ્રભુજીને જનોઈ ॥
વાજે માંગલિક વાજાં અપાર, ગાય મંગળ મળી બહુ નાર ॥૧૬॥
પ્રથમ ત્રણ ગાય ત્યાં આપી, પૂજ્યાં ગોત્ર વિનાયક સ્થાપી ॥
કર્યા સ્થંડિલે સ્થાપન અગ્નિ, આહુતિઓ આપી તેમાં ઘીની ॥૧૭॥
પછી સામવેદનું જે કર્મ, પાસે રહી કરાવે છે ધર્મ ॥
પહેલા પુત્ર નવારી જમાડ્યા, મુંડન કરાવી ફરી નવાડ્યા ॥૧૮॥
ધર્મે કરાવી સંસ્કાર વિધિ, આપી કૌપિન તે પહેરી લીધી ॥
પછી ધર્મદેવે બહુ ભાવે, આપી જનોઈ ધરી ખભે ડાબે ॥૧૯॥
ત્યારે ગુરુએ કહ્યું વિચારી, ફરો ભૂમિએ થઈ બ્રહ્મચારી ॥
પછી ધર્મે શિખામણ દીધી, કરજ્યો વૈશ્વદેવ રૂડી વિધિ ॥૨૦॥
કરવી ત્રિકાળ સંધ્યા પાવન, જમવું પંચ ગ્રાસ કાઢી અન્ન ॥
ન સુવું દિવસે નિરધાર, ગુરુ સેવામાં રાખવો પ્યાર ॥૨૧॥

ત્યારે સત્ય સત્ય કહે બાળ, સુણી રાજી થયાં મા મોસાળ ॥
પછી ધર્મે ગાયત્રીનો મંત્ર, આપ્યો કરવા જાપ નિરંત્ર ॥૨૨॥
વજડાવ્યાં વાજાં તિયાં વળી, ગાય ગીત ત્યાં માનિની મળી ॥
કરે વિપ્ર તિયાં વેદ ધ્વનિ, પોતિ હૈયાની હામ સહુની ॥૨૩॥
કરી પરસ્પર પેરામણી, દીધી ધર્મે તે દક્ષિણા ઘણી ॥
કર્યા રાજી દ્વિજ ને ગાયક, આપી અન્ન ધન્ન વસ્ત્ર અનેક ॥૨૪॥
બોલે યાચક જય જય બહુ, ધન્ય ધન્ય કહે જન સહુ ॥
પછી ગુરુએ પલાસ દંડ, આપ્યો હાથમાં ગ્રેવા અખંડ ॥૨૫॥
બાંધ્યો મુંજ તણો આડબંધ, લીધું રુરુચર્મ વળી સ્કંધ ॥
આપ્યું અંગે તે વસ્ત્ર નવીન, તેણે કરીને ઢાંકી કોપીન ॥૨૬॥
પછી પહેલા કહ્યા'તા જે ધર્મ, તેનો ફરી સમજાવે છે મર્મ ॥
કહે અનઘ ગુરુનાં વેણ, હૃદે ધારજ્યો કમળનેણ ॥૨૭॥
કોધ કરશોમા કોઈ વાર, મુખે મિથ્યા મ કરશો ઉચ્ચાર ॥
અષ્ટ પ્રકારે તજજ્યો નારી, ગ્રામ્ય કથા સુણ્યે નહિ સારી ॥૨૮॥
નૃત્ય વાજિંત્ર તનન તાન, સુણવું નહિ વિષયિ ગાન ॥
સુગંધી તેલમર્દન ત્યાગી, ઘસી પગ ન ધોવા સુભાગી ॥૨૯॥
ગુરુ આગળ્ય ઉંચે આસન, ન બેસવું ભૂલ્યે કોઈ દન ॥
દંત ન ઘસો ન ગૂંથો વાળ, ભોંયે ન લખો વર્ણ કોઈ કાળ ॥૩૦॥
સમા વિના ઉતારો ન કેશ, મદ્ય માંસને તજવું હંમેશ ॥
વૃષભે ન કરવું વાહન, દર્પણમાં ન જોવું વદન ॥૩૧॥
નિંદા દ્રોહ તે કેનો ન કરીએ, પગે પહેરવાં પનિયા પર હરિએ ॥
મન કર્મ ને વળી વચને, હિંસા કરવી નહિ કોઈ દને ॥૩૨॥
મુક્તિ અર્થે પણ આત્મઘાત, ન કરવી સાંભળો એ વાત ॥
કેદી કરવો નહિ કુસંગ, જેણે થાય સ્વધર્મનો ભંગ ॥૩૩॥

ધર્મ સમ નહિ સુખદાય, માટે રહેવું તે સ્વધર્મ માંય ॥
ભૂમિ પર ને કાંસાને ઠામે, ન જમવું કેદી મન ભામે ॥૩૪॥
કાથો ચુનો પાનબીડી કહીએ, દ્યુતવિદ્યા થકી દૂર રહીએ ॥
ગાંજો ભાંગ્ય ને મફર જેહ, આફુ આદિ તજવાનું તેહ ॥૩૫॥
દેવ તીર્થ ને બ્રાહ્મણ ગાય, સાધુ સતી સચ્છાસ્ત્ર કહેવાય ॥
તેની નિંદા કેદિયે ન કરવી, કરે કોઈ તો કાને ન ધરવી ॥૩૬॥
વળી બ્રહ્મચારીની જે રીત, સુણો હરિ પરમ પુનિત ॥
કૌપિન ને મુંજિકટિસૂત્ર, દંડ કમંડલું યજ્ઞોપવીત ॥૩૭॥
મૃગાજિન ને ભિક્ષાનું ઠામ, તે ન ત્યાગવાં લિધાં જે નામ ॥
સ્નાન સંધ્યા જપ હોમ જેહ, ભણવું ને ભણાવવું તેહ ॥૩૮॥
દેવ પિતૃ તર્પણાદિ કર્મ, કરવું એ બ્રહ્મચારીનો ધર્મ ॥
પ્રેમે કરવું કૃષ્ણનું પૂજન, નવધા ભક્તિ સહિત નિશદન ॥૩૯॥
એમ કહ્યું જ્યારે ધર્મદેવ, કૃષ્ણ કહે સત્ય સત્યમેવ ॥
પછી પ્રકમા અગ્નિને કરી, વળતા ગયા માતા પાસે હરિ ॥૪૦॥
માગી ભિક્ષા જઈ માતા પાસે, આપી માતાએ અતિ હુલાસે ॥
આપી બીજી સુવાસણ્યે મળી, લીધી તે પણ ભિક્ષાને વળી ॥૪૧॥
જાચી ભિક્ષા મેલી ગુરુ આગે, આગન્યાએ જમ્યા અનુરાગે ॥
પછી કાશીએ જાવાને કાજ, આપ્યો ગુરુએ સરવે સમાજ ॥૪૨॥
દંડ કમંડળું મૃગછાળા, તુલસીમાળ વિશાળ મેખલા ॥
પછી માતાએ આપ્યાં ટિમણ, પેંડા પતાસાં જોડ્યે જમણ ॥૪૩॥
પીળી આંગી પાઘ શિર પર, ખભે ખાખરદંડ સુંદર ॥
ચાલ્યા ભાતું બાંધી બ્રહ્મચારી, ભણવા કાશીએ કરી તૈયારી ॥૪૪॥
નિસર્યા ઘરથી ગામ બહાર, નથી વળવું એ નિરધાર ॥
ચાલ્યા ઠાવકો ઠેરાવ કરી, માયા સંબંધીની પરહરી ॥૪૫॥

કેડ્યે ધોડિધોડિ મામો હાર્યા, ન પહોંચાણું પછી તે પોકાર્યા ॥
કહે વળો વળો વર્ણિરાજ, માતપિતાને પાળવા કાજ ॥૪૬॥
પછી હરિ વિચારી એ મર્મ, થાશે દુઃખી બાળા વળી ધર્મ ॥
માટે હમણાં તો પાછો વળું, પછી સમો જોઈને નીકળું ॥૪૭॥
વળતા વળી આવ્યા નિજ ધામ, બેઠા બ્રાહ્મણમાં ઘનશ્યામ ॥
પ્રભુ બેઠા જ્યાં દ્વિજ સમાજ, અતિ શોભે છે વરણિરાજ ॥૪૮॥
થયો સૂત્રવિધિ સમાપ્ત, રાજી થયાં સંબંધી સમસ્ત ॥
પામ્યાં અતિ આનંદ એ મન, આપ્યાં દાન થઈ પરસન ॥૪૯॥
કનક ઘરેણાં વસ્ત્ર સોયામણાં, આપ્યાં વાહનનાં દાન ઘણાં ॥
આવ્યા હતા ત્યાં સેવકજન, તેણે પૂજીયા ધર્મ પાવન ॥૫૦॥
પછી રાજી થઈ ભક્તિ ઈશ, ઘટે તેમ પૂજ્યા નિજ શિષ્ય ॥
વળતાં સહુને કરાવ્યાં ભોજન, સુંદર રસોઈ સારાં વ્યંજન ॥૫૧॥
પછી રાજી થઈ નિજ ધામ, ગયાં પુરુષ ને વળી વામ ॥
વળતા તાતે ભણાવિયા તેહ, અર્થ સહિત સામવેદ જેહ ॥૫૨॥
શિખ્યા શાસ્ત્ર અર્થે સહિત, થયા વિદ્યાવાન બ્રહ્મવિત ॥
હતા વિચક્ષણ વિદ્યા જોઈ, કરે ચર્ચા ન પહોંચે કોઈ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિ ઉપવીત
ઉત્સવ નામે બાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૨॥

પૂર્વછાયો : ઉપવીત ઉત્સવ પૂરો થયો, સુંદર સારો નિદાન ॥
ત્યાર પછીની જે વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥૧॥
ધર્યા ધર્મ હરિએ બહુ, જે જે કહ્યા ગુરુદેવ ॥
માત પિતાની મહાત્મ્યે, કરે છે બહુ પેર્ય સેવ ॥૨॥

પણ અખંડ રહે છે અંતરે, ઘર ત્યાગ કરવા ઘાટ ॥
ક્યારે મેલીશ આ ઘરને, હું ક્યારે લઈશ વનવાટ ॥૩॥
જે અર્થે આ અવતાર છે, તે કરીશ હું કેયે કાજ ॥
ધર્મ સ્થાપું અધર્મ ઉત્થાપી, એમ વિચારે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : અઘમઘના ચાલણહાર રે, એવા અસુર જગે અપાર રે ॥
તેને મોહ પમાડીને મારું રે, ધરા પર ધર્મને હું ધારું રે ॥૫॥
શુદ્ધ ધર્મે રાખું નરનાર રે, એહ અર્થે છે આ અવતાર રે ॥
પણ હમણાં ત્યાગું જો ગેહ રે, મરે માબાપ મારે સનેહ રે ॥૬॥
માટે બ્રાહ્મણનો છે જે શાપ રે, તેથી મુકાય દંપતી આપ રે ॥
તે દિ નિશ્ચય હું ત્યાગીશ ઘર રે, ગૂઢ વિચાર એવો અંતર રે ॥૭॥
પછી વિદ્યા ગુરુ તાત કરી રે, વેદ ત્રીજો ભણી લીધો હરિ રે ॥
મોટી બુદ્ધિવાળા છે દયાળ રે, જેહ શિખે તે અચિર કાળ રે ॥૮॥
જોઈ વિસ્મય પામે સૌ જન રે, પામે આશ્ચર્ય કહે ધન્ય ધન્ય રે ॥
પછી ધર્મ તે ભણ્યાતા જેહ રે, સર્વે હરિને ભણાવ્યું તેહ રે ॥૯॥
વેદ શાસ્ત્ર ને કાવ્ય પુરાણ રે, મહાભાષ્યાદિ ભણ્યા સુજાણ રે ॥
પછી ધર્મ થઈ રળિયાત રે, કહી રામપ્રતાપને વાત રે ॥૧૦॥
સુણો જ્યેષ્ઠ પુત્ર બડભાગી રે, આતો થાશે અતિશય ત્યાગી રે ॥
જુઓ આજથી એનાં એંધાણ રે, નથી કોઈ વાતની જો તાણ રે ॥૧૧॥
ખાનપાન માંહિ નથી મન રે, નથી ઈચ્છતા વસન ભૂષન રે ॥
માન મોટ્યપ ને મારું તારું રે, નથી લાગતું એ એને સારું રે ॥૧૨॥
હર્ષ શોક વળી હાણ્ય વૃદ્ધિ રે, નથી ગમતી ઘર સમૃદ્ધિ રે ॥
અતિ વૈરાગ્યવાન છે એહ રે, નથી સંભાળતા નિજદેહ રે ॥૧૩॥
અતિ ત્યાગ ગમે છે તનમાં રે, એમ મને જણાય છે મનમાં રે ॥
માટે આથી નહિ થાય વેવાર રે, તમે ઉપાડો ઘરનો ભાર રે ॥૧૪॥

તમ પાસે એ નહિ માગે કાંઈ રે, નથી મન એનું ઘરમાંઈ રે ॥
ખાવા પીવાનું પણ નહિ માગે રે, અતિ ઉદાસી છે વૈરાગે રે ॥૧૫॥
એમ જ્યેષ્ઠ પુત્ર જે જોખન રે, કહ્યાં તાતે તે માન્યાં વચન રે ॥
પછી સ્વસ્થ ચિત્તે થઈ તાત રે, અંતરમાંહિ વિચારી વાત રે ॥૧૬॥
હવે વૃદ્ધ થયું છે આ દેહ રે, માટે સહુશું તજું સનેહ રે ॥
હવે સાંખ્ય યોગને આશરું રે, શ્રીકૃષ્ણ સ્વામીનું ધ્યાન ધરું રે ॥૧૭॥
પણ પોતાને હરિ છે પ્રેહ રે, દેવા શિખામણ્ય છે સનેહ રે ॥
સુણો સુત હરિ વાત મારી રે, સુખદાયક છે અતિ સારી રે ॥૧૮॥
કહું છું તમારા હિતને સારુ રે, માટે માનજ્યો વચન મારું રે ॥
કહું છું સ્વધર્મ ભક્તિ વૈરાગ્ય રે, તેનો કરશો મા કેદી ત્યાગ રે ॥૧૯॥
જાજ્યો રામાનંદ સ્વામી પાસ રે, જો થાઓ ઘરમાંથી ઉદાસ રે ॥
રામાનંદ સ્વામીનો મહિમાય રે, નથી જાતો મેં કહ્યો જીભાય રે ॥૨૦॥
તે તો વસે છે સોરઠ દેશ રે, દિએ છે જીવોને ઉપદેશ રે ॥
જાજ્યો ધીરે ધીરે પૂછી વાટ રે, ઉતરી ઝાડી નદિના ઘાટ રે ॥૨૧॥
એવી સાંભળી તાતની વાણી રે, સર્વે અંતરે લખી એંધાણી રે ॥
પોતે વિદ્યાએ છે ગુણવાન રે, થયા ગુણે તે તાત સમાન રે ॥૨૨॥
વળી સુણે છે તાત મુખેથી રે, સર્વે શાસ્ત્ર સુંદર સુખેથી રે ॥
સુણી સુણીને ગ્રહે છે સાર રે, નીર ક્ષીર નોખું નિરધાર રે ॥૨૩॥
જે જે કાઢ્યું એમાંથી અનૂપ રે, સર્વે જીવને તે સુખરૂપ રે ॥
શ્રીમદ્ ભાગવત જે પુરાણ રે, તેનો સાર શોધીને સુજાણ રે ॥૨૪॥
કાઢ્યા સ્કંધ દોય દુઃખહારી રે, પંચમ સ્કંધ સદા સુખકારી રે ॥
બીજો દશમ સ્કંધ કહેવાય રે, શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર છે જે માંય રે ॥૨૫॥
એનું નામ છે ભાગવત સાર રે, લખી નોખું રાખ્યું નિરધાર રે ॥
વળી ભારત સાર શોધીને રે, લખી લીધું વિચારે બુદ્ધિને રે ॥૨૬॥

ભગવદ્ગીતા ભવભય હરણી રે, લખી લીધી એ વિચારી વર્ણી રે ॥
વિષ્ણુ સહસ્રનામ સુખરૂપ રે, લખી વિદુરનીતિ અનુપ રે ॥૨૭॥
એટલું શ્રીભારત મોઝાર રે, શોધી કાઢી લીધું છે એ સાર રે ॥
વળી ધર્મશાસ્ત્રનો જે સાર રે, પોતે લખ્યો છે કરીને પ્યાર રે ॥૨૮॥
યાજ્ઞવલ્કય સ્મૃતિ છે સારી રે, લખી પોતે તે પણ વિચારી રે ॥
એહ ધર્મશાસ્ત્રનું છે સાર રે, સુખદાયક સહુને અપાર રે ॥૨૯॥
સ્કંદપુરાણનું સાર જેહ રે, લખ્યું સુંદર શોધીને તેહ રે ॥
વાસુદેવ માહાત્મ્ય મહારાજે રે, લખ્યું સૌ જનના હિત કાજે રે ॥૩૦॥
એહ સાર છે સ્કંદપુરાણ રે, શોધી લખી લીધું એ સુજાણ રે ॥
એ જે ચારે ગ્રંથમાં છે સત્વ રે, શોધી કાઢી લીધું છે એ તત્ત્વ રે ॥૩૧॥
પછી તેનો ગોટકો લખાવી રે, શોધી સુંદર સારો બનાવી રે ॥
લાવ્યા તે તો પોતે તાત પાસ રે તાતે જોઈને કર્યો તપાસ રે ॥૩૨॥
નોયે આ બુદ્ધિ મનુષ્ય તણી રે, એમ કરી છે પ્રશંસા ઘણી રે ॥
ધન્ય ધન્ય પુત્ર મહામતિ રે, તમે સર્વથી મોટા છો અતિ રે ॥૩૩॥
એમ કહીને વિચાર્યું જ્યારે રે, વાત પૂર્વની સાંભરી ત્યારે રે ॥
કહ્યું મારકન્ડેય તે મળ્યું રે, સર્વે પ્રકારે આજ મેં કળ્યું રે ॥૩૪॥
વળી વૃંદાવનની જે વાત રે, સાંભરી છે પોતાને સાક્ષાત રે ॥
આવી મળિયાં સર્વે એંધાણ રે, જાણ્યા પુત્રને શ્યામ સુજાણ રે ॥૩૫॥
ત્યારે આશ્ચર્ય વાત એ નથી રે, એમ વિચારિયું છે મનથી રે ॥
પછી અતિ કરી સતકાર રે, વખાણ્યા ચારે શાસ્ત્રના સાર રે ॥૩૬॥
એમ તાતે કહ્યું તે સાંભળી રે, લખી રાખ્યા પોતા પાસે વળી રે ॥
ધર્મશાસ્ત્ર ને સ્કંદપુરાણ રે, તેનું સાર કર્યું પરમાણ રે ॥૩૭॥

ભારત સાર ભાગવત સાર રે, વાંચે સુણે નિત્યે નિરધાર રે ॥
જેણે કરી શ્રીકૃષ્ણમાં પ્રીત રે, થાય દ્રઢ અતિ નિત્ય નિત્ય રે ॥૩૮॥
વળી શાસ્ત્રયુક્ત ભક્તિ જેહ રે, કરવી કૃષ્ણની તાત કહે તેહ રે ॥
સુણો મંત્ર હુંથી મહામતિ રે, અષ્ટાક્ષરનો તે શુભ અતિ રે ॥૩૯॥
વળી ત્રણ પ્રકારનો જેહ રે, કહ્યો પિતાએ કરી સનેહ રે ॥
કહ્યું એ મંત્ર વહાલો છે મને રે, અતિ હેત કરી કહ્યો તને રે ॥૪૦॥
કરો જપ તેનો પૂજા નિત્ય રે, પાળજ્યો સ્વધર્મ રૂડી રીત્ય રે ॥
એવી તાતે શિખામણ દીધી રે, માંડ્યું વર્તવા હરિએ વિધિ રે ॥૪૧॥
થયાં જન્મથી વર્ષ અગ્યાર રે, તિયાં આવિયા અસુર અપાર રે ॥
અતિ કાળા ને બહુ કરુર રે, ભર્યા ક્રોધમાંહી ભરપુર રે ॥૪૨॥
મોટી ડાઢિયો ને માથે વાળ રે, ભૂરા લંબૂરા વડા વિકાળ રે ॥
રાતી આંખ્યોને આયુધ હાથ રે, આવ્યા જિયાં બેઠા હતા નાથ રે ॥૪૩॥
વેષ વૈષ્ણવી પણ અસુર રે, મનમાં છે માર્યાનું જરૂર રે ॥
આવી ઉગામ્યાં આયુધ શઠે રે, ત્યાંતો નજર કરી નીલકંઠે રે ॥૪૪॥
પામ્યા મોહ પરસ્પર એહ રે, મુવા લડી માંહોમાંહિ તેહ રે ॥
મુવા અસુર ઉતર્યો ભાર રે, ત્યારે નાથે તે કર્યો વિચાર રે ॥૪૫॥
દેશ પ્રદેશ હશે વિમુખ રે, દેતા હશે મુનિયોને દુઃખ રે ॥
માટે સર્વેનો ઉતારું ભાર રે, એહ અર્થે છે આ અવતાર રે ॥૪૬॥
માટે કેયે તજું હું આ ઘર રે, કેયે જાઉં શોધી સર્વે ધર રે ॥
કેયે પમાડું પાપીને મોહ રે, મરે માંહોમાંહિ તે સમોહ રે ॥૪૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિચરિત્ર નામે
ત્રેવીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૩॥

પૂર્વછાયો : એટલી વાત એમ થઈ, તમે સાંભળો સહુ સુજાણ ॥
કથા કહું ત્યાર કેડયની, શુદ્ધ બુદ્ધિને સુખ ખાણ ॥૧॥
બહુ હેતે હરિકૃષ્ણનાં, જે ચરિત્ર ધરશે ચિત્ત ॥
હશે મહા પંચ પાતકી, તોય થાશે તર્ત પુનિત ॥૨॥
એવો જશ એ અનુપ છે, સુભાગી સાંભળશે કાન ॥
ત્યાર પછીની જે વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥૩॥
પ્રેમવતી બાળા ભગતિ, કહીએ ત્રણે જેહનાં નામ ॥
તેનાં તનમાં તપ્ત આવી, વળતાં પામ્યાં વિરામ ॥૪॥
ચોપાઈ : કાર્તિક શુદિ અષ્ટમીને દને રે, તેદિ માંદા થયાં માતા તને રે ॥
જેનું વ્રત તપે કરી દેહ રે, અતિ શિથિલ થયું છે તેહ રે ॥૫॥
ફૂલ મૃદુલ સમ છે કાય રે, અતિશે કોમળ ન સહેવાય રે ॥
તેને જોઈ જયેષ્ઠ સુત જેહ રે, કરે ઔષધ ઉપાય તેહ રે ॥૬॥
કરી ઔષધવિધિ અનેક રે, તેની ટાંકી લાગી નહિ એક રે ॥
ત્યારે પ્રભુએ કર્યો વિચાર રે, નહિ રહે તન નિરધાર રે ॥૭॥
આપું જ્ઞાન માને આણિ પળે રે, જેણે કરી તર્ત દુઃખ ટળે રે ॥
ત્યારે હરિ કહે સાંભળો માત રે, એકચિત્ત દઈ મારી વાત રે ॥૮॥
સત્શાસ્ત્રમાં મળતાં વેણ રે, આવા સમામાંહિ સુખદેણ રે ॥
જન્મમરણ રૂપ માયા મારી રે, તે તો સર્વને છે દુઃખકારી રે ॥૯॥
પંચરાત્ર સાંખ્ય યોગવાળા રે, એમ કહે છે માનો માતા બાળા રે ॥
માટે જ્ઞાન વૈરાગ્ય ધર્મયુક્ત રે, ભક્તિ કૃષ્ણની કરીએ તો મુક્ત રે ॥૧૦॥
સર્વે દુઃખ મટવા ઉપાય રે, નથી એહ વિના બીજો માય રે ॥
એવી સાંભળી સુતની વાત રે, વળતાં મનમાં વિચાર્યા માત રે ॥૧૧॥

જે જે કહ્યું તું માર્કન્ડેય રે, મળી વાત સર્વે આ તેય રે ॥
કહ્યું ગુણે છે હરિ અમૂલ્ય રે, થયું એમાં નથી કાંઈ ભૂલ્ય રે ॥૧૨॥
વળી કહ્યું તું વૃંદાવનમાંય રે, તેહ સર્વે સાંભર્યું મનમાંય રે ॥
પછી પુત્રને શ્રીકૃષ્ણ જાણી રે, થઈ દીન ને બોલિયા વાણી રે ॥૧૩॥
વળી હું આવી શરણ તમારી રે, આપો શિખામણ મને સારી રે ॥
તમે કહ્યું જે જ્ઞાન વૈરાગ્ય રે, ધર્મ સહિત ભક્તિ સુભાગ્ય રે ॥૧૪॥
તેનો વિધિએ વિભાગ કરી રે, કહો અતિ હેતે તમે હરિ રે ॥
વળી સાચા સાધુનું સ્વરુપ રે, કહેજ્યો કૃપા કરી સુખરૂપ રે ॥૧૫॥
એમ પ્રેમે પુછ્યું પ્રેમવતિ રે, ત્યારે બોલ્યા હરિ મહામતિ રે ॥
નવમી નિશિ જાતાં જુગ જામ રે,બોલ્યા માતા પ્રત્યે ઘનશ્યામ રે ॥૧૬॥
દેવા માતાને જ્ઞાનનું દાન રે, કહી હરિગીતા ભગવાન રે ॥
પંચ વાતે કર્યો તે પ્રબોધ રે, જેને સાંભળતા વાધે મોદ રે ॥૧૭॥
તેહના છે પંચ અધ્યાય રે, કહ્યું પ્રથમના અધ્યાયમાંય રે ॥
સ્વધર્મ સહિત ભક્તિ જેહરે, થાય સાધુના સંગથી તેહ રે ॥૧૮॥
તેવા સાધુ તણાં જે લક્ષણ રે, કહી દેખાડ્યાં તે તતક્ષણ રે ॥
બીજે અધ્યાયે વર્ણાશ્રમ ધર્મ રે, કહી દેખાડ્યો તેહનો મર્મ રે ॥૧૯॥
ત્રીજે અધ્યાયે જીવાત્મજ્ઞાન રે, કહ્યું માતા પ્રત્યે ભગવાન રે ॥
વળી પરમાત્મા જે શ્રીકૃષ્ણ રે, કહ્યું તેનું જ્ઞાન થઈ પ્રશ્ન રે ॥૨૦॥
ચોથે અધ્યાયે કહ્યું સુખરુપ રે, વૈરાગ્યનું સ્વરૂપ અનુપ રે ॥
તેહ વૈરાગ્ય જે થકી થાય રે, કહ્યા તેહના સર્વે ઉપાય રે ॥૨૧॥
પંચમાધ્યાયે નવ પ્રકારે રે, કહી ભક્તિ વિભાગ વિચારિ રે ॥
એમ પંચાધ્યાયે ઉપદેશ રે, આપ્યો માતાને હરિએ અશેષ રે ॥૨૨॥
એવી રીતે હરિગીતા કઈ રે, સુણી માતાએ તે શ્રુતિ દઈ રે ॥
પછી પુત્ર પ્રત્યે બોલ્યાં માત રે, સુણો હરિ પ્રભુ મારી વાત રે ॥૨૩॥

તમે કૃષ્ણને વિષે ભગતી રે, કહ્યું કરવી હેતેશું અતિ રે ॥
તેહ શ્રીકૃષ્ણ છો સુત તમે રે, નિશ્ચય કરીને જાણ્યા છે અમે રે ॥૨૪॥
કૃષ્ણ કહીએ જે ગોલોક ધામે રે, તે તમે થયા છો હરિ નામે રે ॥
પ્રભુ તમારે વચને વળીરે, મારા સર્વે સંશય ગયા ટળી રે ॥૨૫॥
મારી વૃત્તિ તમમાં ઠેરાણી રે, કાળ માયાના ભયથી મુકાણી રે ॥
હવે જાઉં છું તમારે ધામ રે, એમ કહીને પામ્યા વિશ્રામ રે ॥૨૬॥
પછી ધર્યું પ્રભુજીનું ધ્યાન રે, તેણે કરી ભુલ્યાં તન ભાન રે ॥
એમ કર્તાં અર્ક ઉદે થયા રે, ત્યારે પ્રભુજી નાવાને ગયા રે ॥૨૭॥
પછી નિત્ય કરમને કાજ રે, આવ્યા અગ્નિશાળામાં મહારાજ રે ॥
ત્યારે માતાજીને તેહ વાર રે, દેખાણા પ્રભુ હૃદય મોઝાર રે ॥૨૮॥
પ્રસન્ન વદન વર્ણિને વેશ રે, બાંધ્યો છે સારો અંબોડો શિશ રે ॥
ચંદ્રકાંતિ સમ મુખ શોભે રે, નયણાં નવીન કમળ ઉભે રે ॥૨૯॥
ઘનશ્યામ સુંદર છે તન રે, પહેર્યું કોપિન પર આછાદન રે ॥
ખભે શ્વેત વસ્ત્ર લીધું ધારી રે, કંઠે માળા બે સુંદર સારી રે ॥૩૦॥
પંચ ઊર્ધ્વપુંડ્ર છે પુનિત રે, પહેરી શ્વેત સારી ઉપવીત રે ॥
એવી મૂર્તિમાં ચિત્ત ચોંટ્યું રે, પામ્યાં અંતરમાં સુખ મોટું રે ॥૩૧॥
પછી દીઠો પોતાનો આતમા રે, તેજ તેજ તેજની છે સીમા રે ॥
મન પ્રાણ ગુણ ઈંદ્રિય દેહ રે, તેહ પર પ્રકાશક જેહ રે ॥૩૨॥
એવો નિજ આતમા પ્રકાશ રે, તેનો થયો બ્રહ્મ શું વિલાસ રે ॥
તેહ બ્રહ્મતેજ માંહિ માત રે, દીઠા હરિ તે કૃષ્ણ સાક્ષાત રે ॥૩૩॥
મનોહર સુંદર ઘનશ્યામ રે, છબી જોઈ લાજે કોટિ કામ રે ॥
કોટિ કોટિ ઈન્દુનો ઉજાસ રે, અંગ અંગ પ્રત્યે છે પ્રકાશ રે ॥૩૪॥

હેમ સમ શોભા વસનની રે, કટિમેખળા છે રતનની રે ॥
મોર મુગટ જડ્યો મણિએ રે, મકરાકૃત કુંડળ ગણીએ રે ॥૩૫॥
કંઠે કૌસ્તુભ મણિનો હાર રે, મોતિમાળા શોભે છે અપાર રે ॥
વેઢ વિંટી કડાં કર ઉભે રે, બાજુ કાજુ ને સાંકળાં શોભે રે ॥૩૬॥
પગે શોભે સુંદર નૂપુર રે, સારી કોમળાવસ્થા કિશોર રે ॥
ચર્ચિ ચંદન પહેર્યાં છે હાર રે, તોરા ગજરા શોભે અપાર રે ॥૩૭॥
પહેરી વૈજયંતી સુંદર માળા રે, તેણે લાગે છે અતિ રૂપાળા રે ॥
શોભે વાંસળી સારી સુંદર રે, એવા દીઠા માયે નટવર રે ॥૩૮॥
નિર્ખિ હર્ષ પામ્યાં મહેતારી રે, પછી દીઠા તેને બ્રહ્મચારી રે ॥
કૃષ્ણ હરિ હરિ તેજ કૃષ્ણ રે, એવું થયું માતાજીને દ્રષ્ણ રે ॥૩૯॥
પછી કર જોડી દીન થઈ રે, બોલ્યાં કૃષ્ણ પ્રત્યે માતા રઈ રે ॥
કરી સ્તુતિ કહે છે એમ માય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૦॥
સાધુ દેવતા ને સત્ય ધર્મ રે, તેને પાળો છો પૂરણ બ્રહ્મ રે ॥
વળી રક્ષક બ્રાહ્મણ ગાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૧॥
કરવા નિજજનની પ્રતિપાળ રે, આવ્યા ગોલોક થકી દયાળ રે ॥
થઈ પુત્ર કરી મારી સહાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૨॥
વળી અજ્ઞાનરૂપી જે તમ રે, તેને ટાળવા સૂરજ સમ રે ॥
ધર્મ એકાંતિક ધાર્યો સદાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૩॥
વળી એક હાથે વર આપો રે, એક હાથે અભય કરી સ્થાપો રે ॥
પાપવન દહન નામદાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૪॥
પાખંડધર્મને ખંડવા કાજ રે, તમે પ્રકટ પંડિત રાજ રે ॥
શરણાગતના સુખ સીમાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૫॥

જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય ભંડાર રે, અહિંસાદિક ધર્મ અપાર રે ॥
એવા બહુ ગુણ તનમાંય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૬॥
તમે અકળરૂપ અવતારી રે, હમણાં વર્ણિવેષ રહ્યા ધારી રે ॥
એમ કરે છે સ્તુતિને માય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૭॥
એમ ભાવે કરીને ભગતિ રે, કરે મૂરતિ આગળ્ય વિનતિ રે ॥
કરે વંદન વારણે જાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૮॥
એમ કહીને તજ્યું છે તન રે, રાખી શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તિમાં મન રે ॥
એમ દેહને તજી ભગતિ રે, પામ્યાં દિવ્ય દેહ પ્રેમવતિ રે ॥૪૯॥
મેલી એહ દેહ ઉછરંગે રે, રહ્યાં શ્રદ્ધાદિ દ્વાદશ સંગે રે ॥
દુર્વાસાનો શાપ તે ટળ્યો રે, મોર્યે હતો તેવો દેહ મળ્યો રે ॥૫૦॥
સંવત અઢાર અડતાળીશે રે, કાર્તિક સુદિ દશમી દિવસે રે ॥
શનિવાર સુંદર સવારે રે, મેલ્યું માતાજીએ તન ત્યારે રે ॥૫૧॥
પછી દેહને લઈ સંબંધિ રે, અગ્નિદાહ દીધો રૂડી વિધિ રે ॥
પછી રામપ્રતાપ સુજાણ રે, કરી ક્રિયા તે શાસ્ત્ર પ્રમાણ રે ॥૫૨॥
પછી હરિએ માન્યાં માતા તેહ રે, મોટાભાઈની વધૂ છે જેહ રે ॥
કર્યું ભાભીજીએ હેત ઘણું રે, રાખે બહુ બહુ હરિતણું રે ॥૫૩॥
નિત્યે જમાડીને પોતે જમે રે, જે જે કહે તે સર્વે ખમે રે ॥
અર્ધ ઘડિ જો અળગા જાય રે, વણ દીઠે તે વ્યાકુળ થાય રે ॥૫૪॥
વળી ભાઈને હેત છે ભારી રે, ન ખાય પિયે એને વિસારી રે ॥
જાય રમવા તો ટળવળે રે, જોયા વિના તો જંપ ન વળે રે ॥૫૫॥
હરિ પોતે બહુ નિસ્પ્રેહ રે, ખાન પાનમાં નહિ સનેહ રે ॥
શીલ સંતોષ સાધુતા અતિ રે, જાણ્યું તપ ત્યાગની મૂરતિ રે ॥૫૬॥

વળી તાતે આપી ભલામણ્યું રે, આની રાખજ્યો ખબર ઘણું રે ॥
આને નથી દેહની સંભાળ રે, તેની કરજ્યો તમે રખવાળ રે ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિદેહ ત્યાગ
નામે ચોવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૪॥

પૂર્વછાયો : સહુ મળી વળી સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની રીત ॥
ધર્મદેવની વારતા, તમે સાંભળજ્યો દઈ ચિત્ત ॥૧॥
સાંખ્ય–યોગને આશરી, રહ્યા પોતે સ્વધર્મને માંય ॥
નિશદિન શ્રીકૃષ્ણનું, સમરણ કરે છે સદાય ॥૨॥
પ્રવૃત્તિ મનથી પરહરી, કરી વિષય વાસના ત્યાજ ॥
સ્વાદ રહિત થોડું જમે, બ્રહ્મચર્ય રાખવા કાજ ॥૩॥
તપે કરી તન કૃષ છે, ધ્યાન યોગનું છે બળ ॥
સુત તેની સેવા કરે, નિરજર જાણી નિરમળ ॥૪॥
ચોપાઈ : પોતાના સુત ભગવાન જેહ, હરિ સાથે છે બહુ સનેહ ॥
તેહ વિના તપ જોગવતિ, મનને શુદ્ધ કર્યું છે અતિ ॥૫॥
એવા સમામાં દેહ લક્ષણ, થાવાં લાગ્યાં તને તતક્ષણ ॥
ફરકી આંખ્ય ભુજા ડાબું અંગ, થયાં શુકન જાણ્યાં કુઢંગ ॥૬॥
વળી સ્વપ્નમાં લાધ્યાં છે જેહ, અતિ અવળાં જણાણાં તેહ ॥
જાણું રવિ શશિ વળી ઉડુ, પડ્યાં ભૂમિએ તે પણ ભૂંડું ॥૭॥
કર્યો શાસ્ત્ર દૃષ્ટિએ વિચાર, આવ્યું મૃત્યુ જાણ્યું નિરધાર ॥
જાણ્યું થોડા દાડામાંહિ દેહ, પડશે એમાં નહિ સંદેહ ॥૮॥
પછી કૃષ્ણનાં બાળચરિત્ર, દશમમાં કહ્યાં છે પવિત્ર ॥
તેનો નિત્ય નિત્ય પાઠ કરે, કૃષ્ણ મૂરતિ ઉરમાં ધરે ॥૯॥

બીજા થકી છે બહુ ઉદાસ, એમ કર્તા વીત્યો એક માસ ॥
પ્રેમવતિનો માસીસો જેહ, કર્યો શાસ્ત્રના વિધિએ તેહ ॥૧૦॥
શ્રાદ્ધ સારુ જમાડ્યા વિપર, કર્યો માસિસો સારો સુંદર ॥
પછી માસે માસે નિરધાર, જમ્યા દ્વિજ હજારો હજાર ॥૧૧॥
એમ કર્તા સાત માસ થયા, જમી બ્રાહ્મણ તે ઘેરે ગયા ॥
પછી પોતે પોતાના સંબંધિ, જમ્યા ભેળા બેસી ભલી વિધિ ॥૧૨॥
પછી ધર્મદેવને તે દને, આવ્યો તાવ પીડા થઈ તને ॥
ત્યારે એમ વિચાર્યું છે મન, આવ્યું મૃત્યુ હવે થોડે દન ॥૧૩॥
પછી સર્વે પદારથમાંય, પ્રીતિ રહેવા દીધી નહિ ક્યાંય ॥
શ્રીકૃષ્ણ ધ્યાને જોડ્યું છે મન, આવ્યો એકાદશીનો ત્યાં દન ॥૧૪॥
તેદિ શ્રીકૃષ્ણની પૂજા કીધી, તેડી બ્રાહ્મણને ભલી વિધિ ॥
એમ કર્તા આથમિયો દન, પડી રાત્ય આવિયાં સ્વજન ॥૧૫॥
સર્વ સંબંધિ રહ્યાં છે સૂઈ, હરિ વિના બેઠું નથી કોઈ ॥
એકાદશીના જાગરણ કાજ, એક જાગે પોતે મહારાજ ॥૧૬॥
નિજ તાતનાં ચાંપે છે ચરણ, એમ કરે છે આપે જાગરણ ॥
તાત પામ્યા પીડા તાવ તેણે, નથી આવતી નિદરા નેણે ॥૧૭॥
પછી હરિની ઈચ્છાએ કરી, વૃત્તિ અંતરમાંહિ ઉતરી ॥
સમાધિમાં જોયું બ્રહ્મતેજ, દીઠો તેજ સમૂહ સહજ ॥૧૮॥
જોયું વૃંદાવન તે મોઝાર, દીઠા કૃષ્ણ ત્યાં કર્તા વિહાર ॥
સુંદર મોરલી હાથે છે એવા, દીઠા પૂર્વે દીઠા હતા જેવા ॥૧૯॥
નિર્ખિ શ્રીકૃષ્ણ વાધ્યો આનંદ, થયા મગ્ન દેખી સુખકંદ ॥
હુવા રોમાંચિત ગાત્ર તેણે, આવ્યા હર્ષ તણાં આંસુ નેણે ॥૨૦॥

પછી ધર્મે સંભ્રમે કરીને, કર્યા દંડવત બહુ હરિને ॥
કરી નમસ્કાર જોડી પાણ, ઉભા આગળ્યે ધર્મ સુજાણ ॥૨૧॥
કર્તા દર્શન ત્યાં તતકાળ, દીઠા કૃષ્ણ પોતાના તે બાળ ॥
કૃષ્ણ હરિ હરિ તેજ કૃષ્ણ, એવું જાણીને કરે છે દ્રષ્ણ ॥૨૨॥
કૃષ્ણ સમ દેહનો આકાર, ફેર નહિ વેષ બ્રહ્મચાર ॥
પછી ધર્મને સર્વે સાંભર્યું, કૃષ્ણે હરિ નામે દેહ ધર્યું ॥૨૩॥
મારે ઘેર પ્રકટ્યા એ કૃષ્ણ, થઈ પોતે ભગવાન પ્રસન્ન ॥
એમ જાણી પ્રેમવશ થયા, પછી હરિને મળવા ગયા ॥૨૪॥
ત્યાં તો અંતર્ધાન થયું રૂપ, દીઠું સમાધિમાં જે અનૂપ ॥
જાગ્યા સમાધિથી ધર્મદેવ, ત્યાંતો પાસે કર્તા દીઠા સેવ ॥૨૫॥
તેને મળ્યા કરી અતિ પ્રીત, તેણે થયા પોતે રોમાંચતિ ॥
આવ્યાં હર્ષનાં આંખ્યમાં આંસુ, જાણ્યું આવી મંડાણું ચોમાસુ ॥૨૬॥
પછી નમસ્કાર કરી ઘણું, કર્યું પ્રાર્થના પ્રભુ તણું ॥
કહે નર નાટયક તમે ધરી, ઢાંકી રાખ્યું છે ઐશ્વર્ય હરિ ॥૨૭॥
તમે સર્વે જગતના સ્વામી, કૃષ્ણદેવ તમે બહુનામી ॥
મારા ઈષ્ટદેવ કૃષ્ણ જેહ, પૂરણ પુરુષોત્તમ તમે તેહ ॥૨૮॥
કરવા સત્ય પોતાનું વચન, મારા પુત્ર થયા ભગવન ॥
તમે સ્વતંત્ર છો ભગવાન, પૂર્વે આપ્યું'તું મુજને જ્ઞાન ॥૨૯॥
સાક્ષાત્કાર જનમ સમે, મને જણાણા'તા પ્રભુ તમે ॥
તેહ જ્ઞાન કાળ વેગે કરી, મને વિસરી ગયું તું હરિ ॥૩૦॥
હવે આજ થકી જ્ઞાન એહ, વિસરી મ જાજ્યો માગું તેહ ॥
કહું તમને સુણો દયાળ, આવ્યો છે સમીપે દેહ કાળ ॥૩૧॥
પાંચ છો દિને તન છૂટશે, કાચો કુંભ તે નિશ્ચય ફુટશે ॥
તેનો ભય નથી મન મારે, દ્રઢ આશ્રયે કરી તમારે ॥૩૨॥

પણ એક ખેદ મનમાંય, વિરહ તમારો નહિ સહેવાય ॥
માટે ફરી જન્મ થાઓ મારો, પણ વિયોગ મ થાઓ તમારો ॥૩૩॥
એવો વર માગું તમ પાસ, આપો દયા કરી અવિનાશ ॥
એવાં સુણી ધર્મનાં વચન, બોલ્યા આપે પોતે ભગવન ॥૩૪॥
કહ્યું તાત સુણો મારી વાત, મારું સ્વરૂપ જાણ્યું સાક્ષાત ॥
થયું જથારથ જ્ઞાન મારું, એતો થયું છે અતિશે સારું ॥૩૫॥
કાંઈ જાણવા પામવા માંઈ, કેડે રહ્યું નથી બાકી કાંઈ ॥
તમે પૂરણકામ છો તાત, માનો કૃતારથ કહું વાત ॥૩૬॥
માટે ભૌતિક દેહને ત્યાગી, દિવ્ય દેહ પામો બડભાગી ॥
સર્વે સંબંધિ ભેળા તમે તાત, રહેશો મારી પાસે સાક્ષાત ॥૩૭॥
એમાં સંશય નથી લગાર, તજો ચિંતા તમે આણીવાર ॥
થાઓ નિઃસંગ સર્વથી ધર્મ, કહું આ સમે સમજો મર્મ ॥૩૮॥
મુજ પરાયણ થાઓ તાત, શુદ્ધ મને કરી કહું વાત ॥
નિજ આતમામાં મારું ધ્યાન, કરો અતિ પ્રીતે ગુણવાન ॥૩૯॥
કહું સાંભળજયો સહુ જન, કહ્યાં તાતને એવાં વચન ॥
સુણી રાજી થયા ધર્મદેવ, કર્યો નમસ્કાર તતખેવ ॥૪૦॥
પછી ધર્મ બોલ્યા તેહવાર, તમે કર્યો મુંપર ઉપકાર ॥
તેના પ્રતિ ઉપકારમાંઈ, હાથ જોડ્યા વિના નથી કાંઈ ॥૪૧॥
માટે ચરણકમળ તમારે, કરું વંદન વારમવારે ॥
એવું સુણી પોતે ભગવાન, કર્યું તાતનું બહુ સનમાન ॥૪૨॥
પછી ધર્મે તેડ્યા સુત દોય, રામપ્રતાપ મોટેરા સોય ॥
નાના સુત ઈચ્છારામ જેહ, પોતા પાસળે તેડાવ્યા તેહ ॥૪૩॥
મૃત્યુ સમય જાણીને ધર્મ, સમજાવે છે સુતને મર્મ ॥
હરિજ્ઞાનરૂપ ચિંતામણિ, દેવા ઈચ્છા છે સુતને ઘણી ॥૪૪॥

જેમ મૃત્યુ ટાણે કોઈ જન, સોંપે પોતાના પુત્રને ધન ॥
તેમ હરિજીના જ્ઞાનરૂપ, ઈચ્છ્યા સુતને દેવા અનૂપ ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મસમાધિ નામે
પચીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૫॥

પૂર્વછાયો : સર્વે મળી હવે સાંભળો, અતિ વાત કહું અનૂપ ॥
હરિ ઉપાસી જનને, છે સાંભળતા સુખરૂપ ॥૧॥
ચર્ણે ચર્ણે ચરીત્ર ચવ્યાં, કૃષ્ણદેવનાં બહુ બહુ ॥
અમૃતવત કથા એહ, સદ્‌મતિ સુણશે સહુ ॥૨॥
વચન છે ધર્મદેવનાં, પુત્ર પ્રત્યે પરમાણ ॥
શ્રવણ દઈ જે સાંભળે, તે પામે પદ નિરવાણ ॥૩॥
પછી ધર્મે સુત તેડાવિયા, દેવા શિખામણ સુખકાજ ॥
અંતસમે નિધિ આપવા, ઈચ્છ્યા આપે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી તેડાવિયા સુત દોય, આવી બેઠા વંદન કરી સોય ॥
જ્યારે પુત્ર લાગ્યા આવી પાય, તેહ પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મરાય ॥૫॥
હે પુત્ર તમે મારું વચન, હિતકારી છે માનજ્યો મન ॥
કહું રહસ્યતણી વાત એહ, ધારો હૃદયમાં કરી સ્નેહ ॥૬॥
મારાં વચનમાંહિ પ્રતીત, હોય તો તમે ધારજ્યો ચિત્ત ॥
ત્યારે કર જોડી કહે બેઉ ભ્રાત, અમે માનશું કહો તમે તાત ॥૭॥
જે જે કહેશો આ સમે વચન, તે તે સત્ય માનવાં છે મન ॥
ત્યારે ધર્મ કહે સુત શ્રેષ્ઠ, રાધાકૃષ્ણ જે આપણા ઈષ્ટ ॥૮॥
જેને ઉપાસું છું આહુ જામ, તેજ કૃષ્ણ આ શ્રીહરિ નામ ॥
મારા સુત ને તમારા ભાઈ, તે છે કૃષ્ણ માનો મનમાંઈ ॥૯॥

હરિરૂપ આ કૃષ્ણ સાક્ષાત, તેની ભક્તિ કરજ્યો બેઉ ભ્રાત ॥
રહેજ્યો એનાં વચનમાં નિત્ય, કરજ્યો સેવા કરી બહુ પ્રીત્ય ॥૧૦॥
વળી કૃષ્ણની પ્રતિમા જેહ, આપણે પૂજીએ છીએ તેહ ॥
તે આ હરિની નિશ્ચે બુઝજ્યો, એમ જાણી વિધિએ પૂજજ્યો ॥૧૧॥
વળી પ્રથમ તમને મેં પુત્ર, કહ્યા શ્રીકૃષ્ણના જે બે મંત્ર ॥
અષ્ટાક્ષર મંત્ર પામ્યા આપ, તે પણ આના જાણી કરો જાપ ॥૧૨॥
અહિંસાદિક પાળજ્યો નિયમ, રહેજ્યો સ્વધર્મમાં કરી પ્રેમ ॥
મારી એટલી આગન્યા ધારી, ભજજ્યો હરિ આ સુખકારી ॥૧૩॥
એમ વર્તશો તમે સુજાણ, થાશે તમારાં કોટિ કલ્યાણ ॥
એમ વર્તજ્યો બેઉ ભ્રાત, સત્ય માનિ લેજ્યો મારી વાત ॥૧૪॥
વળી શ્રીકૃષ્ણ જે આ અકૃધ્ધ, શસ્ત્ર લઈ નહિ કરે યુધ્ધ ॥
નિજ બુદ્ધિએ કરી દયાળ, કરશે અસુરજનનો કાળ ॥૧૫॥
કળિ અધર્મથી વધ્યા ઘણા, વેશ લઈ રહ્યા મનુષ્યતણા ॥
તે પૃથ્વીએ લોપાવી સ્વધર્મ, પાપી કરાવે છે જે કુકર્મ ॥૧૬॥
તે અધર્મ ટળાવશે સહુ, કૃષ્ણભક્તિ કરાવશે બહુ ॥
કરશે અલૌકિક બહુ કાજ, પછી વિચારિને વર્ણિરાજ ॥૧૭॥
નિજ આચારજપદ જેહ, સ્થાપશે તમારે કુળે તેહ ॥
એમ કરી મોટાં મોટાં કામ, પછી પધારશે નિજધામ ॥૧૮॥
ત્યારે હરિ આશ્રિત જે જન, તેને ધીરજય નહિ રહે મન ॥
બહુ બહુ કરશે તે શોક, કહેશે પ્રભુજી ગયા ગોલોક ॥૧૯॥
થાશે નિરાધાર ને નિરાશ, ત્યારે ઉરમાં વિચારી દાસ ॥
પછી શ્રીહરિની જે પ્રતિમા, કરશે પૂજા ભાવ લાવી તેમાં ॥૨૦॥

વળી મર્યાદા બાંધશે તેહ, તેમાં જન રહેશે નિમે જેહ ॥
એની મૂર્તિના જે પૂજનારા, એવા ભક્ત જગતથી ન્યારા ॥૨૧॥
તેહ ધર્મ અર્થ મોક્ષ કામ, પામે જાણો પુરુષ ને વામ ॥
એમાં નથી સંદેહ લગાર, નિશ્ચય માનો કરી નિરધાર ॥૨૨॥
એવી તાતની સાંભળી વાત, ભાઈ બેઉ થયા રળિયાત ॥
પછી લાગ્યા છે હરિને પાય, અમે તમારા છું વર્ણિરાય ॥૨૩॥
સર્વે કાળે કરો રક્ષા મારી, ત્યારે ભાઈ પ્રત્યે કહે મુરારિ ॥
તમે આદરે ભજો શ્રીકૃષ્ણ, તેણે કરી હું થાઈશ પ્રષ્ણ ॥૨૪॥
આપણે તાતે કરી આગન્યા, તમારે ન કરવું તે વિના ॥
એવી સુણી બેઉ ભાયે વાણી, ભજ્યા શ્રીહરિને કૃષ્ણ જાણી ॥૨૫॥
પણ પ્રત્યક્ષ હરિનું ધ્યાન, રહ્યું હરિ ઈચ્છામાં નિદાન ॥
કેદિ થાય ને કેદિ ન થાય, એવી રીતે વરતે સદાય ॥૨૬॥
એમ ધર્મે તેડી સુત બેને, કર્યો ઉપદેશ તેહ તેને ॥
એકાદશી નિશિ રહેતાં જામ, જપે મંત્ર જેમાં શ્રીકૃષ્ણ નામ ॥૨૭॥
ત્યાં તો સુર્યતણું ઉદય થયું, ભાઈ સાંભળતાં નાથે કહ્યું ॥
હે તાત જે અભીષ્ટ તમારે, હોય તે કહો કરવું મારે ॥૨૮॥
ત્યારે ધર્મ કહે સુણો હરિ, પૂર્ણકામ છઉં નિશ્ચયે કરી ॥
પણ કૃષ્ણ ભક્તિની તૃપતિ, તે તો મારે મને નથી થાતિ ॥૨૯॥
માટે દેહ પડ્યા સુધી ભક્તિ, કરવાને ઈછું છું હું અતિ ॥
થયું અશક્ત દેહ આ મારું, નથી થાતું તે પૂજન બારું ॥૩૦॥
માટે સાત દિવસમાં સુત, અર્થસહિત સુણાવો ભાગવત ॥
એવી સાંભળી તાતની વાણી, તેને મહારાજે બહુ વખાણી ॥૩૧॥
પછી મંડપ કર્યો સબુદ્ધ, તેડ્યો બ્રાહ્મણ વૈષ્ણવી શુદ્ધ ॥
શ્રીમદ્ ભાગવતનો ભણેલો, તેને તેડાવિયો ઘેર વહેલો ॥૩૨॥

યથા વિધિએ પૂજયા શ્રીકૃષ્ણ, કથા પ્રારંભી દ્વાદશી દન ॥
તેદિ થકી ધર્મે તે વિચારી, હરિ મૂરતિમાં વૃત્તિ ધારી ॥૩૩॥
જેને સમીપે આવે જ મરવું, તેને ઘટિત છે એમ કરવું ॥
કથા સાંભળી પામ્યા આનંદ, તેણે જ્વરપીડા પડી મંદ ॥૩૪॥
સુણે દિવસમાં કથા કાને, રહે રાત્રિમાં સમાધિ ધ્યાને ॥
એમ થયા છો દિન તેવાર, થયું સાતમે દિને સવાર ॥૩૫॥
તિથિ ચોથ્ય ને શુકરવારે, સુણી કથા સંપૂરણ ત્યારે ॥
કરી કથા તણી સમાપતિ, આપ્યાં બ્રાહ્મણને દાન અતિ ॥૩૬॥
વસ્ત્ર ભૂષણ દક્ષિણા દીધી, કરી પૂજા પછી રૂડી વિધિ ॥
પછી બ્રાહ્મણ વળાવ્યો ધેર્ય, વળતા વિપ્ર જમ્યા રૂડી પેર્ય ॥૩૭॥
ત્યાં તો દિવસ ચડિયો પહોર, ધર્મ તને જ્વરે કર્યું જોર ॥
ત્યારે ધર્મે સ્વજન તેડાવ્યા, જોખનાદિક જમીને આવ્યા ॥૩૮॥
બેઠા સમીપે આવી સ્વજન, ત્યાં તો દિઠું છે શિથિલ તન ॥
વિચારીને સુતે વાત લીધી, તેડી વિપ્ર ક્રિયા સર્વે કીધી ॥૩૯॥
ધર્મશાસ્ત્રો વિધિ કહ્યો જેહ, ઘટે તેમ કરાવિયો તેહ ॥
વળી બ્રાહ્મણ તેડી હજારું, આપ્યું કાચું અન્ન ઘૃત સારું ॥૪૦॥
આપી ધેનુ તણાં દાન વળી, પછી બેઠાં ધર્મ પાસે મળી ॥
ચાલ્યો એકદંડો શ્વાસ જાણી, નવરાવ્યા તીરથને પાણી ॥૪૧॥
ગઉછાણે લિંપિ ભૂમિ સાર, તે ઉપર્ય સુવાર્યા તે વાર ॥
પછી પાસળે હતાં જે જન, કરવા લાગ્યાં શ્રીકૃષ્ણ ભજન ॥૪૨॥
ધર્મ પોતે તો હરિને જોઈ, થયાં સ્થિર તેમાં દ્રગ દોઈ ॥
અનન્ય ભાવ એવા ધર્મદેવ, તેણે તજયું તન તતખેવ ॥૪૩॥

એમ શ્રીકૃષ્ણને પરતાપે, છુટ્યા ઋષિના શાપથી આપે ॥
પછી ભક્તિ આદિ દઈ જેહ, સર્વે સંબંધિ કહેવાય તેહ ॥૪૪॥
પુત્રરૂપ હરિની સેવાયે, રહ્યા હરિ સમીપે સદાયે ॥
પછી નાથ બંધવને કાવી, ક્રિયા તાતની સર્વે કરાવી ॥૪૫॥
ધર્મશાસ્ત્રમાં જે વિધિ કહ્યો, દાહાદિક તેમ પૂરો થયો ॥
સર્વે સંબંધિ ઘરનાં જન, શોકાતુર કરે છે રુદન ॥૪૬॥
કર્યાં શ્રાદ્ધ તે તેરમા સુધી, જમાડ્યા બ્રાહ્મણ ભલી વિધિ ॥
પછી શ્રવણી થઈ જાણી જન, લાવ્યા વસ્ત્ર ઘરેણાં ને ધન ॥૪૭॥
આપી રામપ્રતાપને તેહ, ગયાં સૌ સૌને ઘેર્ય એહ ॥
રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, જપે મંત્ર રટે કૃષ્ણ નામ ॥૪૮॥
નિજ ભાઈમાં શ્રીકૃષ્ણભાવ, રાખે સદાય કરી ઉછાવ ॥
હરિ પોતે અતિ નિસપ્રેહ, જેને કોયશું નથી સનેહ ॥૪૯॥
પોતે રહ્યા'તા ઘેર્ય જે વાતે, થઈ પુરી તજ્યું તન તાતે ॥
વળતો કર્યો છે બીજો વિચાર, કરવા અનેક જીવ ઉદ્ધાર ॥૫૦॥
કરી શ્રીહરિ એટલું કામ, ચાલ્યા ઘેર થકી ઘનશ્યામ ॥
સંવત્ અઢાર ઓગણપચાસ, વર્તે વર્ષમાં અષાઢ માસ ॥૫૧॥
સુદિ દશમ શુકરવાર, તેદિ પ્રભુજી થયા તૈયાર ॥
પ્રાતઃકાળે ચાલ્યા નાવા મિષે, ત્યાંથી શુદ્ધ ઉત્તરની દિશે ॥૫૨॥
ઘર પરથી ઉતર્યું મન, વહલું લાગે છે વસવું વન ॥
એક કોપીન ને આચ્છાદન, તે વિના બીજું નથી વસન ॥૫૩॥
મૃગછાળા ને તુલસીમાળ, ઊર્ધ્વપુંડ્ર ચિન્હ છે વિશાળ ॥
જટા મુકુટ મંડિત માથે, લીધો પલાશનો દંડ હાથે ॥૫૪॥
ચારે શાસ્ત્રતણું જેહ સાર, તેનું પુસ્તક ખભા મોજાર ॥
મુંજી મેખળા કમંડળું કર, પાસે ભિક્ષાનું પાત્ર સુંદર ॥૫૫॥

બાળમુકુંદ ને શાલગ્રામ, બાંધ્યો કંઠે બટવો તે શ્યામ ॥
એવા થકા સરજૂને તીર, આવ્યા ઉતરવા નદી નીર ॥૫૬॥
વળી જુવે છે વાણની વાટ, તર્ત નદી ઉતરવા માટ ॥
બિયે મનુષ્ય આવતાં ભાળી, જાણે રખે જાય પાછા વાળી ॥૫૭॥
એવે સમે આવ્યો છે અસુર, જાણ્યું મળિયો વૈરી જરૂર ॥
તેણે ગડથલાવી ગળે ઝાલી, નાખી પૂરમાં નીસર્યો ચાલી ॥૫૮॥
જળ અગાધ અથાહ વહે, જે પડે તે જીવતો ન રહે ॥
મોટા મઘર મચ્છ છે જેમાં, જળઘોડા કાત્રણિયું તેમાં ॥૫૯॥
જળસાપ ને કરચલા કંઈ, મઘરિયું રહી દોટું દઈ ॥
જેમાં ઝુડયું જળોયું ચિતળ્યું, મેલે નહિ નાનું મોટું મળ્યું ॥૬૦॥
એવાં જળજંતુ દુઃખકારી, વહે નીર ભયાનક ભારી ॥
ઉઠે લેર્ય ભમરિયો વળે, માંહિ લોઢ મોટા તે ઉછળે ॥૬૧॥
ચાલે પ્રચંડ વેગમાં પૂર, તેમાં નાખીને ચાલ્યો અસુર ॥
દિઠા દૂર લગિ તો તણાણા, પછી દુષ્ટને નૈવ દેખાણા ॥૬૨॥
ત્યારે પાપિએ એમ પ્રમાણ્યું, મુવો વેરી નિશ્ચે મન જાણ્યું ॥
પછી દૈત્ય ગયો નિજધામ, કહે કરી આવ્યો મોટું કામ ॥૬૩॥
વૈરી માર્યો કહી એવી વાત, ત્યારે અસુર થયા રળિયાત ॥
હવે હરિ પડ્યા છે જે પૂરે, તેતો નિસરિયા જઈ દૂરે ॥૬૪॥
ત્રણ પહોર રહ્યા જળમાંઈ, બાર ગાઉ નિસર્યા તણાઈ ॥
પૂજા પુસ્તક પાસળે રહ્યું, બીજું સરવે તણાઈ ગયું ॥૬૫॥
એમ નિસરિયા જ્યારે નાથ, ચાલ્યા એકલા નહિ બીજું સાથ ॥
લીધી કાળા પર્વતની વાટ, સૌને વિસારિને વરણિરાટ ॥૬૬॥

પડી સાંજ ને આથમ્યો દન, આવ્યું ઘોર વિકટ ત્યાં વન ॥
રહ્યા રાત્ય તે વન મોઝાર, નથી મનમાં બીક લગાર ॥૬૭॥

ઈતિશ્રી મદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મદેહત્યાગ ને
શ્રીહરિ ધેર્યથી નિસર્યા એ નામે છવ્વીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૬॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછીની વારતા, સુણજ્યો સહુ રૂડી પેર્ય ॥
બરોબર્યનાં બાળકાં, આવ્યા હરિને મળવા ઘેર્ય ॥૧॥
આવિને કહ્યું ભાઈને, ક્યાં ગયા હરિ મહારાજ ॥
શોધું છું અમે સવારના, પણ મલ્યા નહિ એહ આજ ॥૨॥
જે જે સ્થળે જાતાં અમે, તે તે શોધ્યાં સરવે ઠામ ॥
ક્યાંયે ન મળ્યા નીલકંઠજી, ઘણું ગોત્યા અમે ઘનશ્યામ ॥૩॥
ત્યારે ભાઈ ભોજાઈ સાંભળી, વળી પેટમાં પડી ફાળ ॥
આથમ્યા લગી ન આવિયા, ક્યાં હશે હરિ દયાળ ॥૪॥

વેરાડી : એ પછી પડી રાત્ય, ભ્રાત જોઈને રે ॥
હૈયું ન રહ્યું હાથ, દીધું રોઈને રે ॥૫॥
એ ભોજાઈ તનભાન, ભૂલ્યા સાંભળી રે ॥
પ્રેમ થઈ પરવશ, પડ્યાં ભોયેં ઢળી રે ॥૬॥
એ પછી ઉઠિ એમ, બોલ્યા વાણિયે રે ॥
સ્વામી શોધિ શહેર, એને ઘેર્ય આણિયે રે ॥૭॥
એ સસરે ભલામણ્ય, આપીતી એહની રે ॥
સાંજ સુધિ ખબર્ય, ન લીધિ તેહની રે ॥૮॥
એવું જાણિ દોય, દર્દે ડોલિયાં રે ॥
ખાન પાન ખબર, સર્વે ભૂલિયાં રે ॥૯॥

એ અનુજ ઈચ્છારામ, રુવે ઘરમાં રે ॥
પડિયા બેઉ ભાઈ, શોક સાગરમાં રે ॥૧૦॥
એ મારા ભાગ્યની વાત, કહીએ કેહને રે ॥
બાળપણમાં માંયે, મૂક્યો દેહને રે ॥૧૧॥
એ જાણું નીલકંઠ, લાડ લડાવશે રે ॥
તે પણ ગયા ક્યાંય, કેયેં આવશે રે ॥૧૨॥
એ પછી જોવા કાજ, સર્વે ચાલિયાં રે ॥
નયણે વહે નીર, ન રહે ઝાલિયાં રે ॥૧૩॥
એ જોયું સર્વે શહેર, બજારું શેરિયું રે ॥
જોયાં ગલી ઘર, ફરીફરી હેરિયું રે ॥૧૪॥
એ જોયા ચૌટા ચોક, મંદિર માળિયાં રે ॥
જોયાં મેડી મોલ, જરુખા જાળિયાં રે ॥૧૫॥
એમ અટારી અવાસ, અગાશી ફળિયાં રે ॥
ગોતતાં ગઈ રાત્ય, નાથ ન મળિયા રે ॥૧૬॥
એ જોઈ સર્વે સીમ, વન વાડિયું રે ॥
સર સરિતા તીર, પોકારું પાડિયું રે ॥૧૭॥
એ વીર મારા લઈ પ્રાણ, કોને ક્યાં ગયા રે ॥
દિધાં અમને દુઃખ, કેમ નાવી દયા રે ॥૧૮॥
એ દશરથને દુઃખ, દિધું રઘુનાથજી રે ॥
એમ કિધું આજ, નીલકંઠનાથજી રે ॥૧૯॥
એ અમારા જાશે પ્રાણ, પછી આવશો રે ॥
નિંદા કરશે લોક, નમેરા કહાવશો રે ॥૨૦॥
એ એમ કલપે ભાઈ, વીર સાંભરે રે ॥
નહિ એવા નીલકંઠ, વિસાર્યા વીસરે રે ॥૨૧॥

એ દિયરને વિયોગ, દુઃખે જાય પડી રે ॥
નોતિ કરવી નાથ, અમ પર આવડી રે ॥૨૨॥
એ કેમ ધરું ધીર, મારા મનમાં રે ॥
મૂર્તિ ચડિ ચિત્ત, તપિયાં તનમાં રે ॥૨૩॥
એ ભોજાઈ મનમાંઈ, ચિહ્ન ચિંતવે રે ॥
હૈયે ન રહી ધીર, દુઃખી બહુ હવિ રે ॥૨૪॥
એ અવલ ઊર્ધ્વરેખ, દોય પગમાં રે ॥
પડતી હશે છાપ, તેની મારગમાં રે ॥૨૫॥
એ પગ અંગોઠે રેખ, ઓપે આંગળી રે ॥
માનું મણિ લાલ, નખ આવલી રે ॥૨૬॥
એ અંકિત લંકિત પાય, પેની પાતળી રે ॥
જ્યારે જોઈશ નાથ, ત્યારે લઈશ કળિ રે ॥૨૭॥
એ જંઘા જાનું ઉરુ, ઉભય જોઈને રે ॥
નાભિ નિર્ખિ નેણ, નહિ પૂછું કોઈને રે ॥૨૮॥
એ પડે પેટે વળ, ત્રણ તેહને રે ॥
ઉર તરુ તમાલ, ભૂલું કેમ એહને રે ॥૨૯॥
એ ચિબુક મુખમાંય, દાંત આવલિ રે ॥
ઓપે છે અપાર, જાણું અનાર કળિ રે ॥૩૦॥
એ નાસા પાસે તિલ, અવલ ગાલ છે રે ॥
એ બે એંધાણે નાથ, માથે વાળ છે રે ॥૩૧॥
એ કોમળ સુંદર નેણ, છપાડ્યાં નહિ છપે રે ॥
જેની ભ્રકુટિ જોઈ કાળ, મનમાંહિ કંપે રે ॥૩૨॥
એ અવલ છે એક તિલ, ડાબા કાનમાં રે ॥
સુંદર શોભે ભાલ, છે ભિના વાનમાં રે ॥૩૩॥

એ એવો મારો વીર, મ સંતાડજ્યો રે ॥
મારો જીવન પ્રાણ, મને દેખાડજ્યો રે ॥૩૪॥
એ નાવે બીજો કોઈ, એની જોડ્યમાં રે ॥
અણપૂછયે ઓળખાય, લાખો કોડ્યમાં રે ॥૩૫॥
એ યોગી યતિ કોઈ, રખે ભોળવો રે ॥
જાણી નાનો બાળ, એને નહિ ઓળવો રે ॥૩૬॥
એ નરનારી માંય, જેને જેને મળે રે ॥
કહેજ્યો જાવો ઘેર્ય, ઘરના કળકળે રે ॥૩૭॥
એ ન મળ્યા નીલકંઠ, થયાં બહુ દુઃખી રે ॥
પછી આવ્યાં ઘેર્ય વિલખી વિલખી રે ॥૩૮॥
એ કટિ ઉપર કર, લિયે લડથડિયાં રે ॥
નયણે ચાલ્યાં નીર, દુઃખડાં પડિયાં રે ॥૩૯॥
એ પછી પોત્યાં ઘેર્ય, ગુણ ખટકે ખરા રે ॥
રાંધ્યાં રહ્યાં અન્ન, નાવી નિદરા રે ॥૪૦॥
એ ઝંખે સર્વે જન, સંભારી શ્યામને રે ॥
ગયા ઘનશ્યામ, ઘેલું કરી ગામને રે ॥૪૧॥
એ ભાભી ભુવનમાંય, જોઈ જણશું રે ॥
હૈયે ન રહી ધીર, જોઈ ચિત્તડું ખશું રે ॥૪૨॥
એ પડી રહી પાઘ, ન પહેરી ઝુલડી રે ॥
ગયા નાગે પાય, ન પહેરી મોજડી રે ॥૪૩॥
એ કાંટા ને કાંકર, વીર ખૂંચશે રે ॥
લાગશે જ્યારે ભૂખ, ત્યારે કોણ પૂછશે રે ॥૪૪॥
એ એમ કલપે ભાઈ, ભોજાઈ મનમાં રે ॥
જાણું છું જીવન, ગયા છો વનમાં રે ॥૪૫॥

એ વરુ વાનર વાઘ, વસે વનમાં રે ॥
તેથી બિશો તાત, તમે મનમાં રે ॥૪૬॥
એ વળી રિંછ ભિંછ, રોજ ચિતરા રે ॥
મહિષા ને માતંગ, વરાહ વન ખરા રે ॥૪૭॥
એ ભૂત પ્રેત દૈત્ય, રાક્ષસ રાક્ષસી રે ॥
વનમાં ભાવું ભીલ, વસે હબસી રે ॥૪૮॥
એ વિકટ હશે વન, સઘન ઝાડથી રે ॥
પડતિ હશે ઝર્ય, મોટા પહાડથી રે ॥૪૯॥
એ દેખી એવું વન, જન જાય ચળી રે ॥
તમે બિશો બાપ, ધૈર્ય આવો વળી રે ॥૫૦॥
એ ભાઈને ભોજાઈ, એમ કળકળે રે ॥
વાલો પોત્યા વન, કોણ સાંભળે રે ॥૫૧॥
એ કુટુંબ ને પરિવાર, હાર્યાં રોઈને રે ॥
કેનો ન વ્યાપ્યો મોહ, મને નિરમોહિને રે ॥૫૨॥
જાણું સગાં સેણ, નોતાં સ્વપને રે ॥
મેલી વિસારી વાત, વૈરાગ્ય ઉપને રે ॥૫૩॥
એ લીધી વિકટ વાટ, વાલે વનની રે ॥
નિષ્કુળાનંદને નાથ, ન સુણી સ્વજનની રે ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે
ઘનશ્યામ મહારાજ ઘેરથી નિસર્યા ને કેડ્યે વિલાપ કર્યો
એ નામે સત્તાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૭॥

પૂર્વછાયો : વળી સુણો શુભમતિ, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
બહુનામી મહારાજની, જે રહ્યા છે વનમાં રાત્ય ॥૧॥
વેરણ રજની વહી ગઈ, થયું સુંદર સારું સવાર ॥
ઉત્તર દિશને ઉપર્ય, થયા ચાલવા પોતે તૈયાર ॥૨॥
હિમાચલ જોવા હામ છે, ઝાઝું હેત છે જોવા ઝાડ ॥
ઘણાક દહાડા ચાલતાં, આવ્યો પ્રથમ કાળો પહાડ ॥૩॥
પ્રૌઢ પહાડ ઝાડ અતિ, જ્યાં પશુનો નહિ પાર ॥
મનુષ્ય જાતિ મળે નહિ, પોત્યા પોતે વન મોજાર ॥૪॥
ચોપાઈ : જોઈ કાળાગિરિની તળાટી, વન સઘન ને ઘણી ઘાટી ॥
જ્યાં ન પડે સૂર્ય પ્રકાશ, ત્યાં કીધો પોતે જઈ વાસ ॥૫॥
જ્યાં પહાડ પ્રૌઢ પ્રચંડ, વૃક્ષ કરે છે વાતો બ્રહ્માંડ ॥
તેનાં પુષ્પ પત્ર મૂળ કંદ, જેહ જમે તે પામે આનંદ ॥૬॥
અતિ રસાળ કોમળ ફળ, વહે નદીએ નિર્મળ જળ ॥
તિયાં પશુ ને પક્ષિ અપાર, ફરે હંમેશ વન મોજાર ॥૭॥
સિંહ વ્યાઘ્ર વરાહ મહિષુ, પાડે ગજ ગેંડા બહુ ચીસું ॥
રિંછભિંછ સામસામાં હૂકે, માંહિ કેશરિ સિંહ તાડૂકે ॥૮॥
સુરગાયું ને રોઝડાં ઘણાં, ફરે ટોળાં સેમર શ્યાળ તણાં ॥
વરુ વાનર ને રુરુ રમે, કસ્તુરિયામૃગ કંઈ ભમે ॥૯॥
મનુષ્ય માત્ર મળે નહિ જેમાં, ફરે પોતે એકાએક તેમાં ॥
કઠણ ભૂમિ ને કાંકરા અતિ, કરે કોમળ ચરણે ત્યાં ગતિ ॥૧૦॥
કાંટા ફંગટામાં નિત્ય ફરે, ભૂત પ્રેત દૈત્યથી ન ડરે ॥
આત્મદૃષ્ટિ ને ધીરજ્ય અતિ, મોટી દશા કુશાગ્ર છે મતિ ॥૧૧॥
દર્પ રહિત બહુ દયાળ, ફરે વને ધર્મપ્રતિપાળ ॥
ફળ ફૂલ જે મળે તે જમે, નહિ તો જળપાને દિન નિગમે ॥૧૨॥

કંદ મૂળ મળે કોઈ દન, ધરી હરિને કરે ભોજન ॥
નથી સોંણે સાંભરતું ઘર, વહાલું લાગે છે વન સુંદર ॥૧૩॥
ભરતજીનું આખ્યાન છે મુખે, તેણે અસંગી રહે છે સુખે ॥
એવા થકા જોતાં જોતાં વન, ચાલ્યા પુલહાશ્રમે જીવન ॥૧૪॥
તપ કરવા છે ઈશક તને, ત્યાગ વૈરાગ્ય વહાલો છે મને ॥
ચાલતાં ચાલતાં ભૂલ્યા વાટ, મેલી મારગ ચાલ્યા ઉવાટ ॥૧૫॥
દિશ બાંધીને ચાલ્યા દયાળ, મૂકી નિજશરીર સંભાળ ॥
ત્રણ દિવસ વહી ગયા ત્યાંઈ, જળફળ મળ્યું નહિ કાંઈ ॥૧૬॥
ચોથે દિવસે ચેત ન રહ્યું, પૃથિવીએ પિંડ પડી ગયું ॥
રહી મૂરછા ઘડી બે વાર, પછી ઉઠીયા પ્રાણ આધાર ॥૧૭॥
જોયું પછી ચારેકોરે જ્યારે, દિઠી નદી દૂર થકી ત્યારે ॥
પછી ધીરે ધીરે ગયા ત્યાંય, જઈ પોતે નાયા નીરમાંય ॥૧૮॥
પૂજા કરીને પિધું છે નીર, પ્યાસ ગઈ થઈ પછી ધીર ॥
વળતો ત્યાં એક દિઠો વડ, પોતે બેઠા જઈ તેને થડ ॥૧૯॥
ત્યાં તો અસ્ત પામિયો છે દન, ત્યારે કર્યું ત્યાં સંધ્યાવંદન ॥
કર્યો નારાયણવર્મ જાપ, પછી સમર્યા હનુમાન આપ ॥૨૦॥
ત્યારે બટુવેષે બળવંત, આવી બેઠા વડે હનુમંત ॥
તેહ નિશિ જન્માષ્ટમી તણી, રાત્ય આગલી અંધારી ઘણી ॥૨૧॥
દિસે વન ભુંડું ભયંકાર, પાસે વાઘ કરે છે હુંકાર ॥
પાડે કપિ ચીસું તિયાં કાળી, નાચે વૈતાળ ને ત્યાં વૈતાળી ॥૨૨॥
થઈ રહ્યો વને હોહોકાર, બોલે ટિટડાં તમરાં તાર ॥
ગાજે મેઘ ને નદી ઘૂઘવે, માથે વિજળી વેરણ્ય ખવે ॥૨૩॥
ભૂત પ્રેત દનુજ ને દૈત્ય, યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી સહિત ॥
ફરે પાપી એવાં આસપાસે, તે દેખાય દામિની ઉજાસે ॥૨૪॥

તેથી હરિ બિતા નથી મને, અચળ છે કૃષ્ણને ભજને ॥
ત્યાં તો આવિયો એક ભૈરવ, ભૂત પિશાચ સાથે છે સર્વ ॥૨૫॥
ડાકણી શાકણી પિશાચણી, ભેળી ભૈરવી લાવ્યો છે ઘણી ॥
રક્ત લોચન હાથે ત્રિશુળ, ભૂંડું રૂપ છે પાપનું મૂળ ॥૨૬॥
અતિ ઉંચો કાળો જાણું કાળ, ફાટે મોઢે મોટો વિકરાળ ॥
તિખી ડાઢે ચાવી પશુ પંખિ, આવ્યો મનુષ્યનું માંસ ભખિ ॥૨૭॥
ભેળી દિવી હજારો હજાર, આવ્યો વડ નિકટ નિરધાર ॥
આવી ખરસમ શબ્દ કર્યો, આખા અંગમાં રુધિરે ભર્યો ॥૨૮॥
ભેળી ભૂતની સેના છે બહુ, પશુપંખિ મારી લાવ્યાં સહુ ॥
એહ વડમાં છે એનો વાસ, તિયાં જે આવે તે પામે નાશ ॥૨૯॥
પોતે ગયોતો કરવા આહાર, આવી કર્યો શબ્દ ભયંકાર ॥
તેણે ભાગિ ગયાં વનજંત, સુણિ સામા થયા હનુમંત ॥૩૦॥
કર્યો કપિ તણો કિલકાર, સુણિ ભાગિયાં ભૂત અપાર ॥
દશો દિશે શબ્દ રહ્યો છાઈ, જાગ્યા હરિ બિના નહિ કાંઈ ॥૩૧॥
ત્યારે ભૈરવ કોપિયો બહુ, કહે આવો ભૂત પ્રેતો સહુ ॥
આને ખાઈ જાઓ તતકાળ, કરો બટુ ને બાળનો કાળ ॥૩૨॥
પિયો લોહિ રાક્ષસી આ બેનું, ખાઓ રાક્ષસો માંસ જ એનું ॥
મારી ત્રિશૂળને કરો નાશ, એમ કહીને આવ્યો પ્રભુ પાસ ॥૩૩॥
ભૂત પ્રેતને આગન્યા આપી, મારી વાનરને ખાઓ કાપી ॥
ત્યારે ગર્જના કરી મહાવીરે, થયા પર્વત સમ શરીરે ॥૩૪॥
પૂચ્છે બાંધીને પાછળ લિધા, બહુ પગ તણા પ્રહાર કિધા ॥
તેણે પાપી પામ્યાં દુઃખ અતિ, મૃત્યુ ભયથી ભાગ્યાં કુમતિ ॥૩૫॥
પછી ભૈરવ ભૂતપતિ જાણી, મેલિ માથામાં મુષ્ટિકા તાણી ॥
તેણે ધડમાં ગરદન ગર્યું, મુખ નાસામાં લોહિ નિસર્યું ॥૩૬॥

પડ્યો પૃથ્વીએ ચિતોપાટ, જેમ પડે પહાડ કડેડાટ ॥
પછી ભૈરવે વિચાર્યું એહ, ફરી મારશે નહિ રહે દેહ ॥૩૭॥
હવે જેમ તેમ કરી ભાગું, એવું પાપિને વસમું લાગું ॥
એમ કપિભૈરવની લડાઈ, બેઠે જોયું બોલ્યા નહિ કાંઈ ॥૩૮॥
આપ ઐશ્વર્ય સંતાડી શ્યામ, કરાવ્યું પરબારું એ કામ ॥
એમ કરતાં રાત્ય વહી ગઈ, જામિની પહોર પાછલિ રઈ ॥૩૯॥
પછી અરુણોદય વેળા થઈ, નાયા પ્રભુજી નદીમાં જઈ ॥
કરી સંધ્યા ને આસને બેઠા, લાવ્યા હનુમાન ફળ મીઠાં ॥૪૦॥
જમ્યા ચોથે દિવસે જીવન, કહ્યું હનુમાન ધન્ય ધન્ય ॥
તમે બહુ કરી રખવાળ, નહિ તો આજતો આવ્યો તો કાળ ॥૪૧॥
હવે જ્યારે સંભારું તમને, ત્યારે સહાય કરજ્યો અમને ॥
ત્યારે હસિ બોલ્યા હનુમાન, ધન્ય સમર્થ શ્રીભગવાન ॥૪૨॥
તમે કાળ તણા મહા કાળ, તેની હું શું કરું રખવાળ ॥
પણ સંભારજ્યો સ્વામી તમે, થાશે સહાય તે કરશું અમે ॥૪૩॥
એમ કહી ગયા હનુમાન, ચાલ્યા ઉત્તરમાં ભગવાન ॥
પછી જિયાં જિયાં રાત્ય રહે, થઈ નિશંક નિર્ભય રહે ॥૪૪॥
ફળ ફૂલ અન્ન પાન જેહ, અણઈછ્યે મળે જમે તેહ ॥
એમ કરતાં કેટલાક દન, કર્યો કાળો પહાડ ઉલંઘન ॥૪૫॥
આવ્યો આગળ્ય શ્વેતશિખરિ, તેને જોતા જોતા ચાલ્યા હરિ ॥
તેતો અડ્યો છે આકાશે જઈ, રૂપા જેવો જન જિયાં નહિ ॥૪૬॥
સપ્ત ધાતુની ખાણો છે જેમાં, મોટિ મોટિ ગુફાઓ છે તેમાં ॥
દેવ તપસ્વિને રહેવા જેવો, દિઠો પર્વત સુંદર એવો ॥૪૭॥
જોઈ એ અચળની તળાટી, ઘણાં ઝાડ ઝાડી જિયાં ઘાટી ॥
રવિ શશિ પ્રકાશ ન પડે, વાટ ઘાટ જિયાં નવ્ય જડે ॥૪૮॥

પૂર્વ પશ્ચિમ દિશ ન દિસે, વન સઘન વેલી અતિશે ॥
એવા વિકટ વન મોઝાર, તેમાં ભૂલા પડ્યા બ્રહ્મચાર ॥૪૯॥
જેને દિશ વિના નથી વાટ, ચાલ્યા ઉત્તરમાં વર્ણિરાટ ॥
ત્યાં તો ગંગા આવી સુખધામ, પિધું જળ ત્યાં કર્યો વિશ્રામ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ
વનવિચરણ નામે અઠ્ઠાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૮॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછીની જે વારતા, તમે સાંભળો સહુ સુજાણ ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય જે નાથનો, તેનાં શિયાં કરું હું વખાણ ॥૧॥
ભૂલ્યે પણ નિજ દેહને, માને નહિ કોઈ દન ॥
ઈશ્વર ઈચ્છાએ તન રહ્યું, પણ પોતે ન કર્યું જતન ॥૨॥
પછી પ્રભુજી બેઠા હતા, ગેહેરી ગંગાને તીર ॥
ત્યાંથી ઉઠી ઉતરિયા, જે હતું અથાહ નીર ॥૩॥
ઉત્તર દિશામાં ચાલવા, અતિ અંતરમાં છે આનંદ ॥
ઝર્ય નગ ને નિઝરણે, ચાલ્યા ઘનશ્યામ સુખકંદ ॥૪॥
ચોપાઈ : ચાલ્યા ઉત્તર દિશે દયાળ, નિધડક થઈ તતકાળ ॥
મોટા મોટા પર્વત બે પાસે, જાણું અદ્રિ અડ્યા છે આકાશે ॥૫॥
સામ સામી ઝૂકી છે શિખર્યો, બહુ બિયામણી ઘણી ઝર્યો ॥
ચાલે નિઝરણે નીર ઘણાં, થાય ઘોષ અખંડ તે તણાં ॥૬॥
જેમ પરસ્પર ઝૂક્યા પહાડ, તેમ ઝકુંબિ રહ્યાં છે ઝાડ ॥
નમી રહ્યું કરાડ્યું કરાળ, તેમાં ચાલ્યા જાય છે દયાળ ॥૭॥
સામી નદીએ ચાલ્યા છે શ્યામ, જે કોઈ સર્વેના આતમારામ ॥
ત્યાં તો આડો આવ્યો છે અચળ, આવે તેની ગુફામાંથી જળ ॥૮॥

વહે વેગમાં ધારા પ્રચંડ, થાય ઘોષ તેહનો અખંડ ॥
ત્રણ્યે કોરે જાવા નહિ જાગ્ય, વળે કેમ જેને છે વૈરાગ્ય ॥૯॥
પછી બેઠા તિયાં ઘનશ્યામ, દિન અસ્ત પામ્યો એહ ઠામ ॥
વળતું જોયું પૂર્વે વિલોકી, દિઠો પુરુષ ત્યાં એક અલોકિ ॥૧૦॥
તેણે વણ પૂછે કહી વાત, કિયાં જાવું છે હે જગતાત ॥
પછી હરિ બોલિયા છે ત્યાંઈ, મારે જાવું છે ઉત્તર માંઈ ॥૧૧॥
પણ તમે કોણ છો દયાળ, આવ્યા આણે સમે તતકાળ ॥
ત્યારે તે કહે સુણો ભગવાન, હિમાચળ હું મૂરતિમાન ॥૧૨॥
એમ કહિને બતાવી વાટ, ગરો ગુફામાં વરણિરાટ ॥
એમાં ચાલતાં આવશે મગ, એમ કહી ન દેખાણો નગ ॥૧૩॥
પછી ચાલ્યા એમાં અવિનાશ, જેને નથી દેહનો અધ્યાસ ॥
પેઠા ઘોર અંધારી ગુફામાં, આવતી જળધારાને સામા ॥૧૪॥
ચાલતાં ચાલતાં વિત્યો પહોર, બીજાનું કેમ હૈયું રહે ઠોર ॥
માંહિ મોટા મોટા મણિધર, કૂર્મ કચલા કરી રહ્યા ઘર ॥૧૫॥
મીન મઘર્યો દાદુર જેમાં, નિઃશંક મને ચાલ્યા જાય તેમાં ॥
પછી પામિયા એહનો પાર, નિસર્યા ઘોર ગુફાને બાર ॥૧૬॥
ત્યાં તો આવિયો છે એક ધ્રોહ, ઊંડો અથાહ જંતુ સમોહ ॥
વિત્યા ત્રણ દિવસ જો ત્યાંઈ, ફળ ફુલ મળ્યું નહિ કાંઈ ॥૧૭॥
ભૂખ્યા પડી રહ્યા તિયાં રાત્ય, શું કહું એ ધીરજ્યની વાત ॥
સૂતા નિઃશંક થઈ ગઈ રેણ, જાગ્યા પ્રભાતે કમળનેણ ॥૧૮॥
નાહી સંધ્યા કરી તેહવાર, મળ્યાં ફળ ફૂલ કર્યો આહાર ॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી થોડું ઘણું, મળ્યું એંધાણ મારગ તણું ॥૧૯॥
ત્યારે ચાલ્યા એ મારગ લઈ, તિયાં દિન વિતિ ગયા કઈ ॥
પછી પુલહ બ્રહ્માના સુતન, આવ્યું આશ્રમ તેનું પાવન ॥૨૦॥

અતિ ચમતકારી છે એહ, થાય સુખી સેવે જન જેહ ॥
તપફળ મળે તિયાં તરત, જિયાં તપ કર્યું આગે ભરત ॥૨૧॥
મુમુક્ષુને છે સેવવા જેવું, જ્યાં શ્રીકૃષ્ણને છે નિત્ય રહેવું ॥
ચક્ર નદી જિયાં ચારે કોર, નાયા છે તેમાં ધર્મકિશોર ॥૨૨॥
કરી ક્રિયા ત્યાં પાઠ પૂજન, કર્યું મુક્તનાથનું દર્શન ॥
પછી ભરતે કર્યું તપ જિયાં, પોતે પણ બેઠા જઈ તિયાં ॥૨૩॥
તેની પેઠ્યે આદર્યું છે તપ, તેના જેવો કરે નિત્ય જપ ॥
જાણ્યું પામ્યા ભરત મૃગદેહ, માટે પોતે રહે છે નિસ્પ્રેહ ॥૨૪॥
એમ સંગ તજ્યો જ્યારે બાર, પછી અંતરે કર્યો વિચાર ॥
પુરંજનની કથા સંભારી, મૂક્યો બુદ્ધિનો સંગ વિસારી ॥૨૫॥
શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્મા કહેવાય, પોતાપણું માન્યું છે તેમાંય ॥
પછી ઊર્ધ્વ બાહુ કરી આપ, કરે ગાયત્રીનો નિત્ય જાપ ॥૨૬॥
ધર્યું સૂર્યનારાયણનું ધ્યાન, ગંડકીમાં કરી નિત્ય સ્નાન ॥
મુક્તનાથ સેવા મન ગમે, ફળ ફૂલ જે મળે તે જમે ॥૨૭॥
તેને જોઈ તપી ત્યાં રહેનાર, વિસ્મય પામે મન મોઝાર ॥
કહે આ તો પ્રહ્લાદ છે આપે, કાંતો ધ્રુને મૂક્યા ફરી બાપે ॥૨૮॥
કાંતો સ્વામી કાર્તિક કહીએ, કાંતો સનતકુમાર લઈએ ॥
કાંતો સનકાદિક સુજાણ, કાંતો દત્તાત્રેય પરમાણ ॥૨૯॥
ઋભુ કાંતો નારાયણ ઋષિ, તેહ વિના નહિ આ તપસી ॥
જોને કઠણ કરે તપ તને, તોય પડતા નથી મોળા મને ॥૩૦॥
જુઓ મુખ શોભા મુનિઈન્દ્ર, જાણું પૂરણ માસિનો ચંદ્ર ॥
આવા બ્રહ્મ સૃષ્ટિમાં ન ભાળ્યા, તે તો આજ નજરે નિહાળ્યા ॥૩૧॥
મોટું તપ મનુષ્યે ન થાય, તે આદર્યું છે અતિ ઉછાય ॥
એને આગળ્ય તપ આપણું, થયું ખેલવણું બાળતણું ॥૩૨॥

દિસે બાળ પણ મોટા બહુ, જોઈ વિસ્મય પામ્યા છીએ સહુ ॥
એમ માંહોમાંહિ કહે મુનિ, જોઈ તપસા તેહ પ્રભુની ॥૩૩॥
એવું તપ જોઈ બીજા જન, પ્રભુ દુઃખે દુઃખણા છે મન ॥
ભક્તિ ધર્મ દિવ્ય દેહ ધરી, રહે છે પાસે દોય હેતે કરી ॥૩૪॥
અતિ કૃશ ઉભા એક પગે, નથી દેખી શકતા તે દ્રગે ॥
જાણ્યું લડથડી પડશે નાથ, ખમા ખમા કહી દિયે હાથ ॥૩૫॥
અતિ હેત છે હરિને માથે, તેણે દંપતિ રહે છે સાથે ॥
દેહ દુર્બળ દેખ્યું ન જાય, રતિ રુધિર નહિ તનમાંય ॥૩૬॥
અંગોઅંગની જે સર્વે નાડી, તે તો થઈ રહી છે ઉઘાડી ॥
દિસે અસ્થિ આમિષ ન દિસે, ત્વચા ચોટી રહી છે તે વિષે ॥૩૭॥
દેહ જોતાં દેહ નવ્ય રહે, એમ જન જોઈ સહુ કહે ॥
એવે શરીરે આદર્યું તપ, કરે છે મુખે ગાયત્રી જપ ॥૩૮॥
તેમાં ધરે છે સૂર્યનું ધ્યાન, ભાવે કરી પોતે ભગવાન ॥
કરે છે એવું તપ હંમેશ, દેવા તપસ્વીને ઉપદેશ ॥૩૯॥
એમ તપ કર્યું માસ ચાર, સહિ મેઘતણી ઘણી ધાર ॥
કરી તેમાં ઉપાસના ઘણી, તે તો સૂર્યનારાયણ તણી ॥૪૦॥
એમ કરતાં એકાદશી જેહ, આવી પ્રબોધની નામે તેહ ॥
ત્યારે અતિ આનંદ વધારી, કર્યું જાગરણ જામિની સારી ॥૪૧॥
ત્યારે સૂર્યનારાયણે ત્યાંય, દિધું દર્શન એ નિશિ માંય ॥
અતિ સુંદર તન સ્વરૂપ, અંગોઅંગે શોભા છે અનૂપ ॥૪૨॥
દોય કર કમળ છે હાથે, નંગ જડિત મુગટ માથે ॥
કનક કડાં છે કરમાં કાજુ, દોય ભુજાએ બાંધ્યાં છે બાજુ ॥૪૩॥
કાને કુંડળ શોભે છે સાર, તેજ તેજ તેજના અંબાર ॥
હાસ્યે સહિત શોભે વદન, તેમાં કરુણાએ ભર્યાં લોચન ॥૪૪॥

એવા સૂર્યે દિધાં દરશન, અતિ આપે થઈને પ્રસન્ન ॥
તેને દેખિ ઉઠ્યા હરિ તરત, કર્યા ભક્તિએ શું દંડવત ॥૪૫॥
થયા ગદ્‌ગદ્‌ કંઠે વર્ણી, પ્રેમે ભૂલ્યા સૂધ તન તણી ॥
આંખ્યે આંસુ રોમાંચિત તન, જોડી હાથ કરે છે સ્તવન ॥૪૬॥
તમે તેજપુંજ મારતંડ, નિજ તેજે પ્રકાશો બ્રહ્માંડ ॥
ધરી કશ્યપ ઘેર અવતાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૭॥
તમારે ઉગવે કરી દયાળુ, થાય સર્વે જગત સુખાળું ॥
તેમાં પાપી પિડાયે અપાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૮॥
તમારે ઉગવે કરી કહું, કરે કાળની ગણના સહુ ॥
નીકર નોય કાંઈ નિરધાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૯॥
તમારે ઉગવે કરી આપ, સર્વે પ્રાણીનાં બાંધ્યાં છે માપ ॥
દેવ દાનવ ને નરનાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૫૦॥
તમે પ્રભુ પ્રકટ છો દેવ, સહુ જન જાણે છે એ ભેવ ॥
નથી છાનો પ્રતાપ લગાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૫૧॥
એવી સ્તુતિ કરી જોડી કર, ત્યારે ભાવે બોલ્યા ભાસકર ॥
માગો હરિ મું પાસેથી આજ, ત્યારે હરિ કહે માગું મહારાજ ॥૫૨॥
કામ, ક્રોધ, દંભ, લોભ, મોહ, ઈન્દ્રિ ગુણ આદિ જે સમોહ ॥
તેથી રક્ષા કરજ્યો અમારી, જેણે રહીએ નૈષ્ટિક બ્રહ્મચારી ॥૫૩॥
વળી જ્યારે જ્યારે હું સંભારું, ત્યારે દર્શન થાય તમારું ॥
એજ વર માગું છું તમથી, માયિક સુખ માગતો નથી ॥૫૪॥
ત્યારે સૂર્ય કહે સુખદાઈ, તમ વડે મારી છે મોટાઈ ॥
આવો તેજ પ્રતાપ છે મારો, તે તો સર્વે જાણો છે તમારો ॥૫૫॥
નથી સમર્થ તમથી અમે, પણ થાશે જે માગ્યું છે તમે ॥
એમ હરિને આપી વરદાન, પોતે થયા પછી અંતર્ધાન ॥૫૬॥

પછી તપ સમાપતિ કરી, એહ ક્ષેત્ર વખાણે છે હરિ ॥
રહ્યા ત્યાં દ્વાદશીનો દન, પછી કર્યું છે ચાલવા મન ॥૫૭॥
એમ ચરિત્ર કરે બહુનામી, જે કોઈ સર્વે ધામના ધામી ॥
જેની આગન્યામાં અજ ઈશ, વિષ્ણુ વિબુધ શારદા શેષ ॥૫૮॥
જેની આગન્યામાં માયા કાળ, સર્વે લોક વળી લોકપાળ ॥
જેની આગન્યામાં વાયુ વ્યોમ, વળી કહીએ તેજ તોય ભોમ ॥૫૯॥
એહ સર્વેના નિયંતા સ્વામી, કરે એમ ચરિત્ર બહુનામી ॥
નરતન ધર્યું છે તે માટ, એમ વરતે છે વર્ણિરાટ ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિતપશ્ચર્યા
વર્ણન નામે ઓગણત્રિસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૯॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછી કૃષ્ણદેવની, કહું કથા અતિ રસાળ ॥
ચંચળ થયા ચાલવા, ઉત્તર દિશામાં દયાળ ॥૧॥
નામિ મસ્તક મુક્તનાથને, પછી નામ્યું મુક્તને શિશ ॥
પ્રભાતે ઉઠી પધારિયા, એહ આશ્રમથી જગદીશ ॥૨॥
નગ નદિયો તળાવ ત્યાં, તરી ઉતર્યા તે પાર ॥
મહા અરણ્ય જ્યાં મનુષ્ય નહિ, ચોંપે ચાલ્યા તેહ મોઝાર ॥૩॥
હિમાચલ ભણિ ચાલિયા, જોયાં તેની તળેટીનાં વન ॥
ઝાડ પહાડ જોઈ પૃથ્વી, જોયાં વિવિધે વૃક્ષ સઘન ॥૪॥
ચોપાઈ : ઝાડ પહાડ ઉંચા છે અપારરે, જાણ્યું અડ્યા આકાશ મોઝાર રે ॥
સામસામી શાખા સંકળાણી રે, એકબીજામાં ઘણી ઘૂંચાણી રે ॥૫॥
વળી વિધ્યે વિધ્યે વેલી જેહ રે, એક બીજામાં ઉઝરી તેહ રે ॥
વન વેલી ઘૂંચાણી છે ઘાટી રે, જેને જોઈ છાતિ જાય ફાટી રે ॥૬॥

એવું ઘાટું વન છે વિષમ રે, જેમાં ન પડે રાત્યદિની ગમ રે ॥
ન દિસે ઉગી આથમે દન રે, એવું ઝાડે છે વન સઘન રે ॥૭॥
ત્યાં ફળ ફૂલ ફૂલ્યાં કંઈ રે, કંદ મૂળતણો પાર નઈ રે ॥
વળી સર સરિતા અપાર રે, અતિ અમળ જળ તે મોઝાર રે ॥૮॥
વળી ગેહેરી ગુફા ત્યાં ઘણી રે, જાણું બહુ રહ્યાં મંદિર બણી રે ॥
વળી પશુ ને પક્ષી ત્યાં ઘણાં રે, ફરે ટોળાં બોળાં તેહતણાં રે ॥૯॥
સિંહ શાર્દૂલ કાવે કેસરી રે, કપિ કુરંગ ને કંઈ કરિ રે ॥
ગેંડા રોઝ ને મહિષા ઘણા રે, વ્યાઘ્ર વારાહ બહુ બિયામણા રે ॥૧૦॥
સુરા ગાયો ને સેમર શ્યાળ રે, શશા નોળ બોળા ત્યાં વ્યાળ રે ॥
જ્યારે બોલે પરસ્પર એહ રે, થાયે શબ્દ ભયંકર તેહ રે ॥૧૧॥
મનુષ્ય જાતિએ ત્યાં ન જવાય રે, જો જાય તો પાછું ન અવાય રે ॥
એવા વનમાં એકાએક ફરે રે, અતિ ધીર કોઈથી ન ડરે રે ॥૧૨॥
ભૂત પ્રેત દનુજ ને દૈત્ય રે, એવા મળે વનમાંહિ નિત્ય રે ॥
યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી જેહ રે, ભૈરવ ભૈરવી વૈતાલી તેહ રે ॥૧૩॥
એવાં અહોનિશ વનમાં રમે રે, ત્યાં હરિ એકાએક ભમે રે ॥
જાતાં જાતાં પડે રાત્ય જીયાં રે, સુવે નિર્ભય થઈને તિયાં રે ॥૧૪॥
એમ જોતાં તે વન સમગ્ર રે, આવ્યું એક ત્યાં બુટોલ નગ્ર રે ॥
તેનો રાજા મહાદત્ત નામ રે, સર્વે પર્વતિ રાજાનો શ્યામ રે ॥૧૫॥
તેણે દિઠા ત્યાગી ઘનશ્યામ રે, અતિ હેતે રાખ્યા નિજધામ રે ॥
કરે અતિ પ્રીત્યે નિત્ય સેવ રે, જાણે આ છે મોટા કોઈ દેવ રે ॥૧૬॥
નૃપભગિની નામ મયાજી રે, દેખી હરિ થયાં બહુ રાજી રે ॥
કહે આતો મોટા કોઈ અતિ રે, નોય મનુષ્યની આવી ગતિ રે ॥૧૭॥
જોઈ હરિનાં મોટાં આચરણ રે, સેવે કલ્યાણ સારુ તે ચરણ રે ॥
પછી નાથે દયા કરી તેને રે, આપ્યું નિજજ્ઞાન એહ બેને રે ॥૧૮॥

જન્મ મરણતણું જાળ કાપ્યું રે, સુખ અંતરે અખંડ આપ્યું રે ॥
રહ્યા ત્યાં થોડા ઘણા દિન રે, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા છે જીવન રે ॥૧૯॥
તપ કરવા ઈશક છે અતિ રે, બીજી વાત તે નથી ગમતિ રે ॥
શહેર પુર નગ્ર ઘોષ ગામ રે, નથી ગમતું રહેવા એ ઠામ રે ॥૨૦॥
મેડી મહોલ હવેલી આવાસ રે, તેમાં રહેતાં રહે છે ઉદાસ રે ॥
માટે વેગે ચાલ્યા ત્યાંથી વને રે, તેંયે રાજી થયા બહુ મને રે ॥૨૧॥
મુક્તનાથથી આવ્યા એ અરણ્ય રે, તેને વીતિ ગયા કાળ ત્રણ રે ॥
ચાલ્યા ગહન વનને માંઈ રે, ખાવાં ફળ ફૂલ નિત્ય ત્યાંઈ રે ॥૨૨॥
તે પણ મળે કે ન મળે ટાણે રે, તોય મન અધિર ન આણે રે ॥
એવા થકા વિચરે છે વને રે, અતિ ત્યાગ વૈરાગ્ય છે તને રે ॥૨૩॥
જાતાં ઉત્તર દિશને માંઈ રે, આવ્યો વડ રૂડો એક ત્યાંઈ રે ॥
ત્યાંથી નદી તળાવ નિકટ રે, અતિ ઉંચો વિસ્તારે છે વટ રે ॥૨૪॥
તેને આસપાસે ગજ ફરે રે, બિજા શબ્દ ભયંકર કરે રે ॥
ત્યાંથી ઉગમણું એક તાલ રે, વહે ઉત્તરમાં જળમાલ રે ॥૨૫॥
નડથુંબડે વિંટ્યો છે વડ રે, બેઠા દીઠા યોગી તેને થડ રે ॥
મૃગાજિન પર બેઠા આપ રે, માથે જટા મોટી છે નિષ્પાપ રે ॥૨૬॥
આછાદને ઢાંકેલ કોપીન રે, નથી તે પણ વસ્ત્ર નવીન રે ॥
તેહ વિના નથી બીજું પાસ રે, માયિક સુખથી છે ઉદાસ રે ॥૨૭॥
શાળગ્રામની સેવા કીધી છે રે, ગીતા પાઠ કરવા લીધી છે રે ॥
એવા ગોપાળ યોગી ઉદાર રે, તેને નાથે કર્યો નમસ્કાર રે ॥૨૮॥
ત્યારે ઉભા થઈ યોગિરાય રે, મળ્યા હેત આણિ ઉરમાંય રે ॥
જેમ વહાલાં વેગળેથી આવે રે, તેને મળે જેમ અતિ ભાવે રે ॥૨૯॥
એમ પામ્યા છે અતિ આનંદ રે, પછી મળી બેઠા મુનિઈન્દ રે ॥
કહ્યું એકબીજાનું વૃતાંત રે, ત્યારે વાધિયું હેત અત્યંત રે ॥૩૦॥

કહે આપણે રહેશું બે મળી રે, બોલ્યા પ્રભુજી એવું સાંભળી રે ॥
કહ્યું તમે ગુરુ ને હું શિષ્ય રે, આપો રૂડો મને ઉપદેશ રે ॥૩૧॥
રહ્યા ગોપાળયોગિને પાસ રે, કર્યો યોગશાસ્ત્રનો અભ્યાસ રે ॥
કાવે જે કોઈ અષ્ટાંગ યોગ રે, શિખ્યા જેથી મટે ભવરોગ રે ॥૩૨॥
મોટિ બુદ્ધિવાળા ઘનશ્યામ રે, શિખ્યા યોગ અંગ કહું નામ રે ॥
યમ નિયમ આસન જેહ રે, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર તેહ રે ॥૩૩॥
ધારણા વળી ધ્યાન જે કહીએ રે, અષ્ટમું અંગ સમાધિ લહીએ રે ॥
તેમાં જુજવા ભેદ છે બહુ રે, શિખ્યા થોડે દને હરિ સહુ રે ॥૩૪॥
એક વાર સાંભળે છે જેહ રે, શિખિ કરી દેખાડે છે તેહ રે ॥
વળી શિખ્યા છે પ્રથમ પેલે રે, તે પણ કરી દેખાડે છેલે રે ॥૩૫॥
બસ્તિ બે પ્રકારની લહીએ રે, નેતિ કુંજર ક્રિયા તે કહીએ રે ॥
નોળિ શંખપ્રક્ષાલન નામ રે, મોર્ય શિખ્યા છે એ ઘનશ્યામ રે ॥૩૬॥
તે તો સર્વે દેખાડે છે કરી રે, ગુરુ ગોપાળ યોગિને હરિ રે ॥
જોઈ ગુરુ કરે છે વિચાર રે, નોય મનુષ્ય આ નિરધાર રે ॥૩૭॥
આ તો કૃષ્ણ છે ગોલોકપતિ રે, આવ્યા છે પોતે ધરી મૂરતિ રે ॥
આવો હું જે અતિ નિસ્પ્રેહ રે, તેને ન થાય બીજે સનેહ રે ॥૩૮॥
માટે જાણું છું જરૂર કૃષ્ણ રે, એવે ભાવે કરે નિત્ય દ્રષ્ણ રે ॥
એમ પરસ્પર ગુરુપણું રે, રાખે એક બીજા માંહિ ઘણું રે ॥૩૯॥
કંદ મૂળ ફળ ફુલ વળી રે, જમે આનંદે એકઠા મળી રે ॥
એમ વિત્યું એ સ્થાનકે વર્ષ રે, કરી ઉગ્ર તપ થયા કૃષ રે ॥૪૦॥
શીત ઉષ્ણ ને મેઘની ધાર રે, સહ્યું સર્વે શરીર મોઝાર રે ॥
એમ તપ કરે વનમાંય રે, અતિ ધીરજ્ય પર્વતપ્રાય રે ॥૪૧॥
એવા યોગી મોટા જે દયાળ રે, જોઈ પાસે વસ્યા પશુપાળ રે ॥
વસ્યા ગાયો તણા ઘોષ કરી રે, ત્યાં તો કેડયે પડિયા કેસરી રે ॥૪૨॥

નિત્ય કરે તે ગાયોની ઘાત રે, તેની કહી યોગિ આગે વાત રે ॥
કહે ગોવાળ અમે અનાથ રે, અમારે છે એ ગાયો મિરાંથ રે ॥૪૩॥
તેને વાઘ કરશે જો નાશ રે, ત્યારે અમારે સઈ ગુંજાશ રે ॥
એવી સાંભળી દીનતા વાણી રે, બોલ્યા યોગી તેને દુઃખી જાણી રે ॥૪૪॥
કહે મ બિયો તમે ગોવાળ રે, કરશે હરિ સહુની રખવાળ રે ॥
એમ કહી લિધો શંખ હાથે રે, વજાડિયો છે તે યોગિનાથે રે ॥૪૫॥
જેટલામાં સંભળાણો શબ્દ રે, ભાગ્યાં હિંસક મૂકી એ હદ રે ॥
વળી ત્યાં વસતા'તા જે વાઘ રે, તેણે પણ કર્યું વન ત્યાગ રે ॥૪૬॥
રહ્યાં સુખે ગાયો ને ગોવાળ રે, પ્રભુ ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ રે ॥
રહ્યા કાંઈક પોતે પછી ત્યાંય રે, વાંચે ગીતાનો બીજો અધ્યાય રે ॥૪૭॥
પછી આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ રે, નિશ્ચે કરિયું જેવું છે રૂપ રે ॥
પ્રત્યાહાર કરી મહામતિ રે, ઈન્દ્રિ પ્રાણ અંતઃકરણ વૃત્તિ રે ॥૪૮॥
તેને આત્મામાં વાળી લીધી રે, પછી ધીરજ્યે ધારણા કિધિ રે ॥
એમ કેટલાક કાળ ગયા રે, આતમાને વિષે સ્થિર રહ્યા રે ॥૪૯॥
ધ્યાનયોગ તેની જે સમાધિ રે, તેની પક્વ દશા અતિ સાધિ રે ॥
કહ્યું એમ યોગિને જીવને રે, એવી ક્રિયાઓ કરે છે વને રે ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ
ગોપાળયોગીને મળ્યા એ નામે ત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૦॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, સુણો સહુ થઈ સાવધાન ॥
કૃપાનિધિ કૃષ્ણદેવનાં, કહું ચરિત્ર અમૃત સમાન ॥૧॥
નાથ પ્રતાપે નિજ આતમા, દેખી અખંડ રૂપ અનુપ ॥
તેની બ્રહ્મ સાથે કરી એકતા, પછી થયા બ્રહ્મસ્વરૂપ ॥૨॥

એવા યોગને શિખિયા, ગોપાળ યોગી જેહ ॥
સ્નેહ કરી શ્રીહરિએ, તેને શિખવિયું છે તેહ ॥૩॥
તેણે કરી તર્ત થયા, યોગી તે બ્રહ્મસ્વરૂપ ॥
અતિ પ્રકાશક આતમા, તેહ જાણ્યું પોતાનું રૂપ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી યોગિને જણાણું એમ, આને મનુષ્ય કહેવાય કેમ ॥
થયું જ્ઞાન યથારથ જ્યારે, બોલ્યા ગોપાળ યોગી તે વારે ॥૫॥
નરનારાયણ ઋષિરાય, થઈ બ્રહ્મચારી આવ્યા આંય ॥
બહુ જીવનાં કરવા કાજ, આપે પ્રકટ થયા મહારાજ ॥૬॥
એમ નિશ્ચે કર્યો નિરધાર, નારાયણ તે આ બ્રહ્મચાર ॥
એવા જાણી પછી ધર્યું ધ્યાન, ચોટિ વૃત્તિ મૂર્તિમાં એક તાન ॥૭॥
તેણે વીસરિયો નિજ દેહ, થયો મૂર્તિમાં અતિ સનેહ ॥
જાણ્યું આપ મળ્યું સુખ મોટું, બીજું સરવે લાગ્યું છે ખોટું ॥૮॥
એવા મોટા યોગી જે ગોપાળ, તેતો ભૂલ્યા દેહ થોડે કાળ ॥
અતિ વિસ્મૃતિ થઈ જ્યારે, મૂક્યો માયિક દેહને ત્યારે ॥૯॥
પછી શ્રીકૃષ્ણદેવ પ્રતાપે, ગયો ગોલોકમાં યોગી આપે ॥
પછી બ્રહ્મચારી નીલકંઠે, કરી ક્રિયા તેની રૂડિ પેઠ્યે ॥૧૦॥
પછી મૂકિ પોતે એહ સ્થાન, ચાલ્યા પૂરવમાં ભગવાન ॥
રહી અખંડ બ્રહ્મસ્વરૂપ, ચાલ્યા આપે આપ બ્રહ્મરૂપ ॥૧૧॥
નાસાગ્ર દૃષ્ટિ કરીને સ્થિર, ચાલ્યા જેમ કમાનનો તિર ॥
કૃષ્ણ માંહિ છે દૃષ્ટિ અખંડ, નથી દેખતા પિંડ બ્રહ્માંડ ॥૧૨॥
દિશ વિના નથી બિજો રાહ, ગયા ત્યાં થકી આદિવારાહ ॥
તિયાં ત્રણ દિવસ પોતે રહ્યા, ત્યાંના વાસિને દર્શન થયાં ॥૧૩॥
નિર્ખિ આનંદ પામિયાં અતિ, જાણું આવ્યા શું આ બૃહસ્પતિ ॥
એમ જનને આનંદ આલી, પછી ત્યાં થકી નિસર્યા ચાલી ॥૧૪॥

ગયા બંગદેશમાં દયાળ, આવ્યું સીરપુર શહેર વિશાળ ॥
સિદ્ધવલ્લભ તેનો છે રાયે, ગયા પોતે ત્યાં અણઈચ્છાયે ॥૧૫॥
તે નરેશે પ્રાર્થના કરી, રાખ્યા ચોમાસું ત્યાં ભાવ ભરી ॥
દિઠા અતિ ત્યાગી એકાએક, રાખ્યો પાસળે એક સેવક ॥૧૬॥
તેનું નામ છે ગોપાળદાસ, કરે ટેલ્ય રહે નિત્ય પાસ ॥
તિયાં બિજા ભેખધારી બહુ, રાખ્યા ચોમાસું કરવા સહુ ॥૧૭॥
તે તમોગુણી મંત્ર અધ્યાસી, સર્વે શૂદ્ર દેવના ઉપાસી ॥
તેના જુજવા જુજવા વેશ, કોઈ મુંડેલ કેનેક કેશ ॥૧૮॥
કોઈ નાગા કોઈને કૌપીન, કોઈ ન રાખે વસ્ત્ર નવીન ॥
તેમાં સોએક તપસ્વી સઈ, તેતો બેસે તડકામાં જઈ ॥૧૯॥
કોઈ વર્ણી ને કોઈ સંન્યાસી, કોઈ હંસ ને કોઈ ઉદાસી ॥
કોઈ કહે મુખે કાળિ કાળિ, કોઈ કહેતું બેચરાવાળિ ॥૨૦॥
કોય ભૈરવ ભૈરવ રહ્યા ભણી, કોઈ ભજે ભવાની જોગણી ॥
કોઈ મુનિ ને કોઈક બોલે, કોઈ અહોનિશ આંખ્ય ન ખોલે ॥૨૧॥
કેક ખાખી કેક હુડબંગા, એમ મળ્યા બહુ અડબંગા ॥
થયા સિદ્ધ ભુંશિ બહુ શેલિ, ભંગી જંગી ભેળા થયા ફેલિ ॥૨૨॥
તેને રાજા જાણી મોટા સિદ્ધ, આપે રસોઈયો રૂડિ વિદ્ધ ॥
આસન સારુ આપી ગાદલાં, કરે સનમાન રાજા ભલાં ॥૨૩॥
ત્યારે યોગી બોલે બળે બહુ, કરે વાત સિદ્ધાઈની સહુ ॥
એમ કરતાં આવ્યો વરષાત, વાયો વાયુ થયો ઉતપાત ॥૨૪॥
ખવે વિજળિ વારમવાર, વરષે મેઘ તે મુશળધાર ॥
ગરજે ઘોર ને કડાકા કરે, ઉપરે જળ અખંડ ઝરે ॥૨૫॥
એવી અખંડ મંડાણિ એલી, ચાલ્યા પૃથ્વીયે પૂર રેલી ॥
તેમાં પોઢિ રહ્યા પોતે નાથ, તન પર ચડી રેતિ હાથ ॥૨૬॥

પછી સેવક આવી સવારે, કાઢ્યા કાદવ માંહિથી બારે ॥
વર્ષે મેઘ મચિ બહુ ઝડી, આંખ્ય ઉઘડે નહિ એક ઘડી ॥૨૭॥
એમ ચારે માસ વૂઠો ઘન, પહોંચે સિદ્ધાઈ કેટલા દન ॥
અતિ વર્ષાતે અસોયા થયા, પછી રાત્યે રાત્યે ભાગિ ગયા ॥૨૮॥
ધીરે ધીરે સિદ્ધ ગયા નાસી, કરવા લાગ્યા લોક તેની હાંસી ॥
કહે મોટા સિદ્ધ ગયા ચાલી, આ જો પડ્યાં છે આસન ખાલી ॥૨૯॥
એક બેઠા રહ્યા બ્રહ્મચારી, તેને જોઈ નમ્યાં નરનારી ॥
કહે સિદ્ધ તો આ એક ખરા, બીજા દંભી ભાગિ ગયા પરા ॥૩૦॥
રાજા નમ્યો જાણી હરિ મોટા, બીજા સર્વેને જાણ્યા છે ખોટા ॥
વાધ્યું પ્રભુજીનું બહુ માન, બીજાનું ન કરે સનમાન ॥૩૧॥
તેણે કરી બળ્યા બિજા બહુ, આવ્યા મળી મારવાને સહુ ॥
નાખી અડદ મંતરી મૂઠું, પડ્યું જે જે કર્યું તે તે જુઠું ॥૩૨॥
પછી સેવક હતો જે પાસ, કરતો સેવા જે ગોપાળદાસ ॥
તેને માથે નાખી એણે મૂઠ્ય, પડ્યો ભૂમિએ ન ફેરે પૂંઠ્ય ॥૩૩॥
આવ્યું મોઢે ફીણ તેને જોઈ, નહિ જીવે કહે સહુ કોઈ ॥
પછી રાજાએ સિદ્ધ બોલાવી, કહ્યું આને લેવો જ ઉઠાવી ॥૩૪॥
ત્યારે સિદ્ધને છે મરડ ભારી, કહ્યું જીવાડશે બ્રહ્મચારી ॥
ત્યારે રાયે જોડ્યા આવી હાથ, કહ્યું આને જીવાડીયે નાથ ॥૩૫॥
પછી હરિ તેને પાસે જઈ, ઉઠાડ્યો શ્રીકૃષ્ણ મંત્ર કઈ ॥
ઉઠ્યો તર્ત લાગી નહિ વાર, પામ્યાં વિસ્મય સહુ નરનાર ॥૩૬॥
કહે આતો છે પોતે શ્રીકૃષ્ણ, મોટાં ભાગ્ય થયાં એનાં દ્રષ્ણ ॥
વળી એમ કહે નરનારી, કૃષ્ણ નહિ તો કૃષ્ણભક્ત ભારી ॥૩૭॥
પછી મૂઠ્ય નાખિતિ જે સિદ્ધે, પડી તેને માથે ભલિ વિધ્યે ॥
પડ્યો પડાક પૃથ્વી માંઈ, મુખમાં ગઈ ધૂળ્ય ભરાઈ ॥૩૮॥

આવ્યું મોઢે ફીણ ફાટ્યું ડાચું, થયું જીવ્યાની કોરનું કાચું ॥
પછી તેણે તેના સિદ્ધ લાવી, કર્યા ઉપાય બહુ બોલાવી ॥૩૯॥
તેણે ફેર પડ્યો નહિ રતિ, ત્યારે કરી હરિને વિનતિ ॥
પછી નાથ તેને પાસ આવી, કહી મંત્રને લિધો જીવાવી ॥૪૦॥
ત્યારે સિદ્ધરાજા સહુ મળી, કરી સ્તુતિ હરિજીની વળી ॥
જાણ્યા રાજાએ મોટા છે સરે, થયો પરિવાર સહિત આશરે ॥૪૧॥
જે જે હતો એ સિદ્ધનો વર્તા, મૂઠ્ય નાખી વાળિ પેટ ભર્તા ॥
તે તો નીલકંઠે ભાંગ્યો ભય, થયા મનુષ્ય સહુ નિરભય ॥૪૨॥
લાવી વસ્ત્ર ધન આગે ધરે, હરિ ત્યાગી છે તેને શું કરે ॥
એટલાકમાં વિપ્ર તૈલંગ, આવ્યો નારી સુત લઈ સંગ ॥૪૩॥
ભણ્યો વેદ શાસ્ત્ર ને પુરાણ, પ્રસિદ્ધ વિપ્ર પૃથ્વી પ્રમાણ ॥
આવ્યો સિદ્ધવલભરાય પાસ, મને દાન લેવાની છે આશ ॥૪૪॥
પછી તે રાજા છે ધર્મવાન, આપ્યું ભણ્યો જાણી ભારે દાન ॥
આપ્યો હસ્તિ ને કાળપુરુષ, લેતાં વિપ્ર થયો કાળો મષ ॥૪૫॥
ગૌર મટિને થયો છે શ્યામ, ત્યારે નિંદા કરવા લાગ્યું ગામ ॥
પછી હરિ પાસે વિપ્ર આવી, અતિ દીનતાએ વાણી કાવી ॥૪૬॥
હે મહારાજ હું તો હતો દુઃખી, દાન લઈ થવા ગયો સુખી ॥
ત્યાં તો સામું દુઃખ થયું ઘણું, હવે શું માહાત્મ્ય જીવ્યા તણું ॥૪૭॥
માટે ત્યાગીશ હું હવે તન, થાય તો તમે કરો જતન ॥
પછી દુઃખી વિપ્ર હરિ જાણી, દયાળે દયા એ પર આણી ॥૪૮॥
કહ્યો શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર કાને, મટિ શ્યામ થયો ગૌર વાને ॥
પછી બ્રાહ્મણ લાગિયો પાય, કહ્યું રહ્યો હું મન્યખામાંય ॥૪૯॥
પછી ગાતો પ્રભુજીના ગુણ, ગયો દેશ પોતાને બ્રાહ્મણ ॥
એવા પ્રભુજી બહુ પ્રતાપી, કર્યા સુખી બહુ દુઃખ કાપી ॥૫૦॥

ત્યાગ વૈરાગ્ય ઉરમાં અતિ, સહુ પર વર્તે મહામતિ ॥
એમ કરતાં ગયું ચોમાસું, આવ્યો કાર્તિક ઉતર્યો આસુ ॥૫૧॥
પછી હરિ ને બીજા જે સિદ્ધ, તેને પૂજયા નૃપે બહુવિધ ॥
પછી ચાલ્યા છે ત્યાં થકી સહુ, હરિસંગે બીજા સિદ્ધ બહુ ॥૫૨॥
આવ્યા કામાક્ષિ દેવીની ઝાડીએ, ઉતર્યા સિદ્ધ સહુ વાડીએ ॥
પછી રસોઈ કરવા કાજ, કર્યો ભેળો સરવે સમાજ ॥૫૩॥
તેને સમીપે છે એક ગામ, વસે દ્વિજ ત્યાં પિબૈક નામ ॥
સિદ્ધ મંડળ આવ્યું સાંભળી, ઉઠ્યો તર્ત તિયાં થકી બળી ॥૫૪॥
કહે સિદ્ધાઈ એની ચૂંથિ નાખું, કરી ગુલામ ને ઘેર રાખું ॥
જોજ્યો માતાજીએ કરી મેર, આવ્યાં વણગોત્યાં પશુ ઘેર ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર
નામે એકત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૧॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, હરિકથા કહું અનૂપ ॥
દુષ્ટને દુઃખદાયી છે, છે સંતને સુખરૂપ ॥૧॥
અસુર જે અવનિ રહ્યા, બદલાવીને બીજો વેશ ॥
તેને તે અર્થે શ્રીહરિ, ફરે છે દેશ પ્રદેશ ॥૨॥
જે કારણ અવતાર છે, તે કરવા થયા છે તૈયાર ॥
હરિ ઈચ્છાએ આવિયા, પ્રભુ એહ વાડી મોઝાર ॥૩॥
પિબૈક ત્યાં પરિયાંણિયો, કરવા તે સિદ્ધોની ઘાત ॥
નિદાન તેમાંથી જે નિપજ્યું, તેની સાંભળજ્યો સહુ વાત ॥૪॥
ચોપાઈ : હતો બ્રાહ્મણ મોર્યએ શુદ્ધ, મળી વામિએ કર્યો અશુદ્ધ ॥
કૌલાર્ણવ ભણેલે ભૂદેવે, મળી ભ્રષ્ટ કર્યો તતખેવે ॥૫॥

થયો કાળી ઉપાસક ભારી, નિત્ય પ્રત્યે પિવે કુલવારી ॥
વળી સિદ્ધને જીતવા કાજ, તેદિ સજયો સરવે સમાજ ॥૬॥
મદ્ય માંસ ખાઈ થયો મસ્ત, તિખું ત્રિશૂલ લીધું છે હસ્ત ॥
કર્યો સિંદૂર લેપ લલાટે, ચાલ્યો સિદ્ધને જિતવા માટે ॥૭॥
રજે ભિંજેલ કુંકુમ લઈ, ચાલ્યો કપાળે ચાંદલો દઈ ॥
વળી કુલવારી ખૂબ પીધું, વધ્યું તે શરીરે છાંટી લીધું ॥૮॥
ચાલ્યો મત્સ્ય ચાવી મદમાતો, શિશે બાંધ્યો છે પટકો રાતો ॥
માથે ઘણા ઘૂંચાણા મુવાળા, તે દિસે છે ભૂંડા ભમરાળા ॥૯॥
સિદ્ધ પ્રસિદ્ધ પોતે કહેવાય, તેને જાણે સહુ દેશમાંય ॥
કોઈ સામું આવીને ન ભાંખે, ભાંખે જો કોઈ તો મારી નાખે ॥૧૦॥
એવો ભૂંડાયે ભર્યો અપાર, મદ્ય ચ્યાર વારનો પિનાર ॥
કંઠે બાંધ્યાં છે અસ્થિ માંઝાર, થયો સિદ્ધ જીતવા તૈયાર ॥૧૧॥
નરનારી જે રહે ગામ વાસે, સંગે લઈ આવ્યો સિદ્ધને પાસે ॥
વળતો આવીને બોલિયો એમ, પાખંડિયો સિદ્ધ કાવો કેમ ॥૧૨॥
સિદ્ધ તો એક હું છઉં આજ, તમ જેવા તો છે મારું ખાજ ॥
મોટા મોટાને મેં જીતી લીધા, તમ જેવા શિષ્ય કંઈ કિધા ॥૧૩॥
જે જે આવીને મને નમિયા, તે તે સરવે જીવતા રિયા ॥
જેણે જેણે બાંધિ મુજ સાથે, તેને માર્યા મૂકી વીર માથે ॥૧૪॥
માટે તમે મનમાં વિચારી, થાઓ શિષ્ય માળાઓ ઉતારી ॥
ઉતારો ઉપવીત અચિર, નહિ તો હમણાં હોકારુ છું વીર ॥૧૫॥
ભૂત પ્રેત લાવી સંગે ઘણાં, ખાઈ જાશે માંસ તમતણાં ॥
એમ બોલ્યો એ બળમાં બહુ, બિના હરિ વિના સિદ્ધ સહુ ॥૧૬॥
કહે જેમ એ કહે તેમ કરીએ, તો આવ્યા મોતમાંથી ઉગરીએ ॥
નહિ તો મારશે વીરને મેલી, માટે મેલિયે માળા સંકેલી ॥૧૭॥

મેલો જનોઈ પણ ઉતારી, એમ સહુ સિદ્ધે વાત વિચારી ॥
ત્યારે હરિએ સિદ્ધ પ્રત્યે કહ્યું, રાખો ધીરજ્યે હાકલી હૈયું ॥૧૮॥
કરે શિષ્ય મોરે મર મને, પછી થાવું તમારે સહુને ॥
તોય સિદ્ધે ધીરજ ન ધારી, કહ્યું નાખશે તમને મારી ॥૧૯॥
મહા દુષ્ટ એ પાપી છે બહુ, એને અમે જાણું છઉં સહુ ॥
એવી સિદ્ધ હરિની જે વાણી, સુણી બોલ્યો અતિ ક્રોધ આણી ॥૨૦॥
ત્યારે પિબૈક કહે બ્રહ્મચારી, તને દેખાડું સામર્થિ મારી ॥
જો તું આ લીલા વડના હાલ, હમણાં કરું છું સુકવી સાલ ॥૨૧॥
એમ કહી નાખી મૂઠ જ્યારે, વડ સૂકી ગયો તેહવારે ॥
કહે માન્ય વર્ણી વાત મારી, નહિતો આ ગતિ જાણજે તારી ॥૨૨॥
ત્યારે હરિ કહે ન બિયું અમે, કરવું હોય તે કરો સુખે તમે ॥
એમ કહીને વીર આસને, બેઠા હરિ તે અચળ મને ॥૨૩॥
બીજાની તો ધીરજ્ય ન રહી, બેઠા કૃષ્ણ કેડે કંપે જઈ ॥
પછી પિબૈકે અડદ મંતરી, નાખ્યાં હરિ ઉપર રીસ કરી ॥૨૪॥
તેણે હરિને ન થયું કાંઈ, ત્યારે દ્વિજ કોપ્યો મનમાંઈ ॥
કહે રહેજ્યે ખબરદાર થઈ, આજ માર્યા વિના મૂકું નઈ ॥૨૫॥
એમ કહી નાખી મૂઠ એણે, ફેર પડ્યો નહિ કાંઈ તેણે ॥
ત્યારે પિબૈકે પણ એ લીધું, તને માર્યાનું નિશ્ચય મેં કીધું ॥૨૬॥
કરવું હોય તે કર સ્મરણ, આજ આવ્યું તારું ચાલી મરણ ॥
નાખું છું કાળ ભૈરવની મૂઠું, તારા જીવવાનું જાણે જૂઠું ॥૨૭॥
ત્યારે હરિ કહે બેઠો છું હું જ, કરવું હોય તે કરને તુંજ ॥
ત્યારે મૂક્યા છે ભૈરવ વીર, તોય હરિ બેઠા રહ્યા સ્થિર ॥૨૮॥
આવ્યા ભૈરવ ને વીર દોઈ, તે તો સામું શક્યા નહિ જોઈ ॥
પાછા પિબૈક ઉપર પડ્યા, ઉલટા નાખતલને નડ્યા ॥૨૯॥

પડ્યો કાળી ઉપાસક ઢળી, ચાલ્યું મુખેથી લોહી નિકળી ॥
આવી મૂરછા ન રહી સૂધ, પડ્યો અવનીએ ઉંધ મુંધ ॥૩૦॥
પછી મોડેથી મૂરછા વળી, ઉઠી બોલ્યો છે બળમાં વળી ॥
કહ્યું ઉભો રહેજ્યે બ્રહ્મચારી, મેલું બટુભૈરવ નાખે મારી ॥૩૧॥
ત્યારે હરિ કહે મોકલો સુખે, મૂક્યા બટુવીરને વિમુખે ॥
તે તો બિને પાછા વળી ગયા, પાછા પિબૈકને વળગિયા ॥૩૨॥
નાખ્યો ભૂમિએ પાડી પડાક, ધ્રુજી ધરણી એ પડ્યો ધડાક ॥
વળી તડીતડફડી ઉઠ્યો, બોલ્યો પ્રભુજી ઉપર રૂઠ્યો ॥૩૩॥
કહે મૂકું છું વીર મહા કાળી, તને નહિ મારે બીજા ટાળી ॥
એમ કહીને તેને મૂકિયાં, તે તો હરિ પાસે ન ઢૂંકિયાં ॥૩૪॥
પાછા ફરીને લાગિયા એને, ઢાળી પાડિયો ભૂમિએ તેને ॥
થયો અસોયો ન રહી સૂધ, તોય વામી ન મૂકે વિરુદ્ધ ॥૩૫॥
પડી પહોર ઉઠી ઉભો થયો, વળી પ્રભુજીને કહેવા રહ્યો ॥
કહે છે ઉભો રહેજ્યે બ્રહ્મચારી, હવે કરું છું વલે હું તારી ॥૩૬॥
બહુ વીર સહિત હનુમંત, મૂકું તેને કરે તારો અંત ॥
એમ કહીને મૂક્યા તેવાર, આવી તેણે કર્યો નમસ્કાર ॥૩૭॥
કરી પ્રણિપત પાછા ગિયા, બહુ પિબૈક પર કોપિયા ॥
આવી વળગ્યા તે વિપ્રને સહુ, પડ્યો વિપ્ર ભૂંડે હાલે બહુ ॥૩૮॥
ફાટ્યું મોઢું ને આવિયું ફિણ, પડી અંગની નાડિયું ક્ષીણ ॥
માથું ગરિ ગયું મહિ માંઈ, મુખમાં ગઈ ધૂડચ ભરાઈ ॥૩૯॥
પડ્યો ભેચક થઈ રીત્ય ભૂંડી, આંખ્યો ઉતરી ગઈ છે ઊંડી ॥
નાક મુખમાંથી લોહી વહ્યું, પછી ઉઠવા જેવું ન રહ્યું ॥૪૦॥
ત્યારે તેનાં સંબંધી સહુ મળી, લાગ્યાં પાય પ્રભુજીને લળી ॥
કહે દયા કરો એને હરિ, હવે નહિ કરે એ આવું ફરી ॥૪૧॥

માગતો હતો તે ફળ મળ્યું, મહા અહંકારીનું માન ગળ્યું ॥
પછી પ્રભુએ તેને ઉઠાડ્યો, ઉઠી વિપ્ર પ્રભુ પગે પડ્યો ॥૪૨॥
કર્યા દંડવત બહુ વાર, કહે આવ્યો નવે અવતાર ॥
પછી સિદ્ધ હતા તેને જોઈ, આપી બ્રાહ્મણે તેને રસોઈ ॥૪૩॥
એમ કરી ગયો ઘેર જ્યારે, મન રહ્યું નહિ એવું ત્યારે ॥
પૂજ્યો કાળ ભૈરવને જઈ, મદ્ય માંસ બલિદાન દઈ ॥૪૪॥
મૂક્યો હરિ માથે તતકાળ, આવ્યો ભયંકર વિકરાળ ॥
ભૂંડું મુખ તે ભર્યું રુધિરે, લાંબો ને નથી વસ્ત્ર શરીરે ॥૪૫॥
આંખ્યું રાતિ અતિ કાળો સાહિ, લીધું ત્રિશૂળ તે કરમાંહિ ॥
એવે રૂપે પ્રભુ પાસે આવ્યો, પણ આવીને કાંઈ ન ફાવ્યો ॥૪૬॥
છેટે બેસી રહ્યો આખી રાત્ય, હરિ હસ્યા જોઈ પરભાત્ય ॥
પછી નાવા ચાલ્યા જ્યારે હરિ, ત્યારે એના સામિ દૃષ્ટિ કરી ॥૪૭॥
ત્યારે થરથર ધ્રુજીને ભાગ્યો, જઈ પિબેકને કેડે લાગ્યો ॥
કહે આજ નિશ્ચે એને મારું, ત્યારે પ્રભુજીએ કર્યું વારુ ॥૪૮॥
કહે એનું ખાધું સિદ્ધે અન્ન, તેની તારે કરવી જતન ॥
પછી બ્રાહ્મણ પાસે ભૈરવ, જઈ કઈ છે વાત સરવ ॥૪૯॥
આજ મૃત્યુ કરવું તારું, પણ વર્ણિએ કર્યું છે વારું ॥
એમ કહિને ભૈરવ ગિયો, દ્વિજ પ્રભુને પાસે આવિયો ॥૫૦॥
જાણી ઈશ્વર નામિયું શિશ, કહે કરજયો ગુના બકશિશ ॥
એમ કહિને વારમવાર, કરે બહુ પોતાને ધિક્કાર ॥૫૧॥
કહે ભણી ગણી ભજયાં ભૂત, કર્યાં બહુ ભૂંડાં કરતૂત ॥
કર્યાં કુકર્મ તજી આચાર, એવો પાપી હું તેને ધિક્કાર ॥૫૨॥
એમ કહી ગ્રહ્યું હરિચરણ, પ્રભુ આવ્યો હું તમારે શરણ ॥
એમ કહીને થયો છે શિષ્ય, જાણી મહારાજને જગદીશ ॥૫૩॥

ધાર્યો પ્રથમના જેવો ધર્મ, મૂક્યાં બીજાં જે કરવાં કુકર્મ ॥
કૌલાર્ણવાદિ ગ્રંથ સંભાળી, શાસ્ત્ર બાહ્ય જાણી દીધાં બાળી ॥૫૪॥
ભાગવત ગીતા પછી ભણ્યો, સાચો ભક્ત શ્રીકૃષ્ણનો બણ્યો ॥
એવું ચરિત્ર કરી દયાળ, પછે ત્યાંથી ચાલ્યા તતકાળ ॥૫૫॥
હતા સિદ્ધ તેને શીખ દીધી, પોતે વાટ નવલખાની લીધી ॥
મનુષ્યાકૃતિ સામર્થિ અપાર, ધન્ય જન મોદન ભંડાર ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર
નામે બત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૨॥

પૂર્વછાયો : બહુનામી કૃષ્ણદેવનાં, સુણો ચરિત્ર સર્વે રસાળ ॥
ભક્ત અભક્ત કારણે, ફરે હદ્ય બેહદ્યે દયાળ ॥૧॥
સંતને સુખ આપવા, દેવા દુષ્ટ જનને દંડ ॥
તેજ કારણ પ્રભુએ, પૃથ્વીએ ધર્યું છે પંડ ॥૨॥
જિયાં જિયાં જાવું ઘટે, તિયાં તિયાં જાય જરૂર ॥
સુખ દુઃખ ભૂખ પ્યાસનું, નથી ગણતા નિકટ દૂર ॥૩॥
પછી એકાએક ચાલિયા, મહા વિકટ અદ્રિમાંય ॥
નવ લાખ યોગિને નિરખવા, ચાલ્યા પ્રભુજી બહુ ઉછાય ॥૪॥
ચોપાઈ : ચાલ્યા પર્વત પેખવા હરિ, આવ્યો અતિ વસમો અદરિ ॥
જાવા વાટ જડે નહિ જિયાં, જાવું જરૂર પોતાને તિયાં ॥૫॥
જાતાં એ દિશે મનુષ્યે વાર્યું, પણ કર્યું છે પોતાનું ધાર્યું ॥
ચડ્યા પર્વત ઉપર પોતે, ચાલ્યા શૈલ તણી શોભા જોતે ॥૬॥
આવી નવ લાખ ધૂણી રૂપાળી, તે તો સહજે બળે વણબાળી ॥
તિયાં કુંડ દિઠા છે અપાર, ભર્યાં જળ અમળ તે મોઝાર ॥૭॥

ક્યાંક તાઢાં જળ ક્યાંક ઊનાં, એમ બહુ કુંડ દિઠા નીરુનાં ॥
પછી ત્યાંના રહેનારા જે સિદ્ધ, મળ્યા તે પણ આવી પ્રસિદ્ધ ॥૮॥
જેની કોઈને ભેટ ન હોય, મર મોટા મુક્ત યોગી હોય ॥
તેને સહુને મળ્યા એકવાર, કર્યા પરસ્પર નમસ્કાર ॥૯॥
પછી પ્રેમે બેઠા સહુ પાસ, પુછયો યોગિને યોગ અભ્યાસ ॥
કહ્યું તેણે તેનું વરતંત, સુણી હરિ હરખ્યા અત્યંત ॥૧૦॥
કહ્યું સિદ્ધને છો ધન્ય ધન્ય, એમ કહી રહ્યા ત્રણ્ય દન ॥
આપી આનંદ ત્યાંથી ઉતર્યા, ચાલ્યા હરિ બહુ મોદભર્યા ॥૧૧॥
નવ લાખ યોગિને નિરખી, ચાલ્યા હસ્તિ મારગે હરખી ॥
ત્યાંથી શુધ ઉત્તરમાં વળી, રહ્યો રામકોટ જળમળી ॥૧૨॥
તિયાં જાવાનું કીધું છે મન, પણ ત્યાં તો ન ગયા જીવન ॥
જોતા વન પર્વત વિશાળ, ગયા બાલવા કુંડે દયાળ ॥૧૩॥
જોયો કુંડ એ જુગતે કરી, ત્રણ્ય રીત્યને રહ્યો તે ધરી ॥
વાયુ અગ્નિ જળ ત્રણ્ય મળી, તેના સમોહ રહ્યા નિકળી ॥૧૪॥
તિયાં રહ્યા પોતે ત્રણ્ય દન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન ॥
કર્યો અગ્નિ ખૂણે પરવેશ, ચાલ્યા જોતા જોતા સર્વે દેશ ॥૧૫॥
ગયા ગંગા સિંધુને સંગમે, નાયા તેમાં પોતે જઈ સમે ॥
રહ્યા ત્રણ્ય દિવસ તિયાં હરિ, ચાલ્યા સમુદ્ર ખાડી ઉતરી ॥૧૬॥
આવ્યા કપિલજીને આશ્રમે, જેહ જાયગા સહુને ગમે ॥
ચારે કોરે શોભે સમુદર, મધ્યે આશ્રમ અતિ સુંદર ॥૧૭॥
સાંખ્ય શાસ્ત્રના આચાર્ય જેહ, તેના ગુરુ કપિલજી તેહ ॥
કરે છે તપ પોતે સમર્થ, સર્વે જીવના કલ્યાણ અર્થ ॥૧૮॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ ને ધર્મ, યોગ સહિત પાંચ જે પર્મ ॥
તેના સ્થાપનના કરનાર, એવા કપિલના કર્યા દેદાર ॥૧૯॥

રહ્યા ભક્તિ સુત તિયાં માસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥
આવ્યા પુરુષોત્તમ પુરિ માંઈ, નિર્ખ્યા જગન્નાથજીને ત્યાંઈ ॥૨૦॥
પછી રહ્યા પોતે એહ ઠામ, કાંયેક ધાર્યું છે કરવું કામ ॥
નાઈ સમુદ્રમાં જઈ નિત્યે, નિર્ખિ જગન્નાથજીને પ્રીત્યે ॥૨૧॥
કર્યું આસન શહેરથી બારું, ઈન્દ્રદ્યુમ્ન સર જોઈ સારું ॥
તિયાં દિઠા છે અસુર ઘણા, વેષ લઈ સિદ્ધ સાધુ તણા ॥૨૨॥
કામ ક્રોધ ને મત્સર અતિ, માંહો માંહિ છે વૈરની મતિ ॥
ધર્મ દ્વેષી કપટી ને કામી, વેશ શૈવી વૈષ્ણવી ને વામી ॥૨૩॥
મંત્ર જંત્ર જાણે છે અપાર, તેણે વશ કર્યા નરનાર ॥
મુકાવી વર્ણાશ્રમનો ધર્મ, કર્યા ભ્રષ્ટ બગાડી બેશર્મ ॥૨૪॥
મોટા મોટા સાધુ સેવા ફળ, કહી દેખાડે નારી આગળ્ય ॥
એમ કહીને ધર્મથી પાડે, સાધુ નિંદાનું પાપ દેખાડે ॥૨૫॥
એવા અધર્મે ભર્યા અપાર, દિઠા હરિએ હજારો હજાર ॥
ધર્યા હાથે તિખાં હથિયાર, લીધાં ધોકા છરા ને કટાર ॥૨૬॥
ખડગ ખાંડાં લાકડી લુવાગ્યું, કર કમાન્યું સલકે સાંગ્યું ॥
બહુ બંધુકું ને કોક બાણ, ચક્ર ચિપિયા લિધાં છે પાણ ॥૨૭॥
પર્શુ ત્રિશૂળ બરછિયો લઈ, જંજાળ્યો આદ્યે શસ્ત્ર છે કઈ ॥
અતિ શૂરા ઈચ્છે નિત્ય યુદ્ધ, કેટલાક ન રાખે આયુધ ॥૨૮॥
કેટલાક ત્યાગી તપ કરતા, કેટલાક સૌમ્ય વેશ ધરતા ॥
કૌલાર્ણવ ગ્રંથ વાંચે નિત્યે, પૂજે શક્તિ ભૈરવને પ્રીત્યે ॥૨૯॥
એવા દિઠા છે નાથે અપાર, મહા પાપરૂપ ભૂમિભાર ॥
તિયાં રહ્યા પોતે અવિનાશ, કરવા એવા અસુરનો નાશ ॥૩૦॥
પણ પોતાથી ન થાયે રતિ, કાંજે રાખે છે અહિંસાવૃત્તિ ॥
બેસી રહ્યા વિચારી એ વિધ, ત્યારે લોકે જાણ્યા છે આ સિદ્ધ ॥૩૧॥

એમ જાણિને પૂછે છે જેહ, કહે હરિ થાય તેમ તેહ ॥
ત્યારે લોકને આવિ પ્રતીત્ય, લાવે અન્ન વસ્ત્ર દ્રવ્ય નિત્ય ॥૩૨॥
તેહ માંયલું કાંઈ ન લિયે, ભૂત ભવિષ્યનું કહી દિયે ॥
એમ કરતાં તે એક દન, આવ્યા પાસળે અસુર જન ॥૩૩॥
કહે કર્યા અમારું તું કાજ, લાવ્ય જલ ઈન્ધણાં સમાજ ॥
દઈ ડારો ને બહુ ડરાવ્યા, ન કરવાનાં કામ કરાવ્યાં ॥૩૪॥
કરે કામ જડભરત જેમ, ત્યારે બિજા કે મ કરો એમ ॥
તૈયેં તેશું બોલ્યા ક્રોધ કરી, એનો પક્ષ મેલો પરહરી ॥૩૫॥
એમ વદતાં પડ્યો વિરોધ, માંહોમાંહિ ઉપન્યો કરોધ ॥
પછી તેમાં પડ્યાં તડ બેહુ, નિંદા પરસ્પર કરે તેહુ ॥૩૬॥
એમ કરતાં બંધાણું વેર, ઈચ્છ્યા મારવા નહિ જેને મેર ॥
પ્રથમ તો બોલિ ઠોલિ થઈ, પછી ઉઠ્યા લઠા મોટા લઈ ॥૩૭॥
લિધિ લડવા પહેલી લાકડી, તેતો પરસ્પર બહુ પડી ॥
પછી લિધાં ખાંડાં કર માંય, આવ્યા સામ સામા મળી ધાય ॥૩૮॥
નાખે બર્છિયો બહુ સામસામી, ચાલે લુવાગ્યું ન રહે ખામી ॥
સલકે સાંગ્ય ને સણેણે તીર, લડે માંહો માંહે શૂરવીર ॥૩૯॥
કરે પર્શુના બહુ પ્રહાર, નાખે ધોકા છરા ને કટાર ॥
તિખાં ત્રિશૂલ ચાલે ત્યાં ઘણાં, કરે ઘા ચક્ર ચિપિયા તણાં ॥૪૦॥
બંધુકો જંજાળ્યો કોક બાણ, નાખે માંહો માંહે અસુરાણ ॥
એમ જોરે મંડાણું છે યુદ્ધ, પામ્યા ત્રાસ આકાશે વિબુદ્ધ ॥૪૧॥
વાજે ઢોલ નગારાં જુજાર્યો, ચાલે સામસામી તરવાર્યો ॥
તુરી રણશિંગા બોલે શંખ, પડે પાપિનાં માથાં અસંખ્ય ॥૪૨॥
મચ્યો યુદ્ધ રહી નહિ મણાં, પડ્યાં પૃથવીએ ધડ ઘણાં ॥
તેને દેખિ હરખ્યાં માંસારી, કહે ખાશું આજ ખુબ કરી ॥૪૩॥

ભૂત પ્રેત ને આવ્યા ભૈરવ, પિશાચ યક્ષ રાક્ષસ સર્વ ॥
ડાકણી સાકણી ને જોગણી, આવી ભૂખી ભૈરવીયો ઘણી ॥૪૪॥
કંક કાગ ને વળી કુતરા, થઈ ગૃધ શિયાળ ને સરા ॥
પડ્યાં માથાં પૃથ્વી પર રડે, જાણ્યું દૈત્ય રમિ ગયા દડે ॥૪૫॥
કૈકના હાથ પગ કપાણા, કૈંક નાસી ભાગીને છુપાણા ॥
એમ યુદ્ધ થયું બહુ પેર, દશસહસ્ત્ર ગયા યમ ઘેર ॥૪૬॥
એટલા તો ઈયાં તળ રહ્યા, બીજા નાસી ભાગી પણ ગયા ॥
તેતો દેશ પ્રદેશે પ્રવરી, બીજા દૈત્યો આગે વાત કરી ॥૪૭॥
કહ્યું એક હતો નાનો બાળ, તેને જાણતા અમે દયાળ ॥
તેને અર્થે વધિયો વિરોધ, મુવા માંહોમાંહિ કરી ક્રોધ ॥૪૮॥
ત્યારે અસુર બોલિયા એમ, એને ઓળખિયે અમે કેમ ॥
ત્યારે કહ્યું આપીએ એંધાણ, તેણે પડે તમને પેછાણ ॥૪૯॥
અતિ ત્યાગી તપસ્વી છે તને, નથી લોભાતો નારી ને ધને ॥
રહે છે સમાધિમાં દિનરાત, વળી જાણે છે મનની વાત ॥૫૦॥
એથી પડ્યો પરસ્પર ભેદ, થયો તેણે આપણો ઉચ્છેદ ॥
માટે મળે તો મેલવો નહિ, એવી વાત અસુરને કહિ ॥૫૧॥
એવું સુણી ને બોલ્યા અસુર, હવે ગોતશું એને જરુર ॥
જો મળશે તો મારશું છળે, એમ બંધાણું વેર સઘળે ॥૫૨॥
એમ દૈત્યે કર્યું પરિયાણ, તેને જાણે છે હરિ સુજાણ ॥
કહે છે જેમ થશે તેમ ઠીક, નથી આતમાને કેની બીક ॥૫૩॥
એમ કહિ જોયું તતખેવ, દિઠા દૈવિ સંપત્તિના જીવ ॥
તેને પોતે ઉપદેશ આપી, કર્યા સુખી ભવદુઃખ કાપી ॥૫૪॥
આ જે હરિચરિત્ર અનૂપ, કૃષ્ણ ભક્તને છે સુખરૂપ ॥
તેને કહેશે સાંભળશે જેહ, મહા કષ્ટથી મુકાશે તેહ ॥૫૫॥

આ લોકમાં પણ સુખી રહેશે, પરલોકે પરમ સુખ લેશે ॥
પાપ હરણી કથા છે પવિત્ર, જેમાં પ્રગટ પ્રભુનાં ચરિત્ર ॥૫૬॥
ભક્ત હશે તે સુણશે ભાવે, અભક્તને તે અર્થ નહિ આવે ॥
કહેશે હેતે સાંભળશે કાન, તે પર રાજી થાશે ભગવાન ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર
નામે તેત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૩॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછી જે જે કર્યું, તે સાંભળો વાત સરેશ ॥
એટલું કામ કરી હરિ, પછી ચાલિયા દક્ષિણ દેશ ॥૧॥
એકાએક અરણ્ય માંહિ, રહેવા રાજી છે મન ॥
શહેર ન ઈચ્છે સ્વપ્ને, વહાલું લાગે છે વસવું વન ॥૨॥
ભક્તિધર્માદિ ભેળાં રહે, દિવ્ય દેહ ધરિને સોય ॥
તેહ વિના જીવ જક્તના, નથી ગમતાં બીજા કોય ॥૩॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તનમાં, તેણે મગન રહે છે મન ॥
નાવે બીજા નજરે, જે નોય હરિના જન ॥૪॥
ચોપાઈ : એવા શ્રીહરિ બહુ નિસ્પ્રેહ, અણઈચ્છાએ ચાલિયા તેહ ॥
આવ્યા આદિકુરમ તીરથ, સુખદાઈ હરિ સમરથ ॥૫॥
તેની સમીપે મનસા શહેર, આવ્યા ત્યાં કરી હરિ મેર ॥
તેનો રાજા છે અતિ પવિત્ર, જેણે બાંધ્યાં છે અન્નનાં ક્ષેત્ર ॥૬॥
અન્નારથી આવે જેહ જન, તેને ભાવે કરાવે ભોજન ॥
તેણે દીઠા એહ બ્રહ્મચારી, જોઈ મનમાં રહ્યો વિચારી ॥૭॥
કહે આતો મોટા કોઈ અતિ, પછી રાખ્યા છે કરી વિનતિ ॥
રાખ્યા એકાંતે વરણિરાટ, અતિ ત્યાગી તપસ્વી તે માટ ॥૮॥

એક એકાંતે ઓટો સુંદર, રહ્યા તિયાં પ્રભુ તે ઉપર ॥
પછી રાજા રાજાના સેવક, કરે ચાકરી કરી વિવેક ॥૯॥
નિત્ય પ્રત્યે કરે એમ સેવ, જાણે મહાત્મા છે મોટા દેવ ॥
કરે સનમાન જોઈ ત્યાગી, બીજા ભેખનું પડિયું ભાંગી ॥૧૦॥
ત્યારે અસુર ત્યાંના રહેનાર, કહે આતો છે આપણો માર ॥
જેણે દૈત્ય સમૂહ મરાણો, તેનું મૂળ કારણ આ જાણો ॥૧૧॥
પછી ત્યાંના રહેનાર અસુર, કહે મારિએ એને જરૂર ॥
એમ પાપી સહુ પરિયાણ્યા, મારવા પછી પથ્થરા આણ્યા ॥૧૨॥
જાણ્યા એકાએક બેઠા ઓટે, આવ્યા માર્યા સારુ દડિદોટે ॥
નિશિ માંહિ આવ્યા નિશાચાર, માંડ્યા ફેંકવા બહુ પથ્થર ॥૧૩॥
મળી દૈત્ય હજારો હજાર, નાખ્યા અશ્મ અતિશે અપાર ॥
સમી સાંજ થકી સારી રાત્ય, કર્યો પાણાતણો વરષાત ॥૧૪॥
સાધુ સ્વભાવવાળા સુબુદ્ધ, નિરવૈર અતિ અવિરુધ ॥
બહુ ક્ષમાવાળા હરિ ધીર, તેને ન લાગ્યું કાંઈ શરીર ॥૧૫॥
ઓટા આસપાસે પાણા પડ્યા, ગજ ઓટાથી ઉંચેરા ચડ્યા ॥
દિઠા હરિ તેમાંથી કુશળ, લીધાં દૈત્યે આયુધ તે પળ ॥૧૬॥
જાણ્યું જાણશે રાજા જો વાત, તો થાશે આમાંથી ઉતપાત ॥
ત્યાંતો રાજાને ખબર પડી, આવ્યો પ્રભુ પાસળ્યે તે ઘડી ॥૧૭॥
આવ્યાં લોક બીજા સહુ મળી, દેખી પાણા વિસ્મય પામ્યાં વળી ॥
જોઈ રાજા વિચારે છે મને, ઉગાર્યા વર્ણિને ભગવને ॥૧૮॥
કરી પ્રહ્લાદની જેમ સાય, નથી તેમાં આમાં ફેર કાંય ॥
એમ કહીને નમિયો રાજ, અમે છીએ તમારા મહારાજ ॥૧૯॥
પછી નાથે શિષ્ય તેને કીધો, બીજા બહુને ઉપદેશ દીધો ॥
પછી એમ વિચાર્યો ભૂપાળ, પાપી કરત આ વર્ણિનો કાળ ॥૨૦॥

આ તો આપણા છે ઈષ્ટદેવ, તેની દેખી શક્યા નહિ સેવ ॥
એણે જરુર માર્યાતા આજ, ખોઈતી એણે આપણી લાજ ॥૨૧॥
માટે ખરા એ ખુની અસૂર, એને જોવા આપણે જરુર ॥
પછી એને કેડયે ફોજ ચડી, ઘેરી લીધા અસૂર તે ઘડી ॥૨૨॥
કહ્યું લ્યો ઉભારો ઉડુંઉડું, એમ કહીને કાપિયું મુંડું ॥
મુવા અધરમી ત્યાં અપાર, બહુ ઉતર્યો ભૂમિનો ભાર ॥૨૩॥
એમ પોતાનાં પાપ પ્રતાપે, થયા નાશ તે અસુર આપે ॥
હરિ પોતે અપાપ અદોષ, નથી રાખતા કોઈશું રોષ ॥૨૪॥
એવા કૃષ્ણ દેવ જે દયાળ, પછી ચાલ્યા ત્યાંથી તતકાળ ॥
આવ્યા વેંકટાદ્રિયે જીવન, કર્યાં ઠાકોરજીનાં દર્શન ॥૨૫॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી નિરમોહી, શિવકાંચી વિષ્ણુકાંચી જોઈ ॥
ત્યાંથી શ્રીરંગે આવ્યા છે શ્યામ, મોટા મોટાનાં કરવા કામ ॥૨૬॥
કાવેરી ગંગામાં પોતે નાહિ, ઉતરિયા ફુલવાડિ માંહિ ॥
વાડી સુંદર શોભે છે સાર, જેમાં ફળ ફુલ છે અપાર ॥૨૭॥
રહ્યા પોતે તિયાં દોય માસ, કરવા બહુ જીવને સમાસ ॥
તિયાં વૈષ્ણવને વાત કરી, એના ફેલ તજાવિયાં હરિ ॥૨૮॥
બીજા નાટક ચેટકવાળા, બહુ કરતા હતા કર્મ કાળાં ॥
તેને જીતી પોતે તતકાળ, ડંકો બેસાડ્યો પોતે દયાળ ॥૨૯॥
ચાલ્યા ત્યાંથી થઈ તતપર, આવ્યા સેતુબંધ રામેશ્વર ॥
નાયા સમુદ્રમાં ત્યાં જીવન, કર્યા રામેશ્વરનાં દર્શન ॥૩૦॥
ક્ષેત્ર પવિત્ર છે અતિ એહ, તપસ્વિને સેવ્યા જેવું તેહ ॥
રહ્યા પોતે તિયાં દોય માસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥૩૧॥
આવ્યા સુંદરરાજમાં શ્યામ, કર્યો તિયાં કાંઈક વિશ્રામ ॥
પછી ચાલ્યા ભૂતપુરી ભણી, ન પૂછી રીત્ય એ વાટતણી ॥૩૨॥

ચાલ્યા દિશ બાંધીને દયાળ, નથી જેને શરીર સંભાળ ॥
આવ્યું આગળ્ય વિકટ વન, અતિ ઘોર ઘણું છે સઘન ॥૩૩॥
ચાલતાં ચાલતાં પડે રાત્ય, તિયાં પોઢી ચાલે પરભાત્ય ॥
એમ વહી ગયા પંચ દન, મળ્યું નહિ તિયાં જળ અન્ન ॥૩૪॥
પડી સાંજ મળ્યું નહિ પાણી, સૂકો કંઠ ન બોલાય વાણી ॥
થયા આપે અતિશે અચેત, એમ કષ્ટ સહે જન હેત ॥૩૫॥
પછી ધીરે ધીરે ચાલ્યા ધીર, ત્યાં તો આવ્યું છે અરણ્યમાં નીર ॥
તેમાં નાયા પોતે ઘનશ્યામ, પછી નવરાવ્યા શાળગ્રામ ॥૩૬॥
તિયાં પ્રબોલિયા ફળી ચ્યાર, શેકિ કર્યું નૈવેદ્ય તેવાર ॥
તેને જમ્યા પોતે ઘનશ્યામ, પહોર એક રહ્યા એહ ઠામ ॥૩૭॥
પછી ચાલિયા ત્યાંથી દયાળ, થયો બિજે દિ મધ્યાન કાળ ॥
તિયાં અરણ્યે આવ્યો એક કૂપ, ભર્યો અમળ જળે અનૂપ ॥૩૮॥
તિયાં નાયા પોતે જળ કાઢી, પછી બેઠા છાંયા જોઈ ટાઢી ॥
ભરી ગળી જળની કઠારી, શેર દશની સુંદર સારી ॥૩૯॥
પછી શાળગ્રામ લઈ ત્યાંઈ, તે પધરાવ્યા કટોરી માંઈ ॥
ઉપરથી કિધિ જળધાર, થઈ ઠાલિ કઠારી તેવાર ॥૪૦॥
ત્યારે પોતે જોયું વિચારિ, કિયાં વહિ ગયું આટલું વારિ ॥
રખે કટોરી ફુટેલ હોય, જોયું ત્યારે સાજી દિઠિ સોય ॥૪૧॥
પછી જાણ્યું એમ ઘનશ્યામે, પિધું જરુર એ શાળગ્રામે ॥
રખે હોય હજીયે પિપાસા, એમ કહિને મન વિમાશા ॥૪૨॥
પછી કાઢિ કાઢિને કઠારી, પાયું બહુ શાળગ્રામને વારિ ॥
જેમ જેમ જળ માંડ્યું પાવા, તેમ માંડ્યું ઠામ ઠાલું થાવા ॥૪૩॥
એક બેનો ન રહ્યો વિચાર, પિધું જળ કઠારી અપાર ॥
સિંચિ સિંચિ થાક્યા ઘનશ્યામ, ત્યારે તૃપ્ત થયા શાળગ્રામ ॥૪૪॥

પછી પૂજ્યા છે ચંદને કરી, વળતા એમ વિચારિયા હરિ ॥
પ્યાસ ભાંગી પણ હશે ભૂખ, થયું એ વાતનું અતિ દુઃખ ॥૪૫॥
પોતાને તો મળ્યું નથી અન્ન, તેને વિતિ ગયા ષટ દન ॥
તેનું તો પોતાને નથી કાંય, અતિ ધીરજ્ય પ્રવર્તપ્રાય ॥૪૬॥
તેહ સમે ત્યાં આવ્યાં કાપડી, પુરુષ નારી તે પોઠિયે ચડી ॥
કાષાંબર તે સુંદર ધર્યાં, બેઉ અતિ ભાવ માંહિ ભર્યાં ॥૪૭॥
આવિયાં એહ વન મોઝાર, દેખી હરિ કર્યો નમસ્કર ॥
આપ્યું આસન આદરે જ્યારે, વળતાં બોલ્યાં છે દંપતી ત્યારે ॥૪૮॥
તમે કયાંથી આવ્યા એકાએક, નથી સંગે તે કેમ સેવક ॥
તમે ભુખ્યા હશો મારા વીર, એમ કહી ભર્યાં નેણે નીર ॥૪૯॥
પછી ત્રિયાને કહે મહા મતિ, આપો સાથુ આ ભુખ્યા છે અતિ ॥
ત્યારે આપ્યો સાથુ લુણ સહિતે, ધર્યું વિષ્ણુને નૈવેદ્ય પ્રીત્યે ॥૫૦॥
ત્યારે હરિ કહે પૂછું છું અમે, આવા કોણ દયાળુ છો તમે ॥
ત્યારે યોગી કહે જમિ લિયો, ધિરા રહિ પછી જળ પિયો ॥૫૧॥
ત્યાર પછી હું કરીશ વાત, જેમ છે તેમ કહીશ વિખ્યાત ॥
પછી જમિ જળપાન કર્યું, ત્યારે યોગી બોલ્યા મોદ ભર્યું ॥૫૨॥
સુણો વર્ણી તપસ્વી અક્રોધ, જાણ્યા અમે શ્રીકૃષ્ણ છો શુદ્ધ ॥
માટે નહિ બોલું જુઠું મહામતિ, મને જાણો ઈશ આ છે સતી ॥૫૩॥
તમને ભુખ્યા જાણીને દયાળ, અમે આવ્યા આંહિ તતકાળ ॥
શ્રીરંગાદિ જેહ બીજાં ક્ષેત્ર, તિયાં ફરું છું જાણી પવિત્ર ॥૫૪॥
તમ જેવાનાં દર્શન સારુ, નાથ રહેવું જાણો આંહિ મારું ॥
એવી સુણી મહેશની વાત, થયા હરિ બહુ રળિયાત ॥૫૫॥
સદાશિવ કૈલાસ રહેનાર, તે મળ્યા મને સાક્ષાતકાર ॥
લાગ્યા પાય પડી ઓળખાણ્ય, ત્યારે નાથે જોડ્યા જુગ પાણ્ય ॥૫૬॥

કહે નાથ કરો શિવ સાય, જે થકી દૃઢ વૈરાગ્ય થાય ॥
કહે શિવજી સાંભળો વીર, થાશે દૃઢ વૈરાગ્ય સુધિર ॥૫૭॥
કરી પ્રશંસા તે પરસ્પર, મળ્યા બેઉ પછી મોદભર ॥
વળતા ઈશ અંતર્ધાન થિયા, પ્રભુ ભૂત પુરિયે આવિયા ॥૫૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્ર
નામે ચોત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૪॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ કરતા કરતા કાજ ॥
ત્યાં થકી હરિ આવિયા, ભૂતપુરીમાં મહારાજ ॥૧॥
રામાનુજની ત્યાં મૂરતિ, કર્યાં પોતે તેનાં દરશન ॥
કાંયેક દિન ત્યાં રહિ, પૂછ્યું ત્યાગિ પ્રત્યે પ્રશન ॥૨॥
ઉત્તર તેનો દક્ષણાદિયે, ન થયો જ્યારે જરૂર ॥
ત્યારે તે ઉઠ્યા મારવા, થઈ ક્રોધમાં ચકચૂર ॥૩॥
કહે આવ્યો તું કાલ્યનો, તે લે છે અમારી લાજ ॥
એવું પ્રશ્ન અટપટું, તારે પુછવાનું શું કાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : હરિ નિરમાની અતિ નેક, બોલ્યા નહિ તે કરી વિવેક ॥
ક્ષમાવંત અત્યંત છે શાંતિ, ક્રોધ આવ્યો નથી જેની પાંતિ ॥૫॥
અતિ ધીર ગંભીર છે ઘણા, શું કહીએ સદ્‌ગુણ તે તણા ॥
પછી સારું કહીને સિધાવ્યા, ત્યાંથી કુમારી કન્યાયે આવ્યા ॥૬॥
વળતાં પદ્મનાભમાં પધાર્યા, ત્યાંના વાસિને મોદ વધાર્યા ॥
પછી આવ્યા જનાર્દને નાથ, ચાલે એકલા ન જુવે સાથ ॥૭॥
ત્યાંથી આવ્યા છે આદિ કેશવે, તેની વાત સુણો કહું હવે ॥
તેને સમીપે સુંદરપુર, ત્યાં દિઠા દો સહસ્ર અસુર ॥૮॥

તે તો હરિના છે વેરવાઈ, દેખી ઉઠ્યા છે મારવા ધાઈ ॥
કહે આપણો માર એકલો, આવ્યો હાથ હવે રખે મેલો ॥૯॥
એમ કહીને આવ્યા મારવા, ત્યારે લોકે માંડ્યું છે વારવા ॥
તેની વાત કાને નવ્ય ધરી, ત્યારે રાજાને ખબર કરી ॥૧૦॥
કહે રાજા અન્યાય મ કરો, કાંઈક પ્રભુના ડરથી ડરો ॥
ત્યારે રાજા પ્રત્યે કહે અસુર, એને મારશું અમે જરુર ॥૧૧॥
તેની કરીશ જો રખવાળ, તો જાણજયે આવ્યો તારો કાળ ॥
ત્યારે રાજાને ચડી છે રીસ, કાપ્યાં સામટાં સહુનાં શીશ ॥૧૨॥
મૂવા દૈત્ય ત્યાં દોય હજાર, રાજા દ્વારે ઉતાર્યો એ ભાર ॥
પછી આદિ કેશવનાં દર્શન, કરી ચાલ્યા ત્યાંથી ભગવન ॥૧૩॥
આવ્યા મણિયાચલને માંઈ, દિન પાંચ રહ્યા પોતે ત્યાંઈ ॥
કરી સાક્ષી ગોપાળનાં દર્શન, પછી જોયું છે વિવિધ્યે વન ॥૧૪॥
વ્યાળે વિટાણાં દિઠાં ચંદન, ત્યાં રહ્યા છે કાંયેક દન ॥
ત્યાંથી આવ્યા કિસ્કંધાનગર, નાયા ત્યાં પ્રભુજી પંપાસર ॥૧૫॥
ત્યાંથી ચાલ્યા છે સુંદર શ્યામ, કરવા અનેક જીવનાં કામ ॥
પછી ચંદ્રભાગા નદી નાઈ, ત્યાંથી આવ્યા પંઢરપુર માંઈ ॥૧૬॥
કર્યાં વિઠુબાનાં દરશન, રહ્યા બે માસ ત્યાં ભગવન ॥
પછી વિઠુબાને પોતે મળી, ચાલ્યા વંદના કરીને વળી ॥૧૭॥
ત્યાં રાત્યમાં રાક્ષસ આપ, સુતોતો કરીને મોટો તાપ ॥
તેને જગાડીને પૂછી વાટ, પછી ચાલ્યા તે વરણિરાટ ॥૧૮॥
પછી આવ્યાં દંડકારણ્ય હરિ, તેને પોતે પ્રદક્ષિણા કરી ॥
ત્યાંથી આવ્યા પોત્યે ગોદાવરિ, કર્તા તીર્થને પવિત્ર હરિ ॥૧૯॥
જોઈ તીર્થ ને તીર્થના વાસી, એમ જોતા આવે અવિનાશી ॥
ત્યાંથી આવ્યા નાસિકમાં આપ, નિરખિ જન થયાં છે નિષ્પાપ ॥૨૦॥

કરી ત્રંબકેશ્વરનાં દેદાર, ત્યાંથી આવ્યા તાપી નદી પાર ॥
પછી યાત્રા નર્મદાની કરી, ત્યાંથી આવ્યા મહી પ્રત્યે હરિ ॥૨૧॥
વળતાં ઉતર્યા સાભર શ્યામ, બહુ જીવનાં કરવા કામ ॥
જોઈ ભીમનાથ ભગવાન, ચાલ્યા નાથ ત્યાંથી નિદાન ॥૨૨॥
ત્યાંથી ગોપનાથજીમાં ગયા, પંચ તીર્થિમાં કાંઈક રહ્યા ॥
રહ્યા દોઢ માસ ગુપ્ત પ્રાગે, અતિ કૃશ તનમાં છે ત્યાગે ॥૨૩॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી અવિનાશ, રહ્યા લોઢવામાં ત્રણ્ય માસ ॥
ત્યાંથી આવ્યા માંગરોળ શહેર, બહુ જીવો પર કરી મે'ર ॥૨૪॥
આવ્યા કઠણ કષ્ટને સહિ, કહેતાં કષ્ટ તે કહેવાય નહિ ॥
વન પર્વત વસમી વાટ, ઘણા કઠણ ઓઘટ ઘાટ ॥૨૫॥
વાંકા દેશ વચમાં રહેનાર, મળ્યા દૈત્ય હજારો હજાર ॥
ભૂત પ્રેત ભવાની ભૈરવ, યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી સર્વ ॥૨૬॥
ડાકણી સાકણી વૈતાલિ, મળી જોગણિયું કહીં કાળી ॥
ઠામો ઠામ મૃત્યુનાં ઠેકાણાં, રહ્યાં ઘણાં ને થોડાં લખાણાં ॥૨૭॥
જ્યાં જ્યાં ફર્યા કર્યા પોત્યે તપ, મેલી જીવ્યાની કોરનો ખપ ॥
જેજે કર્યા હરિએ ઉપાય, તેતો દેહધારિએ ન થાય ॥૨૮॥
તીર્થમાંથી અધર્મને ટાળી, આવ્યા પાખંડિનાં માન ગાળી ॥
પાપી જીવને પાછેરા પાડી, સાધુને સારી રીત્ય દેખાડી ॥૨૯॥
મુમુક્ષુને આનંદ આપતા, અઘ ઉથાપિ ધર્મ સ્થાપતા ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય ને તપશ્ચર્યા, નિયમે સહિત રાખી બ્રહ્મચર્યા ॥૩૦॥
એમ ફર્યા તીરથમાં આપ, ત્યાંના વાસી જોઈ પરતાપ ॥
પડ્યા ઝાંખા હરિજીને જોઈ, કહે છે આ તો અતિ મોટા કોઈ ॥૩૧॥
પોતાને તો છે સહજ સ્વભાવ, ધનત્રિયા તણો તે અભાવ ॥
શાંતિ તિતિક્ષા ને અતિ ત્યાગ, નિસ્પ્રેહ અહિંસા અનુરાગ ॥૩૨॥

કૌપીન વિના નહિ પટ લેશ, મૃગાજિન ને જટા છે શિશ ॥
શીત ઉષ્ણમાં ઉઘાડે તન, ગામમાંહિ ન કરે આસન ॥૩૩॥
ત્રણે કાળે નાય જઈ નિત્યે, કરે શ્રીકૃષ્ણની પૂજા પ્રીત્યે ॥
પંચાધ્યાય પાઠનું છે નિયમ, કરે ત્રણે કાળે પ્રાણાયામ ॥૩૪॥
કરે આસન ચોરાશિ આપે, ટાઢયમાં પણ અગ્નિ ન તાપે ॥
કૃષ્ણ મૂર્તિમાં ઠેરાવી વૃત્તિ, તેણે મટકું આંખ્ય નથી ભરતિ ॥૩૫॥
રક્ત પણ નથી તને રતિ, કેવળ રહ્યાં છે ત્વચા ને અસ્થિ ॥
આખા શરીર માંહિ ઉઘાડી, સર્વે નિસરી રહી છે નાડી ॥૩૬॥
કાંટા કાંકરામાં અણવાણાં, ચાલે આપે રાખે નહિ મણા ॥
નિત્યે ચાલવું વણપૂછયે વાટે, વન પર્વત ઓઘટ ઘાટે ॥૩૭॥
ચાલે નિર્ભય થઈ નિઃશંક, નથી કોઈની પોતાને શંક ॥
વાઘ વ્યાળ વરુ નિત્ય મળે, તેતો તેની મેળ્યે દૂર પળે ॥૩૮॥
ફળ ફૂલ જે વન મોજાર, મળે તો તે જમે એકવાર ॥
નહિ તો રહે વાયુ વારિ પિને, નથી જમતા કેને યાચિને ॥૩૯॥
અજાચ્યું અન્ન મળે તો જમે, નહિ તો ન ખાધે દન નિગમે ॥
એકાદશી જન્મ દિન જેહ, કરે તપ્તકૃચ્છ વ્રત તેહ ॥૪૦॥
પંચ વિષયશું નથી સંબંધ, નથી ગમતો નારીનો ગંધ ॥
ધર્મવાળા જોઈ હરિ એવા, બીજા પણ ઈચ્છ્યા એમ રહેવા ॥૪૧॥
સારું જાણી સંગે રહ્યા કંઈ, દેહમાની શક્યા નહિ રઈ ॥
અતિ કઠણ તપ કરતા, આવ્યા દેશ પ્રદેશે ફરતા ॥૪૨॥
વર્ષ સાત વેઠ્યો વનવાસ, તે ઉપર થયો એક માસ ॥
સંવત્ અઢાર છપ્પન કહીએ, શ્રાવણ વદી ષષ્ઠમી લહીએ ॥૪૩॥
તેદિ લોજ પધાર્યા મહારાજ, કરવા અનેક જીવનાં કાજ ॥
સુંદર વાવ્ય એક ગામ બાર, તિયાં બેઠા પોતે ઘડિ ચાર ॥૪૪॥

તે ગામમાં ઉદ્ધવ અવતાર, સ્વામી રામાનંદજી ઉદાર ॥
તેના સંતનો વસે સમોહ, જેને કામ ક્રોધ નહિ મોહ ॥૪૫॥
તેમાં મોટેરા છે મુક્તાનંદ, તેની આજ્ઞામાં રહે મુનિવૃંદ ॥
આપે સદાવ્રત જમે સંત, તિયાં આવ્યા પોતે ભગવંત ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ વનવિચરણ કરતા લોજ ગામે પધાર્યા એ નામે પાત્રિસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૫॥

સામેરી : રૂડું સ્વામી રામાનંદનું, આખ્યાન કહું અનૂપ ॥
જે આપે ઉદ્ધવજી અવતર્યા, તે થયા રામાનંદ રૂપ ॥૧॥
જેહ પુરિ જેહ કુળમાં, જેહ ગોત્ર જેહ માત તાત ॥
જિયાં ઉદ્ધવજી અવતરી, કાવ્યા રામાનંદ સાક્ષાત ॥૨॥
જેમ મૂક્યું નિજ ગેહને, જેમ શિખ આપી માત તાત ॥
જેમ આવ્યા આ દેશમાં, કહું તેની સર્વે વાત ॥૩॥
સહુ મળિ હવે સાંભળો, સારી કથા છે આ અનૂપ ॥
કહું ચરિત્ર કોડામણું, રામાનંદજીનું રસરૂપ ॥૪॥
દુર્વાસાના શાપથી, ઉદ્ધવે ધર્યો અવતાર ॥
પૂર્વ દિશે અયોધ્યા પુરી, ત્યાં બ્રાહ્મણ સુંદર સાર ॥૫॥
ભક્ત શ્રીભગવાનના, વળી સદા સત્યવાદીપણું ॥
વિદ્યાવાન અમાન આપે, ઈન્દ્રિ જીત અતિશે ઘણું ॥૬॥
પાપરહિતા પુન્યવંતા, સ્વધર્મમાં સાવધાન ॥
ઉંચે કુળે આચાર અતિ, ઘણું ઘણું ગુણવાન ॥૭॥
કશ્યપ ગોત્ર ને ઋગ્વેદ, આશ્વલાયન શાખા જેહની ॥
અજય નામે વિપ્ર પવિત્ર, સુમતિ પત્નિ તેહની ॥૮॥

તેને તે ઘેર પ્રકટ્યા, ઉદ્ધવ આપે ઉદાર ॥
સંવત્ સત્તાર પંચાણવે શ્રાવણ વદી આઠમ સવાર ॥૯॥
તેહ સમે ઉદ્ધવજીએ, આપે ધર્યો અવતાર ॥
જન્મ સમે જય જય શબ્દે, વદે છે નર ને નાર ॥૧૦॥
આનંદ વાધ્યો અતિ ઘણો, ઘેર ઘેર મંગળ ગાય ॥
વિધ્યે વિધ્યે કરે વધામણિ, વળી હૈયે હર્ષ ન માય ॥૧૧॥
વળતા તે વિપ્ર તેડાવિયા, તેહ આવિયા નિજધામ ॥
જન્મ અક્ષર જોઈને, કહે નામ એનું શ્રી રામ ॥૧૨॥
શુભ વાર ચોઘડીયું, શુભ ઘડી પળ લગન ॥
એવા સમામાં આવિયો, પુત્ર તમારો પાવન ॥૧૩॥
અતિ પ્રતાપી એહ છે, ઉદ્ધવ જેવા એ અનૂપ ॥
જ્ઞાન ગુણ ને લક્ષણે, થાશે તે જેવા તદરૂપ ॥૧૪॥
એવું સુણિ આનંદ પામ્યાં, માત પિતા અતિ મન ॥
મહામતિ જે ઉદ્ધવજી, તે જાણ્યા પોતાના તન ॥૧૫॥
પછી આપ્યાં દાન અતિ ઘણાં, ભાંગી બ્રાહ્મણની ભૂખ ॥
અન્ન ધન અંબર અવનિ, ગજ વાજ ગૌ ગેહ સૂખ ॥૧૬॥
વિપ્ર મન પ્રસન્ન થયા, ગયા પોતપોતાને ગેહ ॥
માત પિતા સુતમુખ જોઈ, હૈયે ન માય સનેહ ॥૧૭॥
મનોહર સુંદર મૂરતિ, અતિ રૂડા દિસે રામ ॥
જેનું મુખ જોતાં મયંક લાજે, લાજે છબિ જોઈ કોટી કામ ॥૧૮॥
એના ચરણની શોભા કહું, અતિ ઓપે નખ ને આંગળી ॥
જાણું જળમાં કમળ કેરી, ફુલી રહિ રાતિ કળી ॥૧૯॥
અંકિત લંકિત લાલ અંઘ્રી, પેનિ બની અતિ પાતળી ॥
ગુલફ જંઘા જાનું જોતાં, ઉરુ ઉભય શોભે વળી ॥૨૦॥

ઊંડી નાભિ ઉદર સુંદર, પડે વળ ત્રણ્ય ત્યાં ॥
સ્તન દોય હૃદે જોઈ, જનમન લોભી રહ્યાં ॥૨૧॥
અજબ કંઠ આજાન બાહુ, અતિ સુંદર કર આંગળી ॥
અરુણ નખ ઓપે ઘણા, જાણું બણિ મણિની આવળી ॥૨૨॥
ચિબુક મુખ અધરવર, વળી રસના રસ રૂડે ભરિ ॥
મંદ મંદ હાસ્ય કરતાં, શોભે છે સુંદર હરિ ॥૨૩॥
નાસિકા સગ્ય દીપ કેરી, વળી લઘુ કપોળ કાન છે ॥
ગૌરમૂર્તિ અતિ સુંદર, શોભિત તન એવે વાન છે ॥૨૪॥
આંખ્યમાં અમૃત ભર્યું, વળી ભ્રકુટિ ભરી ભાવની ॥
ભાલ સુંદર સોયામણું, મનોહર મૂર્તિ મન ભાવની ॥૨૫॥
ઉર વિશાળ ભાલ ઝળકે, શીશે કેશ તે શ્યામ છે ॥
ઝીણા વક્ર ઝગે ઘણા, વળી પ્રૌઢ પંડે શ્રી રામ છે ॥૨૬॥
એવા સુતને નિરખિ, માત તાત મગન મને ॥
હેતે લાડ લડાવતાં, મોટા થયા થોડે દને ॥૨૭॥
બાળચંદ્રની પેઠયે પોતે, નિત્યે વધતા જાય છે ॥
તેને દેખી તાત માતનાં, નયણાં તે ટાઢા થાય છે ॥૨૮॥
શોભે સુંદર મૂરતિ, નામ શ્રી રામને રૂપ ॥
આઠ વર્ષે અજય જનકે, આપી જનોઈ અનૂપ ॥૨૯॥
પછી વર્ણી વ્રતને, દૃઢ મને કરી ધારિયું ॥
ગૃહસ્થાશ્રમ નથી કરવો, એવું મને વળી વિચારિયું ॥૩૦॥
ધર્માત્મા એવા જે ઉદ્ધવ, વળી નૈષ્ઠિકવ્રત વાલું અતિ ॥
શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિરૂપ કંજને, પ્રકાશ કરવા ઉડુપતિ ॥૩૧॥
નિવૃત્તિવાળા સંતનો, સમાગમ ગમે ઘણું ॥
તાત મુખથી કરે સદા, શ્રવણ નિત્ય ભાગવતતણું ॥૩૨॥

તેણે કરી શ્રીકૃષ્ણ કેરી ભક્તિ અતિ ભાવે મને ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિમા, નિમેશું પૂજે નિશદને ॥૩૩॥
વળી પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણનાં, ઉર ઈચ્છે છે દર્શનને ॥
ગૃહાદિક નથી ગમતું, રહે છે સદા ઉદાસી મને ॥૩૪॥
પછી ઉદ્ધવે મનમાંહિ, એમ કર્યો નિરધારને ॥
વેદ ભણ્યાનો મિષ લઈ, તજું હવે ઘર દ્વારને ॥૩૫॥
ત્યારે તે પૂછયું તાતને, માતને જોડી પાણ્ય ॥
આપો અમને આગન્યા, હું ભણું વેદ પુરાણ ॥૩૬॥
કરવા દ્વારિકાની જાતરા, દેખવા દેશ પ્રદેશ ॥
એવી ઈચ્છા ઉર માંહિ, મારે વર્તે છે અહોનિશ ॥૩૭॥
ત્યારે માતાને આવી મૂરછા, વળી ઢળી તે કદળી જેમ ॥
શ્રીરામ તમે સિધાવતાં, મારા પ્રાણ રહેશે કેમ ॥૩૮॥
પુત્ર તમે નાનકડા, નવ દેખ્યું સુખ દુઃખ ॥
કોણ તમને જમાડશે, જ્યારે લાગશે વળી ભૂખ ॥૩૯॥
વાટ માંહિ વાઘ વરુ, બિવરાવે બહુ બાળને ॥
પુત્ર મારા મંદિર બેઠા, ભજો શ્રીગોપાળને ॥૪૦॥
શ્રી રામ કહે મા સાંભળો, મારે જાવું છે જરુર ॥
રાખ્યો તમારો નહિ રહું, મારું અંતર છે આતુર ॥૪૧॥
સારુ પુત્ર સધાવજ્યો, વહેલા આવજ્યો મારા વીર ॥
શીખ દેતાં શ્રી રામને, નયણે તે ચાલ્યાં નીર ॥૪૨॥
રહો પુત્ર રસોઈ કરું, એકવાર જમો જીવન ॥
આ મુખ મોંઘું મળવું, મારા તીરથવાસી તન ॥૪૩॥
સુત તમે સધાવતાં, કેમ જાશે મારા દન ॥
આંધળાની આંખ્ય છો, મુજ નિરધનિનું ધન ॥૪૪॥

મુજ રાંકનું રતન છો, જાતાં તે જીવડો નહિ રહે ॥
અણતોળ્યું દુઃખ આવતાં, દેહધારી કેટલુંક સહે ॥૪૫॥
અપરાધ ઓલ્યા ભવના, પુત્ર આજ આવી નડ્યા ॥
એમ કહી અચેત થઈ, લડથડિ પૃથ્વી પડ્યાં ॥૪૬॥
ત્યારે શ્રી રામ કહે મા સાંભળો, દિલગીર મ થાઓ મનમાં ॥
કરો રસોઈ જમશું, થાઓ સચેત તનમાં ॥૪૭॥
ત્યારે માતાને ઉતરી મૂરછા, જાગીને જોયા ફરી ॥
પછી રૂડી રીતશું, રાજી થઈ રસોઈ કરી ॥૪૮॥
જમીને જીવન ચાલિયા, કળ પડી નહિ કોઈને ॥
માત તાત તણો મોહ, વ્યાપ્યો નહિ નિરમોહીને ॥૪૯॥
જેમ પૂર્વ દિશે પ્રકટી, ઈન્દુ આવે વરુણી દિશ ॥
તેમ તે શ્રી રામ આપે, કર્યો પશ્ચિમે પરવેશ ॥૫૦॥
તરત ત્યાંથી ચાલિયાં, અને જોયાં તીરથ ધામ ॥
સિંધુ તીરે સોયામણું, એક આવ્યું તળાજું ગામ ॥૫૧॥
સાધુ સ્વભાવે શાસ્ત્રવેત્તા, નામ તે કાશીરામ ॥
સત્ત્વગુણી સંત જાણી, તિયાં કર્યો વિશ્રામ ॥૫૨॥
શાસ્ત્ર એનાં સર્વે શોધી, લીધું સમજી સાર ॥
નથી અજાણ્યું એહથી, કર્યો ઉપલ્યો ઉપચાર ॥૫૩॥
ગોપનાથના ગોપાળ યોગી, તેના શિષ્ય તે આત્માનંદ ॥
તે મળ્યા રૈવતાચળે, જે મહા મોટા યોગી ઈન્દ્ર ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઉદ્ધવનું જન્મ વૃતાંત કહ્યું ને ઘરનો ત્યાગ કર્યો એ નામે છત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૬॥

પૂર્વછાયો : સહુ મળી વળી સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
મોટા યોગીને માન્યા જેવા, મુનિ આત્માનંદ વિખ્યાત ॥૧॥
આઠ પહોર નવ ઉતરે, જેને સમાધિ સુખરૂપ ॥
બ્રહ્મ સંગાથે એકતા, કર્યો નિજ આત્મા અનૂપ ॥૨॥
બહુ કાળ તન રાખવું, વળી તરત તજવું દેહ ॥
નિજ ગુરુ પરતાપથી, આપે થયા સ્વતંત્ર જેહ ॥૩॥
પોતાની કૃપાયે કરી, યોગ સિદ્ધિને પામ્યા શિષ્ય ॥
તેને સમૂહે વીંટ્યા સ્વામી, આત્માનંદ મુનીશ ॥૪॥
ચોપાઈ : તેને પાસે આવી નિરધાર રે, કર્યો ઉદ્ધવે નમસ્કાર રે ॥
અતિ પ્રતાપી પ્રસિદ્ધ જેહ રે, આત્માનંદ મુનિ છે તેહ રે ॥૫॥
તેને નમી ઉદ્ધવ નિરધાર રે, રહ્યા માસ એ અદ્રિ મોઝાર રે ॥
જોઈ આત્માનંદની રીત રે, વર્ણિયે વિચારિયું ચિત્ત રે ॥૬॥
આને સમાધિમાંહિ શ્રીકૃષ્ણ રે, દેતા હશે તે નિશ્ચે દ્રષ્ણ રે ॥
એમ કરી ઉદ્ધવ વિચાર રે, કર્યો કર જોડી નમસ્કાર રે ॥૭॥
કરી પ્રારથના બોલ્યા આપ રે, સુણો સ્વામી હરણ સંતાપ રે ॥
જેહ સાક્ષાત્કાર શ્રીકૃષ્ણ રે, તેના ઈચ્છું છું કરવા દ્રષ્ણ રે ॥૮॥
તેની સિદ્ધિ સારુ જે સાધન રે, કહો કૃપા કરી મુનિજન રે ॥
ત્યારે બોલિયા શ્રી આત્માનંદ રે, યોગ સાધતાં થાશે આનંદ રે ॥૯॥
હશે ગમતું તમારું જેહ રે, થાશે સર્વે સિદ્ધ જાણો તેહ રે ॥
એવું સુણી ઉદ્ધવ વચન રે, અતિ હરખ પામિયા મન રે ॥૧૦॥
વળી જાણીને મોટા યોગીશ રે, યોગ સાધ્યા સારુ થયા શિષ્ય રે ॥
કરી વિનતિ લાગ્યા છે પાય રે, ત્યારે એમ બોલ્યા ગુરુરાય રે ॥૧૧॥
સુણો વાત તમે વર્ણી ઈન્દ્ર રે, નામ તમારું શ્રી રામાનંદ રે ॥
પછી યોગ જે અંગે સહિત રે, તે શિખવ્યો કરી બહુ પ્રીત રે ॥૧૨॥

સુણી વર્ણી ઉદ્ધવ દયાળ રે, થયા સિદ્ધ પોતે થોડે કાળ રે ॥
નિજગુરુ સમ બ્રહ્મમાંય રે, પામ્યા એક્યપણું આત્મામાંય રે ॥૧૩॥
પછી રામાનંદ સ્વામી જેહ રે, દીઠું અખંડ બ્રહ્મતેજ તેહ રે ॥
દિશોદિશ માંહિ એકરસ રે, દેખે સમાધિમાં અહોનિશ રે ॥૧૪॥
પણ તે તેજમાં શ્રીકૃષ્ણ રે, તેનું પામ્યા નહિ દરશન રે ॥
ત્યારે ન પામ્યા સંતોષપણું રે, થયા ઉદ્ધવ વ્યાકુળ ઘણું રે ॥૧૫॥
પછી ગુરુ આગે જોડી હાથ રે, કહે કરી કૃપા તમે નાથ રે ॥
પામ્યો સમાધિનું સિદ્ધપણું રે, દેખું કૈવલ્ય બ્રહ્મતેજ ઘણું રે ॥૧૬॥
તે તો નિરાકાર નિરધાર રે, મારે અભીષ્ટ કૃષ્ણ સાકાર રે ॥
તેને નથી દેખતો હું નાથ રે, તેણે માનું છું મને અનાથ રે ॥૧૭॥
રાધિકાના પતિ જે શ્રીકૃષ્ણ રે, તે તો અદીઠે ઉદ્વેગ મન રે ॥
કહે ગુરુ સુણો બ્રહ્મચાર રે, કૃષ્ણ તેજોમય નિરાકાર રે ॥૧૮॥
જે જે આકાર તે તે માયિક રે, નિરાકાર અખંડ છે એક રે ॥
એવી સાંભળી ગુરુની વાણ્ય રે, પામ્યા મૂરછા વર્ણી સુજાણ રે ॥૧૯॥
પડ્યા ભૂમિએ થઈ નિરાશ રે, ઘડી બે પછી આવિયો શ્વાસ રે ॥
પછી રુદન કર્યું અપાર રે, સુણી શ્રીકૃષ્ણને નિરાકાર રે ॥૨૦॥
કહ્યો કૃષ્ણનો આકાર ખોટો રે, આવ્યો તેણે અવગુણ મોટો રે ॥
પછી ગુરુને ત્યાગી તે વાર રે, ત્યાંથી ચાલ્યા કરી નિરધાર રે ॥૨૧॥
ગુરુએ વાર્યા પણ ન રહ્યા રે, રામાનુજની ગાદીએ ગયા રે ॥
નિર્ખ્યા શ્રીરંગજીને હુલાસે રે, રહ્યા વિષ્ણુકાંચી માંહિ વાસે રે ॥૨૨॥
કરે સ્મરણ શ્રીકૃષ્ણ તણું રે, વહાલું લાગ્યું ત્યાં વસવું ઘણું રે ॥
નાય નિર્મળ જળમાં નિત્યે રે, કરે નિત્યવિધિ પોતે પ્રીત્યે રે ॥૨૩॥
નિરખે શ્રીરંગને ભાવભરી રે, કરે પ્રકમા મંદિર ફરી રે ॥
પોર પાછલો રહે જ્યારે દન રે, સુણે ગીતાભાષ્ય દઈ મન રે ॥૨૪॥

વાંચે શ્રીવૈષ્ણવ નિત્યે વળી રે, થાય મગન ગ્રંથ સાંભળી રે ॥
પ્રપન્નામૃત ગ્રંથને પ્રીત્યે રે, સુણે એકચિત્ત દઈ નિત્યે રે ॥૨૫॥
જેમાં રામાનુજનાં ચરિત્ર રે, અતિ પરમ પાવન પવિત્ર રે ॥
સુણ્યું સર્વે તે શ્રવણ દઈ રે, અથ ઈતિ પર્યંત તે લઈ રે ॥૨૬॥
તેમાં આવી એવી વાત ઘણી રે, મોટ્યપ શ્રી રામાનુજ તણી રે ॥
પછી મનમાં કર્યો વિચાર રે, રામાનુજ તો મોટા અપાર રે ॥૨૭॥
વળી છોટા મોટા ગ્રંથ એના રે, સુણ્યા ઉદ્ધવે આદરે તેના રે ॥
એમ સદ્ગ્રંથ સાંભળતાં રે, માસ બેઉ ત્યાં વર્ણીને વિત્યા રે ॥૨૮॥
કર્યું મનન સુણી એ ગ્રંથ રે, જાણ્યા રામાનુજ તે સમર્થ રે ॥
નિશ્ચે ભક્ત મોટા એ નિદાન રે, એકાંતિક ઈન્દિરા સમાન રે ॥૨૯॥
દિવ્ય દેહે રહેતા હશે આંઈ રે, મને જણાય છે મનમાંઈ રે ॥
એના અનન્ય ભક્ત હશે જેહ રે, તેને દેખાતાં હશે તેહ રે ॥૩૦॥
વળી શ્રીકૃષ્ણ જે ભગવાન રે, હશે એને વશ એ નિદાન રે ॥
એમ નિશ્ચય કરી વર્ણીરાય રે, કર્યો એનાં દરશનનો ઉત્સાય રે ॥૩૧॥
એનાં જન્મ ને કર્મ સાંભળી રે, કર્યું ઉદ્ધવે ધ્યાન એનું વળી રે ॥
એમ કરતાં સ્વામી ચિંતવન રે, આવ્યો ચૈત્ર પંચમીનો દન રે ॥૩૨॥
તેજ દિને સુંદર સવારે રે, થયું સ્વપ્ન અલૌકિક ત્યારે રે ॥
તેમાં દીઠા રામાનુજાચાર રે, શોભે સૂરજ સમ ઉદાર રે ॥૩૩॥
દીઠા સુણ્યાતા શ્રવણે જેવા રે, મળ્યા એંધાણે એવા ને એવા રે ॥
પડી પિછાન લાગ્યા છે પાય રે, આવ્યા હર્ષનાં આંસુ આંખ્ય માંય રે ॥૩૪॥
કૃષ્ણદ્રષ્ણની ઈચ્છા છે એને રે, એવું જાણી પછી મળ્યા તેને રે ॥
વળતા બેઉ બેઠા એક ઠામ રે, બોલ્યા વર્ણી કરી પ્રણામ રે ॥૩૫॥
બહુ દિને પામ્યો દરશન રે, થયો આજ હું તે ધન્ય ધન્ય રે ॥
સુણ્યા જે દિના તમારા ગ્રંથ રે, જાણ્યા તમને મેં સમરથ રે ॥૩૬॥

વળી શ્રીકૃષ્ણ ભક્ત અનન્ય રે, તમે છો મેં જાણ્યું એમ મન રે ॥
હશે વશ શ્રીકૃષ્ણ તમારે રે, એમાં નથી સંશય કાંઈ મારે રે ॥૩૭॥
માટે કૃષ્ણદ્રષ્ણ તર્ત થાય રે, એવું બતાવો સાધન કાંય રે ॥
કર્યું સ્તવન વળી વિશેષ રે, સ્વપ્નમાંહિ સ્વામી નામી શિશ રે ॥૩૮॥
થયા રાજી રામાનુજાચાર રે, સુણી વર્ણી વેણ વાધ્યો પ્યાર રે ॥
જાણ્યું વર્ણી આ પોતાનો સ્થાપું રે, એને શ્રીવૈષ્ણવી દીક્ષા આપું રે ॥૩૯॥
એમ શ્રી રામાનુજે વિચારી રે, કહ્યા મંત્ર તે બે સુખકારી રે ॥
કહ્યું કરજ્યો તમે આનો જાપ રે, મળશે કૃષ્ણ પ્રસન્ન થઈ આપ રે ॥૪૦॥
જપો મંત્ર તમે બડ ભાગ્ય રે, વળી ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય રે ॥
તે સહિત શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ રે, કરો નિરવિઘ્ન મહામતિ રે ॥૪૧॥
નિત્ય નૈમિત્તિક કૃષ્ણ સેવ રે, તેનો સર્વે સમજાવ્યો ભેવ રે ॥
કહી વ્રત ઉછવની રીત રે, તે સુણી વર્ણીએ દઈ ચિત્ત રે ॥૪૨॥
કર્યા પંચ સંસ્કારે યુક્ત વર્ણી રે, કહ્યા મંત્ર તે બે મહા મણિ રે ॥
કરજ્યો શિષ્ય કહેજ્યો મંત્ર તેને રે, ભવપાર ઉતરવા એને રે ॥૪૩॥
રહી શકો તો રહેજ્યો આંહિ રે, નહિ તો વિચરજ્યો ભૂમિમાંહિ રે ॥
એમ ઉદ્ધવને વરદાન રે, આપી થયા છે અંતરધાન રે ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને શ્રી રામાનુજાચાર્ય મળ્યા એ નામે સાડત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૭॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ મળ્યા રામાનુજાચાર ॥
જાગ્યા સ્વામી સ્વપ્ન થકી, ત્યારે કરવા લાગ્યા વિચાર ॥૧॥
આતે શું સાક્ષાત મળ્યા, કે આ શું થયું સ્વપન ॥
એમ વિચારતાં અંતરે, દીઠું પંચ સંસ્કારે તન ॥૨॥

ઊર્ધ્વપુંડ્ર દ્વાદશ દીઠાં, દીઠિ કંઠમાં સુંદર દામ ॥
મંત્ર કહ્યા તે હૈયે રહ્યા, ત્યારે માન્યા પૂરણ કામ ॥૩॥
અંકિત અંગ જોઈ ઉમંગ, અતિશે આવિયો મન ॥
પ્રકટ ચિન્હ દેખી પંડનાં, માન્યું મળશે નિશ્ચે ભગવન ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી રામાનંદ રાજી થઈ રે, કર્યો મંત્રજાપ મૌન રઈ રે ॥
બેઠા આસન અડગ વાળી રે, જોયું અંતરમાંહિ નિહાળી રે ॥૫॥
ભુલ્યા શરીરનું ભાન સ્વામી રે, વૃત્તિ અતિશે આનંદ પામી રે ॥
દીઠું અંતરમાં તેજ અતિ રે, તે તેજમાંહિ દીઠી મૂરતિ રે ॥૬॥
તેતો લક્ષ્મીનારાયણ કૃષ્ણ રે, તેનાં થયાં છે પોતાને દ્રષ્ણ રે ॥
અતિ સુંદર શોભાના ધામ રે, નિર્ખ્યા પ્રભુજી પૂરણકામ રે ॥૭॥
તેને પાયે લાગ્યા લળિલળિ રે, પામ્યા અતિશે આનંદ વળી રે ॥
થયા મગન મનમાં ઘણા રે, મળ્યા કૃષ્ણ રહી નહિ મણા રે ॥૮॥
જેવું હતું મને ચિંતવન રે, થયું તેવાનું તેવું દરશન રે ॥
આપી એમ દરશન દાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥૯॥
જાગ્યા સમાધિથી સ્વામી જ્યારે રે, અતિ આનંદ પામિયા ત્યારે રે ॥
કહે ધન્ય ધન્ય છે આ ધામ રે, જેમાં પૂરી થઈ મારી હામ રે ॥૧૦॥
પછી વચન ગુરુનાં સંભારી રે, રહી ધર્મમાં ભક્તિ વધારી રે ॥
રાખી શીલ શાંતિ દયા દલે રે, ક્રોધ કરે નહિ કોઈ પળે રે ॥૧૧॥
લોભ મોહ માન નહિ લેશ રે, કરે મુમુક્ષુને ઉપદેશ રે ॥
કહે મંત્ર દોય તેને કાન રે, વળી કરાવે કૃષ્ણનું ધ્યાન રે ॥૧૨॥
થાય તેને દ્રષ્ણ કૃષ્ણતણું રે, તેણે મગન થયા મને ઘણું રે ॥
થયા શિષ્ય આવી બહુ જન રે, સહુ માની સ્વામીનું વચન રે ॥૧૩॥
જુની જાયગાના જે રહેનાર રે, તેને માને નહિ નરનાર રે ॥
ત્યારે શ્રીવૈષ્ણવને રીસ ચડી રે, આવ્યા સ્વામી પાસળ તે ઘડી રે ॥૧૪॥

કહ્યું આજકાલનો તું આવ્યો રે, આંહિ આવિને તું ઘણું ફાવ્યો રે ॥
સર્વે લોકને લીધા તેં વાળી રે, એવા રાંકશું અમને ભાળી રે ॥૧૫॥
માટે જીવ્યાનો ખપ હોય તારે રે, ભાગી જાજ્યે સમઝી સવારે રે ॥
એમ કહી ઉત્તરાદિ ગિયા રે, ત્યારે સ્વામી મને વિચારિયા રે ॥૧૬॥
થાય ઉપાધિ આપણે માટ્ય રે, ત્યારે ઈયાં રહ્યામાં શું ખાટ્ય રે ॥
કૃષ્ણપ્રિય જે વૃંદાવન રે, જઈ તિયાં કરીએ આનંદ રે ॥૧૭॥
પછી ત્યાં થકી ચાલ્યા ઉમંગે રે, ચાલ્યા બીજા શિષ્ય બહુ સંગે રે ॥
આવ્યા વૃંદાવન તેહ વાર રે, નિર્ખ્યા ગોવિંદજી કરી પ્યાર રે ॥૧૮॥
જોઈ મૂરતિ એ સુખ ખાણ્ય રે, જાણું કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ રે ॥
પામ્યા આશ્ચર્ય વરણી મન રે, વાધ્યો આનંદ થયા મગન રે ॥૧૯॥
પછી તે સ્થળે વાળી આસન રે, બેઠા સરળ રાખી સ્વામી તન રે ॥
ગુરુએ કહ્યા મહા નિધિ મંત્ર રે, જપે મનમાંઈ તે નિરંત્ર રે ॥૨૦॥
એકાગ્ર કરી મન આપ રે, કર્યો શ્રીકૃષ્ણ મંત્રનો જાપ રે ॥
ત્યાંતો તર્ત સ્ફુર્યું તેજ અતિ રે, તેમાં દીઠા રમા રાધાપતિ રે ॥૨૧॥
મનોહર મૂરતિ જે કૃષ્ણ રે, તેનાં થયાં છે પોતાને દ્રષ્ણ રે ॥
મુખ મોરલી ને ભુજા દોય રે, શ્યામ સુંદર નટવર સોય રે ॥૨૨॥
શોભે ભૂષણ મુગટ શીશે રે, ગળે વૈજંતિ માળા તે દિસે રે ॥
એવા શ્રીકૃષ્ણ સ્વામીયે નિરખ્યા રે, નિરખી હૈયા માંહિ હરખ્યા રે ॥૨૩॥
દીઠી મૂરતિ તેજ દિનેશ રે, પછી બોલ્યા સ્વામી નામી શીશ રે ॥
કહે ધન્ય આ રૂપ રસાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૪॥
કરે સ્તવન મને થઈ દન રે, ઉભા આગળે થઈ આધીન રે ॥
કહે લીધી અમારી સંભાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૫॥
તમે સંતની કરો છો સાય રે, વળી બહુનામી ગ્રહો છો બાંય રે ॥
તેને મૂકો નહિ કોઈ કાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૬॥

તમે સંતહીતે ધરી તન રે, કરી નિજજનની જતન રે ॥
એવા કરુણાનિધિ કૃપાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૭॥
તમે દાસ તણાં દુઃખ કાપી રે, કરો પ્રસન્ન દર્શન આપી રે ॥
નિજજનના છો પ્રતિપાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૮॥
તમે વ્રજજન હેત કાજ રે, આવ્યા વ્રજમાંહિ વ્રજરાજ રે ॥
કર્યા સુખિયા ગોપી ગોવાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૯॥
એમ કર્યું સ્વામીએ સ્તવન રે, સુણી પ્રભુજી થયા પ્રસન્ન રે ॥
માગો રામાનંદ મુજ પાસ રે, જેહ માગો તે પુરું હું આશ રે ॥૩૦॥
ત્યારે સ્વામી કહે દૃષ્ણ તમારું રે, થાય મને હું જ્યારે સંભારું રે ॥
વળી પૂજાની સામગ્રી લીજે રે, એવી કૃપા અમપર કીજે રે ॥૩૧॥
વળી જેમ રાખો તેમ રહું રે, હું તો તમારે આશરે છઉં રે ॥
કહે કૃષ્ણ ઉદ્ધવ છો તમે રે, ઈયાં શાપે આવ્યા તમે અમે રે ॥૩૨॥
માટે કાઢો સંપ્રદાય નવી રે, આજ થકી કહું છું ઉદ્ધવી રે ॥
એમ કહી અંતરધાન થયા રે, સ્વામી જાગી બહુ હરખિયા રે ॥૩૩॥
પુરુષોત્તમ કૃષ્ણને પામી રે, થયા પૂરણકામ તે સ્વામી રે ॥
પછી જ્યારે જ્યારે કરે ધ્યાન રે, ત્યારે દેખે કૃષ્ણ ભગવાન રે ॥૩૪॥
વળી પૂજતા પ્રેમે પ્રતિમા રે, દેખે શ્રીકૃષ્ણને નિત્ય તેમાં રે ॥
પૂજા હાર આપે જેજે પ્રીત્યે રે, લીયે પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ નિત્યે રે ॥૩૫॥
તેણે પરમ સુખ શાંતિ પામી રે, થયા મગન મનમાં સ્વામી રે ॥
રહ્યા માસ એક વૃંદાવન રે, થયા શિષ્ય ત્યાં મુમુક્ષુ જન રે ॥૩૬॥
પછી ગુરુની આજ્ઞા સંભારી રે, કૃષ્ણભક્તિ ભૂમિએ વધારી રે ॥
ત્યાંથી બહુ શિષ્ય લઈ સંગે રે, ગયા પ્રયાગમાં ઉછરંગે રે ॥૩૭॥

તીયાં પણ કીધા શિષ્ય બહુ રે, જીત્યા આપે મતવાદી સહુ રે ॥
રહ્યા કેટલાક માસ તિયાં રે, ભક્તિ ધર્મ દોય શિષ્ય થિયાં રે ॥૩૮॥
એ તો કથા મેં કહી છે આગે રે, તે તો સુણી સૌએ અનુરાગે રે ॥
પછી જક્તગુરુ સ્વામી જેહ રે, ફર્યા તીરથ સરવે તેહ રે ॥૩૯॥
ત્યાંથી આવ્યા એ રૈવતાચળે રે, કૃષ્ણે ક્રીડા કરી છે જે સ્થળે રે ॥
વર્ષ એક રહ્યા એણે ઠામ રે, કર્યાં મુમુક્ષુ જીવનાં કામ રે ॥૪૦॥
ત્યાગી ગૃહી વળી નરનાર રે, તે સ્વામીએ ઓધાર્યા અપાર રે ॥
થયાં શિષ્ય તે સરવે આવી રે, તેને કૃષ્ણની ભક્તિ કરાવી રે ॥૪૧॥
સંપ્રદાયના મારગમાંઈ રે, રહ્યો તો જે અધર્મ છપાઈ રે ॥
કાપી જડ તે અધર્મ તણી રે, કૃષ્ણભક્તિ વિસ્તારી છે ઘણી રે ॥૪૨॥
એવા રામાનંદ સ્વામી જેહ રે, છે તો રામાનુજજીના તેહ રે ॥
પણ રામાનુજના આશ્રિત રે, જાણી અવર ન કરી પ્રીત રે ॥૪૩॥
કહે રામાનુજના આ નહિ રે, એમ મનમાં માનિયું સહિ રે ॥
એવું સ્વામીનું ચરિત્ર જેહ રે, કહ્યું પવિત્ર સહુને તેહ રે ॥૪૪॥
તે સ્વામીના સાધુ જે પચાસ રે, નિવૃત્તિવાળા જગથી ઉદાસ રે ॥
રામાનંદજીની આગન્યાયે રે, રહ્યા હતા ગામ લોજમાંયે રે ॥૪૫॥
તેમાં સુખાનંદ એક સંત રે, આવ્યા નાવા વાવ્યે ગુણવંત રે ॥
નિર્ખ્યા શ્રીનીલકંઠને ત્યાંઈ રે, થયા મગન અતિ મનમાંઈ રે ॥૪૬॥
તે દેખતાં દ્રગ ઠર્યાં દોય રે, કહે આવા મેં ન દીઠા કોઈ રે ॥
પછી નમ્યા તે નમ્રતા આણી રે, અતિ દીનતાએ બોલ્યા વાણી રે ॥૪૭॥
ધન્ય વર્ણી કિયાંથી આવિયા રે, હવે જાવાનું ધાર્યું છે કિયાં રે ॥
મોટાં ભાગ્ય થયાં દરશન રે, તમને નિર્ખિ હું થયો પાવન રે ॥૪૮॥

તમ જેવાનાં દર્શન ક્યાંથી રે, થોડે પુન્યે કરી થાતાં નથી રે ॥
કોઈ પૂરવ જન્મને પુન્યે રે, થયાં દર્શન તમારાં મને રે ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ મુનિનું આખ્યાન કહ્યું એ નામે આડત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૮॥

પૂર્વછાયો : અતિ ઉત્તમ આખ્યાનની, કહી વણપૂછિ મેં વાત ॥
હવે શ્રીહરિની કથા, કહું સુણો સહુ સાક્ષાત ॥૧॥
મહા મનોહર મૂરતિ, શોભે વરણીને વેષ ॥
શિખા સૂત્ર સોયામણું, શીશે તે સુંદર કેશ ॥૨॥
નાસાગ્રે વૃત્તિ રહે, અને દૃષ્ટિ તે અનિમેશ ॥
એવા થકા ત્યાં આવિયા, બહુનામી કૃષ્ણ દિનેશ ॥૩॥
આવી નાહિ એ વાવ્યમાં, પછી બેઠા કાંઠે નાથ ॥
એવે સમે સુખાનંદ આવ્યા, નિર્ખિ થયા સનાથ ॥૪॥
ચોપાઈ : નિર્ખિ નાથને પામ્યા આશ્ચર્ય, અંગે ત્યાગ અતિ તપશ્ચર્ય ॥
શીલ સંતોષ ને ક્ષમા અતિ, જાણું ધરી વૈરાગ્યે મૂરતિ ॥૫॥
આવા સાધુ મેં ન દીઠા ક્યાંઈ, જાગે ભાગ્ય રહે એ જો આંઈ ॥
પછી પ્રીત્યે શું પૂછવા લાગ્યા, કોણ ગુરુ ક્યાં તમારી જાગ્યા ॥૬॥
કહે હરિ સુણો સાધુ વાત, નહિ ગુરુ સ્વજન માત તાત ॥
જેથી છૂટીએ સર્વે સંતાપ, તે જ ગુરુ સ્વજન માઈ બાપ ॥૭॥
ત્યારે બોલ્યા સુખાનંદ સંત, મહારાજ એજ છે સિદ્ધાંત ॥
પણ પૂછવાની એક રીત્ય, માટે પૂછું છું હું કરી પ્રીત્ય ॥૮॥
ત્યારે કહે નીલકંઠ કથી, આવ્યા ઉત્તર કોશલ દેશથી ॥
સર્વ તીર્થ ફરતા જોતાં ધામ, અમે આવ્યા છઉં આણે ગામ ॥૯॥

અમે કહ્યું અમારું વૃતાંત, તમે કોણના શિષ્ય છો સંત ॥
પછી બોલ્યા સુખાનંદ તેયે, અમે રામાનંદજીના છૈયે ॥૧૦॥
અમ માંહિ મોટા મુક્તાનંદ, તેની આજ્ઞામાં રહું વર્ણિઈન્દ ॥
આવ્યો આ વાવ્યે નાવા હું આજ, ત્યાં તો તમે મળ્યા મહારાજ ॥૧૧॥
મોટું ભાગ્ય માનું આજ મારું, મને દર્શન થયું તમારું ॥
એમ કહીને લાગ્યા છે પાય, આવો અમારી જાયગામાંય ॥૧૨॥
ઈયાં વસે છે સંત સુજાણ, વર્તે છે પંચવ્રત પ્રમાણ ॥
પ્રભુ તિયાં લગી પધારીજે, દયા કરીને દર્શન દીજે ॥૧૩॥
મુક્તાનંદજી જે ઈયાં રહે છે, તે તમ જેવાને મળવા ઈચ્છે છે ॥
ગુરુ આજ્ઞાએ અમે રહું છું, તમ જેવાની સેવા કરું છું ॥૧૪॥
મુક્તાનંદજી સંત છે એવા, સહુને દર્શન કરવા જેવા ॥
માટે તમે પધારોને ત્યાંઈ, નહિ તો નિશ્ચે એ આવશે આંઈ ॥૧૫॥
ત્યારે વર્ણી બોલ્યા એમ વાણ, તમે સાંભળો સંત સુજાણ ॥
શહેર પુર નગર ને ગામ, અમે જાતા નથી કેને ધામ ॥૧૬॥
ફર્યા વિષમ વન સઘળે, રહેતા નિત્ય નવા તરુતળે ॥
પણ એવાના દર્શન સારુ, ચાલો માનીશ વચન તમારું ॥૧૭॥
પછી સંત સાથે વર્ણીરાય, આવ્યા આપે ધર્મશાળા માંય ॥
ઉઠી સંતે કર્યો નમસ્કાર, નમ્યા હરિ સહુને તે વાર ॥૧૮॥
પછી બેઠા ઘટે તેમ સહુ, શોભી સભા તે સમામાં બહુ ॥
સર્વે વર્ણી સામું જોઈ રિયા, દેખી હરિ આશ્ચર્ય પામિયા ॥૧૯॥
તપ તેજ તને શાંતપણું, દેખી મન નેણ લોભ્યાં ઘણું ॥
કહે આવા ન દિઠા સાંભળ્યા, આજ મોર્યે પણ નથી મળ્યા ॥૨૦॥
બાળપણામાં આવા છે શુદ્ધ, માટે મનુષ્ય નહિ છે વિબુધ ॥
કાંતો ચંદ્ર કાંતો છે આ અર્ક, કાંતો અગ્નિ કે સ્વામી કાર્તિક ॥૨૧॥

કાંતો નિરન્નમુક્ત આ નિદાન, કાંતો તપ છે મૂરતિમાન ॥
કાંતો બદ્રિપતિ છે આ આપ, જુવો એના આવ્યાનો પ્રતાપ ॥૨૨॥
આપણાં નેણ ન લોભે ક્યાંઈ, તેતો રહ્યાં છે એમાં લોભાઈ ॥
માટે આપણાં મોટાં છે ભાગ્ય, મળ્યા મૂર્તિમાન આ વૈરાગ્ય ॥૨૩॥
આની સેવા કરો કરભામી, તો રીઝશે રામાનંદ સ્વામી ॥
પછી સંત સેવામાંહિ રહ્યા, મુક્તાનંદે ભોજન કરાવિયાં ॥૨૪॥
પછી જિતેન્દ્રિય સાધુને જાણી, રાજી થઈ હરિ બોલ્યા વાણી ॥
કહે અમે રહેશું તમ પાસ, કરશું ટેલ્ય કરે જેમ દાસ ॥૨૫॥
પછે સંતમાં રહ્યા મહારાજ, પૂછ્યું પ્રશ્ન પરીક્ષાને કાજ ॥
કહે નીલકંઠ સુણો સંત, તમે જાણો છો સર્વે સિદ્ધાંત ॥૨૬॥
માટે કરું છું પ્રશ્ન મહારાજ, ઉત્તર સુણવા ઈચ્છું છું આજ ॥
જીવ ઈશ્વર માયા બ્રહ્મ જેહ, પરબ્રહ્મ રૂપ કહો તેહ ॥૨૭॥
કહેજ્યો જુજવાં વિગત્ય પાડી, જેમ છે તેમ દેજ્યો દેખાડી ॥
એવાં સુક્ષ્મ પ્રશ્નને સાંભળી, બોલ્યા મુક્તાનંદજી ત્યાં વળી ॥૨૮॥
કહે સુણ્યું ગુરુમુખે અમે, કહું તે વરણી સુણો તમે ॥
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ દેહ, તેમાં વ્યાપ્યો નખશિખા તેહ ॥૨૯॥
ઈન્દ્રિ અંતઃકરણ એ આધારે, કરે ક્રિયા નાના પ્રકારે ॥
વળી જાણો અજન્મા છે એહ, નિત્ય નિરંશ અખંડ તેહ ॥૩૦॥
છે પ્રકાશક તે ન છેદાય, ન બળે ન સડે ન સુકાય ॥
એવું જાણજ્યો જીવનું રૂપ, હવે કહું ઈશ્વરનું સ્વરૂપ ॥૩૧॥
વિરાટ સૂત્રાત્મા દેહ જાણો, અવ્યાકૃતમાં વ્યાપ્યા પ્રમાણો ॥
ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલય જેહ, કરે સર્વે જગતનો તેહ ॥૩૨॥
એહ કહ્યું ઈશ્વરનું રૂપ, હવે કહું માયાનું સ્વરૂપ ॥
જક્તમાં કહીએ જીવ જેહ, તેનાં ઉદ્ભવનું ક્ષેત્ર તેહ ॥૩૩॥

અનાદિ તમમય તે કહીએ, જડચિદાત્મક એ લહીએ ॥
કાર્યકારણ રૂપ એ જાણો, ભગવાનની શક્તિ પ્રમાણો ॥૩૪॥
ત્રણય ગુણાત્મક એ કહીએ, અજન્મા અજ્ઞાનરૂપ લહીએ ॥
એવું માયાનું રૂપ સરે છે, હરિ આશ્રિત એને તરે છે ॥૩૫॥
હવે સુણો બ્રહ્મ નિરૂપણ, સત્ય જ્ઞાન અનંત પૂરણ ॥
અખંડ ને અક્ષર એનું નામ, પુરુષોત્તમને રહેવાનું ધામ ॥૩૬॥
મૂર્તિમાન અમૂર્ત કહેવાય, શુદ્ધ નિત્ય વિકાર વિનાય ॥
માયા ઈશ્વર જીવ તત્ત્વ જેહ, તેનું પ્રકાશક જાણો તેહ ॥૩૭॥
વળી સર્વાધાર એહ બ્રહ્મ, જાણો વર્ણિરાટ એહ મર્મ ॥
હવે પરબ્રહ્મને કહીએ છીએ, જેનો કહેતા તે પાર ન લઈએ ॥૩૮॥
નારાયણ વાસુદેવ કહેવાય, સ્વતંત્ર પ્રકાશક લેવાય ॥
આનંદમય દિવ્ય મૂરત, વિષ્ણુ કૃષ્ણ ને કહીએ અચ્યુત ॥૩૯॥
વળી કહીએ અવ્યય ભગવાન, અક્ષર માયા કાળ જે નિદાન ॥
તેમાં શક્તિએ અન્વય થયા, વળી મૂર્તિમાન જુદા રહ્યા ॥૪૦॥
કાળ માયાના નિયંતા જેહ, સર્વ કારણના કારણ તેહ ॥
એહ પરમાત્મા પરબ્રહ્મ, મુમુક્ષુ જીવોને લેવો મર્મ ॥૪૧॥
એ છે સર્વને ઉપાસ્યા જેવા, સુણો વર્ણી પરબ્રહ્મ એવા ॥
કર્યો ઉત્તર મેં સુણ્યા પ્રમાણે, યથારથ તો સદ્‌ગુરુ જાણે ॥૪૨॥
તેતો દેખે હસ્તામળ વળી, દેખાડે છે મુમુક્ષુને મળી ॥
એમ કર્યા ઉત્તર મુક્તાનંદ, સુણી વર્ણી પામ્યા છે આનંદ ॥૪૩॥
સાધુ સ્વભાવ ને સરલ ચિત્ત, જાણી હરિ બોલ્યા કરી પ્રીત ॥
હે મુનિ કર્યો ઉત્તર તમે, થયો યથારથ જાણ્યો અમે ॥૪૪॥

એ પ્રશ્ન મેં પૂછ્યાં છે બહુને, કહેતા કઠણ થયા છે સહુને ॥
તેની તમને લાગી નહિ વાર, માટે તમે મોટા નિરધાર ॥૪૫॥
કરી મુનિ તમારાં દર્શન, મારા મનમાં થયો મગન ॥
ત્યારે મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, મેં દીઠા છે બહુ તપિરાજ ॥૪૬॥
પણ તમ જેવા એક તમે, શું કહીએ મુખથી ઘણું અમે ॥
પ્રશ્ન કરી સમઝવો ઉત્તર, એવા પણ નોય ઝાઝા નર ॥૪૭॥
એમ કહેતાં સાંભળતાં ગાથ, વાધ્યું હેત રહ્યા સંત સાથ ॥
નિત્ય પ્રશ્નના ઉત્તર થાય, સુણી સાધુને હર્ષ ન માય ॥૪૮॥
સંસ્કૃત ને પ્રાકૃત પ્રશ્ન જે, કરે ઉત્તર ન થાય બીજે ॥
પછી ડાહ્યા શિયાણા જે હતા, મનુષ્યબુદ્ધિ તેમાં ન કરતા ॥૪૯॥
છે અકળ આપ ભગવન, એમ જાણી સેવે સંતજન ॥
થાય કૃષ્ણ કથા તિયાં નિત્ય, સુણે નાથ પોતે દઈ ચિત્ત ॥૫૦॥
રાખ્યા નિમ તેમાં નવ્ય ચૂકે, કરે તપ તે પણ ન મૂકે ॥
દેખી દૃષ્ટિ શ્રીહરિની સંત, માને આતો મોટા છે અત્યંત ॥૫૧॥
ત્યારે સાધુ કહે ભગવાન, સ્થિર દૃષ્ટિ કરો કેનું ધ્યાન ॥
ત્યારે બોલિયા વરણીરાજ, સુણો મુક્તાનંદજી મહારાજ ॥૫૨॥
રાધા આદિ જે સર્વેના સ્વામી, તે ઈષ્ટ મારા અંતરજામી ॥
બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવના જે દેવ, તેની કરું છું હું નિત્ય સેવ ॥૫૩॥
વારાહ આદિ જે અવતાર, તે સરવેના જે ધરનાર ॥
એવા કૃષ્ણ પરબ્રહ્મ જાણો, મારે તેનું ધ્યાન પરમાણો ॥૫૪॥
વળી કરું છું સેવા પૂજન, નિત્ય સમરણ ને કીરતન ॥
તે વિના નથી જીવોને ગતિ, મારે પણ નથી બીજે મતિ ॥૫૫॥

એમ બોલિયા છે બહુનામી, છે તો પોતે જ શ્રીકૃષ્ણ સ્વામી ॥
પણ બોલવાની એહ રીત, તેમ બોલે છે કરુણાનિકેત ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પ્રશ્નોત્તર નામે
ઓગણચાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ બોલ્યા ભાવે ભગવંત ॥
તે સુણી મુક્તાનંદજીએ, કહ્યું પોતાનું વરતંત ॥૧॥
અમે પણ શ્રીકૃષ્ણને, ભાવે ભજું છું ભગવાન ॥
ગુરુની કૃપાએ કરી, વળી દેખું છું મૂર્તિમાન ॥૨॥
તે ગુરુ રામાનંદજી, ઉદ્ધવનો અવતાર ॥
મુમુક્ષુને આશરવા, યોગ્ય નિશ્ચે નિરધાર ॥૩॥
તેની કૃપાએ કરી જન, દેખે ગોલોકાદિ ધામ ॥
મોરલીધર શ્રીકૃષ્ણ જે, તે દેખે સમાધિએ શ્યામ ॥૪॥
ચોપાઈ : એતો કહિ મેં બીજાની વાત, તમે તો દેખો છો સાક્ષાત ॥
તે તો એમને વશ છે એહ, નથી એ વાતમાંહિ સંદેહ ॥૫॥
વળી રામાનંદ ને શ્રીકૃષ્ણ, તેનાં પૃથક મ જાણજ્યો દ્રષ્ણ ॥
એતો જીવોના કલ્યાણ કાજ, પોતે સ્વયં કૃષ્ણ રહ્યા છે આજ ॥૬॥
ગુરુ ઉદ્ધવ વિના નથી અન્ય, તે છે ભાગવતમાં વચન ॥
ઈચ્છયા આ લોક તજવા કાજે, ત્યારે વિચાર્યું કૃષ્ણ મહારાજે ॥૭॥
મારું જ્ઞાન હું કેને આપીશ, જ્ઞાનાચાર્ય તે કેને સ્થાપીશ ॥
જોતાં દીઠા ઉદ્ધવજી એક, આપ્યું છે જ્ઞાન કરી વિવેક ॥૮॥
ઉદ્ધવ મારા આત્મા ગણું, નથી મુજથી ન્યૂન એ અણુ ॥
એમ કહી ઉદ્ધવને જ્ઞાન, આપી થયા છે અંતરધાન ॥૯॥

તે ઉદ્ધવ તેજ રામાનંદ, તેના અમે છીએ વર્ણી ઈન્દ ॥
કરીએ છીએ શ્રીકૃષ્ણ ભજન, એવાં સુણ્યાં વર્ણીએ વચન ॥૧૦॥
પછી સાંભરી આવી એ વાત, જે કહી હતી પોતાને તાત ॥
જાણ્યા ઉદ્ધવ તે રામાનંદ, ક્યારે મળે ને પામું આનંદ ॥૧૧॥
મળે તો સેવાએ કરું પ્રસ્ન, તો મળે પ્રત્યક્ષ મને કૃષ્ણ ॥
કહે મુક્તાનંદ પ્રત્યે હરિ, મને જાણજ્યો તમારો કરી ॥૧૨॥
જે જે હોય હેતનાં વચન, કહેજ્યો મને થઈને પ્રસન્ન ॥
તે તે તમે કરજ્યો ઉપાય, જેણે સદ્ય સ્વામીને મળાય ॥૧૩॥
એમ કહી કહ્યું નિજ વ્રતંત, તેને સાંભળી બોલિયા સંત ॥
જાણ્યું છે બ્રાહ્મણમાં જનમ, કર્યા છે અતિ તપ વિષમ ॥૧૪॥
પછી સૌએ કહ્યું ધન્ય ધન્ય, તમને થાશે સ્વામીનાં દર્શન ॥
હમણાં સ્વામી છે ભૂજ નગર, સુંદર મૂર્તિ જે મનોહર ॥૧૫॥
તે આવશે જ્યારે દેશ આણે, થાશે દર્શન સૌને તે ટાંણે ॥
હમણાં ન કરો જાવાનો ઘાટ, માનો વચન જુઓ તમે વાટ ॥૧૬॥
એવાં સુણી સાધુનાં વચન, રહ્યાં તિયાં સ્થિર કરી મન ॥
કરે સાધુની સેવા અપાર, નિત્ય પ્રત્યે કરી બહુ પ્યાર ॥૧૭॥
જોઈ સેવાવૃત્તિ તે અત્યંત, કરે હેત સહુ મળી સંત ॥
પોતાને તો ભક્તિ અતિ રજે, આપતકાળે ધર્મ ન તજે ॥૧૮॥
શીત ઉષ્ણ વરષાતનાં દુઃખ, સહે શરીરે પ્યાસ ને ભૂખ ॥
તેને જોઈને સરવે જન, પામે વિસ્મય પોતાને મન ॥૧૯॥
એમ કરતાં ચૈત્ર માસ ગિયો, સંદેશો સ્વામીનો ન આવિયો ॥
ત્યારે થયા અતિશે ઉદાસ, ન થયું દ્રષ્ણ મેલે નિશ્વાસ ॥૨૦॥
સર્વે સંતને કહે શિશ નામી, ક્યારે મળશે રામાનંદ સ્વામી ॥
વિત્યો વાયદો નાવ્યા દયાળ, મારાં ભાગ્ય કઠણ આ કાળ ॥૨૧॥

એમ કહી ભરે નયણે નીર, દર્શન વિના દિલે દિલગીર ॥
એમ કરતાં વીતે દિનરાત, કરે વૈરાગ્ય ત્યાગની વાત ॥૨૨॥
સર્વે સંત કરે છે વિચાર, કેમ રહેશે આ જાગ્ય મોઝાર ॥
આવા વૈરાગ્યવાન ન કોઈ, આવે લાજ એની દશા જોઈ ॥૨૩॥
જાય સ્નાન કરવાને જ્યારે, પાછું મંદિર ન અવાય ત્યારે ॥
વાટે કાંટા કાંકરા ને ઠેશ, ન દેખાય દૃષ્ટિ અનિમેષ ॥૨૪॥
ન રહે નિજદેહ સંભાળ, તોય બોલે દયાએ દયાળ ॥
કહે મન જીવ ઈશ્વર એને, દેખું છું હું માયા બ્રહ્મ તેને ॥૨૫॥
નથી કોઈ મુજથી અકળ, જાણું જેમ હથેળીનું જળ ॥
જ્યાં જ્યાં જાય છે મન તમારું, તે પણ નથી અજાણ્યું અમારું ॥૨૬॥
એવી વાત કરે હરિ જ્યારે, સર્વે સંત સત્ય કહે ત્યારે ॥
રહે પોતાને સહજ સ્વભાવ, અતિ નારી તણો તે અભાવ ॥૨૭॥
આવે નારી તણો ગંધ જ્યારે, રહે નહિ પેટે અન્ન ત્યારે ॥
અતિ દ્રવ્ય ત્રિય તન ત્યાગ, વળી અંગે અત્યંત વૈરાગ્ય ॥૨૮॥
વળી વળી કરે એમ વાતું, દ્રષ્ણ સ્વામીનું કેમ નથી થાતું ॥
જ્યારે મળશે સ્વામી રામાનંદ, ત્યારે મનમાં માનીશ આનંદ ॥૨૯॥
કહે મુક્તાનંદને ભગવાન, તમે કરોને સ્વામીનું ધ્યાન ॥
તમારી વૃત્તિમાં મેલી વૃત્તિ, જોઉં સ્વામી શ્રીજીની મૂરતિ ॥૩૦॥
પછી સંતે ધર્યું જ્યારે ધ્યાન, તેને ભેળું જોયું ભગવાન ॥
ત્યારે દીઠા રામાનંદ સ્વામી, થયા રાજી રહી નહિ ખામી ॥૩૧॥
દીઠા કંજ અરુણ વર્ણ પાય, રૂડી ઉર્ધ્વરેખા છે તેમાંય ॥
જમણા અંગોઠાને નખે રેખ, તેતો શોભે છે વળી વિશેખ ॥૩૨॥
કરભ સરખી શોભા ઉરતણી, વળી નાભિ ગંભીર છે ઘણી ॥
મૂર્તિ પુષ્ટ છે મહારાજ કેરી, વળી શ્વેત ધોતી દીઠી પહેરી ॥૩૩॥

ગૌરવાન છે મૂરતિ સારી, મોટી ફાંદે શોભે સુખકારી ॥
પડે વળ ત્રણ ત્યાં વિશાળ, ઉર ઓપે છે તરુતમાલ ॥૩૪॥
તિયાં શોભે સુંદર રોમરાજી, કંઠે કમળ માળા રહી વિરાજી ॥
ભુજ ગજસૂંઢ સમ શોભે, ઓપે અરુણ પંકજ પોંચા ઉભે ॥૩૫॥
જેમ કંજની શોભે કળિયું, તેમ શોભે છે હાથ આંગળિયું ॥
થડે જાડી ઉપર પાતળી, એવી દીઠી મેં દશ આંગળી ॥૩૬॥
નખ આવળી શોભે છે ઘણી, જાણ્યું હાર બણી મણી તણી ॥
કંઠ કંબુ સમાન છે એવું, મુખ શોભે પૂરણ શશિ જેવું ॥૩૭॥
તિયાં દિઠા અધર પ્રવાળ, દંત દાડ્યમ કળી રસાળ ॥
સઈ કહું તે શોભા મુખની, શોભે નાસિકા ચંચુ શુકની ॥૩૮॥
નયણાં કમળદળ વિશાળ, ભર્યા કરુણારસે રસાળ ॥
અતિ ભ્રકુટિ ભાલ વિરાજે, ત્યાં ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક રાજે ॥૩૯॥
રહ્યા છોટા છોટા શ્રવણ શોભી, દીઠી શીશપર શિખા ઉભી ॥
માથે ઓઢી છે ધોળી પછેડી, કરુણારસ રહ્યા છે રેડી ॥૪૦॥
કૃપાએ જોઈ રહ્યા છે સામું, પૂરે છે નિજજનની હામું ॥
હસતાં ખાડા પડે છે બે ગાલે, વળી ચાલે છે સુંદર ચાલે ॥૪૧॥
ચરણે ચાલતાં ચમકે ચાખડી, હાથે છે નીલા રંગની છડી ॥
એવી મૂર્તિ દીઠી મનોહર, શોભા સાગર સુખ સુંદર ॥૪૨॥
ત્યારે સંત કહે સત્ય વાત, એ તો સ્વામી શ્રીજી છે સાક્ષાત ॥
તમે આપો છો જેજે એંધાણ, તેમજ છે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ॥૪૩॥
જેવું છે રામાનંદજીનું રૂપ, તેવું તમે જ કહ્યું સ્વરૂપ ॥
તમે દીઠી છે જેવી મૂરતિ, તેમાં ફેર નથી એક રતિ ॥૪૪॥
યથારથ મૂરતિ છે જેવી, તમે પણ દીઠી પ્રભુ તેવી ॥
ત્યારે બોલ્યા હરિ એમ વળી, તમે સુણો સંત સહુ મળી ॥૪૫॥

સ્વામી રામાનંદજીનું પંડ, તેને દેખું છું ધ્યાને અખંડ ॥
પણ મળશે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, ત્યારે ટળશે અંતરે તાણ્ય ॥૪૬॥
એમ કહી થાય દિલગીર, વળી ભરે નયણમાં નીર ॥
એમ ચરિત્ર કરે અવિનાશી, જોઈ સંત રહે છે વિમાશી ॥૪૭॥
કહે આ છે કોઈક સમર્થ, એતો આવ્યા છે આપણે અર્થ ॥
એને કરવું રહ્યું નથી લેશ, આપે છે આપણને ઉપદેશ ॥૪૮॥
આપણે કરીએ છીએ ધ્યાન, ત્યારે રહે છે મન તન ભાન ॥
વળી જ્યાં જ્યાં મન દિયે દોટું, જઈ ગ્રહે છે પદાર્થ ખોટું ॥૪૯॥
તે એ જાણે છે મનની ઘાત, નથી એથી અજાણી કોઈ વાત ॥
તમે જુવોને સહુ વિચારી, આવા કોઈ દીઠા તનધારી ॥૫૦॥
બ્રહ્મ સૃષ્ટિમાં ન જડે ગોતે, આ તો પૂરણ બ્રહ્મ છે પોતે ॥
સમજી સંત રહે પરસન, હરે ફરે કરે દરશન ॥૫૧॥
એમ કરતાં વિત્યા નવ માસ, ત્યારે અતિશે થયા ઉદાસ ॥
અહો આપણે આ શું જો થયું, કહો કેમ ન ફાટ્યું આ હૈયું ॥૫૨॥
જળ કાદવ જુજવી જાતિ, પ્રિતમ વિયોગે ફાટે છે છાતિ ॥
જળ મીનની પ્રીત પ્રમાણ, પિયુ વિયોગે પરહરે પ્રાણ ॥૫૩॥
કુંજિસુત વીતે ષટ માસ, તજે તન થઈને નિરાશ ॥
આતો વીતી ગયા નવ માસ, એમ કહીને થયા ઉદાસ ॥૫૪॥
કહે મુક્તાનંદને મહારાજ, આપો આજ્ઞા જાઉં દર્શન કાજ ॥
તમે કર્યો'તો વાયદો જેહ, વિચારોને વીતી ગયો તેહ ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદ્ધૈકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીરામાનંદ સ્વામીની મૂર્તિનું ધ્યાન કરીને કહ્યું એ નામે ચાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો : આણી ઉદાસી અંતરે, એમ બોલ્યા વર્ણિરાટ ॥
તે સુણી મુક્તાનંદજી, અતિ કરે છે ઉચ્ચાટ ॥૧॥
આવા ત્યાગી તપસ્વી, નિરમોહી વૈરાગ્યવાન ॥
નિસ્પૃહપણું જોઈ જાણે, રખે જાતા રહે નેદાન ॥૨॥
કાંઈક ઉપાય કરું, જેણે રહે વરણીઈન્દ ॥
પછી મીઠી વાણીએ, બોલ્યા તે મુક્તાનંદ ॥૩॥
વૈશાખ સુદીનો વાયદો, તે નહિ પડે ખોટો નાથ ॥
તિયાં લગી તમે રહો, કહું કરગરી જોડી હાથ ॥૪॥
ચોપાઈ : તમને કહીએ છીએ અમે એહ, તેતો જોઈને તમારું દેહ ॥
તપે કરી તન છે દુબળું, નહિ પોંચાય શહેર છે વેગળું ॥૫॥
ખારા સમુદરની છે ખાડી, તે તો ભુજ જાતાં આવે આડી ॥
નથી સિધિ જાવા પગવાટ, અમે કહીએ છીએ તેહ માટ ॥૬॥
હમણા રહો જાળવીને પળ, હું મેલું છું લખીને કાગળ ॥
તેનો વળતો ઉત્તર આવે, કરવું સહુને જેમ સ્વામી કાવે ॥૭॥
તેની આજ્ઞા વિના નવ જાવું, અમને તો જણાય છે આવું ॥
ત્યારે બોલ્યા હરિ તેહ પળ; સારુ લખો સ્વામીને કાગળ ॥૮॥
પછી મુક્તાનંદજી મહારાજ, બેઠા કાગળ લખવા કાજ ॥
સ્વસ્તિ શ્રી ભુજ નગરમાંઈ, સ્વામી રામાનંદ સુખદાઈ ॥૯॥
દીનબંધુ પતિત-પાવન, ભક્તજનને મન ભાવન ॥
પુન્ય પવિત્ર પ્રૌઢ પ્રતાપ, શરણાગતના સમાવો તાપ ॥૧૦॥
કૃપાનિધિ કરુણાના ધામ, પતિત-પાવન પૂરણકામ ॥
દયાસિંધુ દિલના દયાળ, નિજજન તણા પ્રતિપાળ ॥૧૧॥
અનાથના નાથ અધમોદ્ધાર, તમને કરું છું નમસ્કાર ॥
કલ્યાણકારી જે અનેક ગુણ, તેણે કરી તમે છો પૂરણ ॥૧૨॥

સિદ્ધ સિદ્ધિયું સર્વે કહેવાય, તે તો સેવે છે તમારા પાય ॥
શુદ્ધ ભકત જે લાખું કરોડી, તે તમને નમે કર જોડી ॥૧૩॥
આપ ઈચ્છાએ મનુષ્યાકૃતિ, તમે ધરી પ્રભુ અમ વતી ॥
એવા તમે જનસુખકારી, પ્રભુ વાંચજ્યો વિનતિ મારી ॥૧૪॥
અત્ર લોજથી લખ્યો કાગળ, તમ કૃપાએ સુખી સકળ ॥
તમારા સુખના સમાચાર, લખજ્યો મારા પ્રાણ આધાર ॥૧૫॥
બીજું લખવા કારણ જેહ, સ્વામી સાંભળજ્યો તમે તેહ ॥
કોશળ દેશથી આવ્યા છે મુનિ, કહું વાત હવે હું તેહુનિ ॥૧૬॥
દેહમાંહિ જેટલી છે નાડી, દેખાય છે તે સર્વે ઉઘાડી ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તને છે અતિ, જાણું આપે તપની મૂરતિ ॥૧૭॥
નીલકંઠ નામે નિદાન છે, શિવ જેવા વૈરાગ્યવાન છે ॥
મેઘ જેવા સહુના સુખધામ, દેખી દર્પ હરે કોટિ કામ ॥૧૮॥
વર્ણીવેષ દૃષ્ટિ અનિમેષ, બ્રહ્મસ્થિતિમાં રહે છે હંમેશ ॥
ઉદાર મતિ અચપળતા, પાસળે કાંઈ નથી રાખતા ॥૧૯॥
કિશોર અવસ્થાને ઉતરી, આવ્યા અત્ર તીરથમાં ફરી ॥
સુંદર મુખ ને માથા ઉપર, કેશ નાના ભૂરા છે સુંદર ॥૨૦॥
બોલે છે સ્પષ્ટ વાણી મુખ, નારી ગંધથી પામે છે દુઃખ ॥
માન મત્સર નથી ધારતા, પ્રભુ વિના નથી સંભારતા ॥૨૧॥
જીર્ણ વલકલ ને મૃગછાલા, હાથમાંહિ છે તુલસી માળા ॥
સરળ ક્રિયામાં સદા રહે છે, મુનિના ધર્મને શિખવે છે ॥૨૨॥
રાખે છે ગુરુભાવ અમમાં, વૃત્તિ લાગી રહી છે તમમાં ॥
રસ રહિત જમે છે અન્ન, તેહ પણ બીજે ત્રીજે દન ॥૨૩॥
ક્યારેક ફળ ફૂલ નિદાન, ક્યારેક કરે વારિ વાયુ પાન ॥
ક્યારે અજાચ્યું અન્ન આવ્યું લીએ, ક્યારે મળ્યું પણ મૂકી દીએ ॥૨૪॥

ક્યારેક મરચાં મીંઢિઆવળ્ય, જમે એજ એકલું કેવળ ॥
ખારું ખાટું તીખું તમતમું, રસ નિરસ બરોબર સમું ॥૨૫॥
ટંક ટાણાની ટેવ જ નથી, અતિ નિસ્પૃહ રહે છે દેહથી ॥
જેજે ક્રિયાઓ કરે છે એહ, તન ધારિએ ન થાય તેહ ॥૨૬॥
ગ્રીષ્મ પ્રાવૃટ ને શરદ ઋતુ, હેમંત શીત ને વળી વસંતુ ॥
છોયે ઋતુમાં વસવું વને, વહાલું લાગે છે પોતાને મને ॥૨૭॥
મેડી મોલ આવાસમાં રહેવું, તે જાણે છે કારાગૃહ જેવું ॥
ઉનાળે તો તાપે છે અગનિ, ચોમાસે સહે ધારા મેઘની ॥૨૮॥
શિયાળે બેસે છે જળમાંઈ, તેણે તન ગયું છે સુકાઈ ॥
કિયાં બાળપણાની રમત, કિયાં પામવો સિદ્ધોનો મત ॥૨૯॥
બાળપણે સિદ્ધદશા જોઈ, અમે સંશય કરું સહુ કોઈ ॥
એના તપના તેજને માંઈ, અમારું તપ ગયું ઢંકાઈ ॥૩૦॥
જેમ દિનકર આગળ્ય દિવો, એ પાસે ત્યાગ અમારો એવો ॥
એની વાત તો એ પ્રમાણે છે, સર્વે યોગકળાને જાણે છે ॥૩૧॥
તોય શિષ્ય થઈને રહ્યા છે, જેની અતિ અપાર ક્રિયા છે ॥
કેણે થાતો નથી નિરધાર, જાણું પામ્યા છે શાસ્ત્રનો પાર ॥૩૨॥
પૂછે છે પ્રશ્ન અલપ કાંઈ, તેમાં પંડિત રહે છે મુંઝાઈ ॥
સભામાંહિ વાદ પ્રતિવાદે, બોલે છે પોતે શાસ્ત્ર મર્યાદે ॥૩૩॥
ત્યારે પંડિતના તર્ક સર્વ, થાય બંધ ને ન રહે ગર્વ ॥
પૂછે પ્રશ્ન કોઈ પોતાપાસ, ત્યારે બહુ રીત્યે કરે સમાસ ॥૩૪॥
ત્યારે સંશય કરે એમ મન, આ શું આવ્યા પોતે ભગવન ॥
બેસું ધ્યાને જ્યાં જ્યાં મન જાય, તેને દેખે છે સાક્ષિને ન્યાય ॥૩૫॥
દુરિજન વચનનાં બાણ, સહેવા પોતે વજ્ર પ્રમાણ ॥
એવા ક્ષમાવંત મહામતિ, પરદુઃખે પીડાય છે અતિ ॥૩૬॥

કોમળતા કહી નથી જાતિ, ઉપમા પણ નથી દેવાતિ ॥
સર્ષવ ફુલ માખણ ને કંજ, જાણું પામ્યા કોમળતા રંજ ॥૩૭॥
સર્વે સાધુતા જે જે કહેવાય, તેતો રહી છે જાણું એહ માંય ॥
તમ વિના એવા ગુણ બીજે, નથી સાંભળ્યા સાચું કહીજે ॥૩૮॥
એનાં ચરિત્ર જોઈને અમે, જાણું દૃઢતા જોવા આવ્યા તમે ॥
વળી તમારાં દર્શન કાજ, અતિ આતુર રહે છે મહારાજ ॥૩૯॥
તેને રોકીને રાખ્યા છે આંઈ, કહો તો આવે તમ પાસે ત્યાંઈ ॥
યાંનિ વાત મેં લખી જણાવી, રાજી હો તેમ મૂકજ્યો કહાવી ॥૪૦॥
લખ્યું છે મારી બુદ્ધિ પ્રમાણ, સર્વે જાણી લેજ્યો સુજાણ ॥
ઓછું અધિકું જે લખાણું હોય, કરજ્યો ક્ષમા અપરાધ સોય ॥૪૧॥
દયા કરીને વાંચજ્યો પત્ર, ઘટે તેમ લખાવજ્યો ઉત્ર ॥
તેની જોઈ રહ્યા છીએ વાટ, આવ્યે ઉત્તર ટળશે ઉચાટ ॥૪૨॥
વારેવારે વિનતિ મહારાજ, કરું છું હું આ વરણી કાજ ॥
હશે તમને ગમતું તે થાશે, બીજા ડાહ્યાનું ડહાપણ જાશે ॥૪૩॥
થોડે લખ્યે બહુ માનજ્યો નાથ, રાખજ્યો દયા પ્રભુ મુજ માથ ॥
એવો પત્ર લખ્યો મુક્તાનંદે, વાંચ્યો સાંભળ્યો સહુ મુનિવૃંદે ॥૪૪॥
કહે મુનિ ધન્ય છો મહારાજ, અતિ રૂડો પત્ર લખ્યો આજ ॥
વાંચી આવશે વહેલા દયાળ, પ્રભુ લેશે આપણી સંભાળ ॥૪૫॥
પછી બોલ્યા એમ મુક્તાનંદ, સુણો નીલકંઠ મુનિ ઈન્દ ॥
લખ્યો સ્વામી પ્રત્યે પત્ર અમે, કાંઈક લખોને કહું છું તમે ॥૪૬॥
સુણી મુક્તાનંદનાં વચન, વિચાર્યું છે વરણીએ મન ॥
હું શું લખી જણાવું સ્વામીને, કહ્યું ન ઘટે અંતર્યામીને ॥૪૭॥
જાણે મનની વારતા તેને, સર્વે લોક હસ્તામળ જેને ॥
એથી અજાણ્યું નથી લગાર, જાણે સર્વે અંતરમાંહિ બાર ॥૪૮॥

એ આગે કરવી ચતુરાઈ, તે વિચારી લેવું મનમાંઈ ॥
અમારે તો નથી એવો ઘાટ, લખું તમે કહો છો તેહ માટ ॥૪૯॥
એમ કહીને બેઠા એકાંત્ય, લખવા કાગળ કરી છે ખાંત્ય ॥
કાજુ કાગળ લીધો છે કર, માંડી પાટી ગોઠણ ઉપર ॥૫૦॥
જમણા કરમાં કલમ લીધી, લખવા પત્રિકાની ઈચ્છા કીધી ॥
પ્રથમ કરી મને વિચાર, માંડ્યા લખવા શુભ સમાચાર ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મુક્તાનંદ
સ્વામીએ પત્ર લખ્યો એ નામે એકતાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયો : સ્વસ્તિ શ્રી ભુજ નગરમાં, રહ્યા રાજ અધિરાજ ॥
સર્વે શુભ શોભા ત્યાં રહે, જિયાં આપ બિરાજો મહારાજ ॥૧॥
સર્વે સદ્‌ગુણ મણિ તણી, ધરી રહ્યા તમે માળ ॥
ભક્તજનનાં મંડળમાં, બહુ શોભો છો દયાળ ॥૨॥
જે જન આવે આશરે, તેને આપો છો અભયદાન ॥
કૃષ્ણ ભક્તિ પ્રગટ કરી, આ સમે તમે ભગવાન ॥૩॥
સર્વે ગુરુના ગુરુ તમે, આપે ઉદ્ધવ છો તમે આજ ॥
એવા સ્વામી રામાનંદજી, જયકારી પ્રવર્તો મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : તમે સાક્ષાતકાર ઉદ્ધવ, પ્રકટ્યા જીવ તારવાને ભવ ॥
ધર્મ રક્ષા કરવાને કાજ, તમે જન્મ લીધો છે મહારાજ ॥૫॥
અવધપુરી અજય વિપર, લીધો જન્મ સુમતિ ઉદર ॥
એવા ઉદ્ધવ તમે રામાનંદ, જિજ્ઞાસુ જીવના સુખકંદ ॥૬॥
તેને પૃથ્વી સ્પર્શી નમસ્કાર, કરું છું હું હજારો હજાર ॥
એમ કરી લખું છું વિનતી, તમે સાંભળજ્યો મહામતિ ॥૭॥

નીલકંઠ વર્ણી મારું નામ, તમ શરણ વિના નથી ઠામ ॥
એવો હું આવ્યો શરણ તમારી, સ્વામી સહાય કરજ્યો અમારી ॥૮॥
કોશળ દેશમાં મેલી સંબંધી, કૃષ્ણ મળવા વનવાટ લીધી ॥
પછી ફર્યો હું સર્વે તીરથે, કૃષ્ણ પ્રગટ મળે એહ અર્થે ॥૯॥
એમ કરતાં આવ્યો લોજ આંઈ, રહ્યો છું તમારા સંત માંઈ ॥
કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ મળવા કાજ, કરું આગ્રહ તે કહું મહારાજ ॥૧૦॥
તપ કરું છું કઠણ તને, નથી મોળો હું પડતો મને ॥
ચારે માસ ચોમાસાના જેહ, કરું ધારણા-પારણા હું તેહ ॥૧૧॥
વર્ષો વરસ કાર્તિક માસ, કરું છું સામટા ઉપવાસ ॥
વળી એ માસમાં કોઈ સમે, કરું કૃછ્રવ્રતને તે અમે ॥૧૨॥
ત્યાર પછી માઘ માસ માંય, કરું પારાક કૃચ્છ્ર કહેવાય ॥
ચાંદ્રાયણ એકાદશી લઈ, સર્વે વ્રત કરું છું હું સઈ ॥૧૩॥
કૃષ્ણ પ્રસન્ન કરવાને કાજ, એનું દુઃખ મને નથી મહારાજ ॥
પંચ વિષયથી મન ઉતારી, કરું છું તપ કઠણ ભારી ॥૧૪॥
તેણે કરીને શરીર માંઈ, લોહી માંસ ગયું છે સુકાઈ ॥
પ્રાણ રહ્યા તણી એકે રીત, નથી રાખી મેં ચિતવ્યું ચિત્ત ॥૧૫॥
કૃષ્ણદ્રષ્ણ આશા સુધાવેલ, તેણે જાણો આ પ્રાણ રાખેલ ॥
નહિ તો અન્ન વિના મારો દેહ, વળી ચાલે એવા પ્રાણ જેહ ॥૧૬॥
તેને રહેવા બીજું આલંબન, નથી બહુ મેં વિચાર્યું મન ॥
કળિ યુગે અન્ન સમા પ્રાણ, સર્વે જાણે છે જાણ અજાણ ॥૧૭॥
માટે મારા પ્રાણ નથી એવા, સહુ જાણે છે સતયુગ જેવા ॥
વળી અષ્ટાંગ યોગથી ઘણું, ઉપજ્યું છે જે ઐશ્વર્યપણું ॥૧૮॥
તેણે કરી દેહ ક્રિયા જેહ, વળી તપ ઉપવાસ તેહ ॥
નથી પડતાં તે કઠણ કાંયે, તે તો પ્રભુ તમારી કૃપાએ ॥૧૯॥

એવો કૃષ્ણભક્ત મને જાણી, મળજ્યો મારે માથે મહેર આણિ ॥
મારે માત તાત બંધુ લૈયે, સુહૃદ સ્વામી ગુરુ કૃષ્ણ કૈયે ॥૨૦॥
તેહ કૃષ્ણ વિષે છે સનેહ, બંધાણા છે મન પ્રાણ દેહ ॥
તે વિના બીજે પ્રીત બંધાણી, તે તો શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત જાણી ॥૨૧॥
તે વિના પંચ વિષય દેનાર, વા હોય સંબંધિ નરનાર ॥
તેને નોય જો કૃષ્ણમાં પ્રીત્ય, તો તજું તેને વૈરીની રીત્ય ॥૨૨॥
તેમાં કાઢશો દોષ જો તમે, તિયાં કહીએ છીએ સ્વામી અમે ॥
આગે ત્યાગ્યું એમ મોટે મોટે, તેને આવી નહિ કાંઈ ખોટે ॥૨૩॥
જુઓ વિભીષણે તજ્યો ભ્રાત, તેમ તજી ભરતજીએ માત ॥
તજી વિદુરે કુળની વિધિ, ઋષિ પત્નીએ તજ્યાં સંબંધિ ॥૨૪॥
ગોપીએ તજ્યો પતિનો સંગ, તજ્યો પુત્ર વેનરાજા અંગ ॥
તજ્યો પ્રહ્લાદે પિતાને વળી, તેમ ગુરુ તજ્યો રાજા બળી ॥૨૫॥
તેની અપકીર્તિ નવ્ય થઈ, સામું કીર્તિ શાસ્ત્રમાંહિ કઈ ॥
માટે એ રીત્ય અનાદિ ખરી, કૃષ્ણવિમુખ મેલ્યા પ્રહરી ॥૨૬॥
માટે કૃષ્ણભક્ત મને વહાલા, બીજા સર્વે લાગ્યા છે નમાલા ॥
જેને તમારા જનશું નેહ, તેજ પામ્યા છે મનુષ્ય દેહ ॥૨૭॥
બીજા જીવ છે પશુ સમાન, જેને વિષય સંબંધિ છે જ્ઞાન ॥
તેમાં ને પશુમાં ફેર નથી, એમ વિચારું છું હું મનથી ॥૨૮॥
મનુષ્ય દેહને ઈચ્છે છે દેવ, તે પામી ન કરી હરિસેવ ॥
તે તો પશુ પુછ શિંગહીણ, મર હોય ગુણી પરવીણ ॥૨૯॥
કુળ કીર્તિ રૂડા ગુણ રૂપ, હોય ઐશ્વર્યે કરી અનૂપ ॥
તે તો જક્તમાં શોભે છે ઘણું, જેમ શોભે ફળ ઈન્દ્રામણું ॥૩૦॥
સર્વે ગુણ તો શોભે છે ત્યારે, કૃષ્ણભક્તિ કરે જન જ્યારે ॥
કૃષ્ણભક્તિ હીણ ગુણ હોય, વણલુણે વ્યંજન સમ સોય ॥૩૧॥

ભક્તિહીણ બ્રહ્મલોક જાય, તો પણ કાળ થકી ન મુકાય ॥
ભગવાનનું અંતરમાં સુખ, નથી પામતા હરિ વિમુખ ॥૩૨॥
માટે કૃષ્ણની ભક્તિ છે મોટી, જેથી સુખી થયા કોટિ કોટિ ॥
શિવ બ્રહ્મા ઈન્દ્ર શુકાદેલિ, કરે છે ભક્તિ માનને મેલી ॥૩૩॥
જેમ કરે છે બીજા સહુ જીવ, તેમ કરે છે બ્રહ્મા ને શિવ ॥
રાધા આદિ શક્તિયો અપાર, કરે સેવા દાસી જેમ દ્વાર ॥૩૪॥
અલ્પ જીવ કૃષ્ણભક્તિ કરે, તો તે કાળ કર્મ ભયથી તરે ॥
બ્રહ્મા હોય જો ભક્તિએ હીણો, તો તે પણ છે કાળ ચવિણો ॥૩૫॥
એવું માહાત્મ્ય શ્રીકૃષ્ણતણું, સુણ્યું શાસ્ત્ર સાધુથી મેં ઘણું ॥
માટે મેલી આળસ હું અંગે, કરું છું ઉગ્ર તપ ઉમંગે ॥૩૬॥
તે તો કૃષ્ણ પ્રસન્ન થવા માટ, મળે પ્રત્યક્ષ એ મને ઘાટ ॥
પામશે ચિત્ત નિરાંત્ય ત્યારે, મળશે કૃષ્ણ પ્રગટ જ્યારે ॥૩૭॥
માટે સંત વચને બંધાઈ, રહ્યો છું તમારા સાધુમાંઈ ॥
વળી જોઉં છું તમારી વાટ, અતિ વિરહમાં કરું છું ઉચાટ ॥૩૮॥
કૃષ્ણકીર્તિ વિના પદ ગાન, શબ્દ લાગે ત્રિશૂળ સમાન ॥
નારી રૂપાળી લાગે છે એવી, જાણું ભૂખી રાક્ષસણી જેવી ॥૩૯॥
વળી સુગંધી પુષ્પની માળ, તે તો લાગે છે કંઠમાં વ્યાળ ॥
ચંદન કેસર ને કુંકુમ, તે લેપન લાગે પંક સમ ॥૪૦॥
કૃષ્ણ વિષે રહ્યું મારું મન, રહેવું પ્રાસાદે લાગે છે વન ॥
ઝીણાં ઘાટાં અંબર છે જેહ, થયાં સર્પ સમ મને તેહ ॥૪૧॥
નાનાં પ્રકારનાં જે ભોજન, તે લાગે છે ઝેર જેવાં અન્ન ॥
વળી જે જે વસ્તુ સુખકારી, તે સર્વે મને થઈ છે ખારી ॥૪૨॥
કૃષ્ણદર્શન વિના છું ઘેલો, સ્વામી મેલજો સંદેશો વહેલો ॥
તમારું દર્શન જ્યારે થાશે, ત્યારે સર્વે દુઃખ મારાં જાશે ॥૪૩॥

માટે કૃપા કરી દર્શન દેજ્યો, વિરહાબ્ધિમાં બુડ્યાં બાંયે ગ્રેજ્યો ॥
જેમ વર્તે છે પોતાને મન, એવાં લખ્યાં વર્ણીએ વચન ॥૪૪॥
જેવું છે પોતાનું વરતંત, તે તો લખતાં ન આવે અંત ॥
લખ્યું સંક્ષેપે સાર એટલું, ન લખાય જેમ છે તેટલું ॥૪૫॥
એ છે મુમુક્ષુને ઉપદેશ, કહ્યો કૃષ્ણ ભક્તનો રહસ્ય ॥
પણ કૃષ્ણ બીજા નથી કોઈ, સમજો શ્રીપુરુષોત્તમ સોઈ ॥૪૬॥
એમ પત્રી લખી પૂરી કીધી, લઈ મુક્તાનંદજીને દીધી ॥
પછી મુક્તાનંદે પત્ર લીધો, પોતાના પત્ર ભેળો તે કીધો ॥૪૭॥
બીડી બેઉ લખ્યું શિરનામ, પછી તેડ્યા ભટ્ટ મયારામ ॥
કહ્યું આ કાગળ ઉતાવળ્યે, પહોંચાડો શ્રીસ્વામીની પાસળ્યે ॥૪૮॥
કહેજ્યો મુખે સર્વે સમાચાર, આવે વહેલા તે કરજ્યો વિચાર ॥
પછી માયારામ લાગી પાય, ચાલ્યા ભુજ નગરને રાય ॥૪૯॥
સપ્ત દિને પહોંચ્યા ભુજ શહેર, સ્વામી હતા ગંગારામ ઘેર ॥
નિર્ખિ વિપ્ર પામ્યો છે આનંદ, કેવા શોભે છે તે સુખકંદ ॥૫૦॥
નેણાં કમળ દળ સમ દોય, પૂર્ણ શશિ સમ મુખ સોય ॥
ગૌર શરીર આજાન કર, સુંદર શ્વેત પહેર્યાં છે વસ્તર ॥૫૧॥
વાંકી ભ્રકુટિ મંદમંદ હાસ, પ્રસન્ન વદને કરે છે વિલાસ ॥
કમળ સરીખાં છે ચરણ દોય, ભક્ત રહ્યા છે તે સામું જોય ॥૫૨॥
આપે છે નિજજનને આનંદ, સુખદાયી સ્વામી રામાનંદ ॥
એવા નિર્ખિ મયારામે નાથ, આપ્યા પત્ર બે સ્વામીને હાથ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નીલકંઠ વર્ણીએ
પત્ર લખ્યો એ નામે બેંતાલીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયો : રાજી થઈ રામાનંદજીએ, લીધા પત્ર તે બેઉં હાથ ॥
વર્ણી આવ્યાની વાત વાંચી, રાજી થયા આપે નાથ ॥૧॥
પોતા વિષે અતિ ભાવ છે, તપે કરી કૃશ છે શરીર ॥
એવાં વચન વિચારીને, આવ્યાં પોતાને નયણે નીર ॥૨॥
ગદ્‌ગદ્‌ કંઠે ગિરા થઈ, ધીરા રહીને વાંચ્યા કાગળ ॥
પછી તેહની વારતા, કહી હરિજનને આગળ્ય ॥૩॥
સુંદર આદિ સતસંગી, સુણવા આવ્યા સહુ કોય ॥
નીલકંઠજીના ગુણને, કહેતાં સુણતાં તૃપ્ત ન હોય ॥૪॥
ચોપાઈ : ધન્ય ધન્ય વરણિરાટ, આવ્યે ટળ્યો સરવે ઉચાટ ॥
કહી વર્ણીની મોટપ્ય બહુ, સુણી સતસંગીએ તે સહુ ॥૫॥
પછી પત્રનો પ્રતિ ઉત્તર, લખે છે પોતે અતિ સુંદર ॥
બ્રહ્મચારીની પ્રશંસા કરી, રૂડો ઉત્તર લખે છે હરિ ॥૬॥
શ્રી લોજપુરમાં રહ્યા સંત, તે મુજને વહાલા છો અત્યંત ॥
તીર્થવાસીની કરો છો ટેલ, તેમાં પળ નથી પામતા વેલ ॥૭॥
માંદા સાધુની કરવી સેવ, વળી તકે શું રાખવી ટેવ ॥
તેતો કોઈથી બની ન આવે, તેહ તમે જ કરો છો ભાવે ॥૮॥
દુઃખીને તમે દ્યો છો આનંદ, એવા પરમાર્થી મુનિઈન્દ ॥
વળી અષ્ટભાતે ત્રિયા ત્યાગી, એવા સંત તમે બડભાગી ॥૯॥
માટે તમારાં બ્રહ્મચર્ય માંઈ, કહું વિઘ્ન પડશોમા કાંઈ ॥
મારી આશિષથી મુનિજન, નહિ આવે બ્રહ્મચર્યે વિઘન ॥૧૦॥
તે બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મસ્વરૂપ, કહ્યું સનત્સુજાતે અનૂપ ॥
શ્રી ભુજથી લખિતંગ અમે, કરજ્યો આશિષ ગ્રહણ તમે ॥૧૧॥
શ્રીકૃષ્ણ અનુગ્રહ પ્રતાપે, છીએ સુખી સંતો અમે આપે ॥
પત્ર પોતા છે તમારા બેઉ, ભટ્ટ મયારામ લાવ્યા તેઉ ॥૧૨॥

વાંચી જાણ્યો સર્વે અભિપ્રાય, જે જે લખ્યું છે કાગળ માંય ॥
તમ પાસે આવ્યા બ્રહ્મચાર, તે પણ જાણ્યા છે સમાચાર ॥૧૩॥
જે જે રીત્ય લખી એની તમે, તેની વાત કહીએ છીએ અમે ॥
એની ક્રિયા જે જે તમે કહી, તે તો એકે મનુષ્યની નહીં ॥૧૪॥
માટે સાધારણ પુરુષ એહ, તમે જાણશો મા મુનિ તેહ ॥
નિરન્નમુકત એ છે નિરધાર, શ્વેતદ્વીપ ધામના રહેનાર ॥૧૫॥
કાં તો બદ્રિકાશ્રમના મુકત, આવ્યા છે તપ ને ત્યાગે યુકત ॥
ઈશ્વર ઈચ્છાએ આવ્યા છે આંઈ, બીજી વાત જાણશોમા કાંઈ ॥૧૬॥
એ જે આવ્યા છે તમારે પાસ, તેનો અમે કર્યો છે તપાસ ॥
માટે એને ગમે તેવી રીત્યે, કરજ્યો સેવા સહુ મળી પ્રીત્યે ॥૧૭॥
એની પાસેથી યોગની કળા, તમે શીખજ્યો મુનિ સઘળા ॥
નેતિ ધોતિ ને નૌલિ કુંજરી, બસ્તિ બે પરકારની ખરી ॥૧૮॥
તેણે શરીરની શુદ્ધિ થાય, તમે શીખજ્યો સહુ મુનિરાય ॥
પછી અનુક્રમે કરી એહ, શિખજ્યો અષ્ટાંગ યોગ તેહ ॥૧૯॥
યમ નિયમ આસન કહીએ, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર લઈએ ॥
ધારણા ધ્યાન ને જે સમાધિ, એ કહે તેમ લેજ્યો શીખી સાધિ ॥૨૦॥
અષ્ટાંગ યોગ અભ્યાસ વિના, ઉઠે અંતરે ઘાટ નવીના ॥
શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય નવ્ય પળે, માટે જરૂર કરવું સઘળે ॥૨૧॥
એમ કરશો ત્યારે ઈન્દ્રિયજિત, કહેવાશો તમે સંત પુનિત ॥
કામરુપ શત્રુ તો જિતાય, જો સ્ત્રી સંગનો ત્યાગ થાય ॥૨૨॥
બ્રહ્મચર્ય રાખવા જે ઈચ્છે, ન જુવે નારી ભલી ભૂંડી છે ॥
સ્ત્રીની કથા કેદિયે ન સુણે, ન કહે તેના અવગુણ ગુણે ॥૨૩॥
સ્ત્રીને રમવાનાં જે જે સ્થળ, ન જાવું ત્યાગીને ત્યાં કોઈ પળ ॥
અતિ નાની હોય જો યોષિત, જાણી જોવી નહિ દઈ ચિત્ત ॥૨૪॥

ચિત્ર પ્રતિમાની જે સુંદરી, ન અડવું ન જોવું દૃગભરી ॥
નારી ચિત્રની પણ ન કરવી, એના મર્મની વાત પ્રહરવી ॥૨૫॥
એની વાત કહેવી નહિ કાંઈ, ભેળું ચાલવું નહિ વાટ માંઈ ॥
સંકેતે પણ ભાષણ ન કરવું, નારી સ્પર્શેલ પટ પ્રહરવું ॥૨૬॥
નારી વિષેનો સંકલ્પ ત્યાગી, રહેવું પ્રભુપદે અનુરાગી ॥
કૃષ્ણભક્ત ત્યાગી પ્રાણ અંત, ન સ્પર્શે નારી ત્યાં પરજંત ॥૨૭॥
નારી નાતિ ધોતિ હોય જિયાં, બ્રહ્મચારીને ન જાવું તિયાં ॥
જે ઘરમાં સુતિ હોય નારી, તિયાં સુવું નહિ બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥
ચાર હાથથી ચાલવું દૂર, એવા નિયમ રાખવા જરૂર ॥
એટલાં વ્રત પાળે જે યોગી, થાય અંતરે તેજ અરોગી ॥૨૯॥
જગે દુર્લભ યોગી છે એવા, તે બ્રહ્માદિકને વંદ્યા જેવા ॥
એ રીત્યે બ્રહ્મચર્ય રખાય, એમ ન રહે તે ભ્રષ્ટ થાય ॥૩૦॥
ક્રોધ માન મદ અમરશ, મત્સર નાના ભાત્યના રસ ॥
એ યોગીને વિઘ્ન કરનાર, માટે તજવાં તે નિરધાર ॥૩૧॥
આહાર નિદ્રા તે યુક્ત કરવું, વ્યસન ફેલમાત્ર પ્રહરવું ॥
મદ્ય માંસનો સ્પર્શ પ્રહરીએ, દ્રોહ પ્રાણિમાત્રનો ન કરીએ ॥૩૨॥
કેદિ મન કર્મ ને વચને, આપે મરવું ન મારવું કેને ॥
ચોરી કરવા ચિત્તે ન ચાવું, વર્ણસંકર યોગીને ન થાવું ॥૩૩॥
એવા ધર્મવાન મુનિ પ્રેહ, શ્રીકૃષ્ણને પણ વહાલા તેહ ॥
મુક્તાનંદજી ને બીજા સંત, તમે સાંભળજ્યો ગુણવંત ॥૩૪॥
નીલકંઠ માંહિ ગુરુ ભાવ, રાખજ્યો તમે કરી ઉછાવ ॥
શીખજ્યો સર્વે યોગની રીત્ય, ધર્મ વિષે રહેજ્યો કરી પ્રીત્ય ॥૩૫॥

તપે કરી કૃશ છે વરણી, કરજ્યો સેવા અન્નજળે ઘણી ॥
એ છે નાના એ નહિ કરો ઘાટ, તમે વયે મોટા છો તે માટ ॥૩૬॥
અમે વિતતે વૈશાખ માસે, આવશું સંતો તમારી પાસે ॥
ત્યાં સુધી રાખજ્યો કરી સ્નેહ, રખે જાતા રહે એ નિસ્પ્રેહ ॥૩૭॥
એવો સમાચાર ઘણો ઘણો, લખ્યો ઉત્તર એમ પત્ર તણો ॥
પછી નીલકંઠની પત્રીનો, લખે છે સ્વામી ઉત્તર એનો ॥૩૮॥
શ્વેતદ્વીપવાસી નિરન્નમુક્ત, તેમાં મુખ્ય અતિ તેજે યુક્ત ॥
નીલકંઠ જણાઓ છો એવા, તપે કરી છો નરવીર જેવા ॥૩૯॥
એહ વાતમાં નથી સંદેહ, તે આવ્યા છો ધરી નરદેહ ॥
એવા તમે તેનો જે કાગળ, આવ્યો છે તે અમારી પાસળ ॥૪૦॥
વાંચી જાણ્યા સર્વે સમાચાર, સુણી ક્રિયા મેં કર્યો વિચાર ॥
તેતો મનુષ્ય થકી ન થાય, જોયું છે વિચારી મનમાંય ॥૪૧॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ દ્રઢાવ, નિયમ ધર્મ નિષ્ઠા શાંતિ ભાવ ॥
પૂર્વ જન્મનું છે તે તમારે, તેનું નથી આશ્ચર્ય અમારે ॥૪૨॥
તમે દેખો છો ધ્યાનમાં જેવા, નથી ફેર શ્રીકૃષ્ણ છે એવા ॥
સાધુમાં રહીને જોજ્યો વાટ, આવીશું અમે મ કરો ઉચાટ ॥૪૩॥
વૈશાખ માસ ઉતર્યા ટાણે, આવીશ હું ગામ પીપલાણે ॥
આવ્યા જાણીને આવજ્યો તમે, તિયાં મળશું તમને અમે ॥૪૪॥
તમને દર્શનની છે જે તાણ, તે હું જાણું છું વર્ણી સુજાણ ॥
પણ યા આવ્યાનું નથી ઠીક, વચ્ચે લાગે છે દુષ્ટની બીક ॥૪૫॥
માટે તમારે આવવું નહિ, હોય પ્રીતિ તો માનજ્યો સહિ ॥
સર્વે સાધુને યોગ શીખવજ્યો, આનંદે સંતજનમાં રહેજ્યો ॥૪૬॥

જેમ તમને ઈચ્છા છે મારી, તેમ અમને ઈચ્છા છે તમારી ॥
માટે આવીશ હું ઉતાવળ્યે, થાશે સુખ તે તમને મળ્યે ॥૪૭॥
તમ જેવા જે ભક્તનો સંગ, તે કરવા મારે છે ઉમંગ ॥
રહેજ્યો ધર્મમાંહિ સાવધાન, ધર્મ વહાલો મને ભગવાન ॥૪૮॥
ધર્મયુક્ત ભક્ત રહે દૂર, પણ જાણું છું તેને હજુર ॥
વળી તમ જેવાનાં ચરણ તોય, સ્પર્શી મનુષ્ય પાવન હોય ॥૪૯॥
તમ જેવાની કરે જે સેવ, તેણે પૂજ્યા છે સર્વે દેવ ॥
એવા સાધુમાં પ્રીતિ છે મારી, તેવી નથી મેં દેહમાં ધારી ॥૫૦॥
એવા કૃષ્ણ ભક્ત ધર્મવાન, તે મારું હૃદય છે નિદાન ॥
માટે ક્ષોભ મ કરશો કાંઈ, મળશું આપણે પિપ્પલમાંઈ ॥૫૧॥
માટે આજ્ઞા વિના નહિ આવો, આવશો તો થાશે પસતાવો ॥
જો છે અતિશે હેત તમારું, તોય ઈયાં આવ્યાનું છે વારું ॥૫૨॥
કરજ્યો સાધુનો આદર ભાવ, રાખજ્યો અંગે સહજ સ્વભાવ ॥
તપે કરી છે કૃશ તન, માટે જમજ્યો કાંઈક અન્ન ॥૫૩॥
હવે તપ કરશોમા એવું, પડે તન ન મળે એ જેવું ॥
જ્ઞાન ભક્તિ તપ નિજધર્મ, તેનું સાધનરૂપ એ પર્મ ॥૫૪॥
માટે અમ સારુ એ દેહને, કરવું પોષણ કહું છું તેહને ॥
એહ દેહ વડે મહારાજ, બહુ કરવાં ધાર્યાં છે કાજ ॥૫૫॥
એમ સ્વામીએ વિચારી મન, એવાં લખ્યાં કાગળે વચન ॥
પછી બીડ્યો છે કાગળ હાથે, મોકલ્યો મયારામજી સાથે ॥૫૬॥
પછી માયારામ ત્યાંથી ચાલ્યો, દિન સાતે આવી પત્ર આલ્યો ॥
આપ્યો પત્ર સાધુને તે બીડ્યો, લઈ મુક્તાનંદે હૃદે ભીડ્યો ॥૫૭॥
પછી વર્ણી અને મુક્તાનંદ, વાંચી પત્રને પામ્યા આનંદ ॥
પછી સ્વામીની આજ્ઞા માંઈ, રહ્યા નીલકંઠ પોતે ત્યાંઈ ॥૫૮॥

શીખવે છે નિત્ય યોગકળા, તેહ શીખે છે સંત સઘળા ॥
તે ગુરુકૃપાએ તતકાળે, શીખિ લીધી છે સર્વે મરાળે ॥૫૯॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ પત્રનો ઉત્તર લખ્યો એ નામે તેતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૩॥

પૂર્વછાયો : પછિ યોગ શીખવતાં, કરતાં તે તપ અભ્યાસ ॥
અહોનિશ એમ કરતાં, વહી ગયો વૈશાખ માસ ॥૧॥
ત્યારે વર્ણીએ વિચારિયું, આજ કાલ આવે અવિનાશ ॥
એમ કરતાં વહી ગયો, અરધો તે જ્યેષ્ઠ માસ ॥૨॥
વળતા વર્ણી વ્યાકુળ થઈ, જુવે વાટ વારમવાર ॥
એક તપ ને ચિંતા બીજી, તેણે કૃશ થયા છે અપાર ॥૩॥
આતુરતા મન અતિ ઘણી, થઈ સ્વામીને મળવા માટ ॥
સ્વામી પણ પછી ત્યાં થકી, ઈચ્છયા દેખવા વર્ણિરાટ ॥૪॥
ચોપાઈ : થયા ઉતાવળા તતકાળ, ભુજ નગરમાંથી દયાળ ॥
સુવર્ણ સરીખો આણ્યો છે રથ, બેઠા તે ઉપર્યે સમરથ ॥૫॥
ચલાવ્યો રથ શહેર બજાર, આવ્યા દર્શને બહુ નરનાર ॥
તેને જોતા જોતા જગદાધાર, આવ્યા શહેરથકી પોતે બાર ॥૬॥
સંગે આવ્યાં છે વળાવા જન, નથી વળતાં કરે છે રુદન ॥
તેને આપે છે મહારાજ ધીર, કહે છે મ ભરો નયણે નીર ॥૭॥
આ સમો નથી રોયાનો જન, કરી લિયો કહું છું દર્શન ॥
ત્યારે જન લુઈ નીર નયણે, બોલ્યા છે અતિ દીનતા વયણે ॥૮॥
કહે વહેલા આવજ્યો દયાળ, લેજ્યો નાથ અમારી સંભાળ ॥
એમ કહીને જોડિયા હાથ, ત્યારે તે પ્રત્યે કહે છે નાથ ॥૯॥

જન સર્વે રહેજ્યો સાવચેત, રાખજ્યો હરિજનશું હેત ॥
અમે આવશું હમણાં વળી, પણ પ્રાકૃત નહિ શકે કળી ॥૧૦॥
એમ કહીને ચાલિયા નાથ, સંત બે ચારને લઈ સાથ ॥
સાંજે સાંજે કરતા મુકામ, આવ્યા સ્વામી પિપલાણે ગામ ॥૧૧॥
કરી મહારાજે મોટી મેર, આવ્યા મહેતા નરસીને ઘેર ॥
પછી વિપર કુરજી નામે, તેને મોકલિયો લોજ ગામે ॥૧૨॥
કહ્યું તેડી લાવો સંતજન, મર આવી કરે દરશન ॥
ચાલ્યો બ્રાહ્મણ લાગીને પાય, આવ્યો ઉતાવળો લોજમાંય ॥૧૩॥
આપી સંતને જઈ વધામણિ, સ્વામી પધારિયા તેહ તણી ॥
કહ્યું સ્વામીએ મોકલ્યું કાવી, કરો દર્શન સંત સહુ આવી ॥૧૪॥
એવાં અમૃત વચન સાંભળી, પામ્યા આનંદ સંતમંડળી ॥
કહે નીલકંઠ બ્રહ્મચારી, ચાલો હમણાં કરી તૈયારી ॥૧૫॥
ત્યારે સંત કહે સુણો નાથ, ઈન્દુ ઉગ્યે સહુ ચાલીશું સાથ ॥
પછી ચાલિયા ઉગતે ચંદ, નીલકંઠજી ને મુક્તાનંદ ॥૧૬॥
દેવાનંદ ને પરવતભાઈ, ચાલ્યા જેઠા ભક્ત આદિ કઈ ॥
દર્શન કરવાની ઈચ્છા છે ઘણી, બાંધી દૃષ્ટિ સહુએ સ્વામી ભણી ॥૧૭॥
વર્ણી તને કૃશ છે વળી, ન ચલાણું પડ્યા ભોંયે ઢળી ॥
પછી સર્વે બેઠા પાસે આવી, ચાંપે હાથ પગ હેત લાવી ॥૧૮॥
ત્યારે સત્તા આવી છે શરીરે, પછી ઉઠી ચાલ્યા ધીરે ધીરે ॥
ત્યારે સર્વે મળી કહે જન, આમ કેમ થાશે દરશન ॥૧૯॥
કરો યોગ ધારણા દયાળ, તો પોંચિએ સહુ તતકાળ ॥
ત્યારે તેમ કરી ચાલ્યા નાથ, તૈયે કેણે ન પોંચાણું સાથ ॥૨૦॥
જેમ છુટ્યો કમાનથી તીર, તેમ પહોંચ્યા ઓઝતે અચિર ॥
વહે પ્રચંડ પૂરે તે નદી, પડે જે તે ન નિસરે કદી ॥૨૧॥

પડ્યા એવા પુરમાંહિ પોતે, શરસમ ઉતર્યા સહુ જોતે ॥
બિજા ઉતર્યા ત્રાપેશું પાર, પછી સહુ આવ્યા ગામ મોઝાર ॥૨૨॥
જ્યેષ્ઠ વદી બારશને દન, કર્યું સહુએ સ્વામીનું દરશન ॥
અતિ ગૌર ને પુષ્ટ છે તન, અંગે પહેર્યાં છે શ્વેત વસન ॥૨૩॥
સુંદર મુખ ને કમળનેણ, મંદહાસે મુખ સુખદેણ ॥
ઉર વિશાળ આજાન કર, કંજ સમ ચરણ સુંદર ॥૨૪॥
ભક્તે પૂજ્યા છે પુષ્પચંદને, બેઠા દીઠા સભામાંહિ જને ॥
પરમ હિતકારી બહુનામી, દિઠા સિંહાસન પર સ્વામી ॥૨૫॥
તેને દેખીને પામ્યા આનંદ, ત્યારે ઉઠ્યા સ્વામી રામાનંદ ॥
કર્યા નીલકંઠે દંડવત્, તેને ઉઠાડ્યા સ્વામીએ તરત ॥૨૬॥
પ્રેમે મળીને બેસાર્યા પાસ, કરી બીજાની બહુ આસવાસ ॥
જેવા કહ્યા'તા સાધુએ મળી, તેવા દિઠા છે વર્ણીએ વળી ॥૨૭॥
પામ્યા પરમાનંદ સુખ ભારી, આવ્યાં હર્ષનાં નયણે વારિ ॥
થયા બ્રહ્મચારી રોમાંચિતે, જોઈ રહ્યા સામું બહુ પ્રીત્યે ॥૨૮॥
તેમ જોઈ રહ્યા સ્વામી હેતે, એક મીટે મટકાં રહિતે ॥
પછી પૂછે છે એમ મહારાજ, ક્યાંથી આવ્યા તમે વર્ણિરાજ ॥૨૯॥
કહ્યું મુક્તાનંદે વરતંત, સુણી રાજી થયા ભગવંત ॥
પછી સ્વામીજીએ ઘણાં ઘણાં, કર્યાં વખાણ વરણી તણાં ॥૩૦॥
પછી ગદ્‌ગદ્ કંઠે ગિરા, બોલ્યા બ્રહ્મચારી રહી ધીરા ॥
મારો મનોરથ મહારાજ, થયો સુફળ સરવે આજ ॥૩૧॥
તમે સાક્ષાત કૃષ્ણની ભક્તિ, પ્રવર્તાવી આ યુગમાં અતિ ॥
એવા જનહિતકારી તમે, મળ્યે જન્મ સુફળ માન્યો અમે ॥૩૨॥
ત્યારે સ્વામી કહે સત્ય વાત, તેમજ અમે છું રળિયાત ॥
આવ્યા ક્યાંથી ચાલી તમે આજ, હશો ભુખ્યા તમે મહારાજ ॥૩૩॥

પછી સ્વાદું ફળ મગાવિયાં, સુંદર ફરાળ કરાવિયાં ॥
પછી વર્ણિરાજ મુનિ ઈન્દ, બેઠા દેખી સહુ પામ્યા આનંદ ॥૩૪॥
એમ કરતાં થયો સાયંકાળ, ઉઠ્યા પૂજા કરવા દયાળ ॥
પૂજા સામગ્રી લઈ બહુવિધિ, સેવા શ્રીકૃષ્ણદેવની કીધી ॥૩૫॥
તેદિ હતી રહેવા એકાદશી, કર્યું જાગરણ સહુ મળી નિશી ॥
કરતાં કથા કીરતન ગાન, બોલ્યા વર્ણી પ્રત્યે ભગવાન ॥૩૬॥
કોણ દેશ કોણ જન્મજાગ્ય, કોણ કુળ ભૂષણ બડભાગ્ય ॥
કોણ માત તાત ગોત્ર લહીએ, કોણ પ્રવર શાખા વેદ કહીએ ॥૩૭॥
કોણ રીત્યે ઉપન્યો વૈરાગ્ય, કેમ કર્યો સ્વજનનો ત્યાગ ॥
કોણ ઈષ્ટદેવ છે ઉપાસ, કેમ કર્યો તમે વનવાસ ॥૩૮॥
કહો તપના ભેદની વિધિ, યોગસાધના કે પેર કીધી ॥
તીર્થયાત્રા તીર્થના રહેનાર, તેને જીત્યા તે કોણ પ્રકાર ॥૩૯॥
એટલી વાત પૂછી સ્વામી જ્યારે, કહી અનુક્રમે કરી ત્યારે ॥
સુણી વિસ્તારે વારતા સહુ, સ્વામી આનંદ પામિયા બહુ ॥૪૦॥
પછી બોલ્યા સ્વામી સુખકારી, તમે સાંભળો હે બ્રહ્મચારી ॥
ધર્મ વિપ્ર જે તાત તમારા, તે તો શિષ્ય થયાતા અમારા ॥૪૧॥
ભક્તિ ધર્મ દોય જે દંપતી, તે મુંથી પામ્યા દીક્ષા ભાગવતી ॥
તેનાં સુત તમે બ્રહ્મચાર, તે તો અમારા છો નિરધાર ॥૪૨॥
તમારા માત તાત જે બેહુ, મળ્યા'તાં મને પ્રયાગમાં તેહુ ॥
એ તો રહેતા'તાં કોશલ દેશ, કરતાં મુમુક્ષુને ઉપદેશ ॥૪૩॥
અહિંસાદિ રખાવતાં નિયમે, કૃષ્ણ ભક્તિ કરાવતાં પ્રેમે ॥
તમે તેથી અધિક અત્યંત, ગુણ લક્ષણે છો બુદ્ધિવંત ॥૪૪॥
તમને દેખતાં એવા જે મૃત્ય, તેને જણાઓ છો જ અમૃત ॥
એવી સુંદર સારી જે વાત, કહેતાં સુણતાં ગઈ અર્ધ રાત્ય ॥૪૫॥

ત્યારે દીઠું છે આશ્ચર્ય એક, જાણ્યું ઉગિયા અર્ક અનેક ॥
શ્રી સ્વામીના રોમરોમ પ્રતિ, દીઠા તેજના સમૂહ અતિ ॥૪૬॥
તેહ તેજ દશે દિશમાંઈ, રહ્યું ઘરબાર પ્રત્યે છાઈ ॥
પછી હતું રાત્યે તમ કાળું, તે ટળીને થયું અજવાળું ॥૪૭॥
રહ્યું એવા એવું પહોરવાર, જોઈ વિસ્મય પામ્યાં નરનાર ॥
પછી સર્વે તેજ સંકેલાઈ, મળ્યું સ્વામીની મૂરતિમાંઈ ॥૪૮॥
જેમ ચોમાસામાં અભ્ર થાય, શરદઋતુમાં શૂન્યે સમાય ॥
ત્યારે વર્ણી બોલ્યાં શીશ નામી, ગુણે કૃષ્ણ સમાન છે સ્વામી ॥૪૯॥
એમાં કૃષ્ણ નિરંતર રહે છે, આ સ્વામીને વશ શ્રીકૃષ્ણ છે ॥
એમાં અસત્ય નથી જો કાંઈ, એવું નિશ્ચય કર્યું મનમાંઈ ॥૫૦॥
પછી ગુરુએ માન્યા થકા ત્યાંઈ, રહ્યા સ્વામીને સંગે સદાઈ ॥
બેઉ મૂરતિને જોઈ જન, પામ્યા આનંદ અતિશે મન ॥૫૧॥
સ્વામી પણ વર્ણીગુણ જોઈ, કૃષ્ણ સમાન માને છે સોઈ ॥
જાણ્યું ધર્મની રક્ષાને કાજ, પ્રકટ્યા છે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ ॥૫૨॥
એમ પરસ્પર અતિ પ્રીત્યે, કરે વાત અલૌકિક નિત્યે ॥
સુણી જન પામે છે આનંદ, કહે ધન્ય ધન્ય સુખકંદ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ
સ્વામીને નીલકંઠ મળ્યા એ નામે ચુમાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૪॥

પૂર્વછાયો : પછી લોકમાં એમ જાણિયું, સ્વામી પાસે આવ્યા છે સંત ॥
નાની વયમાં ન થાયે એવાં, કર્યાં છે તપ અનંત ॥૧॥
તે સુણી દેશો દેશથી, આવે છે નર ને નાર ॥
યોગી ત્યાગી દર્શને, આવે લોક હજારો હજાર ॥૨॥

તે મનુષ્યને સ્વામી પોતે, ઓળખાવે છે બ્રહ્મચાર ॥
કૃશ તને તપસી અતિ, જોઈ વિસ્મય પામે નરનાર ॥૩॥
પછી પૂછે છે સ્વામીને, ક્યાંથી આવ્યા આ વર્ણિરાજ ॥
નાની વયમાં મોટા અતિ, તપ કરે છે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : જોને પહેરી છે યજ્ઞોપવીત, જટા શીશે શાંતિ અતિ ચિત્ત ॥
નાડીયો જે શરીર મોઝાર, સર્વે નિસરી રહી છે બાર ॥૫॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર ને તુલસીની માળા, ઉદાર છે પાસે મૃગછાળા ॥
ધ્યાને કરી સ્થંભ્યાં છે લોચન, અતિ વિસારી મુક્યું છે તન ॥૬॥
બહુ નિસ્પૃહી ને નિરમાન, એવા આ કોણ છે ભગવાન ॥
ત્યારે સ્વામી કહે સુણો તેહ, આવ્યા કોશળ દેશથી એહ ॥૭॥
એનાં માતાપિતા હતાં જેહ, અતિ ધર્મવાળાં બેઉ તેહ ॥
કરતાં ભગવાનની ભક્તિ, તે સુણતાં પોતે હેતે અતિ ॥૮॥
ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્ય મહાત્મ્ય, જેમ સાંભળ્યું છે રહે છે તેમ ॥
એણે સર્વે સંબંધિને ત્યાગી, ગયા'તાં વનમાં બડભાગી ॥૯॥
તિયાં ઘોર તપ અતિ કરી, કર્યાં ભક્તિએ પ્રસન્ન શ્રીહરિ ॥
ત્યાંથી આવ્યા છે હરિ ઈચ્છાયે, કર્યાં તપ તે ધ્રુવે ન થાયે ॥૧૦॥
એવાં સ્વામીનાં વચન સાંભળી, અતિ વિસ્મય પામ્યા જન વળી ॥
પછી નિરખી હરખી જન, ગયા પોત પોતાને ભુવન ॥૧૧॥
પછી જાણી ડાહ્યા ને ચતુર, રાખ્યા સ્વામીએ પોતા હજુર ॥
કૃષ્ણપૂજામાં પ્રવીણ જાણી, રાખ્યા આપવા સામગ્રી આણી ॥૧૨॥
પછી પોતે પોતાની જે સેવ, કરે વહેલા ઉઠી તતખેવ ॥
પછી સ્વામીને પૂજવા સમે, કરે પરિચર્યા જેમ ગમે ॥૧૩॥
તુળસી ચંદન પુષ્પ ને ધૂપ, લાવે નૈવેદ્ય આણી અનૂપ ॥
જેમ મનતણી જાણે કોયે, લાવી આપે પોતે જે જે જોયે ॥૧૪॥

પછી રાજી થાય તેહ માથે, થયા વશ પોતે વર્ણી સાથે ॥
એમ રહી કરી પૂજા ઘણી, રામાનંદજીએ કૃષ્ણતણી ॥૧૫॥
આપી પૂજા સામગરી જેહ, લીધી સાક્ષાત સરવે તેહ ॥
તે ઉદ્ધવ વિના બિજા કોઈ, નથી દેખતાં તે જન સોઈ ॥૧૬॥
પછી સ્વામી ઈચ્છ્યા મનમાંય, મારી પેઠે વર્ણીને દેખાય ॥
ત્યારે શ્રીકૃષ્ણને સ્વામી કહે છે, વર્ણી દર્શન તમારાં ઈચ્છે છે ॥૧૭॥
પછી હસી બોલ્યા ભગવાન, દેશું વર્ણીને દર્શન દાન ॥
એમ કહિ દીધું દરશન, નીરખી વર્ણી થયા પરસન ॥૧૮॥
પછી ગુરુની સેવામાં રહ્યા, એવા હરિ સ્વામીને ભાવિયા ॥
આપે અન્નપ્રસાદિ તે જમે, કરે તેતે જે સ્વામીને ગમે ॥૧૯॥
પછી જ્યારે જ્યારે પૂજે સ્વામી, ત્યારે નિત્ય દેખે બહુનામી ॥
પછી વર્ણીએ જાણ્યું એ રીત્યે, પૂજું હું દિયે દર્શન પ્રીત્યે ॥૨૦॥
લિયે છે પૂજા જે સ્વામી દિયે, તેમ મારી પણ પ્રભુ લિયે ॥
એમ લેશે પ્રભુ પૂજા જ્યારે, હું કૃતારથ માનીશ ત્યારે ॥૨૧॥
તે શ્રી સ્વામીની સેવાએ કરી, કરશે મનોરથ પૂરો હરિ ॥
પછી સ્વામીની સેવા શ્રદ્ધાયે, કરતાં વીત્યું છે ચોમાસું ત્યાંયે ॥૨૨॥
સંવત્ અઢાર વર્ષ સત્તાવન, કાર્તિક સુદી દન પાવન ॥
એકાદશી પ્રબોધની નામ, અતિ સુંદર સુખનું ધામ ॥૨૩॥
તેદિ મહા દીક્ષા દેવાને કાજ, ઈચ્છ્યા રામાનંદજી મહારાજ ॥
પછી મહાદીક્ષા લેવાને માટે, કર્યો ઉપવાસ વર્ણિરાટે ॥૨૪॥
પછી શ્રીકૃષ્ણમંત્રનો જાપ, કર્યો મહા દીક્ષા લેવાને આપ ॥
તિયાં તેડ્યો બ્રાહ્મણ અમળ, પોતાના સંપ્રદાયમાં કુશળ ॥૨૫॥
તે પાસે વેદ શાસ્ત્રની વિધિ, કરાવી તેતે સરવે કીધી ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર જેહ, અષ્ટાક્ષર કહેવાય છે તેહ ॥૨૬॥

કહ્યો જમણા કાનમાં તે વાર, અર્થે સહિત કરી ઉચ્ચાર ॥
પ્રબોધિની એકાદશી દન, આપ્યું મહાદીક્ષા રૂપિ ધન ॥૨૭॥
બહુ વિધે વાજાં વજડાવી, કર્યો ઉત્સવ સંત તેડાવી ॥
આવ્યા બ્રહ્મચારી વળી સંત, વાધ્યો આનંદ સહુને અત્યંત ॥૨૮॥
કહ્યો એજે શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર, તેનો અર્થ કહ્યો ધાર્યો અંત્ર ॥
અંતઃકરણની વૃત્તિયો જેહ, કરવા નિરોધ મંત્ર છે એહ ॥૨૯॥
થાય હૃદયમાંહિ પ્રકાશ, પામે કૃષ્ણદર્શન ફળ દાસ ॥
એહ મંત્ર ફળ સુખકારી, કહે સ્વામી સુણો બ્રહ્મચારી ॥૩૦॥
દેહ સ્મૃતિ જ્યાં લગણ હોય, ધર્મ તજવો નહિ કહું સોય ॥
તે ધર્મ કહ્યા તાતે તમારે, તમે પાળો છો તે અનુસારે ॥૩૧॥
વળી પાળજ્યો વિશેષ તમે, એ શિખામણ્ય દઉં છું અમે ॥
કૃષ્ણપૂજા મને બારે કરજો, પંચાધ્યાય પાઠ ઓચરજ્યો ॥૩૨॥
આપ શક્તિ પ્રમાણે પરમ, પાઠ કરવો વાસુદેવ માહાત્મ્ય ॥
ફળ દળ પ્રસાદીનું લેવું, જળ પણ પ્રસાદીનું પીવું ॥૩૩॥
કૃષ્ણ નિવેદનું અન્ન જેહ, જમવું અધિક કરી સનેહ ॥
પહોર રાત્ય જાતાં નિત્ય સૂવું, પહોર પાછલી રાત્યે ઉઠવું ॥૩૪॥
પૃથ્વી પર કરવું આસન, કરવું કૃષ્ણ નામ કીરતન ॥
કૃષ્ણ ભક્તિ વિના કોઈ કાળ, વૃથા ન જાવા દેવો દયાળ ॥૩૫॥
જે ગ્રંથ કૃષ્ણ માહાત્મ્યે સહિત, તે સુણજ્યો કહેજ્યો કરી પ્રીત ॥
એમ ધર્મ ઉપદેશ આપ્યા, શિષ્યમાં મુખ્ય મોટેરા સ્થાપ્યા ॥૩૬॥
પછી અર્થે સહિત પાડ્યું નામ, લેતાં જન પામે સુખધામ ॥
સહજે સંતને સુખભંડાર, એહ અરથને અનુસાર ॥૩૭॥
સહજાનંદ જગવંદ જેહ, કહ્યું નામ તમારું છે તેહ ॥
તપ સ્વભાવે આકારે કરી, નારાયણ સમ તમે હરિ ॥૩૮॥

માટે નારાયણમુનિ નામ, કહેશે સર્વે પુરુષ ને વામ ॥
એમ નામ સ્વામી રામાનંદે, કહ્યાં તે સાંભળ્યાં સુખકંદે ॥૩૯॥
પછી વર્ણી સ્વામીની તે વારે, કરી પૂજા ષોડશ ઉપચારે ॥
કરી પ્રદક્ષિણા દંડવત, પછી પૂજ્યા છે સંત સમસ્ત ॥૪૦॥
પૂજ્યા વર્ણી વિપ્ર ભલિ વિધિ, વેદશાસ્ત્ર વિધિ પૂરી કીધી ॥
પછી હાથ જોડી ઉભા આગે, કરે સ્તુતિ અતિ અનુરાગે ॥૪૧॥
ત્યારે સ્વામી કહે મુજ પાસ, માગો વર જેવી હોય આશ ॥
ત્યારે વર્ણી કહે માગવું એ છે, જેમ તમારી પૂજા કૃષ્ણ લે છે ॥૪૨॥
વળી પ્રકટ દીએ છે દર્શન, તેમ મારે થાય ભગવન ॥
એહ માગું છું હું મહારાજ, બીજી ઈચ્છા નથી મારે આજ ॥૪૩॥
ત્યારે સ્વામી કહે સત્ય વચન, લેશે પૂજા ને દેશે દર્શન ॥
એમ કહેતાં સાંભળતાં વાત, ગયો દિન ને પડી છે રાત્ય ॥૪૪॥
કર્યું જાગ્રણ સહુ મળી જન, ગાયાં શ્રીકૃષ્ણનાં કીરતન ॥
એમ કરતાં થયું સવાર, કરાવી રૂડી રસોયું ત્યાર ॥૪૫॥
જમ્યા બ્રાહ્મણ ને બ્રહ્મચારી, સાધુ સતસંગી નરનારી ॥
સહુ જમાડ્યા સ્વામી રામાનંદે, કર્યો મોટો ઉત્સવ આનંદે ॥૪૬॥
આપ્યાં વસ્ત્ર ને દક્ષિણા બહુ, રાજી થઈ ગયા દ્વિજ સહુ ॥
પછી સ્વામીની પેઠયે પૂજન, લિયે નિત્યે તે પ્રીત્યે શ્રીકૃષ્ણ ॥૪૭॥
તેણે રાજી થયા હરિ ઘણું, માન્યું પોતે કૃતારથપણું ॥
વળી આપે એમજ દર્શન, તેણે પોતે રહે છે પ્રસન્ન ॥૪૮॥
દ્વિભુજ રૂપ રાધિકા સંગે, સુંદર વેણું વજાડે ઉમંગે ॥
મનોહર મૂર્તિ નટવર, દેખે છેલ છબિલો સુંદર ॥૪૯॥
ક્યારેક રમા સંગે રંગરાજ, ક્યારેક રૂક્મિણી સંગે મહારાજ ॥
ક્યારેક સખા સંગે અરજુન, ક્યારેક એકાએક થાય દર્શન ॥૫૦॥

ક્યારેક દ્વિભુજ ચતુર્ભુજ દેખે, દેખે અતિ મોદ મન લેખે ॥
એમ આપે ધર્યું નર નાટ્ય, કરે ચરિત્ર પોતે તે માટ ॥૫૧॥
વેશ તપસ્વિનો છે તે કાજ, કરે મનુષ્ય ચરિત્ર મહારાજ ॥
એમ કૃષ્ણની બુદ્ધિએ કરી, સેવે છે ગુરુને પોતે હરિ ॥૫૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી રામાનંદ
સ્વામીએ નીલકંઠ વર્ણીને મહાદીક્ષા આપી એ નામે
પિસ્તાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૫॥

પૂર્વછાયો : સુંદર કથા સાંભળો, થયા સ્વામીના વર્ણી શિષ્ય ॥
ડાહ્યા સર્વે સદ્‌ગુણ જેમાં, અસાધારણ અહોનિશ ॥૧॥
એવા હરિ બુદ્ધિવંત શું, સ્વામીએ રાખ્યો સખા ભાવ ॥
કાંઈક કામ કારણે, પૂછે પોતે કરી ઉછાવ ॥૨॥
જિયાં જિયાં પોતે વિચર્યા, તિયાં તિયાં વર્ણી સાથ ॥
રૈવતાચળ આસ પાસળે, કર્યા બહુ જીવ સનાથ ॥૩॥
કૃષ્ણની ભક્તિ અતિશે, પ્રવર્તાવી જનમાંય ॥
જિજ્ઞાસુ જીવ જોઈને, પોતે ફર્યા ગ્રેવા બાંય ॥૪॥
ચોપાઈ : ક્યાંક પક્ષ ક્યાંક રહ્યા માસ રે, એમ ફર્યા દેશ અવિનાશ રે ॥
એમ રહેતાં દેતાં દર્શન શ્યામ રે, આવ્યા પોતે જેતપુર ગામ રે ॥૫॥
તિયાં ઉનડ નામે રાજન રે, તેણે રાખ્યા છે કરી સ્તવન રે ॥
કહ્યું આ જે સરવે છે મારું રે, તે તો જાણજ્યો સ્વામી તમારું રે ॥૬॥
પછી રહ્યા તિયાં રામાનંદ રે, સર્વે જનને દેવા આનંદ રે ॥
રહે સેવામાં હરિ તત્પર રે, કરે સેવા સ્વામીની સુંદર રે ॥૭॥

ગુણે કરી અધિક છો સહુથી રે, ગુણ સ્વાભાવિક છે આવ્યા નથી રે ॥
સર્વે કાળ વળી સર્વે સ્થળ રે, સ્વસ્વરૂપ વિષે રહે અચળ રે ॥૮॥
સત્ય શૌચ દયા ક્ષમા ત્યાગ રે, સંતોષ આર્જવ ને વૈરાગ્ય રે ॥
શમ દમ સામ્ય ઉપરતિ રે, તપ તેજ તિતિક્ષાના પતિ રે ॥૯॥
શાસ્ત્રજ્ઞાન ઐશ્વર્યતા અતિ રે, બળ શૂરપણું ને સમૃતિ રે ॥
સ્વતંત્ર કુશળ કાંતિ ધૈર્ય રે, ચિત્ત કોમળ વાક્યચાતુર્ય રે ॥૧૦॥
નમ્રતા શીલ સહ ઓજ બળ રે, ભગ સ્થિર ગંભીર અકળ રે ॥
આસ્તિક અદંભી અમાન રે, કીર્તિ મૌન ગર્વ નહિ નેદાન રે ॥૧૧॥
મિતાહાર ડાહ્યા મિત્રપણું રે, સર્વે ઉપકારી દયા ઘણું રે ॥
કામે ક્ષોભ ન પામે ચિત્ત રે, અદ્રોહ ષડ ઉરમિ જિત રે ॥૧૨॥
આપે પરને માન તે ઘણું રે, અપરિગ્રહ બ્રહ્મણ્યપણું રે ॥
શરણાગત વત્સલ અનીહ રે, એહ આદિ સદ્‌ગુણ જેહ રે ॥૧૩॥
તેહ દેખીને સરવે જન રે, પામે વિસ્મય પોતાને મન રે ॥
એવા ગુણવાળા જોઈ સહુ રે, માને મોટા હરિજીને બહુ રે ॥૧૪॥
એવા ગુણવાળા બ્રહ્મચારી રે, કરે સેવા સ્વામીશ્રીની સારી રે ॥
એમ અહોનિશ સેવા કરતાં રે, વીત્યાં વર્ષ દોય સંગ રહેતાં રે ॥૧૫॥
ધાર્યા ધર્મનિયમ તે ન મૂકે રે, કરે તપ યોગમાં ન ચૂકે રે ॥
જોઈ સ્વામી એવા વર્ણિરાય રે, સ્થાપી ધર્મધુર એહમાંય રે ॥૧૬॥
આપે ઈચ્છયા અંતર્ધાન થાવા રે, માંડ્યું વર્ણીને વચન મનાવા રે ॥
જે વહેવાર ન જાણે લગાર રે, તેને ઈચ્છયા સોંપવા વહેવાર રે ॥૧૭॥
કહે સ્વામી સાંભળો સુજાણ રે, કહું વચન તે કરવું પ્રમાણ રે ॥
જે મારાં આશ્રિત નરનાર રે, તેને રાખવાં ધર્મ મોઝાર રે ॥૧૮॥
તમે વાસુદેવ માહાત્મ્ય રે, તેનો પાઠ કર્યાનું છે નિમ રે ॥
તેમાં વર્ણાશ્રમના જે ધર્મ રે, કહ્યા સ્ત્રીના ધર્મ અતિ પરમ રે ॥૧૯॥

તેમાં રખાવજ્યો સહુને તમે રે, એમ આજ્ઞા કરું છું અમે રે ॥
કરજ્યો કૃષ્ણની પૂજા તો એવી રે, કરી વિકૃલેશે વળી જેવી રે ॥૨૦॥
તેતો શ્રીકૃષ્ણ તમારે વિષે રે, વિરાજી રહ્યા છે અહોનિશે રે ॥
તેનાં વ્રત ઉપવાસ જેમ રે, કરવા વૈષ્ણવ કરે છે તેમ રે ॥૨૧॥
તમે શાસ્ત્રમાં જાણો છો ઘણું રે, માટે માનો વચન મુજતણું રે ॥
મારા સ્થાનક ઉપર રહેવા રે, નથી બીજા કોઈ તમ જેવા રે ॥૨૨॥
જે દિના મેં નિર્ખ્યા છે તમને રે, કર્યો છે મેં મનોરથ મને રે ॥
તે પૂરો કરો વરણિરાટ રે, કરવા યોગ્ય છો કહું છું તે માટ રે ॥૨૩॥
તમારા વૈરાગ્યની જે વાત રે, અતિ તીવ્ર હું જાણું છું તાત રે ॥
પણ એ કાજ તમથી થાય રે, બીજાને તે કેમ કહેવાય રે ॥૨૪॥
તમ જેવા તો તમે છો એક રે, અમે જોયું છે કરી વિવેક રે ॥
તમને નિર્લેપ અતિ જાણી રે, નિરબંધ જોઈ કહું વાણી રે ॥૨૫॥
વસન ભૂષણ વાહન જેહ રે, ગ્રહણ કરજ્યો આપે જન તેહ રે ॥
નિજજનની પૂરજ્યો હામ રે, કરજ્યો રક્ષા તેની આહું જામ રે ॥૨૬॥
કળિદોષ લાગવા મ દેજ્યો રે, શરણાગતને ઉગારી લેજ્યો રે ॥
તમે સમર્થ છો તપોધન રે, દ્રવ્ય નારી નહિ કરે બંધન રે ॥૨૭॥
ગુણે કરી છો કૃષ્ણ સમાન રે, એમ જાણે છે સહુ નિદાન રે ॥
અતિ ધીર જણાણા અમને રે, માટે મોટા કર્યા છે તમને રે ॥૨૮॥
એવી સાંભળી સ્વામીની વાણી રે, બોલ્યા પ્રભુજી ઉદાસી આણી રે ॥
સ્વામી તમારી આગન્યા જેમ રે, કરવું ઘટે સરવેને તેમ રે ॥૨૯॥
પણ બ્રહ્મચર્ય વ્રત જેહ રે, તેને પાળતો એવો હું તેહ રે ॥
તેને માનવું આવું વચન રે, નથી સમર્થ હું ભગવન રે ॥૩૦॥
લોકશાસ્ત્રમાં વાત છે એવી રે, બ્રહ્મચર્યને નિંદવા જેવી રે ॥
જેની ગંધ મુંથી ન સહેવાય રે, તેને પાસે મેં કેમ રહેવાય રે ॥૩૧॥

વળી નારીને સંગે સદાય રે, મોટા મુમુક્ષુને બંધ થાય રે ॥
મુક્ત પણ પડ્યા એને મળી રે, તેની વાત મેં શ્રવણે સાંભળી રે ॥૩૨॥
સૌભરી ને વળી એકલશૃંગ રે, એને સંગે જાગ્યો છે અનંગ રે ॥
કામ જાગે ત્યાં ક્રોધ જ હોય રે, ક્રોધ ત્યાં મોહ જાણવો સોય રે ॥૩૩॥
મોહ થકી થાય સ્મૃતિ નાશ રે, સ્મૃતિ નાશે બુદ્ધિ વિનાશ રે ॥
પછી મોક્ષને માર્ગથી પડે રે, એને સંગે અધમગે ચડે રે ॥૩૪॥
માટે બીવું છું એના સંગથી રે, કેમ વચન મનાશે મુંથી રે ॥
એના વિશ્વાસમાંહિ જે રહ્યા રે, હતા મોટા તે પણ છોટા થયા રે ॥૩૫॥
જુઓ શિવ ને બ્રહ્માની વાત રે, લખી છે શાસ્ત્રમાંહિ વિખ્યાત રે ॥
એનો જેણે વિશ્વાસ કીધો રે, તેને અંતરઘાટે ગળી લીધો રે ॥૩૬॥
કામ ક્રોધ મદ લોભ મોહ રે, ભય શોકાદિ શત્રુ સમૂહ રે ॥
એહ પ્રકટે અંતરમાય રે, તેણે કરી કર્મ બંધ થાય રે ॥૩૭॥
માટે બુદ્ધિવાન જે કહેવાય રે, તેણે એને સંગે ન રહેવાય રે ॥
માટે પ્રતીતિ ન કરવી મનની રે, એ સમજણ કૃષ્ણના જનની રે ॥૩૮॥
જો દયાએ કરે મન સંગ રે, થાય ભરત પેઠ્યે વ્રતભંગ રે ॥
માટે અગ્નિમાંહિ બળી જાવું રે, સારું વિષ હળાહળ ખાવું રે ॥૩૯॥
પણ નારીતણો પરસંગ રે, અતિ ભૂંડો લાગે મને અંગ રે ॥
તેમ દ્રવ્ય તે ગમતું નથી રે, તેની વાત કહું હવે કથી રે ॥૪૦॥
મોટા ધર્મવાળો હોય જેહ રે, થાય ભ્રષ્ટ દ્રવ્ય સારુ તેહ રે ॥
જુઓ નિમિ વસિષ્ઠની વાત રે, પૂર્વની પુરાણમાં વિખ્યાત રે ॥૪૧॥
દીધા લોભે સામ સામા શાપ રે, તેણે દુઃખ પામ્યા દોય આપ રે ॥
વસિષ્ઠ તે વેશ્યાસુત થયા રે, નિમિ જનક જીવથી ગયા રે ॥૪૨॥
એમ દ્રવ્યમાં રહ્યો સંતાપ રે, દ્રવ્ય સારુ થાય બહુ પાપ રે ॥
માટે સમજુએ કરવો વિવેક રે, સ્ત્રી દ્રવ્ય સમ બંધ નહિ એક રે ॥૪૩॥

વળી દેશ કાળ ક્રિયા દેવ રે, શાસ્ત્ર દીક્ષા મંત્ર સંગ ભેવ રે ॥
એહ સવળે હોય સવળું રે, અને અવળે હોય અવળું રે ॥૪૪॥
જેવું સેવે તેવી થાય મત્ય રે, કરે કર્મ પછી સત્યાસત્ય રે ॥
કર્મ પ્રમાણે ફળને લહેરે, માટે વિવેકી વેગળા રહે રે ॥૪૫॥
પીવે ડાહ્યો ભોળો ભાંગ્ય મદ્ય રે, થાય બેઉ ઘેલા જાણો સદ્ય રે ॥
તેમ દામ વામ ફેલે કરી રે, સત્ત્વગુણી જ્ઞાની ભૂલે હરિ રે ॥૪૬॥
માટે સ્વાભાવિક ગુણ જેહ રે, દ્રવ્ય ત્રિયામાં રહ્યા છે તેહ રે ॥
એમ સ્વાભાવિક ગુણ હોય રે, તે ત્યાગવા સમર્થ નહિ કોય રે ॥૪૭॥
માટે એ પ્રસંગમાંહિ ક્યારે રે, સ્વાભાવિક રુચિ નહિ મારે રે ॥
પણ તમે આજ્ઞા એવી કીધી રે, કહો કરું હવે કોણ વિધિ રે ॥૪૮॥
પામે ચિત્ત ખેદ અતિ મારું રે, કહો થાય મારું જેમ સારું રે ॥
સર્વે ધર્મ પળાવવા સ્વામી રે, તમે સમર્થ છો બહુનામી રે ॥૪૯॥
માટે એમાં મારું શું છે કામ રે, એથી બીજું કહો સુખધામ રે ॥
એમ નારાયણ મુનિ જેહ રે, કહ્યું પોતાનું હારદ તેહ રે ॥૫૦॥
ત્યાગીઓને દેવા ઉપદેશ રે, એમ બોલિયા વર્ણી દિનેશ રે ॥
એતો પોતે છે પુરુષોત્તમ રે, જેને નેતિ નેતિ કહે નિગમ રે ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણમુનિએ પોતાની રુચિ કહી એ નામે છેતાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૬॥

પૂર્વછાયો : એવું સુણી સ્વામી બોલિયા, સુણો હરિ શુદ્ધ બુદ્ધિવાન ॥
હાર્દ તમારા હૈયાતણું, તે સર્વે જાણ્યું મેં સુજાણ ॥૧॥
પણ હું કરું તે વિચારી કરું, વણવિચારે ન કરું લેશ ॥
બંધ થાતાં દેખું જેહને, તેને નાપું એવો ઉપદેશ ॥૨॥

હું પણ હમણાં રહ્યો છઉં, આ પવિત્ર પૃથ્વી મોઝાર ॥
ધર્મ પળાવવા સમર્થ છું, સર્વે વાત માનો નિરધાર ॥૩॥
હવે પણ મારે જાવું થાશે, ભુમિ તજી બ્રહ્મમહોલ ॥
શિખામણ્ય સદ્ શિષ્ય જાણી, આપું છું મતિ અડોલ ॥૪॥
ચોપાઈ : મારો મનોરથ સર્વે સારો રે, કહું વચન તે હૃદે ધારોરે ॥
તમ વિના ધર્મધુર જેહ રે, બીજા થકી ન ઉપડે તેહ રે ॥૫॥
માટે માનો વચન વર્ણિરાય રે, તમને બંધન નહિ થાય રે ॥
તમે કરશો જો નારીશું વાત રે, નહિ બંધાઓ કહું છું તાતરે ॥૬॥
હોય યુવતિ યુથ અપાર રે, તમે રહેજ્યો તે નારી મોઝાર રે ॥
સદા રહેશો તેમાં નિર્લેપ રે, બીજાને તો બોલ્યે ચડે કેફ રે ॥૭॥
તમે કંચન કાંતાએ કરી રે, નિશ્ચે નહિ બંધાઓ શ્રીહરિ રે ॥
તમને સાક્ષાત સવિતા મળી રે, આપ્યો છે વર તમને વળી રે ॥૮॥
સૂર્યનારાયણ થઈ રાજી રે, રહ્યા હૃદય તમારે વિરાજી રે ॥
તમે નારાયણ સુખકારી રે, નિરલેપ ને નિરવિકારી રે ॥૯॥
એવા સમર્થ છો સત્ય વાત રે, માટે કહું છું તમને તાત રે ॥
બીજા સર્વે સંત છે આ સારા રે, પણ એને તો રાખવા ન્યારા રે ॥૧૦॥
બીજા બ્રહ્મચારી સંત સોઈ રે, નારી વાત સાંભળશે કોઈ રે ॥
થાશે ભ્રષ્ટ જાશે નરક માંઈ રે, તેમાં ફેર ન જાણશો કાંઈ રે ॥૧૧॥
માટે રક્ષા તે કરજ્યો એની રે, હોય આશ્રિત તમારા તેની રે ॥
દ્રવ્યનારીથી ઉગારી લેજ્યો રે, એવી શિખામણ નિત્ય દેજ્યો રે ॥૧૨॥
કહું સાંભળજ્યો સહુ જન રે, એમ મનાવ્યું ગુરુએ વચન રે ॥
ઈચ્છા નથી ઉરમાંહી જેની રે, વાત મનાવી સ્વામીએ તેની રે ॥૧૩॥
જ્યારે આગન્યા માની એ શુદ્ધ રે, ત્યારે સ્વામી બોલ્યા વિશુદ્ધ રે ॥
સર્વે સંતને કહ્યું બોલાવી રે, સાંભળો શિષ્ય સર્વે આવી રે ॥૧૪॥

આ શ્રીનારાયણમુનિ જે છે રે, આજથી મારે ઠેકાણે રહે છે રે ॥
માનજ્યો સહુ આનાં વચન રે, જેહ આશ્રિત હો મારા જન રે ॥૧૫॥
ત્યારે સર્વે જને જોડ્યા હાથ રે, સારું માન્યું અમે મારા નાથ રે ॥
ત્યારે હરિ પોતે ઉભા થયા રે, ગુરુ આગે હાથ જોડી રહ્યા રે ॥૧૬॥
ત્યારે સ્વામી કહે હું છું પ્રસન્ન રે, માગો મુજ પાસેથી વચન રે ॥
એવી બ્રહ્માંડે વસ્તુ ન કાંય રે, જે માગો ને અમે ન અપાય રે ॥૧૭॥
અતિ હેત ભર્યા સુખવદન રે, એવાં સુણ્યાં સ્વામીનાં વચન રે ॥
પછી બોલ્યા છે વર્ણિરાટ રે, સ્વામી પ્રસન્ન જાણ્યા તે માટ રે ॥૧૮॥
સ્વામી વર દેવા યોગ્ય જો હઉં રે, તો કર જોડી તમને કહું રે ॥
માગું પ્રથમ એ ગુરુરાય રે, કૃષ્ણચરણ કંજે પ્રીતિ થાય રે ॥૧૯॥
વળી હરિજનને હોય દુઃખ રે, થાય મને એ ભોગવે સુખ રે ॥
કૃષ્ણ ભક્ત જો પૂર્વને કર્મે રે, અન્ન વસ્ત્ર પામે પરિશ્રમે રે ॥૨૦॥
એનું કષ્ટ આવે મુજમાંય રે, એહ સુખમાં રહે સદાય રે ॥
રૂડી હરિકથા હરિજન રે, તેનો સંગ દેજ્યો નિશદન રે ॥૨૧॥
વળી હરિના ગુણને વિષે રે, મારી વાણી તે રહેજો હંમેશ રે ॥
કૃષ્ણકથામાં રહેજો આ કાન રે, હરિસેવામાં હાથ નિદાન રે ॥૨૨॥
હરિસ્મૃતિમાં મારું મન રે, માગું છું હું રહેજો નિશદન રે ॥
કૃષ્ણ દર્શન માંઈ મારાં નેણ રે, માગું છું હું રહેજો દિનરેણ રે ॥૨૩॥
દેહ અંતઃકરણ ક્રિયાય રે, નિત્ય હરિની ભગતિ થાય રે ॥
એહ માગ્યું તે દેજ્યો ઉમંગે રે, કેદી રાખશો મા દુષ્ટ સંગે રે ॥૨૪॥
એટલાં વર મુજને દેજો રે, મારી પ્રારથના સુણી લેજો રે ॥
એવું સુણી બોલ્યા ગુરુવાણી રે, શુદ્ધ આશયવાળા શિષ્ય જાણી રે ॥૨૫॥
કહ્યું મનોરથ જે તમારો રે, નિશ્ચય પૂરો થાશે ઉર ધારો રે ॥
એવો વર વરણીને આપી રે, રાખ્યા પોતાને ઠેકાણે સ્થાપી રે ॥૨૬॥

પછી શિષ્ય લઈ નિજ સાથ રે, આવ્યા ગામ ફણેણિયે નાથ રે ॥
તેદિ હતો એકાદશી દન રે, કર્યો ઉત્સવ સહુ મળી જન રે ॥૨૭॥
દ્વાદશીયે સંત વિપ્ર જન રે, તેને કરાવિયાં છે ભોજન રે ॥
આપ્યાં વિપ્રને સુંદર દાન રે, કર્યાં ભદ્રા નદીમાંહિ સ્નાન રે ॥૨૮॥
બેઠા એકાંત્યે પદ્મ આસને રે, કૃષ્ણમૂરતિ ચિતવી મને રે ॥
કરી સમાધિ કૃષ્ણમાં રઈ રે, ત્યારે દેહની વિસ્મૃતિ થઈ રે ॥૨૯॥
પછી શ્રીકૃષ્ણ ઈચ્છાએ કરી રે, ઉદ્ધવજીએ દેહ પ્રહરી રે ॥
ગયા વિશાળા પ્રત્યે તે વળી રે, પૂર્વે હતી તેવી દેહ મળી રે ॥૩૦॥
પામ્યા સિદ્ધ દેહ તેહ વાર રે, કૃષ્ણભક્તિ કરવા નિરધાર રે ॥
સંવત્ અઢાર વર્ષ અઠ્ઠાવન રે, માગશર સુદી તેરશ દન રે ॥૩૧॥
વાર દેવગુરુ દન જાણો રે, મૂક્યું તન તેદિ પરમાણો રે ॥
જન કરતાં હતાં કીર્તન રે, તેને જણાણું તજીયું તન રે ॥૩૨॥
જોઈ નાડી ચાલતાં ન જાણી રે, ત્યારે જનને આવ્યાં આંખ્યે પાણી રે ॥
મળી જન કરે બહુ શોક રે, કહે તજ્યું ઉદ્ધવે આ લોક રે ॥૩૩॥
જાણ્યું સહુવે હરિધામ ગયા રે, એવું સુણીને વ્યાકુળ થયા રે ॥
રુવે જન નેણે ભરી નીર રે, કોઈ ધરી શકે નહિ ધીર રે ॥૩૪॥
હાવભાવ હસવું સંભારી રે, મિઠી બોલની મનમાં ધારી રે ॥
મનોહર મૂરતિ વિચારી રે, બહુ રુવે છે નર ને નારી રે ॥૩૫॥
વળી વરણી આદિ જે સંત રે, સર્વે શોકાતુર છે અત્યંત રે ॥
પછી નાહિને આવ્યા જે જન રે, લાવ્યા અબીલ ગુલાલ ચંદન રે ॥૩૬॥
પૂજા ને વંદના બહુ વિધિ રે, શાસ્ત્ર પ્રમાણે સર્વે કીધી રે ॥
પછી કરી સુંદર વિમાન રે, તેમાં તન બેસાર્યું નિદાન રે ॥૩૭॥
લઈ ચાલ્યા ભદ્રા નદી કાંઠે રે, વિપ્ર વિષ્ણુસૂક્ત કરી પાઠે રે ॥
ઝાંઝ મૃદંગે ગાય છે જન રે, ગાયા માંહિ થાય છે રુદન રે ॥૩૮॥

પછી ભદ્રાવતી તીરે ગિયા રે, શોધી સુંદર ભૂમિકા તિયાં રે ॥
તિયાં ઉતારી વિમાન જન રે, લાવ્યાં તુળસી પિપળો ચંદન રે ॥૩૯॥
એહ કાષ્ઠતણું ચિતા રચ્યું રે, નવરાવિ તને ઘી ચરચ્યું રે ॥
ચિતામાં પધરાવ્યું તે વાર રે, કર્યો કૃષ્ણે અગ્નિ સંસ્કાર રે ॥૪૦॥
બહુ ઘૃત હોમી બાળી દેહ રે, નાખી વાની જળમાંહિ તેહ રે ॥
સર્વે શાસ્ત્ર વિધિ કરી સ્નાન રે, આવ્યા સર્વે સંત નિજસ્થાન રે ॥૪૧॥
પછી તેદિ ઉપવાસ કરી રે, બીજે દિવસે લખી પતરી રે ॥
સુણી સર્વે સાધુ હરિજન રે, અતિ વ્યાકુળ થયા છે મન રે ॥૪૨॥
કર્યાં સ્નાન તજ્યાં ઘરકામ રે, મળી આવ્યા છે ફણેણિ ગામ રે ॥
નયણે વરસે આંસુની ધાર રે, સ્વામી માંહી છે સ્નેહ અપાર રે ॥૪૩॥
ઘડી ઘડીનાં સુખ સાંભરે રે, તેણે આંખમાં આંસુડાં ઝરે રે ॥
લુઈ લુઈને નાખે છે નીર રે, અતિ શોકે છે મન અધીર રે ॥૪૪॥
બ્રહ્મભાવને પામ્યા ઉદ્ધવ રે, કરવો શોક તેનો અસંભવ રે ॥
તોય સમતો નથી તનતાપ રે, કરે વિયોગમાંહિ વિલાપ રે ॥૪૫॥
તેને જોઈ નારાયણમુનિ રે, કરે છે મનુવાર સહુની રે ॥
આપી ધીરજ્ય ઉતાર્યા જન રે, એમ કરતાં થયો બીજો દન રે ॥૪૬॥
તે દિવસથી તેરમા સુધી રે, વાંચી ગીતા તે વિપ્ર સુબુદ્ધિ રે ॥
શાસ્ત્ર વિધિયે કહ્યું જે અન્ન રે, તેનું કર્યું છે સહુએ ભોજન રે ॥૪૭॥
પાળવાનું પાળ્યું શ્રાદ્ધ કીધું રે, દાન દેવાનું તે દાન દીધું રે ॥
કર્યું બારમું જેમ ઘટિત રે, જમાડ્યા વાડવ કરી પ્રીત્ય રે ॥૪૮॥
તેરમે ત્રીશ વરણી સાથ રે, જમાડી આપ્યાં વસ્ત્ર તે હાથ રે ॥
પછી આવ્યા હતા હરિજન રે, તેને પણ કરાવ્યાં ભોજન રે ॥૪૯॥
વળી એહ ગામનાં રહેનાર રે, તેહ પણ જમ્યાં નરનાર રે ॥
પછી સર્વે મળી હરિજન રે, કર્યું કૃષ્ણદેવનું પૂજન રે ॥૫૦॥

સુંદર વસ્ત્ર ઘરેણાં પેરાવી રે, પૂજ્યા મહારાજને પ્રેમ લાવી રે ॥
ગીતાના વાંચનારાને વળી રે, આપ્યાં વસ્ત્રદ્રવ્ય સહુએ મળી રે ॥૫૧॥
યથા યોગ્ય ક્રિયા સર્વે કીધી રે, જેમ કહી છે શાસ્ત્રમાં વિધિ રે ॥
તેના ખરચતણું જે ધન રે, ભરી આપ્યું મળી સહુ જન રે ॥૫૨॥
નિજ પોંચ પ્રમાણે સૌ ગૃહસ્થે રે, ખરચ ઉપાડી લીધું સમસ્તે રે ॥
થયો ઉત્સવ પૂરણ જ્યારે રે, દિન ચૌદમો થયો છે ત્યારે રે ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ
સ્વામીએ નારાયણ મુનિને ધર્મધુર સોંપીને દેહ ત્યાગ કર્યો એ
નામે સુડતાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૭॥

પૂર્વછાયો : સુંદર સારી કથા કહું, ત્યાર પછીની જાણજ્યો જેહ ॥
અતિ ચરિત્ર પવિત્ર છે, સહુ સુણજ્યો કરી સનેહ ॥૧॥
સતસંગી સ્વામી તણા, નિરમળ અતિ નરનાર ॥
હરિ બેઠા સભા કરી, ત્યાગી સંત ગૃહી બ્રહ્મચાર ॥૨॥
મુખ આગે મુકુંદ આદિ, બેઠા બહુ બ્રહ્મચાર ॥
ત્યાર પછી મુક્તાનંદ આદિ, બેઠા સંત અપાર ॥૩॥
ત્યાર પછી મયારામ આદિ, બેઠા દ્વિજ સુજાણ ॥
ત્યાર પછી મુળજી આદિ, બેઠા ક્ષત્રી પ્રમાણ ॥૪॥
ચોપાઈ : બેઠા વૈશ્ય પર્વતાદિ જેહ રે, શૂદ્ર કાળાનાઈ આદિ તેહ રે ॥
બેઠા પુરુષ પુરુષમાં મળી રે, તે કેડ્યે બેઠી બાયું મંડળી રે ॥૫॥
દ્વિજ લાડકી આદિ જે બાઈ રે, બેઠી જેમ ન અડે કોઈ ભાઈ રે ॥
બીજાં આશ્રિત જન છે જેહ રે, બહુ મળી બેઠાં સહુ તેહ રે ॥૬॥

સર્વે હાથ જોડી પાય નમે રે, અમારા ગુરુમૂર્તિ છો તમે રે ॥
વળી સહેજે આપો છો આનંદ રે, માટે સત્યનામ સહજાનંદ રે ॥૭॥
સદ્‌ગુણે શોભાનું છો ધામ રે, વળી તમો છો સ્વામી ઠામ રે ॥
માટે અમને જાણી તમારાં રે, કહેજ્યો શિખનાં વચન સારાં રે ॥૮॥
પ્રભુ તમારી આજ્ઞાને વિષે રે, રહેશું શ્રદ્ધા સહિત હંમેશે રે ॥
માટે કહેવું ઘટે તેમ કહેજ્યો રે, સારી સુખની શિખામણ્ય દેજ્યો રે ॥૯॥
એમ સહુ મળી કહે જન રે, તેનાં સાંભળ્યાં નાથે વચન રે ॥
પછી બોલ્યા નારાયણ મુનિ રે, શિખામણ હિતકારી સહુની રે ॥૧૦॥
કહ્યું ધર્મશાસ્ત્રને વચને રે, ધર્મ માંહિ રાખવા જનને રે ॥
કહે નર દેવ ને પિતર રે, શેષ શશિ સુર ને ઈતર રે ॥૧૧॥
જેજે પામ્યા સુખ ને મોટાઈ રે, તેતો રહેતાં થકાં ધર્મમાંઈ રે ॥
કહ્યું છે શ્રુતિસ્મૃતિમાં એમ રે, સત્ય ધર્મને મુકાય કેમ રે ॥૧૨॥
તેતો મોટા પુરુષને મળે રે, ત્યારે સહુ સહુના ધર્મ પળે રે ॥
તે વાસુદેવ માહાત્મ્ય માંઈ રે, કહ્યા છે સહુના ધર્મ ત્યાંઈ રે ॥૧૩॥
એમ ઉદ્ધવ સ્વામીએ કહ્યું છે રે, તે સર્વે મારે હૈયે રહ્યું છે રે ॥
માટે ધર્મને સહુ અનુસરો રે, ભાવે કૃષ્ણની ભગતિ કરો રે ॥૧૪॥
પાળો એટલી આગન્યા મારી રે, જેણે સુખી થાઓ નરનારી રે ॥
એહ શિખામણનાં વચન રે, સર્વે હૃદયમાં ધારજ્યો જન રે ॥૧૫॥
વળી પ્રાકૃત જીવની રીતે રે, શોક સ્વામીનો મ કરો ચિત્ત રે ॥
એવું અખંડ રૂપ અવિનાશ રે, તેતો કેદીય ન થાય નાશ રે ॥૧૬॥
થાય પ્રકટ ભૂમિયે મહારાજ રે, તેતો જીવોના કલ્યાણ કાજ રે ॥
એનું ઉદ્‌ભવને અંતર્ધાન રે, તેતો સ્વતંત્રપણે નિદાન રે ॥૧૭॥
પણ કાળ કરમને વશ રે, નોય જીવો પેર્યે પરવશ રે ॥
એમ સમઝે છે દૈવી જન રે, આસુરી મોહ પામે છે મન રે ॥૧૮॥

માટે શોકને સરવે તજો રે, પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વરને ભજો રે ॥
માની મનમાં ઉપદેશ રે, હવે જાઓ સહુ દેશ પ્રદેશ રે ॥૧૯॥
હું પણ જાઉં છું પુર ધોરાજી રે, તમે રહેજ્યો સહુ જન રાજીરે ॥
કહું સાંભળજ્યો સહુ જન રે, એમ બોલ્યા પ્રભુજી વચન રે ॥૨૦॥
સુણી શોક તજ્યો સહુ જન રે, જાણ્યા પ્રભુજીને ગુરુ મન રે ॥
પછી ગયાં ઘેર નરનારી રે, હૃદે હરિની મૂરતિ ધારી રે ॥૨૧॥
હરિ નિજગુરુને વિરહે રે, ચિતે ક્ષોભ ને દુઃખી છે દેહે રે ॥
પણ અંતર દર્શને કરી રે, ધારી રહ્યા છે ધીરજ્ય હરિ રે ॥૨૨॥
પોતે હર્યો તે સર્વેનો શોક રે, માટે હરિનામ કહે લોક રે ॥
પછી બહુ સંત લઈ સાથ રે, ત્યાંથી ચાલ્યા નીલકંઠ નાથ રે ॥૨૩॥
ધર્મ પ્રવર્તાવામાં છે ચિત્ત રે, આવ્યા ધોરાજી સંતે સહિત રે ॥
તિયાં અતિ હેતે કરી જન રે, કર્યું પ્રભુજીનું તે પૂજન રે ॥૨૪॥
દઈ દર્શન આવ્યા ભાડેર રે, નિજજન પર કરી મેર રે ॥
ત્યાંથી માણાવદ્ર ગયા નાથ રે, નિર્ખિ જન થયાં છે સનાથ રે ॥૨૫॥
ત્યાંથી પિપલાણામાં પધાર્યા રે, જનને મન મોદ વધાર્યા રે ॥
ત્યાંથી આવ્યા ગામ અગત્રાઈ રે, જિયાં ભક્ત છે પર્વતભાઈ રે ॥૨૬॥
ત્યાંથી આવ્યા ગામ કાલવાણી રે, નિજદાસ પર દયા આણી રે ॥
કિયાં એક દિન કિયાં દોય રે, કિયાં ત્રણ દિન રહ્યા સોય રે ॥૨૭॥
સહુને જ્ઞાન આપી સમઝાવ્યા રે, પોત પોતાને ધર્મે રખાવ્યા રે ॥
પોતે ગુરુની આગન્યા માની રે, બેઠા વાહન પર સુખદાની રે ॥૨૮॥
ભારે ભારે વસ્ત્ર ને ભૂષણ રે, પહેર્યાં જનહિતે તે જીવન રે ॥
સ્ત્રીઓને ધર્મમાં રખાવા રે, બોલ્યા તેશું તેને સુખ થાવા રે ॥૨૯॥
કર્યું મોટી ઉપાધિનું ગ્રહણ રે, પણ રતી નથી અંતઃકરણ રે ॥
કોઈ સમે ને કોઈ ઠેકાણે રે, નથી આસક્ત સૌ જન જાણે રે ॥૩૦॥

સર્વે ધર્મને સ્થાપવા કાજ રે, ગયા માંગરોળે મહારાજ રે ॥
શહેર બાર છે સુંદર વટ રે, શોભે સિંધુ તીરે ત્યાં નિકટ રે ॥૩૧॥
કર્યું એકાંતે વડે આસન રે, ત્યાં આવ્યા છે જિજ્ઞાસુ જન રે ॥
કરી દર્શન પામ્યા આનંદ રે, વાધ્યો હર્ષ જોઈ જગવંદ રે ॥૩૨॥
ત્યાં સંત વસે છે સમોહ રે, જેને કામ ક્રોધ નહિ મોહ રે ॥
વ્યાપકાનંદ સ્વરૂપાનંદ રે, એહાદિ નિર્ખિ પામ્યા આનંદ રે ॥૩૩॥
ગોવર્ધન દામોદર જેહ રે, રામચંદ સુરચંદ તેહ રે ॥
રતનજી આદ્યે એ વણિક રે, ક્ષત્રિ મંછારામ ભક્ત એક રે ॥૩૪॥
ધનજી માધો આણંદભાઈ રે, ત્રિકમ ને રાજુ ભાણબાઈ રે ॥
એહાદિ લઈ શૂદ્ર અપાર રે, સહુ આવી બેઠાં નરનાર રે ॥૩૫॥
કરે સેવા પૂછે સમાચાર રે, ભલે પધાર્યા પ્રાણ આધાર રે ॥
તેહ પ્રત્યે હરિ ધીરા રહી રે, જેમ છે તેમ વારતા કહી રે ॥૩૬॥
કહ્યું સ્વામી રામાનંદ જેહ રે, ગયા સ્વધામમાં તજી દેહ રે ॥
સુણી સર્વે શોકાતુર થયા રે, સ્વામી આપણને છળી ગયા રે ॥૩૭॥
ત્યારે હરિ કહે સંત સુજાણ રે, પ્રભુ રહ્યા છે પ્રકટ પ્રમાણ રે ॥
બહુ સમર્થ છે બાળ નાના રે, સહુ જાણશે નહિ રહે છાના રે ॥૩૮॥
એમ કહિને ધીરજ્ય આપી રે, શોક સ્વામીની કોરનો કાપી રે ॥
પછી વાવ્ય ત્યાં એક હતી રે, જેનું સ્વાદું જળ મીઠું અતિ રે ॥૩૯॥
તે તો કાળે કરી બુરાણી રે, નાવે કામે તે કોઈને પાણી રે ॥
તેતો ગળાવી આપે મહારાજ રે, સહુને જળ પીવાને કાજે રે ॥૪૦॥
કાઢ્યો ગાળને જળ નિસર્યું રે, પછી કર્યું એ વાવ્યનું ભર્યું રે ॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દિન રે, તેડ્યા બ્રાહ્મણ કરવા ભોજન રે ॥૪૧॥
થોડો ઘણો લીધો સરાજામ રે, આદર્યું તે પર મોટું કામ રે ॥
દ્વિજ શહેરના સર્વે નોતર્યો રે, તેણે મનમાન્યા મોદક કર્યા રે ॥૪૨॥

તીર્થવાસીને કાજે તૈયાર રે, કર્યો શીરો પુરી ને કંસાર રે ॥
સતસંગીને કહ્યું વચન રે, જમો આજ ઉત્સવનું અન્ન રે ॥૪૩॥
કહે કવિશ્વાસી કેમ થાશે રે, સીધું ખુટશે ને લાજ જાશે રે ॥
પણ ન ખુટયું સિધું ને લોટ રે, નાવી દાળ મશાલાની ખોટ રે ॥૪૪॥
જમ્યા દ્વિજ હજારો હજાર રે, બીજા સત્સંગી જમ્યા અપાર રે ॥
રૂડી રીત્યે શું કર્યો સમૈયો રે, તેતો મુખે કેમ જાય કૈયો રે ॥૪૫॥
દેવતાની તૃપતિને કાજે રે, કરાવ્યો હવન મહારાજે રે ॥
કરતાં પૂજન દેવતાતણું રે, દીઠું જને ત્યાં આશ્ચર્ય ઘણું રે ॥૪૬॥
સતસંગી સાધુ સહુ કોઈ રે, સહુ રહ્યા'તા હરિને જોઈ રે ॥
ત્યાંતો થયું અલૌકી દર્શન રે, જોઈ મગન થયાં સહુ જન રે ॥૪૭॥
દીઠાં ચાર આયુધ ચારે હાથે રે, સારો મુગટ ધર્યો છે માથે રે ॥
પહેર્યાં પીતાંબર હેમરૂપ રે, ઘનશ્યામ મૂરતિ અનૂપ રે ॥૪૮॥
શ્રીવત્સ ચિહ્ન શોભે છે ઘણું રે, એવું દર્શન થયું હરિતણું રે ॥
તેને ડાબે પડખે દયાળ રે, દિઠી શ્વેત મૂરતિ વિશાળ રે ॥૪૯॥
ચાર મુખ ને અષ્ટ છે દ્રગ રે, ચાર હાથ ને ચાર છે પગ રે ॥
જોડી રહ્યા જુગ કર આગે રે, ગ્રહી એકે પૂજા અનુરાગે રે ॥૫૦॥
એક હાથમાં છે ધર્મશાસ્ત્ર રે, શ્વેતાંબરે શોભે છે સુંદર રે ॥
અંગોઅંગ શોભે અલંકાર રે, રત્નજડિત મુગટ સાર રે ॥૫૧॥
અતિ શાંત એવા ધર્મ ભાળી રે, જોયું જમણી કોરે નિહાળી રે ॥
દીઠાં દ્વિભુજવાળાં ભગતિ રે, વસ્ત્ર ઘરેણે શોભે છે અતિ રે ॥૫૨॥
ગૌરતન કનક કર થાળી રે, પૂજા વિધિ લીધી છે તે ભાળી રે ॥
એવા વિષ્ણુ ભક્તિ ધર્મ જોઈ રે, પામ્યા વિસ્મય જન સહુ કોઈ રે ॥૫૩॥
કહે મનુષ્યાકારે આ મોરાર રે, એવું દીઠું છે મુહૂર્ત વાર રે ॥
પછી પૂજાવિધિ પૂરો થિયો રે, સર્વે જન મન મોદ આવિયો રે ॥૫૪॥

પછી વેદવિત્ જે બ્રહ્મન રે, બીજાં મળ્યાં હતાં બહુ જન રે ॥
કરી નિશ્ચય તે થયા આશ્રિત રે, રહ્યાં વચનમાં કરી પ્રીત્ય રે ॥૫॥
મેલી બીજા દેવની ઉપાસ રે, થયાં શ્રીકૃષ્ણદેવના દાસ રે ॥
એમ નિજ ઐશ્વર્ય અનૂપ રે, દેખાડ્યું એ પ્રકારનું રૂપ રે ॥૬॥
જોઈ બ્રાહ્મણ ને બીજાં જન રે, દ્રઢ નિશ્ચય કરી લીધું મન રે ॥
એહ દેખાડ્યો પ્રૌઢ પ્રતાપ રે, જોઈ જન મગન થયાં આપ રે ॥૭॥
ઋતુ વસંત સમાને વિષે રે, કર્યું ચરિત્ર એ જગદીશે રે ॥
એહ ચરિત્ર શ્રીહરિતણું રે, કહ્યું થોડું ને રહ્યું છે ઘણું રે ॥૮॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી માંગરોળે મહારાજે ઉત્સવ કર્યો એ નામે અડતાળીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૮॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, અતિ પ્રતાપી કૃષ્ણદેવ ॥
ત્યાર પછીની વારતા, કહું સાંભળો સહુ તતખેવ ॥૧॥
અતિ સામર્થિ વાવરે, જન મન મનાવા કાજ ॥
લોકમાં અલૌકિકપણું, દેખાડે છે મહારાજ ॥૨॥
જે સુખ ન સુણ્યું શ્રવણે, નયણે ન દિઠું નિરધાર ॥
તેહ સુખ આ ભૂમિમાં, ભોગવે છે નર ને નાર ॥૩॥
તેહ પ્રતાપ શ્રીહરિ તણો, જાણે જન સહુ કોય ॥
ત્યાર પછીની કથા કહું, સહુ સાંભળજ્યો ચિત્ત પ્રોય ॥૪॥

ચોપાઈ : પ્રભુ સમર્થ સુખના ધામ, બેઠા સંતમાંહિ ઘનશ્યામ ॥
કરે ધ્યાન ધારણાની વાત, સુણી જન થાય રળિયાત ॥૫॥
પછી થયા થોડા ઘણા દન, બેસે સંત ને કરે ભજન ॥
ત્યાંતો ધ્યાનમાં દીઠા દયાળ, સહજાનંદ જનપ્રતિપાળ ॥૬॥

જેનાં એકેક અંગે નિદાન, કોટી સૂરજ શશી સમાન ॥
નિસરે છે તેજના સમોહ, ઘનશ્યામ મૂરતિ છે સોહ ॥૭॥
અંગે પહેર્યાં પિતાંબર નાથે, મોરમુગટ ધર્યો છે માથે ॥
કૌસ્તુભમણિ વૈજયંતિ માળા, દિવ્ય ઘરેણે શોભે રૂપાળા ॥૮॥
બેઉ હાથે વગાડે છે વેણ, એવા કૃષ્ણ દીઠા સુખદેણ ॥
થયું એવું સાક્ષાતકાર દ્રષ્ણ, જાણ્યા પૂર્ણ પુરુષોત્તમ કૃષ્ણ ॥૯॥
પછી કરી પરસ્પર વાત, થયા સંત રાજી રળિયાત ॥
સહજે સહજે આપે છે આનંદ, સુખદાયી સ્વામી સહજાનંદ ॥૧૦॥
સહજે સહજે થાય છે સમાધ્ય, જે કોઈ દેવને છે જો દુરાધ્ય ॥
પછી ચલાવ્યું એજ પ્રકરણ, થાય સમાધિ હોય સ્મરણ ॥૧૧॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ વળિ, થાય ધારણા ને પડે ઢળિ ॥
દ્વિજ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર ચાર, હોય કોઈ નર વળી નાર ॥૧૨॥
પડે નજરે થાય પ્રાણ લીન, મર હોય કોઈ જો મલિન ॥
રામ ઉપાસી રામને દેખે, કૃષ્ણ ઉપાસી કૃષ્ણને પેખે ॥૧૩॥
નૃસિંહ ઉપાસી દેખે નૃસિંગ, દેખે ઈષ્ટ થાય દલે દંગ ॥
શિવ ઉપાસી દેખે શિવને, થાય દર્શન બહુ જીવને ॥૧૪॥
દેવી ઉપાસક દેખે દેવી, આવે ધ્યાનમાં મૂરતી એવી ॥
આવે જૈન દેખે તીર્થંકર, વળી મ્લેછ દેખે પેગાંબર ॥૧૫॥
પીર ઉપાસી દેખે પીરને, વીર ઉપાસી દેખે વીરને ॥
દેખે બ્રહ્મને બ્રહ્મ ઉપાસી, એકરસ ચિદઘનરાશિ ॥૧૬॥
વામન ઉપાસી દેખે વામન, લછમનના દેખે લછમન ॥
દેખે હનુમાનના હનુમાન, થાય માર્ગીને ધણીનું ધ્યાન ॥૧૭॥
સૂર્ય ઉપાસી સૂર્ય નિહાળે, ભૈરવ ઉપાસી ભૈરવ ભાળે ॥
એમ આપ આપણા જે દેવ, દેખે ધ્યાનમાંહિ તતખેવ ॥૧૮॥

હોય પાપી તે દેખે કૃત્તાંત, જેવું દેખે કહે તેવું વૃત્તાંત ॥
કોઈ દેખે છે શેષ ગણેશ, થાય ધારણા એમ હંમેશ ॥૧૯॥
દેખે સુરપુર ને કૈલાસ, કોઈ સત્ય લોક વૈકુંઠવાસ ॥
કોઈ ગોલોક બ્રહ્મનગરી, એમ દેખાડે ધ્યાનમાં હરિ ॥૨૦॥
કોઈ દેખે દેહનું સ્વરૂપ, મહા મલિન જાણે નરક કૂપ ॥
દેખે પોતાનું પારકું મન, જેમ દેખે તેમ કહે જન ॥૨૧॥
એમ દેખાડ્યો પ્રતાપ ઘણો, સહુ જાણે આ મહારાજ તણો ॥
દેખે નાથ ને નાડી તણાય, નિર્ખિ સ્વામીને સમાધિ થાય ॥૨૨॥
પછી સહુને વાત સાચી લાગી, થયા સત્સંગી સ્વમત ત્યાગી ॥
ચારે સંપ્રદાયના સંત આવ્યા, જાણી કલ્યાણ સ્વામીના કાવ્યા ॥૨૩॥
તેને શીખવે છે યોગકળા, શીખે જન મળી તે સઘળા ॥
જેજે દેખે સમાધ્યે સાક્ષાત, સુણો સહુ કહે તેની વાત ॥૨૪॥
રાધા પાર્ષદાદિ વ્રજપતિ, દેખે ગોલોકમાં કરી ગતિ ॥
વૈકુંઠ રમા ને પારષદ, દેખે સમાધિમાં હરિ સદ્ય ॥૨૫॥
કોઈ દેખે મહાપુરુષ અભેવ, શ્વેતદ્વીપ મુક્ત વાસુદેવ ॥
રમા પાર્ષદ ભૂમા પુરુષ, દેખે તેજ મંડળ સુજસ ॥૨૬॥
કોઈ નર નારાયણ ઋષિ, દેખે વિશાલા ને થાય ખુશી ॥
કોઈને યોગેશ્વર ભગવાન, તેનું કરાવે જનને ધ્યાન ॥૨૭॥
ક્ષીર સાગરે કમળા સાથ, દેખે શેષ પર સુતા નાથ ॥
કોઈ દેખે હિરણ્યમય શ્યામ, અર્કબિંબ સહિત સુખધામ ॥૨૮॥
યજ્ઞ પુરુષરૂપ જન જોય, માને સહુનું કારણ હરિ સોય ॥
કોઈ નાડી પ્રાણને સંકેલી, દેખે પ્રગટ મૂર્તિ રસિલી ॥૨૯॥
પ્રાણ રાખવા ત્યાગવા તર્ત, થયા સ્વતંત્ર જન સમર્થ ॥
કોઈ સિદ્ધાસન પદ્માસન, જાણે વીર વજ્રાસન જન ॥૩૦॥

સ્વસ્તિ શબાસને રાખી પ્રાણ, થયા તન સમ કાષ્ઠ પાષાણ ॥
બાળ યુવા વૃદ્ધ ત્રિયા જેહ, ધ્યાનમાંથી નીસરે તેહ ॥૩૧॥
તેમાંથી કેને પોરે જગાડે, કેને બે પોરે કેને બે દાડે ॥
કેને પક્ષ માસ માસે દોય, જાગે ત્રણ ચાર માસે કોય ॥૩૨॥
થોડે કાળે બહુ કાળે ઉઠાડે, શબ્દ સંકલ્પે જોઈ જગાડે ॥
કોઈ ન જાગે નાવે દેહમાં, તેને જોરે લાવે તન તેમાં ॥૩૩॥
કોઈ બ્રહ્મપુર વૈકુંઠ જેહ, કરે ગોલોકની વાત તેહ ॥
શ્વેતદ્વીપ ત્રિલોક નિહાળી, કહે સુરાસુર સ્થાન ભાળી ॥૩૪॥
કહે સ્થાન અજ હરિ હરનું, કહે લોકાલોકથી પરનું ॥
ભૂગોળ ખગોળ કે પાતાળ, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ ને પ્રલયકાળ ॥૩૫॥
એવા જોઈ પાકી સ્થિતિવાળા, તેને શીખવે છે યોગકળા ॥
શીખવે નાડિ ખેંચીને મેલે, સર્વે અંગેથી પ્રાણ સંકેલે ॥૩૬॥
એક અંગે લાવે જીવ પ્રાણ, એમ શીખવે સહુને સુજાણ ॥
પછી અંગ કાપે બાળે કોય, તેની પીડા પંડે લેશ નોય ॥૩૭॥
કોઈ રહ્યા અંતર્દૃષ્ટિ કરી, કોઈ દેખે દૃષ્ટિ આગે હરિ ॥
કોઈ એક નેત્રે મૂર્તિ લાવે, કોઈ દોય દ્રગમાં ઠેરાવે ॥૩૮॥
કોઈ ઉલટાં પલટાવે નેણ, એમ શીખવે છે સુખદેણ ॥
તેમાં મૂર્તિ મિટેથી ન જાય, અક્ષિવિદ્યા એ નામ કહેવાય ॥૩૯॥
ફેરી નેત્ર તાણે નાડી પ્રાણ, એહ અક્ષિ વિદ્યાનું એંધાણ ॥
અનિમેષ રહે દગ દોય, એવું શીખવે શ્રીહરિ સોય ॥૪૦॥
ષટચક્રમાંથી ચક્ર એક, શીખવે પ્રાણ રુંધવા વિવેક ॥
એક ચક્રે રહી સુણે બહુ રવ, એક ચક્રે રહી ગણે પ્રણવ ॥૪૧॥
ઈડા પિંગલા સુષુમણા નાડી, તેને મારગે ચલાવે દોડી ॥
રવિ ચંદ્રનું લોક પમાડે, કોઈને સુરપુર દેખાડે ॥૪૨॥

કરાવે અન્ય તનમાં પ્રવેશ, જાણે પરના મનની અશેષ ॥
વળી પરના પ્રાણ કરે રુંધ, એવું શીખવે જનને સુબુદ્ધ ॥૪૩॥
જાણે પરના અંતરની આપે, તેતો શ્રીહરિને પરતાપે ॥
એવો પ્રતાપ ન જાય કેયે, સહુ વિચારી રહ્યા છે હૈયે ॥૪૪॥
પછી વાત ચાલી ગામોગામ, કહે પ્રકટ્યા પૂરણકામ ॥
વળી બાંધ્યા સદાવ્રત બહુ, સુણો સહુ નામ તેનાં કહું ॥૪૫॥
માણાવદ્ર લોજ માંગરોળે, થાય તીર્થવાસી ત્યાં ટોળે ॥
અગત્રાઈ ભાડેર ધોરાજી, તિયાં જમે સાધુ થાય રાજી ॥૪૬॥
જામવાળિ ભુજ ને નગર, ફણેણિ સાંકળી જેતપર ॥
કોટડું ગઢડું કારિયાણી, આવે તીર્થવાસી તિયાં તાણી ॥૪૭॥
જેતલપુર ને શ્રીનગર, એહ આદિ બીજાં બહુ પુર ॥
દિયે સદાવ્રત દેદેકાર, સર્વે જન કરે જેજેકાર ॥૪૮॥
એમ આનંદ ઉત્સવ થાય, ગુણ શ્રીહરિજીના ગવાય ॥
પછી મહારાજ કહે મુનિરાય, અમે જાશું સતસંગમાંય ॥૪૯॥
તમે રાજી આનંદમાં રહેજ્યો, રૂડી રીત્યે સદાવ્રત દેજ્યો ॥
એમ કહી સ્વામી સહજાનંદ, ચાલ્યા જનને દેવા આનંદ ॥૫૦॥
ત્યાંથી આવ્યા મેઘપુરમાંય, મળ્યા મુક્તાનંદ સ્વામી ત્યાંય ॥
તેતો ગયા હતા કચ્છ દેશ, દેવા સહુને સારો ઉપદેશ ॥૫૧॥
તેણે સુણીતી સમાધિ કાને, નોતિ મનાણી માયાને ભાને ॥
તેના વ્યોમમાં ફોમ ન રઈ, બોલ્યા સત્સંગનો પક્ષ લઈ ॥૫૨॥
કહે સહુની સમજણ કાચી, માની જુઠી સમાધિને સાચી ॥
આટલા દિન સતસંગ કરી, ઘડિકમાં મતિ કેમ ફરી ॥૫૩॥
મહારાજ દિયો પાખંડ મેલી, સતસંગમાં ન થાવું ફેલી ॥
સમાધિ કાંઈ નથી સોયલી, મોટા યોગીને પણ દોયલી ॥૫૪॥

તેતો જેને તેને કેમ થાય, બીજા માને અમે ન મનાય ॥
પછી હરિ બોલ્યા ધીરા રહી, મુક્તાનંદજીને વાત કહી ॥૫૫॥
કહે સહુ મળી કરે છે જન, સ્વામી રામાનંદનું ભજન ॥
તેમાંથી એને જણાતું હશે, તેતો વારશો પણ તેમ કહેશે ॥૫૬॥
એમ વાત કરી બહુવાર, પણ મનાણી નહિ લગાર ॥
પછી પાસે હતા સંતદાસ, જેને અંતરે છે પરકાશ ॥૫૭॥
તેને બેસાર્યા ધારણામાંઈ, નાડી પ્રાણ રહ્યા નહિ કાંઈ ॥
કહે મુક્તાનંદને શ્રીહરિ, જુઓ ધારણા ધીરજયે કરી ॥૫૮॥
જુવો હાથ ને પગની નાડી, જો જાગે તો ઉઠાડો જગાડી ॥
મુક્તાનંદજીએ કર્યો વિચાર, નથી વાત ખોટી નિરધાર ॥૫૯॥
આવું નથી દીઠું ને સાંભળ્યું, તેતો કેમ કરી જાય કળ્યું ॥
પછી મહારાજે તેને જગાડી, કહ્યું વાત કરો વિક્તિ પાડી ॥૬૦॥
સંતદાસના છે સત્ય બોલ, કહે દીઠો મેં બ્રહ્મમહોલ ॥
તેમાં મૂરતિ દિઠિ મેં દોય, ઉદ્ધવ ને શ્રીકૃષ્ણની સોય ॥૬૧॥
ઉદ્ધવ તે રામાનંદરૂપ, શ્રીકૃષ્ણ તે આ હરિસ્વરૂપ ॥
શિવ બ્રહ્મા ને સનકાદિક, બીજા ઋષિ મુનિ ત્યાં અનેક ॥૬૨॥
એહાદિ બહુ મુક્ત સમોહે, તેણે વિંટયા દીઠા એહ દોહે ॥
એહ દોય છે તેજનો પુંજ, કોટી અગ્નિ અર્ક શશિ સૂર્જ ॥૬૩॥
તેજ તેજ તેજ તિયાં અતિ, તેમાં દીઠિ એ દોય મૂરતિ ॥
સ્વામી રામાનંદ બોલ્યા એમ, મુક્તાનંદે માન્યું નહિ કેમ ॥૬૪॥
સાચી વાત જુઠી કેમ થાશે, અંત્યે સાચું હશે તે મનાશે ॥
વળી બીજા જે સમાધીવાન, તેણે એનું એ કહ્યું નિદાન ॥૬૫॥
વળતા મૂંઝાણા ન સૂજ્યું કાંઈ, પછી જોયું છે અંતર માંઈ ॥
હતો પોતાને જેનો વિશ્વાસ, તે દીઠો જેઠો માધવદાસ ॥૬૬॥

માધવદાસે કરી વાત મોટી, માનો મુક્તાનંદ નથી ખોટી ॥
મુક્તાનંદ સંશયવંત થયા, ત્યાંથી સહુ કાલવાણીએ ગયા ॥૬૭॥
આવ્યા સાંભળીને સહુ જન, નિરખી નાથને થયા મગન ॥
બીજાં આવ્યાં બાળાં ભોળાં બહુ, તે તો સુખી સમાધિએ સહુ ॥૬૮॥
થાય ધારણા ન રહે નાડી, મેલે કોરે ઉપાડી ઉપાડી ॥
એવી સામર્થી સહુને દેખાડી, કહ્યું એકને આવ્ય જગાડી ॥૬૯॥
તેયે સર્વે ઝટો ઝટ જાગ્યાં, આવી પ્રભુજીને પાયે લાગ્યાં ॥
કહે મહારાજ મળે જો કોટી, કેમ કરશે સમાધિને ખોટી ॥૭૦॥
સુણી મુક્તાનંદે મેલ્યું માન, પ્રભુ તમે પૂરણ ભગવાન ॥
પછી નમ્રતાએ પાય નમ્યા, પ્રભુ કરજ્યો અમપર ક્ષમા ॥૭૧॥
પછી પ્રેમેશું પૂજીયા નાથ, કરી સ્તુતિ ને જોડિયા હાથ ॥
ત્યારે પ્રભુજી પ્રસન્ન થયા, કરી મુક્તાનંદજીને દયા ॥૭૨॥
પછી મુક્તાનંદને વચને, થાય સમાધિ બહુ જનને ॥
દેખે સ્વર્ગ કૈલાસ વૈકુંઠ, તેમાં જરાય ન મળે જુઠ ॥૭૩॥
દેખે ગોલોક શ્વેતદ્વીપને, જોઈ બ્રહ્મપુર હર્ષે મને ॥
એહ આદિ બીજાં બહુ ધામ, જાગી જન લિયે તેનાં નામ ॥૭૪॥
પછી એજ પ્રકરણ ચલાવ્યું, સર્વે જન તેણે મન ભાવ્યું ॥
જે જે સંત બેસારે ભજને, થાય સમાધિ તેને વચને ॥૭૫॥
સંત વિના બીજા જન જેહ, થાય સમાધિ કરાવે તેહ ॥
તે પ્રતાપ છે મહારાજ તણો, શું કહિએ વળી વર્ણવી ઘણો ॥૭૬॥
ત્યાર પછી ગયા ગુજરાત્ય, કહું તેહની સાંભળો વાત ॥
જઈ અમદાવાદમાં આપ, તિયાં દેખાડ્યો પ્રૌઢ પ્રતાપ ॥૭૭॥
આવે દર્શને કોઈ નરનાર, તેનાં હૃદયમાં દિસે મોરાર ॥
થાય સમાધિ ન રહે નાડી, નાથ ઉઠાડે તેને જગાડી ॥૭૮॥

સર્વે લોક આશ્ચર્ય પામિયાં, નાથ ચરણે શીશ નામિયાં ॥
જન મળી કરે જેજેકાર, પ્રભુ પ્રકટ્યા થયો અવતાર ॥૭૯॥
એવી વાત શ્રવણે સાંભળી, ઉઠ્યા ભેખ અંતરમાં બળી ॥
આવ્યા મારવા મળી અસુર, જેમ ઉલુકને ઉગ્યો સુર ॥૮૦॥
પછી નાથે નિર્માનને ગ્રહ્યું, આપે સમર્થ પણ સર્વે સહ્યું ॥
એમાં કરવું હતું જે કાજ, કરી ચાલ્યા ત્યાંથી મહારાજ ॥૮૧॥
સંત જોઈને પામિયા સુખ, થયું દુષ્ટ પાપિયાને દુઃખ ॥
દિવ્ય ચરિત્ર કરી મુરારી, આવ્યા સોરઠમાં સુખકારી ॥૮૨॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મહારાજે સમાધિનું પ્રકરણ ચલાવ્યું એ નામે ઓગણપચાસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૯॥

પૂર્વછાયો : ધ્યાન ધારણા અતિ ઘણી, લીયે સમાધિએ જનસુખ ॥
જોઈ પ્રતાપ મહારાજનો, દલમાં ન મનાય દુઃખ ॥૧॥
ચોપાઈ : એવો પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવ્યો, દેખી દાસને આનંદ આવ્યો ॥
સર્વે જનને ચડી ખુમારી, નિરખિ સહજાનંદ સુખકારી ॥૨॥
બોલે મસ્તિમાંહિ અતિ મોટું, એક સ્વામી સત્ય બીજું ખોટું ॥
સ્વામી મળ્યે કલ્યાણ છે કોટ્ય, બીજી વાતમાં આવશે ખોટ્ય ॥૩॥
જ્યારે સેવશો સ્વામીનાં ચરણ, ત્યારે જાશે જનમ ને મરણ ॥
બીજે શીદ રહ્યા છો બંધાઈ, મેલો મત આવો સંતમાંઈ ॥૪॥
મદ્ય માંસ દારી ચોરી મેલી, આવો સતસંગમાં મટો ફેલી ॥
ગાંજા ભાંગ્ય મફર કેફ મેલી, મેલો માજમ લસણ ડુંગળી ॥૫॥
પય પાણી ગળી વળી પીજે, સત્સંગમાં એ રીત્યે રહીજે ॥
એવી વાત કરે સંત સહુ, સુણી થાય સત્સંગી બહુ ॥૬॥

વળી ગુરુ જે સત્ય અસત્ય, તેની દેખાડે પાડી વિગત્ય ॥
સાધુ અસાધુની ઓળખાણ, તેનાં દેખાડે સર્વે એંધાણ ॥૭॥
સર્વે શાસ્ત્રતણી સાખ્ય લાવી, દિયે અસાધુને ઓળખાવી ॥
કહે અસાધુથી ન સરે અર્થ, એતો લેવાને બેઠા છે ગર્થ ॥૮॥
માટે સતસંગ સહુ કરો, શીદ લખ ચોરાશીમાં ફરો ॥
એવી વાત શ્રવણે સાંભળી, સર્વે અસાધુ ઉઠિયા બળી ॥૯॥
પ્રથમ ભેખમાં દ્વેષજ પેઠો, કળિ મળી એને ઘેર બેઠો ॥
જિયાં તિયાંથી ઉઠ્યા છે બળી, માંડ્યા સંતને મારવા મળી ॥૧૦॥
જોજ્યો જીવનમુક્તનું જોર, આપણને કીધા ચોખા ચોર ॥
આપણા શિષ્ય પ્રમોદી લીધા, દઈ ઉપદેશ પોતાના કીધા ॥૧૧॥
માટે આજથી સહુ એમ ધારો, જેને જ્યાં મળે ત્યાં એને મારો ॥
લઈ લૂગડાં તુંબડાં ફોડો, વળી સદાવ્રત એનાં ત્રોડો ॥૧૨॥
એમ પરિયાણી અસુર સેના, મારે સાધુને વાંકજ વિના ॥
ગર્જ ગીધ ને શ્વાન શિયાળ, કાક ચિલ એ વર્ણ ચંડાળ ॥૧૩॥
એની જણાય જુજવી જાત્ય, મળે મારણે છે એક નાત્ય ॥
એમ દામ વામે ફેલે એક, એવા ભેળા થયા છે અનેક ॥૧૪॥
આવ્યા જાયગા ઉપર મળી, માંડ્યા સાધુને મારવા વળી ॥
નાખે ગેડી ધોકા ને લાકડી, કરી ઝાઝી પથરાની ઝડી ॥૧૫॥
તે તો સાધુએ શરીરે સહ્યું, અતિ નિરમાની વ્રત ગ્રહ્યું ॥
અસંતે અસંતપણું કરી, પછી ગયા એ સરવે ફરી ॥૧૬॥
પછી સ્વામી કહે સુણો સંત, આતો ભેખે ઉપાડ્યું અતંત ॥
આપણે તો ખમ્યા ઘણું ઘણું, કોણે ન કર્યું ઉપર આપણું ॥૧૭॥
હવે સદાવ્રતનું શું કામ, મેલો ઉપાડી મ પૂછો નામ ॥
જ્યારે પ્રભુને ગમિયું એમ, ત્યારે આપણે કરવું તેમ ॥૧૮॥

ત્રોડ્યાં સદાવ્રત તેહ કાળે, પછી બાંધી મંડળી દયાળે ॥
સંતો વિચરો દેશ વિદેશ, જેમ છે તેમ રાખજ્યો વેશ ॥૧૯॥
વર્તજ્યો પંચવ્રત પ્રમાણે, જે કોઈ લખ્યાં છે વેદ પુરાણે ॥
અષ્ટભાત્યે ત્રિયા ધન ત્યાગ, રાખજ્યો ઉરે અતિ વૈરાગ ॥૨૦॥
સુંદર મૂરતિ રાખજ્યો સારી, તેને પૂજજ્યો પ્રેમ વધારી ॥
બહુ વિધનાં વાજાં વજાડી, કરજ્યો આનંદે ઉત્સવ દહાડી ॥૨૧॥
કથા કીર્તન વાત કરજ્યો, એમ દેશવિદેશે ફરજ્યો ॥
અન્નવસ્ત્ર જે આપશે તમને, તેતો નહિ જાય હાથ જમને ॥૨૨॥
વળી વાત તમારી સાંભળશે, તેનાં જન્મ મરણ દુઃખ ટળશે ॥
ભાવે કરશે તમારું દર્શન, તેનું થાશે નિરમળ મન ॥૨૩॥
માટે મોટો ઉપકાર એહ, તમારે પણ કરવો તેહ ॥
પછી સંત રાજી સહુ થયા, માગી આગન્યા ફરવા ગયા ॥૨૪॥
ફર્યા સોરઠ દેશ હાલાર, પછી આવ્યા પંચાળ મોઝાર ॥
ભાળ્યો ભાલ ને ગુર્જર દેશ, કર્યો સિદ્ધપુરે પરવેશ ॥૨૫॥
થયો સિદ્ધપુરનો સમૈયો, કર્યો ઉત્સવ ન જાય કહ્યો ॥
સર્વ સંત હતા હરિ ભેળા, મહારાજે કરી મોટી લીળા ॥૨૬॥
સારો સંત મહારાજે સમૈયો, કર્યો સિદ્ધપુરનો તે કહ્યો ॥
પછી પોતે સોરઠમાં આવ્યા, મેઘપુરમાં વિપ્ર જમાવ્યા ॥૨૭॥
રાખ્યા બ્રાહ્મણને ષટ માસ, જમી જમીને થયા ઉદાસ ॥
પછી વૃંદાતણો વિવાહ કરી, આવ્યા કાઠિયાવાડમાં ફરી ॥૨૮॥
સુંદર સારું કારિયાણી ગામ, ભક્ત વસે તિયાં માંયો નામ ॥
તેને ઘેર પધાર્યા મહારાજ, કરવા અનેક જીવનાં કાજ ॥૨૯॥
માંયે બહુ કરી મનુવાર, જુકતે જમાડ્યા પ્રાણઆધાર ॥
પછી પાસે બેઠા જોડી પાણ, બોલ્યા મહારાજ પ્રત્યે સુજાણ ॥૩૦॥

નાથ અમારા કુળમાં એક, નામ એભલ જાણે વિવેક ॥
તેનો પવિત્ર છે પરિવાર, તેતો તમને ઈચ્છે છે અપાર ॥૩૧॥
કાંતો ત્યાં જઈ દર્શન દિજે, નહિ તો તેને તેડાવી યાં લિજે ॥
ત્યારે એમ બોલ્યા મહારાજ, એતો સરવે છે ભક્તરાજ ॥૩૨॥
ઈયાં જાવાનું થાશે અમારે, નિશ્ચે માનજ્યો મને તમારે ॥
રહેશું અમે તિયાં ઘણું ઘણું, કરશું મનમાન્યું એહતણું ॥૩૩॥
જ્યારે થાશે અમારું દર્શન, ત્યારે નહિ રહે બીજે મન ॥
એમ જણાય છે વાત અમને, નિજભક્ત જાણી કહ્યું તમને ॥૩૪॥
સુણી માંચે એ સરવે વાત, થયા અતિ પોતે રળિયાત ॥
એમ કરતાં થોડે ઘણે દને, આવ્યાં સરવે મળી એ દર્શને ॥૩૫॥
આવી નિખ્યાં નયણાં ભરી નાથ, જોઈ જીવન થયાં સનાથ ॥
જેવા જોયા નયણે નિરખી, તેવા લીધા છે અંતરે લખી ॥૩૬॥
જોયું મહારાજે હેતેશું જ્યારે, થયાં મને મગન જન ત્યારે ॥
પછી સર્વે બોલ્યા જોડી હાથ, અમે છીએ તમારાં હે નાથ ॥૩૭॥
અમ પર કરી હરિ મેર, આવો દયા કરી અમ ઘેર ॥
એવી સાંભળી જનની વાત, થયા પ્રભુ પોતે રળિયાત ॥૩૮॥
તેહ વિના આવ્યાં બહુ જન, કરે નાથનાં સહુ દર્શન ॥
આવ્યા દેશ પ્રદેશના સંઘ, નરનારી જે અતિ અનઘ ॥૩૯॥
કરે પૂજા ગાય કીરતન, થાય કથા સુણે સહુ જન ॥
દેશો દેશનાં દર્શને આવે, આપે આજ્ઞા તળાવ ગળાવે ॥૪૦॥
એમ કરે નિત્ય નવી લીળા, દિયે સુખ કરી જન ભેળા ॥
પછી સાધુને આપી છે શીખ, હવે ફરવા જાઓ તો ઠીક ॥૪૧॥
પછી સંતને શીખજ આપી, રહેજ્યો નિર્ભય કહી પીઠ થાપી ॥
સંત સધાવિયા નામી શીશ, પોતે પધાર્યા ગુર્જરદેશ ॥૪૨॥

ગયા સંત મળી ઝાલાવાડ, આવી અસુરે રચાવી રાડ્ય ॥
સર્વે સાધુને દુઃખજ દીધાં, વળી વસ્ત્ર શાસ્ત્ર લુંટી લિધાં ॥૪૩॥
ત્રોડી માળા કરી બહુ જેલી, લીધાં તુંબડાં તિલક ઠેલી ॥
જોરે ઠાકોર મૂરતી લીધી, તેને ભાંગીને ખંડિત કીધી ॥૪૪॥
એટલું કરી અસાધુ ગયા, તોય સંત સંતપણે રહ્યા ॥
પછી મુક્તાનંદ બોલ્યા મુખે, સંતો શોક તજી રહેજ્યો સુખે ॥૪૫॥
થયું ગમતું ગોવિંદ તણું, જુવો જ્ઞાને શું ગયું આપણું ॥
એમ કહી ચાલ્યા પ્રભુ પાસ, હતા ગુજરાત્યે અવિનાશ ॥૪૬॥
જઈ નિરખ્યા નયણે નાથ, જોઈ જીવન થયા સનાથ ॥
સામું જોઈ રાજી થયા રાજ, કહો કેમ થયું મહારાજ ॥૪૭॥
ત્યારે સંત બોલ્યા કરભામી, સર્વે જાણોછો અંતરજામી ॥
અસુરે બહુ દુઃખજ દીધું, તેનું ઉપર કેણે ન કીધું ॥૪૮॥
પીડ્યા સંતને વાંક વિનાય, લોભી રાજાએ ન કર્યો ન્યાય ॥
પછી સર્વે આવ્યા આંહિ મળી, હવે કહો તેમ કરીએ વળી ॥૪૯॥
કહે મહારાજ થયું એ સારું, એમ ગમતું હતું અમારું ॥
એની માળા તિલકને મેલો, આપણે અલક્ષ્યપણે ખેલો ॥૫૦॥
એમ કહીને આવ્યા વેલાલ, રાખ્યા કાંઈક સંગે મરાલ ॥
પછી બાંધી સંતની મંડળી, પોતે પધારિયા કચ્છ વળી ॥૫૧॥
એમ ઉદ્ધારવા બહુ જન, ફરે સંત ને શ્રી ભગવન ॥
સહે ઉપહાસ જગ કેરી, તોયે ન કરે રીસ લેશ ફેરી ॥૫૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિચરિત્ર એ
નામે પચાસમું પ્રકરણમ્ ॥૫૦॥

સામેરી : પછી પ્રભુજી પધારિયા, કચ્છ દેશમાંહિ કૃપાળ ॥
દેવા દર્શન દાસને, દીનબંધુ દીનદયાળ ॥૧॥
બાળ વૃદ્ધ અંધ અપંગ, અંગે અબળા જન ॥
ગામોગામ ને ભવન ભવન, દીધાં તેને દર્શન ॥૨॥
આધુઈ સાપર કોટ કંથા, ભચાઉ ને ભુજમાં ગયા ॥
જીયાં સ્વામી રામાનંદજી, રહેતા બહુ કરી દયા ॥૩॥
માનકુવા ને માંડવી, ગજોડ પુનડી ગામજી ॥
ડોણ્ય તેરા તાલ કાળે, ફરિયા સુંદર શ્યામજી ॥૪॥
પછી પોતે પ્રસન્ન થઈ, ઉત્સવની ઈચ્છા કરી ॥
દાસને દરશન દેવા, ફેરવી કંકોતરી ॥૫॥
દેશ સોરઠ દુર્ગજુનો, તિયાં સહુ આવજ્યો તમે ॥
સુંદર ચૈતર માસમાં સુદિ, પુન્યમે આવશું અમે ॥૬॥
પછી પોતે પધારિયા, કચ્છ દેશથી હાલાર ॥
સત્સંગી સહુ સંગે લઈ, ચાલ્યા પ્રાણ આધાર ॥૭॥
પછી પોતે આવી કરી, બહુ લીલા ધોરાજીએ ॥
સંત સહુને સુખ દેવા, અતિશે મન રાજીયે ॥૮॥
ત્યાંથી પધાર્યા ગઢજૂને, સંગે સર્વે સાથ છે ॥
આસપાસે દાસ દીસે, વચમાં પોતે નાથ છે ॥૯॥
દઈ દદામાં ચાલિયા, પુર બજારે પોતે હરિ ॥
અનેક જીવને ઉપરે, દર્શનની દયા કરી ॥૧૦॥
આશ્રમ વર્ણ ઓજલની, જે આડે રહ્યાંતાં આવરી ॥
તેને ઘેર પધારિયા, હેત જોઈ પોતે હરિ ॥૧૧॥
ભોજન બહુ ભુવને કર્યાં, ફરિયા સર્વે શહેર ॥
દીન દુરબળ દાસ ઉપર, મહારાજે કરી મેર ॥૧૨॥

વાજીંત્ર બહુ વિધનાં, વજડાવિયાં વાજી પરે ॥
સંગે સમૂહ જન લઈ, ચાલ્યા કુંડ દામોદરે ॥૧૩॥
નાહિ દામોદર કુંડમાં, બ્રાહ્મણને ભરી ભાગિયા ॥
દિલ ઉદારે દાન દિધાં, જે જે મુખે માગિયાં ॥૧૪॥
જય જય શબ્દે જન બોલે, મનમાં મગન ઘણું ॥
પછી પોતે પ્રેમે કરી, કર્યું દર્શન દામોદર તણું ॥૧૫॥
પછી પધાર્યા શહેરમાં, આવ્યા હાટકેશ્વર પોતે હરિ ॥
દરશન કરી દેવના, તિયાં બિરાજીયા દયા કરી ॥૧૬॥
શિવસેવક પાય લાગી, માગી માયા મુખ દુઃખ કઈ ॥
તેનું દારિદ્ર કાપિયું, મોર શતપાંચ દઈ ॥૧૭॥
પછી પધાર્યા પુરબજારે, જોવા નારી જરૂખે ચડી ॥
નાથ નિરખી હેયે હરખી, ધન્ય ધન્ય માની ઘડી ॥૧૮॥
પછી હાર અપાર ફુલના, પ્રભુને પહેરાવિયા ॥
જેવા નયણે નિરખિયા, તેવા અંતરે ઉતારિયા ॥૧૯॥
ત્યાંથી ઉતારે આવિયા, પૂછી સીધાની સામગરી ॥
વિપ્રને જમાડવાને, તેડાવિયા ભાવે ભરી ॥૨૦॥
જમવાનું જાણી બ્રાહ્મણ, રાજી થયા મનમાં ॥
અસુર જને વિઘન કીધું, બ્રાહ્મણના ભોજનમાં ॥૨૧॥
સિધું જમાડ્યું સંઘને, પછી પોતે પણ પધારિયા ॥
એવી લીલા કરી આપે, શહેર બારા આવી રિયા ॥૨૨॥
પછી સંતને શીખ આપી, ફરો કરો હરિવારતા ॥
જેજે વચન કહ્યાં અમે, તેહ રખે વિસારતા ॥૨૩॥
પ્રકટ પ્રમાણ વાત કરજયો, આસ્તિક જનને આગળ્યે ॥
અમે પણ આ સંઘ વળાવી, આવશું તમ પાસળે ॥૨૪॥

પછી સંત સધાવિયા, ફરિયા તે દેશોદેશ ॥
અનેક જીવને આગળ્યે, કરે હિતનો ઉપદેશ ॥૨૫॥
દામ વામથી દૂર વરતે, તજી રસ રસના તણો ॥
તેને દેખી દુષ્ટ દાજયા, માંડ્યો દ્વેષ અતિ ઘણો ॥૨૬॥
જિયાં તિયાંથી જુલમી જોરે, ઉઠે અસુર મારવા ॥
નર નરેશ નજરે દેખે, કોઈ ન આવે વારવા ॥૨૭॥
એક અસુર આવે આપે, સંતાપે સંત સોયને ॥
કદ્રજની પેઠ્યે કષ્ટ સહે, કહે નહિ તોય કોયને ॥૨૮॥
વળતી તેની વારતા, સાંભળી શ્રી ભગવાન ॥
અતિ દુઃખાણા દિલમાં, ભાવ્યું નહિ ભોજન પાન ॥૨૯॥
પછી સંત પાસળે, પધારિયા પોતે હરિ ॥
દેઈ દર્શન મળી વળી, સાધુ શું વાત કરી ॥૩૦॥
સુણો સંત શ્રીહરિ કહે, આપણે બહુ બહુ સહ્યું ॥
જેમ જેમ આપણે ક્ષમા કરી, તેમ તેમ દુષ્ટે દુઃખ દયું ॥૩૧॥
આજ પછી એક મારું, વચન હૃદિયે ધારવું ॥
દુષ્ટ આવે જો મારવા, તેને થોડું ઘણું ડરાવવું ॥૩૨॥
ત્યારે તે સંત બોલિયા, મહારાજ નહિ કહો એમ ॥
ભૂંડા ભૂંડાઈ નહિ તજે તો, ભલા ભલાઈ તજે કેમ ॥૩૩॥
ત્યારે પ્રભુજી બોલિયા, ધન્ય ધન્ય ધન્ય સંત તમે ॥
જડભરત કદ્રજ જેવા, ક્ષમાવાન ઓળખ્યા અમે ॥૩૪॥
જયદેવ જેવા મેં જાણિયા, ક્ષમાવંત તમે ખરા ॥
તમ તુલ્ય ત્રિલોકમાં, માનો નથી મુનિવરા ॥૩૫॥
તમારી ક્ષમા વડે, થાશે નાશ અસુર જનનો ॥
વણ મારે એ મરશે, તમે ત્રાસ તજજયો તનનો ॥૩૬॥

ક્ષમા સમ ખડગ નહિ, જરણા સમ નહિ જાપ રે ॥
ધીરજય સમ ઢાલ નહિ, મૌન સમ નહિ શાપ રે ॥૩૭॥
ક્ષમાવાન જનનો, જો અસુર સુર દ્રોહ કરે ॥
દેવ દાનવ માનવ મુનિ તે, એહ પાપે આપે મરે ॥૩૮॥
માટે તમે માનજ્યો, આવ્યો અસુરનો અંત આજથી ॥
સુખે ભજો શ્રીકૃષ્ણને, એ ખરું કહું ખોટું નથી ॥૩૯॥
તમ જેવા નિરમાનિનો, જેણે જેણે દ્રોહ કર્યો ॥
જુઓ વિચારી આ જગતમાં, આજ મોર્ય કોણ ઠર્યો ॥૪૦॥
માટે એનો વેષ ઉતારીને, અલક્ષ્યપણે રહો તમે ॥
પછી માળા પહેરજ્યો, જ્યારે આગન્યા કરું અમે ॥૪૧॥
ત્યારે સંત કહે સારુ સ્વામી, જેમ કહો તેમ કરશું ॥
માળા તિલક મૂકી અમે, અલક્ષ્યપણે ફરશું ॥૪૨॥
પછી કાપી ચોટી કંઠિયું, મુખ સામું જોઈ હરિ હસ્યા ॥
ઉતારી માળા મુદ્રિકા, ગ્રહી નિરમાની દશા ॥૪૩॥
કહું ગામ કાલવાણિએ, હતા પરમહંસ પાંચશે ॥
પંચ વ્રતે પૂરા શૂરા, વૈરાગ્ય ત્યાગ ઉરને વિષે ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સાધુને શ્રીજી મહારાજે કંઠી તિલકનો ત્યાગ કરાવીને પરમહંસ કર્યા એ નામે એકાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૧॥

સામેરી : દુરવાસાના શાપથી, ઋષિએ ધર્યા હતા દેહ ॥
તેહ મળ્યા છે મહારાજને, કરી અતિશે સનેહ ॥૧॥

એવા સંતશિરોમણિ, તેનાં તે કહું હવે નામ ॥
તે સાંભળતાં સુખ ઉપજે, વળી પામે પરમ ધામ ॥૨॥
મોટા મુક્ત મહારાજના, ભાઈ રામદાસ અકામ ॥
પંચ વ્રતની મૂરતિ, જેને વહાલા સુંદર શ્યામ ॥૩॥
મુક્તાનંદ છે નામ મુખ્ય, શુકમુનિ આદિ અપાર ॥
સુંદર નામ સૌ સાંભળો, કહું નામ તણો નિરધાર ॥૪॥
સ્વરૂપાનંદ ને વ્યાપકાનંદ, બ્રહ્માનંદ ને ગોવિંદ ॥
નિત્યાનંદ ને ચૈતન્યાનંદ, શાંતાનંદ ને આનંદ ॥૫॥
શુકાનંદ નિરંજનાનંદ, અદ્વૈતાનંદ એ નામ છે ॥
અચ્યુતાનંદ અનંતાનંદ, આત્માનંદ અકામ છે ॥૬॥
અચિંત્યાનંદ ને અમોઘાનંદ, અખંડાનંદ અજીત જે ॥
અદ્‌ભુતાનંદ અરિહન્તાનંદ, ગોપાળાનંદ બ્રહ્મવિત જે ॥૭॥
અરૂપાનંદ અનુભવાનંદ, અક્ષરાનંદ આધારજિ, ॥
અપારાનંદ અષ્ટાવક્રાનંદ, આદિત્યાનંદ ઉદારજિ ॥૮॥
અચળાનંદ અવધૂતાનંદ, અજન્માનંદ અજીતમુનિ ॥
અખિલાનંદ અમૂર્તાનંદ, એમ નંદ સંજ્ઞા સહુની ॥૯॥
અખિલબ્રહ્માન્ડેશ્વરાનંદ, આકાશાનંદ ૐકારાનંદજી ॥
એકએકમાં અપાર બીજાં, નામનાં છે વૃંદજી ॥૧૦॥
વીર્યાનંદ વૈષ્ણવાનંદ, વિશ્વાસચૈતન્યાનંદ છે ॥
વૈરાગ્યાનંદ ને વલ્લભાનંદ, વિશ્વરુપાનંદ સ્વચ્છંદ છે ॥૧૧॥
સ્વયંપ્રકાશાનંદ સદાનંદ, પ્રજ્ઞાનંદ પરમાનંદ વળી ॥
પરમચૈતન્યાનંદ નામ, પરમહંસ બોળા મળી ॥૧૨॥
વેદાંતાનંદ વૈકુંઠાનંદ, કૈવલ્યાનંદ કૃષ્ણાનંદ કહીએ ॥
મહાનુભાવાનંદ મુકુંદાનંદ, જ્ઞાનાનંદ ઘણા લઈએ ॥૧૩॥

ભગવદાનંદ ભાગેશ્વરાનંદ, શિવાનંદ બહુ સંગન્યા ॥
શ્યામાનંદ ને રાઘવાનંદ, અક્રોધાનંદ ક્રોધ વિના ॥૧૪॥
તત્ત્વાનંદ ત્રિવિક્રમાનંદ, ત્રિક્રમાનંદ તદરૂપ છે ॥
નિજાનંદ નિજબોધાનંદ, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે ॥૧૫॥
નિયમાનંદ નિર્માનાનંદ, નિર્લોભાનંદ નિષ્કામજી ॥
નિસ્વાદાનંદ નિઃસ્પૃહાનંદ, નરનારાયણાનંદ નામજી ॥૧૬॥
કલ્યાણાનંદ કૌશિકાનંદ, જિજ્ઞાસાનંદ જુક્તાનંદ જે ॥
જક્તખંડાનંદ જગદીશાનંદ, ચિન્મયાનંદ ચિદાનંદ તે ॥૧૭॥
ઈશ્વરાનંદ પરમેશ્વરાનંદ, બલભદ્રાનંદ નામ બહુજી ॥
દયાનંદ દયાળાનંદ, ભજનાનંદ એ સહુજી ॥૧૮॥
હર્યાનંદ નરહર્યાનંદ, ધર્માનંદ પરમધર્માનંદ તે ॥
પુરુષોત્તમાનંદ પ્રકાશાનંદ, ત્યાગાનંદ જગવંદ જે ॥૧૯॥
સિદ્ધાનંદ સત્યેશ્વરાનંદ, શંકરાનંદ સુજાણ છે ॥
સજ્જનાનંદ ને સત્યાનંદ, કૃપાનંદ મળ્યે કલ્યાણ છે ॥૨૦॥
કેશવાનંદ કપિલેશ્વરાનંદ, પ્રભુતાનંદ પ્રવીણજી ॥
માધવાનંદ મહાપુરુષાનંદ, સક્રિયાનંદ સુખદેણજી ॥૨૧॥
ધીરાનંદ દેષ્ટપ્રકાશાનંદ, ધ્યાનાનંદ ધ્યાન ધરે ॥
પ્રભાનંદ ને પુરુષાનંદ, સાંખ્યાનંદ આનંદ કરે ॥૨૨॥
ચિદાનંદ ચિદ્રુપાનંદ, ભાસ્કરાનંદ ભજે હરિ ॥
ઋષભાનંદ રામરત્નાનંદ, યોગેશ્વરાનંદ જાણો ફરિ ॥૨૩॥
નિર્ગુણાનંદ સદ્‌ગુણાનંદ, ગુણાતીતાનંદ ગંભીરજી ॥
નૃસિંહાનંદ નિર્દ્વન્દ્વાનંદ, નિરાલંબાનંદ મહાધીરજી ॥૨૪॥
વિદેહાનંદ નિઃસંદેહાનંદ, નિર્વિકારાનંદજી ॥
વિજ્ઞાનાનંદ વિશ્વાસાનંદ, દેવાનંદ સ્વચ્છંદજી ॥૨૫॥

દિપ્તાનંદ વાસુદેવાનંદ, નિરપેક્ષાનંદ નર્ચિતજી ॥
ગણેશાનંદ ગોતીતાનંદ, લક્ષ્મણાનંદ અજિતજી ॥૨૬॥
નિવૃત્તાનંદ નીલકંઠાનંદ, અશોકાનંદ ઓપે ઘણું ॥
આજ્ઞાનંદ અવિનાશાનંદ, ભદ્રાનંદ ભાવાનંદ ભણું ॥૨૭॥
ભવાનાનંદ ને ભૂધરાનંદ, વળી અછેદ્યાત્માનંદ છે ॥
માયાતિતાનંદ મંજુકેશાનંદ, રામાનુજાનંદ સુખાનંદ છે ॥૨૮॥
હંસાનંદ હરિભજનાનંદ, હયગ્રીવાનંદ હરિરૂપ જે ॥
પ્રદ્યુમ્નાનંદ પ્રતોષાનંદ, સૂર્યાનંદસ્વરૂપ જે ॥૨૯॥
નરોત્તમાનંદ, નારાયણાનંદ નિર્મળાનંદ નિર્મળ છે ॥
પરમાત્માનંદ પ્રશાંતાનંદ, મુક્તાત્માનંદ અકળ છે ॥૩૦॥
સવિત્રાનંદ સત્યેશ્વરાનંદ, સુજ્ઞાનંદ સુજાણ છે ॥
યજ્ઞનાથાનંદ જ્યોતીશ્વરાનંદ, પ્રબોધાનંદ પ્રમાણ છે ॥૩૧॥
રામચંદ્રાનંદ રમેશ્વરાનંદ, રાસમંડળેશ્વરાનંદ કહીએ ॥
પ્રભ્વાનંદ પદ્મનાભાનંદ, વળી વિશ્વાત્માનંદ લહીએ ॥૩૨॥
સુદેહાનંદ સર્વજ્ઞાનંદ, સ્વરૂપાનંદ શૂન્યાતીતજી ॥
યોગાનંદ જગન્નિવાસાનંદ, અક્ષરરૂપાનંદ અજિતજી ॥૩૩॥
તાપસાનંદ ત્રિગુણાતીતાનંદ, જગત્પ્રકાશાનંદ જડભરતજી ॥
ગર્વેદ્રાનંદ ગોલોકેશ્વરાનંદ, શ્વેતદ્વીપાનંદ સમર્થજી ॥૩૪॥
તૂર્યાનંદ તૂર્યાતીતાનંદ, પતીતપાવન નામ છે ॥
વામનાનંદ વિવેકાનંદ, દ્રઢવ્રતાનંદ સુખધામ છે ॥૩૫॥
શ્રીગુરુચરણરતાનંદ, નિર્વિશેષાનંદ કહીએ ॥
અનિરુદ્ધાનંદ અભેદાનંદ, મધુસૂદનાનંદ લહીએ ॥૩૬॥
મંગળાનંદ મોહનાનંદ, વળી અવ્યયાત્માનંદ જે ॥
સુવ્રતાનંદ સંશિતવ્રતાનંદ, વળી જ્ઞાનવલ્લભાનંદ તે ॥૩૭॥

વિચારાનંદ વિશ્વધરાનંદ, જ્ઞાનાનંદ ક્ષેમાનંદ ખરા ॥
સુખદાનંદ ઘનશ્યામાનંદ, જિષ્ણવાનંદ યોગેશ્વરા ॥૩૮॥
અવદાતાનંદ અતિપ્રકાશાનંદ, મુક્તિદાનંદ વરદાનંદ કહીએ ॥
સુવર્ણાનંદ શ્રીનિવાસાનંદ, બાળમુકુંદાનંદ લહીએ ॥૩૯॥
પ્રભાનંદ ભાસ્કરાનંદ સુશીલાનંદ મનોહરા ॥
આકાશનિવાસાનંદ જાણો, પ્રસાદાનંદ નંદ દહરા ॥૪૦॥
પવિત્રાનંદ પરમ કૈવલ્યાનંદ, પદ્મધરાનંદ નરાનંદ છે ॥
ભૂમાનંદ ભક્તેશ્વરાનંદ, સત્યધર્માનંદ આનંદ છે ॥૪૧॥
અનુપમાનંદ અક્ષરનિવાસાનંદ, ગદાધરાનંદ કરુણાનંદ કહીએ ॥
શંખધરાનંદ સર્વપ્રકાશાનંદ, વળી સુખપ્રકાશાનંદ લહીએ ॥૪૨॥
ચિદાકાશાનંદ ચતુરાત્માનંદ, વળી ચતુર્ભુજાનંદ ચવું ॥
હીરણ્યગર્ભાનંદ હરિપ્રકાશાનંદ, વંશીધરાનંદ વર્ણવું ॥૪૩॥
માયાજિતાનંદ પુનિતાનંદ, ધામાનંદ રામશરણાનંદ છે ॥
એક એક નામ માંહિ, માનો મુનિનાં વૃંદ છે ॥૪૪॥
પુંડરીકાક્ષાનંદ પ્રધાનપુરુષેશ્વરાનંદ, પ્રાણદાતાનંદ પ્રતાપાનંદ જે ॥
પાવનાનંદ પ્રકાશાત્માનંદ, પ્રથિતાનંદ પ્રમેષ્ટાનંદ તે ॥૪૫॥
પ્રમોદાનંદ પુણ્યકીર્ત્યાનંદ, પુણ્યાનંદ કૃતજ્ઞાનંદ કહીએ ॥
કારણાનંદ ક્રોધહાનંદ, કુમોદાનંદ લોકાધ્યક્ષાનંદ લહીએ ॥૪૬॥
વિધાત્રાનંદ વિશ્રામાનંદ, વૃષાકપ્યાનંદ વળી ॥
વસ્વાનંદ વિશ્વકર્માનંદ, વિશ્વકસેનાનંદ વેદાનંદ મળી ॥૪૭॥
વેદાંતાનંદ વિજયાનંદ, વિશ્રુતાનંદ વિશ્વાનંદ છે ॥
વર્ધનાનંદ વિવિક્તાનંદ, વિશિષ્ટાનંદ સ્વચ્છંદ છે ॥૪૮॥
નિર્મત્સરાનંદ નિવૃત્તાનંદ, ધર્માધ્યક્ષાનંદ ધ્રુવાનંદ છે ॥
સ્થિરાનંદ સ્થવિષ્ઠાનંદ, અપ્રમેયાનંદ આનંદ છે ॥૪૯॥

વૃદ્ધપાનંદ વસુદાનંદ, વ્યવસાયાનંદ વિદ્યાનંદ વંદુ ॥
વિષમાનંદ વિશાલાનંદ, વિમુક્તાનંદ જોઈ આનંદુ ॥૫૦॥
વિશોકાનંદ વિશ્વમૂર્ત્યાનંદ, હિરણ્યમયાનંદ હવે ॥
નૈકરૂપાનંદ નંદનાનંદ, નંદાનંદ નિષ્કુલાનંદ કવે ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પરમહંસનાં નામ કહ્યાં એ નામે બાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૨॥

સામેરી : બીજાં બાકી જે રહ્યાં, તે પણ કહું છું નામ ॥
જે જન મન દઈ સાંભળે, તેહ પામે પરમ ધામ ॥૧॥
અનાદિસિદ્ધાનંદ ઉત્તમાનંદ, અગ્રાહ્યાનંદ, અછેદ્યાનંદ જે ॥
અલિંગાનંદ અનઘાનંદ, અતીન્દ્રિયાનંદ અનિર્દેશાનંદ તે ॥૨॥
ઉદારાનંદ અનિલાનંદ અસંખ્યેયાનંદ અતુલાનંદજી ॥
અવ્યક્તરુપાનંદ અનંતજીદાનંદ, અકામાનંદ અનુકૂલાનંદજી ॥૩॥
આદિદેવાનંદ અયોનિજાનંદ, અક્ષોભ્યાનંદ ઉદ્ભવાનંદ છે ॥
આદિત્યવર્ણાનંદ ઉદારાત્માનંદ, ઈજ્યાનંદ ઈશાનંદ છે ॥૪॥
અજીતાનંદ ઉપેન્દ્રાનંદ, ઈશ્વરેશ્વરાનંદ શ્રુત્યાનંદ એ ॥
દુરાધર્માનંદ દુર્લભાનંદ, દુર્મર્ષણાનંદ સુદેવાનંદ તે ॥૫॥
દક્ષાનંદ દર્પહાનંદ, દુર્જયાનંદ દિવ્યમૂર્ત્યાનંદ છે ॥
ભૂતાવાસાનંદ બ્રહ્મણ્યાનંદ, ભક્તવત્સલાનંદ આનંદ છે ॥૬॥
હરિભૂષણાનંદ ભાવનાનંદ, ભુગર્ભાનંદ ભૂમાનંદ ભણું ॥
ભ્રાજીષ્ણવાનંદ અનિમેષાનંદ, ગુરુગમ્યાનંદ ગણું ॥૭॥
મહાનંદ મહેશ્વરાનંદ, મહોત્સવાનંદ વંદુ ॥
મહેશ્વાસાનંદ મહાશક્ત્યાનંદ, મહાભાગાનંદ કહી આનંદુ ॥૮॥

મહેંદ્રાનંદ મહામખાનંદ, જ્ઞાનગમ્યાનંદ ગાઈએ ॥
મહાકર્માનંદ મહાભૂતાનંદ, શુદ્ધાનંદ કરી સુખિયા થઈએ ॥૯॥
ધન્યાનંદ ધરણીધરાનંદ, વળી ધૃતાત્માનંદ જેહ ॥
ધર્મયૂપાનંદ ધનંજયાનંદ, ત્રિલોકેશાનંદ તેહ ॥૧૦॥
સત્કર્ત્રાનંદ સંવત્સરાનંદ, શમાત્માનંદ સોય ॥
સહસ્રશીર્ષાનંદ સામગાનંદ, સર્વવિદાનંદ જોય ॥૧૧॥
સહિષ્ણવાનંદ સત્વસ્થાનંદ, સહસ્રાનંદ જેહ ॥
સિદ્ધાર્તાનંદ સિદ્ધસંકલ્પાનંદ, સત્યપ્રક્રમાનંદ તેહ ॥૧૨॥
સિદ્ધિદાનંદ શ્રુતિસાગરાનંદ, સત્યકૃતાનંદ સંન્યાસાનંદજી ॥
શ્રીગર્ભાનંદ શત્રુહાનંદ, સુદર્શનાનંદ હરિકૃષ્ણાનંદજી ॥૧૩॥
સુમુખાનંદ સુક્ષમાનંદ, સુભગાનંદ નામ સાંભળે ॥
શાંતિદાનંદ સત્કીર્ત્યાનંદ, સુલભાનંદે પાપ બળે ॥૧૪॥
સત્યસંધાનંદ સત્યધર્માનંદ, સદ્ગત્યાનંદ સુણો સહુ ॥
સુનેત્રાનંદ સદ્ભુતાનંદ, શરણાનંદ સત્યાનંદ કહું ॥૧૫॥
સાક્ષ્યાનંદ સુકૃત્યાનંદ, સુધર્માનંદ જયેષ્ઠાનંદ જે ॥
ચતુરાત્માનંદ ચતુર્વેદાનંદ, વળી ચતુર્વ્યૂહાનંદ તે ॥૧૬॥
શાશ્વતાનંદ છિન્નસંશયાનંદ, હૃષિકેશાનંદ કહીએ ॥
જિતક્રોધાનંદ યોગેશાનંદ, ત્રિલોકાનંદ બુદ્ધાનંદ લહીએ ॥૧૭॥
લોકનાથાનંદ રાસેશ્વરાનંદ, યજ્ઞાનંદ જયાનંદ જાણીએ ॥
નિર્મત્સરાનંદ નિવતાનંદ, પરમહંસ પરમાણીએ ॥૧૮॥
જેહ જેહનાં મેં નામ જાણ્યાં, તેહ તેહ કહ્યાં સહિ ॥
પણ સર્વનામની સાધ્ય સંતો, માનજ્યો મને નહિ ॥૧૯॥
એહ આદિ અનંત મુનિનાં, આવિયાં વળી વૃંદ ॥
સંક્ષેપે કહિ સુણાવિયાં, એમ કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૨૦॥

સુંદર નામ સન્યાસીનાં, જેને ત્રણ્યે એષણાનો ત્યાગ ॥
વિવેકી વિચારવંતા, ઉરમાં અતિ વૈરાગ્ય ॥૨૧॥
દેવાનંદ દોય પૂર્ણાનંદ, શ્રીધરાનંદ સંન્યાસીજી ॥
શંકરાનંદ ને માધવાનંદ, કેશવાનંદ હરિ ઉપાસીજી ॥૨૨॥
શિવાનંદ વાસુદેવાનંદ, નિત્યાનંદ કૃષ્ણાનંદ કહીએ ॥
પદ્મનાભાનંદ પુરુષોત્તમાનંદ, જનાર્દનાનંદ લહીએ ॥૨૩॥
જ્ઞાનાનંદ અનંતાનંદ, વૈષ્ણવાનંદ વળી ॥
એહ આદિ અનેક સંન્યાસી, શોભે છે સર્વે મળી ॥૨૪॥
બીજાં નામ બટુકતણાં, અતિ ઉત્તમ જાણો એહ ॥
ત્યાગી ધન ત્રિયાતણા, જેને સહજાનંદશું સ્નેહ ॥૨૫॥
મુકુંદાનંદ મુખ્ય મોટા, બ્રહ્મચારી જયરામજી ॥
વાસુદેવ વૈકુંઠ વિષ્ણુ, હરિકૃષ્ણ હરિરામજી ॥૨૬॥
રાઘવ રણછોડ ઋષિકેશવ, રામકૃષ્ણ પૂરણારામજી ॥
નારાયણ ગોવિંદ ગોપાળ, ગિરિધર આનંદ અકામજી ॥૨૭॥
જજ્ઞાનાથ લખો લૈને, એહ આદિ અપાર રે ॥
સર્વે અંગે શુદ્ધ સાચા, ભગવાનના બ્રહ્મચાર રે ॥૨૮॥
બીજા દાસ બહુ કર્યા, તેહનાં તે કહું નામ ॥
એકએકથી અધિક અંગે, નિરલોભી નિષ્કામ ॥૨૯॥
રાઘવદાસ માધવદાસ, ગંગાદાસ ગોવરધન ॥
હરિદાસ ગંભીરદાસ, ગણો જ્ઞાનદાસ પાવન ॥૩૦॥
વિષ્ણુદાસ ને પ્રભુદાસ, સેવાદાસ શીતળદાસ જે ॥
પ્રેમદાસ પુરુષોત્તમદાસ, રામદાસ ને સંતદાસ તે ॥૩૧॥
નારાયણદાસ નિર્લેપદાસ, વળી કલ્યાણદાસ કહીએ ॥
કપિલદાસ ને કૃષ્ણદાસ, લક્ષ્મણદાસ લહીએ ॥૩૨॥

દયાળદાસ દ્વારિકાદાસ, ભગવાનદાસ ભજે હરિ ॥
હરિદાસ હનુમાનદાસ, જયરામદાસ જાનકીદાસરિ ॥૩૩॥
એહાદિ જન માનિ વચન, સમજીને સુખિયા થયા ॥
બીજાં જન બહુ હરિના, વિશ્વાસે વળગી રહ્યા ॥૩૪॥
એમ જુકતે જુજવો, કર્યો નામનો નિરધાર ॥
ભાવે જે જન સાંભળે, તે ઉતરે ભવપાર ॥૩૫॥
આપી નામ કરી આગન્યા, તમે ફરો દેશવિદેશ ॥
કરો કલ્યાણ જીવનાં, આપી રૂડો ઉપદેશ ॥૩૬॥
પછી પ્રભુને પાય લાગી, વળી બોલિયા એમ વાત ॥
ભલી ઉપાધિ આળશિ, આજ અમે થયા રળિયાત ॥૩૭॥
ત્યાગ શોભા સંતની, એમ કહે વેદ પુરાણ ॥
ત્યાગી થઈ તન સુખ ઈચ્છે, એજ મોટો અજાણ ॥૩૮॥
તમ વિના ત્રિલોકમાંહિ, હિત કોણ કરે હરિ ॥
આજ અમે સુખિયા થયા, તમે દયાળુ દયા કરિ ॥૩૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સાધુ સંન્યાસી બ્રહ્મચારી તથા દાસનાં નામ કહ્યાં એ નામે ત્રેપનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૩॥

ચોપાઈ : થયા પરમહંસ સર્વે સંત, અંગે ત્યાગ વૈરાગ્ય અત્યંત ॥
ચૌદ લોકનાં સુખ જે કહાવે, ઉલટા અન્ન જેવાં ન ભાવે ॥૧॥
એક કમંડળું કંથા કોપીન, એને અર્થે ન થાય આધીન ॥
કરે ભિક્ષા માગીને મધ્યાહ્નને, જકત વાત ન સાંભળે કાને ॥૨॥
અષ્ટ પ્રકારે ત્રિયાના ત્યાગી, એમ વિચરે છે બડભાગી ॥
ધન ધાતુ જે સોના સહિત, તેને ભુલ્યે ન ચિંતવે ચિત્ત ॥૩॥

ખાન પાન પટ વળી પેખી, દલ રીઝે નહિ તેને દેખી ॥
પૂજા ચંદન પુષ્પની માળ, તેને માને છે મનમાં વ્યાળ ॥૪॥
જે જે કાવે છે સંસારી સુખ, તેને જાણે છે દલમાં દુઃખ ॥
દેહ ઈન્દ્રિય વળી મન પ્રાણ, તેને શત્રુ સમજ્યા સુજાણ ॥૫॥
માન મોટાઈ મનમાં ન ભાવે, સૂતાં બેઠાં હરિગુણ ગાવે ॥
એવી રીત્યે ફરે જગમાંઈ, નિરબંધ ન બંધાય ક્યાંઈ ॥૬॥
કરે જ્ઞાન વારતા અપાર, જેણે થાય જીવનો ઉદ્ધાર ॥
કરી વાત ને કાંઈ ન માગે, માને સહુ સારી બહુ લાગે ॥૭॥
જન જોડે હાથ જોઈ ત્યાગી, બીજા ભેખનું પડિયું ભાંગી ॥
ભેખ દાઝે લાજે મુખ કહેતાં, પડ્યા ખોટા વિના રેણી રહેતાં ॥૮॥
જે જે રાખી છે સાધુએ રીત, બીજે ન મળે વિચારો ચિત્ત ॥
સર્વે સારતણું જેહ સાર, સોંપ્યું સંતને પ્રાણઆધાર ॥૯॥
જે જે સાધુને સોંપી સંપત્તિ, તે સરાયે શ્વેતદ્વીપપતિ ॥
પ્રભુ પોતે છે દીનદયાળ, જાણી નિજજન કરી સંભાળ ॥૧૦॥
સંત શુભગુણે અતિ ઓપે, કામ ક્રોધ ને લોભ ન લોપે ॥
સાધુ સર્વે વળી હરિજન, તેનું હરિએ હર્યું વિઘન ॥૧૧॥
અતોલ સુખ સંતને આપ્યું, સર્વે શત્રુતણું મૂળ કાપ્યું ॥
સાધુ સરવે રહેજ્યો આનંદે, હવે નહિ પડો કોઈ ફંદે ॥૧૨॥
તમ જેવા નથી કોઈ આજ, એમ શ્રીમુખે કહે મહારાજ ॥
શીદ જોઈએ તમારે પ્રવૃત્તિ, તમે ગ્રહી રહોને નિવૃત્તિ ॥૧૩॥
સદાવ્રતમાં શિદ બંધાઓ, તમે ગુણ ગોવિંદના ગાઓ ॥
સદાવ્રત મેલશું સંકેલી, ઠાલા ફાંસનું ખાય છે ફેલી ॥૧૪॥
એને અર્થે જે ખરચતાં અન્ન, તેનો કરશું હવે જગન ॥
એવી સાંભળી વાલાની વાણી, સર્વે સંતે સત્ય કરી જાણી ॥૧૫॥

કહે સંત સુણો મહારાજ, સર્વે જણાણું અમને આજ ॥
હવે જેમ કહો તેમ કરીએ, આપો આજ્ઞા તે શિર ધરીએ ॥૧૬॥
ત્યારે નાથ કહે સુણો સંત, મેલી સોરઠ ફરો નચિંત ॥
પછી જ્યાં કહ્યું ત્યાં સંત ગયા, પ્રભુ પોતે સોરઠમાં રહ્યા ॥૧૭॥
પછી સતસંગી લઈ સાથ, ફર્યા ગામ ગામ વળી નાથ ॥
પાણખાણ્ય લોજ માંગરોળે, મળે હરિજન હેત બોળે ॥૧૮॥
ત્યાંથી આવિયા કાણક ગામ, ભક્ત જેઠા સગરને ધામ ॥
પછી આવ્યા છે કાલવાણીએ, વસે ભક્ત નાથો ત્યાં જાણીએ ॥૧૯॥
ત્યાંથી આવ્યા મઢડે મુરાર, તિયાં કરી છે લીલા અપાર ॥
જેઠો જોઈને પામ્યો આનંદ, જેને મળેલ સ્વામી રામાનંદ ॥૨૦॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા અગત્રાયે, રાખ્યા પ્રીત્યે શું પર્વતભાયે ॥
તિયાં આવ્યો છે કાઠીનો સાથ, તેને સંગે ચાલ્યા પોતે નાથ ॥૨૧॥
આખું પિપલાણું મેઘપર, તિયાં આવ્યા શ્યામ સુંદર ॥
રહ્યા દિન દશ પાંચ ત્યાંઈ, પાછા આવ્યા પીપલાણામાંઈ ॥૨૨॥
રહ્યા તિયાં દિન દોય ચાર, પછી બોલિયા પ્રાણઆધાર ॥
જોને કેવો ઉગ્યો છે આ સૂર, જાણું રુધિરમાં ભરપુર ॥૨૩॥
કહે મુળજીને મહારાજ, કર્ય જે જે કરવું હોય આજ ॥
એમ કહીને ચાલિયા નાથ, સખા સર્વે હતા પોતા સાથ ॥૨૪॥
આવ્યા મેઘપુરે મહારાજ, કહે નહિ રહીએ આંહિ આજ ॥
એવું જાણી જને તાણ્ય કરી, શ્યો અપરાધ અમારો હરિ ॥૨૫॥
રહો રાજી થઈ આજ રાત્ય, વહેલા ચાલજ્યો સહુ પરભાત્ય ॥
એમ અજાણ્યે અતિશે તાણ્યું, પણ થાવાનું છે તે ન જાણ્યું ॥૨૬॥
પછી આવ્યા છે ગામમાં નાથ, ધાયો મારવા અસુર સાથ ॥
મૂક્યાં મુળજીએ તિયાં પ્રાણ, આવ્યા પ્રભુ પાસે અસુરાણ ॥૨૭॥

દગે ભર્યા હથિયાર હાથ, તેને જોઈને ચાલિયા નાથ ॥
પછી આવિયા મૂળજી પાસ, જાણી પ્રભુજી પોતાનો દાસ ॥૨૮॥
રાખી રહ્યો તો આંખ્યમાં જીવ, જોવા પરમ હિતકારી પીવ ॥
જ્યારે જોયા નયણે ભરી નાથ, મૂક્યું તન ચેતન ચાલ્યું સાથ ॥૨૯॥
કરી ક્ષમા બોલ્યા નહિ શ્યામ, પછી આવ્યા છે ભાડેર ગામ ॥
ત્યાંથી પધારિયા છે ધોરાજી, આવ્યા ખાંડાધારે બેસી વાજી ॥૩૦॥
પછી ગોંડલ બંધીએ ગયા, બેઉ રાત્ય નાથ તિયાં રહ્યા ॥
મોટા ભક્ત જિયાં મુળુભાઈ, જેને હેત ઘણું હરિમાંઈ ॥૩૧॥
તેને ઘેર રહ્યા પોતે રાજ, પછી સરધારે આવ્યા મહારાજ ॥
તિયાં કાઠીને શીખ જ કરિ, પોતે પધાર્યા હાલારે હરિ ॥૩૨॥
એક રાત્ય રાજકોટ રહ્યા, ત્યાંથી પછી ખીરસરે ગયા ॥
તિયાં ભક્ત વસે લાખોભાઈ, રહ્યા રાત્ય એક સુખદાઈ ॥૩૩॥
પછી મોડે આવ્યા ભક્ત માટે, ત્યાંથી અલૈયે ને શેખપાટે ॥
હરિ કરી ઘણી મોટિ મહેર, આવ્યા ભક્ત લાલજીને ઘેર ॥૩૪॥
ત્યાંથી પધાર્યા ભાદરામાંઈ, માસ એક રહ્યા પોતે ત્યાંઈ ॥
પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, કરીએ જેતલપુરે જગન ॥૩૫॥
જઈ ગોવિંદસ્વામીને કહેજ્યો, તમે યજ્ઞનાં કામમાં રહેજ્યો ॥
બીજો કાગળ લખિયો લઈ, વર્ણ થોડે વાત ઘણી કઈ ॥૩૬॥
માંચા સુરા સોમલા અલૈયા, મુળુ નાજા માતરા મામૈયા ॥
અજા જીવા વીરદાસ વળી, લાધા કાળા કમળશી મળી ॥૩૭॥
એહ સર્વે તજી ઘરબાર, થાજ્યો પરમહંસ નિરધાર ॥
જેમ મોટા મોટા ઘર મેલી, ભજ્યા હરિ તજી જગજેલી ॥૩૮॥
માટે માનજ્યો આજ્ઞા અમારી, મૂકજ્યો સહુ મનમાં વિચારી ॥
એટલી એને આગન્યા કરી, પોતે રહ્યા કાંઈક ત્યાં હરિ ॥૩૯॥

એમ કરતાં આવી છે દિવાળી, પ્રેમે પૂજ્યા જને વનમાળી ॥
સુંદર ભોજન સારાં કરીને, હેતે જમાડ્યા છે હરિને ॥૪૦॥
જેણે જોયા છે શ્યામ સુજાણ, થઈ સમાધિ ન રહ્યા પ્રાણ ॥
તેને જગાડી જગજીવન, પછી પ્રભુએ કર્યું ભોજન ॥૪૧॥
થયા સુખી જન લીલા ભાળી, આસો વદી અમાસ દિવાળી ॥
તેદિ ગયાતા ભાદરે રાજ, મેર કરીને પોતે મહારાજ ॥૪૨॥
દિધાં દાસને દર્શન બહુ, નિરખી નાથ સુખી થયાં સહુ ॥
ધન્ય દેશ ગામ ને ભુવન, જિયાં રમિયા પ્રાણજીવન ॥૪૩॥
ધન્ય ધન્ય એ નર ને નાર, જેણે નયણે નિરખ્યા મોરાર ॥
નથી વાત જેવડી એ વાત, જાણે છે મોટા સંત સાક્ષાત ॥૪૪॥
પૂર્વછાયો : જે જે ચરિત્ર મેં ચવ્યુ, છે સર્વે અલૌકિક એહ ॥
તેને લૌકિક જે લેખશે, મહા મૂઢ શિરોમણિ તેહ ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિચરિત્ર એ
નામે ચોપનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૪॥

ચોપાઈ : પછી યાંથકી ચાલિયા નાથ, લીધા સેવક પોતે બે સાથ ॥
ત્યાંથી આવ્યા કોઠારિયામાંઈ, રહે ભક્ત ત્યાં આણદિબાઈ ॥૧॥
તેના અંતરમાં સુખ અતિ, દેખે અખંડ પ્રભુની મૂરતિ ॥
તોય અંતરમાં રહે તાણ્ય, મળવા મૂરતિ પ્રકટ પ્રમાણ ॥૨॥
તેને સમજાવી સર્વે રીત, પછી યાંથકી ચાલ્યા અજિત ॥
લીધો સેવક એકને સંગે, ચાલ્યા અલબેલો ઉછરંગે ॥૩॥
ત્યાંથી પધારિયા ગામ ભેલે, આપ્યાં વિપ્રને વસ્ત્ર છબિલે ॥
દીધાં દુધપેંડા ફાંટ ભરી, પછી ત્યાં થકી ચાલિયા હરિ ॥૪॥

મળે વાટમાંહિ જેજે જન, તેને નાથ દિયે દરશન ॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદરશ્યામ, આવ્યા માળિયે પૂરણકામ ॥૫॥
તિયાં દિન રહ્યો ઘડી ચાર, કહે રાજ જાશું રણપાર ॥
આવ્યા રણ મધ્યે અવિનાશ, ત્યાં તો કહે લાગી ભૂખ પ્યાસ ॥૬॥
આવ્યા એક પુરુષ અકળ, તેણે જાચ્યું છે આવીને જળ ॥
હતું પાસે પાણી પળી એક, તે પણ આપવું એવી છે ટેક ॥૭॥
પછી નાથ બોલ્યા એમ વાણી, આવો ઓરા પીવું હોય પાણી ॥
પોતાની તો પીડાને ન જોઈ, હરિ વિના ન કહે બીજું કોઈ ॥૮॥
પોતાના તો પીડાતાતા પ્રાણ, તોય ન કરી નકારની વાણ ॥
તિયાં મીઠાં થયાં સિંધુજળ, સુંદર સ્વાદું નીર નિરમળ ॥૯॥
પીધાં પોતે ને પોતાને દાસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥
વાંસે રહ્યો સેવક એ સારુ, ચાખ્યું જળ ત્યાં નિસર્યું ખારું ॥૧૦॥
એવી લીલા કરતા મોરાર, પછી આવિયા છે રણબાર ॥
દિવ્ય દેહે રામાનંદ સ્વામી, મળ્યા તેને ચાલ્યા શીશ નામી ॥૧૧॥
રહ્યા અરણ્યમાંહિ રાત્ય એવા, ચાલે વાટમાં ઉન્મત્ત જેવા ॥
પછી આવ્યું ત્યાં જળનું તાળ, નાયા દાસ ને પોતે દયાળ ॥૧૨॥
ત્યાંથી ચાલિયા પૂરણબ્રહ્મ, પડ્યો પોતાને બહુ પરિશ્રમ ॥
પછી સેવકને કહે શ્યામ, ચાંપો કળતર પહોંચિએ ગામ ॥૧૩॥
પછી ત્યાંથી ચાલિયા દયાળ, આવ્યું અરણ્યમાં એક તાળ ॥
તિયાં બેઠી હતી બેઉ નારી, થઈ સમાધિ જોઈ સુખકારી ॥૧૪॥
ત્યાંથી ચાલ્યા પોતે તતકાળ, વાટે જાતાં દીઠા બેઉ બાળ ॥
પછી પરસ્પર બોલ્યાં બાળ, આ જો ચાલ્યા જાય છે દયાળ ॥૧૫॥
પછી ત્યાં થકી આધુઈ આવ્યા, ઘણું જનતણે મન ભાવ્યા ॥
દિન દોય પોતે તિયાં વસ્યા, સંગે દાસ તેને જોઈ હસ્યા ॥૧૬॥

હવે પરમહંસદશા ગ્રહો, શીદ દુઃખના દરિયામાં વહો ॥
એમ કહી મુનિદશા દીધી, પોતે કચ્છ જાવા ઈચ્છા કીધી ॥૧૭॥
ચાલ્યા આધુઈથી અવિનાશ, કીધાં સુખી દરશને દાસ ॥
પછી આવિયા ભુજનગર, જને નિરખ્યા શ્યામસુંદર ॥૧૮॥
ઈયાં રહ્યા પોતે બહુ દન, તિયાં તેડાવિયા મુનિજન ॥
આવ્યા સંત તે સરવે મળી, નવા પરમહંસની મંડળી ॥૧૯॥
ઘણે હેતે મળ્યા સામા જઈ, દીધાં દર્શન પ્રસન્ન થઈ ॥
બહુ દિવસ રાખિયા પાસ, પછી એમ બોલ્યા અવિનાશ ॥૨૦॥
જેમ મોરે માન્યુંતું વચન, તેવું જાણજ્યો બીજું આ જન ॥
જેમ વચને થયા વૈરાગી, સુખ સંપત્તિ સરવે ત્યાગી ॥૨૧॥
હવે વચને પાછા વળી જાઓ, ઘેર બેઠા હરિગુણ ગાઓ ॥
ત્યારે સંત કહે સુણો શ્યામ, એવું કરવું નહિ હવે કામ ॥૨૨॥
પ્રથમ બેસારી હરિ કરીએ, હવે બેસારવા ન ખરીએ ॥
સોંપી સુંદર સારો સુવાગ, તેનો કેમ કરાવો છો ત્યાગ ॥૨૩॥
પણ હશે અમમાં કચાઈ, એવું જાણ્યું તમે મનમાંઈ ॥
નહીં તો એવું વચન ન દાખો, નિસર્યા કૂપમાં કેમ નાખો ॥૨૪॥
બેડી હેડ્ય ને બળે બંધાય, પડે કોટડી ભાગસીમાંય ॥
છૂટે તે પણ કોક દને, ન છુટાય જે બાંધ્યા ભવને ॥૨૫॥
તેમાંથી કાઢિયા ગ્રહી હાથ, હવે શીદને નાખો છો નાથ ॥
પછી બોલિયા છે ભગવંત, એમ સમજશો મા તમે સંત ॥૨૬॥
આજ કરવાં છે કૈક કાજ, નિશ્ચય માનો તમે મુનિરાજ ॥
તમે પૂરા છો પરમહંસ, નથી તમમાં જક્તનો અંશ ॥૨૭॥
એમ સમજાવિયા બહુ વિધિ, પછી સર્વેને શીખ જ દીધી ॥
પોતે નાથ રહ્યા ભુજમાંય, નિત્યે આનંદ ઉત્સવ થાય ॥૨૮॥

જાય જમવા જનને ઘેર, કરી મનમોહનજી મેર ॥
એક ભક્તજન જીવરામ, તેની માતાનું હરબાઈ નામ ॥૨૯॥
તેને પ્રેમમાંહી ટેવ પડી, જમાડે બરફી પેંડા સુખડી ॥
જો મનમાન્યું ન જમે જીવન, તો તજે સપ્તદિન લગી અન્ન ॥૩૦॥
એવું જોઈ હેત જનતણું, રહે ભુજનગરમાં ઘણું ॥
એક એકથી અધિક અંગે, સહુ રાચિયાં હરિને રંગે ॥૩૧॥
ભાવ ભજનમાં સાવધાન, બીજી વાતને ન દીયે કાન ॥
એવા જનને દર્શન દઈ, ચાલ્યા નાથ સાધુ સાથે લઈ ॥૩૨॥
ફરે કચ્છ દેશમાં કૃપાળ, દિયે દર્શન સહુને દયાળ ॥
પછી નાથ માંડવીએ આવ્યા, તિયાં સર્વે સંતને બોલાવ્યા ॥૩૩॥
આવ્યા મુનિ જન સહુ મળી, નાથે તેડાવ્યા એવું સાંભળી ॥
આવી ઉતર્યા તળાવ તટે, મુખે સ્વામિનારાયણ રટે ॥૩૪॥
કરે વાત વાલો ઘણી ઘણી, ચડે ખરી ખુમારી તે તણી ॥
વળી ત્યાગ વૈરાગ્ય બતાવે, કાચું પોચું પ્રભુને ન ભાવે ॥૩૫॥
જેમ જેમ વાત કરે નાથ, તેમ ધારી લિયે સહુ સાથ ॥
વળી નિત્ય પ્રત્યે દર્શન થાય, તેની મસ્તિ અતિ મનમાંય ॥૩૬॥
દીધાં દર્શન તે બહુ દન, થયા જન સરવે મગન ॥
પછી એમ બોલ્યા મહારાજ, તમે સાંભળો સહુ મુનિરાજ ॥૩૭॥
હવે જાઓ સંત સર્વ વૃંદ, કરો અમદાવાદમાં આનંદ ॥
ઉતરજ્યો સહુ શહેરબાર, કરજ્યો કથા કીર્તન ઉચ્ચાર ॥૩૮॥
ભણો સચ્છાસ્ત્ર સંતને પાસે, રહેજ્યો સર્વે મળી ત્યાં ચોમાસે ॥
થાશે જેતલપુરે જગન, ત્યાં જમશે ઘણા વિપ્રજન ॥૩૯॥
આવે તેડવા તો તમે જાજ્યો, નહિતો બેઠા હરિગુણ ગાજ્યો ॥
એમ કહીને સંત ચલાવ્યા, પોતે શ્રીહરિ શહેરમાં આવ્યા ॥૪૦॥

સંત પોત્યા છે અમદાવાદ, થાય નિત્ય ત્યાં બ્રહ્મસંવાદ ॥
એમ કરતાં વિત્યા કઈ દન, થયો જેતલપુરે જગન ॥૪૧॥
કરે ગોવિંદમુનિ મોર્ય થઈ, નામ નાનાભાઈનું તે લઈ ॥
જમે બ્રાહ્મણ ન આવે પાર, થઈ રહ્યો છે જયજયકાર ॥૪૨॥
જમ્યા બ્રાહ્મણ ભાવ કરીને, સુંદર મોદક પેટ ભરીને ॥
પછી પૂરો કરાવ્યો જગન, નરનારી કરે ધન્ય ધન્ય ॥૪૩॥
પામ્યા આશ્ચર્ય મન મોઝાર, થયો નિરવિઘન નિરધાર ॥
એમ પૂરો થયો છે જગન, પોતે પધાર્યા નોતા જીવન ॥૪૪॥
પછી સંતને તિયાં તેડાવ્યા, સંત સહુ જેતલપુર આવ્યા ॥
તે પણ જમ્યાતા જગનમાંયે, સ્વામી સહજાનંદની આજ્ઞાએ ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામીશિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
પ્રથમ યજ્ઞ કરાવ્યો એ નામે પંચાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૫॥

ચોપાઈ : પછી કચ્છ દેશથી કૃપાળુ, આવ્યા પંચાળે દીનદયાળુ ॥
સંગે લઈને સાધુ બે ચાર, પ્રથમ આવ્યા દેશ હાલાર ॥૧॥
ગામો ગામમાં દર્શન દીધાં, સર્વે જન કૃતારથ કીધાં ॥
પછી આવિયા સરધારમાંઈ, હરિભક્ત કાઠી આવ્યા ત્યાંઈ ॥૨॥
પછી ત્યાંથી ચાલિયા મહારાજ, આવી રહ્યા પિપરવડિએ રાજ ॥
બીજે દિવસે બોટાદ આવ્યા, અદે ભગે ભાવેશું જમાડયા ॥૩॥
રહ્યા દિવસ બે કરી મેર, સોમલા ને માતરાને ઘેર ॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા કારિયાણી, વરસે મેઘ પડે બહુ પાણી ॥૪॥
વસે ભક્ત ત્યાં માંચો વીરદાસ, રહ્યા તિયાં હરિ ચાર માસ ॥
આવ્યા ગઢડેથી હરિજન, જેનાં ત્યાગે સુકાણાં છે તન ॥૫॥

આવ્યા દેશદેશ થકી દાસ, નયણે નિરખવા અવિનાશ ॥
આવ્યા વાગડ કચ્છ હાલારી, સોરઠ વાળાકનાં નરનારી ॥૬॥
આવ્યાં પાંચાળી ને ઘોલવાડી, ભાલ ગુજરાત્ય ઝાલાવાડી ॥
આવ્યો સુરતથી સંઘ વળી, ઘણું રહ્યો છે રંગડો ઢળી ॥૭॥
આવે સહુ લાગે હરિપાય, નાથ નિર્ખિ ત્રપ્ત ન થાય ॥
આવ્યા સંત ને સરવે મળી, હતિ અમદાવાદે મંડળી ॥૮॥
પછી પ્રભુતણી પૂજા કરી, જમ્યા બહુ શરકરા હરિ ॥
સુંદર વસ્ત્ર શામળિયો પહેરી, દિયે દર્શન દાસને લહેરી ॥૯॥
કરે વાત અલૌકિક આપે, સર્વે જનના સંશય કાપે ॥
જાય નાથજી નિત્ય તળાવે, જન પાસળ સર ગળાવે ॥૧૦॥
ગાતાવાતા આવે પછી ઘેર, નિત્ય પ્રત્યે થાય લીલાલેર ॥
સુંદર ઘોડે ચડે ગિરધારી, થાય ચમર જુવે નરનારી ॥૧૧॥
પછી યજ્ઞ કરાવ્યો મહારાજે, તેડ્યા બ્રાહ્મણ જમવા કાજે ॥
થયા તળાવે ચોકા ચાલિશ, ચડી ઘોડે ફરે જગદીશ ॥૧૨॥
જમ્યા બ્રાહ્મણ દક્ષિણા દીધી, પછી સર્વને શીખજ કીધી ॥
સારા સુંદર વરસમાંય, આસો વદી તેરસ કહેવાય ॥૧૩॥
તેદિ યજ્ઞ કર્યો ભગવાને, દીઠી નજરે નથી સુણી કાને ॥
પછી આવ્યો દિવાળીનો દન, જન પર હરિ છે પ્રસન્ન ॥૧૪॥
દિયે દર્શન દિવસ રાત, વળી ઘણી ઘણી કરે વાત ॥
એમ આનંદ ઉત્સવ કરી, પછી સંત પ્રત્યે બોલ્યા હરિ ॥૧૫॥
સંત સાંભળોને સહુ મળી, તમે બાંધો હવે બે મંડળી ॥
એક નવાનગરમાં જાઓ, બીજા સુરત શહેર જગાઓ ॥૧૬॥
પછી સંત ગયા બેઉ શહેર, રાખી મૂર્તિ હૃદે રૂડીપેર ॥
લટકાળો છોગાળો છબીલો, રાખ્યો સંતે હૃદામાં રંગીલો ॥૧૭॥

તેનું ધરતા અંતરે ધ્યાન, ચાલ્યા સંત થઈ સાવધાન ॥
પછી શ્યામળીએ શું શું કીધું, ફરી સહુને દર્શન દીધું ॥૧૮॥
ત્યાંથી વાલો ગયા વઢવાણ, દવે તુલસીનું કરવા કલ્યાણ ॥
તુલસી બોલ્યો તો કરું જગન, પડ્યો ખોટો ન ખરચાણું ધન ॥૧૯॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદર શ્યામ, વાલો આવ્યા રામગરી ગામ ॥
દીધાં દાસને દર્શન ભાવે, આવ્યા દદુકેથી મછિયાવે ॥૨૦॥
વળી વિછિયાવ્ય મોડાસર, ત્યાંથી આવિયા જેતલપર ॥
રહ્યા રાત્ય ત્યાં પૂરણકામ, પછી આવિયા ડભાણ ગામ ॥૨૧॥
વળી પીજ નડિયાદ ગયા, પછી ઉમરેઠે જઈ રહ્યા ॥
તિયાં ભક્ત રહે રૂપરામ, પ્રભુ પધારિયા તેને ધામ ॥૨૨॥
રહ્યા સાત દિન સુધિ તિયાં, બહુ પ્રતાપ જણાવ્યો ઈયાં ॥
થાય ધ્યાન ધારણા અપાર, જોઈ નિશ્ચય કરે નરનાર ॥૨૩॥
પછી યાંથકી શ્યામ સધાવ્યા, આઘા જઈ પાછા વળી આવ્યા ॥
કરી મૂક્યાંતા જને ભોજન, તેને ઘેર જમ્યા છે જીવન ॥૨૪॥
દઈ દર્શન ચાલ્યા દયાળુ, આવ્યા ચાંગામાં નાથ કૃપાળુ ॥
ભક્ત નથુ લખે લીધો લાવ, ત્યાંથી આવ્યા રોણ્ય ગામે માવ ॥૨૫॥
પીરાણાની પીરાઈ વેરાવી, એના મેતને અલફી પહેરાવી ॥
પછી મતિયાં મળ્યાં સહુ આવી, રોઈ કાકાની અલફી મુકાવી ॥૨૬॥
ત્યાંથી આવ્યા બોચાસણ ગામ, ભક્ત કાશીદાસજીને ધામ ॥
ત્યાંથી વેલ્યે બેસી બહુનામી, આવ્યા બુધેજે અંતરજામી ॥૨૭॥
હવુંતું હઠિભાઈને સ્વપ્ન, થયું તેવાનું તેવું દર્શન ॥
ત્યાંથી આવ્યા જેતલપુર વળી, આવ્યા સહુ દર્શને સાંભળી ॥૨૮॥
બાલ વૃદ્ધ ને જોબન જેહ, આવ્યા સહુ મળી દર્શને તેહ ॥
જન કહે ભલે આવ્યા જીવન, કાલે છે ઉત્તરાયન દન ॥૨૯॥

તૈયે નાથ કહે તેડો બ્રાહ્મણ, જમે મંગાવીએ ઘૃત મણ ॥
પ્રથમ મંડાણ મણથી કર્યું, પછી પૂછતાં પાંચસે ઠર્યું ॥૩૦॥
જેમ જેમ પૂછ્યું વળી જને, તેમ તેમ વધાર્યું જીવને ॥
મોર્યે નોતરું ને પછી સીધું, એમ યજ્ઞનું પરિયાણ કીધું ॥૩૧॥
એતો છે અતિ પરચાની વાત, તે તો જાણે છે સંત સાક્ષાત ॥
એમ નાથે કર્યો નિરધાર, માંડ્યો આરંભ ન કરી વાર ॥૩૨॥
લીધાં ઘી ગોળ ઘઉં દળાવ્યાં, તળિયા મોદક મોટા વળાવ્યા ॥
કરી લાડવા ભર્યા કોઠાર, બીજો આણ્યો સમાજ અપાર ॥૩૩॥
માંડ્યો જેતલપુરમાં જંગ, આવ્યા બ્રાહ્મણ તેડાવ્યા સંગ ॥
રચ્યો મંડપ વેદ વિધિએ, કર્યો કુંડ તે હોમવા ઘીએ ॥૩૪॥
ભણે બ્રાહ્મણ મંડપમાંઈ, દિયે આહૂતિ ઘૃતની ત્યાંઈ ॥
જપે મંત્ર ને હોમે છે અન્ન, થાય વિધિએ યુક્ત જગન ॥૩૫॥
જમે બ્રાહ્મણ ન રાખે ખામી, જમો ભાયો જમાડે છે સ્વામી ॥
જમ્યા જેવા છે મોદક મોટા, ખાઓ ખૂબ કરી દેહ ખોટા ॥૩૬॥
જમતાં જમતાં જાય પ્રાણ, તેનાં આપણા કુળમાં વખાણ ॥
જમે બ્રાહ્મણ જોર જોરાઈ, અતિ મોદ ભર્યા મનમાંઈ ॥૩૭॥
બેસે પંગત્યો ન આવે પાર, જમે વિપ્ર હજારો હજાર ॥
જમ્યા જોરે ન ખૂટયું જમણ, ખાઈ ખાઈને કાયા બ્રાહ્મણ ॥૩૮॥
એમ જમ્યા અષ્ટાદશ દન, પછી પૂરો કરાવ્યો જગન ॥
દીધાં દાન દક્ષિણા દયાળે, પાળી વેદવિધિ પ્રતિપાળે ॥૩૯॥
એમ પૂરો કર્યો અતિરુદ્ર, જમ્યા દ્વિજ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર ॥
કોઈ જમ્યા વિના નવ રહ્યું, આડિ વિના અન્ન બહુ દયું ॥૪૦॥
જમે જન બોલે જેજેકાર, ધન્ય ધન્ય થાય છે ઉચ્ચાર ॥
દેશોદેશથી આવ્યાતા જન, નિરખી નાથને થયા મગન ॥૪૧॥

તિયાં પૂછયુંતું પ્રશ્ન મહારાજે, કરતાં ઉત્તર વિપર લાજે ॥
થયાં શ્યામ મુખ સાઈ ઢળી, બોલ્યા નહિ રહ્યા અંતરે બળી ॥૪૨॥
પછી સર્વેને શીખજ દીધી, એવી લીલા શ્રીમહારાજે કીધી ॥
પોષ સુદી સપ્તમી છે સારી, હરિજન લેજયો હેયે ધારી ॥૪૩॥
તેદિ પૂરો થયો છે જગન, સર્વે રાજી થયા સાધુજન ॥
દુષ્ટ જાણે નહિ થાય જગન, કર્યો નાથે તે નિરવિઘ્ન ॥૪૪॥
કરી યજ્ઞ ને જીવન ચાલ્યા, પશ્ચિમ દેશમાં દર્શન આલ્યાં ॥
સર્વે જક્તમાં જણાણી વાત, કહે સ્વામી શ્રીહરિ સાક્ષાત ॥૪૫॥
એવું સુણી દાજ્યાં દુરિજન, કહે અજાણે કર્યો જગન ॥
નથી ભેખને ખબર ખરી, ત્યારે ગયો એ જગન કરી ॥૪૬॥
હવે ભેખ થાશું સર્વે ભેળા, કેમ કરી એ કરશે મેળા ॥
જમરાણ આવશે જમાત્યો, તેદિ છે એ સ્વામીજીની વાતો ॥૪૭॥
ખાશું રૂપૈયા એ સારુ લાખો, પણ પંથ એનો નહિ રાખો ॥
એમ પરસ્પર પરિયાણ્યું, એના મનનું મહારાજે જાણ્યું ॥૪૮॥
સર્વે સંત પ્રત્યે કહે હરિ, કરીએ જગન આપણે ફરી ॥
પછી હરિજનને તેડાવ્યા, મળી જેતલપુર તે આવ્યા ॥૪૯॥
રહ્યા દન દો ચાર એ ઠામ, પછી ગયા ખોખરાદ્ય ગામ ॥
પરમહંસ સંન્યાસી છે સંગે, વીતે દિન આનંદ ઉમંગે ॥૫૦॥
આવ્યા સતસંગી સહુ મળી, થાશે ઉત્સવ એવું સાંભળી ॥
નાથ નિરખી સુખી થયા સહુ, દિયે દર્શન પ્રસન્ન બહુ ॥૫૧॥
ગામમાંય તો સંઘ ન માય, ત્યારે બારે સુવા સંત જાય ॥
ગાય કીર્તન થાય કિલોલ, આવે દર્શને જન હિલોલ ॥૫૨॥
એમ આનંદ ઉત્સવ થાય, નિત્યે નાવા કાંકરીએ જાય ॥
ગાતાગાતા આવે વળી ઘેર, એમ થાય બહુ લીલા લેર ॥૫૩॥

કરે વાત પ્રભુ જ્યારે આપ, તેમાં જણાવે બહુ પ્રતાપ ॥
કાંઈક ભૂત ભવિષ્યનું ભાખે, દિયે જણાવી કેડ્યે ન રાખે ॥૫૪॥
કહે જગન કરશું જરૂર, આવું બીજું નથી કોઈ પુર ॥
ગામમાંય સંકોચ છે સરે, હોમ થાશે ગામને ગોંદરે ॥૫૫॥
તે તો જાણશે સરવે જન, કહેશે ભલો કર્યો એ જગન ॥
એમ કરે હરિ જ્યારે વાત, સુણી જન થાય રળિયાત ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે જેતલપુરમાં યજ્ઞ
કર્યો એ નામે છપ્પનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૬॥

સિંધુકડખો : એવું સાંભળીને આવિયું, વળી દુષ્ટજનનું દળ ॥
સાધુને માંડ્યા સંતાપવા, બહુ બહુ દેખાડે છે બળ ॥૧॥
સંત શ્રી નગરમાંહિ, નિત્ય જાતાતા ભિક્ષા અર્થ ॥
તેને અસુરે આવી આંતર્યા, મારે કરે અતિ અનરથ ॥૨॥
ગેડી ધોકા પડે લાકડી, વળી કન્દે ભાંગી કટિયું ॥
કર્યા પ્રહાર કડિયાળીએ, તેતો સંતે સરવે સહ્યું ॥૩॥
તપસી ઋષિ કૃશ તનમાં, તેને માથે મોટ ચડાવિયા ॥
મનગમતો માર દેતાં, ઉતારા પર લઈ ગિયા ॥૪॥
તિયાં જઈ તાડન કરી, ફરી બાંધિયા બહુ પેર ॥
અસુરને હાથ આવી પડ્યા, જેને જરાયે ન મળે મેર ॥૫॥
કોઈ કહે કાન નાક કાપો, કોઈ કહે કરો ઘાત જીવની ॥
કોઈ કહે ભુજ ચરણ ભાંગો, એમ બોલે સેના શિવની ॥૬॥
ભાખે ભૂંડી ગાળો મુખથી, તેતો જે જે બોલે તે થોડિયું ॥
જાણું મસ્તક પાંચમું, કાપિ બ્રહ્માનું ચોડિયું ॥૭॥

કોઈક સંત કળ વકળે, અસુર હાથ આવ્યો નહિ ॥
તેણે ખબર ખોખરે વળી, આવિને સર્વે કહી ॥૮॥
સુણી શ્રીહરિ શ્રવણે, અંગે ઉભી થઈ રોમાવળી ॥
એવો કોણ અવનિ ઉપર્યે, જે મારા સંતને મારે વળી ॥૯॥
કરી નજર અતિ કરડી, થયાં લોચન લાલ વિશાળ ॥
ભ્રકૃટિભંગ ચડાવિયો, દેખી કંપવા લાગ્યો કાળ ॥૧૦॥
શશિ સુરજ ઝાંખા પડ્યા, વળી ઉઠ્યો અજ અકળાઈ ॥
શિવ કહે સંહાર વળશે, આજ નથી રહેવાનું કાંઈ ॥૧૧॥
ઈન્દ્ર સુરને ભય ઉપજયો, વળી દલે ડર્યા દિગપાળ ॥
જોઈ કોપ મહારાજનો, તેણે કંપ્યો પનંગ પયાળ ॥૧૨॥
વળતા પ્રભુજી બોલિયા, સુણી સંત માનજ્યો સત્ય ॥
આ રાજયમાં રહેવું નહિ, તમે જાઓ શહેર સુરત્ય ॥૧૩॥
અધર્મી અધિપતિ અતિ, જિયાં ધર્મની વાત ગઈ ॥
તિયાં તમ જેવા સંતને, પળ એક પણ રહેવું નઈ ॥૧૪॥
ચાલો સંત તમે ચોંપશું, વળી અતિ ઉતાવળા આંહિથી ॥
સાધુ સર્વે સધાવજો, અમે રહેશું આંહિ ધોકાપંથી ॥૧૫॥
પછી ચરણે લાગી ચાલિયા, વળી સંત સર્વે મંડળી ॥
સંત ચારસે સામટા થઈ, ગઈ સુરત મુક્ત મંડળી ॥૧૬॥
પછી રહ્યા પોતા પાસળે, વળી ખરી તે ક્ષત્રી જાત ॥
તેને તે આગળ શ્રીહરિ, કરવા તે લાગ્યા વાત ॥૧૭॥
કહો ભાઈ કેમ કરશું, આતો અસુરે ઉપાડી ઝાલિયું ॥
સંતને તૈયે શીખ આપી, જ્યારે આપણું નવ્ય ચાલિયું ॥૧૮॥
એવું સુણી ક્ષત્રી ખણશિયા, પ્રભુ પાછા વાળો સંતને ॥
તમારા પ્રતાપ થકી, જુઓ અમારી રમત્યને ॥૧૯॥

આજ અવસર આવિયો, જેને માગે મોટા સુર ॥
અમારા ઈષ્ટને પીડિયા, તેને જોશું અમે જરુર ॥૨૦॥
પડ્યે કામે પુંઠય ફેરવે, વળી કરગરે કાયર હુઈ ॥
ધિકધિક તેના જીવતને, એની જનેતા ભારે મુઈ ॥૨૧॥
ગામ ગરાસ કોટ કારણે, વળી રણે ચડે ચડી ચોટ ॥
ભૂપ ભડે શિર પડી રડે, એમ લડી થાય લોટ પોટ ॥૨૨॥
એહ રીત્ય ક્ષત્રી તણી, તેની જાણે સહુ કોઈ વાત ॥
ખોટા સારુયે ખેધ ન મૂકે, આતો સાચું છે સાક્ષાત ॥૨૩॥
આપો અમને આગન્યા, જે જોઈએ એનું અમે જોર ॥
શું થાશે બિચારા શ્વાનથી, છે પ્રભુ અમારી કોર ॥૨૪॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, આજ જાળવો સહુ આપણે ॥
કાલ્ય જાશું કાંકરીએ, પછી બણવું હોય તે મર બણે ॥૨૫॥
એમ વાત કરતાં વહી ગઈ, રહિ નહિ રંચે રાત્ય ॥
પહોર એક પોઢી જાગિયા, પોત્યે પ્રભુજી પરભાત્ય ॥૨૬॥
કહે થાઓ સહુ સાબદા, નાવા કાંકરીએ સર ॥
બાળ વૃદ્ધ ને બાઈ માત્ર, તેતો રહેજ્યો સર્વે ઘર ॥૨૭॥
આપે અશ્વને ઉપર્યે, તરત થયા અસવાર ॥
સર્વે સખા સજજ થઈ, સંગે ચાલિયા અપાર ॥૨૮॥
અશ્વે અસ્વાર ઓળખી, અને ધીરજ્ય નવ્ય શકે ધરી ॥
પગ ન માંડે પૃથવી, જાણું ઉડશે પાંખું કરી ॥૨૯॥
પછી નાહિ નાથ પાછા વળ્યા, અને આવીને ઉતર્યા બાર ॥
પોતે પધાર્યા પુરમાં, ત્યાં આવ્યા અસુર અપાર ॥૩૦॥
અતિ કાળા ક્રોધવાળા, વળી વેષ જેના વિકરાળ છે ॥
જોર જટાળા લાંબિ કોટાળા, કહીએ કેવા જેવા કાળ છે ॥૩૧॥

મૂછ મરડે કાંડાં કરડે, વળી ભર્યા બરડે ભાથ છે ॥
કેક ભૂરા અતિ લંબુરા, પૂરા પાંચ તે હાથ છે ॥૩૨॥
ખડગ ખાંડાં હાથ પબેડાં, સમશેર સાંગ્ય કર ગ્રહી ॥
બંદુક બરછી ખરી ખરચી, અસુર ભૂર આવ્યા લઈ ॥૩૩॥
ડાઢાં મોટાં પહેરી લંગોટાં, ડોટું દિયે મારવા ॥
ચાર દશા આવ્યા ધશા, ઠાઉકો કર ઠારવા ॥૩૪॥
વડા વેરી લીધા ઘેરી, જમતા હતા જીવન વળી ॥
મોટી ડાઢી ખડગ કાઢી, મારવાને ત્રુટ્યા મળી ॥૩૫॥
વિપ્રે માંડ્યા વળી વારવા, પણ માને નહિ મદે ભર્યા ॥
કાઢી ખડગ કરમાં, હરિજન પર ઘાવ કર્યા ॥૩૬॥
હરિજન કહે હવે પાપીયો, ઉભા રહેજ્યો એહ પગે ॥
અમ પર તમે ઘાવ કીધા, અમે ન બોલ્યા ત્યાં લગે ॥૩૭॥
સિંહ સરીખા શોભતા, વળી યુદ્ધમાં જાણે ઘણું ॥
ધાયા ધણેણી મારવા, ખમે ખડગ કોણ ક્ષત્રીતણું ॥૩૮॥
ચાર પાડ્યા ચોકમાં, જે હતા અસુરમાં અધિપતિ ॥
બીજા ભણેણી ભાગિયા, ભાઈયો આપણી પણ આ ગતિ ॥૩૯॥
વણઠલ વેરાગા ફરતાં નાગાં, ભાગ્યા ભૂર ભૂલી દિશા ॥
રહેતાં મરડાતાં અતિ ઠરડાતાં, ખાસડાં ખાતાં ખૂબ ખસ્યા ॥૪૦॥
અતિ અસોયાં બહુ બફોયાં, કોઈ કોઈને ભેળું નઈ ॥
માર્યા માર્યા કહે મુખથી, એમ રિયોપિયો રહ્યું થઈ ॥૪૧॥
જાણીને મુક્યાં જીવતાં, બહુ લાગી મહારાજની બીક ॥
નહિ તો એકે એકને, કરવાં તે હતા ઠીક ॥૪૨॥
પછી આવ્યા પાછા વળી, કર્યા પ્રભુને પ્રણામ ॥
ત્યારે નાથ કહે આપણે, હવે રહેવું નહિ આ ઠામ ॥૪૩॥

હરિ હરિજન હેતુ સહુના, કલ્પવૃક્ષ સમ કહેવાય ॥
તેમાં જે જન જેવું ચિંતવે, તેને તે તેવું થાય ॥૪૪॥
નરતન ધરી નાથજી, વળી સૂર્યસમ શોભે ઘણું ॥
પણ પાપીને ન પડે પાધરું, નડે પાપ પોતાતણું ॥૪૫॥
એમ ભાર ઉતર્યો ભૂમિનો, વૈશાખ વદી ચતુર્દશી ॥
તેદિ પાપી મારિયા, જે આવ્યા'તા મારવા ધસી ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુરનો નાશ
કર્યો એ નામે સતાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૭॥

ચોપાઈ : પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ, જોઈ અસુર નરનો નાશ ॥
ગયા વેલાલ્ય સલકિ ગામ, પછી કચ્છમાં સધાવ્યા શ્યામ ॥૧॥
ત્યાંથી કાગળ મોકલ્યો નાથે, એવું શિદ કર્યું અમ સાથે ॥
અમારે તો નોતું કરવું એમ, તમારે પણ ઘટે એ કેમ ॥૨॥
એતો થયું છે અજાણ્ય માંઈ, તેનો ધોખો કરશોમા કાંઈ ॥
એતો કરાવનારા છે કોક, તેનો શીદને રાખવો શોક ॥૩॥
અમે તમે તો એક જ છીએ, ઘણું ઘણું શું મુખથી કહીએ ॥
અમે કરશું જગન ડભાણ, તિયાં આવજ્યો સર્વે સુજાણ ॥૪॥
થાશે તે અમે ચાકરી કરશું, તમે કરશોમા તમારું નરશું ॥
ત્યાંતો એકાએક હતા અમે, તેવા સમામાં આવિયા તમે ॥૫॥
એવો પત્ર લખ્યો અવિનાશે, આવ્યો અસુરાધીશને પાસે ॥
સામ દામ દંડ ભેદે ભર્યો, વાંચી કાગળ વિચાર કર્યો ॥૬॥
ન કરો નુગરાની યાં વાત, જેણે માર્યા સાધુ સાક્ષાત ॥
એમ સમજી મનમાં વિચારી, પછી બેસી રહ્યા જખમારી ॥૭॥

પછી શું શું કર્યું ભગવાને, કહું સાંભળજયો સહુ કાને ॥
આદર્યો છે ડભાણે જગન, આવ્યા ચૌદિશેથી હરિજન ॥૮॥
શાળ દાળ ને દળાવ્યાં ઘઉં, લીધાં ઘી ગોળ મિસરી બહુ ॥
છોયે રસના ભર્યા કોઠાર, તેનો કહેતાં તે ન આવે પાર ॥૯॥
પછી પોતે પધાર્યા મહારાજ, પૂરો કરવા જગન એ કાજ ॥
રહ્યા દન દોય એહ ઠામ, પછી ગયા ઘોડાસર ગામ ॥૧૦॥
ત્યાંથી નાથ ગયા હાથરોળી, ત્યાં તેડાવી સંતમંડળી ॥
આવ્યા ભીલ ને ભીલભૂપતિ, હાથ જોડીને કરી વિનતિ ॥૧૧॥
ભલે આવ્યા તમે ભગવાન, દીધાં અમને દર્શન દાન ॥
ઉભા આગળ જોડીને પાણ, અમે છીએ તમારા વેચાણ ॥૧૨॥
કાંઈક સોંપજ્યો અમને કાજ, એવું સુણીને બોલ્યા મહારાજ ॥
આવા સાધુ હોય નિરમાન, તેની રક્ષા કરવી નેદાન ॥૧૩॥
ડભાણમાંહિ થાશે જગન, તેમાં કરવા ઈચ્છે છે વિઘન ॥
મહામદે ભર્યા જે અભાગી, તેને કેમ ગમે આવા ત્યાગી ॥૧૪॥
માટે એનું કરો ઉપરાળું, થાય તો કરજ્યો રખવાળું ॥
ત્યારે બોલ્યો ભીલનો ભૂપતિ, એનો ભાર નથી મારે રતિ ॥૧૫॥
મર આવે પૃથ્વીપતિ રાય, માનું તરણા જેવો મનમાંય ॥
પણ માગું છું જોડી હું હાથ, મારે ઘેર પધારિયે નાથ ॥૧૬॥
પછી બેસાર્યા પાલખી પર, રાય તેડી ચાલ્યો નિજ ઘર ॥
બહુ હેતે કરી પધરાવ્યા, ભરી થાળ મોતિડે વધાવ્યા ॥૧૭॥
પછી સુરતથી સત્સંગી આવ્યા, પ્રભુ સારુ પોશાગ તે લાવ્યા ॥
શોભે સુરવાળ જામો જરી, શિર બાંધી છે પાઘ સોનેરી ॥૧૮॥
બાંધિ કમરે કસુંબિ શાલ, નિરખી જન થયાં છે નિહાલ ॥
ચમર છતર અબદાગરી, તે રહ્યા છે હરિ પર ધરી ॥૧૯॥

ધૂપ દીપ ઉતારી આરતિ, પછી કરજોડી કરી વિનતિ ॥
જોઈ રાજી થયો રણિયાત, પ્રભુ સાંભળજયો એક વાત ॥૨૦॥
અમ પર મહેર અતિ કીજે, આવું સહુને દર્શન દિજે ॥
પછી બેઠા પાલખીએ હરિ, દીધાં શહેરમાં દર્શન ફરિ ॥૨૧॥
નિરખી નાથને થયો સનાથ, સહુ કહે ધન્ય ધન્ય નાથ ॥
પછી પ્રભુ કહે સુણો રાજન, જાયે ડભાણે કરવા જગન ॥૨૨॥
સર્વે સજજ થાઓ તમે શૂર, જાવું જોશે આપણે જરૂર ॥
પછી રાજા કહે સુણો નાથ, કહોતો લાખ ભીલ લઉં સાથ ॥૨૩॥
ત્યારે બોલિયા એમ મહારાજ, નથી આપણે એવડું કાજ ॥
કાંઈ થોડા ઘણા લિયો સંગ, બીજા છે અમ સંગે તોરંગ ॥૨૪॥
સજજ થઈ ચાલ્યો ભીલરાજ, બેઠા પાલખી પર મહારાજ ॥
વાજે ઢોલ દદામા નિશાણ, શોભા બહુ શું કરું વખાણ ॥૨૫॥
આવ્યા ડભાણ ઢુંકડા જ્યારે, થયા ઘોડે અસવાર ત્યારે ॥
ઘોડો શોભે છે ઘણું રૂપાળો, માંડ્યો સાજ ઉપર્ય શોભાળો ॥૨૬॥
કોટે કોટિયું હૂલર હાર, પગે ઝાંઝરનો ઝમકાર ॥
ચાંદી ચોકડે મોવડે જડી, માથે કરી છે કલંગી ખડી ॥૨૭॥
શોભે તાવિથે ઘૂઘરિ સાર, કેડ્યે કનક ભૂષણની હાર ॥
કાઠું જિન કનકનું રાજે, દોય પેઘડે મોર બિરાજે ॥૨૮॥
અંગોઅંગ શોભા સઈ ભણું, શોભે ઘોડો ઘરેણામાં ઘણું ॥
સારાં શીલ સોયામણો લાગે, ચાલે ઘમકે ઘૂઘરિયો વાગે ॥૨૯॥
ધીરો ચાલે ને લીયે વારકી, ધ્રોડ્યે પહોંચાય નહિ કોઈ થકી ॥
એવે અશ્વે ચડ્યા મહારાજ, દેવા દાસને દર્શન કાજ ॥૩૦॥
લીધી સર્વે સંઘની સંભાળ, કરે ચોકી રૂડી રખવાળ ॥
પછી અશ્વ પરથી ઉતરી, બેઠા પાલખીએ પોત્યે હરિ ॥૩૧॥

ધીરે ધીરે દિયે છે દર્શન, ઘણું જન પર છે પ્રસન્ન ॥
પછી આવ્યા પાકશાળામાંય, ઘડી એક બેઠા પોત્યે ત્યાંય ॥૩૨॥
પુછી પાકની ખબર ખરી, કહ્યું મોદક મૂક્યા છે કરી ॥
પછી મોટો કરાવ્યો માળ, તિયાં બેઠા છે દીનદયાળ ॥૩૩॥
નિરખે નરનારી મળી વૃંદ, જેમ ચકોર ચિંતવે ચંદ ॥
એમ કરતાં વીતિ ગઈ રેણ, પહોર એક પોઢ્યા કમળનેણ ॥૩૪॥
પછી જાગ્યા પ્રાણ આધાર, તર્ત ઘોડે થયા અસવાર ॥
ફરી જોઈ છે સીમ સઘળી, પછી આવિયાં મંડપે વળી ॥૩૫॥
તિયાં બ્રાહ્મણ હતા હજાર, કરતા વેદનો મુખે ઉચ્ચાર ॥
ભણે મંત્ર ને આહૂતિ દીએ, વહે પરનાળાં અખંડ ઘીએ ॥૩૬॥
હોમે હવિષ્યાન્ન જવતલ, નિરદોષ જગન અવલ ॥
નાલિ કેલિ લવિંગ સોપારી, હોમે એલા સ્વાદી શાળ સારી ॥૩૭॥
બહુ વિધની લઈ સામગરી, હોમે છે વેદ વિધિએ કરી ॥
બેઠા પોત્યે તિયાં ઘડી ચાર, પછી આવ્યા પંગત્ય મોજાર ॥૩૮॥
બેઠી પંગત્ય બ્રાહ્મણ તણી, કોઈ થકી તે ન જાય ગણી ॥
જમે બ્રાહ્મણ ભાવ ભરીને, જુવે પોતે પંગત્ય ફરીને ॥૩૯॥
પછી જમીને ઉઠ્યા વિપર, ગયા દ્વિજ ઉતારા ઉપર ॥
એમ જમ્યા દન દશ સુધી, પછી આવી એકદિ કુબુદ્ધિ ॥૪૦॥
આવી અસુરે કર્યો પ્રવેશ, ત્યારે દ્વિજે આદર્યો છે દ્વેષ ॥
કહે કાંઇક કરો ઉપાય, શું વિચારી રહ્યા મનમાંય ॥૪૧॥
આતો પૂરો થયો તે જગન, તેમાં કાંઈ ન પડ્યું વિઘન ॥
સીધાં ખરચ્યામાં ન રાખી ખામી, કરીએ વિઘ્ન તો આપણે વામી ॥૪૨॥
પહેલાં આપણાં મનુષ્ય જમાડો, બીજાં કળે કરીને ખમાડો ॥
પછી કરીએ કતોહલ ભારી, પડશે ભંગાણ થાશે ખુવારી ॥૪૩॥

પછી કોણ કેને ઓળખે છે, ઘણા વિપ્ર આપણી પખે છે ॥
લોટ લાડવા લુંટી જ લેશું, બીજા તળાવમાં નાખી દેશું ॥૪૪॥
ગોળ ઘી કુડલા લેશું હાથે, જાશું અંધારે ઉપાડી માથે ॥
એક એક લઈ જાશું મોટલી, જમશું ઘી ગોળ ને રોટલી ॥૪૫॥
એમ પરિયાણીયા વળી વામી, તે તો જાણે છે અંતરજામી ॥
જોજ્યો જીવતણી અવળાઈ, કેવું વિચારિયું ખાઈ ખાઈ ॥૪૬॥
એવું જાણીને હસિયા હરિ, પછી જીવને જુગતિ કરી ॥
આવ્યા પાકશાળાને મોજાર, કરી કળ કાઢ્યા વામી બાર ॥૪૭॥
આડા ઉભા રાખ્યા આણી પાળા, હાથ્ય કરી લીધી પાકશાળા ॥
દઈ ડારો હાથ લીધી અસિ, ડરી દુષ્ટ ઉભા દૂર ખસી ॥૪૮॥
કરવું હતું અવળું અપાર, હોંશ રહી તે હૈયા મોઝાર ॥
બેઠા હાથ ઘસી પછી હેઠા, બહુ સમર્થ શ્રીહરિ દીઠા ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ડભાણમાં યજ્ઞનો આરંભ કર્યો એ નામે અઠ્ઠાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૫૮॥

સામેરી : વળતા તે વિપ્ર બોલિયા, મહારાજ શું કહો છો તમે ॥
જેમ આપો આગન્યા, તેમ સહુ કરીએ અમે ॥૧॥
મહારાજ કહે એક તમે, એક અમારો તમ સાથ ॥
તમે લેજ્યો લાડવા, એ લેશે જેષ્ટિકા હાથ ॥૨॥
પીરશે પોતાનાં પારકાં, જો કરશો જરાય ॥
તો તમને એ તાડશે, તેની રાવ રોષ ન કાંય ॥૩॥
પછી ભર્યાં મોદકનાં ગાડલાં, તેણે જુતા જોદ્ધ જુવાણ ॥
પાક ફરે પંગત્યમાં, એમ જમાડે જીવનપ્રાણ ॥૪॥

તોય બ્રાહ્મણ ભુંડાઈ ન તજે, લઈ બેઠા એક એક લાકડી ॥
તૈયે મહારાજ કહે કાઠિયો, તમે આવો સહુ ઘોડે ચડી ॥૫॥
લેવરાવી સહુને લાઠિયો, કાઠી આવિયા ઘોડે ચડી ॥
વિના ગોળીએ વછોડિયું, ત્યાં બંધુકો બહુ પડી ॥૬॥
ભાંગી ભડાકે કોઠિયું, સુંદર દાળની સોળ ॥
જાણે દુષ્ટ વિઘ્ન પાડશું, સામું પડ્યા પોતાને રોળ ॥૭॥
ખોટે ડારે ડરાવિયા, કહે ઉઠશો જમતાં કોય ॥
જરુર તેને મારશું, તમે ઉઠજ્યો એવું જોય ॥૮॥
જુક્તિ કરીને જમાડિયા, નવ્ય પડવા દીધું વિઘ્ન ॥
એમ રૂડી રીતશું, મહારાજે કરાવ્યો જગન ॥૯॥
પછી દિવસ વળતે, તેડ્યા પુરાણી પંડિત ॥
કરી ચરચા ચોકમાં, ત્યાં થઈ પોતાની જીત ॥૧૦॥
લાખો લોક ભેળાં થયા, નિરખવા નયણે નાથ ॥
તેમાં નર તસકરા, આવ્યા'તા નાખવા હાથ ॥૧૧॥
જોયો સર્વે સંઘને, બહુ ખબડદાર દીઠા ખરા ॥
પછી અશ્વ ઉપર્યે, આવી તાકિયા તસકરા ॥૧૨॥
ત્રણ દિવસના ભૂખ્યા તરસ્યા, નયણે નિદ્રા નવ્ય કરી ॥
આવીને જુવે અશ્વને, ત્યાં ઘોડે ઘોડે દીઠા હરિ ॥૧૩॥
પછી પ્રભુને પાયે લાગ્યા, કહે દયા કરજ્યો દયાળ ॥
જ્યાંથી ગુના છૂટિયે, ત્યાં કર્યા ગુના કૃપાળ ॥૧૪॥
પછી સત્સંગી થઈ, વળી ગયા પોતાને ઘેર ॥
એમ પોતે અનેક રીતે, કરી તે લીલા લેર ॥૧૫॥
દાસનાં દુઃખ કાપવા, આપવા દર્શન દાન ॥
હરે ફરે હરિ સંઘમાં, વળી બેસે મેડે ભગવાન ॥૧૬॥

મેડા ઉપર મહા પ્રભુ, પળ મેલીને પોઢ્યા ઘડી ॥
અજાણે એક જન આવ્યો, મનફર મેડે ચડી ॥૧૭॥
ઝબકી જીવન જાગિયા, વળી અચાનક ઉઠયા હરિ ॥
કોણ હતું અમ પાસળે, એમ કહીને રીશ કરી ॥૧૮॥
પહેર્યાં હતાં બહુ પેર્યનાં, વળી ઘરેણાં ઘણાં ઘણાં ॥
અંગોઅંગ ઓપતાં, સુંદર તે સુવર્ણ તણાં ॥૧૯॥
વેઢ વીંટી ને કનક કડાં, પોંચી અંગોઠી ઓપતિ ॥
બાજુ કાજુ બેરખા વળી, શોભે કાને કુંડળ અતિ ॥૨૦॥
કંઠે હાર તે હેમના, હુલર હીરા સાંકળી ॥
અંગોઅંગ આભૂષણ પહેરી, પોઢ્યા'તા પોતે વળી ॥૨૧॥
એવા સમામાં ઉઠાડિયા, વળી જાલમ નરે જગદીશ ॥
તે સારુ સહુ ઉપરે, મહારાજે કરી રીશ ॥૨૨॥
પછી આભૂષણ ઉતારિયાં, અને ફેકિયાં ફરતાં વળી ॥
અંબર એક અંગે રાખ્યું, બીજાં મેલિયાં સર્વે મળી ॥૨૩॥
કેણે ન જવાય પાસળે, વળી બીક લાગે સહુને ॥
જોઈ જીવન રૂઠડા, વળી દુઃખ થયું બહુને ॥૨૪॥
પછી ભાઈ રામદાસજી, ધીરે ધીરે પાસે ગયા ॥
મહારાજ વસ્ત્ર ઓઢિયે, અમ ઉપર કરી દયા ॥૨૫॥
પછી વસ્ત્ર પહેરિયાં, હસી પ્રભુજી બોલ્યા વળી ॥
હતી ઉદાસી અતિ ઘણી, પણ હવે તો સર્વે ટળી ॥૨૬॥
પછી વિપ્ર તેડાવિયા, તમે કરો શીઘ્ર રસોઈ ॥
લાખો માણસ જમશે, વળી કેમ રહ્યા છો સોઈ ॥૨૭॥

બ્રાહ્મણ ભેળાણા ઉંઘમાં, સુતા તે સદને સંતાય ॥
તે એકો એકને ઉઠાડિયા, પ્રભુ પોતે ઝાલી બાંય ॥૨૮॥
પછી મનમાન્યા મોદક કરી, જમે વાડવ જુથનાં જુથ ॥
પાર ન આવે પંગત્યનો, વળી મળ્યા વિપ્ર વરુથ ॥૨૯॥
આપે સીધાં અતિ ઘણાં, માગે સાઠય ત્યાં શત પાંચ ॥
કોઈ રીતે સરાજામની, વળી આવે નહિ લેશ આંચ ॥૩૦॥
જેજેકાર તે થઈ રહ્યો, આપે અન્ન તે અતિ ઘણું ॥
ભેટ્ય બાંધી બ્રાહ્મણે, જે જમિયે તે આપણું ॥૩૧॥
પછી થઈ પૂર્ણાહુતિ, યજ્ઞ નિર્વિઘ્ન થયો ॥
વંકા શિર ડંકા દઈ, પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવિયો ॥૩૨॥
પછી વિદ્યા જોઈ વિપ્રની, દીધાં દાન દક્ષિણા ઘણી ॥
રાજી કરી વળી વાડવા, વળાવિયા ભુવન ભણી ॥૩૩॥
વળી ખરચતાં ખૂટ્યા નહિ, વધ્યા લાડવા લાખું સહી ॥
ગોળ ઘી ને દાળ રસાળ, વળી પિષ્ટનો પાર નહિ ॥૩૪॥
પછી પૂછયું નાથને, આ મોદકનું કેમ કરીએ ॥
આપો ઘરોઘર ગામમાં, એમ હુકમ કીધો હરિએ ॥૩૫॥
પછી માંડ્યા આપવા, ભરી ભરી મોદક ટોપલા ॥
આલતાં ખૂટ્યા નહિ, પોતા લાડવા અતિ ભલા ॥૩૬॥
વહેંચતા વધી પડ્યા, તે નાખ્યા જળમાં જંતુને ॥
મહારાજે આપી આગન્યા, વળી સાજા માંદા સંતને ॥૩૭॥
પછી સંઘ સર્વેને શીખ આપી, જાઓ સહુ સહુને ઘેર ॥
પંચ વરતને પાળજ્યો, પ્રભુ ભજજ્યો રૂડી પેર ॥૩૮॥

પછી પોત્યે પધારિયા, કરી તે જયજયકાર ॥
કરી લીલા ડભાણમાં, અલબેલે અપરમપાર ॥૩૯॥
પોત્યે યજ્ઞ પૂરો કર્યો, પોષ સુદિ પુન્યમ તિથિ ॥
તેદિ યજ્ઞ પૂરો થયો, કહ્યો યથાયોગ્ય કાંઈક કથી ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ડભાણમાં યજ્ઞની સમાપ્તિ કરી એ નામે ઓગણસાઠયમું પ્રકરણમ્ ॥૫૯॥

ચોપાઈ : એમ યજ્ઞ કરી જદુનાથ, ચાલ્યા શ્યામળો સખાને સાથ ॥
રહ્યા જેતલપુરમાં જઈ, સંઘ સરવે સંઘાથે લઈ ॥૧॥
ત્યાંથી સંઘને શીખજ કરી, પોતે ચાલ્યા પશ્ચિમ દેશે હરિ ॥
સારોપહેરી સુંદર સુરવાળ, ઝગે જરકશી જામો વિશાળ ॥૨॥
માથે બાંધી છે પાઘ સોનેરી, કમર કશી કેસર રેંટા કેરી ॥
બાજુ કાજુ કુંડળ રૂપાળાં, હાથે હેમકડાં બે વળાળાં ॥૩॥
હૈયે હાર અપાર શોભાળા, ઉર ઉતરી મોતીની માળા ॥
કોટે કનકની કંઠી શોભે, શીશે શિરપેચ જોઈ મન લોભે ॥૪॥
ચડ્યા ઘણા મૂલે હરિ ઘોડે, બીજા સખા અસવાર જોડે ॥
ચાલ્યા વાટમાં એવા ને એવા, સર્વે જનને દર્શન દેવા ॥૫॥
જેજે વાટમાં આવિયાં ગામ, તેણે નિરખ્યા સુંદર શ્યામ ॥
દેતા દર્શન દીનદયાળ, આવ્યા પ્રભુજી દેશ પંચાળ ॥૬॥
સુંદર ગામ સારંગપુર નામ, તિયાં પધાર્યા સુંદર શ્યામ ॥
રૂડા ભક્ત જીવો ને રાઠોડ, આવ્યા હરિ કરી તિયાં ધ્રોડ ॥૭॥
રહી રાત્ય એક તિયાં રાજ, આવ્યા કારિયાણી મહારાજ ॥
તિયાં ભક્ત વસે એક માંચો, નહિ તે કોઈ નિયમમાં કાચો ॥૮॥

નિરલોભી ને અતિ નિષ્કામી, તેને ઘેર પધારિયા સ્વામી ॥
તિયાં રહ્યા હરિ એક દન, પછી આવ્યા ગઢડે જીવન ॥૯॥
ભક્ત સભાગી એભલ જિયાં, રહ્યા કાંઈક કૃપાળુ તિયાં ॥
પછી ત્યાંથી સધાવિયા શ્યામ, આવ્યા નાથ કરિયાણે ગામ ॥૧૦॥
તિયાં રહ્યા રાત્ય એક હરિ, આવ્યા રાયપર કૃપા કરી ॥
સખા સરવે છે શ્યામ સાથ, આવ્યા કોટડે બંધિયે નાથ ॥૧૧॥
ગયા ગોંડળ ને જેતપર, આવ્યા ધોરાજી શ્યામ સુંદર ॥
જઈ જમના વડે જગદીશ, ત્યાંથી પાછો કર્યો પરવેશ ॥૧૨॥
આવ્યા દુધીવદર કંડોરડે, ત્યાંથી પધારિયા કાલાવડે ॥
ભક્ત જાદવજીને ભુવન, રહ્યા રાત્ય ત્યાં પ્રાણજીવન ॥૧૩॥
ત્યાંથી સખાને શીખ જ દઈ, પોતે ચાલ્યા સેવક બે લઈ ॥
ત્યાંથી મોડે ગયા કરી મહેર, ભક્ત રણમલજીને ઘેર ॥૧૪॥
પછી આવ્યા અલૈયે જીવન, ભક્ત નારાયણને ભવન ॥
ત્યાંથી ગયા છે ભાદરે ગામ, ભક્ત ડોસો જ્યાં રતનો રામ ॥૧૫॥
રહ્યા રાત્ય કરી હરિ મહેર, વસતા વશરામને ઘેર ॥
પછી ત્યાંથી કર્યો પરવેશ, ગયા જોડિયેથી કચ્છ દેશ ॥૧૬॥
આવી અંજારમાં રાત્ય રહ્યા, ત્યાંથી વાલો ધમડકે ગયા ॥
ભક્ત રામસિંઘ રાયધણે, કરી સેવા ભરી ભાવે ઘણે ॥૧૭॥
તિયાં રહ્યા દન દોયચાર, પછી ભુજ પધાર્યા મોરાર ॥
દઈ જનને દર્શન દાન, તિયાં રહ્યા પોતે ભગવાન ॥૧૮॥
કર્યો હુતાશનીનો સમૈયો, આપ્યો આનંદ ન જાય કહિયો ॥
અતિ ઉડાડે રંગ ગુલાલ, કર્યો અલબેલે અલૌકિક ખ્યાલ ॥૧૯॥
લીધો લાવો નાથ સાથ જને, ફાગણ સુદી પુન્યમને દને ॥
તેદિ ભુજમાં ઉત્સવ કર્યો, સર્વે જને મને મોદ ભર્યો ॥૨૦॥

કરી અલબેલે લીલા લેર, ગંગારામ હીરજીને ઘેર ॥
દઈ સુંદરને સુખ શ્યામ, ત્યાંથી ગયા માનકુવે ગામ ॥૨૧॥
તિયાં ભક્ત અદોભાઈ નામ, વળી તેજો કેશવ ને શ્યામ ॥
તેને દીધાં છે દર્શન દાન, ત્યાંથી તેરે ગયા ભગવાન ॥૨૨॥
તિયાં તેડાવિયા સર્વે સંત, દીધાં દર્શન સુખ અત્યંત ॥
ત્યાંથી આવ્યા કાળે તળાવ, જોઈ ભક્ત ભીમજીનો ભાવ ॥૨૩॥
રહ્યા દિન દોચારેક ત્યાંઈ, પછી ફરી આવ્યા તેરામાંઈ ॥
ભક્ત નાગજી સંઘજી સુતાર, તિયાં આવ્યા મુનિ ને મોરાર ॥૨૪॥
કરી રસોઈ જમાડયા સંત, જમ્યા સંત ભેળા ભગવંત ॥
પછી બોલિયા સુંદર શ્યામ, ભરી લિયોને જળનાં ઠામ ॥૨૫॥
એમ કહીને સંત ચલાવ્યા, વાલો પોતે વળાવવા આવ્યા ॥
પછી મળ્યા સહુને મહારાજ, તમે રાજી રહેજ્યો મુનિરાજ ॥૨૬॥
એમ કહીને શીખ જ દીધી, પોતે વાટ માંડવીની લીધી ॥
તિયાં ભક્ત મેઘો વશરામ, ટોપણ દેવશી સુંદર નામ ॥૨૭॥
તેને દઈ દરશન નાથ, સર્વે જનને કર્યા સનાથ ॥
ત્યાંથી નાથ બેઠા છે નાવડે, આવ્યા ભાદરે અલૈયે મોડે ॥૨૮॥
કરી કંડોરડાની ચોરાશી, આવ્યા ધોરાજીયે અવિનાશી ॥
રહે ભાડેર પાતલભાઈ, રહ્યા એક દિન પ્રભુ ત્યાંઈ ॥૨૯॥
મેઘપુર આવ્યા કરી મહેર, સોની નારાયણ ભક્તને ઘેર ॥
ત્યાંથી પ્રભુ આવ્યા પિપલાણે, રાખ્યા હરિને જન કલ્યાણે ॥૩૦॥
પછી આવ્યા આખે અલબેલો, દવે નારાયણ ઘેર છબિલો ॥
ત્યાંથી આવ્યા વાલો અગત્રાઈ, જિયાં વસે છે પર્વતભાઈ ॥૩૧॥
તિયાં રહ્યા હરિ બહુ દિન, તેડાવિયા તિયાં હરિજન ॥
કરવા ઉત્સવ અષ્ટમી કેરો, હૈયામાંહિ છે હર્ષ ઘણેરો ॥૩૨॥

તિયાં મોટો મંડપ કરાવ્યો, માંહિ મેડો કર્યો મન ભાવ્યો ॥
તિયાં બેઠા વાલો વનમાળી, સુંદર મૂરતિ રૂડી રૂપાળી ॥૩૩॥
જોઈ જનને સમાધિ થાય, કરે લીલા નાવા નિત્ય જાય ॥
પછી દ્વિજ ધનહીન જોઈ, તેના સુતને આપી જનોઈ ॥૩૪॥
ફર્યા ફુલેકે ગામમાં નાથ, અંસે અસિ શ્રીફળ લઈ હાથ ॥
પછી આવ્યો અષ્ટમીનો દન, બહુ ગુલાલ લાવિયા જન ॥૩૫॥
ભરે મૂઠી હેતે હરિ હાથે, નાખે નાથ નિજજન માથે ॥
થયાં રંગે રાતા સહુ જન, પાડે તાળી કરે કીરતન ॥૩૬॥
એમ સારો ઉત્સવ કર્યો શ્યામે, અલબેલે અગત્રાઈ ગામે ॥
આપ્યો આનંદ જનને જીવને, શ્રાવણ વદી અષ્ટમીને દને ॥૩૭॥
તેદિ લીલા કરી અગત્રાયે, કરાવી આંબે પર્વતભાયે ॥
પછી પધારિયા ગઢજુને, સાથે લીધો છે સંઘ સહુને ॥૩૮॥
સંઘ દેખી દુષ્ટ દાજીયા, પછી રાજા પાસે રાવે ગિયા ॥
લેશે સાહેબ શહેર તમારું, એનું માણસ ઉતારો બારું ॥૩૯॥
તૈયે રાજા કહે સુણો તમે, એનું દીધું કરું રાજ્ય અમે ॥
એહ લેશે તો સુખેથી લિયો, એને ગામમાં આવવા દિયો ॥૪૦॥
પછી શહેરમાં શ્યામ પધાર્યા, નિજજનને મોદ વધાર્યા ॥
પોતે દિવસ એક ત્યાં રહ્યા, પછી નાવા દામોદર ગયા ॥૪૧॥
નાઈ નિસર્યા મોહનલાલ, ચર્ચ્યું ચંદન વિપરે ભાલ ॥
તેને દીધી છે દક્ષિણા બોળી, આપી મહોર નાથે અણતોળી ॥૪૨॥
પછી આવિયા શહેરમાં શ્યામ, ત્યાં વાલે કર્યો વિશ્રામ ॥
ત્યાંથી ચાલિયા શ્યામ સુંદર, આવ્યા નરસી મેતાને મંદિર ॥૪૩॥
તિયાં બેસિયા ઘડી બે ચાર, પછી આવિયા છે પુર બહાર ॥
સર્વે સંઘ સંગે લઈ શ્યામ, પછી આવિયા ફણેણી ગામ ॥૪૪॥

તિયાં સર્વેને શીખ જ દીધી, એવી લીળા અલબેલે કીધી ॥
સર્વે જનને સુખિયા કરી, પોતે પધાર્યા પાંચાળે હરિ ॥૪૫॥
બહુ બહુ લીલા કરે લાલ, જોઈ જનને થાય નિહાલ ॥
જે કોઈ યોગીના ધ્યાનમાં નાવે, તે અલબેલો લાડ લડાવે ॥૪૬॥
કરે લીલા અતિશે અપાર, કહેતાં કોણ પામે તેનો પાર ॥
જેમ સભર ભર્યો મેરાણ, પીવે પંખી તે ચાંચ પ્રમાણ ॥૪૭॥
તેમ અતિ અગાધ મહારાજ, કોણ કળે તોલે કવિરાજ ॥
પણ જે પીએ તે સુખી થાય, નિશ્ચે નિષ્કુળાનંદ એમ ગાય ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સાઠયમું
પ્રકરણમ્ ॥૬૦॥

ચોપાઈ : પછી પધાર્યા દેશ પંચાળ રે, જિયાં વસે દાસ દયાળ રે ॥
સર્વે સંસારનાં સુખ ત્યાગી રે, એક પ્રભુપદ અનુરાગી રે ॥૧॥
પંચ વિષયથી પ્રીત ઉતારીરે, પંચવ્રત પ્રેમે રહ્યાં ધારી રે ॥
દીધાં દેહતણાં સુખ નાખી રે, રહ્યાં અંતરે પ્રભુને રાખી રે ॥૨॥
એવાં જન જક્તથી ઉદાસી રે, તિયાં આવ્યા આપે અવિનાશી રે ॥
જોઈ જનનાં હૈયાનું હેત રે, આવ્યા પ્રભુજી સખા સમેત રે ॥૩॥
તેને દીધાં છે દર્શન દાન રે, બહુ ભાવે કરી ભગવાન રે ॥
અંધ અપંગ બૂઢા ને બાળ રે, અસમર્થ અબળા લાજાળ રે ॥૪॥
તેને દયા કરી હરિ આપ રે, દીધાં દર્શન ટાળિયા તાપ રે ॥
પછી જને પૂછયા સમાચાર રે, કહ્યા હરિએ કરી વિસ્તાર રે ॥૫॥
જેજે પૂછતા ગયા છે જન રે, તેતે કહેતા ગયા છે જીવન રે ॥
પછી પૂછી જગતની વાત રે, કહી રાજી થઈ રળિયાત રે ॥૬॥

જેને નોતું અવાણું જગને રે, તે પણ મગન થયા સુણી મને રે ॥
કહે ધન્ય ધન્ય મહારાજ રે, એવો જગન થાય કોણે આજ રે ॥૭॥
બીજા ખર્ચે બહુ બહુ ધન રે, પણ ન થાય નિરવિઘન રે ॥
કૈક જનતણા જીવ જાય રે, એવું સુણ્યું છે જગનમાંય રે ॥૮॥
લુટે ચોર કે ખરચી ખૂટે રે, થાય ફજેતિ શકોરાં ફૂટે રે ॥
તેતો તમે કર્યો નિર્વિઘન રે, જગજીવન પ્રભુ જગન રે ॥૯॥
કહે નાથ એનો શ્યો વિચાર રે, એવા કરીએ જગન અપાર રે ॥
કહો તો કરીએ વર્ષો વરસ રે, એકએકથી બીજો સરસ રે ॥૧૦॥
એમ કહી કર્યું પરિયાણ રે, તેડ્યા સંત સમીપે સુજાણ રે ॥
મુક્તાનંદ ને મોટેરા ભાઈ રે, બ્રહ્માનંદ નિત્યાનંદ ત્યાંઈ રે ॥૧૧॥
કહે નાથ સુણો સંત મળી રે, કરીએ વિષ્ણુયજ્ઞ એક વળી રે ॥
જુઓ ગુર્જરખંડ વિચારી રે, કોણ ઠેકાણે જાયગા સારી રે ॥૧૨॥
બોલ્યા સંત સાંભળજ્યો શ્યામ રે, જજ્ઞ જેવું જેતલપુર ગામ રે ॥
તિયાં સુંદર કોટ તળાવ રે, વળી ગામમાં છે ઘણો ભાવ રે ॥૧૩॥
ત્યારે બોલ્યા સુંદર શ્યામ રે, એતો અમને ન ગમ્યું ગામ રે ॥
એનો ધણી ભર્યો ધર્મદ્વેષે રે, તેતો યજ્ઞ કરવા કેમ દેશે રે ॥૧૪॥
મોર્ય ભેળા થયા'તા બ્રાહ્મણ રે, તેને પૂછ્યું હતું અમે પ્રશ્ન રે ॥
દ્વિજ ક્ષત્રી વૈશ્ય શૂદ્ર વળી રે, કહ્યું કેમ પૂજે માતા મળી રે ॥૧૫॥
ચારે વર્ણની એક છે રીત રે, કહો કાંઈ છે એહમાં વીગત્ય રે ॥
તૈયે બોલિયા શાસ્ત્રી સુજાણ રે, સાંભળો કહું શ્રુતિપ્રમાણ રે ॥૧૬॥
દ્વિજ ક્ષત્રી વૈશ્ય જે કહેવાય રે, તેણે મદ્યમાંસે ન પૂજાયરે ॥
બીજા હોય જેજે શૂદ્ર વર્ણ રે, તેનાં વેદથી બારાં આચર્ણ રે ॥૧૭॥
ત્યારે કહ્યું મેં સાંભળી લહીએ રે, બીજા કરે તેને કેવા કહીએ રે ॥
ત્યારે શાસ્ત્રી કહે એ મલેછ રે, પાપી ઢેઢ ભંગિયાથી નીચ રે ॥૧૮॥

ત્યારે મેં કહ્યું સર્વે સાંભળજ્યો રે, એવા હો તે એમાં જઈ ભળજ્યો રે ॥
તે દિવસના દાજ્યા છે વામી રે, વાત મેલી છે રાજાને ભામી રે ॥૧૯॥
માટે જરુર કરશે વિઘન રે, તિયાં પૂરો નહિ થાય જગન રે ॥
ત્યારે સંત કહે જમશે બ્રાહ્મણો રે, કેમ નાખશે નિજ ભાણે પાણો રે ॥૨૦॥
ત્યારે કહે મહારાજ સારું રે, કરો મનમાને જ્યાં તમારું રે ॥
પછી જેતલપુરનું ઠેરાવી રે, કરી સામગ્રી સરવે આવી રે ॥૨૧॥
લીધાં ઘી ગોળ ને ઘઉં ઘણાં રે, કર્યા ગંજ શાળ દાળતણા રે ॥
કોઈ વાતની ન રાખી ખામી રે, ત્યાં તો પધારિયા પોતે સ્વામી રે ॥૨૨॥
આવ્યા સંઘાથે સંઘને લઈ રે, તેડ્યા વણતેડ્યા આવ્યા કંઈ રે ॥
આવ્યા તેડાવ્યા સરવે સંત રે, આવ્યા સંઘ નાવે તેનો અંત રે ॥૨૩॥
દિયે દર્શન પ્રસન્ન હોઈ રે, લિયે જન સુખ મુખ જોઈ રે ॥
પછી બોલિયા જગજીવન રે, દ્રષ્ણ પ્રષ્ણ એ મોટો જગન રે ॥૨૪॥
બીજું યજ્ઞ આ થાય ન થાય રે, તેનું નથી અમારે જો કાંય રે ॥
એમ કહી જણાવે જનને રે, દિયે રાત્ય દિવસ દ્રષ્ણને રે ॥૨૫॥
પૂજે જન જીવનને મળી રે, લાવે પૂજા વિધ્યે વિધ્યે વળી રે ॥
ચર્ચિ ચંદન હાર પહેરાવે રે, ગુંથિ ગજરા તોરા ધરાવે રે ॥૨૬॥
કરે પુષ્પનાં કંકણ કાજુ રે, બાંધે બેરખા સુંદર બાજુ રે ॥
કરે ફુલનો ફેંટો પછેડી રે, વળી જમાડે ઉતારે તેડી રે ॥૨૭॥
દિયે દર્શન એવાના એવા રે, જગજીવન છે જોયા જેવા રે ॥
એમ કરે છે લીલા અપાર રે, નિરખી સુખ લિયે નરનાર રે ॥૨૮॥
એવું દેખીને દાજિયા વામી રે, કહ્યું નરેશને શીશ નામી રે ॥
કહે સાંભળો શ્રવણે રાજન રે, જે સારુ કરે છે સ્વામી જગન રે ॥૨૯॥

જે દિનો એ જગન થાય છે રે, તે દિનો રાજ તેજ જાય છે રે ॥
એને જજ્ઞે મૂઓ તાત તારો રે, હવે આવ્યો છે તમારો વારો રે ॥૩૦॥
માટે જીવવું હોયે રાજન રે, તો ન કરવા દિયો જગન રે ॥
સુણી આવી નરેશને આંધિ રે, કહે જાઓ લાવો એને બાંધી રે ॥૩૧॥
એમ કર્યું પરિયાણ ત્યાંઈ રે, જાણ્યું અંતરજામીએ આંઈ રે ॥
જોયું વિચારી કરશે વિઘન રે, અમે રહેશું તો પિડાશે જન રે ॥૩૨॥
પછી પ્રભુજી ચડિયા ઘોડે રે, લઈ સંઘને ગયા ચરોડે રે ॥
પછી કેડયે આવી કટકાઈ રે, આવ્યા ભગવા કરવા ભૂંડાઈ રે ॥૩૩॥
તેણે સ્વામી સધાવ્યા સાંભળી રે, ગયા ધૂળ ફાંકતા તે વળી રે ॥
પછી સાંજે આવ્યા પોતે નાથ રે, અસિ કસેલ સખા છે સાથે રે ॥૩૪॥
સંતો તમારી રક્ષાને કાજ રે, સખે ધાર્યા છે આયુધ આજ રે ॥
હવે અમે તો જાશું ડભાણ રે, તમે રહેજ્યો યાં સંત સુજાણ રે ॥૩૫॥
પછી પધારિયા પોતે શ્યામ રે, સખા લઈને ડભાણ ગામ રે ॥
તિયાં જઈને હતું જે સિધું રે, તે તો સરવે મગાવી લીધું રે ॥૩૬॥
તેણે જમાડિયા જન બહુ રે, વર્ણ અઢાર ને વળી મઉ રે ॥
આપ્યાં જમાડી વળી વસન રે, એમ કીધો છે નાથે જગન રે ॥૩૭॥
આવ્યા ભગવા કહે ભૂલ્યા અમે રે, અતિ સમર્થ છો સ્વામી તમે રે ॥
અમે અમારું અવળું કીધું રે, અર્થ વિના અપરાધ લીધું રે ॥૩૮॥
ત્યારે મહારાજ કહે નથી કાંઈ રે, જાઓ જમો જેતલપુરમાંઈ રે ॥
પછી જમાડી જોગીની ઝુંડું રે, કર્યું વામીએ વામીનું ભુંડું રે ॥૩૯॥
કરવા હતા જગન હંમેશ રે, ન કરવા દીધા તે નરેશ રે ॥
તે તો કહ્યું હતું પોતે પહેલું રે, થયું તેમનું તેમજ છેલું રે ॥૪૦॥

એમ જગન થયો એ જાણો રે, મહા સુદી પંચમી પ્રમાણો રે ॥
જોઈ રાજી થયા હરિજન રે, દુઃખ પામિયા પાપીયા મન રે ॥૪૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે
શ્રીહરિ પાંચાળથી જેતલપુર પધારી યજ્ઞ કર્યો એ નામે
એકસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૬૧॥

ચોપાઈ : પોતે દયાળુ હતા ડભાણ, સુંદરવર શ્યામ સુજાણ ॥
ત્યાંથી ચાલિયા અંતરજામી, આવ્યા બુધેજમાં બહુનામી ॥૧॥
હરિભક્ત તિયાં હઠિભાઈ, રહ્યા રાત્ય તિયાં સુખદાઈ ॥
ત્યાંથી આવ્યા પચ્છમે મહારાજ, જિયાં ભક્ત ઓધવ જેરાજ ॥૨॥
રહી રાત્ય એક તેને ઘેર, ત્યાંથી વાલો આવ્યા છે ઝિંઝર ॥
સંગે ભક્ત હતો મેર જેઠો, અતિ વૃદ્ધ અંગે વળી દીઠો ॥૩॥
તેને પહેરાવ્યો સુંદર સ્વાંગ, જામો જરીને સોનેરી પાગ ॥
રહી રાત્ય ને ચાલ્યા દયાળુ, આવ્યા કુંડળમાંહિ કૃપાળુ ॥૪॥
મોટા ભક્ત મામૈયો ને રામ, તેને ઘેર રહ્યા જુગ જામ ॥
તિયાંથી સારંગપુર આવિયા, દિન ત્રણ સુધી તિયાં રહ્યા ॥૫॥
પછી આવ્યા નાગડકે નાથ, સર્વે સખા છે પોતાને સાથ ॥
તિયાં ભક્ત સુરો સત્સંગી, હરિભક્ત જક્તથી અસંગી ॥૬॥
તેને ઘેર ગિરધર ગયા, દિન ચાર સુધી તિયાં રહ્યા ॥
અતિ હેતે જમાડ્યા જીવન, પ્રભુ જન પર છે પ્રસન્ન ॥૭॥
દેવા દર્શન જન મન ભાવ્યાં, સુંદર વસ્ત્ર શ્યામળે મગાવ્યાં ॥
વાલે પહેર્યો સોનેરી સુવાગ, જેણે જોયા તેનાં મોટાં ભાગ્ય ॥૮॥

પછી ત્યાંથી શ્યામળો સધાવ્યા, પોતે નાથ પીપરડીએ આવ્યા ॥
તિયાં ભક્ત પવિત્ર જે પીઠો, તેને ઘેર રહ્યા માવ મીઠો ॥૯॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદર શ્યામ, ગયા ભક્ત માતરાને ગામ ॥
ત્યાંથી ભોંયરે ભોજન કીધું, ભક્ત નાજાને દર્શન દીધું ॥૧૦॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા ગોખલાણે, જાગ્યા ભાગ્ય ભક્ત જીવો જાણે ॥
ત્યાંથી ચાલિયા પૂરણકામ, આવ્યા કૃપાળુ કરિયાણે ગામ ॥૧૧॥
તિયાં રહ્યા રાજી થઈ બહુ, આવ્યા દાસ દરશને સહુ ॥
એમ કરતાં હુતાશની આવી, કરી લીળા લાલે મન ભાવી ॥૧૨॥
તિયાં ઉડાડ્યો વાલે ગુલાલ, સર્વે સખા કર્યા રંગે લાલ ॥
વળી કરે ધૂન્ય તાળી વાજે, લોક લાજવાળાં જોઈ લાજે ॥૧૩॥
કરી ઉત્સવ ને પછી માવ, આપ્યો અલૈયાને શિરપાવ ॥
કહ્યું રાખજ્યો આવો જ વેશ, ફરી આવજ્યો વાળાક દેશ ॥૧૪॥
સખા સંગે લઈ દશ વીશ, કરજ્યો પ્રભુની વાતો હંમેશ ॥
એને એટલી આગન્યા કરી, પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ ॥૧૫॥
વસે કોટડે પ્રેમ પુતળી, તેને ઘેર ગયા વાલો વળી ॥
ત્યાંથી પધાર્યા નડાલે ગામ, જિયાં ભક્ત ગંગેવ ને રામ ॥૧૬॥
તિયાં જમાડ્યા લખમણે રાજ, પછી બંધીયે ગયા મહારાજ ॥
રાત્ય શેઠ જુઠા ઘેર રહ્યા, પછી ગોંડલથી વડે ગયા ॥૧૭॥
ત્યાંથી ભાદરે પ્રભુ પધાર્યા, દેઈ દર્શન મોદ વધાર્યા ॥
પછી ત્યાંથી પિપળિયે આવ્યા, ઘણું માનબાઈ મન ભાવ્યા ॥૧૮॥
ત્યાંથી રણ ઉતરિયા રાજ, આવ્યા કચ્છ દેશ મહારાજ ॥
કરી કચ્છમાં કૃપા કૃપાળે, દીધાં દર્શન સહુને દયાળે ॥૧૯॥
વાગડ પાવર કચ્છ અબડાસે, કર્યાં હરિનાં દર્શન દાસે ॥
કરી ભુજે ભીમ એકાદશી, પછી પધારિયા વાંણે બેસી ॥૨૦॥

ઉતરી હરિ આવ્યા હાલાર, આપ્યાં દાસને સુખ અપાર ॥
જે જે વાટમાં આવે છે ગામ, તિયાં વાલો કરે વિશરામ ॥૨૧॥
દિયે દર્શન પ્રસન્ન ઘણું, મન છે સોરઠ જાવાતણું ॥
ત્યાંથી આવ્યા ગઢજીરણે, રહ્યા રાત્ય ન જાણિયા કેણે ॥૨૨॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અલબેલો, આવ્યા અગત્રાઈ છેલ છબીલો ॥
રહ્યા દિન દશ તિયાં શ્યામ,પછી આવિયા પંચાળે ગામ ॥૨૩॥
ભક્તશિરોમણિ ઝીણોભાઈ, તિયાં રહ્યા શ્યામ સુખદાઈ ॥
સર્વે જનને દર્શન દીધાં, કરી કૃપા કૃતારથ કીધાં ॥૨૪॥
પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ, આવ્યા માણાવદ્ર મહેર કરી ॥
જિયાં ભક્ત વસે મયારામ, ગોવિંદ ભાણો આંબો વાઘો નામ ॥૨૫॥
વળી વસતા આદિ જે જન, તેને નાથે દીધાં દરશન ॥
પછી ત્યાંથકી આવિયા શ્યામ, દેતાં દરશન ગામોગામ ॥૨૬॥
આવ્યા કરિયાણે પોતે કૃપાળુ, દેવાં દર્શન સહુને દયાળુ ॥
તિયાં આવિયા છે સંતદાસ, મહા મુક્ત અંતરે પ્રકાશ ॥૨૭॥
સદેહે જાય હિમાલા પાર, પોતે ગયા આવ્યા દોય વાર ॥
આપ ઈચ્છાયે આવે ને જાય, બીજા કોઈ થકી ન જવાય ॥૨૮॥
તેની ખબર પૂછી અવિનાશે, સર્વે કહી છે તે સંતદાસે ॥
કહે નાથ સુણો સંતદાસ, રહો સત્સંગમાં કરી વાસ ॥૨૯॥
એમ કહીને સમસ્યા કીધી, સંતે વાટ હિમાળાની લીધી ॥
પછી તેડાવિયા સર્વે સંત, દેવા દાસને સુખ અત્યંત ॥૩૦॥
મેલ્યા રાજા ભગતને રાજે, કહેજ્યો આવે સહુ દર્શન કાજે ॥
આવ્યા સંત તે સરવે મળી, હતી દેશોદેશ જે મંડળી ॥૩૧॥
સર્વે આવિયા પ્રભુજી પાસ, આવી નિરખિયા અવિનાશ ॥
સામા આવિને મળિયા શ્યામ, પૂરી સંતના હૈયાની હામ ॥૩૨॥

પછી બેઠા સંત ને શ્રીહરિ, તેને પૂછ્યું વાલે પ્રેમે કરિ ॥
સંત સુખિયા છો તમે સહુ, હમણાં દુબળા દિસો છો બહુ ॥૩૩॥
કાંઈક અધિકું જમજ્યો અન્ન, સુખે થાય પ્રભુનું ભજન ॥
એમ કહ્યું છે દયા કરીને, પણ ત્યાગ વાલો છે હરિને ॥૩૪॥
પછી જનને જમાડ્યા નાથે, પ્રેમે પિરશ્યું પોતાને હાથે ॥
જે પ્રસાદીને ઈચ્છે છે અજ, તોય મળતી નથી એક રજ ॥૩૫॥
જે પ્રસાદિ સારુ શિવ આપ, સહ્યો પારવતિજીનો શાપ ॥
તે પ્રસાદી પામી સહુ સંતે, દીધી ભાવે કરી ભગવંતે ॥૩૬॥
અતિ અઢળ ઢળ્યા અવિનાશી, શ્યામ સુંદર વર સુખરાશી ॥
વળી નાવા જાય જ્યારે નાથ, ત્યારે સંત લિયે સહુ સાથ ॥૩૭॥
તિયાં ફેરવે અશ્વને હરિ, જુવે જન સહુ દ્રગ ભરી ॥
જુવે જનને જીવનપ્રાણ, દેખી વેષને કરે વખાણ ॥૩૮॥
કહે સહુ તણું તેજ વળી, આવ્યું આ સંતમાં સર્વે મળી ॥
એમ કહી રાજી બહુ થયા, પછી નાથ ઉતારે આવિયા ॥૩૯॥
એમ કરતાં લીલા નિત્ય નવી, પછી જન્માષ્ટમી તે આવી ॥
કર્યો ઉત્સવ અતિ આનંદે, સુખ લીધું સહુ જન વૃંદે ॥૪૦॥
ગામોગામથી આવ્યા'તા દાસ, તેણે નિરખિયા અવિનાશ ॥
તિયાં મેઘ ઝરે ઝરમરિયા, રમે અલબેલો આનંદ ભરિયા ॥૪૧॥
જોઈ જન થયાં છે મગન, એમ વીત્યો અષ્ટમીનો દન ॥
એવી લીલા અલબેલે કરી, પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ ॥૪૨॥
આવ્યા સુખપુરે સુખસિંધુ, દીનદયાળ દીનબંધુ ॥
રહ્યા પોતે તિયાં દિન ચાર, આપ્યાં સંતને સુખ અપાર ॥૪૩॥
ત્યાંથી આવ્યા સારંગપુરે નાથ, સખા સંત સહુ પોતા સાથ ॥
દિયે દર્શન પ્રસન્ન હોઈ, થાય મગન જન મુખ જોઈ ॥૪૪॥

વળી મર્મે બોલે મરમાળો, જાણે જનની છેલ છોગાળો ॥
મર્મે ભરી હરિ કરી હાસ, આપ્યો બાપુભાઈને સંન્યાસ ॥૪૫॥
જેને જેમ થાય છે સમાસ, તેને તેમ કરે અવિનાશ ॥
માટે જાણવા અંતરજામી, પછી સંત પ્રત્યે બોલ્યા સ્વામી ॥૪૬॥
સંતો જાઓ હવે સહુ મળી, ફરો દેશોદેશમાં મંડળી ॥
જેને ભણવું હોય તે ભણજ્યો, સહુ નિયમમાં કુશળ રહેજ્યો ॥૪૭॥
જેજે થાય નિયમમાંથી બારું, એતો નથી ગમતું અમારું ॥
ત્યારે સંત કહે સત્ય સ્વામી, એમ કહી ચાલ્યા શીશ નામી ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
કરિયાણે અષ્ટમી ઉત્સવ એ નામે બાસઠ્યમું પ્રકરણમ્ ॥૬૨॥

સામેરી : પછી પ્રભુજી પધારિયા, પોતે તે ગુર્જર દેશ ॥
લીલા કરી ગુજરાતમાં, પાંચાળે કર્યો પ્રવેશ ॥૧॥
સતસંગી સોરઠનાં, હાલારનાં હરિજન ॥
તેને ઉપર દયા કરી, દીધાં સહુને દર્શન ॥૨॥
દાસ ઉપર દયાળને, દયા દલમાં અતિ ઘણી ॥
જો મારા જનને, દિયું સંપત્તિ સુખતણી ॥૩॥
જપ તપ તીરથ કરતે, નાવે ધરતે જોગીને ધ્યાન ॥
તે આવે જનને ભુવન ચાલી, મહેર કરી મહેરવાન ॥૪॥
ફરે કરે પાવન પૃથવી, જુવે જાણે અજાણે જન ॥
જક્ત આશ્ચર્ય જોઈને, કરે ભાવે અભાવે ભજન ॥૫॥
જેને દર્શને દુષ્કૃત નાશે, અને સ્પરશે નાશે પાપ ॥
તેહ હરિને સંભારતાં, સહુ શુદ્ધ થયાં છે આપ ॥૬॥

લાગ્યો ભય લુંટક જનને, અને પાપીને પીડા થઈ ॥
ડર્યા નર તસકરા, અને દુષ્ટ દુઃખ પામ્યા સઈ ॥૭॥
કલિમાં સતજુગ કીધો, પ્રભુ પોતે પ્રકટી ॥
તે જાણે જન પોતાતણા, ન જાણે કુડિયાં કપટી ॥૮॥
ખાન પાન પટવડે, સર્વે જન સુખી બહુ ॥
તે પ્રતાપ મહારાજનો, પ્રકટ જન જાણે સહુ ॥૯॥
પુરુષોત્તમ પૂરણ પ્રકટ્યા, અનેક જીવ ઉદ્ધારવા ॥
દયા કરી ફરે દેશમાં, નિજજનનાં કારજ સારવા ॥૧૦॥
જેજે દેશમાં દાસ હતા, ભજતાં હતા ભગવાન ॥
ગોતિ તેનાં ગામ પોતે, દીધાં દર્શન દાન ॥૧૧॥
પછી આવી પંચાળમાં, અને લીધા સખા સાથ ॥
ઘોડે ચડી ગુજરાતમાં, આવ્યા ડભાણે નાથ ॥૧૨॥
દર્શન દીધાં દાસને, દયાળે દયા કરી ॥
સંતને સુખ આપવા, પધારિયા પોતે હરિ ॥૧૩॥
તે સાંભળી સતસંગી સર્વે, આવ્યા તતકાળ ॥
વેલ્ય ઘોડા ગાડલે, બેસારી બૂઢાં બાળ ॥૧૪॥
નયણે નિરખી નાથને, વળી હરખિયા હૈયે ઘણું ॥
અંતરમાં સુખ આવિયું, મુખ જોઈ મોહનતણું ॥૧૫॥
પછી હાથ જોડી હરિ આગે, કરે વિનતિ વારમવાર ॥
પ્રભુ ભલે પધારિયા, લીધી અમારી સાર ॥૧૬॥
પછી પ્રભુને પૂજીયા, વળી ચરચ્યાં ચંદન ઘણાં ॥
પુષ્પ હાર પહેરાવિયા, કર્યાં છોગલાં ફુલતણાં ॥૧૭॥
અંબર સુંદર આભૂષણ, અરપિયાં અલબેલને ॥
ધૂપ દીપ કરી આરતિ, પાય લાગ્યાં છબીલા છેલને ॥૧૮॥

ભોજન વ્યંજન ભલી ભાતે, જમાડિયા જીવનને ॥
જમ્યા ભૂધર ભાવશું, કરવા જન પ્રસન્નને ॥૧૯॥
પછી બાંધ્યો હિંડોળો બારણે, સુંદર વડે સોયામણે ॥
તિયાં વિરાજ્યા નાથજી, જોઈ જન જાય ભામણે ॥૨૦॥
એમ કૈક દન દર્શન દઈ, નવલા તે નેહ વધારિયા ॥
પછી સર્વેને શીખ આપી, પોતે પણ પધારિયા ॥૨૧॥
આવે જાય સર્વે દેશે, પણ રહે ઘણું પાંચાળ ॥
નિજજનને સુખ દેવા, કરે લીલા દયાળ ॥૨૨॥
બાળ જોબન વૃદ્ધજન, વળી નરનારી કહેવાય ॥
જક્તવાત જાણે નહિ, સહુ ગુણ હરિના ગાય ॥૨૩॥
પછી એક દિન નાથ કહે, સત્સંગી સહુને જણાવજ્યો ॥
અમે આવશું વઉઠે, તમે પણ ત્યાં આવજ્યો ॥૨૪॥
સુંદર માસ સોહામણો, કાર્તિક સુદી પુન્યમ કેયે ॥
આવ્યાતાં જન આગળે, પોતે પણ આવ્યા તૈયે ॥૨૫॥
પધાર્યા પશ્ચિમ દેશથી, બુધેજમાં દિન દો રહ્યા ॥
પછી વાલો વઉઠે, અશ્વે ચડીને આવિયા ॥૨૬॥
સંધ્યા સમે શ્રીહરિ, પ્રભુજી પધારિયા ॥
દર્શન દઈ દાસને, તેના તે તાપ નિવારિયા ॥૨૭॥
પછી ફરિયા સંઘમાં, દર્શન દેવા શ્રીહરિ ॥
લાખો લોકે લાવ લીધો, નિરખિયા લોચન ભરી ॥૨૮॥
પછી આવિ ઉતર્યા, વળી સુંદર શોધી જાગ્ય ॥
સતસંગી ને કુસંગીનો, કરિયો છે વિભાગ ॥૨૯॥
પછી પોતે વિરાજિયા, વેલ્ય ઉપર્ય વાલમ વળી ॥
સતસંગી ને સંત સર્વે, બેઠી મુનિની મંડળી ॥૩૦॥

સતસંગી સર્વે કહે, દિયો આગન્યા દયાળ ॥
અમે તમારે કારણે, કરાવિયે સુંદર થાળ ॥૩૧॥
આપિએ અમને આગન્યા, સંત સારુ કરાવિયે રસોઈ ॥
ત્યારે મહારાજ કહે સારું, કરાવજ્યો સહુ કોઈ ॥૩૨॥
પછી એહ સમે આરોગિયા, વળી પુરી સુંદર પાક ॥
ઉજ્જવળ ભાત દાળ અવલ, સુંદર તળેલાં શાક ॥૩૩॥
જમી જીવન પોઢિયા, કર્યો વેલ્ય ઉપર વિશરામ ॥
નિરખતાં જન નાથને, વહી ગયા ચારે જામ ॥૩૪॥
પછી પ્રભાતે પ્રભુ જાગી, નાવા ચાલિયા નાથ ॥
નારી જૂથ નોખું કરી, લીધા સખા સર્વે સાથ ॥૩૫॥
પછી નાહિ નાથ પધારિયા, ગયા ગામમાં ઘોડે ચડી ॥
સેવકને શિરપાવ આપ્યો, શિવને પાય પડી ॥૩૬॥
પછે ઉતારે પધારિયા, દેઈ દદામાં દયાળ ॥
આવી બેઠા તરુતળે, નાહિ જમવા જન પ્રતિપાળ ॥૩૭॥
જમ્યા હરિ જુગત્યે કરી, જેમ ઘટે તેમ બેસી આસને ॥
પછી સર્વે થાળ લઈ, દીધી પ્રસાદી દાસને ॥૩૮॥
એમ અલૌકિક કરી લીલા, વઉઠામાં વાલે વળી ॥
પછી સહુને શીખ આપી, સંત ફરો બાંધી મંડળી ॥૩૯॥
પછી પોતે પધારિયા, કરી કારજય મોટું સહી ॥
જેણે નિરખ્યા નાથને, તે જમહાથ જાવાના નહિ ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે વઉઠાનો
સમૈયો કર્યો એ નામે ત્રેસઠ્યમું પ્રકરણમ્ ॥૬૩॥

ચોપાઈ : પછી પોતે ગયા ગુજરાત્ય, રહ્યા ડભાણમાં દોય રાત્ય ॥
હતી સંતની મંડળી સાથ, વળતાં વરતાલે આવિયા નાથ ॥૧॥
તિયાં રહ્યા હરિ સંત સહુ, કરી લીલા આપ્યાં સુખ બહુ ॥
રહ્યા પંચ રાત્ય પોતે તિયાં, પછી યાંથી બુધેજે આવિયા ॥૨॥
ત્યાંથી ચાલિયા સમર્થ સ્વામી, આવ્યા બોચાસણે બહુનામી ॥
બામણ ગામ ને એકલબારે, પોત્યા સરસવણી મહીપારે ॥૩॥
જઈ પાદરે પાછા વળિયા, આવી વરતાલે સંતને મળિયા ॥
ત્યાંથી ચાલી ઉમરેઠે ગયા, દેવા દર્શન પ્રસન્ન થયા ॥૪॥
વાજાં વાજતે પધાર્યા શ્યામ, આવ્યું સામૈયે સઘળું ગામ ॥
દીધાં દાસને દર્શન દાન, રહી રાત્ય ચાલ્યા ભગવાન ॥૫॥
ભાવ ગામના લોકને બહુ, આવ્યાં પુરબા'રાં મળી સહુ ॥
તેને દર્શન દઈ દયાળ, કરી કલ્યાણ ચાલ્યા કૃપાળ ॥૬॥
સંગે આપ્યો તો ભોજન થાળ, યથાયોગ્ય જમ્યા તે દયાળ ॥
પછી આવ્યા ડહુસર ગામ, કર્યો કઠલાલ્યે વિશરામ ॥૭॥
આંતરોળી ઊંટડિયે મહાદેવ, તિયાં પધાર્યા દેવાધિદેવ ॥
તિયાં શિવનાં દર્શન કિધાં, વસ્ત્ર સર્વે સેવકને દીધાં ॥૮॥
આપ્યા રૂપૈયા મૂઠડી ભરી, પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ ॥
આવ્યા લુવાંગ્ય સલકી ગામ, પછી પ્રાંતિયે પધાર્યા શ્યામ ॥૯॥
ત્યાંથી ચાલિયા શ્યામ સુંદર, આવ્યા વાલ્યમજી વિજાપર ॥
ત્યાંથી ગેરિતે ગયા ગોપાળ, વિશનગ્ર પધાર્યા દયાળ ॥૧૦॥
તિયાં જમાડ્યા બ્રાહ્મણ ઘણા, કરી મોદક મિસરિ તણા ॥
ત્યાંથી ગયા ઉંઝે મહેસાણે, તિયાં જનને જમાડ્યા પરાણે ॥૧૧॥
પછી આવ્યા કર્જીસણ નાથ, સખા સાંખ્યયોગી હતા સાથ ॥
પછી મહારાજ મોટેરે આવ્યા, શહેરના સતસંગી બોલાવ્યા ॥૧૨॥

ત્યાંથી જેતલપુર પધાર્યા, જનને હૈયે હર્ષ વધાર્યા ॥
એમ ફરી હરિ સર્વે ગામ, કર્યા છે નિજજનનાં કામ ॥૧૩॥
દાસ અર્થે ફર્યા સર્વે દેશ, પછી કર્યો પંચાળે પ્રવેશ ॥
તિયાં દાસને દર્શન દીધાં, મળી નાથ કૃતારથ કીધાં ॥૧૪॥
પછી આવ્યો છે ફાગણ માસ, થયા હોળી રમવા હુલાસ ॥
તિયાં હરિજનને તેડાવ્યા, દશ વિશ સંત પણ આવ્યા ॥૧૫॥
પછી સુંદર આણ્યો સમાજ, રંગ કેશર રમવા કાજ ॥
તેલ ફુલેલ ગુલાલ ઘણા, મેલ્યો સમાજ ન રાખી મણા ॥૧૬॥
સખા તાકી રહ્યા છે તૈયાર, જમે જીવન એટલી વાર ॥
જ્યારે જમી લીધું છે જીવને, તિયાં આવિને ઘેરિયા જને ॥૧૭॥
લાવ્યા રંગ સુરંગ ગુલાલ, ઘેરી લીધા છે ઘરમાં લાલ ॥
છાંટે રંગ ઉડે છોળ્યું ઘણી, ચડી ગરદી ગુલાલતણી ॥૧૮॥
રંગ સોરંગે રંગ્યા રંગીલો, રસ બસ થયા છે છબીલો ॥
પછી નાથ કહે સુણો તમે, માગો ફગવા તે આપિયે અમે ॥૧૯॥
એમ કરી અલબેલે વાત, સુણી જન થયા રળિયાત ॥
વારુ માગશું અમે મહારાજ, દેજ્યો રાજી થઈ તમે રાજ ॥૨૦॥
ત્યારે રાજકહે રાજી છૈયે, માગો મન માન્યું અમે દૈયે ॥
ત્યારે બોલ્યા જન જોડી હાથ, તમ પાસે એ માગિયે નાથ ॥૨૧॥
મહા બળવંત માયા તમારી, જેણે આવરિયાં નરનારી ॥
એવું વરદાન દીજિયે આપે, એહ માયા અમને ન વ્યાપે ॥૨૨॥
વળી તમારે વિષે જીવન, નાવે મનુષ્યબુદ્ધિ કોઈ દન ॥
જેજે લીલા કરો તમે લાલ, તેને સમજું અલૌકિક ખ્યાલ ॥૨૩॥
સતસંગી જે તમારા કહાવે, તેનો કેદિ અભાવ ન આવે ॥
દેશ કાળ ને ક્રિયાએ કરી, કેદી તમને ન ભુલીયે હરિ ॥૨૪॥

કામ ક્રોધ ને લોભ કુમતિ, મોહ વ્યાપીને ન ફરે મતિ ॥
તમને ભજતાં આડું જે પડે, માગીયે એ અમને ન નડે ॥૨૫॥
એટલું માગીયે છૈયે અમે, દેજ્યો દયા કરી હરિ તમે ॥
વળી ન માગીએ અમે જેહ, તમે સુણી લેજ્યો હરિ તેહ ॥૨૬॥
કેદી દેશોમા દેહાભિમાન, જેણે કરી વિસરો ભગવાન ॥
કેદી કુસંગનો સંગ મ દેજ્યો, અધર્મ થકી ઉગારી લેજ્યો ॥૨૭॥
કેદી દેશોમા સંસારી સુખ, દેશોમા પ્રભુ વાસ વિમુખ ॥
દેશોમા પ્રભુ જક્ત મોટાઈ, મદ મત્સર ઈરષા કાંઈ ॥૨૮॥
દેશોમા દેહસુખ સંયોગ, દેસોમા હરિજનનો વિયોગ ॥
દેશોમા હરિજનનો અભાવ, દેશોમા અહંકારી સ્વભાવ ॥૨૯॥
દેશોમા સંગ નાસ્તિકનો રાય, મેલી તમને જે કર્મને ગાય ॥
એ આદિ નથી માગતા અમે, દેશોમા દયા કરીને તમે ॥૩૦॥
પછી બોલિયા શ્યામ સુંદર, જાઓ આપ્યો તમને એ વર ॥
મારી માયામાં નહિ મુંઝાઓ, દેહાદિકમાં નહિ બંધાઓ ॥૩૧॥
મારી ક્રિયામાં નહિ આવે દોષ, મને સમઝશો સદા અદોષ ॥
એમ કહ્યું થઈ રળિયાત, સહુએ સત્ય કરી માની વાત ॥૩૨॥
દીધાં દાસને ફગવાં એવાં, બીજું કોણ સમર્થ એવું દેવા ॥
એમ રમ્યા રંગભર હોળી, હરિ સાથે હરિજન ટોળી ॥૩૩॥
થયા રસબસ રંગભીનો, ચાલો નાવા કહે નાથ દીનો ॥
પછી પોતે થયા અસવાર, સંગે ચાલિયા સખા અપાર ॥૩૪॥
ગાતાવાતા નાવા નાથ ગયા, કરી લીલા નાતાંનાતાં તિયાં ॥
નાહિ નાથ ચાલ્યા સખા સંગે, અતિ આનંદ ભર્યા છે અંગે ॥૩૫॥
આવ્યા સંત બે નાથે બોલાવ્યા, કહો અમ સારુ ભેટ શું લાવ્યા ॥
કહે સંત લાવ્યા ફૂલહાર, નાથ કહે આવો લાવો આ વાર ॥૩૬॥

પછી અશ્વથી હેઠા ઉતર્યા, સંતે પુષ્પના શણગાર કર્યા ॥
કંઠે આરોપ્યા ફૂલના હાર, બાંધ્યા બાજુ તે શોભે અપાર ॥૩૭॥
તોરા ગજરા ફૂલના ધર્યા, કાને ગુચ્છ તે ફુલનાં કર્યાં ॥
બાંયે બેરખા કંકણ સાર, કર્યા ફુલ તણા શણગાર ॥૩૮॥
ધૂપ દીપ ઉતારી આરતી, કરી કર જોડીને વિનતિ ॥
કરી પૂજા ને લાગિયા પાય, નિરખી નાથ ત્રપત ન થાય ॥૩૯॥
શ્યામ સલુણો શોભે છે અતિ, મનોહર સુંદર મૂરતિ ॥
નયણાં ભરીને નિરખી છે જન, જોઈ જીવન થયા મગન ॥૪૦॥
જયજય કહે નિજદાસ, લીધું સુખ દીધું અવિનાશ ॥
કરી લીલા અલૌકિક શ્યામે, શોભાવંત સારંગપુર ગામે ॥૪૧॥
કર્યો સમૈયો સુંદર જાણો, ફાગણ સુદી પુન્યમ પ્રમાણો ॥
તે દિવસે નાથે લીલા કીધી, પછી સર્વેને શીખ જ દીધી ॥૪૨॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે મહારાજ સારંગપુર પધાર્યા એ નામે ચોસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૬૪॥

ચોપાઈ : પછી સંત ચાલ્યા સહુ મળી, મહામુક્તતણી જે મંડળી ॥
સર્વે ગુર્જરદેશમાં ગયા, કૈંક પુરમાં પઢવા રહ્યા ॥૧॥
સતસંગી ગયા સર્વે ઘેર્ય, થઈ સુખી સહુ બહુ પેર્ય ॥
જોઈ લીલા ને ચડી ખુમારી, ઉતરે નહિ કેની ઉતારી ॥૨॥
કરે ચર્ચા પરસ્પર જ્યારે, થાય કેફ ભરી વાત ત્યારે ॥
સહુને ચિત્તે ચડ્યો રંગચોળ, આવી અંતરે મસ્તિ અતોળ ॥૩॥
થયું પ્રકટ જાણે કલ્યાણ, નહિ ઉધારી વાતની વાણ્ય ॥
હોય પરચા હજારો હજાર, જાણે જન ન જાણે સંસાર ॥૪॥

જે કોઈ સતસંગી નામ કાવે, પંચ વ્રતને પાળે પળાવે ॥
તે આ લોક પરલોકને માંઈ, રહે સુખી તે જન સદાઈ ॥૫॥
જેદિ આવે આ દેહનો કાળ, તેદિ આવે તેડવા દયાળ ॥
રથ વેલ વિમાન ને વાજી, મૂકે દેહ ઘણું થઈ રાજી ॥૬॥
કહે આવ્યા છે તેડવા નાથ, હું જાઉં છું મહારાજને સાથ ॥
માનજ્યો મારું હેત વચન, સહુ સ્વામીનું કરજ્યો ભજન ॥૭॥
એમ કહીને મૂકે છે દેહ, સર્વે જાણે સતસંગી તેહ ॥
કેંક કુસંગી તે પણ જાણે, થાય દર્શન પ્રકટ પ્રમાણે ॥૮॥
જ્યારે મરે કુસંગીમાં કોઈ, નજરે જમ કિંકરને જોઈ ॥
જાતાં જમહાથ જોઈ કુસંગી, પછી સમજી થાય સતસંગી ॥૯॥
એમ વધતો જાય સતસંગ, જોઈ રીત ચિત્તે ચડે રંગ ॥
આવે સંત કરે બહુ વાત, તે સાંભળી થાય રળિયાત ॥૧૦॥
વળી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ જેહ, મળે પ્રકટ પ્રમાણ તેહ ॥
તેના સંત પંચવ્રતે પૂરા, એ આગળે બીજા તો અધૂરા ॥૧૧॥
એવા સંત શિરોમણિ જેહ, ફરે દેશ પ્રદેશમાં તેહ ॥
જેનાં આગન્યાકારી છે અંગ, કેદિ ન કરે વચનનો ભંગ ॥૧૨॥
તેને આપિયું એમ વચન, જાજ્યો તવરે મળી મુનિજન ॥
આવી શક્યા તો આવીશું અમે, નહિ તો નહાજ્યો નર્મદામાં તમે ॥૧૩॥
એવી સંતને આગન્યા આપી, પછી જાણ્યું વધ્યા ઘણા પાપી ॥
તેંયે કાળને આગન્યા કીધી, મુવા પાપી જીવ બહુ વિધિ ॥૧૪॥
પોતે છાના રહ્યા ઘણું શ્યામ, કાળે કીધું છે કાળનું કામ ॥
પોતે લીધો તપસ્વીનો વેષ, રહ્યા ગુપ્ત વધારિયા કેશ ॥૧૫॥
પહેરે ખેસને ઓઢે ચોફાળ, માથે શોભે છે સુંદર વાળ ॥
પહેરી ટોપી ઓપી શોભાતણી, શ્યામ મૂર્તિ તે પુષ્ટ છે ઘણી ॥૧૬॥

રહે છાના ન જાણે કોઈ જન, કરે એકાંતિ દાસ દર્શન ॥
એમ વિતિ ગયા બહુ દન, કોઈ જાણી શકે નહિ જન ॥૧૭॥
પછી આવ્યો છે વસંત માસ, સુણી વસંત સાંભરિયા દાસ ॥
પછી બોલિયા દીનદયાળ, લાવો તેડી સંત તતકાળ ॥૧૮॥
થઈ ખબર આવિયા સંત, વાલો રાજી રમવા વસંત ॥
પહેરી વસ્ત્ર જરીનાં જીવન, ઘણું જન ઉપર છે પ્રસન ॥૧૯॥
આવે સંત મળે ભરી બાથ, જુવે અમૃત દૃષ્ટિએ નાથ ॥
ઘણા દિનના જન હતા પ્યાસી, થયા તૃપ્ત જોઈ અવિનાશી ॥૨૦॥
પછી નાથ કહે સુણો દાસ, આતો જાય છે ફાગણ માસ ॥
ગાવો ફાગ ને ધૂમ મચાવો, નિત્ય નાવે અવસર આવો ॥૨૧॥
કરો રમવાતણો સમાજ, એમ બોલ્યા રાજી થઈ રાજ ॥
પછી સંતે કર્યો સરાજામ, હોળી હરિ શું રમવા હામ ॥૨૨॥
પછી કઢાવ્યો રંગ સોરંગ, કેસુ કેસર કસુંબો પતંગ ॥
ભર્યાં ચરુ કડાયાં ને કડા, વળી ગોળા માટલાં ને ઘડા ॥૨૩॥
લાવ્યા તેલ ગુલાલ અબીર, સજજ થયા સખા શૂરવીર ॥
પછી નાથ કહે સુણો જન, આપો અમને સખા થઈ પ્રસન્ન ॥૨૪॥
પછી દશવિશ સખા લીધા, બેઉ ટોળા બરોબર કીધા ॥
સાંખ્યયોગી સખા શ્યામ સાથે, લીધી હેમ પીચકારી હાથે ॥૨૫॥
પછી મંગાવિયો રંગ પાસે, ભરી પીચકારી અવિનાશે ॥
છાંટી એક એક સહુ માથે, પછી નાખ્યો છે ગુલાલ નાથે ॥૨૬॥
સખા સહુ થયા રંગચોળ, પછી મચ્યો છે ખેલ અતોળ ॥
છૂટે પીચકારી બહુ છોળે, એકબીજાને ઝાલીને રોળે ॥૨૭॥
નાખે ઉપર અબીર ગુલાલ, તેણે સખા થયા સહુ લાલ ॥
વાજે ઢોલ ને દદામાં ગડે, કાંસા ત્રાંસાની ધ્રોશ જ પડે ॥૨૮॥

લથબથ જૂથ રમે હોળી, સામસામી છે સરખી ટોળી ॥
નાથ ઉપર નાખ્યો રંગ, તેણે શોભે છે સુંદર અંગ ॥૨૯॥
સર્વે વસ્ત્ર રંગાણાં અંગનાં, શ્વેત લાલ થયાં એક રંગનાં ॥
મુખ લાલ ને કમળનેણ, શોભે સુંદર તે સુખદેણ ॥૩૦॥
હસવે દિસે છે દંતપંગતિ, ઓપે અનારકળીથી અતિ ॥
બાંધ્યું બોકાનું સુંદર ફેંટે, કશી કમર રૂપાળે રેંટે ॥૩૧॥
છૂટી કસમાં દિસે છે છાતિ, તેની શોભા કહી નથી જાતી ॥
વેઢ વિંટી ને કડાં છે હાથે, નાથ રમે છે સખાને સાથે ॥૩૨॥
હોડાહોડમાં કોઈ ન હારે, વચ્ચમાં પડી કોઈ ન વારે ॥
એમ રમતાં જામ બેઉ ગિયા, મટી બપોર છાંયા નમિયા ॥૩૩॥
પછી નાથે હાથે પાડી તાળી, કરી નામની ધૂન્ય રસાળી ॥
કરી ધૂન્ય કહે એમ વાલો, સર્વે નદીએ નાવાને ચાલો ॥૩૪॥
પછી પોતે ચડિયા છે ઘોડે, સખા જૂથ સરવે છે જોડે ॥
નાવા નીરમાં પેઠા છે નાથ, સહુ નાહ્યા છે શ્યામને સાથ ॥૩૫॥
નાહિ નાથ ને નિસર્યા બારે, કર્યો કુંકુમનો ઈન્દુ ત્યારે ॥
પછી અશ્વે થયા અસવાર, આવ્યા મહારાજ ગામ મોઝાર ॥૩૬॥
પછી સંત સરવે તે આવ્યા, થઈ રસોઈ જમવા બોલાવ્યા ॥
પછી પીરશ્યું પોતાને હાથે, એમ જમાડિયા જન નાથે ॥૩૭॥
સર્વે રીતે કીધા સુખી સંત, કરી લીલા અલૌકિ અત્યંત ॥
દિન દશ સુધી સંત રહ્યા, પછી પોતે વળાવાને ગયા ॥૩૮॥
કારિયાણી ને કુંડલ ગામ, તિયાં સુધી આવ્યા પોતે શ્યામ ॥
પછી સહુને શીખ જ કરી, પોતે પાછા વળિયા છે હરિ ॥૩૯॥

એવો કર્યો સમૈયો જીવને, ફાગણ સુદી પુનમને દને ॥
તેદિ ગઢડે રમિયા હોળી, સુખી થઈ ગયા સંત ટોળી ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
ગઢડે હુતાસનિ ઉત્સવ કર્યો એ નામે પાંસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૬૫॥

સામેરી : પોતે પધાર્યા ગઢડે, અને સંત ગયા ગુજરાત ॥
અપાર લીલા કરે હરિ, તેની કહી ન જાયે વાત ॥૧॥
શેષમહેશ ને શારદા, હરિચરિત્ર પાર નવ લહે ॥
અજ ન પામે પાર જેનો, નેતિ નેતિ નિગમ કહે ॥૨॥
અપાર લીલા અપાર સામર્થ્ય, અપાર અતિ ચરિત્ર છે ॥
અપાર તેજ પ્રતાપ અતિ, અપાર યશ પવિત્ર છે ॥૩॥
અપાર કરુણા અપાર કૃપા, અપાર દયા દલમાં ॥
અપાર ધીર ગંભીર ઘણા, નવ્ય કળાય કોઈ કાળમાં ॥૪॥
અપાર મહિમા અપાર મોટપ, અપાર દાતા ઉદાર છે ॥
અપાર કળા અપાર કીરતિ, વળી ગુણ જેના અપાર છે ॥૫॥
અપાર લીલા એક જીભાએ, કવિ કહી કેમ શકે ॥
મહા નિધિમાં ચીડિયા ચંચે, ઉલેચતાં આપે થકે ॥૬॥
જેનું મનન કરતાં મન થાકે, ચિંતવતાં ચિત્ત સહી ॥
જેનું વર્ણન કરતાં વાણી થાકે, તેને કોણ શકે કહી ॥૭॥
જેમ અંડજ ઉડે આકાશમાં, એકએકથી ઉંચા ચડે ॥
પહોંચ રાખે પહોચવા પણ, અંબરને કોઈ ન અડે ॥૮॥
તેમ કવિ કોટિક કથે, એકએકથી બુદ્ધિબળે ॥
પણ અપાર અપાર કહી છૂટે, અકળને કોણ કળે ॥૯॥

તે હરિ નરતન ધરી, કરે લીલા કોટિ ઘણી ॥
તે સાંગોપાંગ સર્વે કહેવા, નથી સામર્થી મુજતણી ॥૧૦॥
કહું કિંચિત કોટિ અંશે, સુંદર ચરિત્ર શ્યામનાં ॥
ચતુર નરને શક્ય ન આવે, છે હરિભક્તનાં કામનાં ॥૧૧॥
તૂક ચોક ને જડ ઝમકનું, જાણપણું જેને હૃદે ॥
કવિપણાના કષાયમાંઈ, હરિગુણમાં દોષ વદે ॥૧૨॥
ચર્ણે ચર્ણે ચિંતવન હરિનું, જે કાવ્યમાં નવ થાય ॥
તેને વિવેકી એમ વદે, તીર્થ કાકનું કહેવાય ॥૧૩॥
માટે ડહાપણ દૂર કરીને, કહી લીલા લાલની ॥
સર્વે જન મળી સાંભળો, કહું વાત વળી વરતાલની ॥૧૪॥
વરતાલે વાલમ આવિયા, હરિજનને કર્યું જાણ ॥
નરનારી એમ ચાલિયાં, જેમ નદી મળવા મેરાણ ॥૧૫॥
બાળ વૃદ્ધ બેસી વાહને, આવ્યાં દર્શન કારણે ॥
પ્રભુ પધાર્યા સાંભળી, કોઈ રહ્યું નહિ ઘરબારણે ॥૧૬॥
સંત સર્વે તેડાવિયા, આવિયા મુનિજન મંડળી ॥
નાથ નિરખી હૈયે હરખી, લાગ્યા પાયે લળી લળી ॥૧૭॥
સતસંગી સર્વે મળ્યા, નરનારી નિરમળ છે ઘણાં ॥
પુરુષનો નહિ પાર ગણતાં, મળ્યા યૂથ યુવતિતણાં ॥૧૮॥
તેણે દર્શન કરી હરિનાં, પ્રેમે લાગિયા પાય ॥
ભલે પધાર્યા ભાગ્ય મોટાં, આજ કહ્યાં નવ્ય જાય ॥૧૯॥
સર્વે જનને સુખી કીધાં, દીધાં દર્શન દાન ॥
અમે તમારે તમે અમારે, એમ બોલિયા ભગવાન ॥૨૦॥
એમ વાત કરતાં વહી ગઈ, વળી રજની રંગેભરી ॥
પ્રભાતે અતિ પ્રસન્ન વદને, હસિને બોલ્યા હરિ ॥૨૧॥

આજ દિન છે ઉત્સવનો, સર્વે સુણો સંત સુજાણ ॥
રંગ કરાવો રમવા, એમ બોલ્યા સુખમેરાણ ॥૨૨॥
જોતું હતું જેહ જનને, તે વાલે કહ્યું વચન ॥
ઉઠ્યા દાસ ઉતાવળા, કરવા પ્રભુજી પ્રસન્ન ॥૨૩॥
પછી રૂડા રંગ કઢાવિયા, વળી ઘણો મંગાવ્યો ગુલાલ ॥
પીચકારી બહુ પેર્યની, મોર્યે કરી મેલીતિ મરાલ ॥૨૪॥
ચરુ રંગેડાં રંગે ભર્યાં, વળી ભરીયાં મોટાં માટ ॥
મહારાજ બેઠા માળિએ, જન જોઈ રહ્યા વળી વાટ ॥૨૫॥
તૈયે મોહને મોર્યથી, નાખી ગુલાલની મૂઠ્ય ॥
પછી સખા સજજ થયા, વળી થઈ રમવાની છૂટ્ય ॥૨૬॥
પછી પાંચ દશ પોતા પાસે, લીધા તે સંત સુજાણ ॥
નાખે રંગ બહુ નાથજી, જન ઉપર જીવનપ્રાણ ॥૨૭॥
ચાલે પીચકારી ચૌ દિશે, વળી જાણ્યું મંડાણો મેઘ ॥
આંખ્ય ન દિયે ઉઘાડવા, વહે શેડ્ય સમૂહનો વેઘ ॥૨૮॥
ત્રિકમ ભરી ભરી ત્રાંસળા, નાખે રંગ કેશર તણો ॥
જય જય મુખે જન બોલે, ઉડે અબીર ગુલાલ ઘણો ॥૨૯॥
ચડી ગરદી ગુલાલની, વળી થયો અરુણ પ્રકાશ ॥
દેવ આવ્યા દેખવા, રમે હરિ હરિના દાસ ॥૩૦॥
રમતાં રંગ ખૂટી ગયો, પછી પ્રભુજીએ કળ કરી ॥
તાળી પાડી ધૂન્ય કરતાં, રંગ મગાવ્યો બહુ ભરી ॥૩૧॥
પછી નાથે હાથશું, રસબસ કરિયા જન ॥
ભલી ભજાવી હુતાશની, વળી પોતે થઈ પ્રસન્ન ॥૩૨॥

પછી નાવા ચાલિયા, નાહિને આવિયા નાથ ॥
ગાતાં વાતાં ગામમાં, પધાર્યા સખાને સાથ ॥૩૩॥
પછી બેસારી પંગતિ, મુનિજનની જમવા કાજ ॥
પોતે આવ્યા પીરસવા, ઘણું રાજી થઈને રાજ ॥૩૪॥
એહ દિવસ અલબેલડે, અલૌકિક લીલા કરી ॥
બીજે દિવસે પુરબારણે, પધારિયા પોતે હરિ ॥૩૫॥
એક સુંદર આંબો સોયામણો, ત્યાં બાંધ્યો હીંડોળો હેતશું ॥
અલબેલો ત્યાં આવિયા, સર્વે સખા સમેતશું ॥૩૬॥
હીંડોળે હરિ વિરાજિયા, ત્યાં આવ્યા જન અપાર ॥
પાર ન આવે પેખતાં, બહુ મળિયાં નર નાર ॥૩૭॥
સંતને આપી આગન્યા, કરો પૂજા તમે પ્રીત્યશું ॥
કેસર ચંદન કુસુમમાળા, ધૂપ દીપ આરતી રીત્યશું ॥૩૮॥
સંત સુંદર સાજ લઈ, કરી પૂજા પરમાનંદની ॥
ચરણ ચરચિ ચંદને, છાપી છાતી મુનિવૃંદની ॥૩૯॥
આનંદ આપી અતિ ઘણો, પછી ઉભા થયા અવિનાશ ॥
હરિજન સહુ હાર લઈ, વળી ઉભા હતા હરિ પાસ ॥૪૦॥
કેંક હાર પહેર્યા કંઠમાં, અને કેક બાંધિયા બાંય ॥
કેંક ચરણે બાંધિયા, એમ ફૂલિ રહ્યા ફૂલમાંય ॥૪૧॥
હીંડોળે હાર વળગાડિયા, કેંક આરોપ્યા આંબાડાળ ॥
કેંક બાંધ્યા છડીએ, તેની કરી કાવડ્ય દયાળ ॥૪૨॥
એવી અનંત લીલા કરી હરિ, જનને કરવા ધ્યાન ॥
આપી સુખ એમ અતિ ઘણું, પછી ચાલિયા ભગવાન ॥૪૩॥

એવી લીલા કરી હરિ, ફાગણ વદી સાતમ્ય સહી ॥
કરિ લીલા વરતાલમાં, તે સંક્ષેપે કાંઈક કહી ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે વરતાલે ઉત્સવ કર્યો એ નામે છાંસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૬૬॥

ચોપાઈ : કરી લીલા પધારિયા લાલ, ગયા દેશ પ્રદેશે મરાલ ॥
પછી સતસંગી સહુ મળી, જોઈ લીલા ગયા ઘેર વળી ॥૧॥
ફરે સંત કરે બહુ વાત, સંભારી લીલા રહે રળિયાત ॥
કહે સંત મળી વાત જ્યારે, ત્યારે હરિનાં ચરિત્ર સંભારે ॥૨॥
કહે આપણાં ભાગ્ય અપાર, પ્રકટ મળ્યા પ્રાણ આધાર ॥
જેને ઈચ્છે મોટા મુનિ જન, તેનાં આપણે થાય દર્શન ॥૩॥
જેને ઈચ્છે અતિ ઘણું અજ, પ્રભુ ચરણની પામવા રજ ॥
જેને ઈચ્છે અતિ ઘણું ઈશ, તે આપણે મળ્યા જગદીશ ॥૪॥
જેને ઈચ્છે છે શેષ સુરેશ, શશિ સૂર્ય શારદા ગણેશ ॥
જેને ઈચ્છે છે ક્રોડ તેત્રિશ, જેને ઈચ્છે છે મોટા મુનીશ ॥૫॥
જેને ઈચ્છે છે રૂડા ઋષિરાય, તે મળ્યા આપણે અણ ઈચ્છાય ॥
માટે આપણાં પુન્ય અપાર, ભલે આવ્યો આ સમે અવતાર ॥૬॥
અતિ આપણાં ભાગ્ય અતોલ, ત્રિલોકે નહિ આપણી તોલ ॥
ધન્ય અહો મોટું એ આશ્ચર્ય, એવું શું આપણું તપશ્ચર્ય ॥૭॥
આતો મહેર કરી છે મહારાજ, કરી કૃપા તે આપણે કાજ ॥
એમ પરસ્પર કહે છે દાસ, એમ કરતાં વિત્યાં પંચ માસ ॥૮॥
પછી પોતે પધારીયા હરિ, દાસને દયા દર્શનની કરી ॥
પશ્ચિમ દેશથી પધાર્યા નાથ, સાંખ્ય યોગી સખા લઈ સાથ ॥૯॥

ગુજરધર ચરોતર દેશ, ગામ સંજાયે કર્યો પ્રવેશ ॥
પછી પધાર્યા બામણોલી ગામ, જઈ ડભાણે કર્યો વિશ્રામ ॥૧૦॥
ત્યાંથી ચાલી ઉમરેઠે ગયા, તિયાં રાત્ય પોતે એક રહ્યા ॥
વળતાં વળી આવ્યા વરતાલ, તિયાં તેડાવ્યા મુનિ મરાલ ॥૧૧॥
દયા કરીને દિધાં દર્શન, પછી મુનિને પૂછયું પ્રસન ॥
કૃપાસાધ્ય ક્રિયાસાધ્ય વળી, કીયો પક્ષ માન્યો તમે મળી ॥૧૨॥
એ પ્રશ્ન પૂછિએ છીએ અમે, જેમ જણાય તેમ કહેજ્યો તમે ॥
તેંય એક કહે કૃપાસાધ્ય હરિ, એક કહે ક્રિયા પણ ખરી ॥૧૩॥
એમ પરસ્પર ચર્ચા કરે, એકબીજામાં આશંકા ધરે ॥
સુણી સંવાદ જનનો જીવન, કરે પડકારા થાય પ્રસન્ન ॥૧૪॥
દિન દોચાર રહ્યા ત્યાં રાજ, પછી ડાકોર ગયા મહારાજ ॥
પછી ઉમરેઠે આવ્યા અલબેલ, ત્યાં વુઠો ઘન ઘણી ચાલી રેલ ॥૧૫॥
ફરી દીયે દરશન દાન, અતિ સોંઘા થયા ભગવાન ॥
મોટા મુનિના ધ્યાનમાં નાવે, તે અણતેડે આંગણે આવે ॥૧૬॥
ફરી હરિ આવ્યા વરતાલ, ત્યાંથી ગયા જેતલપુરે લાલ ॥
તિયાંથી પછી સધાવિયા શ્યામ, આવ્યા કૃપાળુ કર્જિસણ ગામ ॥૧૭॥
તિયાં આવિને તેડાવ્યા જન, અતિ રાજી છે દેવા દર્શન ॥
આવ્યા સતસંગી ને સંત વળી, જીવનમુક્ત મુનિની મંડળી ॥૧૮॥
સ્પર્શી ચરણ બેઠા સનમુખ, જોઈ જીવન પામિયાં સુખ ॥
હેત સમેત કરે હરિ વાત, સાંભળી સંત થાય રળિયાત ॥૧૯॥
કાજુ ગરબી ગવરાવે કીર્તન, દિવસ આખો દીયે દર્શન ॥
જમે રમે સંત કરે કિલોલ, આપે અલબેલો સુખ અતોલ ॥૨૦॥
આસપાસ ગામે હરિજન, પધરાવે પોતાને ભુવન ॥
ભોજન વ્યંજન હેતે કરાવી, જમાડે હરિને ભાવ લાવી ॥૨૧॥

પછી જમાડિયા સર્વે સંત, લિયે લાવ અલૌકિક અત્યંત ॥
એમ કરતાં આવી અષ્ટમી, પૂછયું નાનેભાયે ચરણે નમી ॥૨૨॥
મહારાજ આવ્યો ઉત્સવ દન, કરીએ ઉત્સવ જો હો પ્રસન્ન ॥
પછી હરિએ હસી કરી વાત, કરો ઉત્સવ છીએ રળિયાત ॥૨૩॥
પછી હીંડોળો કરાવ્યો હેતે, બેઠા પ્રભુજી જનની પ્રીત્યે ॥
પછી મહારાજની પૂજા કરી, લાવ્યા ચંદન ભાજન ભરી ॥૨૪॥
ચર્ચિ ચંદન કુંકુમે પાય, તે છાપ્યાં જને હૃદિયા માંય ॥
જે સ્પર્શી થયો કાળી નિઃશંક, તે પદનો થયો ઉરમાં અંક ॥૨૫॥
જે પદરજે તરી ઋષિનાર્ય, તે પદ લીધાં છાતી મોઝાર ॥
થયાં જન મગન મન ઘણા, કોઈ રીત્યની ન રહી મણા ॥૨૬॥
પછી સંતને શીખ જ દીધી, એવી લીલા શ્રીમહારાજે કીધી ॥
થયાં જન સરવે મગન, શ્રાવણ વદી અષ્ટમીને દન ॥૨૭॥
તેદિ લીલા કર્જિસણે કરી, હવે કહું જે કરિયું હરિ ॥
પછી કાંઈક છાના તે રહ્યા, નાથ પછી નારદિપુર ગયા ॥૨૮॥
મેઉ ગામ લાંગણોજ આવ્યા, નિજજન મને ઘણું ભાવ્યા ॥
પછી ત્યાંથી પ્રભુ પાછા વળ્યા, જેતલપુર જનને મળ્યા ॥૨૯॥
શ્વેત વસ્ત્ર અંગે શોભા ઘણી, કંઠે માળા પહેરી ફૂલતણી ॥
કરે કંકણ ફૂલના કાજુ, તોરા ગજરા ફૂલના બાજુ ॥૩૦॥
રેણિસમે આવ્યા ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન ॥
દઈ દર્શન ને વાત કરી, સાકાર રૂપ સમજાવા હરિ ॥૩૧॥
પછી જન કહે પધારો મહારાજ, કરો રસોઈ તે જમવા કાજ ॥
ચાલ્યા સખા સંગે વનમાળી, કરતા ધૂન્ય વજાડતા તાળી ॥૩૨॥
જન ઘેરે જઈ જમ્યા જીવન, પછી બોલાવ્યા પાસે મુનિજન ॥
સંકીર્ણ ઘર જન ન સમાય, થયા સઘન મળી મુનિરાય ॥૩૩॥

એમ ઉભા જમાડિયા જન, પીરસ્યું પોતે થઈ પ્રસન્ન ॥
જેને જોઈ પડ્યો ભૂલો બ્રહ્મન, એમ જમાડ્યું જનનું અન્ન ॥૩૪॥
પછી ત્યાંથકી ચાલિયા નાથ, સખા સર્વે હતા હરિ સાથ ॥
એકે આવી કરી છત્રછાંય, તે હરિને ન ગમ્યું મનમાંય ॥૩૫॥
ચાલે ચટકતા ચાલ્ય ગજગતિ, સ્વેદ બિંદુએ શોભે ભાલ અતિ ॥
આવી બેઠા આસોપાલવ છાંયે, નિરખિ નાથ હૈયે હર્ષ ન માંયે ॥૩૬॥
પછી પૂજા કરવાને જન, પોત્યે હાથે ઉતાર્યા ચંદન ॥
કરી પૂજા ને પહેરાવ્યા હાર, નખશિખ કર્યા ફૂલ શણગાર ॥૩૭॥
ધૂપદીપ ઉતારી આરતી, પછી કરી કરજોડી વિનતિ ॥
વળતા નાવા ચાલિયા નાથ, સર્વે સખા નાહ્યા શ્યામ સાથ ॥૩૮॥
પછી પધાર્યા હરિ પુરમાંય, મોટી વાત કરી એક ત્યાંય ॥
કિયાં જન ને કિયાં ભગવન, એવું સમજી સંકોચાય જન ॥૩૯॥
માટે હરિશું કરવો સંબંધ, તાત ગુરુ સખા ભાઈબંધ ॥
એમ કહી પછી ઉભા થયા, કરી મુનિને મળવાની દયા ॥૪૦॥
મળતાં મર્મ કરી હરિ હસ્યા, ભેટતાં જન ભૂલ્યા દેહદશા ॥
એવી લીલા અલૌકિક કરી, પછી પાંચાળે પધાર્યા હરિ ॥૪૧॥
પાંચાળ દેશમાં ગઢડું ગામ, તિયાં પધાર્યા સુંદરશ્યામ ॥
આવી દાસને દીધાં દર્શન, નિરખી નાથ થયાં સુખી જન ॥૪૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્ર
નામે સડસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૬૭॥

સામેરી : પછી પ્રભુ ગઢડે ગયા, તિયાં તેડાવિયા સંત ॥
એકાંતનું સુખ આપવા, હૈયે હેત છે અત્યંત ॥૧॥

સમજુ સંત સુજાણ જે, સતસંગમાં જે મુખિયા ॥
તે સંતને તેડાવિયા, દઈ દર્શન કરવા સુખિયા ॥૨॥
આવ્યા સંતશિરોમણિ, જિયાં હતા સુંદર શ્યામ ॥
ચરણ સ્પર્શી નાથના, વળી થયા પૂરણકામ ॥૩॥
પછી મુક્તાનંદજીએ, પૂછયું પ્રભુને પ્રશન ॥
નાથ તમારું ગમતું જે, હોય તે કરિયે સાધન ॥૪॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, તમે સાંભળો સર્વે જન ॥
જ્યારે પ્રભુને પામિયે, ત્યારે સર્વે થયાં સાધન ॥૫॥
પછી જે જે કરવું, તેહની તે કહું વાત ॥
ગુરુ સંતને ભજવા, શ્રીહરિ જે સાક્ષાત ॥૬॥
ચૈતન્ય ચૈતન્ય એક નહિ, ઈન્દ્રિય મન જીવ ઈશ્વર ॥
એક એકથી અધિક એહ, તેથી પર પરમેશ્વર ॥૭॥
સંત અસંત એક નહિ, તે વિવેક-બુદ્ધિ ધારવી ॥
મેં કરી જે લીલા અલૌકિક, તેને વારમવાર સંભારવી ॥૮॥
મારા જનને અંતકાળે, જરૂર મારે આવવું ॥
બિરુદ મારું એ ન બદલે, તે સર્વે જનને જણાવવું ॥૯॥
દાસના દાસ થઈને, વળી જે રહે સતસંગમાં ॥
ભક્તિ તેની ભલી માનીશ, રાચીશ તેના રંગમાં ॥૧૦॥
મારાં લોક મારી મૂરતિ, તે સત્ય નિર્ગુણ છે સહી ॥
તેને અસત્ય જે જાણશે, તે નાસ્તિક મારાં નહી ॥૧૧॥
મારું ધાર્યું અસત્ય સત્ય થાય છે, સમરથ મારું નામ સહી ॥
મારી દૃષ્ટિએ જક્ત ઉપજે સમે, અનેક રૂપે માયા થઈ ॥૧૨॥
પ્રકટ રૂપે સતસંગમાં, રહું છું રૂડી પેર્ય ॥
વળી અવનિએ અવતાર લહું, નૃપ યોગી વિપ્રને ઘેર્ય ॥૧૩॥

જન એટલું એ જાણવું, જે કહી તમને વાત ॥
નિઃશંક રહો નાથ કહે, સુણી જન થાય રળિયાત ॥૧૪॥
પછી જનને જમાડવા, પાક કરાવિયા બહુ પેર્ય ॥
સુંદર આસન આલિયાં, સંત બેસાર્યા તે ઉપર્ય ॥૧૫॥
શોભે પોતે સુંદર પટકે, લટકે નાડી નવરંગી ॥
પલવટ વાળી અતિ રૂપાળી, શોભે સૂંથણી સોરંગી ॥૧૬॥
બીરંજ બોળી ગળી મોળી, ઘૃત સાકર માંહી ઘણાં ॥
કડી વડી પકોડી પૂરી, વ્યંજન વિધ વિધ્ય તણાં ॥૧૭॥
ભાત ધોળા દૂધ બોળાં, રોટલી રસાળિયું ॥
જમે જન જીવન જમાડે, વળી ઠેલી ભરે થાળિયું ॥૧૮॥
આંબા લીંબુનાં આથણાં, વળી આદાં કેરાં અતિ ઘણાં ॥
આપે નાથ હાથશું, જમે જન ન મૂકે મણાં ॥૧૯॥
જમી જમીને જન સરવે, પરિપૂરણ પોતે થિયા ॥
પછી દૂધ સાકર દોવટે, દેવા આપે આવિયા ॥૨૦॥
લિયે ન લિયે દિયે પરાણે, હરિ પીરસે હાથડે ॥
નાના પાડે ઠામ સંતાડે, તેને તે રેડે માથડે ॥૨૧॥
જોરે જમાડી હાર્ય પમાડી, પછી ચળુ કરાવિયાં ॥
લવિંગ સોપારી એલચી આપી, મુખવાસ મન ભાવિયા ॥૨૨॥
અતિ ઘણાં સુખ આપવા, જણાય મરજી જીવનની ॥
એવી લીલા અપાર કરી, કહી મેં એક દિનની ॥૨૩॥
રમવા રાસ હૈયે હુલાસ, પહેર્યાં અંબર સુંદર અતિ ભલાં ॥
પાઘ પેચાળી અતિ રૂપાળી, છાજે તિયાં બહુ છોગલાં ॥૨૪॥
ફરે ફૂદરડી રંગ ઝડી, ગુલાલની કરે ઘણી ॥
પછી દિન વળતે કરી, જને પૂજા જીવન તણી ॥૨૫॥

ચંદન ચરચી હાર સુંદર, પ્રભુને પહેરાવિયા ॥
ધૂપ દીપ ને આરતી, ઉતારવા જન આવિયા ॥૨૬॥
પૂજા કરીને પાય લાગ્યાં, ચરણ છાતીયે છાપિયાં ॥
સનમુખ બેસી શ્યામળે, અલબેલે સુખ આપિયાં ॥૨૭॥
હસતાં રમતાં રૂડું જમતાં, વીતે દન રૂડી પઠ્ય ॥
એમ કાંઈક દિન વીતે, આવી પછી કપિલા છઠ્ય ॥૨૮॥
પછી પ્રભુ પ્રકટ થઈ, દીધાં દર્શન દાસને ॥
જન જોઈ મગન થયા, અલબેલા અવિનાશને ॥૨૯॥
દેશદેશથી દાસ આવ્યા, તેને દર્શન આપિયાં ॥
જેણે નયણે નિરખ્યા, તેનાં તે કલ્મષ કાપિયાં ॥૩૦॥
સુંદર વસ્ત્ર પહેરી સારાં, કાજુ કસુંબી રંગનાં ॥
વેઢ વિંટિ કડાં કાજુ, બાજુ જડેલ નંગનાં ॥૩૧॥
કમર કસી રહ્યા હસી, વસી જનમન મૂરતિ ॥
મોટા મુનિના ધ્યાનમાં નાવે, જેને નેતિ નેતિ કહે શ્રુતિ ॥૩૨॥
તે હરિ દયા કરી, દીયે દર્શન પ્રસન્ન ઘણું ॥
જેહ જને જીવન જોયા, ભાગ્ય તેનાં હું શું ભણું ॥૩૩॥
પછી પ્રભુજી પધારિયા, નાવા તે નદીએ નાથજી ॥
નાતાં નાતાં સુંદર ગાતાં, સરવે સખા સાથજી ॥૩૪॥
નાહિ નાથ પધારિયા, જને કરાવ્યા ભોજન ભાવતાં ॥
તર્ત તાજાં તૈયાર તેહ, જમાડ્યા જીવન આવતાં ॥૩૫॥
પછી જન જમાડિયા, પંગતિ કરી પોતે પિરસ્યુ ॥
અનેક ભાત્યનાં ભોજન ભાજન, જોઈ જન મન હરખ્યું ॥૩૬॥
જોરા જોર જમાડિયા, જેમ જમાડતલ ભગવાન છે ॥
જેમ જેમ આલે તેમ ન ઝાલે, સખા પણ સાવધાન છે ॥૩૭॥

પછી સાંજે ધૂન્ય કરી, હરિ બેઠા પોતે ઢોલિએ ॥
આપી સંતને આગન્યા, હલિસપદ હવે બોલિએ ॥૩૮॥
ગાતાં વાતાં વીતે રજની, સુંદર સુખ આપ્યાં ઘણાં ॥
જુગત્યે જન જમાડિયા, કોઈ રીતે નવ્ય રાખી મણા ॥૩૯॥
સુંદર સારો કર્યો સમૈયો, ભાદરવા વદી ષષ્ટમી ॥
તેદિ ગઢડે કરી લીલા, કહી કથા મેં રસ અમી ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે કપિલાછઠ્ઠયનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે અડસઠ્ઠયમું પ્રકરણમ્ ॥૬૮॥

ચોપાઇ : એવી લીલા અલૌકિક કીધી, પછી સંતને શીખજ દીધી ॥
સંત ચાલ્યા ગયા ગુજરાત, કરતા સુંદર લીલાની વાત ॥૧॥
ખાતાં પીતાં સૂતાં સ્વપ્નમાં, કરે મનન લીલાનું મનમાં ॥
જ્યારે સૂતાં થકી જન જાગે, ધન્ય ધન્ય નાથ કેવા લાગે ॥૨॥
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ માંય, પ્રભુ વિના ન સંભારે કાંય ॥
જેજે લીલા કીધી ભગવાને, સંત ચિંતવે તે નિત્ય ધ્યાને ॥૩॥
જ્યારે ધ્યાનમાં બેસે છે જન, જોઈ મૂરતિ થાય મગન ॥
ક્યારે દેખે છે જરકશી વાઘે, શાલ દુશાલ કસુંબી પાઘે ॥૪॥
ક્યારે દેખે ફૂલમાં ફુલાતા, ક્યારે દેખે રંગડામાં રાતા ॥
ક્યારે દેખે નાખતા ગુલાલ, કર પીચકારી કરે ખ્યાલ ॥૫॥
ક્યારે દેખે અશ્વે અસવાર, ક્યારે લેતા લટકેશું હાર ॥
ક્યારે દેખે પંગત્યમાં ફરતા, લઈ મોદક મનવાર્યું કરતા ॥૬॥
ક્યારે દેખે ચંદનની ખોરે, ક્યારે દેખે ઝુલતા હિંડોળે ॥
ક્યારે દેખે કપૂરની માલ, ક્યારે દેખે પૂજ્યા છે મરાલ ॥૭॥

એમ અનેક રીત્યે અલબેલો, આવે ધ્યાનમાં છેલ છબીલો ॥
તેની માંહોમાંહિ કરે વાત, સુણી સંત રહે રળિયાત ॥૮॥
એમ કરતાં કાંયેક દન ગિયા, તિયાં પ્રભુ પોતે પધારિયા ॥
વરતાલે વાલ્યમજી આવ્યા, ગામોગામથી સંત બોલાવ્યા ॥૯॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, નાથ નિરખીને તૃપ્ત ન થાય ॥
કોઈ કરે કરી કર ચાંપે, કોઈ ચરણ ગ્રહિ છાતી છાપે ॥૧૦॥
કોઈ કરે પાદોદક પાન, જુવે જનનું હેત ભગવાન ॥
સુંદર શોભે બોરીનો ચોફાળ, ઓઢી બેઠા તે પાટે દયાળ ॥૧૧॥
હેતે જોયું છે સહુને હેરી, દૃષ્ટિ કરી છે અમૃત કેરી ॥
પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, યાંતો માતાં નથી હરિજન ॥૧૨॥
સર્વે ચાલીએ પુરને બાર, કરે દર્શન સહુ નરનાર ॥
પછી સુંદર એક આંબલો, સઘન છાંયે તે શોભે છે ભલો ॥૧૩॥
તિયાં જન જોઈ પાટ ઢાળી, તિયાં બેઠા આવી વનમાળી ॥
થયાં દર્શન સહુ સાથને, સર્વે જોઈ રહ્યા છે નાથને ॥૧૪॥
જેજે જન દરશને આવે, કોઈ પુષ્પ પત્ર ફળ લાવે ॥
આણી મૂકે મહારાજની આગે, પછી કર જોડી પાય લાગે ॥૧૫॥
કહે ભલે આવ્યા ભગવાન, દીધાં અમને દર્શન દાન ॥
એમ કરે સ્તવન જન રહ્યા, તિયાં બેઉ જામ વહી ગયા ॥૧૬॥
પછી બોલ્યા પ્રાણ આધાર, હજી રસોઈને સઈ વાર ॥
ત્યારે જોઈને આવિયો જન, ચાલો મહારાજ થયાં ભોજન ॥૧૭॥
પછી પધાર્યા પ્રાણજીવન, સખા સાથે લઈ મુનિજન ॥
તિયાં કર્યો અન્નકોટ અતિ, જમ્યા જુગતે તે પ્રાણપતિ ॥૧૮॥
પછી સંતની પંગતિ કીધી, પીરસ્યું પ્રભુએ બહુ વિધિ ॥
ફર્યા પંગત્યમાં પંચ વાર, જમ્યા જન થયો જેજે કાર ॥૧૯॥

પછી આવ્યા છે આંબલે ફરી, બેઠા પાટ ઉપર પોતે હરિ ॥
તિયાં પ્રશ્ન ઉતર બહુ કીધા, સંતે મન માન્યાં સુખ લીધાં ॥૨૦॥
પછી સાંજે પૂરી દીપમાળ, અતિ સુંદર શોભે વિશાળ ॥
કરી કમાન્યું કાંગરા રાજે, તિયાં સુંદર દીવા વિરાજે ॥૨૧॥
કર્યાં ઝાડ દોય દીપતણાં, થઈ શોભા જુવે જન ઘણાં ॥
બેઠા મધ્યે પોતે મહારાજ, દાસને દેવા દર્શન કાજ ॥૨૨॥
જોઈ જન થયાં છે મગન, સહુ કહે પ્રભુ ધન્ય ધન્ય ॥
આવ્યો આનંદ માય ન મન, પછી ગાવા લાગ્યા કીરતન ॥૨૩॥
ગાય ગરબી ને રમે છે રાસ, ફરતાં ફૂદરડી દેખિયા દાસ ॥
જોઈ જન ઉઠ્યા અલબેલ, આવ્યા ખાંતીલો કરવા ખેલ ॥૨૪॥
રમે જન ભમે પોતે ભેળા, એમ કરે છે લાડીલો લીળા ॥
નિત્ય કરે નવલો વિહાર, તેનો કહેતાં આવે કેમ પાર ॥૨૫॥
આવે સતસંગી નરનાર, લાવે પૂજા જે પૂજે મોરાર ॥
એક દિ જને જમાડ્યા હરિ, બહુ પ્રેમ ભરી પૂજા કરી ॥૨૬॥
સુંદર પહેરાવિયો સુરવાળ, ઝગે જરકસી જામાની ચાળ ॥
શિર બાંધી છે સોનેરી પાગ, નથી શોભા તેની કહ્યા લાગ ॥૨૭॥
પછી ઘોડે થયા અસવાર, સંગે સખા હજારો હજાર ॥
પછી ગયા બામણોલી ગામ, દેવા દર્શન સુંદર શ્યામ ॥૨૮॥
દેઈ દર્શન ને દુઃખ કાપ્યાં, અતિ અલૌકિક સુખ આપ્યાં ॥
જન કહે ભલે હરિ આવ્યા, સોના રૂપાને ફુલે વધાવ્યા ॥૨૯॥
પછી મુનિ પૂજયા મન ભાવ્યા, ભરી થાળ મોતીડે વધાવ્યા ॥
તિયાં રાણ્ય સુંદર રૂપાળી, બેઠા હીંડોળે ત્યાં વનમાળી ॥૩૦॥
ગાય સંત ને થાય કિલોલ, એમ આપે છે સુખ અતોલ ॥
પછી અશ્વે થયા અસવાર, દીઠી સુંદર ભૂમિ ત્યાં સાર ॥૩૧॥

તિયાં ઘોડું ખેલવ્યું ખાંતિલે, અતિ ઉતાવળું અલબેલે ॥
ધ્રોડે અશ્વ ઉડે જાણું પાંખે, એમ દેખાય દાસની આંખે ॥૩૨॥
પછી હળવી હળવી ચાલે, આવ્યા વાલમજી વરતાલે ॥
આવી બેઠા આંબલીની છાંયે, સર્વે સંત પણ આવ્યા ત્યાંયે ॥૩૩॥
બીજા આવિયા જન અપાર, લાવે પૂજા ને પુષ્પના હાર ॥
બીજા સુંદર સુખડાં લાવ્યાં, નાથ આગળે થાળ ધરાવ્યા ॥૩૪॥
જોયાં સુંદર સારાં સુખડાં, રૂડાં લાગ્યાં અતિ રમકડાં ॥
જોઈ નિર્મળ જન વિવેકી, તેને આપ્યાં છે દૂરથી ફેંકી ॥૩૫॥
નાના કરે આપે આડા હાથ, તોય આપતાં ન રહે નાથ ॥
દેખી દાસ કરે હાસ બહુ, જોઈ લીલા આનંદિયા સહુ ॥૩૬॥
એમ કરે છે લીલા અપાર, સુખ સાગર પ્રાણઆધાર ॥
વળતે દને ગયા વલાસણ, દેવા દર્શન અશરણ શરણ ॥૩૭॥
સર્વે સંત હતા વળી સાથ, પોતે ઘોડલે ચડયાતા નાથ ॥
ગાતાં વાતાં જને નિજ ઘેર્યે, પધરાવ્યા પ્રભુ રૂડી પેર્યે ॥૩૮॥
બાંધી હિંડોળો બેસાર્યા હરિ, પછી અતિ હેતે પૂજા કરી ॥
પછી જમાડ્યા જીવનપ્રાણ, જમાડ્યા સંત સર્વે સુજાણ ॥૩૯॥
દેઈ દર્શન ચાલ્યા દયાળ, સંગે શોભે છે મુનિ મરાળ ॥
દિન બીજે ગયા બીજે ગામ, વસે ભક્ત વળોટવું નામ ॥૪૦॥
તિયાં દાસને દર્શન દીધાં, કાપી કલ્મષ કલ્યાણ કીધાં ॥
જમી જન જીવન પધાર્યા, દાસને મન મોદ વધાર્યા ॥૪૧॥
એમ કરે છે લીલા અપાર, કોણ જન પામે તેનો પાર ॥
માટે સંક્ષેપે કહી સંભળાવી, મારા જાણ્યામાં જેટલી આવી ॥૪૨॥

એવી લીલા કરી અવિનાશે, આસુ વદી ને દિન અમાસે ॥
તેદિ કરી લીલા વરતાલે, સુખદાયક સુંદરવર વાલે ॥૪૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નારાયણ ચરિત્રે
વરતાલમાં પધાર્યા ને ફુલે વધાવ્યા એ નામે ઓગણસીતેરમું
પ્રકરણમ્ ॥૬૯॥

સામેરી : પછી નાથ પધારિયા, ગયા તે ગઢડે ગામ ॥
દર્શન દઈ દાસને, વળી કર્યાં પૂરણ કામ ॥૧॥
જન મળી જીવનને, વળી લળિ લાગ્યા પાય ॥
નયણે નિરખી નાથને, હૈયે તે હરખ ન માય ॥૨॥
દાસ મળી મહારાજને, વળી પૂછે છે બહુ વાલ્યમાં ॥
કહો કૃપા કરી અમને, શી લીલા કરી વરતાલમાં ॥૩॥
કેટલાં મનુષ્ય મળ્યાં હતાં, કરતાં પૂજા કઈ પેર ॥
કેમ તમને જમાડતાં, પધરાવી પોતાને ઘેર ॥૪॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, સહુ સાંભળજ્યો હરિજન ॥
ભક્તિ જેવી ગુજરાતમાં, તેવી આજ નથી ત્રિભુવન ॥૫॥
રાત્ય દિવસ અમ પાસળે, વળી ઉભાં રહે એક પગે ॥
મૂર્તિ ન મેલે મીટથી, વળી મટકું ન ભરે દ્રગે ॥૬॥
ગાતાં ગુણ ગોવિંદના, વહી જાય સર્વે જામની ॥
કાય નહિ કીર્તન કરતાં, ભાવિક બહુ નર ભામની ॥૭॥
અતિ દુર્બળ કળ ન પાડે, ફળ ફુલ ખાઈ રહે ॥
જ્યારે અમે જમ્યાનું કહીએ, ત્યારે જમ્યા છીએ એમ કહે ॥૮॥

એક એકથી અધિક અંગે, રંગ છે સતસંગનો ॥
એવા જનને જોઈને, આનંદ ઉમંગે અંગનો ॥૯॥
ત્યારે હરિજન બોલિયા, એને નાથ આંહિ તેડાવિએ ॥
એવા મોટા હરિજનની, ઓળખાણ્ય અમને પડાવિએ ॥૧૦॥
મહારાજ કહે કોઈ મિષ વિના, એ કેમ આંહી આવે વળી ॥
હુતાસનીનો ઉત્સવ કરીએ, તો આવે એ સર્વે મળી ॥૧૧॥
ત્યારે હરિજન હરખિયા, સાંભળી વાલ્યમની વાતડી ॥
નાથ ઉત્સવ આંહી કરો, તો ધન્ય ભાગ્ય ધન્ય ઘડી ॥૧૨॥
પછી ઠેરાવી ઠીક કર્યું, વળી સંત સર્વે બોલાવિયા ॥
સર્વે દેશના સતસંગી, સંઘ લઈ સહુ આવિયા ॥૧૩॥
હતા હુતાશની આગળે, દિવસ દશવિશ વળી ॥
સંત ને હરિભક્ત સર્વે, આવિયા ત્યારે મળી ॥૧૪॥
દર્શન કરી દયાળનું, સંત સુખ પામ્યા અતિ ॥
પ્રસન્નવદન કરી હરિ, બોલિયા પ્રાણપતિ ॥૧૫॥
અમે તેડાવ્યા તમને, તે પુન્યમ મોરે દન પાંચમને ॥
વહેલા આવ્યા દિન વિશ આડે, તેનું વિચાર્યું નહિ તમે ॥૧૬॥
ભલું તમે ભલે આવ્યા, હવે રહો સહુ રાજી થઈ ॥
યાંતો પૂરું પાડશે પણ, બીજે આવું કરવું નહિ ॥૧૭॥
પછી કરી રસોઈ ચાલતિ, પીરસે પોતે પંગત્યમાં ॥
જમે જન મગન થઈ, આપે હરિ આરત્યમાં ॥૧૮॥
ભોજન કરી ભાત્ય ભાત્યનાં, વળી શાક પાક સોયામણાં ॥
દૂધ દહીં દિયે દોવટે, આદાં કેરીનાં આથણાં ॥૧૯॥
બેસે પૂરા પાંચસે, પરમહંસની પંગતિ ॥
જેમ જેમ ઝાઝું જમે, તેમ અલબેલો રાજી અતિ ॥૨૦॥

એકએકથી અધિક અધિક, રસોઈ રૂડી કરે ॥
સુંદર પાક પંગતમાં, નિત્યે પ્રત્યે નવલા ફરે ॥૨૧॥
એમ જન જમાડતાં, વળી દિવસ વિશ વહિ ગયા ॥
અભય કુંવર ઉત્તમે, તિયાં લગી સંત રાખિયા ॥૨૨॥
પછી આવી હુતાશની, રૂડા રંગ રમવા કરાવિયા ॥
કેશુ કેશર કસુંબી વળી, પતંગ રંગ બનાવિયા ॥૨૩॥
હરિ વિરાજતા હતા હિંડોળે, ત્યાં સખા રંગ આવ્યા લઈ ॥
નાખ્યો નાથને ઉપર્યે, પછી રમ્યાની છૂટી થઈ ॥૨૪॥
રંગ સોરંગ લાવે સખા, નાખે નાથને બહુપેર્યે ॥
અલબેલો થઈ આકળા, લાલ ચડ્યા લિંબ ઉપર્યે ॥૨૫॥
પછી જીવને કહ્યું જનને, આ રમવાની રીત્ય નહી ॥
કરો તડાં તેવ તેવડાં, તો અમે પણ રમિએ સહી ॥૨૬॥
પછી બાંધી બે મંડળી, વળી શ્યામ સખા સજજ થયા ॥
ચાલે બહુ પીચકારિયો, લાલ ઢાલ આડી દઈ રહ્યા ॥૨૭॥
પછી ફાટું માંડી ફેંકવા, ગુલાલની લાલે ઘણી ॥
તેની ગગનમાં ગરદી ચડી, સોરંગ રંગરાતા તણી ॥૨૮॥
કનક કંઠી કોટમાં, વળી રૂડી લાગે રમતાં ॥
રસ બસ થયા રસિયો, ઘણું સખાને મન ગમતાં ॥૨૯॥
વાજે વાજાં બહુ વિધ્યનાં, ઢોલ દદામા ત્રાંસાં તિયાં ॥
સ્વર ઉચ્ચે શરણાઈ બોલે, રૂડાં રવાજ વળી કાંશિયાં ॥૩૦॥
સામસામા રમે રંગે, હારે નહી હિંમત ઘણી ॥
નિર્જર આવ્યા નિરખવા, રમત્ય જન જીવનતણી ॥૩૧॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, જીત્યા સર્વે જન તમે ॥
મેલો પીચકારી પાણ્યથી, ફગવામાં મળશું અમે ॥૩૨॥

પછી જન રાજી થયા, જયજય શબ્દે બોલિયા ॥
આજ પ્રભુજીને મળશું, તેણે તનમાં બહુ ફુલિયા ॥૩૩॥
પછી નાવા કાજે નાથજી, ચાલિયા ઘોડે ચડી ॥
સખા સંગે શ્યામળો, રમ્યા રસિયો રંગ ઝડી ॥૩૪॥
ખુબ ઘોડો ખેલવી, નાહ્યા પછી નાથજી ॥
ગાતાંવાતાં ગામમાંહિ, આવ્યા સખા સાથજી ॥૩૫॥
રૂડી રૂપાળી કરી રસોયું, જુગતે જન જમાડિયા ॥
સર્યા મનોરથ મનના, ત્યાં લગી રમાડિયા ॥૩૬॥
પછી નાથ બાથ ભરી, ભેટયા સર્વે જનને ॥
સંત સર્વે મગન થયા, સ્પર્શી જગજીવનને ॥૩૭॥
અનુપમ ઉત્સવ કરી, ફરી શીખ આપી સંતને ॥
સાધુ સર્વે ચાલિયા, રાખી રુદે ભગવંતને ॥૩૮॥
અનુપમ ઉત્સવ કર્યો, ફાગણ સુદી પુન્યમ દને ॥
કરી લીલા ગઢડે, તે કરાવી હરિજને ॥૩૯॥
જયા લલિતા જન મોટાં, સતસંગમાં શિરોમણિ ॥
પ્રીત્યે વાલ્યમ વશ કર્યા, એની કહીએ મોટપ શું ઘણી ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણ ચરિત્રે ગઢડે હુતાસનીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે સિતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૦॥

ચોપાઇ : પછી સંત ચાલ્યા સહુ મળી, કરતાં વાત વાલ્યમની વળી ॥
એક કહે સુણો મુનિ સાથ, કેવા રમતા નટવર નાથ ॥૧॥
એક કહે સાંભળો મરાલ, કેવી લીધી'તિ રમતાં ઢાલ ॥
એક કહે સુણો સંત વળી, કેવો નાખતા'તા રંગ વળી ॥૨॥

એક કહે સુણો મુનિરાજ, કેવા શોભતા'તા મહારાજ ॥
એક કહે જુવોને સંભારી, કેવી નાખતા'તા પીચકારી ॥૩॥
એક કહે લટકાળો લાલ, કેવો ઉડાડતા'તા ગુલાલ ॥
એમ કહે માંહોમાંહિ મળી, કેવો રહ્યોતો રંગડો ઢળી ॥૪॥
ફરતા પંગત્યમાં પાક લઈ, નાના કરતાં જાતા જોરે દઈ ॥
એક કહે સુણો ઋષિરાય, લાલ આવ્યા હતા લેર્યં માંય ॥૫॥
આજ લીલા કરી જે દયાળે, એવી કરી નોતિ કોઈ કાળે ॥
આગે અનેક ધર્યા અવતાર, બહુ જનનો કરવા ઉદ્ધાર ॥૬॥
છે તો એના એજ આ શ્રીહરિ, પણ આવી લીલા નોતિ કરી ॥
આજ આપ્યાં જે સંતને સુખ, તેતો કહ્યાં જાય કેમ મુખ ॥૭॥
માટે મોટાં ભાગ્ય છે આપણાં, આજ ન રાખી મહારાજે મણા ॥
એમ વાત કરતાં તે વળી, ગઈ દેશ પ્રદેશ મંડળી ॥૮॥
કરે વાત ફરે મુનિ જન, એમ કરતાં વીત્યા કાંઈક દન ॥
પછી આવી છે જન્માષ્ટમી, સંત આવ્યા ચડોતરે ભમી ॥૯॥
સહુ વીંટી રહ્યા વરતાલ, ઈયાં આવશે લાડીલો લાલ ॥
એમ વાટ જુવે સહુ સાથ, કહે જોબને તેડ્યા છે નાથ ॥૧૦॥
વાટ જોતાં વાલ્યમજી આવ્યા, તિયાં સર્વે સંતને બોલાવ્યા ॥
સંત આવી લાગ્યા પ્રભુ પાય, નાથ નિરખી તૃપ્ત ન થાય ॥૧૧॥
દિયે દર્શન પ્રસન્ન કરે, નિજ દાસતણાં દુઃખ હરે ॥
બેઠા ઉચ્ચે આસન અવિનાશ, સામું જોઈ રહ્યા સહુ દાસ ॥૧૨॥
એવે સમે અત્તર એક લાવ્યો, અલબેલાને ચર્ચવા આવ્યો ॥
તેતો લઈ લિધું હરિ હાથે, ચર્ચિ સંતની નાસિકા નાથે ॥૧૩॥
ચર્ચિ નાસિકાને બોલ્યા નાથ, તમે સાંભળજ્યો સહુ સાથ ॥
બીજા ભેખ થાશે ધૂળ્યધાણી, રહેશે તમારાં મુખનું પાણી ॥૧૪॥

એમ કહીને બેઠા આસન, સુણી સંત થયા છે મગન ॥
પછી સંતે કર્યા ગુણગાન, તેને સુણી રિજયા ભગવાન ॥૧૫॥
આપી માથેથી સોનેરી મોળ, કાજુ કસુંબી રંગે ઝકોળ ॥
પછી હરિજને હેત કરી, કાજુ કેવડાની ટોપી ધરી ॥૧૬॥
તેતો હરિએ લીધી છે હાથે, મેલી મુક્તાનંદજીને માથે ॥
બીજા પાસે હતા જે મરાળ, તેને આપિયું ફુલની માળ ॥૧૭॥
પછી સુરતથી સતસંગી આવ્યા, પૂજા પ્રભુજીને કાજે લાવ્યા ॥
હાર હેમકડાં બાંયે બાજુ, વેઢ વિંટી કુંડળિયાં કાજુ ॥૧૮॥
કડી વેલ્ય ને કટીકંદોરો, માળા માદળિયાં પાયતોડો ॥
શાલ દુશાલ ને જામો જરી, રેંટો ફેંટો ને પાઘ સોનેરી ॥૧૯॥
ધૂપ દીપ અગર આરતિ, ફુલ કેસર કપૂર બતી ॥
એમ લઈ બહુ ઉપચાર, પ્રેમે પૂજયા છે પ્રાણ આધાર ॥૨૦॥
કરી પૂજા ને જોડ્યા છે હાથ, જન ગાય છે જયજય ગાથ ॥
પછી રચ્યો છે હિંડોળો સાર, વાલો ઝુલે છે વન મોઝાર ॥૨૧॥
શોભે શ્યામળિયો ભીને વાન, વાલો ત્રોડે છે તાળિનું તાન ॥
કરે કરનાં લટકાં કાજુ, જોઈ જનતણું મન રાજુ ॥૨૨॥
પછી ઉભા થયા અલબેલ, સ્થંભ ગ્રહીને દીધી છે ઠેલ ॥
હાલે હીંડોળો ઝૂલે છે હરિ, જય જય રહ્યાં જન કરી ॥૨૩॥
એમ કરે છે લીલા અપાર, નિરખી સુખ લિયે નરનાર ॥
પછી અલબેલા આગળે જન, કરી નૃત્ય ને કરે પ્રસન્ન ॥૨૪॥
પછી રાજી થયા બહુ રાજ, મળ્યા સંત મંડળને મહારાજ ॥
પછી સંત ચંદન ઘસી લાવ્યા, મળી પ્રભુને પૂજવા આવ્યા ॥૨૫॥
પ્રેમે પૂજિયા પ્રાણઆધાર, કંઠે આરોપ્યા ફૂલના હાર ॥
ચર્ચાં ચંદને ચરણ દોય, જને ઉરમાં છાપિયાં સોય ॥૨૬॥

અતિ રાજીમાં છે રંગ રસિયો, સર્વે જન તણે મન વસિયો ॥
પછી થયું છે પંગત્ય ટાણું, બેઠા સંત શોભા શી વખાણું ॥૨૭॥
જાણે બેઠી છે હંસની હાર, એક એકથી ઓપે અપાર ॥
પછી મોદક લઈ મહારાજ, આવ્યા પ્રભુ પીરસવા કાજ ॥૨૮॥
જમે જન જમાડે જીવન, બહુ ભાત્યનાં લાવી ભોજન ॥
એમ આપે છે સુખ અપાર, તેનો કહેતાં આવે કેમ પાર ॥૨૯॥
કરાવ્યાતા હરિજને થાળ, તેતો જમ્યા સંત ને દયાળ ॥
જમી બેઠા મુનિ સહુ મળી, સારી શોભે છે સંતમંડળી ॥૩૦॥
પછી નાથ કહે સંત શૂરા, આમાં કોણ કઠણ વ્રતે પૂરા ॥
જેવા છે આ આત્માનંદ, એવા હો તે બોલો મુનિઈન્દ ॥૩૧॥
પછી સંત ઉઠ્યા જોડી હાથ, જેમ કહો તેમ કરીએ નાથ ॥
કહોતો મટકું ન ભરીયે મીટે, કહોતો અન્ન ન જમિયે પેટે ॥૩૨॥
કહોતો તજીયે છાદનનો સંગ, રહીયે હિમમાં ઉઘાડે અંગ ॥
કહોતો પીવું તજી દૈયે પાણી, રહીએ મૌન ન બોલીએ વાણી ॥૩૩॥
કહોતો બેસીએ આસન વાળી, નવ્ય જોયે આ દેહ સંભાળી ॥
એમ હિંમત છે મનમાંય, તમે કહો તે કેમ ન થાય ॥૩૪॥
એમ બોલ્યા જ્યારે મુનિજન, સુણી પ્રભુજી થયા પ્રસન્ન ॥
કહે નાથ સુણો સાધુ શૂર, એતો અમને જણાય જરૂર ॥૩૫॥
તમે બોલ્યા તે સરવે સાચું, બીજામાંય પણ નથી કાચું ॥
એકએકથી અધિક છો તમે, એવું જાણ્યું છે જરૂર અમે ॥૩૬॥
એક વાત કહું માનો તેહ, આપણે આતમા નહિ દેહ ॥
માનો ચૈતન્યરૂપ તમારું, દુઃખરૂપ દેહ તેહ ન્યારું ॥૩૭॥
એમ કહી છે સંતને વાત, સુણી સાધુ થયા રળિયાત ॥
કહે નાથ સુણો સહુ જન, પૂરો થયો ઉત્સવનો દન ॥૩૮॥

સર્વે સધાવજ્યો મુનિ તમે, યાંથી ચાલશું સરવે અમે ॥
એમ કહી પ્રભુજી પધાર્યા, સંતે નિર્ખિ અંતરે ઉતાર્યા ॥૩૯॥
આપ્યાં સુખ જનને જીવને, શ્રાવણ વદી અષ્ટમીને દને ॥
તેદિ કર્યો છે ઉત્સવ વાલે, કરાવ્યો જોબન વરતાલે ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણ ચરિત્રે વરતાલ જન્માષ્ટમીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે એકોતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૧॥

સામેરી : એમ નિત્યે નવી નાથજી, કરે લીલા સુંદર શ્યામ ॥
સંત રહ્યા ગુજરાત્યમાં, પોતે આવ્યા ગઢડે ગામ ॥૧॥
અતિ રાજી અલબેલડો, કરે હસી હસીને વાતડી ॥
સંત મંડળને શ્યામળો, ઘણું સરાય છે ઘડી ઘડી ॥૨॥
પરમહંસ જેવા પૃથ્વીમાં, આજ નથી કોઈ અંગે ॥
તન મનનાં સુખ ત્યાગી, રાચ્યા છે પ્રભુને રંગે ॥૩॥
ત્યાગ વૈરાગ્યે ત્રણ્ય લોકમાં, નાવે જોડ્યે કોઈ જન ॥
તેને જોઈ અંતર મારું, થાય છે પરસન ॥૪॥
એમ કહે અલબેલડો, મોટપ્ય મુનિજનની ॥
સુણી હરિજન મનમાં, ઈચ્છા કરી દર્શનની ॥૫॥
જને વ્હેલ્યું જોતરી, ચાલ્યા સર્વે સખા સાથજી ॥
સંગે સુંદર શ્યામળો, પોતે પધાર્યા નાથજી ॥૬॥
વાટમાંહિ વિવિધ ભાત્યે, લીલા લાલ કરે ઘણી ॥
જોઈ જન મન મોદ પામ્યા, સામર્થી શ્રીહરિ તણી ॥૭॥

પછી જઈ જેતલપુરમાં, છબીલો છાના રહ્યા ॥
દિન દો ચારેક ત્યાં રહી, પછી વાલમજી વળી આવિયા ॥૮॥
ત્યાર પછી પધારિયા તે, વળી વરતાલ ગામ ॥
દેવા દર્શન દાસને, આવ્યા તે સુંદર શ્યામ ॥૯॥
સંત સર્વે સાંભળી વળી, આવ્યા અલબેલા કને ॥
સુંદર શ્યામ સલુણી મૂર્તિ, નિર્ખિ નયણાં ભરિ જને ॥૧૦॥
સંતને બહુ સુખ આપ્યાં, કરી હરિ વાત હિતની ॥
સુણિ જન મન મગન થયાં, સ્થિર થઈ વૃત્તિ ચિત્તની ॥૧૧॥
પછી બીજે દિને બોલિયા, સંત સાંભળો સહુ વાત ॥
અમે આંઈથી સધાવશું, આપો શીખ થઈ રળિયાત ॥૧૨॥
રાજી થઈ શીખ આપશો, તો રાખશું ખબર અમે ॥
પણ સતસંગમાં નહી રહીએ, જો રાખશો તાણી તમે ॥૧૩॥
માટે આપો આગન્યા, કહું કરગરી તમ આગળે ॥
પ્રસન્ન થઈ પધારશું, તો રહેશે મેળાપ કાગળે ॥૧૪॥
સુણી સંત શોકે પડિયા, રાજી નહિ રુવે ઘણું ॥
પ્રાણગતવત થયા, સુણી વચન જીવનતણું ॥૧૫॥
ટગમગ જુવે રુવે વળી, બોલી ન શકે વદને ॥
અલબેલાની ઉદાસી જોઈ, રહી નહિ ધીરજય મને ॥૧૬॥
પછી સાધુ રામદાસજીએ, કર જોડી કહ્યું કરગરી ॥
જેમ કહો તેમ કરશું, તમે રહો સત્સંગમાં હરિ ॥૧૭॥
પછી પ્રભુજી પ્રસન્ન થઈ, કહી વાત સર્વે અંગની ॥
મોટા સંત રાખજ્યો તમે, ખબર સતસંગની ॥૧૮॥
એમ કહીને પધારિયા, ગયા ગામ ડભાણ ॥
સતસંગી ને સંત સર્વે, સંગે ચાલ્યા સુજાણ ॥૧૯॥

તિયાં દિન એક રહીને, વળી આવિયા વરતાલ ॥
ત્યાંથી આપી આગન્યા, આવો મોટા મોટા મરાલ ॥૨૦॥
ત્યાંથી પ્રભુજી પધારિયા, ગયા બોચાસણ ગામ ॥
સુંદર વૃક્ષ જોઈને, કર્યો વાડીયે વિશ્રામ ॥૨૧॥
પછી ત્યાંથી ચાલિયા, વળી ગુવાસદ ગામે ગયા ॥
આપી અંબર સોખડે, વળી ટંકારિયે રજની રહ્યા ॥૨૨॥
ત્યાંથી ચાલ્યા ચોપશું, નાથ નર્મદા ઉતર્યા ॥
મુનિપુરમાં મહારાજ રહી, સવારે ત્યાંથી સંચર્યા ॥૨૩॥
ચોકીમાં પહોર ચાર રહી, પ્રભાતે ત્યાંથી પધારિયા ॥
સુરત શહેરને સમીપ ગામે, ઉધનામાં આવી રહ્યા ॥૨૪॥
શહેરમાં સંભળાવિયું, સતસંગી આવ્યા સહુ મળી ॥
ભોજન વ્યંજન પૂજા વિધિ, લાવિયા લાખો વળી ॥૨૫॥
હાર અપાર પહેરાવિયા, કરે ધૂપ દીપ આરતિ કઈ ॥
ઉત્તમ વસ્તુ આગળ્ય મૂકી, સુખડીની સીમા નહિ ॥૨૬॥
સંધ્યા સુધી સતસંગીએ, લીધો લાવ લોચન ભરી ॥
પછી આપી આગન્યા, જાઓ ઘેર સહુ કહે હરિ ॥૨૭॥
ત્યાંથી નાથ પધારિયા, વળી રહ્યા રજની વનમાં, ॥
વાઘનું વિઘન ટાળી, ચાલ્યા ત્યાંથી મગનમાં ॥૨૮॥
ચિખલિયે પોર ચાર રહી, ધર્મપુર પોતે રહ્યા ॥
નયણે નિરખી નાથને, સહુ સંત જન સુખી થયા ॥૨૯॥
ગયાં હતાં બાઈ ગામ બીજે, નામ કુશળ કુંવેર્યજી ॥
તર્ત ત્યાંથી આવિયા, સુણી પ્રભુ પધાર્યા ઘેર્યજી ॥૩૦॥
નયણે નિરખી નાથને, સનાથ થઈ એમ જાણિયું ॥
અહો મારાં ભાગ્ય મોટાં, એમ કહી આનંદ આણિયું ॥૩૧॥

પછી હાથ જોડી કહ્યું નાથને, મહારાજ રાજ કરો તમે ॥
તમે અમારા અધિપતિ, સહુ દાસ થઈ રહેશું અમે ॥૩૨॥
અજાણે દિન આટલા, અમે રહ્યાંતાં રાજા થઈ ॥
હવે તમે તમારું સાચવો, આ સર્વે તમારું મારું નહિ ॥૩૩॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, નથી રાજય કરવા આવિયા ॥
અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, આ ભૂમિએ ભમિયે રિયા ॥૩૪॥
એ રાજય તમારું તમે કરો, પણ અંતરમાં રાખજયો હરિ ॥
જો રહેશે ઉપાધિ અંતરે, તો ખોટ્ય મોટી જાશે ખરી ॥૩૫॥
બાઈ કહે હવે તમને મૂકી, બીજી બલા કોણ રાખશે ॥
સુધા સમ શ્યામ તમને, મૂકી વિષ કોણ ચાખશે ॥૩૬॥
એવું સુણી પ્રભુ પ્રસન્ન થયા, પછી તેડ્યો સંઘ સુરત તણો ॥
આવ્યા સર્વે સતસંગી, લાવ્યા પૂજવા સમાજ ઘણો ॥૩૭॥
સુંદર વસ્ત્ર પહેરાવિયાં, ધર્યો વડો મુગટ માથે વળી ॥
ધૂપ દીપ કરી આરતી, પછી લાગ્યાં પાયે સહુ લળી ॥૩૮॥
પછે રાજન રાજી થઈ, કરી કરજોડીને વિનતિ ॥
આજ કરો અસવારી હરિ, કૃપા કરી અમારી વતિ ॥૩૯॥
પછી આપી આગન્યા, સારુ જાઓ અમે આવશું ॥
પછી રાજા રાજી થઈ, શણગારી અસવારી ભાવશું ॥૪૦॥
સુંદર ગજ શણગારિયો, તે ઉપર્યે બેઠા હરિ ॥
શહેર સર્વે સનાથ થયું, નાથ નિરખ્યા નયણાં ભરી ॥૪૧॥
ત્યાં વાજે વાજાં અતિ ઘણાં, વળી બળે મશાલો બહોળિયું ॥
એમ અનેક જીવને, આપ્યું સુખ અણતોળિયું ॥૪૨॥
એમ અનંત કરી લીલા, પછી વાસંદે આવિયા ॥
સમૈયે સુખપાલ લાવી, રાયે મોતીડે વધાવિયા ॥૪૩॥

પછી પ્રભુ પધરાવિયા, ભૂપે ભુવન પોતાતણે ॥
ધૂપ દીપ કરી આરતી, પ્રભુ પૂજિયા પ્રેમે ઘણે ॥૪૪॥
પછી ચરણ ચર્ચિ ચંદને, વળી તેનાં પગલાં પડાવિયાં ॥
પ્રીત્યે પોતાને પૂજવા, રાયસિંહે શીશ ચડાવિયાં ॥૪૫॥
પછી હતા દાસ પાસ હરિને, તેને કરી પહેરામણી ॥
ત્રણ દિવસ ત્યાં રહી, પછી પધાર્યા ધર્મપુર ભણી ॥૪૬॥
આવી ત્યાં ઉત્સવ કર્યો, વસંત પંચમીનો વળી ॥
જોઈ લીલા જન મનમાં, મગન થયા સહુ મળી ॥૪૭॥
પછી પ્રભુને પૂજીયા, બાઈએ બહુ પ્રેમે કરી ॥
સુંદર વસ્ત્ર અરપી અંગે, આપ્યા રૂપૈયા થાળ ભરી ॥૪૮॥
પછી હરિએ હાથશું, આપ્યા રૂપૈયા દીન દાસને ॥
સંત પોતે ત્યાગી તને, કોણ રાખે એહ કાશને ॥૪૯॥
અનંત લીલા ત્યાં કરી, તે કહ્યો ન આવે વાતમાં ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા હરિ, આવિયા ગુજરાતમાં ॥૫૦॥
સમૈયો સારો કર્યો, મહા સુદી પંચમીને દિને ॥
ધર્મપુરે કુશળકુંવર, ત્યાં કરી લીલા જીવને ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નારાયણ ચરિત્રે મહારાજ ધર્મપુર પધાર્યા ને ત્યાં વસંતપંચમીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે બોંતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૨॥

ચોપાઈ : પછી વરતાલે વાલો આવિયા, દિન દોયેક પોતે ત્યાં રહ્યા ॥
પોતે પધાર્યા દેશ પાંચાળ, દીનબંધુ જે દીનદયાળ ॥૧॥

સંત સર્વે રહ્યા ગુજરાત, કરે હરિજન આગે વાત ॥
સહુ કરી લિયો ઘરકાજ, હમણાં કરશે ઉત્સવ મહારાજ ॥૨॥
આવી હુતાશની દિન થોડે, પ્રભુ પધારશે ચડી ઘોડે ॥
એવું સાંભળી સતસંગી જન, કરે મનોરથ વળી મન ॥૩॥
હવે તેડાવશે પ્રભુ જ્યારે, જાશું સહુ મળી દર્શને ત્યારે ॥
કહે એક કરાવું પોશાગ, શાલ દુશાલ સોનેરી પાગ ॥૪॥
જામો જરી સુંદર સુરવાળ, સારો સોનેરી છેડે ચોફાળ ॥
એક કહે વેઢ વીંટી કડાં, કરાવીશ કનકનાં રૂડાં ॥૫॥
બાજુ કાજુ કુંડળ રૂપાળાં, રૂડી ઉતરી સાંકળી માળા ॥
એક કહે કરાવું કંદોરો, શિરપેચ ને સોનેરી તોરો ॥૬॥
એક કહે પૂજીશ હું નાથ, ઘસી ચંદન સુંદર હાથ ॥
એક કહે કરીશ આરતી, નમી ચરણે કરીશ વિનતિ ॥૭॥
એમ કરે મનોરથ દાસ, ત્યાંતો આવિયો ફાગણ માસ ॥
દેશોદેશ કંકોતરી ફેરી, ફુલડોલના ઉત્સવ કેરી ॥૮॥
આપી આજ્ઞા જનને મહારાજે, કરજ્યો સમાજ રમવા કાજે ॥
અમે આવશું વરતાલ વહેલા, પંચ દિને હુતાસની પહેલા ॥૯॥
પછી સંતે કરાવ્યો સમાજ, હેતે હરિશું રમવા કાજ ॥
રૂડી રિત્યના કઢાવ્યા રંગ, ભર્યા હોજ જમુના ને ગંગ ॥૧૦॥
સુંદર પિચકારી કરાવી, રમશે હરિ હરિજન આવી ॥
બહુ પેરે કરાવ્યા સમાજ, ત્યાંતો પોતે પધાર્યા મહારાજ ॥૧૧॥
આવી દાસને દર્શન દીધાં, નિરખી નાથ જને સુખ લીધાં ॥
આપ્યો દાસને અતિ આનંદ, પોતે પધાર્યા પૂરણચંદ ॥૧૨॥
આવ્યા હરિ સખાની હેડિયે, ઉતર્યા જોબનની મેડિયે ॥
પછી તેડિયા સંત સમસ્ત, આવ્યા સાંખ્યયોગી ઘણા ગૃહસ્થ ॥૧૩॥

મળ્યા મનુષ્ય અતિ અપાર, પછી પ્રભુ આવ્યા પુર બહાર ॥
દિયે દર્શન દિનદયાળુ, અતિ કરુણાએ ભર્યા કૃપાળુ ॥૧૪॥
તિયાં આવ્યો ઉત્સવનો દન, કર્યું રસિયે રમવાનું મન ॥
ભરી ઝોળી ઉડાડે ગુલાલ, તેણે સખા થયા સહુ લાલ ॥૧૫॥
નાખે પિચકારી ભરી રસ, રંગે સખા કીધા રસબસ ॥
સખા શોભે છે સુંદર રંગે, રમે અલબેલો ઉછરંગે ॥૧૬॥
પછી સખે કર્યો'તો હિંડોળો, સારો શોભિત સુંદર પહોળો ॥
બાર બારણે ઓપે અનૂપ, જોયા જેવું છે જાળીનું રૂપ ॥૧૭॥
પાંચ શિખરે શોભે નિદાન, જાણિયે વૈકુંઠનું વિમાન ॥
કાજુ કનકનાં કોટિમાં લેકે, બહુ ફુલને હારે તે બેકે ॥૧૮॥
રૂડો રચ્યો મળી મુનિરાજ, એવે હિંડોળે બેઠા મહારાજ ॥
પછી ધર્યો મુગટ સુજાણે, શોભે સૂર્ય તેજ પરમાણે ॥૧૯॥
અતિ શોભા દિયે છે અપાર, નંગ પંગતિનો નહિ પાર ॥
જડ્યાં મણિ માણ્યક ને મોતિ, કરે છે હીરા ઝવેર જ્યોતિ ॥૨૦॥
જોઈ વજ્ર રૂચકની જાત્ય, લાલ નીલે પીળે પાડી ભાત્ય ॥
નંગ ઝગમગ કરે જોત્ય, જાણું રવિ શશી થયા ઉદ્યોત ॥૨૧॥
એવાં રૂડાં રતનનો જડ્યો, ઘણે ઘણે હેતે કરી ઘડ્યો ॥
એવો મુગટ ધર્યો છે નાથે, પહેર્યાં કનકનાં કડાં બે હાથે ॥૨૨॥
કરે વેઢ વિંટી બાંયે બાજુ, મકરાકૃત કુંડળ કાને કાજુ ॥
શિરપેચ ને સોનેરી તોરો, કેડયે બાંધ્યો કનક કંદોરો ॥૨૩॥
હેયે પહેર્યાં છે હેમના હાર, શોભે ફુલની માળા અપાર ॥
કર્યાં તિલક કેસર તણાં, તેણે શોભે છે સુંદર ઘણા ॥૨૪॥
પછી જને કરી છે આરતિ, થાય જયજય શબ્દ ત્યાં અતિ ॥
મળ્યા જન ત્યાં અતિ અપાર, લઈ ઉભા છે ફુલના હાર ॥૨૫॥

પણ પ્રભુને કેમ અપાય, અતિ ભીડય પાસે ન જવાય ॥
તેના મનોરથ પૂરા કીધા, હાથ છડી વડચે હાર લિધા ॥૨૬॥
પછી માથેથી મુગટ ઉતારી, સુંદર સોનેરી પાઘ તે ધારી ॥
તેનાં દીધાં સહુને દર્શન, કર્યાં જનનાં મન પ્રસન્ન ॥૨૭॥
પછી સહુની પૂરવા હામ, ઝુલે હિંડોળે સુંદર શ્યામ ॥
હાલે હિંડોળો વાયુને વેઘ, થઈ મગન ઝરે તિયાં મેઘ ॥૨૮॥
તિયાં આવિને થોભ્યાં વિમાન, ગાય ગાંધર્વ ત્યાં ગુણગાન ॥
તિયાં જયજય બોલે છે જન, એમ લીલા કરે છે જીવન ॥૨૯॥
વિતિ એમ આનંદમાં રાત, ઉગ્યો સૂર હવું પરભાત ॥
ત્યારે શ્યામળિયો સજ્જ થયા, સખાને સંગે રમવા રહ્યા ॥૩૦॥
ચાલે ચૌદિશે પીચકારી ઘણી, ચડી ગરદી ગુલાલતણી ॥
ચડ્યા રમતે રસિયો રાજ, સુખ સંતને આપવા કાજ ॥૩૧॥
રમે સામસામા નવ્ય હારે, વચ્ચમાં પડી કોઈ ન વારે ॥
એમ ખેલે છે ખાંતિલો હોળી, નાખે ભરી ગુલાલની ઝોળી ॥૩૨॥
વાજે વાજાં ત્યાં ઢોલ નગારાં, ત્રાંસાં શરણાઈ રવાજ સારાં ॥
બહુ મચી છે રંગની ઝડી, જુવે અમર વિમાને ચડી ॥૩૩॥
રમે હરિસંગે હરિજન, કરે નર અમર ધન્ય ધન્ય ॥
પછી પ્રભુજી ચડિયા ઘોડે, સખા લીધા છે સરવે જોડચે ॥૩૪॥
ફરે સંઘમાં દિયે દર્શન, કરે જનનાં મન પ્રસન્ન ॥
એમ લીલા કરે છે લાડીલો, રંગમાં રસબસ છે છેલો ॥૩૫॥
એમ પ્રભુ રમ્યા સખા સાથ, પછી નાવાને ચાલિયા નાથ ॥
નાહિ નાથ ને આવ્યા ઉતારે, થયો જમણ થાળ તે વારે ॥૩૬॥
જમિયા પોતે જીવનપ્રાણ, જમાડ્યા છે જને કરી તાણ ॥
પછી સંતની પંક્તિ બેસારી, આવ્યા પીરસવા ગિરધારી ॥૩૭॥

જમે જન જમાડે જીવન, એમ લીલા કરી બહુ દન ॥
આપ્યું સુખ એમ બહુ વિધિ, પછી સંતને શિખજ દીધી ॥૩૮॥
એમ ઉત્સવ કર્યો અવિનાશે, કરાવ્યો બાપુ રણછોડદાસે ॥
કરી વરતાલ્ય દેશ વિદિત, ધન્ય નર એ નારીની પ્રીત ॥૩૯॥
કર્યો ઉત્સવ જગજીવને, ફાગણ સુદી પુન્યમને દને ॥
તેદિ સુંદર ઉત્સવ કરી, પછી પાંચાળે પધાર્યા હરિ ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નારાયણચરિત્રે મહારાજ હિંડોળે ઝુલ્યા ને ઘણું જ ઐશ્વર્ય જણાવ્યું એ નામે તોંતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૩॥

સામેરી : ઘણું રહે હરિ ગઢડે, ને આવે જાય બીજે દેશ ॥
સંત ફરે સર્વે દેશમાં, કરે હિતનો ઉપદેશ ॥૧॥
લીળા સંભારી લાલની, તેની કરે માંહોમાંહિ વાત ॥
ઉતરે નહિ કેફ અંગથી, ઘણું રહે રાજી રળિયાત ॥૨॥
અષ્ટમી ને એકાદશી, ફુલડોલ દીવાળીને દન ॥
રામનવમી ને વસંત પંચમી, વાટ જોઈ રહે સહુ જન ॥૩॥
વાટ જોતાં વરતાલ્યમાં, આવ્યા દયાળુ દયા કરી ॥
હેત જોઈ હરિજનમાં, તેને દિયે દર્શન ફરીફરી ॥૪॥
ફરે સર્વે દેશમાં, અને જુવે સઘળાં ગામ ॥
વરતાલ્ય ડભાણ જેતલપુર, તે કરિયાં નિજ ધામ ॥૫॥
અલબેલો પધારિયા, કાર્તિક સુદી એકાદશી ॥
તેદી જેતલપુરે કરી ઉત્સવ, તેડાવિયા સર્વે ઋષિ ॥૬॥

તિયાં જામ ચારનું જાગરણ કરી, ગાયા ગુણ ગોવિંદ તણા ॥
રમતાં ગાતાં ગરબિયું, સુખ સંતે તે લીધાં ઘણાં ॥૭॥
નિત્ય નવી લીલા કરે, ભેળા મુનિ જનને લહી ॥
પવિત્ર કરે પૃથ્વી, ચરણની રજે સહી ॥૮॥
જિયાં જિયાં જીવન ફર્યા, તિયાં કર્યાં જનનાં કાજ ॥
અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, ફરે મુનિ ને મહારાજ ॥૯॥
એમ કરતાં આવિયો, રૂડો તે ફાગણ માસ ॥
રમવા રૂડી હુતાશની, હૈયે હરખિયા હરિદાસ ॥૧૦॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, સંતો શોધો સુંદર ઠામ ॥
ઓણ કરીએ હુતાસની, એવું ગોતી કાઢો ગામ ॥૧૧॥
વારમવાર વરતાલમાં, ઉત્સવ કર્યા અતિ ઘણા ॥
ખૂંદ્યું ખમ્યા તે સતસંગી, ધન્ય જન એમાં નહિ મણા ॥૧૨॥
માટે બીજી જાયગા, જોઈ કાઢો તમે જન ॥
સંતે માંડ્યું શોધવા, સુણી વાલ્યમજીનું વચન ॥૧૩॥
બામણગામ ને બોચાસણે, સતસંગી સારા સહી ॥
પણ જળ છાયાની જુગતિ, વરતાલ જેવી બીજે નહીં ॥૧૪॥
વાલ્યમ કહે વરતાલ જેવું, નથી બીજું કોઈ ગામ ॥
સતસંગના મધ્યમાં, સુંદર છે એહ ઠામ ॥૧૫॥
જાઓ તમે ત્યાં મોરથી, સારો કરાવજો સમાજ ॥
આ દિને અમે આવશું, એમ બોલિયા મહારાજ ॥૧૬॥
વારમવાર વર્ષો વર્ષ, હલાંમણ્ય છે હોજની ॥
કરો ચિરાબંધ ચોકસિ, થાય સુંદર રમત્ય મોજની ॥૧૭॥
પછિ પાકા હોજ કરાવીને, એક ચોતરો ચણાવિયો, ॥
અલબેલાને બેસવા, સુંદર સારો બણાવિયો ॥૧૮॥

પછી પ્રભુજી પધારિયા, આવી બેઠા એહ ચોતરે ॥
આસપાસે બહુ દાસ દિસે, સુખે સહુ દરશન કરે ॥૧૯॥
અનેક જન જોઈ રહ્યા, નરનારીનાં વળી વૃંદ ॥
શોભે સુંદર શ્યામળો, જેમ તારા મંડળમાં ચંદ ॥૨૦॥
દીયે સુખ દાસને, વળી દયાળુ દયા કરી ॥
જન મન રંજન કરવા, કરે લીલા ફરીફરી ॥૨૧॥
કર્યોતો ઉત્સવ આગળે, વળી તેવો ને તેવો કર્યો ॥
અતિ આનંદ અલબેલડો, વળી રમે હોળી રંગે ભર્યો ॥૨૨॥
લાવ્યા ગુલાલનાં ગાડલાં, તે વહેંચી આપ્યાં સંતને ॥
ભર્યા હોજ બેઉ રંગના, રમવા ભક્ત ભગવંતને ॥૨૩॥
પછી અલબેલે ઉભા થઈ, વળી ફેંકી ફાંટું ગુલાલની ॥
તે સમાની શોભા મુખથી, કહી ન જાયે લાલની ॥૨૪॥
પછી સખા સજજ થયા, ખેલ ખૂબ ખરો મચાવિયો ॥
લાગી ઝડી બહુ રંગની, અરુણ વરણ અંબર થયો ॥૨૫॥
પરસ્પર પીચકારિયુંની, છૂટે શેડ્યું સામટી ॥
આંખ્ય ન દિયે ઉઘાડવા, જાણું આવ્યો ઘન ઘણો ઉલટિ ॥૨૬॥
ગુલાલ લાલ નાખે ઘણો, ઝળકે કરમાં કડાં વળી ॥
થાય સળાવા તેહના, જાણું ચમકે ઘનમાં વિજળી ॥૨૭॥
રસબસ થયા રસિયો, શોભે સખા રંગમાં લાલ ॥
આનંદ દેવા દાસને, એવો કરે અલૌકિક ખ્યાલ ॥૨૮॥
રમતાં રમતાં રંગમાં, વળી પહોર દોયે વહી ગયા ॥
હરિ હરિજન હોળી રમતાં, હોડમાં નવ્ય હારિયા ॥૨૯॥
પછી નાથે હાથશું, વળી પાડી તાળી તે ઘડી ॥
જીત્યા જીત્યા સહુ આપણે, હવે મેલો પીચકારી પડી ॥૩૦॥

પછી જન મગન થઈને, નાવા ચાલ્યા નીરમાં ॥
રંગે સોરંગે શ્યામળો, ઘણું શોભે છે શરીરમાં ॥૩૧॥
નાહિને આવ્યા નાથજી, જન જમાડ્યા ભાવે ભરી ॥
પછી મુનિ મંડળને, પોતે પિરસ્યું હાથે કરી ॥૩૨॥
જેજેકાર કરી જીવન, આવ્યા પુરબહાર ફરી ॥
આવી બેઠા આંબલે, હરિજન ને પોતે હરિ ॥૩૩॥
ત્યાં ગાય પદ ને થાય વાતું, પ્રશ્ન ઉત્તર અતિ ઘણા ॥
એમ સંતને સાંજ સુધી, દીધાં સુખ દર્શન તણાં ॥૩૪॥
પછી હાથ જોડી હરિજન કહે, તમે હિંડોળે બેસો હરિ ॥
મનોરથ જન મનના, તમે પૂરો પ્રભુ કૃપા કરી ॥૩૫॥
પછી પ્રભુ પ્રસન્ન થઈને, હિંડોળે બેઠા હરિ ॥
જને જીવનને મુગટ ધરી, કરી પૂજા ભાવે ભરી ॥૩૬॥
અંબર સુંદર આભૂષણ, પ્રભુને પહેરાવિયાં ॥
કુસુમ માળા કંઠે અર્પિ, સુંદર છોગાં ધરાવિયાં ॥૩૭॥
પછી ઉતારી આરતી, પ્રેમે પાયે લાગ્યા નાથને ॥
પછી હરિ હિંડોળે ઝુલી, આપ્યાં સુખ સહુ સાથને ॥૩૮॥
એમ લીળા અતિ ઘણી, કરી કૃપાનિધિયે ॥
જન મન રંજન કર્યાં, વાલ્યમે બહુ વિધિયે ॥૩૯॥
એવી રીત્યે કરી ઉત્સવ, પાંચાળે પ્રભુ ગયા ॥
સંત સર્વે મંડળી વળી, ગુજરધર માંહિ રહ્યા ॥૪૦॥
એક જીભે અનંત લીળા, કહીએ મુખથી કેટલી ॥
શેષ મહેશ ને શારદા કહે, તોય કહેવાય નહિ તેટલી ॥૪૧॥

અપરમપાર લીલા કરી, ફાગણ સુદી પુન્યમ દને ॥
કરી લીલા વરતાલમાં, કરાવી હરિજન જોબને ॥૪૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નારાયણ ચરિત્રે
વરતાલે ઉત્સવ કર્યો ને રંગે રમ્યા એ નામે ચુમોતેરમું
પ્રકરણમ્ ॥૭૪॥

ચોપાઈ : પછી શ્યામ સોરઠ પધાર્યા, જનને મન મોદ વધાર્યા ॥
ગામો ગામમાં દેઈ દર્શન, કરે જનનાં મન પ્રસન્ન ॥૧॥
ખંભાળું રાયપર પિંપળ, રહી બંધિયે ગયા ગોંડળ ॥
ગામ ગોંડળનો જે રાજન, નામ હઠિભાઈ હરિજન ॥૨॥
સખા સહિત સામા સહુ આવ્યા, અતિ હેતે પ્રભુ પધરાવ્યા ॥
પછી બોલિયા શ્યામ સુજાણ, તમે સાંભળો નરપતિ વાણ્ય ॥૩॥
અમે ત્યાગી ને રાજય તમારે, કેમ મળશે તમારે અમારે ॥
જેમ તમને રાજયની ખુમારી, તેમ ત્યાગીને ત્યાગની ભારી ॥૪॥
માટે મોટા જો જાણો અમને, તો માનજ્યો જે કહીએ તમને ॥
તેંયે જોડ્યા છે રાજાએ હાથ, જેમ કહો તેમ કરશું નાથ ॥૫॥
પછી પધાર્યા તેને ભવન, રહ્યા રાત્ય ને જમ્યા જીવન ॥
પછી શીખ માગીને સધાવ્યા, ધ્રોડ કરી ધોરાજીએ આવ્યા ॥૬॥
રહી રાત્ય ને સધાવ્યા શ્યામ, ત્યાંથી આવ્યા ભાડેર ગામ ॥
ત્યાં નિજજનને સુખ આપ્યાં, દેઈ દર્શન ને દુઃખ કાપ્યાં ॥૭॥
પછી આવ્યા માણાવદ્રમાંઈ, રહ્યા રાત્ય એક પોતે ત્યાંઈ ॥
પછી ત્યાંથી પધાર્યા પંચાળે, દિધાં દાસને દર્શન દયાળે ॥૮॥

તિયાં રહ્યા રાજી થઈ બહુ, આવ્યા સાંભળી દર્શને સહુ ॥
આખા અજાબ્ય ને અગત્રાઈ, ગઢમઢ પિપ્પલ પોરછાઈ ॥૯॥
મેઘપુર માંગરોળ લોજ, કાલવાણી સમેધુ સુત્રોજ ॥
ગણોદ જાળિયું ઉપલેટું, આવે દર્શને ન જુવે છેટું ॥૧૦॥
બાલ જોબન ને વૃદ્ધ વળી, આવ્યાં પ્રભુ પધાર્યા સાંભળી ॥
સહુ આવીને નિરખે નાથ, જોઈ જીવન થાય સનાથ ॥૧૧॥
કરી પૂજા ને લાગ્યા છે પાય, અતિ હેત હૈયામાં ન માય ॥
કહે કરજોડી એમ જન, ઘણે દહાડે દિધાં દરશન ॥૧૨॥
એમ કહી ભર્યાં નીર નયણે, પછી પ્રભુ બોલ્યા મીઠે વયણે ॥
સાંભળો સતસંગી સોરઠી, તમે સહુ સુખી છો સારીપઠી ॥૧૩॥
અમે ફરીએ છીએ દેશ સહુ, પણ તમે વાલાં મને બહુ ॥
અમે પ્રથમ પ્રકટ થઈ, કરી આ દેશમાં લીળા કઈ ॥૧૪॥
વળી આ દેશમાં સ્વામી મળ્યા, રામાનંદ જે ન જાય કળ્યા ॥
તેના સતસંગી તમે કહાવો, માટે મારે મન અતિ ભાવો ॥૧૫॥
એવી સાંભળી વાલાની વાત, સહુ થયાં અતિ રળિયાત ॥
પછી આવ્યો દુર્બળ એક દાસ, અકિંચન નહિ વસ્ત્ર પાસ ॥૧૬॥
તેને આપ્યાં અંબર કરાવી, વળી મૂઠડી મોરે ભરાવી ॥
કાપ્યું દારિદ્ર એમ જનનું, હતું દુઃખ જે બહુ દનનું ॥૧૭॥
બીજાં સહુ સુખી થયાં જન, કરી પ્રભુજીનાં દરશન ॥
દિન દશવિશ તિયાં રહ્યા, પછી ગામ પિપલાણે ગયા ॥૧૮॥
આખું અગત્રાઈ ગામ ફરી, પાછા પંચાળે આવિયા હરિ ॥
રહી રાત્ય સવારે સધાવ્યા, ત્યાંથી માણાવદ્રમાંહી આવ્યા ॥૧૯॥

દીધાં દાસને દર્શન દાન, રહી રાત્ય ચાલ્યા ભગવાન ॥
આવ્યા ઝાળિયે સુંદર શ્યામ, રહ્યા પહોર એક એહ ઠામ ॥૨૦॥
પછી જને કરાવ્યાં ભોજન, જમી ચાલિયા ત્યાંથી જીવન ॥
બીજે રહ્યા નહિ કિયાં નાથ, આવ્યા બંધિયે સખાને સાથ ॥૨૧॥
ત્યાંથી ચાલ્યા રંગભીનો રાજ, આવ્યા ગામ ગઢડે મહારાજ ॥
દીધાં દાસને દર્શન દાન, જને નિરખ્યા ભાવે ભગવાન ॥૨૨॥
પછી પૂછ્યું જને લાગી પાય, કેવા સતસંગી સોરઠમાંય ॥
કહો કૃપા કરીને અમને, કેવું હેત કરતા તમને ॥૨૩॥
પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, તમે સાંભળો સહુ મળી જન ॥
સોરઠ દેશના સતસંગી જેહ, અતિ નિર્મળ કોમળ તેહ ॥૨૪॥
નહીં છળ કપટ લગાર, બહુ વિશ્વાસી છે નરનાર ॥
ઘણું નહી ડહાપણ ચતુરાઈ, નિશ્ચય પ્રભુનો પર્વતપ્રાઈ ॥૨૫॥
જે દિના એને સ્વામી મળ્યા છે, તે દિના સર્વે સંશય ટળ્યા છે ॥
નિરુત્થાન છે નર ને નારી, એક એકથી સમજણ્યે ભારી ॥૨૬॥
એવાં જન થોડાં મળે જોતે, જેને મળ્યા રામાનંદ પોતે ॥
ત્યારે જન કહે સત્ય મહારાજ, એવાં જન નહિ બીજાં આજ ॥૨૭॥
જેનાં તમે કરો છો વખાણ, એતો એવાં જ છે પરમાણ ॥
એમ હરિ હરિજન મળી, કરી વાત તે સર્વે સાંભળી ॥૨૮॥
એમ નિત્ય નવી વાતું કરે, સુણી જન હૃદે સહુ ધરે ॥
એમ કર્તા વીત્યો એક માસ, પછી પ્રભુજી થયા ઉદાસ ॥૨૯॥
લીધો સેવક એક સંઘાતે, ઉઠી ચાલ્યા પોતે અરધિ રાતે ॥
ગઢડાથી ઉત્તરમાં ગામ, રહે સતસંગી સુખપુર નામ ॥૩૦॥
તિયાં પધાર્યા દર્શન દેવા, તેને ઘેર હતો વળી વિવા ॥
તિયાં મળ્યાં હતાં નરનાર, દિઠાં ઉન્મત્ત સરખાં અપાર ॥૩૧॥

નહિ કેને વિચાર વિવેક, ચડ્યો કેફ વિવાનો વિશેક ॥
કરે માંહો માંહિ બહુ હાંસી, એવું જોઈને થયા ઉદાસી ॥૩૨॥
આવ્યા હતા ઉદાસી ટાળવા, ત્યાંતો સામુના અધિકા હવા ॥
પણ કહ્યું નહિ કેને કાંઈ, પ્રભુ સમજી રહ્યા મનમાંઈ ॥૩૩॥
પછી તર્ત ત્યાંથી ઉઠી ચાલ્યા, રહ્યા નહિ નાથ કેના ઝાલ્યા ॥
કહે અમે જાશું દૂર દેશ, પાછો યાં નહિ કરીએ પ્રવેશ ॥૩૪॥
પછી હરિજને જોડિયા હાથ, એવું કરવું નહિ મારા નાથ ॥
હોય જીવમાં અવગુણ ઘણા, જોયા ન ઘટે નાથ તે તણા ॥૩૫॥
માટે દયાળુ દયા કરીને, આવો ગામમાં પાછા ફરીને ॥
પછી પ્રભુ કહે સાંભળો તમે, જાઓ જરુર આવશું અમે ॥૩૬॥
પણ આ પળે પાછા વળીને, નહિ આવીએ માનો મળીને ॥
પછી ત્યાં થકી પોતે સધાવ્યા, આઘા જઈને ગઢડે આવ્યા ॥૩૭॥
આવી લખાવ્યો કાગળ એક, તેમાં એટલો લખ્યો વિવેક ॥
આપણા જે સતસંગી હોય, તે તો ભાંડ ભવાઈ ન જોય ॥૩૮॥
સાંખ્યયોગી હોય બાઈ ભાઈ, તેને જાવું નહિ વિવામાંઈ ॥
કર્મયોગી જે જાય વિવાય, તે પણ ગીત પ્રભુજીનાં ગાય ॥૩૯॥
એહ આગન્યા છે જો અમારી, સહુ રહેજયો એમ નરનારી ॥
એમ નહિ રહે જન જેહ, નહિ અમારા સતસંગી તેહ ॥૪૦॥
એવી લખાવી કાગળે વાત, પછી પોતે થયા રણિયાત ॥
થયા રાજી પોતે ત્યારે રાજ, જ્યારે કીધું છે એટલું કાજ ॥૪૧॥
એવા સંત સુખદાયી શ્યામ, દાસ દોષ નિવારણ નામ ॥
શોભાનિધિ તે સંતને આપી, બીજાં કલંક સરવે કાપી ॥૪૨॥

જેણે બેસે જગતમાં દાગ, એવાં કરાવ્યાં કુલક્ષણ ત્યાગ ॥
તેણે શોભે છે સતસંગ ઘણો, તે પ્રતાપ મહા પ્રભુ તણો ॥૪૩॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી હરિચરિત્રે
મહારાજે ગઢડેથી સર્વે હરિજનના ઉપર કાગળ લખ્યો એ નામે
પંચોતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૫॥

સામેરી : હવે ગુજરધરમાં સંત ફરતા, કરતા હરિની વારતા ॥
પંચ વ્રતે પૂરા શૂરા, પ્રભુને સંભારતા ॥૧॥
તેણે મનમાં વિચારિયું, હજી નાથજી કેમ નાવિયા ॥
આજ કાલ કરતાં, દર્શન વિના દિન બહુ ગિયા ॥૨॥
એમ શોચ કરીને સંત સૂતા, તેને સ્વપ્નમાં આવ્યા હરિ ॥
સખા સંગે શ્યામળો, જાણું પધાર્યા દયા કરી ॥૩॥
શ્વેત વસ્ત્ર પહેરી લેરી, જાણું આવિયા અશ્વે ચડી ॥
સંત મન મગન થઈ, કહે ધન્ય ધન્ય આજ ઘડી ॥૪॥
એક કહે મહારાજને મેં, ગુંજાહાર પહેરાવિયા ॥
બાજુ કાજુ કુંડળ કરી, ફુલના તોરા ધરાવિયા ॥૫॥
એક કહે જાણું ચંદન ઘસી, ચરચ્યું મારા હાથશું ॥
એક કહે જાણું અલબેલાને, ભેટિયો ભરી બાથશું ॥૬॥
એક કહે જાણું નાથનાં, ચરણ છાપ્યાં છાતીયે ॥
એક કહે એવી દીઠી મૂરતિ, તેતો નવ્ય જાય કહ્યો ॥૭॥
એક કહે મેં સખા દીઠા, સંગે સુંદર શ્યામને ॥
એમ સંતે સ્વપ્નમાંહી, દીઠા પૂરણ કામને ॥૮॥

પ્રભાતે ઉઠી પરસ્પર, વાત કરવા લાગિયા ॥
જાણ્યું પધાર્યા વાલ્યમો, સંત સહુનાં દુઃખ ભાંગિયાં ॥૯॥
પછી નાહી જન જીવનની, વાટ જુવે છે સહુ મળી ॥
એમ કરતાં પધારીયા, વાલ્યમજી પોતે વળી ॥૧૦॥
જેવા દીઠાતા સ્વપ્નમાં, તેવાના તેવા પધારિયા ॥
દર્શન દઈ દાસને, નવલા તે નેહ વધારિયા ॥૧૧॥
જન સહુ મગન થયા, નિરખી નટવર નાથને ॥
પાય લાગી પાસળે, વળી ઉભા જોડી હાથને ॥૧૨॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, જાઓ તેડાવો સર્વે જનને ॥
સંતને ખબર કરજયો, મર કરે આવી દર્શનને ॥૧૩॥
પછી સાંભળીને સર્વે આવ્યા, સતસંગી ને સંત વળી ॥
નાથ નિરખી હૈયે હરખી, લાગ્યા પાય પ્રભુને લળી ॥૧૪॥
સંત મંડળ સર્વે આવ્યાં, બેઠા જોઈ જીવનને ॥
અલબેલે અમૃત દૃષ્ટે, જોયા સર્વે જનને ॥૧૫॥
અનંત સુખ આપ્યાં વાલે, કાપ્યાં દુઃખ દાસતણાં ॥
મીઠી વાણ્યે બોલી મોહન, રાજી કર્યા સંત ઘણા ॥૧૬॥
પછી દિવસ વળતે, આવી અવલ એકાદશી ॥
સતસંગી નરનારી સહુ, રહ્યાં વ્રત મળી ઋષિ ॥૧૭॥
જેતલપુરની જાગ્યમાં, મનુષ્ય તો માયાં નહિ ॥
પછી પ્રભુજી વિરાજીયા, તડાગતટે વટે જઈ ॥૧૮॥
ત્યાં અનંત જન આવિયાં, લાવિયા પૂજા પ્રીતશું ॥
અંબર ભૂષણ અંગે અરપિ, ચરણ ચિતવ્યાં ચિતશું ॥૧૯॥
પછી સંત શ્રીખંડ ઘસી, લાવ્યા'તા ભાજન ભરી ॥
મરજી જોઈ મહારાજની, સર્વે અંગમાં અરચા કરી ॥૨૦॥

સુંદર હાર સુમનના, પ્રભુને પહેરાવિયા ॥
પોંચિ બાજુ કાજુ કુંડળ, ગજરા તોરા ધરાવિયા ॥૨૧॥
ધૂપ દીપ કરી આરતિ, સહુ લળી પાયે લાગિયા ॥
પછી પ્રભુજી ગામમાં, ઘોડે ચડી જમવા ગિયા ॥૨૨॥
જમી જીવન આવિયા, નાયા પછી નીરમાં ॥
ચોળી ચંદન ઉતારિયું, જે ચરચ્યું હતું શરીરમાં ॥૨૩॥
પછી પહોર પાછલે, વાલો પધાર્યા વાડીયે ॥
એમ સુખ અલબેલડો, દિયે દાસને દાડી દાડીયે ॥૨૪॥
અનંત વાતો ત્યાં કરી, સુણી સંત સહુ મગન થિયા ॥
સખા સંગે શ્યામળો, મોલે મલપતા આવિયા ॥૨૫॥
જને ત્યાં જાગરણ કર્યું, ગાયાં કીર્તન અતિ ઘણાં ॥
પાટે બેસી પાતળે, સુણ્યાં પદ સંત તણાં ॥૨૬॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, તમે સાંભળો હરિજન સહુ ॥
અતિ રહસ્ય એકાંતની, એક વાલ્યપની વાત કહું ॥૨૭॥
આ સભામાં આપણ સહુનાં, તેજોમય તન છે ॥
છટા છૂટે છે તેજની, જાણું પ્રકટ્યા કોટિ ઈન્દુ છે ॥૨૮॥
વળી કહું એક વારતા, સર્વે કીધું આપણું થાય છે ॥
સુખ દુઃખ વળી જય પરાજય, યત્કિંચિત જે કહેવાય છે ॥૨૯॥
જેજે આપણને નવ ગમે, તે જીવ કેમ શકે કરી ॥
જુવો સર્વે જક્તમાં, કોણ શકે છે ફેલ આચરી ॥૩૦॥
વળી રીત્ય આપણી, જે જીવને નથી ગમતી ॥
જોઉં છું એવા જીવને, છે કેની કેની એવી મતિ ॥૩૧॥
તેને શોધી સામટો, એક દંડ દેવા તાન છે ॥
કોય ન પ્રીછે પરચો, એવું કરવું મારે નેદાન છે ॥૩૨॥

જેવું અમારા અંગમાં, સુખ દુઃખ રાખું છું સહી ॥
તેવું જાણજ્યો જક્તમાં, કહું સત્ય એમાં સંશય નહીં ॥૩૩॥
વળી આપણે રાખિયાં, ષટ રસનાં વ્રતમાન ॥
તેદિ સર્વે જક્તમાં, કેને ખાવા ન રહ્યું ધાન ॥૩૪॥
જેદિ અમે છાના રહ્યા, અને વળી વધાર્યા કેશ ॥
તેદિના આ ભૂવિષે, સહુ નિસ્તેજ થયા નરેશ ॥૩૫॥
વળી અમે અંગમાં, આણ્યો હતો મંદવાડ ॥
તે દાડે આ જક્તમાં, બહુ જીવનો ગયો બિયાડ ॥૩૬॥
એમ જણાય છે એકતા, મારા પિંડ બ્રહ્માંડમાં મળી ॥
જે હોય આ અંગમાં, તે બ્રહ્માંડમાં હોય વળી ॥૩૭॥
તે માટે તમે સાંભળો, સતસંગી સહુ નરનાર ॥
જે જે થાય છે જક્તમાં, તેનો બીજો નથી કરનાર ॥૩૮॥
સુખદુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ॥
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૯॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ॥
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિ તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ॥
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥
એમ વાત કરી હરિ, ત્યાર પછી પોતે પોઢિયા ॥
સુણી વાત સતસંગીએ, અતિશે રાજી થિયા ॥૪૨॥
પછી પ્રભાતે ઉઠી પોતે, દયાળે દાતણ કર્યું ॥
નાયા પછી નાથજી, જને હાર પહેરાવી છોગું ધર્યું ॥૪૩॥

પછી જને જમાડિયા, પ્રભુને પ્રીત્યે કરી ॥
જમી પોતે શ્યામળે, પછી સંત જમાડ્યા ભાવે ભરી ॥૪૪॥
એમ દિન દશ સુધી, લટકાળે લીળા કરી ॥
પછી પોતે પધારિયા, પશ્ચિમ દેશે શ્રીહરિ ॥૪૫॥
એવી અનુપમ કરી લીળા, જેઠ સુદિ એકાદશી દને ॥
લીલા કરાવી જેતલપુરે, ગંગાદાસ આસજી જને ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
મહારાજે પુરુષોત્તમપણું કહ્યું એ નામે છોંતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૬॥

ચોપાઈ : પછી વીત્યા થોડા ઘણા દન, આવ્યા વરતાલ જગજીવન ॥
આસો વદિ અમાસને દન, કર્યું દીપ ઉત્સવનું મન ॥૧॥
આવ્યા તેડાવ્યા સર્વે દાસ, જોઈ જીવન મન હુલાસ ॥
કરે નિત્ય નવી લીલા લાલ, જોઈ જન થાય છે નિહાલ ॥૨॥
જેમ અન્ય લોક થાય ભેળા, એમ સમજશ્યોમા એહ લીલા ॥
જેને કહું છું ફરી ફરી અમે, તેની રીત્ય સાંભળજ્યો તમે ॥૩॥
નર ઈચ્છે છે નરેશ થાવા, રાજા ઈચ્છે અમર લોક જાવા ॥
અમર ઈચ્છે ઈન્દ્રપદવી, ઈન્દ્ર ઈચ્છે થાવા આદ્ય કવિ ॥૪॥
વિધિ પર તે વિરાટ કહીએ, તે પર પ્રધાન પુરુષ લઈએ ॥
તે પર મૂળ પ્રકૃતિ પુરુષ, તેથી પર અક્ષર સુજશ ॥૫॥
અક્ષર પર પુરુષોત્તમ જેહ, તેણે ધર્યું મનુષ્યનું દેહ ॥
તેનું દર્શન ને સ્પર્શ ક્યાંથી, સહુ વિચારોને મનમાંથી ॥૬॥
જે છે મન વાણીને અગમ, તે તો આજ થયા છે સુગમ ॥
અતિ દુર્લભ દર્શન જેનાં, કહું છું આ ચરિત્ર હું તેનાં ॥૭॥

જે કોઈ જાણ્યે અજાણ્યે સાંભળશે, તેનાં જન્મમરણ તાપ ટળશે ॥
જે કોઈ સમજે જથારથ જન, તેનું થાશે તેજોમય તન ॥૮॥
માહાત્મ્ય સહિત સમઝશે સ્વરૂપ, તે તન મૂકતાં અક્ષરરૂપ ॥
છેતો વાત મોટી એવી ઘણી, નાવે પ્રતીત કહેતાં તે તણી ॥૯॥
પણ જાણ્યે અજાણ્યે જે જન, કરશે મહા પ્રભુનાં દર્શન ॥
વળી સુણશે આ લીલા ચરિત્ર, તે નર થાશે નિશ્ચય પવિત્ર ॥૧૦॥
માટે કહું છું ફરી ફરીને, સહુ સાંભળો ચિત્ત ધરીને ॥
પછી આવ્યો છે ઉત્સવનો દન, પૂરી દીપમાળા મળી જન ॥૧૧॥
તિયાં સુંદર વેદી રૂપાળી, આવી બેઠા તિયાં વનમાળી ॥
જય જય બોલે જનવૃંદ, જાણ્યું પ્રકટ્યા પૂરણ ચંદ ॥૧૨॥
દીપે દીપ જોત્ય ત્યાં અપાર, જાણ્યું બણ્યું તેજનું અગાર ॥
પ્રકાશમય મંદિરમાંયે, શોભે મૂરતિ અતિ શોભાયે ॥૧૩॥
અંબર આભૂષણ અંગે જેહ, સર્વે તેજોમય દીઠાં તેહ ॥
એમ લૌકિક માંઈ અલૌકિ, જોઈ જનમન રહ્યાં છકી ॥૧૪॥
દીધાં દર્શન એવાં દયાળે, દયાસિંધુ જનપ્રતિપાળે ॥
સર્વે જન થયાં છે સનાથ, જોઈ નટવર સુંદર નાથ ॥૧૫॥
ગાય કીર્તન થાય કિલોલ, મળ્યા હરિજનના હિલોલ ॥
નરનારીનો ન આવે પાર, મળ્યા મુનિ હજારો હજાર ॥૧૬॥
સર્વે જોઈ રહ્યા હરિ સામું, પૂરી કરી છે હૈયાની હામું ॥
એમ વીતિ ગઈ અર્ધ રાત, પછી વાલોજી કહે સુણો વાત ॥૧૭॥
અમે જાશું હવે પુરમાંય, તમે રાત્ય રહેજ્યો સહુ આંય ॥
એમ કહીને પ્રભુજી પધાર્યા, જનને મન મોદ વધાર્યા ॥૧૮॥

આવી નાથજી પોઢ્યા આવાસે, સખા પાંચ સાત હતા પાસે ॥
જ્યારે પોઢીને જાગ્યા પ્રભાત, ત્યારે પૂછી રસોઈની વાત ॥૧૯॥
ત્યારે બોલ્યા નારાયણ ગિર, થઈ રસોઈ કાળ અચિર ॥
પછી દાતણ કરી દયાળ, નાઈ નાથ જમ્યા પછી થાળ ॥૨૦॥
જમ્યા જીવન જનહિત કાજ, પછી તેડાવ્યો સંતસમાજ ॥
તેને જમાડ્યા જુગતે કરી, આપ્યાં ભોજન ભાજન ભરી ॥૨૧॥
બહુ ભાત્યનાં કર્યા'તાં અન્ન, હતો અન્નકોટનો એ દન ॥
ફર્યા પંગત્યમાં પંચવાર, ઘણી ઘણી કરી મનુવાર ॥૨૨॥
જમો સંતો કંસાર છે કેવા, માલપૂડા છે જમવા જેવા ॥
એમ નાથ કરે તાણ્ય ઝાઝી, તેમ નારાયણ ગિર રાજી ॥૨૩॥
જન જમ્યા થયો જેજેકાર, પછી આંબલે આવ્યા આધાર ॥
સર્વે દાસને દર્શન દીધાં, અતિ આનંદ મગન કીધાં ॥૨૪॥
એમ લીલા કરી બહુ દન, પછી પધાર્યા પ્રાણજીવન ॥
સંત ગયા સહુ આસપાસ, પોતે કર્યો ગઢડે નિવાસ ॥૨૫॥
રહ્યા દિવસ થોડાક ત્યાંઈ, વળી આવિયા વરતાલ માંઈ ॥
આવી તેડાવિયા આચારજ, કરવા કાંઈક એનું કારજ ॥૨૬॥
સામા જઈને સન્માન કીધું, રૂડી રીત્યે તેને માન દીધું ॥
પાટે બેસારી પૂજા કરાવી, ફુલમાળા તો પોતે પહેરાવી ॥૨૭॥
રૂડી રીત્યની રસોઈ દીધી, ચોંપે કરીને ચાકરી કીધી ॥
પછી બોલ્યા વેદાંતાચારજ, પૂછો તમે પ્રશ્ન મને આજ ॥૨૮॥
પછી પ્રભુ બોલ્યા એમ રહી, અમે ત્યાગી ને તમે છો ગૃહી ॥
પૂછતાં વળી પ્રશ્ન તમને, ઘણો વિચાર થાય છે અમને ॥૨૯॥
ત્યારે બોલ્યા આચારજ એમ, એવું મનમાં ધારો છો કેમ ॥
બ્રહ્મવિદ્યા બત્રિશ પ્રકાર, કહો તો કહિ દેખાડું આ વાર ॥૩૦॥

પૂછો જે કાંઈ પૂછવું હોયે, નથી ખોટ્ય એ વાતની કોયે ॥
એવું સુણી બોલ્યા અવિનાશ, લિયો પ્રશ્ન પૂછું તમ પાસ ॥૩૧॥
જ્યારે ગુરુ કરે કોઈ શિષ્ય, આપે મહાવાક્ય ઉપદેશ ॥
તેને પૂછું હું જુજવા પાડી, દિયો દ્વાદશ રૂપ દેખાડી ॥૩૨॥
એમાં કરીશ આશંકા હું ઘણી, નહિ ચાલે ચતુરાઈ તમતણી ॥
પ્રજ્ઞાનમાનંદ બ્રહ્મ જેહ, વળી અયમાત્મા બ્રહ્મ તેહ ॥૩૩॥
અહં બ્રહ્માસ્મિ જેહ કહીએ, તત્ત્વમસિ તે કેમ લહીએ ॥
તેંયે બોલ્યા આચાર્ય તે વાર, એના પણ છે બે પરકાર ॥૩૪॥
એમ કહીને વાળ્યા છે ગોટા, કર્યા ઉત્તર ન થયા ખોટા ॥
પછી પ્રભુ પાય લાગી ચાલ્યા, આવ્યા દાંત રહ્યા નહિ ઝાલ્યા ॥૩૫॥
વળી પૂછ્યું પોતે બીજે દન, ક્યાંથી થયા વેદ ઉતપન ॥
કહેશો અનાદિ છે એહ વેદ, તોય કહ્યો જોશે તેનો ભેદ ॥૩૬॥
કહેશો વેદ નારાયણ થકી, તોય વિકિત પાડી જોશે પકી ॥
પછી બોલ્યા આચારજ સોય, એના પણ પ્રકાર છે દોય ॥૩૭॥
જ્યારે પ્રલય થાય છે બ્રહ્માંડ, ત્યારે વડ એક રહે છે અખંડ ॥
તિયાં રહે છે નારાયણ વેદ, એક તો એમ સમજવો ભેદ ॥૩૮॥
ત્યારે મહારાજને આવી હાંસી, પણ હસ્યા નહિ અવિનાશી ॥
કહે નાથ સુણોને આચાર્ય, એનું અમને થાય છે આશ્ચર્ય ॥૩૯॥
જ્યારે પંચભૂત નાશ થાય, ત્યારે વડે તે કેમ રહેવાય ॥
એનો ઉત્તર છે કાંઈ એતે, આવડે તો કહો બીજી રીતે ॥૪૦॥
વારુ એતો રહેવા હવે દિયો, બીજું પ્રશ્ન તે સાંભળી લિયો ॥
ભગવાને કહ્યું ગીતા માંય, જીવ અંશ તે મારો કહેવાય ॥૪૧॥
તેંયે બોલ્યા આચારજ એમ, પ્રભુનો અંશ કહેવાય કેમ ॥
એને અક્ષરનો અંશ કહીએ, પછી નાથજી બોલ્યા છે તેએ ॥૪૨॥

અક્ષર શબ્દનો અર્થ છે શિયો, પ્રથમ એનો ઉત્તર તો દિયો ॥
કહે ન ક્ષરે અક્ષર તેહ, એનો અર્થ તો થાય છે એહ ॥૪૩॥
ત્યારે નાથ કહે જીવ કેમ ખર્યો, જો ખર્યો તો અક્ષર ન ઠર્યો ॥
વળી જીવ છે અછેદ્ય અભેદ્ય, ત્યારે અક્ષરમાં કેમ છેદ ॥૪૪॥
એનો એમ ઉત્તર નોય કાંય, નથી સમજાવવા સંપ્રદાય ॥
તોય અજાણ્યા થઈને નાથ, લાગ્યા પાય પછી જોડી હાથ ॥૪૫॥
આચારજની મૂંઝાણી મત્ય, થયો ગાભરો ગઈ હિમત્ય ॥
હતો અહંકાર જે એને મને, તે તો ગળ્યો જાણ્યું સહુ જને ॥૪૬॥
નાથ કહે એને કહેશોમા કોય, આપો રૂપૈયા શત એને દોય ॥
એમ દયા કરી એને માથે, એણે ભુંડું કર્યું એને હાથે ॥૪૭॥
આગળ જઈને અવિદ્યા કરી, નાખી રજ સૂર્ય સામી ખરી ॥
તેતો પડી એનાં મુખ માંઈ, સૂરજને અડી નહિ કાંઈ ॥૪૮॥
એવું ચરિત્ર કરી દયાળ, પછી પધાર્યા દેશ પાંચાળ ॥
કરી લીલા એ વરતાલે વસી, માગશર સુદિ એકાદશી ॥૪૯॥
તેદિ લીલા કરી વરતાલ, સહુ જનને કર્યા નિયાલ ॥
એમ ચરિત્ર કરે નિત્ય નવાં, નિજજનને સુખ આપવા ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નારાયણચરિત્રે વેદાંતાચાર્યને જિત્યો એ નામે સત્યોતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૭॥

સામેરી : પછી પ્રભુજી બોલિયા, અમે કરી લીલા અનેક ॥
હવે વરષો વર્ષમાં, ઉત્સવ કરશું એક ॥૧॥
હોળી દિવાળી ને અષ્ટમી, રામનવમીને શિવરાતરી ॥
જયા વિજયા એકાદશી, પાપમોચની ને ધાતરી ॥૨॥

એહ દિવસ ઉત્સવ કર્યા, ત્યાં તેડાવ્યા હરિજન ॥
હવે અણતેડે આવજયો, પ્રબોધની એકાદશી દન ॥૩॥
કાર્તિક સુદી એકાદશી, તેહનું પ્રબોધની નામ ॥
તેદિ સતસંગી સહુ, આવજયો વડતાલ ગામ ॥૪॥
એવું સાંભળી શ્રવણે, ચાલ્યા દેશોદેશથી દાસ ॥
ઉત્સવ ઉપર આવિયા, બ્રહ્મચારી સંત સંન્યાસ ॥૫॥
પૂર્વ દેશ અયોધ્યા પ્રાંતથી, આવ્યા છે જન અનંત ॥
કાશી મિથિલા પ્રાંતથી, આવ્યા ગંગાસાગરના સંત ॥૬॥
શોણભદ્ર પ્રાંતના, પ્રયાગ પ્રાંતના જન ॥
ગયા પુરુષોત્તમ પુરીથી, આવ્યા કરવા દરશન ॥૭॥
મથુરાં વૃન્દાવન પ્રાંતમાં, જે હતા મુમુક્ષુ જીવ ॥
અવંતિ નગરીથી આવિયા, નયણે નિરખવા પીવ ॥૮॥
ઉત્તર દેશથી આવિયા, કાશ્મીર ને કુરુક્ષેત્રથી ॥
હરદ્વાર પુષ્કર પ્રાંતના, આવ્યા અર્બુદાચળ પવિત્રથી ॥૯॥
મારુ દેશ સિદ્ધપદ પ્રાંતના, એહ આદિ દેશ અપાર્ય ॥
દર્શન કરવા દયાળના, સહુ આવિયાં નર નાર્ય ॥૧૦॥
પશ્ચિમ દેશથી આવિયાં, સિંધુ પ્રાંતના સેવનાર ॥
કચ્છ વાગડ વાળાક સોરઠ, આવ્યાં પાંચાળના રહેનાર ॥૧૧॥
સૌભીર આભીર હાલારના, જિયાં જિયાં હતા જન ॥
તેહ સર્વે આવિયાં, કરવા હરિ દર્શન ॥૧૨॥
દક્ષિણ દેશથી દર્શને, આવ્યા જન ઉમંગથી ॥
સેતુ બંધ રામેશ્વરના, આવ્યા વેંકટાદ્રિ શ્રીરંગથી ॥૧૩॥
પદ્મનાભ પ્રાંતના, આવ્યા મલિયાદ્રિ પ્રાંતિ મળી ॥
શિવ વિષ્ણુકાંચી પ્રાંતના, દંડકારણ્ય પ્રાંતના વળી ॥૧૪॥

વિંધ્યાચલ પ્રાંતના, વળી તપતી નર્મદાતટના ॥
આવ્યા સહુ દેશથી, રટતા નારાયણ રટના ॥૧૫॥
કેટલેક જોડ્યાં ગાડલાં, કેટલાંકને રથ વેલ્ય વળી ॥
કેટલાંક બેઠાં ઘોડલે, બીજાં પગપાળાં આવ્યાં મળી ॥૧૬॥
બાળ જોબન વૃદ્ધ વનિતા, ઘરે કોઈ ન રહ્યાં ખમી ॥
નારાયણને દર્શને, આવ્યાં ચાર વર્ણ ચાર આશ્રમી ॥૧૭॥
મહી સાભર વાત્રજ વચ્ચે, રૂડો ચડોતર દેશ ॥
વૃક્ષ જિયાં વિધ વિધનાં, વળી ફુલે ફળે હંમેશ ॥૧૮॥
અંબ કદંબ ઉદંબરા, વળી અવલ આંબલી આંમળી ॥
મઉડાં રૂડાં બકુલ બીલાં, શ્રીફળ શોભે સિતાફળી ॥૧૯॥
પિંપર વડ વળી પિપળા, જાંબુ લીંબુ ને જામફળી ॥
રૂડી રાયણ્ય ને રોહિડા, કોઠિ કોટિમ ને કદળી ॥૨૦॥
કેશર કરેણ કેવડા, અવલ છાંયા આસુ તણી ॥
સુંદર વૃક્ષ સોયામણાં, તેની જાત નવ જાય ગણી ॥૨૧॥
ફુલ વેલી ફુલી તિયાં, એક એકથી અતિ ઘણી ॥
ચંપા ચમેલી ગુલાબ ગેરા, શી કહું શોભા તે તણી ॥૨૨॥
સઘન વન છાંયા ઘણી, તેની ઢળી વળી લતા ખરી ॥
જનમન રંજન જાણું, વન ભોવને મેલ્યા કરી ॥૨૩॥
તિયાં સારસ હંસ શુક મેના, કોકિલા કિલોલ કરે ॥
મોર ચકોર ચાત્રક ચકવા, મીઠી વાણ્યે ઓચરે ॥૨૪॥
તિયાં સર સરિતા સોયામણાં, વળી વાવ્ય ને કૂવા કઈ ॥
અમળ જલ અખૂટ ભર્યાં, જિયાં તોયનો ત્રોટો નઈ ॥૨૫॥
એવા ઉત્તમ દેશમાં, વળી વચ્ચે વરતાલ ગામ ॥
અનેક ઉત્સવ કરી હરિ, કરિયું નિજધામ ॥૨૬॥

તિયાં સર્વે સતસંગી વળી, સંઘ લઈને ઉતર્યા ॥
નારાયણને નિરખવા, અતિ હૈયામાં હરષે ભર્યા ॥૨૭॥
કેંક સર ને કૂપ તીરે, કેંક ઉતર્યા ગામ ભુવનમાં ॥
કેંક ઉતર્યા વૃક્ષ વાવ્યે, વળી કેક વાડી વનમાં ॥૨૮॥
એમ સર્વે સીમમાં, વળી મનુષ્ય માય નહિ ॥
ગાય પદ ગોવિંદનાં, જય જય શબ્દ રહ્યો થઈ ॥૨૯॥
પરસ્પર પૂછે મળિ વળી, અલબેલો કેંયે આવશે ॥
જ્યારે જોશું જગપતિ, ત્યારે નયણાં સુફળ કાવશે ॥૩૦॥
સુંદર મૂરતિ શ્યામની, નખશિખા સુધી નિરખશું ॥
અંગોઅંગ અવલોકતાં, વળી હૈયામાં ઘણું હરખશું ॥૩૧॥
ઉર્ધ્વરેખા અષ્ટકોણ આદિ, જાંબુ જવ જોશું જૈંયે ॥
કેતુ કમલ કુલિશ જોતા, અંતર સુખ થાશે તૈંયે ॥૩૨॥
સ્વસ્તિ અંકુશ સોયામણાં, વળી દક્ષિણ પગમાં દેખશું ॥
નવ ચિહ્ન નિરખશું, ત્યારે જન્મ સફળ લેખશું ॥૩૩॥
વામ પગમાં વિલોકશું, મત્સ્ય ત્રિકોણ કળશ વ્યોમને ॥
ધનુષ ધેનુપગ પેખી, સુખ થાશે જોયે સોમને ॥૩૪॥
એડી રૂડી આંગળી, પગ અંગોઠે રેખા નખે ॥
ગુલફ જંઘા જાનુ જોતાં, ચિહ્ન દોય વળી વામ પખે ॥૩૫॥
કરભ સમ સરખા ઉરુ, નાભિ ઉંડી ગંભીર ઘણી ॥
ઉર તરુતમાલ શોભે, ક્યારે જોશું છબિ છબીલા તણી ॥૩૬॥
કંઠ કંબુ સમાન સુંદર, ભુજ ગજકર સમ વળી ॥
હસ્ત કમળ અરુણ ઓપે, કલિવલિ એવી આંગળી ॥૩૭॥
અજબકર આજાન બાહુ, નખ નિરખી જોશું જૈંયે ॥
કંઠમાં તિલ અવલ જોતાં, સુખ ત્યારે થાશે હૈયે ॥૩૮॥

ચિબુક અધર દશન દેખી, લેખશું લાવો લોચને ॥
નાસિકા પાસે તિલ નિરખી, પૂરશું મનોરથ મને ॥૩૯॥
કમળ નયણ શ્રવણ સુભગ, વામ કાને એક તિલ વળી ॥
ભ્રકુટિ ભાલનું ચિહ્ન ચિંતવતાં, દુઃખ સર્વે જાશે ટળી ॥૪૦॥
શિરે સુંદર શિખા સારી, જોશું નિહાળી નયણે ॥
એવી મૂર્તિ અવલોકશું, વાલો બોલાવશે મીઠે વયણે ॥૪૧॥
એમ પરસ્પર કરે વાતું, અલબેલો જૈંયે આવશે ॥
દઈ દરશન દાસને, હરે હેતે સહુને બોલાવશે ॥૪૨॥
વાટ જુવે વાલ્યમ તણી, વળી જુવે વારુણી દિશે ॥
મોહનજીને મળવા, સહુ હરિજન મનમાં હિસે ॥૪૩॥
ઉચ્ચો શબ્દ સાંભળી જૈંયે, તૈંયે જાણે આવ્યા જગપતિ ॥
નાથજીને નિરખવા, અંતરમાં આતુર અતિ ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સર્વ હરિજન મહારાજને દર્શને આવ્યા એ નામે અઠોતેરમું પ્રકરણમ્ ॥૭૮॥

ચોપાઈ : અલબેલોજી અંતરજામી, જે કોઈ સર્વે તણા કાવે સ્વામી ॥
તેણે જાણી છે જનની તાણ, ચાલ્યા ગઢડેથી શ્યામ સુજાણ ॥૧॥
આપે અશ્વે થયા અસવાર, સંગે સખા હજારો હજાર ॥
તે પણ તોરંગે થયા તૈયાર, શોભે અશ્વ અતિશે અપાર ॥૨॥
મેલા મજીઠા નીલા નવરંગ, રાતા માતા જે તાતા તોરંગ ॥
હરડા હાંસલા રોઝા રૂપાળા, આકળા ઉતાવળા બાવળા ॥૩॥
વળી ઘોડી ઘણી જાતવંતિ, એક એકથી ઓપે છે અતિ ॥
હર્ણિ માણકવર્ણી વીજળી, કપિ કયાડી કેશર વાંગળી ॥૪॥

લખી લક્ષ્મી લાડકી લાલ, બેરી બોદલી ચાંદરી ઉતાલ ॥
મલી માછલી રેડી રૂપાળી, પાંખાળી સોઝવાળી શિંગાળી ॥૫॥
તીખી તાજણ્યું જવાદ્યું જાણો, ફુલમાળ પટુઈ પ્રમાણો ॥
છબીલી ને છોગાળી એ આદિ, ઘણી ઘોડી રૂડી રાયજાદી ॥૬॥
કર્યાં કાઠીએ સજજ કેકાણ, માંડ્યાં શંખલાદિ પલાણ ॥
ચડ્યા માણકીએ મહારાજ, તેણે માંડ્યો છે સોનેરી સાજ ॥૭॥
ચાલી ઘોડા તણી ઘણી ઘટ, શ્યામ સંગે છે સખા સુભટ ॥
આવે વાટમાંહિ ગામ ઘણાં, કરે દર્શન જન હરિતણાં ॥૮॥
કોઈ કહે રહો ઈયાં રાજ, કોઈ કહે જમી ચાલો મહારાજ ॥
કોઈ કહે રહો ઘડીવાર, અમે ચાલવા છીએ તૈયાર ॥૯॥
એમ આવી આડાં જન ફરે, તેને અલબેલો ઉત્તર કરે ॥
કહે કેડચેથી આવજયો તમે, છીએ આજ ઉતાવળા અમે ॥૧૦॥
એમ કહીને ધ્રોડવી ઘોડી, માણક્યવર્ણી જે માણકી રૂડી ॥
જાણ્યું છુટ્યો કમાનથી તીર, ખર્યો તારો અંબરે અચિર ॥૧૧॥
જાણ્યું પાંખે ઉડ્યો પન્નગારિ, વેગ તોપ ગોળા થકી ભારી ॥
સખા સહુ રહ્યા સામું જોઈ, સંગે પહોંચી શક્યા નહિ કોઈ ॥૧૨॥
પછી કેડચેથી કીધો છે ધ્રોડ, જોરે હાંકે ઘોડાં જોડાજોડ ॥
ફરકે છોગાં માથે મોટી પાગે, કરે અમર પંખા એવું લાગે ॥૧૩॥
અતિ પર્શવે પલળ્યાં અંગ, ઘણે શ્વાસે ભરાણા તોરંગ ॥
ત્યારે પોત્યા છે પ્રભુજી પાસ, આંબા તળે દીઠા અવિનાશ ॥૧૪॥
એક કરે ગ્રહી કેશવાળી, બીજે કરે ગ્રહી આંબા ડાળી ॥
સામું જોઈને હરિ હસિયા, કહે કેડચે કેમ રહી ગિયા ॥૧૫॥
ત્યારે બોલ્યા સખા કર જોડી, નાથ અમે થાક્યા ધ્રોડી ધ્રોડી ॥
પણ કોઈથી પહોંચાણું નહિ, તેહ સારુ કેડચે ગયા રહી ॥૧૬॥

આવું ધોડશો જો તમે નાથ, તો અમે પહોંચી શકીએ ન સાથ ॥
એમ કહીને જોડિયા પાણ, પછી સંગે ચાલિયા સુજાણ ॥૧૭॥
મેલી ભદ્રા આવી ભોગવતી, ત્યાંથી ઉતર્યા સાબરમતી ॥
સંગે હતા સંન્યાસી ને સંત, બ્રહ્મચારી ને ભક્ત અનંત ॥૧૮॥
ત્યાંથી ચાલ્યા છે લાડીલો લાલ, આવ્યા વાલ્યમજી વરતાલ ॥
તેનું સત્સંગીને થયું જાણ, આવ્યા સમૈયે સર્વે સુજાણ ॥૧૯॥
તાલ મૃદંગ ત્રાંસા ને ભેરી, સુંદર સ્વરે શરણાઈ ઘેરી ॥
રણસિંગા ને ઢોલ દદામા, ગાતાં વાતાં આવ્યા સહુ સામા ॥૨૦॥
બાલ જોબન ને વૃદ્ધ વળી, આવી લાગ્યાં પાય સહુ લળી ॥
પછી મુનિને પડિયા પાય, વળતા મળ્યા પરસ્પર માંય ॥૨૧॥
ભાઈ મળ્યા સરવે ભાઈયુને, બાઈયું મળી સર્વે બાઈયુંને ॥
પછી ગાતાં ગાતાં આવ્યાં ગામ, તેંયે બોલિયા સુંદર શ્યામ ॥૨૨॥
ગામમાં તો છે ભીડ્ય ઘણેરી, સંઘ મનુષ્યે સઘન થઈ શેરી ॥
ચાલો પુરથી પૂરવ દિશે, એમ જનને કહ્યું જગદીશે ॥૨૩॥
તરુ તળાવ તટે સઘન, શોભે વિવિધ ભાત્યનાં વન ॥
અતિ મોટાં ને ઘાટી છે છાંય, મુનિ ઉતરિયા સર્વે ત્યાંય ॥૨૪॥
એક અતિ મોટો ત્યાં આંબલો, ઘણો ઘાટો છાંયો જેનો ભલો ॥
તિયાં ઉતરિયા અવિનાશ, સર્વે બેઠા આવી દાસ પાસ ॥૨૫॥
પછી બોલિયા પ્રાણ આધાર, તમે સાંભળો સહુ નરનાર ॥
આજ તો છે દશમીનો દન, તમે કરો ભોજન સહુ જન ॥૨૬॥
એમ અલબેલે આગન્યા દિધી, સર્વે દાસે તે સાંભળી લીધી ॥
એક ભક્ત બ્રાહ્મણ ગંગાબાઈ, જેને ભાવ ઘણો પ્રભુમાંઈ ॥૨૭॥
રૂડી કરતાં આવડે રસોઈ, કીધાં જમણ મરજી જોઈ ॥
પૂર્યો ભોજન વ્યંજને થાળ, લાવ્યા બેઠા હતા જ્યાં દયાળ ॥૨૮॥

પછી જીવન જમવા કાજ, ઉઠયા મુખે હસીને મહારાજ ॥
કર્યાં ભાવ ભરીને ભોજન, પછી દીધું જને આચમન ॥૨૯॥
દીધી પ્રસાદી નિજદાસને, પછી અલબેલો આવ્યા આસને ॥
બળે બહોળી મેતાબું મશાલ, બેઠા મુનિના મધ્યમાં લાલ ॥૩૦॥
કરતાં પ્રશ્ન ઉતરની વાત, એમ વહી ગઈ અર્ધ રાત ॥
પછી પુરમાં પધાર્યા નાથ, સખા પોતાના લઈને સાથ ॥૩૧॥
તિયાં જઈ પોઢ્યા પ્રાણપતિ, થોડું સોઈ જાગ્યા જનવતિ ॥
તર્ત ઘોડે થયા અસવાર, સર્વે સંઘની લીધી છે સાર ॥૩૨॥
પછી આવ્યા આંબલે મહારાજ, દાસને દેવા દર્શન કાજ ॥
બાલ જોબન વૃદ્ધ વનિતા, આવ્યાં હરિ પાસે હરખતાં ॥૩૩॥
લાવ્યાં વસ્ત્ર વિવિધ ભાત્યનાં, આભૂષણ જુજવી જાત્યનાં ॥
ચંદન પુષ્પ તુલસી ને ધૂપ, દીપ સમીપે નૈવેદ્ય અનૂપ ॥૩૪॥
એહ આદિ અનેક સામગરી, લાવ્યાં સહુ સહુના થાળ ભરી ॥
જિયાં બેઠાં'તા જગજીવન, તિયાં આવ્યા સહુ હરિજન ॥૩૫॥
મુનિ સહિત મહારાજને નિરખ્યા, નિરખી જન મનમાંહિ હર્ખ્યા ॥
પછી પૂજા કરી નરનારે, પૂજ્યા પ્રભુ ષોડશ ઉપચારે ॥૩૬॥
પુરુષે પૂજા તે મુનિની કીધી, દંડવત પ્રદક્ષિણા દીધી ॥
પછી બેઠા સામા જોડી હાથ, નયણે નિર્ખે છે નટવર નાથ ॥૩૭॥
પછી બોલ્યા પ્રાણજીવન, તમે સાંભળજ્યો સહુ જન ॥
તમને જે મળી છે મૂરતિ, તેને નિગમ કહે નેતિ નેતિ ॥૩૮॥
અતિ અપાર અક્ષરાતીત, થઈ તમારે તે સાથે પ્રીત ॥
ભક્ત જક્તમાંહિ છે જો ઘણા, ઉપાસક અવતાર તણા ॥૩૯॥
જે જે મૂરતિ જનને ભાવે, તે મૂર્તિ નિજધામ પહોંચાવે ॥
પણ સર્વેપાર જે પ્રાપતિ, તે છે તમારે કહે પ્રાણપતિ ॥૪૦॥

એવાં સુણી વાલાનાં વચન, જન કહે પ્રભુ ધન્ય ધન્ય ॥
સહુ અંતરે આનંદ પામ્યા, ગયો શોક સંશય સહુ વામ્યા ॥૪૧॥
એમ બહુ દિન સુખ દીધાં, ઘણું જનને મગન કીધાં ॥
પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, જાઓ સહુ સહુને ભવન ॥૪૨॥
રહેજ્યો નિર્ભય સહુ નરનારી, રાખજ્યો વ્રતમાન વિચારી ॥
કાર્તિક સુદી એકાદશી દને, કર્યો ઉત્સવ જગજીવને ॥૪૩॥
એવી લીલા કરી વરતાલે, વાલો પધાર્યા દેશ પાંચાલે ॥
સહુ જનને થાવા આનંદ, ગાય પ્રેમેશું નિષ્કુળાનંદ ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે પ્રબોધનીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે ઓગણાએંશીમું પ્રકરણમ્ ॥૭૯॥

સામેરી : પછી સતસંગમાં શિરોમણિ, વાસી ગઢડા ગામના ॥
અતિ ત્યાગી તપસી તને, વાલા સુંદર શ્યામના ॥૧॥
તે પ્રીત્યે શું લાગ્યા પૂછવા, નાથજી તમે સાંભળો ॥
લીલા કરી વળી ગુર્જર દેશે, પવિત્ર કર્યો સઘળો ॥૨॥
હવે હરિ દયા કરી, કરો ઉત્સવ આંહિ તમે ॥
સતસંગી ને સંતનાં તો, દરશન કરીએ અમે ॥૩॥
આપો અમને આગન્યા, કરીએ સામાન રસોઈનો ॥
નોતરું દિવસ વિશનું, તેમાં ભાગ ન કરવો કોઈનો ॥૪॥
વળતા વાલમ બોલિયા, ઘણો દાખડો પડશે વળી ॥
માનો અમારી આગન્યા, કરો સામાન બેન બેઉ મળી ॥૫॥
પછી માની મહારાજની આગન્યા, ઘણાં મિસરી ઘૃત મંગાવિયાં ॥
પડસુદિના પાક કરાવ્યા, ભોજન મન ભાવિયાં ॥૬॥

પછી મેલી મુનિને કંકોતરી, સતસંગીને તેડાવિયા ॥
સંત શ્રવણે સાંભળી, વળી તરત તિયાં આવિયા ॥૭॥
આવી પાય લાગ્યા પ્રભુને, નિરખિયા નયણાં ભરી ॥
પછી સર્વે સંતને વળી, હેતે શું મળ્યા હરિ ॥૮॥
અતિ હેત સમેતશું, પછી સંતને બોલાવિયા ॥
હસી હસીને બોલે હરિ, કહે નાથ ભલે આવિયા ॥૯॥
પછી કરી રસોઈ ચાલતી, મનમાન્યા મોદક મોતિયા ॥
જલેદાર, જલેબિયું, બીજા પાક નવ્ય જાય કહ્યા ॥૧૦॥
બેસે પરમહંસ પંગતિ, વળી પીરસે પોતે હરિ ॥
જમે જન જીવન પોત્યે, જમાડે જોરે કરી ॥૧૧॥
માથે હાથ મૂકી આપે, મોદક મનગમતા ॥
દિયે જલેબી જનને, વળી મુખમાંહિ જમતાં ॥૧૨॥
સુંદર શાક સોયામણાં, વૃંતાક ને વડીતણાં ॥
રૂડી કઢી વળી રાયતાં, પંગત્યમાં પીરસે ઘણાં ॥૧૩॥
કળી કાજુ ગાંઠિયા, ફરસાણ્ય ફેરે ફુલવડી ॥
ભર્યાં હવેજે ભજિયાં, વળી ફેરવે વડાં વડી ॥૧૪॥
ઉજ્જવલ પાપડ અડદના, વળી આદાં કેરીનાં આથણાં ॥
ભોજન વ્યંજન ભાવે ભરી, આપે અલબેલો ઘણાં ॥૧૫॥
દુધ દહીં દોવટે, વળી પીરસે પંગત્યમાં ॥
વારમવાર મનુવાર્ય કરે, આવી હરિ આરત્યમાં ॥૧૬॥
એક એકથી અધિક અધિક, થાય રસોયું નવી નિત્યે ॥
તેમ તેમ જન જમાડનાર, રાજી થાય રૂડી રીત્યે ॥૧૭॥

એમ દિવસ વિશ સુધી, જમાડિયા નિજજનને ॥
સંતને અતિ સુખ આપ્યું, દઈ હરિ દર્શનને ॥૧૮॥
નિત્યે નિત્યે નવી વારતા, વળી કરે હરિ કૃપા કરી ॥
જન સહુ મગન થાય, સુંદર વાણ્યે બોલે હરિ ॥૧૯॥
મેડે રૂડે રસિયો, વળી બેસે નિત્યે પોતે જઈ ॥
નરનારી હરિજનને, મગન કરે દર્શન દઈ ॥૨૦॥
સુંદર વસ્ત્ર પહેરી સારાં, સોનેરી શોભે ઘણાં ॥
શાલ દુશાલ પાઘ જામા, રૂડા કસુંબી રંગતણાં ॥૨૧॥
હાર અપાર ફુલના, વળી લાવે હરિજન હેતશું ॥
અલબેલાની કોટમાં, પહેરાવે બહુ પ્રીત્યશું ॥૨૨॥
વળી ઉભા થઈ હરિ આરતિ, કરે કરતાળી દઈ ॥
લટકાં જોઈ લાલનાં, લખી જન રાખે લઈ ॥૨૩॥
એમ સુખ આપતાં, વળી દિવસ વિશ વહી ગયા ॥
દર્શન કરી દયાળનાં, સંત સહુ સુખિયા થયા ॥૨૪॥
એમ કરતા આવિયો, વળી ઉત્સવ ફુલદોલનો ॥
રસિયાને રમવા વળી, આણ્યો રંગ અતોલનો ॥૨૫॥
સખા સંગે શ્યામળો, રમવા રૂડી રીત્યશું ॥
જણ જણ પ્રત્યે જુજવી, પીચકારી કરાવી પ્રીત્યશું ॥૨૬॥
પછી સુંદર રંગ મંગાવિયો, અલબેલો ઉભા ઓરડે ॥
સખા ઉપર શ્યામળો, રેડે રંગ રૂડે ઘડે ॥૨૭॥
પડે બહુ પીચકારિયો, વળી ઉડે ગુલાલ અતિ ઘણો ॥
ચડી ગરદી ગગનમાં, ખેલ મચ્યો મુનિ મહારાજ તણો ॥૨૮॥

રંગે રંગાણા રસિયો, તેણે ઓપે છે અતિ અંગે ॥
સખા સૂધ ભૂલી ગયા, રમતાં વળી રસિયા સંગે ॥૨૯॥
વાજાં વાજે અતિ ઘણાં, આવ્યા અમર જોવા આનંદશું ॥
જયજય શબ્દે જન બોલે, શ્યામ ખેલે સખા વૃંદ શું ॥૩૦॥
સુંદર રંગે અરુણ ઓપે, વદન વાલ્યમતણું ॥
જાણું કમળ ઉપર્યે, ભ્રકુટિભૃંગ શોભ્યા ઘણું ॥૩૧॥
એમ ઓપે અલબેલડો, રસબસમાં રસિયો ॥
છેલ છબિલો રંગનો રેલો, જનતણે મન વસિયો ॥૩૨॥
રમે રંગે સખા સંગે, અંગે આનંદ અતિ ઘણે ॥
તે સમાની શોભા મુખથી, કેટલીક કવિ ભણે ॥૩૩॥
પછી રખાવી રમત્યને, વાલો નાવા ચાલ્યા નદીયે ॥
એવી લીલા જોઈને, કંગાલ ન મનાય કેદિયે ॥૩૪॥
જેનું નામ લેતાં નિર્દોષ થાય, અને દર્શને દુષ્કૃત્ય ટળે ॥
પાપ પૂરવનાં થાય પ્રલય, જેની કીરતિ સાંભળ્યે ॥૩૫॥
તેની લીલા જોઈ જેણે, ભાગ્ય તેનાં હું શું ભણું ॥
ત્રિલોકમાં નહિ તુલ્ય તેને, વળી કહીએ શું શું ઘણું ॥૩૬॥
એવા જન જીવન વળી, નાહ્યા વળી નીરમાં ॥
સખા સંગે શ્યામળો, શોભે ઘણું શરીરમાં ॥૩૭॥
પછી નાહિ પધારિયા, અલબેલો આવ્યા આસણે ॥
સુંદર રસોઈ કરી સારી, ભરી રાખીતિ વાસણે ॥૩૮॥
જીવન જન જુગત્યે જમ્યા, અને રમ્યા રંગે હોળી હરિ ॥
ધન્ય ધન્ય ગામ ગઢડું, જ્યાં લાડિલે લીલા કરી ॥૩૯॥

એમ લીલા લાલે કરી, ફાગણ સુદી પુન્યમ દને ॥
તેદિ ઉત્સવ કરાવિયો, જયા લલિતા ઉત્તમ જને ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
રંગે રમ્યા એ નામે એંસીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૦॥

ચોપાઈ : એવી લીલા અલબેલે કીધી, પછી સંતને શીખજ દીધી ॥
કહે નાથ સુણો સહુ જન, તમે રહેજ્યો મનમાં મગન ॥૧॥
વળી કરશું ઉત્સવ અમે, મળી આવજ્યો મુનિયો તમે ॥
જાઓ ફરો કરો હરિવાત, રહેજ્યો રાજી તમે રળિયાત ॥૨॥
ઘણા ઘણા ઉત્સવ કરીને, દઈશ સુખ હું ફરીફરીને ॥
અતિ તમને લડાવવા લાડ, મારા મનમાં છે ઘણી ચાડ ॥૩॥
કરું તમને પૂરણકામ, એમ બોલિયા સુંદર શ્યામ ॥
સંત સાંભળી વાલાની વાણી, ચાલ્યા આનંદ ઉરમાં આણી ॥૪॥
કેંક ગયા છે ગુર્જર દેશ, કેંકે કર્યો કચ્છે પ્રવેશ ॥
વાગડ સોરઠ વાળાકે વળી, ગઈ મારુ દેશમાં મંડળી ॥૫॥
કેંક પોત્યા છે પૂરવમાંય, કરવા વાત પ્રભુજીની ત્યાંય ॥
એમ સર્વે દેશે સંત ગયા, જેને રાખ્યા તે પાસળે રહ્યા ॥૬॥
એમ આનંદમાં સહુ સંત, કરે લીલાની વાતો અત્યંત ॥
ચિંતવે નિત્ય ચરિત્ર ચિત્તે, કરે પરસ્પર વાતો પ્રીતે ॥૭॥
તેણે આનંદ અંગે ન માય, રાત્ય દિવસ રાજીપે જાય ॥
કરે વાત પ્રભુની વિસ્તારી, સુણે પરસ્પર નરનારી ॥૮॥
સાચી વાત શ્રવણે સાંભળી, થાય સત્સંગી કુસંગી ટળી ॥
આપે જ્ઞાનદાન એમ સંત, ફરે જગમાં તારવા જંત ॥૯॥

જિયાં જિયાં મુનિજન ફરે, તિયાં પૃથવી પાવન કરે ॥
એવા સંત જન સુખકારી, અતિ પવિત્ર પર ઉપકારી ॥૧૦॥
જેને એક હરિની છે આશ, સર્વે જક્તથી રહે છે ઉદાસ ॥
જેને પૂરણ બ્રહ્મશું પ્રીત, અન્ય વસ્તુ ન ચિંતવે ચિત્ત ॥૧૧॥
એવા સંત સહુ શિરોમણિ, કહીએ મોટ્યપ શું એની ઘણી ॥
પરમારથ અર્થે છે ફરવું, વચ્ચે જીવનું કલ્યાણ કરવું ॥૧૨॥
સુખદાયક સહુ જનના, અતિ ઉદાર મોટા મનના ॥
એવા સંત અત્યંત ઉદાર, તેણે કર્યો છે એમ વિચાર ॥૧૩॥
વરતિ વસંત ઋતુ રૂપાળી, આવ્યા વન નાવ્યા વનમાળી ॥
આવ્યાં અંબ કદંબ અપાર, કેશુ કેશરનો નહિ પાર ॥૧૪॥
આવ્યાં ચંપા ચમેલીએ ફૂલ, ફૂલ્યાં ગુલાબ ગેહેરા અમૂલ ॥
ફૂલી સુંદર ફૂલે સેવતી, બીજી વનવેલી ફૂલી અતિ ॥૧૫॥
આવ્યા તરુ તે ભાર અઢાર, કેમ નાવિયા ધર્મકુમાર ॥
એમ કહીને થયા ઉદાસ, અતિ દલે દલગીર દાસ ॥૧૬॥
કોઈ ગદ્‌ગદ્‌ વાણીએ બોલે, કોઈ આતુર અંતરે ડોલે ॥
કોઈને આવ્યાં નયણે નીર, સહુ અંતરે પામ્યા અધીર ॥૧૭॥
જળ વિના જેમ અકળાય મીન, સ્વાંત વિના જેમ ચાતક દીન ॥
મેઘ વિના જેમ અકળાય મોર, ચંદ્ર વિના અકળાય ચકોર ॥૧૮॥
એમ અતિ અકળાય જન, પછી કરવા બેઠા ભજન ॥
ધારી મૂરતિ અંતરમાંય, જપે નારાયણને જિભાય ॥૧૯॥
એમ બેઠા છે ઘડી બેચાર, થયાં શુકન શુભ તે વાર ॥
કેની ભુજા ફરકી જમણી, કેની ફરકી આંખ્ય નમણી ॥૨૦॥
કેની ફરકી છે પગની પેની, કહે પરસ્પર વાત તેની ॥
કરતાં વાત તે શુકનતણી, આવી ત્યાં વાલાની વધામણી ॥૨૧॥

કહે અમે ગઢડેથી આવ્યા, સર્વે મુનિને તિયાં તેડાવ્યા ॥
એવું સંત શ્રવણે સાંભળી, ચાલી ગામોગામથી મંડળી ॥૨૨॥
આવ્યા સંત પ્રભુજીને પાસ, આપે ઉઠી મળ્યા અવિનાશ ॥
અતિ હેતે હસીને બોલાવ્યા, કહે નાથ સંત ભલે આવ્યા ॥૨૩॥
આજ ક્યાં થકી આવિયા ચાલી, કરો ભિક્ષા કહે કર ઝાલી ॥
સુંદર રસોઈ કરી છે સારી, શાક પાક તાજાં છે તૈયારી ॥૨૪॥
પછી બેઠી સંતની પંગતિ, આપે પીરસે આનંદે અતિ ॥
નિત્ય નવી રસોયું કરાવે, જોરે જોરે જમાડી હરાવે ॥૨૫॥
અતિ આનંદમાં અલબેલો, દિયે છાકમછોળ છબીલો ॥
નાના કરતાં ભરી દિયે ભાણું, એ સમાની શોભા શું વખાણું ॥૨૬॥
શીશે શોભે છે સોનેરી રેંટો, કેડ્યે કશ્યો છે કસુંબી ફેંટો ॥
પહેરી સૂંથણી સુંદર શોભે, જોઈ નાડી રૂડી મન લોભે ॥૨૭॥
ગળે પહેર્યા ગુલાબના હાર, તોરા લેકે ને બેકે અપાર ॥
કોટે શોભે કનકની માળા, કરમાં કનક કડાં રૂપાળાં ॥૨૮॥
હાથે મુદ્રિકામાંય છે મણિ, તેની ઝગઝગે જોત્ય ઘણી ॥
કરે લટકાં ને લાડવા હાથ, જમે જન જમાડે છે નાથ ॥૨૯॥
વળી કરે અલૌકિક વાત, સુણી સંત થાય રળિયાત ॥
એમ વીતિ ગયા દશ દિન, આવ્યા બોટાદના હરિજન ॥૩૦॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, અતિ હરષે ભર્યા મનમાંય ॥
કહે આવિયે અમારે ગામ, હરિ પૂરીએ સહુની હામ ॥૩૧॥
સર્વે જોઈ રહ્યા જન વાટ, વાલા તમારાં દર્શન માટ ॥
સર્વે સંત સહિત પધારો, હરિજનને હર્ષ વધારો ॥૩૨॥
સર્વે કરી મૂક્યો છે સમાજ, તમારે પ્રતાપે મહારાજ ॥
એવું સુણી રાજી હરિ થયા, સારુ આવશું અમે સહુ તિયાં ॥૩૩॥

પછી શ્યામળિયો સજજ થઈ, ચાલ્યા સંગે સખા સંત લઈ ॥
શોભે શ્રીહરિ ઘોડાની ઘટે, આવી ઉતર્યા તળાવ તટે ॥૩૪॥
દેશદેશના આવ્યા'તા દાસ, તેપણ ઉતરિયા આસપાસ ॥
પછી ઉઠિયા દીનદયાળ, સર્વે સંઘની લેવા સંભાળ ॥૩૫॥
ફર્યા ઉતારે ઉતારે નાથ, કહે સુખિયા છો સહુ સાથ ॥
કાંઈ જોઈએ તે મંગાવી લેજ્યો, ખરચી ન હોયતો અમને કહેજ્યો ॥૩૬॥
એમ પૂછિયું સહુ દાસને, પછી અલબેલો આવ્યા આસને ॥
ગાડા ઉપર ઢોલિયો ઢાળી, તિયાં પોઢ્યા પોત્યે વનમાળી ॥૩૭॥
સતસંગી ને સરવે સંત, રહ્યા રાત્ય ભેળા ભગવંત ॥
અતિ આનંદમાં ગઈ રેણ, પછી જાગિયા કમળનેણ ॥૩૮॥
તર્ત મગાવ્યો વાજી તૈયાર, તેપર નાથ થયા અસવાર ॥
જોઈ સીમ ને વાડી સઘળી, પછી નાહિને આવિયા વળી ॥૩૯॥
આવી ગામમાં દર્શન દીધાં, સર્વે જન કૃતારથ કીધાં ॥
પછી સુંદર કરી રસોઈ, જમ્યા નાથ જન ભાવ જોઈ ॥૪૦॥
પછી જમાડિયા સર્વે સંત, કરી મનવાર્ય આપે અત્યંત ॥
પછી પધારિયા પુરબાર્ય, આવ્યાં દર્શને સહુ નરનાર્ય ॥૪૧॥
અતિ આનંદમાં વીત્યો દન, કરી આરતી જમ્યા જીવન ॥
પછી ગવૈયે ગાવણું લીધું, ગાઈ જીવત સુફળ કીધું ॥૪૨॥
બહુવાર દિધાં દરશન, પછી ગામમાં આવ્યા જીવન ॥
તિયાં પોઢ્યા પ્રાણઆધાર, સુખ આનંદે થયું સવાર ॥૪૩॥
પછી ઘોડે ચડ્યા ગિરિધારી, આવ્યા સંઘમાંહી સુખકારી ॥
પછી સર્વે જન લઈ સાથ, આવ્યા ગામમાંહિ પોત્યે નાથ ॥૪૪॥
શહેર બજારે સંત ન માય, ઉડે ગુલાલ હોળી રમાય ॥
વાજે ઢોલ દદામા શરણાઈ, જય શબ્દે રહ્યો નભ છાઈ ॥૪૫॥

એમ રંગે રમ્યા હરિ હોળી, સંગે લઈ મુનિજન ટોળી ॥
પછી નાહિને આવિયા નાથ, આવ્યા સર્વે સંતજન સાથ ॥૪૬॥
આવી કર્યાં પ્રભુએ ભોજન, પછી જમાડિયા સર્વે જન ॥
ત્યાંથી આવિયા દરબારમાંય, હતો મંડપ ચોતરો ત્યાંય ॥૪૭॥
તિયાં બેઠા રાજા અધિરાજ, આવ્યા મલ્લ ત્યાં રમવા કાજ ॥
રમી મલ્લ ને મજરો કીધો, આપી રૂપૈયા શિરપાવ દીધો ॥૪૮॥
પછી સંતને તેડાવ્યા નાથે, આપ્યા પ્રસાદી મોદક હાથે ॥
પછી સંતને શીખજ દીધી, એવી લીલા બોટાદમાં કિધી ॥૪૯॥
લિધો લાવો અલૌકિક જને, ફાગણ સુદી પુન્યમને દને ॥
તેદિ ઉત્સવ કર્યો મહારાજે, સંતને સુખ આપવા કાજે ॥૫૦॥
સોમલો ભક્ત વળી હમીર, ભગા હિરા ભગત સુધીર ॥
એહ આદિ હરિજન જેહ, તેણે કરાવ્યો ઉત્સવ તેહ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે મહારાજે બોટાદમાં ફુલદોલનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે એકાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૧॥

સામેરી : પછી પધાર્યા ગઢડે, હરિજનને હેતે હરિ ॥
રહી દિન થોડા ઘણા, અમદાવાદ જાવા ઈચ્છા કરી ॥૧॥
પછી પ્રભુજી પધારિયા, શ્રીનગર સુંદરશ્યામ ॥
દેવા દરશન દાસને, પુરવા હૈયાની હામ ॥૨॥
દાસ બહુ દિવસના, દરશન વિના દુઃખી હતા ॥
તેને તે સુખ આપવા, આવ્યા સખા સમીપે શોભતા ॥૩॥

પુરપતિ રાજી અતિ, નરપતિ આવી નમિયો ॥
દાજ્યાં કુમતિ કુમોદની, જાણી હરિ અર્ક ઉદય થયો ॥૪॥
હરિજન મન હુલશ્યાં, જેમ ફુલ્યાં કમળનાં વન ॥
નાથ નયણે નિરખિ, અતિ મન થયાં છે મગન ॥૫॥
પછી ગાતેવાતે ગામમાં, પ્રભુને પધરાવિયા ॥
અવિદ્યા જનને ઉપર્યે, જિત્યના ડંકા વજાવિયા ॥૬॥
પાંચ દિવસ પુરમાં, આપે રહ્યા અલબેલ ॥
પછી પોત્યે પધારિયા, સંગે સખા લઈ રંગરેલ ॥૭॥
કૈંક ચડ્યાં ચોતરે, કૈંક ચડ્યાં અગાશી અટારિયે ॥
જુવે ઝરુખા ગોખમાં, કંઈક બેઠાં બારિયે ॥૮॥
પડે ધ્રોંશ પડઘમ તણી, ઘણી ભીડ્ય ચૌટા ચોકમાં ॥
બાલ જોબન વૃદ્ધ વનિતા, બોલે જયજય લોકમાં ॥૯॥
નરનારીયે નાથ નિરખી, લાવો લીધો લોચનનો ॥
મીટે મનોહર મૂરતિ, જોઈ પૂર્યો મનોરથ મનનો ॥૧૦॥
દાસને દરશન દેતા, ધીરે ધીરે હાલે હરિ ॥
સમૂહ જન સનેહશું, નાથ નિર્ખે નયણાં ભરી ॥૧૧॥
પછી પોત્યે પધારિયા, પ્રભુજી પુર બારણે ॥
અનેક જન જીવન જોઈ, વળી જાય વાલાને વારણે ॥૧૨॥
એમ દઈ દર્શન દાસને, ચાલ્યા દીનદયાળ ॥
જન મન રંજન કરવા, હરિ આવિયા વેલાલ્ય ॥૧૩॥
અતિ ઉત્સવ કરી જને, પ્રભુ ઘેરે પધરાવિયા ॥
ધૂપ દીપ કરી આરતી, ભાવે ભોજન થાળ ધરાવિયા ॥૧૪॥
રસે ભરી રસોઈ કરી, પછી પરમહંસ જમાડિયા ॥
આમ્રફળ હરિ હાથે આપી, મુનિ મોદ પમાડિયા ॥૧૫॥

પછી ત્યાંથી પધારિયા, આવી કણભે રજની રહ્યા ॥
હરિપુર પ્રસાદ લઈ, મેમદાવાદે આવિયા ॥૧૬॥
દીધાં દર્શન દાસને, દયાળે દિન દોય તિયાં ॥
સંતને સુખ આપતાં, પછી વાલ્યમ વડથલ ગયા ॥૧૭॥
જનમન મગન થયાં, નાથ નયણે નિરખી ॥
ગાતાં વાતાં ગામમાં, પધરાવિયા હૈયે હરખી ॥૧૮॥
તેને ભુવન ભાવ કરી, હરિ હેતે પધારિયા ॥
દાસને દર્શન દઈ, નવલા તે નેહ વધારિયા ॥૧૯॥
જને સુંદર ભોજન કરાવી, જમાડ્યા જીવનને ॥
પછી સર્વે સંતને, કરાવ્યાં ભોજનને ॥૨૦॥
શાક પાક સોયામણાં, આમ્ર ફળ ઉપર ફરે ॥
હરિ મોદક લઈ હાથે, પીરસતાં મનુવાર્ય કરે ॥૨૧॥
એમ સુખ અતિ ઘણું, આપી સુંદર શ્યામ ॥
પછી પ્રભુજી પધારિયા, આવિયા ડહુસર ગામ ॥૨૨॥
દીધાં દરશન દાસને, જીવન ભુવન તેને જઈ ॥
નરનારી નાથ નિરખી, કૃતારથ થયાં કંઈ ॥૨૩॥
એમ આનંદ આપતા, ઉમરેઠમાં હરિ આવિયા ॥
બાળ જોબન વૃદ્ધના, મનમાં તે ઘણું ભાવિયા ॥૨૪॥
સામૈયે વળી સહુ મળી, આવિયાં નર ને નાર ॥
ભાવ જોઈ ભવન તેને, પધારિયા મોરાર ॥૨૫॥
શહેરમાં સંઘ સામ્યો નહિ, પછી ઉતર્યા પુર બારણે ॥
ઉંચે આસને બેઠા વાલો, દેવા દરશન કારણે ॥૨૬॥
પછી હરિજને હાથ જોડી, વાલાને વિનતિ કરી ॥
ભોજન કરવા ઘેર અમારે, આવિયે આપે હરિ ॥૨૭॥

રસોઈ રસ રોટલીની, કરી છે તમ કારણે ॥
જમી તમે જન જમાડો, આજ અમારે બારણે ॥૨૮॥
પછી પ્રભુજી પધારિયા, નિજજન હેતે જમ્યા હરિ ॥
સંતને ભોજન કરાવી, ચાલિયા ત્યાંથી ફરી ॥૨૯॥
વાટમાં જે ગામ આવે, તેમાં વસે વરણ અઢાર ॥
સહુ આવે દર્શને, ભાવે ભર્યાં નરનાર્ય ॥૩૦॥
ત્યાંથી શામરખે શ્યામ આવી, રહ્યા હરિ ત્યાં રાત્ય ॥
હેતે કરી હરિજનને, બહુ બહુ કરી ત્યાં વાત ॥૩૧॥
એમ આનંદ આપતા, આવ્યા આણંદ ગામ ॥
અસ્વારી સંત સહિત હરિ, ભક્તવત્સલ સુખધામ ॥૩૨॥
પુરવાસી હરિજન સરવે, સામાં આવ્યાં નરનાર્ય ॥
દર્શન કરી મહારાજનાં, આનંદ પામ્યા અપાર્ય ॥૩૩॥
ઢોલ નગારાં વજાવીને, ઘેર પધરાવ્યા ઘનશ્યામ ॥
જમાડિયાં ભોજન ભાવતાં, પૂરણ કર્યાં નિજ કામ ॥૩૪॥
કેસર ચંદન ભાવ કરી, પૂજિયા પૂરણ બ્રહ્મ ॥
પુરુષોત્તમ અક્ષરપતિ, કોઈ ન જાણે મર્મ ॥૩૫॥
ભાગ્યવંતે હરિ પૂજિયા, અભાગી રહ્યા નર વામ ॥
ત્યાંથી સંત હરિ હાલિયા, નિર્માની મન અભિરામ ॥૩૬॥
નિશાવાસ વરતાલ રહી, ગામ ગાને ગોવિંદ આવિયા ॥
હેત જોઈ હરિજનનાં, એક રજની ત્યાં રહ્યા ॥૩૭॥
બીજે દિને બોચાસણે, આવિયા અવિનાશ ॥
ત્યાં નિર્મળ જન નાથનો, તેનું નામ કાશીદાસ ॥૩૮॥
તિયાં પ્રભુજી પધારિયા, દયા કરી દીનદયાળ ॥
હરિજન મન હરખી, વળી પૂજિયા તતકાળ ॥૩૯॥

ધૂપ દીપ કરી આરતી, અતિ ભાવે ભૂધર જમાડિયા ॥
પલંગ સુંદર પાથરી, પળ એક પ્રભુને પોઢાડિયા ॥૪૦॥
પછી મુનિજનને, જમાડવા પંગત્ય કરી ॥
પરમહંસને પીરસવા, ત્યાં આવિયા આપે હરિ ॥૪૧॥
સંત જમાડી શ્યામળે, પછી સર્વેને શીખ કરી ॥
પોતે પધાર્યા પાંચાળમાં, એમ આપી સુખ શ્રીહરિ ॥૪૨॥
પવિત્ર કરવા પૃથ્વી, એમ ફરે સુંદર શ્યામ ॥
જેજે જને નિરખ્યા, તે થયાં પૂરણકામ ॥૪૩॥
ધન્ય ધન્ય એ દેશ ગામને, ધન્ય સર સરિતા વન ॥
ધન્ય એ વાપી કૂપને, જેનાં જળ પીવે જીવન ॥૪૪॥
ધન્ય ભુવન એ જનનાં, જ્યાં પ્રભુનાં પગલાં થયાં ॥
સત્ય વૈકુંઠ સરખાં, વળી કેમ કરી જાય કહ્યાં ॥૪૫॥
જિયાં જિયાં હરિ વિચર્યા, તિયાં પાપી કોઈ પ્રાણ તજે ॥
તે જાય નહિ જમપુરમાં, રહે નહિ પાપ રજે ॥૪૬॥
એવી એ મોટી વારતા, પ્રાકૃત નર પ્રીછે નઈ ॥
સમજે સંત શિરોમણિ, જેની અપ્રાકૃત દ્રષ્ટિ થઈ ॥૪૭॥
નિત્યે ચરિત્ર નાથનાં, જે સાંભળશે શ્રદ્ધા કરી ॥
તે નર કાળની જાળમાંઈ, પડે નહિ પાછો ફરી ॥૪૮॥
પતિતને પાવન કરવા, ચરિત્ર છે ભગવાનનાં ॥
સાંભળતાં સદ્ય શુદ્ધ થાય, જાય પાપ તે જનનાં ॥૪૯॥
વારમવાર વિસ્તાર કરી, ગાશે ગુણ ગોવિંદના ॥
તે જન સર્વ દુઃખ વામશે, પામશે દન આનંદના ॥૫૦॥
હરિજન મન હુલશી, સુણી ચરિત્ર સુધારસ સાર ॥
અજ્ઞાનીને અભાવ થાય, લાગે સુમલખાર ॥૫૧॥

એમ સહુને સુખ આપ્યાં, જેઠ સુદી નવમીને દને ॥
એટલી લીલા કરી હરિ, આવ્યા ઉત્તમને ભુવને ॥૫૨॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિચરિત્રે શ્રીહરિ ગઢડે પધારિયા એ નામે બ્યાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૨॥

ચોપાઈ : રહ્યા ગઢડે ચાતુર માસ, પછી એમ બોલ્યા અવિનાશ ॥
કોઈ નર આપે અન્ન ધન, કોઈ વસુધા વારિ વસન ॥૧॥
કોઈ આપે ગજ વાજ ગાય, બીજા બહુ દાન જે કહેવાય ॥
સર્વે દાનમાં અધિક જેહ, સહુ મળી વળી શોધો તેહ ॥૨॥
વળતા બોલિયા સંત સુજાણ, સાંભળો મારા જીવનપ્રાણ ॥
અભયદાન અધિક સહુથી, એની બરોબર બીજું નથી ॥૩॥
તેતો દાન તમથી દેવાય, તમને નિરખે તે નિર્ભય થાય ॥
એવી સાંભળી સંતની વાત, વાલો કહે ચાલો ગુજરાત ॥૪॥
પછી કાઠિયે સર્જ્યાં કેકાણ, માંડ્યા ઘણમુલે ઘોડે પલાણ ॥
હાં હાં કરતાં ગુજરધર આવ્યા, કર્જિસણ જઈ સંત બોલાવ્યા ॥૫॥
દિન દોય રહ્યા એ ઠામ, પછી વાલો આવ્યા વડુ ગામ ॥
પુર બહાર ઉતરિયા નાથ, સર્વે સંત હતા પોતા સાથ ॥૬॥
કીધા પ્રશ્ન ઉત્તર પ્રસંગ, બોલ્યા જેનાં જેવાં હતાં અંગ ॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદરશ્યામ, આવ્યા ઓલેથી આદ્રેજ ગામ ॥૭॥
તિયાં અન્નકોટ ઉત્સવ કરી, આપી સુખ ચાલ્યા ત્યાંથી હરિ ॥
ભક્ત એક રહે કોલવડે, તેહ ગામે ઉતરિયા વડે ॥૮॥
તેને ઘેર જઈ જમ્યા નાથ, આપ્યા મુનિને મોદક હાથ ॥
કરે લીલા જનમન ભાવે, ત્યાંથી અલબેલો આવ્યા ઉનાવે ॥૯॥

તિયાં ભક્ત રૂડો રામદાસ, તેને ઘેર ગયા અવિનાશ ॥
નરનારી અપાર હરખ્યાં, થયાં રાજી નાથજી નિરખ્યા ॥૧૦॥
ધૂપ દીપ ઉતારી આરતી, જુગતે જમાડ્યા પ્રાણપતિ ॥
બીજી બહુ રીત્યે કરી રસોઈ, જમ્યા નાથ હાથે સંત સોઈ ॥૧૧॥
જમ્યા જન હુવો જેજેકાર, રહી રાત્ય ત્યાં ચાલ્યા મોરાર ॥
એક ગામ નામે છે નાદરી, તિયાં પધારિયા પોતે હરિ ॥૧૨॥
ત્યાં સુંદર કરાવ્યો'તો થાળ, જમ્યા સખા સહિત દયાળ ॥
ત્યાંથી માણસે આવ્યા મહારાજ, આવ્યા બહુ લોક દર્શન કાજ ॥૧૩॥
સહુ જનતણે મન ભાવ્યા, રાજા સહિત સમૈયે આવ્યા ॥
પ્રભુ ઉતરિયા પુરબાર, કરે દર્શન સહુ નરનાર ॥૧૪॥
સુંદર મૂરતિ સહુને ભાવે, પ્રેમે પુષ્પના હાર પહેરાવે ॥
દિયે દર્શન દીનદયાળ, તિયાં કરાવ્યા ભોજન થાળ ॥૧૫॥
જમ્યા જીવન ને સખા નાથ, પછી ત્યાંથી પધારિયા નાથ ॥
આવે મારગમાં ગામ ઘણાં, કરે દર્શન લોક તે તણાં ॥૧૬॥
પછી વાલ્યમો આવ્યા વિહાર, તિયાં રજની રહ્યા મોરાર ॥
વાલે વેદનો ભેદ દેખાડ્યો, હિંસા અહિંસા સંશય ઉખાડયો ॥૧૭॥
પછી ત્યાંથી પધારિયા શ્યામ, આવ્યા ગિરિધર ગેરીતે ગામ ॥
તિયાં ભક્ત વસે ભાવસાર, અતિ નિર્મળ દલે ઉદાર ॥૧૮॥
તેણે પવિત્ર પાક કરાવી, આપ્યા મુનિને મોદક આવી ॥
કંઈક જમ્યા ત્યાં જગ આધાર, પછી ઘોડે થયા અસવાર ॥૧૯॥
ત્યાંથી આવ્યા બામણવે નાથ, કરી રસોઈ પોતાને હાથ ॥
સખા સહિત જમાડિયા સંત, પછી પોતે જમ્યા ભગવંત ॥૨૦॥

રહી રાત્ય નાથ ત્યાંથી ચાલ્યા, ચાલ્યા અશ્વ રહે નહિ ઝાલ્યા ॥
વાજમાં વડનગર આવ્યા, ભાવે સુબો તે સામૈયું લાવ્યા ॥૨૧॥
વાજાં વાજતાં ગામમાં ગયા, નરનારીને દર્શન થયાં ॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ જેહ, નિરખી થાય કૃતારથ તેહ ॥૨૨॥
ચાલ્યા શહેર મધ્યે સુખકારી, દેવા દર્શન સહુને મોરારી ॥
આવી ઉતર્યા સરોવર પાળ્ય, કરાવ્યાં ભોજન ત્યાં રસાળ ॥૨૩॥
તિયાં ભાવે જમ્યા ભગવંત, પછી જમાડિયા સર્વે સંત ॥
તિયાં રહ્યા નિશા એક નાથ, પછી ચાલ્યા શ્યામ સખા સાથ ॥૨૪॥
ત્યાંથી આવ્યા વિશનગ્ર વળી, આવ્યા લોક સામૈયે સહુ મળી ॥
ગાતાં વાતાં પધરાવ્યા ઘેર્ય, કરી સેવા સુંદર સારી પેર્ય ॥૨૫॥
બહુજનને દર્શન દીધાં, જને જોઈ સુફળ દ્રગ કીધાં ॥
પછી પધાર્યા જનને ભોવન, ભાવે કરાવ્યા તેણે ભોજન ॥૨૬॥
પછી સરવે સંત બોલાવ્યા, પીરસ્યા પોતે મોદક મન ભાવ્યા ॥
પછી શહેર સર્વેમાંહિ ફર્યા, બહુ જીવ કૃતારથ કર્યા ॥૨૭॥
પછી પધાર્યા શિવને મંદ્ર, દિધાં દર્શન સુખસમુદ્ર ॥
મોટે મોટે જોડયા આવી હાથ, અમે છીએ જો તમારા નાથ ॥૨૮॥
સર્વે જાણે એમ મનમાંય, સ્વામી વિના સુખ નથી ક્યાંય ॥
કરી દર્શન પ્રસન્ન થાય, અતિ હૈયામાં હર્ષ ન માય ॥૨૯॥
ત્યાંથી ચાલ્યા પછી અલબેલો, દેતાં દર્શન છેલ છબીલો ॥
વાટે આવિયું એક તળાવ, તેમાં નાહ્યા મનોહર માવ ॥૩૦॥
ત્યાંથી શ્યામળિયો સજજ થઈ, આવ્યા ગિરધારી ગામ વસઈ ॥
આપે જમી જમાડિયા દાસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥૩૧॥
મેઉમાંહિ ભક્ત ભાવસાર, નામ ભૂષણ પ્રેમી અપાર ॥
તેને ઘેર પધારિયા નાથ, સર્વે સંત હતા હરિ સાથ ॥૩૨॥

અતિ હેતે સનમુખ આવી, કરી પૂજા ઘેરે પધરાવી ॥
સુંદર ભોજને કરાવ્યો થાળ, ઘણે હેતે જમાડયા દયાળ ॥૩૩॥
મુનિ કાજે માલપૂવા કીધા, હરિ હાથે પીરસવા દીધા ॥
જેમ જેમ જમે બહુ સંત, તેમ ભૂષણ રાજી અત્યંત ॥૩૪॥
શ્યામ સારા શોભે મુનિમાંય, આવ્યા દર્શને બહુ લોક ત્યાંય ॥
દઈ દર્શન દાનની મોજ, પછી નાથ આવ્યા લાંગણોજ ॥૩૫॥
ત્યાં હરિજનનું હેત જોઈ, તેને ભુવન જમ્યા રસોઈ ॥
ત્યાંથી આવ્યા ડાંગરવે દયાળ, સંગે સમૂહ મુનિ મરાળ ॥૩૬॥
એમ સતસંગમાંહિ ફર્યા, કૈંક જીવને નિહાલ કર્યા ॥
જે જે વાટમાં આવે છે ગામ, તે તે જનનાં સારે છે કામ ॥૩૭॥
આવ્યા અડાલજ એહ ફેરે, રહી રાત્ય પધાર્યા મોટેરે ॥
નાહ્યા સાબરમતિમાં નાથ, સર્વે સખા નાહ્યા હરિ સાથ ॥૩૮॥
પછી શ્રીનગર આવ્યા શ્યામ, રહ્યા નાથ રાત્ય એહ ઠામ ॥
ત્યાંથી જેતલપુર પધાર્યા, જનને મન મોદ વધાર્યા ॥૩૯॥
તિયાં રહ્યાં કાંઈક કૃપાળુ, પછી ચાલિયા દીનદયાળુ ॥
વાટે મોડીને તસ્કર માન, આવ્યા વૈરાટે શ્રીભગવાન ॥૪૦॥
તિયાં સંતને શીખ જ દીધી, પિપળી જાવા આગન્યા કીધી ॥
તિયાં ભક્ત રહે દાદોભાઈ, કરવા ઉત્સવ છે મનમાંઈ ॥૪૧॥
રહેજ્યો રાખે તિયાં લગી તમે, એને કહ્યુંતું આવશું અમે ॥
તે તો અમથી નહિ જવાય, કહેજ્યો રાજી રહેજ્યો મનમાંય ॥૪૨॥
એમ કહીને ચાલિયા નાથ, સખા સાંખ્યયોગી લઈ સાથ ॥
હરિ હાલતાં જન દુઃખાણાં, અતિ હેતમાં હૈયાં ભરાણાં ॥૪૩॥
પોતે ગયા ગઢડે મહારાજ, કરી અનેક જીવનાં કાજ ॥
દર્શ સ્પર્શ કર્યા જે જે જને, તે ન જાય કૃતાંત ભવને ॥૪૪॥

એવું આવ્યા અભયદાન દઈ, જે સમાન બીજું દાન નઈ ॥
એવો કર્યો મોટો ઉપકાર, જેમાં અનેક જનનો ઉદ્ધાર ॥૪૫॥
કર્યો પાવન દર્શને જન, કાર્તિક વદી તે બીજને દન ॥
તેદિ ફરી હરિ ગુજરાત, કરી લીલા કહી તેની વાત ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીનારાયણ ચરિત્રે આદ્રેજે અન્નકોટનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે ત્યાંશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૩॥

સામેરી : પછી ગામ ગઢડે, આવિયા તે અલબેલ ॥
કરે લીલા લલિત ભાત્યે, રસિયોજી રંગરેલ ॥૧॥
દિયે આનંદ દાસને, અતિ હાસ વિલાસ હરિ કરી ॥
સુંદર મનોહર મૂરતિ, જન નિરખે નયણાં ભરી ॥૨॥
નાવા જાય નિત્યે નીરમાં, સખા સર્વે સંગ લઈ ॥
સંત સંગે શ્યામળો, અતિ રંગે રમે રાજી થઈ ॥૩॥
ઉછાળે જળ અતિ ઘણાં, સામ સામા સખા મળી ॥
એકકોરે અલબેલો થઈ, વધારે રમત્ય વળી ॥૪॥
કરે ક્રિડા જળ માંહી, સખા સંગે શ્યામ રે ॥
અનેક જીવ જીવન જોઈ, થાય પૂરણકામ રે ॥૫॥
નાહિ નિસર્યા નાથજી, જળમાંહિથી વળી બહાર ॥
વસ્ત્ર પહેરિ વાલ્યમો, થયા અશ્વ ઉપર અસવાર ॥૬॥
આવી બેઠા ઓસરિયે, સુંદર ઢળાવી ઢોલિયો ॥
શોભે સમૂહ સંતનો, તેતો નવ્ય જાય બોલિયો ॥૭॥

પ્રશ્ન ઉત્તર અતિ ઘણા, માંહોમાંહી મળી કરે ॥
પછી પ્રશ્ન લઈ પોતે, અલબેલોજી ઓચરે ॥૮॥
કરે અલૌકિક ઉત્તર આપે, સુણ્યો નોય કેદિ શ્રવણે ॥
સાંભળી જન મગન થાય, ધન્ય ધન્ય સહુ ભણે ॥૯॥
નિત્ય નવી કરે વાર્તા, વળી નાય નિત્ય નીરમાં ॥
શ્વેત વસ્ત્ર સુમન હારે, શોભે ઘણું શરીરમાં ॥૧૦॥
એમ લીલા બહુ કરતા, શ્રાવણ ભાદ્ર વહી ગયા ॥
આવ્યો આસો આનંદકારી દિવાળીના દિન થયા ॥૧૧॥
કર્યો ઉત્સવ અન્નકોટનો, સંત સહુ ત્યાં આવિયા ॥
વિવિધ ભાત્યે ભોજન કરી, નાથે હાથે જમાવિયા ॥૧૨॥
પૂરી માળા ત્યાં દીપની, તે અતિશે શોભે ઘણી ॥
શ્વેતદ્વીપ સરખી દિસે, શોભા એ સદન તણી ॥૧૩॥
સુંદર સિંહાસન ઉપર્યે, અલબેલો બેઠા વળી ॥
ધૂપ દીપ ને આરતી, મુનિજને કરી મળી ॥૧૪॥
જય જય શબ્દે કરી, સહુ નરનારી ઓચરે ॥
એવી અલૌકિક લીલા, જન કારણે જીવન કરે ॥૧૫॥
પછી આપી આગન્યા, મુનિ જાઓ તમે ગુજરાત ॥
અમે પણ ત્યાં આવશું, તમે સત્ય માનજ્યો વાત ॥૧૬॥
સંત સર્વે સધાવિયા હરિમૂરતિ ધારી ઉર ॥
તે કેડ્યે આવ્યો કળજુગી, એક અજબ ગેબી અસુર ॥૧૭॥
કપટ બુદ્ધિ મતિ ઉંધી, સુધી વાત સમજે નહી ॥
પૂરણ પાપી માંસ સુરાપી, નકટી નાર્યો સંગે સહી ॥૧૮॥
એના કુળના કંઈક બીજા, જે ગામમાં ગેબ હતા ॥
તેપણ તેને જઈ મળ્યા, છેડો નાખી થયા છતા ॥૧૯॥

ગેબિયે ગેબનાં ડિંગ દિધાં, તે સાચાં માન્યાં સાંભળી ॥
સ્વામી જાશે જ્યાં સબકી, તિયાં કેડ્યે જાઈશ વળી ॥૨૦॥
જો જાય એ જળમાં, વળી નભ પયાલે પરવરે ॥
કેડે કેડે હું જાઉં તિયાં, આજ એ નવ્ય ઉગરે ॥૨૧॥
આપે પરચો અમને, દિયે ડેરી ઉપાડી આ તટે ॥
એમ મૂર્ખ આગળે, દીધાં ડિંગ દોવટે ॥૨૨॥
બોલે બે કાંટા બોરડી, એક વાંકો ને સૂધો સહી ॥
પોથી પુરાણ પાર વાતું, બાપલા સમઝો નહી ॥૨૩॥
બહુ દિન ચર્યો એ બોરડીએ, આજ મળ્યા શિંગાળા સ્વામીને ॥
આજ તો એ ઉગરે જો, મળે મને કર ભામીને ॥૨૪॥
હલાં કરીને હાલો હવે, શું રહ્યા છો જોઈને ॥
બંધુક એની બંધ કરું, કરવાલ ન કાપે કોઈને ॥૨૫॥
સતસંગી એવું સાંભળી, સહુ સામા ચાલિયા સજી ॥
પાપી પાછા ભાગિયા, આ વાત મુવાની નિપજી ॥૨૬॥
અન્ય જન આડાં ફરી, સતસંગી પાછા વાળિયા ॥
અસુરે એમ જાણિયું જે, થયા અમારા પાળિયા ॥૨૭॥
પછી ઉતારે એકાંત કીધી, ભાંગતિ રાત્યે ભાગિયો ॥
જો સવારે સૂરજ ઉગશે તો, જરુર જાણે જીવ ગિયો ॥૨૮॥
એમ અસુરનું વિઘન ટાળી, શ્યામળિયોજી સજજ થયા ॥
દરશન દેવા દાસને, દયાળે કરે દયા ॥૨૯॥
પછી પ્રભુજી પધારિયા, જેતલપુરે જીવન ॥
તિયાં સંત તેડાવિયા, સહુ આવિયા મુનિજન ॥૩૦॥

અમદાવાદથી આવિયા, મોટેરા મુક્તાનંદજી ॥
સામા જઈને શ્રીહરિયે, આપિયું આનંદજી ॥૩૧॥
દિધાં દરશન દાસને, સંત નિરખી સુખિયા થયા ॥
દિવસ દોય તિયાં રહી, પછી શ્યામ શ્રીનગર ગયા ॥૩૨॥
હેત જોઈ હરિજનનાં, ભુવન તેને પધારિયા ॥
રેણી રહી સુખ દઈ, નવલા નેહ વધારિયા ॥૩૩॥
પછી દિવસ વળતે, જોયાં ડેરાં દેવને ॥
અનંત જીવ ઓધારવા, તે કેમ તજે ટેવને ॥૩૪॥
શહેર ફરી મહેર કરી, દિધાં તે દરશન દાન ॥
અભય કરી આવ્યા હરિ, ભયભંજન ભગવાન ॥૩૫॥
ત્યાંથી પાછા પધારિયા, જેતલપુરને માંય ॥
સંતને સુખ આપવા, રહ્યા દન દોય ત્યાંય ॥૩૬॥
પછી ત્યાંથી આવિયા, મોહન મેમદાવાદ ॥
પુર બાહેર ઉતર્યા, ત્યાં કર્યો જ્ઞાનસંવાદ ॥૩૭॥
જન પ્રત્યે જીવન કહે, જેને જેટલો સતસંગ ॥
તેને તેટલાં પાપનો, થાય બાહેર ભીંતર ભંગ ॥૩૮॥
તમે જાણો અમ ત્યાગિયું, ખાન પાન સુખ સંસાર ॥
શીત ઉષ્ણ સહી શરીરે, ભજીયે છીએ મોરાર ॥૩૯॥
આગે મોટા અધિપતિ, જેનાં અતિ કોમળ અંગ ॥
એક તનની જતનમાં, જન રહેતા બહુ બહુ સંગ ॥૪૦॥
તેણે પણ પ્રભુ કારણે, કર્યા તન મન સુખ ત્યાગ ॥
સહ્યાં કષ્ટ શરીરમાં, ધન્ય ધન્ય તેનો વૈરાગ્ય ॥૪૧॥
એના જેટલું આપણે, કાંઈ ત્યાગ્યું નથી તનથી ॥
માટે સંશય સુખ દુઃખનો, મેલી દેવો તન મનથી ॥૪૨॥

અમે જોને આવિયા, તમ કારણે તન ધરી ॥
મન વાણી પહોંચે નહિ, રહે નેતિ નેતિ નિગમ કરી ॥૪૩॥
માટે અમારા દાખડા, સામું જોજ્યો સહુ મળી ॥
અન્ય વાસના અંતરે, કોઈ રાખશોમા કહું વળી ॥૪૪॥
નરને નારી નારીને નરની, વળી પુત્રની પ્યાસ રહી ॥
તો બહોળા પુત્ર પુરુષ મળશે, થાશે ફજેતિ બહુ સહી ॥૪૫॥
મારો મૂકી આશરો, જે વિષયસુખને વાંછશે ॥
તે સુખ નહિ પામે સ્વપ્ને, સામું પડ્યા દુઃખમાં પચશે ॥૪૬॥
એટલી વાત કરી હરિ, પછી પુરમાં પધારિયા ॥
ભોજન બહુ ભુવન કરી, જનમન મોદ વધારિયા ॥૪૭॥
પછી જમાડી સંતને, ત્યાંથી ચાલિયા તતકાળ ॥
દેગામે દર્શન દઈ, આવ્યા ડભાણે દયાળ ॥૪૮॥
ત્યાં રાત્ય રહી સુખ દઈ, રસોઈ રૂડી જમ્યા ॥
પછી આવી વરતાલ્યમાં, દિન સાત સુધી ખમ્યા ॥૪૯॥
એક વૃદ્ધ સાધુ વિકાર વિના, નાથની નજરે આવિયો ॥
પ્રસન્ન થઈ પોતે પછી, સુંદર સ્વાંગ પહેરાવિયો ॥૫૦॥
બહુ વાત કરી હરિ, સંતને સુખિયા કર્યા ॥
અનેક જન જીવન જોઈને, ભવસાગરનો ભય તર્યા ॥૫૧॥
પછી ત્યાંથી પધારિયા, આવિયા બુધેજ ગામ ॥
જેજે જને નાથ નિરખ્યા, તે થયા પૂરણકામ ॥૫૨॥
ત્યાંથી હયે ચડી હરિ, જમ્યા ગોરાડચે ગોરસ ઘણાં ॥
હેત જોઈ હરિજનનું, જમતાં નવ્ય રાખી મણાં ॥૫૩॥
પછી પછમે પધારિયા, ત્યાં રહ્યા હરિ એક રાત્ય ॥
ત્યાંથી તરત ચાલિયા, પોતે પ્રભુજી પરભાત્ય ॥૫૪॥

ધન્ય ધોલેરા ગામમાં, વસે ભક્ત પુંજોભાઈ એક ॥
જેને સનેહ ઘણો શ્યામશું, અતિ ઉરમાંહિ વિવેક ॥૫॥
તેને ભુવન ભાવશું, પધારિયા પોતે હરિ ॥
જન મન મગન થયા, નાથ નિરખ્યા નયણાં ભરિ ॥૬॥
સુંદર ભોજન વ્યંજન કરાવ્યાં, જમાડિયા જીવનને ॥
હેત જોઈ હરિજનનું, જમ્યા ભાવે તેનાં ભોજનને ॥૭॥
આપી સુખ અતિ ઘણાં, પછી આવિયા ગઢડે હરિ ॥
પોતે પ્રેમે પધારિયા, માગશર સુદી ચોથે ફરી ॥૮॥

ઈતિ શ્રીમદ્દેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણ ચરિત્રે ગઢડે અન્નકોટનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે ચોરાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૪॥

ચોપાઇ : અલબેલોજી આનંદકારી, આવ્યા ગઢડે દેવ મુરારિ ॥
સર્વે દાસને દર્શન દીધાં, જનનાં મન મગન કીધાં ॥૧॥
બેઠા વાલ્યમ આસન વાળી, જન સહુ રહ્યા સામું ભાળી ॥
જેમ ચંદને જુએ ચકોર, જેમ મેઘને જુએ છે મોર ॥૨॥
એમ સર્વે રહ્યાં સામું જોઈ, મીટે મટકું ન ભરે કોઈ ॥
પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, તમે છો સુખિયા સહુ જન ॥૩॥
પછી બોલ્યા જન જોડી હાથ, તમને નિરખી સુખી છીએ નાથ ॥
પછી સુંદર ભોજન કરી, જન હેતે જમ્યાં તિયાં હરિ ॥૪॥
અતિ હેતે બોલે વાલો વળી, સર્વે રાજી થાય તે સાંભળી ॥
દેશદેશના દાસ સંભારી, વખાણે તેને દેવ મુરારી ॥૫॥

બીજી બહુ બહુ કરે વાત, સુણી જન થાય રળિયાત ॥
એમ કરતાં માસ દોય થયા, દિન દશ તે ઉપર ગયા ॥૬॥
ત્યારે બોલયા જીવનપ્રાણ, સુણો સંત સરવે સુજાણ ॥
હતી અસુરની જે ઉપાધિ, તે આ સમે શમી ગઈ બાધી ॥૭॥
થયું રાજ્ય હવે ન્યાયવાળું, સર્વે ગરીબ રાંકને સુખાળું ॥
હવે જોર જુલમ ન થાય, તમ જેવા સાધુ ન પીડાય ॥૮॥
માટે રાખો પ્રથમની રીત, અતિ સુંદર પરમ પુનિત ॥
એમ કહ્યું જનને મહારાજે, તેવી રીત્ય રાખી મુનિરાજે ॥૯॥
પછી આવ્યો છે ફાગણ માસ, હોળી રમવા થયા હુલાસ ॥
ભાલ મધ્યે ગામ મછિયાવ્ય, વસે ભક્ત તેને અતિ ભાવ ॥૧૦॥
તેણે હરિને તેડાવ્યા હેતે, તિયાં પધાર્યા પ્રભુજી પ્રીતે ॥
સખા સહિત આવ્યા ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શનદાન ॥૧૧॥
દેશદેશના સત્સંગી આવ્યા, તિયાં સર્વે મુનિને બોલાવ્યા ॥
કરવા ઉત્સવ દેવા દર્શન, અતિ રાજી છે પ્રાણજીવન ॥૧૨॥
મીઠી વાણીએ સહુને બોલાવે, વાત વાલાની સહુને ભાવે ॥
વળી પ્રશ્ન ઉત્તર તિયાં થાય, જન ગુણ ગોવિંદના ગાય ॥૧૩॥
પછી આવ્યો ઉત્સવનો દન, રમવા રાજી જનશું જીવન ॥
થયા અલબેલો અસવાર, સંગે સખા હજારો હજાર ॥૧૪॥
ભરી ફાંટ્યો ને ફેંકે ગુલાલ, ચડી ગરદી ગગનમાં લાલ ॥
રસબસ થયા સખા રંગે, રમતા રંગ રસિયા સંગે ॥૧૫॥
વાજે વાજાં વિવિધનાં કઈ, જેજેકાર રહ્યો તિયાં થઈ ॥
એમ રમે રંગભિનો હોળી, સંગે લઈ મુનિજન ટોળી ॥૧૬॥
સહુ જનની પૂરી છે હામ, પછી નાહ્યા સરોવરમાં શ્યામ ॥
ત્યાંથી અલબેલો આવ્યા ઉતારે, થઈ રૂડી રસોઈ તે વારે ॥૧૭॥

જમ્યા જીવન જન જમાડ્યા સર્વે સંતને મોદ પમાડ્યા ॥
જને બાંધ્યો હિંડોળો ત્યાં બાર્યે, હરિ બેઠા હિંડોળા મોઝાર્ય ॥૧૮॥
પછી ઝૂલ્યા હિંડોળે જીવન, સર્વે જનને કર્યા મગન ॥
પછી મેડીયે બેઠા મહારાજ, આવ્યા મલ્લ ત્યાં રમવા કાજ ॥૧૯॥
દીઠી જેઠીની રમત્ય સારી, રીઝી દીધો શિરપાવ ઉતારી ॥
એમ લીલા કરી અલબેલે, દિધાં દર્શન છેલ છબિલે ॥૨૦॥
કરી લીલા ત્યાં બહુ જીવને, ફાગણ સુદિ પુન્યમને દને ॥
તેદિ લીલા કરી મછિયાવ્યે, કરાવી ફુઈબાઈયે ભાવે ॥૨૧॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા તતકાળ, આવ્યા દદુકે દીનદયાળ ॥
તિયાં ભક્ત વસે છે ભાવિક, જેને આશરો સ્વામીનો એક ॥૨૨॥
તેણે તેડી મુનિજન સાથ, રૂડી રસોયે જમાડ્યા નાથ ॥
પછી જમાડી સંતની મંડળી, કરી સુંદર રસોઈ ગળી ॥૨૩॥
પ્રભુ પોતે પીરસવા ઉઠ્યા, દાસ ઉપર દયાળુ ત્રુઠ્યા ॥
લઈ લાહુ કરે મનુવાર્ય, જમાડી સંત પમાડ્યા હાર્ય ॥૨૪॥
એમ આપી સુખ અતિ ઘણાં, કર્યા રાજી મન જનતણાં ॥
પછી અલબેલે આગન્યા કીધી, સર્વે સંતને શીખજ દીધી ॥૨૫॥
પછી રહ્યા તિયાં એક રાત્ય, ત્યાંથી પ્રભુ પધાર્યા પ્રભાત્ય ॥
જોઈ જનના મનનો ભાવ, પાછા પધારિયા મછિયાવ ॥૨૬॥
રહ્યા તિયાં પોતે પંચ દન, દીધાં દયા કરી દરશન ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા તતકાળ, આવ્યા શ્યામળો ગામ શિયાળ ॥૨૭॥
તિયાં ભક્ત વસે તુલાધાર, રૂડો જન ને મન ઉદાર ॥
તેને ઘેર ઉતર્યા મહારાજ, કરાવ્યાં ભોજન નાથ કાજ ॥૨૮॥
ત્યાંથી જમી ચાલ્યા અલબેલો, રહ્યા રોઝકે છેલ છબીલો ॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદર શ્યામ, આવ્યા ગોવિંદ ગઢડે ગામ ॥૨૯॥

સર્વે જન કરે જેજેકાર, ધન્ય ધન્ય એ થાય ઉચ્ચાર ॥
એવી કીરતિ કાને સાંભળી, સર્વે અસુર ઉઠ્યા છે બળી ॥૩૦॥
કહે અસુર સરવે મળી, સતસંગીને નાખિયે દળી ॥
એમ પાપી મળી પરિયાણ્યા, દેશદેશના અસુર આણ્યા ॥૩૧॥
માટે દૈત્યે મનસુબો કરી, આવ્યા બહુ બળે બંધુકો ભરી ॥
સહુ દિશેથી લીધા છે ઘેરી, ખરા ખેધકુ સાધુના વેરી ॥૩૨॥
માંહોમાંહિ એમ બોલે પાપી, નાખો સત્સંગી સહુને કાપી ॥
ચોંપે ચડાવી બંધુકો હૈયે, બોલિયા હરિના ભક્ત તેંયે ॥૩૩॥
કરો ઘાવ શું રહ્યા વિચારી, પછી જુવો રમત્ય અમારી ॥
તેંયે અસુરે બંધુકો દાગી, ઉડી આગ્ય ને ડાઢિયો લાગી ॥૩૪॥
પછી એવું જણાણું છે એને, આજ ન મૂકે જીવતા કેને ॥
પછી પાપી પાછા પગ ભરી, ગયા કાળાં મોઢાં સહુ કરી ॥૩૫॥
પડ્યા પાપી પાછા પાપવશ, માસ જયેઠ સુદી ચઉદશ ॥
તેદિ દુષ્ટે એ રચ્યો'તો દગો, દગો અંતે નોય કેનો સગો ॥૩૬॥
પાપી પોતાનાં પાપમાં ગયા, હરિભક્ત તે નિર્ભય રહ્યા ॥
પછી ત્યાંથી સધાવિયા શ્યામ, આવ્યા નાથ કારિયાણી ગામ ॥૩૭॥
રહ્યા દન દો ચાર એ ઠામ, પછી આવિયા ગઢડે ગામ ॥
આવ્યા સાધુ રામદાસ કાજ, કર્યું રામદાસે તન ત્યાજ ॥૩૮॥
જયેઠ વદી તે છઠ્યને દન, તેદિ ત્યાગ્યું છે તેમણે તન ॥
એહ કાજે રહ્યા એક રાત્ય, પાછા પ્રભુ પધાર્યા પ્રભાત્ય ॥૩૯॥
દિને દશ પાંચ તિયાં રહ્યા, કરી જીત્ય ગઢડે આવિયા ॥
આવી તીરથવાસીને કાજે, બંધાવ્યું સદાવ્રત મહારાજે ॥૪૦॥
આપે અન્ન જમે જન બહુ, સુણી આવે અન્નારથી સહુ ॥
બાંધી ધર્મની ધ્વજા તે બહાર, દિયે અન્ન બહુ દેદેકાર ॥૪૧॥

બીજી જમે મુનિની મંડળી, થાય આનંદ ઉત્સવ વળી ॥
એમ કર્તા વીત્યું છે ચોમાસું, ગયો ભાદ્ર ને આવિયો આસુ ॥૪૨॥
પછી સુરતથી સત્સંગી આવ્યા, પ્રભુને કાજે પોશાગ લાવ્યા ॥
લાવ્યા પાઘ સુંદર શોભાળી, નામે અંકિત અતિ રૂપાળી ॥૪૩॥
લાવ્યા વાઘો સુંદર સુરવાળ, બહુ પ્રેમેશું પૂજયા દયાળ ॥
થયા રાજી પોતે મહારાજ, પહેર્યા વસ્ત્ર જન હેત કાજ ॥૪૪॥
જેના સેવક આતમારામ, માને પોતાને પૂરણકામ ॥
તેના સ્વામીને કેમ કહેવાય, જે આ પ્રાકૃત પૂજાને ચાય ॥૪૫॥
માટે જનના ભાવને જોઈ, લીએ પૂજા પ્રસન્ન મન હોઈ ॥
એમ કરતાં આવી દિવાળી, પૂરી દીપની માળા રૂપાળી ॥૪૬॥
તિયાં બેઠા અલબેલો આવી, સુંદર મૂરતિ સહુને ભાવી ॥
જોઈ જન થયા છે મગન, સહુ કહે સ્વામી ધન્ય ધન્ય ॥૪૭॥
પછી બહુ ભાતે કર્યાં ભોજન, વિધ્ય વિધ્યનાં કર્યાં વ્યંજન ॥
ઘણે અન્ને અન્નકોટ કીધો, વાલે પ્રેમેશું પ્રસાદ લીધો ॥૪૮॥
પછી જમાડ્યો જનનો સાથ, પ્રભુ પીરસે પોતાને હાથ ॥
દીધું નાથે સુખ લીધું જને, કાર્તિક સુદી એકમને દને ॥૪૯॥
તેદિ આવ્યા મુનિ સહુ મળી, દેશોદેશ જે હતી મંડળી ॥
કરાવિયો ઉત્સવ એ દને, જયા લલિતા ઉત્તમ જને ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણ
ચરિત્રે ગઢડે અન્નકોટનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે પંચાશીમું
પ્રકરણમ્ ॥૮૫॥

સામેરી : પછી સંતને આપી આગન્યા, જાઓ ફરવા સહુ મળી ॥
જ્યારે અમે તેડાવિયે, ત્યારે આવજ્યો તમે વળી ॥૧॥
અણતેડ્યે નવ્ય આવવું, વળી લોપી અમારું વચન ॥
હેત હોય તો હરિની મૂરતિ, ન વિસારવી નિશદન ॥૨॥
આગન્યા વિના જે આવવું, તેમાં રાજી અમે નહિ રતિ ॥
વચન પ્રમાણે જે વરતે, તે ઉપર્યે પ્રસન્ન અતિ ॥૩॥
શશી સૂરજ શેષ સિંધુ, સર્વે રહે અમારાં વચનમાં ॥
વારિ વસુધા વહનિ, મરુત ડરે વળી મનમાં ॥૪॥
ભવ બ્રહ્મા ભૂલે નહિ, ડરે વચનથી દિગપાળ ॥
સુરાસુર ઈન્દ્ર અંબા, કંપે વચનથી કાળ ॥૫॥
તેહ સર્વે એમ જાણે જે, વડા થયા વચનથી ॥
એવાં વચન આજનાં, તમે જાણ્યાં કે જાણ્યાં નથી ॥૬॥
એવાં વચન જો જાણો અમારાં, તો પાળો સહુ સુજાણ ॥
એવું ન મનાય અંતરે, તો કેમ માન્યું છે કલ્યાણ ॥૭॥
માટે સહુ સુજાણ છો, વળી સાંભળી છે બહુ વારતા ॥
છોટાં મોટાં વચન અમારાં, તેને રખે વિસારતા ॥૮॥
એટલી વાત કરી હરિ, પછી શીખ દીધી સંતને ॥
મળી વળી મસ્તાન કરી, મોકલ્યા ગુણવંતને ॥૯॥
નાથ નિરખી હૈયે હરખી, લખી લીધા અંતરે ॥
સુખ લઈ મગન થઈ, ચાલ્યા દેશો દેશાંતરે ॥૧૦॥
જિયાં જિયાં આપી આગન્યા, તિયાં તિયાં સંત સહુ ગયા ॥
હેત જોઈ હરિજનનાં, ગિરધરજી ગઢડે રહ્યા ॥૧૧॥
નાથ કહે સહુ સાથને, આજ સંત છે આપણા ॥
સર્વે અંગે મેં શોધિયા, કોઈ રીત્યે નથી મણા ॥૧૨॥

જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય વળી, તપતણી સહુ મૂરતિ ॥
શમદમાદિ સાધને સંપન્ન, અંગે અઘ નહિ રતિ ॥૧૩॥
એમ વારમવાર વાલો, ગાય તે ગુણ સંતના ॥
પછી કાંઈક દિન વીતે, આવ્યા દન વસંતના ॥૧૪॥
કર્યો ઉત્સવ આનંદમાં, વસંત પંચમીનો વળી ॥
આસ પાસથી દાસ તેડ્યા, આવ્યા સંત સહુ મળી ॥૧૫॥
તાને ગાન ગાય તિયાં, સર્વે મળી વળી સંત ॥
એમ આનંદ ઉત્સવ કરતાં, વીત્યો વળી વસંત ॥૧૬॥
પછી આવી હુતાશની, ત્યાં હરિજને રંગ ઘોળિયા ॥
અલબેલાને ઉપરે, કળશ કેસરના ઢોળિયા ॥૧૭॥
લાગી ઝડી ત્યાં રંગની, ઉડે ગુલાલ અતિ ઘણો ॥
ખુબ તિયાં ખેલ મચ્યો, હરિ ને હરિજનતણો ॥૧૮॥
પછી નાથે હાથશું, રંગે રંગ્યા સહુ સંતને ॥
રસબસ કરી રસિયે, આપ્યાં સુખ અનંતને ॥૧૯॥
એમ રમી હુતાશની, નાહ્યા પછી જઈ નીરમાં ॥
સખા સંગે શ્યામળો, શોભે છે શરીરમાં ॥૨૦॥
પછી સુંદર ભોજન કરી, જને જમાડ્યા નાથને ॥
જમી સુંદર શ્યામળે, જમાડ્યા સખા સાથને ॥૨૧॥
એમ લીળા વાલે કરી, ફાગણ સુદી પુન્યમ દને ॥
અણચિંતવ્યો ઉત્સવ કર્યો, જનકારણે શ્રી જીવને ॥૨૨॥
એક ઉત્સવ શું કહું, નિત્ય નિત્ય ઉત્સવ થાય છે ॥
નર નારી નિયમ ધારી, ગુણ ગોવિંદના ગાય છે ॥૨૩॥
નિત્ય સંત સમૂહ જમે, તે ગમે મનમાં અતિ ઘણું ॥
જયા લલિતા જન જોડી, ઉદાર મન ઉત્તમ તણું ॥૨૪॥

સદા સમીપે શ્યામને, વીતે વરષ તે પળ સમ ॥
આનંદમાં નિશદિન વીતે, તેની ન પડે ગમ ॥૨૫॥
પછી સુંદર શ્રાવણે, આવી છે જન્માષ્ટમી ॥
હરિજન કહે મુનિ તેડિયે, કોઈ વાતની નથી કમી ॥૨૬॥
પછી નાથજી બોલિયા, સહુ સંત છે પરદેશમાં ॥
આસપાસ જે આંહિ છે, એતો આવે છે હંમેશમાં ॥૨૭॥
તેને પછી તેડાવિયા, ઉત્સવ કરવા આનંદમાં ॥
સખા સંગે શ્યામળો, રાજી રમવા જનવૃંદમાં ॥૨૮॥
પાપીએ પરિયાણ કીધું, તેમાં વિપત પાડવા વળી ॥
ઉત્સવના દિન ઉપર્યે, આવિયા અસુર મળી ॥૨૯॥
આજ એનો ઉત્સવ છે, તેમાં વિઘન પાડિયે ॥
મરી જાયે જીવથી, પણ ભૂંડું એનું દેખાડિયે ॥૩૦॥
આશય એનો ઓળખી, વળી કરી હરિએ વારતા ॥
આપણે આંહિથી ચાલીએ, એ જાય પાછા જખમારતા ॥૩૧॥
પછી હરિજન હરિ પોતે, પ્રભુજી પધારિયા ॥
અસુરનું નવ્ય ઉપજ્યું, જેવા આવ્યા તેવા ગયા ॥૩૨॥
એહ વિઘન ટાળી વળી, અલબેલોજી આવિયા ॥
પછી અન્નકોટ ઉપર્યે, સંત સહુને બોલાવિયા ॥૩૩॥
કરી ઉત્સવ અન્નકોટનો, પછી સંતને શીખ કરી ॥
નરનારાયણ દેવની, ફેરવી કંકોતરી ॥૩૪॥
સતસંગી સરવે મળી, શ્રીનગર સહુ આવજ્યો ॥
નરનારાયણ દેવની, મૂરતિયું પધરાવજ્યો ॥૩૫॥
અમે પણ ત્યાં આવશું, તે જરૂર તમે જાણજ્યો ॥
સારો સમૈયો સુધારશું, અંતરે પ્રતીત આણજ્યો ॥૩૬॥

આવ્યા પછી અલબેલડો, મહા વદી દશમી દિને ॥
તેદિ પ્રભુજી પધારિયા શ્રીજેતલપુર પત્તને ॥૩૭॥
દીધાં દર્શન દાસને, હરિજને નિરખ્યા શ્રીહરિ ॥
સતસંગી સુખિયા થયા, નાથ નિહાળ્યા નયણાં ભરી ॥૩૮॥
પછી દિવસ વળતે, શ્રીનગરે શ્યામ સધાવિયા ॥
જોઈ ઉતરવા જાયગા, પાછા જેતલપુરે આવિયા ॥૩૯॥
ભક્ત એક ભાવિક વસે, ગામ અસલાલી તિયાં ॥
તેને ભવન ભોજન કરી, સંઘે સહિત સરે ગયા ॥૪૦॥
કર્યા ઉતારા કાંકરિયે, દેશ દેશના દાસ આવિયા ॥
રથ વેલ્ય ને પાલખી, ઊંટ ઘોડાં ગાડલાં લાવિયાં ॥૪૧॥
બાળ જોબન વૃદ્ધ મળી, મનુષ્ય ત્યાં મળ્યાં ઘણાં ॥
કોઈ કેને નવ્ય ઓળખે, આવ્યા દાસ બહુ દેશતણાં ॥૪૨॥
ઉચ્ચે આસને બેસી વાલો, દાસને દર્શન દિયે ॥
સનમુખ બેસે સંત સહુ, નિરખિને સુખ લિયે ॥૪૩॥
નરપતિ રાજી અતિ, તે પ્રભુ પાસે આવિયા ॥
પછી દિવસ વળતે, પોતે પ્રભુજી ત્યાં ગિયા ॥૪૪॥
અતિ હેતે આસન આપી, પ્રેમેશું પૂજા કરી ॥
પછી જે જે પૂછિયું, આપ્યો ઉત્તર તેનો હરિ ॥૪૫॥
રાજા અતિ રાજી થઈ, પછી પ્રભુને પાય લાગિયા ॥
એનું કારજ કરી હરિ, શ્યામ સંઘમાં આવિયા ॥૪૬॥
પછી દિવસ વળતે, પધરાવી છે મૂરતિ ॥
નરનારાયણ દેવ ડેરે, બેઠા બેઉ બદરીપતિ ॥૪૭॥

અનેક જન ત્યાં આવિયા, નિરખવા નરવીરને ॥
દર્શન કરી દયાળનાં, પામિયા સુખ અચિરને ॥૪૮॥
સુંદર માસ સોયામણો, ફાગણ સુદી તૃતીયા તિથિ ॥
તે દિને સ્થાપન કર્યું, વાલો આવ્યા વિશાળા વનથી ॥૪૯॥
વિકટ અદ્રિ બદ્રિ આડા, જઈ ન શકે ત્યાં કોઈ ॥
અતિ અગમ તે સુગમ થયા, હરિજનનાં હેત જોઈ ॥૫૦॥
ભાગ્ય મોટાં એ ભૂમિનાં, જ્યા પધાર્યા પોતે ધણી ॥
નરનારી નાથ વિના, પીડાતિ પ્રજા ઘણી ॥૫૧॥
પછી ઉતારી આરતી, નાથ રાખજ્યો નજર મહેરની ॥
પછી દિવસ વળતે, કરી ચોરાશી શહેરની ॥૫૨॥
કરી કારજ્ય એટલું, શ્યામળિયો સધાવિયા, ॥
ઘણમૂલે ઘોડે ચડી, જેતલપુરે જઈ રહ્યા ॥૫૩॥
પછી ત્યાંથી પધારિયા, દયાળુ દેશ પાંચાળ ॥
કરી કારજ્ય એટલું, આવ્યા ગઢડે ગોપાળ ॥૫૪॥
અનંત લીલા કરી હરિ, વળી અનંત લીલા કરશે ॥
એવો કોણ કવિરાજ છે, જે અથ ઈતિ ઓચરશે ॥૫૫॥
શેષ મહેશ શારદા, જેના ગુણ ગાતાં થકે ॥
નેતિ નેતિ કહી રહે નિગમ, તેને કોણ કહી શકે ॥૫૬॥
ગાંધર્વ ગુનિ નારદ મુનિ, ગણપતિ અતિ ગાય છે ॥
બહુ બળે જાય બોલવા, પણ જેમ છે તેમ શું કહેવાય છે ॥૫૭॥
માટે મનમાં વિચારિયું, એના ગુણ અપાર છે ॥
કહી કહીને કહે કવિ, તોય હારવા નિરધાર છે ॥૫૮॥

ભૂરજ જળકણ જે ગણે, વનપાત ગાત રોમાવળી ॥
મેઘઝણ્ય કણ્ય કવિ ગણે, અનંતના ઉડુગણ મળી ॥૫॥
એ તો સરવે અનંત છે, પણ તેનો અંત કોઈક લહે ॥
એવા કોટિ કોટિ મળે, પણ હરિગુણ કોણ કહે ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી હરિચરિત્રે નરનારાયણ દેવની પ્રતિષ્ઠા કરી એ નામે છયાંશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૬॥

પૂર્વછાયો : કહું લીલા વળી લાલની, જે કરી હરિ અવિનાશ ॥
સંત સમીપે રાખિયા, રાજી થઈ ષટ માસ ॥૧॥
તેહ માંહિ જે જે કર્યું, તે કહું સાંભળજ્યો જન ॥
ચરિત્ર સુણતાં શ્યામનાં, વળી થાય પરમ પાવન ॥૨॥
ચોપાઈ : ઘણું રહ્યા છે ગઢડામાંઈ, કરી હુતાશની વળી ત્યાંઈ ॥
ઉષ્ણ ઋતુ વીતિ એહ ઠામ, બહુ રાજી છે સુંદર શ્યામ ॥૩॥
પછી આવિયું ચાતુરમાસું, દુષ્ટે દુષ્ટપણું પરકાશું ॥
પછી ત્યાંથી ચાલિયા મોરાર, આવ્યા સારંગપુર મોઝાર ॥૪॥
સાથે હતું સંતનું મંડળ, મહા મુક્ત અંતરે અમળ ॥
તે સહિત સારંગપુર આવ્યા, ઘણું જન તણે મન ભાવ્યા ॥૫॥
ભક્ત ભાવિક જીવો ખાચર, હરિ ઉતરિયા તેને ઘર ॥
સુંદર ભોજન કરી રસાળ, જમ્યા નાથ જમાડ્યા મરાળ ॥૬॥
વળતો આવ્યો અષ્ટમીનો દન, સર્વે વ્રત રહ્યા મુનિજન ॥
પછી પોતે પધારિયા બાર્ય, આવ્યાં દર્શને બહુ નરનાર્ય ॥૭॥
સુંદર ગાડલે પલંગ ઢાળી, તે ઉપર બેઠા વનમાળી ॥
કરે ઉત્તર પ્રશ્ન ત્યાં અતિ, શ્વેત વસ્ત્રે શોભે છે મૂરતિ ॥૮॥

દિયે દર્શન પ્રસન્ન ઘણું, નિરખી હર્ખે મન જનતણું ॥
એમ અષ્ટમી ઉત્સવ કીધો, જને લાવ અલૌકિક લીધો ॥૯॥
જેને રાખ્યાં'તાં નિયમ જુજવાં, ઉપવાસ અલુણાં જમવાં ॥
તેને પ્રભુજીએ કહ્યું કથી, તમે વાલાં છો મને આજથી ॥૧૦॥
પછી પરમહંસને કાજે, કરી રસોઈ સુંદર સાજે ॥
પોતે પીરસ્યું પંગત્યમાંઈ, કરી વાત તે હેતની ત્યાંઈ ॥૧૧॥
સર્વે સંત એ વાત સાંભળી, ગયા ફરવા બાંધી મંડળી ॥
બીજા આવ્યા હતા હરિજન, તે પણ ગયા પોતાને ભવન ॥૧૨॥
પોતે રહ્યા સારંગપુર ગામ, સંત ગયા કાંઈ રહ્યા એ ઠામ ॥
જોઈ મરજી મહારાજ કેરી, સંત આવે જાય વારી ફેરી ॥૧૩॥
વિતિ ગયો તિયાં દોઢ માસ, નિત્ય દર્શન કરતાં દાસ ॥
કર્યો સમૈયો સારો મોહને, શ્રાવણ વદી અષ્ટમીને દને ॥૧૪॥
પછી પધાર્યા ગઢડે નાથ, સંત લીધા છે સરવે સાથ ॥
રહ્યા દન દશ એહ ઠામે, પછી આવ્યા કારિયાણી ગામે ॥૧૫॥
સુણી સતસંગી સહુ આવ્યા, પાયે લાગી ઘેરે પધરાવ્યા ॥
આપી આસન કરાવી રસોઈ, જમ્યા હરિ ભાવ તેનો જોઈ ॥૧૬॥
પછી જમાડિયા મુનિજન, એમ આનંદે વીત્યો એ દન ॥
નિત્ય નાથ દિયે દરશન, થાય ઉત્તર ને પરશન ॥૧૭॥
એમ કરતાં વીત્યાં કાંઈ દન, બોલ્યા પ્રભુજી થઈ પ્રસન્ન ॥
આસુના દિન કેટલા ગયા, ક્યારે આવશે દશમી વિજયા ॥૧૮॥
ત્યારે બોલિયા વસતો ખાચર, છે નજીક કહી જોડ્યા કર ॥
નાથ માગું છું એક વચન, આપો આગન્યા થઈ પ્રસન્ન ॥૧૯॥
કરો ઉત્સવ દશરાતણો, તેડો સંત તો હું રાજી ઘણો ॥
એવું સુણીને બોલિયા નાથ, સારુ તેડાવો સંતનો સાથ ॥૨૦॥

પછી સંત આવ્યા સહુ મળી, હતી દેશોદેશ જે મંડળી ॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, નિરખી હર્ષ હૈયામાં ન માય ॥૨૧॥
પછી નાથે જોયું સંત સામું, પૂરી નિજસેવકની હામું ॥
પછી બોલિયા જગજીવન, સંતો આજ ઉત્સવનો દન ॥૨૨॥
ગાઓ ગરબી ઉત્સવ કરો, આજ અંગમાં આનંદ ભરો ॥
પછી સંતે ઉત્સવ આદર્યો, સારો સમૈયો સુંદર કર્યો ॥૨૩॥
પછી રૂડી કરાવી રસોઈ, જમ્યા જીવન ને જન સોઈ ॥
પછી સંત રાખ્યા નિજ સાથ, દિયે દર્શન પ્રસન્ન નાથ ॥૨૪॥
ત્યાં આવ્યાં દિવનાં હરિજન, વણિક પ્રેમબાઈ પાવન ॥
લાવ્યાં પોશાગ પ્રભુને કાજે, પહેર્યો પાસે જઈને મહારાજે ॥૨૫॥
સુરવાળ જામો ને પાઘડી, રેંટો ફેંટો ચકમો ચાખડી ॥
ધર્યું છત્ર છબીલાને શીશ, ઘણે પ્રેમે પૂજયા જગદીશ ॥૨૬॥
પછી પ્રભુજી થયા પ્રસન્ન, આવી બેઠા પોતાને આસન ॥
ભટ્ટ દીનાનાથ બડભાગ્ય, આપ્યો વાલે તેને એ સુવાગ્ય ॥૨૭॥
એમ કરતાં આવી દિવાળી, ત્યારે બોલ્યા વાલો વનમાળી ॥
આતો આવ્યો ઉત્સવ અન્નકોટ, કરવો સારો ન રાખવી ખોટ ॥૨૮॥
જાઓ લાવો સુખડિયા આ ઘડી, કરાવો બહુ ભાત્યે સુખડી ॥
જેમ કહ્યું છે જગજીવન, જોઈ મરજી કર્યું તેમ જન ॥૨૯॥
કરી દીપમાળા બહુ સારી, મધ્યે બેઠા છે પોતે મુરારિ ॥
પહેરી સુરવાળ જામો જરી, શિર બાંધી છે પાધ સોનેરી ॥૩૦॥
કંઠે પહેર્યા છે ફુલના હાર, જુવે જન કરી મન પ્યાર ॥
હસી હસી જુવે હરિ સામું, પૂરે જનનાં મનની હામું ॥૩૧॥
પછી બોલિયા શ્રીમહારાજ, સંતો ગાઓને ગરબી આજ ॥
પછી સંત થયા સાવધાન, રચ્યો રાસ કર્યું બહુ ગાન ॥૩૨॥

પછી રીઝી બોલ્યા અલબેલ, સંતો ખૂબ કર્યો આજ ખેલ ॥
એમ કહીને ખેલ ખમાડ્યો, જને મન મોદ પમાડ્યો ॥૩૩॥
એમ કરતાં વીતિ મધ્ય રાત, વાલે કરી બહુ બહુ વાત ॥
પછી પોઢિયા પ્રાણજીવન, સંત ગયા આપણે આસન ॥૩૪॥
એમ કરતાં થયું સવાર, પોઢિ જાગિયા પ્રાણઆધાર ॥
દીધાં સંતને દર્શન દાન, બેસી પર્યંક પર ભગવાન ॥૩૫॥
પછી કરાવિયો અન્નકોટ, શાક પાક ને અન્ન અબોટ ॥
ભાત્ય ભાત્યની સુખડી સારી, બહુ ભાત્યે તળી તરકારી ॥૩૬॥
જમ્યા પ્રેમેશું પોતે જીવન, પછી જમાડિયા સર્વે જન ॥
પોતે પીરસ્યું પંગત્યમાંય, કર્યા સંત રાજી બહુ ત્યાંય ॥૩૭॥
એમ કર્યો ઉત્સવ આનંદે, લીધું સુખ બહુ સંત વૃંદે ॥
થાય રસોઈ નિત્ય નવલી, એક એક થકી ઘણું ભલી ॥૩૮॥
એમ વીતિ ગયા ત્રણ માસ, રાખ્યા સંત સરવેને પાસ ॥
પછી એક દિવસે મહારાજે, મૂળા મંગાવ્યા સંતને કાજે ॥૩૯॥
કેંક સંતને આપિયા હાથે, બીજા ઉછાલી નાખિયા નાથે ॥
લીધા જને જાણી પરસાદી, ઉઠ્યા સંત મોટા મરજાદી ॥૪૦॥
કર્યો ઉત્સવ અનુપમ જાણો, આસો વદી દિવાળી પ્રમાણો ॥
કર્યો કારિયાણી માંહિ સંતે, કરાવ્યો ભાવે ભક્ત વસતે ॥૪૧॥
બહુ લીલા કરી એહ ઠામ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા સંત શ્યામ ॥
બહુ સત્સંગી બોટાદમાંય, રહ્યા રાત્ય એક હરિ ત્યાંય ॥૪૨॥
જમી જીવને જમાડ્યા જન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન ॥
મોટા ભક્ત છે સુરો ખાચર, આવ્યા ગામ લોયે તેને ઘેર ॥૪૩॥
થયા રાજી બહુ સહુ જન, કરી પ્રભુજીનાં દરશન ॥
અતિ હેતેશું આપ્યા ઉતારા, જેને જેમ ઘટે તેમ સારા ॥૪૪॥

કરી ચાલતી રૂડી રસોયું, દેતાં પાછું વાળી નવ્ય જોયું ॥
થાય વૃતાંકનાં શાક ઘણાં, કરેલ શ્રીહરિ હાથ તણાં ॥૪૫॥
કરે એકલા ઘૃતમાં શાક, જમે સંત તજી પરોપાક ॥
નિજ કરે પીરસે છે નાથ, જોરે જોરે જમે સંત સાથ ॥૪૬॥
નિત્ય કરે છે નવલી લીળા, સર્વે સંતને રાખ્યા છે ભેળા ॥
એમ કરતાં વીત્યા ઘણા દન, દીધાં જનને બહુ દર્શન ॥૪૭॥
પછી બોલિયા શ્રીમહારાજ, તમે સાંભળો સહુ મુનિરાજ ॥
જે દિના આવ્યાં અયોધ્યાવાસી, થયું સારું મેં જોયું તપાસી ॥૪૮॥
સતસંગનું જામિયું મૂળ, જ્યારે આવ્યું એ ધર્મનું કુળ ॥
એમ કહી બોલાવ્યા બે ભાઈ, આપ્યાં વસ્ત્ર સારાં સુખદાઈ ॥૪૯॥
પછી સંત બોલ્યા જોડી હાથ, અતિ સારું થયું કૃપાનાથ ॥
એહ આવતાં હરખ્યા છું અમે, તેતો જાણો છો સરવે તમે ॥૫૦॥
ભાઈ આવતાં થઈ ભલાઈ, દુષ્ટ બોલતાં રહ્યા લજાઈ ॥
હરિજનને હર્ષ ન માય, નિત્યે આનંદ ઉત્સવ થાય ॥૫૧॥
એમ કરતાં આવ્યો વસંત, આવ્યા દર્શને જન અનંત ॥
પ્રેમે લાગ્યાં પ્રભુજીને પાય, નાથ નિરખિ તૃપ્ત ન થાય ॥૫૨॥
વાલે જાણી ઉત્સવનો દન, પોતે થયા અતિશે પ્રસન્ન ॥
પહેરી વસંતી વસન લાલ, લીધો ફાંટમાં ભરી ગુલાલ ॥૫૩॥
નાખ્યો નાથે હાથે જન માથે, જોઈ લટકાં લીધું સુખ સાથે ॥
ચડી ગર્દી ગુલાલની ઘાટી, ફેંકી ફાંટું બાંય જામાની ફાટી ॥૫૪॥
એમ ઉત્સવ કર્યો આનંદે, જોઈ લાવો લીધો જનવૃંદે ॥
પછી મગાવી પ્રસાદી ઘણી, તર્ત તાજા ગોળ તલ તણી ॥૫૫॥
દીધી દાસને દોવટ નાથે, દયા કરી હરિ દોય હાથે ॥
એમ કરતાં લીલા અપાર, પછી બોલિયા જગદાધાર ॥૫૬॥

બહુ સારો થયો આ સમૈયો, હવે સહુ સંતને શીખ દિયો ॥
પછી સંત ગયા આસપાસ, હુતાશનીના ઉત્સવની આશ ॥૫૭॥
પછી આવી છે પૂરણમાસી, લીધો રાકેશ રાહુએ ગ્રાસી ॥
મોટું ગ્રહણ થયું મહા ભારી, થઈ નિશા અતિશે અંધારી ॥૫૮॥
જ્યારે શુદ્ધ થયો શશિ અંગે, ત્યારે નાવા ચાલ્યા નાથ સંગે ॥
ગાડાં ઘોડલાંનો નહિ પાર, ચાલ્યા જન હજારો હજાર ॥૫૯॥
ગાતાંવાતાં નાયા ભદ્રાવતી, પછી આવ્યા આસન પ્રાણપતિ ॥
એમ કરે લીલા નિત્ય નાથ, જોઈ સુખી થયા જન સાથ ॥૬૦॥
કર્યો ઉત્સવ આનંદે તે કૈયો, મહા સુદી પંચમી સમૈયો ॥
કર્યો ગામ લોયે રૂડી પેર, ભક્ત સુરા ખાચરને ઘેર ॥૬૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્રે
શ્રીહરિએ લોયે વસંત પંચમીનો સમૈયો કર્યો એ નામે
સત્યાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૭॥

પૂર્વછાયો : એટલી લીલા ત્યાં કરી, પછી પધાર્યા સુંદર શ્યામ ॥
ફુલદોલ ઉત્સવ ઉપર્યે, ચાલ્યા પંચાળે ગામ ॥૧॥
સંત સહુને જણાવિયું, ધીરે ધીરે આવજ્યો ત્યાંય ॥
એમ કહી રથ ઉપર બેસી, પધાર્યા સોરઠમાંય ॥૨॥
ચોપાઈ : આવે વાટમાંહિ પુર ગામ, સુભાગી નર નિરખે શ્યામ ॥
પ્રથમ પિપરડી ગામ આવ્યા, ભક્ત ભાણજીને મન ભાવ્યા ॥૩॥
રૂડી કરાવી તર્ત રસોઈ, જમ્યા હરિ ભાવ તેનો જોઈ ॥
પછી જમાડિયા મુનિજન, ઘૃત પીરશું પોતે જીવન ॥૪॥

એમ રાજી કરી નિજ દાસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥
આવ્યા હાથસણી રહ્યા રાત્ય, ત્યાંથી પ્રભુ ચાલ્યા પરભાત્ય ॥૫॥
આવ્યા જસદણમાં જીવન, દીધું પુરપતિને દર્શન ॥
રહી મુહૂર્ત એક મુરારી, પછી તર્ત કરી અસવારી ॥૬॥
આવી અરણ્યે નદી નિર્મળી, બેસી જમ્યા ત્યાં સુખડી ગળી ॥
ત્યાંથી આવ્યા છે બંધિયે ગામ, સુખસાગર સુંદર શ્યામ ॥૭॥
રહ્યા રાત્ય ત્યાં દોય દયાળ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા તતકાળ ॥
આવ્યા ગોંડળમાંહિ ગોવિંદ, સંગે હરિજનનું છે વૃંદ ॥૮॥
આવી ઉતરિયા ઉપવન, તિયાં જમ્યા હરિ હરિજન ॥
સાત ભાત્યની હતી સુખડી, શાક વૃંતાક ખીચડી રૂડી ॥૯॥
પોતે પીરસી જમાડ્યા જન, એમ સહુને કર્યા પ્રસન્ન ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અલબેલ, કરી અસવારી ન કરી વેલ ॥૧૦॥
ગયા ગામમાં આવ્યા દયાળ, પોતા કારણે કરાવ્યો થાળ ॥
આપ્યા મુનિને મોદક હાથ, બહુ લીલા કરી ઈયાં નાથ ॥૧૧॥
રહી રાત્ય ચાલ્યા ભગવાન, દેતાં જનને દર્શન દાન ॥
આવી સીમમાં સરિતા સારી, તિયાં જમ્યા છે પોતે મુરારી ॥૧૨॥
પછી જમાડિયા નિજજન, અતિ પ્રભુજી થઈ પ્રસન્ન ॥
ત્યાંથી આવ્યા કંડોરડે ગામ, દીધાં દાસને દર્શન શ્યામ ॥૧૩॥
રહ્યા રાત્ય ઝાંઝમેર્ય આવી, નિજ કરે રસોઈ બનાવી ॥
પોતે પીરસ્યું પ્રેમે અધિક, કરી ચોકી ટાળી વળી બીક ॥૧૪॥
ત્યાંથી ચાલ્યા છે ઘોડલે ચડી, રહ્યા ઉપલેટે એક ઘડી ॥
પછી જાળિયે આવ્યા જીવન, ભક્ત હિરાભાઈને ભવન ॥૧૫॥
રહી રાત્ય જમ્યા જગવંદ, ત્યાંથી આવિયા ગામ ગણોદ ॥
દેખી ઉપવન આંબા છાંય, રહ્યા રાત્ય એક પોતે ત્યાંય ॥૧૬॥

પુરપતિને કરી પ્રસન્ન, આવ્યા માણાવદરે મોહન ॥
રહ્યા તિયાં પોતે ઘડી ચાર, પછી આવ્યા પંચાળા મોઝાર ॥૧૭॥
ધન્ય ધન્ય પંચાળાનાં જન, જેનાં નિર્મળ ઉદાર મન ॥
પ્રભુ પધરાવ્યા સારુ ભવને, નિયમ રાખ્યાં'તાં નરનારી જને ॥૧૮॥
તેને વીતી ગયા કંઈ કાળ, ત્યારે પધાર્યા દીનદયાળ ॥
નિરખિ હરખિયાં નરનારી, ઘેરે પધાર્યા દેવ મુરારી ॥૧૯॥
બહુ પ્રેમેશું લાગિયા પાય, હેત આવ્યાં છે હૈયાં ભરાય ॥
બોલે ગદ્ ગદ્ ગીરા વયણે, હાલ્યાં હેતનાં આંસુ નયણે ॥૨૦॥
વળી ભૂલિયાં તનભાનને, એમ ભેટિયા ભગવાનને ॥
પછી હરિ કરી કરુણા દૃષ્ટિ, જેમ મૃત્યુ પર અમૃત વૃષ્ટિ ॥૨૧॥
ત્યારે સરવે થયાં સચેત, બોલ્યાં હરિ સાથે કરી હેત ॥
કહે આજ થયાં કૃતારથ, પ્રભુ આવ્યે સર્યા સર્વે અર્થ ॥૨૨॥
આજ ધન્ય ઘડી ધન્ય વાર, તમે પધાર્યા પ્રાણ આધાર ॥
પુન્ય અમારાનો નહિ પાર, જાગ્યાં ભાગ્ય અતિશે અપાર ॥૨૩॥
આજ બહુ દિનનાં દુઃખ ભાગ્યાં, એમ કહી સહુ પાયે લાગ્યાં ॥
પછી આપી સુંદર આસન, કર્યાં ભાત્ય ભાત્યનાં ભોજન ॥૨૪॥
બહુ હેતે જમાડ્યા જીવન, પછી પૂછયું પ્રભુને પ્રશન ॥
ક્યારે આવશે બાઈયુંનો સંઘ, આજ રાખ્યો ભલો તમે રંગ ॥૨૫॥
ક્યારે આવશે મુનિનો સાથ, એવું સાંભળીને બોલ્યા નાથ ॥
સંઘ સરવે આવશે કાલ્ય, વણતેડ્યા નહિ આવે મરાલ ॥૨૬॥
ત્યારે જ બોલ્યા જોડી હાથ, સર્વે તેડાવો મુનિનો સાથ ॥
કોઈ વાતની નહિ આવે ખામી, તેહ તમારે પ્રતાપે સ્વામી ॥૨૭॥
પછી મહારાજે મુનિ બોલાવ્યા, સર્વે સંત તર્ત તિયાં આવ્યા ॥
આવ્યા સંઘ ને આપ્યા ઉતારા, મુનિ ઉતરિયા પુરબારા ॥૨૮॥

કરી ચાલતી રૂડી રસોયું, પાછું વાળી વાવરતાં ન જોયું ॥
માગે જળ તિયાં આપે ઘૃત, જેવું જોઈએ તેવું મળે તુર્ત ॥૨૯॥
કોઈ વાતની ખોટ્ય ન આવે, જમે જન જેને જેવું ભાવે ॥
જેમ જેમ જમે મુનિ જન, તેમ તેમ રાજી થાય મન ॥૩૦॥
સંત સર્વે થયા સુખાળા, નાથ નિર્ખિ મગન મરાળા ॥
થાય આખો દિવસ દર્શન, હોય અતિ ઉત્તર પ્રશન ॥૩૧॥
કરે વાલો વાત અતિ ભારી, સુણી મગન થાય નરનારી ॥
એમ વીતિ ગયા દિન સોળ, આવ્યો નજીક ઉત્સવ ફુલદોલ ॥૩૨॥
આવ્યા દેશ–પ્રદેશના સંઘ, કરવા દર્શન મને ઉમંગ ॥
મનુષ્ય ન માયાં ગામ મોઝાર્ય, સર્વે ઉતરિયાં પુરબાર્ય ॥૩૩॥
તિયાં મોટો કર્યો એક મંચ, બહુ મંગાવ્યો રમવા સંચ ॥
કેસુ કેશર ગુલાલ ઘણો, કાઢ્યો રંગ તે પતંગ તણો ॥૩૪॥
પછી મુનિને કહે મહારાજ, ગાઓ ગરબી ઉભા થઈ આજ ॥
ત્યારે મુનિ થયા છે હુલાસ, રચ્યો રંગભર સુંદર રાસ ॥૩૫॥
જોયા રમતાં જીવને જન, પોતે કર્યું રમવાનું મન ॥
સુંદર પહેરી સારો સુરવાળ, ઝગે જરકશી જામાની ચાળ ॥૩૬॥
શીશ બાંધી છે પાઘ સોનેરી, ઉઠ્યા આપે કમર કશી કરી ॥
આવ્યા સખામાં સુંદરશ્યામ, રમે રંગભર પૂરણકામ ॥૩૭॥
કરે લટકાં વજાડે તાળી, શોભે સંત મધ્યે વનમાળી ॥
વાજે વાજિંત્ર ઢોલ નગારાં, પૂરે સ્વર શરણાઈ સારા ॥૩૮॥
રમે રસિયોજી રંગ રેલ, છોગાવાળો છબીલો છેલ ॥
જોઈ જન કરે જેજેકાર, નિર્ખે નભે અમર અપાર ॥૩૯॥
ખેલ અલૌકિક ખૂબ મચાવ્યો, જોઈ જનને આનંદ આવ્યો ॥
રમે નાથ સાથે નવ્ય હારે, કોયે વચ્ચમાં પડી ન વારે ॥૪૦॥

જાણું અખંડ ખેલ મંડાણો, નહિ આળશે એમ જણાણો ॥
ત્યારે વાલ્યમે વાત વિચારી, આજ સર્વે જાશે જન હારી ॥૪૧॥
ત્યારે કેમ રમશે એ કાલ્ય, એવું જાણી વાલે કરી વાલ્ય ॥
સંતો આળસો આજ રમત્ય, કાલ્ય રમવાની રાખો હિંમત્ય ॥૪૨॥
કરી એટલી લીલા એ દને, જન પોતાના સાથે જીવને ॥
એમ રંગે વહી ગઈ રાત્ય, પોઢિ પ્રભુ જાગ્યા પરભાત્ય ॥૪૩॥
આવી ઢોલિયે બેઠા ગોવિંદ, કહે લાવો પૂજા મુનિવૃન્દ ॥
પછી સંત લાવ્યા પૂજા સારી, અત્તર કેસર ચંદન ઉતારી ॥૪૪॥
આવી ચરચ્યું વાલાને અંગે, ચરચ્યાં ચરણ અતિ ઉમંગે ॥
તિયાં મંગાવ્યો રંગ સોરંગ, નાખ્યો અલબેલે સખાને અંગ ॥૪૫॥
બહુ મચાવી રંગની ઝડી, નાખે ગુલાલ ભરે આંખડી ॥
પછી સખે લીધો રંગ હાથે, નાખ્યો અલબેલાજીને માથે ॥૪૬॥
ત્યારે ઘાંઘા થયા ગિરધારિ, કરી તર્ત ઘોડે અસવારી ॥
પછી પધારિયા પુરબાર્ય, સંગે સખા હજારો હજાર ॥૪૭॥
આવી બેઠા છે મંચે મહારાજ, કહે સાંભળો સહુ મુનિરાજ ॥
લાવો રંગ છાંટું મારે હાથે, જેજે જન રહ્યા તેને માથે ॥૪૮॥
પછી રંગ લઈ અલબેલે, છાંટ્યો સહુને ઉપર છેલે ॥
પછી ભરી ગુલાલની ઝોળી, નાખી નાથે રંગી સંત ટોળી ॥૪૯॥
ઉડે ગુલાલ અંબર છાયો, ચડી ગર્દમાં સૂર છૂપાયો ॥
પછી મહારાજ કહે મુનિરાય, હવે રમો પરસ્પર માંય ॥૫૦॥
સારો રંગ ભરાવ્યો છે હોજે, બેઉ ટોડા કરી રમો મોજે ॥
પછી સખા થયા સાવધાન, મચ્યો ખેલ જુવે ભગવાન ॥૫૧॥
ચાલે પરસ્પર પીચકારી, ઉડે રંગ સોરંગના વારી ॥
જાણું આવિયો મેઘ અષાડે, ચાલ્યાં પૂર ભર્યાં નીર ખાડે ॥૫૨॥

મચી ઝડી ચાલ્યો રંગ રેલી, થયો કીચ રચી જાણું એલી ॥
એમ રમે મુનિ માંહો માંય, વાજે બહુ વાજિંતર ત્યાંય ॥૫૩॥
હોડા હોડમાં કોઈ ન હારે, જીત્યા જીત્યા ત્યાં શબ્દ ઉચ્ચારે ॥
એમ ખૂબ મચાવિયો ખેલ, જોઈ એમ બોલ્યા અલબેલ ॥૫૪॥
સંતો રાખો રાખો રમવાનું, થાય છે અવેર જમવાનું ॥
ચાલો નાવાને સરવે સાથ, એમ કહ્યું વજાડીને હાથ ॥૫૫॥
પછી આપે કરી અસવારી, ચાલ્યા સખા સંગે સુખકારી ॥
પોતે પહેર્યાં હતાં વસ્ત્ર અંગે, તે તો સર્વે રંગાણાં'તાં રંગે ॥૫૬॥
આપ્યાં ઉતારી ઝીણાભાઈને, એમ આવિયા નાથ નાઈને ॥
પછી જને કરાવ્યાં ભોજન, ઘડી પોઢિ ને જમ્યા જીવન ॥૫૭॥
મુનિ કાજે મોદક મોતૈયા, કરી રાખ્યા'તા સારા સેવૈયા ॥
તે પીરસ્યા પંગત્યમાં નાથ, જન જમાડીયા નિજહાથ ॥૫૮॥
અતિ આનંદે જમિયા જન, તોય ખાતાં ખૂટ્યું નહિ અન્ન ॥
પછી મોદક લઈ મુરારી, આપ્યા સર્વે સંઘને સંભારી ॥૫૯॥
એમ લીલા કરી અલબેલે, કરાવી ઝીણેભાયે એકિલે ॥
આપ્યાં સહુને સુખ અનેક, કરી લીલા તે કહી કાંયેક ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણ મધ્યે શ્રી હરિચરિત્રે
શ્રીજી મહારાજે પંચાળે ફુલદોલનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે
અઠયાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૮॥

પૂર્વછાયો : એટલી લીલા ત્યાં કરી, પછી પધાર્યા પાંચાળ ॥
અનંત જીવ ઉદ્ધારવા, ફરે દેશો દેશ દયાળ ॥૧॥

ચોપાઇ : પછી ત્યાંથી ચાલ્યા સુખકારી, આવ્યા માણાવદર મુરારી ॥
રહી રાત્ય ને કર્યાં ભોજન, પછી ત્યાંથી પધાર્યા જીવન ॥૨॥
કરી ગામ ગણોદે વિશ્રામ, આવ્યા જાળિયે સુંદરશ્યામ ॥
તિયાં જમિયા સંતે સહિત, જને જમાડિયા કરી પ્રીત ॥૩॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશી, શોભે સુંદર રાત્ય ઉજાશી ॥
કર્યો વાટમાં કાંઈક ઢાળ, આવ્યા દૂધિવદર દયાળ ॥૪॥
સુંદર શીરાની કરી રસોઈ, જમ્યા જન સંઘે હતા સોઈ ॥
પછી સુંદર સાંઝની વેળે, ચાલ્યા નાથ સંઘ લઈ ભેળે ॥૫॥
ચાલતાં વીતિયા ચારે જામ, આવ્યા બંધિયે સુંદરશ્યામ ॥
રહ્યા રજની આનંદે અતિ, આવ્યા પિપલિયે પ્રાણપતિ ॥૬॥
હરિભક્તે જમાડ્યા ત્યાં હેતે, સર્વે મુનિ ને સંઘ સમેતે ॥
ત્યાંથી ચાલિયા સુંદરશ્યામ, કર્યો રાયપુરે વિશરામ ॥૭॥
ત્યાંથી આવિયા ગામ વાંકિયે, એમ ગામોગામ દર્શન દિયે ॥
ત્યાંથી આવિયા ગઢડામાંય, દિન ત્રણ રહ્યા પોતે ત્યાંય ॥૮॥
પછી ત્યાંથી ચાલિયા દયાળ, આવ્યા કારિયાણિયે કૃપાળ ॥
પછી નાથે કહી એમ વાત, સંતો તમે જાઓ ગુજરાત ॥૯॥
સારી મૂરતિયું સુખદાઈ, પધરાવશું વરતાલમાંઈ ॥
તેને અર્થે કરાવો મંદિર, સારું સરસ સહુથી સુંદર ॥૧૦॥
તેની રીત્ય સમજાવી કઈ, જાઓ આદરો ત્યાં તમે જઈ ॥
આપી આગન્યા સંત સધાવ્યા, પોતે ગામ ગઢડામાં આવ્યા ॥૧૧॥
ત્યાંથી પધાર્યા કચ્છ ભુજ ભણી, કરવા પ્રતિષ્ઠા નરવીર તણી ॥
દીધાં સહુ દાસને દરશન, પ્રભુ જન પર છે પ્રસન્ન ॥૧૨॥
પછી ભાવેશું ભુજનગર, બેસારિયા નારાયણ નર ॥
આવી મુહૂર્તમાં મન ગમી, વૈશાખ સુદિ કહીએ પંચમી ॥૧૩॥

તેદિ નરનારાયણ રાય, બેસાર્યા ભુજનગર માંય ॥
એમ કરી બહુ શુભ કામ, પછી પધાર્યા ગઢડે ગામ ॥૧૪॥
અતિ દયાળુ દયા અપાર, અતિ કૃપાળુ કૃપા ભંડાર ॥
કરે આચરણ જે જે મહારાજ, તેતો સહુ જીવને સુખકાજ ॥૧૫॥
કરે ચરિત્ર નવલાં નિત્ય, જન રાખે ચિંતવિને ચિત્ત ॥
દાસ ઉપર છે દયા અતિ, સુખસાગર શ્યામ મૂરતિ ॥૧૬॥
દિયે દાસને દર્શન દાન, જન જુવે ભાવે ભગવાન ॥
કરે વાત નિત્ય પ્રત્યે નવી, સુણી આશ્ચર્ય થાય અનુભવી ॥૧૭॥
લિયે સુખ અલૌકિક સહુ, એવી વાતો કરે વાલો બહુ ॥
એમ આનંદમાં દિન જાય, જન ગુણ ગોવિંદના ગાય ॥૧૮॥
જાય જુગ તે પળ સમાન, નિત્યે ભેળા રહેતા ભગવાન ॥
એમ કરતાં આવી અષ્ટમી, કૃષ્ણજન્મ તિથિ મનગમી ॥૧૯॥
મોટા ઉત્સવનો એહ દન, તેડ્યા સમૈયા પર મુનિજન ॥
આવ્યા સંત સહુનાં મંડળ, મોટા યુક્ત જે અતિ અમળ ॥૨૦॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, સ્પર્શી પદ ને મોદ ન માય ॥
વાલે અતિ વાલ્યપે બોલાવ્યા, સંતો સમૈયા પર ભલે આવ્યા ॥૨૧॥
સંતો સર્વે આવ્યા તમે મળી, રખે રહી જાય કોઈ મંડળી ॥
સંત કહે આવ્યો સહુ સાથ, દેશપ્રદેશે હશે કોઈ નાથ ॥૨૨॥
કહે નાથ તે આવશે સોઈ, એમ કહી કરાવી રસોઈ ॥
થઈ ચાલતી રૂડી રસોઈ, જમે જન મગન મન હોઈ ॥૨૩॥
એમ કરતાં વીત્યાં દિન ચાર, આવી અષ્ટમી શુભ તે વાર ॥
રહ્યા વ્રત મુનિ સહુ મળી, સાંખ્યયોગી બાઈયોની મંડળી ॥૨૪॥
ચાલ્યા નાવા નાથ સાથે લઈ, નાહ્યા નિર્મળ જળમાં જઈ ॥
નાઈ નિસરીને બોલ્યા નાથ, તમે સાંભળજ્યો સહુ સાથ ॥૨૫॥

હરિમંદિર સારુ હંમેશ, લેવો એકુકો પથ્થરો શીશ ॥
આજ અમે પણ એક લેશું, વાસુદેવની ભક્તિ કરીશું ॥૨૬॥
પછી સોનેરી પાઘને માથે, લીધો છે એક પથ્થરો નાથે ॥
એમ નાઈ આવ્યા નાથ ઘેર્ય, આવ્યો ભક્ત ભાવિક એ વેર્ય ॥૨૭॥
જાતિ વૈશ્ય વેણી ભાઈ નામ, લાવ્યા પૂજા પૂજવાને શ્યામ ॥
કાજુ કનક કડાંની જોડ, અર્પિ નાથ હાથે પૂર્યા કોડ ॥૨૮॥
પછી મુનિ મળી રચ્યો રાસ, રમ્યા સંત સંગે અવિનાશ ॥
એમ કર્યો ઉત્સવ આનંદે, લીધું સુખ મળી મુનિવૃંદે ॥૨૯॥
વળતો આવ્યો નવમીનો દન, જને કર્યાં સુંદર ભોજન ॥
મુનિ કાજે મોદક મોતૈયા, કર્યા કાજુ જાય નહિ કહ્યા ॥૩૦॥
પોતે પીરસે પ્રભુજી હાથે, અતિ હેતે નિજજન માથે ॥
લઈ મોદક મનવાર્ય કરે, કઢી વડી ફુલવડી ફરે ॥૩૧॥
કાઢ્યાં દૂધ સાકર ઉજળી, ફરે ઉપર ભાતમાં વળી ॥
એમ જુક્તે જમાડિયા દાસ, પછી એમ બોલ્યા અવિનાશ ॥૩૨॥
સુણો સંત સહુ જનવૃંદ, રહો ચોમાસું કરો આનંદ ॥
ક્યાંયે માગવા ન જાવું અન્ન, કરવું દરબારમાંથી ભોજન ॥૩૩॥
એવી સુણી વાલ્યમની વાત, સર્વે સંત થયા રળિયાત ॥
નિત્ય દયાળુ દર્શન દિયે, નિરખી નાથ જન સુખ લિયે ॥૩૪॥
તિયાં વરષે ગર્જનાયે ઘન, બોલે મોર બપૈયા મગન ॥
બોલે દાદુર અતિ આનંદે, જાણું ધૂન્ય માંડી મુનિવૃન્દે ॥૩૫॥
ઝળકે વીજળી વારમવાર, વરસે મેઘ વળી એકધાર ॥
નદીએ આવ્યાં નવલાં જળ, અતિ સુંદર સારાં અમળ ॥૩૬॥
નિત્યે નાવા જાય ત્યાં નાથ, સર્વે સંગ લઈ મુનિ સાથ ॥
નાહી પાછા વળે જન જ્યારે, લિયે એક એક શિલા ત્યારે ॥૩૭॥

તેણે કરી શોભે જન ઘણું, જાણું સૈન્ય ચાલ્યું રામતણું ॥
તેને દેખી દાઝે દુષ્ટ છાતી, જે કોઈ હોય રાવણની જાતિ ॥૩૮॥
દૈત્ય દૈત્યતણો ધર્મ પાળે, સાધુ સાધુનો ધર્મ સંભાળે ॥
સંત સદા સુખી દલમાંઈ, એવી વાત ગણે નહિ કાંઈ ॥૩૯॥
સુણે વાલ્યમ મુખની વાત, સંશય શોકની ન રહે જાત ॥
નિત્ય વાત નવી નવી થાય, સુણી આનંદમાં દિન જાય ॥૪૦॥
એમ કરતાં સુખ વિલાસ, વહી ગયો છે ચાતુર માસ ॥
આવ્યા દશરા દીવાળીના દન, કરવો ઉત્સવ કહે ભગવન ॥૪૧॥
અન્નકોટનો ઉત્સવ કહું, આવ્યા સતસંગી તિયાં સહુ ॥
હતો સમીપે સંતસમાજ, રચી દીપમાળા મુનિરાજ ॥૪૨॥
બળે દિવા હજારે હજારું, થિયો પ્રકાશ ગયું અંધારું ॥
બેઠા અલબેલો તિયાં આવી, મનોહર મૂર્તિ મન ભાવી ॥૪૩॥
શોભે વસ્ત્ર આભૂષણ અતિ, જનમન હરણ મૂરતિ ॥
હસી હસી જુવે જન સામું, પૂરે જનના મનની હામું ॥૪૪॥
પરમ આનંદમાં દન પળતા, આવ્યો અન્નકોટ દન વળતા ॥
પુર્યો અન્નકોટ અતિ અન્ને, લેહ્ય ચોસ્ય ને ભક્ષ્ય ભોજને ॥૪૫॥
કહેતાં પાર ન આવે પાકનો, તાજી ભાજી સીમા નહિ શાકનો ॥
હેતે જમ્યા પોતે જનહાથ, પછી જમાડિયા મુનિસાથ ॥૪૬॥
કસી કમર ઉઠિયા હરિ, મોટિ પંગતિ મુનિની કરી ॥
લીધા મોતૈયા લાડવા લાલે, માગે એક તિયાં ત્રણ આલે ॥૪૭॥
સાટા પેંડા જલેબી ને ખાજાં, દળ મગદળ મેશુબ ઝાઝાં ॥
સેવ સુવાળી લાપસી શિરો, ફરે કંસાર સાકર કેરો ॥૪૮॥
બહુ હવેજે ભજિયાં બણ્યાં, કળિ ગાંઠિયા ફુલવડી ચણ્યાં ॥
સુંદર શાક પિરસ્યાં પંગત્યે, એમ જમાડ્યા જન જુગત્યે ॥૪૯॥

પછી નાથ કહે સુણો વાત, હવે જાયે સહુ ગુજરાત ॥
આવી પ્રબોધની દિન થોડે, ચાલો સહુ જાઈએ મળી જોડે ॥૫૦॥
લક્ષ્મીજી ને નારાયણ આપ, થાશે વરતાલે તેહનો સ્થાપ ॥
કરી એટલી આગન્યા વાલે, થઈ મગન માની મરાલે ॥૫૧॥
રાખ્યા સંત પાસ સુખ દઈને, શ્રાવણ વદિ ચતુરથી લઈને ॥
ત્યાંથી રાખી મુનિની મંડળી, કાર્તિક સુદ બીજ લગે વળી ॥૫૨॥
કર્યો ઉત્સવ એટલા દન, જમ્યા મુનિ ભાવતાં ભોજન ॥
ધન્ય જયા લલિતા બે જન, જેણે પ્રભુને કર્યા પ્રસન્ન ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભુજ વૈશાખ
સુદિ પંચમીને દિવસ નરનારાયણ પધરાવ્યા ને ગઢડે
અન્નકોટનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે નેવાશીમું પ્રકરણમ્ ॥૮૯॥

પૂર્વછાયો : ચાલ્યા પછી ગઢડા થકી, સંઘ લઈને સુંદરશ્યામ ॥
ભક્ત ભાવિક બોટાદમાં, રહ્યા રાત્ય એક એહ ઠામ ॥૧॥
ચોપાઈ : પછી ત્યાંથી ચાલ્યા સંઘ સાથ, આવ્યા સુંદરિયાણે શ્રીનાથ ॥
જમી જન જીવન સધાવ્યા, જઈ વાગડ અણિયાળી આવ્યા ॥૨॥
રહે જસકે રોજકે જન, દીધાં દયાળે તેને દર્શન ॥
પછી રહ્યા કમિયાણે નાથ, જાણી જખમ જનનો હાથ ॥૩॥
જમી બોરુ રહ્યા ગળિયાણે, આવ્યા વરતાલમાં સંધ્યા ટાણે ॥
દીધાં દાસને દર્શન દાન, નિખ્યાં જને ભાવે ભગવાન ॥૪॥
પછી જન બોલ્યા જોડી હાથ, ભલે આવ્યા અનાથના નાથ ॥
બહુ દિનના હતા પિયાસી, દીધાં દર્શન આજ અવિનાશી ॥૫॥

એમ કહી બેઠા સનમુખ, નાથ નિરખી નિગમ્યાં દુઃખ ॥
જને રસોઈ કરાવી ભલી, જમ્યા તેમાંથી નાથ રોટલી ॥૬॥
પાસે હતા મુનિ બે મરાળ, આપ્યો અલબેલે તેને થાળ ॥
પછી પોઢિયા પ્રાણજીવન, જાગ્યા બ્રાહ્મ મુહૂર્તે ભગવન ॥૭॥
કરી દાતણ ને સ્નાન કીધાં, પછી દાસને દર્શન દીધાં ॥
પછી શ્રીનારાયણની મૂરતિ, જોઈ વખાણી છે વળી અતિ ॥૮॥
પછી વડોદરા થકી જન, આવ્યાં હતાં કરવા દર્શન ॥
તેના સંઘમાં જઈને શ્યામ, દઈ દર્શન ને પૂરી હામ ॥૯॥
પછી જને કરાવ્યાતા થાળ, જમ્યા દયા કરીને દયાળ ॥
પછી શાલ દુશાલ અંગરખી, હાથે પહેરાવ્યાં હરિને હરખી ॥૧૦॥
ધૂપ દીપ ઉતારી આરતી, પછી કર જોડી કરી વિનતિ ॥
ભલે પ્રકટ્યા પ્રાણઆધાર, અમ જેવાનો કરવા ઉદ્ધાર ॥૧૧॥
આજે સુફળ થયો જનમ, મળ્યા પ્રકટ પુરુષોત્તમ ॥
હવે છીએ તમારાં હો નાથ, કુળ કુટુંબ અમે સહુ સાથ ॥૧૨॥
પછી નાથ કહે નિર્ભય રહીએ, છો અમારાં ઝાઝું શું કહીએ ॥
કહી એટલું ચાલિયા નાથ, ગયા ચોતરે સહુ જન સાથ ॥૧૩॥
તિયાં કર્યા ઉત્તર પ્રશન, સુણી સહુ જન થયા મગન ॥
એવી વાત કરી અવિનાશે, સુણી અતિ હેતે કરી દાસે ॥૧૪॥
એવી વાત થાય નિત્ય નિત્ય, સાંભળે જન દઈ મનચિત્ત ॥
સારા સુંદર વરષમાંય, કાર્તિક સુદી દ્વાદશી કહેવાય ॥૧૫॥
તેદિ મુહૂર્ત જોઈ શુભ અતિ, સ્થાપી શ્રીનારાયણની મૂરતિ ॥
વેદ વિધિ કરી વિપ્રજને, પધરાવ્યા પ્રભુ શુભ દને ॥૧૬॥
લક્ષ્મીનારાયણ સુખદાય, સ્થાપ્યાં મધ્યના મંદિરમાંય ॥
ભક્તિ ધર્મ પોતાનું સ્વરૂપ, સ્થાપ્યું ઉત્તર ડેરે અનૂપ ॥૧૭॥

રાધા ને વૃન્દાવન વિહારી, પાસે પોતાની મૂરિત સારી ॥
કર્યો દક્ષિણ ડેરામાં સ્થાપ, નિજજનના ટાળવા તાપ ॥૧૮॥
તિયાં વરત્યો છે જયજયકાર, ધન્ય ધન્ય બોલે નરનાર ॥
પછી જમાડિયા વિપ્રજન, આપ્યાં મનવાંછિત ભોજન ॥૧૯॥
દીધી દક્ષિણા વસ્ત્ર રૂપૈયા, તેણે વિપ્ર રાજી મન થયા ॥
પછી પાંચ દિવસ પોતે રહ્યા, ત્યાંથી વસોએ વાલો આવિયા ॥૨૦॥
વસે વસોમાંહિ જન ઘણાં, સર્વે પ્યાસી પ્રભુ દર્શન તણાં ॥
તેને ઘરોઘર જઈ નાથ, દઈ દર્શન કર્યાં સનાથ ॥૨૧॥
પછી સંગે હતા મુનિજન, તેને કાજે કર્યાંતાં ભોજન ॥
તેતો પીરસિયાં પોતે વળી, જમાડી સહુ સંત મંડળી ॥૨૨॥
પછી ઘોડે થયા અસવાર, કર્યો મુનિને નમસ્કાર ॥
મુનિ રહેજ્યો આનંદમાં તમે, મળશું વેલા વેલા વળી અમે ॥૨૩॥
એમ કહી ચાલ્યા ભગવાન, સર્વે સંત થયા શોકવાન ॥
અહો બહુ દન રાખ્યા સાથ, આજ ગયા વિજોગીને નાથ ॥૨૪॥
અહો નિત્યે થતાં દરશન, એક હતા એવા પણ દન ॥
આજ મૂકીને ચાલ્યા મોહન, હવે ક્યારે થાશે દરશન ॥૨૫॥
એમ કહી અકળાણા અતિ, પછી અંતરે ધારી મૂરતિ ॥
થયા સચેત સહુ મુનેશ, ગયા ફરવા દેશપ્રદેશ ॥૨૬॥
તેદિ જમતા પાન બીડી નાથ, તે જમાડતો હું મારે હાથ ॥
ત્યાંથી આવ્યા વટામણ ગામ, રહ્યા રાત્ય ત્યાં સુંદરશ્યામ ॥૨૭॥
જમી જાખડેથી કમિયાળે, દીધાં દર્શન જનને દયાળે ॥
રહી રાત્ય ચાલ્યા ત્યાંથી નાથ, લઈ મુક્તાનંદજીને સાથ ॥૨૮॥
ગાંફ ખરડ ઝિઝર્ય રહ્યા જાણી, ત્યાંથી કુંડળ ને કારિયાણી ॥
પછી આવ્યા ગઢડે મહારાજ, કરી અલબેલો એહ કાજ ॥૨૯॥

તિયાં રહ્યા રાજી થઈ આપે, દિયે દર્શન ને દુઃખ કાપે ॥
જન જમાડે પ્રભુને પ્રીત્યે, જમે પાન બીડી પોતે નિત્યે ॥૩૦॥
જમ્યા પાન દિન પચવિશ, પછી ન જમિયા જગદીશ ॥
ત્યાર પછી રહ્યા દિન દશ, લીધો અભાગિયે અપજશ ॥૩૧॥
પછી દુષ્ટની દુષ્ટતા જાણી, પ્રભુ પધારિયા કારિયાણી ॥
તિયાં રહ્યા દન દોયચાર, પછી આવ્યા ગઢડા મોઝાર ॥૩૨॥
ગઢડામાં રહે ઘણું ઘણું, ધન્ય ભાગ્ય એ ભૂમિકાતણું ॥
એક રહી ગઈ વાત અનુપ, સુણ્યા સરખી છે સુખરૂપ ॥૩૩॥
આગે આવ્યાં'તાં અયોધ્યાવાસી, તેની વાત મેં નોતિ પ્રકાશી ॥
તેહ હવે કહું છું વિસ્તારી, સુણી સુખ પામે નરનારી ॥૩૪॥
અનુક્રમે મળી કે ન મળી, પણ કહેવી છે વાત સઘળી ॥
રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, તેતો રહ્યા હતા નિજધામ ॥૩૫॥
તિયાં સંતે વાત જઈ કરી, તમારે ઘેર પ્રકટ્યા હરિ ॥
કહી એંધાણી સહિત વાત, આવી પ્રતીતિ થયા રળિયાત ॥૩૬॥
એવું સુણી ચાલ્યા તતકાળ, વૃદ્ધ જોબન ને નાનાં બાળ ॥
સંગે લઈ અશ્વ ને પાલખી, આવ્યાં સહજમાં ન થયાં દુઃખી ॥૩૭॥
પશ્ચિમ ખંડમાં પંચાળ દેશ, જિયાં હરિ વિચરે હંમેશ ॥
કાજુ ગામ વરતાલ્ય જાણી, પોતે હતા ત્યાં સારંગપાણી ॥૩૮॥
તિયાં આવ્યાં અયોધ્યાના વાસી, સામા જઈ મળ્યા અવિનાશી ॥
કાર્તિક માસ સુદિ ચતુરથી, તેદિ આવ્યાં અયોધ્યાપુરથી ॥૩૯॥
આવ્યાં અયોધ્યાવાસી એ દન, કર્યાં મહારાજનાં દરશન ॥
મળી લળી લાગ્યાં સહુ પાય, ચાલ્યાં નીર તે નયણામાંય ॥૪૦॥
કરી રુદન ચરણ ન મૂકે, આંખ્યમાંહિથી આંસુ ન સૂકે ॥
હેતે હિબસે વિયોગ દુઃખે, ભાંગ્યા અક્ષર બોલે છે મુખે ॥૪૧॥

હે મહારાજ આવું કેમ કીધું, ચાલ્યા ફરીને દર્શન ન દીધું ॥
જેમ દર્શન ન દીધું દયાળ, તેમ પાછી ન લીધી સંભાળ ॥૪૨॥
શિયો વાંક અમારો હો નાથ, ચાલ્યા અમને કરી અનાથ ॥
વાલા તમે અમને વિસાર્યા, અમે વીલલી વીલલી હાર્યા ॥૪૩॥
તમે ચાલ્યા ત્યાંથી જગદીશ, તેને વર્ષ થયાં અઠ્યાવિશ ॥
તેમાં એક સન્દેશો ન કહાવ્યો, એવડો શિયો અભાવ આવ્યો ॥૪૪॥
હશે વાંક વાલાજી અમારો, એમાં દોષ નથી જો તમારો ॥
હશે અપરાધ અમારા નાથ, જોશોમા એમ કહી જોડ્યા હાથ ॥૪૫॥
નાથ કહે નથી દોષ તમારો, છે સ્વભાવ એવોજ અમારો ॥
જિયાં રહીએ તિયાં હળીમળી, વિસાર્યા ન સંભારીએ વળી ॥૪૬॥
હોય હરિમાંહિ હેત જેને, અમે નિત્ય સંભારું છું તેને ॥
બીજા સાથે છે થોડેરું હેત, એમ બોલ્યા કરુણાનિકેત ॥૪૭॥
જેમ હતું પોતાનું વર્તન, તેમ જણાવી દીધું જીવન ॥
એમ મળ્યા સંબંધિને શ્યામ, પામ્યા અયોધ્યાવાસી આરામ ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ દેવની પ્રતિષ્ઠા કરી ને ત્યાં અયોધ્યાવાસી આવ્યા એ નામે નેવુમું પ્રકરણમ્ ॥૯૦॥

પૂર્વછાયો : અયોધ્યાવાસી આવિયા, હરિપ્રસાદનો પરિવાર ॥
સંબંધી શ્રીમહારાજનાં, સતસંગનો શણગાર ॥૧॥
ચોપાઈ : થયાં રાજી અયોધ્યાનાં વાસી, નયણે નિરખ્યા શ્યામ સુખરાશી ॥
પછી સંગે તેડી તેને શ્યામ, આવ્યા પ્રભુજી ગઢડે ગામ ॥૨॥

તેને આપ્યાં ઉતરવા ઘર, ઘણું ઘટિત સારાં સુંદર ॥
પછી કરી છે રૂડી રસોઈ, જમ્યા માવ ભાવ તેનો જોઈ ॥૩॥
પછી જમ્યા છે અયોધ્યાવાસી, વળતિ વાલમે વાત પ્રકાશી ॥
પૂછયાં દેશ નગર ને ગામ, પૂછ્યાં સર્વે ઠેકાણાં ને ઠામ ॥૪॥
પૂછયાં વન વાડી વૃક્ષ વટ, પૂછ્યાં નદી તળાવ ને તટ ॥
પૂછયાં શહેર બજારો ને ઘર, પૂછ્યાં ત્યાગી ગૃહી નારી નર ॥૫॥
પૂછયાં હરિમંદિર ધર્મશાળા, પૂછ્યાં તીરથ ઘાટ સઘળા ॥
તેના આપી આપીને એંધાણ, કર્યાં સર્વે સ્થળનાં વખાણ ॥૬॥
પછી કહ્યું વાસી અયોધ્યાને, કાંઈક દીઠા સાંભળ્યા છે કાને ॥
સર્વે યથારથ નવ્ય જાણું, એમ કહીને જોડી છે પાણું ॥૭॥
પછી બોલ્યા આપે અવિનાશી, તમે સાંભળો અયોધ્યાવાસી ॥
જે જે સ્થળનાં લીધાં છે નામ, તેમાં ફરતાં અમે આઠું જામ ॥૮॥
રહેતા રમતા ઘટે તેનું જમતા, હતા નાના સહુને ગમતા ॥
પડી ટેવ તેણે બહુ ફરતા, મોટી મોટી નદીઓ ઉતરતા ॥૯॥
રહેતા થોડું અમે ઘરમાંય, આજ ઈયાં કાલ વળી ક્યાંય ॥
હતું હેત હરિકથામાંઈ, બીજી વાત ન ગમતી કાંઈ ॥૧૦॥
ગમતા ભક્તિવાન ત્યાગી જ્ઞાની, ભૂંડા લાગતા દેહાભિમાની ॥
હતો સ્વભાવ ચટકીદાર, કઠણ વચન ન સહેતા લગાર ॥૧૧॥
હાંસી મશ્કરી ન ગમે ક્યારે, ઠઠા ઠિંગાઈશું વેર મારે ॥
જે કોઈ બેઠું હોય અમ પાસ, તેપણ કરી શકે નહિ હાસ ॥૧૨॥
અમે કહ્યો અમારો સ્વભાવ, એમ કહી રહ્યા મૌન માવ ॥
પછી બોલ્યા અયોધ્યા રહેનાર, એમાં નથી પ્રભુ ફેરફાર ॥૧૩॥
એમ કરતાં સાંભળતાં વાત, વહી ગઈ વિનોદમાં રાત ॥
પછી દિવસ બીજે દયાળે, કહ્યું જે જે પૂછયું કૃપાળે ॥૧૪॥

સુત મામાનો મનછારામ, અતિ વૃદ્ધ જાણો બહુનામ ॥
તેને પૂછે છે સુંદર શ્યામ, કહો અમારાં કુળનાં નામ ॥૧૫॥
બાળપણામાં અમે નિસર્યા, કુળ કુટુંબનાં નામ વિસર્યા ॥
માટે કુળ પરંપરા જેહ, કહો પરિવાર સહિત તેહ ॥૧૬॥
ત્યારે બોલ્યાં અયોધ્યાના વાસી, તમે સાંભળજ્યો સુખરાશી ॥
જે જે જાણ્યાં સાંભળ્યાં મેં નામ, તેમ કહું સુણો મારા શ્યામ ॥૧૭॥
પુન્યવાન પાંડે કન્હિરામ, રહે શર્વારે ઈટાર ગામ ॥
તેના સુત તે બાલકરામ, તેની ત્રિયા ભાગ્યમાની નામ ॥૧૮॥
તેના સુત એક શુભમતિ, દોષે રહિત દયાળુ અતિ ॥
નામ હરિપ્રસાદ તે કહીએ, તે તો ધર્મનો અવતાર લહીએ ॥૧૯॥
મોટા યશવાળા સહુ જાણે, સારા સ્વભાવ સહુ વખાણે ॥
એવા હરિપ્રસાદનો કહું, જેનાં પુન્યનો પાર ન લહું ॥૨૦॥
લુણાપારના ત્રવાડી કહીએ, બાલકૃષ્ણના કાલુ તે લહીએ ॥
તેને ઘેર છે ભવાની નાર્ય, તે તો અતિ પવિત્ર ઉદાર ॥૨૧॥
તેને ત્રણ સુત સુતા ત્રણ, તેહ કહું સુણો અશરણ શરણ ॥
વિશરામ સુબુદ્ધ ઘેલહિ, કાલુ સુત કહ્યા ત્રણ તેહિ ॥૨૨॥
ચંદન વસંતા ને બાળાબાઈ, કાલુ સુતા એ ત્રણ કહેવાઈ ॥
ચંદનપતિ પાંડે શરધાર, વસંતા પતિ બલધિધાર ॥૨૩॥
બાળા બાઈ જે નિશ્ચે ભગતિ, તેના હરિપ્રસાદજી પતિ ॥
કહું તેનો હવે પરિવાર, તમે સાંભળો પ્રાણઆધાર ॥૨૪॥
તેના સુત સુખરુપ ત્રણ, તમે સહિત ભવદુઃખ હરણ ॥
મોટેરા તે શ્રી રામપ્રતાપ, બીજા તમે શ્રીહરિજી આપ ॥૨૫॥
ત્રીજા ઈચ્છારામજી કહેવાય, જેની મોટપ કહી ન જાય ॥
બેઉ ભાઈ અતિશે ઉદાર, જેનો યશ ઉત્તમ અપાર ॥૨૬॥

સર્વે રીત્યે સુખિયા છે એહ, એક તમ વિના દુઃખી તેહ ॥
નીલકંઠ આવ્યા તમે આંઈ, બીજા કેડ્યે રહ્યા જે બે ભાઈ ॥૨૭॥
કહું તેનો હવે પરિવાર, તમને મળવા ઈચ્છતા અપાર ॥
રામપ્રતાપ ઘેરે સુવાસી, તે તો તમ વિના હતાં ઉદાસી ॥૨૮॥
તેના ત્રણ સુત એક સુતા, તેનાં નામ પરમ પુનિતા ॥
નંદરામ ને ઠાકોરરામ, ત્રીજા અયોધ્યાપ્રસાદ નામ ॥૨૯॥
સુતા ધનુબા નિરધાર, પાંડે જોખનનો પરિવાર ॥
નંદ ઘેર છે લક્ષ્મી નાર, રામશરણ સુત નિરધાર ॥૩૦॥
નારાયણપ્રસાદ હરિચંદ્ર, ચોથા સુત પણ છે સુંદર ॥
ઠાકોરરામ ઘેર શિવકુંવરી, રામસુખ સુત દો દીકરી ॥૩૧॥
અયોધ્યા ઘેર સુનંદા નાર, કહ્યો જોખનનો પરિવાર ॥
ઈચ્છારામ ઘેર વસુમતિ, જેને પ્રભુ માંહે પ્રીત્ય અતિ ॥૩૨॥
તેના પુત્ર પંચ પુન્યવાન, સુતા બેઉ તે કહું નિદાન ॥
ગોપાળજી રઘુવીર નામ, વૃન્દાવન વળી સીતારામ ॥૩૩॥
પાંચમો સુત નાથ બદરી, સુતા ફુલશ્રી ને ફુલઝરી ॥
ઈચ્છારામનો એ પરિવાર, ગોપાળજી ઘેર મેનાં નાર્ય ॥૩૪॥
રઘુવીરને ઘેર વિરજા, બાકી કહું હવે ત્રણ બીજા ॥
વૃન્દાવન ઘેર ઈન્દિરાવાસી, સીતારામ ઘેર ઈદિરાસી ॥૩૫॥
એ હરિપ્રસાદ પરિવાર, ધર્મકુળ અતુલ ઉદાર ॥
કહેતાં સુણતાં તેહનાં નામ, થાય પવિત્ર પામિયે ધામ ॥૩૬॥
વળી એ દેશનાં જે રહેવાસી, તે પણ તમ વિના છે ઉદાસી ॥
રાત્ય દન સંભારે છે બહુ, તમ વિના આતુર છે સહુ ॥૩૭॥
એમ કહ્યું મનછારામે, સુણી લીધું છે સુંદર શ્યામે ॥
પછી પૂછી બીજી બહુ વાત, સુણી સહુ થયા રળિયાત ॥૩૮॥

એમ કરતાં કાંયેક દિન ગિયા, પછી વસંતના દન આવિયા ॥
ત્યારે વાલ્યમે કર્યો વિચાર, તેડાવ્યા ત્યાં સંત મોટા ચાર ॥૩૯॥
કહે સહુ મળી જુઓ વિચારી, આ ગાદીના કોણ અધિકારી ॥
આવ્યું છે અમારા જાણ્યા માંઈ, તેમાં ફેર રહેશે નહિ કાંઈ ॥૪૦॥
રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, તેના સુત સારા સુખધામ ॥
એને આપું આ ગાદી અમારી, અતિ સારું છે જુઓ વિચારી ॥૪૧॥
જેવું અમારું કુળ મનાશે, તેને તુલ્ય બીજું કેમ થાશે ॥
ત્યારે સંત કહે સાચી વાત, આજ અમે થયા રળિયાત ॥૪૨॥
તમે કર્યા છે સંત જે ઘણા, તેમાં પણ નથી કાંઈ મણા ॥
પણ આ વાતનું ઊંડું મૂળ, કાંજે કાવે છે ધર્મનું કુળ ॥૪૩॥
પછી પૂછ્યું પરસ્પર બહુને, ગમી વાત હૈયામાં સહુને ॥
પછી વીત્યાં થોડા ઘણા દન, આવ્યા વરતાલે જગજીવન ॥૪૪॥
સર્વે સંબંધી લેઈ સંઘાથ, આવ્યા ઉત્સવ કરવા નાથ ॥
કર્યો અન્નકોટ ઉત્સવ આવી, પ્રબોધની તે ભલી ભજાવી ॥૪૫॥
કીધા દત્તપુત્ર પોતે દોય, અવધપ્રસાદ રઘુવીર સોય ॥
આપી ગાદી આચારજ કીધા, તેને મંદિર દેશ વહેંચી દીધા ॥૪૬॥
કરી દીધું ચોખ્ખું એમ આપે, કેડ્યે કોઈ કેને ન સંતાપે ॥
એવી રીત્યે કરી એહ કામ, પછી પધાર્યા ગઢડે ગામ ॥૪૭॥
સર્વે દાસને દર્શન દીધાં, કરી વાત કૃતારથ કીધાં ॥
નિત્ય નિર્ખે મૂર્તિ મનગમતી, ત્યાંતો આવી વસંત પંચમી ॥૪૮॥
લાવ્યા ગુલાલ ને રંગ ઘણો, કર્યો સામાન રમવાતણો ॥
અતિ આનંદે ભર્યા છે નાથ, નાખે છે રંગ પોતાને હાથ ॥૪૯॥
રેડે રંગ ને નાખે ગુલાલ, તેણે સખા થયા સહુ લાલ ॥
સખે નાખ્યો છે નાથને રંગ, તેણે શોભે છે શ્યામનું અંગ ॥૫૦॥

સર્વે વસ્ત્ર થયાં રંગે રાતાં, જોઈ જન તૃપ્ત નથી થાતાં ॥
પછી નાવાને ચાલિયા નાથ, સર્વે સખા લઈ પોતા સાથ ॥૫૧॥
નાહી આવી જમ્યા નાથ જન, કર્યો ઉત્સવ થઈ પ્રસન્ન ॥
એમ આપે છે જનને આનંદ, ઘણે હેતે શ્રીસહજાનંદ ॥૫૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે
અયોધ્યાપ્રસાદજીને તથા રઘુવીરજીને આચાર્ય કર્યા ને વસંત
પંચમીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે એકાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૧॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછી એક સમે, બેઠા સભામાંહી શ્યામ ॥
દિયે દર્શન દાસને, હરિજનની પૂરે હામ ॥૧॥
મીઠી મીટે માવજી, જ્યારે જોયા સરવે જન ॥
દોષે રહિત દાસ દેખી, પોતે થયા પ્રસન્ન ॥૨॥
પછી પ્રભુજી બોલિયા, તમે સાંભળજ્યો સહુ જન ॥
આપણે સહુ ઉદ્ધવના, તેને કરવું તીર્થઅટન ॥૩॥
મુનિ સંન્યાસી ત્યાગી ગૃહી, સુણો અવધ્યવાસી આપ ॥
જાઓ શ્રી દ્વારામતિ, નાહી લહી આવો સહુ છાપ ॥૪॥
ચોપાઈ : મળે તીર્થે મોટા મુનિજન, થાય રામકૃષ્ણનાં દર્શન ॥
મારકન્ડેય ધૌમ્ય લોમશ, ધર્માદિ કરે તીર્થ અવશ ॥૫॥
સર્વે તીર્થ છે સુખરૂપ, તેમાં પણ દ્વારિકાં અનૂપ ॥
તમે અવધ્યવાસી રહો દૂર, માટે જાવું તમારે જરૂર ॥૬॥
જેદિ થયો યાદવનો નાશ, પરસ્પર લડી પરભાસ ॥
તેદિ સમુદ્રે જળ હિલોળી, કૃષ્ણભુવન વિના પુરી બોળી ॥૭॥

કુળ સંહારી શ્રીકૃષ્ણ પોતે, રહ્યા નિજ ધેર નાથ ગુપતે ॥
માટે મોટું તીર્થ દ્વારામતિ, જિયાં અખંડ રહે યદુપતિ ॥૮॥
માટે ગૃહી ત્યાગીને ત્યાં જાવું, વિધિ સહિત ગોમતીમાં ન્હાવું ॥
યથા યોગ્ય દાન તિયાં દેવું, સત્પુરુષ પૂજી ફળ લેવું ॥૯॥
એમ સર્વેને આગન્યા કીધી, નિજદાસને શિક્ષા એ દીધી ॥
પછી કૌશલવાસીને કહ્યું, નિશ્ચે તમારે જાવાનું થયું ॥૧૦॥
મનછારામ નંદરામ દોય, જાઓ ગોપાળ સુફળ સોય ॥
પ્રથમ પહેલા શ્રી રામપ્રતાપ, તે પણ ગયાતા દ્વારકાં આપ ॥૧૧॥
ઉદ્ધવ સંપ્રદાયની એ રીત, જાવું દ્વારકાં થાવું પુનિત ॥
નાહિ ગોમતી વિપ્ર જમાડો, પિંડ દઈ પિત્રિ પાર પમાડો ॥૧૨॥
છાપે અંકિત કરી શરીર, બેટ જઈ આવો વહેલા વીર ॥
ત્યારે બોલ્યા છે સંબંધી સઉ, સારુ જાશું રાજી અમે છઉં ॥૧૩॥
પણ ભોમિયો જોઈએ જરુર, જાણે વાટ ઘાટ ગામ પુર ॥
ત્યારે સભા સામું જોયું સ્વામી, દીઠા સચ્ચિદાનંદ નિષ્કામી ॥૧૪॥
દૃઢ સમાધિ નિર્ભય નચિંત, જેને પ્રકટ પ્રભુ શું પ્રીત ॥
તેને આગન્યા આપી છે નાથે, તમે જાઓ ધર્મકુળ સાથે ॥૧૫॥
તમે જઈ પાછા આવો જન, કરી રણછોડજીનાં દર્શન ॥
પછી આવશે મુનિ સમસ્ત, જ્યારે થાશે શીત ઋતુ અસ્ત ॥૧૬॥
હશે વાસુદેવની ઈચ્છાય, મુનિ ને અમે આવશું ત્યાંય ॥
તમે તો સહુ થાઓ તૈયાર, બાંધો ટીમણ મ કરો વાર ॥૧૭॥
પછી મુનિ બોલ્યા કર ભામી, સુખે જાત્રા કરાવીશ સ્વામી ॥
પછી તીરથે જાવાને કાજે, જોવરાવ્યું મુહૂર્ત મહારાજે ॥૧૮॥
ભટ્ટ મયારામે એમ કાવ્યું, સુદિ નવમીનું મુહૂર્ત આવ્યું ॥
પછી નાથે આજ્ઞા તેને કરી, ચાલ્યા દ્વારિકા સ્મરતા હરિ ॥૧૯॥

માઘ વદિ એકમને દન, નાહ્યા વિપ્ર ગોમતી દઈ ધન ॥
દેખી પરદેશી ધાયા ગુગળી, જેમ પિંડે આવે કાગ મળી ॥૨૦॥
કરી ટીલાં ને કહે અમે ગર, લેવા નાણું થયા તતપર ॥
નોય ત્યાગીને તીરથે આડી, પણ મુનિને નહાતાં ના પાડી ॥૨૧॥
વાયસ સરખે વીંટીને લીધા, મોટા મુનિને નાવા ન દીધા ॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ વળી, દિયે ડારા કહે મારશું મળી ॥૨૨॥
તું તો સિદ્ધનું કુંપળું દિસે, નાણાં વિના નાવા મન હિસે ॥
કાઢ્ય કંથા કોપીનેથી દામ, એમ બોલે પુરુષ ને વામ ॥૨૩॥
તોય મુનિનું મન ન ક્ષોભ્યું, કૃષ્ણરમણ રજે મન લોભ્યું ॥
ચિત્તે ચડી શ્રીકૃષ્ણ મૂરતિ, હવી મુનિને અંતર વરતિ ॥૨૪॥
થઈ સમાધિ ભૂલ્યા શરીર, પડ્યું પિંડ ગોમતીને તીર ॥
તિયાં આવ્યાં અયોધ્યા રહેનાર, મુનિ ન જાગે કરે પોકાર ॥૨૫॥
કહે ગોપાળ સહુ સગાંને, કેમ લઈ ચાલશું સંગે આને ॥
દિન પાંચ દશમાં જાગશે, રહેશું તો દન બહુ ભાંગશે ॥૨૬॥
માટે મ કરો ચિંતા એની કાંઈ, ચાલો છાપું લઈ બેટમાંઈ ॥
મુનિ મેલી ગયા આરાંભડે, લીધી ચોંપે છાપો દામ વડે ॥૨૭॥
બેસી વાણે ગયા બેટમાંઈ, કર્યાં દર્શન પૂજા દામે ત્યાંઈ ॥
કરી તીરથ વિધિ શોભતી, પંચ દન રહી આવ્યાં ગોમતી ॥૨૮॥
શોધ્યા સચ્ચિદાનંદ ન મળ્યા, અવધ્યવાસી સહુને પૂછી વળ્યા ॥
હવે કહું મુનિને જે વીતિ, સહુ સુણો એ ધામની રીતિ ॥૨૯॥
મુનિ અન્ન તજી ત્રણ દહાડે, નાહ્યા વિના ગયા આરાંભડે ॥
જઈ ઉતર્યા લાંઘણ ચોરે, જ્યાં અન્ન વિના જન બકોરે ॥૩૦॥
તિયાં તીર્થવાસી તાવે ઘણું, પડે ઉપરા ઉપર લાંઘણું ॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ બહુ, વિના અન્ને વ્યાકુળ છે સહુ ॥૩૧॥

કૈક કુટે પેટ શીશ છાતી, ભાઈયો ભૂખ નથી જો ખમાતી ॥
માટે દિયો છાપો દયા કરી, અમે અન્ન વિના જાશું મરી ॥૩૨॥
નાપે છાપ દ્રવ્યના લેનાર, જેને નહિ દયા મહેર લગાર ॥
તીર્થવાસી પાડે બૂમરાણ, આપો છાપો આપ્યાં જાણું પ્રાણ ॥૩૩॥
તૈંયે બોલ્યો ચારણિયો આપ, ધન વિના તો નહિ દૈયે છાપ ॥
મરી મટો જાઓ ઠાલાં ઘેર, તેની અમારે નહિ દયા મહેર ॥૩૪॥
એવું દેખી આરાંભડામાંહિ, મુનિ કરવા લાગ્યા ત્રાહિત્રાહિ ॥
આતો ગામ યમપુરી જેવું, કહીએ કુરુક્ષેત્ર વળી એવું ॥૩૫॥
જેવા ગોમતીમાંહિ ગુગળી, પાપી અધિક એથી આ વળી ॥
સર્વે દુઃખતણા જે દેનાર, આંહિ આવી વસ્યાં નરનાર્ય ॥૩૬॥
માટે નહિ દયા કેને લેશ, વારુ પૂછી જોઉં ખોટી મેશ ॥
કહે મુનિ સૂણો ભાઈઓ વાત, તમે કૃષ્ણભક્ત છો સાક્ષાત ॥૩૭॥
દિયો છાપો તમે દયા કરી, જાઉં બેટ હું નિરખું હરિ ॥
તૈંયે સાંભળી મુનિના બોલ, હસી કહ્યું તું છો પશુ તોલ ॥૩૮॥
આવે ધૂતા ઘણા તુજ જેવા, વિના ધને છાપો બહુ લેવા ॥
ગર્જ હોય તો ધન દઈને, બુઢા જા ઘેર છાપો લઈને ॥૩૯॥
તૈંયે બોલિયા મુનિ સુભાગી, ભાઈ ધન ત્રિયા અમે ત્યાગી ॥
કહે તું જેવા ત્યાગીને જાણું, રાખે કંથા કોપીનમાં નાણું ॥૪૦॥
પછી કંથા દીધી મુનિ હાથે, જોઈ પટકી પૃથવી માથે ॥
કહે જટામાં જ્યાં ત્યાંહિ રાખે, સાધુ નોય કોઈ ધન પાખે ॥૪૧॥
અમે તો નહિ સાધુ તે જેવા, અમે સ્વામિનારાયણ સેવ્યા ॥
જ્યારે તું જ સ્વામીજીનો સાધુ, ત્યારે તો નાણું બેસશે વાધુ ॥૪૨॥
તારા સ્વામી પાસે બહુ ધન, કરે છે મોટા મોટા જગન ॥
માટે શીદ ખોટી થાછ ઠાલો, છાપ લેતો ધન લાવી આલો ॥૪૩॥

એવે સમે આવ્યો એક ખાખી, રોળી રાખમાંહી દેહ આખી ॥
લોહ ચીપિયો લીધો છે હાથે, જટા મોટી વીંટી વળી માથે ॥૪૪॥
કીધી કેફે કરી આંખ્યો રાતી, ચાલે મરડાતો કાઢતો છાતી ॥
ભાંગ્ય ગાંજાની ભેળી કોથળી, બોલે ગળેથી વાણી ગોગળી ॥૪૫॥
આવી અટક્યો કહે ઘો મને છાપું, અમે ત્યાગી તું ને ધન નાપું ॥
બોલ્યો અડબંગાઈમાં ગાળ, સુણી ઉઠ્યો ચારણ તતકાળ ॥૪૬॥
ઝાલી ડાઢી ચૂંથી જટા વળી, મહોર પાંચ માથેથી નીકળી ॥
કહ્યું જો મુનિ આંહિની રીત્ય, અમારે તો પૈસા સાથે પ્રીત્ય ॥૪૭॥
સાધુ તું ધન આપ્યને લાવી, નહિ તો થાશે ગતિ તારી આવી ॥
કહે મુનિ જટા મારે નથી, કંથા કૌપીનમાં ધન ક્યાંથી ॥૪૮॥
પછી ચાલ્યો ચારણ હાંસી કરી, શીદ વણ મોતે જાછ મરી ॥
જો આવે તારા બાપનો બાપ, ધન વિના ન આપિયે છાપ ॥૪૯॥
પછી મુનિ થયા છે ઉદાસી, દીઠાં પીડાતાં તીરથવાસી ॥
પર દુઃખે દુઃખાણું છે મન, ચાલ્યા કહે ન લેવું આંહિ અન્ન ॥૫૦॥
બેસી બેડિમાંહી પહોત્યા બેટ, પડી લાંઘણે મળિયું પેટ ॥
કરવા દર્શન પોળમાં પેઠા, છાપ વિના દરવાણિયે દિઠા ॥૫૧॥
કહે જાછ ભાગ્યો કિયાં ભગવા, તું શું આવ્યો છે અમને ઠગવા ॥
છાપ વિના જાછ છાનો છાનો, છો કપટી કોઈ સાધુ શાનો ॥૫૨॥
દઈ ઠેલા ઉગામી ઠપાટ, મુનિ હસી બેઠા સામે હાટ ॥
તિયાં આવ્યો બ્રાહ્મણ ગુગળો, ધર્યનો ધર્મ થકી વેગળો ॥૫૩॥
તેને કહે એમ મુનિરાજ, મને દર્શન કરાવો મહારાજ ॥
વિપ્ર કહે આંહિની એવી રીત્ય, કેવળ પૈસા સાથે સહુને પ્રીત્ય ॥૫૪॥
નાણું લઈ વેચે નિજ નારને, આપે સુતા ભગિની જારને ॥
તેની આ શહેરમાં નહિ લાજ, બીજાં બહુ બહુ કરે અકાજ ॥૫૫॥

તારી પાસે હોય ધન કાંઈ, ચાલ્ય ઉતારું હું ઘરમાંઈ ॥
સર્વે વાતે થાઈશ સુખિયો, નહિતો જાઈશ દ્રષ્ણનો દુઃખિયો ॥૫૬॥
તેંયે કહે મુનિ સ્વામીના છીએ, દામ વામ થકી દૂર રહીએ ॥
તેંયે બોલ્યો વળી વિપ્ર જન, તારા ગુરુ પાસે બોળું ધન ॥૫૭॥
વળી કહેવાય છે પ્રભુ આપે, તેને મૂકી આવ્યો શિયે પાપે ॥
એમ કહીને બ્રાહ્મણ ગયો, મુનિને મન ક્ષોભ ન થયો ॥૫૮॥
બીજાં બહુ આવે પુરવાસી, દેખી નિરધનને કરે હાંસી ॥
કેંક ડરાવે દેખાડે આંખ્ય, અતિ દુષ્ટ દલે ધનધાંખ્ય ॥૫૯॥
વળતું મુનિએ મન વિચાર્યું, ત્યાગી આવશે આંહિ હજારું ॥
તેહ મુનિની શી પેર્ય થાશે, દર્શન વિના દુઃખી થઈ જાશે ॥૬૦॥
પળ એક હું આંહિ ન રહું, વળું વાટ પાંચાળની લહું ॥
પણ કરી ગુરુએ આગન્યા, આવીશ મા છાપ દર્શન વિના ॥૬૧॥
એહ વચન ખટકે શરીર, કેમ કરશે હવે બળવીર ॥
છાપ દર્શન વિના પાછો જાઉં, ગુરુજીનો ગુનેગાર થાઉં ॥૬૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અયોધ્યાવાસી ને સચ્ચિદાનંદ મુનિ દ્વારિકામાં ગયા એ નામે બાણું મું પ્રકરણમ્ ॥૯૨॥

પૂર્વછાયો : જેવી ગણીયે ગોમતી, તેવું જ આરાંભડું ગામ ॥
બેટ પણ બીજું નહિ, જાણું ત્રણ્યે ધર્મનાં ધામ ॥૧॥
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર, સહુ કરે દામદામ ॥
પૈસા કારણ પ્રાણ લેવા, બેઠાં પુરુષ ને વામ ॥૨॥
દામ વિના દરશનની, છુટી તે ન કરે છેક ॥
આશ તજી મુનિ અંતરે, પછી કર્યો એમ વિવેક ॥૩॥

અંતરજામી આપશે, દરશન જાણી નિજદાસ ॥
દ્રઢ આસને બેઠા મુનિ, મનમાં આણી વિશવાસ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી મુનિ બેઠા દ્રઢ ધ્યાને, માંડ્યું ભજન અખંડ એકતાને ॥
હતા આપે લક્ષવાન અતિ, હૃદે દેખે હરિની મૂરતિ ॥૫॥
તોય ગુરુએ કહ્યું છે વચન, તેમ કરવા ઈચ્છે છે દર્શન ॥
થયા એ ઠામે ઉપવાસ ચાર, વળી તજી તોયનો આધાર ॥૬॥
મુનિ હાથ જોડી હરિ આગે, કરે સ્તવન દર્શન માગે ॥
જય કૃષ્ણ પ્રસન્ન થાઓ આજ, દિયો દર્શન મને મહારાજ ॥૭॥
જય યદુપતિ જગવંદ, જય રૂકમણી પતિ રાજંદ ॥
જય ભવ–બ્રહ્માપતિ નાથ, જય સ્તવન કરે સુર સાથ ॥૮॥
કીર્તિ ભક્તિ સત્ય ધર્મ કહીએ, તેના આશ્રયરૂપ હરિ લહીએ ॥
દ્વારામતિ પતિ દીન જાણી, કરો મેર લેર મન આણી ॥૯॥
તમે આગે ઉગારિયા દાસ, કરી અસુર જનનો નાશ ॥
પૂર્યાં દ્રૌપદી ચીર દયાળ, આવ્યા ગરુડ તજી તતકાળ ॥૧૦॥
તાણ્યા કેશ દુષ્ટે કરી અન્યા, તેની ત્રિયા કરી કેશ વિના ॥
વળી દુરવાસા દેવા શાપ, આવ્યા શિષ્ય સંગે લઈ આપ ॥૧૧॥
તેથી પાંડવ ઉગારી લીધા, જમી શાક તૃપ્ત સહુ કીધા ॥
પારિજાતક સ્વર્ગથી આણી, રાજી કરી સત્યભામા રાણી ॥૧૨॥
ભૌમાસુર મારી કર્યું કામ, હર્યો ગર્વ સુરેશનો શ્યામ ॥
બીજાં કરી બહુ બહુ કાજ, જન આગે ઉગાર્યા મહારાજ ॥૧૩॥
ઉદ્ધવીય હું તમને આશરી, કોટિ કોટિ જતન મેં કરી ॥
કેમ દેતા નથી દરશન, રાય રણછોડ થઈ પ્રસન્ન ॥૧૪॥
આવી કેમ કરી કઠણાઈ, હું તો વિચારું છું મનમાંઈ ॥
વસુદેવ દેવકી બંધાવી, કરી લીલા ગોકુળમાં આવી ॥૧૫॥

રાખ્યાં બાર વર્ષ બંધીખાણે, તે તો સહુ જગતમાં જાણે ॥
તેદિ કર્યું તું કઠણ મન, નથી તજ્યું શું હજી મોહન ॥૧૬॥
ઘણું હેત કરી ગોપી સાથ, તેને તજી આવ્યા આંહી નાથ ॥
મેલી રોતી રઝળતી વને, તેની મહેર નાવી કાંઈ મને ॥૧૭॥
તેની તે જ મેલી નથી મતિ, મારી કેમ સાંભળો વિનતિ ॥
વળી કરી નિજકુળ નાશ, આવી આંહિ વસ્યા અવિનાશ ॥૧૮॥
જાણી યાદવ ભૂમિનો ભાર, કર્યો છોટા મોટાનો સંહાર ॥
એજ વેગમાં ચઢ્યું છે મન, તે સારુ પીડો છો નિજજન ॥૧૯॥
પાપી પાસળે જન પીડાવો, તમે દીનબંધુ શાના કહાવો ॥
ધનવાળા ધક્કા બહુ આપે, નિરધનને નિત્ય સંતાપે ॥૨૦॥
પ્રભુ ત્યાગી જે તમારા જન, તેને પાસળે ક્યાં થકી ધન ॥
તેનું કરતા નથી ઉપરાળુ, તમે કાવો છો દીનદયાળુ ॥૨૧॥
નિર્ધનનું ધન છો મહારાજ, વળી કહાવો ગરીબ નિવાજ ॥
અનાથના નાથ ભગવાન, કાં રે ન સુણો વિનતિ કાન ॥૨૨॥
તમને વહાલા ઉદ્ધવ અત્યંત, તેના સંપ્રદાયનો હું સંત ॥
જેવો છઉં તેવો નાથ તમારો, વાલાજી મુજને મ વિસારો ॥૨૩॥
થાય છોરું કછોરું જો કોય, તજે નહિ તેને તાત તોય ॥
એમ કહીને ધરિયું ધ્યાન, દીઠાં અંતરમાં ભગવાન ॥૨૪॥
આરત્યવાનની આરત્ય જાણી, મળ્યા મુનિને સારંગપાણી ॥
મહા વદી એકાદશી વિજયા, તે નિશિ મુનિ પર રિઝયા ॥૨૫॥
દિધાં અંતરમાં દર્શન નાથે, લક્ષ્મી સત્યભામા છે સાથે ॥
કોટિ સૂર્ય સમ અજવાળે, ઉદ્ધવ સાત્યકિ ચમર ઢાળે ॥૨૬॥
અર્જુને છત્ર કનકનું ધર્યું, નૌતમ રૂપે મુનિમન હર્યું ॥
નીલ કલેવર નીરદ જેવું, મુનિ કરે દરશન એવું ॥૨૭॥

દીઠાં અંતરે અંતરજામી, વાધ્યું આનંદ વેદના વામી ॥
પછી ભાવે બોલ્યા ભગવાન, મુનિ માગ્ય માગ્ય વરદાન ॥૨૮॥
જે માગીશ મુનિ મુજ પાસે, તે આપીશ અધિક હુલાસે ॥
એમ કહી અંતર્ધાન થિયાં, મુનિ ધ્યાનથી તુર્ત જાગિયા ॥૨૯॥
થઈ વ્યાકુળ નીસર્યા બહાર, દીઠા તેમના તેમ મુરાર ॥
અંબર આભૂષણ અતિ ભારી, માથે મુગટ છે સુખકારી ॥૩૦॥
કંઠે હાર મનોહર મોતિ, પ્રસન્ન મુખે શોભે શશિ જ્યોતિ ॥
ભુજ ચારમાં આયુધ ચાર, શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ સાર ॥૩૧॥
એવાં આયુધ ધરિને હાથે, દીધાં દર્શન દ્વારિકા નાથે ॥
વળી પ્રેમાધિન મુનિ જોયા, સહ્યું કષ્ટ જાણી નાથ મોહ્યા ॥૩૨॥
પછી અલબેલો અઢળ ઢળ્યા, મુનિને ઉરમાં લઈ મળ્યા ॥
વાલો કહે તમને જે વહાલું, માગો માગો મુનિવર આલું ॥૩૩॥
મુનિ કહે જય મંગળ મૂરતિ, યદુપતિ ન મેલું ઉરથી ॥
તમે છો કરુણાના દરિયા, દર્શન દઈ દુઃખ સંકટ હરિયાં ॥૩૪॥
હવે માગું છું હું બહુનામી, સુણો ચિત્ત દઈ મારા સ્વામી ॥
અમારે ગુરુએ આજ્ઞા કીધી, ત્યાગી ગૃહીએ શીશ ધરી લીધી ॥૩૫॥
દ્વારિકાની યાત્રા કરી લેવી, હમણાં આજ્ઞા અમને છે એવી ॥
મુનિ કહે ગૃહી ધન ધરશે, ત્યાગી કેમ કરી તીર્થ કરશે ॥૩૬॥
મને જે વીતિ તે કહી દાખું, એ વિધ્યે લોક પીડાય લાખું ॥
ગોમતીનાં નાતાં બંધી કીધિ, મને છાપો પણ નવ્ય દિધી ॥૩૭॥
થયા ઉપવાસ અગિયાર, ત્યારે તમે મળિયા મોરાર ॥
નમેરા બેઠા પઈસા લેવા, ન મળે ત્યાગીને નાણું દેવા ॥૩૮॥
માટે એ માગું ચિત્ત ધરીએ, સહુને તીર્થ થાય તેમ કરીએ ॥
પછી નાથ બોલિયા વિચારી, કહ્યું વચન સર્વે હિતકારી ॥૩૯॥

મુનિ સત્ય માને વાત મારી, સર્વે પૂરીશ ઈચ્છા હું તારી ॥
લોભી નિર્દય તીર્થ રહેનારા, લુંટે ધન પીડે જન મારા ॥૪૦॥
તે માટે વરતાલ આવીશ, સર્વે તીરથ સંગે લાવીશ ॥
લક્ષ્મીનારાયણની મૂરતિ, તેમાં વસીશ કહે યદુપતિ ॥૪૧॥
છાપ ગોમતી સંગે લઈશ, ત્યાગી ગૃહીને દર્શન દઈશ ॥
થાશે સહુને દર્શન ત્યાંઈ, હવે નથી રહેવું પળ આંઈ ॥૪૨॥
સત્ય વચન માનો મુનિ મારું, તમ આવે થયું ઘણું સારું ॥
હવે સુખે ચાલો તમે યાંથી, જુવે વાટ ગોમતીએ સંઘાથી ॥૪૩॥
એમ મુનિને કહી ભગવાન, પછી થયા છે અંતરધાન ॥
મુનિએ વિચાર્યું મનમાંયે, થયાં દરશન ગુરુ કૃપાયે ॥૪૪॥
પછી મગન થઈ મુનિ વળ્યા, આવિ અયોધ્યાવાસીને મળ્યા ॥
ત્યારે પૂછી ખબર પરસ્પરે, કહ્યું ન કહ્યું તે મુનિવરે ॥૪૫॥
હતો દિવસ તે દ્વાદશી, કરી પારણા ત્યાં રહ્યાં નિશિ ॥
થયું સવાર ચાલિયા સહુ, સાંભરે દ્વારકાં બહુ બહુ ॥૪૬॥
દલે દુઃખી સૂવે સહુ જ્યારે, દેખે સ્વપ્નમાં કૃષ્ણને ત્યારે ॥
જાણું સંગે આવે છે મહારાજ, ભેળો લઈ સર્વે સમાજ ॥૪૭॥
એમ નિત્યે કરતાં દર્શન, આવ્યા ગઢડામાં સહુ જન ॥
સંધ્યા સમે સભામાંહી શ્યામ, બેઠાતા સંતના સુખધામ ॥૪૮॥
તિયાં કર્યાં દંડવત આવી, હેતે લીધા પાસળ બોલાવી ॥
ભલે જઈ આવ્યા દ્વારામતિ, ધન્ય ધન્ય તમારી ભગતિ ॥૪૯॥
પછી બોલ્યા મુનિવર આપે, આવ્યા કુશળ તમ પ્રતાપે ॥
સ્નાન છાપ દર્શનનું દુઃખ, તે તો કેમ કહ્યું જાય મુખ ॥૫૦॥

સુણી ત્યાગી થયા છે ઉદાસે, તિયાં આપણે કેમ જવાશે ॥
વર દીધાની વાત કહી જ્યારે, ત્યાગી પ્રસન્ન થયા સહુ ત્યારે ॥૫૧॥
સુણી ગુરુએ કર્યો સતકાર, ભાગ્યવાન તું સાધુ અપાર ॥
મુનિ કહે પ્રતાપ તમારો, હવે વરતાલ વહેલા પધારો ॥૫૨॥
સ્વામી પ્રસન્ન થઈ એમ કહ્યું, જાવું વરતાલે નિશ્ચે એ થયું ॥
ફુલદોલ જે ફાગણ સુદિ, પહોંચવું પુન્યમ દન તેદિ ॥૫૩॥
ત્યાગી ગૃહી બાઈ ભાઈ જેહ, લખી કાગળ તેડાવ્યા તેહ ॥
તે રાત્રિ સહુ સ્મરણ કરતા, સર્વે સંત આનંદમાં સૂતા ॥૫૪॥
દીઠા સ્વપ્નમાં લાડીલો લાલ, રમા સહિત જાતા વરતાલ ॥
બોલ્યા પરસ્પર પરભાત, કહી સ્વપ્નાની ગુરુને વાત ॥૫૫॥
સ્વામી કહે સત્ય વાત સારી, કરો વરતાલ જાવા તૈયારી ॥
ચાલ્યા સાતમ્યે સહુ જનવૃંદ, ગઢડેથી સ્વામી સહજાનંદ ॥૫૬॥
કરી ઉત્સવ પર તૈયારી, સંગે લઈ ઘોડાની અસવારી ॥
વાજી વાગ ગ્રહી ડાબે હાથે, લીધા સુભટ જન બહુ સાથે ॥૫૭॥
ઘોડી શોભે સોનેરી સાજે, શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યાં છે મહારાજે ॥
કેસર કુંકુમ તિલક કર્યાં, નૌતમ રૂપે જનમન હર્યાં ॥૫૮॥
મજલે મજલે થાય ઉતારા, સંઘ સહિત રહે ગામ બારા ॥
કુંડળ ખસતેથી બોરુ રહ્યા, સિંજીવાડેથી વરતાલ ગયા ॥૫૯॥
સુદિ એકાદશી વરતાલ, આવ્યા નાથ સાથ લઈ મરાલ ॥
આવ્યા તેદિ જ દ્વારકાનાથ, રાણી રૂકમણિ લઈ સાથ ॥૬૦॥
લક્ષ્મીનારાયણ રૂપે કૃષ્ણ, કરે બહુ દેશનાં જન દેષ્ણ ॥
દ્વારિકાથી રણછોડ આવ્યા, વસ્યા વરતાલે જનમન ભાવ્યા ॥૬૧॥

કર્યો ઉત્સવ ફૂલદોલ ભારી, પૂજ્યા શિષ્યે સ્વામીએ મોરારી ॥
દ્વારિકાથી ચાલ્યા જેદિ નાથ, સર્વે દેવ તીર્થ આવ્યાં સાથ ॥૬૨॥
ધાર તળાવ સુંદર અતિ, કૃષ્ણ કહે ત્યાં રહો ગોમતિ ॥
બીજા દેવ તીર્થ આસપાસ, વાલે કરાવ્યો વરતાલે વાસ ॥૬૩॥
કહ્યું સ્વપ્નામાં દ્વારિકાનાથે, મારાં આયુધ છાપજ્યો હાથે ॥
વચને છાપ આપી વરતાલ, નરનારી થયાં સહુ નિહાલ ॥૬૪॥
રામ નવમીએ પૂજા કરી, વિમળા એકાદશી અર્ચ્યા હરિ ॥
તિયાં જય જય બોલે છે જન, દેખિ દુષ્ટનાં દાઝિયાં મન ॥૬૫॥
એમ થાય લીલા નિત્ય નવી, કહે એક મુખે કેમ કવિ ॥
નિત્ય તળાવે વિરાજે નાથ, મુનિ સતસંગી લઈ સાથ ॥૬૬॥
તિયાં થાય ઉત્તર પ્રશન, કરે અનેક જન દર્શન ॥
વાજે વાજિંત્ર તિયાં અપાર, લાવે પૂજા જન બહુ હાર ॥૬૭॥
લઈ પીચકારી હરિ હાથ, રમે રંગે સખા સંગે નાથ ॥
વળી આપી આજ્ઞા અવિનાશ, ગાઓ ગરબી રમો જન રાસ ॥૬૮॥
ગાળે સર સતસંગી સહુ, દેખી રાજી થાય વાલો બહુ ॥
જ્યારે આવે ઉતારે મહારાજ, ઉપડાવે ઈટું મંદિર કાજ ॥૬૯॥
એક દિન રાજી થઈ નાથ, મળ્યા મુનિને ભરી ભરી બાથ ॥
વળી જમાડે જનને આપે, એતો વાત આવે કેમ માપે ॥૭૦॥
એમ લીલા કરી બહુ દન, જોઈ જન થયા છે મગન ॥
કર્યો ઉત્સવ એક માસનો, પૂરિયો મનોરથ દાસનો ॥૭૧॥
પછી પ્રભુજી ત્યાંથી પધાર્યા, આવી ગઢડે આનંદ વધાર્યા ॥
સુંદર વર્ષ તે સારું કહીએ, ચૈત્ર સુદી એકાદશી લહીએ ॥૭૨॥

તેદિ ઉત્સવ કરાવ્યો વાલે, આવ્યા દ્વારિકાનાથ વરતાલે ॥
સત્ય વાત નજરની દીઠી, લાગે હરિજનને એ મીઠી ॥૭૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સચ્ચિદાનંદ
સ્વામીએ સ્તુતિ કરી ને દ્વારિકાનાથે દર્શન દીધાં ને વરતાલ
આવ્યા એ નામે ત્રાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૩॥

પૂર્વછાયો : વળી લીલા વરતાલની, કહું એકાદશીની અનૂપ ॥
પોતે પ્રભુજી પધારિયા, શ્યામળિયો સુખરૂપ ॥૧॥
સુંદર સમૈયો આવિયો, કાર્તિક સુદી એકાદશી ॥
આવ્યો દિન ઉત્સવનો, કહે સંતને હરિ હુલશી ॥૨॥
અવશ્ય સમૈયો આપણે, કરવો તે વરષો વરષનો ॥
સતસંગી ત્યાં સહુ મળે, લિયે લાભ દર્શ સ્પર્શનો ॥૩॥
એમ કહીને કંકોતરી, મેલી લખીને મહારાજ ॥
વરતાલ વહેલા આવજ્યો, સતસંગી સહુ મુનિરાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી પોતે થયા છે તૈયાર, સંગે લઈ સખા અસવાર ॥
પહેર્યાં અંબર સુંદર અંગે, શોભે શ્યામળો સખાને સંગે ॥૫॥
કરે મજલે મજલે મુકામ, પૂરે જનના મનની હામ ॥
કારિયાણી કમિયાળું ગામ, આવ્યા આડેવે સુંદરશ્યામ ॥૬॥
ત્યાંથી વાલો આવ્યા વરતાલ, નિરખી જન થયા છે નિહાલ ॥
જન જોઈ પામ્યા છે આનંદ, જયજય બોલે જનવૃંદ ॥૭॥
દિયે દર્શન પ્રસન્ન નાથ, નિરખી સુખ લિયે સહુ સાથ ॥
હરિ હસી જોયું સહુ સામું, પૂરી જનના મનની હામું ॥૮॥

જન જોડી ઉભા સહુ હાથ, આપો આગન્યા અમને નાથ ॥
કરાવિયે રસોઈ તમ કાજ, જમો મહેર કરીને મહારાજ ॥૯॥
હરિએ ભાવ ભગતનો જોઈ, કહ્યું કરો ઉત્તમ રસોઈ ॥
પછી જને ભોજન બનાવ્યાં, જમ્યા જીવન તે મન ભાવ્યાં ॥૧૦॥
પછી વસન ભૂષણ પહેરાવી, કરી આરતી તે મનભાવી ॥
પછી જન લાગ્યાં સહુ પાય, રહેજયો નાથજી અંતરમાંય ॥૧૧॥
અમે છીએ નાથજી તમારાં, સગાં સંબંધી સહુ અમારાં ॥
તેને કહે છે હસી જીવન, સારું કરજયો સહુ ભજન ॥૧૨॥
એમ જમે જનને ઉતારે, જન જમાડી કારજ સારે ॥
કોઈ ચરચે ચંદન ઉતારી, કોઈ છાંટે ગુલાબનાં વારિ ॥૧૩॥
કોઈ ચોળે અત્તર આવી અંગે, કોઈ પહેરાવે હાર ઉમંગે ॥
કોઈ તોરા ગજરા ફુલના, પહેરાવે હાર મોંઘા મૂલના ॥૧૪॥
એમ લાવો લીએ સહુ જન, પ્રભુ છે સહુ પર પ્રસન્ન ॥
પછી એમ બોલ્યા અવિનાશી, સુણો સત્સંગી મુનિ સંન્યાસી ॥૧૫॥
જુવો રાધાકૃષ્ણની મૂરતિ, અમારી પણ શોભે છે અતિ ॥
તેમ નારાયણ લક્ષ્મીપતિ, સારાં શોભે છે ધર્મ ભગતિ ॥૧૬॥
થયો જે દિથી એહનો સ્થાપ, થયાં તે દિથી સહુ નિષ્પાપ ॥
એમ વાત કરે છે મહારાજ, સુણે સતસંગી મુનિરાજ ॥૧૭॥
સાંભળી જન હરખ્યાં અપાર, જય જય બોલે નરનાર ॥
તેદિ વ્રત હતું એકાદશી, પૂરી દિપમાળા તેહ નિશિ ॥૧૮॥
તિયાં બપોરિયા અંજવાળે, નાથ સભા ઉભા થઈ ભાળે ॥
આજ મળ્યાં મનુષ્ય અપાર, બહુ પુરુષ ને બહુ નાર્ય ॥૧૯॥
સારા સમૈયા સુંદર થિયા, એમ કહીને હરિ હસિયા ॥
પછી દ્વાદશી પારણા કરી, આવી બેઠા છે ચોતરે હરિ ॥૨૦॥

તિયાં વાજિંત્ર વાજે અપાર, કરે દર્શન સહુ નરનાર ॥
લાવે પૂજા પૂજવા આધાર, ફળ ફુલ ને અમૂલ્ય હાર ॥૨૧॥
તેણે શોભે છે શ્યામ મૂરતિ, થાય ઉત્તર પ્રશ્ન અતિ ॥
એમ લીલા કરે ભગવાન, દિયે દનભર દર્શન દાન ॥૨૨॥
સર્વે સુખ લિયે જન જોઈ, એમ કરતાં વીત્યા દન દોઈ ॥
પછી આવ્યો પુન્યમનો દન, આવ્યા દરશને બહુ જન ॥૨૩॥
તેને દર્શન દીધાં દયાળે, અતિ સામર્થ્ય સહિત કૃપાળે ॥
તેતો દર્શન કરીને ગયા, સતસંગી ત્યાં સર્વે રહ્યા ॥૨૪॥
પછી સાંજે પૂરી દીપમાળ, બેઠા આસન ઉચ્ચે દયાળ ॥
સર્વે જન જોઈ રહ્યા સામું, નિરખી નાથ પૂરે હૈયે હામું ॥૨૫॥
પછી નાથ બોલ્યા એમ વાણ, સર્વે સાંભળો સંત સુજાણ ॥
પૂરો થયો ઉત્સવનો દન, જાજ્યો જ્યાં જ્યાં કહ્યું ત્યાં જન ॥૨૬॥
કાંઈક સંત રહેજ્યો અમ સાથ, જાવું સુરત બોલ્યા એમ નાથ ॥
એમ કહીને ઉભા થયા વળી, આવો મળીએ મંડળી મંડળી ॥૨૭॥
અલબેલોજી અઢળ ઢળ્યા, સર્વે સંતને હેતે શું મળ્યા ॥
સંત ચાલ્યા સહુ શીખ માગી, પ્રીતે પાય પ્રભુજીને લાગી ॥૨૮॥
પછી પોતે કરી છે તૈયારી, ચાલ્યા સુરત પર સુખકારી ॥
અલબેલોજી અંતરજામી, આવ્યા બોચાસણે બહુનામી ॥૨૯॥
તિયાં સુંદર કરી રસોઈ, જમ્યા નાથ સખા સંત સોઈ ॥
રહી રાત્ય ચાલ્યા તતકાળ, આવ્યા દેવાણે દીનદયાળ ॥૩૦॥
પુરપતિ સુમતિ છે સારો, કર્યો તેને તે ઘેર ઉતારો ॥
સહુ રાજી થયા નિજજન, કરી મહારાજનાં દરશન ॥૩૧॥
સુંદર કરાવી સારી રસોઈ, જમ્યા નાથ ભાવ તેનો જોઈ ॥
કરવા અનેક જીવનાં કાજ, પછી મહી ઉતર્યા મહારાજ ॥૩૨॥

તેને તેડે આવીયું તળાવ, તિયાં બેસી બોલ્યા પછી માવ ॥
આંહિથી આવશે કોણ ગામ, કિયાં કરશું આજ વિશરામ ॥૩૩॥
તેંયે એક બોલ્યો હરિજન, વાલા આવો મારે ભવન ॥
પછી મુનિ એકે જોડ્યા હાથ, હવે સિધા પધારિયે નાથ ॥૩૪॥
બહુ દિનની અર્જી છે મારી, પ્રભુ પૂરી કરો ત્યાં પધારી ॥
ત્યાંથી નાથ થયા અસવાર, ઉતર્યા ગામ કારેલી બહાર ॥૩૫॥
તિયાં કરાવ્યો સુંદર થાળ, જમ્યા દયા કરીને દયાળ ॥
આપી સખાને સુખડી સારી, રહ્યા રાત્ય તિયાં સુખકારી ॥૩૬॥
ત્યાંથી ચાલ્યા છે દીનદયાળ, મહેર કરી સંભાર્યા મરાળ ॥
જાઓ લાવો મુનિને બોલાવી, કરે દર્શન સંત સહુ આવી ॥૩૭॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અલબેલ, ચાલે વેગ કરે નહિ વેલ ॥
આવ્યું અરણ્યે એક સરોવર, તિયાં ઉતર્યા શ્યામ સુંદર ॥૩૮॥
નાહ્યા નીર જોઈ નિરમળ, પૂજા કરી પીધાં મિષ્ટ જળ ॥
પછી ત્યાંથી થયા અસવાર, આવ્યા આમોદ્યે પ્રાણ આધાર ॥૩૯॥
તિયાં ભટ્ટ વસે દીનાનાથ, સદા રહે છે જે શ્યામને સાથ ॥
વળી વણિક હરજીવન, નિરખી નાથને થયો મગન ॥૪૦॥
પછી ઉભો જોડી આગે હાથ, કરો ભોજન રહો આંહિ નાથ ॥
ત્યારે શ્યામ કહે સાંભળો જન, કરાવજ્યો મુનિને ભોજન ॥૪૧॥
એમ કહીને ચાલિયા સ્વામી, આવ્યા ગામ બુવે બહુનામી ॥
તિયાં ભક્ત વસે કાનદાસ, આવ્યા તેને ઘેર અવિનાશ ॥૪૨॥
કરી ભોજન રજની રહ્યા, તિયાં ઉત્તર ને પ્રશ્ન થયા ॥
આવ્યા'તા ત્યાં મોટા મહીપતિ, નિરખી નાથને કરી વિનતિ ॥૪૩॥
પ્રભુ અમે તમારા જો છીએ, ઘણું ઘણું શું મુખથી કહીએ ॥
તિયાં કવિએ કર્યું સ્તવન, દ્વિજ નામ તે ગોવરધન ॥૪૪॥

સુણી નાથે કર્યો સતકાર, તેં કહ્યા એવા છે જગદાધાર ॥
એમ કહીને ઉઠ્યા અવિનાશી, સદા શ્યામ સુંદર સુખરાશિ ॥૪૫॥
રહ્યા રાત સુખે એહ ઠામ, પછી આવ્યા છે કેલોદ ગામ ॥
તિયાં પૂર્યો જનમન ભાવ, ત્યાંથી આવી ઉતર્યા તળાવ ॥૪૬॥
સુંદર સારું ત્યાં શરકરા વારિ, કરી પાન ચાલ્યા સુખકારી ॥
આવ્યા શહેર ભરુચમાં શ્યામ, પૂરી જનના મનની હામ ॥૪૭॥
પછી ત્યાર કરાવિયાં ઝાઝ, સંઘે સહિત ઉતર્યા મહારાજ ॥
નદી નર્મદા નામે તે સઈ, સ્પર્શી ચરણ પાવન થઈ ॥૪૮॥
ઘડી બેઠા વાલો તેને તટ, તિયાં રાજી કર્યા છે ખેવટ ॥
ત્યાંથી ચાલ્યા ચતુર સુજાણ, કર્યાં અંકલેશ્વરે મેલાણ ॥૪૯॥
આવી પાય લાગ્યો પુરપતિ, આજ આવ્યા નાથ અમવતિ ॥
હતી ઘણા દિવસની હામ, આજ નિરખી સર્યાં મારાં કામ ॥૫૦॥
દઈ દરશન તેને દયાળ, પછી જમ્યા નાથ ને મરાળ ॥
પછી વેલ્ય પર પોઢ્યા શ્યામ, રહ્યા રાત્ય વાલો એહ ગામ ॥૫૧॥
થયું સવાર ચાલિયા સંત, સંઘ ભેળા શોભે ભગવંત ॥
કહે સખાને શ્રી ભગવાન, હાલો હવે જાઈએ હિંદુસ્થાન ॥૫૨॥
સુંદર જનમભૂમિ અમારી, એમ કહે સખાને સુખકારી ॥
એવી વાત કહેતાં વાટમાંઈ, આવી નદી ઉતરિયા ત્યાંઈ ॥૫૩॥
કરી સ્નાન પૂજા એહ ઠામ, સુંદર સાથુ જમી ચાલ્યા શ્યામ ॥
શોભે સખા સંગે વાલો આપ, નિરખી નરનારી થાય નિષ્પાપ ॥૫૪॥
ત્યાંથી આવી છે એક તલાઈ, શોભે વૃક્ષ ત્યાં સુંદર છાઈ ॥
તિયાં ભદ્ર થયા ભગવાન, દિધાં દાસને દર્શન દાન ॥૫૫॥
ત્યાંથી ચાલિયા દીનદયાળ, આવ્યા નાથજી ગામ કોશાલ ॥
આવી ઉતર્યા વાટિકા જોઈ, તિયાં કરી છે આપે રસોઈ ॥૫૬॥

કર્યા સુંદર સૂરણ શાક, ઘણે ઘૃતે પકાવિયા પાક ॥
આપે જમી જમાડિયા જન, રહ્યા રજની ત્યાં ભગવન ॥૫૭॥
તિયાં આવ્યાં સુરતનાં વાસી, નરનારી જે પ્રકટ ઉપાસી ॥
રથ વેલ્ય લાવ્યા ઘણી ગાડી, જેમ ઉમંગે મેઘ અષાડી ॥૫૮॥
પૂર્વછાયો કહું લીલા હું કેટલી, એક જીભે જશ અપાર ॥
અનંત લીલા લાલની, કોય નર ન પામે પાર ॥૫૯॥
પછી ત્યાંથી પધારિયા, ઉતર્યા તાપી તીર ॥
સંઘે સહિત શ્યામળો, નાહ્યા નિરમળ નીર ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે વડતાલ પ્રબોધનીનો ઉત્સવ કર્યો એ નામે ચોરાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૪॥

પૂર્વછાયો : સુંદર શહેર સુરતના, સતસંગી સર્વ સુજાણ ॥
પ્રભુ ત્યાં પધારિયા, જન હેતે જીવનપ્રાણ ॥૧॥
ચોપાઈ : પછી ત્યાંથી ચાલિયા દયાળ, દીઠી વાટે વાટિકા વિશાળ ॥
જોઈ જાયગા સુંદર સારી, વહે પાસે નિરમળ વારિ ॥૨॥
તિયાં વિવિધ્યનાં વેલી વન, બીજાં જનને રહેવા ભવન ॥
તિયાં ઉતરિયા અવિનાશ, આવ્યા દરશને બહુ દાસ ॥૩॥
લાવ્યા હાર પૂજા બહુપેર્ય, આવ્યા જન જેમ સિંધુલેર્ય ॥
કરી પૂજા લાગે સહુ પાય, વાલા આવા રહેજ્યો ઉરમાંય ॥૪॥
એમ સ્તવન કરે બહુ જન, કહે ભલે આવ્યા ભગવન ॥
આજ અમ પર અઢળ ઢળ્યા, બહુ દનના વાયદા વળ્યા ॥૫॥
એવી સાંભળી દાસની વાણી, હેતે બોલાવ્યા પોતાના જાણી ॥
પછી જને કરાવ્યાં ભોજન, જમ્યા ભાવ જોઈ ભગવન ॥૬॥

જમ્યા સખા બહુ મુનિજન, પછી થઈ સંધ્યા વીત્યો દન ॥
રહ્યા રાત્ય સુખે એહ ઠામે, પછી શું શું કર્યું સુખધામે ॥૭॥
પોઢી જાગિયા જીવનપ્રાણ, કરવા બહુ જીવનાં કલ્યાણ ॥
કર્યો નિત્ય વિધિ તે દયાળે, દયાસિંધુ દીનપ્રતિપાળે ॥૮॥
ત્યાંથી ઉઠ્યા પોતે ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન ॥
પછી જન લાવ્યા સુખપાલ, સુંદર દર્પણે દીસે વિશાલ ॥૯॥
તેણે બેઠા પછી બહુનામી, અલબેલોજી અંતરજામી ॥
વાજે વાજિંત્ર આગે અપાર, ધાયાં દર્શને સહુ નરનાર્ય ॥૧૦॥
ધીરે ધીરે ધરે પગ ભોઈ, જન મગન થયા નાથ જોઈ ॥
પછી શિવાલય ગયા સુજાણ, કરવા બહુ જીવનાં કલ્યાણ ॥૧૧॥
ત્યાંથી વળ્યા છે દીનદયાળ, કહ્યું જને થયો પ્રભુ થાળ ॥
હતી રસોઈ નજીક પાસ, જને જમાડિયા અવિનાશ ॥૧૨॥
પછી પ્રેમેશું પૂજિયા નાથ, સુંદર વસ્ત્ર પહેરાવિયાં હાથ ॥
ચર્ચ્યાં ચંદન અત્તર ભારી, અર્પી હાર આરતી ઉતારી ॥૧૩॥
પછી આગે ઉભા જોડી હાથ, જયજય બોલે મુખે ગાથ ॥
પૂજી નાથ લીધો લાવો ભારે, પછી પ્રભુજી આવ્યા ઉતારે ॥૧૪॥
તિયાં શોભે સુંદર આંબલી, ઘણી ઘાટી છે છાંયા જો ભલી ॥
તિયાં બેઠા આવી બહુનામી, અલબેલો જે અંતરજામી ॥૧૫॥
કહે મુનિ પ્રત્યે ભગવંત, જમી સજજ થાઓ સહુ સંત ॥
આજ જાવું છે શહેરમાં સહુને, દેવા દર્શન જન બહુને ॥૧૬॥
એવી વાત કરી જ્યારે વાલે, માની લીધી તે સહુ મરાલે ॥
ત્યાંતો ત્યાર થયાં'તાં ભોજન, જમી સજજ થયા મુનિજન ॥૧૭॥
એમ કરતાં વીતી ઘડી ચાર, આવ્યો સામો શહેર સરદાર ॥
તેનું નામ અર્દેશરજી છે, અતિ ડાયો જાતે પારસી છે ॥૧૮॥

મોટા પુરાણી પંડિત સંગે, આવ્યો તેડવા અતિ ઉમંગે ॥
રથ વેલ્ય પાલખી પેદળ, બહુ વાજિંત્ર સંગે સબળ ॥૧૯॥
આવી લાગ્યો પ્રભુજીને પાય, નિરખી હરખ્યો અતિ મનમાંય ॥
પછી અલબેલો અઢળ ઢળ્યા, નાથ બાથ ભરી તેને મળ્યા ॥૨૦॥
નાથ કહે સુખી છો તન મને, કહે સુખી હું આજ દર્શને ॥
બહુ દિનની જોતો'તો વાટ, વાલા તમારાં દર્શન માટ ॥૨૧॥
બહુ તાણ્યું તમે અમ સાથે, આજ મહેર કરી મુજ માથે ॥
જેમ આવ્યા છો આજ લહેરમાં, તેમ નાથ પધારો શહેરમાં ॥૨૨॥
કરે દર્શન સહુ નરનાર, થાય બહુ જીવ ભવપાર ॥
નાથ કહે સારું ચાલશું ત્યાંઈ, પણ રહેવા રૂડું બહુ આંઈ ॥૨૩॥
પછી તર્ત થયા અસવાર, ચાલ્યા સુરત શહેર મોઝાર ॥
આગે પલટણ પાળા અપાર, બીજાં મનુષ્યો હજારો હજાર ॥૨૪॥
વાજે વિવિધનાં વાજાં વળી, ઢોલ ત્રાંસાં કાંસા ને વાંસળી ॥
ભેરી ભૂંગળ રણશિંગા તૂરી, રહી શરણાયું સ્વર પૂરી ॥૨૫॥
થાય ઘોર નગારાંની ઘણી, બહુ શોભે અસવારી બણી ॥
ચાલે ધીરે ધીરે પગ ધરે, જુવે જન તેનાં મન હરે ॥૨૬॥
શોભે શ્યામળો સુંદર ઘોડે, સારા સખા બીજા બહુ જોડે ॥
શોભે સુરવાલ શ્વેત અંગી, શીશે રેંટો કસુંબી સોરંગી ॥૨૭॥
ઢોળે ચમર તે પર દાસ, શોભે અતિ રૂડા અવિનાશ ॥
કેડે રથ વેલ ગાડી ઘણી, બહુ શોભા પાલખીની બણી ॥૨૮॥
એમ શોભે છે બહુ સમાજ, ચાલ્યા મુનિ સંગે મહારાજ ॥
બીજાં બહુ જન સંગે સુજાણ, ચાલ્યા જેમ ઉલટ્યો મેરાણ ॥૨૯॥
ચડી ગર્દ ઢંકાણો ગગન, જેમ ઘટા કાઢી ચડ્યો ઘન ॥
એવી રીત્યે પ્રભુજી પધાર્યા, જનને મન મોદ વધાર્યા ॥૩૦॥

આવ્યા શહેરમાં સુંદર શ્યામ, ધાયાં દર્શને પુરુષ ને વામ ॥
આવી ઉભા છે બહુ બજારે, લેખું ન થાય લાખ હજારે ॥૩૧॥
કેંક ચડ્યાં અટારી ઝરુખે, કેંક ગઢ ઘર વળી ગોખે ॥
પહેરી નીલી પીળી લાલ સાડી, શ્વેતે શોભે જેમ ફુલવાડી ॥૩૨॥
જેમ વ્યોમે વિમાનની હાર, એમ ઉંચા ચડ્યાં નરનાર ॥
હાથ જોડી બોલે એમ જન, જય જય નાથ ધન્ય ધન્ય ॥૩૩॥
ભલે પધારિયા તમે નાથ, આજ સહુ અમે થયાં સનાથ ॥
તેની વંદના માની મોરાર, આવ્યા ઉતારે વાડી મોઝાર ॥૩૪॥
પછી બેઠા અગાશીએ આપ, નિરખી બહુ જન થયા નિષ્પાપ ॥
દેતાં દર્શન આથમ્યો દન, પછી ભૂધરે કર્યાં ભોજન ॥૩૫॥
જમી પોઢિયા પ્રાણઆધાર, વીતિ રજની થયું સવાર ॥
ત્યારે જાગિયા જગજીવન, દીધાં સહુ જનને દર્શન ॥૩૬॥
પછી હિંડોળો સુંદર સાર, લાવ્યો ભાવે ભગત સુતાર ॥
તે ઉપર બેઠા અવિનાશ, નિરખી મગન થયાં નિજદાસ ॥૩૭॥
તિયાં વાજે વાજિંત્ર અપાર, જે જે શબ્દ બોલે નરનાર ॥
ગાન તાને ગાય ગુણિજન, કરે મુનિજન કીરતન ॥૩૮॥
આવે લોક હજારે હજાર, કરે દરશન નરનાર્ય ॥
થાય રસોઈ સુંદર સારી, જમાડે જન પંક્તિ બેસારી ॥૩૯॥
અતિ આનંદ ઉત્સવ થાય, બહુ હર્ષભર્યા દન જાય ॥
એમ કરતાં વીત્યા દન દોય, બોલ્યો પુરપતિ રાજી હોય ॥૪૦॥
બહુ મતપંથ છે સંસાર, તે તો દામ ને વામના યાર ॥
આતો ધન ત્રિયા દોય ત્યાગી, જેની લગનિ સાહેબ શું લાગી ॥૪૧॥
આવા સંત નથી જગમાંય, એનાં દરશન કહો કેમ થાય ॥
મહેર કરી એ આંહિ પધારે, નહિ તો અવશ્ય જાવું ત્યાં મારે ॥૪૨॥

એવો ભાવ ભૂપતિનો જાણી, પોતે પધાર્યા સારંગપાણી ॥
અતિ આદર દઈ રાજન, પૂછયા પૂછવા જેવા જે પ્રશ્ન ॥૪૩॥
તેનો ઉત્તર દીધો દયાળ, સુણી રાજી થયો છે ભૂપાળ ॥
કહી સંપ્રદાય ઉદ્ધવની રીત્ય, લખી લીધી રાયે કરી પ્રીત્ય ॥૪૪॥
પછી બહુ કરી સનમાન, પધરાવ્યા પાછા ભગવાન ॥
બીજા રાજા રહે પુરમાંઈ, પ્રભુ પધારિયા વળી ત્યાંઈ ॥૪૫॥
તેણે અતિ કર્યું સનમાન, ભાવે ભરી પૂજયા ભગવાન ॥
ચૂવા ચંદન ગુલાબ વારિ, આણ્યું અત્તર સુગંધી ભારી ॥૪૬॥
તેણે પૂજી પછી જોડ્યા હાથ, કરી સ્તવન નામિયું માથ ॥
કહે ભલે પધાર્યા મહારાજ, થયા પાવન સહુ અમે આજ ॥૪૭॥
એમ કરી વિનતિ ભૂપાળ, પાછા પધરાવિયા દયાળ ॥
પછી શિરપાવ છાબ ભરીને, લાવ્યા ઉતારે આપ્યા હરિને ॥૪૮॥
વળતે દિવસ અરદેશરે, પ્રભુ પધરાવ્યા નિજઘરે ॥
સર્વે મુનિ સહિત મહારાજ, પધરાવ્યા સમારી સમાજ ॥૪૯॥
દીપ મશાલો મેતાબુ વાશી, બહુ કાચ હાંડિયો પ્રકાશી ॥
મધ્યે ઢોલિયો સુંદર ઢાળી, તે પર પધરાવ્યા વનમાળી ॥૫૦॥
પછી પૂજિયા દીનદયાળ, ત્યાર પછી પૂજિયા મરાળ ॥
પછી થયા ઉત્તર ને પ્રશ્ન, કર્યા સંતે પછી કીરતન ॥૫૧॥
સુણી રાજી થયા સહુ જન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન ॥
આવી ઉતારે રજની રહ્યા, જમી સવારે સાબદા થયા ॥૫૨॥
આવ્યા વળાવવા સહુ મળી, બહુ ગાજતે વાજતે વળી ॥
ધીરે ધીરે દેતા દરશન, આવ્યા પુર બહાર ભગવન ॥૫૩॥

બેઠા બાગ મસ્તુમાં બે ઘડી, આપી અર્દેશરને પાઘડી ॥
પછી તર્ત થયા અસવાર, આવ્યા ગામ કોશાલ મોઝાર ॥૫૪॥
રહી રાત્ય બેઠા રથે રાજ, ખાંતે ખેડવા સારુ મહારાજ ॥
આપે સારથિ થઈ સુજાણ, કર્યાં અંકલેશ્વરે મેલાણ ॥૫૫॥
ત્યાંથી નર્મદા ઉતરિયા નાથ, પછી વેરિયો મુનિનો સાથ ॥
પોતે આવિયા કેલોદ ગામ, રહી રાત્ય ત્યાં ચાલિયા શ્યામ ॥૫૬॥
આવ્યા આમોદમાં દયા કરી, જમ્યા સખા સહિત શ્રીહરિ ॥
પછી તર્ત કરી છે તૈયારી, ચાલ્યા જનતણા હિતકારી ॥૫૭॥
આવ્યા કારેલી ગામે કૃપાળુ, મહી સહિ ઉતર્યા દયાળુ ॥
પછી રહ્યા બદલપુરે રાત્ય, ત્યાંથી પધારિયા પરભાત્ય ॥૫૮॥
આવ્યાં આડાં ખંભાત્યનાં જન, તેને દઈ ચાલ્યા દરશન ॥
ત્યાંથી આવ્યા ગુડેલે ગોપાળ, કર્યાં આપે ત્યાં શાક રસાળ ॥૫૯॥
જમી જમાડિયા નિજજન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન ॥
આવી રાત્ય ધોલેરામાં રહ્યા, ત્યાંથી કારિયાણિયે આવિયા ॥૬૦॥
એમ કરી બહુનાં કલ્યાણ, આવ્યા ગઢડે શ્યામ સુજાણ ॥
સારા વરષમાં સુખરાશી, માગશર સુદી એકાદશી ॥૬૧॥
તેદિ આવિયા સુરત જઈ, જન બહુને અભયદાન દઈ ॥
કર્યો દિગ્વિજય જગમાંઈ, ખોટા ગુરુ રહ્યા ખત્તા ખાઈ ॥૬૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
મહારાજ સુરત પધાર્યા ને અર્દેશરને પાઘ આપી એ નામે
પંચાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૫॥

પૂર્વછાયો : ઉત્સવ નિત્ય અતિ ઘણા, થાય અહોનિશ આનંદ ॥
તાપ ત્રય તિયાં નહિ, જીયાં સ્વામી રાજે સુખકંદ ॥૧॥
સુંદર ઋતુ સોયામણી, વળી વરતિયો વસંત ॥
અતિ રાજી અલબેલડો, દિયે દાસને સુખ અત્યંત ॥૨॥
વાસી વાળાક દેશનાં, જન નિરમળ જેહ ॥
દયા કરી તેને દર્શનની, જોઈ સત્સંગીનો સનેહ ॥૩॥
મિષ લઈ જન જાનનું, ચાલિયા શ્યામ સુજાણ ॥
પૂરણ બ્રહ્મ પધારિયા, કરવા કોટિનાં કલ્યાણ ॥૪॥
ચોપાઈ : સોંઢ્યા જાનમાં સુંદર શ્યામ, કરવા અનેક જનનાં કામ ॥
પહોર એકમાં પરિયાણ કીધું, ગામ સઘળું જમાડી લીધું ॥૫॥
પછી ચોંપેશું ચલાવી જાન, ચાલ્યા ભેળા પોતે ભગવાન ॥
કીધો માલપરામાં મુકામ, ત્યાંથી પહોંચ્યા પીઠવડી ગામ ॥૬॥
આવ્યા સતસંગી સર્વે સામૈયે, અતિ હેત માય નહિ હૈયે ॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ વળી, આવ્યા સામા વાલાને સાંભળી ॥૭॥
ગાતે વાતે પધરાવ્યા ઘેર, કરી સેવા સારી રૂડી પેર ॥
સુંદર સારી કરાવી રસોઈ, જમ્યા નાથ ભાવ તેનો જોઈ ॥૮॥
પછી જમાડ્યો જનનો સાથ, ઉભા હરિ આગે જોડી હાથ ॥
કહે ધન્ય ધન્ય દીનદયાળ, ભલી લીધી અમારી સંભાળ ॥૯॥
કરી મોટી અમ પર મહેર, પ્રભુ પ્રેમે પધારીયા ઘેર ॥
તમે બિરુદ પાળ્યું બહુનામી, છો પતિતના પાવન સ્વામી ॥૧૦॥
એવાં સુણ્યાં દાસનાં વચન, બોલ્યા પ્રભુજી થઈ પ્રસન્ન ॥
નોતું આંઈ આવ્યાનું પરિયાણ, આવ્યા જોઈને તમારી તાણ ॥૧૧॥
એમ કહી હેતનાં વચન, બહુ રાજી કર્યા નિજજન ॥
પછી પોઢિયા પ્રાણઆધાર, વીતી રાત્ય ને થયું સવાર ॥૧૨॥

ત્યારે ઉઠ્યા આપે અવિનાશ, થયા રથી ગ્રહી કર રાશ ॥
ચાલ્યા વાટે આવે ગામ ઘણાં, કરે દર્શન જન હરિતણાં ॥૧૩॥
એમ દેતાં દરશન દાન, કરે જન મગન ભગવાન ॥
પછી પહોંચ્યા ભટવદ્ર ગામ, રહ્યા રાત્ય સુખે તિયાં શ્યામ ॥૧૪॥
કરી વિવાહ વળ્યા અવિનાશી, શ્યામ સુંદરવર સુખરાશી ॥
આવે આડા વાટે જન બહુ, કરે નાથનાં દર્શન સહુ ॥૧૫॥
ત્યાંથી રહ્યા વાવેરામાં રાત્ય, દઈ દર્શન ચાલ્યા પ્રભાત્ય ॥
આવ્યા ગોરડકે કરી મહેર, ભક્ત ચાંદુ માતરાને ઘેર ॥૧૬॥
કરી રસોઈ જમાડ્યા જન, જમ્યા ભાવે પોતે ભગવન ॥
ત્યાંથી ચાલ્યા ચતુર સુજાણ, કર્યાં પીઠવડીએ મેલાણ ॥૧૭॥
તિયાં મૂળો ભગો બોલ્યા મળી, હિરો હરજી ભાયો રૂડો વળી ॥
કહે રહો યાં દન દોય ચાર, કરે દર્શન સહુ નરનાર્ય ॥૧૮॥
બહુ દહાડે પધાર્યા છો તમે, નહિ જાવા દૈયે હરિ અમે ॥
એવી સાંભળી જનની વાણ, પણ ન માન્યું ચાલ્યા સુજાણ ॥૧૯॥
ચાલ્યા રાત તણા ચારે જામ, પાછા આવ્યા માલપરે ગામ ॥
તિયાં રૂડાં કરાવ્યાં ભોજન, આપે જમી જમાડિયા જન ॥૨૦॥
પછી આવ્યા ગઢપુર ગામ, કરી અનેક જનનાં કામ ॥
જે જે જને જોયા છે જીવન, તે ન જાય જમને ભવન ॥૨૧॥
દઈ અનેકને અભયદાન, પાછા પધારિયા ભગવાન ॥
જે જે કર્તવ્ય છે હરિતણું, તેમાં જાણો કલ્યાણ આપણું ॥૨૨॥
એમ કરતાં વીત્યા કાંઈ દન, ચાલ્યા ગુજરાત્યે ભગવન ॥
ચાલ્યા ગઢડેથી ગિરધારી, આવ્યા સારંગપુર સુખકારી ॥૨૩॥
સુંદરિયાણે શિરામણિ કરી, રહ્યા રાત્ય વાગડમાં હરિ ॥
કંથારિયે કરીને ભોજન, રહ્યા શિયાણિમાં ભગવન ॥૨૪॥

ત્યાંથી તાવી આવી હરિ રહ્યા, પછી કરી દેવળિયે દયા ॥
તિયાં આવ્યા દરશને દાસ, નયણે નિરખવા અવિનાશ ॥૨૫॥
તેને દર્શન દઈ દયાળ, ત્યાંથી ચાલ્યા પછી તતકાળ ॥
આવ્યા દદુકે દેવાધિદેવ, કરી હરિજને બહુ સેવ ॥૨૬॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા મછિયાવે, તિયાં તેડ્યા મુનિ ભરી ભાવે ॥
હરિજને જમાડ્યા જીવન, પછી જમ્યા સખા મુનિજન ॥૨૭॥
રહી રાત્ય ચાલ્યા ભગવાન, દેતા દાસને દર્શન દાન ॥
આવ્યું અરણ્યે એક તળાવ, તિયાં જમ્યા મનોહર માવ ॥૨૮॥
પછી અમદાવાદમાં આવ્યા, ઘણું જનતણે મન ભાવ્યા ॥
ફૂલ દોલના ઉત્સવ માથે, આવ્યા મુનિ ને મહારાજ સાથે ॥૨૯॥
હેતે પ્રીતે જમાડિયા જને, શાક પાક સુંદર ભોજને ॥
પછી આવ્યો હુતાશની દન, રમ્યા સખા સંગે ભગવન ॥૩૦॥
સારા સુંદર રંગ મંગાવ્યા, ઘણા માટ ઘડા ભરી લાવ્યા ॥
તેતો હરિએ લઈ લીધા હાથે, ઢોળ્યા સર્વે મુનિજન માથે ॥૩૧॥
પછી ઉપર નાખ્યો ગુલાલ, તેણે સખા થયા રંગે લાલ ॥
ધન્ય શોભે છે સંત મંડળી, નાખે રંગભીનો રંગ વળી ॥૩૨॥
ખૂબ ખાંતિલે મચાવ્યો ખેલ, વાળી રસિયે રંગની રેલ ॥
પછી અલબેલો અઢળ ઢળ્યા, સર્વે મુનિને મહારાજ મળ્યા ॥૩૩॥
કરી ઉત્સવ શ્યામ સધાવ્યા, અવિનાશી અસલાલી આવ્યા ॥
તિયાં ભક્ત વસે વેણીભાઈ, જમ્યા શ્યામ તિયાં સુખદાઈ ॥૩૪॥
પછી જમાડિયા મુનિજન, સર્વે લોકે કર્યાં દરશન ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન, આવ્યા જેતલપુરે જીવન ॥૩૫॥
ત્યાંથી ચાલિયા લાડિલો લાલ, આવ્યા વાલમજી વરતાલ ॥
તિયાં દાસને દર્શન દીધાં, બહુ જન કૃતારથ કીધાં ॥૩૬॥

દેશ દેશના આવ્યા'તા સંઘ, હરિભક્ત અંતરે અનઘ ॥
તેને દર્શન દઈ દયાળ, લીધી સર્વે જનની સંભાળ ॥૩૭॥
સર્વે સામું જોયું અમિ નેણે, વળી બોલાવિયા મીઠે વેણે ॥
સહુ જન તે મગન થયા, વિયોગ દુઃખ વિસરી ગયા ॥૩૮॥
પછી હરિને પૂજિયા હેતે, વળી જમાડિયા પૂરણ પ્રીતે ॥
નિત્ય નયણે નિરખી નાથ, મુખ જોઈ સુખ લયે સાથ ॥૩૯॥
કોઈ ચંદન ચરચે ઘસી, કોઈ હાર પહેરાવે છે હસી ॥
કોઈ અત્તર ચરચે આવી, લાગે પાય અંબર પહેરાવી ॥૪૦॥
કોઈ અર્પે આભૂષણ અંગ, કોઈ કરે આરતી ઉમંગ ॥
કોઈ છાપે છે છાતિયે પાવ, કોઈ ભેટે ભરી જન ભાવ ॥૪૧॥
એમ પૂરે મનોરથ મનના, વાળે ખંગ ખોયલા દનના ॥
કરતાં પ્રભુજીને પરસન્ન, આવિયો રામનવમીનો દન ॥૪૨॥
રહ્યાં વ્રત નરનારી જન, જાણી પ્રભુ જનમનો દન ॥
દશમી દને મુહૂર્ત જોઈ, દીધી સીતારામને જનોઈ ॥૪૩॥
તિયાં જમાડિયા વિપ્રજન, આપ્યાં સુંદર સારાં ભોજન ॥
વેદ વિધિએ કર્યું એ કામ, ધર્મરક્ષક સુંદરશ્યામ ॥૪૪॥
કરી અલબેલો એટલું કાજ, આવ્યા ગઢડે શ્રીમહારાજ ॥
સુણે સહુ કથા સુખરાશી, કરી લીલા તે કહી પ્રકાશી ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે
અમદાવાદ ફુલદોલનો ઉત્સવ કરીને પાછા ગઢડે પધાર્યા એ
નામે છન્નુમું પ્રકરણમ્ ॥૯૬॥

પૂર્વછાયો : લખું લીલા વળી લાલની, જે વાલે કરી વરતાલ ॥
કહેતાં ચરિત્ર નાથનાં, મારે અંતરે આવે વહાલ ॥૧॥
વાલો કહે પંચ પંચની, મળી મંડળી ચાલો મરાળ ॥
વાટે જનને જાળવજ્યો, દયા રાખી દલે દયાળ ॥૨॥
કંઈક વાર અમે કહ્યું, તમે સાંભળિયું સો વાર ॥
કામ પડે તે વાતનો, નથી રહેતો ઉર વિચાર ॥૩॥
એમ કહીને ચાલિયા, રહ્યા રાત્ય તે ગાંફ ગામ ॥
ત્યાંથી ચાલ્યા ચોંપશું, કર્યો વરતાલે વિશરામ ॥૪॥
ચોપાઈ : આવ્યા વરતાલે વિશ્વાધાર, કરવા લાડીલો લીલા અપાર ॥
સર્વે સંતને કહ્યું વચન, તમે આવજ્યો ઉત્સવ દન ॥૫॥
એમ કરતાં ઉત્સવ આવ્યો, સર્વે સંતતણે મન ભાવ્યો ॥
કહે મહારાજ તેડાવો મુનિ, હવે છૂટી છે સંત સહુની ॥૬॥
આવ્યા સંત સરવે સાંભળી, હતી ગામોગામ જે મંડળી ॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, નાથ નિરખી હરખ ન માય ॥૭॥
કહે નાથ આવ્યા ભલે સંત, કરો ઉતારા જોઈ એકાંત ॥
પછી બહુ સંત ઉતર્યા બહાર, કેક ઉતર્યા મંદિર મોઝાર ॥૮॥
કરે દર્શન પ્રસન્ન નાથ, લિયે સુખ સહુ જન સાથ ॥
થાય માસુક મોદક સારા, જમે જન પ્રભુ પીરસનારા ॥૯॥
કરે મનવાર્ય મોદક લઈ, સંત સાન કરે મૌન રઈ ॥
પછી બોલિયા રાજ અધિરાજ, એમ મૌન ન રહેવું મહારાજ ॥૧૦॥
જે જે જોઈએ તે માગીને લેવું, પણ સાન કરીને ન કહેવું ॥
એવી સાંભળી વાલાની વાત, સર્વે સંત થયા રળિયાત ॥૧૧॥
એમ જમાડી જનપંગતિ, કર્યા મુનિને મગન અતિ ॥
પડી સાંજ પૂરી દીપમાળ, બેઠા ઉચ્ચ આસને દયાળ ॥૧૨॥

આવ્યાં બુરાનપુરનાં જન, કરવા કૃપાળુનાં દર્શન ॥
લાવ્યા કસુંબી રેંટો રૂપાળો, છેડા કોરે સોનેરી શોભાળો ॥૧૩॥
તે બંધાવ્યો મહારાજને માથે, કર્યાં દર્શન સહુ જન સાથે ॥
બહુ બપોરિયા તિયાં બળે, જાણું શ્વેતદ્વીપ ઝળમળે ॥૧૪॥
તિયાં બેઠા વાલો વનમાળી, અતિ શોભે છે સભા રૂપાળી ॥
થાય ઉત્તર ને પ્રશ્ન અતિ, સુખ આપે સુખમય મૂરતિ ॥૧૫॥
પછી પધાર્યા પોઢવા નાથ, સખા એકાંતિક લઈ સાથ ॥
જ્યારે જાગિયા જગજીવન, દીધાં દાસ સહુને દર્શન ॥૧૬॥
પછી બોલિયા પ્રાણ આધાર, પૂરો અન્નકોટ સુંદર સાર ॥
પછી જને પૂર્યો અન્નકોટ, શાક પાકની ન રાખી ખોટ ॥૧૭॥
કરી આરતી અન્નકોટ તણી, બની શોભા જાય નહિ ભણી ॥
તિયા જમિયા જીવન પ્રાણ, પછી જમાડ્યા સંત સુજાણ ॥૧૮॥
એમ લીલા કરે અવિનાશ, જોઈ સુખ લિએ સહુ દાસ ॥
વસે વડોદરે એક જન, તેનું નામ છે જગજીવન ॥૧૯॥
તેણે પ્રેમે કરાવ્યો પોશાગ, સારો સોનેરી બુટે સુવાગ ॥
તેડી ઉતારે જમાડ્યા નાથ, પછી પોશાગ પહેરાવ્યો હાથ ॥૨૦॥
પેરી પોશાગ પ્રાણજીવન, દીધાં સહુ જનને દરશન ॥
એમ કરે નિત્ય લીલા નવી, કેમ કહી શકે તેને કવિ ॥૨૧॥
થાય ઉત્સવ તે અહોનિશ, દિયે દાસને સુખ હંમેશ ॥
પછી આવ્યો એકાદશી દન, નામ પ્રબોધની તે પાવન ॥૨૨॥
તેદિ ઉત્સવ કર્યો આનંદે, સુખ લીધું સહુ જનવૃન્દે ॥
પછી રહ્યા દન દોય ચાર, આપ્યાં સંતને સુખ અપાર ॥૨૩॥
અલબેલોજી અઢળ ઢળ્યા, સર્વે મુનિને નાથજી મળ્યા ॥
થયો સુંદર સારો સમૈયો, તે તો મુખથી ન જાય કહિયો ॥૨૪॥

આપ્યું સુખ હરિએ હુલસી, કાર્તિક સુદી કૈયે એકાદશી ॥
તેદિ ઉત્સવ કરી દયાળ, પછી પધાર્યા દેશ પાંચાળ ॥૨૫॥
આવ્યા ગઢડામાંહિ ગોવિંદ, સુખદાઈ સ્વામી સહજાનંદ ॥
થયા થોડા ઘણા પછી દન, કહું હવે જે કર્યું જીવન ॥૨૬॥
એક સોરઠ દેશમાં જન, નામ હેમતસિંહ પાવન ॥
જેને પ્રીત ઘણી પ્રભુમાંઈ, સ્વામી વિના વહાલું નહિ કાંઈ ॥૨૭॥
કરી તન ધન કુરબાણ, થઈ રહ્યા પ્રભુના વેચાણ ॥
ભક્ત અતિ એકાંતિક અવલ, ભૂલે નહિ પ્રભુજીને પલ ॥૨૮॥
નિજ ઘેર પ્રભુ પધરાવી, હુતાશનીની લીલા કરાવી ॥
અતિ હેતે કરાવ્યો સમૈયો, તે તો મુખથી ન જાય કહિયો ॥૨૯॥
સર્વે રીતે રાજી કરી રાજ, કરી લીધું છે પોતાનું કાજ ॥
જ્યારે સર્વ કાજ સુધાર્યું, ત્યારે મનમાં એમ વિચાર્યું ॥૩૦॥
જે કારણે આ મનુષ્ય દેહ, તેતો કીધું છે સર્વે તેહ ॥
રહી એક મને અભિલાષ, કરે પૂરી જાઉં પ્રભુ પાસ ॥૩૧॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી ઝીણોભાઈ, આવ્યા ગઢડે નાથ હતા ત્યાંઈ ॥
અતિ હરખે નિરખ્યા નાથ, પછી બેઠા પાસે જોડી હાથ ॥૩૨॥
પછી હેતે હરિએ બોલાવ્યા, ઝીણાભાઈ ભલે તમે આવ્યા ॥
ત્યારે ઝીણોભાઈ કહે મહારાજ, આવ્યો છઉં મનોરથે આજ ॥૩૩॥
પૂરો કરો મારો મનોરથ, કરવા પ્રભુ તમે છો સમરથ ॥
કહું જીરણગઢને માંઈ, કરો મંદિર સુંદર ત્યાંઈ ॥૩૪॥
તેમાં સારી મૂરતિ બેસારો, કરો પૂરો મનોરથ મારો ॥
બીજી પણ એટલી છે આશ, પ્રભુ રાખીએ તમારે પાસ ॥૩૫॥
કહે નાથ આપ્યો કોલ એહ, થાશે તમે જે ધાર્યું છે તેહ ॥
એમ વાત કરીને દયાળ, પછી જમ્યા છે સુંદર થાળ ॥૩૬॥

આપી ઝીણાભાઈને પ્રસાદી, જેને ઈચ્છે છે ભવ બ્રહ્માદિ ॥
પછી ઝીણાભાઈ ભેળા સંત, મૂક્યા મંદિર કરવા ધીમંત ॥૩૭॥
તેહ દિવસે ધોલેરે થકી, આવ્યા ભક્ત પુંજોભાઈ નકી ॥
તેણે પણ જોડ્યા આવી હાથ, મારી વિનતિ સુણિયે નાથ ॥૩૮॥
એક ધોલેરે મંદિર કીજે, સહુ જનને આનંદ દીજે ॥
એવું સાંભળી બોલ્યા નાથ, લિયો મેલીયે મુનિ તમ સાથ ॥૩૯॥
મેલ્યા બેઉ ઠેકાણે મરાળ, મંદિર થાવા લાગ્યાં તતકાળ ॥
તિયાં સંત જાય કોઈ આવે, નિત્ય ખબર મંદિરની લાવે ॥૪૦॥
થોડા દહાડામાં મંદિર થાશે, એવી વાત કરે પ્રભુ પાસે ॥
એવું સાંભળી ઉત્તમ કહે છે, મારે પણ એ ઘાટ રહે છે ॥૪૧॥
કરો મંદિર જો તમે આંઈ, થાયે રાજી અમે બેન ભાઈ ॥
તેને પણ કહ્યું એમ નાથે, એતો કરાવશું અમો હાથે ॥૪૨॥
એમ કહી મંદિર આદર્યાં, માસ થોડાકમાં પૂરા કર્યાં ॥
થયું ધોલેરે મંદિર પહેલાં, કહાવ્યું વાલા આવો વેલા વેલા ॥૪૩॥
હતા વાલ્યમજી વરતાલ, આવ્યા તેડવા તિયાં મરાલ ॥
કહ્યું થયું મંદિર સમાપતિ, આવી પધરાવિયે મૂરતિ ॥૪૪॥
એવું સાંભળી ચાલિયા શ્યામ, આવી રહ્યા ગલિયાણે ગામ ॥
ત્યાંથી નાથ આવ્યા છે પીપળી, રાજી થયાં દાદોભાઈ મળી ॥૪૫॥
ત્યાંથી આવ્યા ધોલેરે મહારાજ, મૂર્તિ સ્થાપન કરવા કાજ ॥
સર્વે સંઘ ને સાધુ છે સાથ, એવી રીત્યે પધારિયા નાથ ॥૪૬॥
સારું વરસ સુંદર કહીએ, વૈશાખ સુદિ તેરશ લહીએ ॥
સારો સુંદર એ શુભ દન, તેદિ પધરાવ્યા મદનમોહન ॥૪૭॥
કર્યો સુંદર સારો સમૈયો, તેતો ન જાય મુખથી કહિયો ॥
જમ્યા બ્રાહ્મણ ને હરિજન, બીજાને પણ આપિયું અન્ન ॥૪૮॥

કરી ઉત્સવને નાથ ચાલ્યા, જઈ ગઢડે દર્શન આલ્યાં ॥
પછી ગયા'તા ગઢાળિ ગામ, ભક્ત આંબાનું કરવા કામ ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે વૈશાખ સુદિ તેરસને દિવસ મદનમોહનજીની પ્રતિષ્ઠા કરી એ નામે સતાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૭॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછી જે જે કર્યું, કહું સાંભળજ્યો સહુ સંત ॥
થોડે ઘણે દને કરી, રૂડો વરત્યો ઋતુ વસંત ॥૧॥
સુંદરિયાણે શિરોમણી, સતસંગી શેઠ સુજાણ ॥
જક્ત વિરક્ત ભક્ત ભલા, કરું તેનાં શું હું વખાણ ॥૨॥
ચોપાઈ : ધન્ય ભક્ત જક્તથી ઉદાસી, ત્રોડી સહું શું ભજ્યા અવિનાશી ॥
એવી સાચી ભગતિ સાંભળી, સર્વ સગાં કુટુંબી ઉઠ્યાં બળી ॥૩॥
કહે આપણે વૈષ્ણવી જન, કરીએ વલ્લભકુળનું ભજન ॥
તેહ માંહિ તે ન્યૂન શું દિઠું, જે નવા ધર્મમાં મન બેઠું ॥૪॥
પછી સત્સંગી બોલ્યા છે તેંયે, નવો ધર્મ એને કેમ કહિયે ॥
એતો ધર્મ છે જૂનો અનાદ્ય, સહુ વર્તે છે શાસ્ત્ર મર્યાદ ॥૫॥
આપણાનું તો નથી ઠેકાણું, તમે જાણો ને હું પણ જાણું ॥
કામ ક્રોધ લોભ મોહ વળી, તેણે સહુને મૂક્યાં છે ગળી ॥૬॥
ગીતામાં જે કહ્યાં નરકદ્વાર, તેમાં વરતે એ તદાકાર ॥
માટે એમાં તે કાંઈ ન દિઠું, ત્યારે સત્સંગમાં મન બેઠું ॥૭॥
એવું સાંભળી સગાં કુટુંબ, સર્વે મળીને ખાધા છે સમ ॥
એને આપણે નહિ વેવાર, આજથી એ કરો નાત્ય બહાર ॥૮॥

તેને વિતિ ગયા ષટ વર્ષ, તોય મેલ્યો નહિ અમરષ ॥
ગયા સુધામે તેહનો તાત, ત્યારે ન તેડિ નોતરે નાત ॥૯॥
પછી આવ્યા છે પ્રભુજી પાસ, શેઠ વનો પુંજો હરિદાસ ॥
આવી કરી હરિને વિનતિ, પ્રભુ પધારિયે પ્રાણપતિ ॥૧૦॥
સર્વે સંગ લઈ મુનિ સાથ, સખા સહિત પધારિયે નાથ ॥
પછી સંત સંગે લઈ શ્યામ, હરિ આવ્યા સુંદરિયાણે ગામ ॥૧૧॥
સર્વે અયોધ્યાવાસી છે સંગે, પ્રભુ પધાર્યા અતિ ઉમંગે ॥
ગાતેવાતે તેડી લાવ્યા ધેર્ય, કરી સેવા સારી બહુ પેર્ય ॥૧૨॥
સુંદર ભોજન વ્યંજન કરી, અતિ હેતે જમાડિયા હરિ ॥
પછી મોતૈયા મોદક લઈ, નાથે જન જમાડિયા જઈ ॥૧૩॥
બહુ બહુ કરી મનુવાર, ફર્યા પંગત્યમાં પંચવાર ॥
એમ નિત્યે જમાડે છે નાથ, જમે જન તે હરિને હાથ ॥૧૪॥
બહુ બહુ દિયે દરશન, અતિ અલબેલો છે પ્રસન્ન ॥
બહુ પ્રશ્ન ને ઉત્તર થાય, સંત રમે રાસ ગીત ગાય ॥૧૫॥
પછી આવી વસંત પંચમી, સુખદાયક સહુને ગમી ॥
લાવ્યા રંગ સોરંગ ગુલાલ, લઈ ત્રાંસળી ઉઠિયા લાલ ॥૧૬॥
નાખે રંગ રંગે સખા સાથ, અતિ આપે રંગાણા છે નાથ ॥
પછી લઈ ગુલાલની ઝોળી, ફેંકે ફાંટું રમે હરિ હોળી ॥૧૭॥
રંગે રમીને આવ્યા ઉતારે, આપ્યાં વસ્ત્ર જનને તે વારે ॥
આપે જમીને જન જમાડ્યા, અતિ દાસને હર્ષ પમાડ્યા ॥૧૮॥
એમ ઉત્સવ કરી દયાળ, આવ્યા મહારાજ તે ભેંશજાળ ॥
રહી રાત્ય પધાર્યા શ્યામ, આવ્યા નાગડકે લોયે ગામ ॥૧૯॥
ત્યાંથી બોટાદ આવ્યા બહુનામી, જમ્યા સંત પોતે વળી સ્વામી ॥
પછી આવ્યા ગઢડે ગોવિંદ, આપી સહુ જનને આનંદ ॥૨૦॥

ત્યાર પછી થોડે ઘણે દન, ચાલ્યા ગુર્જરદેશે જીવન ॥
કરી મજલે મજલે મુકામ, ચાલ્યા સુખમાં સુંદર શ્યામ ॥૨૧॥
આવ્યા અમદાવાદ દયાળ, સંગે જન સમૂહ મરાળ ॥
આવ્યા સત્સંગી સહુ સમૈયે, બનિ શોભા જાય નહિ કૈયે ॥૨૨॥
બહુ વિધનાં વાજાં ત્યાં વાજે, આવ્યાં લોક દરશન કાજે ॥
ચાર આશ્રમ ને વર્ણ ચાર, આવ્યાં દરશને નરનાર ॥૨૩॥
ગાતે વાતે પધાર્યા મહારાજ, કેક જનનાં કરવા કાજ ॥
આવી ઉતર્યા મંદિર માંઈ, નરનારાયણ રાજે ત્યાંઈ ॥૨૪॥
સતસંગી સાંખ્યયોગી સંત, ઉતર્યા ભક્ત ને ભગવંત ॥
કર્યા સુંદર સારાં ભોજન, જમ્યા જને ભાવે જીવન ॥૨૫॥
પછી પોઢ્યા જીવનપ્રાણ, જાગ્યા સુખે સવારે સુજાણ ॥
જાગ્યા પ્રભુજી પ્રભાત કાળે, કર્યો નિત્યવિધિ ત્યાં દયાળે ॥૨૬॥
પછી ચોતરે પાટ ઢળાવી, તેહ ઉપર બેઠા છે આવી ॥
જોયું અમૃત દૃષ્ટિએ આપ, હર્યા જન તણાં તન તાપ ॥૨૭॥
પછી જન પ્રભુ પૂજા કાજ, લાવિયા બહુ વિધ સમાજ ॥
તેણે પૂજિયા પ્રાણ આધાર, કંઠે આરોપ્યા સુંદર હાર ॥૨૮॥
ઘેરી સુગંધે ગુલાબ ફૂલ, તોરા ગજરા તેના અમૂલ્ય ॥
તે લઈ અર્પ્યા છે હરિને અંગે, પછી પાય લાગ્યા છે ઉમંગે ॥૨૯॥
એમ લિયે લાવો વળી જન, દિયે દન સારો દરશન ॥
વળી આવે છે પૂરના જન, કરવા કૃપાનિધિનાં દર્શન ॥૩૦॥
કેંક આવીને પૂછે છે પ્રશ્ન, તેના ઉત્તર આપે જીવન ॥
સુણી ઉત્તર મગન થાય, પામી આશ્ચર્ય ને ઘેર જાય ॥૩૧॥

એમ લીલા કરે અલબેલો, રંગ રસિયો છેલ છબિલો ॥
પહેરી વસ્ત્ર અનુપમ અંગી, શિરપાઘ વસંતિ સોરંગી ॥૩૨॥
એવાં દર્શન દિયે દયાળ, નિરખી મગન જન મરાળ ॥
એમ કરતાં સાત દન ગયા, આવ્યો હુતાશની દન તિયાં ॥૩૩॥
પછી મંગાવ્યા રંગ સોરંગ, કેશુ કસુંબી રંગ પતંગ ॥
લાવ્યા સખા આપ્યો હરિ હાથે, નાથે ઢોળ્યો સહુ સખા માથે ॥૩૪॥
નાખ્યો ઉપર્યે રંગ ગુલાલ, તેણે સખા સહુ થયા લાલ ॥
જેમ ફૂલ્યું કમળદળ વળી, તેમ શોભે છે સંત મંડળી ॥૩૫॥
ડોડો કમળ મધ્યે દયાળ, ફરતિ પાંખડી શોભે મરાળ ॥
એમ ખેલે સખા સંગે નાથ, નીરખી જન થાય છે સનાથ ॥૩૬॥
વાજે વાજિંત્ર ત્યાં અપાર, બોલે જય સહુ નરનાર્ય ॥
પછી નાવાને ચાલિયા નાથ, સર્વે સખા જન લઈ સાથ ॥૩૭॥
નાહી મહારાજ મોટેરે ગયા, દઈ દર્શન તર્ત આવિયા ॥
આવી બેઠા ઉંચે આસન, દિયે સહુ જનને દર્શન ॥૩૮॥
એમ કરતાં વીતી છે રાત્ય, સુખે પોઢી જાગ્યા પરભાત્ય ॥
કરી દાતણ નાહ્યા દયાળ, જમ્યા જન હેતે હરિ થાળ ॥૩૯॥
પછી જમાડિયા જન સોઈ, હતિ ઘેબરની તે રસોઈ ॥
ફર્યા પંગત્યમાં પંચ વાર, બહુ બહુ કરી મનુવાર ॥૪૦॥
એમ આનંદે ઉત્સવ કરી, પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ ॥
આવ્યા અસલાલીયે મહારાજ, સંગ હરિજન મુનિરાજ ॥૪૧॥
કર્યાં સુંદર સારાં ભોજન, જમ્યા નાથ જમાડિયા જન ॥
ધન્ય ધન્ય ભક્ત વેણીભાઈ, જેની પ્રીત અતિ પ્રભુમાંઈ ॥૪૨॥

તેના મનોરથ પૂરા કરી, પછી ત્યાં થકી ચાલિયા હરિ ॥
ગામ જેતલપુરમાં જન, ભક્ત આસજી આદિ પાવન ॥૪૩॥
તેને ઘેર પધાર્યા ગોવિંદ, સંગે સખા લઈ જનવૃંદ ॥
તિયાં ભક્તે કરાવ્યાં ભોજન, જમ્યા નાથ સાથે સખાજન ॥૪૪॥
પછી સાથે લઈ સર્વે સમાજ, આવ્યા મેમદાવાદ મહારાજ ॥
રહી રાત્ય આવ્યા વરતાલ, કરવા લીલા અલૌકિક લાલ ॥૪૫॥
હતો ઉત્સવ આડો પક્ષ એક, રાખ્યા સંત કરી દયા નેક ॥
નિત્યે દિયે દરશન દાન, બહુ ભાવે કરી ભગવાન ॥૪૬॥
થાય પ્રશ્ન ને ઉત્તર અતિ, સુખ આપે સુખમય મૂરતિ ॥
કહે જેને મળ્યા ભગવન, તેને કોઈ ન વ્યાપે વિઘન ॥૪૭॥
જેમ વેજું વસુધાનું કરે, તેની ચોટ પાછી નવ ફરે ॥
તેમ પ્રભુને મળતાં જન, રહેવું સદાય નિઃશંક મન ॥૪૮॥
એવી વાતો કરે બહુ બહુ, સુણી મગન થાય જન સહુ ॥
પછી આવ્યો ઉત્સવનો દન, આવ્યા દરશને બહુ જન ॥૪૯॥
રામનવમી ને એકાદશી, કર્યા ઉત્સવ હેતે હુલસી ॥
કર્યા વિપ્રે વેદના ઉચ્ચાર, હોમ્યા કુંડે હવિષ્યાન્ન સાર ॥૫૦॥
વેદ વિધિએ ઉત્સવ કરી, આપ્યાં દાન પછી હર્ષ ભરી ॥
ઘોડી પલાણ ચર્મ ને અસિ, આપી પાડી સહિત મહિષી ॥૫૧॥
ધેનું સવત્સી ઓઢાડી ઝૂલ્ય, આપ્યાં વસ્ત્ર કસુંબી અમૂલ્ય ॥
સોનાદોરો ને પોશ રૂપૈયા, લઈ દ્વિજ રાજી બહુ થયા ॥૫૨॥
એમ ઉત્સવ આનંદે કરી, પછી ત્યાં થકી પધાર્યા હરિ ॥
આવ્યા પાંચાળ દેશમાં નાથ, સર્વે લઈ નિજજન સાથ ॥૫૩॥

આવી'તી બ્રહ્માનંદને ભાગ, તેહ ઉપાધિ કરાવી ત્યાગ ॥
નિરબંધનું બંધન કાપી, નિજ સમીપની સેવા આપી ॥૫૪॥
કર્યા સુખી તે સુખને રાશિ, ચૈત્ર સુદી સુંદર એકાદશી ॥
તેદિ ઉત્સવ કર્યો અવિનાશી, કરી લીલા તે કહી પ્રકાશી ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી હરિચરિત્રે
જેતલપુર થઈને વરતાલ પધાર્યા ત્યાં રામનવમીનો ઉત્સવ કર્યો
એ નામે અઠ્ઠાણુંમું પ્રકરણમ્ ॥૯૮॥

પૂર્વછાયો : ત્યાર પછી જે જે થયું, કહું સાંભળો સહુ દઈ મન ॥
અસુરાણ જોરાણ જક્તમાં, મળી પીડિયા હરિજન ॥૧॥
પાપી મળી પરિયાણિયા, હરિજન હણવા હેત ॥
તેની સહાય કરી હરિ, ખરી રીતશું રણખેત ॥૨॥
દુષ્ટ રણમાં દળિયા, અસુરપતિ અતિ જેહ ॥
બાર આગળ બસે પૂરા, તર્ત ભાગ્યા તેહ ॥૩॥
ભૂમિનો ભાર ઉતારિયો, શ્રાવણ સુદિ દશમી દને ॥
તેદિ અસુર મારિયા, હરિ ઈચ્છાએથી હરિજને ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી આવ્યો અષ્ટમીનો દન, તેડ્યા ઉત્સવ પર મુનિજન ॥
આવ્યા સત્સંગી સર્વે મળી, અષ્ટમીનો સમૈયો સાંભળી ॥૫॥
આવી લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, નિરખી નાથને તૃપ્ત ન થાય ॥
વાલે બોલાવ્યા મીઠે વયણે, વળી જોયું અમૃત નયણે ॥૬॥
તેણે કરી હર્યા જન તાપ, કર્યા સુખી અલબેલે આપ ॥
પછી અષ્ટમી ઉત્સવ કીધો, સહુ જનને આનંદ દીધો ॥૭॥

પછી પધારિયા વરતાલ, કરવા લીલા અલૌકિક લાલ ॥
સુણી આવ્યા સતસંગી સહુ, તેહ વિના બીજાં લોક બહુ ॥૮॥
આવી લાગે પ્રભુજીને પાય, કરી દર્શન પ્રસન્ન થાય ॥
નિત્ય નવી કરે વાલો વાત, સુણી સહુ થાય રળિયાત ॥૯॥
વળી લક્ષ્મીનારાયણ જેહ, વાસુદેવ ને શ્રીકૃષ્ણ તેહ ॥
તેની મૂરતિને નિત્ય નિત્ય, દીયે પ્રદક્ષિણા કરી પ્રીત્ય ॥૧૦॥
દિયે પ્રકમા તે દોયશત, પછી કરે પાંચ દંડવત ॥
એમ કરતાં વીત્યા માસ દોય, આવ્યો દીપ ઉત્સવ દિન સોય ॥૧૧॥
પૂરી દીપમાળા શોભે ઘણું, જાણું મંદિર બણ્યું મણિતણું ॥
જોઈ જન થયાં છે ચકિત, લાગે પાય કરી બહુ પ્રીત ॥૧૨॥
કરે દર્શન નર ને નાર્ય, મુખે બોલે જય જયકાર ॥
વીત્યો ઉત્સવ વળતે દને, પૂર્યા અન્નકોટ બહુ અન્ને ॥૧૩॥
જમ્યા નાથ જમાડિયા જન, પોતે પીરસ્યું થઈ પ્રસન્ન ॥
એમ આપે છે સુખ અપાર, નિત્ય પ્રત્યે તે પ્રાણ આધાર ॥૧૪॥
એમ કરતાં પ્રબોધની આવી, એકાદશી જનમન ભાવી ॥
તેદિ ઉત્સવ કર્યો અનૂપ, સર્વે સંતને જે સુખરૂપ ॥૧૫॥
પછી વિત્યા થોડા ઘણા દન, કર્યું વડોદરે જાવા મન ॥
વડોદરે પધરાવ્યા કાજે, લખ્યા કાગળ તે બહુ રાજે ॥૧૬॥
કહે એકવાર આવો આંહિ, વાલા વડોદરા શહેરમાંહિ ॥
મને દર્શન દિયો દયાળ, દીનબંધુ દીનપ્રતિપાળ ॥૧૭॥
એકવાર કરું દરશન, નથી બીજી ઈચ્છા મારે મન ॥
આવો આંહિ લગી તમે નાથ, નહિ તો આવીશ હું જોડી હાથ ॥૧૮॥
ત્યારે મહારાજે મૂકિયું કહાવી, દેશું દર્શન તમને આવી ॥
પછી પધાર્યા સુંદર શ્યામ, આવી ઉતર્યા સાંકર્દે ગામ ॥૧૯॥

કરી રસોઈ જમાડ્યા નાથ, જમ્યા સખા હતા જેહ સાથ ॥
જમી પોઢ્યા શ્યામ સનેહ, વૂઠો માવઠે આવી ત્યાં મેહ ॥૨૦॥
થયું સવાર સધાવ્યા શ્યામ, આવ્યા છબીલોજી છાણી ગામ ॥
મૂક્યું શિયાજીએ ત્યાં સામૈયું, બની શોભા જાય નહિ કહિયું ॥૨૧॥
આવ્યા પાયગા પાળા અપાર, સામા શણગાર્યા ગજ ચાર ॥
તે ઉપર અંબાડી જરીની, સહી શોભા કહું હું હસ્તિની ॥૨૨॥
ચિત્ર વિચિત્ર ભાત્યને રંગે, શોભે હસ્તિ વસન સોરંગે, ॥
વળી ઊંટ શણગારી સારાં, ધર્યાં તે પર મોટાં નગારાં ॥૨૩॥
બીજા ઘાલ્યા છે ઘોડે આનક, બની જોયા સરખી બાનક ॥
પડે નગારે ધ્રોશ ધીમેરી, શોભે નેજા નિશાણ નફેરી ॥૨૪॥
વાજે પડઘમ ભેળી વાંસળી, ભેર ભૂંગળ ને ત્રૂઈ વળી ॥
બોલે શરણાઈ સ્વરે સારી, વાજે વાજાં તે મંગળકારી ॥૨૫॥
રથ વેલ્ય ગાડી ઘણી મેના, આવ્યા સામૈયે સમૂહ તેના ॥
બની શોભા સામૈયાની બહુ, સુણી લોક આવ્યા સામા સહુ ॥૨૬॥
આવિ લાગ્યા પ્રભુજીને પાય, નિરખી નાથ હરખ ન માય ॥
કહે સહુ જોડી એમ હાથ, આવો બેસો અંબાડીએ નાથ ॥૨૭॥
દયા કરી દિયો દરશન, કરો પ્રભુજી શહેર પાવન ॥
પછી કૃપા કરીને કૃપાળુ, બેઠા દંતી ઉપર દયાળુ ॥૨૮॥
નારુપંત નાના બેઠા સાથે, કરે ચમર નાથને માથે ॥
બની શોભા જાય નહિ કહી, જૈ જૈ શબ્દ રહ્યો તિયાં થઈ ॥૨૯॥
કર્યાં દરશન સહુ દાસે, નિરખી પૂરી કરી મન આશે ॥
બેઠા બીજે ગજે સંત ચાર, સંગે અયોધ્યાવાસી ઉદાર ॥૩૦॥
પછી ધીરે ધીરેશું ચાલતા, આવ્યા નાથ દર્શન આલતા ॥
ઝાંઝ મૃદંગ લઈ મંડળી, ગાય ગવૈયા વધાઈ વળી ॥૩૧॥

આવ્યા શહેરમાં શ્રીમહારાજ, બહુ જીવનાં કરવા કાજ ॥
જુવે અમૃત નજરે નાથ, વળી જોડે છે સહુને હાથ ॥૩૨॥
નરનારી જે શહેરનાં જન, નિરખી નાથને થયાં પાવન ॥
એક પૃથ્વી ને ત્રણ માળે, ચડી લોક નાથને નિહાળે ॥૩૩॥
નરનારી કરી દરશન, કરે કર જોડીને સ્તવન ॥
નીલી પીલી પહેરી લાલ સાડી, શોભે ફુલી જેમ ફુલવાડી ॥૩૪॥
એમ બની બજાર ને શેરી, સહુની નજર નાથ પર ઠેરી ॥
જેમ ચિત્રમાં લખ્યા ચિતારે, નિરખી મનુષ્ય મટકું ન મારે ॥૩૫॥
જોઈ મોહનને મન મોહ્યું, નોતું જોવું તેણે પણ જોયું ॥
એમ સહુનાં લીધાં ચિત્ત ચોરી, કરે કેમ જેને હાથ દોરી ॥૩૬॥
પછી આવ્યા પુરપતિ પાસ, નિખ્યાં શિયાજીએ અવિનાશ ॥
પછી પધરાવ્યા હવેલીમાંય, કરી દંડવત લાગ્યો પાય ॥૩૭॥
ત્યારે હરિ મળ્યા ગ્રહી હાથે, કરી મોટી મહેર એને માથે ॥
પછી પ્રીતે પાટ ઢાળ્યો રાજે, શ્રીમહારાજને બેસવા કાજે ॥૩૮॥
તે ઉપર બેઠા હરિ આપે, બળ્યા પાપિયા પોતાને પાપે ॥
કરી પ્રીત્યેશું પૂજયા રાજને, પૂજી પ્રભુ પામ્યો મોદ મને ॥૩૯॥
પછી ઉભો આગે જોડી હાથ, કહે ધન્ય ધન્ય મારા નાથ ॥
આજ થયાં મને દરશન, કોઈક પૂર્વ જનમને પુન્ય ॥૪૦॥
એમ કહી લાગ્યો પાય વળી, થયા રાજી તે નાથ સાંભળી ॥
પછી પધાર્યા શહેરમાં શ્યામ, કર્યાં અનેક જીવનાં કામ ॥૪૧॥
ફરી દર્શન સહુને દીધાં, બહુ જન કૃતારથ કીધાં ॥
પછી પધાર્યા નાથ ઉતારે, ચાલ્યો મહિપતિ મોર્ય ત્યારે ॥૪૨॥
કાજુ તંબુ કનાત્ય રાવટી, કરી ઉભી સોયેક સામટી ॥
તિયાં ઉતર્યા દીનદયાળ, રાયે જમવા કરાવ્યો થાળ ॥૪૩॥

પછી નિજ સંબંધીને હાથે, કર્યાં સુંદર ભોજન નોથે ॥
પછી બેઠા સિંહાસને શ્યામ, આવ્યું દર્શને સઘળું ગામ ॥૪૪॥
સોનાં રૂપાતણાં ફુલ લઈ, આવી વધાવે વાલાને કઈ ॥
બહુ લાવે છે ફુલના હાર, લિયે પ્રીતેશું પ્રાણઆધાર ॥૪૫॥
મીઠા મેવા ને સુંદર ફળ, લાવે દૂધ પેંડા કંઈ દળ ॥
ઠાલે હાથે નાથ પાસે નાવે, નાળી કેળી ઈક્ષુ આદિ લાવે ॥૪૬॥
મોટા મોટા જે શહેરમાં હતા, તે પણ આવ્યા છે હાથ જોડતા ॥
અતિ સામર્થી જોઈ અપાર, જોડી હાથ નમે નરનાર્ય ॥૪૭॥
એમ નમાવી સહુને શીશ, ઉઠ્યા જીત કરી જગદીશ ॥
આવી ઉતારે પોઢિયા નાથ, બહુ જીવને કરી સનાથ ॥૪૮॥
સર્વે સંત છે પોતાને સાથે, જમ્યા કરી રસોઈ તે હાથે ॥
વૂઠો અતિ તિયાં વરસાત, એમ કરતાં થયું પરભાત ॥૪૯॥
પછી જાગીઆ જીવનપ્રાણ, કરવા બહુ જીવનાં કલ્યાણ ॥
દીધાં દર્શન સહુને શ્યામે, નિર્ખ્યા નયણાં ભરી સહુ ગામે ॥૫૦॥
થાય ઉતર ને પ્રશ્ન બહુ, જાણે જીત્ય સ્વામીજીની સહુ ॥
એમ સર્વેને પાછેરા પાડી, વાત પોતાની સત્ય દેખાડી ॥૫૧॥
મત પંથતણું માન હર્યું, સત્ય વચન શ્રીસ્વામીનું કર્યું ॥
જે કહ્યુંતું સ્વામી રામાનંદે, રહી ધોરાજીમાંહી આનંદે ॥૫૨॥
ભેખ ખપશે સહુ ખડતાળે, કર્યું વચન સત્ય દયાળે ॥
એમ વીતી ગયા દિન ત્રણ, પછી પધાર્યા અશરણ શરણ ॥૫૩॥
જેવી રીત્યનું સામૈયું લાવ્યા, તેથી વિશેકે વળાવા આવ્યા ॥
વળી પધરાવ્યા રાયે ધૈર્ય, કરી પ્રીત્યે પૂજા બહુપેર્ય ॥૫૪॥

સારો પોશાક શિરપેચ જેહ, આપ્યો નરેશે નાથને તેહ ॥
વળી કહે છે વારમવાર, વહેલા આવજ્યો પ્રાણઆધાર ॥૫૫॥
જ્યારે તેડાવું વિનતિ કરી, ત્યારે વહેલા પધારજ્યો હરિ ॥
પછી નાથ કહે તેડશો તમે, જાણો જરૂર આવશું અમે ॥૫૬॥
એમ કહીને ઉઠ્યા દયાળ, ત્યારે ભાવેશું ભેટ્યો ભૂપાળ ॥
પછી શીખ માગી ચાલ્યા શ્યામ, બેઠા અંબાડિયે સુખધામ ॥૫૭॥
દેતાં સહુને દર્શન દાન, આવ્યા શહેર બહારા ભગવાન ॥
ગજ બાજ વાજિંત્ર અપાર, આવ્યાં વળાવવા નરનાર્ય ॥૫૮॥
તેહ સર્વેને શીખજ દીધી, એવી લીલા વડોદરે કીધી ॥
પછી ઘોડે થયા અસવાર, આવ્યા સાંકર્દા ગામ મોઝાર ॥૫૯॥
ત્યાંથી વાલો આવ્યા વરતાલ, કરી લીલા અલૌકિક લાલ ॥
દોઢ માસ લગી તિયાં રહ્યા, નિજ સંબંધિ ગઢડે ગયા ॥૬૦॥
પછી શિક્ષાપત્રી લખી સારી, આપી સતસંગીને સુખકારી ॥
ત્યાંથી પધાર્યા સુંદર શ્યામ, ગુણસાગર ગઢડે ગામ ॥૬૧॥
કર્યો ઉત્સવ એમ જીવને, કારતિક વદિ ત્રીજને દને ॥
તેદિ કરી વડોદરે લીલા, હતા સંત સતસંગી ભેળા ॥૬૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્રે ગઢડા જન્માષ્ટમી ઉત્સવ કરીને વડોદરે પધાર્યા ને ઘણું ઐશ્વર્ય જણાવ્યું ને ત્યાંથી વરતાલ પધાર્યા ને ત્યાં શિક્ષાપત્રી લખી એ નામે નવાણુંમું પ્રકરણ ॥૯૯॥

પૂર્વછાયો : સર્વે જન મળી સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
પ્રભુ પધાર્યા ગઢડે, એમ લીલા કરી ગુજરાત ॥૧॥
ઘનશ્યામ ગઢડે આવિયા, સર્વે સંતને લઈ સાથ ॥
જન મળી લળી પાય લાગી, સહુ થયા સનાથ ॥૨॥
નીર્ખિ હરખિ હાથ જોડી, જ્યારે બેઠા જન મળી ॥
ત્યારે સનેહે શ્યામળે વાલે, વાલપ્યે બોલાવ્યા વળી ॥૩॥
છો સહુ જન સુખિયા, એમ હેતેશું કહ્યું હરિ ॥
ત્યારે જન કહે સુખિયા છીએ, પ્રભુ તમારે દર્શને કરી ॥૪॥
ચોપાઈ : એમ કહેતાં સાંભળતાં વાત રે, વીતે આનંદમાં દિન રાત રે ॥
નિત્ય નવી નવી વાતો કરે રે, સુણી જન અંતરમાં ધરે રે ॥૫॥
એમ વીતિ ગયા ત્રણ માસ રે, ત્યારે એમ બોલ્યા અવિનાશ રે ॥
હવે સહુ જાયે વરતાલ રે, વાટ જોતા હશે તે મરાલ રે ॥૬॥
એમ કહી કરી સાબધાઈ રે, ચાલ્યાં સંગે બહુ બાઈ ભાઈ રે ॥
આવ્યા કારિયાણિયે જીવન રે, નિરખી જન થયા છે મગન રે ॥૭॥
પછી હાથ જોડી બેઠાં પાસ રે, ત્યારે બોલિયા છે અવિનાશ રે ॥
કહ્યું સાબદા થાઓ સરવ રે, જાયે વરતાલ કરવા ઉત્સવ રે ॥૮॥
બોલ્યા વસતો રાઘવ ત્યાંઈ રે, પ્રભુ કરોને ઉત્સવ આંઈ રે ॥
એમ કહી રાખ્યા મહારાજ રે, હુતાશનીના ઉત્સવ કાજ રે ॥૯॥
લાવ્યા ગુલાલ ને રંગ ઘણા રે, રમ્યા નાથ રાખી નહિ મણા રે ॥
જોઈ રંગના ભરિયા નાથ રે, સહુ જન થયા છે સનાથ રે ॥૧૦॥
એમ કરી ઉત્સવ કારિયાણિ રે, પછી ચાલિયા સારંગપાણિ રે ॥
આવ્યા વાલમ વરતાલ માંઈ રે, દન પહોર નોતો ચડ્યો ત્યાંઈ રે ॥૧૧॥
આવ્યા સંત વાલાને સાંભળી રે, કરવા દર્શન આવિયા મળી રે ॥
આવ્યા સંઘ લઈ સતસંગી રે, બાળ જોબન વૃદ્ધ ઉમંગી રે ॥૧૨॥

લાવ્યા બહુ પેરે પૂજા વિધિ રે, તેણે પ્રભુજીની પૂજા કીધિ રે ॥
નાથ નિરખી સુખી થયા સહુ રે, હરિએ હેત દેખાડ્યું છે બહુ રે ॥૧૩॥
પછી નાથ કહે આણિવાર રે, કરીયે મંડપનો પરથાર રે ॥
ત્યારે સર્વે કહે સારું બહુ રે, અમે રાજી છીએ સંત સહુ રે ॥૧૪॥
પછી લાવે ઈંટો સહુ સાથ રે, ચાલે પોતે પણ ભેળા નાથ રે ॥
થાય ઓટો એમ અહોનિશ રે, દિયે દર્શન હરિ હંમેશ રે ॥૧૫॥
મળે સાંજે સહુને દયાળુ રે, દેખી અંગ કામે કચરાળું રે ॥
એમ પૂરો કર્યો પરથાર રે, પૂરી પૂરણી કર્યો ભંડાર રે ॥૧૬॥
થયો રામનવમીનો સમૈયો રે, કર્યો ઉત્સવ ન જાય કહિયો રે ॥
પછી પ્રભુજી ગઢડે આવી રે, સર્વે સંત લીધા છે બોલાવી રે ॥૧૭॥
કર્યો અષ્ટમીનો ઉત્સવ ભારી રે, સહુને સુખ દીધાં સુખકારી રે ॥
કરી દશરા પધાર્યા નાથ રે, લઈ સંત સતસંગી સાથ રે ॥૧૮॥
ગયા કરમડ ગામે કેશવ રે, કરવા અન્નકોટનો ઉત્સવ રે ॥
કર્યો ઉત્સવ જમાડ્યા સંત રે, ફેર્યા લાડુ બેસારી પંગત્ય રે ॥૧૯॥
ત્યાંથી અમદાવાદ પધાર્યા રે, જનને મન મોદ વધાર્યા રે ॥
આનંદ સ્વામીએ કરાવ્યો સાજ રે, પ્રીત્યે પ્રભુને પૂજવા કાજ રે ॥૨૦॥
સારો સુરવાળ જામો જરીરે, શિર બંધાવી પાઘ સોનેરી રે ॥
કંઠે માળા પહેરાવી શોભતી રે, કરી ધૂપ દીપ ને આરતી રે ॥૨૧॥
લાગી પાય પછેડિયું લાવી રે, નાથ હાથે સંતને અલાવી રે ॥
એમ કરી ઉત્સવ આનંદ રે, ચાલ્યા પ્રભુ પોતે સખાવૃંદ રે ॥૨૨॥
આવ્યા અસલાલી ભગવંત રે, આપે જમી જમાડિયા સંત રે ॥
ત્યાંથી આવ્યા જેતલપુર નાથ રે, રહી રાત્ય જમ્યા સહુ સાથ રે ॥૨૩॥
કરી ગામડી માંહી ભોજન રે, આવ્યા મેમદાવાદે જીવન રે ॥
રહી રાત્ય વાત કરી વાલે રે, ત્યાંથી આવ્યા પછી વરતાલે રે ॥૨૪॥

કીધો પ્રબોધનીનો સમૈયો રે, થયો ઉત્સવ ન જાય કહિયો કે ॥
પોતે રહ્યા તિયાં દોય માસ રે, ઝોળી મગાવી સાધુને પાસ રે ॥૨૫॥
પછી ત્યાંથકી ગઢડે આવી રે, કર્યા સંતને રાજી જમાવી રે ॥
તેને મૂક્યા જૂનાગઢમાંઈ રે, પણ પોતે તો રહ્યા છે ત્યાંઈ રે ॥૨૬॥
રહી થોડા ઘણા તિયાં દન રે, કર્યું વરતાલે જાવાનું મન રે ॥
કારિયાણી ચોકડી ધોલેરે રે, રહ્યા પિપલિયે એહ ફેરે રે ॥૨૭॥
જમી કમિયાળે વ્રસડે રહ્યા રે, ત્યાંથી નાથ વરતાલે આવિયા રે ॥
રામનવમીનો ઉત્સવ કરી રે, પાછા આવિયા ગઢડે ફરી રે ॥૨૮॥
પછી જ્યેષ્ઠ અષ્ટમીયે નાથે રે, નાખ્યો ગઢડે મંદિર પાયો હાથે રે ॥
સુંદર મંદિર મોટું આદર્યું રે, ખોળી ખાંત્ય ને મુહૂર્ત કર્યું રે ॥૨૯॥
રાખ્યા ચાર માસ સાધુ સંગે રે, પછી અમદાવાદ ગયા ઉમંગે રે ॥
કારિયાણી સારંગપુર રહ્યા રે, ત્યાંથી વાગડ કંથારીએ ગયા રે ॥૩૦॥
રહ્યા રાત્ય શિયાણીએ શ્યામ રે, ત્યાંથી તાવી દેવળિયે ગામ રે ॥
ત્યાંથી નળ ઉતરીને નાથ રે, રહ્યા રાત્ય ઘોડે સંત સાથ રે ॥૩૧॥
જમી દદુકે રહ્યા કુવારે રે, રહ્યા રાત્ય મનિપર ત્યારે રે ॥
ત્યાંથી અમદાવાદે આવિયા રે, થોડું રહી અસલાલી ગયા રે ॥૩૨॥
વાળ્યા શંકરે ચરચા કાજ રે, કરી ચરચા જીત્યા મહારાજ રે ॥
પછી આવ્યા જેતલપુર ગામ રે, ત્યાંથી વરતાલે પધાર્યા શ્યામ રે ॥૩૩॥
તિયાં રહ્યા કાંઈક ઘનશ્યામ રે, પછી આવિયા ગઢડે ગામ રે ॥
આવી કરવા માંડ્યું મંદિર રે, અતિ ઉતાવળું નહિ ધીર રે ॥૩૪॥
દિયે અખંડ તે દરશન રે, જન ઉપર છે પરસન રે ॥
કર્યો ફુલદોલ તિયાં વાલે રે, પછી પધારિયા વરતાલે રે ॥૩૫॥
કારિયાણી માંહિ રાત્ય રહ્યા રે, ત્યાંથી નાવડે ધોલેરે ગયા રે ॥
પીપળીથી વરસડે ગામ રે, ત્યાંથી આવ્યા વરતાલ ધામ રે ॥૩૬॥

કરી રામનવમી રૂડી તિયાં રે, આવ્યા જન દરશન થિયાં રે ॥
કરી બહુ જીવનાં ત્યાં કાજ રે, પાછા ગઢડે આવ્યા મહારાજ રે ॥૩૭॥
માંડ્યું મંદિરનું કામ લેવા રે, અતિ ઉતાવળું કરી દેવા રે ॥
અષ્ટમીની લીલા કરી લાલ રે, વળી પોતે ચાલ્યા વરતાલ રે ॥૩૮॥
સારંગપુર સુંદરિયાણે શ્યામ રે, આવ્યા ધંધુકે ખસતે ગામ રે ॥
જમી કમિયાળે બોરુ રહ્યા રે, ત્યાંથી સીંજીવાડે ગામ ગયા રે ॥૩૯॥
ત્યાંથી આવ્યા વરતાલે જીવન રે, નિજજનને દેવા દરશન રે ॥
તિયાં આવ્યા સતસંગી સંત રે, ભાવે નિરખિયા ભગવંત રે ॥૪૦॥
આપે સાધુને રસોયું સારી રે, હરિ પિરસે હેત વધારી રે ॥
ગોળ લાડુ જલેબી મોતૈયા રે, આપે નાથ હાથે કરી દયા રે ॥૪૧॥
લિયો લાડુ સંતો કરી પ્યાર રે, એમ કહી કરે મનુવાર્ય રે ॥
રહ્યા થોડા ઘણા તિયાં દન રે, પછી ચાલ્યા ગઢડે જીવન રે ॥૪૨॥
પીપલાવ્ય વટામણ રહ્યા રે, ત્યાંથી કમિયાળે વાલો આવિયા રે ॥
રહી પ્રબડીયે રાત્ય શ્યામ રે, આવ્યા ત્યાંથી કારિયાણી ગામ રે ॥૪૩॥
પછી ગઢડે આવીને રહ્યા રે, તિયાં થોડા ઘણા દન થયા રે ॥
ત્યાંતો તેડાવ્યા સાહેબ મોટે રે, બેસી ગાડી ગયા રાજકોટે રે ॥૪૪॥
તિયાં સાહેબે કર્યું સન્માન રે, આવ્યો સામો ને આપ્યું આસન રે ॥
પછી પ્રીત્યે બેઠો પ્રભુ પાસે રે, હેતે પૂછવા લાગ્યો હુલાસે રે ॥૪૫॥
પૂછયા પ્રીત્યેશું પ્રશ્ન તે ઘણા રે, આપ્યા ઉત્તર નાથે તે તણા રે ॥
સુણી સાહેબ તેહ શ્રવણે રે, પછી બોલ્યો છે દીનતા વેણે રે ॥૪૬॥
જેવા મોટા સાંભળ્યાતા અમેરે, તેવા સ્વામિનારાયણ છો તમે રે ॥
કરજયો ગુના મારા બકશિશ રે, એમ કહીને નામિયું શીશ રે ॥૪૭॥
ત્યારે એમ બોલ્યા મહારાજ રે, અતિ સારું તમારું છે રાજ રે ॥
સર્વે લોક તે પામ્યા છે સુખ રે, નથી ભય વિગ્રહ કાંઈ દુઃખ રે ॥૪૮॥

પણ એમ કહે છે લોક માંય રે, દુઃખ પામે છે બ્રાહ્મણ ગાય રે ॥
ત્યારે સાહેબ બોલ્યો સાંભળી રે, કરશું તપાસ સહુ અમે મળી રે ॥૪૯॥
પણ તમારાં તીરથમાંય રે, નથી દેતો હું મારવા ગાય રે ॥
એમ કહી ગુના બકશાવ્યા રે, પછી પ્રીત્યે પહેરામણી લાવ્યા રે ॥૫૦॥
કરી પહેરામણી પૂજ્યા હાથ રે, માગી શીખ ચાલ્યા પછી નાથ રે ॥
બેસી ગાડિયે ગઢડે પધારી રે, દીધાં દર્શન હેત વધારી રે ॥૫૧॥
સંત પોતાને વહાલા છે ઘણા રે, આપ્યાં સુખ રાખી નહીં મણા રે ॥
પછી દ્વિજ દન સારો જોઈ રે, આપી બાળક બેને જનોઈ રે ॥૫૨॥
પછી મંદિર પાસનો કૂપ રે, પાસે બેસી કરાવ્યો અનૂપ રે ॥
ત્યાંતો આવ્યો રામનવમીનો દન રે, આવ્યા ઉત્સવ પર બહુ જન રે ॥૫૩॥
તેને દયાળે દર્શન દીધાં રે, કહી વાતું ને સુખિયાં કીધાં રે ॥
કરી દર્શન જન ઘેર ગયા રે, પોતે જેમ હતા તેમ રહ્યા રે ॥૫૪॥
પણ પોતાને વહાલા છે સંત રે, તેને આપિયાં સુખ અત્યંત રે ॥
બીજાં કીધાં મોટાં બહુ કામ રે, નિજ સામર્થી દેખાડી શ્યામ રે ॥૫૫॥
જ્ઞાન ધ્યાનનાં નગારાં ગડે રે, એવી રીત્યે રહ્યા છે ગઢડે રે ॥
રહ્યા તિયાં એમ અવિનાશ રે, ત્યાંતો પૂછે છે પોતાના દાસ રે ॥૫૬॥
તેને પોતપોતાના જે ધર્મ રે, તેનો કહી સમજાવે છે મર્મ રે ॥
ત્યાંતો જુનાગઢનું મંદિર રે, થયું પૂરું પધાર્યા મહા ધીર રે ॥૫૭॥
ચાલ્યા પછી પોતે સુખધામ રે, આવી રહ્યા છે વાંકિયે ગામ રે ॥
ત્યાંથી સરતાન પુરે ગયા રે, પછી જુનાગઢમાં આવિયા રે ॥૫૮॥
આવ્યા મહેર કરી મહારાજ રે, મૂર્તિઓ પધરાવવા કાજ રે ॥
રણછોડજી ત્રિકમજી જેહ રે, રાધારમણ સિદ્ધેશ્વર તેહ રે ॥૫૯॥
તેની મૂરતિઓ પધરાવી રે, કર્યો ઉત્સવ મોટો ત્યાં આવી રે ॥
પછી સહુ સંતને મળ્યા શ્યામ રે, પાછા આવિયા ગઢડે ગામ રે ॥૬૦॥

પછી તિયાં રહ્યા અવિનાશ રે, દિયે સુખ લિયે સહુ દાસ રે ॥
ત્યાં તો મંદિર થયું તૈયાર રે, જોઈ મુહૂર્ત સુંદર સાર રે ॥૬૧॥
પધરાવ્યા પોતે ગોપીનાથ રે, કહ્યું આમાં રહેશું સુણો ગાથ રે ॥
કર્યો ઉત્સવ મોટો એ દન રે, વળતા તિયાંજ રહ્યા જીવન રે ॥૬૨॥
પછી તીવ્ર વૈરાગ્ય છે જેહ રે, તેને પામીને થયા નિસ્પ્રેહ રે ॥
જડભરત વર્તતા જેમ રે, પોતે પણ આદર્યું છે તેમ રે ॥૬૩॥
જમે ન જમે ક્યારેક અન્ન રે, ક્યારે ફળ ફૂલ પીએ પવન રે ॥
ક્યારે કંદ મૂળ પાન વારિ રે, મેલી દેહ મમત વિસારી રે ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી હરિચરિત્રે ગઢડે ઉતાવળું મંદિર કરવા માંડ્યું ને જન્માષ્ટમી ઉત્સવ કરીને જુનાગઢ મૂર્તિઓ પધરાવવા પધાર્યા ને ત્યાં પ્રતિષ્ઠા કરીને ગઢડે પધાર્યા ને ત્યાં ગોપીનાથજીની પ્રતિષ્ઠા કરી એ નામે સોમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૦॥

પૂર્વછાયો : એવા સ્વામી શ્રીહરિ, તેનાં ચરિત્ર અતિ અનૂપ ॥
પાછાં પ્રથમથી સંક્ષેપે, કહું સાંભળજયો સુખરૂપ ॥૧॥
પોતે પુરુષોત્તમ પ્રગટી, બહુ વાવરી સામર્થ્ય ॥
જોરે લેવા જીવ શરણે, એજ સારવો અર્થ ॥૨॥
પાપી પરદારાપથિ, મદ્યપાની માંસારી સોય ॥
તસ્કર પરપ્રાણ હર, તરે કરે આશ્રય કોય ॥૩॥
પોતા બળે મહા પંચ પાપી, કર્યા ભવજળ પાર્ય ॥
લોભી લંપટી કપટી કામી, કોણ પુરુષ ને કોણ નાર્ય ॥૪॥

ચોપાઇ : એવા અઘવંતા નરનાર્ય, આવે શરણે પામે ભવપાર ॥
પામે સમાધિ સુખ પ્રાપતિ, થાય લોક પરલોકમાં ગતિ ॥૫॥
સુરપુર ને દેખે કૈલાસ, વૈકુંઠ હરિ હરિના દાસ ॥
ગોલોક ને શ્વેતદ્વીપ સોય, ધામ અક્ષર જન તે જોય ॥૬॥
જે જે લોકમાં આચરણ જેહ, દેખે કહે જથારથ તેહ ॥
જે જે લોકના જે અધિપતિ, કરે પ્રકટ પ્રભુની વિનતિ ॥૭॥
અમે જન જોઈ બહુ ધામ, માને પોતાને પૂરણકામ ॥
વળી દેખે બ્રહ્માંડે બ્રહ્માંડ, દેખે પોતાનું પારકું પંડ ॥૮॥
મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર, દેખે પ્રાણ ઇન્દ્રિય પરિવાર ॥
ઘાટ શુભ અશુભ જે થાય, તેતો પર પોતાના જણાય ॥૯॥
એમ દેખે સમાધિયે જન, કરે પ્રકટ પ્રમાણ ભજન ॥
પરાપાર જે પૂરણ બ્રહ્મ, જેને નેતિ નેતિ કહે નિગમ ॥૧૦॥
તેજ સુખદાય સહજાનંદ, જગજીવન જે જગવંદ ॥
જે કોઈ સર્વે કારણના કારણ, તેણે કર્યું છે તન ધારણ ॥૧૧॥
સર્વે અવતારના અવતારી, તે જ સહજાનંદ સુખકારી ॥
જે કોઈ સર્વે ધામના ધામી, જાણો તે જ સહજાનંદ સ્વામી ॥૧૨॥
શશિ સૂર અજ અમરેશ, શેષ મહેશ દેવ ગણેશ ॥
પૃથ્વી પાથ પાવક પવન, દિગપાળ કાળ માયા ઘન ॥૧૩॥
એહ આદિ જે બીજાં અનેક, જેની ન લોપે આગન્યા એક ॥
તે જ મૂરતિ જાણીને જન, કરે સહજાનંદનું ભજન ॥૧૪॥
અતિ પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ ન લેશ, એવી વાતો થાય દેશો દેશ ॥
થાય પ્રકટ પૂજા બહુ પેર, પ્રકટ ગુણ ગાય ઘેર ઘેર ॥૧૫॥
થાય અર્ચા પૂજા ને આરતિ, કરે સ્તવન જન વિનતિ ॥
ધરે મોર મુગટ વનમાલ, છત્ર ચમર કરે મરાલ ॥૧૬॥

પૂજા પ્રકટ પ્રકટ ભજન, કરે નરનારી બહુ જન ॥
નિરસંશય થઈ નરનાર્ય, ભજે પ્રકટ પ્રમાણ આધાર ॥૧૭॥
તેનાં હરે દુઃખ દીનબંધુ, કૃપાળુ દયાળુ સુખસિંધુ ॥
કામ ક્રોધ લોભ મોહ આદિ, નડ્યા છે જે જીવને અનાદિ ॥૧૮॥
એવા શત્રુ અજીતને જિતી, કરાવે નિજચરણે પ્રીતિ ॥
એમ અનંત જીવ ઉદ્ધાર્યા, ભવસાગર પાર ઉતાર્યા ॥૧૯॥
દ્વિજ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર લઈ, નરનાર ઉધારિયાં કઈ ॥
પેખી પોતાની સામર્થી શ્યામ, આપ્યાં આશ્રિતને નિજધામ ॥૨૦॥
શ્વેતદ્વીપ વૈકુંઠ ગોલોક, પામ્યા અક્ષર ધામ અશોક ॥
છતે તને છે મગન જન, વળી કરે પ્રકટ ભજન ॥૨૧॥
માને મળ્યા શ્રીહરિ સાક્ષાત, ન કરે કોઈ વાયદે વાત ॥
બીજા મતપંથ મોળા પડ્યા, રહ્યા તે પણ સડ્યા બગડ્યા ॥૨૨॥
એમાં જીવ મુમુક્ષ જે હતા, આવ્યા પ્રકટ પ્રભુને ગોતતા ॥
ઉદય અસ્તમાંઈ એક વાત, પ્રભુ સહજાનંદજી સાક્ષાત ॥૨૩॥
બાળ જોબન ને વૃદ્ધ જેહ, તેને ન રહ્યો તેમાં સંદેહ ॥
એમ પ્રકટપણે નરનાર્ય, કરે ભજન સહુ અપાર ॥૨૪॥
દેવ ભૈરવ ભવાની પીર, વળી વૈતાળ વૈતાળી વીર ॥
મંત્ર જંત્ર ને મૂઠ કામણ, દૈત્ય ભૂત પ્રેત પિતૃગણ ॥૨૫॥
ટોણા નાટક ચેટક ચોટે, તેની બીક નહિ મિષ ખોટે ॥
એમ પ્રકટ પ્રભુને પામી, બીજી શંકા તે સરવે વામી ॥૨૬॥
નહિ અંતરે કોઈનો ભાર, પામી પ્રકટ ધર્મકુમાર ॥
વળી નિજનિજ ધર્મ પાળે, પ્રકટ મૂરતિ નાથ નિહાળે ॥૨૭॥

પ્રકટ પ્રભુનું કરે ભજન, તેણે જન રહે છે મગન ॥
કોઈ વાતની ન રહી શંકા, દીધા કાળ માયા પર ડંકા ॥૨૮॥
અતિ પ્રકટનું બળ લઈ, બીજી વાત તણી બીક ગઈ ॥
એમ પ્રકટપણાની વાત, જણાણી જગમાંહિ વિખ્યાત ॥૨૯॥
થાય પરચા અતિ અપાર, ન માને એવો કોણ ગમાર ॥
જ્યારે મૂકે સતસંગી દેહ, આવે નાથ તેડવાને તેહ ॥૩૦॥
મરે વિમુખ કરી હાય હાય, મૂઆ પછી જમપુર જાય ॥
એમ દેખી દો પ્રસિદ્ધ વિધિ, ભજે સહજાનંદ સુખનિધિ ॥૩૧॥
વાટે ઘાટે એ થાય ઉચ્ચાર, પ્રભુ પ્રકટ વિના અંધાર ॥
નથી વાત એ છાની છપાડે, છે છતરાઈ તે ચોડે ધાડે ॥૩૨॥
એવું કરીને પ્રકટપણું, કર્યું કલ્યાણ બહુ જીવતણું ॥
પછી નાથે વિચાર્યું અંતરે, જ્યારે હું નહિ હઉં આ ધરે ॥૩૩॥
ત્યારે મારા આશ્રિત નરનાર્ય, થાશે નિરાલંબ નિરધાર ॥
માટે એને કરું આલંબન, બીજાં થાશે જે આગળ્યે જન ॥૩૪॥
તેનાં કલ્યાણ કરવા સારું, કરી મંદિર મૂર્તિયો બેસારું ॥
વળી મારું ગુરુપણું જેહ, સ્થાપું ધર્મકુળ માંહિ તેહ ॥૩૫॥
એમ વિચારીને તતખેવ, પછી નરનારાયણ દેવ ॥
લક્ષ્મીનારાયણાદિક સારી, પોતાની મૂરતિયો બેસારી ॥૩૬॥
અવધ્યપ્રસાદ ને રઘુવીર, કર્યા આચાર્ય ગુણે ગંભીર ॥
મૂર્તિ દ્વારે ઐશ્વર્ય જણાવી, પૂર્યા પરચા સમાધિ કરાવી ॥૩૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પુરુષોત્તમનો મહિમા તથા પ્રકટપણું કહ્યું એ નામે એકસો ને એકમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૧॥

પૂર્વછાયો : અનંત લીલા અનંત ચરિત્ર, અનંત સામર્થ્ય સોય ॥
અનંત પ્રતાપ અનંત પરચા, કવિજન ન લખે કોય ॥૧॥
અપાર માહાત્મ્ય અપાર મહિમા, મોટપ્ય અપરમપાર ॥
અપાર ગંભીર અપાર ગરવા, કવિ કોણ કરે નિરધાર ॥૨॥
પંખી જેમ પાંખ બળે, ઉડે પાર લેવા આકાશ ॥
સરું તે નાવે શૂન્યનું, નિશ્ચે પામે તન નાશ ॥૩॥
એમ ચરિત્ર મહારાજનાં, છે જો અનંત અપાર ॥
કેતાં કેતાં કહેવાય નહિ, એમ નિશ્ચય છે નિરધાર ॥૪॥
નર જે ઉત્તર પંથનો, ઈચ્છે આ તને લેવા અંત ॥
પહોંચ્યાની પ્રતીત કરવી, એજ ભોળાઈ અત્યંત ॥૫॥
ઉડુગણ કણ ભૂમિતણાં, જળકણ જાણે જન ॥
વનપાત ગાતરોમાવાળી, ગણે અન્નકણ ખડધન ॥૬॥
એહ સર્વે અપારનો પાર, લિયે કવિ જન કોઈ ॥
હરિચરિત્રનો પાર હજારું, સરું ન લિયે સોઈ ॥૭॥
જેનું વર્ણન કરતાં વાણી થાકે, મનન કરતાં મન ॥
ચિતવન કરતાં ચિત્ત થાકે, એમ નિશ્ચે જાણજયો જન ॥૮॥
ચોપાઈ : ધરી હરિકૃષ્ણ અવતાર, કરે લીલા અનંત અપાર ॥
ઉઠે બેસે બોલે જુવે જમે, હાલે ચાલે હરિ હસે રમે ॥૯॥
સૂવે જાગે માગે કાંઈ જેહ, આવે જાય ઉભા રહે તેહ ॥
ચાલે ચટકે લટકે ચાલ, કરે કરનાં લટકાં લાલ ॥૧૦॥
કહે સાંભળે ને લિયે દિયે, કેમ લખાય જે પાય પિયે ॥
પૂજે પૂજાવે પીરસે હાથે, અતિ હેત કરે જન માથે ॥૧૧॥
પહેરે પહેરાવે વસ્ત્ર ઘરેણાં, સરવે ચરિત્ર છે સુખદેણાં ॥
ત્યાગે તગાવે વઢે વખાણે, માને મનાવે જણાવે જાણે ॥૧૨॥

કરે દાંતણ ને મુખ ધૂએ, વસ્ત્ર લાસે ઝીણે મુખ લુએ ॥
ચોળે તનમાં તેલ ફૂલેલ, નાય ઊને નીરે અલબેલ ॥૧૩॥
જે જે ક્રિયા છે કૃપાસિંધુની, લખવા જેવી જે દીનબંધુની ॥
ધિરા ઉતાવળા પાવ ધરે, ચાલે ચાલ્ય લાલ મન હરે ॥૧૪॥
ખીજે રીજે રાજી રહે રાખે, કાંઈક ભૂત ભવિષ્યનું ભાખે ॥
ડરે ડરાવે દેખાડે બીક, રાખે રખાવે ઠેરાવે ઠીક ॥૧૫॥
બુદ્ધિ પાર રે વિચાર કરે, ધરે ધ્યાન જ્ઞાન અનુસરે ॥
ગાયે ગવરાવે ત્રોડે તાન, સૂણે સુણાવે સમજાવે સાન ॥૧૬॥
જે જે લીલા કરે ભગવાન, તે તે લખવા જેવી નિદાન ॥
સદા સાંભળવી વળી કહેવી, સર્વે ધાર્યા વિચારવા જેવી ॥૧૭॥
ધોતિ પોતિ પિતાંબર શાલ, જામો જરી સોય સુરવાલ ॥
પાઘ કસુંબી સોનેરી કોરે, ધર્યું છોગલિયું ચિત્ત ચોરે ॥૧૮॥
વેઢ વીંટી કર કડાં કાજુ, શોભે પોંચિ અંગૂઠી ને બાજુ ॥
હીરા સાંકળી હૂલર હાર, શોભે અંગો અંગ શણગાર ॥૧૯॥
કાને કુંડળ કલંગી તોરો, માથે મુકુટ કંઠે સોના દોરો ॥
સોનાં સાંકળાં ઉતરી ઓપી, મોતિમાળા કંઠમાં આરોપી ॥૨૦॥
ચર્ચાં ચંદન કેસર સુગંધ, તોરા ગજરા ને બાજુબંધ ॥
હૈયે હાર અપાર ફૂલના, પહેર્યા મહારાજે મોંઘા મૂલના ॥૨૧॥
બેઠા ડોળે હિંડોળે દયાળ, કરે પૂજા આરતી મરાળ ॥
જે જે લીલા કરી અવિનાશ, તે તે લખવા જેવી છે દાસ ॥૨૨॥
કેસુ કેસર કસુંબી રંગ, પ્રીત્યે રીત્યે કઢાવ્યો પતંગ ॥
રંગ સોરંગ ગેરા ગુલાલ, ભરે ઝોળી રંગે ટોળી લાલ ॥૨૩॥
અલબેલ ખેલ અતિ કરે, માંહો માંહિ અંગે રંગ ભરે ॥
જોઈ જન તન ભાન ટળે, થાય સમાધિ અંતરે વળે ॥૨૪॥

વળી દેખાય દેશ પ્રદેશે, પ્રેમીજનનાં હેત હંમેશે ॥
એવી લીલા અનંત અપાર, કહો કેમ કહેતાં આવે પાર ॥૨૫॥
ગજ બાજ રથ વેલ્ય જેહ, મેના સુખપાલ પાલખી તેહ ॥
જે જે વાહને બેસે વહાલ્યમ, તે તે વિસારવા જેવા કેમ ॥૨૬॥
ખાટ પાટ પલંગ ખુરશી, જિયાં બેઠા શ્રીહરિ હૂલસી ॥
ખેલ લૌકિક અલૌકિક કરે, નાવે પાર લખ્યે તેનો સરે ॥૨૭॥
કોટિ બ્રહ્માંડ રહે જેને રોમ, કોટિ કવિ રવિ શિવ સોમ ॥
તેતો ધરી નરતન નાથ, રમે ગોવિંદ સખાને સાથ ॥૨૮॥
જેનાં દર્શન દુર્લભ સહુને, આપે દર્શન તે જન બહુને ॥
અધો ઊર્ધ્વ વિબુધ વિમાન, જુવે દેવાંગના ભગવાન ॥૨૯॥
શ્વેતદ્વીપ વૈકુંઠ ગોલોકે, આવી મુક્ત મંડળ વિલોકે ॥
નિરખી નિરન્ન જાય નિજધામ, પામી પરમ સુખ વિશ્રામ ॥૩૦॥
એમ અલબેલો સુખ દિયે, નર નિર્જર નિરન્ન લિયે ॥
લોકે પરલોકે આનંદ આલે, તે તો લખ્યા વિના કેમ ચાલે ॥૩૧॥
કરે લીલા અવનિ ઉપર, ધન્ય ધ્યાન કર્યા જેવી ધર ॥
ધન્ય રમ્યા ભમ્યા જિયાં રિયા, સ્પર્શી રજ મળે કહો કિયાં ॥૩૨॥
ધન્ય આંબા આંબલીની છાંય, બેઠા જ્યાં હરિ કરી સભાય ॥
ધન્ય ગિરિ ગહ્વર વાટી વન, જિયાં જિયાં ભમ્યા ભગવન ॥૩૩॥
ધન્ય નદી તાલ વાપી કૂપ, જિયાં નાહ્યા શ્યામ સુખરૂપ ॥
તીર્થક્ષેત્ર પવિત્ર જે ધામ, ધન્ય ફર્યા જ્યાં સુંદર શ્યામ ॥૩૪॥
ખંડ દેશ શહેર ગામ ઘોષ, ફરી હરિ કર્યા તે અદોષ ॥
મેડી મોલ અગાસી આવાસ, જિયાં કર્યો વાલ્યમજીએ વાસ ॥૩૫॥
બહુ બંગલા હવેલી હોજ, જિયાં રહ્યા હરિ કરી મોજ ॥
જ્યાં જ્યાં વાસ કર્યો મારે વાલે, તેતો લખ્યા વિના કેમ ચાલે ॥૩૬॥

મળ્યા યોગી ભોગી જે ભૂપાળ, કોઈ જટી મૂંડી કંઠમાળ ॥
પીર ફકીર જંગમ જેહ, ભટ પંડિત પુરાણી તેહ ॥૩૭॥
જ્યાં જ્યાં મળી કરી ચરચાય, જિતી વાદી લગાડિયા પાય ॥
શૈવી શક્તિ વૈષ્ણવી વેદાંતિ, તેને અંતરે થઈ અશાંતિ ॥૩૮॥
બહુ જીવ હતા જે બેહાલ, મળી નાથ ને કર્યા નિહાલ ॥
દઈ દરશ સ્પરશ આપ, ટાળ્યા પાપીનાં પાપ સંતાપ ॥૩૯॥
કંઈક યજ્ઞ જનોઈનાં કાજ, સદાવ્રત જમે મુનિરાજ ॥
વિવા વાજન ને ખર્ચ જાન, જિયાં ગયા થયા મજમાન ॥૪૦॥
કર્યા સારા ઉત્સવ સમૈયા, તેતો કેમ જાય લખ્યા કહિયા ॥
દેશ પ્રદેશે પરચા દીધા, બહુ જીવ સનમુખ કીધા ॥૪૧॥
સર્વે સંભારી લખી જો લૈયે, બ્રહ્મા શત સરીખા જો હૈયે ॥
નહિ રસના શેષના સમ, ગિરા શારદા સમ નહિ ગમ ॥૪૨॥
લખ્યે લંબોદર કર નથી, સુણે પૃથુસમ કાન ક્યાંથી ॥
નથી આયુષ્ય લોમશતણી, નથી બુદ્ધિ તે વિધિથી ઘણી ॥૪૩॥
નથી કવિ વાલ્મિક વ્યાસ, કરે સર્વે ગુણનો પ્રકાશ ॥
એવા એવા સમર્થ અપાર, બુદ્ધિસાગર બહુ વિચાર ॥૪૪॥
તેહ તણી પણ સુણી વાણી, સહુ રહ્યા છે અગમ જાણી ॥
કિયાં એહ ને આપણે જાણો, ખગ ભાનુ ખદ્યોત પ્રમાણો ॥૪૫॥
અલ્પ આયુષ્ય ને અલ્પ બુદ્ધિ, અલ્પ સામર્થ્ય ન લહિ સૂધિ ॥
કહ્યું કાલાવાલા કરી કાંઈ, હશે સમું વસમું તે માંઈ ॥૪૬॥
આગે કહેવા રહી અભીલાષ, હુવાં ક્ષીણ આ નેણ પ્રકાશ ॥
હતી હેયા માંહી ઘણી હામ, લખવા ચરિત્ર સુંદર શ્યામ ॥૪૭॥

પણ જિયાં લગી પ્રાણ રહેશે, જિભા સ્વામી સહજાનંદ કહેશે ॥
તેહ વિના કહે બીજું કેમ, પડી આંટી અંતરમાં એમ ॥૪૮॥
કાન નહિ સુણે બીજો ઉચ્ચાર, નેત્ર નહિ જુવે બીજો આકાર ॥
ત્વચા નહિ કરે ભેટ્ય બીજાની, નાસા નહી લિયે સુગંધ નાની ॥૪૯॥
મન નહિ કરે મનન અન્ય, બુદ્ધિ નહિ કરે નિશ્ચે હરિ વિન્ય ॥
ચિત્ત ન ચિતવે બીજી વાત, અહંકાર હું હરિનો સાક્ષાત ॥૫૦॥
શીશ નહિ નમે અન્ય પાય, હૃદે બીજું ધ્યાન નહિ ધરાય ॥
કર નહિ જુતે અન્યને આગે, બીજે પંથે નહિ ચલાય પાગે ॥૫૧॥
માટે જ્યાં લગી રહે તનશ્વાસ, તજું નહિ ત્યાં લગી એ અધ્યાસ ॥
હરિગુણ ગાતાં છૂટે તન, તેમાં મગન છે મારું મન ॥૫૨॥
ધન્ય શ્રવણ રિઝ્યા હરિજશે, ધન્ય ત્વચા પ્રભુપદ સ્પરશે ॥
ધન્ય નેણ જુવે હરિ મૂર્તિ, ધન્ય જિભા કહે હરિ કીર્તિ ॥૫૩॥
ધન્ય ધન્ય એ સર્વે સમાજ, જેણે કરી રીઝે મહારાજ ॥
એ છે વાત અલેખામાં અતિ, ન પડે પ્રાકૃત જીવને ગતિ ॥૫૪॥
મન વાણીને અગમ જેહ, પૂરણ પુરુષોત્તમ તેહ ॥
તેતો ધરી મનુષ્યનું તન, જન હેતે ફરે છે જીવન ॥૫૫॥
તેનાં લીલા ચરિત્રને ગાતાં, થાય નિર્મળ જળ જશ નાતાં ॥
માટે નામ ચરિત્ર સામર્થ, કહેશું નહિ ખોયે જનમ વ્યર્થ ॥૫૬॥
નિજધર્મે વર્તે જન જેહ, કહેશું સર્વે સંભારીને તેહ ॥
અતિ પવિત્ર ચરિત્ર ગાતાં, નથી મુજ થકી તે મુકાતાં ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદ્દેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પુરુષોત્તમનો મહિમાકથન નામે એકસો ને બીજું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૨॥

પૂર્વછાયો : અનેક લીલા અનેક ચરિત્ર, કરી કર્યો જનનો ઉદ્ધાર ॥
સુંદર નિર્ગુણ મૂરતિ, તેને વંદુ હું વારમવાર ॥૧॥
અનેક નામના નામી સ્વામી, સર્વના સુખધામ ॥
અનેક એકની મૂરતિ, અનેક એકનાં નામ ॥૨॥
તે પ્રભુ પ્રકટપણે ફરે, કરે જીવનાં કલ્યાણ ॥
મનોહર મૂર્તિ મહારાજની, તેને પ્રણમું જોડી હું પાણ ॥૩॥
પુરુષોત્તમ પૂરણ પોતે, અઢળક ઢળ્યા આ વાર ॥
તેનાં ચરિત્ર પવિત્ર અતિ, વળી કહું કરી વિસ્તાર ॥૪॥
એક સમે મુનિ સહુ મળી, આવિયા પ્રભુજી પાસ ॥
અતિ હેતે સ્તુતિ કરવા, હઈયે થયા છે હુલાસ ॥૫॥
ચોપાઈ : નમો કૃષ્ણ નમો નારાયણ, નમો જીવશ્રેય પરાયણ ॥
નમો બળવંત બહુનામી, નમો અકળ અંતરજામી ॥૬॥
નમો સહુ જીવના સુખકારી, નમો દીનબંધુ દુઃખહારી ॥
નમો દાસના ત્રાસ વિનાશ, નમો સહુના આદિ અવિનાશ ॥૭॥
નમો પુરુષોત્તમ સહુ પાર, નમો અક્ષરધામ આધાર ॥
નમો નિર્ગુણ સગુણ સ્વામી, સર્વે ધામતણા તમે ધામી ॥૮॥
નમો અપરમપાર અકળ, નમો સર્વના શ્યામ સબળ ॥
નમો ક્ષર અક્ષર નિયંતા, નમો ગુણપાર ગુણવંતા ॥૯॥
નમો અવતારના અવતારી, નમો સંતતણા સુખકારી ॥
નમો દીનના બંધુ દયાળ, નમો ભક્તવત્સલ પ્રતિપાળ ॥૧૦॥
નમો કૃપાના સિંધુ કૃપાળુ, નમો દયાના નિધિ દયાળુ ॥
નમો પ્રભુજી પૂરણકામ, નમો સંતતણા સુખધામ ॥૧૧॥
નમો ઈશતણા મહા ઈશ, નમો જકતપતિ જગદીશ ॥
નમો પરમેશ્વર પરબ્રહ્મ, નમો ભવ તારણ ત્રિકમ ॥૧૨॥

નમો વાસુદેવ વરદેણ, નમો કેશવ કમળનેણ ॥
નમો ગોપાળ ગોકુલચંદ, નમો ગોપીવલ્લભ ગોવિંદ ॥૧૩॥
નમો નાથ ગોવર્ધન ધારી, નમો બાલમુકુંદ મુરારી ॥
નમો પદ્મનાભ પીતાંબર, નમો પુનિત પરમેશ્વર ॥૧૪॥
નમો પવિત્ર પરમાનંદ, નમો પદ્માક્ષ પૃથવિવંદ ॥
નમો નારાયણ નિર્વિકાર, નમો નૃસિંહ નરક નિવાર ॥૧૫॥
નમો નરોત્તમ નરવીર, નમો નાગ નાથણ સુધીર ॥
નમો રઘુનાથ રામચંદ્ર, નમો રાઘવ સુખ સમુદ્ર ॥૧૬॥
નમો રાજીવ લોચન રામ, નમો રમાપતિ રાજનામ ॥
નમો વામનજી વિશ્વેશ્વર, નમો વિશ્વરૂપ વિશ્વંભર ॥૧૭॥
નમો વિશ્વેશ વિષ્ણુ ને વ્યાસ, વેદ વલ્લભ વાણીપ્રકાશ ॥
નમો દામોદરજી દયાળ, નમો દેવ દેવકીજી બાળ ॥૧૮॥
નમો દીનાનાથજી દૈત્યારી, નમો દેવેશ દેવ મુરારી ॥
નમો માધવ મધુસૂદન, નમો મુકુંદ મુષ્ટિક મર્દન ॥૧૯॥
નમો મહાબાહુ મંજુકેશ, નમો મહાધીર શ્રીદેવેશ ॥
નમો કેશવ કરુણા ધામ, નમો કૌમોદકીધર નામ ॥૨૦॥
નમો કામેશ કૃષ્ણ દયાળ, નમો કૌસ્તુભપ્રિય કૃપાળ ॥
નમો ભૂધર ભુવનાનંદ, નમો ભૂતનાથ ભગવંદ ॥૨૧॥
નમો ભુવનૈક ભુજગેશ, નમો ભવનસાવણ ઈશ ॥
નમો જનાર્દન જદુરાય, નમો જગન્નાથ તવ પાય ॥૨૨॥
નમો જક્ત જાડ્યન વિનાશ, નમો જગદાધાર અવિનાશ ॥
નમો સચ્ચિદાનંદ ચરાચર, નમો ચતુર્ભુજ ચક્રધર ॥૨૩॥
નમો શ્રિયનાથ શ્રિયપતિ, નમો શ્રીવરપ્રદ છો અતિ ॥
નમો શ્રીધર શ્રીસુરેશ્વર, નમો સૌમ્ય શ્રીવત્સાંકધર ॥૨૪॥

નમો યોગેશ જીવનપ્રાણ, નમો યશોદાનંદ સુજાણ ॥
નમો યમુનાજળ કિલોલ, નમો સંપૂરણ કળા સોળ ॥૨૫॥
નમો શ્રીહરિજી શાલગ્રામ, શુદ્ધ શંખ ચક્રધર નામ ॥
નમો સુરાસુર સદા સેવ, નમો સાધુવલ્લભ અભેવ ॥૨૬॥
નમો ત્રિવિક્રમ તપોઈન્દ્ર, નમો ત્રિસ્થલ તીર્થ રાજેન્દ્ર ॥
નમો લીલાધર લક્ષ્મીવર, નમો લોકવંદ લોકેશ્વર ॥૨૭॥
નમો અનંત અચ્યુત અનાદિ, અઘહર આનંદરૂપ આદિ ॥
નમો હરિ હળધર ભ્રાત, નમો હિરણ્યાક્ષહન નાથ ॥૨૮॥
નમો અક્ષરધામ આધાર, તમે સંતના સુખભંડાર ॥
સંત હેતે ધરી અવતાર, કરો અનેક જીવ ઉદ્ધાર ॥૨૯॥
જ્યારે જ્યારે જેવું પડે કામ, ત્યારે તેવું તન ધરો શ્યામ ॥
નમો મત્સ્ય તમને મુરારી, નમો કચ્છરૂપ સુખકારી ॥૩૦॥
નમો તમને વારાહ રૂપ, નમો તમને નરહરિ ભૂપ ॥
નમો તમને વામન નામ, નમો તમને પરશુરામ ॥૩૧॥
નમો તમને શ્રીરામચંદ્ર, નમો તમને રાજય રાજેન્દ્ર ॥
નમો તમને કૃષ્ણ કૃપાળુ, નમો દેવકીનંદન દયાળુ ॥૩૨॥
નમો બુદ્ધ તમે બહુનામી, નમો અકળ અંતરજામી ॥
નમો કલકિ કરુણાધામ, ધરો તન કરો જન કામ ॥૩૩॥
તમે ધરી પુરુષ અવતાર, બ્રહ્મા આદ્યે રચ્યો આ સંસાર ॥
તમે સુયજ્ઞ શરીર ધારી, હરિ ત્રિલોક પીડા નિવારી ॥૩૪॥
ધર્યું કપિલ તન માત કાજ, કહ્યું સાંખ્ય તત્ત્વ મુનિરાજ ॥
તમે થઈ દત્તાત્રેય નાથ, કર્યા યદુ હૈહય સનાથ ॥૩૫॥
તમે સનકાદિક તન ધારી, આત્મ તત્ત્વની વાત વિસ્તારી ॥
તમે નારાયણ તપ કરતા, કામ ક્રોધ લોભ મદ હરતા ॥૩૬॥

વળી ધરી તન ભગવાન, દીધું ધ્રુવને તમે વરદાન ॥
તમે જ્યારે પૃથુતન ધર્યું, ત્યારે પૃથિવી દોહન કર્યું ॥૩૭॥
તમે ઋષભરૂપે હરિ થયા, પુત્ર બોધિ પરમહંસ રહ્યા ॥
તમે હયગ્રીવ તન ધારી, વેદમય વાણિયું ઉચ્ચારી ॥૩૮॥
જ્યારે હરિ અવતાર ધાર્યો, ત્યારે ગ્રાહથી ગજ ઉગાર્યો ॥
થયા હરિ હંસરૂપ જેવા, બ્રહ્મા નારદને જ્ઞાન દેવા ॥૩૯॥
તમે ધન્વંતરી તન ધારી, ટાળ્યો રોગ આયુષ્ય વધારી ॥
તમે ધરી વ્યાસ અવતાર, કર્યા એક વેદ વદિ ચાર ॥૪૦॥
તમે નારદનું તન લયું, નૈષ્કર્મ્ય સાત્વતતંત્ર કહ્યું ॥
એવા બહુ ધરી અવતાર, કર્યા અનંત જીવ ઉદ્ધાર ॥૪૧॥
તમે મત્સ્ય થઈને મુરારી, લાવ્યા વેદ શંખાસુર મારી ॥
થઈ કૂર્મે રૂપે તે અકળ, ધર્યો પીઠ પર મંદ્રાચળ ॥૪૨॥
ધરી વારાહ રૂપ દયાળ, રાખી પૃથવી જાતિ પયાળ ॥
તમે નૃસિંહ તન ધરી નાથ, હણ્યો હિરણ્યકશિપુ હાથ ॥૪૩॥
કર્યું પ્રહ્લાદનું પ્રતિપાળ, દાસ ત્રાસ નિવાર્યો દયાળ ॥
વામન રૂપ ધરીને મહારાજ, બળી છળ્યો ઈન્દ્રરાજ કાજ ॥૪૪॥
ધરી પરશુરામ અવતાર, હણ્યા ક્ષત્રિ એકવીશ વાર ॥
તમે રામ રૂપે થઈ રાજ, માર્યો રાવણ બાંધી સિંધુપાજ ॥૪૫॥
તમે ધરી કૃષ્ણ અવતાર, કર્યાં ચરિત્ર અપરમપાર ॥
મારી પૂતના ભાંગ્યું શકટ, માર્યો તૃણાવંત તે વિકટ ॥૪૬॥
યમલાર્જુન મૂળ ઉખાડી, માર્યો વત્સ બક ચાંચ ફાડી ॥
કાળી નાથી પીધો દાવાનળ, માર્યો ધેનુક તે મહા ખળ ॥૪૭॥
થાય બાળ વત્સ તમે વળી, ભૂલ્યો બ્રહ્મા શક્યો નહિ કળી ॥
ધરી ગિરિ ઈન્દ્રદર્પ મોડ્યો, વ્યાળ વરુણથી નંદ છોડ્યો ॥૪૮॥

શંખચૂડ વૃષભ ને કેશી, તમે માર્યો વ્યોમાસુર દ્વેષી ॥
હણ્યો કંસ તે અંશ અસુર, માર્યો અઘાસુર મહા ભૂર ॥૪૯॥
માર્યા કાળયવન જરાસંધ, બાણ ભૌમ માર્યા મહા અંધ ॥
માર્યો શાલવ ને શિશુપાળ, હણ્યો દંતવક્રને દયાળ ॥૫૦॥
એવું કરી કૃષ્ણ અવતારે, માર્યા દુષ્ટ બહુ તેહ વારે ॥
કરી ચરિત્ર ગોકુલચંદ, આપ્યા નિજજનને આનંદ ॥૫૧॥
તમે ધરી બુદ્ધ અવતાર, દેખ્યું અવનિએ અઘ અપાર ॥
હણ્યા દૈત્ય બોધ્યા બહુ જીવ, તેતે પાર કર્યા તતખેવ ॥૫૨॥
પેખી પાખંડી ભૂવે અપાર, તમે લેશો કલ્કી અવતાર ॥
આદ્ય અંતે મધ્યે અવતાર, સર્વે તમારા તે નિરધાર ॥૫૩॥
જે જે કર્યાં પૃથ્વી પર કાજ, તેતો સર્વે તમે મહારાજ ॥
વળી થાશે થાય છે જે કાંય, તેતો સર્વે તમારી ઈચ્છાય ॥૫૪॥
માટે નમો નમો નાથ તમને, મોટે ભાગ્યે મળિયા છો અમને ॥
એમ સ્તવન કર્યું જોડી હાથ, ત્યારે બોલિયા શ્રીમુખે નાથ ॥૫૫॥
પૂર્વછાયો : જે જે જન તમે કહ્યું, તે સર્વે સાંભળ્યું કાન ॥
એહ માંયલું અમે ન કર્યું, તમે કેમ જાણ્યા ભગવાન ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સર્વ મુનિજન
મળીને સર્વ અવતારના અવતારી મહારાજને જાણીને સ્તુતિ કરી
એ નામે એકસો ને ત્રણમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૩॥

સામેરી : નાથ કહે સહુ સાંભળો, જેણે કરી કહ્યા ભગવાન ॥
આ તને તે નવ્ય કર્યું, અમથું કરો છો અનુમાન ॥૧॥

વેદ અમે વાળ્યા નથી, નથી શંખાસુર આદિ મારિયા ॥
જેણે કરી ભગવાન જાણો, તે મત્સ્ય પ્રભુ મોર્યે થિયા ॥૨॥
પીઠચ ઉપર ગિરિ ધરી, નથી મથિયો અમે મેરાણ ॥
ચૌદ રત્ન લીધાં તેતો, કૂર્મ પ્રભુ પ્રમાણ ॥૩॥
હિરણ્યાક્ષ હણી પૃથ્વી, વાળી નથી આ વાર ॥
જે પ્રાકમે પ્રભુ કહ્યા, એતો વારાહ અવતાર ॥૪॥
હિરણ્યકશિપુ મારીને, કરી જન પ્રહ્લાદની સાર ॥
એહ પ્રતાપે પ્રભુ ખરા, તેતો નૃસિંહ અવતાર ॥૫॥
પંડ વધારી ભરી પૃથવિ, બળી છળીને લીધું રાજ ॥
તેહ અમે કીધું નથી, એતો વામનજી મહારાજ ॥૬॥
તાતને હેતે હણ્યા ક્ષત્રી, ફેરી ફરશિ એકવીશ વાર ॥
તે પ્રતાપે પ્રભુ કહો તો, એતો પરશુરામ અવતાર ॥૭॥
ખર દુખર ને કુંભકર્ણ, નથી માર્યો મેં રાવણ રાજ ॥
એતો પ્રભુ રઘુનાથજી, બાંધી પાજ પત્ની કાજ ॥૮॥
કાળી નાથી કર ગિરિ ધરી, ઈન્દ્રનું માન ઉખાડિયું ॥
બ્રહ્માને મન ભંગ કરી, વિશ્વ માને મુખમાં દેખાડિયું ॥૯॥
અઘાસુર બકાસુર કેશી, વત્સ ધેનુકાસુર વૃષભ ॥
વ્યોમાસુર ભૌમાસુર વળી, મુરદાનવ મધુ કેટભ ॥૧૦॥
કંસ ને વળી કાળયવન, શંખચૂડ ને શાલવ સહી ॥
બાણાસુર શિશુપાલ સરખા, જરાસંધ જેવા કહી ॥૧૧॥
દંતવકાદિ દુષ્ટ દમ્યા, રમ્યા વ્રજયુવતિ સંગ ॥
એહ પ્રાકમે કૃષ્ણ પ્રભુ, તેતો અમે ન કર્યાં અંગ ॥૧૨॥
જોઈ દુષ્ટ યજ્ઞ કરતા, મદ્ય ને માંસારી થયા ॥
તેને મોહ પમાડી જીવ તાર્યા, તે પ્રભુ બુદ્ધજી કહ્યા ॥૧૩॥

પાખંડી બહુ પ્રગટી, સત્ય ધર્મ નાશ કરશે ॥
જીવને શુદ્ધ બોધ દેવા, કલકી તન ધરશે ॥૧૪॥
એહ આદિ અનંત દેહ, ધર્યા ધરણી ઉપર્યે ॥
ખળબળ ખંડન કરી, તાર્યા જન બહુ એણી પેર્યે ॥૧૫॥
એમ અનેક અવતારમાં, બહુ બહુ કરિયાં કાજ ॥
એહ માયલું અમમાં, કહો શું દીઠું તમે આજ ॥૧૬॥
એહ પ્રાકમે પ્રભુપણું, અમ માંહિ એકે નથી ॥
ન માનો તો જુઓ નજરે, કહું તમને હું શું કથી ॥૧૭॥
એમ વાત કરી હરિ, સર્વે સંત સાંભળતા ॥
સુણી વચન વાલા તણાં, મુનિ મરકી બોલ્યા વળતા ॥૧૮॥
નભ કહે હું નભ નહિ, કહે પવન હું નહિ પવન ॥
તેજ કહે હું તેજ નહિ, એમ કહ્યું શ્રીભગવન ॥૧૯॥
જળ કહે હું જળ નહિ, ધરા કહે હું ધરા સહી ॥
સિંધુ કહે હું સિંધુ શાનો, તેમ પ્રભુ કહે હું પ્રભુ નહિ ॥૨૦॥
સૂર્ય કહે હું સૂર્ય શિયો, શશિ કહે હું શશિ નથી ॥
એનો ઉત્તર એકે ન મળે, જને વિચાર્યું મનથી ॥૨૧॥
એમ આવ્યું એ વાતમાં, સંતજને સમજી લયું ॥
આપણે તો આનંદ છે, પણ બીજાનું તો ઘર ગયું ॥૨૨॥
એવું સુણી સંત સરવે, લાગ્યા શીશ ડોલાવવા ॥
કેવી વાત કરી હરિ, દુષ્ટ જન ભુલાવવા ॥૨૩॥
હરિજન મન હરખિયાં, જોઈ જીવનની જુગતિ ॥
આવી વાતે અન્ય જનનું, અવળું થાશે અતિ ॥૨૪॥
મસ્ત જાતિ ભગવાનની, ઈચ્છા આવે તેમ ઓચરે ॥
સંત સુણી સુખ પામે, અસંતને અવળું કરે ॥૨૫॥

સંત સર્વે લીલા જાણી, ચિત્તમાં નિત્ય ચિતવે ॥
અસંત કહે આપણ જેવા, મનુષ્ય કરી મન લેખવે ॥૨૬॥
મનુષ્ય જાણી મોટા મોટા, ભ્રમી ને ભૂલા પડ્યા ॥
આપ બુદ્ધિએ અનુમાન કરી, થડ મૂકી ડાળે ચડ્યા ॥૨૭॥
મનુષ્ય ચરિત્ર જોઈને, પારવતી નવ્ય પ્રીછીયાં ॥
રોતા દેખી શ્રીરામને, ભવાની ભૂલી ગયાં ॥૨૮॥
પનંગારિ પાર્ષદ મોટો, નિત્ય રહે હરિને સંગે ॥
નાગપાશે નાથ બાંધ્યા, દેખીને ભૂલ્યો અંગે ॥૨૯॥
બ્રહ્મા આવ્યા ભાળવા, ભૂલ્યા અન્ય આચારમાં ॥
ચરિત્ર જોઈ મહારાજનાં, વિધિ પડ્યા વિચારમાં ॥૩૦॥
હર્યાં વત્સ વળી બાળકાં, પછી આવીને પેખિયું ॥
બહુ વિધિએ વિલોકિયું, પણ અણુ ન્યૂન ન દેખિયું ॥૩૧॥
એવા એવાને એમ થયું, તો અવરનો શિયો આશરો ॥
ચરિત્ર જોઈ ચળે નહિ, તેહ ભક્ત હરિનો ખરો ॥૩૨॥
નરતન ધરી નાથજી, કાંઈ કાંઈ હોયે કરતા ॥
સુતા બેઠા જાગતા, ખાતા પીતા ઓચરતા ॥૩૩॥
જે જે ચરિત્ર કરે હરિ, તે જનનાં મન હરવા ॥
લલિત લીલા લાલની, છે મુનિને ધ્યાન ધરવા ॥૩૪॥
એમ સમજી સંત સર્વે, મોહ ન પામે મનમાં ॥
જેમ જેમ લીલા જુવે, તેમ તેમ રહે મગનમાં ॥૩૫॥
જે જે વાત હરિએ કરી, તે સર્વે સંતે સાંભળી ॥
પાડી ના પ્રભુપણાની, પણ સંતની મતિ નવ્ય ચળી ॥૩૬॥
પછી સંત બોલિયા, મુનિ વિચારી મનથી ॥
મત્સ્યાદિ દેહે કર્યાં પ્રાકૃમ, તેતો તમે કર્યાં નથી ॥૩૭॥

પણ જેવું જણાય છે અમને, તેવું કહેશું કરભામિને ॥
સમજી સમાગમ કર્યો છે, જાણી અંતરજામીને ॥૩૮॥
આગળ તમે જે ઓચર્યા, તેનું એમ જણાય છે આજ ॥
નિરસંશય નિશ્ચય કરી, કહેશું કર જોડી મહારાજ ॥૩૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ
મનુષ્યચરિત્ર કથન નામે એકસો ને ચોથું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૪॥

ચોપાઈ : ત્યારે બોલિયા સરવે સંત, તમે સાંભળો શ્રીભગવંત ॥
વેદ વાળ્યા મત્સ્ય તન ધારી, શંખાસુરને માર્યો મુરારી ॥૧॥
શંખાસુર હતો મહા બળી, પેચ પ્રાક્રમે પૂરણ વળી ॥
તેને કામ ક્રોધે મળી માર્યો, લોભ મોહ આગળ્ય એ હાર્યો ॥૨॥
એવા કામ લોભ ને જે ક્રોધ, મહા જબર છે જગજોધ ॥
તેને જિતી કર્યો જેજેકાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૩॥
ધરી કમઠ રૂપ સુજાણ, મથ્યો મંદ્રાચળ તે મેરાણ ॥
દેવ દાનવે નેતરું તાણી, બળે વલોયું સમુદ્ર પાણી ॥૪॥
એવા સુર અસુર બળિયા, તેને પણ કામ ક્રોધે ગળિયા ॥
એવા કામ ક્રોધ લોભ ભારી, સુરાસુર મૂક્યા જેણે મારી ॥૫॥
તેનો નાશ કર્યો નિરધાર, તેથી કોણ મોટો અવતાર ॥
ધરી વારાહરૂપ મહારાજ, હણ્યો હિરણ્યાક્ષ પૃથવી કાજ ॥૬॥
હિરણ્યાક્ષ મહા બળવંત, બહુ પ્રાક્રમી યુદ્ધે અત્યંત ॥
લઈ ગદા ગયો સ્વર્ગ લોક, દેખી દેવ પામ્યા સહુ શોક ॥૭॥
લાગ્યો ભય ભાગ્યા સહુ સુર, દઈ ડારો ને વળ્યો અસુર ॥
પછી કેં કાળ સિંધુમાં ફર્યો, લેરી સાથે ગદા યુદ્ધ કર્યો ॥૮॥

ત્યાંથી ગયો વરુણને પાસ, માંહિ દુષ્ટ ને ઉપર દાસ ॥
જોડી હાથ જાચ્યો યુદ્ધ જાણો, તે વરુણથી નવ્ય અપાણો ॥૯॥
એવો મહા બળિયો જોરાણ, તે પણ કામ ક્રોધનો વેચાણ ॥
એવા કામ ક્રોદ લોભ લોંઠા, જેણે સહુને કર્યા પારોંઠા ॥૧૦॥
એવા કામાદિનો કર્યો સંહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥
ધરી નૃહરિ રૂપ અનૂપ, માર્યો હિરણ્યકશિપુ ભૂપ ॥૧૧॥
હિરણ્યકશિપુ મહા બળવાન, કરી તપ થયો ભગવાન ॥
મહા તપે તેજે પરતાપી, લીધું રાજ ઈન્દ્રનું ઉત્થાપી ॥૧૨॥
આપ તપ બળે કરી ભૂપ, થયો દશ દીગ્પાળ રૂપ ॥
ઓગણપચાસ વાયુ અનુપ, થયો તે બાર સૂર્ય સ્વરૂપ ॥૧૩॥
અષ્ટ વસુ વળી લોકપાળ, થયો સર્વે રૂપે તે ભૂપાળ ॥
લોકપાળ ગુણ પોતે ગ્રહી, યજ્ઞ ભાગ લિયે આપે જ હી ॥૧૪॥
એવો હતો પ્રાક્રમી જે અતિ, તેને મોહ લોભે લીધો જિતી ॥
કામ ક્રોધ મન ઈન્દ્રિ સાથ, એને આગળ વરત્યો અનાથ ॥૧૫॥
એવા કામ ક્રોધ લોભ મોહ, મન ઈન્દ્રિય આદિ જે સમોહ ॥
તેને વશ કર્યા છે આ વાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૧૬॥
વામનરૂપ ધરીને દયાળ, કરી ઈન્દ્રતણી પ્રતિપાળ ॥
ઈન્દ્ર સુરતણો અધિપતિ, જેને ઘેર શચી જેવી સતી ॥૧૭॥
તેને પણ કર્યો કામે કંગાલ, ઋષિ ઘેર જઈ થયો બેહાલ ॥
એવા કામાદિક જે કરુર, જેથી બચ્યા નહિ સુરાસુર ॥૧૮॥
એવા પાપીનો કીધો પ્રહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥
ધરી પરશુરામ અવતાર, માર્યા ક્ષત્રી એકવીશ વાર ॥૧૯॥

કર્યું તાત હેત એહ કાજ, હતા તાત તને તપિરાજ ॥
હૈયે તે કર્યું એવું કામ, બીજા જીવનું શું પૂછો નામ ॥૨૦॥
એવો ક્રોધ વા કામ કે લોભ, જેણે સહુનાં મન કર્યા ક્ષોભ ॥
તેનો શોધીને કર્યો સંહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૨૧॥
શ્રીરામજી અવતાર ધારી, માર્યો રાવણ મહા અહંકારી ॥
રાવણ તપે પામી વરદાન, થયો બહુ અજિત બળવાન ॥૨૨॥
જિત્યો સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ, થયો મહા અભિમાની ભૂપાળ ॥
જિત્યા બ્રહ્મા ઈન્દ્ર સુર સર્વ, રહ્યો નહિ કોઈનો તે ગર્વ ॥૨૩॥
જિત્યો ધન પવન જમરાય, જિત્યા નવગ્રહ ને જરાય ॥
એવો મહા બળી અહંકારી, તેને લીધો કામ ક્રોધે મારી ॥૨૪॥
તે કામ ક્રોધનો આણ્યો અંત, તેને કોણ ન કહે ભગવંત ॥
કર્યાં કૃષ્ણે ચરિત્ર અપાર, બહુ દુષ્ટનો કર્યો સંહાર ॥૨૫॥
દુષ્ટ હતા બહુ બળવંત, પ્રાક્રમી ને માયાવી અત્યંત ॥
આપ જોરે જિતી સહુ જન, થયા પૃથ્વીએ પોતે રાજન ॥૨૬॥
જરાસંધ શિશુપાળ આદિ, અનમ્ર અહંકારી અનાદિ ॥
જેની નમતિ નહિ પરછાય, મહા અભિમાની મનમાંય ॥૨૭॥
તેને કામ ક્રોધે લોભે મળી, નાખ્યા મોહ મમતાએ દળી ॥
એવા કામ ક્રોધાદિક કોટા, જેને આગે હાર્યા છોટા મોટા ॥૨૮॥
એવા દુષ્ટ જે થકી હણાય, તેતો સર્વથી મોટા ગણાય ॥
કામ ક્રોધ લોભ જે ચંડાળ, એથી ભુંડું થાય તતકાળ ॥૨૯॥
સ્વર્ગ લોક થકી પાછા પાડે, વિધિ લોકથી મૂળ ઉખાડે ॥
પાડે વૈકુંઠ લોકથી વળી, પાડે અન્ય લોક થકી મળી ॥૩૦॥
જે જે પ્રાપતિ માંહિથી પડ્યા, તેહ સર્વેને એ શત્રુ નડ્યા ॥
માટે એને દિયે જે વિદારી, તેતો અવતારના અવતારી ॥૩૧॥

સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિવાળાને એ સૂઝે, સ્થૂળ દૃષ્ટિવાળા તે ન બૂજે ॥
માટે આજ છે વાત અલેખે, જાડી બુદ્ધિવાળા તે ન દેખે ॥૩૨॥
આગે થયા જે જે અવતાર, કર્યો દૈવી જીવનો ઉદ્ધાર ॥
દૈવી આસુરી સંપત્તિવાળા, આજ સહુને કર્યા સુખાળા ॥૩૩॥
સાત્ત્વિક રાજસી તામસી જન, આજ સહુને કર્યા પાવન ॥
જે કોઈ ધ્યાન ધારણા સમાધ્ય, પામ્યા તમથી જીવ અગાધ્ય ॥૩૪॥
નાડી પ્રાણનો કરી નિરોધ, કર્યો બહુ પ્રકારનો બોધ ॥
અંતર ફેરવી આશ્રિત કીધા, બહુ જીવને શરણે લીધા ॥૩૫॥
અજજંઘથી થયા અદેવ, હતા જગે ગુરુ શિષ્ય એવ ॥
યક્ષ રક્ષ જે અજે ઉપાવ્યા, પાછા તેહ મળી ખાવા આવ્યા ॥૩૬॥
બળિ બગાસે નારી ત્રણ બની, પુંશ્ચલી ને સ્વૈરિણી કામિની ॥
એવા ગુરુ શિષ્ય ને સંસારી, વળી ત્રણ પ્રકારની નારી ॥૩૭॥
એવા જીવ ઉદ્ધારિયા કઈ, માટે કહું હું મોટપ્ય સહી ॥
આજ પ્રકટાવ્યો છે પ્રતાપ, એવો આગળ્યે ન કર્યો આપ ॥૩૮॥
આજ જનને આપ્યાં જે સુખ, તે તો કહ્યું જાય કેમ મુખ ॥
સર્વ થકી પાર છો મહારાજ, તે અમને મળ્યા તમે આજ ॥૩૯॥
દર્શસ્પર્શ તમારું તે ક્યાંથી, થોડે ભાગ્યે કરી થાતું નથી ॥
જાણ્યે અજાણ્યે જોડે જે હાથ, તે જન કેદિ ન થાય અનાથ ॥૪૦॥
અજાણ્યે કરે અમૃત પાન, તોય અમર કરે નિદાન ॥
પારસ સ્પરશે લોહ અજાણે, થાય કંચન જગત જાણે ॥૪૧॥
રવિ મળે રહે નહિ રાત્ય, જળ પાને પિયાસનો પાત ॥
જેમ અજાણે અગ્નિને સંગે, શીત વ્યાપે નહિ વળી અંગે ॥૪૨॥
તેમ સ્પર્શતાં પૂરણ બ્રહ્મ, જાયે કોટી જનમનાં કર્મ ॥
થાય અભય જન તે અંગે, પ્રકટ પુરુષોત્તમ પ્રસંગે ॥૪૩॥

શશિ માંયથી વરસે આગ્ય, રવિ કરે કિરણનો ત્યાગ ॥
વિદ્યુત માંહિથી વહનિ વટે, ચંદનમાંથી શિતળતા ઘટે ॥૪૪॥
શૂન્ય તજે તે શબ્દ પ્રસંગ, વાયુ તજે સ્પરશ અંગ ॥
તજે તેજ રૂપ રસ તોય, તજે ગંધ પૃથવીને જોય ॥૪૫॥
એમ થાય કોઈ કાળે વળી, એવી વારતા નથી સાંભળી ॥
પણ કદાચિત એમ હોય, હરિ મળ્યે અભદ્ર ન તોય ॥૪૬॥
વસુધાનું વેજું કોઈ કરે, તેની ચોટ ઠાલી કેમ ઠરે ॥
તેમ શ્રીપુરુષોત્તમ સ્પરશે, તેનું અકાજ કહો કેમ હશે ॥૪૭॥
કોઈ રીત્યે પુરુષોત્તમ ભજે, તેનું અકાજ ન હોય રજે ॥
કામ ભાવે ભજી વ્રજનાર્ય, માત તાત તજી પરિવાર ॥૪૮॥
સનેહે વસુદેવ દેવકી, દુષ્ટ ભાવે કરી ભજી બકી ॥
ભયે ભજિયો કંસ ભૂપાળ, વૈર દ્વેષે ભજ્યો શિશુપાળ ॥૪૯॥
સખા ભાવે ભજ્યા અરજુને, ભક્તિયે ભજ્યા નારદ જને ॥
દાસ ભાવે હનુ ને ખગેશ, સ્નેહ ભાવે યુધિષ્ઠિર નરેશ ॥૫૦॥
એતો સર્વે પામ્યા સુખ અંગે, રહી પ્રકટને પરસંગે ॥
પુરુષોત્તમ પ્રકટ હોય જ્યારે, ક્રિયા સાધન ન લેવું ત્યારે ॥૫૧॥
આપે દરશ સ્પરશ દઈ, કરે ભવપાર જીવ કઈ ॥
માટે આજ પુરુષોત્તમ તમે, નિશ્ચય કરીને જાણ્યા છે અમે ॥૫૨॥
વળી કોટિ કોટિ રવિ શશિ, તેના તેજ સમૂહનો રાશિ ॥
વળી પ્રકૃતિ પુરુષથી ઈનામ, એવું અક્ષરબ્રહ્મ જે ધામ ॥૫૩॥
તેમાં બ્રહ્મરૂપ જે સકળ, કોટિ કોટિ મુક્તનાં મંડળ ॥
તેને મધ્યે રહ્યા એવા તમે, તે તમને જાણ્યા પ્રભુ અમે ॥૫૪॥
વળી અક્ષરધામ ગોલોક, એહાદિ બીજાં ધામ અશોક ॥
તેનું ઐશ્વર્ય જે જે કહેવાય, તેતો સર્વે રહ્યું તમ માંય ॥૫૫॥

વળી પ્રકૃતિ પુરુષાદિ ધામ, અતિ ઐશ્વર્યે જે અભિરામ ॥
તે તમારું ધ્યાન કરનાર, સર્વે દેખે છે તેહ મોઝાર ॥૫૬॥
વળી સહુ અવતાર સ્વરૂપ, એનાં ઐશ્વર્ય જે જે અનૂપ ॥
તે તમમાં દેખે ધ્યાનવાન, માટે સહુના કારણ ભગવાન ॥૫૭॥
છો અવતારી જે અવતાર કહીએ, તેનાં ચરિત્ર તે તમારાં લહીએ ॥
એહ વાતમાં નથી સંદેહ, વળી કહીએ જણાય છે જેહ ॥૫૮॥
જેહ જન તમારા આશ્રિત, વૈરાગ્ય જ્ઞાન સ્વધર્મ સહિત ॥
મહાત્મ્ય યુક્ત ભક્તિ અનન્ય, કરે તમારે પ્રતાપે જન ॥૫૯॥
એવો પ્રતાપ અતિ અપાર, તમે પ્રકટાવ્યો છે આ વાર ॥
તેતો સહુ જાણે નરનાર્ય, નથી છાની એ વાત લગાર્ય ॥૬૦॥
એવા તમે જેને મળ્યા મહારાજ, તેને કરવું ન રહ્યું કોઈ કાજ ॥
તોય રખાવો છો રૂડી રીત, કહું તેહ પરમ પુનિત ॥૬૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મુનિજને
રામકૃષ્ણ અવતાર કરતાં શ્રીજી મહારાજનું અધિક સામર્થ્ય કહ્યું
એ નામે એકસો ને પાંચમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૫॥

ચોપાઈ : હવે સાંભળો સંતની રીત્ય, કહું અતિ પરમ પુનિત ॥
જેને મળ્યા પ્રકટ પ્રમાણ, પુરુષોત્તમ પરમ સુજાણ ॥૧॥
સુખસાગર સુંદર શ્યામ, જેને સુખે સુખી સહુ ધામ ॥
તે પુરુષોત્તમ જેહના પતિ, તેને ન રહે રંકપણું રતિ ॥૨॥
ચૌદ લોકમાં ન લોભે ચિત્ત, કિટ બ્રહ્માદિ દેખે અનિત ॥
અંતરમાંહિ અત્યંત વૈરાગ્ય, તનમન સુખ કીધાં ત્યાગ ॥૩॥

પંચ વિષયથી ઉતારી પ્રીત, અસત્ય સુખમાં ન આપે ચિત્ત ॥
કામ ક્રોધ નહિ લોભ મોહ, એવા સંતતણો જે સમોહ ॥૪॥
તેહ કહે પરસ્પર મળી, જોજ્યો જીવ ભ્રમાણા છે વળી ॥
મહા દુઃખતણી જેહ ખાણી, તેમાં જઈને પડ્યા સુખ જાણી ॥૫॥
એક આશ્ચર્ય વાત છે એહ, દુઃખમાં સુખ મનાણું જેહ ॥
મહા નારી છે નરકનો કૂપ, કેમ સમજાય છે સુખરૂપ ॥૬॥
જે જે નર નરકમાં પડે, તેતો સર્વે નારી સંગ વડે ॥
જમપૂરીએ જાય છે જીવ, તેતો નારી થકી તતખેવ ॥૭॥
જન્મ મરણ સહે દુઃખ અંગે, તેતો નારી તેણે પરસંગે ॥
લખ ચોરાશી તન લહે છે, જેને નારીમાં પ્રીત્ય રહે છે ॥૮॥
સુણો વાત કહું એક વળી, બહુ દુઃખ પામ્યા એને મળી ॥
મોટા મોટા થયા મનભંગ, તેતો નારીનો કરતાં સંગ ॥૯॥
દેવ દાનવ મનુષ્ય માત્ર, નારી સ્નેહે કરે જમજાત્ર ॥
પારકી ને પોતાની જે નાર્ય, કાપે તન જેમ તરવાર્ય ॥૧૦॥
વિષ વહ્નિ વ્યાળમાં જે ગુણ, તેને પોતાનું પારકું કુણ ॥
મહા ડાકણી સાકણી સરખી, સર્વે સુર નર લીધા ભરખી ॥૧૧॥
જેવી વૃહવંતી હોય વાઘણી, ખાય ખીજવી જેમ નાગણી ॥
એહ સાથે છે જેને સનેહ, તે તો હાર્યા છે મનુષ્ય દેહ ॥૧૨॥
જોઈ ઝેર કનક કટોરે, જોજ્યો પીવા ચડ્યા નર હોરે ॥
સારી જોઈ સજી તરવાર, પેટે નાખવા કરે વિચાર ॥૧૩॥
તેમ રૂપવંતી નારી જોઈ, નર મરે છે મૂરખ મોઈ ॥
જેમ મૃગને ઘંટરવાલ, જેમ પતંગ પાવકઝાળ ॥૧૪॥

જેમ કરીને કાગદ કરિણી, તેમ નરને એ પ્રાણ હરિણી ॥
જેમ અમળ સમળ તોય, બોલે લાછ અલાછ નારી દોય ॥૧૫॥
પગ હાથ કટિ કોટ કસી, આંખ્યમાંય ભૂંસી કાળિ મશી ॥
કાન નાક ફાડી બાંધ્યા કેશ, વળી બાંધી આંગળિયો વિશ ॥૧૬॥
તોય કાઢ્યાં કલેજાં નરનાં, તેણે રાતા છે નખ કરના ॥
વળી ખાધું મુખે માંસ એણે, દાંત રાતા રંગાણા છે તેણે ॥૧૭॥
એહ સાથે જેને થઈ પ્રીત્ય, તેને સુખ નહિ કોઈ રિત્ય ॥
છે તો નિર્લજ્જ કાઢે છે લાજ, એતો પુરુષને બોલાવા કાજ ॥૧૮॥
કા'વે અબળા ને બળ છે બહુ, જેણે વશ કર્યા નર સહુ ॥
ઝાઝી લાજમાં બોલે છે ઝીણું, તેતો પુરુષનું કરવા હીણું ॥૧૯॥
ધીરે ધીરે જે પગ ભરે છે, તેણે નરના પ્રાણ હરે છે ॥
હાવ ભાવ દેખાડે છે અંગ, તેતો નરતન કરવા ભંગ ॥૨૦॥
જેમ મૂષી ફૂંકી ફૂંકી ખાય, તેની પીડા તને ન જણાય ॥
તેમ નારી મીઠું મીઠું બોલિ, ખાય નરનાં કલેજાં ફોલી ॥૨૧॥
એવો દગો જે દેખતા નથી, કહો સંતો સુખ તેને ક્યાંથી ॥
નારી ઓછાયે અહિ અંધ થાય, નારિ ઓછાયે ઘા ન રૂઝાય ॥૨૨॥
કોઈ કહેશો એવી કેમ કરી, તેની વાત સુણી લિયો ખરી ॥
જેમ સિંકદરની પૂતળી, કરી વેગળાં રાખવા વળી ॥૨૩॥
તેને પાસે જોરે કોઈ જાય, ભાંગે પોત મોત તેનું થાય ॥
માટે દૂર રહ્યો દુઃખ નથી, જોઈ તજવી તન મનથી ॥૨૪॥
તેનો કરવા ઈચ્છે જે સંગ, તેતો મહા દુઃખ પામશે અંગ ॥
એને નખશિખા નિંદવા જેવી, કહી કહી કવિ કહે કેવી ॥૨૫॥
જેના ઘટમાં કામસિંહ ગર્જે, બીવે નહિ તે કરતાં વિપર્જે ॥
ચડ્યા નારી નયણની ચોટ, તેને મારી કર્યા લોટ પોટ ॥૨૬॥

એવી ખોટ ખાય છે અભાગી, તોય તેહને ન શકે ત્યાગી ॥
આવી જેથી અજ પર આળ્ય, બેઠી ગિરિજાપતિને ગાળ્ય ॥૨૭॥
એથી થયો ઈન્દ્ર અંગે ભંગ, ગયું તપ સૌભરીનું એ સંગ ॥
લીધો એકલશૃંગી લટપટ, ઝાલે છે નારી નરને ઝટ ॥૨૮॥
તેમાં લોભી રહ્યા જેહ જન, તેતો શું સમજયા હશે મન ॥
નારી ઉપર અંગ ઉજવળે, માંહિ ભરી છે મૂત્ર ને મળે ॥૨૯॥
મજ્જા મેદ છે માંસનો પિંડો, થૂંક લાળ કફ પિયા શેડો ॥
રગરગમાં ભર્યું રુધિર, અસ્થિ ત્વચાએ મઢ્યું શરીર ॥૩૦॥
પરુ પાચ ઉદરમાં ઓકાર, મુખમાંહિ હાડકાની હાર ॥
નખ કેશ શ્લેષ્મ સોઈ, એમાં કામની વસ્તુ છે કોઈ ॥૩૧॥
જે જે વસ્તુનાં લીધાં છે નામ, તેનું ભરી લૈયે એક ઠામ ॥
તેને કરે ખાવા કોઈ ખાંત્ય, તે કેમ કહેવાય મનુષ્ય જાત ॥૩૨॥
એમ જાણે કાં ન કરે અભાવ, ભૂલેલ કેમ કરે છે ભાવ ॥
તજે નહિ કાં અષ્ટ પ્રકારે, મૂરખા શા સારુ એને સંભારે ॥૩૩॥
શ્રવણ મનન કરે ગુહ્ય વાત, બોલે દર્શ સ્પર્શે નારીગાત ॥
મળી એકાંતે નારીશું વસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૪॥
નારી કરે જ્યાં ક્રિયા તનની, તે સ્થળ જાવા ઈચ્છે વૃત્તિ મનની ॥
વળી નર તે નારી સંગ રહેશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૫॥
નારી ન્હાતિ હોય જ્યાં નીરે, પહેરી અલ્પ વસ્ત્ર શરીરે ॥
તેને જોવા ઈચ્છે ખોટે મશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૬॥
બેઠા હોય જન જિયાં મળી, આવે વારતા નારી ત્યાં વળી ॥
પછી ઉઠી ત્યાંથી ન નિકસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૭॥
પહેરી અંગે આભૂષણ નારી, સજી સુંદર વસ્ત્ર તે સારી ॥
એનાં વસન ભૂષણ સ્પરશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૮॥

નારી ઉપરવાસે નીકળી, દિયે દેહની દુર્ગંધ વળી ॥
તે ગંધે નહિ અંતર અકળાશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૩૯॥
વાટે ઘાટે એ હોય એકલી, તેને સંગે ચાલે લાજ મેલી ॥
પાપે કરી જે નારી પેખશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૦॥
અતિ હોય જિયાં અવકાશ, તોય નિસરે નારીને પાસ ॥
પંચ હાથથી ઢૂંકડા ધસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૧॥
કરે ચેષ્ટા કાંઈ વળી નારી, ભૂલ્યે દેખે ન મેલે વિસારી ॥
વળી ભીતર અંતરે જે વસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૨॥
નારી વેષે જે વૃંદલ વરતે, નારી વેષે જે નૃત્યક નરતે ॥
જાય જોવા સારુ એહ દશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૩॥
ધાતુ મૃતિકા કાષ્ટ પાષાણ, લખી ચિત્રની ચિતારે જાણ ॥
તેને પગે કરીને સ્પરશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૪॥
એહ આદિ જે નારી પ્રસંગ, કોઈ રીત્યે જો રાખશે અંગ ॥
તેતો વારંવાર મરશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૫॥
જેમ કૂપ તરણે ઢાંકેલ, વળી કહીએ વિષની એ વેલ ॥
તેને ઓછાયે જાણી ઉતરશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે ॥૪૬॥
નથી નથી નારી હેતુ નરની, એ તો ભરી છે પ્રપંચ ભરની ॥
સ્ત્રી ચરિત્ર હોય અપાર, માંહિ દગો ન દેખાડે બહાર ॥૪૭॥
એજ દોરડું દેખીને ડરે, એજ સર્પ ઉપર પગ ધરે ॥
એજ ઉંદરથી ડરીને ચાલે, એજ કેસરીના કાન ઝાલે ॥૪૮॥
એજ ડરે દેખીને અંધારું, એજ ફરે કાળી રાત્યે બારું ॥
એજ પાણીમાં પગ દેતી ડરે, એજ સમુદ્ર સહજે ઉતરે ॥૪૯॥
કરે ચરિત્ર બોલતાં જાતાં, ઘણું આવડે હસતાં રોતાં ॥
રીજી નારી નર સંગ બળે, ખીજી છેદે શીશ તેનું છળે ॥૫૦॥

સહજ સ્વભાવે હોય અવળી, શીખ વાત ન લિયે સવળી ॥
શુભ ગુણ ગ્રેવાની ચારણી, કલ્પના માત્રની કારણી ॥૫૧॥
મને મેલી ને અંગે અશુદ્ધ, તેનો સંગ રાખે કેમ બુદ્ધ ॥
મળે નાગણી વાઘણી વળી, કૂપ પતન જો પડે વીજળી ॥૫૨॥
વિષ વૈરી આગ્ય બલાખારી, એ મળજ્યો ન મળજ્યો નારી ॥
નથી નથી બીજો નરક કૂપ, નરક નરને નારીનું રૂપ ॥૫૩॥
મેલી પુરુષોત્તમની મૂરતિ, કરે છે નારી જોવા શું રતિ ॥
તેને ચિંતવે વારમવાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૪॥
મેલી સુંદર શ્યામ સ્વરૂપ, જઈ જુવે છે નારીનું રૂપ ॥
તેમાં થાય નર તદાકાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૫॥
મેલી મહા પ્રભુજીનું મુખ, દેખે નારીને નર વિમુખ ॥
તેના સ્પર્શનો રાખે છે પ્યાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૬॥
મેલી મોહન મુખની વાત, નારી શબ્દ સુણે રળિયાત ॥
નાવે અવગુણ એનો લગાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૭॥
મેલી મુખે હરિગુણ ગાન, કહે નારી ચરિત્ર નિદાન ॥
તેણે ફૂલે અંગમાં અપાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૮॥
મેલી કેશવ કમળનેણ, સંભારે છે નારી દુઃખ દેણ ॥
નથી સમઝતો સાર અસાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૫૯॥
નથી લોભાતો લાલને લટકે, મન માન્યું માનનીને મટકે ॥
ખાધી ખોટ્ય ને થયો ખુવાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૬૦॥
કૃષ્ણ કથામાં ન દિયે કાન, સુણે નારી તણાં ગુણગાન ॥
તેમાં વૃત્તિ રાખે એક તાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૬૧॥
મેલી હરિ હરિજનનો સંગ, રાખે નારીસંગીનો પ્રસંગ ॥
તેની લાજ ન આવે લગાર, એવા મૂરખને છે ધિક્કાર ॥૬૨॥

એમ સમજ્યા જે સાર અસાર, તેતો ઉતરિયા ભવપાર ॥
તેને કેમ પીડે વળી કામ, જેણે એ દશ કરી હરામ ॥૬૩॥
એમ થયા નર નિષ્કામી, જેને અંતર વેદના વામી ॥
ઉપર તજતાં અંત ન આવે, જિયાં લગી ભિતરમાં ભાવે ॥૬૪॥
અંતરમાંથી ઉલટી થાય, ત્યારે તે પાછું નવ્ય ખવાય ॥
એ સુખ ઓકી નાખ્યું સંતે આપે, સ્વામી સહજાનંદ પ્રતાપે ॥૬૫॥

પૂર્વછાયો : એમ સંત જન સર્વે, નર રહ્યા નિષ્કામ ॥
જેને મળ્યા પ્રકટ પ્રભુ, સહજાનંદ સુખધામ ॥૬૬॥
જેવો અભાવ નારીનો, તેવો જ ધનનો ત્યાગ ॥
દેખે નહિ સુખ દામમાં, જેના અંતરમાં વૈરાગ ॥૬૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિષ્કામી
વ્રતમાન કહ્યું એ નામે એકસો ને છઠું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૬॥

ચોપાઈ : હવે કહું સંત નિરલોભી, જેણે કરી રહ્યા જન શોભી ॥
જેમ નારીનો નહિ પ્રસંગ, તેમ તજ્યો છે દ્રવ્યનો સંગ ॥૧॥
એવા સંતનો મળે સમાજ, માંહોમાંહિ બોલે મુનિરાજ ॥
જેને મળ્યા પુરુષોત્તમ રાય, તેતો પૂરણકામ કહેવાય ॥૨॥
તેને ન્યૂન મનાય મન, લાધ્યું અખૂટ જેને મહા ધન ॥
ધૂતા ન ધૂતે ચોર ન લૂટે, ખાતાં ખરચતાં નવ્ય ખૂટે ॥૩॥
એવું મળ્યું મહા ધન જેને, તે કેમ ધાશે આ ધાતુ ધનને ॥
જેમાં અનેક રહ્યા અનર્થ, સંચે ત્યાગી તો વણસે અર્થ ॥૪॥
ચોરી હિંસા અનૃત્ય અપાર, કામ ક્રોધ ને દંભ ભંડાર ॥
મત ભેદ ને વૈર વ્યસન, સ્મય સ્પર્ધાદિ છે જિયાં ધન ॥૫॥

મદ્યપાન ત્રિયાસંગ થાય, દ્યુત વિદ્યા ને વિશ્વાસ જાય ॥
રહ્યાં એટલાં દ્રવ્યમાં મળી, જેમ જળમાં જળજંતુ વળી ॥૬॥
દ્રવ્ય કરાવે પાપ અધર્મ, દ્રવ્ય કરાવે વૈર વિકર્મ ॥
દ્રવ્ય કરાવે કપટ છળ, દ્રવ્ય કરાવે કોટિ કકળ ॥૭॥
દ્રવ્ય કરાવે દગા દુષ્ટાઈ, દ્રવ્ય કરાવે કામ કસાઈ ॥
દ્રવ્ય કરાવે ઉચ્ચ ને નીચ, દ્રવ્ય કરાવે પાષંડ પેચ ॥૮॥
દ્રવ્ય કરાવે જાતિ વિટાળ, દ્રવ્ય ચડાવે સાચાને આળ ॥
દ્રવ્ય કરાવે હાલ બે હાલ, દ્રવ્ય કરાવે કૃપણ કંગાલ ॥૯॥
દ્રવ્ય કરાવે ચોરી ચાકરી, દ્રવ્ય કરાવે ટેલ્ય આકરી ॥
દ્રવ્ય કરાવે જીવની ઘાત, દ્રવ્ય કરાવે પિંડનો પાત ॥૧૦॥
દ્રવ્ય ન્યાય અન્યાય કરાવે, દ્રવ્ય જૂઠી તે શાખ્ય ભરાવે ॥
દ્રવ્ય લેવરાવે લાંચ ભાડ્ય, દ્રવ્ય કરાવે રાંકશું રાડ્ય ॥૧૧॥
દ્રવ્ય સતિનું સત મુકાવે, દ્રવ્ય જતિનું જત ચુકાવે ॥
દ્રવ્ય મુનિનું મૌન બગાડે, દ્રવ્ય તપીને તપથી પાડે ॥૧૨॥
દ્રવ્ય અર્થે પૃથ્વીએ ફરે છે, દ્રવ્ય અર્થે લડીને મરે છે ॥
દ્રવ્ય અર્થે વેચે નિજતન, તજે જીવિત ન તજે ધન ॥૧૩॥
દ્રવ્ય અર્થે વળી વાણે ચડે, દ્રવ્ય અર્થે પહાડે ચડી પડે ॥
દ્રવ્ય અર્થે ઘાત ઘણી ઘડે, થાય અનર્થ બહુ દ્રવ્ય વડે ॥૧૪॥
દ્રવ્ય ધર્મમાંહિથી ચળાવે, દ્રવ્ય નીચના ધર્મ પળાવે ॥
જે જે જાય છે નરકમાં જન, તેનું મૂળ કારણ છે ધન ॥૧૫॥
કામ ક્રોધ ને મોહ કહેવાય, હર્ષ શોક લોભ થકી થાય ॥
માન ઈરષા મમતા તાણ્ય, લોભ સર્વેનું કારણ જાણ્ય ॥૧૬॥
પામે છે જીવ જુજવા ક્ષોભ, તેતો જેને જેવડો છે લોભ ॥
લોભ સંતશું હેત ત્રોડવે, લોભ દુષ્ટશું પ્રીત જોડાવે ॥૧૭॥

લોભ કરાવે ન કર્યાનાં કામ, લોભ કરાવે જીવિત હરામ ॥
જે જે અવળું જગતમાં થાય, તેતો સર્વે દ્રવ્યથી કહેવાય ॥૧૮॥
દ્રવ્યે પુત્ર તે પિતાને મારે, દ્રવ્યે શિષ્ય ગુરુને સંહારે ॥
થાય દ્રવ્યે મહા પંચ પાપ, થાય દ્રવ્યે કૃતઘ્નની આપ ॥૧૯॥
એવું અઘ જગે નહિ કોય, જે કોઈ દ્રવ્ય મળતાં ન હોય ॥
દ્રવ્ય મુકાવે જ્ઞાનીનું જ્ઞાન, દ્રવ્ય મુકાવે ધ્યાનીનું ધ્યાન ॥૨૦॥
દ્રવ્ય મુકાવે માનીનું માન, દ્રવ્ય કરાવે નિર્લજ્જ નિદાન ॥
કહી કહી કેટલા કહેવાય, જે કોઈ દ્રવ્યથી અનર્થ થાય ॥૨૧॥
એવા લોભમાંહિ જે લેવાણા, તેતો તૃષ્ણાને પૂરે તણાણા ॥
તેને ઉગરવા સઈ આશ, એવું જાણી દૂર રહે દાસ ॥૨૨॥
લોભે સુર ને અસુર લડે, દૈત્ય ભૂત દુઃખી લોભ વડે ॥
યક્ષ રાક્ષસ સહુ લોભે હેરાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૩॥
લોભે કરાવ્યો કુટુંબે કળો, પડ્યો પાંડવ કૌરવમાં સળો ॥
માંહો માંહિ લડી ખોયા પ્રાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૪॥
લોભે લડે ભૂમિએ ભૂપતિ, લોભે બળે પતિ સંગે સતિ ॥
લોભ કરાવે પ્રાણની હાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૫॥
ડાહ્યા શિયાણા પંડિત પીર, લોભે કર્યા સહુને અધિર ॥
કવિ કોવિદ કર્યા વેંચાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૬॥
સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળમાંય, લોભે લઈ લીધાં જન ત્યાંય ॥
એવી પ્રસારી છે મોટી પાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૭॥
લોભે આપી છે અવળી મત્ય, મનાવ્યું છે અસત્યમાં સત્ય ॥
તેની નરને નહિ ઓળખાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૮॥
લોભે નાખી ગળે જમ ફાંસી, લોભે લેવારી લખ ચોરાસી ॥
લોભ ફેરવે છે ચારે ખાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૨૯॥

જન્મ મરણનું કારણ જેહ, સહુ જન જાણો લોભ તેહ ॥
તેની મેલી દેવી જોઈયે તાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૩૦॥
જેને લોભે કબજામાં લીધા, તેને દીન દાળદરી કીધા ॥
સહ્યાં શરીરે દુઃખ મેરાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૩૧॥
એવું સમજી સંત અસાર, તજયું દ્રવ્યને સર્વ પ્રકાર ॥
મેલી તન મને તેની તાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૩૨॥
મણિ હીરા મોતિ પરવાળાં, રત્ન આદ્યે જે નંગ રૂપાળાં ॥
એતો જમની જાળ્ય જોરાણ, તેને ઈચ્છે તે નર અજાણ ॥૩૩॥
અન્ન જળ ને વસ્ત્ર છે જેહ, તેને કરી રહે છે આ દેહ ॥
તેના આપનારા અવિનાશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૪॥
અન્ન ખાવું તે ક્ષુધાને ખોવા, જળ પીવું તે પ્રાણને ટોવા ॥
રહેવું અન્ય વસ્તુથી નિરાશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૫॥
શીત ઉષ્ણ નિવારવા તન, રાખે અંગે વસ્ત્ર હરિજન ॥
જેવું મળે તેવું રાખે પાસ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૬॥
તેહ વિના છે સર્વેનો ત્યાગ, વિષય સુખ સાથે છે વૈરાગ્ય ॥
કેંયે ઈચ્છે નહિ જાણી કાશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૭॥
સોના રૂપામાં સુખ ન માને, જેને મહાપ્રભુ આવિયા પાને ॥
કીટ બ્રહ્માલગી દેખે નાશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૮॥
એક સમજાણું હરિમાં સુખ, બીજું સર્વે જણાણું છે દુઃખ ॥
જેવો જમકિંકર કાળપાશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૩૯॥
જેને મળ્યું છે મહાધન મોટું, બીજું સર્વે સમજાણું છે ખોટું ॥
પાપ જાણીને ન કરે પ્યાસ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૪૦॥
અહિ વીંછી ને વિષ અંગાર, કાકવિષ્ટા માંહિ શિયું સાર ॥
એવું જાણી તજે સુખ આશ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૪૧॥

એવી કોણ વસ્તુ છે આ ભૂમાં, જેમાં લોભે જે લોભ્યા પ્રભુમાં ॥
રહે છે અંતર સહુથી ઉદાસ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૪૨॥
એમ નર થયાં નિરલોભ, કોઈ સુખે નહિ મનક્ષોભ ॥
જેણે માન્યો બ્રહ્મમોલે વાસ, એમ સમજે છે હરિના દાસ ॥૪૩॥
એહ રીત્યે લોભને જિતાય, બીજો છે ઉપરનો ઉપાય ॥
થાય અંતરે અભાવ જ્યારે, લોભ તજાય સમૂળો ત્યારે ॥૪૪॥
એમ લોભ લાલચને જિતી, કરી પુરુષોત્તમ સાથે પ્રીતિ ॥
તેને કામ ને લોભ ન વ્યાપે, સ્વામી સહજાનંદ પરતાપે ॥૪૫॥
પૂર્વછાયો : નિષ્કામી નિરલોભી થઈ, ભજે છે ભગવંત ॥
તેવા જ ત્યાગી સ્વાદના, જેહ નિરસ્વાદી સંત ॥૪૬॥
સર્વે રસ જાણી શ્યામમાં, અન્ય રસ જાણે અનિત્ય ॥
નિરસ્વાદી એવા સંતની, કહું સાંભળજ્યો સહુ રીત્ય ॥૪૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિર્લોભી
વ્રતમાન કહ્યું એ નામે એકસો ને સાતમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૭॥

ચોપાઈ : હવે કહું નિસ્વાદિની રીત્ય, જેણે તજી છે સ્વાદની પ્રીત ॥
સર્વે સ્વાદ જાણી હરિમાંય, મનવૃત્તિ લોભે નહિ ક્યાંય ॥૧॥
મહા રસનું કીધું છે પાન, તેણે થયા મગન મસ્તાન ॥
સુખ સ્વપ્ને ન ગમે સંસાર, વિષય રસ સમજ્યા અસાર ॥૨॥
મહા રસ પીધો જેહ જને, તે ન ચાખે બીજો રસ મને ॥
એ રસ પીધો છે શુકજી આદે, તેતો ન રાચે અન્યને સ્વાદે ॥૩॥
એ રસ પીધો છે સનકાદિકે, પીધો નવ યોગેશ્વર નીકે ॥
એ રસ પીધો છે જનક જેવે, જેનું મન ન રહ્યું બીજે પીવે ॥૪॥

એ રસ પીધો છે જન પ્રહ્લાદે, મન માન્યું નહિ બીજે સ્વાદે ॥
એ રસ પીધો છે ધ્રુવ અંબરીષે, એ રસ પીધો ગોપી ગુડાકેશે ॥૫॥
એ રસ પીધો જન જયદેવે, એ રસ પીધો છે ઉદ્ધવ જેવે ॥
એહ આદિ જે ઋષિ રાજન, પીધો મહારસ થયા મગન ॥૬॥
જે જે જને હરિરસ પીધો, તેણે સંસાર રસ ફૂચો કીધો ॥
ચૌદ લોકમાં જે રસ રહ્યો, તેતો ઉલટા અન્ન જેવો થયો ॥૭॥
તેનું બીજે તે મન ન માને, જે કોઈ પૂરણ મહારસ પાને ॥
એ રસ આજે આપણને મળ્યો, જે કોઈ સર્વે રસથી છે ગળ્યો ॥૮॥
નથી અન્ય રસ એહ સમાન, જેવો આપણે કીધો છે પાન ॥
એ રસ વિના રસ જે બીજો, તેતો દુઃખરૂપ માની લેજ્યો ॥૯॥
બીજા રસમાં જેહ લોભાણા, તેતો ઝષ જેમ જાળે બંધાણાં ॥
ખોયું તન ને ખોટયજ ખાધી, જેની સ્વાદ સાથે પ્રીત બાંધી ॥૧૦॥
ત્યાગી થઈ જે રસને ચાય, તે ત્યાગીનું ત્યાગીપણું જાય ॥
ખાંડ ખારવો તુપ તેજાનો, એહ આદિ દઈ સ્વાદ માનો ॥૧૧॥
ખારું ખાટું તીખું તમતમું, ગળ્યું ચીકણું જે મન ગમ્યું ॥
મન વાંછિત મંગાવી ખાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૨॥
શિરો પૂરી ને શેવ સુંવાળી, રૂડા મોદક ને રોટીકાળી ॥
વિધ વિધનાં વ્યંજન ચાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૩॥
ગર્મ નર્મ તે મનને ગમે, સારું સ્વાદું તે જુગતે જમે ॥
એનો ખાતાં અભાવ ન થાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૪॥
સારું લાગે તે રાખે સંતાડી, થઈ ખાવાની વૃત્તિ હરાડી ॥
રાત દિવસ રસને ધાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૫॥
કરે સ્વાદની વાત વખાણી, સુણી આવી જાય મુખે પાણી ॥
તેને અર્થે કરે છે ઉપાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૬॥

જિહ્વા માગે છે જુજવા રસ, જન થયા છે જિહ્વાને વશ ॥
તેણે સ્વાદ કેદિ ન તજાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૭॥
પંચ ઈન્દ્રિનું પોષણ સ્વાદ, પંડ્ય પોષતા વાધે પ્રમાદ ॥
પછી પરુષોત્તમ ન ભજાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૮॥
જેને પંડ્ય પોષવા છે પ્રીત, તે શું સમજે મહારસ રીત ॥
દેખી પુષ્ટ તનને ફૂલાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૧૯॥
તેતો કાવે નહિ હરિદાસ, જેને અહોનિશ રસની આશ ॥
એતો જળજંતુ જેવો ગણાય, તેને ખોટ્ય છે વૈરાગ્યમાંય ॥૨૦॥
જે કોઈ કહેવાય છે હરિજન, તેનું લોભે નહિ કિયાં મન ॥
જેણે કર્યું મહારસ પાન, તેણે કરી રહ્યા ગુલતાન ॥૨૧॥
જેના અંતરમાં નિરવેદ, તેને કોણ પમાડશે ખેદ ॥
નિત્યે હૈયામાં હરિનું ધ્યાન, તેણે કરી રહ્યા ગુલતાન ॥૨૨॥
જાણી સર્વે સાર અસાર, તુચ્છ વસ્તુ કરી તિરસ્કાર ॥
રાખ્યા ભીતરમાં ભગવાન, તેણે કરી રહ્યા ગુલતાન ॥૨૩॥
બ્રહ્મા આદિ જે કીટ પર્યન્ત, સર્વે દુઃખ દુઃખે અંતવંત ॥
જેને પુરુષોત્તમ સાથે તાન, તેણે કરી રહ્યા ગુલતાન ॥૨૪॥
એવા સંત મળે શુભમતિ, કહે જોજ્યો આ જીવની ગતિ ॥
રાખ્યા જોઈએ જેહ મુખે રામ, તેમાં રાખે છે વસ્તુ હરામ ॥૨૫॥
જેહ મુખે ભજીએ શ્રીહરિ, તેને બગાડે છે કેફે કરી ॥
ગાંજો ભાંગ્ય ને પીવે છે માદ, ખાયે આમિષ જિહ્વાને સ્વાદ ॥૨૬॥
જે મુખે ભજીએ પરબ્રહ્મ, તે મુખમાંય ખાય છે માજમ ॥
ખાય કવસ્તુ કેફને કાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૨૭॥
જે મુખ હરિ ભજવા લાગ્ય, તેહ મુખમાં ભરે છે ભાંગ્ય ॥
આપે જરદો તો ન પાડે નાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૨૮॥

જે મુખે જોયે નામ પ્રકાશું, તે મુખ હિંગ લસણે વાસ્યું ॥
વળી પાપીને પ્યારી પિયાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૨૯॥
જે મુખે હરિગુણ ગવાય, તે મુખે નર અમલ ખાય ॥
કાઢે કસુંબા કરે અકાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૩૦॥
જે મુખે હરિ ભજીએ દાડી, તે મુખે પાપી પીવે છે તાડી ॥
સર્વે સજે છે નરકનો સાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૩૧॥
કેફે કરીને અકલ જાય, નાસે ડહાપણ ને ડૂલ થાય ॥
તોય નિર્લજજને નહિ લાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૩૨॥
એહ સર્વે જે વ્યસન કહ્યાં, એક સ્વાદની વૃત્તિમાં રહ્યાં ॥
તેનો જે નર ન કરે તાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૩૩॥
સ્વાદ માંહિ રહ્યાં બહુ શૂળ, સ્વાદ છે સર્વે પાપનું મૂળ ॥
સ્વાદે થાય નરક સમાજ, એવા નરને રૂઠ્યા છે રાજ ॥૩૪॥
એવા અનેક અવગુણ જોઈ, સંત સ્વાદ કરે નહિ કોઈ ॥
જેહ સમે જેવું મળે અન્ન, જમે નિરદોષ જોઈ જન ॥૩૫॥
અજગર મધુકર વૃત્તિ, ગ્રહે સંતજન અનાસક્તિ ॥
કાંતો અણ ઈચ્છયું અન્ન આવે, નહિ તો બહુ ઘરથી માગી લાવે ॥૩૬॥
કાચું પાકું જે સુકું સમષ્ટિ, ફળ મૂળ ફુલ પત્ર પિષ્ટ ॥
હોય હરિ પ્રસાદિનું અન્ન, જમે જન તે થાય મગન ॥૩૭॥
પણ સ્વાદ સારુ જે ઉપાય, ન કરે તે નિઃસ્વાદી કહેવાય ॥
આવે સહજે તે જમે સુજાણ, જેમ તેમ કરી પોષે પ્રાણ ॥૩૮॥
સ્વાદ અસ્વાદની મૂકી આશ, ભજે ભગવાન ગ્રાસોગ્રાસ ॥
જેના અંતરમાંહિ વૈરાગ્ય, તેણે કર્યો છે સ્વાદનો ત્યાગ ॥૩૯॥
કાથો ચૂનો ને પાન સોપારી, તજ તમાલ એલચી સારી ॥
જાય જાવંત્રી લવિંગ જે છે, એહ આદિ મુખવાસ ન ઈચ્છે ॥૪૦॥

ચૂવા ચંદન તેલ ફૂલેલ, પુષ્પહાર ને સુગંધી તેલ ॥
તેને ત્યાગી ન ઈચ્છે તનમાં, જેને વૈરાગ્ય વર્તે છે મનમાં ॥૪૧॥
જે જે ખોળી કહ્યાં ખાન પાન, તજ્યાં તે સંતે થઈ સાવધાન ॥
અતિ કર્યો છે ઊંડો અભાવ, કેદિ ભૂલે થાય નહિ ભાવ ॥૪૨॥
કામ લોભ જિત્યા જેમ જને, તેમ જીત્યો છે સંતે સ્વાદને ॥
થાય ઊંડો અંતરેથી નાશ, ત્યારે તજાય બારથી આશ ॥૪૩॥
જે જે ત્યાગે છે બહારથી બળે, તેને માંહિ સ્વાદ રહે છે છળે ॥
લાગ આવે તો કરે છે ઘાત, નહિ તો બેઠો સાંભળે છે વાત ॥૪૪॥
તેતો અંતર ત્યાગથી જાય, બીજે ન ટળે કોટી ઉપાય ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય વિવેક વિચાર, એહ હોય જ્યાં હોય મોરાર ॥૪૫॥
તેહ વિના વૈરાગ્યનો વેષ, તેણે ન ટળે કામાદિ લેશ ॥
જ્યારે પ્રભુ સાથે પ્રીત્ય લાગે, ત્યારે કામ લોભ સ્વાદ ભાગે ॥૪૬॥
એમ જીત્યો છે જે જને સ્વાદ, તેના ટળિયા સર્વે પ્રમાદ ॥
જિતી સ્વાદ થયા શુદ્ધ આપે, સ્વામી સહજાનંદ પ્રતાપે ॥૪૭॥
પૂર્વછાયો : સહજ સ્વભાવે સંતને, અંતરમાં રહે છે એમ ॥
મળ્યો પણ મન નવ્ય ચળે, અણમળ્યું ઈચ્છે કેમ ॥૪૮॥
એમ સંત શિરોમણિ, જીત્યા સ્વાદને જેહ ॥
પિંડ બ્રહ્માંડ પાર પ્રીતિ, કહું એવા નિરસનેહ ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિરસ્વાદી
વ્રતમાન કહ્યું એ નામે એકસો ને આઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૮॥

ચોપાઈ : હવે કહું નિરસ્નેહી જન, સુણો રીત્ય તેની દઈ મન ॥
એક પ્રભુ સાથે પ્રીત જોડી, બીજા જકત સહુ સાથે તોડી ॥૧॥

પિંડ બ્રહ્માંડમાં નહિ પ્રીત, ચૌદ લોકમાંહિ નહિ ચિત્ત ॥
છે એ નિઃસ્નેહી જનની રીત્ય, પેખે પંડને પહેલું અનિત્ય ॥૨॥
આદિ અંતે મધ્યે જોઈ એહ, પછી કરે તનમાં સનેહ ॥
પેખે પ્રસિદ્ધ પિંડના હાલ, પછી માને જો મનાય માલ ॥૩॥
જ્યારે જુવે વિચારી આ પિંડ, દેખે નખશિખા નરક કુંડ ॥
પરુ પાચ ને પિયા પ્રસિદ્ધ, વહે લીટ શેડા બહુ વિદ્ધ ॥૪॥
કફ થૂંક ને લાળ કહેવાય, નિત્ય નિસરે તે મુખમાંય ॥
બહુ બળખાં આવે ઓકાર, દિસે દાંત હાડકાની હાર ॥૫॥
મજ્જા મેદ ને માંસ રુધિર, મળ મૂતરે ભર્યું શરીર ॥
હાડપિંજર મઢ્યું છે ચર્મે, માંહિ ભર્યો છે આંતર કર્મે ॥૬॥
ભર્યું રુધિર તે રગરગે, વહે નરક તે નવ મારગે ॥
નખ કેશમાં કે વસ્તુ ભલી, ભરી ભેચે માથાની તુંબલી ॥૭॥
સ્વેદ શુક્ર શ્લેષ્મ આમ, ગૂંગાં ગિડર આદિ અકામ ॥
એવું પેખિયું પોતાનું પિંડ, ચોખું જાણ્યું ચમારનો કુંડ ॥૮॥
પેખી પ્રકટ પિંડમાં એહ, સંતે સમજી મૂક્યો સનેહ ॥
એનાં સંબંધિ જે જૂગમાંય, તે સાથે કેમ સ્નેહ થાય ॥૯॥
જ્યાં જ્યાં ધર્યો જીવે અવતાર, તિયાં કર્યો કુટુંબ પરિવાર ॥
માત તાત ને ભગિની ભાઈ, સુતા સુત દારા ને વેવાઈ ॥૧૦॥
તેમાં કોણ અધિક ને ઓછે, સમ તુલ્ય સગાં એ સહુ છે ॥
તેમાં કોણ સાથે પ્રીત જોડે, વળી કિયા સગાં સાથે તોડે ॥૧૧॥
લખ ચોરાશી કુટુંબ કર્યું, સરવે સગે આ બ્રહ્માંડ ભર્યું ॥
માટે મેલ્યું એ કુટુંબ જેમ, સંતે મેલ્યું આ સમજી તેમ ॥૧૨॥
જેમ ગયો દ્વીજ ઢેઢવાડે, ભૂલ્યે રહ્યો તિયાં કોઈ દાડે ॥
તેહ બ્રાહ્મણપણાને ભૂલી, કેમ ફરે શ્વપચમાં ફૂલી ॥૧૩॥

એહ દેહ ને દેહ સંબંધી, તોડી પ્રીત્ય તેશું બહુ વિધિ ॥
જેણે તોડી છે પિંડશું પ્રીત, તેનું બીજે બેસે કેમ ચિત્ત ॥૧૪॥
સ્વર્ગ લોકનાં સુખ સાંભળી, નથી ઈચ્છતા તેહને વળી ॥
એક બ્રહ્માના દિવસમાંય, ચૌદ ઈન્દ્ર આવે વળી જાય ॥૧૫॥
તેની કોરનો ભય નહિ કાંઈ, એમ અંધધંધ મદમાંઈ ॥
જિયાં ખાન પાન ને ખુમારી, મહા મદોન્મત્ત નરનારી ॥૧૬॥
જેવો તરુણ તને વેશ્યાવાડો, તેવો અહર્નિશનો અખાડો ॥
પુન્ય ખૂટે પડે પાછો તેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૧૭॥
કોઈક રીત્યે શું જાય કૈલાસ, તો ત્યાં ભૂત ભૈરવનો વાસ ॥
અતિ ક્રોધે ને કરુર અંગે, એવા રહે છે શિવને સંગે ॥૧૮॥
ભાંગ્ય ધતૂરા અશુદ્ધ આહાર, તમોગુણી ને તોરી અપાર ॥
એમાં શું સુખ જાણી વસેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૧૯॥
બ્રહ્મલોકનું સુખ સાંભળી, મન વળગતું નથી ત્યાં વળી ॥
કર્યો કામે જઈ તિયાં કળો, અજ અંતરે થયો આકળો ॥૨૦॥
વળી જંઘથી જાયા અદેવ, યક્ષ રક્ષ થયા તતખેવ ॥
તેતો લેવા તાક્યા અજ લાજ, બીજા ધ્રોડ્યા છે ખાવાને કાજ ॥૨૧॥
જોઈ એવું વિકળ લોક એહ, સંતે ન કર્યો સમજી સ્નેહ ॥
હશે સુખ ટળી જાય તેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૨૨॥
એમ પેખિયું પિંડ બ્રહ્માંડ, મટી જાય દીઠી એવી માંડ્ય ॥
જાશે યતકિંચિત છે જેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૨૩॥
સ્વર્ગ મૃત્યું ને પાતાળમાંય, રહેવા જેવી વસ્તુ નથી ક્યાંય ॥
રહે નહિ જે દેખાય દેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૨૪॥
સ્થાવર જંગમ જે જે કહેવાય, સર્વે છે કાળના મુખમાંય ॥
શું સમજીને કરે સનેહ, માટે સંત એથી નિરસ્નેહ ॥૨૫॥

એમ વાત કરે સહુ સંત, તમે સાંભળજ્યો ગુણવંત ॥
જિયાં લગી મનાય હું દેહ, તિયાં લગી નહિ નિરસ્નેહ ॥૨૬॥
દેહ કેડે વળગ્યો સંસાર, પાપ પુન્ય વળી પરિવાર ॥
સુખ દુઃખ માન અપમાન, હર્ષ શોક વૃદ્ધિ વળી જ્યાન ॥૨૭॥
એહ સર્વે રહ્યાં દેહ વાંસે, દેહ માનતાં સર્વે મનાશે ॥
જ્યારે થાય દેહથી નિસ્પ્રેહ, ત્યારે ખૂટે સહુશું સનેહ ॥૨૮॥
જ્યારે મનાય આતમા આપ, ત્યારે જાય સર્વે સંતાપ ॥
આત્મરૂપ મનાય આપણું, ત્યારે નર પામે નિર્સ્નેહિપણું ॥૨૯॥
આતમાને કોણ માત તાત, આતમાને કોણ નાત જાત ॥
કુળ કુટુંબ જે પરિવાર, આતમાને નહિ સુત નાર્ય ॥૩૦॥
આતમાને નહિ આપ પર, શત્રુ મિત્ર ને નહિ અવર ॥
આતમાને નહિ ધરા ધામ, આતમાને નહિ દેશ ગામ ॥૩૧॥
આતમાને નહિ ધન માલ, અશન વસન ભૂષણ રસાલ ॥
માટે આતમા આપે મનાય, ત્યારે સર્વેથી નિઃસ્નેહ થાય ॥૩૨॥
આપે થઈ આતમ સ્વરૂપ, ભજે પ્રભુ પરમાત્મા રૂપ ॥
રાખે પુરુષોત્તમ માંહિ પ્રીત, બીજે બેસે નહિ કિયાં ચિત્ત ॥૩૩॥
તેહ ભક્ત થયો એકાંતિક, જેના અંતરમાં હરિ એક ॥
એમ સમજ્યા જન જેહ, થયા નિરવિઘ્ન નિરસ્નેહ ॥૩૪॥
એમ સમજ્યા વિના જેહ જન, તે નિરસ્નેહી નહિ નિર્વિઘ્ન ॥
બીજી રીત્યે થાય નિરસ્નેહ, તેને ક્યાંક બંધાય સનેહ ॥૩૫॥
દેહ રૂપ થઈ કરે ત્યાગ, તેનો ટકે નહી વૈરાગ્ય ॥
દેહ હોય ત્યાં દેહનું કુળ, દેહ સર્વે સનેહનું મૂળ ॥૩૬॥
જેમ માથેથી મોડતાં વૃક્ષ, લાગે પત્ર તેને બીજાં લક્ષ ॥
જ્યારે મૂળેથી વૃક્ષ છેદાય, શાખા પત્ર ફુલ ફળ જાય ॥૩૭॥

તેમ દેહને ન માને આપ, ત્યારે જાય સમૂળો સંતાપ ॥
એમ સમજ્યા સંત સુજાણ, જેને મળ્યા પુરુષ પુરાણ ॥૩૮॥
થયો સનેહ શ્યામળા સંગે, થયું બીજું અભાવતું અંગે ॥
મન ઢળી આવ્યું એહ ઢાળે, વળે નહિ પાછું કોઈ કાળે ॥૩૯॥
એમ કહી નિઃસ્નેહિની રીત્ય, સહજે રહે છે સંત એમ નિત્ય ॥
નથી તેનો તે થાપ ઉત્થાપ, સ્વામી સહજાનંદ પ્રતાપ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો : સુંદર રીત્ય એ સંતની, એમ રહે તે નિરસ્નેહ ॥
પિંડ બ્રહ્માંડ પદારથે, કેદિ કરે નહિ સનેહ ॥૪૧॥
કામ લોભ ને સ્વાદ સનેહ, જિતિ બેઠા તેહ જન ॥
માન તજ્યું જે મુનિયે, કહું સાંભળજ્યો સહુ જન ॥૪૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિરસ્નેહી
વ્રતમાન કહ્યું એ નામે એકસો ને નવમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૯॥

ચોપાઈ : હવે કહું નર નિરમાન, જેને ભેટ્યા છે શ્રી ભગવાન ॥
તે પ્રભુ છે સહુના સ્વામી, કર્તા નિયંતા અંતરજામી ॥૧॥
જેની ભ્રકુટિ વિલાસ માંય, કોટી બ્રહ્માંડ ભાંગે ને થાય ॥
એવા સમર્થ શ્રીમહારાજ, સર્વે ઉપર છે અધિરાજ ॥૨॥
જે જે ધારે તે કારજ કરે, તે ફેરવ્યું કેનું નવ્ય ફરે ॥
સર્વે કારણના કારણ જેહ, તેણે ધર્યું પૃથ્વી પર દેહ ॥૩॥
એવા પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ, જેને નેતિ નેતિ કહે નિગમ ॥
તેહ થઈ મનુષ્ય આકાર, કરે બહુ જીવનો ઉદ્ધાર ॥૪॥
મેલી પોતાની મોટ્યપ નાથ, મળી રહ્યા મનુષ્યને સાથ ॥
થઈ નાથ આપે નિરમાન, કરે સંસારીનું સનમાન ॥૫॥

વળી સહે જગ ઉપહાસ, તોય ન કરે માન અવિનાશ ॥
જોને ઋષભદેવે કેવું સહ્યું, અતિશે નિરમાનને ગ્રહ્યું ॥૬॥
જોને કપિલદેવ દયાળ, જેને મારવા ધાયા ભૂપાળ ॥
જોને વામનજી નિરમાની, બળિ દ્વારે વસ્યા વરદાની ॥૭॥
જોને રામ કેવા નિરમાન, નાગપાશે બંધાણા નિદાન ॥
જોને કૃષ્ણ કેવા સમરથ, મેલી માન તાણ્યો ઋષિરથ ॥૮॥
એહ આદિ બહુ અવતાર, કહેતાં આવે નહિ તેનો પાર ॥
જુઓ વર્તમાન કાળે આજ, કેવા નિર્માની છે મહારાજ ॥૯॥
આપે સમર્થ ને સર્વે સહે, એવું નિરમાનિપણું ગ્રહે ॥
કરે તુચ્છ જીવ તિરસ્કાર, તે પર રોષ ન કરે લગાર ॥૧૦॥
હવે એવા પ્રભુના જે દાસ, કહો કેમ ન સહે ઉપહાસ ॥
જેના નિરમાની ભગવાન, તેના જનને જોયે કેમ માન ॥૧૧॥
માન રાખે તે રાક્ષસ દૈત્ય, જન હોય સદા માનજિત ॥
માન જોઈએ હિરણ્યાક્ષ અંગ, જેણે યુદ્ધ કર્યો લેરી સંગ ॥૧૨॥
માન હિરણ્યકશિપુને જોઈએ, જેને જગમાં જીત્યો નહિ કોઈએ ॥
માન જોઈએ રાવણ જેવાને, એહ આદિ રાક્ષસ એવાને ॥૧૩॥
માન જોઈએ કંસ ભૂપાળને, બીજા શાલવ શિશુપાળને ॥
માન જોઈએ તે જરાસંધને, માન જોઈએ તે ધૃતરાષ્ટ્ર અંધને ॥૧૪॥
માન દુર્યોધનને તે જોઈએ, એહ આદિ એવા બીજા કોઈએ ॥
એવા દુષ્ટને માન જ ઘટે, હરિજન તો માનથી હટે ॥૧૫॥
માને કરીને જય વિજય, વૈકુંઠ થકી પડિયા તેય ॥
માને પડ્યો ઈન્દ્ર સુરપતિ, માને પડ્યો નહુષ ભૂપતિ ॥૧૬॥
માને પડિયો રાજા યયાતિ, બીજા સુરાસુર પડ્યા અતિ ॥
માને ચિત્રકેતુ કર્યો ચૂર, થયો તેહ વળી વ્રત્રાસુર ॥૧૭॥

માને દક્ષ પામ્યો અતિ દુઃખ, થયું મોત ને વણશું મુખ ॥
માને ગયું રાવણનું રાજ, માને થયું બહુનું અકાજ ॥૧૮॥
માને ગયું કૌરવનું કુળ, માને ગયું છે કંસનું મૂળ ॥
માને સુર અસુર છે દુઃખી, માન રાખી થયા કોણ સુખી ॥૧૯॥
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ મોઝાર, માને મારી મૂક્યા નરનાર્ય ॥
કામ ક્રોધ લોભ કેદિ જાય, પણ માન તેતો ન મુકાય ॥૨૦॥
નથી બીજા કોઈનો તે વાંક, માને રોળ્યા છે રાજા ને રાંક ॥
એવો નર નજરે ન આવે, જેનાં મનને માન ન ભાવે ॥૨૧॥
ઘર તજી જાય કોઈ વન, એકાંત્યે બેસી કરે ભજન ॥
અન્ન મૂકી ફળ ફૂલ ખાય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૨॥
કોઈ કરે તે નામ રટણ, કોઈ કરે અવનિ અટણ ॥
ગંગા યમુના સરસ્વતિ નાય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૩॥
કોઈ વધારે નખ ને કેશ, કરે તીર્થ ફરે દેશોદેશ ॥
પહેરે નહિ પગરખાં પાય, પણ માન તે તો ન તજાય ॥૨૪॥
કોઈ ઉઘાડા રહે અવધૂત, કોઈ ભૂંસે અંગમાં ભભૂત ॥
ધન નારીને નિકટ ન જાય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૫॥
કોઈ જ્ઞાની થઈ કરે જ્ઞાન, કોઈ ધ્યાની થઈ ધરે ધ્યાન ॥
કોઈ ભક્ત થઈ ગુણ ગાય, પણ માન તે તો ન તજાય ॥૨૬॥
કોઈ રાખે કંથા ને ગોદડી, કોઈ રહે જિયાં તિયાં પડી ॥
સહે શીત ઉષ્ણ અંગમાંય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૭॥
કોઈ રહે મુખે મૌન સાધી, કોઈ જમે નહિ અન્ન રાંધી ॥
કાચું પાકું મળે તેવું ખાય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૮॥
કોઈ તપી થઈ કરે તપ, કોઈ જપી થઈ કરે જપ ॥
મેલે વસન ભૂષણ ઈચ્છાય, પણ માન તેતો ન તજાય ॥૨૯॥

કવિ કોવિદ પંડિત પીર, યોગી યતિ સતી શૂરવીર ॥
માન ગયે મરવાને ચાય, પણ માન તે તો ન તજાય ॥૩૦॥
સર્વે મરે છે માનના માર્યા, માન આગળ્ય કંઈક હાર્યા ॥
એવા માનને મેલી મહંત, ભાવે ભજે છે શ્રી ભગવંત ॥૩૧॥
મેલી પીંડ બ્રહ્માંડનું માન, સંત સદા રહે ગુલતાન ॥
અન્ય માનને જન ન ઈચ્છે, જેની મતિ તે મોટી થઈ છે ॥૩૨॥
આપે માને છે આતમારૂપ, સોઽહં મનાણું બ્રહ્મસ્વરુપ ॥
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ દેહ, જાગ્રત સ્વપ્ન ને સુષુપ્તિ તેહ ॥૩૩॥
મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર, પ્રાણ પંચ ઈન્દ્રિય પરિવાર ॥
પંચ દેવ સપ્ત ધાતું જેહ, એહ સર્વે મળીને આ દેહ ॥૩૪॥
જેમ કહ્યો શરીરનો સાજ, તેમ બ્રહ્માંડનો છે સમાજ ॥
તેને પાર પ્રકૃતિ પુરુષ, તેથી પર બ્રહ્મ એક રસ ॥૩૫॥
સત્ ચિત્ત આનંદ સ્વરૂપ, એવું મનાણું આપણું રૂપ ॥
પછી બ્રહ્માદિ કીટ પર્યન્ત, તેમાં મોહ પામે કેમ સંત ॥૩૬॥
આપે થયા છે આતમારામ, સદા સુખિયા પૂરણકામ ॥
મેલી પિંડ બ્રહ્માંડનું માન, થયા બ્રહ્મ સ્વરૂપે ગુલતાન ॥૩૭॥
એવા માનમાં મસ્ત છે જેહ, બીજા માનને ન ઈચ્છે તેહ ॥
અવરમાં નથી ઉતાર્યું મન, કરવા પુરુષોત્તમ પ્રસન્ન ॥૩૮॥
એમ સમજ્યા સંત સુજાણ તેને રહી નહી કોઈ તાણ ॥
એમ આદિ અંત્યે મધ્યે જન, તજી માન ભજ્યા ભગવન ॥૩૯॥
એવું સમજીને સંત આજ, કર્યું તન મને માન તાજ ॥
થયા નિરમાની એમ સંત, જેને ભેટિયા શ્રીભગવંત ॥૪૦॥
તજી તન ને મનનું માન, રહ્યા હરિમાંહી ગુલતાન ॥
કામ ક્રોધ ને સ્વાદ સ્નેહ, મેલ્યા માન આદિ પંચ એહ ॥૪૧॥

શોધી શત્રુનો કર્યો સંહાર, જીત્યા જન થયો જે જે કાર ॥
પંચ વૈરી મૂએ ગયું પાપ, એહ પ્રકટ પ્રભુનો પ્રતાપ ॥૪૨॥
એહ પંચ વેરી પરચંડ, જેને વશ છે પિંડ બ્રહ્માંડ ॥
તેને જીતીને પામ્યા આનંદ, જેને સ્વામી મળ્યા સહજાનંદ ॥૪૩॥
પૂર્વછાયો : સહજે રહે સતસંગમાં, પંચ વરતને પરમાણ ॥
કામ લોભ સ્વાદને, તજી સનેહ માન સુજાણ ॥૪૪॥
એહ રીત ત્યાગી તણી, એમ મુનિ રહે અનેક ॥
હવે કહું સુણજ્યો સહુ, સાંખ્યયોગી બાઈયોની ટેક ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિરમાનિ
વ્રતમાન કહ્યું એ નામે એકસો ને દશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૦॥

ચોપાઈ : હવે કહું હરિજનની રીત, સહુ સાંભળજ્યો દઈ ચિત્ત ॥
સાંખ્યયોગી બાઈઓ હરિજન, જેનાં તપ પરાયણ તન ॥૧॥
સર્વે તજી સંસારની આશ, ભજે અંતરમાં અવિનાશ ॥
પુરુષોત્તમ પ્રકટ પેખી, બીજી સર્વે ઈચ્છાઓ ઉવેખી ॥૨॥
દેહ ગેહ તણાં સુખ ત્યાગી, જેની લગની નાથશું લાગી ॥
ખાન પાનથી ઉતારી મન, ભાવે કરે હરિનું ભજન ॥૩॥
વસન ભૂષણ ન ચાય ચિત્ત, જેને પૂરણ બ્રહ્મશું પ્રીત ॥
એવી મળે બાઈઓની મંડળી, કરે વાત માંહોમાંહિ મળી ॥૪॥
બાઈઓ સાંભળજ્યો એક વાત, આજ મહારાજ છે રળિયાત ॥
હસી બોલે છે હેતને વયણે, વળી જુવે છે અમૃત નયણે ॥૫॥
માટે મોટું ભાગ્ય છે આપણું, છીએ વાલ્યમને વહાલાં ઘણું ॥
ભલે આવિયો આ અવતાર, જેમાં મળિયા પ્રાણ આધાર ॥૬॥

લીધો અલભ્ય લાભ તે આજ, સર્વે સર્યાં છે આપણાં કાજ ॥
કોઈ વાતની ન રહી ખામી, આજ મળ્યા સહજાનંદ સ્વામી ॥૭॥
એવા તજી સુખદાયી શ્યામ, કોણ કરે મનખો હરામ ॥
એવી કોણ અભાગણી હશે, જે કોઈ દેહનાં સુખ ઈચ્છશે ॥૮॥
દેહ સુખમાં રહ્યો સંસાર, દેહ સુખમાં વિષય વિકાર ॥
દેહમાંહિ માન્યું જેને આપ, તેને મળ્યાં છે પૂરણ પાપ ॥૯॥
એવી ગર્દભી નારી છે ઘણી, શું કહીએ બાઈ વાત તે તણી ॥
નિત્યે કરીને નવલો રંગ, દેખાડે છે પુરુષને અંગ ॥૧૦॥
વસ્ત્ર આભૂષણ પહેરી અંગ, નિત્ય ફરે છે નવલે રંગ ॥
ગૂંથે કેશ હંમેશ હરાડી, ફરે શેરી બજારમાં દા'ડી ॥૧૧॥
તને ચોપડી તેલ ફુલેલ, આંજિ આંખ્ય ને જુએ છે છેલ ॥
રૂડો પુરુષ દેખીને રીઝે, ગળે અંતર ભિતર ભિંજે ॥૧૨॥
જે પુરુષ માન્યા સુખરૂપ, તેનું સાંભળો કહું સ્વરૂપ ॥
જેને જાણે છે રૂડો રૂપાળો, તેના ભિતરનો માલ ભાળો ॥૧૩॥
માંહિ ભર્યો મજ્જા મેદ માંસ, તેની અભાગણી કરે આશ ॥
પરુ પાચ પડે પિયા ઘણા, વહે લીંટ શેડા લજામણા ॥૧૪॥
કફ થૂંક ને લાળની ખાડી, મુખે ઝરે તે મેઘ અષાડી ॥
પડે બળખા આવે ઓકાર, દિસે દાંત હાડકાંની હાર ॥૧૫॥
મળ મૂતરે પૂરણ પેટ, તેની ભૂંડણ્ય ચાય છે ભેટ ॥
કુલટા મન રીઝી કરકે, જેણે કરીને જાશે નરકે ॥૧૬॥
માંહિ ભરિયો આંતર કર્મે, ઉપર મઢ્યો છે આળે ચર્મે ॥
ભર્યું રુધિર તે રગેરગે, એવો અશુદ્ધ નર છે અંગે ॥૧૭॥
સ્વેદ શુક્ર શ્લેષ્મ આમ, નખ કેશ એ દિસે નકામ ॥
ગૂંગાં ગિડરે ભર્યો ભંડાર, તેનો પાપણી કરે છે પ્યાર ॥૧૮॥

નરક કુંડ જેવો નર દેહ, તેશું શંખણી કરે સનેહ ॥
પૂંજા કચરા નામ ઉકરડા, દિસે દુરગંધીના દુંગરડા ॥૧૯॥
દેખી નખશિખ વસ્તુ નકામ, કુયે સમજીને પાડ્યાં છે નામ ॥
નાગ વાઘ સિંહ નામ સરે, એથી અબળા કેમ ઉગરે ॥૨૦॥
ગુણે જુક્ત જાણો એહ નામ, જેને મળે તેનું ટાળે ઠામ ॥
કદાપિ જો હોય નામ સારું, જેમ કાવે મીઠું ને છે ખારું ॥૨૧॥
વળી સાંભળો કહું સાહેલી, નર હોય ફોગટિયા ફેલી ॥
ગાંજા ભાંગ્ય માજમ મફર, તાડી મદ્ય પીવે દા'ડી નર ॥૨૨॥
પીવે અમલ હોકા હંમેશ, ગયે જોબન રંગાવે કેશ ॥
ખાય કવસ્તુ કામના કાજ, પાપી પુરુષને નહિ લાજ ॥૨૩॥
જે જે ભવ માંહિ છે ભૂંડાઈ, તેતો સર્વે રહી નરમાંઈ ॥
જે જે પૃથવી ઉપર પાપ, તેનાં કરનારા નર આપ ॥૨૪॥
ચોરી હિંસા કસાઈનાં કામ, કરે નર ન કરે એ વામ ॥
યુદ્ધ વિરોધે વૈરમાં લડે, સામસામા શીશ બહુ પડે ॥૨૫॥
ચાલે રુધિરની તિયાં ધારું, મરે મનુષ્ય હજારે હજારું ॥
એવે પાપે નર હોય પૂરા, તેતો કહાવે જગતમાં શૂરા ॥૨૬॥
કંઈ જીવ કરે કચ્ચરઘાણ, એવા પાપીનાં થાય વખાણ ॥
એવા પાપી પુરુષના દેહ, તેશું સ્વપ્ને કરે કોણ સ્નેહ ॥૨૭॥
એને ઈચ્છે અભાગણી નાર, જેને જાવું છે જમને દ્વાર ॥
નારી નરકમાં જાય છે આપે, તે પુરુષમાં પ્રીત્ય પ્રતાપે ॥૨૮॥
વળી કહું પુરુષનાં પાપ, તમે સાંભળજ્યો સહુ આપ ॥
નર વિકળ હોય વિશેક, જેનાં અંતરમાં નહિ ટેક ॥૨૯॥
કરે પરાણે નારી સ્પરશ, થાય વિકળ કામ વિવશ ॥
જોને બ્રહ્મા સરવેના બાપ, તેણે કર્યો સુતાને સંતાપ ॥૩૦॥

જોને ઈન્દ્ર અભાગિનાં કામ, કર્યું અહલ્યાનું જીવત હરામ ॥
જોને વિધુનો ગયો વિચાર, હરિ પરાણે ગુરુની નાર્ય ॥૩૧॥
જોને સુરગુરુ બૃહસ્પતિ, કર્યું અબળાનું અવળું અતિ ॥
જોને નહુષ મૂરખ મરવા, જોરે ઈચ્છયો ઈન્દ્રાણીને વરવા ॥૩૨॥
જોને યયાતિ મૂરખ જન, માંગ્યું પુત્ર પાસળે જોબન ॥
એહ આદિ મોટા મોટા જેહ, થયા વિકળ તનમાં તેહ ॥૩૩॥
હવે બીજા રહ્યા જેહ જન, તેનાં ક્યાંથી સ્થિર હોય મન ॥
માટે પુરુષ તન જે પામ્યા, તેતો લાજ ધરમને વામ્યા ॥૩૪॥
પાપ મૂર્તિ પુરુષ પિંડ, નર મળ્યે મળ્યો નરક કુંડ ॥
તેમાં પડે છે પાપણી જઈ, લજ્જાવો'ણી અભાગણી થઈ ॥૩૫॥
હારી મનખો થઈ હેરાણ, જેનાં પુરુષે હરાણા પ્રાણ ॥
નથી સુખ છે દુઃખ અલેખે, તેમાં અભાગણી સુખ દેખે ॥૩૬॥
હવે કહું જે આપણી રીત્ય, પ્રભુ વિના ન રાખવી પ્રીત્ય ॥
પંચ હાથ પુરુષથી પરું, રહેવું ખબડદાર તે ખરું ॥૩૭॥
વાટે ઘાટે ન જાવું એકલું, જો ઈચ્છવું પોતાનું ભલું ॥
નરસામાં ન જોડિયે નેણ, વળી ભૂલે ન બોલિયે વેણ ॥૩૮॥
સંભારીએ ન સુણીએ વાત, હાસરસે ન સ્પરશિયે ગાત ॥
ગુહ્ય વારતા ભૂલ્યે ન કરિયે, પુરુષાકાર ચિત્ર પ્રહરિયે ॥૩૯॥
તાત ભ્રાત ને સુત સંઘાતે, એશું વસિયે નહિ એકાંતે ॥
પડે કામ અવશ્ય એ સંગ, ત્યારે બોલવાનો છે પ્રસંગ ॥૪૦॥
ત્યાગી ત્રિયાને તીર્થે જો જાવું, સંબંધી સંગે તીર્થમાં નાવું ॥
દ્રવ્ય રાખવું નિર્વાહ કાજ, નહિ તો આપણી ન રહે લાજ ॥૪૧॥
અન્ન વસ્ત્ર તે અંગને જોયે, જાયે જાચવા તો ધર્મ ખોયે ॥
જાડું મોટું મળે જેવું પટ, તેણે કરીને ઢાંકિયે ઘટ ॥૪૨॥

ખારું ખાટું મળે જેવું અન્ન, જમી કરિયે હરિભજન ॥
આપણું છે અબળાનું તન, તેમાં રાખવી જોઈએ જતન ॥૪૩॥
ઘણું વરતવું ઠાવકું ઠીક, અતિ આણી અંતરમાં બીક ॥
જેમ દોરે ચડે નટનારી, ચૂકે નજર તો થાય ખુવારી ॥૪૪॥
માટે રહેવું સદાય સચેત, હરિ વિના ન રાખવું હેત ॥
આણી અંતરમાંહિ વૈરાગ્ય, કરવાં તન મન સુખ ત્યાગ ॥૪૫॥
એવી સાંભળી શિખની વાત, સર્વે બાઈઓ થઈ રળિયાત ॥
સત્ય વારતા છે એજ સાચી, એમ સમજ્યા વિના વાત કાચી ॥૪૬॥
પૂર્વછાયો : એ રીત્ય ત્યાગી ત્રિયાની, જેણે તજ્યો સર્વે સંસાર ॥
હવે કહું રીત્ય ભાઈની, સાંખ્યયોગી ગૃહી ઉદાર ॥૪૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુની વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સાંખ્યયોગી
બાઈઓનાં વ્રતમાન કહ્યાં એ નામે એકસો ને અગિયારમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૧૧॥

ચોપાઇ : હવે સાંખ્યયોગી કહું ભાઈ, જેને પ્રીત્ય પુરુષોત્તમ માંઈ ॥
સદા રહે છે પ્રભુજી પાસ, થઈ ચરણ કમળના દાસ ॥૧॥
હરિ પાસે રહે છે હંમેશ, અતિ ત્યાગી ને ઉજ્જવળ વેશ ॥
રાખી મુનિ જેવાં વ્રતમાન, ભાવે ભજે છે શ્રી ભગવાન ॥૨॥
સર્વ જકતના જીવશું તોડી, જેણે પ્રીત્ય પ્રભુજીશું જોડી ॥
દેહ ગેહ તણાં સુખ ત્યાગી, થયાં પ્રભુપદ અનુરાગી ॥૩॥
ઉઠે બેસે ચાલે જુએ જમે, કરે તેહ જે નાથને ગમે ॥
નિત્ય જોઈ મહારાજની મરજી, વર્તે મનની મમતા વરજી ॥૪॥

આજ્ઞાકારી છે જેહનાં અંગ, કેદિ ન કરે વચનનો ભંગ ॥
જાણે દેશ કાળ વળી સમે, કરે તે જ જે નાથને ગમે ॥૫॥
મરજી વિના પગલું ન ભરે, અંતરમાં નિરંતર ડરે ॥
અતિ સમજુ ને સંત સ્વભાવ, પ્રેમી નિયમી ને ભક્તિભાવ ॥૬॥
દામ વામ જાણી દુઃખદાઈ, અતિ અભાવ છે મનમાંઈ ॥
એવા સાંખ્યયોગીનો સમોહ, જેને કામ ક્રોધ નહિ મોહ ॥૭॥
લોભ લાલચ સ્વાદ સ્નેહ, આશા તૃષ્ણા તે તજી છે તેહ ॥
હર્ષ શોક નહિ વૃદ્ધિ હાણ્ય, જેણે મેલી તન મન તાણ્ય ॥૮॥
પંચ વ્રતમાન માંહિ પૂરા, અંતર સાધુ ને ઉપર શૂરા ॥
અતિ સમર્થ ને સાવધાન, વળી નિરસ્નેહી નિરમાન ॥૯॥
એવા સાંખ્યયોગી જે સુજાણ, કરું તેનાં હું શિયાં વખાણ ॥
બીજાં ગૃહી ઘણાં બાઈ ભાઈ, જેની પ્રીત્ય છે પ્રભુજીમાંઈ ॥૧૦॥
ચોરી અવેરી મદિરા માંસ, તેની કરે નહિ કેદિ આશ ॥
પડ્યું દ્રવ્ય પારકું ન હરે, ખોટી સાખ્ય ભૂલે નવ્ય ભરે ॥૧૧॥
ગાંજા ભાંગ્ય લસણ ડુંગળી, કેફ મફર માજમ વળી ॥
કરી કેફ સરવેનો ત્યાગ, રાખે પ્રભુ સાથે અનુરાગ ॥૧૨॥
એવા ગૃહસ્થ ઘણાં નરનારી, જેને મળ્યા છે દેવ મુરારી ॥
અતિ પવિત્ર ને પુન્યવાન, તેનાં નામ સાંભળો નિદાન ॥૧૩॥
પ્રથમ કહું સાંખ્યયોગી ભાઈ, પછી કહું સાંખ્યયોગી બાઈ ॥
ગૃહસ્થ હરિભક્ત નરનાર્ય, કરું કિંચિત નામ ઉચ્ચાર ॥૧૪॥
સાંખ્યયોગી માંહિ શિરોમણિ, ભાવે નામ કહું તેનાં ભણી ॥
મુખ્ય માંચો સોમલો મુગત, સુરો માતરો અલૈયો ભક્ત ॥૧૫॥

કાળો વાલેરો રાણસુર, લાખો નાન નાજો સંતસુર ॥
એહ આદિ કાઠી જન કહીએ, સાંખ્યયોગી શ્યામસંગે લહીએ ॥૧૬॥
ભક્ત વેરોજી આતમારામ, ડુંગરજી ભગુજી અકામ ॥
માનસિંહ ને કેશરીસિંઘ, ખરા ક્ષત્રિ એ ભક્ત અનઘ ॥૧૭॥
ભક્ત ભાણો હમીર ભણીજે, ઉમોજી ઉભે ભક્ત ગણીજે ॥
રવોજી રતનજી ગંભીર, લાખો કસલો ભીમ હમીર ॥૧૮॥
વીરો દેવો માન ગુમાનજી, કમો કાજુ નાથુજી કાનજી ॥
લાધોજી નાનજી નારાયણ, એહ ક્ષત્રી પ્રભુ પરાયણ ॥૧૯॥
ભક્ત મુળજી જાતિ લુવાણો, સદા સખા એ શ્યામના જાણો ॥
એહ આદિ સાંખ્યયોગી કહીએ, છે અપાર પાર કેમ લહીએ ॥૨૦॥
ઉકો હરજી રામજી દોય, કૃષિકર કરમશી સોય ॥
જોધો જેઠો મેઘો હરિ નાથ, ભગો અર્જણ બિજલો સાથ ॥૨૧॥
રાઠોડાદિ પ્રભુજીના દાસ, લાલો બાદર બે પ્રભુ પાસ ॥
મિયાં કરિમ રયો હસન, રાજા ભૂલા નાથાદિ યવન ॥૨૨॥
એહ રહે છે પ્રભુજી પાસ, સર્વે તોડી જગતની આશ ॥
એહ સાંખ્યયોગી સહુ જન, ભાવે કરે હરિનું ભજન ॥૨૩॥
કહું પ્રભુ તણા પારષદ, જેને કામ ક્રોધ નહીં મદ ॥
મોટા યુક્ત છે મુળજી નામ, વરણિરાટ જન જેરામ ॥૨૪॥
એહ આદિક બીજા જે ઘણા, સદા પારષદ પ્રભુ તણા ॥
દીનાનાથ પ્રાગજી પુરાણી, જેની સુધા સમાન છે વાણી ॥૨૫॥
રહે હરિ પાસે એ હંમેશ, જેનાં મનમાં મોહ ન લેશ ॥
એવા બહુ રહે હરિ પાસ, થઈ ચરણકમળના દાસ ॥૨૬॥
હવે સાંખ્યયોગી બાઈયું જેહ, જેને પ્રભુ સાથે છે સનેહ ॥
અતિ ત્યાગી ને વળી અકામ, કહું તેનાં સાંભળજયો નામ ॥૨૭॥

મુખ્ય રાજબાઈની એ રીતિ, પ્રભુ વિના નહિ કિયાં પ્રીતિ ॥
જીવુબાઈ જીવના ઉદાર, રાખ્યા પ્રભુ ન રાખ્યો સંસાર ॥૨૮॥
લાડુબાઈ પ્રભુજીને પ્યારાં, સુબુદ્ધિ ગુણ લક્ષણે સારાં ॥
મીણબાઈ જેવા મુનિરાજ, જેણે રાજી કર્યા મહારાજ ॥૨૯॥
અમરબાઈ દ્વિજ ધર્મવાન, હરિ સેવામાં જે સાવધાન ॥
રામબાઈ બેઉં હરિભક્ત, ભજ્યા હરિ તજ્યું જેણે જક્ત ॥૩૦॥
અતિ વિરક્ત અમૃતબાઈ, જેણે ત્રોડી સંસાર સગાઈ ॥
ઝાઝો ઝમકુબાઈને વૈરાગ્ય, કર્યું પ્રભુ સારુ સુખ ત્યાગ ॥૩૧॥
રતિબા ફુલિબા રૂડાં જન, કર્યું કુળ પોતાનું પાવન ॥
રાજુબાઈ કાજુ હરિદાસ, જેને ન લાગ્યો નાસ્તિક પાસ ॥૩૨॥
અમરબાઈ ને અમુલાંબાઈ, અદિબાને પ્રીત્ય પ્રભુમાંઈ ॥
તન મનનાં સુખને ત્યાગી, પ્રભુ ચરણે પ્રીત્ય જેની લાગી ॥૩૩॥
એહ આદિ સાંખ્યયોગી જેહ, કહ્યાં એક ગઢડાનાં તેહ ॥
સોમદેબાઈ ને સુરબાઈ, થઈ સોમાબાઈની ભલાઈ ॥૩૪॥
હવે કહું બીજાં હરિજન, જેનાં પ્રભુ પરાયણ મન ॥
કહેવા માત્ર કર્મયોગી નામ, અતિ અંતરમાંહિ અકામ ॥૩૫॥
કહું નામ તેનાં નિરધાર, જેને પ્રભુજી સાથે છે પ્યાર ॥
અતિ પ્રીત્ય જેને પ્રભુમાંઈ, તેહ વિના બીજું દુઃખદાઈ ॥૩૬॥
ખરાં ખીમબાઈ પાંચુબાઈ, જેની કહિ ન જાય મોટાઈ ॥
નાનબાઈ ને કુંવરબાઈ, જસુબાઈની થઈ ભલાઈ ॥૩૭॥
સાંખ્યયોગીના સેવક જન, તેનાં પણ ભાગ્ય ધન્ય ધન્ય ॥
બેની કલુ હિરુ ને રતન, પ્રેમા કરે પ્રભુનું ભજન ॥૩૮॥

ડોસી ગંગામા ને બાઈ દેવ, વિરુ વળી કરે હરિસેવ ॥
રામબાઈ નાથી કંકુ કેયે, હરિસેવા વહાલી જેને હેયે ॥૩૯॥
માનુ મધુ અવલ ઈત્યાદિ, હરિજન જીવી વાલી આદિ ॥
એહ સાંખ્યયોગીનાં સેવક, જાણે સર્વે વિધિએ વિવેક ॥૪૦॥
મન કર્મે કરે સેવકાઈ, એવો નિરધાર અંતરમાંઈ ॥
વળી જાણે છે રાજી મહારાજ, એવું જાણીને કરે છે કાજ ॥૪૧॥
બીજાં ગઢડા માંહિ છે ઘણાં, નિજસેવક મહારાજ તણાં ॥
પ્રાણજીવન પ્રભુને જાણી, ભજે ભાવ ભીતરમાં આણી ॥૪૨॥
પુરપતિ છે અતિ અવલ, કાઠી અનૂપ નામ એભલ ॥
તેનાં પુન્ય તણો નહિ પાર, જેનો અતિ પવિત્ર પરિવાર ॥૪૩॥
તેનો સુત તે ઉત્તમ નામ, સર્વે શુભ ગુણનું છે ધામ ॥
કહીએ મોટપ શું એની અતિ, કેદિ ન ચળે ધર્મથી મતિ ॥૪૪॥
સોંપી સર્વે હરિને સુજાણ, વર્તે પ્રભુની મરજી પ્રમાણ ॥
જેને ઘેર નિત્ય મુનિજન, લિયે પ્રસાદ કરે ભજન ॥૪૫॥
જીવો ખાચર આદિક જાણો, તે પણ ભક્ત પ્રભુના પ્રમાણો ॥
વળી ઉત્તમ સુત જે બાવો, સ્પર્શી પ્રભુ લીધો જેણે લાવો ॥૪૬॥
ધન્ય ભક્ત તે ધાધલ ઘેલો, અતિ નિર્મળ નહિ મન મેલો ॥
માલો માણશિયો નાગદાન, જેને વહાલા છે શ્રીભગવાન ॥૪૭॥
ભક્ત ઉકો અતિ નિરમાન, સંત ટેલમાંહિ સાવધાન ॥
એહાદિ કાઠી ભક્ત અપાર, ભજી હરિ થયા ભવપાર ॥૪૮॥
ભટ્ટ ગોપી પ્રભુજીને પ્યારા, તેના સુત તે ત્રણ છે સારા ॥
રઘુનાથ ને લાલજી નામ, ત્રિજો સુત વારુ જીવરામ ॥૪૯॥

દ્વિજ મકન કુરજી નામ, ભગો બેચર ને લખિરામ ॥
રામચંદ્ર ને રતનેશ્વર, હરજીવન ડોસો જાગેશ્વર ॥૫૦॥
નાગરાદિ છે વિપ્ર અનેક, ભજે હરિ તજે નહિ ટેક ॥
જુઠા લખા જુગલ વણિક, દો અમરશી ડાયો એક ॥૫૧॥
માલજી હીરો કૃષ્ણજી દોય, કાનજી ને રૂગનાથ સોય ॥
કમળશી સુરચંદ્ર દોય, હરિભક્ત વણિક એ સોય ॥૫૨॥
શવો ખીમો ને કૃષ્ણ પ્રેમજી, વાલો વસતો મેઘો મૂળજી ॥
એહ આદિ છે ભક્ત સુતાર, જેઠા ભગાદિ કહીએ સોનાર ॥૫૩॥
જગા ગાંગા આદિ જે આહિર, સુણો ક્ષત્રિ ભક્ત શૂરવીર ॥
સબલોજી જેસોજી પુંજોજી, બેચર ને ગોવિંદ કાનજી ॥૫૪॥
એહાદિ ક્ષત્રી ભક્ત અપાર, બીજા પણ અતિશે ઉદાર ॥
ખીમો કુંભાર રૂગનાથ સઈ, દેવા આદિ દલવાડી કઈ ॥૫૫॥
નાથો હકો મૂળજી રામજી, આંબો ખોડો ભાવસાર હરજી ॥
રાજો જગો ને કેશવ કહીએ, રૂડા ભક્ત રાજગર લહીએ ॥૫૬॥
નકી ભક્ત નાગાજણ રાણો, લખમણાદિ રાવલ જાણો ॥
લાધો પ્રેમજી મેઘો કુરજી, હરજી ગાંગજી તેજો મનજી ॥૫૭॥
કલ્યાણ જીવો ડોશી જાનબાઈ, રાજુબાઈ ખરાં ખોજામાંઈ ॥
કણબી કેશવ જેઠો સુંદર, ભાટ રાવજી ડોસો સગર ॥૫૮॥
વાઘો માવજી રામો લુહાર, દેવો પુંજા દો ભીમો કુંભાર ॥
કોળી માલો વાણંદ ગોવિંદ, દેવજી સાંગો કાળો સ્વચ્છંદ ॥૫૯॥
એહાદિ જન ગઢડાવાસી, પ્રકટ પ્રભુજીના ઉપાસી ॥
બીજાં બહુ જન પ્રભુ પાસ, જેનો દેશ પ્રદેશમાં વાસ ॥૬૦॥

કહું તેનાં હવે ગામ નામ, જેણે પ્રભુ ભજયા તજી કામ ॥
સાંખ્યયોગી કર્મયોગી જેહ, કહું સર્વે સાંભળજયો તેહ ॥૬૧॥
છે તો અપાર ને અગણિત, કહું તેમાં થકી હું કિંચિત ॥
સમુદ્રમાં સકુન સુજાણ, પીવે પાથ તે ચાંચ પ્રમાણ ॥૬૨॥
પૂર્વછાયો : આગળ બહુ અવતારના, જન કહ્યા કવિએ વિચાર ॥
પણ આજ જે ઓધરશે, તેનો નહિ થાય નિરધાર ॥૬૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગઢડાના
સાંખ્યયોગી હરિજન, સાંખ્યયોગી બાઈઓ તથા
મહારાજના પારષદનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને
બારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૨॥

ચોપાઈ : હવે કહું હરિભક્તનાં નામ, જેને મળ્યા છે સુંદર શ્યામ ॥
અતિ પવિત્ર ઉત્તમ એહ, જેને શ્રીહરિ સાથે સનેહ ॥૧॥
લેતાં નામ આવે છે આનંદ, જેને સ્વામી મળ્યા સુખકંદ ॥
તેનાં નામ સાંભળે જે જન, થાય કુળે સહિત પાવન ॥૨॥
સોરઠ દેશના સત્સંગી જેહ, કહું પ્રથમ પ્રકાશી તેહ ॥
દેશ પવિત્ર પવિત્ર જન, જેનાં હરિપરાયણ મન ॥૩॥
બાળ જોબન વૃદ્ધ સમિષ્ઠ, સરવે જન સમાધિ નિષ્ઠ ॥
ભાવિ ભક્ત વાલો જેતબાઈ, જિયાં ભક્ત થયા ભીમભાઈ ॥૪॥
તે તો મોટા મુક્ત મહામતિ, સદા સુખિયા અંતરે અતિ ॥
જેની કહ્યામાં નાવે મોટાઈ, એવા ભક્ત કહીએ ભીમભાઈ ॥૫॥
પુન્ય પવિત્ર પર્વતભાઈ, જેની અખંડ વૃત્તિ હરિમાંઈ ॥
સ્થિતિ પિંડ બ્રહ્માંડને પાર, નાવે જોયે જગત લગાર ॥૬॥

અક્ષરરૂપ મોટ્યપ તે તણી, વૈશ્ય ભક્તમાંહિ શિરોમણિ ॥
એક ભક્ત રાજોભાઈ ધીર, વચનરૂપ અનુપ આહીર ॥૭॥
નકી ભક્ત છે નાગજી નામ, ખીમજી સવજી ને જેરામ ॥
રાજા આંબા મુળજી કલ્યાણ, એક નામે બે ભક્ત પ્રમાણ ॥૮॥
નૃસિંહ નાથો રાઘવ કુરજી, માવો મેઘો ને ભક્ત કાનજી ॥
કહીએ કેશવ વસતો વળી, શામજી જીવો અરજુન મળી ॥૯॥
રૂડાં ગાંગુ મધુ રાધાબાઈ, હરિ ભજે તેજુની ભલાઈ ॥
એહ આદિ કણબી કહેવાય, વસે મુક્ત માણાવદ્રમાંય ॥૧૦॥
દ્વિજ ભક્ત મુક્ત મયારામ, ભ્રાત ભક્ત ગોવિંદરામ નામ ॥
દ્વિજ જીવન મેઘનભાઈ, જાદવ રૂગનાથ કેવાઈ ॥૧૧॥
વળી અંબાવી જેઠો જેરામ, ભજે દ્વિજ નારાયણ નામ ॥
ભક્ત ભાણો શેઠ મીઠીબાઈ, દાસ દેવો કુંભાર કેવાઈ ॥૧૨॥
જુમો આળશી જાતિ યવન, ભક્ત હરિના થયા પાવન ॥
એહ આદિ જે ભક્ત અકામ, થયા મુક્ત માણાવદ્ર ગામ ॥૧૩॥
ભક્ત વાણંદ માવજી ભલો, વસે ગામ સમેધે એકલો ॥
ભક્ત એક છે જાદવ નાઈ, વસે ગામ ઈશ્વરિયા માંઈ ॥૧૪॥
ભક્ત કૃષ્ણ ક્ષત્રી કુતિયાણે, ભાટ મનોહર સહુ જાણે ॥
દેવડે દાસ પુંજો પટેલ, બાલવે દ્વિજ મૂળો વસેલ ॥૧૫॥
ભક્ત ભાવિક એક ઉદાર, નામ ભગવાનજી સુતાર ॥
તેનો તન રતનજીભાઈ, વૃદ્ધ ભક્ત નામ જાનબાઈ ॥૧૬॥
પ્રેમી શા પુરુષોત્તમ નામ, એહાદિ રહે પોરબંદર ગામ ॥
ભક્ત વજશી અજો કુંભાર, વસે ગામ વેલ મોઝાર ॥૧૭॥

મસરી હીરો વીરો કુંભાર, કચરો બાઈ મુળી ઉદાર ॥
ભક્ત શેઠ આણંદજી નામ, એહાદિ ભક્ત રહે બાલાગામ ॥૧૮॥
ધન્ય પવિત્ર ગામ પંચાળુ, જિયાં હરિજન છે દયાળુ ॥
ક્ષત્રી કુળ આભૂષણ અતિ, ભક્ત એકાંતિક મહામતિ ॥૧૯॥
હેમતસિંઘ ને અનૂપસિંઘ, ભક્ત ભૂષણ અતિ અનઘ ॥
ભૂપતસિંઘ નવલસિંઘ કહીએ, બાદ્ર થાનોજી મેરજી લહીએ ॥૨૦॥
બાઈ ગંગામા તે નિરમળ, હરિભક્ત જેવા ગંગા જળ ॥
અદિબા મોટીબા નાનીબાઈ, મોટાં મુક્ત ક્ષત્રી કુળમાંઈ ॥૨૧॥
જેણે પ્રભુ પધરાવી ઘેર, કરી સંતસેવા રૂડી પેર ॥
બીજા ભક્ત પાસે વસે બહુ, કહું નામ તેનાં સુણો સહુ ॥૨૨॥
દ્વિજ લાડકી ને રૂકમાઈ, જેની કહી ન જાય મોટાઈ ॥
ઓજો રાઘવ ગોપાળદાસ, ભજી હરિ તજી જગ આશ ॥૨૩॥
ઠકર ઉકો મકન જેરામ, એહ આદિ તે પંચાળે ગામ ॥
ભક્ત હમીરો ખોડો કુંભાર, બાઈ કાનુ સુત્રેજ મોઝાર ॥૨૪॥
જન શાર્દુલ ભોજો હજામ, ભક્ત ખોડો ભાથરોટ ગામ ॥
ભક્ત તેજો જન દેવુબાઈ, રહે લુહાર ખમિદાણા માંઈ ॥૨૫॥
ભક્ત શા ખીમજી દેવો નામ, ક્ષત્રી કરણજી સગરામ ॥
ભક્ત કાનો જુઠો હિરુબાઈ, વસે વાળંદ એ લોજમાંઈ ॥૨૬॥
મોટા મુક્ત માંગરોળ ગામ, કહું તેનાં સાંભળજ્યો નામ ॥
ભક્ત વણિક કેવળરામ, જન માવજી વાસણ નામ ॥૨૭॥
ભક્ત રામચંદ્ર દેવકર્ણ, નથુ મુળચંદ હરિશર્ણ ॥
સુરચંદ હિરજી અખઈ, દામોદર ગોવર્ધનભાઈ ॥૨૮॥
હરકુંવર્ય જાનુ માનુ મીઠી, નાની અમૃત ને બાઈ જુઠી ॥
મુક્ત મેઘજી ભુરજીભાઈ, રતનજી બીજાં નાનબાઈ ॥૨૯॥

એહ આદિ તે વણિકમાંય, સર્વે સમાધિ–નિષ્ઠ કહેવાય ॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે મનછારામ, રૂપસિંઘ ઉમેદસિંઘ નામ ॥૩૦॥
ગુલાબસિંઘ આદિ જે ભાઈ, જન એક રાજકુંવર્ય બાઈ ॥
વૈશ્ય ભક્ત વખાણવા જેવા, આણંદજી મનજી છે એવા ॥૩૧॥
ભક્ત માલિ મોનજી ગોવિંદ, કહું વાંઝા ભક્તનું તે વૃંદ ॥
ભક્ત ધનજી નાગજી નામ, ત્રિકમ ગોકળ માધો અકામ ॥૩૨॥
આણંદજી આદિ દઈ ભાઈ, એક ભક્ત રૂડાં ભાણીબાઈ ॥
એહ આદિ બીજાં બહુ ભક્ત, વસે માંગરોળમાં એ મુક્ત ॥૩૩॥
લાંગોદરે લાખો કાનુબાઈ, મોટા ભક્ત એ સગરમાંઈ ॥
ભક્ત વૈશ્ય વસે કાલવાણી, કહું નામ તેનાં હું વખાણી ॥૩૪॥
શેઠ ઘેલો જેઠો જીવરાજ, ભક્ત ખોડે કર્યું નિજકાજ ॥
જન વૈશ્ય મોટાં મીઠીબાઈ, ભક્ત સગર જીવો ભગોભાઈ ॥૩૫॥
દ્વિજ લખા આદિ જન જેહ, કહીએ કાલવાણી માંહિ તેહ ॥
મોટા ભક્ત છે માળિયામાંઈ, ઠકર ધનજી નાનજીભાઈ ॥૩૬॥
અમરશી કમળશી કેશવ, ભક્ત રામજી રણછોડ દેવ ॥
મૂળજી આદિ લખ્યા લુવાણા, ભક્ત પ્રગટ પ્રભુના કહેવાણા ॥૩૭॥
દ્વિજ અર્જુન મૂળજી જાણો, સોની ભક્ત નથુ પરમાણો ॥
ભક્ત રતનો ગોવિંદ ભાણો, જન કણબી માળિયે જાણો ॥૩૮॥
સતસંગી લુહાર સવજી, વસે ભંડુરિયે ભય તજી ॥
ભક્ત અનૂપ અજાબ્ય ગામે, શેઠ નાયો ને ભાણજી નામે ॥૩૯॥
કરમણ જેઠો વશરામ, ભક્ત કણબી અજાબ્ય ગામ ॥
ભક્ત રૂડો રહે અગત્રાઈ, ભજાવી ગયા પર્વતભાઈ ॥૪૦॥
હીરો હદો આંબો વશરામ, જીવો પૂંજો મુળજી બે નામ ॥
મેઘો માવજી લખમણ લહીએ, હીરો હંસરાજ કૃષ્ણ કહીએ ॥૪૧॥

રૂડાં રૂડી હિરુ સેજુબાઈ, કહીએ કણબી ભક્ત અગત્રાઈ ॥
ભક્ત શેઠ ઉદ્ધવજી નામ, પાળે વ્રત પાડોદર ગામ ॥૪૨॥
ભક્ત વસે મુલિયાસે ગામ, જુના ભક્ત જેઠો મેર નામ ॥
સુત હાજો નોંઘો હિરીબાઈ, રાજી ભજે હરિને ભલાઈ ॥૪૩॥
દ્વિજ ભક્ત મુક્ત આખામાંઈ, નારાયણજી નરસિંહભાઈ ॥
કુરજી રામજી ઈન્દરજી, હરિ ભજયા મુળે મોહ તજી ॥૪૪॥
હરિજન જીવી મીઠી બાઈ, લાડુ વેલુની ધન્ય કમાઈ ॥
એહ આદિ ભક્ત બાઈ ભાઈ, ભજે હરિ આખા ગામ માંઈ ॥૪૫॥
પુણ્ય પવિત્ર છે પિપલાણું, તેની શોભા હું શિય વખાણું ॥
રામાનંદ સહજાનંદ સ્વામી, જિયાં મળ્યા'તા બે બહુનામી ॥૪૬॥
તિયાં ભક્ત વસે નિષ્કામ, દ્વિજ મેતો નરસિંહ નામ ॥
સુત કલ્યાણજી વાલજી કહીએ, રૂગનાથ નારાયણજી લહીએ ॥૪૭॥
દ્વિજ લાછુ ને બાઈ કુંવર્ય, સોની રાઘવ ઉગો આયર ॥
નાઘોરી ફતો કણબી રામ, એહ ભક્ત પિપલાણે ગામ ॥૪૮॥
નકી ભક્ત છે નાવડે ગામ, દ્વિજ માવજી ને સોની રામ ॥
ભક્ત વણિક ઝવેરબાઈ, સઈ જીવો એ નાવડામાંઈ ॥૪૯॥
મોટા ભક્ત મેઘપુરમાંઈ, સોની જીવરાજ નારણભાઈ ॥
વડાં વિરુબાઈ હરિ ભજી, દ્વિજ જેઠો ભાણજી રવજી ॥૫૦॥
ભાટ અમૃતસિંઘ નંદુકૃષ્ણ, બાઈ લાડકીને હરિ પ્રશ્ન ॥
સામત સવદાસ કુંભાર, ભક્ત એ મેઘપુર મોઝાર ॥૫૧॥
મોટો ભક્ત છે મહાદેવ નામ, દ્વિજ વસે ટિંડમસ ગામ ॥
વસે વણથળિયે જન પાંચો, કણબી કેશવ કલ્યાણ સાચો ॥૫૨॥
જાણો જીરણગઢનાં જન, રામજી કુરજી વૃંદાવન ॥
માણેકલાલ દ્વિજ હરિરામ, નાગરમાં પાંચીબાઈ નામ ॥૫૩॥

ક્ષત્રિ ઉમેદજી દાદોભાઈ, ભાટ માનસિંઘની ભલાઈ ॥
શા ચાંપશિ વિરજી મંગળ, ભાવિ ભક્ત ભાટિયો ગોકળ ॥૫૪॥
ભક્ત લુવાર લખમણ કહીએ, હીરો મુળજી રામજી લહીએ ॥
કૃષ્ણ નાઈ જેરામ લુવાણો, ભક્ત એક ઓધો ગોલો રાણો ॥૫૫॥
દેવરામ નારાયણજી સુતાર, મોટા ભક્ત છાપ કરનાર ॥
એહ આદિ જે ભક્ત અપાર, વસે જીરણગઢ મોઝાર ॥૫૬॥
મોટા ભક્ત છે ભાડેરમાંઈ, ક્ષત્રી વાઘજી પાતલભાઈ ॥
અખોભાઈ ને મુળુ બે નામ, દ્વિજ દેવરામ શિવરામ ॥૫૭॥
મેર જીવણો ને વક્તુ નામ, ગોકળદાસાદિ ભાડેર ગામ ॥
દ્વિજ ભક્ત એક છે લીંબુડે, જસવંત ભજે હરિ રૂડે ॥૫૮॥
ક્ષત્રી નાયોજી વિપ્ર પ્રેમજી, ગણોદમાં મોટા હરિ ભજી ॥
ક્ષત્રી ખોડોજી ને જીજીબાઈ, ભક્ત કહીએ તલગણામાંઈ ॥૫૯॥
જન રૂડા છે જાળિયામાંઈ, ઠકર હીરો ને નાથો ભાઈ ॥
સાંગો કાથડ ને નાગાજણ, બાઈ રતનું બાબરયા સુજાણ ॥૬૦॥
શા અમરશી ઠાર વશરામ, આહિર વાલો ગંગાદાસ નામ ॥
બાઈ જીવાં સોની પ્રેમબાઈ, જન એહાદિ જાળિયા માંઈ ॥૬૧॥
નથુ આહિર બાઈ મલાઈ, દ્વિજ કાનો ક્ષત્રી વેરોભાઈ ॥
ભક્ત ખવાસ છે રૂપાંબાઈ, એહ આદિ ઉપલેટા માંઈ ॥૬૨॥
દ્વિજ નાનો પ્રભાશંકર નામ, હિરજી વેલજી મયારામ ॥
બાઈ લીલબાઈ રાજબાઈ, ક્ષત્રી જુણો ભાયાવદ્ર માંઈ ॥૬૩॥
ઝાંઝમેર્યે દ્વિજ અંબારામ, ક્ષત્રી ઉદો દુધીવદ્ર ગામ ॥
ભાટ ગોપાળ ને ડોસો કહીએ, કાજુ ભક્ત કંડોરડે લહીએ ॥૬૪॥
ક્ષત્રી લાધો જીજી ને અજુજી, સબલોજી બતડજી વાઘજી ॥
ભક્ત ગોપાળજી અદોભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥૬૫॥

સજુબા હકુબા બાઈ બાજી, ભાવકુંવર ને ભામનાજી ॥
જાંબુબા વરુબા ક્ષત્રિમાંઈ, દ્વિજ માવજી મુળજીભાઈ ॥૬૬॥
હરજીવન જીવો વિયાસ, બાઈ દેવું જેઠી હરિદાસ ॥
માવજી દેવશી દેવચંદ, ભક્ત લુવાણા ભજે ગોવિંદ ॥૬૭॥
ઓઝો ભીમો લીલો લીલબાઈ, ભક્ત એહાદિ ધોરાજીમાંઈ ॥
ભક્ત ઠકર ભવાન નામ, સતસંગી એ સાંકળી ગામ ॥૬૮॥
ભલા ભક્ત છે સોની ફણેણી, ગોવા વેલાની એકજ રેણી ॥
ભક્ત કાનો ને રામજીભાઈ, જીવી અમુલાં કેસરબાઈ ॥૬૯॥
ભક્ત સુતાર કૃષ્ણ તે કહીએ, જન વીરજી રામજી લહીએ ॥
વૈરાગી એક હરિદાસ, એહનો છે ફણેણિયે વાસ ॥૭૦॥
આણંદજી કરમશી વણિક, ભક્ત કુંભાર લાખો છે એક ॥
સોની મીઠો ને કેસરબાઈ, એહાદિ ગામ ગુંદાળામાંઈ ॥૭૧॥
રૂડાં જન જાણો જેતપર, ભટ વામન અજરામર ॥
જન જેરામ જીવન નામ, વેલુ દેવ પુતળી અકામ ॥૭૨॥
જન પારવતી આદિબાઈ, એહાદિ ભક્ત બ્રાહ્મણમાંઈ ॥
ભગવાન ડુંગર ને ભાણો, અજુબાઈ એક કણબી જાણો ॥૭૩॥
ઠાર ઠાકરશી આંબો જન, માનુ અમર ટબી પાવન ॥
એહ ભક્ત સુતાર સુજાણ, એક જન ઉનડ ખુમાણ ॥૭૪॥
ભક્ત કણબી માવજી નામ, બીજાં જન છે ગાલોલ્ય ગામ ॥
વૈશ્ય વાઘાનો તોરીએ વાસ, ખિરસરે ઠાર હરદાસ ॥૭૫॥
સરતાનપુરે આલો તેલી, ભજે હરિ જગ લાજ મેલી ॥
શેઠ લાધો ખીમો ને રૂપશી, કાઠી મેરામ રામજી કર્શી ॥૭૬॥
એહાદિ દાસ વસે દેરડી, જેની પ્રીત્ય પ્રભુ સાથે જડી ॥
એવા હરિજનનાં જે નામ, લખવા છે મારે હૈયે હામ ॥૭૭॥

પૂર્વછાયો : કહી કહી કહીએ ક્યાં લગી, જન નામ અપરમપાર ॥
શેષ થાકે સંભારતાં, નોય એક જીભે ઉચ્ચાર ॥૭૮॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સોરઠ દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને તેરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૩॥

પૂર્વછાયો : વંદુ હું ભક્ત વાળાકના, જન વિશવાસી વિશેક ॥
અચળ પ્રભુનો આશરો, વળી ગ્રહી ન મૂકે ટેક ॥૧॥
ઉદાર મન અતિ ઘણાં, જેને પ્રકટ પ્રભુશું પ્યાર ॥
ભોળે ભાવે ભજે હરિ, છળ કપટ નહિ લગાર ॥૨॥
એવાં હરિજનનાં, નામ લેતાં આવે આનંદ ॥
કહું સંક્ષેપે સાંભળો, જેને સ્વામી મળ્યા સુખકંદ ॥૩॥
ચોપાઈ : બહુ ભક્ત બગસરે ગામ, કોળી હરિપાળ સુતરામ ॥
રૈયો કાનો ભગો ઉકો રાણો, ભક્ત સંઘો ભગો કૃષ્ણ જાણો ॥૪॥
ભક્ત વેલો મેપો જોધો જન, કુરજી હરજી એ પાવન ॥
દેવશી આદિ દૈ સતવારા, ભક્ત નાઈ રાજો માવો સારા ॥૫॥
નકી વૈશ્ય એક નાનબાઈ, વસે એ જન બગસરા માંઈ ॥
વૈશ્ય કલો ને પુંજો પાવન, વસે માલવાણે હરિજન ॥૬॥
ઘુઘરાળે છે લાધો સુતાર, ઉકો ચિતળે માંડણ લુવાર ॥
ઠકર વસતો ઢોલરવામાંઈ, માંડવડે છે નારાયણ નાઈ ॥૭॥
સનાળે ગોદડ મકવાણો, સુડાવડ ગોવર્ધન લુવાણો ॥
ચરખે જન રામ કુંભાર, દેરડી માંહિ શામો સોનાર ॥૮॥
પીઠવાજાળે ખીમો પટેલ, ચુડામાં ભક્ત વેલો વસેલ ॥
ભક્ત કૃષ્ણ આહીર હામાપર, બરવાળે છે ડાયો સગર ॥૯॥

દ્વિજ ભક્ત સુંદરજી ઉદાર, લાઠિયે વજેરામ સુતાર ॥
ભક્ત રૂડો આસોંદર ગામ, કણબી હિરો ને રતનો નામ ॥૧૦॥
માંશિયાળે રૈયો હરિજન, કણબી કુળમાં ભક્ત પાવન ॥
લુણીએ ભક્ત ત્રિકમ ઠાર, વૈશ્ય લાદો આકડિયા મોઝાર ॥૧૧॥
ભક્ત જીવુબાઈ ધકુબાઈ, કાઠી તોરી ખંભાળિયા માંઈ ॥
માણસુર હમીર હિમદે, કાઠી ભક્ત રૂડા છે રાણદે ॥૧૨॥
ઉકો લવો ડાયો વશરામ, આંબો હિરો રાજો ભક્ત નામ ॥
દેવશી આદિ કણબી કાવે, ભક્ત રૂડા રહે કુંકાવાવે ॥૧૩॥
અમરેલીએ પુંજો પંચાણ, મકન આમદ ખોજા સુજાણ ॥
કણબી ભક્ત પર્વત છે નામ, એહ આદિ અમરેલી ગામ ॥૧૪॥
રામ પદમો કણબી કહેવાય, એહ ભક્ત ચાંપાથળ માંય ॥
મોટા મુક્ત મેરામ માંજરિયો, જેણે સમજીને સતસંગ કરિયો ॥૧૫॥
રાઘવજી ધનો તુલાધાર, દ્વિજ કચરો ધારી મોઝાર ॥
નાથો વસતો ભક્ત વણિક, રબારી દેવદાસ છે એક ॥૧૬॥
હરિજન રૂડાં રાણીબાઈ, એહ આદિ જન જીરામાંઈ ॥
ભાચે ભક્ત ઘેલો શેઠ સારો, કાપી પાશ જે નિસર્યો બારો ॥૧૭॥
ધામલેજમાં લાખો પટેલ, લખુ ચારણ લોઢવે રહેલ ॥
ભક્ત વીરો સુતાર માનુબાઈ, વસે ક્ષત્રી એ ડોળાસામાંઈ ॥૧૮॥
દિવમાં નાઈ દામો સુંદર, કલ્યાણ હરિ ને પીતાંબર ॥
જન એક પારવતીબાઈ, જેને પ્રભુ શું સાચી સગાઈ ॥૧૯॥
શેઠ કૃષ્ણજી લખમીચંદ, રાજબાયે ભજયા ગોવિંદ ॥
પ્રેમબાઈ રતનબાઈ નામ, ડોસો માળી વસે દિવ ગામ ॥૨૦॥
અનુપ ભક્ત છે ઉનામાંઈ, હેતવાળા હંસરાજ ભાઈ ॥
ઉદ્ધવ શેઠ વેલશી ગણેશ, જેઠો ભક્ત હરિનો હંમેશ ॥૨૧॥

સોનાં અવલ માણ્યકબાઈ, એ વણિક જન ઉનામાંઈ ॥
એક ભક્ત કુંભાર દેસુર, બીજું કુળ સમુળું અસુર ॥૨૨॥
દ્વિજ ભક્ત રૂગનાથ કહીએ, શેઠ તુલસી વસે કાંધિયે ॥
શેઠ વાલો વાઘો હરિજન, સામતેરે છે દ્વિજ વસન ॥૨૩॥
દ્વિજ વાઘજી ત્રિકમ નામ, રૂડા ભક્ત એ ગાંગડે ગામ ॥
કોળી ભક્ત પરવતભાઈ, ભક્ત જોગો વસે ટીંબીમાંઈ ॥૨૪॥
કોળી રામ વીરો સુરદાસ, મોટા ભક્ત મોલી ગામે વાસ ॥
વિપ્ર વીરો રામજી સુજાણ, સોની લોમો લાખો જીવો જાણ ॥૨૫॥
કાનો લોમો બાબરિયા બે ભાઈ, ભક્ત એહાદિ ડેડાણ્ય માંઈ ॥
કાળુ કાળો લોમો ખીમો ધીર, વસે બારપટોળી આહિર ॥૨૬॥
ભગો સુમરો ભક્ત ભણિજે, મસરી રામપુરે ગણિજે ॥
કોવાયે રાઘો લાખો આહિર, ધર્મપતિ અતિ મનધીર ॥૨૭॥
રૂડા ભક્ત રાજુલે અવલ, રાજગર મુલો ને વિઠલ ॥
સોની નાગ શામલો સુધીર, પુંજો લાખો આલો ને હમીર ॥૨૮॥
ભક્ત ભગાદિ બીજા છે બહુ, વસે ગામ રાજુલામાં સહુ ॥
રાઘો લોમો આહીર ઝોલાપર, ક્ષત્રી ભક્ત શ્રી ભાઈ સુંદર ॥૨૯॥
દ્વિજ હિરજી ડુંગર ડાયો, માંડાળે આહીર બીજો માયો ॥
ચાડદિકે ભોજો કરમણ, ચોખા ભક્ત હરિના ચારણ ॥૩૦॥
ભોજો સામત ભક્ત આહિર, વસે ચાડદિકે મનધીર ॥
ભક્ત ડોસો પંચોળી જાદરે, નથુ લુવાર તલગાજરે ॥૩૧॥
દ્વિજ ગીગો જીવો જણસાલી, એહાદિ જન મવે મંડલી ॥
અસરાણે ભગો નકોભાઈ, ઉપન્યા કુળ આહિર માંઈ ॥૩૨॥
આલો લખમણ માંગાણીરામ, વડાળે બાઈ અમર નામ ॥
સાજણ સામત વાલો કુંભાર, મેપો વસતો વણોઠ મોઝાર ॥૩૩॥

ખેરાળિયે ગોલણ નિરમલો, કાઠી સુંથો ઘેલો ને સામલો ॥
ભક્ત દેવાણંદ છે કુંભાર, રાઠોડ રૂડો ખેરાળી મોઝાર ॥૩૪॥
વાવેરે પિઠો જણશાળી જેહ, ભક્ત મુળુ બાબરિયો તેહ ॥
જાદવ કરણો ભગો કુંભાર, વસે ગામ ઘાણલા મોઝાર ॥૩૫॥
મેરિયાણે છે હાજો કુંભાર, કુળે સહિત ભક્ત ઉદાર ॥
રાઓતદાસ મામૈયો કંક, જાનબાઈ છાપરિયે નિઃશંક ॥૩૬॥
વાસો મુલો ને વીરો રબારી, વસે લિખાળે ભજે મુરારી ॥
ઉગો માતરો કડવો કહેવાય, કાઠી ભક્ત ગોરડકામાંય ॥૩૭॥
કાઠી સાદુલ સગાલ નામ, ભક્ત લૈયે એ લુવારે ગામ ॥
દ્વિજ વસતો સામત કુંભાર, રાઘવ રહે બાઢડા મોઝાર ॥૩૮॥
વીરો નારણ કણબી કહીએ, ભક્ત સારા સમઢિયાળે લહીએ ॥
શેઠ દ્વારકો આંબો વિઠલ, વસે ઝિંઝુડે જન અવલ ॥૩૯॥
પાંચો સાંગો રબારી પાવન, ગામ મોલડિયે હરિજન ॥
ધન્ય ધન્ય પિઠવડી ગામ, જિયાં ભક્ત વસે નિષ્કામ ॥૪૦॥
આંબો મેઘો હિરો ભાયો નામ, રૂડો પુંજો હરજી જેરામ ॥
રાજે ભગો મુળો જેઠો જન, વાલો કલો પ્રેમજી પાવન ॥૪૧॥
હિરુ લાડુ વેલુ કુંવર બાઈ, મોટાં મુક્ત એ કણબીમાંઈ ॥
દ્વિજ જીવો ને પુતળીબાઈ, સુત શિવો ગોવર્ધનભાઈ ॥૪૨॥
દ્વિજ મોનો રાઘવ દયારામ, કોળિ ભક્ત એક ભોજો નામ ॥
જન જણસાલિ કલ્યાણ લઈ, ભક્ત છે પિઠવડિયે કઈ ॥૪૩॥
કણબી ભક્ત ભગો જસો રાણો, જન જીવી કેરાળામાં જાણો ॥
ચાંદુ મામૈયો ભક્ત જેરામ, રાઘવાદિ ભક્ત વંડે ગામ ॥૪૪॥
વીરો લાખો ને મેઘો કુંભાર, વસે ભક્ત પિયાવા મોઝાર ॥
કાઠી હરિજન મુલુબાઈ, વસે ગામ તે બવાડી માંઈ ॥૪૫॥

કાઠી ભક્ત અમરબાઈ નામે, તેહ વસે ખાલપર ગામે ॥
હરિભક્ત સાદુલ કુંભાર, કન્યા કડવિયે તજ્યો સંસાર ॥૪૬॥
ભક્ત જણસાળી ખોડો છે નામ, એહાદિ જન ફિફાદ ગામ ॥
દ્વિજ જેઠો વાલજી દયાળ, અજો દેવરામ એક બાળ ॥૪૭॥
હરિભક્ત છે બાઈ કુંવર્ય, એહાદિ જન દામનગર ॥
કણબી ભક્ત ડાયો હરદાસ, જન ઠાઉકા ઠાસલે વાસ ॥૪૮॥
દ્વિજ વીરો અમરબાઈ નામ, મોનજી ભીમજી દયારામ ॥
દ્વિજ જેઠો સુંદરજી મણિયાર, ભક્ત એ પાલિતાણા મોઝાર ॥૪૯॥
દ્વિજ શંકર બોઘો બે ભાઈ, ભક્ત બ્રાહ્મણ કીકો કેવાઈ ॥
ભક્ત મુળજી છે ભાવસાર, ખોજો સંઘજી દિયોર મોઝાર ॥૫૦॥
માનકુંવર્ય ને ધોળીબાઈ, દ્વિજ વસે એ ત્રાપસમાંઈ ॥
કાનબાઈ પતિ વીરો નામ, ભક્ત ખોજા એ તળાજે ગામ ॥૫૧॥
ભક્ત એક જીવો ભાવસાર, રહે પડવા ગામ મોઝાર ॥
વાલો કૃષ્ણ ને દેવશી નામ, ભક્ત ભાવસાર ગુંદી ગામ ॥૫૨॥
ક્ષત્રી ભક્ત રૂપોભાઈ ધીર, ભક્ત રાજોભાઈ શૂરવીર ॥
ઝીણો સંઘવી ઝીણો શ્રીમાળી, ભાવસાર ગાંગો મકુ માળી ॥૫૩॥
શેઠ ભક્ત ભગવાન કહીએ, કણબી કાકો એક લહીએ ॥
કોળી ભક્ત ગોવિંદ નિદાન, ભણશાળી ભક્ત ભગવાન ॥૫૪॥
એહાદિ ભક્ત ભાવનગરે, શીશ સાટાની ભગતિ કરે ॥
દ્વિજ શંભુ મુળજી રતન, ક્ષત્રી ભક્ત મોકો હરિજન ॥૫૫॥
ક્ષત્રી ભક્ત મોટાં મોટીબાઈ, ભક્ત એહ આદિ વળામાંઈ ॥
શેઠ લાલો ગિલો ભાવસાર, શા ડાયો ઉમરાળા મોઝાર ॥૫૬॥

ખોપાળે કણબી જેઠો જન, અડતાળે દ્વિજ ગોવર્ધન ॥
શેઠ ભીમજી ભક્ત સુધીર, જેઠો લખમણ કૃષ્ણ આહિર ॥૫૭॥
ભક્ત કણબી કહીએ જસો નામ, એહાદિ રાજપિપળે ગામ ॥
કાઠી મુળુ રાઓત બે કહીએ, ભક્ત ગામ ગુંદાળામાં લહીએ ॥૫૮॥
શેઠ આંબો ઘેલો માધો જીવો, જેઠો કિલો દામજી ને દેવો ॥
દ્વિજ હરિભક્ત હરિભાઈ, જન કણબી ભગો કેવાઈ ॥૫૯॥
ભરવાડ ભગાદિ ભાળિયે, ભાવસાર જેઠો ગઢાળિયે ॥
હરિજનનાં નામ અપાર, જથારથ ન હોય ઉચ્ચાર ॥૬૦॥
પૂર્વછાયો : અસંખ્ય જીવ ઓધારિયા, તેનો નાવે લખતાં પાર ॥
જે આવિયા મારી જાણ્યમાં, કર્યાં એટલાં નામ ઉચ્ચાર ॥૬૧॥
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશ્ય શૂદ્ર, જે કોઈ નર ને નાર ॥
દરશ સ્પરશ દયાળને, કંઈ ઉતર્યા ભવપાર ॥૬૨॥
દેહ છતાં દુઃખિયા નહિ, તન છૂટ્યે તેજ અંબાર ॥
આવે પ્રભુજી તેડવા, જાય બ્રહ્મમહોલ મોજાર ॥૬૩॥
રથ વૈલ્ય ઘોડાં પાલખી, વળી દેખે બહુ વિમાન ॥
માગી શીખ મૂકે દેહને, જેને મળ્યા સ્વામી ભગવાન ॥૬૪॥
મોટો પ્રતાપ મહારાજનો, એક જીભે કહ્યો ન જાય ॥
એમાં જે જન ઉધરે, તેનું નહિ આશ્ચર્ય જરાય ॥૬૫॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે વાળાક દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને ચૌદમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૪॥

પૂર્વછાયો : કહું ભક્ત કાઠિયાવાડના, જિયાં રહ્યા હરિ કરી વાસ ॥
આપી સુખ અતિ ઘણાં, પૂરી જનનાં મનની આશ ॥૧॥
નિષ્કામી નિર્મળ મતિ, અતિ આંટીવાળાં અંગ ॥
તન ધન સુખ ટળે, તોય ન ચળે સતસંગ ॥૨॥
એવા ભક્ત અનુપનાં, લેતાં નામ આવે આનંદ ॥
કહું ભક્ત કારિયાણીના, જેને સ્વામી મળ્યા સુખકંદ ॥૩॥
ચોપાઈ : ભક્ત માંચો મોટા હરિજન, વાચ કાચ છે નિશ્ચલ મન ॥
વેલો વસતો રામ ખાચર, ક્ષત્રી ભોજોભાઈ ઉજાગર ॥૪॥
માતરો ને વળી માણસુર, ભક્ત વિસો હરિને હજુર ॥
કણબી વિરદાસ કમો કહીએ, રાઘવ દેવો હરજી લહીએ ॥૫॥
કાનો વીરો બોઘો લખમણ, ગોવો જીવો કુંવરો પંચાણ ॥
લાલો ભગવાન ભક્ત સુતાર, લાધો સઈ જેરામ લુવાર ॥૬॥
ઠકર રતનો રઘો ભગત, હીરો દલવાડી સુમાર જત ॥
ખોડો ગોવો ધનો માધો શામ, ભવાન પીતાંબર છે નામ ॥૭॥
એહાદિ કહિયે કણબી સુજાણ, ભક્ત રાઠોડ તેજો પરમાણ ॥
ધનબા હીરબા શિતબાઈ, મોટા ભક્ત કારિયાણી માંઈ ॥૮॥
વિપ્ર જીવો વૈશ્ય વેલો ભાઈ, દ્વિજ વાલુ ક્ષત્રી ફઈબાઈ ॥
એહાદિ જન ઝમરાળે ગામ, લાઠીદડે ખાચર દાદોનામ ॥૯॥
ક્ષત્રી ભક્ત કહીએ કાંધોભાઈ, લાઠીદડે વૈશ્ય શામબાઈ ॥
રાણો ક્ષત્રી દેવો સતવારો, ચોથો ભક્ત લુણધરે સારો ॥૧૦॥
નસિતપુરે માંચો ખાચર, માવો કુંભાર રહે રામપર ॥
ક્ષત્રી પુંજો છે પાણવી ગામ, ખત્રી કૃષ્ણ ઠકર વશરામ ॥૧૧॥

દ્વિજ ગલાલબા દયારામ, બેન ભાઈ એ પાટણે ગામ ॥
શા આણંદ દ્વિજ લખીરામ, રહે ભક્ત રોઈસાળે ગામ ॥૧૨॥
શામયો લખમીચંદ જોડો, ખમીદાણામાં પટેલ ખોડો ॥
વિપ્ર વાઘજી વીરો વણિક, વશરામ લુવાણો છે એક ॥૧૩॥
સઈ દેવજી નરસઈ નામ, એહાદિ જન બરવાળે ગામ ॥
મામૈયો હાથિયો રામ જન, પટગર અમરો પાવન ॥૧૪॥
રાઈબાઈ લાડુ વલુબાઈ, કાઠી સોમલો કુંડળમાંઈ ॥
ખાંભડે પુંજો દેસો રાવળ, ગુંદે વણિક કમો અમળ ॥૧૫॥
જીવો ખાચર ભક્ત અમલ, માતરો ને રાઠોડ ધાધલ ॥
સઈ ભગો ગોપાલ સુતાર, ગર લીલાધર પુંજો કુંભાર ॥૧૬॥
કાઠી ઉકો દલો હરિદાસ, ભગો લુવાર પ્રભુને પાસ ॥
મોટા ભક્ત એક મલુબાઈ, કહીએ કાઠી સારંગપુરમાંઈ ॥૧૭॥
સરવૈયે જીવણો ધાધલ, પાટિયે મોનો કણબી અવલ ॥
ભગો ડુંગર ભક્ત વણિક, ક્ષત્રી બાવોજી ભક્ત છે એક ॥૧૮॥
રામ જોગિયો જન સુજાણ, આવ્યા પ્રભુ તેડ્યે તજ્યા પ્રાણ ॥
જેઠસુર અલૈયો ખાચર, લાખો ભક્ત એ ઝીંઝાવદર ॥૧૯॥
વીરા બે વેલો કલો સુતાર, ભક્ત અજો પિપલિયા મોજાર ॥
ભક્ત નિંગાળે કાળો રાવળ, ભજે લાધો હરિ નિરમળ ॥૨૦॥
ગોવો હીરો રૂડો લિંબો લહીએ, જેઠો જીવો ભગો અજો કહીએ ॥
આંબો રામજી કણબી જન, ભટ ખીમજી રામ પાવન ॥૨૧॥
રણછોડ લાલો જસો લુવાર, ગોવિંદાદિ રહે માંડવધાર ॥
વાવડિયે ખાચર ભાયો ઉગો, કેરાળે નાજો પ્રભુને પૂગો ॥૨૨॥
ક્ષત્રી રૈયો વસતો ડોસાજી, રહે સુખપુર દુઃખ તજી ॥
હરિભક્ત વાલજી સુતાર, દેવધરિયે રામજી લુવાર ॥૨૩॥

કાઠી નાથો શેઠ ભાઈચંદ, ભજે નાગલપુરે ગોવિંદ ॥
ભક્ત બહુ બોટાદે ભાવિક, જાણે સાર અસાર વિવેક ॥૨૪॥
હરિભક્ત હમીર ખાચર, સોમલો માતરો ઉજાગર ॥
દાસો ગોદડ નાથો ધાધલ, ખોડો ભક્ત હરિનો અવલ ॥૨૫॥
હરિભક્ત હાથિયો ને સુથો, જેણે તજ્યો સંસાર સમુથો ॥
એહાદિ કહીએ કાઠી ભક્ત, ભજી હરિ થયા મોટા મુક્ત ॥૨૬॥
શેઠ અદો ને ભગો ભાવિક, કૃષ્ણ કેશવ જાણો વણિક ॥
ભક્ત હીરો મેઘો મૂળચંદ, નાનચંદાદિ વણિક વૃંદ ॥૨૭॥
દ્વિજ અજો જેઠો શિવો મોનો, સોની ધનો ભગત પ્રભુનો ॥
ભક્ત લાધો મૂળો ભાવસાર, અમરશી કંસારો ઉદાર ॥૨૮॥
મસ્તિ આદિ ભક્ત બીજા બહુ, સતસંગી છે સ્વામીના સહુ ॥
રહે બોટાદ ગામમાં વાસે, ભૂલ્યે ન બેસે નાસ્તિક પાસે ॥૨૯॥
શેઠ પીતાંબર રહે અલાઉ, હરિ ભજી લીધો મોટો લાઉ ॥
રાજો ભીમો ને વાઘો સુતાર, ખસમાં ભક્ત ભોજો લુવાર ॥૩૦॥
ગામ બગડે જસો ખાચર, બાઈ બગી આદિ ઉજાગર ॥
ભક્ત જાળીલે પાંચો કુંભાર, કરી સતસંગ તર્યો સંસાર ॥૩૧॥
સુંદર ભક્ત સુંદરિયાણા માંઈ, ખાચર ડોસો વસતો કેવાઈ ॥
શેઠ હેમો વનો હીરો ભક્ત, ભગો ગલો ને મોરાર મુક્ત ॥૩૨॥
કહીએ કપુરાદિ તુલાધાર, ભક્ત એક નાનજી સોનાર ॥
ભક્ત ક્ષત્રી દાદોજી સબલો, હરિજન મલો મરુ સ્થલો ॥૩૩॥
રામદાસ આદિ જન જેહ, વસે સુંદરિયાણામાં તેહ ॥
દેવજાતિ મોડ બનુભાઈ, જેને પ્રભુ વહાલા ઉરમાંઈ ॥૩૪॥

હરિભક્ત ગણેશ લુવાર, વસે પોલારપુર મોઝાર ॥
દ્વિજ ગગો ક્ષત્રી જીવોભાઈ, હરિજન એ જસકા માંઈ ॥૩૫॥
દ્વિજ દેવો શેઠ પુંજોભાઈ, એહાદિ જન અણિયાળી માંઈ ॥
ભક્ત કણબી ઘેલો છે નામ, વસે જન તે વાવડી ગામ ॥૩૬॥
કોળી ભક્ત નાજો એક કાવે, ભજે હરિ રહે બુવાવાવે ॥
ક્ષત્રી ભીમોભાઈ ભોજાભાઈ, દેશળજી રહે વાગડમાંહી ॥૩૭॥
શા દામો વશરામ કુંભાર, વૈશ્ય રામ મોરશિયા મોઝાર ॥
સોની ભક્ત નારણજી નામ, ભક્ત કાનજી શા જીવરામ ॥૩૮॥
એહ આદિ રૂડા હરિજન, વસે કંથારિયામાં પાવન ॥
રાણપુરે રહે વિપ્ર સંઘજી, કર્યો સતસંગ કુસંગ તજી ॥૩૯॥
સંઘો રણછોડ રવો ને રૂપ, પુંજો લખમણ કણબી અનૂપ ॥
કોળી હરજી ને ઘેલો ભક્ત, હિરાદાસ વૈરાગી વિરક્ત ॥૪૦॥
દ્વિજ નારણજી રામબાઈ, ભક્ત એહ આદિ લોયામાંઈ ॥
નકી ભક્ત નાગડકે ગામ, શિરોમણિ ખાચર સુરો નામ ॥૪૧॥
કાળો માણશિયો નાથો ભાઈ, રૂડાં શાંતિબાઈ વલુબાઈ ॥
કાઠિ ભક્ત ભીમો જેઠો નામ, એહાદિ રહે નાગડકે ગામ ॥૪૨॥
ચોકડિયે સતો રૂડો નાડોદા, જેને શ્રીહરિ સાથે છે મોદા ॥
ગામ કોરડે કુંપો ખાચર, હરિભક્ત ભલો ધુનિધર ॥૪૩॥
ભક્ત કણબી શામજી નામ, ભજે હરિ ચોરવીરે ગામ ॥
પિપરડીએ ભટ ભાણજી, કરી જીત નારાયણ ભજી ॥૪૪॥
ભક્ત ભીમો માલો હાથસણિયે, નાજો ખાચર મોઢુકે ગણિયે ॥
શેઠ શામજી વસે વિછીએ, કલો સઈ કડુકામાં કહીએ ॥૪૫॥
ગોખલાણામાં જીવો લુવાર, પ્રભુ ભજી થયો ભવપાર ॥
ભક્ત મોકો ખાચર માણશિયો, શવો લુવાર ખંભાલે રિયો ॥૪૬॥

બાબરામાં દ્વિજ ગંગારામ, ખાચર ઉનડ કરિયાણે ગામ ॥
ભક્ત શેઠ જેઠો નિલવળે, ભજે જગપતિ મતિ ન ચળે ॥૪૭॥
હરિજન અરજણ માવજી, આશા અસત ત્રિકમે તજી ॥
સારાં હરિજન સોનબાઈ, રાજગર રાયપુરમાંઈ ॥૪૮॥
કોટડે પ્રેમ પુતળીબાઈ, પ્રીત વણિકની પ્રભુમાંઈ ॥
કાલાસર રહે પાતોગર એક, કુંદણિમાં વસતો વણિક ॥૪૯॥
ભક્ત હાદો રામો ઉકોગર, કણબી ભક્ત સુરો જસાપર ॥
ભક્ત ઠક્કર લખમણ મોનો, પ્રાગો ને વીરો ભક્ત પ્રભુનો ॥૫૦॥
હરિજન અજુ મુલિબાઈ, વસે ગામ પિપલિયામાંઈ ॥
દ્વિજ ગંગેવ ઠકર રામ, એહાદિ જન નડાલે ગામ ॥૫૧॥
સતાપર વિપર ફૂલજી, લીધો લાવ ભગવાન ભજી ॥
કણબી ભક્ત છે રામજી નામ, કાજુ જન કમઢિયે ગામ ॥૫૨॥
ક્ષત્રી મુલજી ને જગુભાઈ, બાઈઓમાં આછુબા લખુબાઈ ॥
શેઠ ડોસો જુઠો હંસરાજ, હરિ ભજી કર્યું નિજ કાજ ॥૫૩॥
એહ આદિ બીજાં બહુ જન, વસે બંધિયે ભક્ત પાવન ॥
મોટા ભક્ત છે માંડવામાંઈ, વૈશ્ય રામજી ને રાધાબાઈ ॥૫૪॥
ઉમરાલિયે રાજો આહિર, હરિજન મન અતિ ધીર ॥
ક્ષત્રી તોગો હકો હરિજન, શા કમળશી ગોવરધન ॥૫૫॥
ઈન્દ્રજી આદિ વણિકભાઈ, એક ભક્ત છે પ્રેમો મેરાઈ ॥
ભીમ વિરમ વસુ ખવાસ, ભજયા હરિ તજી જગ આશ ॥૫૬॥
ખોજા અભરામ વશરામ, ભજી નારાયણ કર્યું કામ ॥
દ્વિજ એક દેવરામભાઈ, જન આણદિ લાડકીબાઈ ॥૫૭॥

વણિક એક અગરબાઈ, એહાદિ જન સરધારમાંઈ ॥
ભક્ત ચાવડા ભીમ જેસંગ, જેને સાચો લાગ્યો સતસંગ ॥૫૮॥
હરિજન ચારણ અદોભાઈ, એહાદિ ભક્ત ભાડુઈ માંઈ ॥
અજો લખો કૃષ્ણ જન કાકો, જેઠો મલાર શવો ભક્ત પાકો ॥૫૯॥
વસતો કાનો દુદો નાડોદા, રહે રામપુરે મન મોદા ॥
ચારણ સામત મુળુ કાવે, કોળી તેજો રહે ચિતરાવાવે ॥૬૦॥
કણબી ભક્ત છે ગોવિંદભાઈ, ભજે હરિ સાજડિયાળિ માંઈ ॥
ભક્ત ગર ભીમ વશરામ, રૂડો રાણો ને રાઘવ નામ ॥૬૧॥
સતસંગથી શૂરા શિર વિના, જેણે તગડી જમની સેના ॥
માત સુત લઈ ચાલ્યો સંગ, રાણે રાખ્યો ગોલીડામાં રંગ ॥૬૨॥
કાથડ ઓઢો વાલેરો જન, કાઠી ભક્ત વસે ફાડદન ॥
કુવાડવે કપુર વણિક, ભક્ત હીરો ને મેઘો છે એક ॥૬૩॥
એહ આદિ છે ભક્ત અપાર, કવિ કોડચે નોય નિરધાર ॥
કહિ કહિ થાકે કવિરાય, અથાહનો થાહ કેમ થાય ॥૬૪॥
અગણિત અપાર અલેખે, તે આવે કેમ લખતાં લેખે ॥
મોટો પ્રતાપ પ્રભુનો જોઈ, કરે સતસંગ સહુ કોઈ ॥૬૫॥
દેખે અલૌકિકપણું અતિ, વળી જણાય પ્રકટ પ્રાપતિ ॥
નહિ મોક્ષપદની ઉધાર, આવે તેડવા અંત્યે મોરાર ॥૬૬॥
બીજા અનેક પરચા થાય, સહુ જન જાણે મનમાંય ॥
જિત્યા કામ ક્રોધ લોભ મોહ, ન હોય એક તે દેખો સમોહ ॥૬૭॥
એવું સમજી સત્સંગ કરે, સ્વામી સામા સાચા પગ ભરે ॥
તજી જુઠા જગતની આશ, થાય પ્રકટ પ્રભુના દાસ ॥૬૮॥

તેનો આવે કેમ ગણ્યે છેક, લખિયે એક ને રહે અનેક ॥
મેંતો મનમાં કર્યો વિચાર, ન થાય નામનો નિરધાર ॥૬૯॥
પૂર્વછાયો : ઉત્તરપંથ આકાશનો, કોઈ પામી શકે નહિ પાર ॥
અંડજ ઉડી ઉંચા ચડે, પણ અંબર રહે અપાર ॥૭૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કાઠિયાવાડ દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને પંદરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૫॥

પૂર્વછાયો : હવે ભક્ત હાલારના, વળી કહું કચ્છ સમેત ॥
શુદ્ધ મને જે સાંભળે, તેને થાય હરિમાં હેત ॥૧॥
મીઠા બોલા ને મોબતિ, હૈયે હેત અપરમપાર ॥
પ્રીત પ્રકટ પ્રભુશું, કરું તેનાં નામ ઉચ્ચાર ॥૨॥
ચોપાઈ : ભક્ત ગુણવંતા છે ગોંડલે, ભજે પ્રભુ મન નિરમલે ॥
પુરપતિ ક્ષત્રી હઠિભાઈ, કરી હરિ ભજીને ભલાઈ ॥૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત ડોસોભાઈ કહીએ, એહાદિ બીજા બહુ લહીએ ॥
જીવરામ પ્રાગજી સુતાર, ભક્ત જોધો એ જાતિ ઉદાર ॥૪॥
વિપ્ર જેઠો મીઠો ને ભાઈજી, ભક્ત શેઠ રૂડો રાઘવજી ॥
કડિયા રતનો અજો નારાયણ, હરભમ હરિપરાયણ ॥૫॥
વાઘો વાલો કડવો કુંભાર, અર્જણ દેવશી લાખો ઉદાર ॥
નાથો વાલો લુવાર જેરામ, સઈ ગયો નારાયણ નામ ॥૬॥
આંબો કાનો જન જણસાળી, શેખ જીવણ જવન વળી ॥
એહ આદિ છે જન અપાર, રહે ગોંડલ ગામ મોઝાર ॥૭॥
ભક્ત ભાટિયો હીરો છે નામ, હરિજન દ્વિજ પ્રજારામ ॥
એક વેરાગી તુલસીદાસ, એહ આદિનો મોવૈયે વાસ ॥૮॥

નથુજી ઉદોજી જેઠીભાઈ, રૂડા ભક્ત કહીએ ક્ષત્રીમાંઈ ॥
ભક્ત હરજી ઝીણો કુંભાર, વિપ્ર ગણેશ લાલો ઉદાર ॥૯॥
એહ આદિ જે જન કહેવાય, વસે ગામ નાગડકામાંય ॥
દેવો ઓજો કણબી કરમશી, ભજે હરિ વેરી ગામ વસી ॥૧૦॥
ક્ષત્રિ ભક્ત ડેરીએ માનજી, વડારે વોરો વાલો જનજી ॥
કાજુ ભક્ત કાલાવડમાંઈ, ખતરી તે જાદવજીભાઈ ॥૧૧॥
અતિ ઉદાર હેતુ હોશિલો, જેના ભાઈ કેશવજી વાલો ॥
ક્ષત્રી ભક્ત ખિરસરામાંઈ, લાખોજી ને હરિજન બાઈ ॥૧૨॥
કણબી સવદાસ રૂપાંબાઈ, ક્ષત્રી લાખોજી રહે વડામાંઈ ॥
હડમતિયે ભગો વણિક, સુખપુર દમો ભક્ત એક ॥૧૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાયોજી લૈયાણે, વૈશ્ય રત્નો જીવો ઈટાળે ॥
હરજી વીરજી ભક્ત સુતાર, જન રામજી હિરો કુંભાર ॥૧૪॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાંથડજી વળી, એહ આદિ રહે વણથળી ॥
હરિજન સોની રાઘવજી, લીધા પુંજે ભગવાન ભજી ॥૧૫॥
ભક્ત એક છે લાધો સુતાર, વસે વણથળી મોટી મોજાર ॥
ક્ષત્રી ભક્ત રૂડા જગુભાઈ, ઘરે હરિજન નાનીબાઈ ॥૧૬॥
હરિભક્ત રૂપાળીબા નામ, એહ આદિ ભક્ત મેડી ગામ ॥
મોડા ગામમાંહિ મોટા ભક્ત, ક્ષત્રી રણમલજી વિરક્ત ॥૧૭॥
દાજી મોનજી ને બાપુભાઈ, ભક્ત ફલજી સુજાંજીબાઈ ॥
જલો રાવળ રૂપાળી બાઈ, એહ આદિ ભક્ત મોડા માંઈ ॥૧૮॥
ભક્ત મેઘો નારણ નાનજી, મુલજી વીરજી ને રામજી ॥
વસતો લાધો સુતાર લહીએ, હરિભક્ત લાડુબાઈ કહીએ ॥૧૯॥
ફલજી મનુજી હરિજન, ક્ષત્રી કુળે એ ભક્ત પાવન ॥
સોની ગોવો અજોભાઈ કહિયે, એહ આદિ છે ભક્ત અલૈયે ॥૨૦॥

ક્ષત્રી ભાઈજી રાઘોજી દાજી, વિપ્ર ભક્ત વાલો જાદવજી ॥
લાલ રામ વૈશ્ય હરિજન, વસે શેખપાટમાં પાવન ॥૨૧॥
કડિયા ભક્ત ઉકો ઓધો જાણો, જીવો જેરામ ડાયો પ્રમાણો ॥
એહ આદિ ભક્ત જે સુંદર, ભજે હરિ રહે નવેનગર ॥૨૨॥
લાલો કુંભાર અરજણ સઈ, ભજે પ્રભુ જોડિયામાં રઈ ॥
ભલા ભક્ત છે ભાદરે ગામ, સુતાર વસતો ભાઈ રામ ॥૨૩॥
વશરામ માવજી રણછોડ, નારાયણ રાજો જન જોડ ॥
ગંગાદાસ ને સવજીભાઈ, હરિજન એક હીરબાઈ ॥૨૪॥
એહ આદિ છે ભક્ત સુતાર, દેવો ડોસો કણબી ઉદાર ॥
દ્વિજ મુળજી સુંદરજીભાઈ, ક્ષત્રી કાનજી ને નથુનાઈ ॥૨૫॥
એહ આદિ જે ભક્ત અપાર, વસે ગામ ભાદરા મોઝાર ॥
હીરો ડુંગર ભક્ત સુતાર, ક્ષત્રી રવો કેસિયા મોઝાર ॥૨૬॥
હરિજન પ્રેમજી વણિક, ધ્રોળ મધ્યે એ ભક્ત છે એક ॥
ભક્ત નાથો કાનજી ઉદાર, વેલો ગોવો માંડણ કુંભાર ॥૨૭॥
જેરામ ને એક રાજબાઈ, શા દેવશી ધૂળકોટમાંઈ ॥
ભક્ત કણબી લખમીદાસ, ગર રણમલ ઘુનડે વાસ ॥૨૮॥
આમરણ્યમાં આણદિબાઈ, જેની પ્રીત અતિ પ્રભુમાંઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત ગોવિંદજી ભેલે, ભક્ત વજો બોરિચો રહે બેલે ॥૨૯॥
ક્ષત્ર ભક્ત છે બેચરભાઈ, આસો ભાઈજી બગથલા માંઈ ॥
કણબી ગણેશ ને માનુબાઈ, પ્રેમિભક્ત પિપળિયા માંઈ ॥૩૦॥
વાગડ દેશમાં વાંઢિયું ગામ, તિયાં ભક્ત બ્રાહ્મણ પાંચો નામ ॥
લાધો રામો ભરવાડ જોડ્ય, લુવાર રણમલ ચિતરોડ્ય ॥૩૧॥
ભક્ત ઠકર કચરો નામ, પચ્ચસિ આદિ આધુઈ ગામ ॥
રામજી ત્રિકમ વશરામ, ભક્ત લુવાણા ચોબારી ગામ ॥૩૨॥

બાઈ એક મોટાં હરિભક્ત, જેને જુહું થઈ ગયું જક્ત ॥
ભક્ત મનજી દેવો લુવાણા, કંથરોટે એ ભક્ત કહેવાણા ॥૩૩॥
ભક્ત વાઘો ને પાંચે ઠકરે, ભજ્યા હરિ ગામ મણફરે ॥
ઠકર રામદાસ ને કચરો, ભક્ત મુલજી શા વાઘો ખરો ॥૩૪॥
જેઠો જેરામ કર્મણ લુવાર, એહ આદિ ભચાઉ મોજાર ॥
ક્ષત્રી ભક્ત લાધોભાઈ કહીએ, અદોભાઈ કલ્યાણજી લહીએ ॥૩૫॥
રામસિંહ રાયધણ જેહ, જેતમાલ આદિ જન તેહ ॥
મોટાં ભક્ત એ માનબાઈ, જેને પ્રીત અતિ પ્રભુ માંઈ ॥૩૬॥
બાઈ બાઈજી કરણીબાઈ, ભક્ત એક મેઘરાજભાઈ ॥
એહાદિ જન કહીએ અપાર, ભક્ત રહે ધમડકા મોજાર ॥૩૭॥
હરિભક્ત સુતાર વશરામ, એહાદિ જન દુધઈ ગામ ॥
વિપ્ર ભક્ત જેઠો કેશવજી, સતસંગી સુતાર રવજી ॥૩૮॥
ભક્ત ઠકર કેશવજી નામ, એહાદિ રહે ચાંદરાણી ગામ ॥
માવજી મુલજી ને વાલજી, ભાણિ રે ખોખરે હરિ ભજી ॥૩૯॥
દ્વિજ ભક્ત કચરો છગન, રૂડાં રાજબાઈ હરિજન ॥
ભક્ત જેઠી ખીમજી સંઘજી, વસે અંજારમાંઈ વાલજી ॥૪૦॥
ભક્ત ઉકો શા આદિ કહેવાય, વસે તેતો ગામ તુણા માંય ॥
દ્વિજ પુંજો દેવેશ્વર કહીએ સુતાર પુરુષોત્તમ લહીએ ॥૪૧॥
એહ આદિ જે જન કહેવાય, વસે ગામ તે મુંદરા માંય ॥
ક્ષત્રી ભક્ત એક મંકુબાઈ, રહે કાલાઘોઘા ગામમાંઈ ॥૪૨॥
ભક્ત શેઠ રતનજી નામ, એહાદિ જન જરફરે ગામ ॥
ભક્ત સુથાર છે મેઘોભાઈ, હરિજન માતા મેઘબાઈ ॥૪૩॥
દેવશી ટોપણાદિ ખતરી, હરિ ભજી ગયા ભવ તરી ॥
ભક્ત લુવાર છે વશરામ, સોની લાલો રાઘવજી નામ ॥૪૪॥

શા સુંદરજી ચાંપશીભાઈ, એહાદિ જન માંડવી માંઈ ॥
મેપો થોભણ ભક્ત સુતાર, કાનુબાઈ ને જીવો ઉદાર ॥૪૫॥
કુળે સહિત ભક્ત પાવન, વસે ડોણ્ય ગામે હરિજન ॥
હરિભક્ત દામજી સોનાર, વસે ગોધરા ગામ મોઝાર ॥૪૬॥
દ્વિજ મુલજી ને દયારામ, એહાદિ જન કોટડી ગામ ॥
ભક્ત સુતાર ભીમજી રવજી, હરિજન તે હરભમજી ॥૪૭॥
ભક્ત બાઈ જેઠી અજુ નામે, વસે તે કાળા તળાવ ગામે ॥
ઘણેણિયે ભક્ત છે રવજી, થયો સુતાર પાર હરિ ભજી ॥૪૮॥
નેતરામાં સવજી સુતાર, કર્યો સત્સંગ સમજી સાર ॥
નોંધો નાગજી ભક્ત માવજી, ડોસો ગોપો સુતાર સંઘજી ॥૪૯॥
પ્રેમી પ્રેમબાઈ માનબાઈ, મોટાં ભક્ત એ સુતાર માંઈ ॥
સેજપાલ શાપત રામલ, એહાદિ ભક્ત તેરે અવલ ॥૫૦॥
ભણસાળી જેઠો દામોદર, કણબી કેશવ કમો ઠકર ॥
એહ આદિ ભક્ત બીજા કૈયે, ભજે હરિ રહે ગામ ધુફિયે ॥૫૧॥
શેઠ હંસરાજ હરિજન, ભક્ત ફુલુજી જાતિ યવન ॥
ભક્ત ભણશાળી હમીર નામ, એહ આદિ ભક્ત રૂવે ગામ ॥૫૨॥
હરિજન બાઈ દેવું નામ, વસે સુતાર વથોણ ગામ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાકોભાઈ કહીએ, એહ આદિ જન મજલે લહીએ ॥૫૩॥
ભક્ત સુતાર છે પુંજોભાઈ, સઈ પુંજો દેસલપુર માંઈ ॥
કણબી ભક્ત લાધા આદિ ખરા, વસે જન ગામ સામતરા ॥૫૪॥
દ્વિજ નાગજી પ્રાગજી મલુ, સામજી ને કેશવજી ભલુ ॥
નાથ તેજશી સુતાર શામ, કણબી પ્રેમ લખુ વશરામ ॥૫૫॥
ક્ષત્રી અદોભાઈ કમોદાસ, ભક્ત મોટા માનકુવે વાસ ॥
કણબી ભક્ત છે માવજીભાઈ, એહ આદિ નારણપુરમાંઈ ॥૫૬॥

કૃષ્ણ રતનો કણબી કહીએ, બહુ ભક્ત બળધિયે લહીએ ॥
ક્ષત્રિ સદાબાઈ હરિજન, દ્વિજ લાલજી જગજીવન ॥૫૭॥
કણબી ભક્ત વશરામ નામ, એહ આદિ જન કેરે ગામ ॥
કણબી હરિજન વાલબાઈ, ભજે હરિ મેઘપુર માંઈ ॥૫૮॥
સારા સતસંગી સરલીમાંઈ, મોટા ભક્ત છે મનજીભાઈ ॥
આસો વીરજી રામુ રતન, કણબી રામપુરે હરિજન ॥૫૯॥
કણબી ભક્ત છે કચરો નામ, ભજે હરિ રહે દૈસરે ગામ ॥
હરજી કાનજી રામ સુતાર, ડોસો ભક્ત ધિણોઈ મોઝાર ॥૬૦॥
ભક્ત સુતાર બાઈ લખમી, પુનડીએ પીતાંબર પ્રેમી ॥
માવજી લખધીર સુતાર, માલબાઈ ગજોડ મોજાર ॥૬૧॥
રામજી ને કુરજી સુતાર, ક્ષત્રી રાસોજી ભક્ત ઉદાર ॥
એક હરિજન જીજીબાઈ, એહાદિ જન બંદરા માંઈ ॥૬૨॥
ભલા ભક્ત કહીએ ભુજમાંઈ, સારા સતસંગી બાઈ ભાઈ ॥
ભક્ત નાગર ગણપતરામ, હરિરામ વલ્લભજી નામ ॥૬૩॥
દ્વિજ નરસઈ સુત ભાણજી, લક્ષ્મી દોયે લીધા હરિ ભજી ॥
હરિજન છે લેરખીબાઈ, પ્રીત્ય નવિન પ્રભુજી માંઈ ॥૬૪॥
સૂર્યપ્રભા જેઠી ને ભવાની, એહાદિ ભક્ત બ્રાહ્મણ નાની ॥
નાગજી સુત હીરજી સુતાર, સુંદર સનેહી અપાર ॥૬૫॥
ધનજી હરજી જીવરામ, રાઘવજી રણછોડ નામ ॥
કુરજી આદિ કહીએ સુતાર, પુંજી અમર પ્રેમી અપાર ॥૬૬॥
સેજુ જમના ને હરબાઈ, મોટાં ભક્ત એ સુતાર માંઈ ॥
સોનીમાં સત્સંગી ગોમતી, મોટી મુળીની ભલી ભગતિ ॥૬૭॥
મેતા નથુ સુત શિવરામ, હરજીવન બેન લાધી નામ ॥
મહા મુક્ત દશા એ સહુની, ભક્ત ભોજા આદિ બહુ સોની ॥૬૮॥

ઠકર ઉકા બે અલૈયો કહીએ, હરિભક્ત વલભજી લહીએ ॥
ભગવાનજી મનજી ભક્ત, રામદાસ ને મોરાર મુક્ત ॥૬૯॥
રતનશી ડોસો હરિજન, ગંગાબાઈ લુવાણા પાવન ॥
ભક્ત જીવરામ લીલાધર, મુળજી આદિ જન રાજગર ॥૭૦॥
ધન્ય ધન્ય જેઠી ગંગારામ, ભક્ત શિરોમણિ નિષકામ ॥
સુત શામજી મુળજીબાઈ, એહ આદિ જન જેઠીમાંઈ ॥૭૧॥
ક્ષત્રી ભક્ત એક ડોસોભાઈ, હરિજન બીજાં દેવબાઈ ॥
ભક્ત રામજી અભુ કલ્યાણ, એહ આદિ ભણસાળી જાણ ॥૭૨॥
એહ આદિ જન બીજા અપાર, રહે ભુજનગર મોઝાર ॥
સતસંગે રંગે રાતાં રહે, મુખે સ્વામિનારાયણ કહે ॥૭૩॥
પૂર્વછાયો ધન્ય ધન્ય એ હરિજનને, જેનાં પુન્યતણો નહિ પાર ॥
આણી હેત અતિ ઉરમાં, ભજે નારાયણ નરનાર્ય ॥૭૪॥
અતિ દૃઢાવ અંતરમાં, નહિ કામ ક્રોધ લોભ મોહ ॥
શોધ્યે ન મળે એક જે, એવા સતસંગીનો સમોહ ॥૭૫॥
સુણી નામ એહ શ્રવણે, જે મનન કરશે મન ॥
સકલ કારજ સીજશે, વળી થાશે પરમ પાવન ॥૭૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હાલાર દેશ તથા કચ્છ દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને સોળમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૬॥

પૂર્વછાયો : સુંદર ભક્ત સૌભીર દેશે, જેનાં અતિ મન ઉદાર ॥
તન મન ધન તુચ્છ કરી, હરિ ભજી ઉતર્યા પાર ॥૧॥

એવા જન ઉત્તમનાં, સુણો નામ સર્વે કાન ॥
લાલચ્ય લાગી લખવા, જેને મળ્યા છે ભગવાન ॥૨॥
ચોપાઈ રૂડા ભક્ત રહે વઢવાણ, ભક્ત બેચર દ્વિજ સુજાણ ॥
દેવકૃષ્ણ લાધો અંબારામ, દ્વિજ ભક્ત અમૃત અકામ ॥૩॥
પૂંજો વસતો ભક્ત સુતાર, ખોડો ગુલાબ કણબી ઉદાર ॥
ક્ષત્રી ફઈબા ને કલબાઈ, લખુ વણિક વઢવાણ માંઈ ॥૪॥
દ્વિજ ભક્ત છે ગોવિંદરામ, ઓઝો પાંચો રહે વાઘેલે ગામ ॥
હરિજન કોળી હાજો કહીએ, ભક્ત નળિયા ગામમાં લહીએ ॥૫॥
ભક્ત ભદ્રેશ્વરિયે સ્વચ્છંદ, શેઠ અમિચંદ સુરચંદ ॥
વૈશ્ય સુંદરજી અવિચળ, મોટા ભક્ત મન નિરમળ ॥૬॥
સારા ભક્ત રહે સિથે ગામ, દ્વિજ બેચર માલજી નામ ॥
શા ગણેશ આણંદ ભાવસાર, એહાદિ જન સિથા મોઝાર ॥૭॥
કણબી વણારશી પીતાંબર, સારા સતસંગી એ સુંદર ॥
દ્વિજ જેરામ ને લાધી બાઈ, જન રહે દેવચરાડિ માંઈ ॥૮॥
રૂડા ભક્ત લખતરે લખો, દ્વિજ ભવાની વૈશ્ય હરખો ॥
ખરા ભક્ત છે ખેરવે ગામ, કણબી ગણેશ નરશી નામ ॥૯॥
કણબી અર્જુન દ્વિજ ભીમજી, ક્ષત્રી જેઠે લીધા હરિ ભજી ॥
એહાદિ જન રહે બાપોદરે, ભલી ભક્તિ પ્રભુજીની કરે ॥૧૦॥
અલંદરે દ્વિજ જેઠો નામ, ક્ષત્રી બપો ભક્ત બાલાગામ ॥
કણબી ભક્ત જીવો વશરામ, ગાંગો ખીમો ને બેચર નામ ॥૧૧॥
દ્વિજ ભક્ત ભવાન ભાળિયે, એહાદિ જન અંકેવાળિયે ॥
કણબી ગણેશ લાધો કહેવાય, સારા ભક્ત એ સરવાલ્યમાંય ॥૧૨॥

મોટા ભક્ત છે મેથાણ ગામ, દ્વિજ ભક્ત છે ગોવિંદરામ ॥
ભગવાન જાદવજી ભાણો, દેવરામ જીવરામ જાણો ॥૧૩॥
ક્ષત્રી પુંજોજી ને કાકોભાઈ, રૂડાં હરિજન જીજીબાઈ ॥
હલુ માલો ક્ષત્રી હરિજન, હવે કહું કણબી પાવન ॥૧૪॥
જીવો કૃષ્ણ ને પ્રાગો પંચાણ, ગોવો હિરો માવો મલો જાણ્ય ॥
નાથો વેલો કેશવજી ભાણો, હરિભક્ત કોળી એક રાણો ॥૧૫॥
એહાદિ જન મેથાણમાંઈ, ભરાડામાં મુક્ત મોતિબાઈ ॥
હરિભક્ત દ્વિજ વજેરામ, તેહ લખિયે લુવાણે ગામ ॥૧૬॥
દ્વિજ માધો ને ત્રિકમ સઈ, ભજે હર દુદાપર રઈ ॥
દ્વિજ રાઘવજી માધો જાણ, પિતાંબર કેશવજી કલ્યાણ ॥૧૭॥
ભક્ત બ્રાહ્મણ અવલબાઈ, શા રાઘવજી ધ્રાંગધરામાંઈ ॥
ગણેશ ને રવજી પટેલ, ભક્ત અંકેવાળિયે વસેલ ॥૧૮॥
કણબી ભક્ત બે દેવા રતના, પાંડરવે ભક્ત એ પ્રભુના ॥
કણબી માલો પીતાંબર કહીએ, ધન્ય ભક્ત ધોળીગામે લહીએ ॥૧૯॥
દ્વિજ ભક્ત શિવો નથુ નામ, જદુ કુબેર નાથજી રામ ॥
પખો કૃષ્ણ મકનજી કહીએ, એહાદિ ભક્ત બ્રાહ્મણ લહીએ ॥૨૦॥
સોની ભક્ત નાગર કુબેર, અમરશીએ કર્યો જગ ઝેર[1] ॥
એહાદિ જન બીજા અપાર, વસે હળવદ ગામ મોઝાર ॥૨૧॥
ક્ષત્રી હરિજન હઠીભાઈ, રૂડાં જન એક રતુબાઈ ॥
શા વેલજી ભગત સુંદર, કણબી ગણેશ નાન ઠકર ॥૨૨॥
સોની ભક્ત ઠાકરશી નામ, એહાદિ જન દેવળિયે ગામ ॥
ભક્ત કણબી ગોવિંદભાઈ, જન રહે એ જેતપરમાંઈ ॥૨૩॥
રૂડાં ભક્ત રામબાઈ નામ, સતસંગી એ સનાળે ગામ ॥
રંગપુરે દ્વિજ સુંદરજી, લીધા ભગવાને હરિ ભજી ॥૨૪॥

વેલો વાલો કણબી કહેવાય, ખરા ભક્ત ખાખરેચી માંય ॥
નકી ભક્ત દ્વિજ નંદરામ, જન વસે વેજલકે ગામ ॥૨૫॥
ભક્ત કણબી કાનો કહેવાય, તેહ રહે ફાગશિયા માંય ॥
બેલા ગામમાં દ્વિજ મહાદેવ, જેને હરિ ભજ્યાની છે ટેવ ॥૨૬॥
એક હરિજન ધનુબાઈ, ક્ષત્રી ભક્ત એ મોરબીમાંઈ ॥
દ્વિજ જીવરામ ને હરજી, પુરુષોત્તમ ને મકનજી ॥૨૭॥
સોની સવજી પિતાંબર નામ, વસે ભક્ત વાંકાનેર ગામ ॥
રૂડો ભક્ત બેચર સુતાર, વસે ઢોલમાં ભજે મોરાર ॥૨૮॥
દ્વિજ હરદેવ હરિશર્ણ, વસે ભક્ત એહ વાલાશર્ણ ॥
દ્વિજ કુબેર લખમણ ઠાર, મોટા ભક્ત એ દલડી મોઝાર ॥૨૯॥
ચોરવિરમાં નાજો ખાચર, ભજ્યા હરિને તજ્યું અવર ॥
થાન ગામમાં વિપ્ર વૈકુંઠ, સોની કમે કર્યો જગ જૂઠ ॥૩૦॥
ભક્ત ખાચર સતસંગી શૂરો, વસે મેસરિયે જન પૂરો ॥
એક ખાચર ઉનડ કહીએ, હરિભક્ત એ વસે ઓરિએ ॥૩૧॥
હરિજન હિરો વશરામ, જન કણબી ગોસલ ગામ ॥
ક્ષત્રી મોટિબા લાધો સુતાર, સારા ભક્ત સાયલા મોજાર ॥૩૨॥
રામકૃષ્ણ જેકૃષ્ણ નથુજી, એહ દ્વિજ સુતાર માવજી ॥
ક્ષત્રી ભક્ત એક કુલીબાઈ, એહાદિ જન મુળિમાંઈ ॥૩૩॥
સારો ભક્ત છે ઓધો સુતાર, હરિજન હરજી લુવાર ॥
મોટો ભક્ત કુંભાર માદેવ, રહે ટિકર્યે ભજે વાસુદેવ ॥૩૪॥
રાઘવજી ધનજી ગોપાળ, એહ ભક્ત બ્રાહ્મણ દયાળ ॥
એક ક્ષત્રી જુઠો જન નામ, એહ દાસ દિગસર ગામ ॥૩૫॥
કણબી પ્રેમજી જીવો લુવાર, ભક્ત રહે દાણાવાડા મોઝાર ॥
જેને પ્રકટ મળ્યા પરમાનંદ, તેતો જન થયા જગવંદ ॥૩૬॥

શા મુળજી મંગળજી કહીએ, રૂડો ભક્ત સારવજી લહીએ ॥
એક ભક્ત વ્યાધ સગરામ, એહાદિ જન લિંબલિ ગામ ॥૩૭॥
રઘુજી સંઘજી દ્વિજ જાતિ, ભલો જેસો હીરો વૈશ્ય નાતિ ॥
ભક્ત શેઠ માનસિંઘ નામ, એહ જન જસાપર ગામ ॥૩૮॥
શેઠ દિપો ને ખત્રી ગણેશ, મેઘો સઈ હરિ ભજે હંમેશ ॥
ભક્ત અવલ આંબો વિપર, એહ આદિ જન રહે ચાણપર ॥૩૯॥
તેજો દલો રૂડો રયો જાણો, સગો મેઘો નાડોદા પ્રમાણો ॥
ઠાર જીવો આદિ બીજા જન, રહે રામપુરે એ પાવન ॥૪૦॥
ખરા ભક્ત ખોલડિયાદ ગામ, જન સુતાર હંસરાજ નામ ॥
ક્ષત્રી ખેંગાર રામો હમીર, મુળો માંડણ રૂડો સુધીર ॥૪૧॥
દલો કલો નારાયણ કહીએ, ધનો રાજો સંઘો વીરો લહીએ ॥
જીવો ગોકળી દ્વિજ નંદરામ, એહ ભક્ત ખોલડિયાદ ગામ ॥૪૨॥
દેવ જાતિ ભગત પંચાણ, કણબી માવજી ભક્ત પ્રમાણ ॥
રાઠોડ માવો ગોકળી હમીર, ગુંદિયાળે એક ભક્ત સુધીર ॥૪૩॥
દ્વિજ દેવરામ ને વાઘજી, ભક્ત ગોપાળજી ને મેઘજી ॥
ભક્ત ખતરી છે જેઠો નામે, એહાદિ જન વસ્તડી ગામે ॥૪૪॥
ક્ષત્રી ભક્ત રતનજી નામ, રામો માવો લાલિયાદ ગામ ॥
વડોદમાં દ્વિજ પીતાંબર, નાથો પ્રાગો છે સઈ સુંદર ॥૪૫॥
ભક્ત વિષ્ણુદાસ છે વૈરાગી, રહે કારિયાણી કુસંગ ત્યાગી ॥
ક્ષત્રી ભક્ત નારાયણ નામ, ભજે પ્રભુ રહી ટુવે ગામ ॥૪૬॥
ટિંબે ભક્ત ક્ષત્રી રહે અજો, રામો મુળો વસતો ને ભોજો ॥
ખારવે ભક્ત કણબી કૃષ્ણ, ધનો ભગો લાલો લખો પ્રષ્ણ ॥૪૭॥
મેમકે ભક્ત કણબી લાલો, જેઠો લાધો રણછોડ માલો ॥
રાજો રત્નો આંબો સતવારા, ક્ષત્રી ફલજી આદિ ભક્ત સારા ॥૪૮॥

રૂડા ભક્ત રહે લીંબડી ગામ, દ્વિજ નિરભેરામ નંદરામ ॥
દ્વિજ મુળજી ભક્ત ભૂધર, દ્વિજ ભક્ત કહીએ કામેશ્વર ॥૪૯॥
સોની રણછોડ જીવણ કાનો, કીકો લવજી કૃષ્ણજી માનો ॥
શેઠ વીરજી આદિ અપાર, ભક્ત વસે લીંબડી મોઝાર ॥૫૦॥
દ્વિજ ભગવાન અંબારામ, ક્ષત્રી ગોદડજી ચૂડે ગામ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત ગોપાળજી ગણીએ, ભક્ત શેઠ પદમશી ભણીએ ॥૫૧॥
દ્વિજ ભક્ત એક દેવરામ, એહ જન નાગનેશ ગામ ॥
ક્ષત્રી બાપુજી ડુંગરાજી નામ, ભક્ત ભોજોજી રહે ભલગામ ॥૫૨॥
દ્વિજ મુળજી જગજીવન, અંકેવાળીયે એ હરિજન ॥
દ્વિજ ભક્ત કૃષ્ણજી કહેવાય, શા ખુશાલ મોજીદડ માંય ॥૫૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાયોજી જેઠીજી, ભેંશજાળે રહે ભક્ત સજોજી ॥
ભક્ત એક સુખરામ વિપર, ક્ષત્રી મનુભાઈ મીણાપર ॥૫૪॥
કણબી ભક્ત ધનજી છે નામ, એહાદિ જન સાઉકે ગામ ॥
સોની કસલો ગામ સમલે, ભજે ભગવાન મન ભલે ॥૫૫॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે ભગવાનભાઈ, એહાદિ જન ત્રાડિયામાંઈ ॥
દ્વિજ પ્રેમબાઈ લાધો ઠાર, એહ ભક્ત ભોઈકા મોજાર ॥૫૬॥
દ્વિજ ભાણજી કસલો કહીએ, એહ ભક્ત પાણાસિણે લહીએ ॥
ભક્ત લાધો સુંદર સતવારો, રહે રળોલ્યે સતસંગી સારો ॥૫૭॥
ભોજો કોળી ને ધનો કુંભાર, એહ ભક્ત બાવળી મોઝાર ॥
હરિજન નાગજી શંકર, વસે જાંબુ ગામમાં વિપર ॥૫૮॥
ક્ષત્રી ભક્ત વીરો રાજોભાઈ, એહ રહે લક્ષ્મીસર માંઈ ॥
દ્વિજ શિવરામ વિઠલજી, કણબી મેઘો ને ક્ષત્રી હમજી ॥૫૯॥
ભક્ત શેઠ ભીમો મોતી નામ, એહાદિ જન શિયાણી ગામ ॥
જેઠીજી અદોજી અખોભાઈ, પુંજો ભીમજી ભક્ત કહેવાઈ ॥૬૦॥

ભારાજી આદિ ક્ષત્રી ભણીજે, કેશુબા હરિજન ગણીજે ॥
કલો ભગો જીવો વીરો નામ, કોળી ભક્ત રહે તાવી ગામ ॥૬૧॥
જે જે લખ્યો મેં ભક્ત સમાજ, તેને પ્રકટ મળ્યા છે મહારાજ ॥
કેશુબા ક્ષત્રી જાલ્યમસિંગે, ભજયા હરિ અનુબાયે ઉમંગે ॥૬૨॥
દ્વિજ ભક્ત પ્રાગજી રામજી, બાઈ વાલુ ને શેઠ દામજી ॥
એહ આદિ તે ભક્ત છે કઈ, ભજે હરિ દેવળિયે રઈ ॥૬૩॥
દ્વિજ ઈશ્વર લખમીરામ, ભક્ત ગાંગજી ભડવાણે ગામ ॥
ક્ષત્રી ફુલજી ખેતોજી જાણ, ભક્ત શેઠ પ્રેમજી પ્રમાણ ॥૬૪॥
દ્વિજ મુળજી ને નાનબાઈ, એહ ભક્ત ત્રમણિયા માંઈ ॥
કણબી ભક્ત કલ્યાણજી નામે, એહ ભક્ત કહીએ કડુ ગામે ॥૬૫॥
દેવરાજ ભગો મેઘોભાઈ, ભક્ત રૂપો એક રયાંબાઈ ॥
એહાદિ જન કણબી કહીએ, ભક્ત ભાવિક કારેલે લહીએ ॥૬૬॥
ભક્ત વણામાં ચારણ માવ, ભજે હરિ કરી મન ભાવ ॥
દ્વિજ ભક્ત કુબેરજી નામે, ભજે હરિ જેગડવે ગામે ॥૬૭॥
દ્વિજ ડોસો વ્રત પંચ પાલે, ભજે પ્રભુ વસે ગામ ગાલે ॥
કણબી ભક્ત કહીએ નામ હરિ, ભલી ભક્તિ થલે રહી કરી ॥૬૮॥
ગાંગો ગોવો જેઠો જન જેસો, વણારશી કહીએ ભક્ત કેશો ॥
કણબી ભક્ત કહીએ કેસરબાઈ, ઓઝો કૃષ્ણ રહે રામગ્રી માંઈ ॥૬૯॥
આણંદ ઉમેદ ચારણ સહી, ભજે હરિ હેબતપર રહી ॥
વાસવે વિપ્ર ગલાલબાઈ, જેને પ્રભુશું સાચી સગાઈ ॥૭૦॥
ભક્ત લુવાણા રણછોડ કૃષ્ણ, શામજીને શ્રીહરિનું દ્રષ્ણ ॥
ભક્ત કણબી ધનજી નામે, ભજે પ્રભુ વસે વાંટુ ગામે ॥૭૧॥
એહ આદિ ભક્ત છે અપાર, ન થાય નામનો નિરધાર ॥
કહી કહી કહીએ કિયાં સુધી, અપાર પાર ન લિયે બુદ્ધિ ॥૭૨॥

પૂર્વછાયો : કોટિ કવિ કથી ગયા, વળી કથશે કોટાન કોટ્ય ॥
તોય હરિભકતનાં નામની, નહિ આવે ખોટ્ય ॥૭૩॥
પ્રકટ પુરુષોત્તમ જિયાં, તિયાં ઓધરે જન અપાર ॥
દર્શ સ્પર્શ પ્રભુતણે, પામે પરમ પદ નરનાર્ય ॥૭૪॥
પશુ પક્ષી વૃક્ષ વેલી, સ્થાવર જંગમ જીવ ॥
જેને સ્પરશ પરબ્રહ્મનો, તે થાય સદ્ય વળી શિવ ॥૭૫॥
એવા જીવ જ્યાં ઉદ્ધરે, તિયાં નિરસંદેહ નરતનનું ॥
કોણ કરે પરમાણ કવિ, એક જીભે એહ જનનું ॥૭૬॥

ઈતિ શ્રીમદ્ધૈકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે સૌભીર દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને સત્તરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૭॥

પૂર્વછાયો : ભાખું ભક્ત હવે ભાલનાં, જેનાં અતિ નિરમળ અંગ ॥
સત્ય અસત્યને ઓળખી, વળિ કર્યો જેણે સતસંગ ॥૧॥
અંતર ત્યાગી અતિ ઘણાં, જેણે સહેજે તજ્યો સ્વાદ ॥
પ્રીત કરી પરબ્રહ્મ શું, તજી જગતનો વિષવાદ ॥૨॥
લેતાં નામ એ જનનાં, મારે હૈયે હરખ ન માય ॥
કહું સંક્ષેપે સાંભળો, સુણી પાપ પ્રલય થાય ॥૩॥
ચોપાઈ : ક્ષત્રી પુંજોજી બાપુજી વર્સોભાઈ, કાયોજી અજુબા ફુલીબાઈ ॥
શા ત્રિકમ ડોસો રતનજી, કાનજી કલ્યાણજી ગગજી ॥૪॥
ભક્ત કણબી ખીમો રતનો, ઘાંચી વનમાળી ભક્ત પ્રભુનો ॥
મોનો ને વળી દામો લુવાણો, એહ આદિ તે ધોલેરે જાણો ॥૫॥
દાદો ચારણ શેઠ ઠાકરશી, ભજ્યા હરિ ગોરાસામાં વસી ॥
દ્વિજ રૂગનાથ ને ત્રિકમ, જગજીવન પુરુષોત્તમ ॥૬॥

દ્વિજ ભક્ત કહીએ મયારામ, એહ આદિ ભડિયાદ ગામ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત એક રૂપોભાઈ, કાજુ જન કાદિપુરમાંઈ ॥૭॥
વિપ્ર વસતો જગો ઓધવજી, હિરજી પુંજો શામો ને નાથજી ॥
દ્વિજ રળિયાત ગલાલબાઈ, ક્ષત્રી હઠિ હરિ અજુભાઈ ॥૮॥
કણબી ભક્ત હરજી લવજી, રણછોડ ને સોની હેમજી ॥
ભક્ત માવ છે એક બારોટ, પ્રેમી ભક્ત માવો પરિયટ ॥૯॥
એહ આદિ ભક્ત બાઈભાઈ, સારા સતસંગી ગાંફમાંઈ ॥
ક્ષત્રિ ભક્ત દાદો દેશળજી, દેવબાયે લીધા હરિ ભજી ॥૧૦॥
દેવજાતિ ભક્ત દાદોભાઈ, એહ આદિ તે પિપલીમાંઈ ॥
દેવજાતિ ભક્ત ખીમરાજ, આવરદાસે કર્યું નિજકાજ ॥૧૧॥
ભક્ત સેસો વણાર ને પ્રાગ, હઠી ડોસે કર્યો કુસંગ ત્યાગ ॥
કોળી ભક્ત વાંસો અજોભાઈ, વાઘા વસતાદિ ભક્ત કેવાઈ ॥૧૨॥
દેવજાતિ એક જીજીબાઈ, કહીએ ભક્ત કમિયાળામાંઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત ઓદ્ધવજી કહીએ, હરિભાઈ પીતાંબર લહીએ ॥૧૩॥
પુરુષોત્તમ નાનજી નામ, જેઠો જાદવજી પ્રભુરામ ॥
મેઘજી આદિ ભક્ત છે ભાઈ, દ્વિજ ભક્ત એક ભાણીબાઈ ॥૧૪॥
કણબી ભક્ત જેરાજ દેવજી, પચ્છમમાં લુવાર ભાઈજી ॥
ક્ષત્રી રૂગનાથજી હરિજન, કરે ફેદરે હરિભજન ॥૧૫॥
દ્વિજ નારાયણજી જેઠો જન, ક્ષત્રી ગજોજી એ છે પાવન ॥
એહ આદિક ભક્ત ભણિએ, ખરા જન ખસતે ગણિયે ॥૧૬॥
ગજો વિસો રવો છે ગઢવી, દેવુબાઈને ભગતિ ભાવી ॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાકોભાઈ કહીએ, માનોભાઈ હઠિભાઈ લહીએ ॥૧૭॥
જાઈભાઈ દુદોભાઈ જન, ભક્ત મશરુ આદિ પાવન ॥
દ્વિજ ભક્ત જગો શીવરામ, કણબી રગનાથ રોજકે ગામ ॥૧૮॥

ક્ષત્રી સુજોજી નાથોજી નામ, ચારણ જેઠો બનુબા અકામ ॥
ભક્ત ભીમ ને આસો સુતાર, ખરા ભક્ત ખરડચ મોઝાર ॥૧૯॥
ચોકડિયે હરખો હરિજન, કોળી કુળે સહિત પાવન ॥
ક્ષત્રી ભક્ત ખેતોજી જામોજી, રૂડા રાજોભાઈ ને ખોડોજી ॥૨૦॥
હોથીભાઈ નાનજીભાઈ જાણો, શેઠ જેઠો ગગો પરમાણો ॥
દ્વિજ હરિશંકર અંબારામ, એહાદિ જન ઝિંઝર્ય ગામ ॥૨૧॥
શેઠ વજો ને નરસૈદાસ, ધનો સુતાર ધંધુકે વાસ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત મુલુ ભીમ જાણ, કણબી જેઠો સુતાર પંચાણ ॥૨૨॥
દ્વિજ વીરો દલો દાજી કહીએ, આણંદાદિ ભક્ત દ્વિજ લહીએ ॥
ભક્ત કુબેર બેચર સોની, ખડોલમાં રેણાક એહુની ॥૨૩॥
ભક્ત ભાટ છે વખતો નામ, રૂડો ભક્ત છે રાયકે ગામ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે તુલજારામ, બાઈ ગલાલ અડવાલ્ય ગામ ॥૨૪॥
હરિભક્ત છે દ્વિજ બેચર, ભજે પ્રભુ રહે રંગપર ॥
ક્ષત્રી હલુભાઈ હરિજન, ભક્ત જમાલપર પાવન ॥૨૫॥
ક્ષત્રી રયો મેઘો અરજણ, વાઘો જેસંગ ભીમ સુજાણ ॥
કમો હરખો ને વશરામ, દ્વિજ કુબેર ગાંગજી નામ ॥૨૬॥
ચારણ ભક્ત ભાવિ ભગવાન, જન રતનજી ને આયદાન ॥
સોની કૃષ્ણાદિ ભક્ત કહેવાય, વસે ગામ તે બળોલ્ય માંય ॥૨૭॥
સોની ભક્ત ગોકુલ હડાળે, દ્વિજ કેશવજી વ્રત પાળે ॥
દ્વિજ ભક્ત છે હરજીવન, કોળી નાનજી ભક્ત પાવન ॥૨૮॥
ચારણ અજો રહે બગોદરે, ભલી ભક્તિ પ્રભુજીની કરે ॥
ભક્ત ભાટ આધાર છે રૂડો, ગજો ગોરો ખરો જન ખોડો ॥૨૯॥
ખત્રી ભક્ત ચેલો નથુભાઈ, કૃષ્ણ સઈ જવારદ માંઈ ॥
દેવજાતિ ભક્ત મધુબાઈ, દ્વિજ મેઘજી સરગવાળા માંઈ ॥૩૦॥

ભક્ત ભરવાડ સગરામ, સારો ભક્ત એ સમાણી ગામ ॥
હરિભક્ત સોની હીરો એક, નથુ દેવચંદ દો વણિક ॥૩૧॥
દ્વિજ માદેવ દયાળ કાનો, નથુ ખત્રી બોરુમાંહિ માનો ॥
રાઘવજી પીતાંબરભાઈ, શા મોરાર મોટી બોરુ માંઈ ॥૩૨॥
કાશીદાસ ને કૃષ્ણ વણિક, ક્ષત્રી ભક્ત ભાઈજી છે એક ॥
કહીએ ભક્ત તે કૃષ્ણ સુતાર, વસે જન જાખડા મોઝાર ॥૩૩॥
હરિભક્ત ભલુજી ચારણ, ક્ષત્રી તેજો પથો વટાંમણ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત સુજોજી બાદર, ખોડો જેઠી અલુ ઉજાગર ॥૩૪॥
દ્વિજ ભગવાન વલ્લભ નામ, જગજીવન ને રાજારામ ॥
સોની ભક્ત છે ભૂખણભાઈ, હરિજન એક જીવીબાઈ ॥૩૫॥
ભક્ત વોરો અશમાલ એક, વસે કઉકે ન મૂકે ટેક ॥
ભક્ત ભાટ છે રાઈજી નામ, વસે દાસ પિસાવાડે ગામ ॥૩૬॥
ક્ષત્રી ભક્ત નાથો ને સજાણ, ભનો રાજો વેજલકે જાણ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત ગોપાલજી કહીએ, ભીમજી ને પથોભાઈ લહીએ ॥૩૭॥
હીરો હરભમ ભગવાન, વર્સો બાદર રૂપો નિદાન ॥
એહ આદિ ક્ષત્રી બહુ ભાઈ, હર્જીબા અજુબા અંબાબાઈ ॥૩૮॥
દ્વિજ પુરુષોત્તમ વજેરામ, ભક્ત ચારણ બાપુજી નામ ॥
ઠાર બેચર ગણેશ લુવાર, એહ આદિ તે કોઠચ મોઝાર ॥૩૯॥
કણબી ભક્ત હરજી કહેવાય, ભજે હરિ વાલથેરામાંય ॥
દ્વિજ ભક્ત નારણજી નામ, રેવાશંકર સેવકરામ ॥૪૦॥
મહાશંકર ભક્ત ભાણજી, શિવબાઈએ લીધા હરિ ભજી ॥
અવલ પુતળીબાઈ વણિક, ભજ્યા હરિ વજે ગ્રહી ટેક ॥૪૧॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ કંઈ, ભજે પ્રભુ ધોળકામાં રઈ ॥
દેવજાતિ કહીએ ડોસોભાઈ, વસે ભક્ત તે વાસણામાંઈ ॥૪૨॥

કણબી જીતબાઈ હરિજન, ગામ ચરોડે ભક્ત પાવન ॥
કણબી ભક્ત કાશીદાસ નામ, વસે દાસ કાશીદરે ગામ ॥૪૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત મોટા મોડભાઈ, વસે ગામ મોડાસરમાંઈ ॥
શેઠ કલ્યાણ ખોડો ભગત, અવલ વિછિયાવ્યે મુગત ॥૪૪॥
ક્ષત્રી નથુ નારાયણ જીજી, ગામ સાણંદમાં ભક્ત મૂળજી ॥
ક્ષત્રી બાપુ તેજો જેઠિભાઈ, મોટાં ભક્ત ફઈબા ને બાઈ ॥૪૫॥
ફુલીબા ફુલજીબા ને ગલી, દ્વિજ રાઈ નાથી ને અવલી ॥
રાજબાઈ દ્વિજ જીવરામ, ચારણ ભક્ત હીરબાઈ નામ ॥૪૬॥
ભરવાડ ભક્ત એક લાલો, જેને લાગ્યો સતસંગ વહાલો ॥
રંગા મૈયારિ જવન સલામ, એહાદિ જન મછિયાવ્ય ગામ ॥૪૭॥
ક્ષત્રી ભક્ત જીવોજી અલુજી, ઘોડજી કાંધોજી ને દલુજી ॥
દાસ કલ્યાણ ને હીરબાઈ, બેચર લુવાર દદુકામાંઈ ॥૪૮॥
ભક્ત સુતાર કલો અમલ, કોળી ગણેશ ભક્ત રહે થલ ॥
વનો દાસ દયાળ સોનાર, કોળી કલુ ધોલેરા મોઝાર ॥૪૯॥
ભક્ત લુવાણો રણછોડ નામે, ક્ષત્રી વરસોજી ડુભાલી ગામે ॥
એક પુંજો સોની હરિજન, ભજે ઝાંપ્ય ગામે ભગવન ॥૫૦॥
ભક્ત વણિક હરજીવન, કરે મોરાર હરિભજન ॥
હરિભક્ત કોળી રામબાઈ, એહ આદિ બલદાણામાંઈ ॥૫૧॥
ભક્ત એક દ્વિજ નંદરામ, ભજે હરિ રહે મિટાલ્ય ગામ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત કસિયોજી કહિયે, વેજો સાદુલ ગોકળી લહિયે ॥૫૨॥
શેઠ નાથાદિ જન સુંદર, કાજુ ભક્ત રહે કાણોતર ॥
સારા ભક્ત છે શિયાલ માંઈ, શેઠ માધો લાધો ઘેલોભાઈ ॥૫૩॥
જેઠા આદિ વણિક ઉદાર, જેણે રાજી કીધા છે મોરાર ॥
ક્ષત્રી રતનજી જેસો વળી, રૂપો વરજાંગ છે ગોકળી ॥૫૪॥

એહાદિ ભક્ત બીજા છે બહુ, વસે ગામ શિયાલ્યમાં સહુ ॥
ઘણા દેશ ઘણાં ગામ નામ, ભજી હરિ પામ્યા પરમ ધામ ॥૫૫॥
હરિજનનાં નામ અપાર, એક જીભે ન હોય ઉચ્ચાર ॥
કહી કહી કિયાં લગી કહીએ, અપારનો પાર કેમ લહીએ ॥૫૬॥
પૂર્વછાયો : અપાર જીવ ઓધરે, જીયાં પ્રકટ પુરુષોત્તમ ॥
કવિ કેમ કથી શકે, જેને નેતિ કહે નિગમ ॥૫૭॥
હરિ હરિજન ગાતાં, પતિત પાવન થાય ॥
સુણતાં જશ શ્રવણે, વળી કોટી કર્મ કપાય ॥૫૮॥
કાન પવિત્ર જે કથા સુણતાં, જીભા પવિત્ર ગાતાં જે જશ ॥
એવો કોણ અભાગિયો, કહેતાં સુણતાં કરે આળસ ॥૫૯॥
માટે વિચારી મનમાં, કર્યો આદર નામ ઉચ્ચાર ॥
સદમતિ સહુ સાંભળો, કહું નામ કાંઈક નિરધાર ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્દેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભાલદેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને અઢારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૮॥

પૂર્વછાયો : દાખું દાસ દંઢાવ્યના, ભક્ત અતિ ઘણા ભાવિક ॥
દ્રઢ મતિ ધીરજય અતિ, જાણે સત્ય અસત્ય વિવેક ॥૧॥
તન મન ધન તુચ્છ કરી, હરિજન થયાં નરનાર્ય ॥
પ્રકટ પુરુષોત્તમને, મળી ઉતર્યા ભવ પાર્ય ॥૨॥
બાલ જોબન વૃદ્ધ વળી, સરવે થયાં સનાથ ॥
પરાપાર પરબ્રહ્મ જે, તેહ નિરખ્યા નયણે નાથ ॥૩॥
એવા જન અનઘનાં, લેતાં નામ આવે આનંદ ॥
શ્રવણ દઈ જે સાંભળે, તે વામે મહા દુઃખ દ્વન્દ્વ ॥૪॥

ચોપાઈ : મોટા ભક્ત છે મોટેરે ગામ, કણબી ભક્ત ભૂધરદાસ નામ ॥
પુરુષોત્તમ રઘો નાથજી, હાંસજી વેણીદાસ રામજી ॥૫॥
લખો લખુ ભગો પ્રભુદાસ, બાઈ કંકુયે ત્યાગી જગ આશ ॥
બાઈ હરિ ને રળિયાતબાઈ, રતનબાઈ છે મોટેરા માંઈ ॥૬॥
જેઠો ભક્ત જન ગંગાબાઈ, કણબી ભક્ત કોટેશ્વર માંઈ ॥
અડાલજ માંહી છે ચૌધરી, તજી કુળધરમ ભજયા હરિ ॥૭॥
કણબી ભક્ત જેરામ ને લાલ, જેઠો અવિચળ પુર જમાલ ॥
કણબી હરખજી પુંજો ભાટ, રહે ઉમારસદે તજી ઉચ્ચાટ ॥૮॥
દેવજાતિ તે ભક્ત છે આસો, કહીએ એહનો કલોલે વાસો ॥
કણબી ભક્ત ગંગાદાસ કહીએ, નરોત્તમ વાસણજી લહીએ ॥૯॥
ભક્ત કાકુજી ને કાશીદાસ, શીધરદાસનો ઓલામાં વાસ ॥
રૂડાં ભક્ત છે બાઈ રતન, એહ રહે ઓલે હરિજન ॥૧૦॥
ભક્ત સુતાર જેઠો કેશવજી, કણબી કાશીદાસ ને રાયજી ॥
દ્વિજ ભવાનીશંકર ભાઈ, શા ઝવેર ધમાસણા માંઈ ॥૧૧॥
હરિભક્ત કોળી વાલો કહીએ, જન ગામ જલોદમાં લહીએ ॥
ખાંટ ભક્ત બાદરજી જેહ, રતુજી અરજણજી તેહ ॥૧૨॥
હરિભક્ત છે હવનબાઈ, એહાદિ જન આદ્રેજ માંઈ ॥
જીવી રતન ને પ્રભુદાસ, કણબી ભક્ત કોલવડે વાસ ॥૧૩॥
કણબી ભક્ત રામદાસ ભાઈ, કુબેર વસન નાની બાઈ ॥
કણબી ભક્ત કહીએ મોટીબાઈ, ભક્ત ભાટ રઘો બાજીભાઈ ॥૧૪॥
દ્વિજ રૂપ રળિયાત નામ, ઠાર હરખો ઉનાવે ગામ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત રાસોજી વખતો, ભજવા હરિ કર્યો દ્રઢ મતો ॥૧૫॥
હરિજન ગલાલ સોનાર, દ્વિજ દોલી રાઈ ભાવસાર ॥
એહ આદિ ભક્ત બીજા કઈ, ભજે પ્રભુ પેથાપર રઈ ॥૧૬॥

ઈચ્છો સકરો કસલો વળી, એહ આદિ જન જણસાળી ॥
ભક્ત એક છે મીઠો કુંભાર, વસે વાસણ ગામ મોઝાર ॥૧૭॥
અમજે ભક્ત મૂળો ચૌધરી, ભજી હરિ ગયો ભવ તરી ॥
પગી લાલો છેલો હરિજન, શોભાસણમાં ભક્ત પાવન ॥૧૮॥
કણબી ભક્ત કુબેર ખુશાલ, ચાંદીસણે એ ભક્ત વિશાલ ॥
કણબી દેવજી રહે ગામ સોજે, ભજે પ્રભુજીને સુખ મોજે ॥૧૯॥
ઈટાદરે કણબી ગણેશ, કરે ભજન હરિનું હંમેશ ॥
ભક્ત સુતાર બેચર નામ, હરિજન કહીએ ગંગારામ ॥૨૦॥
દ્વિજ અંબારામ દુલભરામ, શેઠ ભક્ત સાંકળા બે નામ ॥
પીતાંબર બેચર ઝુમખો, ભાઈચંદાદિ ભાવસાર લખો ॥૨૧॥
કણબી ભક્ત ગણેશ ને ભગો, તેલી મુલચન્દે મેલ્યો દગો ॥
ધનો દલોદાસ છે ચૌધરી, મેલી પાપ ભજ્યા આપે હરિ ॥૨૨॥
ક્ષત્રી હિંદુજી છે હરિજન, એહ આદિ પુરુષ પાવન ॥
દ્વિજ કુશળ સોનાં ભાવસાર, એહ બાઈયો માણસા મોઝાર ॥૨૩॥
ભક્ત વીરો જીવણ ચૌધરી, રાઠોડ વણારશી ભજે હરિ ॥
ક્ષત્રી રવોજી વોરો મિયાંજી, વસે વરસોડે કુસંગ તજી ॥૨૪॥
હરિભક્ત કીકો ભાવસાર, રહે લાખરોડા ગામ મોઝાર ॥
કણબી ભક્ત ગોવિંદજી નામે, જન વસે વિજાપર ગામે ॥૨૫॥
જન જણસાળી લખા ધના, રહે રાણાસર ભક્ત પ્રભુના ॥
હરિજન પ્રાગજી લુવાર, ભક્ત રહે સિંધપર મોઝાર ॥૨૬॥
કણબી ભક્ત દયાળજી જન, જેણે બહુ જીવ કર્યા પાવન ॥
સતવારા પ્રાગજી ને જીવો, રેવો સાંકળો ને ભક્ત દેવો ॥૨૭॥
હરિજન વજીબાઈ એક, જેઠી વખત વજી વણિક ॥
નંદબાઈ રળિયાતબાઈ, એહાદિ જન વિજાપર માંઈ ॥૨૮॥

હરિભક્ત દ્વિજ પીતાંબર, કહું કણબી ભક્ત સુંદર ॥
કુબેર તુલસી ને રામજી, જીવણ નરસૈ શંકર શામજી ॥૨૯॥
કલ્યાણ જન રતનબાઈ, ભક્ત એક કણબી કુળ માંઈ ॥
હેમચંદ રામચંદ જન, ભાવસાર એ ભક્ત પાવન ॥૩૦॥
હરિજન છે જગો સુતાર, દ્વિજ માનું વિહાર મોઝાર ॥
આશારામ મોતિ ભાવસાર, શા અંબારામ ભક્ત ઉદાર ॥૩૧॥
ભક્ત તારાચંદ નંદરામ, ભાવસાર માનુ સાંકળી નામ ॥
કણબી ભક્ત હરિભાઈ કહીએ, ક્ષત્રી ભક્ત ભલોભાઈ લહીએ ॥૩૨॥
ભક્ત દ્વિજ હુલાસ છે એક, ભજી હરિ તજી નહિ ટેક ॥
એહ આદિ હરિજન જેહ, વસે ગામ ગેરિતામાં તેહ ॥૩૩॥
હરિજન દેવો સતવારો, ગામ ગવાડે ભક્ત એ સારો ॥
દ્વિજ ધનજી ને રામબાઈ, ભક્ત પ્રભુના પામોલ્ય માંઈ ॥૩૪॥
ભક્ત વણારશી રાયચંદ, ભજે ભાવસાર એ ગોવંદ ॥
હરિજન એક લખીરામ, એહ જન આગલોડચ ગામ ॥૩૫॥
દ્વિજ મનછારામ હરિજન, રહે કડા ગામમાં પાવન ॥
ક્ષત્રી નારુજી રતુજી નામ, ગાંગજી ને દ્વિજ શિવરામ ॥૩૬॥
અંબારામ સોની પ્રેમચંદ, એ બામણવે ભજે ગોવિંદ ॥
કોળી ભક્ત જોયતો કુબોજી, રહે છાબલિયે હરિ ભજી ॥૩૭॥
ભક્ત ભાટ સાયબોજી જાણો, ગામ કેપરમાં પરમાણો ॥
વડનગરે વસે બહુ જન, ભક્ત પ્રભુના પરમ પાવન ॥૩૮॥
દ્વિજ ઉજમ મુગટરામ, સદાશિવ વનમાળી નામ ॥
બેચરાદિ દ્વિજ ભક્ત ભાઈ, હરિજન જેઠી દોલીબાઈ ॥૩૯॥
ફુલા ઝુમખા આદિ અપાર, ભલા ભક્ત કહિયે ભાવસાર ॥
ઉગરચંદ હેમચંદ દોય, વસે વડનગરે જન સોય ॥૪૦॥

સોની ભક્ત દયારામભાઈ, ખીમો ગોવિંદજી દલુબાઈ ॥
એહ આદિ બીજાં હરિજન, વસે શ્રીપોરે ભક્ત પાવન ॥૪૧॥
વડા ભક્ત છે વિશનગરે, શીશ સાટાની ભગતિ કરે ॥
દ્વિજ સૂર્યરામ મોતિરામ, બલદેવ કૃષ્ણાધર નામ ॥૪૨॥
અમુલખ આદિ દ્વિજભાઈ, ઉદેકુંવર્ય લક્ષ્મીબાઈ ॥
શિવબાઈ ને ઉજળી એક, ભજયા શ્રીહરિ કરી વિવેક ॥૪૩॥
શા જેચંદ પુંજો દયારામ, સોની પીતાંબર અંબારામ ॥
હરિજન છે લાડકુંવરી, કણબી રામજી તુલસી હરિ ॥૪૪॥
સતસંગી શિલાટ સુંદર, જેઠારામ ને નામ બેચર ॥
ત્રિભોવન ને અમરચંદ, હેમચંદાદિ ભજે ગોવિંદ ॥૪૫॥
ભક્ત વનમાળિ ને ઉગરો, પાનાચંદ ને વારુ ઝવેરો ॥
એહ આદિ ભક્ત ભાવસાર, વસે વિશનગર મોઝાર ॥૪૬॥
કણબી ભક્ત મીઠો ને નાગજી, ગામ જાગીરે રહે હરિ ભજી ॥
જેઠો પ્રેમજી ને હંસરાજ, કણબી ભક્ત જાણો જસરાજ ॥૪૭॥
દેવબાઈ નંદબાઈ કહીએ, ગામ આઈઠોરમાં એ લહીએ ॥
કણબી ભક્ત છે ખુશાલભાઈ, ભજે હરિ રહે ઉપેરા માંઈ ॥૪૮॥
ઉંઝે કણબી ભક્ત નારાયણ, શામો વાલો પ્રભુપરાયણ ॥
મોરાર મુળજી કામરાજ, કર્યું ગણેશ ખુશાલે કાજ ॥૪૯॥
દ્વિજ નાથો જેકુંવર્યબાઈ, એહ આદિ ભક્ત ઉંઝામાંઈ ॥
સિતપુરમાં બાઈ ચતુરી, ભાવસાર છે ભાવની પૂરી ॥૫૦॥
ચોપદાર ભગવાનભાઈ, રહ્યો સુખે સિતપુર માંઈ ॥
ભક્ત ભાવસાર દયાળજી, પુરુષોત્તમને ભક્તિ રજી ॥૫૧॥
કણબી ભક્ત છે ઈચ્છો બેચર, ભજે હરિ છે પાટણે ઘર ॥
ભક્ત ગોકળી હરખો સુંદર, ભજે હરિ રહે મુંજપર ॥૫૨॥

હરિભક્ત સોની ઈન્દરજી, પાલણપુરે રહે કુસંગ તજી ॥
કણબી ભક્ત ગોવિંદજીભાઈ, રહે તે ગઢ મંડાણા માંઈ ॥૫૩॥
કણબી ભક્ત કુબેર દવાડે, ભજ્યો હરિ ન પડ્યો પવાડે ॥
દ્વિજ ભક્ત બેચર બળદેવ, રહે ધીણોજ્યે ભજે વાસુદેવ ॥૫૪॥
નરસઈ ભક્ત ભાવસાર, મુળચંદ એ જન ઉદાર ॥
દ્વિજ ભક્ત છે કેશલી બાઈ, એહાદિ જન મેસાણા માંઈ ॥૫૫॥
કણબી ભક્ત દ્વારકો જીવણ, ભાટ ચતુરો રહે આંબાસણ ॥
ખેંગારજી મોડજી ડુંગરજી, ભગવાન દયાળે બીક વરજી ॥૫૬॥
ખરા ક્ષત્રી ભક્ત ભલભાઈ, વસે ગામ વિજાપરડા માંઈ ॥
કણબી ભક્ત હીરો વેણીદાસ, રૂડા ભક્ત સિતાપુર વાસ ॥૫૭॥
ભાવસાર મેઘો કેશવજી, રહે કાલરિયે કુસંગ તજી ॥
લવજી પ્રાગજી નાથોભાઈ, કહીએ કણબી ભક્ત નાથબાઈ ॥૫૮॥
એહ ભક્તિ પ્રભુજીની કરે, રહી ગામ તે ઉદલપરે ॥
જીવણ નાઈ હરખો સતવારો, કણબી ભક્ત રાયચંદ સારો ॥૫૯॥
એહ આદિ ભક્ત બાઈ ભાઈ, વસે ગામ તે ખેરવા માંઈ ॥
ભક્ત પ્રભુનો પુંજો પટેલ, તેહ ગામ હેબવે વસેલ ॥૬૦॥
ભક્ત દેવચંદ ભાવસાર, વસે ગામ ખરોડા મોઝાર ॥
શા હરખજી માતમ ભાટ, ગામ દેવડે તજી ઉચ્ચાટ ॥૬૧॥
ભક્ત ભુખણ મનછારામ, તુલસી ભગો ભાવસાર નામ ॥
હરિજન એક જ્ઞાનબાઈ, એહાદિ જન રહે મેઉ માંઈ ॥૬૨॥
ભગો જેતસી જીવો ચારણ, એહ ભક્ત રહે દેવરાસણ ॥
કણબી ભક્ત કહીએ નરહર, ભાવસાર પુંજો ને બેચર ॥૬૩॥
સાંકળા આદિ સતસંગી સઈ, વડા ભક્ત એ રહે વસઈ ॥
રામજી ગણેશ ઝુમો નાગર, બાઈ સોના ભક્ત ઉજાગર ॥૬૪॥

ભક્ત માનસિંઘ કણબી કહીએ, એહાદિ જન લાંગણોજ લહીએ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે ઝુમખરામ, હરિજન ગંગા ગલાલ નામ ॥૬૫॥
જીવો વસતો ને જ્ઞાનબાઈ, કણબી ભક્ત પલિયજ માંઈ ॥
કોળી ભક્ત બાલ્યકદાસ કહિએ, ક્ષત્રી કેશોજી ગોદડજી લહીએ ॥૬૬॥
મોકોજી ને કણબી ખુશાલ, ગોવિંદ નાયક મિંયા લાલ ॥
એહ આદિ બીજાં બહુ જન, વસે ગામ ખોરજયે પાવન ॥૬૭॥
કણબી ભક્ત છેં ભવાનીદાસ, તજી કસળજીયે જૂઠી આશ ॥
ગોવિંદજી જાદવજીભાઈ, બાઈયોમાં મીઠીબાઈ છે બાઈ ॥૬૮॥
દ્વિજ ભક્ત મોટા નાનોભાઈ, જેની કહી ન જાય મોટાઈ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે વખતોભાઈ, એહ ભક્ત કરજીસણ માંઈ ॥૬૯॥
ક્ષત્રી માનોજી ઉમોજી કહીએ, કણબી ગોકુલ તુલસી લહીએ ॥
પુરુષોત્તમ રબારી રતનો, ભક્ત વડુવે જાણજયો જનો ॥૭૦॥
ભક્ત મનોહર છે બ્રાહ્મણ, કણબી કુબેર જેઠો હરિશરણ ॥
રાયચંદ ક્ષત્રી આસકરણ, એહાદિ ભક્ત રહે મોખાસણ ॥૭૧॥
ઝુલાસણમાંહિ રહે ચૌધરી, કઠણ ભક્તિ પ્રભુજીની કરી ॥
દ્વિજ ગુલાબચંદ સુખચંદ, વલ્લભરામ જીવરામ વૃંદ ॥૭૨॥
હરિજન હરિકુંવર્ય બાઈ, એહ જન નાર્દિપુર માંઈ ॥
કણબી ભક્ત વેણીદાસ વળી, ભાવસંગ નરોત્તમ મળી ॥૭૩॥
જતન રળિયાત વજી જન, કર્યું કણબી કુળ પાવન ॥
ક્ષત્રી ભક્ત પ્રતાપજી નામ, ઉમેદજી અગ્રોજી અકામ ॥૭૪॥
થાનોજી બનોજી હરિજન, દલુજી અમરોજી પાવન ॥
શેઠ સાકળચંદ મુળચંદ, હરિજીવન અવલનંદ ॥૭૫॥
એહ આદિ ભક્ત બાઈ ભાઈ, વસે ગામ ડાંગરવા માંઈ ॥
હરિજન પુરુષોત્તમ હર્ખો, વાસણજી વિઠલજી નીર્ખો ॥૭૬॥

હીરો જેકર્ણ ને દાનસંઘ, નાથા બેચરને હરિરંગ ॥
એહાદિ ભક્ત કણબી કહીએ, રૂડા જન રાજપર લહીએ ॥૭૭॥
કણબી ભક્ત નારાયણ વસતા, ગામ રાજપરે જન છતા ॥
ભગો ગણેશ કણબી વર્ણ, રૂપો સુતાર રહે નંદાસણ ॥૭૮॥
કણબી ભક્ત મોરાર જોયતો, જન નારાયણ ને વસતો ॥
હરિભક્ત છે ગલાલબાઈ, એહ ગામ માથાસુલ માંઈ ॥૭૯॥
ગંગારામ ગણેશ ગોપાલ, માનો વાલો દલના દયાલ ॥
કણબી ભક્ત છે ભક્તિવાલી, ભજે હરિ રહે ગામ ટુંડાલી ॥૮૦॥
કણબી ભક્ત છે માધવજી નામે, ભજે હરિ રહે ઈરાણે ગામે ॥
કણબી ભક્ત કલો પુંજોભાઈ, ભક્ત કેવળ ને રૂપાબાઈ ॥૮૧॥
એહાદિ ભક્ત જન દયાળ, ભજે હરિ રે ગામ કુંડાળ ॥
સોની ભક્ત દયાળજી મંગલ, કણબી ભાવસંગ છે અમલ ॥૮૨॥
દ્વિજ ભક્ત છે ઉમેદરામ, બાઈ એક બેન કુંવર નામ ॥
ભક્ત દેવચંદ ભાવસાર, રહે ભક્ત એ કડી મોઝાર ॥૮૩॥
કણબી ભક્ત દેવકર્ણ કહીએ, સારો જન સેદરડે લહીએ ॥
દ્વિજ હરિભક્ત હરિરામ, રૂડો જન જાકસણે ગામ ॥૮૪॥
ભક્ત ભાવસાર ભુલોભાઈ, અવલબા રાજપર માંઈ ॥
કણબી ભક્ત છે ગલાલબાઈ, ભજે હરિ રહે ઉભડા માંઈ ॥૮૫॥
રામજી ઘેસો કસલબાઈ, કણબી ભક્ત મનીપર માંઈ ॥
કણબી કુબેર લક્ષ્મીદાસ, બાઈ નાથી ભજે અવિનાશ ॥૮૬॥
દ્વિજ ભક્ત છે શંકર નામ, ભક્ત પ્રભુનો રહે ઘુમે ગામ ॥
હરિજન કણબી મોરાર, સારો ભક્ત ગોકળ લુવાર ॥૮૭॥
એહાદિ જન રહે ગોધાવિયે, કહ્યા દેશમાં લેશ લાવિયે ॥
કહેતાં કહેતાં થાકે વાણી મન, જેમ છે તેમ ન કહેવાય જન ॥૮૮॥

પૂર્વછાયો : જેમ જળ અર્ણવથી, ઉપજે લહરી અપાર ॥
તેમ હરિ મહા જળથી, હરિજન અપરમપાર ॥૮૯॥
અખંડ અહોનિશ ઉપજે, તેનો નવ્ય થાય નિરધાર ॥
કોણે લખ્યા કોણ લખશે, કોણ લખે છે આ વાર ॥૯૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે દંઢાવ્ય દેશના
હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને ઓગણીસમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૧૯॥

પૂર્વછાયો : મોટા ભક્ત મારુ દેશના, અને મોટાં જેનાં મન ॥
સંગ કુસંગને ઓળખી, વળી થયા હરિના જન ॥૧॥
લેશ નહિ જે દેશમાં, સમઝવા સુધી રીત્ય ॥
એવા દેશમાં ઉપજી, જેણે કરી હરિશું પ્રીત ॥૨॥
એવા જન પાવનનાં, કહું કાંયેક હવે નામ ॥
ઉચ્ચ નીચ કુળમાં અવતરી, જેણે ભજયા સુંદર શ્યામ ॥૩॥
ચોપાઈ : ખરા ભક્ત કહીએ ખાણયગામે, દેવજાતિ શંભુદાન નામે ॥
ઘેર લાલુબાઈ હરિજન, જેણે જનમ્યા લાડુજી પાવન ॥૪॥
રૂડા ભક્ત છે ખીમોજીભાઈ, ઘેરે મોટાં જન મોજબાઈ ॥
એહાદિ બીજા જન ગણીજે, ભલા ભક્ત ખાણયમાં ભણીજે ॥૫॥
ભક્ત એક છે ચેલો લુવાર, વસે તે ભિલમાલ મોજાર ॥
ક્ષત્રી ભક્ત હેમરાજ નામે, ભજે હરિ રહે નરોલી ગામે ॥૬॥
ભક્ત કણબી દેવશી જાણીએ, દ્વિજ ચેલો ગામ ઝુંઝાણિયે ॥
વાલી ગામે વસે બહુ જન, દ્વિજ વિરમ ભક્ત પાવન ॥૭॥

દ્વિજ વખતો ગામ જોધાવે, વ્યાધ મેઘરાજ ભક્ત કાવે ॥
ભક્ત વખતો જાત્યે વાઘરી, રહી ઉનડિયે ભજયા હરિ ॥૮॥
ખીમો ભજે હરિ ભાવ ભલે, જાત્યે વાઘરી વસે સાયલે ॥
હરિભક્ત વાઘરી ઈશરો, વસે દાસપામાં દાસ ખરો ॥૯॥
ગામ ભુકામાંહિ ભજે હરિ, ભક્ત અમરો જાત્યે વાઘરી ॥
ભક્ત જોધો જન જીવીબાઈ, રહે વાઘરી ગામ દેતા માંઈ ॥૧૦॥
ભક્ત વાલો વખાણું વાઘરી, ભલી ભક્તિ પ્રભુજીની કરી ॥
બાઈ રૂપાં મેઘી ને કેસર, ગામ સુરાણે ભક્ત સુંદર ॥૧૧॥
ઉદો વાઘરી રહે ગામ ધાખે, મુખે સ્વામિનારાયણ ભાખે ॥
ભક્ત જીવો વાઘરી વાલેરે, ભજે ભગવાન રૂડી પેર્યે ॥૧૨॥
ભક્ત વાઘરી પદમો નામ, ભજે હરિ રહે આકવે ગામ ॥
ગામ ચોરવે જીવો વાઘરી, તજી કુળ ધર્મ ભજયા હરિ ॥૧૩॥
એહ આદિ વાઘરી અપાર, વસે તે મારુ દેશ મોઝાર ॥
તજી મેલી નિજ કુળ રીતિ, કરી પ્રકટ પ્રભુ સાથે પ્રીતિ ॥૧૪॥
સારા ભક્ત છે શિરોઈ ગામ, કહું સાંભળજ્યો તેનાં નામ ॥
મોટા ભક્ત છે જાત્યે લુવાર, કરું તેનાં નામનો ઉચાર ॥૧૫॥
દલો રતનો લખમણ લહીએ, પનો મેરામ અજબો કહીએ ॥
જેઠો હદો ધન રૂપ ધીરો, મુળો પદમો હવો ને વીરો ॥૧૬॥
હદા પના આદિ બહુ ભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥
દલુ વાલુ ઉમાં બાઈ સોનાં, લાધી મટુ ઈન્દુ બાઈ પુનાં ॥૧૭॥
એહાદિ બાઈ ભાઈ લુવાર, અક ભક્ત છે શવો કુંભાર ॥
એહ આદિ બીજા જન સોઈ, ભજે હરિ રહે ગામ શિરોઈ ॥૧૮॥
હરિભક્ત છે પ્રેમો કુલાલ, સતસંગી એ ગામ જવાલ ॥
રૂડો રબારી નામ છે કલો, ગામ ગોયલીમાં ભક્ત ભલો ॥૧૯॥

એક ભક્ત પવિત્ર પાલિયે, તુલાધાર ઉદાર તે કહિયે ॥
નામ હરિજન હેમરાજ, હરિ ભજી કર્યું નિજકાજ ॥૨૦॥
એહ આદિ મારુ દેશમાંઈ, બીજા બહુ ભક્ત બાઈ ભાઈ ॥
સરવે સોંપી તન મન ધન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૨૧॥
હવે કહું ગુજરાતી જન, અતિ પવિત્ર ભક્ત પાવન ॥
હેત પ્રીત્યે ભર્યાં જેનાં હૈયાં, પ્રેમી નેમીમાં ન જાય કહિયાં ॥૨૨॥
એવા જનનાં લખતાં નામ, મારા હૈયા માંહિ ઘણી હામ ॥
સોની ભક્ત છે કસ્તુરોભાઈ, હરિજન દ્વિજ શિવબાઈ ॥૨૩॥
સાચી ભક્તિ એ સ્વામીની કરે, ભજે હરિ રહે આમનગરે ॥
જન જતન બાઈ દયાળ, દ્વિજ ભક્ત રહે પેઢમાળ ॥૨૪॥
હરિભક્ત દ્વિજ ઈચ્છબાઈ, વસે ગામ તે પોગલા માંઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત જીવી હરિજન, ગામ પિલોદરે એ પાવન ॥૨૫॥
કણબી ભક્ત ઉકોભાઈ કહીએ, તે રહે ગામ માંમરોલિયે ॥
પ્રેમી ભક્ત રહે પ્રાંતિ ગામ, દ્વિજ મયારામ કાશીરામ ॥૨૬॥
કેવળરામ નારાયણ ત્રણ, શીવો જોઈતો સ્વામીને શરણ ॥
હરિભાઈ ને ગોવિંદરામ, મોતીરામ જીવરામ નામ ॥૨૭॥
એહાદિ ભક્ત દ્વિજ પાવન, હવે કહું બાઈયો હરિજન ॥
બાઈ રૂપાં ને બે ઈચ્છબાઈ, વાલુ ત્રણ્યને હરિશું સગાઈ ॥૨૮॥
બાઈ રામુ રખુ ને માંણ્યક, સોનાં નાની હિરુ મોંઘી એક ॥
ફુલબાઈ મુલીબાઈ દોય, વખત એક હરિજન સોય ॥૨૯॥
એમ કહીએ દ્વિજ હરિજન, હવે કહું વણિક પાવન ॥
મોટો ભક્ત છે તુલજારામ, નથુ શા ને સાકળચંદ નામ ॥૩૦॥
પીતાંબર બેચર ભગવાન, મીઠાલાલ ને હરિજીવન ॥
બાઈ બેન કુંવર અંબા એક, એહાદિ હરિજન વણિક ॥૩૧॥

સોની ત્રિકમજી હરિજન, ભાટ અપરુ બફતો પાવન ॥
વીતરાગી છે અમૃતબાઈ, એહાદિ જન પ્રાંતિ માંહિ ॥૩૨॥
કોળી ભક્ત રહે લીઓડ ગામ, ઉમોજી વળી વાઘજી નામ ॥
હરિભક્ત છે ઝવેરભાઈ, જેની પ્રીતિ છે પ્રભુજી માંઈ ॥૩૩॥
કણબી ખુશાલ બેચર નામ, બાઈ અવલ રહે સાણોદે ગામ ॥
કોળી ભક્ત દયાળજી ધનોજી, છલોજી સારજી ને પનોજી ॥૩૪॥
બનોજી બાઈ અવલ ફુલ, ગામ સલકિયે ભક્ત અમુલ ॥
કણબી ભક્ત ગણેશજી કહીએ, ભૂધર વિઠ્ઠલ નાનજી લહીએ ॥૩૫॥
ત્રિકમ ને શા વલભરામ, ભક્ત વખતબા વણિક નામ ॥
જન રૂપાં રામુ રળિયાત, સોની જમનાં વખત દ્વિજ જાત ॥૩૬॥
એક છે રૂપાઈ નાઈ જન, એહાદિ હરિજન પાવન ॥
એક લુવાર થાવર નામે, એહાદિ હરિભક્ત દેગામે ॥૩૭॥
દ્વિજ ભક્ત છે મનછારામ, હરિ મંગળ મુળજી નામ ॥
પીતાંબર આદિ ભક્ત ભાઈ, જેકુંવર જતન રામબાઈ ॥૩૮॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ જેહ, વસે ગામ વાસણામાં તેહ ॥
મોટા ભક્ત વસે છે વેલાલ, જન જેસંગભાઈ દયાલ ॥૩૯॥
જેઠો જીજી મકોભાઈ કહીએ, અજુ વસતો મનોહર લહીએ ॥
શામલ ગિરધર ને નથુભાઈ, બાઈ વખત રળિયાત બાઈ ॥૪૦॥
જિતબા તેજબા દત્તાબાઈ, ભક્ત એ કણબી કુળ માંઈ ॥
દ્વિજ હરિ ને અવલબાઈ, એહ આદિ તે વેલાલ્ય માંઈ ॥૪૧॥
ક્ષત્રી ભક્ત અમરસિંહ નામ, શા જેચંદ છે કુંજાડ્ય ગામ ॥
કણબી ભક્ત કહીએ સુરદાસ, ભક્ત નાથે તજી જગઆશ ॥૪૨॥
દયાળજી ને દાસ ઝવેર, ક્ષત્રી ઉમોભાઈ ને હમીર ॥
એહ આદિ બીજાં બહુ જન, રહે કણભે ભક્ત પાવન ॥૪૩॥

ભક્ત અમદાવાદે અનેક, ભજે હરિ તજે નહિ ટેક ॥
જિયાં વિરાજે બદરિપતિ, તિયાં સરવે જન શુભ મતિ ॥૪૪॥
ભક્ત આદિ શેઠ ઈચ્છારામ, હિરાચંદ બે ભક્ત અકામ ॥
મનોહર કુબેર ગોવિંદ, ગોપાલ ગોકુલ ને આનંદ ॥૪૫॥
રણછોડ ત્રિકમ બેચર, આશારામ શામળ કુબેર ॥
મોહનલાલ દોલા આદિ ભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥૪૬॥
વ્રજકુંવર્ય રતનબાઈ, આદિતને હરિશું સગાઈ ॥
અંબા લક્ષ્મી ને ઠકરાણી, શામકુંવર્ય અચરત જાણી ॥૪૭॥
એહ આદિ છે વણિક વૃંદ, એક ભક્ત છે હરગોવિંદ ॥
હવે કહું દ્વિજ હરિજન, નથુ જુગલ જન પાવન ॥૪૮॥
હીમતરામ ને જીવણરામ, હરેશ્વર ને મહાદેવ નામ ॥
કાશીરામ કુબેરજી કહીએ, ગણપતરામ નામે દોય લહીએ ॥૪૯॥
આદિત ગિરધર સોમનાથ, કહું હરિજન બાઈ સાથ ॥
ગંગા રેવા ને શિવકુંવર, જમના હરિ દેવ વિપર ॥૫૦॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે કુબેરસિંઘ, કહું કણબી ભક્ત અનઘ ॥
શંભુદાસ દામોદર નામ, વાલો વજેરામ ગંગારામ ॥૫૧॥
લાલદાસ દો કેવળરામ, રણછોડ દયાળજી નામ ॥
ભક્ત ભાવસિંઘજી સુધીર, પિતાંબર પાનાચંદ વીર ॥૫૨॥
પ્રેમજી ખુશાલ ભાઈચંદ, હીરો રાયજી હરગોવિંદ ॥
લખો કસલો ને ગંગારામ, ભક્ત વસતો માણકો નામ ॥૫૩॥
હરિભક્ત બાઈ વજી હરિ, મોટાં જન છે માનકુંવરી ॥
એહાદિ ભક્ત કણબી કહીએ, સારાં હરિજન સોની લહીએ ॥૫૪॥
પુરુષોત્તમ ભક્ત મંગળ, લક્ષ્મીચંદ છે જન અમલ ॥
હીરાચંદ આદિ ભક્ત ભાઈ, બાઈ દેવ ને દીવાળીબાઈ ॥૫૫॥

કડિયો કુબેર ને અંબારામ, ભજે હરિ જાણી સુખધામ ॥
ભક્ત સુતાર છે દામોદર, હરિજન જાગો ને ભૂધર ॥૫૬॥
કૃષ્ણ બેચર ને અંબારામ, હરિ આદિ જણશાળી નામ ॥
એહાદિ બાઈ ભાઈ અપાર, વસે અમદાવાદ મોઝાર ॥૫૭॥
સેવે નરનારાયણ દેવ, પાડી અંતરે અલૌકિ ટેવ ॥
એવા જન નિરમળ જેહ, નાવે લખતાં લખવામાં તેહ ॥૫૮॥
પૂર્વછાયો ધન્ય ધન્ય એવા જનને, જેનાં હરિપરાયણ મન ॥
તન ધન તૃણ તોલે ગણી, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૫૯॥
એક એકથી અધિક અંગે, પ્રેમ નિયમે પૂરણ ॥
અપાર નરનારી મળી, વળી થયાં સ્વામીને શરણ ॥૬૦॥
પ્રકટ પ્રતાપ પ્રકટ પ્રાપતિ, નહિ અમૃતપદની ઉધાર્ય ॥
એવું જાણી અંતરે, ભજે નિર્ભય થઈ નરનાર્ય ॥૬૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મારુ દેશ તથા
ગુજરાત દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એક સો ને
વિસમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૦॥

પૂર્વછાયો : ગાઉં ભક્ત ગુજરાતના, જેના પ્રેમનો નહિ પાર ॥
ભાવ ભક્તિ અતિ ઘણી, વળી નિયમ ધારી નરનાર્ય ॥૧॥
પ્રકટ પુરુષોત્તમને મળી, વળી થયાં પૂરણકામ ॥
એવાં જન પાવનનાં, હવે લખું કાંયેક નામ ॥૨॥
ચોપાઈ : ધન્ય જેતલપુરનાં જન, જિયાં હરિએ કર્યા જગન ॥
તિયાં જે જે રહ્યાં હરિજન, તેને જાણવાં પરમ પાવન ॥૩॥

પટેલ ભક્ત ગંગાદાસ નામ, પ્રભુદાસ આસજી અકામ ॥
ભક્ત કાકુજી ભીખારીદાસ, પીતાંબર ભજે અવિનાશ ॥૪॥
જોયતાદાસ જીવણ કહીએ, કૃષ્ણદાસ કાશીદાસ લહીએ ॥
ભક્ત ખોડો નથુ પુંજોભાઈ, એહાદિ પટેલ કહેવાઈ ॥૫॥
દ્વિજ ભક્ત ઉભે આશારામ, જન દેવરામ દયારામ ॥
ઉગરચંદ ને બેચરભાઈ, બાઈ રળિયાત હર્ખબાઈ ॥૬॥
ક્ષત્રી વાલો ભાઈ હરિજન, ઠાર લવજી જીવો પાવન ॥
માળી માણકશા ને કુબેર, ભક્ત ઘેલો ખરો નહિ ફેર ॥૭॥
એહ આદિ છે જન અપાર, વસે જેતલપુર મોઝાર ॥
પટેલ ભક્ત વેણીભાઈ કહીએ, લાલદાસ કાળીદાસ લહીએ ॥૮॥
ગોપાલ હાંસજી હરિજન, હરખા આદિ છે ભક્ત પાવન ॥
દ્વિજ ભગો ને ખુશાલભાઈ, એહાદિ જન અસલાલી માંઈ ॥૯॥
ક્ષત્રિ ભગુજી માલજી લહીએ, નથુજી દેવોજી જેઠીજી કહીએ ॥
પટેલ જેઠો દાજી ને દેશાઈ, નરોત્તમ ને નથુ કહેવાઈ ॥૧૦॥
સુંદર ભક્ત છે સોની ઝવેર, ઠાર મોરાર વસૈયે ઘર ॥
કણબી ભક્ત છે જેસંગભાઈ, રૂગનાથદાસ સુખબાઈ ॥૧૧॥
બાપુ ધીરો કાશી ને દેસાઈ, વસે ભક્ત નવાગામ માંઈ ॥
ભક્ત કણબી કહીએ કાકુજી, મકન મોહન દાજી બાપુજી ॥૧૨॥
વ્રજભાઈ હરિભાઈ જાણો, દયાળજી મોરારજી પ્રમાણો ॥
દ્વિજ પ્રભુરામ વેણીરામ, લુવાર રઘો રહે ગામડી ગામ ॥૧૩॥
કણબી ભક્ત છે ભવાનીદાસ, અમથાભાઈનો ચોસરે વાસ ॥
હરિજન રૂપો હરિચંદ, રહે હિરાપર ભજે ગોવિંદ ॥૧૪॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ સદોભાઈ, કાજુ ભક્ત એ કનેજ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત છે દેવજી નામે, ઠાર જગો નેનપર ગામે ॥૧૫॥

કોળી ભક્ત કહીએ ઉકો નામ, ભજે હરિ રહે વિરોલ્ય ગામ ॥
મોટા ભક્ત છે મેમદાવાદ, ભજ્યા હરિને તજી ઉપાદ ॥૧૬॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ ધનેશ્વર, દુલભરામ ને ભક્ત બેચર ॥
ભટ અમથો ને અંબારામ, નિરભેરામ નારણજી નામ ॥૧૭॥
હરિ પ્રભુજી ને પીતાંબર, વિશ્વનાથ ને શિવશંકર ॥
ભક્ત અનુપરામ નાગર, જન મોરારજી ઉજાગર ॥૧૮॥
વ્યાસ મોતિ આદિ દઈ ભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥
હરિભક્ત જેઠી રળિયાત, સુખબાને સમજાણી વાત ॥૧૯॥
અમૃત અવલ ને શિવબાઈ, ભલાં ભક્ત એ બ્રાહ્મણમાંઈ ॥
એહ મેમદાવાદમાં રહે, મુખે સ્વામિનારાયણ કહે ॥૨૦॥
કણબી ભક્ત કહીએ લાલદાસ, ભજે રાયજી શ્રીઅવિનાશ ॥
હરિજન એક રામબાઈ, ક્ષત્રી ભક્ત છે સારજીભાઈ ॥૨૧॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ જેહ, વસે ગામ ખાતરોજે તેહ ॥
કણબી ભક્ત પુંજોભાઈ દાજી, રૂડો હરિજન છે રાયજી ॥૨૨॥
દ્વિજ દેવરામ બાપુભાઈ, વાંઠવાળી ગુલાબ ગુંસાઈ ॥
કોળી ભક્ત છે વસતો નામ, કાજુ ભક્ત વસે કુણે ગામ ॥૨૩॥
દ્વિજ ભક્ત અંબા રળિયાત, ભજે હરિ તજી જગવાત ॥
કોળી ભક્ત ગલોભાઈ કહીએ, એહ ભક્ત ઘોડાસર લહીએ ॥૨૪॥
ખાંટ ભક્ત ભગુજી ભણિયે, ધનો ઘેલો ને જાલ્યમ ગણિયે ॥
ઝાલા આદિ જન નિરમળ, એક ભક્ત વસતો રાવળ ॥૨૫॥
હરિજન એક અદીબાઈ, વસે ગામ હાથરોલિ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત કાશીદાસ કહીએ, ભક્ત ભાઈજી વસે પીઠેએ ॥૨૬॥
દ્વિજ નારણજી સદોભાઈ, બાઈ ધનબાઈ રાજબાઈ ॥
એહ આદિ બીજાં બાઈ ભાઈ, વસે ગામ કઠલાલ માંઈ ॥૨૭॥

દ્વિજ ભક્ત છે નિરભેરામ, કુબેરભાઈ શંકર નામ ॥
હરિજન એક કંકુબાઈ, કણબી ભક્ત શંભુ જીવોભાઈ ॥૨૮॥
એહાદિ જન રહે આંતરોળી, કરે ભક્તિ પ્રભુજીની બહોળી ॥
કણબી ભક્ત ભગવાનદાસ, પ્રભુદાસ ભજે અવિનાશ ॥૨૯॥
ભક્ત એક દયાળજી નામે, જન વસે ચિખલોર ગામે ॥
દ્વિજ ભક્ત શિવજી સુંદર, હરિજન ગોપાળ બેચર ॥૩૦॥
એક દ્વિજ છે અમૃતબાઈ, એહ જન કપડવનમાંઈ ॥
દ્વિજ અમુલખ હરિજન, વસે દેવોદ્ય ગામે પાવન ॥૩૧॥
કણબી ભક્ત કહીએ કાશીદાસ, લખિયે લુણાવાડામાં વાસ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે ખુશાલ નામ, જન હરિભાઈ અભેરામ ॥૩૨॥
એહ આદિ કહીએ બહુ જન, વસે વાડાસિંદોરે પાવન ॥
હરિભક્ત અવલ વણિક, બાઈ રાયકુંવર્ય છે એક ॥૩૩॥
એહાદિ હરિજન સુંદર, ભજે હરિ રહે વીરપર ॥
દ્વિજ ભક્ત છે વાલજીભાઈ, કોળી હરિજન મોંઘીબાઈ ॥૩૪॥
એહ આદિ જન બાઈ ભાઈ, વસે સતસંગી સુથ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત કુબેરજી કહીએ, કડવો ગામ ગોઠવમાં લહીએ ॥૩૫॥
ભક્ત સુતાર ગોવિંદ જાણો, વૈશ્ય જાતિ વાલજી પ્રમાણો ॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ બહુ, વસે ગામ રામપરે સહુ ॥૩૬॥
દ્વિજ ભક્ત પીતાંબર કહીએ, કણબી ખુશાલ તુલસી લહીએ ॥
કુબેર ને હિમો ભાવસાર, રહે હિરાપર ગામ મોઝાર ॥૩૭॥
સતસંગી એક સતવારો, હરિભક્ત કાશીરામ સારો ॥
દ્વિજ હરિજન રૂપબાઈ, રહે જન એ ગોધરા માંઈ ॥૩૮॥

ભક્ત ઉમરેઠે અતિ સારા, પ્રેમીજન પ્રભુજીને પ્યારા ॥
દ્વિજ રૂપરામ નિરભેરામ, નંદુ નંદલાલ દોય નામ ॥૩૯॥
માધવજી ને મલિકાર્જુન, કાશીરામ કૃપાશંકર જન ॥
લક્ષ્મીદત્ત વળી લીલાધર, ભક્ત હરિભાઈ ને ઈશ્વર ॥૪૦॥
ગંગાદત્ત વિષ્ણુદત્તાભાઈ, દયારામ કહું હવે બાઈ ॥
માનબાઈ દાનબાઈ જેહ, નાથબાઈ મુલીબાઈ તેહ ॥૪૧॥
એહ આદિ જન બાઈ ભાઈ, વસે ગામ ઉમરેઠ માંઈ ॥
કણબી ગલોભાઈ ગોપાલ નામે, ભજે હરિ રહે ઓડ ગામે ॥૪૨॥
દ્વિજ ભક્ત કુબેરજી ભલો, ભજે હરિ ડાકોરે એકલો ॥
હરિજન દ્વિજ દેવબાઈ, વસે ગામ પલાસણામાંઈ ॥૪૩॥
મૈયારામ રૂગનાથદાસ, વસે મહિસે ભક્ત વિયાસ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત ગલુજી મેલોજી, જેસંગ ભાયે લીધા હરિ ભજી ॥૪૪॥
કણબી ભૂધરદાસ રાયજી, પ્રભુદાસે આશા જુઠી તજી ॥
દ્વિજ નારણ આણદરામ, બાઈ અંબા હરિજન નામ ॥૪૫॥
ક્ષત્રી જીજીબા ને સુખબાઈ, એહ જન ડડુસર માંઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત રૂગનાથ નામ, મહેશ્વર ને મનછારામ ॥૪૬॥
મૈયારામ કહિએ કાળિદાસ, રાયજી ને ગિરધર વ્યાસ ॥
અંબા અવલ ને સુખબાઈ, પ્રીત રતનને પ્રભુ માંઈ ॥૪૭॥
ક્ષત્રી ધર્મો ભક્ત છે અવલ, કણબી હરખો વસે વડથલ ॥
દ્વિજ હરખજી જેઠો જન, વસે ગામ કેસરે પાવન ॥૪૮॥
કણબી ભક્ત કહીએ વેણીદાસ, જન જેઠો બીજોદરે વાસ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત અજુબાઈ કહીએ, કાળાભાઈ આદિ જન લહીએ ॥૪૯॥
કણબી ભક્ત છે રાયજી નામે, એહ આદિ છે હરેરે ગામે ॥
કણબી ભક્ત ભગવાનભાઈ, ભૂધરદાસ હાથરોલી માંઈ ॥૫૦॥

હરિજન દ્વિજ કહીએ કલો, વસે ભક્ત દેગામે એકલો ॥
ધન્ય ધન્ય ડભાણનાં જન, જિયાં મહારાજે કર્યા જગન ॥૫૧॥
અતિ ભાવે ભર્યા નરનાર્ય, જેના પ્રેમતણો નહીં પાર ॥
પટેલ વિષ્ણુદાસ હરિશરણ, રૂગનાથ બે રાયજી ત્રણ ॥૫૨॥
પ્રાગદાસ શવદાસ રામ, કાનદાસ નારણદાસ નામ ॥
ગોવિંદજી આદિ દઈ ભાઈયો, અવલ બોનાં ત્રણ દત્ત બાઈઓ ॥૫૩॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ મયારામ, કુબેરજી પ્રભુરામ નામ ॥
નરભેરામ ગોવિંદ પ્રેમદત્ત, હરિકૃષ્ણ કશલજી ભક્ત ॥૫૪॥
બાઈ શિવ આદિત અમૂલ, નવલ ગુલાલ સાકર ફૂલ ॥
એહાદિ દ્વિજ બાઈયો પાવન, કોળી વખતો છે હરિજન ॥૫૫॥
શુદ્ર ભક્ત કાળો એક કહિએ, એહાદિ જન ડભાણે લહીએ ॥
પટેલ ભક્ત ભગવાનદાસ, જાદવ ઝવેરી જગથી ઉદાસ ॥૫૬॥
કાનદાસ ને દ્વિજ મોરાર, એહાદિ જન પીજ મોઝાર ॥
કોળી ભક્ત એક જાગો નામ, ભજે હરિ રહે ટુંડેલ ગામ ॥૫૭॥
પટેલ ભક્ત રૂગનાથ જોડ, કાનજી રાયજી રણછોડ ॥
ભક્ત નરોત્તમ વેરીદાસ, એહ જન ડુમરાળે વાસ ॥૫૮॥
પટેલ રાયજી કુબેર કહીએ, રણછોડ બાપુજી બે લહીએ ॥
વસનદાસ કૃષ્ણદાસ જાણો, વસતો દલોભાઈ પ્રમાણો ॥૫૯॥
ક્ષત્રી લાલ એક હરિજન, વસે પિપલગે તે પાવન ॥
દ્વિજ મોહનરામ નરોત્તમ, દ્વિજ ગંગારામ છે ઉત્તમ ॥૬૦॥
દ્વિજ કંકુ આદિત અચરત, માનકુંવર્ય છે હરિભક્ત ॥
કડિયા ભક્ત છે કેવળરામ, એહાદિ જન નડિયાદ ગામ ॥૬૧॥
કણબી ભક્ત એક કાળિદાસ, રહે ગામ અલિંદરે વાસ ॥
દ્વિજ ભક્ત પ્રભુરામ નામે, ભજે હરિ રહે સલુણ ગામે ॥૬૨॥

એહ આદિ જન અગણિત, સર્વે જનને સ્વામીશું પ્રીત ॥
ધર્મ નિયમ ધારી નર નાર્ય, ન લખાય છે અપરમપાર ॥૬૩॥
પૂર્વછાયો જુગો જુગના જનથી, અગણિત ઓધાર્યા આજ ॥
તેને તે ગણિત લખતાં, નાવે કોઈ કવિને થાહાજ ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગુજર દેશના
હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને એકવીશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૨૧॥

પૂર્વછાયો : ચવું જન ચરોતરનાં, જેનાં ઉજજવલ અંતઃકરણ ॥
તન મન ધન અર્પણ કરી, થયાં સ્વામી શ્રીજીને શરણ ॥૧॥
ભાવ ભક્તિ ઉરે અતિ, એકમનાં નર ને નાર્ય ॥
પુરુષોત્તમ પ્રકટ સ્પર્શી, ઉતર્યાં ભવપાર ॥૨॥
જેને એક હરિનો આશરો, તેહ વિના બીજું હરામ ॥
એવાં જન પાવનનાં, હવે લખું કાંયેક નામ ॥૩॥
ચોપાઈ : વંદુ વરતાલનાં હરિજન, અતિ પવિત્ર પરમ પાવન ॥
જિયાં હરિએ કરી બહુ લીળા, લઈ સંત સતસંગી ભેળા ॥૪॥
પટેલ ભક્ત મોટેરા બાપુજી, રણછોડે લીધા હરિ ભજી ॥
બેચર દાજી ને જેસંગભાઈ, મુળજી ને રાયજી કહેવાઈ ॥૫॥
દો ભાઈજી દાદોભાઈ કહીએ, જોરો નરશી નરોત્તમ લહીએ ॥
કાનદાસ ડુંગર ને દલો, શામળ હરિ ધોરી મીઠો ભલો ॥૬॥
લાલદાસ આદિ હરિજન, પટેલ વાલુ કંકુબા પાવન ॥
દ્વિજ વનમાળીદાસ હરિદાસ, બા અવલને પ્રભુની આશ ॥૭॥

નકી ભક્ત નારણગર બાવો, જેણે કર્યો કુળનો અભાવો ॥
પ્રેમી ભક્ત પગી ધન્ય ધન્ય, જનમાં શિરોમણિ જોબન ॥૮॥
સુંદર ખોડો જુસો ને વખતો, જગો ભવાન જખતો હમતો ॥
ઉજમ અમરા આદિ કોળી ભાઈ, જન એક રળિયાત બાઈ ॥૯॥
રઘો બેચર વાસણ ઠાર, બાઈ કંકુયે તજ્યો સંસાર ॥
ઠકર ઉકા આદિ બહુ કહીએ, શૂદ્ર શવાદિ વરતાલે લહીએ ॥૧૦॥
કોળી ભક્ત તખો આસકરણ, જેઠો બાદર હરિને શરણ ॥
ઝાલો જાલમ્ય ભક્ત ભાઈજી, જગ આશ આસજીએ તજી ॥૧૧॥
માનબા જીતબા હરિજન, નવલબા પ્રાણબા પાવન ॥
એહ આદિ જન બહુ કહીએ, વસે ભક્ત એ બામણોલિયે ॥૧૨॥
જાંબુબા લિંબુબા નાની બાઈ, રહે પરે બામણોલી માંઈ ॥
પટેલ ભક્ત કુબેર મુળજી, જીજી બાજી પુંજો ને રામજી ॥૧૩॥
ધર્મદાસ ગોપાળ ગણિએ, બાઈ રળિયાત નાથી ભણીએ ॥
ભક્ત ભાઈબા ધુનો ગઢવી, કંકુ મધુબાને ભક્તિ હવી ॥૧૪॥
દ્વિજ ભક્ત એક ઈચ્છારામ, એહાદિ જન નરસંડે ગામ ॥
પટેલ ભક્ત નરહરભાઈ, હરિજન છે બેચર નાઈ ॥૧૫॥
એહ આદિ બીજાં જન બહુ, વસે ગામ ઉતરસંડે સહુ ॥
પટેલ ભક્ત કાળિદાસ નામ, ભજે હરિ અલંદરે ગામ ॥૧૬॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ તે ઈશ્વર, પ્રેમી જન વળી પીતાંબર ॥
વેણી લક્ષ્મી લટકણબાઈ, પાટીદાર રૂડા અજુભાઈ ॥૧૭॥
ભાટ બળિયો જાલમ ધર્મદાસ, ભાવસંગનો મુમધે વાસ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે રૂડા રામોજી, પટેલમાં ભક્ત દાસ ખોજી ॥૧૮॥
લાલદાસ ને ઈશ્વરદાસ, પ્રભુદાસ રઘે તજી કાશ ॥
દ્વિજ ભક્ત બાપુભાઈ નામ, સદાશિવ ને નિરભેરામ ॥૧૯॥

રૂડો ભક્ત કહીએ રામો નાઈ, એહાદિ જન કણઝરી માંઈ ॥
કોળી ભક્ત વખતો વખાણું, વાલો દાજી હરિજન જાણું ॥૨૦॥
પટેલ ભક્ત છે થોભણદાસ, એહનો સામરખામાં વાસ ॥
દ્વિજ ભક્ત દિનકર નામ, સદાશિવ ને લક્ષ્મીરામ ॥૨૧॥
દુર્લભરામ ને દેવશંકર, કણબી ભક્ત હરજી સુંદર ॥
હરિજન એક દત્તબાઈ, એહ આદિ તે આણંદ માંઈ ॥૨૨॥
ભક્ત કાછિયો નામ વસન, વસે બાકરોલીએ હરિજન ॥
પટેલ ભક્ત લાલદાસ લહીએ, જોરો રંગનાથ નામ કહીએ ॥૨૩॥
પ્રભુદાસ શંભુદાસ સોઈ, ઠાર ધનજી સમ નહિ કોઈ ॥
એહ આદિ બીજાં બહુ જન, વસે ગામ ગાનામાં પાવન ॥૨૪॥
પટેલ ભક્ત રામદાસ જેહ, હરિજન પ્રભુદાસ તેહ ॥
કોળી ભક્ત હેમતો ખુશાલો, હરિભક્ત જાણો વળી ઝાલો ॥૨૫॥
ભક્ત સુતાર છે પ્રભુદાસ, એહાદિ જનનો જોળે વાસ ॥
પટેલ ભક્ત છે ગરીબદાસ, દાજી મનોહર રહે પાસ ॥૨૬॥
કોળી ભક્ત ઉકો ને ઉજમ, ઝુમો ભક્ત ભજે પરબ્રહ્મ ॥
હરિજન દ્વિજ વજેરામ, રળિયાત રહે સંજાયે ગામ ॥૨૭॥
પટેલ ભક્ત ગોવિંદજી જાણો, ગોપાલજી ગણેશ પ્રમાણો ॥
કોળી ઝુમો ભીખો ભક્ત ભલે, શૂદ્ર ખોજીદાસ આખડોલે ॥૨૮॥
કોળી ભક્ત થોભણ બેચર, વસે વલોટવે ભક્ત સુંદર ॥
દ્વિજ દાજીની ભક્તિ છે ખરી, વસે બાંધણિયે ભજે હરિ ॥૨૯॥
પટેલ ભક્ત અજુજી સુંદર, ખુશાલ કાનજી મનોહર ॥
જીજી જેસંગ ને પુંજો લહિએ, સોની પીતાંબર વેણી કહીએ ॥૩૦॥
ભક્ત માણેકબાઈ સુતાર, એહ ભક્ત મેળાવ્ય મોઝાર ॥
ભાટ ભક્ત નથુ લખો જોડ, ફૂલો તકતો રામો રણછોડ ॥૩૧॥

પટેલ રઘો ગોકળ શ્રીધર, ભક્ત ખતરી જીવો સુંદર ॥
ભક્ત ભાટ એક જસબાઈ, એહ આદિ જન ચાંગા માંઈ ॥૩૨॥
પટેલ ભક્ત પ્રભુદાસ કહીએ, ઓધવ કાનદાસાદિ લહીએ ॥
વસે ગામ રોયણે એ જન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૩૩॥
દ્વિજ ભક્ત વાલોભાઈ નામ, ઈચ્છારામ દાદો મયારામ ॥
ભક્ત ભવાનીશંકર જાણો, રૂડા રામશંકર વખાણો ॥૩૪॥
રૂડાં બાઈ જમનાં જતન, એહ આદિ દ્વિજ હરિજન ॥
પટેલ ભક્ત વાલોભાઈ કહીએ, જગો વજેસંગ તુલસી લહીએ ॥૩૫॥
ધોરી ખોડો જીજી ને હાંસજી, રણછોડ ગોકળ રાયજી ॥
ઠક્કર કૃષ્ણ કાછિયો ભુખણ, શિવો ગઢવી ગાય હરિગુણ ॥૩૬॥
શા ઝવેર પ્રભુદાસ કડિયો, જેને સતસંગ જીવશું જડિયો ॥
એહ આદિ બહુ બાઈ ભાઈ, વસે ભક્ત વસો ગામ માંઈ ॥૩૭॥
પટેલ ભક્ત છે રાયજી નામે, કાળિદાસ રહે પલાણે ગામે ॥
પટેલ ભક્ત રૂડો રામદાસ, ધર્મદાસ ભજે અવિનાશ ॥૩૮॥
દ્વિજ ભક્ત મોટા માણયકજી, રઘવાણે લુહાર ભાઈજી ॥
ભક્ત ભાવસાર પ્રેમચંદ, પીતાંબર લાલદાસાદિ વૃંદ ॥૩૯॥
મોટાં ભક્ત માનકુંવર્યબાઈ, ખરાં હરિજન ખેડામાંઈ ॥
સોની ભક્ત છે ગિરધર નામ, માતરે દ્વિજ ઉત્તમરામ ॥૪૦॥
પટેલ ભક્ત વાસણ ધર્મદાસ, હરિભાઈને હરિની આશ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે અનુપરામ, એહ જન અલિંદરે ગામ ॥૪૧॥
પટેલ ભક્ત જીવણદાસ જેહ, વસે ગામ હિરંજમાં તેહ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે ભીમજી નામ, વાસણજી વસે દેવગામ ॥૪૨॥
દ્વિજ ભવાનીશંકર નામ, પ્રભાશંકર કેશવરામ ॥
તુલજારામ દયારામ દાજી, જન ખુશાલાદિ મન રાજી ॥૪૩॥

હરિજન હેતબાઈ જીજી, કોળી ભક્ત છે નામ બોનજી ॥
પટેલ ભક્ત કહીએ લાલોજી, જીભાઈ વ્રજભાઈ નાથજી ॥૪૪॥
ગિરધર બેચર છે નામ, સુતાર કલ્યાણ ગંગારામ ॥
સોની ગોપાળ આદિ હરિજન, વસે પિપલાવ્યમાં પાવન ॥૪૫॥
પટેલ ભક્ત રાયજી કાવે, એકલો જન રહે ઈસણાવે ॥
પટેલ ભક્ત ગોવિંદજી નામ, દ્વિજ પુરુષોત્તમ ઉત્તમરામ ॥૪૬॥
હરિજન દ્વિજ હર્ખબાઈ, પ્રેમીજન એ પાળજમાંઈ ॥
રૂડો ભક્ત છે રહીમ શેખ, ભક્ત સુથાર અમથો એક ॥૪૭॥
વેશ્ય વલ્લભ જીવો લુવાર, ખરો ભક્ત ખતરી મોરાર ॥
બહુ હરિજન એહ આદ્યે, વસે ભક્ત પ્રેમી પેટલાદે ॥૪૮॥
પટેલ ભક્ત રૂગનાથ કહીએ, કાળિદાસ ને કુબેર લહીએ ॥
એહ આદિ ભક્ત બાઈ ભાઈ, વસે ગામ સુંદરણા માંઈ ॥૪૯॥
પટેલ ભક્ત કાશીદાસ સારો, રામદાસ પ્રભુજીને પ્યારો ॥
વેરીભાઈ કાછિયો કહેવાય, એહ જન બોચાસણ માંય ॥૫૦॥
પટેલ પ્રભુદાસ નિરમળ, ભક્ત રામદાસ અવિચળ ॥
હાથી ઉત્તમ ને કાળીદાસ, એહ જનનો વેરામાં વાસ ॥૫૧॥
પટેલ મુળજી થોભણ ભણીએ, નરસિ હરિ વેણીદાસ ગણીએ ॥
દેવબાઈને ભાવ છે ભલો, કોળી રંગબાઈ ભાઈ ગલો ॥૫૨॥
રાઠોડ ભક્ત એક રાજબાઈ, એહાદિ વસે દેદરડા માંઈ ॥
પટેલ ભક્ત લાલદાસભાઈ, જાદવ વળી વિઠ્ઠલ નાઈ ॥૫૩॥
કોળી ભક્ત તે હિમતો કહીએ, એહ આદિ બોરસદે લહીએ ॥
પટેલ ભક્ત જેઠોભાઈ જાણો, ખોડો ગુમાન કોળી પ્રમાણો ॥૫૪॥
એહ આદિ છે જન અવલ, દાસ સ્વામીના વસે દાવલ ॥
પટેલ ભક્ત છે બેચરદાસ, એહ દાસનો બોદાલે વાસ ॥૫૫॥

ભક્ત પટેલ નામ બાપુજી, રહે જોશીકુવે કુસંગ તજી ॥
દ્વિજ ભક્ત નારણજી જેરામ, જન જીવી ઉકલાવ્ય ગામ ॥૫૬॥
પટેલ ભક્ત છે બાપુજી સારો, વસે વાસદે પ્રભુને પ્યારો ॥
ભક્ત સુતાર દયાળજી કહીએ, મીઠો ભગવાન ભક્ત લહીએ ॥૫૭॥
કોળી ભક્ત દાદોભાઈ જાણો, હરિભાઈ ભગુજી પ્રમાણો ॥
હરિજન કહીએ જોરોભાઈ, એહાદિ જન ચમારા માંઈ ॥૫૮॥
પટેલ ભક્ત રણછોડદાસ, બાપુજીયે તજી જગઆશ ॥
વેરીદાસ પ્રાગદાસ દલો, હરિ ડુંગર વસતો ભલો ॥૫૯॥
દ્વિજ ભક્ત ખોડો કુશલરામ, ભજ્યા બેચરે સુંદર શ્યામ ॥
ભક્ત ભાટ કેસર નિદાન, રૂગનાથ મોટભા ગુમાન ॥૬૦॥
ભક્ત લુવાર છે વણારશી, જેને હૈયે રહ્યા હરિ વસી ॥
કોળી ભક્ત જગન્નાથ ધીર, ભક્ત ભગવાનદાસ હમીર ॥૬૧॥
હરિજન છે બાઈ ખુશાલી, જેને ભક્તિ હરિની છે વાલી ॥
એહ આદિ બીજાં બાઈ ભાઈ, વસે ભક્ત બામણગામ માંઈ ॥૬૨॥

પૂર્વછાયો : અપરિમાણનું પરમાણ નહિ, અકળ કળે નહિ કોય ॥
એમ હરિજન આજનાં, નાવે સંખ્યામાં સોય ॥૬૩॥
કહી કહી કહીએ કેટલાં, છે આજ અલેખે વાત ॥
કવિની પહોંચ્ય કિયાં લગી, ભરવી આભશું બાથ ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ચરોતર દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને બાવિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૨॥

પૂર્વછાયો : બહુ ભક્ત બારાં મધ્યે, જન જાણે સરવે રીત્ય ॥
સત્ય અસત્યને ઓળખી, કરી પુરુષોત્તમશું પ્રીત ॥૧॥

એવાં જન અમળનાં, કરું કાંયક નામ ઉચ્ચાર ॥
સુણતામાં સુખ ઉપજે, સહુ સાંભળજ્યો કરી પ્યાર ॥૨॥
ચોપાઈ : ધન્ય ક્ષત્રિ ભક્ત જીજીભાઈ, જેની પ્રીત અતિ પ્રભુમાંઈ ॥
ભક્ત પુંજોજી અમરસિંગ, વિસાભાઈને હરિનો રંગ ॥૩॥
અભેરાજ મોડજી રૂપોજી, અલુભાઈ અમરશી ખોડોજી ॥
કણબી ભક્ત છે ઉતમરામ, સખીદાસ થોભણદાસ નામ ॥૪॥
દાજી આદિ બીજા બહુ જન, ગામ ગુડેલે કરે ભજન ॥
દ્વિજ ભક્ત રૂપો નિરભેરામ, ભાટ ધનુ રહે ખંભાત ગામ ॥૫॥
ક્ષત્રી ભક્ત પથો બનેસંગ, કાન મોટભાને સતસંગ ॥
એહાદિ જન આખોલ્યમાંઈ, તામસામાં ક્ષત્રિ હઠિભાઈ ॥૬॥
ભાટ ભક્ત મુળજી ને જીજી, ભજે હરિને ભાવે ભાઈજી ॥
ક્ષત્રી ભક્ત જીભાઈજી નામ, એહાદી જન રહે વડગામ ॥૭॥
ક્ષત્રી ભક્ત દેવોભાઈ કહીએ, એહ ગામ પાનડમાં લહીએ ॥
હરિભક્ત ત્રિકમ સુતાર, રહે તે ગામ રોણી મોઝાર ॥૮॥
ક્ષત્રી ભક્ત કાંધોજી પુંજોજી, કણબી પ્રભુદાસે કાશ તજી ॥
હરિજન એક રામબાઈ, એહાદિ જન ગોરાડ માંઈ ॥૯॥
કોળી ભક્ત કહીએ માલબાઈ, અણદી જસુબા ક્ષત્રિમાંઈ ॥
એહાદિ જન જીસકે ગામ, ભજી હરિ કર્યું નિજકામ ॥૧૦॥
દેવજાતિ છે ભક્ત ભાઈજી, વસે મૈયારીએ મોહ તજી ॥
કણબી ભક્ત કહીએ રામદાસ, આણંદ ગોકળી વરસડે વાસ ॥૧૧॥
ક્ષત્રી ભક્ત નાજોજી કરણ, હઠીભાઈ હરિને શરણ ॥
કણબી દાજી દયાળ તાપીદાસ, એહાદિ જન ગળિયાણે વાસ ॥૧૨॥

કણબી ભક્ત નારણ નામ, ભજે હરિ ચિત્રવાડે ગામ ॥
ક્ષત્રી ગગો જેસંગ ભગત, દુધારિમાં ભજે ભગવંત ॥૧૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત રામોભાઈ કહીએ, નકી ભક્ત રહે ગામ નભોએ ॥
ભાટ હરિભાઈ હરિશરણ, કણબી ભક્ત રહે ખડે નારણ ॥૧૪॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ કાશીરામ, એહાદિ જન લિંબાશી ગામ ॥
કણબી ભક્ત જેરામાદિ જન, વસે ગામ આડેવે પાવન ॥૧૫॥
ક્ષત્રી ભક્ત કહીએ ભગવાન, વસે ગામ સાયલે નિદાન ॥
ભક્ત સુતાર નારણ નામ, એહાદિ જન બામણગામ ॥૧૬॥
ભાટ ભક્ત જેઠોભાઈ જાણો, એહાદિ પરિયજે પ્રમાણો ॥
ભક્ત ભાટ જગરુપ જેઠો, લક્ષમણ લાભ લઈ બેઠો ॥૧૭॥
પટેલ ભક્ત બાપુ ગિરધર, એહાદિ સિંજિવાડે સુંદર ॥
પટેલ ત્રિકમ ગોકળ લખોભાઈ, ભક્ત ગોપાલ ને ગલો નાઈ ॥૧૮॥
નાઈ ભક્ત રૂપાં ને જોઈતી, રહે સોજીતરામાં શુભમતિ ॥
ભક્ત ભાટ છે એક જસુજી, રામદાસ ગુલાબ મુળજી ॥૧૯॥
પટેલ ભક્ત નારણદાસભાઈ, વસે ગામ તારાપુર માંઈ ॥
ભક્ત ગઢવી ગોકળદાસ, કણબી હરિદાસ પ્રભુ પાસ ॥૨૦॥
વિઠલજી ભાટ મોટભાઈ, ઠકર રણછોડ અમરો કેવાઈ ॥
એહ આદિ બીજા બહુ જન, વસે ગામ મોરજે પાવન ॥૨૧॥
ક્ષત્રી હરિભક્ત છે હઠીજી, ખોડોભાઈ કહીએ કલ્યાણજી ॥
એહ આદિ બહુ જન લીજે, વસે ભક્ત એ ગામ બુધેજે ॥૨૨॥
કોળી ભક્ત ઉંટવાળા માંઈ, જોયતા સુતા ઉમેદ બાઈ ॥
પટેલ ભક્ત કાળીદાસ દોય, પ્રભુદાસ ગામ નારે સોય ॥૨૩॥

ક્ષત્રી ભક્ત ભગવાન નામ, અવલબાઈ રહે રોણજ ગામ ॥
શેઠ વજા આદિ બહુ ભાઈ, વસે ગામ રમોલડી માંઈ ॥૨૪॥
ભક્ત ભાટ બળિયો છે નામે, એહાદિ જન જલસિણ ગામે ॥
ભક્ત લુવાર રામજી આદે, વસે જન હરિના જલોદે ॥૨૫॥
કોળી ભક્ત પ્રતાપ હમિર, ગામ ખડોદિમાં ધીર ॥
કણબી ભક્ત હરિભાઈ કહીએ, ધોરિભાઈ આદિ જન લહીએ ॥૨૬॥
ભજે ભગવાન ભાવ ભલે, બહુ જન વસિ વડદલે ॥
કણબી ભક્ત જેસંગભાઈ જાણો, ગામ રાસમાંહિ પરમાણો ॥૨૭॥
કોળી ભક્ત છે એક રાઈજી, વસે સૈજપુરે ભય તજી ॥
કોળી દાજી રતનસિંઘ કહીએ, ચંદ્રસિંઘ રૂપસિંઘ લહીએ ॥૨૮॥
મોટાભાઈ બનેભાઈ દાદો, બાપુજી પુંજોજી ભક્ત આદો ॥
ભાટ બલિયો કાળો લુવાર, બદલપુરે એ ભક્ત ઉદાર ॥૨૯॥
કોળી ભક્ત છે અજબસિંઘ, હેમસિંઘને હરિનો રંગ ॥
ભક્ત જગો ઝાલો ભાવસિંઘ, જન ગલો દેવાણ્યે અનઘ ॥૩૦॥
કોળી અવલો જીવણ જાણો, ગોરવે ભક્ત ઓધો લુવાણો ॥
કોળી ભક્ત છે ગંભીરસિંઘ, લાખાજીને વાલો સતસંગ ॥૩૧॥
ભક્ત ઉમેદસિંઘ વિરમ, હરિજન હમીર મોકમ ॥
એહ આદિ હરિજન જેહ, વસે ગામ સેરડિમાં તેહ ॥૩૨॥
કણબી ભક્ત છે મનજી નામે, એહાદિ જન ઝિલોડ ગામે ॥
એહ આદિ જન અગણિત, સર્વેને પ્રભુ પ્રકટશું પ્રીત ॥૩૩॥
નરનારી એ પ્રકટ ઉપાસી, થયાં બ્રહ્મનગરનાં નિવાસી ॥
એવાં જન અપરમપાર, ભજી હરિને તર્યા સંસાર ॥૩૪॥

પૂર્વછાયો : બાળ જોબન વૃદ્ધને, વડો મન વિશ્વાસ ॥
દેહ છૂટે દુઃખિયા નહિ, છે બ્રહ્મમહોલમાં વાસ ॥૩૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે બારા દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને ત્રેવિસમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૩॥

પૂર્વછાયો : વડા ભક્ત વાકળમાં, અતિ માહાત્મી મન ઉદાર ॥
હરિ હરિજન ઉપર્યે, જેના પ્રેમનો નહિ પાર ॥૧॥
મન કર્મ વચને કરી, હરિભક્તિ ઉપર ભાવ ॥
તન મન ધન વડે, સંત સેવવા ઉચ્છાવ ॥૨॥
જેવાં જન વાકળનાં તેવાં જ કાનમ માંઈ ॥
વિશવાસી વિકાર વિના, કપટ છળ નહીં કાંઈ ॥૩॥
સદા એ જન સુખિયા, જેને પ્રકટ પ્રભુશું પ્રીત ॥
એવાં જન અમળનાં હવે લખું નામ કિંચિત ॥૪॥
ચોપાઈ : વડા ભક્ત વડોદરામાંઈ, જેને અતિ હેત હરિ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત કહિયે વનમાળી, જેણે બિક જગતની ટાળી ॥૫॥
નાથજી ને વળી વનમાળી, પ્રભુદાસની ભાવના ભાળી ॥
ભગવાનદાસ ને કેસુર, પીતાંબર ભુખણ જરુર ॥૬॥
જગજીવન ને નારાયણ, પ્રભુ પુરુષોત્તમ ઘેલો જાણ ॥
એહ આદિ કણબી અપાર, ભજે નારાયણ નરનાર્ય ॥૭॥
દ્વિજ ભક્ત નાનોભાઈ નામ, ભજે હરિ તજી મન કામ ॥
રામચંદ્ર હરિચંદ્રભાઈ, શોભારામ કહીએ શાસ્ત્રીમાંઈ ॥૮॥
બાપુ જેઠો ને વ્રજજીવન, ભક્ત બ્રાહ્મણમાં ધન્ય ધન્ય ॥
સદાશિવ ધનેશ્વર નામ, ભક્ત ખુશાલ લક્ષ્મીરામ ॥૯॥

એહ આદિ દ્વિજ અપ્રમિત, સરવેને શ્રીસ્વામિ શું પ્રીત ॥
શેઠ પ્રભુદાસ હરજીવન, બાપુભાઈ પ્રેમાનંદ જન ॥૧૦॥
વૃંદાવન ગંગાદાસ વણિક, ભજ્યા હરિ તે કરી વિવેક ॥
કાછિયો પુરુષોત્તમ જન, જેણે નિજ કુળ કર્યું પાવન ॥૧૧॥
ખુશાલ ભાઈજી રણછોડ, હરિ જેરામ ઈશ્વર જોડ ॥
પ્રેમી ભક્ત છે વામનજીભાઈ, એહ આદિ છે કાછિયામાંઈ ॥૧૨॥
જન તંબોલી છે નાનબાઈ, તેના સુત નારાયણભાઈ ॥
દક્ષણી ભક્ત નારાયણ રાઓ, ઢુંઢુરાઓનો ઢળિયો દાઓ ॥૧૩॥
ચિમનરાઓ પ્રભુ દ્વિજ એક, જાણે સાર અસાર વિવેક ॥
દક્ષણી ભક્ત છે અંબાબાઈ, દ્વિજ દક્ષણી દાજીબાભાઈ ॥૧૪॥
શિલાટ ફતોજી તારાચંદ, મોતી હિરજી ને અમિચંદ ॥
ખત્રી ભક્ત નથુ અંબારામ, પુરુષોત્તમ દયારામ જેરામ ॥૧૫॥
નંદલાલ તારાચંદ નામ, ભક્ત સોની સારો ગંગારામ ॥
ભક્ત સુતાર છે ધર્મદાસ, જેને પ્રભુનો છે વિશવાસ ॥૧૬॥
ભક્ત લુવાર મુળજી નામ, હરિજન લુવાણો જેરામ ॥
બેચર આદિ જણસાળી જન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૧૭॥
એહાદિ બહુ બાઈ ભાઈ, વસે શહેર વડોદરા માંઈ ॥
જોઈ અનંત પર્ચા ચમત્કાર, રહે મગન મને નરનાર્ય ॥૧૮॥
કણબી ભક્ત પ્રાગજી દાજી, વસે ગામ શિશુવેરે રાજી ॥
કોળી ભક્ત બાજીભાઈ કહીએ, એહ ગામ આંબોદરે લહીએ ॥૧૯॥
કણબી ભક્ત છે માવજીભાઈ, કાજુ જન રહે કપુરાઈ ॥
કણબી ભક્ત પ્રભુદાસભાઈ હરિજન એક લાડુબાઈ ॥૨૦॥
ભક્ત મેતર રામો છે નામ, એહ જન વસે છાણી ગામ ॥
કણબી ભક્ત ગણેશજી જાણો, કોળી ભક્ત કરાર પ્રમાણો ॥૨૧॥

શેઠ ભક્ત મોરારજીભાઈ, એહાદિ જન સાંકર્દા માંઈ ॥
કોળી ભક્ત કાનભા કહીએ, પ્રતાપસિંઘ અણઘડે લહીએ ॥૨૨॥
કણબી ભક્ત દયાળજીભાઈ, જાદવ રણછોડ વજો દેસાઈ ॥
બાજી ઝવેર પુરુષોત્તમ, બાઈ સાકર ને વળી પ્રેમ ॥૨૩॥
કોળી ભક્ત બાજી નારભાઈ, વસે ગામ એ ગોરવા માંઈ ॥
કણબી ભક્ત રૂગનાથ નામ, જીજી વિઠલ લક્ષ્મીરામ ॥૨૪॥
ભક્ત નરહર ને કાશીભાઈ, હરિજન છે રળિયાત બાઈ ॥
ભક્ત સુતાર ગીરધર ગણીયે, કોળી જોરો ઉમેદ ભણીયે ॥૨૫॥
કૃષ્ણ માળી ને મૂળો મેતર, એનાં છે અટલાદરે ઘર ॥
પટેલ ભક્ત કહીએ વ્રજભાઈ, ભક્ત અજુભાઈ ને દેશાઈ ॥૨૬॥
દાજી ગીરધર ભગવાનદાસ, જોરો રણછોડ જગથી ઉદાસ ॥
હરિજન છે ગલાલબાઈ, મોટીબાની પ્રીત પ્રભુ માંઈ ॥૨૭॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ લહીએ, વસે ભક્ત ઘણા કરાલીએ ॥
કોળી ભક્ત પ્રતાપ નેદાન, સમિયાળે કણબી ભગવાન ॥૨૮॥
કણબી ભક્ત બાજી મોરારજી, વસે ડભાસામાં દંભ તજી ॥
કણબી ભક્ત નારાયણ નામે, સારો જન સેજાકુવે ગામે ॥૨૯॥
ક્ષત્રી ભક્ત બાપુભાઈ વળી, કણબી લખમણ રહે પિપળી ॥
દ્વિજ હરિજન મનોહર, આમળે જન ગૌરીશંકર ॥૩૦॥
દ્વિજ રામચંદ્ર ને નાગજી, ત્રિકમજીએ તૃષ્ણા તજી ॥
શેઠ ભક્ત છે અંબાવિદાસ, ગિરધર ભાઈ ભજે અવિનાશ ॥૩૧॥
દાજી ગિરધર કણબી જન, દ્વિજ બાઈ જીવી ને રતન ॥
એહ આદિ જન બાઈ ભાઈ, વસે ગામ સરસવણી માંઈ ॥૩૨॥
કણબી બાઈ છે ડાઈ કુંવર, ભજે હરિ રહે વિરપર ॥
કણબી ભક્ત ઉદ્ધવ રેવાદાસ, ભવાની દાસ પ્રભુને પાસ ॥૩૩॥

પુરુષોત્તમ જીજીભાઈ જન, નરહર ગિરધર પાવન ॥
ભક્ત દેવદાસ ને ત્રિકમ, પડી શંકરને સાચી ગમ ॥૩૪॥
ભગવાનદાસ વ્રજભાઈ, નારાયણ એક બેઉ ભાઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત બાપુભાઈ કહીએ, એહાદિ જન ઈટોલે લહીએ ॥૩૫॥
કણબી ભક્ત માધોભાઈ નામે, ભજે હરિ રહે વરણામે ॥
કણબી ભક્ત છે ગરીબદાસ, કેશવદાસે તજી જૂઠી આશ ॥૩૬॥
દ્વિજ કણબી કહીએ કાશીરામ, જગજીવન સાપોર ગામ ॥
ભક્ત વણિક હરજીવન, ખુશાલ તુલસી હરિજન ॥૩૭॥
નરોત્તમ આદિ છે વણિક, ભક્ત લુવાર બેચર એક ॥
એહ આદિ જન જે કહેવાય, વસે ગામ રામનાથ માંય ॥૩૮॥
દ્વિજ ભક્ત છે રામશંકર, રતનેશ્વર ભક્ત બેચર ॥
કણબી ભક્ત ગિરધર આદે, એહ ભક્ત રહે ગામ રૂંવાદે ॥૩૯॥
દ્વિજ ભક્ત એક ભગવાન, વસે ગામ સલાડચે નેદાન ॥
કણબી ખુશાલ ગોવિંદભાઈ, પુરુષોત્તમ મંડાળા માંઈ ॥૪૦॥
દ્વિજ ભક્ત શીવશંકરભાઈ, ભક્ત કુબેર રહે ગામ પિસાઈ ॥
ભક્ત ભગવાન છે કુંભાર, રહે અબીપર ગામ મોઝાર ॥૪૧॥
અલોચન ને કેવળ સોઈ, દ્વિજ કરુણાશંકર રહે ડભોઈ ॥
કણબી કુબેર મનોહર કહીએ, રૂડા ભક્ત એ વસે વસૈયે ॥૪૨॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ પ્રભુરામ, એહાદિ જન કરધરે ગામ ॥
કણબી ભક્ત વેણીદાસ કાવે, એહાદિ જન રહે ઢોલાવ્યે ॥૪૩॥
દ્વિજ ભક્ત છે ભૂદેવભાઈ, કહીએ જન એ કુંઢેલા માંઈ ॥
કણબી ભક્ત મેઘજી જાણો, ગામ પારીખે જન પ્રમાણો ॥૪૪॥
દ્વિજ ભક્ત જાદવ હરિભાઈ, છતા ભક્ત છે છતરાલય માંઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે લક્ષ્મીરામ, કાજુ ભક્ત રહે કાર્વણ ગામ ॥૪૫॥

કણબી ભક્ત છે રણછોડભાઈ, રાયજી નથુ વેરીભા દેસાઈ ॥
ત્રિકમ ભક્ત કહીએ સખીદાસ, એહાદિ જન કરમાલે વાસ ॥૪૬॥
કણબી ભક્ત રણછોડ નાનોજી, ભીખો લાલો ને નારણ બાજી ॥
ભક્ત બાઈ ભાઈ એહ આદ્યે, ભજે હરિ રહે ઉતરાદ્યે ॥૪૭॥
કણબી ભક્ત છે તુલજો તેહ, રહે ગામ દિવેરમાં એહ ॥
કણબી ભક્ત પુરુષોત્તમ કહીએ, શેઠ હીરો ને કુબેર લહીએ ॥૪૮॥
એહ રહે રણાપુર માંઈ, ભજે શ્યામસુંદર સુખદાઈ ॥
હરિભાઈ કણબી પાવન, વસતો હરખો હરિજન ॥૪૯॥
એહાદિ સતસંગીની ટોળી, ભજે હરિ રહે ગામ દેરોળી ॥
કણબી ભક્ત કહીએ કાશીદાસ, એહાદિ જન પાણેથે વાસ ॥૫૦॥
કણબી ભક્ત જોરોભાઈ જન, પુરુષોત્તમ ભીખો પાવન ॥
વળી ભક્ત એક વણારશી, એહ જન રાજપરાવાસી ॥૫૧॥
દલો બાજી કેશવ જેરામ, કણબી ભક્ત રહે ગામ ભદામ ॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ સુખરામ, કાજુ ભક્ત રહે કન્યાળી ગામ ॥૫૨॥
ભક્ત કણબી કહીએ રાયજી, વસે ગામ ઝાંઝર માંયજી ॥
દ્વિજ ભક્ત છે ગોવિંદરામ, કણબી તુલજો નરોત્તમ નામ ॥૫૩॥
એહાદિ જન રહે સેણાપરે, ભલી ભક્તિ પ્રભુજીની કરે ॥
શેઠ ખુશાલ ભક્ત પાવન, તુલસી નારાયણ હરિજન ॥૫૪॥
દ્વિજ કૃષ્ણજીને સતસંગ, એહાદિ જન ગામ સારંગ ॥
દ્વિજ ભક્ત માહેશ્વર નામ, ભજે હરિ રહે મિત્રજ ગામ ॥૫૫॥
કણબી ભક્ત પ્રભુદાસ જેહ, રણછોડ નરહર તેહ ॥
ભક્ત શેખ વસતો હરિભાઈ, નથુ આદિક અલદર માંઈ ॥૫૬॥
જન કણબી જેરામ દલા, ભક્ત હરિના બોરિયે ભલા ॥
પ્રભુદાસ કણબી પાવન, ગામ સલાદરે હરિજન ॥૫૭॥

કણબી જન છે ભૂધર આદ્યે, વસે ભક્ત એ ગામ પિસાદે ॥
કણબી ભક્ત છે ભગતિભાઈ, વસે જન ઝાડેસર માંઈ ॥૫૮॥
જેને ઘેર પધાર્યા મોરાર, નિરખી સુફળ કર્યો અવતાર ॥
જે જે લખાણાં છે આમાં જન, તેને છે શ્રીહરિનું દર્શન ॥૫૯॥
પૂર્વછાયો : જે જે કહ્યાં જીભે કરી, જન વિચારીને જેહ ॥
કહેતાં લાજે કવિ મને, વળી એમાં નહીં સંદેહ ॥૬૦॥
રવિ શશીની કિરણને, કોણ લેખી લેશે પાર ॥
એમ જન છે આજનાં, અગણિત ને અપાર ॥૬૧॥

ઈતિ શ્રીમદ્ધૈકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે વાકળ દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને ચોવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૪॥

પૂર્વછાયો : કહું જન કાનમનાં, વળી વિચારી મન ॥
ભાગ્ય મોટાં એ ભક્તનાં, જેને મળ્યા જગજીવન ॥૧॥
જપ તપ જોગે કરી, વળી નાવે ધ્યાને નાથ ॥
તેહ હરિ નયણાં ભરી, નિરખી થયાં સનાથ ॥૨॥
પળે પળે થાય પરચા, વળી આવે અંત્યે અવિનાશ ॥
સરવે જન તે જાણતાં, થાય બ્રહ્મનગરે નિવાસ ॥૩॥
એવી કૃપા છે આજની, કરી તે કૃપાને ધામ ॥
તેને જે જન અનુસર્યા, હવે લખું તેહનાં નામ ॥૪॥
ચોપાઈ : દ્વિજ ભક્ત એક કાશીરામ, કણબી ભક્ત નાગરદાસ નામ ॥
ભક્ત જીજીભાઈ ભગવાન, શેખ માવજી ભીખો નિદાન ॥૫॥

એહ આદિ હરિજન જેહ, વસે ગામ દોરામાંહી તેહ ॥
દ્વિજ ભક્ત એક નરસઈ, ભજે હરિ વલણમાં રઈ ॥૬॥
કણબી હરિજન છે જીભાઈ, પુરુષોત્તમને સાચી સગાઈ ॥
માળી ભક્ત ભૂધરદાસ જાણો, કૃષ્ણદાસ ભક્ત પરમાણો ॥૭॥
ક્ષત્રી ભક્ત કહિયે દાદોભાઈ, એહ જન માંગરોળ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત નરોત્તમ લાલ, બાપુ રાયજી ને ખુશિયાલ ॥૮॥
ધનો ઉદ્ધવ ને ધર્મદાસ, એહ આદિનો કરેણે વાસ ॥
દ્વિજ ભક્ત પુરુષોત્તમ ધન, માહેશ્વર જાગેશ્વર જન ॥૯॥
એહાદિ જન વસે ચોરંદે, મુખે સ્વામિનારાયણ વંદે ॥
કણબી ભક્ત પુરુષોત્તમ નામ, સારા જન સાદરણે ગામ ॥૧૦॥
દ્વિજ ભક્ત અંબારામ ભલો, રહે ગામ ગંધારે એકલો ॥
કણબી ભક્ત છે ભગતિભાઈ, અવિચળદાસની ભલાઈ ॥૧૧॥
ભક્ત ગણેશ દુભાઈ નામ, દ્વિજ ભક્ત છે તુલજારામ ॥
એહ આદિ બીજા બહુ જન, વસે વેમારડીમાં પાવન ॥૧૨॥
કણબી ભક્ત છે ભાઈબા જેહ, વ્રજભાઈ ત્રિકમદાસ તેહ ॥
માધાભાઈ આદિ ભક્ત બહુ, કહીએ ગામ કંડારીમાં સહુ ॥૧૩॥
ભક્ત સુતાર છે કાશીદાસ, દુલભરામે ટાળ્યો જગત્રાસ ॥
ભક્ત શેખ નાન લિંબોભાઈ, વસે ગામ કરજણમાંઈ ॥૧૪॥
કણબી ભક્ત દાદોભાઈ કહીએ, રૂડો ભક્ત રાયજી તે લહીએ ॥
દ્વિજ ભાઈશંકર કાશીરામ, શેખ ભક્ત દાજીભાઈ નામ ॥૧૫॥
કણબી જન એક જીતબાઈ, એહાદિ જન વસે કુરાઈ ॥
દ્વિજ એક ભવાનીશંકર, તેનું પણ પિંગલવાડે ઘર ॥૧૬॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ દયારામ, ભજે હરિ રહે આંટોદ ગામ ॥
જોગી પ્રભાતગર પ્રસિદ્ધ, કર્યું નિજકામ ભલી વિદ્ધ ॥૧૭॥

ગયો જગ જીતી લાઓ લઈ, ગામ ઠિકરિયે ઠીક રઈ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે લક્ષ્મીનાથ, દીનાનાથ રહે હરિ સાથ ॥૧૮॥
કાશીનાથ ગણપતરામ, જયાનંદ આદિ દ્વિજ નામ ॥
ભક્ત વણિક હરજીવન, રહે આમોદે જન પાવન ॥૧૯॥
પટેલ ભક્ત કાનદાસ કહીએ, રૂગનાથ મોટાભાઈ લહીએ ॥
એહ આદિ હરિજન બહુ, વસે ગામ બુવામાંહિ સહુ ॥૨૦॥
શેખ વલીભાઈ ભલા ભક્ત, જેણે ભજયા હરિ તજયું જક્ત ॥
વસતો ભગો જન ખુશાલ, થયા ભક્ત તજી કુળચાલ ॥૨૧॥
કણબી ભક્ત છે બેચરભાઈ, દ્વિજ બાઈ છે કેલોદ માંઈ ॥
કણબી ભક્ત છે લક્ષ્મીદાસ, હરિભાઈનો દેરોલે વાસ ॥૨૨॥
દ્વિજ ભક્ત ગંગા વિષ્ણુ નામ, બાલમુકુંદ ને રાજારામ ॥
સારો ભક્ત છે રૂડો સુતાર, ભક્ત જન નગીન ભાવસાર ॥૨૩॥
એહ આદિ હરિજન જેહ, વસે શહેર ભરુચમાં તેહ ॥
એહ નર્મદા તટના જન, હવે કહું તાપી તટે પાવન ॥૨૪॥
પૂર્વછાયો : સુંદર ભક્ત સુરતના, અતિ હોંશીલા હરિજન ॥
સ્વામી સેવામાં સમર્પ્યાં, જેણે તન મન ને ધન ॥૨૫॥
તને કરી રહ્યા વચને, મને કર્યું મૂરતિ મનન ॥
ધને કરીને જે કર્યું, તે કહું સાંભળજ્યો જન ॥૨૬॥
વેઢ વિંટી કરમુદ્રિકા, પોંચી સાંકળાં કડાં હાથ ॥
કાજુ બાજુ બેરખા, કુંડલ મુગટ માથ ॥૨૭॥
માળા હાર માદળિયાં, અને તોડા કંદોરા તેહ ॥
દુગ દુગી ઉર ઉતરી, વળી કનક કંઠી એહ ॥૨૮॥
શિરપેચ ને સ્વર્ણતોરો, વળી ધરી કલંગી શીશ ॥
એહ આદિ આભૂષણે, જેણે પૂજયા શ્રી જગદીશ ॥૨૯॥

સુરવાળ સુંદર અતિ, ઝીણો જામો જરકસી અંગ ॥
શાલ દુશાલ શોભતા, શિરપાગ સોનેરી સોરંગ ॥૩૦॥
છતર ચમર અબદાગરી, વળી કરાવ્યો સોનેરી સાજ ॥
હેમમય કર્યો હાંસલો, લાવ્યા પાલખી પ્રભુ કાજ ॥૩૧॥
ગાદિ તકિયા ગાદલાં, ગાલ મશુરિયાં અવલ ॥
પલંગ વળી પાથરણાં, માનું ઓશીસાં મખમલ ॥૩૨॥
કુંકુમ કેસર કસ્તુરી, અત્તર ચંદન એહ ॥
અગર કપુર આરતી, કરી પૂજયા હરિને સનેહ ॥૩૩॥
પૂર્યા મનોરથ મનનાં, વળી થયાં પૂરણકામ ॥
એવાં જન અનુપનાં, હવે લખું કાંઈક નામ ॥૩૪॥
ચોપાઈ : વડા જન છે વણિક માંઈ, ધન્ય ભક્ત ભાઈચંદભાઈ ॥
ભક્ત ભિખારીદાસ છે એક, દોય ગોવિંદભાઈ ભાવિક ॥૩૫॥
જાદવજી ને જીવણદાસ, ગંગાદાસ ભજે અવિનાશ ॥
મોતિ મોરાર મનછારામ, લક્ષ્મીચંદ ને લલુનામ ॥૩૬॥
નારાયણ ને નરસીદાસ, લલુ બીજે તજી જગ કાશ ॥
રામદાસ ને સૂરજરામ, રૂપચંદ છે ભક્ત અકામ ॥૩૭॥
હરિકૃષ્ણ આદિ બહુ જન, કરે વણિક હરિભજન ॥
મહાલક્ષ્મી જીવી જતન, એહાદિ શા બાઈયો હરિજન ॥૩૮॥
કાજુ ભક્ત કણબી ઉદાર, ભજે હરિ કરી બહુ પ્યાર ॥
ભલા ભક્ત છે ગિરધરલાલ, ભજી હરિ નાગર નિહાલ ॥૩૯॥
ભક્ત ભગુ ને દુર્લભરામ, હરિગોવિંદ ભગવાન નામ ॥
લક્ષ્મીચંદ ને માણેકભાઈ, ભવાનીદાસ દોની ભલાઈ ॥૪૦॥
પુરુષોત્તમ દો દયાળજી, દયારામ કુબેર કલ્યાણજી ॥
જેઠો મીઠો ને મનછારામ, ત્રણ્ય નારણ નરસિરામ ॥૪૧॥

લખો લક્ષ્મીદાસ ને ભાણો, જેઠો ગોપાલજી જન જાણો ॥
તાપીદાસ ને તુલજારામ, પીતાંબરાદિ ભક્ત અકામ ॥૪૨॥
એહ આદિ દઈ બહુ ભાઈ, બાઈ કસ્તુરી ને લાડુબાઈ ॥
એહાદી કહીએ કણબી જન, હવે કહું બ્રાહ્મણ પાવન ॥૪૩॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ અંબારામ, વેંકટેશ્વર સુંદર નામ ॥
પ્રાણશંકર જગજીવન, સુરભાઈ તે ભક્ત પાવન ॥૪૪॥
મોરારજી ને ભટ્ટ ફકીર, એહાદિ દ્વિજ ભક્ત સુધીર ॥
કાજુ ભક્ત કાયથમાં કહીએ, નરોત્તમ ઈચ્છારામ લહીએ ॥૪૫॥
સારા ભક્ત છે સુતારમાંઈ, અંબારામ ગોપાલજીભાઈ ॥
ભક્ત ભાણો ભીખો વજેરામ, જન કાનો નારાયણ નામ ॥૪૬॥
સોની ભક્ત કલ્યાણજી સારો, રૂડો રૂપચંદ છે કંસારો ॥
ભક્ત સુઈ ધનજી નિદાન, આતમારામ ને ભગવાન ॥૪૭॥
હરિજન એક કુંવર્યબાઈ, એહાદિ ભક્ત કહીએ મેરાઈ ॥
ખરા ભક્ત છે ખતરી માંઈ, ગંગારામ હેમચંદ્રભાઈ ॥૪૮॥
ભગવાનજી ને ધર્મદાસ, જેરામને મને વિશવાસ ॥
હરિજન એક દેવબાઈ, એહ ભક્ત ખત્રી કુળ માંઈ ॥૪૯॥
ભક્ત પરશુરામજી શિલાટ, ભજી હરિને તજ્યો ઉચ્ચાટ ॥
ભક્ત કાછિયા બાણો ને નાનો, સખીદાસ સતસંગી માનો ॥૫૦॥
ભક્ત ગુલાલ તે ભાવસાર, હરિ ઈશુ આદિ છે અપાર ॥
નાઈ હરખજી ને ગોવિંદ, ભક્ત પીતાંબર ને ઉમેદ ॥૫૧॥
એહ આદિ છે જન અપાર, ન થાય નામનો નિરધાર ॥
કવિ કરવા અમાપનું માપ, એવો નથી એ સમર્થ આપ ॥૫૨॥

જે જે લખ્યાં ન લખાણાં જન, પ્રભુ મળ્યે છે સર્વે પાવન ॥
એહ બેઠા લાભ મોટો લઈ, સરવે, શહેર સુરતમાં રઈ ॥૫૩॥
ધન્ય જન ધરમપુરમાં, જેને હરિ વાલા છે ઉરમાં ॥
કુશળકુંવર્ય બાઈ હરિજન, જેનું અતિ નિરમળ મન ॥૫૪॥
પ્રભુ મળવા કર્યા બહુ પ્રયાસ, વિના મળ્યે નાવ્યો વિશવાસ ॥
જ્યારે મળ્યા સુંદર શ્યામ, ત્યારે ઠરી બેહું મન ઠામ ॥૫૫॥
પછી રાજ સાજ સરવે વિત્ત, સોંપી હરિને થયાં નચિંત ॥
એમ કરી લીધું નિજકાજ, તન રાખ્યું નહીં કર્યું તાજ ॥૫૬॥
ધન્ય સૂરજકુંવર કહીએ, જેના પ્રેમનો પાર ન લહીએ ॥
લાડુબાઈ સુત વજેદેવ, તેણે પણ કરી હરિસેવ ॥૫૭॥
બાપુ આદિ ક્ષત્રી ભક્ત જાણો, પ્રભુ ભક્ત દાજી પરમાણો ॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ જેહ, વસે જન ધર્મપુરે તેહ ॥૫૮॥
વડા ભક્ત વાંસદા મોઝાર, જેને ઘેર પધાર્યા મોરાર ॥
બહુ પ્રેમે કરી પૂજ્યા હરિ, ક્ષત્રી રાયસિંઘ માતુશરિ ॥૫૯॥
મોટા ભક્ત છે મુંબઈ માંઈ, ભક્ત સુતાર તે રૂડોભાઈ ॥
સારા ભક્ત લુવારમાં લહીએ, રામો પુંજો ને આણંદ કહીએ ॥૬૦॥
ઉકો માંડણ દેવશી જીવો, ચેલો ભક્ત લુવારમાં લેવો ॥
જગજીવન ભક્ત કંસારો, શેઠ કૃષ્ણજી છે જન સારો ॥૬૧॥
સઈ રૈયો મનજી પ્રાગજી, લીધો લાઓ ભગવાન ભજી ॥
શવજી ને ખટાઉં લુવાણો, એહાદિ જન મુંબઈયે જાણો ॥૬૨॥
પૂર્વછાય : ધન્ય ધન્ય આ અવતારને, જેથી ઓધર્યા બહુ જન ॥
તેને કહેતા થાકે રસના, થાકે મનન કરતાં મન ॥૬૩॥

જેમ પીયૂષ પાનનો, ન હોય અંતરે અભાવ ॥
તેમ જન ચિતવતાં, મારા મનમાં છે ઉત્સાવ ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કાનમ દેશ તથા સુરત મુંબઈના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને પચિસમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૫॥

પૂર્વછાયો : નકી ભક્ત નિમાડના, જેનાં અતિ આકરાં અંગ ॥
કરડાં કઠણ વચન, જેને શીશ સાટે સતસંગ ॥૧॥
બીજાં બહુ દુભાખરાં, જેનો એજ બોલવા ઢાળ ॥
પછી કરે વારતા, જ્યારે પહેલી આપે ગાળ ॥૨॥
સમઝાવ્યા સમઝે નહિ, અતિ જડમતિ અડબંગ ॥
એવા દેશમાં અવતરી, જેણે કર્યો સાચો સતસંગ ॥૩॥
એવા જન પાવનના, કહો કેમ ન લખીએ નામ ॥
લખવા લાલચ્ય મુજને, જેને મળ્યા સુંદર શ્યામ ॥૪॥
ચોપાઈ : જન જીવણ ભક્ત વણિક, કણબી ભક્ત ખુશાલ છે એક ॥
એહાદિ ભક્તિ પ્રભુની કરે, રહી ગામ ચોલીમહેશ્વરે ॥૫॥
ભક્ત કાછિયા દેવજી નામ, નારાયણ મીઠો ગંગારામ ॥
બાઈ જીવી માનુ ને જસોદા, ભજે હરિ રહે મન મુદા ॥૬॥
કણબી ફર્શુ ને ખુશાલભાઈ, બાઈ ગંગા ને ખુશાલીબાઈ ॥
એહાદિ ભક્ત રહે ઝાંખરોડે, ભજે પ્રભુજીને ભાવ રૂડે ॥૭॥
દ્વિજ ભક્ત હરિ ને કેશવ, ખત્રી ઉદ્ધવ સોમો માધવ ॥
હરિજન વિરુબા જસોદા, વસે વાલીપર મન મુદા ॥૮॥

ક્ષત્રી ભક્ત ધનોબા અમરી, રહે ગામ કુકશી ભજે હરિ ॥
કણબી ગોપાળ ને ભીખોભાઈ, નાગર પાનબાઈ હરબાઈ ॥૯॥
એહ આદિ હરિજન જેહ, વસે ગામ સુંદરેલે તેહ ॥
કણબી ભક્ત નારાયણ દયાળ, નાનજી લખમણ ને લાલ ॥૧૦॥
મકુ માધો ભીલો દેવો હિરો, સુરજી ખીમો ભક્ત સુધીરો ॥
નારાયણ આદિ બહુ ભાઈ, સુંદર રતન ને ગંગાબાઈ ॥૧૧॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે માધવ નામ, એહાદિ જન રહે ખલગામ ॥
કણબી ભક્ત હીરો ને ઓંકાર, જન રહે ખલ મોટી મોઝાર ॥૧૨॥
કણબી ભક્ત રામો હીરા દોય, દેવો ને જન ભીખીબા સોય ॥
ક્ષત્રી ઈન્દ્રરાજ ને ભીખાજી, રહે મોરંગડિયે મોહ તજી ॥૧૩॥
કણબી ભક્ત ખીમો ને મોહન, ડુંગર કેશવ ખુશાલ જન ॥
ક્ષત્રી ભક્ત માનસિંઘ નામ, એહાદિ જન વિખુડા ગામ ॥૧૪॥
દ્વિજ ભક્ત ચન્દ્રેશ્વર મકુન, બાઈ બાલી મીઠી હરિજન ॥
કણબી ભક્ત દેવો ને પૂંજન, ધનો પ્રેમો બેચર લાલો જન ॥૧૫॥
ભક્ત રામજી ને ભાગ્યબાઈ, રહે જન એ ધામણા માંઈ ॥
કણબી ભક્ત લાલો પરશુરામ, ભજે હરિ ગુરુ જલે ગામ ॥૧૬॥
કણબી ભક્ત સુંદર ને પુંજન, રહે માતપુરે હરિજન ॥
કણબી કાશી વાલજી ગોવિંદા, બાઈ ગંગા વાલુ વળી નંદા ॥૧૭॥
ભક્ત કાછિયા રૂખડુ દલુ, પ્રેમચંદનું ભજન ભલું ॥
ભક્ત ગુલાબ વિરજી નામ, એહાદિ જન રે' ઠણગામ ॥૧૮॥
કણબી ભક્ત નથુ કાલુ દોય, હીરો જાદવ ઓંકાર સોય ॥
કુરજી ને જગદીશ નામ, ભાગ્ય બાઈ રહે કૌડિયે ગામ ॥૧૯॥
તુલાધાર તાનોજી ભગત, રહે બરે ભજે ભગવંત ॥
સોની ભક્ત એક પાંડુરંગ, રહે આસેરે ન કરે કુસંગ ॥૨૦॥

કણબી ભક્ત કાલુ લીંબુ નામ, બાઈ રતન રહે ધર ગામ ॥
દ્વિજ ભક્ત છે લક્ષ્મીરામ, ઓંકાર ને વિષ્ણુરામ નામ ॥૨૧॥
બાઈ ખુશાલ ને ગંગાબાઈ, રહે જન મંડલેશ્વર માંઈ ॥
એહ આદિ છે જન અપાર, કહ્યા નિમાડ દેશ મોઝાર ॥૨૨॥
ખરા ભક્ત કહીએ ખાનદેશ, હેતે ભજે હરિને હંમેશ ॥
તન મન ધન તુચ્છ કરી, રાખ્યા એક અંતરમાં હરિ ॥૨૩॥
એવાં ઉત્તમ જન છે જેહ, તેનાં નામ સુણો સહુ તેહ ॥
મોટા ભક્ત માલે ગામ માંઈ, જન ભાવસાર નથુભાઈ ॥૨૪॥
ભક્ત લખમણ પરશુરામ, જન કલ્યાણાદિ માલે ગામ ॥
કણબી ભક્ત ખુશાલ ને રામ, શિવરામ રહે જાફી ગામ ॥૨૫॥
કણબી ભક્ત કહીએ તાપીદાસ, ભક્ત ભીખો જક્તથી ઉદાસ ॥
સદાશીવને પ્રભુની પ્યાસ, પરશુરામાદિ વરખડે વાસ ॥૨૬॥
ભક્ત ભાણજી કણબી કહીએ, જન એ સોનગિરિયે લહીએ ॥
શેઠ ભક્ત છે ફકીરચંદ, જલ ગામમાં ભજે ગોવિંદ ॥૨૭॥
બહુ ભક્ત બુરાનપુરમાં, જેને અતિશે ભાવ ઉરમાં ॥
સુંદર વસ્ત્ર કરાવી સોનેરી, જેણે હેતેશું પૂજિયા હરિ ॥૨૮॥
પૂજી હરિ થયાં પૂર્ણકામ, કહું તેનાં સાંભળજ્યો નામ ॥
ભક્ત શા ગોવિંદભાઈ નામ, લિંબડા શા ને ત્રંબકરામ ॥૨૯॥
વલભરામ ઉદારામ કહીએ, ગુલાબજી પિતાંબર લહીએ ॥
બાઈ લાડકી ગંગા રતન, એહાદિ વણિક હરિજન ॥૩૦॥
દ્વિજ બાપુ ભગવાન નામ, રામકૃષ્ણ ને કેશવરામ ॥
ગોપેશ્વર આદિ દ્વિજભાઈ, હરિજન રૂડાં રામબાઈ ॥૩૧॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે બુલાખીદાસ, મુળચંદ ગણપત પાસ ॥
કણબી ભક્ત ઠાકુરદાસ દોય, રામદાસ દોય ભક્ત સોય ॥૩૨॥

હરિભાઈ ને પુરુષોત્તમ, ત્રિલોચન નાનો નરોત્તમ ॥
લાલદાસ દોય રામચંદ્ર, ભગવાનદાસ ભક્ત સુંદ્ર ॥૩૩॥
વેલીબાઈ આદિ હરિજન, કહ્યાં કણબી કુળે પાવન ॥
સોની હુંહુ ને ભક્ત ડુંગર, સુરજી ને નારણ સુંદર ॥૩૪॥
ભક્ત કૃષ્ણાજી આદિ છે ભાઈ, ભજે ભાવે હરિ ઉરમાંઈ ॥
રેવા દેવું જમના ને મોની, એહ આદિ બાઈઓ ભક્ત સોની ॥૩૫॥
ગોપીરામ ભક્ત છે સુતાર, ભક્ત ભાઉજી બ્રહ્મક્ષત્તાર ॥
ફકીરચંદ અર્જુન કલુ, વૈશ્ય જાતિમાં ભક્ત દયાલુ ॥૩૬॥
ચિંતામણ નાગુ ભીખો ભાવી, બાઈ પ્રેમાં ને મેનાં સાળવી ॥
તેલી ભક્ત શિવો જન સોય, દુલભ ને લાલદાસ દોય ॥૩૭॥
જયાનજી નથુ ઉત્તમ જાણો, છબિલદાસ વલભ વખાણો ॥
બાઈ નંદા બે બાઈ રતન, એહ આદિ તેલી હરિજન ॥૩૮॥
સઈ નિહાલચંદ છે જન, મોતિ નાનો ને બાઈ રતન ॥
ખત્રી ભક્ત નથુભાઈ કેયે, કોળી ભક્ત વલભદાસ લૈયે ॥૩૯॥
એહ આદિ બાઈ ભાઈ ઘણાં, સર્વે સેવક છે સ્વામી તણાં ॥
રહે બુરાનપરે એ જન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૪૦॥
દ્વિજ ભક્ત બાપુભાઈ નામ, ભજી હરિ કર્યું નિજકામ ॥
રાજ સાજ મેલી માલ ધન, થયો ભક્ત પુનામાં પાવન ॥૪૧॥
શેઠ ભક્ત એક સેવારામ, ભજે હરિ રહે ઉજેણ ગામ ॥
દ્વિજ ભક્ત દીપો શંભુરામ, ૐકાર રહે વેલખેડે ગામ ॥૪૨॥
દ્વિજ મયારામ ને ૐકાર, ભક્ત આંજણો દુદો ઉદાર ॥
એહ વસે ગામ મીણમાંઈ, ભજે સ્વામી જાણી સુખદાઈ ॥૪૩॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે સરદારસિંઘ, વસે માલિખેડિયે અનઘ ॥
હવે હિન્દુસ્થાનનાં જે જન, કહું પવિત્ર ભક્ત પાવન ॥૪૪॥

ધર્મ રીત્ય માંહિ ઘણું ધીર, વાચ કાછે સાચા શૂરવીર ॥
એવાં જનનાં લખશું નામ, જેને મળ્યા છે સુંદર શ્યામ ॥૪૫॥
ધન્ય ધન્ય ભક્ત ધુવામાંઈ, જેણે હરિશું કરી સગાઈ ॥
પડી ટેવ પ્રકટ સેવવા, એહ જનતો લખવા જેવા ॥૪૬॥
ભક્ત લુવાર નામ મદારી, રામ બકશ ને ગિરધારી ॥
ઠાકુરદાસ બિંદા હરદાસ, કુંઢેરામનિયે તજી ત્રાસ ॥૪૭॥
એહાદિ ભક્ત કહીએ લુવાર, દ્વિજ બુદ્ધજી ધુવા મોઝાર ॥
બહુ ભક્ત છે બરાઈ ગામ, જેને મળ્યા છે સુંદર શ્યામ ॥૪૮॥
ભક્ત લુવાર સકટુ ભૈયા, ભક્ત રામ ફલ બે કશિયા ॥
રહે ચ્યાર તિયાં હરિદાસ થોલી, ચર્ણદાસ લોહરકા ને ભોલી ॥૪૯॥
માનસિંઘ મુલચંદ મોજી, મનછા દો મજલા ડુવોજી ॥
મોતી મનસુક લછમન, નેક સિયા પોસુ કુલમન ॥૫૦॥
લલુ નેનસુખ ને નથુઈ, ચાંદુ ચૌકરા અંગના સોઈ ॥
પેજા આદિ છે ભગત ભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥૫૧॥
લાડુ વિરુ વખતુ પિરાનું, મકુ મુલી મથુરા એ માનું ॥
તેજુ સ્વરૂપી અલપુ ધરમા, ગઢુ આદિ બાઈઓ લુવારમાં ॥૫૨॥
દ્વિજ ભક્ત છે પુરના નામ, દો લછમન ને દયારામ ॥
શકટુ રઘુનાથ એ ભાઈ, ખીમા અંતકુ સુમિત્રાબાઈ ॥૫૩॥
ભક્ત તુલાધાર કિપાભાઈ, એહાદિ જન રહે બરાઈ ॥
હરિજન હિંદુ રાઓ કહીએ, દ્વિજ ભક્ત તે ભવાની લહીએ ॥૫૪॥
જાણી વાત સાચી નહિ ફેર, સમઝી રહ્યા તે ગામ ગ્વાલેર ॥
જાણ્યા અજાણ્યા જે રહ્યા જન, રહેજ્યો મુજ ઉપર પ્રસન્ન ॥૫૫॥
પૂર્વછાયો ધન્ય ધન્ય એહ જનને, જેણે ભજ્યા શ્રીભગવાન ॥
તન ધન મને નૈવ ગણ્યું, નૈવ ગણ્યું જગ અપમાન ॥૫૬॥

ત્રોડી ત્રણ્યે લોકશું, જેણે જોડી હરિશું પ્રીત ॥
લઈ લાભ અલભ્યને, કરી ગયા જગમાં જીત ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નિમાડ તથા હિન્દુસ્થાન દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને છવ્વીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૬॥

પૂર્વછાયો : બહુ જન બુદેલખંડી, સમઝયા સાચી વાત ॥
પરોક્ષપણે જે પ્રિછતા, તે જાણ્યા હરિ સાક્ષાત ॥૧॥
તેણે આનંદ આવિયો, વળી ભાવિયો સતસંગ ॥
દર્શન કરી દયાળનાં, ચડી ગયો ચિત્તમાં રંગ ॥૨॥
રૂડે ભાવે રસોઈ કરાવી, હરિજને જમાડ્યા નાથ ॥
અત્તર ચંદન હરિને અંગે, હરિજને ચરચ્યું હાથ ॥૩॥
પ્રેમેશું પૂજા કરી, વળી પહેરાવ્યો પોષાંગ ॥
ધૂપ દીપ ને આરતી, કર્યા દંડવત અષ્ટાંગ ॥૪॥
અલભ્ય લાભ લઈ કરી, થયા પૂરણ કામ ॥
એવા જન અનઘનાં, હવે કહું સાંભળો નામ ॥૫॥
ચોપાઈ : દ્વિજ ભક્ત છે ભાઈ વખત, જાનકી શ્રીરામ ને શ્રીપત ॥
નથુ હઠીરામ છોટારામ, આશારામ દ્વારામ નામ ॥૬॥
માંડણ મુલચંદ મરાખન, ગણેશ પરમેસરિ જન ॥
રામદાસ ને કૃષ્ણ ઝુલારી, ભોલારામ દોલતિયા દુલારી ॥૭॥
વિહારીલાલ ને બંસીધર, મદનસિંઘ દો મોતિ સુંદર ॥
રાજારામ ને દો રતિનામ, કનહીરામ કહીએ દો નામ ॥૮॥

ખુમાનરામ નવનસિંઘ, કેસરી રામ તુલસી અનઘ ॥
ઠાકુરદાસ દોય તુરત્યરામ, ગોવિંદદાસ ને ગુમાન નામ ॥૯॥
બાજીરાઓ ને ધરમપાળ, પેજા રામાદિ દ્વિજ દયાળ ॥
એહ આદિ છે ભગત ભાઈ, હરિજન છે ઠકરુબાઈ ॥૧૦॥
હવે કહું જાટ હરિજન, પ્રભુ ભજી જે થયા પાવન ॥
દિલીપસિંઘ માધોસિંઘ નામ, પારસિંઘ ને લાલજીરામ ॥૧૧॥
ગિરધારી ગંગારામ કહીએ, સુખરામ સોનેસિંઘ લહીએ ॥
બહોરનસિંઘ આદિ ભાઈ, ખરા ભક્ત એ ક્ષત્રી માંઈ ॥૧૨॥
હરિજન બાઈ બા વખતિ, ઉમેદીબાની અચળ મતિ ॥
એહ જન મોટાં જાટમાંઈ, હરિ ભજીને કરી ભલાઈ ॥૧૩॥
ઘણા ભક્ત છે ગુજર માંઈ, જેને પ્રભુ વ્હાલા ઉર માંઈ ॥
વૈશ્ય જાતિમાં મોટા ભગત, સુણો તેનાં નામની વિગત ॥૧૪॥
ગોવિંદરામ ને હીરારામ, ભક્ત દુલારી દોયે અકામ ॥
લુનેરામ ને બુદ્ધજી અમૃજી, સાહિબરામ માણેક માનજી ॥૧૫॥
દીપ શા ઝવેર પ્રાણસુખ, રામલાલ હરિ સનમુખ ॥
એહ ભક્ત કહ્યા વૈશ્ય જાતિ, હવે સાંભળજ્યો સોની નાતિ ॥૧૬॥
નથુ માનજુ ને સરુરામ, ઠાકુરદાસ ભક્ત બંસીનામ ॥
તેલી ભક્ત ગોવિંદજી કહીએ, જન બુદ્ધજી આદિ તે લહીએ ॥૧૭॥
ભક્ત તંબોળી ફકીરા નામ, નાથુ હિરા કહીએ દેવીરામ ॥
કણબી ભક્ત છે નામ પૂરણા, એહ આદિ છે ભક્ત તે ઘણા ॥૧૮॥
સર્વે વસે એ સાંખનિ ગામ, ભજી હરિ કર્યું નિજકામ ॥
દ્વિજ લછમન ભોળાભાઈ, વસે ગામ તે સાહન માંઈ ॥૧૯॥
ધન્ય ગામ દવારાના દાસ, જેને એક હરિની છે આશ ॥
ક્ષત્રી ભક્ત છે રાઓત નામ, હરિસિંઘ ને બોવદરામ ॥૨૦॥

સુખપાલ માણેક નથન, પ્રાણસિંઘ ભીમજી ઢુંઢન ॥
હિંદુરામ ને હરિપાળ કહીએ, ઘાસીરામ ને દલીલ લહીએ ॥૨૧॥
છતુરામદાસ ઉમરાવ, હાથીરામ દેવજીને ભાવ ॥
કમળજી ને ખુમાનસિંઘ, ઠાકુરરામ ઢાંકન અનઘ ॥૨૨॥
સુતાન આદિ સતસંગી ભાઈ, હવે કહું હરિજન બાઈ ॥
બાઈ હરિકુંવર્ય વચના, મરજાદ જેકુંવર્ય હુનાં ॥૨૩॥
કાયથ દિલીપસિંઘ કહીએ, દ્વિજ લછમનાદી જન લહીએ ॥
એહાદિ ભક્તિ પ્રભુની કરે, વસે દાસ હરિના દવારે ॥૨૪॥
ભક્ત કાયથ તે છોટેરામ, સોનેરામ ને લાલજી નામ ॥
પવિત્ર ભક્ત પ્રપેટ ગામે, જેણે ભજ્યા હરિ નિષ્કામે ॥૨૫॥
ધન્ય ધન્ય દેશ પંચમહેલ, કહું જન જે તેમાં વસેલ ॥
ગુજર ઠાકર છે હરિસિંઘ, કાશીરામ છે ભક્ત અનઘ ॥૨૬॥
રાજસિંઘ ચંદ્રહંસ નામ, અમરસિંઘ ને તુલસીરામ ॥
બુદ્ધસિંઘ અખેસિંઘ અમલ, આનંદસિંઘ ને રામફલ ॥૨૭॥
પરશુરામ કરણસિંઘ કહીએ, સોબતસિંઘ જોધારામ લહીએ ॥
રૂપસિંઘ કૃષ્ણદાસ જેહ, બાલચંદ્ર ઈન્દ્રજીત તેહ ॥૨૮॥
એહ આદિ ગુજર અપાર, રહે જન ગામ ધ્રોરા મોઝાર ॥
ભક્ત ગુજર છે રાજારામ, બુદ્ધસિંઘ ને લછમન નામ ॥૨૯॥
બાઈ સુમેદા વિચિત્ર ધનું, પાંચુ પિરાનું બાઈ રતનું ॥
જન સુજાન આદિ છે બાઈ, રહે ગામ એ રજારીમાંઈ ॥૩૦॥
ભક્ત કાયથ ઝવેર નામ, ગોરેલાલ જન જોધારામ ॥
દાસ દુલારી નામ ઉચરિયે, એહ આદિ રહે ગામ ખરિયે ॥૩૧॥
ગુજર ભક્ત કલ્યાણ કહેવાય, જન નવલ ને ગાજીસાય ॥
એહ ભક્ત રહે ગામ જતતિ, ભજે હરિ ફરે નહિ મતિ ॥૩૨॥

દ્વિજ ભક્ત એક નથુરામ, રહે બરકિસરાયે ગામ ॥
ભક્ત અર્જુન એક છે નાઈ, રહે ગામ ચિતોરા તે માંઈ ॥૩૩॥
વૈશ્ય ભવાની ને ભોલેરામ, છોટેરામ બાગબહિ ગામ ॥
જાટ ભક્ત બુદ્ધસિંઘ જાણો, દરિયાઓસિંઘ પરમાણો ॥૩૪॥
બાદરસિંઘ ને ઈશ્વરદાસ, ઠાકુરદાસ ભજે અવિનાશ ॥
ધનસિંઘ ગણેશ ભવાની, ધર્મપાળ જ્ઞાનસિંઘ જ્ઞાની ॥૩૫॥
નાથુ ગોવિંદ ઈશ્વરભાઈ, તુલસી રહે ગામ મેનામાંઈ ॥
ગામ હરિશમાં હરિજન, કાયથ નંદલાલ પાવન ॥૩૬॥
મદારિ રામસિંઘ અમાના, મંગલ ખુશિયાલ ભવાના ॥
મનસુક મુલા ને નથુવા, દોલતિયે કૃષ્ણાજુ કલુવા ॥૩૭॥
બુધા સતા આદિ બહુ ભાઈ, સ્વરુપી ફુલિયા પંજોબાઈ ॥
બાઈ નેનુ દિપુ આદિ જન, વસે ગામ હરશિયે પાવન ॥૩૮॥
ભક્ત લુવાર કૃષ્ણ નિદાન, વસતા બદના હરિજન ॥
વૈશ્ય ગુલાબ ને કૃષ્ણદાસ, ભજી હરિ તજી જગત્રાસ ॥૩૯॥
ભાઈ ભક્ત મનિ રાજારામ, એહ પણ રહે હરશિ ગામ ॥
ભક્ત લુવાર છે ઘાશીરામ, કયારિ ને નારાયણ નામ ॥૪૦॥
રામફલ વલુવા ગણેશ, ગઢુબા હરિ ભજે હંમેશ ॥
ભોઈ ભક્ત તે કલુવા કહીએ, જન નાઈ ગુંગચિયા લહીએ ॥૪૧॥
એહ આદિ જેહ બાઈ ભાઈ, રહે ગામ મગરોનિમાંઈ ॥
એહ આદિ જન બહુ જાણો, દેશ પંચમહેલે પરમાણો ॥૪૨॥
પામી અનેક પરચા આપ, જાણ્યા હરિ થયો મનથાપ ॥
ઘણાં જન રહે ગંગાપર, ભજે નારાયણ નરનાર ॥૪૩॥
ધનહરા ને ધર્મના મોળાં, એવા જીવ બીજા જિયાં બોળા ॥
એવા દેશમાં કરી નિવાસ, ધન્ય જેજે કાવ્યા હરિદાસ ॥૪૪॥

એહ જનનાં સાંભળો નામ, હરિ મળી બેઠાં હરિ ઠામ ॥
દ્વિજ ભક્ત કહીએ ચંદાલાલ, ભજી નારાયણ થયો નિહાલ ॥૪૫॥
હરિજન ખુશિયાલદાસ, રામદિનને થયો સમાસ ॥
ઠાકુરદાસ ને ચુડામણ, રહે લથિપનગર બ્રાહ્મણ ॥૪૬॥
ભક્ત અગરવાલ વણિક, વેણીરામ નામે જન એક ॥
લાવ્યો શ્રીહરિ સારુ પોશાગ, ઝીણો જામો ને મુગલી પાગ ॥૪૭॥
તે ધારી હરિએ હેત કરી, જને જોયાં તે નયણાં ભરી ॥
નિરખી નાથ લીધો જેણે લાઉ, એહ જન રહે લખનાઉ ॥૪૮॥
કહું વછઘોશ દેશવાસી, અતિ ઉત્તમ ને વિશવાસી ॥
સાધુ સ્વભાવ અંતરે અતિ, કેદિ ધર્મથી ન ચળે મતિ ॥૪૯॥
એવાં જન નિરમળ જાણી, કહું નામ તેના હું વખાણી ॥
દ્વિજ ભક્ત છે હરગોવિંદ, નિરખી નાથને પામ્યો આનંદ ॥૫૦॥
તેનો છે પવિત્ર પરિવાર, સરવેને સ્વામીનો આધાર ॥
ભાવે ભક્તિ પ્રભુજીની કરે, બહુ ભાઈ બાઈ રહે ડેહરે ॥૫૧॥
દેશ ગામ નામ લખી જાત્ય, છે અપાર કહું હું શી વાત ॥
ભૂતકાળની મેં નથી ભાખી, નથી ભવિષ્યની લખી રાખી ॥૫૨॥
વર્તમાન કાળની મેં કઈ, તે પણ જથારથ નથી થઈ ॥
જેમ કપિ વાવરતાં ધન, પળે પળે સંકોચાય મન ॥૫૩॥
તેમ કહિ છે થોડામાં વાત, સત્ય માની લેજ્યો મારા ભ્રાત ॥
જેમ અર્ણવે લહરી અપાર, નવી નીપજે ન આવે પાર ॥૫૪॥
તેમ હરિ થકી હરિજન, નવા નિપજે છે નિશદન ॥
તેને લેખીને લખવા જાય, એવું તો કેદિયે ન મનાય ॥૫૫॥
પૂર્વછાયો : કૂપદાદુર કૂપનો, ભાઈ કુદી પામે પાર ॥
પણ સરે જાતાં સાહેરને, લાગે લગારેક વાર ॥૫૬॥

તેમ સતસંગ સાગર, ભર્યો છે ભરપૂર ॥
તેનો જે જન પાર લેવા, જાય તે મતિ ભૂર ॥૫૭॥
એક જીભે જનનાં, નોય નામનો નિરધાર ॥
સહસ્રજુગ જીભે શેષજી, નથી નથી પામતા પાર ॥૫૮॥
કોઈક નર આકાશનો, વળી લેવા ઈચ્છે અંત ॥
પણ અનળ તે ઓરાં રહે, જે બહુ પાંખે બળવંત ॥૫૯॥
તેમ સતસંગ સરવે, છે જો અનંત અપાર ॥
કવિ અંડજ ઉડે ઘણું, પણ અંત્યે પામે હાર ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હિંદુસ્તાન દેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં એ નામે એકસો ને સતાવિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૭॥

પૂર્વછાયો : દેશ દેશના દાસનાં, લખિયાં ગામ ને નામ ॥
હવે લખવા પરચા, મારા હૈયામાં ઘણી હામ ॥૧॥
પ્રભુ તિયાં પ્રભુતાઈની, આશ્ચર્ય ન મળે કાંઈ ॥
પૂરણ કામ પુરુષોત્તમ, સરવે સામર્થી જે માંઈ ॥૨॥
તેહ પ્રભુજી પ્રકટી, કર્યા બહુ બહુ કાજ ॥
લૌકિકમાં અલૌકિક લીલા, દેખાડી મહારાજ ॥૩॥
સમૈયા સદાવ્રત માંહિ, અખૂટ રહ્યાં જે અન્ન ॥
મહારુદ્ર અતિરુદ્ર આપે, કર્યા વિષ્ણુ જગન ॥૪॥
તેહ માંહિ તલભારની, વળી નાવી ખરચતાં ખોટ્ય ॥
વિના નાણે જગ જાણે, વિપ્ર જમાડ્યા કોટ્ય ॥૫॥

ચોપાઈ તેહ વિના જે પરચા અન્ય, કહું સાંભળજ્યો સહુ જન ॥
પ્રથમ પર્વતભાઈની વાત, કહું વર્ણવી તેહ વિખ્યાત ॥૬॥
કણબી કુળમાં કારણ રુપ, અતિ ઉત્તમ ભક્ત અનુપ ॥
સ્વામી રામાનંદજીને મળી, જેની દેહદશા તેહ ટળી ॥૭॥
પછી સ્વામી સહજાનંદ જેહ, પૂરણબ્રહ્મ પ્રકટ્યા તેહ ॥
તે પ્રભુ પ્રકટની મૂરતિ, તેથી ન રહેતી વેગળી વૃત્તિ ॥૮॥
તોય ઉપજ્યો એમ વિચાર, કેવો હશે નૃસિંહ અવતાર ॥
હતું અંતર એ વિચાર સમેત, ગયા કૃષિ કરવાને ખેત ॥૯॥
રાખી વૃત્તિ પ્રભુમાં એકતાર, સ્વામી સહજાનંદ મોજાર ॥
જોઈ મહારાજશ્રીની મૂરતિ, સુખસાગર સુંદર અતિ ॥૧૦॥
પછી જોયું તેને આસપાસ, દીઠો અતિ અતિ પરકાશ ॥
તેમાં ચોવીસ જે અવતાર, દીઠાં જુજવાં રૂપ આકાર ॥૧૧॥
મત્સ્ય કચ્છ વારાહ નૃસિંઘ, વામન પરશુરામ અનઘ ॥
રામ કૃષ્ણ બુદ્ધ ને કલકી, પુરુષ અવતાર અલૌકી ॥૧૨॥
સુયજ્ઞ પુરુષ જે અનુપ, કપીલ દત્તાત્રેય સ્વરૂપ ॥
સનકાદિક ને બદ્રિપતિ, મહાધ્રુવ વરદેણ મૂરતિ ॥૧૩॥
પૃથુ ઋષભદેવ રાજન, હયગ્રીવ હરિ ધારી તન ॥
હંસ મૂરતિ ધનવંતરી, આવ્યા વ્યાસ નારદ તન ધરી ॥૧૪॥
એવાં ચોવીશે હરિનાં રૂપ, એક એકથી અતિ અનુપ ॥
દીઠાં પર્વતભાઈએ પોતે, આવ્યો અતિ આનંદ તે જોતે ॥૧૫॥
હૈયે હરખ મુખ બોલે વાણી, દીધાં દર્શન નાથ દયા આણી ॥
પછી પ્રેમેશું લાગ્યાં છે પાય, અતિ આનંદ ઉર ન માય ॥૧૬॥
જોયાં ચોવિશે રૂપ ચિંતવી, તેણે અતિ સુખ શાંતિ હવી ॥
પછી પ્રકટ પ્રભુનું જે રૂપ, તેમાં સમાણાં સર્વે સ્વરૂપ ॥૧૭॥

તે રૂપ રહ્યું હૃદા મોજાર, દેખે અંતર ભીતર બહાર ॥
અર્ધ ઘડી તે અળગું ન રહે, તેથી સુખ જે ઈચ્છે તે લહે ॥૧૮॥
જેમ ચિંતામણિ હોય કને, જેહ ચાય થાય તેહ તને ॥
લોક પ્રલોક અગમ ન રે, જે જે આપે ઈચ્છે તેહ કરે ॥૧૯॥
તેમ ચિંતામણિ હરિનું રૂપ, જેના અંતરમાં રહ્યું અનુપ ॥
તેહ જન જે ચિંતવે તે થાય, લોક પરલોક ઈચ્છે ત્યાં જાય ॥૨૦॥
વૈકુંઠ ગોલોક શ્વેતદ્વીપ, તેહને દેખે જેમ સમીપ ॥
અક્ષરધામ આદિ લોક જેહ, દેખે સાંભળે કહે વળી તેહ ॥૨૧॥
એમ પરવતભાઈની દૃષ્ટે, નિરાવર્ણ આવર્ણ નહિ અષ્ટે ॥
એ તો વાત અલૌકિક અતિ, લોક પરલોકે જેની ગતિ ॥૨૨॥
એહ રીત્યે પરચા અગણિત, થાય પર્વતભાઈને નિત ॥
એ તો પરચો કહ્યો મેં એક, એવા બીજા થયા છે અનેક ॥૨૩॥
વળી વાત બીજી એક કહું, છે તો અપાર પાર કેમ લહું ॥
ભક્ત એક અનુપમ જાણો, નામ મુળજી જાતિ લુવાણો ॥૨૪॥
હતો જન્માંતરે જીવ સારો, સત્ય ધર્મ લાગતો તે સારો ॥
પછી જન્મ ધાર્યો એણે જ્યારે, મળ્યો કુસંગ ન રહ્યો એવો ત્યારે ॥૨૫॥
કહું જન્મ ધરી જે જે કર્યું, થઈ ચોર પરધન હર્યું ॥
મોટા ચોરમાંહિ તે મોવડી, હરે વસ્તુ જે નજરે પડી ॥૨૬॥
એવા બીજા અવગુણ બહુ, જાણે જન જગતમાં સહુ ॥
ફરે હરવા વસ્તુ હંમેશ, તેને અર્થે જાય દેશોદેશ ॥૨૭॥
એક દિન આવ્યો પ્રભુપાસ, જિયાં હતા હરિ હરિદાસ ॥
ભાવાભાવે થયા દરશન, થઈ ધારણા ભૂલિયો તન ॥૨૮॥
વળી અંતર વરતિ પાછી, થઈ સહજમાં સમાધિ સાચી ॥
દીઠાં બહુ લોક બહુ ધામ, માન્યો પોતાને પૂરણકામ ॥૨૯॥

પામ્યો સમાધિ સામર્થી અતિ, ઈચ્છા આવે તિયાં કરે ગતિ ॥
જુવે સુરપુર ને કૈલાસ, સત્ય વૈકુંઠ ગોલોકે વાસ ॥૩૦॥
શ્વેતદીપ ને અક્ષરધામ, દેખે બ્રહ્મનગર નિષ્કામ ॥
આવે જાય તિયાં અહોનિશ, દેખે હરિનાં ધામ હંમેશ ॥૩૧॥
તેની આવી કરે વાત વળી, પામે આશ્ચર્ય સહુ સાંભળી ॥
માને પ્રતાપ મહારાજ તણો, શું કહીએ મુખથી ઘણો ઘણો ॥૩૨॥
તપ તીર્થ વ્રત કોટી કરે, દેહ દમી ભમી ભૂમી મરે ॥
તોય ન પામે સ્વપ્ને સુખ, માટે મોટ્યપ શું કહીએ મુખ ॥૩૩॥
પણ કહેવાનું છે એ કારણ, જ્યારે મૂળજીને થાય ધારણ ॥
ત્યારે તન મન ભાન ટળે, જ્યારે બ્રહ્મ મહોલમાં પળે ॥૩૪॥
ત્યારે વાટ માંઈ મળે વામ, રોકી રાખે બે ઘડી એ ઠામ ॥
તે વાત કરી મહારાજ પાસ, સર્વે સુણી બોલ્યા અવિનાશ ॥૩૫॥
હવે જા જ્યારે ધારણા માંઈ, પળ એક ન રોકાવું ક્યાંઈ ॥
મળે રુદ્રતો વાટ મુકાવી, કહેજ્યે થાય તેવું આંહી આવી ॥૩૬॥
એવું સાંભળી મુળજી ચાલ્યો, જાતાં વાટે રુદ્રે મળી ઝાલ્યો ॥
કહે જાછ ઉતાવળો કિયાં, ઘડી બે લગી રોકીશ ઈયાં ॥૩૭॥
ત્યાર પછી તને જાવા દૈશ, જો તું અતિ ઉતાવળો હૈશ ॥
ત્યારે મુળજી કહે મહારાજ, તમે રોકશોમા મને આજ ॥૩૮॥
આજ જાવુંછે વહેલેરું વળી, તારો ખાળ્યો નહી રહું ખળી ॥
ત્યારે વામ કહે બોલ્ય વિચારી, જા તું જોરે તો નાખું હું મારી ॥૩૯॥
ત્યારે મુળજી કહે સુણ્ય મારી, આજ જટા હું ચૂંથીશ તારી ॥
વદતાં વાદ આવ્યા બેઉ બાથે, કરે યુદ્ધ જન જટી સાથે ॥૪૦॥
બેઉ જોધ બરોબર બળી, કોય કેને નાપે લેશ લળી ॥
પછી મૂળે મનમાં વિચાર્યું, બળ પ્રકટ પ્રભુનું સંભાર્યું ॥૪૧॥

ત્યારે આવી સામર્થી અતિ અંગ, કર્યું કપર્દીનું અંગભંગ ॥
પડ્યા કામારી કડાકો થિયો, છૂટી જટા છટા સુરશિયો ॥૪૨॥
આસપાસ જુગલ જોજને, દીઠું સાંભળિયું સહુ જને ॥
જીતી જન આવ્યો પ્રભુપાસ, કહ્યું થયું જેહ તેહ દાસ ॥૪૩॥
સર્વે સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યાં, વળતાં શ્રીજીચરણે શીશ નામ્યાં ॥
કહે ધન્ય ધન્ય મહારાજ, થયો અલૌકી પરચો આજ ॥૪૪॥
સુણી સત્સંગી થયા રળિયાત, કુસંગીને કહી નહીં વાત ॥
એમ પરચા નિરંતર ઘણા, કહીએ કેટલા મુળજી તણા ॥૪૫॥
પ્રકટ પ્રભુથી પરચા થાય, તેતો લખતા કેમ લખાય ॥
કહેતાં સુણતાં આવે આનંદ, માટે કહું છું સુણો જનવૃંદ ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
પર્વતભાઈ તથા મુળજીને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને
અઠ્ઠાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૮॥

પૂર્વછાયો : વળી પરચા વર્ણવી, કહું અલૌકિક એહ ॥
સાંભળજયો સહુ શ્રવણે, કરી અધિક સનેહ ॥૧॥
મોટા સંત મહારાજના, છે શિરોમણિ સંતદાસ ॥
ફરે એકલા ઉત્તરે, જેને નહિ તન મન ત્રાસ ॥૨॥
માની વચન મહારાજનું, ધાર્યું અંતરે અનુપ ॥
તેદિના તન ભાન ભૂલી, થયા તેહ તદરૂપ ॥૩॥
તેની વારતા સાંભળો, લખું છું લવલેશ ॥
જે દેહ છતે સિદ્ધદશા પામી, ફરે છે ઉત્તર દેશ ॥૪॥

ચોપાઈ : ધન્ય ધન્ય સાધુ સંતદાસ, જેને નહિ આ તન અધ્યાસ ॥
પિંડ છતાં પામી સિદ્ધ ગતિ, ફરે લોક પરલોકે સુમતિ ॥૫॥
તેને કૃપા કરી કહે કૃપાળુ, દેખી આવો દલુજી દયાળુ ॥
તિયાં જાવું‌તું અવશ્ય અમારે, સરશે અર્થ તે ગયે તમારે ॥૬॥
કહેજ્યો આંહીની સરવે વાત, સુણી દલુ થાશે રળિયાત ॥
બીજા મુક્ત તિયાં ષટ્ દશ, એક બાઈ સુંદર સુજશ ॥૭॥
તેને કહેજ્યો આશિર વચન, જાઓ વેગેશું વેલેરા જન ॥
સુણી વચન ચાલ્યા સંતદાસ, દૂર દેશમાં દલુજી પાસ ॥૮॥
અતિ અગમ વિકટ વાટ, ઘણું નદીના ઓઘટ ઘાટ ॥
નરતને તિયાં ન જવાય, વાટે મનુષ્ય મનુષ્યને ખાય ॥૯॥
તિયાં ચાલ્યા સંતદાસ જન, માની મહા પ્રભુનું વચન ॥
કરી ઈચ્છા ને મીંચી છે આંખ્યો, ઉડ્યુ પંડ આવી જાણે પાંખો ॥૧૦॥
પળ એકમાંહિ તિયાં પહોતા, દીઠા દલુજીને મુક્તે સોતા ॥
ઉઠી આવ્યા સામા સંતદાસ, હેતે મળીને બેસાર્યા પાસ ॥૧૧॥
કરી પૂજા મળી વળી જન, પછી ભાવે કરાવ્યાં ભોજન ॥
બેઠા સંતદાસ પાસ દલુ, પૂછ્યું પ્રશ્ન ભાવે ભરી ભલું ॥૧૨॥
કહો સંતદાસ સાચી વાત, સ્વામી સહજાનંદની વિખ્યાત ॥
બોલ્યા સંતદાસ શું હું કહું, આજ વાવરે સામર્થી બહુ ॥૧૩॥
પાપી પામર જીવ જે જગે, તાર્યા કોટિ તે દિઠા મેં દ્રગે ॥
દ્વિજ ક્ષત્રી વૈશ્ય શૂદ્ર કોઈ, થાય સમાધિ સ્વામીને જોઈ ॥૧૪॥
હોઈ કોઈ નર વળી નાર્ય, વરતે પિંડ બ્રહ્માંડને પાર્ય ॥
બહુ શાસ્ત્રે સાંભળી મેં વાત, પણ આજની વાત અખ્યાત ॥૧૫॥
ત્યારે દલુજી કહે સુણો સંત, આજ આવ્યા પોતે ભગવંત ॥
બીજા થાય કોટિ અવતાર, તેનું કારણ છે નિરધાર ॥૧૬॥

એવી કરી પરસ્પર વાત, સુણી સહુ થયાં રળિયાત ॥
એમ વાત કરતાં હુલાસે, રહ્યા છ માસ દલુજી પાસે ॥૧૭॥
પછી દલુજી કહે સુણો જન, જાઓ તિયાં કરો દરશન ॥
જે છે તે ત્યાંજ છે તમે જાણો, એથી અધિક નહિ પ્રમાણો ॥૧૮॥
પછી સંતદાસે શિખ માગી, ચાલ્યા વેગે વળી બડભાગી ॥
આવ્યા સ્વામી સહજાનંદ પાસે, કર્યાં દરશન સંતદાસે ॥૧૯॥
પછી કરી દલુજીની વાત, સાંભળી મહારાજે સાક્ષાત ॥
દલુજી તે મુક્ત અવતાર, એક બાઈ પણ નિરધાર ॥૨૦॥
દિવ્ય મૂર્તિ એ જાણજ્યો દોય, અન્ય જનને ભેટ્ય ન હોય ॥
તેનાં દર્શન કર્યાં સંતદાસે, રહી પોત્યે ષટ્માસ પાસે ॥૨૧॥
એ તો પરચો કહ્યો મેં એક, એવા બીજા થયા છે અનેક ॥
પછી રહ્યા તિયાં કાંઈ દન, વળતા એમ બોલ્યા ભગવન ॥૨૨॥
સંતદાસને કહ્યું સાનમાં, જાઓ તમે બદરિ વનમાં ॥
નરનારાયણ ઋષિરાય, જે રહ્યા છે બદ્રિવન માંય ॥૨૩॥
એક રૂપ અમારું છે એહ, બીજું પ્રકટ દેખો છો તેહ ॥
બહુ રૂપે બહુ ધામે રહું છું, ત્યાંના વાસીને સુખ દઉં છું ॥૨૪॥
પણ બદ્રિકાશ્રમના વાસી, અતિ ત્યાગ વૈરાગ્યે તપસી ॥
માટે એ છે વહાલા મને અતિ, તેને જોઈ આવો મહામતિ ॥૨૫॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી સંતદાસ, નરનારાયણ ઋષિ પાસ ॥
એ તો વાત છે આશ્ચર્યકારી, જોજ્યો સહુ અંતરે વિચારી ॥૨૬॥
આ દેહે જે જાવું ઉત્તરદેશ, હિમાદ્રિ પર કરી પ્રવેશ ॥
તે તો આ શરીરે ન જવાય, જાય તે તો ઈશ્વર કહેવાય ॥૨૭॥
એવી સામર્થી જે થકી આવે, તે તો સર્વનું કારણ કાવે ॥
તેની આજ્ઞા લઈ સંતદાસે, ચાલ્યા ઉતરખંડે હુલાસે ॥૨૮॥

અતિ વસમા વિકટ ઘાટ, તનધારીને નહીં જાવા વાટ ॥
એવી વાટે ચાલ્યા વીતરાગી, ગયા હિમાળા પાર સુભાગી ॥૨૯॥
પછી આવી ત્યાં પથરા નદી, તનધારી તરે નહિ કદિ ॥
ધાતુ કાષ્ટાદિક વસ્તુ કાંઈ, થાય પથ્થર પડે પાણીમાંઈ ॥૩૦॥
એવે ગુણે જુક્ત જાણી નીર, પગ ન બોળ્યો બેસિયા તીર ॥
કરતાં અંબુ ઉતરવા વિચાર, એવે સમે આવ્યા ઋષિ ચ્યાર ॥૩૧॥
કહે કિયાં જાવું મુનિજન, મુનિ કહે જાવું બદ્રિકાવન ॥
કહે ઋષિ ચાલો અમ સાથ, મીંચો આંખ્યો ઉતરિયે પાથ ॥૩૨॥
મીંચ્યાં લોચન ન કરી વાર, આવ્યા દશ જોજન જળપાર ॥
તિયાં દીઠું છે આશ્રમ સારું, બેઠા ઋષિ જ્યાં લાખ હજારું ॥૩૩॥
શુભ બદ્રિ અદ્રિ એક સાર, તિયાં ગુફા હજારે હજાર ॥
મધ્યે ગુફા દીઠી એક ઘેરી, તેતો નરનારાયણ કેરી ॥૩૪॥
તિયાં પહોત્યા પોત્યે સંતદાસ, ઉઠી આપે મળ્યા અવિનાશ ॥
બહુ હેતે કર્યું સનમાન, ભલે આવ્યા કહે ભગવાન ॥૩૫॥
આપ્યા ઋષિએ અમળ જળ, પછી જમાડ્યાં સુંદર ફળ ॥
ત્યાર પછી પૂછ્યું ઋષિરાય, કહો મહાપ્રભુનો મહિમાય ॥૩૬॥
કહે નરનારાયણ નાથ, શું કરે છે હરિ ઋષિસાથ ॥
કહે સંતદાસ શું હું કહું, આજ વાત અલેખે છે બહુ ॥૩૭॥
વાવરે છે સામર્થી જે શ્યામ, કહેતા મન-વાણી પામે વિરામ ॥
તે તો જાણો છો સરવે નાથ, પૂછ્યું માટે કહ્યું જોડી હાથ ॥૩૮॥
એમ પૂછતાં શુભ સમાચાર, કહ્યા સંતદાસે નિરધાર ॥
એમ કહેતાં સાંભળતાં વળી, થઈ સંધ્યા સુંદર નિરમળી ॥૩૯॥
બેઠા શુભાસને બેઉ વીર, આવ્યા દર્શને મુનિ સુધીર ॥
નયણાં ભરીને નિરખ્યા નાથ, પછી મળ્યા સંતદાસ સાથ ॥૪૦॥

સહુ બોલાવે હેત સમેત, હૈયે ભાવ દેખાડે છે હેત ॥
કહે નારાયણ સુણો સંત, આતો ઋષિ છે ત્યાગી અત્યંત ॥૪૧॥
કોઈકને વીતે વર્ષબાર, ત્યારે એક દિન કરે આહાર ॥
કોઈકને વીતે ષટ્ વર્ષ, ત્યારે લાગે છે ભૂખ ને તર્ષ ॥૪૨॥
કોઈક જમે વર્ષે એક, ષટ માસવાળા છે અનેક ॥
કોઈ કરે છે મહિને આહાર, પક્ષવાળા હજારો હજાર ॥૪૩॥
સર્વે જન સમાધિએ સુખી, કોઈ રીત્યે ઋષિ નથી દુઃખી ॥
સર્વેના છે તપમય તન, અંતર વૃત્તિયે કરે ભજન ॥૪૪॥
જ્યારે ઈચ્છે અન્નજળ જેહ, આપી જાય સિદ્ધિ સદ્ય તેહ ॥
એમ વાત કરી નરવીરે, સુણી સંતદાસજી સુધીરે ॥૪૫॥
એમ કરતાં વીત્યા કાંઈ દન, કર્યું માનસરે જાવા મન ॥
ત્યારે સંતને કહે નરવીર, ન્હાશો નીરે નહિ ખમે શરીર ॥૪૬॥
માટે વણ નાહ્યે વહેલા વળજ્યો, મુનિ સહિત જોઈ મને મળજ્યો ॥
પછી માનસરે ગયા જન, દીઠાં હંસ કમળનાં વન ॥૪૭॥
જો પાછા વળ્યા ઋષિરાય, નાહ્યા સંતદાસજી તે માંય ॥
વ્યાપી શીત ને ઠર્યું શરીર, લાવ્યા ઉપાડી જ્યાં નરવીર ॥૪૮॥
પછી બહુ તાપે તપાડ્યું તન, ત્યારે સચેત થયા મુનિજન ॥
પછી લાગ્યા નારાયણ પાય, રહ્યા માસ પક્ષ મુનિ ત્યાંય ॥૪૯॥
પછી નરવીર કહે સંતદાસ, તમે જાઓ મહાપ્રભુ પાસ ॥
જે છે તેતો સરવે છે તિયાં, શાને બેસી રહો સાધુ ઈયાં ॥૫૦॥
એમ કહી શિખ દીધી નાથ, મોકલ્યા ઋષિ ચ્યારને સાથ ॥
તે ઉતારી ગયા નદી પાર, વળ્યા પાછા કરી નમસ્કાર ॥૫૧॥

ચાલ્યા મુનિ હૈયામાં હુલાસે, આવ્યા સુંદર દેશ કૈલાસે ॥
તેનો હઠયોગી જે નરેશ, આવી આપ્યો તેને ઉપદેશ ॥૫૨॥
રાજા જાતો સમાધિમાં જ્યારે, રહેતો ષટ્ માસ સુધી ત્યારે ॥
રાજ સાજ સુત ને કલત્ર, તિયાં સાંભરતુંતું નિરંત્ર ॥૫૩॥
તેને સંતદાસે સુખી કીધો, અન્ય ભાવ ઉગવા ન દીધો ॥
કરાવ્યાં પ્રકટનાં દર્શન, થઈ સુખી રાયે તજ્યું તન ॥૫૪॥
ફુટી તાળું ને નિસર્યા પ્રાણ, ચાલ્યો સત્સંગ કરી સુજાણ ॥
ત્યાંથી સંતદાસજી સધાવ્યા, એક વેરવાલે ગામ આવ્યા ॥૫૫॥
ઝાલ્યા તસ્કર કરીને તેણે, અતિ પ્રહાર કરી બાંધ્યા એણે ॥
હેરુ જાણી દીયે દુઃખ બહુ, કરે મારવા મનસુબો સહુ ॥૫૬॥
તેનાં સગાંવહાલાં જન જેહ, આવ્યા નાથ રૂપ ધરી તેહ ॥
મળી વળી મુકાવયો જન, ચાલ્યા દાસને દઈ દરશન ॥૫૭॥
ત્યાંથી સંતદાસજી સધાવ્યા, ઘણે દને ગુજરધર આવ્યા ॥
જેતલપુર ડભાણ ગામ, દિન દશ કર્યો વિશરામ ॥૫૮॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા પ્રભુ પાસ, મળ્યા નાથ સાથે સંતદાસ ॥
સનમુખ બેસી સંતજને, કહ્યું જે જે પુછ્યું ભગવને ॥૫૯॥
કરી સુંદર વારતા સાને, સમઝી સુણી નહિ કેણે કાને ॥
કહ્યું અલૌકિક જે આખ્યાન, સમઝે સંત કહે શ્રીભગવાન ॥૬૦॥
પછી નાથ કહે ધન્ય ધન્ય, તમ જેવો બીજો નહી જન ॥
તમે પામ્યા છો સિદ્ધ ગતિ, માટે સહુથી મોટા તમે અતિ ॥૬૧॥
હવે ફરો સત્સંગ માંઈ, કરો વાત તમે દીઠી ત્યાંઈ ॥
એવા સમર્થ સંત વિખ્યાત, પામ્યા જેથી તેની સઈ વાત ॥૬૨॥

વાત મોટી છે મહારાજ તણી, કહી ન જાય મુખથી ઘણી ॥
હરિ હરિજનનો મહિમાય, કહ્યો જથારથ ન કહેવાય ॥૬૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે સંતદાસજીને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ઓગણત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૨૯॥

પૂર્વછાયો : દીયે પરચા દાસને, દીનબંધુ દીનદયાળ ॥
જોઈ સામર્થી શ્યામની, મન મગન રહે મરાલ ॥૧॥
જણ જણ પ્રત્યે જુજવા, આપી પરચા અપાર ॥
તેણે ખુમારી તનમાં, મન મસ્ત રહે નરનાર્ય ॥૨॥
વળી કહું એક વારતા, વિધ વિધ કરી વખાણ ॥
સાંભળજ્યો સહુ શ્રવણે, સત્યવાદી જન સુજાણ ॥૩॥
મોટા સંત મહારાજના, વંદુ હું વ્યાપકાનંદ ॥
તેની કીર્તિ સુણતાં, આવે ઉરમાં આનંદ ॥૪॥
ચોપાઈ : ધન્ય સંત તે વ્યાપકાનંદ, જન સુખદાયી જગવંદ ॥
ત્રિશ સંતગુણે તે તો શોભે, કામ ક્રોધ લોભમાં ન ક્ષોભે ॥૫॥
અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધિ મળે, તેને દેખીને ચિત્ત ન ચળે ॥
એવા સંત શિરોમણિ સારા, ધ્યાનવાન પ્રભુજીને પ્યારા ॥૬॥
થઈ જેદિની સહજ સમાધ્ય, દીઠી સામર્થી હરિની અગાધ્ય ॥
સર્વે લોક ધામ ધામધણી, જાણી સામર્થી મહારાજ તણી ॥૭॥
સર્વે કારણના જે કારણ, દેખે હરિને કરી ધારણ ॥
આપે વર્તે પંડે અંડપાર, નહિ દેહ દશા તે લગાર ॥૮॥

અણ ઈચ્છાએ ઉતર્યા ઝાડી, આવ્યો આગળ દેશ અનાડી ॥
તિયાં આવ્યું શહેર એક જાણો, તેનો રાજા મલેચ્છ પ્રમાણો ॥૯॥
તેનો દીવાન વણિક જન, કર્યું રાજકાજ બહુ દન ॥
એક દિન આવ્યો વાંકમાંઈ, કર્યો બંધિવાન રાયે ત્યાંઈ ॥૧૦॥
બહુ દિન બંધિખાને રહ્યો, ત્યાર પછી દંડ તેનો થયો ॥
ઠેરાવિયા રૂપિયા કરોડી, લઈ જામીન ને મૂક્યો છોડી ॥૧૧॥
માસ એકનો કર્યો ઠેરાવો, ભરે રૂપૈયા તો નહિ દાવો ॥
નહિ તો કરીએ મુસલમાન, એવી રીત્યના લીધા જમાન ॥૧૨॥
મોટા શેઠના ગળામાં નાખી, છોડ્યો વણિક સાયદી રાખી ॥
પછી તેણે દંડ દેવા કાજ, વેચ્યો ઘરનો સરવે સમાજ ॥૧૩॥
ઘણા રૂપૈયા ઘરના દીધા, બીજા ઉછિ ઉધારે તે લીધા ॥
તોય દંડ પૂરો નવ્ય થયો, દેતાં દેતાં અધૂરો જ રહ્યો ॥૧૪॥
પછી વણિક મરવા વિચાર, આવ્યો શિવાલયે પુરબાર ॥
દિયે પ્રદક્ષિણા ને પોકારે, આવાં કષ્ટથી કોણ ઉગારે ॥૧૫॥
હાય હાય હિંદુધર્મ જાશે, હાય મનખો હરામ થાશે ॥
એમ શોકમાં કરે પોકાર, દીઠા સાધુ દોય તેહ ઠાર ॥૧૬॥
તેમાં વડેરા વ્યાપકાનંદ, દેખી વણિક પામ્યો આનંદ ॥
આવી લાગ્યો સંત દોય પાય, રુવે નયણે નીર ન માય ॥૧૭॥
તેને ધીરજ દઈ પૂછે સંત, કહે વણિક તારું વ્રતંત ॥
કહી વણિકે પોતાની વાત, સુણી સંતે તે સર્વે વિખ્યાત ॥૧૮॥
પછી વ્યાપકાનંદજી કહે, સ્વામિનારાયણ નામ લહે ॥
ધાર્ય નિયમ કર્ય સતસંગ, થાઈશ સુખિયો સર્વે અંગ ॥૧૯॥
પછી તેણે તેમજ કર્યું, સુત નારી સહિત નિયમ ધર્યું ॥
આવ્યો વણિક સંતને ચરણે, ત્યારે વિચાર્યું અશરણશરણે ॥૨૦॥

હવે કરવું એહનું કાજ, થયા સાબદા પોતે મહારાજ ॥
વાલે લીધો વણિકનો વેશ, સુંદર મોળિડું બાંધ્યુ શીશ ॥૨૧॥
પહેરી અંગરખી લાંબી બાંય, ચાળ વિશાળ લડસડે પાય ॥
બાંધ્યો કમરે કસુંબી કણો, સોનેરી છેડે શોભે છે ઘણો ॥૨૨॥
તેમાં ખોશી છે સુંદર દોત, કાંધે દુશાલ ઝીણેરે પોત ॥
હસે મુખ પડે ખાડા ગાલ, મોટા ધનાઢ્ય ઝળકે ભાલ ॥૨૩॥
કાંઈ બોલે મુખેથી તોતળિયું, લીધા રૂપૈયા ભરી કોથળિયું ॥
લીધા સેવક સંગે બે ચાર, આવ્યા શ્યામળો શહેર મોજાર ॥૨૪॥
આવી પૂછિયું શેઠનું હાટ, કહે આવ્યા દામ દેવા માટ ॥
માગો નાણું તે તમારું લિયો, ખત નાથ કહે પાછું દિયો ॥૨૫॥
ખત દઈશ હું દાસને જ્યારે, અન્ન જળ લઈશ હું ત્યારે ॥
દામ વિના જે પીડાય દાસ, એવો લોભ નહિ અમ પાસ ॥૨૬॥
કહે વેલ્ય મ કરો લગાર, લિયો રૂપૈયા કહે વારંવાર ॥
આપી રૂપૈયા ને ખત લીધું, લઈ વણિકને કર દીધું ॥૨૭॥
એમ પરચો પૂરી દયાળ, ચાલ્યા નાથ ત્યાંથી તત્કાળ ॥
વ્યાપકાનંદજીનું વચન, કર્યું સત્ય પોત્યે ભગવન ॥૨૮॥
પૂરી પરચો ચાલ્યા દયાળ, ભક્તાધીન દીન પ્રતિપાળ ॥
વળી વ્યાપકાનંદની વાણી, કરી સત્ય તે સારંગપાણિ ॥૨૯॥
તેની વર્ણવીને કહું વાત, વ્યાપકાનંદજીની વિખ્યાત ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા દોય સંત, આવ્યા બુદેલખંડે મહંત ॥૩૦॥
તિયાં આવ્યું શહેર એક સારું, ઉતરવાનું તો નિત્ય બહારું ॥
જોઈ જાઈગા સુંદર સૂની, તિયાં ઉતરિયા બેઉ મુનિ ॥૩૧॥

તિયાં આવ્યો એક દ્વિજ ભાવી, કહે કરો ભોજન ઘેર આવી ॥
બોલ્યા વ્યાપકાનંદ વિચારી, સારુ કરાવો ભોજન ત્યારી ॥૩૨॥
પછી સુંદર રસોઈ કરી, આવ્યો વિપ્ર તેડવાને ફરી ॥
તેડી લાવ્યા નિજ અગારે, કરી પૂજા ષોડશોપચારે ॥૩૩॥
પછી પીરસ્યું પનવાડે અન્ન, તિયાં વિપ્રસુતે તજ્યું તન ॥
પછી વિપરે કર્યો વિચાર, આવ્યો ધર્મસંકટ આ વાર ॥૩૪॥
મુવે મનુષ્યે નહીં જમે સંત, ભુખ્યા જાશે એ દોષ અત્યંત ॥
પછી હાથ જોડી લાગ્યો પાય, કરે સ્તવન મન અકળાય ॥૩૫॥
કહે વિપ્ર હું મોટો અભાગી, ઘણે દને મળ્યા તમે ત્યાગી ॥
તેને જમાડી લાવો ન લીધો, થયો વ્યર્થ મનોરથ કીધો ॥૩૬॥
આ સમે પામ્યો પુત્ર તે મરણ, કેમ કરું હું અશરણશરણ ॥
પછી બોલિયા સંત સુજાણ, તર્ત મનુષ્ય તજે નહીં પ્રાણ ॥૩૭॥
જાઓ જીવ હશે દેહમાંઈ, જોઈ કહેજ્યો પછી આવી આંઈ ॥
કહે વિપ્ર જોયું વળી વળી, જીવ નિશ્ચે ગયો છે નીકળી ॥૩૮॥
કહે સંત તું જા તિયાં સહી, સ્વામિનારાયણ નામ લહી ॥
વિપ્ર કરી વચન વિશવાસ, આવ્યો મૃતક સુતને પાસ ॥૩૯॥
આવી જોયું ત્યાં આશ્ચર્ય પામ્યો, જીવ્યો સુત શોક સર્વે વામ્યો ॥
પછી વિપ્ર પડ્યો સંત ચરણે, આજથી હું છું તમારે શરણે ॥૪૦॥
તમે નહિ મનુષ્ય છો દેવ, આવ્યા મુજ સારુ તતખેવ ॥
એમ પ્રકટ પરચો આપી, ચાલ્યા સંત દ્વિજ દુઃખ કાપી ॥૪૧॥
એમ વ્યાપકાનંદજી વળી, પામ્યા પરચા બહુ હરિ મળી ॥
એમ દીનબંધુ જે દયાળુ, કરે સંતનાં કાજ કૃપાળુ ॥૪૨॥

બહુ પરચા પળે પળે થાય, કવિ કોટ્યે પણ ન કહેવાય ॥
ઘણી વાવરે સામર્થી શ્યામ, કરે બહુ નિજજનનાં કામ ॥૪૩॥
દીહું સાંભળ્યું સતસંગમાંય, પળે પળે કરે હરિ સાય ॥
તેણે વર્તે અખંડ આનંદ, ધન્ય ધન્ય સ્વામી સહજાનંદ ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે વ્યાપકાનંદ સ્વામીને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૦॥

પૂર્વછાયો : એક અનુપમ વારતા, સુણજ્યો સુંદર સાર ॥
મુક્તાનંદ મહારાજની, હું કહું કરી વિસ્તાર ॥૧॥
મુક્તાનંદ મહંતને, મળ્યા શ્રીમહારાજ ॥
તોય ઊંડી અંતરે, દલમાંહિ રહેતી દાઝ ॥૨॥
કરે કથા બહુ વારતા, અંતરે વિન ઉછરંગ ॥
સંકોચ રહે શરીરમાં, નહિ અંગમાંહિ ઉમંગ ॥૩॥
તેનો તે સંશય કાપવા, આપવા અતિ આનંદ ॥
વાળી વરતી અંતરે, દેખાડ્યા શ્રી રામાનંદ ॥૪॥
ચોપાઈ : મુક્તાનંદ સંત શિરોમણિ, મુખે શું કહીએ મોટ્યપ ઘણી ॥
કરે વાત પ્રભુની વિસ્તારી, સુણી સુખી થાય નરનારી ॥૫॥
એક દિન કરી બહુ વાત, સુણી સંત થયા રળિયાત ॥
પછી બેઠા આસન પર આવી, દૃષ્ટિ અંતરમાંહિ ઠેરાવી ॥૬॥
ત્યાંતો દીઠા સ્વામી રામાનંદ, નિરખી આવ્યો અંતરે આનંદ ॥
મુક્તાનંદ કહે ધન્ય ધન્ય, દયાસિંધુ દીધાં દરશન ॥૭॥

કરે સ્તવન મન મોદ ભારી, દેખી સુંદર મૂરતિ સારી ॥
અતિ પ્રસન્ન વદન અનુપ, સુખ મૂરતિ સુંદર રૂપ ॥૮॥
હેતે હસી હસી જુવે સામું, પૂરે નિજસેવકની હામું ॥
વળી કરે વાલપની વાત, સુણો મુક્તાનંદજી વિખ્યાત ॥૯॥
સારું સમજ્યા સંત સુજાણ, માન્યા પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ ॥
સ્વામી સહજાનંદ સુખરૂપ, એજ ઈષ્ટ અમારા અનુપ ॥૧૦॥
સારું થયું જે માન્યું સુજાણ, નહિ તો બહુ વિઘ્યે થાત હેરાણ ॥
સુણી મુક્તાનંદજીએ વાત, તેણે થયા અતિ રળિયાત ॥૧૧॥
પછી ચાલે બેસે જાગે સૂવે, સ્વામી સહજાનંદજીને જુવે ॥
જ્યારે કરે અંતરે વરતિ, દેખે સુખ સાગર મૂરતિ ॥૧૨॥
પછી વાતમાં ચિત્ત ન લાગે, મન મૂર્તિમાંહી અનુરાગે ॥
એમ રહ્યું દન દોય ચ્યાર, દેખ્યો અલૌકિક ચમતકાર ॥૧૩॥
પછી પોતાનાં વચન માંય, બહુ જીવને સમાધિ થાય ॥
એમ અલૌકિક રીત્ય જેહ, મુક્તાનંદજીને દેખાડી તેહ ॥૧૪॥
વળી એક દિન એકાએકી, ચાલ્યા મારગે મુક્ત વિવેકી ॥
આવ્યું અરણ્ય ને ઉવાટ મળી, જિયાં મનુષ્યમાત્ર નહિ વળી ॥૧૫॥
દન થોડો ને જાવાનું દૂર, આવી નદી આડી ભરપૂર ॥
નહિ આરો ઉતરવા લાગ, કાંઠે રહે તો વિડારે વાઘ ॥૧૬॥
નદી નીર તે ઉષર જાણો, લાગી પ્યાસ ને કંઠ સૂકાણો ॥
દેખી સમાજ સંકટ તણો, મુક્તાનંદને મોદ છે ઘણો ॥૧૭॥
થાશે ગમતું ગોવિંદતણું, એહ માંહી શું જાશે આપણું ॥
એમ દૃઢ કર્યો ઉર થાપ, આવ્યા વિપ્ર રૂપે હરિ આપ ॥૧૮॥
કહે સાધુ શું કરો છો વિચાર, આવો ઉતારું હું નદી પાર ॥
પછી થઈ મુક્તાનંદને મોર્યે, મૂક્યા નદી ઉતારી આ કોરે ॥૧૯॥

કહે ચાલો હું આવું છું કેડ્યે, એમ કહિ રહ્યા નદી તેડ્યે ॥
મુક્તાનંદે ચાલી પાછું પેખ્યું, વિપ્ર રૂપ દષ્ટે નવ્ય દેખ્યું ॥૨૦॥
ત્યારે મુક્તાનંદે મન જાણી, મહાપ્રભુજીએ મેર આણી ॥
આજ આવ્યો'તો કષ્ટ અપાર, તેમાં શ્રીહરિએ કરી સાર ॥૨૧॥
એમ પરચો પૂરી અવિનાશ, અતિ સુખી કર્યા નિજદાસ ॥
એવા બીજા પરચા પણ ઘણા, કહિએ કેટલા મહારાજતણા ॥૨૨॥
વળી કહું એક વાત અનુપ, મોટા સંતની છે સુખરૂપ ॥
એક અખંડાનંદ આનંદી, કામ કોધમાં ન ચળે કદિ ॥૨૩॥
અતિ ત્યાગી ને તપસી તને, સુખ દુઃખમાં ન ડગે મને ॥
ભય વિગ્રહ વિપત્તિ આવે, માનામાને મન ન ડોલાવે ॥૨૪॥
સદા સુખિયા સમજણ માંય, હરે ફરે હરિની ઈચ્છાય ॥
ચાલ્યા એક દિવસ એકલા, સંગે સંત નહિ કોઈ ભેળા ॥૨૫॥
આવ્યા અરણ્ય ઉજાડ્યમાં સોય, જિયાં મનુષ્યમાત્ર નહિ કોય ॥
તિયાં આવી વિંટ્યા વાઘ ચ્યારે, અખંડાનંદે વિચાર્યું ત્યારે ॥૨૬॥
આજ આવ્યો આ દેહનો કાળ, મારી વાઘ ખાશે તતકાળ ॥
મોડું વહેલું પડત આ દેહ, એહ વાતમાં નહિ સંદેહ ॥૨૭॥
માટે આજ થયું અતિ સારું, વાઘ અર્થે આવ્યું તન મારું ॥
હવે વેળ ન કરવી કાંઈ, જાઉં વહેલો વાઘ પાસે ધાઈ ॥૨૮॥
ચાલ્યા અખંડાનંદજી જ્યારે, આવ્યા અલબેલો વારે ત્યારે ॥
જાણ્યું જનને મારશે વાઘ, બહુ કષ્ટે થાશે તન ત્યાગ ॥૨૯॥
તેતો મુજથી કેમ સહેવાય, જોઉં હું દાસને દુઃખ થાય ॥
એતો ઘટે નહિ કોઈ કાળ, પછી કોણ કહે મને દયાળ ॥૩૦॥
માટે અવશ્ય એને ઉગારું, આજ સંકટ માંહિથી તારું ॥
એમ હરિએ કર્યો વિચાર, કરવી અખંડાનંદની વાર ॥૩૧॥

પછી આનંદે અખંડાનંદ, ચાલ્યા સમરતા સહજાનંદ ॥
આવ્યા સિંહ સમીપે તે જ્યારે, સિંહ જોઈ રહ્યા સામું ત્યારે ॥૩૨॥
આવ્યા નજીક મુખને પાસ, નહિ તન ને મનમાં ત્રાસ ॥
એમ કહે છે વાઘને વાત, શું જુઓ છો કરો મારી ઘાત ॥૩૩॥
ત્યારે વાઘે તે થાપ ઉગામી, અડગ અખંડાનંદ સામી ॥
ત્યાંતો ન ડર્યા નિર્ભય ભાળી, વાઘે થાપ તે પર ન વાળી ॥૩૪॥
આવ્યા વારે પોત્યે ભગવાન, થયું સાવજને ઉર જ્ઞાન ॥
પછી લોટિ લાગ્યા વાઘ પાય, આવા સાધુને કેમ મરાય ॥૩૫॥
પછી દઈ પ્રદક્ષિણા ચ્યાર, ગયા વાઘ તે વન મોઝાર ॥
એમ પૂરી પરચો ભગવન, નાથે ઉગારિયો નિજજન ॥૩૬॥
એક વાત કહું અતિ સાર, કરી જનની જીવને વાર ॥
જેણી રીત્યે ઉગારિયા સંત, કહું તેનું હવે વરતંત ॥૩૭॥
એક કૈવલ્યાનંદ કૃપાળુ, ફરે દેશ–પ્રદેશે દયાળુ ॥
વાટ ઓઘટ વિકટ વન, કર્યું ગિરિગુફાએ ગમન ॥૩૮॥
એમ ફરતાં દેશપ્રદેશ, કર્યો ગુજરધરે પ્રવેશ ॥
ત્યાંથી કર્યું કંકદેશે મન, પોતા ભેળા પંચ મુનિજન ॥૩૯॥
આવ્યા સાભરતીરે સુજાણ, ન જાણે નદી પાસ મેરાણ ॥
અતિ દર્શનની અભિલાષ, મને મહારાજ મળવા આશ ॥૪૦॥
અતિ પ્યાસી ઉદારી અંતરે, એવા થકા તે આવ્યા સાભરે ॥
પડ્યા ઉતાવળા પાણીમાંઈ, મને સાન ગુમાન ન કાંઈ ॥૪૧॥
નદી મધ્યે આવ્યા મુનિ ધીર, આવ્યું અતિ ઉતાવળું નીર ॥
આવ્યો ઘડેદાટ ઘોડો વળી, થયું વાંસ જાળે જળ મળી ॥૪૨॥
તેહ મધ્યે બૂડ્યા મુનિરાય, પોથી ગોદડી ગઈ તણાય ॥
બૂડી નિસરે મસ્તક બહારું, પાણી ઉતરે પેટમાં ખારું ॥૪૩॥

થયું મોતતણું મન નિશ્ચે, કિયાં જાય આવ્યા પૂર વચ્ચે ॥
કહે માંહોમાંહિ એમ સંત, આ સમે ભજવા ભગવંત ॥૪૪॥
બીજે રાખવું નહીં ક્યાંય મન, કરો પ્રભુજીનું ચિંતવન ॥
એમ વાત કહેતા લાગી વાર, આવ્યા વારે ત્યાં વિશ્વઆધાર ॥૪૫॥
લાવ્યા હોડી હરિ જળમાંય, ઝટોઝટ ઝાલ્યા સંત બાંય ॥
હોડિમાંય બેસારિયા હાથે, રાખ્યા સંતને બૂડતા નાથે ॥૪૬॥
પોથી ગોદડી સરવે લીધી, કોય વસ્તુ બૂડવા ન દીધી ॥
સુખે ઉતારી મૂક્યા આ તીરે, કહે જાઓ મુનિ ધીરે ધીરે ॥૪૭॥
એમ ઉગારિયા નિજજન, પૂર્યો પરચો શ્રીભગવન ॥
એમ કરે અનેકની સાય, તે તો મુખે કહ્યું નવ્ય જાય ॥૪૮॥
અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નિધિ જેહ, હાથ જોડી ઉભી રહે તેહ ॥
ભવ વૈભવ વસ્ત્ર ને અન્ન, કોઈ વાતે ન પિડાય જન ॥૪૯॥
સદા સુખી દુઃખી નહિ લેશ, હરિ હરે સંકટ હંમેશ ॥
પૂરે પરચા અતિ અપાર, કહેશું કથા એ નિરધાર ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામી તથા અખંડાનંદ સ્વામી તથા કૈવલ્યાનંદ સ્વામીને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને એકત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૧॥

પૂર્વછાયો : સુણો નર વળી શ્રવણે, એક અનુપ આખ્યાન ॥
આવે ખુમારી અંતરે, સહુ સાંભળજ્યો સાવધાન ॥૧॥
મોટા હરિજન હરિના, જેનાં તપ પરાયણ તન ॥
ત્યાગ વૈરાગ્યની મૂરતિ, અતિ નિયમમાં જેનાં મન ॥૨॥

જે દિના મહારાજ મળિયા, ટળિયા તે દિના વિકાર ॥
અંતરમાં અણગમતો, થયો સરવે સંસાર ॥૩॥
માત તાત કુળ કુટુંબનો, જેણે કર્યો અતિશે અભાવ ॥
ભજ્યા શ્રીભગવાનને, તજી અન્ય ઉછાવ ॥૪॥
ચોપાઇ ધન્ય જીવુબાઈ હરિજન, રૂડાં રાજબાઈ છે પાવન ॥
મળ્યા જે દિના જીવનપ્રાણ, સ્વામી સહજાનંદ સુખખાણ ॥૫॥
તે દિનાં તન સુખને તજી, ભાવે લીધા ભગવાન ભજી ॥
હરિ ભજતામાં જે જે હવું, તેની વાત વિગતે વર્ણવું ॥૬॥
જીવુબાઈ હરિજન હવાં, માંડી હરિમૂરતિ પૂજવા ॥
તેને તાત કહે સુણો બાઈ, આ શું લીધું બાળાપણ માંઈ ॥૭॥
જ્યારે મોટાં થાઓ બાઈ તમે, કરજ્યો પૂજા રાજી છીએ અમે ॥
ત્યારે જીવુબાઈ કહે તાત, એવી અમને ન કહેવી વાત ॥૮॥
નહીં આ તનનો વિશવાસ, અચાનક થઈ જાય નાશ ॥
વૃદ્ધપણાને વાયદે રહેવું, અમને નથી મનાતું એવું ॥૯॥
માટે એ વાત તો નવ્ય કહેવી, આ મૂરતિ નથી મૂક્યા જેવી ॥
ત્યારે તાતે તે કર્યો વિચાર, એવો શું હશે ચમતકાર ॥૧૦॥
જ્યારે દેખું અલૌકિક કાંઈ, ત્યારે મનાય અંતર માંઈ ॥
એમ કરતાં વીત્યા કાંઈ દન, પરચો પામવા ઈચ્છયા છે મન ॥૧૧॥
પડિ સાંજ ને કરી આરતી, જીવુબાઈએ ભાવેશું અતિ ॥
પછી દૂધ કટોરો ભરીને, આપ્યો હેતે શું પીવા હરિને ॥૧૨॥
પછી બાળમુકુંદ મહારાજે, પિધું દૂધ જન હેત કાજે ॥
જોઈ સહુ જન આશ્ચર્ય પામ્યાં, શીશ જીવુબાને પાય નામ્યાં ॥૧૩॥
તાતને ન ગમતું લગાર, તે પણ નમ્યા વારમવાર ॥
ધન્ય બાઈ તમારી ભગતિ, ઘેલાઈમાં મેં ન જાણી ગતિ ॥૧૪॥

તમે નહીં મનુષ્ય મેં જાણ્યું, છો દેવતા આજ પરમાણ્યું ॥
તમે લીધો આંહી અવતાર, મારાં પુણ્ય તણો નહિ પાર ॥૧૫॥
એમ જીવુબાને જગદીશ, આપે હરિ પરચા હંમેશ ॥
જેજે લીલા કરે અવિનાશ, હોય દૂર તો દેખાય પાસ ॥૧૬॥
હોય હરિ સોય કોશ માથે, પણ દેખાય સદાય સાથે ॥
જે જે ક્રિયા કરે હરિ કાંઈ, તે તો જાણે સર્વે જીવુબાઈ ॥૧૭॥
નિરાવરણ દૃષ્ટિ નિરધાર, બીજા પરચાનો નહિ પાર ॥
જાણે બીજાના અંતરની આપ, તે તો મહારાજનો પરતાપ ॥૧૮॥
હવે રાજબાઈની જે રીત, કહું પવિત્ર અતિ પુનિત ॥
મળ્યા જે દિના શ્રીમહારાજ, તજી તેદિ થકી લોકલાજ ॥૧૯॥
તેને મહારાજે મોકલાવ્યું કાવી, ભક્તિ તમારી મુજને ભાવી ॥
પણ માનવું એક વચન, પરણી ભજવા શ્રીભગવન ॥૨૦॥
માનો આજ્ઞા અમારી આ વાર, નહિ તો થાશો સતસંગ બાર ॥
એવું આવ્યું બાઈને વચન, તેણે પીડા પામ્યાં તન મન ॥૨૧॥
પછી માતતાત કુળે મળી, કર્યો વિવાહ બાઈનો વળી ॥
પરણાવી સાસરે વળાવ્યાં, બાઈ સાસરાને ગામ આવ્યાં ॥૨૨॥
દીઠું પુરુષે બાઈનું રૂપ, સિંહ સાદૃશ્ય ભાસ્યુ સ્વરૂપ ॥
જોઈ પુરુષ પાછો જ ભાગ્યો, અતિ ડર મનમાંહિ લાગ્યો ॥૨૩॥
આ તો મનુષ્ય નહિ નિરધાર, કોઈ કારણિક અવતાર ॥
માટે વેલ્ય એની પાછી વાળો, જો મારું ભલું થાવાનું ભાળો ॥૨૪॥
પછી બાઈ આવિયાં પિયેર, કર્યું સંસારી સુખશું વેર ॥
ઝીણાં વસ્ત્ર આભૂષણ અંગ, તેનો તર્ત તજયો પરસંગ ॥૨૫॥
ગળ્યું ચીકણું સરસ અન્ન, તજ્યું તેનું કરવું ભોજન ॥
ખાટ પાટ પર્યંક પલંગે, તજી સૂવે ભૂમિ પર અંગે ॥૨૬॥

અતિ ત્યાગે કરી તન ગાળ્યું, લોહિ માંસ શરીરનું બાળ્યું ॥
અતિશય તન મન દમ્યું, તેતો કુટુંબને નવ ગમ્યું ॥૨૭॥
પછી તજ્યા તેને તેહ વાર, અન્ન જળનો ન રાખ્યો વેવાર ॥
એણી રીત્યે ભજ્યા ભગવાન, પાળી અતિ મોટાં વ્રતમાન ॥૨૮॥
તે પ્રતાપ શ્રીમહારાજ તણો, શું કહીએ મહિમા મુખે ઘણો ॥
એમ કરે નિજજનની સાય, માટે મોટો હરિ મહિમાય ॥૨૯॥
વળી એક દિવસને માંય, કરી હરિએ જનની સાય ॥
તેની વાત કહું લિયો જાણી, પ્રભુ પધારિયા કારિયાણી ॥૩૦॥
તે સાંભળી ચાલ્યાં દરશને, અતિ બાળક કોમળ તને ॥
ભેળો નહિ કોઈ બીજો ભાઈ, ચાલ્યાં બાળબુદ્ધિ ત્રણ બાઈ ॥૩૧॥
મેલ્યું ગામ સીમ લાગી પ્યાસ, પાણી પળી નહિ પોતા પાસ ॥
લાગ્યા પગમાં કાંટા કઠણ, ખૂંચે કાંકરા આકરા કણ ॥૩૨॥
અતિ કષ્ટમાં પિડાણા પ્રાણ, નહિ દેહ રહ્યાનાં એંધાણ ॥
એવા સમામાં આવ્યા મહારાજ, જન કષ્ટ નિવારવા કાજ ॥૩૩॥
ભેળું લાવ્યા જળ ઠામ ભરી, પાઈ પાણી પ્યાસ ત્રાસ હરિ ॥
કાઢ્યા કાંટા તે પોત્યે પગના, થયા ભોમિયા મોર્યે મારગના ॥૩૪॥
આપ્યા મોદક ને પાયું પાણી, ધીરે ધીરે આવ્યાં કારિયાણી ॥
કહ્યું જાઓ બાઈઓ ગામ માંહી, સ્વામી સહજાનંદજી છે આંહી ॥૩૫॥
પાંચ છોછો વરષનાં તમે, તેહ સારુ ભેળા ચાલ્યા અમે ॥
હવે સુખે જાઓ ગામમાંય, મનમાં બીક રાખશોમા કાંય ॥૩૬॥
પછી બાળકિયો ત્રણ્યે મળી, લાગ્યાં મહારાજને પાય લળી ॥
પછી તેહને પૂછે છે નાથ, તમે આંહિ આવ્યાં કોણ સાથ ॥૩૭॥
કહ્યું વિપ્ર એક ભેળો હતો, આવ્યો બહુ ચાકરી કરતો ॥
આપ્યા મોદક ને પાયાં પાણી, કાઢ્યા કાંટા તે પગના તાણી ॥૩૮॥

સુખે પહોંચાડ્યા અમને આંઈ, નહિ તો ભૂલાં પડી જાત ક્યાંઈ ॥
ત્યારે મહારાજ કહે હતા અમે, કેમ ઓળખતા નથી તમે ॥૩૯॥
આપ્યાં એંધાણ મારગતણાં, તમે પ્યાસે દુઃખી હતાં ઘણાં ॥
પાયું પાણી મેં મોદક દીધા, તમે ત્રણ્યે મળી વળી લીધા ॥૪૦॥
એમ કહીને હસ્યા મહારાજ, કર્યું નિજસેવકનું કાજ ॥
એમ હરિએ કરી સહાય, સર્વે વિસ્મય પામ્યાં મનમાંય ॥૪૧॥
જેને લાવ્યાં કારિયાણી ગામ, તેનું પાંચુ નાનુ રામુ નામ ॥
એમ આપ્યો જનને આનંદ, સુખદાયી સ્વામી સહજાનંદ ॥૪૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
જીવુબાઈ તથા રાજબાઈ એ સર્વેને પરચા પૂર્યા એ નામે
એકસો ને બત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૨॥

પૂર્વછાયો : વળી વળી શું હું વર્ણવું, મહા પ્રભુનો પ્રતાપ ॥
આપે પરચા અતિ ઘણા, હરિભક્તને હરિ આપ ॥૧॥
એક સમે અલબેલડે, કર્યો ડભાણ ગામે જગન ॥
સર્વે દેશના સતસંગીએ, આવી કર્યાં હરિ દરશન ॥૨॥
સુંદર મૂરતિ શ્યામની, સજયા નખશિખ શણગાર ॥
શોભા જોઈ મહારાજની, મગન થયાં નર નાર્ય ॥૩॥
જામો મોળિયું જરકશી, ધર્યાં તોરા કલંગી તે માંય ॥
વેઢ વીંટી કનક કડાં, ઉર ઉતરી બાજુ બાંય ॥૪॥
છત્તર ચમર અબદાગરી, બેસી અશ્વ શિબિકાયે નાથ ॥
દીધાં દરશન દાસને, રહિ ગયો સોરઠી સાથ ॥૫॥

ચોપાઇ સોરઠનાં સતસંગી જેહ, સુણ્યો ડભાણે જગન તેહ ॥
અતિ શોચવાન સહુ થયા, મોટી લીલામાંહિ રહી ગયા ॥૬॥
મોટો યજ્ઞ કર્યો મહારાજે, ધ્યાન જનને કરવા કાજે ॥
તેમાં રહિ ગયા જે જે જન, ચાલો હવે કીજે દરશન ॥૭॥
પછી સજજ થયા સતસંગી, બાઈ ભાઈ ચાલ્યાં છે ઉમંગી ॥
પર્વતભાઈ મયારામ સાથ, થયા સંગવી ચાલ્યા સંગાથ ॥૮॥
બાળ વૃદ્ધ ને જુવાન જન, કરવા મહારાજનાં દરશન ॥
ચાલી આવ્યા સહુ કોશ ચાર, મળ્યા સામા ત્યાં પ્રાણ આધાર ॥૯॥
સુંદર વસ્ત્ર પહેરી જરકશી, અતિ હેતમાં રહ્યા છે હસી ॥
સુંદર ઘરેણાં શોભે છે ઘણું, રૂપ અનૂપ વાલ્યમતણું ॥૧૦॥
સંગે ઘણી ઘોડાની ઘુમર, સખા સાથે શોભે છે સુંદર ॥
આપે ચડ્યા છે અશ્વ અમૂલે, ફેંટો પાઘડી છાયાં છે ફૂલે ॥૧૧॥
કંઠે ફૂલના હાર અપાર, શોભે અંગોઅંગ શણગાર ॥
અતિ મૂરતિ સુંદર શોભે, જોઈ જનતણાં મન લોભે ॥૧૨॥
દીધાં સહુને આવી દરશન, નિરખી જન થયાં છે મગન ॥
સહુ લાગ્યા લળી લળી પાય, નિરખી નયણાં તૃપ્ત ન થાય ॥૧૩॥
સર્વે મળી કરે છે સ્તવન, મુખે જન બોલે ધન્ય ધન્ય ॥
દીનબંધુ દરશન દીધાં, આજ અમને કૃતારથ કીધાં ॥૧૪॥
અમે ઉત્સવે ન શક્યાં આવી, તેની દાજ્ય મહારાજ બુઝાવી ॥
આજ સર્વે મનોરથ સર્યા, નિખ્યાં નાથ સખા રંગ ભર્યા ॥૧૫॥
હવે આવો વાલા અમ ઘેર, મહારાજ આજ કરી મહેર ॥
કહે નાથ આ સંઘ સઘળો, ચાલો આપણે સહુ પાછા વળો ॥૧૬॥
એમ કહિ સહુ પાછા વળ્યા, ચાલ્યા મન મોહનજી મળ્યા ॥
કહે નાથ આગે જાયે અમે, ધીરે ધીરે સહુ આવજ્યો તમે ॥૧૭॥

એમ કહીને શ્યામ સધાવ્યા, સતસંગી સહુ ઘેર આવ્યા ॥
કહે અલબેલો ક્યાં ઉતર્યા, એમ માંહોમાંહિ પૂછી ફર્યા ॥૧૮॥
કહે એક આવ્યા નથી આંઈ, એહ વાત રાખો મનમાંઈ ॥
એતો અલૌકિ દર્શન દીધું, જીવત આપણું સુફળ કીધું ॥૧૯॥
નાથ આવ્યા નથી નથી ગયા, દીધાં દર્શન તે કરી દયા ॥
એમ પ્રભુ થઈ પરસન, દીધાં અલૌકિક દર્શન ॥૨૦॥
એમ પરચો પૂર્યો દયાળે, દીનબંધુ જનપ્રતિપાળે ॥
આપ્યો સતસંગીને આનંદ, ધન્ય ધન્ય સ્વામી સહજાનંદ ॥૨૧॥
સુણો વાત કહું એક વળી, થાશો મને મુદિત સાંભળી ॥
હરિભક્ત ઓધવજી એક, સારો સતસંગી જાત્યે વણિક ॥૨૨॥
કરે ધર્મમાં ઉદ્યમ કામ, ભજે સ્વામિનારાયણ નામ ॥
તેને એક દિન ચોર મળી, ઝાલી લઈ ગયા ગર્યમાં મળી ॥૨૩॥
તેને દંડ મનાવવા માટે, કાપ્યો બાવળ કઠણ કાંટે ॥
કહે આ લાગશે તન તારે, દંડ સારુ મારવો છે મારે ॥૨૪॥
આપ્ય રૂપૈયા તું મન માન્યા, આજ નહિ ઉગરે આપ્યા વિન્યા ॥
એમ કહીને કાંટો ઉગામ્યો, તેણે ભક્ત મને ભય પામ્યો ॥૨૫॥
કઠણ કાંટા તે કેમ ખમાશે, આજ જીવ તે જરુર જાશે ॥
નથી ઘરમાં દેવાને ધન, જીવતાં ન છુટું કોઈ દન ॥૨૬॥
માટે મહારાજ કરે જો સહાય, તો હું ઉગરુ આ દુઃખમાંય ॥
એમ કહીને થયો નિરાશ, રાખ્યો મહા પ્રભુનો વિશવાસ ॥૨૭॥
એવા સમામાં આવ્યા દયાળ, દીનબંધુ જન પ્રતિપાળ ॥
દીધું ઓધવજીને દર્શન, નીરખી જન થયો મગન ॥૨૮॥
નયણે નીર ગદ્‌ગદ્ વાણી, કહે ભલે આવ્યા દીન જાણી ॥
આ સમે જો ન આવત નાથ, મારું મોત હતું આને હાથ ॥૨૯॥

એમ કહિને લાગિયો ચરણ, ત્યારે બોલિયા અશરણશરણ ॥
ભક્ત ભય ન રાખીશ કાંઈ, રહેજયે નિર્ભય હવે મનમાંઈ ॥૩૦॥
તને કષ્ટ નહિ થાય લેશ, વણદંડે તું ઘેર આવીશ ॥
એમ કહી ચાલ્યા અવિનાશ, ગયા એ ચોરની નારી પાસ ॥૩૧॥
કહે પુરુષ તારો છે પાપી, લાવે છે હરિભક્ત સંતાપી ॥
તેને તુર્ત મૂકજે છોડાવી, એમ બાઈને કહ્યું છે આવી ॥૩૨॥
એમ કહિને સધાવ્યા શ્યામ, આવ્યા ચોર બાન લઈ ગામ ॥
રાખ્યો રાત્ય એક ઘરમાંઈ, બોલી ચોરતણી નારી ત્યાંઈ ॥૩૩॥
આતો ભક્ત ભગવાન તણો, થયો અપરાધ તમને ઘણો ॥
આને ઝાલી લાવ્યા તમે આંઈ, આવ્યા પ્રભુજીના ગુના માંઈ ॥૩૪॥
માટે પહેરામણિ એને કરી, મૂકી આવો લાવ્યા તિયાં ફરી ॥
પછી ચોરે કર્યું એણી પેરે, કરી વસ્ત્રને મોકલ્યો ઘેરે ॥૩૫॥
એમ છોડાવિયો નિજદાસ, આપી પરચો એમ અવિનાશ ॥
એમ કરે છે જનનાં કાજ, આપી પરચા અલબેલો આજ ॥૩૬॥
વળી કહું પરચાની વાત, સહુ સુણજયો કહું સાક્ષાત ॥
એક જાદવજી હરિજન, જાતિ વણિક ભક્ત પાવન ॥૩૭॥
જાણે પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ, સ્વામી સહજાનંદ સુખખાણ ॥
દ્રઢ આશરો અંતરે એક, જાણે સાર અસાર વિવેક ॥૩૮॥
કહું તેહ તણી હવે વાત, ગયો ગામ સંબંધી સંઘાત ॥
તે ગામે હતો જમણવાર, જમી આવ્યા ઉતારા મોઝાર ॥૩૯॥
તિયાં હતો એક દરદારી, માગી પાચક ફાકી વિચારી ॥
આપ્યું અજાણે વઈદે વિખ, ખાતાં ચ્યાર ચાલ્યા માગી શીખ ॥૪૦॥
રહ્યો જાદવજી એક જન, તેની વાત સુણો દઈ મન ॥
જ્યારે ખાધું જાદવજીએ ઝેર, ચઢ્યું વિષ લેવા લાગ્યો લે'ર ॥૪૧॥

ત્રુટી નાડી ગયું ગળું મળી, થયો અચેત પડિયો ઢળી ॥
પડી ટુંકડી જિભા તે વાર, કરે ભાંગે અક્ષરે ઉચ્ચાર ॥૪૨॥
હે નાથ હે નાથ ગાથ ગાય, સ્વામિનારાયણ કરો સહાય ॥
દીનબંધુ હું દાસ તમારો, આ દુઃખમાંથી આજ ઉગારો ॥૪૩॥
પડ્યો કષ્ટમાં કરે પોકાર, સુણી વાલ્યમ આવ્યા તે વાર ॥
મનોહર સુંદર મૂરતિ, જુવે જાદવજી પ્રાણપતિ ॥૪૪॥
જોઈ નાથને લોભાણાં નેણ, કહે ભલે આવ્યા સુખદેણ ॥
આ સમે મને આપ્યું દર્શન, હવે મર છૂટે મારું તન ॥૪૫॥
પછી નાથ કહે સુણ્ય એહ, આજ રાખવું છે તારું દેહ ॥
તારા સંઘાથી ગયા સુધામ, તારું પણ થઈ રહ્યું તું કામ ॥૪૬॥
પણ ઉગર્યો આ પળમાંઈ, હવે બીક રાખીશમા કાંઈ ॥
એમ કહીને સધાવ્યા શ્યામ, તર્ત વણિક પામ્યો આરામ ॥૪૭॥
એમ ઉગારિયો નિજજન, આપી પરચો આપે ભગવન ॥
એમ દાસ તણાં દુઃખ કાપે, બહુ પરચા પળે પળે આપે ॥૪૮॥
જેમ જનની જાળવે બાળ, એમ જતન કરે છે દયાળ ॥
તેણે વર્તે છે જનને આનંદ, સુખ આપે શ્રીસહજાનંદ ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિભક્તને મહારાજે પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને તેત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૩॥

પૂર્વછાયો : વળી વળી શું હું વર્ણવું, ભાઈ પરચાનો નહિ પાર ॥
દુઃખ પડે જ્યારે દાસને, ત્યારે તર્ત કરે હરિ વાર ॥૧॥
વિપત્ત પડ્યે નહિ વેગળા, રહે ભક્ત ભેળા ભગવન ॥
તેણે મગન મનમાં, હંમેશે રહે હરિજન ॥૨॥

અંગે ખુમારી ન ઉતરે, શ્રીહરિની સામર્થી જોઈ ॥
નરનારી નિર્ભય રહે, મન ભય ન પામે કોઈ ॥૩॥
દેહ છતાં દુઃખિયા નહિ, મૂઆ પછી જાવું બ્રહ્મમોલ ॥
પેખી પ્રતાપ એ નાથનો, તેણે અંગે સુખ અતોલ ॥૪॥
ચોપાઈ : એક પરચો કહું અનુપ, સારો સુણ્યા જેવો સુખરૂપ ॥
હરિ હતા તે હાલાર દેશ, ત્યાંથી કર્યો કચ્છે પરવેશ ॥૫॥
એક સેવક સંગે લઈને, ચાલ્યા રણની વાટે વઈને ॥
મારગમાં ચાલતા મહારાજ, કર્યાં કંઈક જનનાં કાજ ॥૬॥
એક વિપ્ર દારીદરી દીન, અન્ન વસ્ત્રો કરી અતિ ખીન્ન ॥
તેને આપિયાં વસ્ત્ર ઉતારી, પેંડા પાક ને સુખડી સારી ॥૭॥
કાપી દારિદ્ર એનું દયાળ, ચાલ્યા ત્યાંથી જન પ્રતિપાળ ॥
વાટે ચાલતાં ન કરે વેલ, અતિ ત્યાગી અંગે અલબેલ ॥૮॥
આવ્યા સમુદ્ર સમીપે શ્યામ, પડી સાંજ રહેવા નહિ ઠામ ॥
લાગી પ્યાસ ને પીડાણા પ્રાણ, સૂક્યો કંઠ ન બોલાય વાણ ॥૯॥
લાગ્યા કાંટા ને કાંકરા વળી, અતિ થાકમાં પડિયા ઢળી ॥
એહ માહિલું ન ગણ્યું દુઃખ, ચાલો ચાલશું કહે શ્રીમુખ ॥૧૦॥
એમ કહી ઉઠ્યા અવિનાશ, એક સેવક છે પોતા પાસ ॥
તેતો પામ્યો પીડા અપાર, પ્રાણ તજવા થયો તૈયાર ॥૧૧॥
પડ્યો ઉષર જળમાં આપ, પ્યાસ ભૂખ દુઃખ ને સંતાપ ॥
કંઠે આવી રહ્યા જ્યારે પ્રાણ, ત્યારે બોલિયા શ્યામ સુજાણ ॥૧૨॥
સુણો દાસ કહે અવિનાશ, પીઓ જળ જો હોય પિયાસ ॥
કહે દાસ પિયાસ છે ભારી, કેમ પીવાય ખારું આ વારિ ॥૧૩॥
કહે નાથ નથી ખારું નીર, પીઓ જળ જે રહે શરીર ॥
ત્યારે વિશ્વાસી દાસે તે પીધું, વાલે ગંગાજળ જેવું કીધું ॥૧૪॥

પીધું પાણી ને ગઈ પિયાસ, એમ ઉગારિયો નિજદાસ ॥
ખારો સાગર મીઠો જ કીધો, એવો પરચો પ્રભુજીએ દીધો ॥૧૫॥
એહ સમે પુરુષ અલૌકી, ગયા મોહન મુખ વિલોકી ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા સુખકારી, થયું જેવું હતું એવું વારિ ॥૧૬॥
એમ આપ્યો પરચો અવિનાશે, જેવો દેખ્યો તેવો લખ્યો દાસે ॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા બહુનામી, આવી મળ્યા રામાનંદ સ્વામી ॥૧૭॥
તેને પાય લાગ્યા જોડી હાથ, પછી ત્યાં થકી ચાલિયા નાથ ॥
આવ્યું એક તળાવ અરણ્ય, રહ્યા રાત્ય ત્યાં અશરણશરણ ॥૧૮॥
પોઢી જાગિયા પ્રાણજીવન, જોઈ રાજી ને પૂછે છે જન ॥
કાલ્ય પાણીમાં પુરુષ મળ્યો, તેતો નાથજી મેં નવ્ય કળ્યો ॥૧૯॥
થયું ખારું મીઠું કેમ વારિ, તમે નમ્યા કેને સુખકારી ॥
કહે નાથ જન મન જાણ્ય, મળ્યો પુરુષ તે મુક્ત પ્રમાણ ॥૨૦॥
કર્યું ખારું તે મીઠું મેં પાણી, તારી પ્યાસની પીડા મેં જાણી ॥
પછી મળ્યા રામાનંદ સ્વામી, તેને ચાલ્યા અમે શીશ નામી ॥૨૧॥
બીજા પુરુષ અલૌકિક બહુ, આવે જાય આંહિ નિત્ય સહુ ॥
એવી વાત કરી અવિનાશે, સુણી શ્રીમુખથી નિજ દાસે ॥૨૨॥
એવી કહી અલૌકિક વિદ્ધ, કર્યું પાણી મીઠું પરસિદ્ધ ॥
એમ આપી પરચો મહારાજ, કર્યું નિજ સેવકનું કાજ ॥૨૩॥
જેની કરી શ્રીહરિએ સાર, તેનું નામ લાલજી સુતાર ॥
વળી બીજી કહું એક વાત, સ્વામી સચ્ચિદાનંદની વિખ્યાત ॥૨૪॥
થયો જે દિનનો સતસંગ, થયું તે દિનું અલૌકિ અંગ ॥
હરે ફરે કરે કાંઈ કામ, રહિ હરિ માંહિ આઠુ જામ ॥૨૫॥
અતિ પ્રેમી સનેહી અમળ, પ્રભુ વિના ન રહેવાય પળ ॥
જો ન દેખે નયણે દયાળ, તો ન રહે શરીર સંભાળ ॥૨૬॥

નાથ ન દીઠે ન રહે ધીર, વહે નવ દવારે રુધિર ॥
જીવે હરિની મૂરતિ જોઈ, જો ન દેખે પડે દ્રગે લોઈ ॥૨૭॥
એવા હેતવાળા હંસરૂપ, કહું તેહની વાત અનુપ ॥
જ્યારે પોત્યે હતા ઘરમાંઈ, દેવી દેવ ન માનતા કાંઈ ॥૨૮॥
એવું જાણી ભૂવા ભેળા થયા, કહે મારિયે આજ અજિયા ॥
અતિ ધૂણે દિયે ધૂધકારી, નાપ્ય પરચો તો નાખિયે મારી ॥૨૯॥
દઈ ડારો અતિ અકળાવ્યો, દુષ્ટે હરિજનને ડરાવ્યો ॥
તેની વાર કરવા મહારાજ, આવ્યા અલબેલો અધિરાજ ॥૩૦॥
કહે આવો પરચો હું આપું, પાપી મસ્તક તમારાં કાપું ॥
મારા દાસને આપ્યું છે દુઃખ, વાત આજ તમારી વિમુખ ॥૩૧॥
એવું સાંભળી ભાગ્યા છે ભૂવા, માન્યું મનમાં જે હવે મૂવા ॥
બીજા આવી લાગ્યા હરિપાય, એમ કરી સેવકની સહાય ॥૩૨॥
કહે નાથ તું સાંભળ્ય જન, કશો ભય ન રાખીશ મન ॥
એમ વાર કરી વાલો વળ્યા, આપ્યો પરચો અઢળ ઢળ્યા ॥૩૩॥
વળી એક દિવસને માંય, કરી સચ્ચિદાનંદને સહાય ॥
સચ્ચિદાનંદ દર્શન કાજે, ચાલ્યા કચ્છ દેશ બેસી ઝાઝે ॥૩૪॥
સંભારી શ્રીહરિની મૂરતિ, આવ્યું અંગમાં આનંદ અતિ ॥
તેણે ન રહ્યાં નાડી ને પ્રાણ, મૂક્યો દેહ મળિયા એંધાણ ॥૩૫॥
તેને વહિ ગયા દિવસ ત્રણ, શ્વાસ ન ચાલે પામિયા મરણ ॥
પછી કાષ્ટમાં ખડકી કાયા, દેવા અગની તૈયાર થયા ॥૩૬॥
તેહ સમે આવ્યા સુખકંદ, સાર લેવા સ્વામી સહજાનંદ ॥
ચિતામાંહિથી ઉઠાડ્યો દાસ, આપ્યો પરચો એ અવિનાશ ॥૩૭॥
આવ્યા'તા આભડવા જે જન, તે તો આશ્ચર્ય પામિયા મન ॥
પછી આવી લાગ્યા સહુ પાય, કહે હરિએ કરી સહાય ॥૩૮॥

વળી એક દિવસની વાત, વરસે અખંડ ધાર વર્ષાત ॥
આવી નદી ભરપૂર ભારી, વહે અતિ વેગ માંહિ વારિ ॥૩૯॥
તે ઉતરવા કર્યો વિચાર, પડ્યા પોત્યે તે પાણી મોઝાર ॥
પગ ન ટક્યો તણાણા ત્યારે, તેહ સમે આવ્યા વાલો વારે ॥૪૦॥
ઝાલી બાંય ને કાઢિયા બહાર, દિયે ઠબકો વારમવાર ॥
હવે કરીશ મા આવું ફરી, એમ કહિને સધાવ્યા હરિ ॥૪૧॥
બૂડતા દાસ ઉગારી લીધો, એમ પરચો અલબેલે દીધો ॥
વળી કહું તે એક દિવસ, પ્રભુ પ્રીત્યમાં થયા પરવશ ॥૪૨॥
પિંડ બ્રહ્માંડ ન રહ્યું ભાન, કરતાં શ્રી મહારાજનું ધ્યાન ॥
જાણી બાવરા બેડી પહેરાવી, ભાંગી બેડી અલબેલે આવી ॥૪૩॥
ત્યારે ઘરમાં ઘાલી દીધું તાળું, રાખ્યું રખવાળે રખવાળું ॥
તે માંહિથી વાલો કાઢી ગયા, તાળાં કમાડ તે દીધાં રહ્યાં ॥૪૪॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન, સચ્ચિદાનંદજી ધન્ય ધન્ય ॥
એહ આપ્યો પરચો દયાળે, દીનબંધુ જન પ્રતિપાળે ॥૪૫॥
વળી એક દિવસ નિદાન, આવ્યું ટૂંટિયું મૂરતિમાન ॥
કહે કાયામાં પ્રવેશ કરી, તારા પ્રાણ લઈશ હું હરી ॥૪૬॥
ત્યારે સચ્ચિદાનંદ કહે સારુ, આવ્ય રૂપ બદલીને તારું ॥
પછી પ્રકાશ રૂપ તે પેઠું, આવી નાભિકમળમાં બેઠું ॥૪૭॥
પછી સચ્ચિદાનંદે તે જાણી, લીધી કરપગની નાડી તાણી ॥
પછી પ્રકટાવી જઠર ઝાળ, બળવા લાગ્યું ટૂંટિયું તે કાળ ॥૪૮॥
કહે આજ મુજને ઉગારો, કેદિ ન કરું છેડ તમારો ॥
પછી ગયું દઈ વરદાન, પૂર્યો પરચો શ્રીભગવાન ॥૪૯॥

એમ સચ્ચિદાનંદજી સંત, પામ્યા પરચા ભજી ભગવંત ॥
તે તો લખતાં ન લૈયે પાર, જે જે પૂર્યા છે પ્રાણઆધાર ॥૫૦॥
પડે કષ્ટ જનને જો કાંઈ, કરે સહાય હરિ તેમાંઈ ॥
તેણે વર્તે છે અતિ આનંદ, કહું સુણો સહુ જનવૃંદ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
નિષ્કુળાનંદ સ્વામી તથા સચ્ચિદાનંદ સ્વામી એ આદિને પરચા
પૂર્યા એ નામે એકસો ને ચોત્રિશમું પ્રકરણમ ॥૧૩૪॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, સાંભળી છે સુંદર સોય ॥
સામર્થી શ્રીમહારાજની, સાંભળજયો સહુ કોય ॥૧॥
સત્સંગ સૂર્યસમ શોભિયો, અજ્ઞાની ઉલુક થયા અંધ ॥
મુક્ત જકત માંહિ જોઈને, બળી ઉઠ્યા માયાના બંધ ॥૨॥
તેણે ઉપાધિ આદરી, કરે સાધુને સંતાપ ॥
મનસુબો કરે મારવા, એવું પાપિને મન પાપ ॥૩॥
સંત ફરે સર્વે દેશમાં, કરવા પ્રભુની વાત ॥
ભેખ અસુર ભેળા થઈ, માંડ્યો અતિ ઉતપાત ॥૪॥
ચોપાઈ : ભેખધારી તે દ્વેષ કરે છે, કહે સ્વામીના સાધુ ફરે છે ॥
તેને મરાવી નાખિયે જ્યારે, થાય આપણને સુખ ત્યારે ॥૫॥
માટે સૌ મળીને વિચારિયે, એના મોટા મોટાને મારિયે ॥
મુક્તાનંદ આદિ જે મોટેરા, છે અધિકારી સતસંગ કેરા ॥૬॥
મોર્યથી એનો આણિયે અંત, તો સૌ થાયે આપણે નચિંત ॥
પછી અમદાવાદને માંઈ, સ્વામી મુક્તાનંદ હતા ત્યાંઈ ॥૭॥

તેને આપિયું હળાહળ વિષ, પાપીયે પરસાદીને મિષ ॥
તિયાં શ્રીહરિએ કરી સહાય, પ્રસાદિ ન મેલી મુખમાંય ॥૮॥
પણ ચંદનમાં હતું મૃત, તે તો ચર્ચિયું અંગમાં તુર્ત ॥
અતિ આકરું ઝેર છે જેહ, સ્પર્શે રહે નહિ કેનું દેહ ॥૯॥
તે તો ચર્ચ્યું મુક્તાનંદ તને, તિયાં સહાય કરી ભગવને ॥
મુક્તાનંદને ન આવ્યો આલ, ગઈ ચર્ચનારા કરખાલ ॥૧૦॥
જેણે નજર ભરી જોયું એજ, તેનું ક્ષીણ થયું નેણ તેજ ॥
એવું હળાહળ વિષ ભારી, તેથી મુક્તને લીધા ઉગારી ॥૧૧॥
એમ શ્રીહરિએ કરી સાર, મુક્તાનંદજીની વાલે વાર ॥
બીજી વાત કહું એક વળી, સહુ મુદિત થાશો સાંભળી ॥૧૨॥
મોટી મંડળી બાંધી મહંત, ગયા સુરત શહેરમાં સંત ॥
અતિ ત્યાગી ધન ત્રિયા તણા, જ્ઞાનિ ધ્યાની ને ભજની ઘણા ॥૧૩॥
મુમુક્ષુને મેળવે મહારાજ, આપી ઉપદેશ કરે કાજ ॥
બીજે ભેખે ભર્યું સારું શહેર, જેને ધર્મ દયા નહીં મહેર ॥૧૪॥
તેણે સાચા સંતને સાંભળી, ભેખ ઉઠ્યા ઠામોઠામ બળી ॥
અતિ દ્વેષે વસાવિયું વેર, આપ્યું ભિક્ષાની ઝોળીમાં ઝેર ॥૧૫॥
ખાધું ષટદશ સંતે મળી, જમતાં વેંત પડ્યા ભોંયે ઢળી ॥
મળ્યો કંઠ પડી જીભ ટૂંકી, નાડી સહુની ગઈ ઘર મૂકી ॥૧૬॥
તેહ સમે આવ્યા મહારાજ, વિષ જનનું વાળવા કાજ ॥
આપ્યાં અલૌકિક દરશન, નિરખી જન થયાં છે મગન ॥૧૭॥
હતું વિષનું દુઃખ અપાર, નાથ નિરખી ન રહ્યું લગાર ॥
એમ ઉગારિયા નિજજન, આપી પરચો એ ભગવન ॥૧૮॥

વળી વાત એક સુણો સહુ, સંત સહાય કરે હરિ બહુ ॥
એક ગામ નામે જલસેણ, તિયાં સંત ગયા સુખદેણ ॥૧૯॥
કરે હરિકથા કરી પ્રીત, અતિ તને ત્યાગી ઈન્દ્રિજીત ॥
દિયે મોક્ષ મારગ દેખાડી, સત્ય અસત્ય વિગતી પાડી ॥૨૦॥
એવા દેખી સાધુ શિરોમણિ, થઈ દુષ્ટદલે દાજય ઘણી ॥
આ તો ખરા વેરી છે આપણા, જાય જીવથી તો ન રહે મણા ॥૨૧॥
પછી પાપ નરે પરિયાણ્યું, મુનિ મારવાને વિષ આણ્યું ॥
મૂકી રાખ્યું તે અન્નમાં મેલિ, નાખ્યું ઝોળીમાંહી ઝેર ભેળી ॥૨૨॥
ખાધું સંત મળી વળી ચારે, પડ્યું પેટમાંહી ચડ્યું ત્યારે ॥
અતિ વિષ આકરું અગાધ, ખાતા વેત રહિ નહિ સાધ ॥૨૩॥
નીલા કાચ સમ થઈ કાયા, આવી મૂંઝ્ય ને સંત મુંઝાયા ॥
રુંધ્યો કંઠ બોલી બંધ થઈ, ઉગરવાની આશા ન રઈ ॥૨૪॥
કરે અંતર માંહિ ભજન, આવો અંતકાળે ભગવન ॥
એકવાર દર્શન દીજે, સ્વામી સાર સેવકની લીજે ॥૨૫॥
એમ કહેતાં આવ્યા અવિનાશ, પ્રભુજી સંત પોતાના પાસ ॥
આવ્યા અલૌકિક રૂપે આપ, હર્યો સંતનો તર્ત સંતાપ ॥૨૬॥
વિષ વાળી દીધું દરશન, નિરખી જન થયા પરસન ॥
કહે ધન્ય ધન્ય મહારાજ, તમે મૃત્યુથી ઉગાર્યા આજ ॥૨૭॥
તમે આવત નહિ આ વાર, અમે ચાલ્યા હતા સંત ચાર ॥
એમ કહિને લાગિયા પાય, ધન્ય નાથ કરી તમે સાય ॥૨૮॥
એમ ઉગારિયા નિજજન, પૂર્યો પરચો એ ભગવન ॥
જેહ સંતને આપ્યું આનંદ, તેનું નામ છે આતમાનંદ ॥૨૯॥

વળી વાત કહું કરી વિવેક, સ્વામી અનંતાનંદની એક ॥
ગયા ફરવા કરવા વાત, પ્રભુ પ્રકટની તે સાક્ષાત ॥૩૦॥
શહેર બુરાનપુરમાં જઈ, કરે વાત પ્રભુની ત્યાં રઈ ॥
એક દિવસ સંત બે ચ્યાર, ગયા નાવાને તાપી મોઝાર ॥૩૧॥
ભોળા સંત પડ્યા પૂરમાંઈ, જેને સાન ગમાન ન કાંઈ ॥
પાણી અથાહ પડે ભમરી, પડ્યા તે મધ્યે ન જાણે તરી ॥૩૨॥
લીધા ભમરીએ ઘાલ્યા તળે, જેમાં આવ્યો કોઈ ન નીકળે ॥
તેહ માંહિ રહ્યા ઘડી ચ્યાર, આવ્યા વાલમ કરવા વાર ॥૩૩॥
મનોહર સુંદર મૂરતિ, છબી નૌત્તમ અલૌકી અતિ ॥
દીધું જળમાંહિ દરશન, નિરખી હરખિયા નિજજન ॥૩૪॥
પછી ઊછાળિ કાઢિયા બહાર, એમ કરી સેવકની સાર ॥
આવ્યા આરે પૂછે મળી જન, મોટું આશ્ચર્ય રહ્યું જે તન ॥૩૫॥
કહે અનંતાનંદ એ ખરું, આજ નિશ્ચે ન્હોતું જે ઉગરું ॥
કરી મહારાજે મારી સહાય, કાઢ્યો નાથે મને ઝાલી બાંય ॥૩૬॥
વળી દરશન દીધું અલૌકી, આપે ગયા આરે મને મૂકી ॥
ત્યારે સહુ કહે ધન્ય ધન્ય, પામ્યા પરચો તમે સાધુજન ॥૩૭॥
એમ જળથી જન ઉગાર્યો, મહા દુઃખમાંથી તર્ત તાર્યો ॥
એવા પરચા લાખ હજાર, પ્રભુ પૂરે છે વારમવાર ॥૩૮॥
કહેતાં લખતાં ન આવે અંત, જે પામ્યા છે પ્રભુજીથી સંત ॥
ઘડી ઘડી પળપળમાંય, સ્વામી કરે સેવકની સાય ॥૩૯॥
એમ નાથ ન કરે જો વાર, પડે વિઘ્ન તો લાખ હજાર ॥
દેવ દાનવ પશુ પનંગ, ભૂત પ્રાણી નર ધર અંગ ॥૪૦॥

એવા વિઘ્નથી ઉગારે આપ, ધન્ય ધન્ય પ્રભુનો પ્રતાપ ॥
જે જે આપ્યો જનને આનંદ, કહ્યું ન જાય નિષ્કુળાનંદ ॥૪૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામી તથા આત્માનંદ સ્વામી તથા અનંતાનંદ સ્વામી એ આદિને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને પાંત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૫॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, સુણો તે સર્વે જન ॥
ભીડય પડે જ્યારે ભક્તને, ત્યારે ભય હરે ભગવન ॥૧॥
કરે સહાય હરિ કષ્ટમાં, નિજ સેવકની નરવીર ॥
વસમી વેળાએ વાલ્યમો, સુખ આપે શ્યામ સુધીર ॥૨॥
સુખકારી દુઃખહારી, ધારી ટેક એ ધર્યની ॥
દાસના અવિનાશ ત્રાસ, વિનાશન રિત્ય ઘરની ॥૩॥
જિયાં જિયાં નિજજનની, જગજીવને કરી જતન ॥
સુણાવું કંઈ સંક્ષેપે, સાંભળજ્યો સહુ જન ॥૪॥
ચોપાઈ : એક વિપ્ર વાંકાનેર ગામ, હરિભક્ત નામ જીવરામ ॥
પાળે નિજધરમ આચાર, કરે નિર્વાહ સારુ વેપાર ॥૫॥
એમ કરી કરે ગુજરાણ, ભજે પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ ॥
પાળે પળે જેટલું વચન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૬॥
એક વાર કણ લેવા કાજે, ગયો સિંધ દેશ બેસી ઝાઝે ॥
વોરી ચોખા ને ભરિયું વાણ, વળ્યો સિંધથી દ્વિજ સુજાણ ॥૭॥
મળ્યા વાટમાં વળતા ચોર, મહા પાપી અધર્મી અઘોર ॥
આડા આવીને રોકિયું ઝાઝ, માલ મિલકત લુંટવા કાજ ॥૮॥

બેડી સાથે બેડી બાંધી લીધી, કરી હાકલ ને હલાં કીધી ॥
જ્યારે ચોર નાવે આવી ચડ્યા, ત્યારે ખેવટ પાણીમાં પડ્યા ॥૯॥
રહ્યો જીવરામ એક જેહ, તર્ત ઝાલી લીધો ચોરે તેહ ॥
બાંધ્યા પાછા વાળીને બે હાથ, માર્યા માથામાં છરા છો સાત ॥૧૦॥
પછી જીવતો જળમાં નાખી, બેડી હાંકી ગયા ઘેર આખી ॥
પડ્યો જીવરામ જળમાંય, તરે તન જીવ નવ્ય જાય ॥૧૧॥
પછી વિપરે કર્યો વિચાર, પડ્યું દુઃખ તે આજ અપાર ॥
કેમ જાતા નથી હજી પ્રાણ, આ શું બોળતો નથી મેરાણ ॥૧૨॥
કરે વિનતિ વારમવાર, કરો સ્વામી સહજાનંદ સાર ॥
આવો વહેલા છોડાવીએ તન, બીજી ઈચ્છા નથી હવે મન ॥૧૩॥
એમ કહ્યું થઈ દીન અતિ, ત્યારે વારે આવ્યા પ્રાણપતિ ॥
લાવ્યા સુંદર કોટિયું સાથ, છોડ્યા બંધ થકી બેઉ હાથ ॥૧૪॥
બાંય ગ્રહીને બેસાડ્યો બેડી, ચાલ્યા દયાળુ દાસને તેડી ॥
હાલી હળવે હળવે હુડી, લાવ્યા પાર પ્રભુ રીત્યે રૂડી ॥૧૫॥
ભૂખ પ્યાસની વેદના હરી, બૂડતાં જળમાં સાય કરી ॥
એમ ઉગારિયો નિજદાસ, આપ્યો પરચો એ અવિનાશ ॥૧૬॥
પછી ધીરે ધીરે જીવરામ, ચાલ્યો આવતો'તો નિજગામ ॥
તેથી મોર્ય સંભળાણી વાત, થયું જીવરામ તન પાત ॥૧૭॥
એવું સર્વે સંબંધી સાંભળી, આવ્યા જીવરામ ઘેર મળી ॥
કહે સમાચાર એવો આવ્યો, જીવરામ તો ધામ સિધાવ્યો ॥૧૮॥
ત્યારે બોલી એ દ્વિજની માત, એવી કરશોમા કોઈ વાત ॥
મારો મૂવો નથી જીવરામ, તમે જાઓ ઘેર કરો કામ ॥૧૯॥
પછી સહુએ બહુબહુ કહ્યું, ડોશી તારું છે કઠણ હૈયું ॥
પણ જાય છે દ્વિજનો ધર્મ, વહુને કરાવીએ ચૂડાકર્મ ॥૨૦॥

ત્યારે ડોશી થયા દલગીર, ભર્યા લોચનિયાં માંહિ નીર ॥
ત્યારે એ સમે આવિયા શ્યામ, ડોશી નથી મૂવો જીવરામ ॥૨૧॥
બોલ્ય સહુને આગે હોડબકી, કાલ બપોરે આવશે નકી ॥
પછી ડોશીએ તેમજ કહ્યું, આવ્યો જીવરામ સત્ય થયું ॥૨૨॥
એમ પરચો આપી મહારાજ, કર્યું ભક્ત બ્રાહ્મણનું કાજ ॥
વળી વાત અનુપમ અતિ, સુણી લેજ્યો સહુ શુભમતિ ॥૨૩॥
એક સત્સંગી ગોલિડું ગામ, ભજે સ્વામિનારાયણ નામ ॥
સંત સાચા જાણે સ્વામી તણા, ગણે બીજાને કપટી ઘણા ॥૨૪॥
એવું ગામ બધું ગુણવાન, સુણે વાત હેતે દઈ કાન ॥
તેમાં એક કુસંગી અભાગી, ફસ્યો ફેલમાં ન શક્યો ત્યાગી ॥૨૫॥
તેને લેવા આવ્યા જમરાણ, ધાયા કિંકર લઈ ધમસાણ ॥
તિયાં ભક્ત રહે ભાઈ ચ્યાર, રાજગર બ્રાહ્મણ ઉદાર ॥૨૬॥
ભીમ વશરામ રાઘવ રાણો, ચ્યારે ભક્ત પ્રભુના પ્રમાણો ॥
તેણે દીઠું જમદળ જ્યારે, મને વિચારીયું મળી ચ્યારે ॥૨૭॥
આપણે શ્રીમહારાજના છીએ, એ જીવ જમને કેમ દઈએ ॥
પ્રભુ પ્રતાપ ઉરમાં ધારી, ચાલો સહજાનંદજી સંભારી ॥૨૮॥
જ્યારે વાળિયે જમને પાછા, ત્યારે આપણે સત્સંગી સાચા ॥
એમ પરિયાણી ભાઈ ચ્યાર, આવ્યા જમને આડા તે વાર ॥૨૯॥
કહે પાપી પાછા વળો તમે, ગરવા ગામમાં નહિ દૈયે અમે ॥
કહે જમ જાળવ્ય ઘર તારું, આખા ગામનું નહિ થાય વારું ॥૩૦॥
કહે ભક્ત આ સર્વે સ્વામિના, પ્રભુ પ્રકટ બહુનામીના ॥
કહે જમ એ જુઠું સઘળું, એને લીધા વિના નવ્ય વળું ॥૩૧॥

કહે ભક્ત ખાશો માર જ્યારે, પાપી ભાગશો તમે તે વારે ॥
ત્યારે જમ કહે જા તારે ઘર, એમ કહિને ઉગામ્યો કર ॥૩૨॥
ત્યારે ભીમ રાણો ભડ ભારી, કતાંત દાંતમાં ડાંગ મારી ॥
થયો કડાકો વસમી વીતિ, જમ ભક્તને ન શક્યા જીતી ॥૩૩॥
પામ્યા ભય ભાગ્યા જમરાણ, આતો જન દિસે છે જોરાણ ॥
ભક્ત તમે સાચા સાચા સ્વામી, અમે જાઈએ છીએ હાર પામી ॥૩૪॥
એમ જન જીત્યા જમ સાથે, કરી સા'ય સેવકની નાથે ॥
જેને બળ બહુનામીતણું, માન્યું પોતાને સેવકપણું ॥૩૫॥
તેથી જાણો કોણ ન જીતાય, આલોક પરલોકને માંય ॥
એનું આશ્ચર્ય કાંઈ મ જાણો, આપ્યો પરચો એ પરમાણો ॥૩૬॥
પછી આવિયો એ પ્રાણીનો અંત, ત્યારે તેડવા આવિયા સંત ॥
એમ આપ્યો પરચો એ નાથ, વળી સાંભળજ્યો એક ગાથ ॥૩૭॥
વીત્યાં વર્ષ માસ કાંઈ દન, આવી અવધ્યે તજ્યું રાણે તન ॥
મુવા મોર્યે સહુને જણાવ્યું, કહે મોત માનો મારું આવ્યું ॥૩૮॥
જેને આવવું હોય જરૂર, ચાલો તેડી જાઉં બ્રહ્મપુર ॥
એમ સહુને કહે વળી વળી, સહુ સામું જોઈ રહે સાંભળી ॥૩૯॥
પછી માત સુતે માની વાત, કહે અમે આવશું સંઘાત ॥
પછી તજ્યું રાણે જ્યારે અંગ, માત સુત લઈ ચાલ્યો સંગ ॥૪૦॥
એવો પ્રતાપ મહારાજ તણો, શું કહિએ મુખથી ઘણો ઘણો ॥
કહું વારતા એક હું વળી, સહુ થાશો થકિત સાંભળી ॥૪૧॥
એક નાસ્તિક આરજ્યા થઈ, મુંડાઈ માંડવધારે રઈ ॥
તેને રહિ ગઈ એવી આશ, ખાધું સર્વસ્વ ન ખાધું માંસ ॥૪૨॥

પછી મરીને મરકી થઈ, માર્યા માંડવધારમાં કંઈ ॥
એક બાળી આવે ઘર બહાર, ત્યાં તો બીજું થયું હોય ત્યાર ॥૪૩॥
તેને ઉપાડી જઈ મૂકે આગ્ય, ત્યાંતો ત્રિજું કરે તન ત્યાગ ॥
એમ અહોનિશ માનવી મરે, મરકી ભક્ષ માણસનો કરે ॥૪૪॥
પછી સત્સંગી મળી સુજાણ, આવ્યા પ્રભુ પાસે જોડી પાણ ॥
કહે મહારાજ ત્યાં લગી આવો, રાંડ મરકીને મારી નસાવો ॥૪૫॥
ત્યારે નાથ કહે જાઓ તમે, સારુ સંત ને આવશું અમે ॥
પછી પધાર્યા સંત ને શ્યામ, ત્યારે મૂકી ગઈ મરકી ગામ ॥૪૬॥
દીઠી સંતે તે મૂરતિ માન, ભર્યા દંત રુધિરે નિદાન ॥
એવા પરચા બીજા અપાર, કહેતાં લખતાં ન આવે પાર ॥૪૭॥
ધન્ય સતસંગી ધન્ય શ્યામ, પૂરી હરિએ હૈયાની હામ ॥
જે જે જનની કરી સહાય, તે તો મુખથી કહ્યું ન જાય ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે વિપ્ર જીવરામ આદિને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને છત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૬॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, હરિજનની કરી હેત ॥
સાંભળતાં સુખ ઉપજે, વળી તરે કુટુંબ સમેત ॥૧॥
સુંદર જશ સતસંગિનો, જે સુણશે વારમવાર ॥
પરિશ્રમ વિના પામશે, આ ભવ સાગરનો પાર ॥૨॥
કહેશે કથા કોડે કરી, વળી સુણશે થઈ સાવધાન ॥
તેના મનોરથ પૂરશે, પ્રકટ શ્રીભગવાન ॥૩॥

એવી કારણિક છે કથા, સત્ય માનજયો સહુ કોય ॥
હવે જશ હરિજનના, સંભળાવું વળી સોય ॥૪॥
ચોપાઈ : એક ભક્ત ભાવિક છે ભલો, રહે કુંડાલ્યે નામ છે કલો ॥
કરે કૃષિ કણબીનું કર્મ, પાળે સતસંગના જે ધર્મ ॥૫॥
ભજે પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ, સ્વામી સહજાનંદ સુખખાણ ॥
આવે સંત સ્વામીના જે ઘેર, કરે સેવા તેની સારી પેર ॥૬॥
સાચો સમઝાણો સતસંગ, તેનો ચડ્યો અંગમાંહિ રંગ ॥
વળી કરે કેફ ભરી વાત, સ્વામી પ્રભુ પોત્યે છે સાક્ષાત ॥૭॥
બીજે શીદ રહ્યા છો બંધાઈ, સહુ આવો સતસંગ માંઈ ॥
એવી વાત કલાની સાંભળી, એના ભાઈ બીજા ઉઠ્યા બળી ॥૮॥
કહે ખેતવાડી ખેંચી લિયો, નાત્યમાંહિ બેસવા મ દિયો ॥
સતસંગ એનો દિયો મુકાવી, પછી દીન થઈ નમશે આવી ॥૯॥
પછી કુસંગીએ એમ કીધું, ખેતવાડી એનું ખેંચી લીધું ॥
ત્યારે કલો ગયો દરબાર, કર્યો ત્યાં જઈ પોતે પોકાર ॥૧૦॥
પણ લોંઠે લાંચ ભરી તિયાં, તેણે કરી રાયે ન કર્યો નિયા ॥
કહે કલો વાત ચિત્ત ધરો, મારો ધર્મન્યાય કોઈ કરો ॥૧૧॥
ત્યારે સહુએ વાત એમ ઝાલી, સાચા સમ ખાઈ લે તું ચાલી ॥
પછી એજ કીધો નિરધાર, સમ ખાધા વિના નહીં પાર ॥૧૨॥
સમ વસમા દેવાને કાજ, ચાલ્યા વાડીએ લઈ સમાજ ॥
આવ્યા સહુ સમનું સાંભળી, દેશ ગામના માલ્યક મળી ॥૧૩॥
કર્યો તપાવી લોહગોળો લાલ, કહે સાચો હો તો લઈ ચાલ્ય ॥
જોઈ કલો કરે છે વિચાર, પ્રભુ કેમ ઉતારશો પાર ॥૧૪॥
મારે એક આધાર તમારો, વાલા આ સમે રખે વિસારો ॥
એમ કહેતાં આવ્યા ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન ॥૧૫॥

આવી બોલ્યા એમ અવિનાશ, કહે રહે નિર્ભય તું દાસ ॥
બીક તજી ગોળો લે બે હાથ, નહિ દાઝય કહે એમ નાથ ॥૧૬॥
પછી કલે ગોળો કર ઝાલી, લીધી પૃથવી પોતાની ચાલી ॥
સહુ કહે સુજ્યો સતસંગી, કાળું મોં લઈ ગયા કુસંગી ॥૧૭॥
એમ પરચો દઈ દયાળ, કરી નિજજન પ્રતિપાળ ॥
વળી વાત કહું એક સારી, લેજ્યો હરિજન હૈયે ધારી ॥૧૮॥
એક ભક્ત કહીએ ભૂલો નામ, રહે નક્કી નંદાસણ ગામ ॥
અતિ ભોળો સરલ સ્વભાવ, જેને દગા પેચ નહિ દાવ ॥૧૯॥
કરે કણબી કૃષિનું કામ, ભજે સ્વામિનારાયણ નામ ॥
વિશવાસી વિકારે રહિત, નિષ્કપટ પ્રભુમાંહિ પ્રીત ॥૨૦॥
પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ, તેની પડે નહિ સમઝણ્ય ॥
એવી અતિશય છે ભોળાઈ, જેને સાન ગમાન ન કાંઈ ॥૨૧॥
તેતો દર્શન કરવા કાજ, ચાલ્યો તિયાં જિયાં છે મહારાજ ॥
નહિ પોતા પાસે અન્ન જળ, માગી ખાય એવી નહિ કળ ॥૨૨॥
ડાબી જમણી ન જાણે વાટ, શીત ઉષ્ણનો નહિ ઉચ્ચાટ ॥
એમ ચાલિયો દર્શન કાજ, ત્યારે આવિયા સામા મહારાજ ॥૨૩॥
વાલો વિપ્રતણો વેષ લઈ, ચાલ્યા ભક્ત પોત્યે ભેળા થઈ ॥
પાતા પાણી ને આપતા અન્ન, લાવ્યા જનને કરી જતન ॥૨૪॥
ભેળા આવ્યા ભુજ શહેર માંઈ, દેખાડી જાયગા ઝાલી બાંઈ ॥
પછી એ રૂપ અદેશ્ય કરી, આવી બેઠા પાટ પર હરિ ॥૨૫॥
કીધાં ભક્ત ભૂલે દરશન, નાથ નિરખીને થયો મગન ॥
પછી નાથે પૂછ્યું એને એમ, કહો આવી શક્યા આંહિ કેમ ॥૨૬॥
અતિ વૃદ્ધ ને ન ચાલે પગ, કેમ લાધ્યો આ દેશ મારગ ॥
હતું ખરચી ભાતું ભેળું કાંઈ, કેમ પહોંચ્યા ડોસા તમે આંઈ ॥૨૭॥

કહે ભક્ત બ્રાહ્મણ ભેળો હતો, આવ્યો અન્ન ને જળ આપતો ॥
મને તેડી આવ્યો એહ આંઈ, મેલી મંદિરમાં ગયો ક્યાંઈ ॥૨૮॥
ત્યારે નાથ કહે અમે હતા, આવ્યા તારી ખબર રાખતા ॥
દીધાં વાટ ઘાટનાં એંધાણ, મળ્યા નદી ગામનાં નિશાણ ॥૨૯॥
ત્યારે ભક્ત કહે સર્વે સત્ય, મને લાવિયા આપી હિંમત્ય ॥
એહ પરચો પૂરણ પ્રમાણો, વળી વાત એક કહું જાણો ॥૩૦॥
એક કાજુ કોટેશર ગામ, તિયાં ભક્ત રહે ઝવેર નામ ॥
થયો બાળપણે સતસંગ, લાગ્યો કડવો સર્વે કુસંગ ॥૩૧॥
દ્રઢ આશરો અંતર ધારી, ભજે સહજાનંદ સુખકારી ॥
આખા ગામમાંહિ ઘર એક, બીજા વસે ત્યાં પાપી વિષેક ॥૩૨॥
કરે અદાવત નાખે આળ, તે ન સમઝે ભક્ત દયાળ ॥
પાપી કહે લાગ્યું તને પાપ, એક મૂકી કર્યો બીજો બાપ ॥૩૩॥
ખોટા તમે ખોટો સતસંગ, ઠાલા અમથા ફૂલો છો અંગ ॥
જો જાણતાં હો સાચું જ તમે, આપો પરચો તો માનિયે અમે ॥૩૪॥
કહે ભક્ત કેટલીક વાત, આપશે પરચો પ્રભુ સાક્ષાત ॥
તોય તમથી નહીં મનાય, પડે પ્રતીત મને મનમાંય ॥૩૫॥
વારુ માગો પરચો સહુ મળી, આપશે વાલો મારી સાંભળી ॥
કહે વિમુખ આ ડેરે ચડી, જીવ તારો રહે ત્યાંથી પડી ॥૩૬॥
તો સાચા તમે ને સાચી વાત, સ્વામી પણ પ્રભુ તો સાક્ષાત ॥
પછી ભોળો ભક્ત બુદ્ધિ બાળ, ચડ્યો શિવાલયે તતકાળ ॥૩૭॥
મેલ્યું ત્યાં થકી પડતું તન, સ્વામી સ્વામી કરતાં ભજન ॥
પડ્યું અવનિ ઉપર અંગ, જાણ્યું થાશે કલેવર ભંગ ॥૩૮॥

રહ્યો આખી અણિયે નાવ્યો આળ, ન જણાણું વપુ માંહિ વાળ ॥
કરી જગજીવને જતન, એમ ઉગારિયો નિજજન ॥૩૯॥
પાપી વિમુખ પાછેરા પડ્યા, સતસંગી અંગે રંગ ચડ્યા ॥
આપ્યો પરચો એમ પ્રસિદ્ધ, કહું વાત બીજી કરી વિદ્ધ ॥૪૦॥
એક અમદાવાદને માંઈ, પ્રાણવલ્લભ દ્વિજ રહે ત્યાંઈ ॥
ભજે સ્વામિનારાયણ નિત્ય, બીજી વારતા જાણે અનિત્ય ॥૪૧॥
એક વાર ગોદાવરી ગયો, મરકી રોગમાંહિ માંદો થયો ॥
રહ્યો નહીં રોગ ઘણા દન, તર્ત તજી ચાલ્યો જીવ તન ॥૪૨॥
આવ્યા તેડવા તેહને નાથ, ચાલ્યો વિપ્ર મહારાજ સાથ ॥
કહે જીવન સાંભળ્ય જન, કાંઈ ઈચ્છા રહી તારે મન ॥૪૩॥
કહે દ્વિજ મેં ન કહ્યું કેને, મારો સંશય થાશે બહુ એને ॥
કહેશે માનવી મરે છે બહુ, મૂઓ તેમજ કહેશે એ સહુ ॥૪૪॥
કહે નાથ તું જા દેહમાંઈ, કહી આવ્ય તું સહુને ત્યાંઈ ॥
પછી પાછો આવ્યો જ્યારે પ્રાણ, ત્યાંતો તન લૈ ગ્યાતા મશાણ ॥૪૫॥
ખડક્યાં કાષ્ટમાં સળવળ્યું તન, સહુ આશ્ચર્ય પામિયા મન ॥
એક કહે ગયો તો એ મરી, કેમ આવ્યો જીવ પાછો ફરી ॥૪૬॥
પામી વિસ્મય પૂછે છે વાત, ભાઈ તારી તું કહે વિખ્યાત ॥
કહે દ્વિજ હું ગયો તો ધામ, આવ્યો પાછો હું એટલે કામ ॥૪૭॥
આતો કાળનો વેગ છે ભારી, નાખશે નરનારીને મારી ॥
માટે સ્વામિનારાયણ કહો, તો તમે સર્વે જીવતા રહો ॥૪૮॥
માનો મારું એટલું વચન, તાળી પાડિને કરો ભજન ॥
પછી ધૂન્ય કરી ને દેખાડી, તાળી ભેળી પોતે પણ પાડી ॥૪૯॥

પછી માગી શીખ મૂક્યું તન, પામિયા આશ્ચર્ય લાખો જન ॥
થયો પરચો એ પ્રસિદ્ધ જાણી, જાણો આનંદ અંગમાં આણો ॥૫૦॥
જુવો સર્વે સતસંગ માંઈ, સદા સુખ દુઃખ નહિ કાંઈ ॥
નિત્ય સહાય કરે સહજાનંદ, જોઈ મગન રહે જનવૃંદ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે ભક્ત કલા આદિને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને સાડત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૭॥

પૂર્વછાયો : એક સાંભરી સારી વારતા, સતસંગીને સુખદેણ ॥
વીતી તે નથી વખાણતો, કહું દીઠી જે મારે નેણ ॥૧॥
ધન્ય ધન્ય સતસંગીને, જેનાં પુન્યનો નહિ પાર ॥
ધન્ય ધન્ય શ્રીમહારાજને, જેણે પરચા આપ્યા અપાર ॥૨॥
જોઈ પરચા જનના, જે નહિ માને નરનાર્ય ॥
તે જ અભાગી તન છતાં, મરી જાશે જમને દ્વાર ॥૩॥
એ જન જાણે આસ્તિકી, જેને સાચું મનાણું મન ॥
કહું હવે કીર્તિ કથી, હરિ હરિજનની પાવન ॥૪॥
ચોપાઈ : ધન્ય ધન્ય જેતલપુર ગામ, વાલે જેને કર્યું નિજધામ ॥
તેમાં મરે પાપી નરનાર, તે પણ ન જાય જમને દ્વાર ॥૫॥
તેમાં પરચા આપ્યા વાલે બહુ, જાણે છે જન ગામના સહુ ॥
મોટા મોટા કર્યા જ્યાં જગન, ખૂટ્યાં નહીં ઘૃત ગોળ અન્ન ॥૬॥
એમાં પરચા આપ્યા પળે પળે, તે તો કેમ લખાય કાગળે ॥
પણ કહું છું એક બે વાત, હરિભક્ત તણી વિખ્યાત ॥૭॥

એક દ્વિજ ભક્ત દયારામ, પ્રભુ પધારિયા તેને ધામ ॥
આવ્યા પંખાળી ઘોડિયે ચડી, હૈયે હાર ને હાથમાં છડી ॥૮॥
જોઈ જન થયો રળિયાત, અહો આ સઈ આશ્ચર્ય વાત ॥
અતિ પ્રેમમાંઈ લાગ્યો પાય, ઢાળી ઢોલિયો બેસાર્યા ત્યાંય ॥૯॥
નિર્યું ઘોડીને નિલેરું ઘાસ, ઉભો હાથ જોડી આગે દાસ ॥
આપો આગન્યા કરાવું થાળ, દયા કરીને જમો દયાળ ॥૧૦॥
મારી બોન છે બીજે ભવન, કહું તેને કરે દરશન ॥
કહે નાથ આવ્યા છાના અમે, ઝાઝું જાહેર ન કરો તમે ॥૧૧॥
આજ જાવું છે ગામ ડભાણ્ય, એક જનને તેડવા જાણ્ય ॥
આંહિ રહેવું છે ઘડી બે ચાર, પછી તર્ત થાવું છે તૈયાર ॥૧૨॥
માટે આવ્ય ઓરો આપું હાર, જા તો ઝાઝી કરીશ મા વાર ॥
દીધો હાર ગયો દયારામ, થયા અદૃશ્ય સુંદર શ્યામ ॥૧૩॥
ઘેરે આવ્યા બેઉ બેન ભાઈ, નાથ ન દીઠા મંદિર માંઈ ॥
પછી કાઢી ગામમાં ખબર, નાથ આવ્યા છે કોઈને ઘેર ॥૧૪॥
પરસ્પર સહુને પૂછી વળ્યા, પણ વાલોજી ક્યાંય ન મળ્યા ॥
કહે સત્સંગી બેસો જઈ ઘેરે, પ્રભુ વિરાજે છે કચ્છ તેરે ॥૧૫॥
કહે દયારામ તેહ વાર, આ જો આપ્યો હમણાં જ હાર ॥
કહે સતસંગી ધન્ય ધન્ય, થયું અલૌકિ તને દર્શન ॥૧૬॥
આપ્યો પ્રભુએ પરચો આજ, ધન્ય ભાગ્ય તારાં દ્વિજરાજ ॥
વળી એજ ગામમાંહિ એક, આપ્યો પર્ચો કહું કરી વિવેક ॥૧૭॥
એક દ્વિજ ભક્ત છે નિષ્કામ, જાણજ્યો જોઈતો તેનું નામ ॥
તેના દેહનો આવિયો અંત, આવ્યા માસ મોર્યે ભગવંત ॥૧૮॥
અલૌકિક રૂપે આવ્યા નાથ, જોઈ જન થયો છે સનાથ ॥
કહે જન ધન્ય ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન ॥૧૯॥

કરું રસોઈ જમિયે આજ, મહેર કરી મુંપર મહારાજ ॥
કહે નાથ તું કર રસોઈ, આજ જમશું જાણજયે સોઈ ॥૨૦॥
પછી જોયતે કર્યા ભોજન, જમ્યા ભાવેશું જગજીવન ॥
પછી આપ્યો સુંદર મુખવાસ, હાથ જોડી બેઠો પ્રભુ પાસ ॥૨૧॥
ત્યારે બોલિયા એમ મહારાજ, અમે આવ્યા છીએ તારે કાજ ॥
તને કહેવી છે વારતા એક, હૈયે ધારજયે કરી વિવેક ॥૨૨॥
તારું તન તે પામશે નાશ, એહ આડો રહ્યો એક માસ ॥
નાવા જાઈશ કૂપમાં નીરે, પડશે કૂપ લાગશે શરીરે ॥૨૩॥
ત્યારે છૂટી જાશે તન તારું, માનજયો વચન એ અમારું ॥
આવશું તેડવા તને અમે, સહાય કરશું વસમે સમે ॥૨૪॥
રહેજયે આનંદમાંહિ તું જન, કરજયે નારાયણનું ભજન ॥
આ વાત તું કહેજયે એક પાસ, જે હોય નકી પ્રભુનો દાસ ॥૨૫॥
એમ કહી રહ્યા જ્યારે નાથ, ત્યારે વિપરે જોડિયા હાથ ॥
એક સતસંગી બોન મારી, તે તો ઈચ્છે છે તમને બિચારી ॥૨૬॥
તેને દર્શન દિયો દયાળ, તો હું તેડી લાવું તતકાળ ॥
ગયો વિપર તેડવા કાજ, કેડચે થકી પધાર્યા મહારાજ ॥૨૭॥
તેડી લાવ્યો છે બોનને ભાઈ, પડ્યું દીઠું પત્રાવળું ત્યાંઈ ॥
જોઈ પસ્તાવો કરે છે જન, કેમ રહ્યા નહિ ભગવાન ॥૨૮॥
કહે જોઈતો એ મારે કાજ, આવ્યા'તા અલબેલો મહારાજ ॥
મને કહી ગયા છે વચન, માસ પછી તું તજીશ તન ॥૨૯॥
માટે આ વાત કેને મ કહેજયે, તારા મનમાં સમજી રહેજયે ॥
પછી પૂરો થયો જ્યારે માસ, ત્યારે આવિયા પોત્યે અવિનાશ ॥૩૦॥
તેડી ચાલ્યા જનને જીવન, થયાં બીજાને પણ દર્શન ॥
એહ પ્રતાપ નાથનો જોઈ, જન મગન થયાં સહુ કોઈ ॥૩૧॥

એક વારતા કહું વખાણી, લેજ્યો સામર્થી નાથની જાણી ॥
મહિ તીરે છે ગામ ચમારા, તેમાં ભક્ત સુતાર છે સારા ॥૩૨॥
નામ દયાળજી ભક્ત ભણીએ, સાચો ભક્ત સ્વામીનો ગણીએ ॥
અતિ નિર્મળ કોમળ ચિત્ત, જેને પ્રકટ પ્રભુમાં પ્રીત ॥૩૩॥
તેના દેહનો આવિયો અંત, આવ્યા તેડવા સ્વામી ને સંત ॥
મુનિમંડળ છે સર્વે સાથ, આવ્યા દયાળજી પાસે નાથ ॥૩૪॥
ધાયું દરશને સરવે ગામ, કહે પધાર્યા સુંદરશ્યામ ॥
દિધાં દયાળજીને દર્શન, નીર્ખિ નાથને થયો મગન ॥૩૫॥
કહે ઉઠો ભાઈઓ સહુ મળી, કરો વા'લાની ચાકરી વળી ॥
આપો ઘોડાને ચાર્ય નીલેરી, કરાવિએ રસોઈ વેલેરી ॥૩૬॥
જમે મહારાજ ને મુનિજન, આજ પધાર્યા છે ઘણે દન ॥
એમ કહીને ઉઠિયો આપ, કહે બહુ દને થયો મેળાપ ॥૩૭॥
સર્વે ઘરનાં માણસ રહ્યાં જોઈ, દેખે ઘાળજી ન દેખે કોઈ ॥
કહે ગામલોક અમે આજ, આવ્યાં ત્યાં સુધી દીઠા મહારાજ ॥૩૮॥
કહે ઘાળજી આ ઉભા આપ, બહુ હેતે ભર્યા મારો બાપ ॥
હું તો જાઉં છું મહારાજ ભેળો, એમ કહેતા દેહ તેહ ઢળ્યો ॥૩૯॥
સહુ રહ્યા છે આશ્ચર્ય પામી, કહે ધન્ય ધન્ય સમર્થ સ્વામી ॥
સાચા તમે સાચો સતસંગ, પાપી જીવ નહિ કરે પ્રસંગ ॥૪૦॥
આવી રીત્યે છૂટે ક્યાંથી દેહ, મોટા મુનિને દુર્લભ એહ ॥
થયો પર્ચો કહે સહુ મળી, કહું વાત બીજી લ્યો સાંભળી ॥૪૧॥
એક કણબી કુશળબાઈ, જેને પ્રીત અતિ પ્રભુમાંઈ ॥
થઈ તાણ્ય નિરખવા નાથ, ચાલ્યાં દર્શને લઈ સંગાથ ॥૪૨॥
આવી રજની રહ્યા ડભાસે, અંતરે હરિ મળવા આશે ॥
જંપ ન વળે ઝંખના ભારી, ક્યારે નિર્ખું શ્યામ સુખકારી ॥૪૩॥

અતિ તલફે તન મન માંઈ, થઈ આતુર ગઈ અકળાઈ ॥
અતિ પ્રેમવશ થયા પ્રાણ, નાડી ન રહિ નહિ ઓળખાણ્ય ॥૪૪॥
એવે સમે આવ્યા અલબેલ, છેલ છોગાળો છબિલો છેલ ॥
શોભે સુંદર મૂરતિ સારી, આવી ઉભા આગે સુખકારી ॥૪૫॥
હસિ હસિ બોલાવે દયાળ, કરો દર્શન તન સંભાળ ॥
ત્યારે હરિજન થયાં સચેત, લાગ્યા પાય કરી બહુ હેત ॥૪૬॥
કહે ધન્ય ધન્ય મહારાજ, દીધાં અલૌકિ દર્શન આજ ॥
ત્યારે નાથ કહે સુણો જન, તારું જાણ્યું જે છૂટશે તન ॥૪૭॥
માટે આવ્યા ઉતાવળા અમે, કરી બહુ તાણ્ય જ્યારે તમે ॥
હવે અમે જાશું પાછા વળી, તમે આવજ્યો સહુ ત્યાં મળી ॥૪૮॥
એમ કહી કંઠથી ઉતારી, આપી માળા સુખડ્યની સારી ॥
એક કંઠી કાજુ ઝીણેપારે, દીધી વાલે તે પણ તેવારે ॥૪૯॥
દઈ માળાઓ ચાલ્યા મહારાજ, કરી અલૌકિક એહ કાજ ॥
જોઈ જન પામ્યાં છે આનંદ, કહે ધન્ય સ્વામી સહજાનંદ ॥૫૦॥
જેહ આપી મૂરતિએ માળ, તે ફેરવે છે હજી મરાળ ॥
આપી અલૌકિક દામ એહ, દીઠી છે નિષ્કુળાનંદે તેહ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને આડત્રિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩૮॥

પૂર્વછાયો : આશ્ચર્ય વાત છે અતિ ઘણી, કહેતાં આવે અતિ આનંદ ॥
ભક્તની ભીડ્ય ભાંગવા, છે સમર્થ સહજાનંદ ॥૧॥
જળે સ્થળે જ્વાળા થકી, જે કરી જનની જતન ॥
ભાંખું તે હવે ભાવશું, સહુ સાંભળજ્યો દઈ મન ॥૨॥

લૌકિકમાં અલૌકિકની, વળી વર્ણવીને કહું વાત ॥
હરિ હરિજનના, જે સુજશ છે સાક્ષાત ॥૩॥
સાંભળતાં સંકટ ટળે, વળી કહેતાં કળીમળ જાય ॥
દર્દી સંભારે જે દર્દમાં, તેની શ્રીહરિ કરે સહાય ॥૪॥
ચોપાઈ : એક રૂડું રાજુલું છે ગામ, તિયાં સોની ભક્ત નાગનામ ॥
ખરો વિશવાસી જન જાણો, સાચો ભક્ત પ્રભુનો પ્રમાણો ॥૫॥
એક સ્વામીનો સત્ય આધાર, બીજા કોઈનો ન ગણે ભાર ॥
સાચા સંત તે સ્વામીના સાધુ, બીજા અસંત બગડેલ બાધુ ॥૬॥
એમ ઓળખી સત્ય અસત્ય, ભજે સ્વામીને ન ચળે મત્ય ॥
એક દિવસ ઉદ્યમ કાજે, ગયો વિદેશ બેસીને ઝાઝે ॥૭॥
કરી કાજ વળ્યો બેસી વાણે, કળ વકળ કાંઈ ન જાણે ॥
બેઠો વાણ કિનારે બફોમ, પડ્યો પાણીમાં ન રહી વ્યોમ ॥૮॥
તન સ્થૂળ ને ન જાણે તરી, ગયું દૂર વાણ વેગ કરી ॥
અતિ કષ્ટ આવિયો અલેખે, જીવવાની તો રિત્ય ન દેખે ॥૯॥
પછી સંભાર્યા સોનીએ સ્વામી, આવો આ સમે અંતરજામી ॥
હવે નથી ઈચ્છા મારે અન્ય, નાથ આવી તજાવિયે તન ॥૧૦॥
જ્યારે દાસ બોલ્યો દીન વાણી, ત્યારે આવિયા સારંગપાણી ॥
હેઠચે આવી નાથે હાથ દીધો, જળથી જન ઉંચેરો કીધો ॥૧૧॥
કહે ભય મ રાખીશ કાંઈ, નહિ બુડચ આ અર્ણવ માંઈ ॥
ત્યાંતો ખેવટે ખબર લીધી, ભાઈઓ આપણે ભૂંડીજ કીધી ॥૧૨॥
એક પુરુષ પડ્યો પાણી માંઈ, તેની ગમ રહિ નહિ કાંઈ ॥
માટે વાણ વાળો એને કાજે, હોય જીવતો તો લૈયે ઝાઝે ॥૧૩॥
વાળ્યું વાણ આવ્યું જિયાં એહ, જાણી જીવતો લીધો છે તેહ ॥
પછી ખેવટ પૂછેછે મળી, કેમ રહ્યું તન તારું વળી ॥૧૪॥

કહે ભક્ત કરી મારી સાય, સ્વામી સહજાનંદે જળ માંય ॥
કહે ખેવટ વાત એ ખરી, તને રાખ્યો એ સાચા શ્રીહરિ ॥૧૫॥
પામ્યો પર્યો તું નાગ નિદાન, તને મળ્યા એ છે ભગવાન ॥
માટે મેળવ્ય અમને એહ, તારી પાસે હું માગું છું તેહ ॥૧૬॥
પછી ભક્ત ભેળો લઈ તેને, ઓળખાવ્યા અલબેલો એને ॥
તેહ નિશ્ચે કરી ઘેર ગયો, એમ એ ભક્તને પર્યો થયો ॥૧૭॥
વળી વાત તેના સુત કેરી, નામ ભગો છે ભક્તિ ઘણેરી ॥
કરે સોનીનું સરવે કામ, ભજે સ્વામિનારાયણ નામ ॥૧૮॥
ત્યારે યવન વદિયો વાદ, કહે મેલી દે તું વિખવાદ ॥
સ્વામિનારાયણ તારા ખોટા, મારા અલ્લાથી એ નહિ મોટા ॥૧૯॥
કહે ભગો એહ વાત સાચી, અમે એવા જાણી રહ્યા રાચી ॥
કહે યવન એમ ન થાય, એમ અમને તેં ન જિતાય ॥૨૦॥
આવ્ય ચઢિયે આ ઉંચે ભુવન, ત્યાંથી પડતું મેલિયે તન ॥
જો તું જીવતો રહે ત્યાંથી જન, તો હું કરું સ્વામીનું ભજન ॥૨૧॥
જો હું જીવતો રહું ભગલા, તો હું તને ભજાવીશ અલ્લા ॥
એમ કહી ઉંચા બેઉ ચડ્યા, મુલાંજી તો મોર્ય થકી પડ્યા ॥૨૨॥
ભાંગ્યા હાથ પગ વળી હેયું, મોઢું ભાંગી લોહીજાણ થયું ॥
વોરો હાય હાય કરે રહ્યો, ભગા તું તો સાચો ભાઈ થયો ॥૨૩॥
આવ્યાં ગામનાં લોક સાંભળી, કહે માંહોમાંહી એમ મળી ॥
ભાઈ ભગો જીત્યો હોડ આજે, રાખ્યો એને સ્વામી મહારાજે ॥૨૪॥
આપ્યો પર્યો એને ભગવાને, હશે મૂરખ તે નહી માને ॥
વળી કહું એક વાત વખાણી, લેજ્યો હરિજન સત્ય જાણી ॥૨૫॥
એક ભાવનગર શહેરમાંઈ, રહે ક્ષત્રી તિયાં રાજોભાઈ ॥
એક રૂપોભાઈ હરિજન, ગયા પોત્યે તેહને ભુવન ॥૨૬॥

તિયાં બેઠા છે ઘડી બે ચ્યાર, કરે મને મૂરતિ વિચાર ॥
વળી વૃત્તિ તે અંતર માંઈ, દીઠો શ્વેતદ્વીપ વળી ત્યાંઈ ॥૨૭॥
દીઠી મૂર્તિ મહારાજ તણી, શ્વેતદ્વીપના જે કોઈ ધણી ॥
દીઠા મુક્ત ત્યાં બીજા અપાર, દીઠા ઝીણોભાઈ તે મોજાર ॥૨૮॥
અતિ તેજોમય જેહ ધામ, તેજોમય મુક્ત છે નિષ્કામ ॥
અતિ તેજ તેજ ઝળહળે, તેજ વિના તે બીજું ન મળે ॥૨૯॥
તેને જોતાં જોતાં રાજોભાઈ, ગઈ આંખ્યો પોતાની અંજાઈ ॥
સુખ સુખ અતિ જિયાં સુખ, તે ન કહેવાય વર્ણવી મુખ ॥૩૦॥
કહે નાથ સુણો રાજાભાઈ, તમે જાઓ પાછા હવે ત્યાંઈ ॥
બોલ્યા રાજોભાઈ તે સાંભળી, હવે નહીં જાઉં પાછો વળી ॥૩૧॥
કહે નાથ ન રહેવાય આંઈ, જાઓ પાછા તમે તનમાંઈ ॥
કહે ઝીણોભાઈ વળી અમે, જાશું કહેશો જરુર જો તમે ॥૩૨॥
કહે નાથ તજ્યું એણે અંગ, એને તેડી લાવ્યા અમે સંગ ॥
અમે ગયા હતા એને ઘેર, મેલ્યું દેહ તેહ રૂડીપેર ॥૩૩॥
રાખી આવ્યા છીએ સંત તિયાં, અયોધ્યાવાસી તો તિયાં રિયાં ॥
એમ કહી દેખાડ્યું મહારાજે, સુણ્યું સરવે તે ભાઈ રાજે ॥૩૪॥
પછી ત્યાંથી આવ્યા દેહમાંઈ, અહો અહો કહે રાજોભાઈ ॥
પછી જોઈ આવ્યા તા જે ત્યાંઈ, તેની વાત કરી સર્વે આંઈ ॥૩૫॥
કહ્યું ઝીણાભાઈનું આગમ, સહુ સુણી ખાઈ રહ્યા ગમ ॥
પછી વાત એ દિન દો ચ્યારે, થઈ સાચી તે સર્વે પ્રકારે ॥૩૬॥
એવો દેખાડ્યો ચમતકાર, સ્વામી સહજાનંદે નિરધાર ॥
વળી વારતા છે એક સારી, સહુ લેજ્યો અંતરમાં ધારી ॥૩૭॥

એક પાણવી નામે છે ગામ, ક્ષત્રી ભક્ત પુંજોભાઈ નામ ॥
અતિ વૈરાગ્યવાન વિશેક, બીજો સમજે નહીં વિવેક ॥૩૮॥
પાડી અંતરમાં આંટી એહ, મળે નાથ કાં તજું આ દેહ ॥
પછી ગયો સમુદ્ર છે ત્યાંઈ, સુણ્યો મહાદેવ છે જળમાંઈ ॥૩૯॥
આવતી લેર્યે લિંગ ઢંકાય, વળે લેર્યે તારે ત્યાં જવાય ॥
પછી ગયો પુંજો તેને પાસ, મળે પ્રભુ અંતરે એ આશ ॥૪૦॥
પોત્યે તિયાં આવ્યું પાછું પાણી, ભરી લિંગ સાથે બાથ તાણી ॥
આવ્યું જળ બળે બહુ ત્યારે, ઠેલી કાઢ્યો ગાઉ પાછો આરે ॥૪૧॥
ત્યારે અંતરે એમ વિચાર્યું, કેમ થયું નહી મોત મારું ॥
આતો આશ્ચર્ય વારતા જાણું, અતિ અગાધ જળમાં જીવાણું ॥૪૨॥
હવે મરવું મારે જરુર, પડું જઈ હું આવતે પૂર ॥
એમ નિશ્ચે કરી ચાલ્યો જ્યારે, થઈ આકાશવાણી તે વારે ॥૪૩॥
કહે અમથો મરે શિદ આંઈ, પ્રભુ મળશે તું જા ઘેર ત્યાંઈ ॥
સ્વામી સહજાનંદજી છે જેહ, આજ પ્રકટ પ્રભુ છે તેહ ॥૪૪॥
તારે ગામે આવ્યા તેના જન, થાજે સત્સંગી માની વચન ॥
એવી સુણી આકાશની વાણી, વળ્યો પુંજો તે વિશ્વાસ આણી ॥૪૫॥
દીઠા સંત આવ્યો જ્યારે ઘેર, મળી વાત રહ્યો નહિ ફેર ॥
આવી લાગ્યો સંતને ચરણે, સાધો હું છઉં તમારે શરણે ॥૪૬॥
સાચા તમે છો સ્વામીના સંત, તમને મળ્યા છે શ્રીભગવંત ॥
હું તો પરચો પામ્યો છું આજ, માની લેજ્યો તમે મહારાજ ॥૪૭॥
જેનું સ્વામી સહજાનંદ નામ, તે તો પોત્યે છે પૂરણકામ ॥
તેનાં થાય મને દરશન, એમ થાઓ તમે પરસન્ન ॥૪૮॥

પછી સંતે મેળ્યા ભગવાન, દીધાં પુંજાને દર્શન દાન ॥
અતિ વાત અલૌકિક જાણી, કહી જાણી તેને મેં વખાણી ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ઓગણચાલિશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૩૯॥

પૂર્વછાયો : સામર્થી શ્રીમહારાજની, વળી સાંભળજ્યો સહુ જન ॥
સુંદર પરચા સાંભર્યા, જે પૂર્યા શ્રી ભગવન ॥૧॥
ડંઢાવ્ય દેશમાં નાર્દિપુરે, દ્વિજ તિતારામ નામ ॥
ભક્ત એક મહારાજનો, બીજું વિમુખ સઘળું ગામ ॥૨॥
વિમુખ મુખથી એમ વદે, આ ભક્તિ બીજા ભેદની ॥
આવશે વિમાન તેડવા, તમે માનજ્યો વાણી વેદની ॥૩॥
પરધન પરત્રિયા પરહરી, પરહરિયાં બીજાં નામ ॥
સ્વામિનારાયણ નામને, સમરે છે આહું જામ ॥૪॥
ચોપાઈ : બોલે ખળતાએ મુખ મીઠું, આવું ભજનતો ક્યાંઈ ન દીઠું ॥
આતો ભક્ત છે મોટો જ બહુ, એની રાખજ્યો ખબર સહુ ॥૫॥
એને આવશે લેવા વિમાન, પધારશે પોતે ભગવાન ॥
માટે સાવધાન સહુ રહેજ્યો, જેને મળે તે બીજાને કહેજ્યો ॥૬॥
રખે રહિ જાઈએ દર્શન વિના, રહેજ્યો સચેત રાત્ય ને દિના ॥
એક કહે હું જાઈશ સાથ, ઝાલી વિમાન ડાંડિયો હાથ ॥૭॥
એમ બોલે ખળાઈમાં બહુ, બાળ જોબન ને વૃદ્ધ સહુ ॥
એમ કહેતાં વીત્યા કાંઈ દન, તજ્યું કાળે કરી તિતે તન ॥૮॥

આવ્યાં તેડવા તેને વિમાન, ઘણા સંત ભેળા ભગવાન ॥
કોટિ કોટિ સૂર્યને સમાન, શોભે અલૌકિક તે વિમાન ॥૯॥
તેના તેજમાં ઢંકાણું ગામ, પામ્યાં આશ્ચર્ય પુરુષ ને વામ ॥
સહુ કહે મારા ઘર માથે, હાંક્યો રથ તે તિતાને નાથે ॥૧૦॥
ભાઈઓ આપણે કરતાં ખળાઈ, આ તો કુડું પડ્યું નહિ કાંઈ ॥
ગયું વિમાન તિતાને ઘેર, તેડી ચાલ્યા તેને રૂડિ પેર ॥૧૧॥
જેમ શીખ માગી જાય ગામ, તેમ ચાલ્યો તિતો કરી કામ ॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન, સહુ લોક કહે ધન્ય ધન્ય ॥૧૨॥
આવું ન દીઠું ને ન સાંભળ્યું, પ્રકટ વિમાન તેડીને વળ્યું ॥
સાચી ભક્તિ એ ભગત તણી, થયો પર્ચો કહિએ શું ઘણી ॥૧૩॥
વળી દંઢાવ્ય દેશમાં ગામ, વસે ભક્ત ત્યાં પ્રાંતિજ નામ ॥
થાય હરિ વાત ત્યાં હંમેશ, આપે સંત સાચો ઉપદેશ ॥૧૪॥
આવે સાંભળવા સહુ જન, સુણી વાત થાય પરસન ॥
એક કંસારો નામ કાનજી, થયો સત્સંગી કુસંગ તજી ॥૧૫॥
તે તો હતો કબીરનો વળી, આવ્યા કબીરિયા ઘેર મળી ॥
કહે ભાઈ કબીરમાંઈ શી ખામી, કેમ સાચા જાણ્યા કહે સ્વામી ॥૧૬॥
તેનું પારખ્યું આપ્ય અમને, સાચા સ્વામી હોય તો ખા સમને ॥
એમ કહી લાવ્યા ગોળો એક, કર્યો તપાવી રાતો વિશેક ॥૧૭॥
કહે ઉપાડી લે હવે આને, જ્યારે સ્વામીને સાચા તું માને ॥
નહિ બળવા દીયે તે તમને, રહીશ સાજો તો મનાશે અમને ॥૧૮॥
ત્યારે કંસારે કરી વિનતિ, કરજયો સાર શ્રીગોલોકપતિ ॥
એમ કહીને ગોળો ઉપાડ્યો, લઈ હાથમાં સહુને દેખાડ્યો ॥૧૯॥

કહે પાપિયો પર્યો આ જુવો, થાઓ સત્સંગી જન્મ કાં ખુવો ॥
આજો દાજ્યા નહિ હાથ રતિ, સ્વામી સાચા છે માનો કુમતિ ॥૨૦॥
એમ કરે ભક્તની સહાય, સહજાનંદજી સંકટમાંય ॥
એમ પર્યો પૂર્યો ભગવાને, પણ હોય પાપી તે નૈ માને ॥૨૧॥
દેશ ચરોતરે વસો ગામ, દ્વિજ ભક્ત દાદોભાઈ નામ ॥
તેની તનયા જમુના જેહ, અતિ સુખી સમાધિએ તેહ ॥૨૨॥
એક દિવસ સમાધિમાંઈ, આવી મહારાજ પાસે એ બાઈ ॥
કર્યા મહાપ્રભુનાં દર્શન, નિરખી નાથને થઈ મગન ॥૨૩॥
જે જે કરી શ્રીમહારાજે વાત, તે તે સુણી લીધી છે સાક્ષાત ॥
અતિ રાજી દીઠા જ્યારે નાથ, બોલી જમુનાં જોડી બે હાથ ॥૨૪॥
કરો પ્રસાદીની મને મહેર, આપો વસ્ત્ર લઈ જાઉં ઘેર ॥
તેહ સમે નાતા હતા નાથ, નાઈ લુયું અંગ નિજ હાથ ॥૨૫॥
લુયું શરીર જેહ રૂમાલે, દીધો જમુનાને તેહ વાલે ॥
જમુનાં જા હવે તું તારે ઘેર, આહીં આવ્યાં થઈ ઘણી વેર ॥૨૬॥
પછી જમુના દેહમાં આવી, પ્રકટ એક રૂમાલ લાવી ॥
અલૌકિક લૌકિકમાં નાવે, જે આવે તે અલૌકિક કાવે ॥૨૭॥
એમ અલૌકિક એહ રૂમાલ, પામી જમુના થઈ નિહાલ ॥
એવો પ્રતાપ મહારાજ તણો, શું કહિએ મુખથી ઘણો ઘણો ॥૨૮॥
વળી ચરોતરે ચાંગા ગામ, તિયાં ભક્ત ભાટ નથુ નામ ॥
તેનાં સંબંધી તે સતસંગી, ભજે અર્ભકાં નાથ ઉમંગી ॥૨૯॥
સર્વે બાળકાં સમાધિવાન, કરે પ્રકટ પ્રભુજીનું ધ્યાન ॥
જાય ધારણામાં પ્રભુ પાસે, કરે દર્શન અતિ હુલાસે ॥૩૦॥

અતિ હેતે બોલાવે દયાળ, જાઓ ઘેર હવે સહુ બાળ ॥
એમ કહી આપી પરસાદી, પેંડા પતાસાં સાકર આદિ ॥૩૧॥
ફુલ હાર તોરા ને ગજરા, આપ્યા ગુચ્છ તે ગુલાબ કેરા ॥
આપી પ્રસાદી આવિયાં બાળ, આવી કરી દેહની સંભાળ ॥૩૨॥
જાગી જોયું બાળકે જે વારે, દીઠું પ્રકટ પ્રમાણ ત્યારે ॥
પેંડા પતાસાં સાકર જેહ, વહેંચી આપી સરવેને તેહ ॥૩૩॥
તોરા ગજરા ફૂલની સ્રજ, દેખી પ્રકટ પામ્યાં આશ્ચર્જ ॥
લોકમાં અલૌકિક ચીજ જોઈ, કહે ધન્ય ધન્ય સહુ કોઈ ॥૩૪॥
વળી ત્યાંની કહું એક વાત, સારી સાંભળ્યા જેવી વિખ્યાત ॥
એક કણબી વસનદાસ, તેને અતિ ખેતીનો અધ્યાસ ॥૩૫॥
કરે આઠ પોર એહ કામ, મુખે ન લિયે પ્રભુનું નામ ॥
અતિ ક્રોધી ને રિસાળ બહુ, એથી ડરી ચાલે ગામ સહુ ॥૩૬॥
પછી કાળે કર્યું તન ત્યાગ, મૂઆ કેડ્યે થયો કાળો નાગ ॥
રહ્યો વાડી પોતાનીમાં વ્યાળ, અતિ તીખો અગનની ઝાળ ॥૩૭॥
ઢોર ચોર ઢૂંકવા ન દિયે, પેસે પરાણે તેનો જીવ લિયે ॥
એમ કરતાં આવ્યા મહારાજ, એહ વાડીયે નાવાને કાજ ॥૩૮॥
દીઠા દાતણ કરતાં દયાળ, જોઈ વિસ્મય પામ્યો તે વ્યાળ ॥
આતો પૂરણ બ્રહ્મ છે આપ, એને નિરખી હું થયો નિષ્પાપ ॥૩૯॥
હવે આજ થકી એમ ધારું, જીવું ત્યાં લગી જીવ ન મારું ॥
રહું નિરવિષ થઈ નેક, છાંડી રીસ ક્રોધ વળી છેક ॥૪૦॥
આજ થકી ધરું વ્રતમાન, રહેવું મારે અતિ નિરમાન ॥
એવી સાધુતા ગ્રહી છે સાપે, પછી જે મળે તે દુઃખ આપે ॥૪૧॥

એક દને સુત સુત મળી, માર્યો એહ વિયાળને વળી ॥
ત્યારે ડસી વસ્યો તે દેહમાં, લાગ્યો બોલવા ભોયંગ તેમાં ॥૪૨॥
કહે વણ વાંકે કેમ મારે, શિયું થયું મુંથી દુઃખ તારે ॥
મને મળ્યા જે દિના મહારાજ, તે દિનું મારું થયું છે કાજ ॥૪૩॥
હું તો નિર્વિષ થઈ ફરું છું, સ્વામી સંતનાં દર્શન કરું છું ॥
એમ કરી કરીશ તન ત્યાગ, તો મારાં જેવાં નહિ કેનાં ભાગ્ય ॥૪૪॥
તજીશ હું તન જેહ વારે, આવશે નાથ તેડવા ત્યારે ॥
તેતો માનજ્યો સહુ તમે સત્ય, એમાં નથી લગાર અસત્ય ॥૪૫॥
એમ બોલિયો વ્યાળ વચન, સુણી આશ્ચર્ય પામ્યા સહુ જન ॥
જોજ્યો સ્વામી શ્રીજીનો પ્રતાપ, જે થકી મુક્તિ પામિયો સાપ ॥૪૬॥
ભાઈઓ આતો અલૌકિક વાત, થયો પરચો માનો સાક્ષાત ॥
એક વળી પિપલાવ્ય (પીપળાવ) ગામે, દ્વિજ ભક્ત હેતબાઈ નામે ॥૪૭॥
તેને થાય સમાધિ હંમેશ, કરે પ્રભુ પાસે પરવેશ ॥
પામે ધારણામાં જે પ્રસાદી, રહે પ્રકટ તે રાયજાદિ ॥૪૮॥
સારી સાકર આપે સહુને, જોઈ અચંબો થાય બહુને ॥
કહે આ રીત્ય નોય કોઈ કાળે, કરી આ સમે દીનદયાળે ॥૪૯॥
પળે પળે જે પરચા થાય, તેતો લખતાં કેમ લખાય ॥
પ્રભુ હોય ત્યાં આશ્ચર્ય શાની, કહું સહુ જન લેજ્યો માની ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ચાલિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૦॥

પૂર્વછાયો : વળી પરચા વર્ણવી, કહું હું કાંઈક તેહ ॥
હરિ હરિજનના જશ, કહેતાં તે વાધે સનેહ ॥૧॥

દંઢાવ્ય દેશમાં રાજપુરે, કણબી ભક્ત જેકર્ણ ॥
સર્વે કુટુંબી સહિત પોત્યે, સ્વામી શ્રીજીને શર્ણ ॥૨॥
તેને મહારાજે મોર્યથી, વર્ષ આગમ જણવી વાત ॥
આજ થકી દ્વાદશ માસે, પિંડ થાશે તારું પાત ॥૩॥
તેને એકાદશ માસ વીત્યા, વળી આવી કહ્યું અવિનાશ ॥
ચેતવું હોય તો ચેતજ્યે, રહ્યો મૃત્યુ આડો એક માસ ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી જેકર્ણે સત્સંગી તેડી, કહી પોતાની વાત નિવેડી ॥
ભાઈઓ આ તન પામશે નાશ, તેહ આડો રહ્યો એક માસ ॥૫॥
માટે મંદિર સંત ઉતરવા, કાલ્ય થકી આદરિયે કરવા ॥
ત્યારે સત્સંગી કહે એ સારું, અમને કહ્યું એ ન કહેવું બારું ॥૬॥
પછી મંદિર સુંદર કરાવ્યું, ત્યાંતો મૃત્યુ તે નજીક આવ્યું ॥
ત્યારે પત્ની પોતાનીને કહ્યું, મારે મરવા આડું નવ રહ્યું ॥૭॥
માટે મોર્ય થકી તું તો ચાલ્ય, કેડ્યે હું પણ આવું છું કાલ્ય ॥
પછી બેઠી તે કરવા ભજન, આવ્યા નાથ તેડ્યે તજ્યું તન ॥૮॥
તેને દેન દઈ ઘેરે આવ્યા, પછી મોટા મોટાને બોલાવ્યા ॥
ભાઈયો જુઓ પ્રભુનો પ્રતાપ, આ તો વાત મોટી છે અમાપ ॥૯॥
મને આવ્યાં છે લેવા વિમાન, બહુ સંત ભેળા ભગવાન ॥
મારે જાવું છે કાલ્ય જરુર, આવ્યું નજીક નથી એ દૂર ॥૧૦॥
માટે સુત એક લઈ સંગે, જાઈશ બ્રહ્મમહોલ ઉમંગે ॥
કેડ્યે કહેશો જે ન કહ્યું કેને, નહી તો પૂછી જોત વાત એને ॥૧૧॥
પૂછો જેને પૂછવું જે હોય, કેડ્યે સંશય કરશો મા કોય ॥
સ્વામી પોત્યે છે પૂરણબ્રહ્મ, જેને મળ્યે બળે કોટિ કર્મ ॥૧૨॥
એમ કહી તજ્યું પછી તન, જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં જન ॥
બોલ્યા માંહોમાંહિ એમ વળી, થયો પરચો કહે સહુ મળી ॥૧૩॥

એક કણબી જતન નામ, ભજે પ્રભુ રહે પુરગામ ॥
કરે પોતાના ઘરનું કામ, જપે સ્વામિનારાયણ નામ ॥૧૪॥
પાળે સાંખ્યયોગી વર્તમાન, ધરે પ્રભુ પ્રકટનું ધ્યાન ॥
એમ કરતાં આવ્યો તેનો કાળ, આવ્યા તેડવા તેને દયાળ ॥૧૫॥
જોઈ જતને જોડિયા હાથ, ભલે પધારિયા મારા નાથ ॥
કહે નાથ આવ્યા તુજ સારું, લાવ્યા વિમાન લાખ હજારું ॥૧૬॥
બેસ વિમાને મ કર્ય વેલ, કહે એમ એને અલબેલ ॥
પછી સંત હતા જેહ સાથ, કરી વિનતિ જોડીને હાથ ॥૧૭॥
આજ દુઃખ કોગળિયા તણું, તેમાં મરે છે માણસ ઘણું ॥
તેવામાં મરશે જો આ બાઈ, કહેશે લોક મુઈ રોગમાંઈ ॥૧૮॥
માટે એને મૂકી જાઓ આજ, વળી પછી આવજ્યો મહારાજ ॥
પછી વિમાનને પાછાં વાળ્યાં, સર્વે ગામને મનુષ્યે ભાળ્યાં ॥૧૯॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા છે જન, થયો પર્યો કહે ધન્ય ધન્ય ॥
વળી એક ઉમરેઠ ગામ, દ્વિજ ભક્ત બાઈ જમુના નામ ॥૨૦॥
તિયાં પધાર્યા પોત્યે ભગવાન, દીધાં સહુને દર્શન દાન ॥
સાત દિવસ સુધી રહ્યા ત્યાંઈ, પછી આવ્યા પણસોરા માંઈ ॥૨૧॥
જમુના બાઈ તો રહી ઝંખતી, જમ્યા વિના ગયા પ્રાણપતિ ॥
આકુળ વ્યાકુળ અંતરે થઈ, શરીરની સૂધ ભૂલી ગઈ ॥૨૨॥
અંતર વરતિ ઉતરી જ્યારે, થયું મહારાજનું દર્શન ત્યારે ॥
કહે આવ્યા અમે પાછા આજ, કરો રસોઈ અમારે કાજ ॥૨૩॥
આજ જમવું છે તારે હાથ, કહે જમુનાને એમ નાથ ॥
પછી જમુના જાગી તેહ વાર, કરી સુંદર રસોઈ સાર ॥૨૪॥
પછી આવી જમ્યા જગદીશ, જે કોઈ અનંત શક્તિના ઈશ ॥
કરે રસોઈ તે સમે સમે, તેને તજીને જન ઘેરે જમે ॥૨૫॥

એમ જમ્યા જમુનાને ઘેર, કરી મહારાજ શ્રીજીએ મહેર ॥
પામ્યા આશ્ચર્ય ગામના વાસી, કહે ધન્ય ધન્ય અવિનાશી ॥૨૬॥
આપ્યો પરચો અંતરજામી, સુખદાયી સહજાનંદ સ્વામી ॥
વળી મોરજ નામે છે ગામ, તિયાં કણબી પ્રભુદાસ નામ ॥૨૭॥
આવ્યો તેહના દેહનો કાળ, ત્યાગ્યું તન તેણે તતકાળ ॥
ગયો બ્રહ્મમોલમાં તે ભક્ત, તિયાં દીઠા છે અનંત મુક્ત ॥૨૮॥
દીઠું તેજ ત્યાં અતિ અપાર, જાણ્યું સૂર્ય હજારો હજાર ॥
અતિ સુખ સુખ નાવે કહીએ, જાણું અખંડ આ સુખમાં રહીએ ॥૨૯॥
દીઠી મહારાજની ત્યાં મૂરતિ, તે તો સુખ સુખમય અતિ ॥
લળી લળી લાગ્યો તેને પાય, નિરખી હર્ષ હૈયામાં ન માંય ॥૩૦॥
પછી પ્રભુ બોલ્યા એણી પેર, હવે ભક્ત જાઓ તમે ઘેર ॥
પછી આવશું તેડવા અમે, ત્યારે આ ધામમાં રહેજ્યો તમે ॥૩૧॥
હમણાં તો વળી વહેલા જાઓ, હેતે ગુણ ગોવિંદના ગાઓ ॥
પછી ભક્ત આવ્યો દેહ માંઈ, પ્હોર ચ્યાર લગી રહી ત્યાંઈ ॥૩૨॥
કરી તિયાંની આ સર્વે વાત, સુણી સહુ થયાં રળિયાત ॥
કહે જન ધન્ય પ્રભુદાસ, તમે જઈ આવ્યા પ્રભુ પાસ ॥૩૩॥
પામ્યો પરચો અલૌકિક એહ, તેમાં નથી લગાર સંદેહ ॥
વળી ગાના નામે એક ગામ, કણબી ભક્ત અવલબાઈ નામ ॥૩૪॥
તેણે સુણી સત્સંગીની વાત, માની ન માની રહી મન ભ્રાંત ॥
પછી આવી દરશન કાજ, નિખ્યાં મનમોહન મહારાજ ॥૩૫॥
નિરખી નાથને પાછી જ વળી, મૂર્તિ મહારાજની ચાલી મળી ॥
નયણાં આગળ્યે રહ્યા નાથ, જિયાં જાય તિયાં આવે સાથ ॥૩૬॥

ઉઠે બેસે સૂવે જાગે જ્યારે, દેખે અખંડ મૂરતિ ત્યારે ॥
ખાતાં પીતાં ક્ષણું ન રહે દૂર, હાલે ચાલે ત્યાં દેખે હજુર ॥૩૭॥
બોલતાં બોલે મુખમાં મળી, જોતાં સુણતાં ન રહે વેગળી ॥
કરતાં સર્વે ઘરનું કામ, સદા ભેળા રહે તેને શ્યામ ॥૩૮॥
એમ રહ્યું એને બહુ દન, તેનું મહાત્મ્ય ન જાણ્યું મન ॥
કહેવા લાગી જેને તેને એહ, પછી મૂરતિ ન દીઠી તેહ ॥૩૯॥
એમ આપે છે સુખ મહારાજ, બહુ પેર્ય કરે જન કાજ ॥
વળી પૈજ (પીજ) નામે એક ગામ, કણબી ભક્ત અવલ એનું નામ ॥૪૦॥
સાંખ્યયોગી પાળે વર્તમાન, ભજે પોત્યે પ્રકટ ભગવાન ॥
ધરે ધ્યાન તે પ્રકટતણું, તેણે કરી ભૂલી પોતાપણું ॥૪૧॥
ભૂલી તન બોલી બદલાણી, કહે સેવો મને સ્વામી જાણી ॥
વળી પૂછો જે પૂછવું હોય, મને સંશય રાખશોમા કોય ॥૪૨॥
કહે હું સહજાનંદ સ્વામી, સરવેનો છું અંતરજામી ॥
એમ કહી પછી માંડ્યું કહેવા, જેને મને હતા ઘાટ જેવા ॥૪૩॥
એમ ઐશ્વર્ય દેખાડે બહુ, જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં સહુ ॥
જોજ્યો મહારાજનો પરતાપ, કહે છે યાંથી કહે જેમ આપ ॥૪૪॥
એમ રહ્યું દિન દોય ચાર, પછી ઉપજ્યો એમ વિચાર ॥
હું તો દાસ શ્રીમહારાજ કેરી, કેમ બેઠાં આ મુજને ઘેરી ॥૪૫॥
આવું આસન ન ઘટે મને, એમ કહી લાગી પાય સહુને ॥
એહ બાઈની વાત જે કહી, જોજ્યો વિચારી સાંસતા રહી ॥૪૬॥
પળ એક આ દેહ ભુલાય, એવું કોઈ કાળે કેમ થાય ॥
મોટો પ્રતાપ એ નાત કેરો, શું કહીએ તે મુખે ઘણેરો ॥૪૭॥

નથી વાત એ લૌકિક લેશ, સર્વે અલૌકિક એ રહસ્ય ॥
એમ આપે છે નાથ આનંદ, કહ્યું ન જાય નિષ્કુળાનંદ ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને એકતાળીશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૪૧॥

પૂર્વછાયો : અનુપ ઈડર દેશમાં, ધન્ય ધન્ય ટોડલા ગામ ॥
ધન્ય ધન્ય દ્વિજની જાતિને, જ્યાં ઉપન્યા ભક્ત અકામ ॥૧॥
યોગી પૂર્વ જન્મના, જેને વાલા સંગે અતિ વાલ ॥
પ્રભુ સંગાથે પ્રકટ્યા, ખરા ભક્ત નામ ખુશાલ ॥૨॥
શમદમાદિ સાધને પૂરા, તપસી ત્યાગી તન ॥
જાણે યોગ અષ્ટાંગને, પૂરણ સિદ્ધ પાવન ॥૩॥
બાળપણામાં વાત બીજી, રુચિ નહિ જેને રંચ ॥
અતિ અભાવ અંગ વર્તે, પેખીને વિષય પંચ ॥૪॥
ચોપાઈ : એવા ભક્ત તે ખરા ખુશાલ, જેને ન ગમી સંસારી ચાલ ॥
બાળપણામાં રાચ્યા ભજને, બીજું કાંઈ ગમ્યું નહિ મને ॥૫॥
એમ કરતાં થયો સતસંગ, ચડ્યો અતિ ચિત્તે તેનો રંગ ॥
આવી અંગમાં ખરી ખુમારી, ઉતરે નહિ કેની ઉતારી ॥૬॥
કરે ધ્યાન મહારાજનું નિત્ય, અતિ પ્રકટ પ્રભુમાં પ્રીત્ય ॥
એમ કરતાં કાંઈક દન, થયો પ્રકાશ પોતાને તન ॥૭॥
કોટિ કોટિ સૂરજ સમાન, છાયો તેજે ભૂમિ આસમાન ॥
તેમાં કડાકા થયા છે ત્રણ, માન્યું લોકે આવ્યું આજ મરણ ॥૮॥

આ તો પ્રલય થાવાની પેર, એમ કહેવા લાગ્યા ઘેર ઘેર ॥
તેહ કડાકા ને તેજ તેહ, ષટ જોજને જણાણું એહ ॥૯॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં લોક, વધ્યો આનંદ થયાં અશોક ॥
તે પ્રતાપ શ્રીમહારાજ તણો, શું કહીએ મુખથી ઘણો ઘણો ॥૧૦॥
વળી એક દિવસની વાત, કહું વર્ણવી વળી વિખ્યાત ॥
કરતાં ભજન મહારાજતણું, તન ભાન ભૂલ્યા છે આપણું ॥૧૧॥
થઈ નિરાવરણ નિજવૃત્તિ, દીઠા રાત્યમાં રાંદલપતિ ॥
થયો તેનો અતિશે પ્રકાશ, હુવો અંતર તમનો નાશ ॥૧૨॥
તે પણ પ્રભુતણો પરતાપ, એમ ખુશાલે માન્યું છે આપ ॥
પછી જેવું ચિતવે જે વારે, થાય તેવાનું તેવુંજ ત્યારે ॥૧૩॥
તેતો જાણે લોક પરસિદ્ધ, કહે આતો મહા મોટા સિદ્ધ ॥
એમ જને મન જ્યારે જાણ્યું, તેવા સમામાં વર્ષાતે તાણ્યું ॥૧૪॥
ત્યારે સર્વે આવી લાગ્યા પાય, કહે કરો વૃષ્ટિ દુઃખ જાય ॥
મનુષ્ય પશુ પીડાય અત્યંત, આવ્યા અરજે અમે પીડાવંત ॥૧૫॥
માટે મોટા કરો તમે મહેર, કરો વર્ષાત તો જાય ઘેર ॥
એવી સાંભળી લોકની વાણી, સમર્યા ખુશાલે સારંગપાણી ॥૧૬॥
કરે સ્તવન મનના દયાળ, આવ્યો વર્ષાત ત્યાં તત્કાળ ॥
વૂઠા ત્રણ્ય દન લગી તેહ, કાળા ઉનાળા જેવામાં મેહ ॥૧૭॥
લોક આવી લાગ્યા પછી પાય, કહે ધન્ય ધન્ય દ્વિજરાય ॥
તમ જેવો નહિ જગમાંય, તમારે સહજાનંદ સહાય ॥૧૮॥
માન્યો પરચો મનુષ્યે મળી, વળી વાત બીજી લ્યો સાંભળી ॥
પોત્યે પંડ્યા થૈ માંડી નિશાળ, આવ્યા તાં ભણવા નાનાં બાળ ॥૧૯॥

તેને ભણાવે છે થોડું ઘણું, કરાવે ભજન હરિતણું ॥
કરતાં બાળક સ્વામીનું ધ્યાન, સર્વે થયાં છે સમાધિવાન ॥૨૦॥
કરે અલૌકિક આવી વાત, સુણી સહુ થાય રળિયાત ॥
પછી ખુશાલ કહે સુણો બાળ, મારે જાવું જ્યાં હોય દયાળ ॥૨૧॥
ત્યારે બાળકે જોડિયા હાથ, તમને તેડવા આવે છે નાથ ॥
ધરી દ્વિજનું રૂપ મહારાજ, તેતો આવે છે તમારે કાજ ॥૨૨॥
પછી આવ્યા નાથ સાથે ચાલ્યા, વાટે અન્ન જળ વાલે આલ્યાં ॥
આવ્યા જેતલપુર લગી સાથ, પછી અદૃશ્ય થયા છે નાથ ॥૨૩॥
હતા જેતલપુરમાં સ્વામી, નિખ્યાં ખુશાલે અંતરજામી ॥
કહી વાટની વાત ખુશાલે, હસી સાંભળી સરવે વાલે ॥૨૪॥
કહે નાથ બ્રાહ્મણને ભાળી, ભાઈ તું છો મોટો ભાગ્યશાળી ॥
થયો પરચો તને એ જાણ્યે, બીજી વાત મનમાં ન આણ્યે ॥૨૫॥
ત્યારે બ્રાહ્મણ કહે મહારાજ, હું તો આવ્યો છું ભણવા કાજ ॥
ત્યારે નાથ કહે ઘણું સારું, એમાં ગમતું ઘણું અમારું ॥૨૬॥
પછી ખુશાલ સંતમાં રહ્યા, એક સમે વડોદરે ગયા ॥
તિયાં સતસંગી રહે બહુ, કરે સ્વામીનું ભજન સહુ ॥૨૭॥
એક દ્વિજ સદાશિવ નામે, નિત્ય ખુશાલને કર ભામે ॥
આવી નિત્ય જમો મારે ઘેર, મારે છે શ્રીમહારાજની મહેર ॥૨૮॥
જિયાં લગી રહો તમે આંઈ, બીજે જમવા ન જાવું ક્યાંઈ ॥
પછી ખુશાલ જમવા ગયા, આવ્યા નાથ જમવાને તિયાં ॥૨૯॥
ત્યારે સદાશિવ લાગ્યો પાય, નિરખી નાથ તૃપત ન થાય ॥
પછી સુંદર કરાવ્યો થાળ, જમ્યા દયા કરીને દયાળ ॥૩૦॥

સદાશિવ વળી એની નાર્ય, દેખે બીજા ન દેખે લગાર ॥
પણ જમતાં જાણે સહુ જન, થાય અધું જે હોય ભોજન ॥૩૧॥
શાક પાક ધર્યું હોય થાળે, થાય ઓછું તે સરવે ભાળે ॥
જળનો હોય જે આબખોરો, પીવે નાથ તે થાય અધૂરો ॥૩૨॥
હોય મુખવાસ આગે મેલ્યો, આપે નાથ તે પાછો જમેલો ॥
આપે જમેલ પાછી સોપારી, જોઈ આશ્ચર્ય થાય નરનારી ॥૩૩॥
એમ માસ લગી અહોનિશ, જમ્યા હરિ ખુશાલ હંમેશ ॥
જ્યારે જ્યારે જમે જ્યાં ખુશાલ, ત્યારે ત્યારે જમે સંગે લાલ ॥૩૪॥
જમે જન હાથે નાથ નિત્યે, તેતો ખુશાલ ભક્તની પ્રીત્યે ॥
એમ ખુશાલ વિપ્રને વળી, પૂર્યા પર્ચા બહુ નાથ મળી ॥૩૫॥
હતા આપે તે વૈરાગ્યવંત, સંસારથી ઉદાસી અત્યંત ॥
પછી ધાર્યો છે ધાર્મિક યોગ, તજી ભવતણા વૈભોગ ॥૩૬॥
ધર્યું નામ તે ગોપાળાનંદ, થયા યોગેશ્વર જગવંદ ॥
ફરે દયાળુ સરવે દેશ, આપે મુમુક્ષુને ઉપદેશ ॥૩૭॥
કર્યા મહારાજે મોટેરા બહુ, માને મોટા મુનિવર સહુ ॥
એક દિવસ લઈ મંડળી, આવ્યા વડોદરા માંહિ વળી ॥૩૮॥
તિયાં સતસંગી આવ્યા સાંભળી, લાગ્યા પાય સહુ લળી લળી ॥
મોટાં ભાગ્ય જાય નહિ કહીએ, આવ્યા તમે અષ્ટમી સમૈયે ॥૩૯॥
કરો ઉત્સવ આણી હુલાસ, બાંધો હિંડોળો કહે એમ દાસ ॥
ત્યારે ગોપાળ સ્વામી કહે સારું, કરશે હરિ ગમતું તમારું ॥૪૦॥
ત્યાંતો આવ્યો અષ્ટમીનો દન, કર્યું વ્રત સહુ મળી જન ॥
બાંધ્યો હિંડોળો હરિને કાજ, આવી ઝૂલ્યા પ્રકટ મહારાજ ॥૪૧॥

સારી સુંદર મૂરતિ શોભે, જોઈ જોઈ જન મન લોભે ॥
નિરખી હરખિયાં સહુ જન, કરે સહુ સાથ ધન્ય ધન્ય ॥૪૨॥
આજ અલૌકિ દર્શન દીધાં તમે અમને કૃતાર્થ કીધાં ॥
તિયાં સતસંગી કુસંગી હતા, દીઠા પ્રકટ સહુએ ઝુલતા ॥૪૩॥
ઝૂલ્યા હિંડોળે ઘડી બે ચ્યાર, પછી ન દિઠા તે નિરધાર ॥
સહુ રહ્યા છે આશ્ચર્ય પામી, કહે ધન્ય સહજાનંદ સ્વામી ॥૪૪॥
આપ્યો પરચો પ્રભુજી આપે, સ્વામી ગોપાળાનંદને પ્રતાપે ॥
વળી ગોપાળાનંદ સ્વામીને, પૂર્યો પરચો કહું કરભામિને ॥૪૫॥
એક સમે નાવે વરસાત, મરે મનુષ્ય થાય ઉતપાત ॥
શોધ્યે શહેરમાં ન મળે અન્ન, પડ્યો કાળ કહે સહુ જન ॥૪૬॥
પછી સતસંગી સર્વે મળી, આવ્યા જ્યાં હતી મુનિ મંડળી ॥
બેઠા ગોપાળ સ્વામીને પાસ, કહે નથી જીવવાની આશ ॥૪૭॥
મરે શહેરમાં મનુષ્ય બહુ, અન્ન વિના પીડાય છે સહુ ॥
દેતાં દામ મળે નહિ અન્ન, કહો કેમ કરી જીવે જન ॥૪૮॥
માટે સ્તુતિ પ્રભુ પાસે કરિયે, થાય મેઘ તો અમે ઉગરિયે ॥
કહે ગોપાળ સ્વામી દયાળ, કરો ભજન સર્વે મરાળ ॥૪૯॥
બેઠા ભજને ઘડી બે-ચ્યાર, આવ્યો મેઘ થયો જેજેકાર ॥
વૂઠો ત્રણ્ય દન લગી ઘન, કાળા ઉનાળામાં રાત્ય દન ॥૫૦॥
સતસંગિ કુસંગિયે જાણ્યું, થયો પર્ચો સહુએ પ્રમાણ્યું ॥
લાગ્યા ગોપાળ સ્વામીને પાય, ધન્ય ધન્ય તમે મુનિરાય ॥૫૧॥
બોલ્યા ગોપાળ સ્વામી તે પ્રત્યે, જે થયું તે શ્રીજીની સામર્થ્યે ॥
બીજા થકી તે કાંઈ ન થાય, ઠાલો ભૂલો ફોગટ ફુલાય ॥૫૨॥

એમ પરચા હું કેટલા કહું, થયા ગોપાળ સ્વામીને બહુ ॥
કહેતાં લખતાં ન આવે પાર, કહે નિષ્કુળાનંદ નિરધાર ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
ગોપાળાનંદ સ્વામીને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને
બેતાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૨॥

પૂર્વછાયો : વળી વડોદરા શહેરમાં, પૂર્યા જે પર્ચા મહારાજ ॥
તે લેખે ન આવે લખતાં, એમ કર્યાં જનનાં કાજ ॥૧॥
જણ જણ પ્રત્યે જુજવા, વળી પરચાનો નહિ પાર ॥
કહ્યા ન જાય કોઈથી, એવા થાય ચમતકાર ॥૨॥
હેત જોઈ હરિજનનાં, પ્રભુજી થયા પ્રસન્ન ॥
નિત્ય પ્રત્યે નરનારીને આપે દયાનિધિ દર્શન ॥૩॥
જે જે રીત્યે જનના, મહારાજે પૂર્યા મનોરથ ॥
તે તે કહું સહુ સાંભળો, સ્વામી સહજાનંદની સામર્થ્ય ॥૪॥
ચોપાઈ : કહું સામર્થી નાથની હવે, ચડે ખુમારી જેને સાંભળવે ॥
એક ભક્ત બ્રાહ્મણ અકામ, તેનું સદાશિવ એવું નામ ॥૫॥
તેની સુતા તે નામ ઉમૈયા, તે ઉપર મહારાજની દયા ॥
થાય ધારણા દેખે છે ધામ, લિયે આવીને તેહનાં નામ ॥૬॥
સુરપુર ને કૈલાસ જેહ, વૈકુંઠ વળી ગોલોક તેહ ॥
શ્વેતદ્વીપ ને અક્ષરધામ, એહ આદિ લિયે કંઈ નામ ॥૭॥
દેખે ધામ ને ધામના પતિ, સહજાનંદ સુખ મૂરતિ ॥
કરે દર્શન તેહના નિત્યે, પ્રભુ બોલાવે બાઈને પ્રીત્યે ॥૮॥

એક દન કહે એમ નાથ, આજ જમશું અમે તારે હાથ ॥
કરજયે સુંદર રસોઈ સારી, કેળાં રોટલી કાજુ તૈયારી ॥૯॥
પછી ધારણા માંહીથી જાગી, ઉઠી રસોઈ કરવા લાગી ॥
થઈ રૂડી રસોઈ તૈયાર, જમ્યા પ્રકટ પ્રાણઆધાર ॥૧૦॥
દીઠા ઘરને મનુષ્યે મળી, આવી મૂરતિ એમ ન કળી ॥
જાણ્યું પ્રકટ પ્રમાણ પધાર્યા, આજ જન્મ અમારા સધાર્યા ॥૧૧॥
બેઠા બેઠા સૌએ ચ્યાર ઘડી, પછી પધાર્યા ગમ ન પડી ॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં જન, સહુ કહેવા લાગ્યાં ધન્ય ધન્ય ॥૧૨॥
આતો પરચો દીધો દયાળ, દીનબંધુ દીનપ્રતિપાળ ॥
વળી એક દિવસની વાત, કહું સાંભળજયો તે વિખ્યાત ॥૧૩॥
કરી સમાધિ ઉમૈયા બાઈ, આવી હરિ વિરાજતા ત્યાંઈ ॥
કરી દર્શન બેઠી છે પાસ, નિરખ્યા નાથ ને હૈયે હુલાસ ॥૧૪॥
કહે ઉમૈયા મને મહારાજ, આપો કાંઈક પ્રસાદી આજ ॥
ત્યારે જમતા હતા જીવન, સુંદર ભાત્ય ભાત્યનાં ભોજન ॥૧૫॥
જમી ચળુ કરી રહ્યા નાથ, લઈ રૂમાલ ને લુયા હાથ ॥
તે આપ્યો ઉમૈયાને મહારાજે, પ્રસાદીનો તે પૂજવા કાજે ॥૧૬॥
આપ્યો રૂમાલ ધારણા માંઈ, લઈ આવી તે ઉમૈયાબાઈ ॥
જાગી જોયું ત્યાં પોતાને પાસ, જોઈ રૂમાલ પૂછે છે દાસ ॥૧૭॥
આતો રૂમાલ રાખતા નાથ, ક્યાંથી આવ્યો બાઈ તારે હાથ ॥
કહે ઉમૈયા સમાધિમાંહિ, આપ્યો ગઢડે લાવી હું આંહિ ॥૧૮॥
ત્યારે સહુ કહે ધન્ય ધન્ય, થયો પર્ચો કહે એમ જન ॥
વળી એક દિ' ધારણા કરી, આવી મહારાજ પાસળ ફરી ॥૧૯॥

કર્યું દર્શન દયાળતણું, થઈ મનમાં મગન ઘણું ॥
તેદિ હતો સંક્રાંતિનો દન, વાલે તેડાવ્યા તા વિપ્રજન ॥૨૦॥
આપ્યાં અન્ન ધન દાન વળી, લીધાં ગામને બ્રાહ્મણે મળી ॥
તિયાં બેઠી'તી ઉમૈયા બાઈ, આપ્યા તલલાડુ ધન ત્યાંઈ ॥૨૧॥
દિધું સમાધિમાંહી મહારાજે, એના તાત સદાશિવ કાજે ॥
પછી જાગી છે ઉમૈયા જ્યારે, રહ્યું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ત્યારે ॥૨૨॥
તે આપ્યું સદાશિવને લઈ, વળી ત્યાંની લીલા સર્વે કઈ ॥
પછી જાણી અલૌકી પ્રસાદી, દીધી લીધી બાઈ ભાઈ આદિ ॥૨૩॥
સર્વે જને કર્યો જેજેકાર, ધન્ય ધન્ય હરિ અવતાર ॥
વળી એક દિવસને માંઈ, કરી ધારણા ઉમૈયાબાઈ ॥૨૪॥
ગઈ શ્રીમહારાજને પાસ, સામું જોઈ બોલ્યા અવિનાશ ॥
કહે કેમ આવે નિત્ય નિત્ય, એવી શી છે અમમાંહી પ્રીત ॥૨૫॥
કહે બાઈ તમે તો શ્રીકૃષ્ણ, હશે અભાગી નહિ કરે દ્રષ્ણ ॥
માટે આવી છું દર્શન કાજ, નથી કામ બીજું મહારાજ ॥૨૬॥
ત્યારે હસી ભરી મૂઠી હાથે, આપી સાકર સુંદર નાથે ॥
તર્ત તુલસીનાં માંજર ત્રોડી, આપી પ્રસાદી ઉત્તમ રૂડી ॥૨૭॥
હતો જન્માષ્ટમીનો તે દન, આપી પંચાજીરી તે પાવન ॥
કેવડો જે સુવાસે ભરેલ, આપ્યો નાથે તે માથે ધરેલ ॥૨૮॥
આપી પ્રસાદી કરીને મહેર, કહે નાથ તું જા હવે ઘેર ॥
આવી ઉમૈયા તે દેહ માંઈ, લાવી પ્રસાદી પ્રકટ ત્યાંઈ ॥૨૯॥
અલૌકિક એહ છે પ્રસાદી, જેને ઈચ્છે ભવ બ્રહ્મા આદિ ॥
સહ્યો શિવે જે સારું સંતાપ, થયો ક (બ્રહ્મા) મત્સ્ય જે સારુ આપ ॥૩૦॥
એવી પ્રસાદી દુર્લભ જેહ, પામે સમાધિમાં જન તેહ ॥
એતો વાત છે આશ્ચર્ય ઘણી, કહીએ મોટ્યપ શું હરિતણી ॥૩૧॥

વળી એક દિવસની વાત, અતિ તાણી ગયો વરષાત ॥
સહુ લોક થયા છે ઉદાસ, મેલી મેઘ આવવાની આશ ॥૩૨॥
કરે ચિંતા સહુ બુઢાં બાળ, કેમ ઉતરશું આવો કાળ ॥
સદાશિવે પણ કર્યો શોચ, આપણાં ઘરમાં નહિ પહોંચ ॥૩૩॥
માટે પુછાવું મહારાજ પાસ, પૂછયા વિના ન આવે વિશ્વાસ ॥
પછી પુછાવ્યું ઉમૈયા સાથ, પૂછયું મેઘનું શું કહે છે નાથ ॥૩૪॥
પછી ઉમૈયા ધારણા કરી, ગઈ જ્યાં હતા પોત્યે શ્રીહરિ ॥
કરી દર્શન બેઠી છે પાસ, ત્યારે હસી બોલ્યા અવિનાશ ॥૩૫॥
શું પૂછવું છે ઉમૈયા તારે, પૂછ્ય સંશય રાખ્ય મા લગારે ॥
બોલી ઉમૈયા કહે મારો તાત, પૂછે કેંયે થાશે વરષાત ॥૩૬॥
સુણી બોલ્યા સુંદર શ્યામ, તારે વર્ષાદનું શું છે કામ ॥
બેઠી કર્ય નચિંત ભજન, તને મળશે વસ્ત્ર ને અન્ન ॥૩૭॥
કહે ઉમૈયા હું નથી કહેતી, મેં તો પૂછ્યું છે લોકની વતી ॥
ત્યારે નાથ કહે જા તું ત્યાંઈ, થાશે મેઘ ઘડી ચ્યાર માંઈ ॥૩૮॥
કહેજ્યે તિયાં જઈને તું વાત, નથી વાર આવ્યો વરષાત ॥
આવી એમનું એમજ કહ્યું, ઘડી ચ્યારમાંહિ સાચું થયું ॥૩૯॥
નોતું વર્ષવું મેઘને મને, વર્ષો ઘન વાલાને વચને ॥
વૂઠ્યો મેઘ ને આવ્યો આનંદ, સહુ જય બોલે જનવૃંદ ॥૪૦॥
ધન્ય બાઈ ધન્ય તારી ભક્તિ, આતો પરચો થયો મોટો અતિ ॥
વળી એક દિવસની વાત, સહુ સાંભળજ્યો તે સાક્ષાત ॥૪૧॥
બેઠી ઉમૈયા ધારણામાંઈ, ગઈ પ્રભુ પાસળ્યે એ બાઈ ॥
કર્યાં દ્રગે ભરીને દર્શન, જોઈ મહારાજ થઈ મગન ॥૪૨॥

કહે નાથ આ હળી છે છોડી, નિત્ય આવે છે યાં પ્રોડી પ્રોડી ॥
એમ કહી હતો પાસે હાર, નાખ્યો એહના ગળા મોઝાર ॥૪૩॥
આપ્યા તોરા ગજરા પેરેલ, અતિ જાડા સુગંધી ભરેલ ॥
આવી સમાધિ માંહીથી જ્યારે, રહ્યા પોતા પાસળે એ ત્યારે ॥૪૪॥
વળી એક દિવસની વાત, આપ્યાં જામફળ વાલે સાત ॥
આપે સમાધિ માંહી જે ચીજ, રહે પ્રકટ પ્રમાણ ઈજ ॥૪૫॥
વળી એક દિ આંબાનું ફળ, આપ્યું અતિ મીઠું જે અમળ ॥
વળી એક દિ પડિયો લઈ, ગયા લાડુ બે મોતિયા દઈ ॥૪૬॥
તે તો તાજા તરત કરેલ, પોતા આગે થાળમાં ધરેલ ॥
તે આપ્યા છે અલબેલે લઈ, વાત મોટી જાય નહિ કઈ ॥૪૭॥
એમ અલૌકિક ચીજ લાવી, વેંચે આ લોક માંહી તે આવી ॥
સમાધિમાં મળે જેહ જેહ, થાય પ્રકટ પ્રમાણ તેહ ॥૪૮॥
નથી વાત જેવડી એ વાત, થાય અલૌકિ વસ્તુ સાક્ષાત ॥
એવી રીત્ય ન દીઠી સાંભળી, સહુ જન વિચારજ્યો વળી ॥૪૯॥
આજ સામર્થી વાવરે બહુ, એક જીભે હું કેટલી કહું ॥
જનનાં લાડ પાળે છે જેહ, નથી આવતાં કહ્યામાં તેહ ॥૫૦॥
લખ્યા પર્ચા મેં જે જનતણા, નથી એટલા બીજા છે ઘણા ॥
આજ અતિ આપે છે આનંદ, ધન્ય ધન્ય કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે ઉમેયાબાઈને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને તેતાલિશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૩॥

પૂર્વછાયો : વળી વડોદરા શહેરની, કહું વર્ણવી એક વાત ॥
પૂર્યા પરચા જનને, સહુ જાણે એમ સાક્ષાત ॥૧॥
એક એકને અનેક પરચા, આપે છે અવિનાશ ॥
તેણે ખુમારી તનમાં, મન મગન રહે છે દાસ ॥૨॥
આ લોક ને પરલોકનું, થયું સુલભ સહુને કાજ ॥
દેહ છતાં દુઃખિયા નહિ, તન છૂટ્યે આવે મહારાજ ॥૩॥
જોઈ જન એવી રીત્યને, કરે અતિ પ્રીત્યે સત્સંગ ॥
તેણે કરીને તનમાં, ચડે નિત્યે નવલો રંગ ॥૪॥
ચોપાઈ : ધન્ય ધન્ય આ સત્સંગમાંય, શ્રીહરિ પોત્યે કરે સહાય ॥
જ્યાં જ્યાં સહાય કરી ઘણી સ્વામી, કહું તેતે હવે કરભામી ॥૫॥
એક દ્વિજ ભક્ત રામચંદ્ર, રૂડો રોગારી જાણે રાજેન્દ્ર ॥
તેણે સમજીને કર્યો સત્સંગ, ભજે સ્વામી શ્રીજીને અભંગ ॥૬॥
કરતાં સ્મરણ શ્વાસ ઉશ્વાસ, સૂતો અંતર દર્શનની આશ ॥
કહે બહુ વિતી ગયા દન, નથી થયું મને દરશન ॥૭॥
નથી જવાતું મેં તિયાં સુધી, એવો રાખ્યો છે વેવારે રુંધી ॥
એમ શોચે ઘણું ઘણું મન, હવે ક્યારે થાશે દરશન ॥૮॥
એમ સંભારી સુતો ઢોલિયે, કહે નાથ કમાડ ખોલિયે ॥
ઉઠ્યો રામચંદ્ર સુણી સાદ, પ્રભુ પધાર્યા પામ્યો આહ્લાદ ॥૯॥
ઉઠી ઝટ ઉઘાડિયું દ્વાર, આવ્યા હરિ મંદિર મોજાર ॥
કોટિ કોટિ સૂર્યને સમાન, શોભા કહી ન જાય નિદાન ॥૧૦॥
સુખ સાગરમય મૂરતિ, દેખી દુઃખ રહ્યું ન રતિ ॥
સંગે ઈન્દિરા શોભાની ખાણ્ય, કવિ કોડ્યે ન થાય વખાણ ॥૧૧॥
નખશિખા સજ્યા શણગાર, શોભે નાથ સાથે શ્રી અપાર ॥
કહે રામચંદ્ર જોડી હાથ, કીધો આજ કૃતારથ નાથ ॥૧૨॥

મારાં ભાગ્ય મોટાં મહારાજ, થયાં અલૌકિ દર્શન આજ ॥
રહો કરાવું રસોઈ ત્યાર, પ્રીત્યે જમિયે પ્રાણઆધાર ॥૧૩॥
ત્યારે બોલ્યા નાથ મીઠી વાણ્યે, અમે આવ્યા હતા તારી તાણ્યે ॥
નથી જમવું જાવું છે વળી, કરો દર્શન સરવે મળી ॥૧૪॥
દઈ દર્શન પ્રસન્ન કરી, પછી ત્યાંથી પધારિયા હરિ ॥
રામચંદ્ર કહે ધન્ય ધન્ય, થયાં આજ મને દરશન ॥૧૫॥
મુજ ઉપર અઢળક ઢળ્યા, પામ્યો પર્ચો જે પ્રકટ મળ્યા ॥
વળી એક દિવસની વાત, પ્રભુ પધાર્યા પોતે સાક્ષાત ॥૧૬॥
આવ્યા અર્ધનિશા અવિનાશી, સહુ સૂતા તાં કમાડ વાસી ॥
એની કિંકરીને કહ્યું જાગ્ય, તારા ઘરમાં થઈ છે આગ્ય ॥૧૭॥
તેણે જાગતાં વાર લગાડી, ત્યારે અમૃતબાઈને જગાડી ॥
કહે ઘર બળે છે તમારું, તને સૂતાં લાગે કેમ સારું ॥૧૮॥
તેણે જગાડિયા વૈદ્યરાજ, કહે જાગો આવ્યા છે મહારાજ ॥
કહ્યું જગાડી મુજને એમ, થઈ લાય સૂતિ છો તું કેમ ॥૧૯॥
માટે જુઓને બળે છે કિયાં, છે અળગું કે લાગ્યું છે ઈયાં ॥
પછી રામચંદ્રે જોયું જઈ, લાય પોતાના ઘરમાં થઈ ॥૨૦॥
તેને ઓલવી ને કરી સ્તુતિ, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ પ્રાણપતિ ॥
જો ન જગાડો દીનદયાળ, તો આવ્યો હતો અમારો કાળ ॥૨૧॥
તમે કરી શ્રીમહારાજ સાર, અમે આવ્યાં નવે અવતાર ॥
એમ કહી લાગ્યાં સહુ પાય, ત્યારે હસી બોલ્યા હરિરાય ॥૨૨॥
આજ ભક્તની કરવા સાર, અમે લીધો છે આ અવતાર ॥
કોઈ રીત્યે દુઃખી થાય દાસ, એવું ન કરું કહે અવિનાશ ॥૨૩॥
માટે આપ્યો છે પર્ચો મેં આજ, એમ કહી ચાલ્યા મહારાજ ॥
પામી આશ્ચર્ય કહે રામચંદ્ર, ધન્ય ધન્ય સુખના સમુદ્ર ॥૨૪॥

વળી એક દિવસની કહું, થયો પર્યો સાંભળજયો સહુ ॥
તેડ્યા જમવા ઘેર મરાળ, કર્યો ઠાકુર અરથે થાળ ॥૨૫॥
શાક પાક ને જલેબી જેહ, ભરી થાળ ધર્યો આગે તેહ ॥
આવી જમિયા જીવનપ્રાણ, પ્રભુ પોત્યે પ્રકટ પ્રમાણ ॥૨૬॥
જમી આઠ જલેબી જ લીધી, એક હરિજન બાઈને દીધી ॥
કહે ગયાતા વૈદ્યને ઘેર, આજ જમ્યા અમે સારી પેર ॥૨૭॥
થાળમાંથી લાવ્યો છું પ્રસાદી, જોઈ જલેબી સારી છે સ્વાદી ॥
કહે ભેળી થાય સહુ બાઈ, વહેંચી આપજ્યો મંડળી માંઈ ॥૨૮॥
આપી મહારાજે પ્રસાદી જેહ, બાઈએ બાઈઓમાં વહેંચી છે તેહ ॥
હવે વૈદ્ય તણી કહું વાત, થયું જેમ તેમ તે સાક્ષાત ॥૨૯॥
બેઠા જમવા જ્યારે મરાળ, રામચંદ્રે સંભાળ્યો છે થાળ ॥
આઠ જલેબી ઓછી જ થઈ, સમજ્યા મનમાં વાત ન કઈ ॥૩૦॥
પછી પ્રકટ વાત એ થઈ, ત્યારે રામચંદ્રે પણ કઈ ॥
એવી રીત્યનો ચમત્કાર, પામ્યો રામચંદ્ર બહુ વાર ॥૩૧॥
વળી એક વાત છે અનુપ, સતસંગીને છે સુખરૂપ ॥
રામચંદ્રની ભારજયા જેહ, કહે રામચંદ્ર પ્રત્યે તેહ ॥૩૨॥
જાશું ઉત્સવે આપણે જ્યારે, શું શું પૂજા લઈ જાશું ત્યારે ॥
કહે રામચંદ્ર તે સાંભળી, કરશું કસુંબી પોશાંગ વળી ॥૩૩॥
કહે અમૃત કસુંબી વસન, નાથ પહેરે છે કોઈક દન ॥
શ્વેત પોશાંગ પહેરે છે ઝાઝું, માટે એવો કરાવો તો કાજુ ॥૩૪॥
ત્યારે રામચંદ્ર કહે સારું, થાશે જેમ મહારાજનું ધાર્યું ॥
એમ કરતાં વિત્યો છે દન, સંધ્યા સમે પધાર્યા જીવન ॥૩૫॥

સારો પહેરી સુંદર સુવાગ, જામો જરી ધરી શિર પાગ ॥
શાલ દુશાલ સર્વે કસુંબી, ફુલહારે રહ્યા ભ્રંગ ઝુંબી ॥૩૬॥
તેની પાડોશણ્ય એક બાઈ, દીઠા તેણે તે ચૌટામાંઈ ॥
તેને નાથે વાત એમ કઈ, કહેજ્યે અમૃત બાઈને જઈ ॥૩૭॥
તું કહેતી'તી કસુંબી વસન, નથી પહેરતા જગજીવન ॥
તે પહેર્યા છે મેં સરવે આજે, કહેજ્યે કહ્યું છે એમ મહારાજે ॥૩૮॥
નિરખી નાથને આવી છે એહ, કહી વૈદ્ય આગે વાત તેહ ॥
પછી રામચંદ્ર એની નાર્ય, ધન્ય સામર્થ્ય છે અપરમપાર ॥૩૯॥
આવા ચમત્કારને જોઈ, નહિ માને મંદમતિ કોઈ ॥
પળે પળે પરચા અપાર, જાણે જન ન જાણે સંસાર ॥૪૦॥
વળી એક વાત અતિ સારી, કહું સહુ લેજ્યો મન ધારી ॥
એક શાસ્ત્રી દ્વિજ શોભારામ, ભજે સહજાનંદ સુખધામ ॥૪૧॥
મન કર્મ વચને હરિદાસ, ખરો મહારાજનો છે વિશ્વાસ ॥
તેના સુતનો આવિયો કાળ, આવ્યા તેડવા પોતે દયાળ ॥૪૨॥
ત્રુટી નાડી ને ન રહ્યા પ્રાણ, બોલી ન શકે નહિ ઓળખાણ્ય ॥
એવું દીઠું શોભારામે જ્યારે, કરી સ્તુતિ મહારાજની ત્યારે ॥૪૩॥
સુણી નાથ થયા છે પ્રસન્ન, આનું તજાવવું નહી તન ॥
એમ કહીને પ્રકટ થયા, કરી હરિજન પર દયા ॥૪૪॥
દીધું સર્વને દર્શન દાન, સહુ કહે ધન્ય ભગવાન ॥
ભલે પધાર્યા દીનદયાળ, આજ અમારી લીધી સંભાળ ॥૪૫॥
કહે નાથ તારા સુત કાજ, આવ્યા'તા તેડવા અમે આજ ॥
પણ મૂકી જાઈએ છીએ અમે, સર્વે શોક તજી દેજ્યો તમે ॥૪૬॥

એમ કહીને અદૃશ્ય થયા, જન જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા ॥
પછી સુત તેનો તેહ વારે, થયો બેઠો પથારીથી ત્યારે ॥૪૭॥
કહે આવ્યાતા તેડવા નાથ, હું જાતો તો મહારાજની સાથ ॥
પણ મૂકી ગયા નાથ મને, એમ કહી છે વાત સહુને ॥૪૮॥
સુણી સર્વે પામિયા આનંદ, કહે ધન્ય સ્વામી સહજાનંદ ॥
તમે આપ્યો પર્ચો આ દયાળ, નાથ જીવાડ્યો મૃતક બાળ ॥૪૯॥
વળી દર્શન દિધાં સહુને, રાખ્યો મનુષ્યની હારમાં મુને ॥
એમ કહ્યું શોભારામે જ્યારે, લખ્યું નિષ્કુલાનંદે તે વારે ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ચુમ્માળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૪॥

પૂર્વછાયો : વળી શહેર વડોદરે, કરી જનની જીવને સાર ॥
સંભળાવું સંક્ષેપશું, સહુ સુણજયો નરનાર્ય ॥૧॥
સામર્થિ પોત્યે શ્રીહરિ, આજ વાવરે છે અપરિમિત ॥
તે કહી ન જાય કોઈથી, છે એવી અલૌકિક રિત્ય ॥૨॥
આગે પરચા પૂરિયા, જન હેતે લઈ અવતાર ॥
પણ એહ થકી રિત્ય આજની, છે જો અપરમપાર ॥૩॥
કહી કહી કહીએ ક્યાં લગી, એક જીભે જશ અપાર ॥
પણ જે આવે મારી જાણ્યમાં, કરું કાંઈક તેનો ઉચ્ચાર ॥૪॥
ચોપાઈ : એક દ્વિજ ભક્ત છે દક્ષિણી, કહું વાત હવે તેહતણી ॥
નારુપંત નાના તેનું નામ, કરે રાજ સમાજનું કામ ॥૫॥

એમ કરતાં થયો સતસંગ, ચડ્યો ચિત્તે તેનો અતિ રંગ ॥
વળી એમ સમજ્યો સુજાણ, મળ્યા પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ ॥૬॥
રહિ નહિ ઉધારાની વાત, તેણે કરી રહે રળિયાત ॥
સાચો સમજાણો સતસંગ, ભજે શ્રીહરિ કરી ઉમંગ ॥૭॥
કહે સ્વામી સહજાનંદ સત્ય, તેહ વિના તો બીજું અસત્ય ॥
એવી અંતરમાં ગાંઠ્ય પાડી, ઉખડે નહિ કેની ઉખાડી ॥૮॥
એમ કરતાં વિત્યાં કાંઈ દન, આવ્યું સંસાર સંબંધિ વિઘન ॥
એનો સુત બાપુ નામ જેહ, થયો મંદ શરીરમાં તેહ ॥૯॥
તેને દેખીને તેની જનિતા, કરી અંતરમાં અતિ ચિંતા ॥
મારે પુત્ર એક જ છે એહ, કોઈ રીત્યે રહે એનો દેહ ॥૧૦॥
પછી તે સારુ સમરી દેવી, સુત સારુ અકળાણી એવી ॥
નાવી દેવી આવ્યા અવિનાશ, થયો કોટી સૂર્યનો પ્રકાશ ॥૧૧॥
અતિ તેજતણો નહિ પાર, ભેળા સંત હજારો હજાર ॥
પછી એમ બોલ્યા મહારાજ, આવ્યા બાપુને તેડવા કાજ ॥૧૨॥
તે તું કોટિ ઉપાય જો કરે, તોય તારો સુત ન ઉગરે ॥
માટે ભૈરવ ભવાની ભૂત, સમર્થ જે રાખે તારો સુત ॥૧૩॥
ત્યારે બોલી છે એમ તે બાઈ, એનો ભાર નથી મારે કાંઈ ॥
પણ જીવ જનનીનો એવો, તેનો દોષ મને નવ્ય દેવો ॥૧૪॥
સુખે તેડી જાઓ મારો તન, હું તો અતિશે છું પરસન ॥
એમ કહીને જોડિયા હાથ, ત્યારે બોલિયા સંત હતા સાથ ॥૧૫॥
મહારાજ એને એક બાળ, તેને તેડી ન જાઉં દયાળ ॥
સંસારીને તો એટલું સુખ, સુત વિત્ત વિના માને દુઃખ ॥૧૬॥
ત્યારે એમ બોલ્યા મહારાજ, નહિ તેડી જાયે એને આજ ॥
એની પાડોશણયનો જે તન, તેને તેડી જાશું કહે જીવન ॥૧૭॥

પછી તેહને તેડીને ચાલ્યા, બહુ લોકને દર્શન આલ્યા ॥
દીઠા સહુએ પ્રકટ પ્રમાણ, થયું સતસંગી કુસંગીને જાણ ॥૧૮॥
એમ પ્રકટ પરચો દઈ, ચાલ્યા બીજા બાળકને લઈ ॥
નહીં છાનું એ પ્રકટ જાણો, કહે પર્ચો થયો એ પ્રમાણો ॥૧૯॥
કહે નાનો જોડી જુગ હાથ, ધન્ય ધન્ય દીનબંધુ નાથ ॥
તમે દયાનિધિ છો દયાળ, દીનાનાથ દીનપ્રતિપાળ ॥૨૦॥
વળી વાત કહું એક સારી, હરિજનને છે હિતકારી ॥
એક દ્વિજ બાપુ સરવરિયો, તેણે સમજીને સતસંગ કરિયો ॥૨૧॥
જોઈ સાચી રીત્ય સંતતણી, આવી પ્રતીત પોતાને ઘણી ॥
વળી સાંભળી સંતની વાત, તેણે ભાંગી છે મનની ભ્રાંત ॥૨૨॥
થયો સત્સંગી સ્વામીનો ખરો, બેપ્રવાઈ સિપાઈ આકરો ॥
ઝાલી ટેક મુવે નવ્ય મેલે, શિર કરમાં લઈને ખેલે ॥૨૩॥
નિષ્કપટ મતિ અતિ ઘણી, કહું વાત હવે તેહ તણી ॥
એનો સુત તે રામસેવક, થયો માંદો શરીરમાં છેક ॥૨૪॥
આવ્યો સમો એને અંતકાળ, ગરુડે ચડી પધાર્યા દયાળ ॥
સંગે સંતતણું બહુ વૃંદ, મુક્તાનંદ સ્વામી નિત્યાનંદ ॥૨૫॥
ગોપાળાનંદ સ્વામી છે સાથ, જળ ઝારી ભરી ધરી હાથ ॥
નિત્યાનંદજી કરે ચમર, એમ પધાર્યા શ્યામ સુંદર ॥૨૬॥
દીઠા સત્સંગી કુસંગી જને, આવ્યા બાપુભાઈને ભવને ॥
સહુ આવીને નામે છે શીશ, કહે ભલે આવ્યા જગદીશ ॥૨૭॥
ત્યારે નાથ કહે આવ્યા આજ, તારા સુતને તેડવા કાજ ॥
ત્યારે બાપુ કહે જોડી હાથ, સુખે તેડી જાઓ મારા નાથ ॥૨૮॥
એનાં ભાગ્ય તણો નહિ પાર, આવ્યા આ સમે પ્રાણઆધાર ॥
એવાં સુણી બાપુનાં વચન, કહે સાધુ સર્વે ધન્ય ધન્ય ॥૨૯॥

પછી સંત જોડી કહે હાથ, આજ મેલી જાઓ એને નાથ ॥
ત્યારે મહારાજ કહે ઘણું સારું, જાઓ માન્યું એ વચન તમારું ॥૩૦॥
પછી દર્શન દઈ લોકને, ચાલ્યા બાપુનો ટાળી શોકને ॥
દીઠા સહુએ પ્રકટ પ્રમાણો, થયો પર્ચો જન સહુ જાણો ॥૩૧॥
કહું એક દિવસની વળી, તેડી જમવા મુનિ મંડળી ॥
જમ્યા મુનિ રાખી નહિ મણા, તોય વધ્યા છે મોદક ઘણા ॥૩૨॥
કહે બાપુ જમ્યા નહિ સંત, માટે વધિયું અન્ન અત્યંત ॥
ત્યારે બોલ્યા છે ગોપાળ સ્વામી, ભાઈ અમે રાખી નથી ખામી ॥૩૩॥
એમ કરતાં વધ્યું હશે અન્ન, જમશે કોઈ હરિના જન ॥
ત્યારે બાપુને આવ્યો વિશ્વાસ, હમણાં આવશે કોઈ હરિદાસ ॥૩૪॥
એમ કરતાં આવ્યા જગદીશ, સંગે સાંખ્યયોગી દશવીશ ॥
કહે હરિ હોય ત્યાર અન્ન, છે આ ભૂખ્યા કરાવો ભોજન ॥૩૫॥
પછી બાપુએ જમાડ્યા તેહ, કરી'તી રૂડી રસોઈ જેહ ॥
હતા પાળા ને પ્રભુજી ક્યાંઈ, જમ્યા અલૌકિક અંગે ત્યાંઈ ॥૩૬॥
એમ આપ્યો છે પરચો એહ, વળી બીજો કહું સુણો તેહ ॥
આપી મૂરતિ મહારાજે એક, પૂજી જળ લેવું એવી ટેક ॥૩૭॥
તેને અર્થે લાવ્યો એક હાર, ધર્યો મૂરતિને નિરધાર ॥
હાર હળવો જોઈ મૂરતિ, નાંખ્યો ફગાવી અળગો અતિ ॥૩૮॥
પછી બોલી છે મૂરતિ એમ, હાર હળવો ચડાવે છે કેમ ॥
બીજે વાવરે છે બહુ ધન, ત્યાંતો મોકળું રાખે છે મન ॥૩૯॥
ત્યારે બાપુએ જોડ્યા છે હાથ, એતો ભૂલ્ય ઓળખાવી નાથ ॥
ધન્ય સામર્થી તમારી સ્વામી, આજ પરચો પામ્યો હું બહુનામી ॥૪૦॥
વળી એક દને ગંગાબાઈ, બેઠી માનસી પૂજાને માંઈ ॥
તિયાં કર્યો તો સુંદર થાળ, આવ્યા પ્રકટ જમવા દયાળ ॥૪૧॥

કરી દાતણ ને દીધી ચીરું, જમ્યા જીવનજી ધીરુંધીરું ॥
પ્રભુ પ્રકટ જમિયા થાળ, ચાલ્યા દર્શન દઈ દયાળ ॥૪૨॥
વધ્યાં ભોજન જમતાં જેહ, આપી પ્રસાદી સહુને તેહ ॥
પામ્યા પ્રસાદી પ્રકટ સહુ, એવી વાત હું કેટલી કહું ॥૪૩॥
વળી એક દિને ગંગાબાઈ, કહું દીઠું જે સમાધિ માંઈ ॥
થયાં મહારાજનાં દરશન, ભેળા દીઠા બહુ મુનિજન ॥૪૪॥
જાગી સમાધિ માંહિથી જ્યારે, લીધાં નામ સરવેનાં ત્યારે ॥
જેને નાવડતું નામ એક, તેણે લીધાં છે નામ અનેક ॥૪૫॥
સહુ સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા, ધન્ય મહારાજ કહી શીશ નામ્યાં ॥
વળી એક દિવસની વાત, સહુ સાંભળજયો તે સાક્ષાત ॥૪૬॥
એનો સુત તે રામસેવક, ભણતો તો ગણપતિ અષ્ટક ॥
તેને મહારાજ સોંણામાં આવી, ગયા કૃષ્ણાષ્ટકને શિખાવી ॥૪૭॥
જાગી સવારે રામસેવક, કહ્યા કંઠેથી અષ્ટ તે શ્લોક ॥
સહુ સાંભળીને આશ્ચર્ય થયાં, ધન્ય નાથ કહે સર્વે રહ્યાં ॥૪૮॥
મોટા સુભાગી એ નરનાર્ય, પામ્યા પર્ચા તે એમ અપાર ॥
ધન્ય ધન્ય પ્રભુનો પ્રતાપ, આપ્યાં જનને સુખ અમાપ ॥૪૯॥
તેતો કહ્યો લખ્યે નાવે પાર, કવિ બહુ બહુ કરે વિચાર ॥
જેજે આપ્યાં છે જનને સુખ, કહ્યું જાતું નથી તેતો મુખ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને પિસ્તાળીશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૪૫॥

પૂર્વછાયો : વળી શહેર વડોદરે, નકી ભક્ત નાથજી નામ ॥
તન ધન ભુવન આદિ, આણ્યું હરિને કામ ॥૧॥
કામ ક્રોધ ને લોભ મોહ, આવે નહિ કેદિ અંગ ॥
નકી નકોર નિઃસંશે નિશ્ચે, એવો જેને સતસંગ ॥૨॥
તેની તરુણી તેહજ તેવી, અતિ પવિત્ર છે એહ ॥
સમેટી પ્રીત્ય સંસારથી, કર્યો શ્રીહરિમાં સનેહ ॥૩॥
અવધિ પોત્યે આવિયો, તેહના તે દેહનો કાળ ॥
આવ્યા તેડવા તેહને, દીનબંધુ દીનદયાળ ॥૪॥
ચોપાઈ : આવ્યા તેડવા તેને મહારાજ, સંગે બહુ લઈ મુનિરાજ ॥
લાવ્યા સુંદર સારાં વિમાન, તેડી ચાલ્યા તેને ભગવાન ॥૫॥
દીઠું સત્સંગી કુસંગી સહુએ, જોઈ આશ્ચર્ય માનિયું બહુએ ॥
કહે આવું તો ન દીઠું ક્યાંઈ, ચાલી વિમાને બેસી આ બાઈ ॥૬॥
વળી વાત કહું એક સારી, તેના સુતની છે સુખકારી ॥
તેને ધારણા થાય હંમેશ, કરે પ્રભુ પાસે તે પ્રવેશ ॥૭॥
લાવે પ્રસાદી નિત્યે નવલી, બોર સાકર ખારેક ભલી ॥
વળી શ્રીમુખે જમેલ જેહ, લાવે સોપારી તર્તની તેહ ॥૮॥
એવી પ્રસાદી જે બહુ પેર, આપે મહારાજ કરીને મહેર ॥
વળી એક દિવસે દયાળ, જમ્યા પ્રકટ આવીને થાળ ॥૯॥
વળી રાયજી નામે છે જન, રહે નાથ ભેળો ભાઈ તન ॥
તેના દેહનો આવિયો કાળ, આવ્યા તેડવા દીનદયાળ ॥૧૦॥
ત્યારે નાથજીએ કરી સ્તુતિ, બોલ્યા ત્યારે પ્રભુ પ્રાણપતિ ॥
નહિ તેડી જાયે એને અમે, છો એકલા નાથ ભક્ત તમે ॥૧૧॥
પછી સહુને દરશન દીધાં, એમ કાજ નાથજીનાં કીધાં ॥
આપે પરચા એમ અત્યંત, કહેતાં લખતાં ન આવે અંત ॥૧૨॥

વળી એક ભક્તની છે વાત, સંભળાવું સહુને સાક્ષાત ॥
એક કણબી કિશોરદાસ, તેનો સુત લખો નામ તાસ ॥૧૩॥
તેને સમાધિનું સુખ અતિ, નિત્ય કરે નાથ પાસે ગતિ ॥
તેનો તાત કહે પૂછ્ય હરિને, જમે થાળ જો મહેર કરીને ॥૧૪॥
પૂછ્યું લખે પાડી તેની હાજ, કર્યો થાળ પછી હરિકાજ ॥
આવ્યા જમવા શ્યામ સુજાણ, પ્રભુ પોત્યે પ્રકટ પ્રમાણ ॥૧૫॥
જમી અર્ધ લાડુ થાળમાંથી, પછી પધાર્યા પ્રભુજી ત્યાંથી ॥
દીધાં બહુ જનને દરશન, નિરખી નાથને કહે ધન્ય ધન્ય ॥૧૬॥
વળી એક દિવસની વાત, કહે લખાને લખાની માત ॥
તારી સમાધિ સાચી તો ગણું, થાય દર્શ્ણ મને કૃષ્ણતણું ॥૧૭॥
ત્યારે લખે સમાધિમાં જઈ, એહ વાત મહારાજને કહી ॥
ત્યારે મહારાજ કહે ઘણું સારું, એવું થાશે દર્શન અમારું ॥૧૮॥
પછી મોર મુગટ પીતાંબર, વાતા સાંભળી શ્યામ સુંદર ॥
ધરી સોળ વર્ષનું સ્વરૂપ, અશ્વે બેઠા દીઠા છે અનુપ ॥૧૯॥
ત્યારે ડોશી કહે ધન્ય ધન્ય, થયું પ્રકટ પ્રભુનું દર્શન ॥
આવી વાત દીઠી ન સાંભળી, અતિ અલૌકિક મને મળી ॥૨૦॥
એહ પરચો અલૌકિક થયો, વળી લખો સમાધિમાં ગયો ॥
તિયાં વાલે કરી અતિ વાલ, દીધો દેહ લુઈને રૂમાલ ॥૨૧॥
આપ્યો સમાધિમાં અવિનાશે, જાગ્યો ત્યારે રહ્યો પોતા પાસે ॥
લાવ્યો અલૌકિક લોકમાંઈ, એથી પરચો મોટો નહિ કાંઈ ॥૨૨॥
વળી એક કુસંગીને કાજે, મેલ્યા દૂત લેવા જમરાજે ॥
દેખી લખે વાત તેને કહિ, મારી પોળ્યમાં પેસવું નહિ ॥૨૩॥
ત્યારે જમ બોલ્યા ડારો દઈ, જા તું બેસ તારે ઘેર જઈ ॥
ત્યારે લખો કે નહિ દેવું લેવા, બહુ જમ દીઠા મેં તું જેવા ॥૨૪॥

એમ કહીને વધાર્યું દેહ, માંડ્યો મારવા ભાગ્યા છે તેહ ॥
ગિયો મારતો જમપુરીમાં, ભાગ્યા બીજા જે રહેતા'તા તેમાં ॥૨૫॥
કરી ખાલી જ્યારે જમપુરી, જમે હરિ પાસે રાવ કરી ॥
કહે નાથ જાઓ નહિ મારે, કહેજ્યો સહુને એને ન બિવારે ॥૨૬॥
એમ લખે રાખ્યો કુસંગીને, જમ ભાગી ગયા સહુ બિને ॥
વળી એક પીતાંબર દાસ, લાવ્યો જામફળ લખા પાસ ॥૨૭॥
કહે જા તું સમાધિમાં લઈ, જમાડજ્યે ત્યાં નાથને જઈ ॥
લીધું લખે દીધું હરિહાથે, જમી અર્ધ દીધું પાછું નાથે ॥૨૮॥
તે આપિ પીતાંબરને પ્રસાદી, દીધા પર્ચા બહુ એહ આદિ ॥
થયા લખાને પરચા લાખું, એક જીભે હું કેટલા ભાખું ॥૨૯॥
વળી ભક્ત ભગવાનદાસ, ચાલ્યો દર્શને દયાળુ પાસ ॥
થયા સંઘાતિ સુંદર શ્યામ, તેડી આવ્યા વરતાલ ગામ ॥૩૦॥
હતો આનંદ ઉત્સવ તિયાં, અતિ સુંદર દર્શન થિયાં ॥
પછી ત્યાંથી જેતલપુર ગામે, કર્યો ઉત્સવ સુંદર શ્યામે ॥૩૧॥
તિયાં દીઠાં છે દર્શન કરતાં, પ્રભુ મુખ થકી ફુલ ઝરતાં ॥
ઘડી ઉભે લગી એમ રહ્યું, નહિ પરોક્ષ એ પ્રત્યક્ષ થયું ॥૩૨॥
વળી કહી અંતરની વાત, જેમ હતી તેમ તે સાક્ષાત ॥
એક દિવસ જમિયા થાળ, સહુ દેખતાં દીનદયાળ ॥૩૩॥
વળી આપી એક દિ પ્રસાદી, સારી સાકરની રાયજાદિ ॥
એવી અલૌકિક વાત વળી, થઈ નોતિ દીઠી જે સાંભળી ॥૩૪॥
એક સત્સંગી જગજીવન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥
તેને વાંક નાખ્યો વણ કીધો, ઝાલી બંધીખાના માંહિ દીધો ॥૩૫॥
કહે રૂપૈયા લેશું હજાર, ત્યારે કાઢશું બેડીથી બહાર ॥
એમ ડરાવે દુષ્ટ અપાર, આવ્યા તે સમે પ્રાણઆધાર ॥૩૬॥

કહે દંડ તું દામ ન આલે, તને છોડાવશું અમે કાલે ॥
પછી બીજે દાડે બેડી ભાંગી, કાઢ્યો દાસને વાર ન લાગી ॥૩૭॥
ત્યાર પછી મૂઓ એનો તાત, આવ્યા તેડવા પ્રભુ સાક્ષાત ॥
તેતો દીઠા બીજે બહુ જને, નિરખી નાથ મગન થયા મને ॥૩૮॥
વળી એક દિ જગજીવન, બેઠો કરવા હરિભજન ॥
દીઠો તેજતણો બિંબ ભારી, જોઈ થકિત થયા નર નારી ॥૩૯॥
એમ પામ્યો બહુ ચમત્કાર, કહેતાં લખતાં ન આવે પાર ॥
વળી ભક્ત કાછિયો ખુશાલ, જેને વાલા સાથે ઘણી વાલ ॥૪૦॥
તેની સુતા તે અમૃતબાઈ, ગઈ હરિ પાસે સમાધિ માંઈ ॥
દીધા પેંડા ત્યાં હરિએ હાથે, આપ્યો હાર જે પહેર્યો'તો નાથે ॥૪૧॥
વળી ઈક્ષુ જમેલ માદળિયાં, સુંદર પ્રસાદીનાં બોર મળિયાં ॥
એહ આદિ પ્રસાદી અનુપ, તે તો રહે જાગ્યે તદ્રૂપ ॥૪૨॥
જમે પોત્યે ને આપે બીજાને, જાણી અલૌકિક મુદ માને ॥
એક કાછિયો બેચર વળી, તેની વાત કહું લ્યો સાંભળી ॥૪૩॥
જાય સમાધિમાં પ્રભુપાસ, હરિ રાજી થાય દેખી દાસ ॥
પછી આપે પ્રસાદી દયાળ, જાણી બેચરને નાનો બાળ ॥૪૪॥
લીંબુ મીઠાં જામફળ જેહ, આપે પેંડા પ્રસાદીના તેહ ॥
ખાય પેંડા વખાણે છે બહુ, દેખે સત્સંગી કુસંગી સહુ ॥૪૫॥
કહે કુસંગી પારખ્યું લહીએ, ત્યારે સ્વામીજીને સાચા કહીએ ॥
એમ કહીને લીધો બોલાવી, બેસ બેચરિયા આંહિ આવી ॥૪૬॥
તારાં વસ્ત્ર ઉતારીને લહીએ, લાવ્ય પ્રસાદી તો સાચો કહીએ ॥
પછી ઉતારી લીધાં અંબર, કહે સમાધિ હવે તું કર્ય ॥૪૭॥

પછી બેચરે સમાધિ કરી, ગયો જિયાં બેઠા હતા હરિ ॥
પછી સામું જોઈ હરિ હસ્યા, જોઈ એની દિગંબર દશા ॥૪૮॥
આપ્યા ત્રણ્ય પેંડા તેહ વારે, જાગી દેખાડ્યા સહુને ત્યારે ॥
જોઈને સહુ આશ્ચર્ય પામ્યા, ધન્ય સ્વામી કહી શીશ નામ્યાં ॥૪૯॥
એમ પરચા અપરમપાર, આપે અલબેલોજી આ વાર ॥
તેણે વર્તે છે અતિ આનંદ, કહ્યું ન જાયે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્ત ચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને છેતાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૬॥

પૂર્વછાયો : વળી વડોદરે વાલ્યમે, જેહ કર્યા જનનાં કાજ ॥
સાંભળજ્યો સંક્ષેપશું, જેહ જેહ કર્યું મહારાજ ॥૧॥
સોની કુળમાં ભક્ત ભલો, ત્રિકમજી તેનું નામ ॥
તેનો સુત દયાળજી, થાય ધારણા દેખે ધામ ॥૨॥
એક દિવસ કરી ધારણા, ગયો જિયાં હતા જગદીશ ॥
તિયાં હતા બહુ દેવતા, કરે સ્તવન ક્રોડ્ય તેત્રિશ ॥૩॥
તેને મહારાજે પૂછિયું, તમે રાજી હો સહુ દેવ ॥
તો નર નારાયણ મૂરતિ, પધરાવિએ તતખેવ ॥૪॥
ચોપાઈ : ત્યારે દેવ કહે બહુ સારું, ઘણું ગમતું છે એ અમારું ॥
આ ભૂમિના છે એજ ભૂપતિ, તેની ક્યાંય નથી જો મૂરતિ ॥૫॥
માટે જરૂર કરવું એ કાજ, એમ બોલિયો સુરસમાજ ॥
તે દયાળજી દેખીને આવ્યો, ત્યાંની ખબર તે આંહી લાવ્યો ॥૬॥
દીઠા દેવતા સમાધિ માંઈ, તેનાં કહ્યાં નામ રૂપ આંઈ ॥
પામ્યા આશ્ચર્ય સહુ સાંભળી, કહું વાત એની એક વળી ॥૭॥

ત્રિકમજી કહે એનો તાત, તું સાંભળજે ઘાળજી વાત ॥
માગ્યે માળા તું ધારણા માંહિ, આપે નાથ તો લાવજ્યે આંહિ ॥૮॥
બોલ્યા ઈચ્છારામ રણછોડ, નાથ હાથની માળાનો કોડ ॥
મળે પ્રસાદીની ક્યાંથી માળું, માગ્યે દયે દયા કરી દયાળુ ॥૯॥
કહે લાલદાસ રગનાથ, આલે નાથ માળા તુજ સાથ ॥
તો એ થકી મોટી નહિ વાત, મળે અલૌકિ માળા સાક્ષાત ॥૧૦॥
ત્યારે બોલિયા ભગવાનદાસ, નથી ગઉમુખી મુજ પાસ ॥
ક્યાંથી મળે પ્રસાદીની મને, મળે તો લાવ્ય કહું છું તને ॥૧૧॥
કહે વણારશી સુણ્ય ઘાળા, મારે નથી બેરખો ને માળા ॥
સહુને આપે નાથ દયા કરી, તો માગજ્યે મારું કરગરી ॥૧૨॥
સુણી સંદેશા એટલા કાને, પછી દયાળજી બેઠો ધ્યાને ॥
ગયો ધારણામાં પ્રભુ પાસ, અતિ હેતે બોલ્યા અવિનાશ ॥૧૩॥
શું શું લેવા આવ્યો છો તું આજ, માગ્ય આપીએ કહે મહારાજ ॥
ત્યારે ઘાળજી કહે સુણો નાથ, માગી માળા ષટ મુજ સાથ ॥૧૪॥
એક બેરખો ગૌમુખી એક, આપો મને તો વળી વિશેક ॥
પછી આપ્યાં સઘળાં એ નાથે, જાગી દયાળજી લાવ્યો સાથે ॥૧૫॥
જેણે જેણે મગાવી'તી જેવી, દીધી સહુને માળાઓ તેવી ॥
જાડી ઝીણી સુખડ્ય તુલસીની, આપી ગૌમુખી એક નવીની ॥૧૬॥
સહુ જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યાં, ધન્ય સ્વામી કહી શીશ નામ્યાં ॥
ભાયો આ તો વાત મોટી કહીએ, આથી પર્યો બીજો કિયો લહીએ ॥૧૭॥
વળી એક દિવસ દયાળો, કરી સમાધિ થયો સુખાળો ॥
આવ્યો સમાધિ માંહિથી બાર, લાવ્યો જામફળ પાંચ વાર ॥૧૮॥

ક્યારે પાંચ ક્યારે સાત સાત, લાવે સમાધિમાંથી સાક્ષાત ॥
આપી પ્રસાદી ને પોત્યે લિયે, એમ પર્ચા નાથ બહુ દિયે ॥૧૯॥
ત્યાર પછી સમાધિમાં વળી, લાવ્યો પાંચ પાકી કેળા ફળી ॥
ત્યાર પછી બરફી બહુ વાર, પેંડા પતાસાનો નહિ પાર ॥૨૦॥
સાકર વળી શ્રીફળ આદિ, નિત્ય નવી લાવે પરસાદી ॥
આણે અહોનિશ અલૌકિ ચીજ, કહેતાં લખતાં ન આવે તેજ ॥૨૧॥
વળી એકદિ દીનદયાળ, આવી પ્રકટ જમિયા થાળ ॥
દીઠા બહુ જને બહુનામી, જમી પધાર્યા અંતરજામી ॥૨૨॥
એમ પરચા થાય છે નિત્ય, ધન્ય ધન્ય એ ભક્તની પ્રીત્ય ॥
વળી વાત કહું માનો સત્ય, એનું ચોરાણું માળા રજત ॥૨૩॥
તેતો ચોરે સંતાડ્યું છે અતિ, કેને ન જડે ન પડે ગતિ ॥
પછી ઘાળજી ધારણા કરી, ગયો તિયાં જિયાં હતા હરિ ॥૨૪॥
દેખી ઘાળને બોલ્યા મહારાજ, તારી ગઈ ચીજ આપું આજ ॥
પછી એજ માળા એજ રૂપું, લઈ દયાળજી કર સોંપ્યું ॥૨૫॥
જાગી ઘાળજીએ તેહ દીધું, માળા રૂપું ઓળખીને લીધું ॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન, સહુ કહેવા લાગ્યા ધન્ય ધન્ય ॥૨૬॥
એવી અલૌકિક રીત્ય જોઈ, માને ભાગ્ય મોટું સહુ કોઈ ॥
વળી વાત કહું એક બીજી, જે વાવરી છે સામર્થી શ્રીજી ॥૨૭॥
એક સોની વલ્લભજી સારો, પ્રેમી ભક્ત પ્રભુજીને પ્યારો ॥
રાખે નિયમ અતિ હેત ધારી, જમે અન્ન જતને સુધારી ॥૨૮॥
પડી એકદિ જંતુની ભ્રાંત, ગયું સુખ ન રહિ નિરાંત્ય ॥
પછી એમ વિચારિયું મન, આજ થકી લેવું નહિ અન્ન ॥૨૯॥
તેને વીતિ ગયા બહુ દન, તોય ન થાય જમ્યાનું મન ॥
કરે ભજન મહારાજ તણું, તેણે રહે ખુમારીમાં ઘણું ॥૩૦॥

પછી મહારાજે મોકલ્યું કહિ, એ ટેક તારે રાખવી નહિ ॥
જમ્ય અન્ન તું દન આજથી, મેલી ખાવું સિદ્ધ થાવું નથી ॥૩૧॥
કહ્યું વચન એ જ્યારે શ્રીમુખ, ત્યારે લાગી વલ્લભને ભૂખ ॥
એવી સામર્થી નાથની જોઈ, કહે ધન્ય ધન્ય સહુ કોઈ ॥૩૨॥
એવી આશ્ચર્યકારી છે વાતું, તે મેં લખતાં નથી લખાતું ॥
વલી ભક્ત ખતરી વખાણું, નામ વજેસિંઘ તેનું જાણું ॥૩૩॥
તેનાં તનમાં આવિયો તાવ, થયો અન્નજળનો અભાવ ॥
અતિ તાવમાં તવાણું તન, તોય મુખે ન મેલે ભજન ॥૩૪॥
પછી પધાર્યા પ્રાણ આધાર, કહ્યું તાવને નિસર્ય બાર ॥
ત્યારે તાવ નિસર્યો તે વાર, મૂર્તિમાન ઉભો આવી બાર ॥૩૫॥
હતી નાથ હાથે સારી છડી, મારી તાવને ત્રણ્ય તે ઘડી ॥
ભાગ્યો તાવ પાડી કાળી ચીસ, નાથ આવડી મ કરો રીસ ॥૩૬॥
હવે એનાં તનમાં ન આવું, આવું તો ચોર તમારો કાવું ॥
એમ કાઢ્યો તાવ જનમાંથી, દઈ દર્શન પધાર્યા ત્યાંથી ॥૩૭॥
વળી ભક્ત આદિત તે કડિયો, તેને પણ તાવ તેમ ચડિયો ॥
કાઢિયો એમનો એમ મહારાજે, નાવ્યો ફરી ગયો વાજોવાજે ॥૩૮॥
એમ ઘડી ઘડી પળ પળે, બહુ પરચા જનને મળે ॥
કરે રક્ષા અનંત પ્રકારે, હરે છે જનદુઃખ આ વારે ॥૩૯॥
એક ભક્ત વણિક બાપુજી, થયા સત્સંગી કુસંગ તજી ॥
સાચા જાણ્યા સહજાનંદ સ્વામી, બીજા જાણ્યા ક્રોધી લોભી કામી ॥૪૦॥
એમ જાણી કર્યો સતસંગ, ચડ્યો અંગ ન ઉતરે રંગ ॥
કરે હરિભજન હંમેશ, નહિ નિશ્ચયમાં સંશય લેશ ॥૪૧॥

એક દિવસે દર્શન કાજ, બહુ બહુ સંભાર્યા મહારાજ ॥
આવ્યા નાથ અલૌકિક રૂપે, સુંદર ઘનશ્યામ સ્વરૂપે ॥૪૨॥
જોયા બાપુભાઈએ બહુનામી, પધાર્યા પ્રકટ પોત્યે સ્વામી ॥
પછી ઉઠી લાગ્યો પ્રભુ પાય, નિરખી હર્ષ હૈયામાં ન માય ॥૪૩॥
જાણ્યું પધાર્યા પ્રકટ પ્રમાણ, આવી મૂર્તિ ન સમજ્યો સુજાણ ॥
દીધાં દર્શન સહુને બોલાવી, નિર્ખ્યા નાથ બાળ વૃદ્ધે આવી ॥૪૪॥
પછી લેવા ગયો પૂજા સાજ, ત્યાંતો ચાલી નિસર્યા મહારાજ ॥
સહુ જોઈ થયાં છે થકિત, ધન્ય ધન્ય સત્સંગીની રીત્ય ॥૪૫॥
આમ દર્શન દિયે દયાળ, એવું સુણ્યું નો તું કોઈ કાળ ॥
આવા પર્ચા આપે જિયાં હરિ, નથી વાત બીજી એ ઉપરી ॥૪૬॥
ઘણા થયા થાશે અવતાર, વાળ્યો આંક વાલે આણી વાર ॥
આજ આપ્યો છે જે જે આનંદ, લખી નહિ શકે નિષ્કુળાનંદ ॥૪૭॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને સુડતાલીશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૪૭॥

પૂર્વછાયો : વળી વખાણું વડોદરે, હરિજન મનનું હેત ॥
ભાવે ભક્તિ ભલી કરે, સોંપી તન મન ધન સમેત ॥૧॥
જોયે ન મળે જકતમાં, એહ જેવા જન એક ॥
પ્રીત્ય જેની પ્રકટ પ્રભુમાં, ગ્રહી ન મૂકે ટેક ॥૨॥
એવાં જન અનેક છે, જેનાં પૂર્યા હરિએ લાડ ॥
તેની કીર્તિ લખવા, મારા ચિત્તમાં ઘણી ચાડ ॥૩॥

બ્રાહ્મણ નાગરી નાત્યમાં, એક મોંઘીબાઈ હરિજન ॥
અચળ મતિ મહારાજમાં, કરે ભાવે સહિત ભજન ॥૪॥
ચોપાઈ ભજે ભાવે ભરી ભગવાન, સમજે હરિને સામર્થીવાન ॥
થાય સમાધિ દેખે શ્રીહરિ, અતિ સુખી રહે સુખે કરી ॥૫॥
એક દિવસ ધારણા માંઈ, ગઈ હતા હરિ પોત્યે ત્યાંઈ ॥
કર્યું દર્શન દયાળુતણું, તેણે આવ્યું છે આનંદ ઘણું ॥૬॥
પછી મોંઘીબાઈ કહે મહારાજ, તમે નાથ છો રાજાધિરાજ ॥
સર્વે અવતાર તમેજ ધાર્યા, જુગોજુગમાં જન ઉધાર્યા ॥૭॥
કેવો લીધો કૃષ્ણ અવતાર, કેવાં ધર્યા'તાં આયુધ ચાર ॥
વળી અષ્ટ પટરાણી જેહ, જેના સુત સુભગ છે તેહ ॥૮॥
એહ સહિત ઈચ્છું દર્શન, દિયો હે પ્રભુ થઈ પ્રસન્ન ॥
પછી હસી બોલ્યા હરિરાય, જોઈ જનમન અભિપ્રાય ॥૯॥
ધર્યું કૃષ્ણરૂપ સુખખાણી, સંગે શોભે અષ્ટ પટરાણી ॥
શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ ધરી, શોભે સુત સહિત શ્રીહરિ ॥૧૦॥
એવાં દીધાં આવીને દર્શન, જોઈ જન થયાં છે મગન ॥
દઈ દર્શન પધાર્યા નાથ, નિરખી થકિત થયો સૌ સાથ ॥૧૧॥
કહે આશ્ચર્ય વારતા આતો, થયો પરચો કહ્યો નથી જાતો ॥
વળી એક બીજી એની વાત, સહુ સાંભળજયો તે સાક્ષાત ॥૧૨॥
કર્યો મહારાજને કાજે થાળ, આવી જમિયા દીનદયાળ ॥
જમ્યાં પેંડા પતાસાં ને પાક, વડાં ભજીયાં સુંદર શાક ॥૧૩॥
જમી અર્ધ વડું આપ્યું નાથે, લીધું મોંઘીબાયે હાથોહાથે ॥
આપી પ્રસાદી વેં'ચીને તેની, વળી વાત કહું બીજી એની ॥૧૪॥

બીજે દિવસે બદ્રિનાં ફળ, જેનાં ઝીણાં બીજ જાડાં દળ ॥
તે આપ્યાં છે પોશભરી પોત્યે, એવાં બીજાં મળે નહિ ગોત્યે ॥૧૫॥
એમ પર્ચા અપરમપાર, આપે વાલોજી વારમવાર ॥
હરિજનનાં મોટેરાં મુખી, અતિ અલૌકિ સુખમાં સુખી ॥૧૬॥
તેને ઘેર બાઈયું હરિજન, નિત્ય સુણે કથા કીરતન ॥
બેસે સભા બાઈયુંની મંડળી, કરે વાત પ્રકટની વળી ॥૧૭॥
હૈયે પ્રીત્ય હરિમાંહી ઘણી, શું કહીએ મોટ્યપ બાઈયું તણી ॥
તેને એક દિવસ મોઝાર, થઈ પુષ્પની વૃષ્ટિ અપાર ॥૧૮॥
તે સતસંગી કુસંગી મળી, સૌએ વિણી લીધાં તેહ વળી ॥
એમ થયું દિન દોય ચાર, એહાદિ નહિ પર્ચાનો પાર ॥૧૯॥
એવા પરચા થાય અનંત, કહેતાં લખતાં ન આવે અંત ॥
વળી એક કહું બીજી વાત, સામર્થી શ્રીહરિની સાક્ષાત ॥૨૦॥
એક અંબાબાઈ છે દક્ષણી, કરે ભક્તિ પ્રભુજીની ઘણી ॥
તેના દેહનો આવિયો અંત, આવ્યા તેડવા શ્રીભગવંત ॥૨૧॥
લાવ્યાં વિમાન તે લાખો લેખે, ચાલ્યા તેડી જન સહુ દેખે ॥
સતસંગી કુસંગી સહુને, થયાં દર્શન જન બહુને ॥૨૨॥
ત્યાર પછી એહ અંબાબાઈ, દીઠાં જને તે સમાધિ માંઈ ॥
તે સાથે એમ મોકલ્યું કઈ, એક એંધાણી સુંદર દઈ ॥૨૩॥
શ્યામ સાડી પટારામાં મેલી, તે છે બીજી બાઈને આપેલી ॥
એ વાત સર્વે સાચી જો થાય, તો તમે સંશે કરશો મા કાંય ॥૨૪॥
તે કહ્યું આવી સમાધિવાને, માન્યું સત્ય સુણી સર્વે કાને ॥
જે જે વાત મોકલી'તિ કઈ, તે તે સરવે સાચી જ થઈ ॥૨૫॥

જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં જન, સહુ કહેવા લાગ્યાં ધન્ય ધન્ય ॥
વળી વાત અનુપમ એક, કહું સામર્થી હરિની વિશેક ॥૨૬॥
એક હરિજન દ્વિજ માંઈ, તેનું નામ છે જમુનાબાઈ ॥
હરિભક્ત અતિ હેતવાન, ઘરે પ્રકટ પ્રભુનું ધ્યાન ॥૨૭॥
તેનું હેત જોઈને દયાળ, નિત્યે જમે ભોજનનો થાળ ॥
સારાં પહેરી પીતાંબર શ્યામ, દિયે દર્શન સુખના ધામ ॥૨૮॥
વળી ભૂત ભવિષ્યનું ભાખે, હોય થાવાનું તે કહિ દાખે ॥
થાય સાચું એ સર્વે જ જ્યારે, પામે આશ્ચર્ય સહુ જન ત્યારે ॥૨૯॥
એમ જમુનાબાઈને ઘેર, આવે નિત્ય હરિ કરી મહેર ॥
એક સોનીબાઈ હરિજન, નામ પારવતી તે પાવન ॥૩૦॥
જેને હેત અતિ હરિ માંઈ, બીજે પ્રીત્ય નહિ જેને ક્યાંઈ ॥
તેનાં ઘરમાં કુસંગ ઘણો, કરે દ્વેષ સહુ બાઈ તણો ॥૩૧॥
સતસંગમાં જાવા ન આપે, કહી વાંકાં વચન સંતાપે ॥
સુણી સર્વે બોલે નહિ બાઈ, કરે ભજન બેઠી ઘર માંઈ ॥૩૨॥
તેની પ્રીત્યે તાણ્યા ભગવાન, દિયે નિત્યે તે દર્શન દાન ॥
જમે થાળ દયાળ આવીને, દિયે પ્રસાદી સારી લાવીને ॥૩૩॥
કોઈ દિવસ એવો ન જાય, જે નાવે નાથજી ઘર માંય ॥
એમ પાર્વતીબાઈને ઘેર, નિત્ય કરે હરિ લીલાલેર ॥૩૪॥
એમ લાડ પાળે હરિજનનાં, કરે ગમતાં કાજ જનમનનાં ॥
એમ પર્ચા આપે અવિનાશ, ધન્ય હરિજન હરિદાસ ॥૩૫॥
વળી એક દિન આવ્યા હરિ, તેને જમાડ્યા ભજિયાં કરી ॥
અતિ પ્રેમમાં ટેવ ન રહી, આપ્યાં ભજિયાં કાચેરાં લહી ॥૩૬॥

જમી પધાર્યા જગજીવન, બાઈ મોંઘીબાઈને ભુવન ॥
કહે આજ પારવતી હાથ, કાચાં ભજિયાં જમ્યા કહે નાથ ॥૩૭॥
એવી વાત અલૌકિક જેહ, જાણી જન મગન રહે તેહ ॥
સર્વે જાણો એ પ્રકટ પ્રમાણ, રખે સ્વપ્ન સમજો સુજાણ ॥૩૮॥
વળી એક તંબોળી તે માંઈ, નામ તેનું છે જમુનાબાઈ ॥
તેને ધારણા થાય હંમેશ, કરે પ્રભુ પાસે તે પ્રવેશ ॥૩૯॥
સમાધિમાં કરે હરિસેવા, નિત્ય જમાડે મીઠાઈ મેવા ॥
તેની વાત જાણી જન બીજે, સુણી પાપિયાં ન પરતિજે ॥૪૦॥
કહે એ વાત સર્વે છે ખોટી, મુખસ્વાદની કરો છો મોટી ॥
જ્યારે નજરે દેખિયે અમે, ત્યારે માનિયે જે કહો તમે ॥૪૧॥
કરો તમારે ઘેર ભોજન, ભાણે બેસી જમે ભગવન ॥
જે જે ભોજન ધરિયે થાળે, થાય ઓછું તેમાં તેહ કાળે ॥૪૨॥
તે અમારી આંખ્યે જો દેખિયે, તો સહુ વારતા સાચી લેખિયે ॥
એવું સુણી હરિજન બાઈ, કર્યો થાળ પોત્યે ઘર માંઈ ॥૪૩॥
થયો સુંદર થાળ તૈયાર, પ્રીત્યે જમ્યા પ્રાણઆધાર ॥
જમી પધાર્યા જીવન જ્યારે, ફુલહાર દેતા ગયા ત્યારે ॥૪૪॥
જે જે ભોજને ભર્યો'તો થાળ, થયું અર્ધું જમિયા દયાળ ॥
દીઠો ફુલનો પ્રકટ હાર, જોઈ થકિત થયાં નરનાર્ય ॥૪૫॥
કહે વાત આ સરવે સાચી, જાણો સત્ય નથી કાંઈ કાચી ॥
જોને હાર સારુ નરસઈ, કર્યા કાલાવાલા જને કઈ ॥૪૬॥
એવા હજારો આપે છે હાર, વાલો ભક્તને વારમવાર ॥
આજ વાવરે છે જે સામર્થી, એવી કોઈ દિ વાવરી નથી ॥૪૭॥

ધન્ય ધન્ય આજનો પ્રતાપ, કવિ કોડ્યે થાય નહિ થાપ ॥
વળી કરી છે જનની સાય, તે નિષ્કુળાનંદે ન લખાય ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે
હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને અડતાળીશમું
પ્રકરણમ્ ॥૧૪૮॥

પૂર્વછાયો : વળી પરચા વડોદરે, જે પૂર્યા જગજીવન ॥
અતિ અનુપમ વારતા, કહું સાંભળજયો સહુ જન ॥૧॥
સતસંગીની જે શ્રીહરિ, આ સમે કરે છે સહાય ॥
અતિ સામર્થી હરિ વાવરે, તે નાવે લખ્યા માંય ॥૨॥
પણ ગુણ ગાતાં ગોવિંદના, નથી આવતી મને આળસ ॥
શ્રવણ દઈ સહુ સાંભળો, કહું હરિજનના જશ ॥૩॥
ભક્ત એક ભાવિક છે, ખરા તે ખતરી માંઈ ॥
દુર્બળ દાસ દયાળનાં, નામ તેનું શામ બાઈ ॥૪॥
ચોપાઈ : કહું તેહ તણી હવે વાત, કરે ભજન બાઈ દિનરાત્ય ॥
રહે ધારણામાં આહું જામ, કરતાં થાય નહિ ઘરકામ ॥૫॥
જ્યારે આવે સમાધિમાંથી બાર્ય, કરે ભોજન પાન તેવાર ॥
એહ દેહ રેવાનો ઉપાય, કરે ભોજન હરિ ઈચ્છાય ॥૬॥
પણ એમ થયું એક દન, કોણ આપશે વસ્ત્ર ને અન્ન ॥
એવી ચિંતા કરી ચિત્ત માંઈ, બેઠી સમાધિમાં શામબાઈ ॥૭॥
કરી ધારણા જાગી છે જ્યારે, દિઠું સુંદર ભોજન ત્યારે ॥
સારા મોટા રોટા રૂડી દાળ, મુખ આગે મેલી ગયા ઘાળ ॥૮॥

એમ હંમેશ હરિ એ રીત્યે, આપે ભોજન બાઈને નિત્યે ॥
એક દિન મણ લોટ લઈ, શાક વૃતાંકનું ગયા દઈ ॥૯॥
વળી પૂજવા ચરણારવિંદ, આપી ગયા સ્વામી સહજાનંદ ॥
વળી વસ્ત્ર દીઠાં ફાટાં અંગ, આપ્યાં નવીન સારાં સોરંગ ॥૧૦॥
સર્વે આપ્યું એ સમાધિમાંઈ, લાવી પ્રકટ પ્રમાણ તે આંઈ ॥
દીઠાં પગલાં ને પટ નવાં, જોઈ જન તે આશ્ચર્ય હવાં ॥૧૧॥
એમ હરિજનની ચિંતા જેહ, નિત્ય પ્રત્યે હરે હરિ તેહ ॥
વળી જન એક જીવીબાઈ, કાજુ ભક્ત છે કણબી માંઈ ॥૧૨॥
તેનો પ્રેમ જોઈ ભગવાન, આપે અહોનિશ દર્શનદાન ॥
કેદિ આપી જાય છે પ્રસાદી, પુષ્પ હાર શરકરા આદિ ॥૧૩॥
વળી એક દિ આવ્યા મહારાજ, કહે ભૂખ્યા છીએ અમે આજ ॥
હોય તૈયાર તો આપ્ય અન્ન, નહિ તો જાશું બીજાને ભુવન ॥૧૪॥
પછી કાજુ કરી તી કોદરી, જમ્યા ભૂધર તે ભાવ કરી ॥
વળી બીજે દિ રોટલી ભાજી, કરી રાખી'તી તૈયાર તાજી ॥૧૫॥
આવી જમ્યા તેહ અવિનાશ, પૂરી જનના મનની આશ ॥
સહુ જાણે એમ સાક્ષાત, નથી સ્વપ્ન સમાધિની વાત ॥૧૬॥
જોઈ જન થયાં છે થકિત, કહે ધન્ય બાઈ તારી પ્રીત ॥
વળી હરિજન કહું એક, નામ ઉમૈયા બાઈ વણિક ॥૧૭॥
તેનાં ઘરમાં કુસંગ ભારી, સતસંગમાં આવતાં વારી ॥
હરિજનમાં જાવા ન આપે, જાય તો સહુ મળી સંતાપે ॥૧૮॥
તેને વિતિ ગયા ત્રણ દન, બાઈએ લીધું નહિ જળ અન્ન ॥
પછી આવિયા દીનદયાળ, લાવ્યા ભોજનનો ભરી થાળ ॥૧૯॥

રૂડો રસ ને રોટલી તાજી, ભેળી રસમાં સાકર ઝાઝી ॥
તેહ જમાડી ગયા જીવન, વળી દીધાં અલૌકિ દર્શન ॥૨૦॥
કરી અલૌકિક એહ કાજ, પછી ત્યાંથી પધાર્યા મહારાજ ॥
વળી ક્ષત્રીકુળે એક બાઈ, નિત્ય બેસતી ધારણા માંઈ ॥૨૧॥
તેની સુતા પ્રેમબાઈ કહિયે, બેસે પાસે તે દેખા દેખિયે ॥
તેનો ભાવ જોઈ ભગવાન, દીધાં પ્રકટ દર્શન દાન ॥૨૨॥
દેખી પાંચ વરષનું બાળ, અતિ હેતે બોલાવે દયાળ ॥
પછી કંઠેથી હાર ઉતારી, દીધો બાઈને દેવમુરારી ॥૨૩॥
વળી ગજરા બાંધી બે હાથ, આપી પ્રસાદી પધાર્યા નાથ ॥
તેહ હાર ને ગજરા જેહ, દીઠા પ્રકટ સહુ જને તેહ ॥૨૪॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન, પછી પૂછ્યું કહી ધન્ય ધન્ય ॥
કહ્યું હાર ગજરા આ ક્યાંથી, કહે બાઈ લાવી ધ્યાનમાંથી ॥૨૫॥
દીધાં હરિ કરી મને દયા, આપ્યાં બ્રહ્મમોલે લાવી ઈયાં ॥
ત્યારે સહુ કહે ધન્ય ધન્ય, પામી પર્યા તું માનજ્યે મન ॥૨૬॥
એમ જનને જગજીવન, આપે મહા સુખ કરે મગન ॥
વળી હરિજન કહું એક, નામ લક્ષ્મીબાઈ વણિક ॥૨૭॥
નકી સતસંગી નિરધાર, પ્રભુ પ્રકટમાં જેને પ્યાર ॥
અતિ હેત પ્રીત્ય હરિ માંઈ, પ્રભુ વિના ગમે નહિ કાંઈ ॥૨૮॥
તેનું હેત જોઈ હરિરાય, પળ એક અળગા ન થાય ॥
જે જે કહે તે તે કરે નાથ, સદા પ્રેમે રહે પ્રેમી સાથ ॥૨૯॥
આપી જાય અલૌકિ પ્રસાદી, જેને ઈચ્છે ભવ બ્રહ્મા આદિ ॥
આપે સુંદર જમેલ થાળ, આવી પ્રકટ પોત્યે દયાળ ॥૩૦॥

આપે સોપારી એલચી પાન, કાથો ચૂનો લવિંગ નિદાન ॥
એહ આદિ મુખવાસ જેહ, આપે નિત્ય પ્રત્યે હરિ તેહ ॥૩૧॥
વળી દીનબંધુ એક દિન, આપ્યાં વસ્ત્ર અનુપ નવીન ॥
અન્ન વસ્ત્ર આદિ જોઈએ જેહ, આપે હરિ દયા કરી તેહ ॥૩૨॥
આપે સમાધિમાં અવિનાશ, જાગે ત્યાં રહે પોતાની પાસ ॥
અલૌકિક જે વસ્તુ અનુપ, આવે આ લોકમાં તદ્રૂપ ॥૩૩॥
સહુ દેખીને કરે વિચાર, ધન્ય સ્વામી સમર્થ અપાર ॥
આવી રીત્ય દીઠી નહિ ક્યાંઈ, જેવી રીત્ય છે સત્સંગ માંઈ ॥૩૪॥
ધન્ય પ્રભુ ધન્ય અવતાર, પૂર્યા પરચાનો નહિ પાર ॥
આજ જનનાં કરો છો કાજ, એવાં ન કર્યાં કેદિ મહારાજ ॥૩૫॥
એક વારતા સાંભળો વળી, સહુ થકિત થાશો સાંભળી ॥
એક ભક્ત ઢુંઢુબા દક્ષણી, કરે ભક્તિ મહારાજની ઘણી ॥૩૬॥
તેની સુતા તે મથુરાબાઈ, અતિ સુખી રહે સમાધિ માંઈ ॥
હરિ પાસે તે હંમેશ જાય, નિત્ય દર્શન નાથના થાય ॥૩૭॥
જ્યારે આવે સમાધિથી બાર, કરે વારતા મોટી અપાર ॥
તે તો સાંભળી સરવે જન, અતિ મનાણું આશ્ચર્ય મન ॥૩૮॥
પછી કહ્યું નરેશને જઈ, સુણી વાત જાતી નથી કઈ ॥
એક પાંચ વરષની બાઈ, શી કહીએ એહની મોટાઈ ॥૩૯॥
મહા સામર્થિવાન સાક્ષાત, જઈ સાંભળોને એની વાત ॥
ત્યારે રાજા કહે બુદ્ધિવાન, જઈ જોઈ આવો એનું જ્ઞાન ॥૪૦॥
આવ્યા ડાહ્યા શિયાણા ત્યાં મળી, બાઈ મુખની વાત સાંભળી ॥
થયા થકિત ન શક્યા બોલી, હતું પૂછવું તે ગયા ભૂલી ॥૪૧॥

પછી કહી રાજાને એ વાત, એતો દેવ દિસે છે સાક્ષાત ॥
એની સામર્થી સર્વે તે જોઈ, બોલ્યા સ્વામી બીજું નહિ કોઈ ॥૪૨॥
એમ પૂરણ પરચો પામી, આવ્યા આંહિ અમે શીશ નામી ॥
એમ દેખાડ્યો ચમત્કાર, વળી કહું થયું બીજી વાર ॥૪૩॥
એક વણિક બાઈ અબૂજ, નહિ સંત અસંતની સૂઝ ॥
મળ્યા ગુરુ ગાફલ ગમાર, તેનો પડ્યો અંતરમાં ભાર ॥૪૪॥
તેને વહી ગયાં વર્ષ વીસ, નાવ્યું અંતરમાં સુખ લેશ ॥
પછી મથુરાબાઈને મળી, કહી પોતાની વાત સઘળી ॥૪૫॥
વિશે વર્ષ વૈષ્ણવમાં રહી, કરી વાત ન કર્યાની કહી ॥
કર્યું સર્વે મેં કલ્યાણ કાજ, શાંતિ ન વળી ન ટળી દાજ ॥૪૬॥
હવે જેમ કહો તેમ કરું, જો હું સંસાર સાગર તરું ॥
ત્યારે બોલિયાં મથુરાબાઈ, કાલ્ય વહેલી આવજ્યે તું આંઈ ॥૪૭॥
પછી આવી બાઈ બીજે દન, તેને બેસારી કરવા ભજન ॥
થઈ ધારણા ને દીઠું ધામ, જેનું ગોલોક કહેવાય નામ ॥૪૮॥
દીઠાં ગોપ ગોપી ગાયો ઘણી, દીઠી શોભા વીરજા વનતણી ॥
દીઠા કૃષ્ણ રાધા બહુ રાણી, તેની સખિયો તે ન જાય ગણી ॥૪૯॥
એહ આદિ જોયું સર્વે ધામ, જોઈ પોતિ છે હૈયાની હામ ॥
પછી આવી કહી વાત એહ, સુણી સર્વે જને મળી તેહ ॥૫૦॥
કહે થઈ કૃતારથ આજ, કરી મહેર મને શ્રીમહારાજ ॥
હું તો પામી છું પરચો મોટો, સત્ય સ્વામી બીજો મત ખોટો ॥૫૧॥
એમ પૂરે પરચા હંમેશ, લખી ન શકે ગુણ ગણેશ ॥
કહી વાત વડોદરા તણી, નથી એટલી બીજી છે ઘણી ॥૫૨॥
નથી કીધો મેં બહુ વિસ્તાર, કહી લાખ ભાગની લગાર ॥
આજ સાય કરે છે શ્રીહરિ, તેતો વાત જાતિ નથી કરી ॥૫૩॥

જે જે સમરે છે સહજાનંદ, તેતો પામે છે અખંડ આનંદ ॥
તેનો તોલ માપ નવ્ય થાય, તે કેમ નિષ્કુળાનંદે લખાય ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ઓગણપચાશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૯॥

પૂર્વછાયો : કહું દેશ કાનમમાં, એક ઈટોલું ગામ ॥
ભક્ત ભલા કણબી કુળે, જાણો જીજીભાઈ નામ ॥૧॥
સત્સંગમાં શિરોમણિ, વળી હરિમાં ઘણું હેત ॥
અચળ કીધો આશરો, સોંપી તન મન ધન સમેત ॥૨॥
આયુષ્ય ખૂટે આવિયો, ભાઈ એના દેહનો અંત ॥
તેને આવ્યા તેડવા, નિજભક્ત જાણી ભગવંત ॥૩॥
નિજ સખા બહુ સંત સાથે, મોટા મોટા મુનિરાજ ॥
સુવર્ણમય રથ માંઈ, બેસી પધાર્યા મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ : આવ્યા અર્ધ રાત્યે અવિનાશ, થયો ગામમાં બહુ પ્રકાશ ॥
એક દ્વિજ ભક્ત બાપુભાઈ, છોડ્યો રથ તેના ફળી માંઈ ॥૫॥
જાગી લાગિયા બાપુજી પાય, નિરખી નાથને તૃપ્ત ન થાય ॥
કહે થયો કૃતારથ આજ, તમે ઘેર પધાર્યા મહારાજ ॥૬॥
હવે રહો રાજી થઈ નાથ, એમ કહે ઉભો જોડી હાથ ॥
પછી બોલિયા શ્રીમહારાજ, અમે આવ્યા જીજીભાઈ કાજ ॥૭॥
એને તેડી જાશું આજ અમે, સત્ય માનો બાપુભાઈ તમે ॥
ત્યારે બોલિયા બાપુભાઈ એમ, એને મેલી જાઓ કહિયે કેમ ॥૮॥

પણ સત્સંગમાં એહ જેવા, બીજા નથી શિખામણ્ય દેવા ॥
ત્યારે નાથ કહે નહિ લૈયે, લેશું એના બળધને તૈંયે ॥૯॥
ત્યારે બોલિયા બાપુ હરિજન, પ્રભુ એવું શિયું એનું પુન્ય ॥
ત્યારે શ્રીહરિ કહે સંત અર્થે, જુત્યો'તો એ રસોઈને રથે ॥૧૦॥
માટે લઈ જાશું એને આજ, એમ કહી પધાર્યા મહારાજ ॥
પછી બાપુભાઈ તેહ પળે, ગયો જીજીભાઈને પાસળે ॥૧૧॥
કહે હમણાં પધાર્યા'તા નાથ, બહુ સંત હતા હરિ સાથ ॥
તેતો તેડવા આવ્યા'તા તમને, પણ રાખી ગયા કહ્યું અમને ॥૧૨॥
પણ એ વાત સાચી તો મળે, જાયે બળધ તમારા પાસળે ॥
પછી કરી દીવો જોયું જઈ, ત્યાંતો બળધિયાના પ્રાણ નઈ ॥૧૩॥
પછી સહુને તેડી કરી વાત, જે દીઠી'તી નજરે સાક્ષાત ॥
તેહ સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા, ધન્ય સ્વામી કહી શીશ નામ્યાં ॥૧૪॥
કહે પરચો થયો છે આ ભારી, એમ કહેવા લાગ્યા નરનારી ॥
વળી વાત બીજી એક કહું, તમે સાંભળજ્યો જન સહુ ॥૧૫॥
કાનમમાં માંગરોળ ગામે, કણબી ભક્ત ત્યાં બેચર નામે ॥
કરે ખેતી તે નિર્વાહ કાજ, મુખે ભજે સ્વામી શ્રીમહારાજ ॥૧૬॥
પાળે વ્રત પ્રતિમામાં પ્રીત, ખેતીવાડીમાં ન બેસે ચિત્ત ॥
ત્યારે સરકારે કહ્યું બોલાવી, ભર્ય રૂપૈયા અમને લાવી ॥૧૭॥
એમ કહીને બેસાર્યો તર્ત, આપે ક્યાંથી ગાંઠે નહિ ગર્થ ॥
બેઠાં વિતિ ગયા બેઉ દન, લેવા દીધું નહિ જળ અન્ન ॥૧૮॥
ત્યારે બેચરે કર્યો વિચાર, પ્રભુ કેમ ઉતારશો પાર ॥
મારે તો બળ એક તમારું, બીજો નથી તમ વિના વારું ॥૧૯॥
એમ કહેતાં પધાર્યા મહારાજ, નિજજન છોડાવવા કાજ ॥
દેખી દુષ્ટ ગયા દલે ડરી, ભાંગી બેડી તેડી ચાલ્યા હરિ ॥૨૦॥

લઈ સર્વે એનો જે સમાજ, પહોંચાડ્યો જિયાં બીજાનું રાજ ॥
સરવે જખમારી રહ્યા જોઈ, કેડ્યે આવી શક્યા નહિ કોઈ ॥૨૧॥
એમ કરી અલૌકિક કાજ, પછી પધાર્યા ત્યાંથી મહારાજ ॥
વળી વાત કહું એક સારી, સુણો સર્વે છે ચમતકારી ॥૨૨॥
એક કાનમે કરાલી ગામ, બહુ ભક્ત વસે એહ ઠામ ॥
અતિ હેત પ્રીત્યનો નહિ પાર, એવાં હરિજન નરનાર ॥૨૩॥
તિયાં પરચા થયા છે બહુ, લખું કેટલા કેટલા કહું ॥
અંતકાળે તજે જન તન, આવે તેડવા શ્રીભગવન ॥૨૪॥
રથ વેલ્ય વિમાન ને વાજી, બેસી જાય તે પર થઈ રાજી ॥
એવા પરચા થાય છે લાખું, તેતો કેટલાક કહી દાખું ॥૨૫॥
પણ કહું વાત એક વળી, સર્વે જન લેજ્યો તે સાંભળી ॥
એક પાટીદાર નાનોભાઈ, થયા દુઃખી મંદવાડ માંઈ ॥૨૬॥
તજ્યું ખાવું પીવું જળ અન્ન, તેને વિતી ગયા બહુ દન ॥
જે જે જોવા આવે જન પાસ, તેને નહિ એના જીવ્યાની આશ ॥૨૭॥
પછી એક દા'ડે એમ થયું, નાડી પ્રાણાદિ કાંઈ ન રહ્યું ॥
પછી સંબંધી સર્વે ત્યાં મળી, કાઢો કાઢો કહે વળી વળી ॥૨૮॥
થયા તૈયાર લઈ સમાજ, ત્યારે પધાર્યા શ્રીમહારાજ ॥
લાવ્યા રથ વેલ્ય ને વિમાન, આવ્યા સંત ભેળા ભગવાન ॥૨૯॥
સહુ જનને દર્શન થયાં, કોઈ દર્શન વિના ન રહ્યાં ॥
જોઈ જન થયા છે મગન, કહે ભલે આવ્યા ભગવન ॥૩૦॥
ત્યારે બોલિયા શ્રીમહારાજ, અમે આવ્યા નાનાભાઈ કાજ ॥
તેને તેડી લઈ જાવાતા સાથ, પણ મેલી જાશું કહે નાથ ॥૩૧॥
પછી નાનાને કહે મહારાજ, તને તેડી નહિ જાઈએ આજ ॥
માટે અન્ન જળ હવે લેજ્યે, સુખે સ્વામિનારાયણ કહેજ્યે ॥૩૨॥

એમ કહી ચાલ્યા ભગવન, જગજીવન જીવાડી જન ॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા સહુ, કહે વાત આતો મોટી બહુ ॥૩૩॥
આથી પર્યો બીજો શિયો કહીએ, સહુ વિચારી જુવોને હૈયે ॥
વળી વાત કહું બીજી એક, સુણો સામર્થી હરિની વિશેક ॥૩૪॥
એક ભક્ત છે જેઠિયો બાળ, તેના દેહનો આવિયો કાળ ॥
થયો માંદો ને ન બોલે મુખ, તેને જોઈને કહે વિમુખ ॥૩૫॥
કહે આને તો વળગ્યું ઝોડ, શું જોઈ રહ્યા કરોને ધ્રોડ ॥
ત્યારે બોલિયો છે એનો તાત, એવી કરશો મા કોઈ વાત ॥૩૬॥
મરે જીવે તેનું નહી કાંય, પણ ભૂવા પાસે ન જવાય ॥
થાશે હરિનું ગમતું હશે, તેનો શિદને કરવો સંશે ॥૩૭॥
એહ વાત સુણી નહિ કાન, ત્યાંતો પધારિયા ભગવાન ॥
એક બાઈ હતી હરિજન, દીધાં આવી તેને દરશન ॥૩૮॥
બાઈ પાય લાગી જોડી હાથ, કહે ક્યાંથી પધારિયા નાથ ॥
કહે નાથ આવ્યા અમે આજ, જેઠિયાને તેડવાને કાજ ॥૩૯॥
પણ મેલી જાશું આજ એને, કહેજયે વાત જઈને તું તેને ॥
તેનું આપીએ તને એંધાણ, આપ્યું કુંકુમ અલૌકિ જાણ્ય ॥૪૦॥
કરજયે ચાંદલો આનો તું જઈ, સ્વામિનારાયણ નામ લઈ ॥
બેઠો થઈને બોલશે બાળ, એમ કહીને ચાલ્યા દયાળ ॥૪૧॥
પછી બાઈ આવી તેને પાસ, કહ્યું આવ્યા હતા અવિનાશ ॥
આપ્યું કુંકુમ ચાંદલો કરવા, કહ્યું નથી જેઠિયાને મરવા ॥૪૨॥
પ્રભુ પધાર્યા હતા સાક્ષાત, કહી સરવે મુજને વાત ॥
સહુ સાંભળી થકિત થયાં, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ કહે રહ્યાં ॥૪૩॥

દીઠું કુંકુમ અલૌકી એહ, થયો તર્ત બેઠો જેઠો તેહ ॥
મળી વાત કહી હરિજને, થયો પરચો એ માનિયું મને ॥૪૪॥
વળી એક વારતા અનુપ, સહુ સાંભળજયો સુખરૂપ ॥
એહ દેશમાંયે રણુગામ, ત્યાં જોગી પ્રભાતગર નામ ॥૪૫॥
સુણે જાણે એ મોટો છે સિદ્ધ, રાજા પ્રજા માંહિ તે પ્રસિદ્ધ ॥
તેણે સુણી સંતની વારતા, જાણ્યા સ્વામીને કલ્યાણ કરતા ॥૪૬॥
પછી તજી સંન્યાસીની રીત્ય, કરી પ્રકટ પ્રભુજી શું પ્રીત્ય ॥
એમ કરતાં વીત્યા બહુ દન, અવધ્યે ત્યાર થયા તજવા તન ॥૪૭॥
ત્યારે તેડવા આવ્યા મહારાજ, લાવ્યા બહુ વિમાન બાવા કાજ ॥
આવી કંઠમાં આરોપ્યો હાર, આપ્યો તોરો કહ્યું થાઓ ત્યાર ॥૪૮॥
પછી બાવોજી બેઠા વિમાન, તેડી ચાલ્યા પોત્યે ભગવાન ॥
આપ્યો હતો હાર તોરો જેહ, રહ્યો પ્રકટ કોટમાં તેહ ॥૪૯॥
સહુ દેખીને પામ્યા આશ્ચર્યજ, કહે જુવો આ તોરો ને સ્રજ ॥
આતો અલૌકિક વાત બહુ, એમ કહે જન મળી સહુ ॥૫૦॥
આતો પ્રતાપ મહારાજ તણો, સ્વામી સહજાનંદજીનો ઘણો ॥
એમ પરચા બહુ બહુ થાય, તે નિષ્કુળાનંદે ન લખાય ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને પચાશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૦॥

પૂર્વછાયો : વળી પરચા વર્ણવી, કહું કાનમ દેશના કાંય ॥
ધન્ય ધન્ય એહ ભક્તને, જેની શ્રીહરિએ કરી સા'ય ॥૧॥

એક ઉતરાદ ગામમાં, કહીએ કણબી સાકરબાઈ ॥
હરિજન અતિ હેત હેયે, પ્રીત્ય ઘણી પ્રભુ માંઈ ॥૨॥
તેના દેહનો આવિયો, વળી અવધી પોત્યે અંત ॥
ચ્યાર દિવસ મોરથી, આવ્યા પોત્યે ભગવંત ॥૩॥
આવી કહ્યું એહ બાઈને, તું કર્ય હરિનું ભજન ॥
આજ થકી દન ચારમાં, છૂટશે તારું તન ॥૪॥
ચોપાઈ : પછી માની વાલાનું વચન, બાઈ બેઠી કરવા ભજન ॥
સમરે સ્વામીને શ્વાસ ઉશ્વાસ, થઈ જક્ત સુખથી ઉદાસ ॥૫॥
એમ કરતાં વીત્યા દન ચાર, આવ્યા તેડવા પ્રાણ આધાર ॥
એની ભત્રીજી નામ કેસર, આવ્યા ઘનશ્યામ તેને ઘેર ॥૬॥
આવ્યા પોત્યે પ્રકટ પ્રમાણ, સુખસાગર શ્યામ સુજાણ ॥
દીધાં બહુ જનને દર્શન, નિરખી બાઈ થઈ છે મગન ॥૭॥
કહે ધન્ય ધન્ય મારા નાથ, આજ અમને કર્યા સનાથ ॥
ઘણે દાડે પધાર્યા છો ઘેર, મુંજ રંક પર કરી મહેર ॥૮॥
એમ કહિને આપ્યાં આસન, કર્યા ભાત્ય ભાત્યનાં ભોજન ॥
પછી નાથ જમ્યા તેને ઘેર, કરી મનમોહનજીએ મહેર ॥૯॥
જમી ઉઠ્યા આપ્યો મુખવાસ, પછી હાથ જોડી કહે દાસ ॥
આજ આવ્યાનું કારણ કહિયે, સુણી બોલ્યા સ્વામીજી તેંયે ॥૧૦॥
તારી કાકી સાકરબાઈ નામે, તેને તેડી જાશું નિજધામે ॥
આવ્યા એ સારુ બેસીને વાજી, તેડી જાતાં તું રાજી કુરાજી ॥૧૧॥
ત્યારે બોલી છે કેસરબાઈ, એહ જીવની ધન્ય કમાઈ ॥
જેને તેડવા આવ્યા છો તમે, શિદને કુરાજી થાયે અમે ॥૧૨॥
એવું સાંભળી બોલ્યા મહારાજ, નહિ તેડી જાયે એને આજ ॥
પણ ચાર દન મોર્ય આવી, એને તેડ્યાનું ગ્યા'તા ઠરાવી ॥૧૩॥

તેને કહેજયે તું જઈ વચન, કૈયે નહિ છૂટે તારું તન ॥
એમ કહી પધાર્યા મહારાજ, કરી અલૌકિ એટલું કાજ ॥૧૪॥
વળી વાત કહું એક સારી, હરિજન લેજ્યો હૈયે ધારી ॥
કાનમ દેશમાં કેલોદ ગામ, તિયાં શેખ વલીભાઈ નામ ॥૧૫॥
સાચા સંતની વાત સાંભળી, ગઈ અસત્ય આસતા ટળી ॥
સાચા જાણ્યા સદ્‌ગુરુ સ્વામી, બીજા જણાણા ખરા હરામી ॥૧૬॥
પીર ફકીર મલાં મલંગ, તેને તજી કર્યો સતસંગ ॥
પછી સહુએ કર્યો એ વિચાર, કર્યા વલીભાઈ નાત્ય બાર ॥૧૭॥
જેને વીતિ ગયાં વર્ષ ચાર, નહી વલીને સંશય લગાર ॥
ભલો ભક્ત જક્ત નહિ જેને, સ્વામી વિના માને નહિ કેને ॥૧૮॥
ભજે પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ, સહુ ઉપર રહી સુજાણ ॥
એમ કરતાં હરિભજન, તેને વિતિ ગયા બહુ દન ॥૧૯॥
પહોતિ અવધિ દેહની જ્યારે, આવ્યા તેડવા મહારાજ ત્યારે ॥
લાવ્યા રથ વેલ્ય ને વિમાન, આપે અશ્વે બેસી ભગવાન ॥૨૦॥
આવી વાડીમાં ઉતર્યા નાથ, બહુ સખા છે પોતાને સાથ ॥
દીઠું વાડીવાળે તે પ્રસિદ્ધ, રથ વેલ્ય વિમાન બહુ વિદ્ધ ॥૨૧॥
ઘણાં ઘોડાં બળદ અપાર, બોલ્યો રખવાળો તેહ વાર ॥
મારી ખેતી આ જાશે ખવાઈ, અમારે છે આટલી જીવાઈ ॥૨૨॥
ત્યારે બોલિયા દીનદયાળ, ચિંતા મ કર્ય તું રખવાળ ॥
આ બળધ ને ઘોડાં અમારાં, તારી ખેતીનાં નહિ ખાનારાં ॥૨૩॥
અમે આવ્યા છીએ આંહિ આજ, વલીભાઈને તેડવા કાજ ॥
એમ એને કહી અવિનાશ, પછી આવ્યા વલિભાઈ પાસ ॥૨૪॥
થયાં વલીભાઈને દર્શન, લાગ્યો પાય કહે ધન્ય ધન્ય ॥
મારે હતો ભરુંસો તમારો, જાણું જરુર નહિ વિસારો ॥૨૫॥

ત્યારે નાથ કહે અમે આજ, આવ્યા તમને તેડવા કાજ ॥
એવું સુણ્યું વાલાનું વચન, ચાલ્યા વલીભાઈ તજી તન ॥૨૬॥
દીઠા સતસંગી કુસંગી સહુએ, માન્યું આશ્ચર્ય મનમાં બહુએ ॥
કહે ધન્ય ધન્ય સત્સંગ, જીતિ ગયા વલીભાઈ જંગ ॥૨૭॥
થયો પરચો પ્રકટ પ્રમાણ, નહિ માને મૂરખ અજાણ ॥
એમ કહિ રહ્યાં નરનારી, જોઈ સામર્થી સ્વામીની ભારી ॥૨૮॥
વળી સુરત શહેરની વાત, કહું સહુ સાંભળો વિખ્યાત ॥
તિયાં રહે બહુ હરિજન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૨૯॥
પૂરે પરચા નિત્ય પ્રત્યે નાથ, તેણે મગન રહે સહુ સાથ ॥
એવું સમઝે નહિ કોઈ જન, પ્રભુ આવ્યા વિના છૂટે તન ॥૩૦॥
રથ વેલ્ય વાજી ને વિમાન, લાવે અંત સમે ભગવાન ॥
આવે તેડવા જનને નાથ, માગી શીખ જાય હરિ સાથ ॥૩૧॥
એવો સહુને મને વિશવાસ, તન તજી જાશું પ્રભુ પાસ ॥
પણ એક વાત છે નવીન, કહું સાંભળો જન પ્રવીન ॥૩૨॥
એક પારસી અરદેશરજી, તેને સત્સંગીની રીત્ય રજી ॥
સાચા જાણ્યા સહજાનંદ સ્વામી, બીજા જણાણા લોભી હરામી ॥૩૩॥
જોયાં જોગી જંગમ સંન્યાસી, તપી ત્યાગી વૈરાગી ઉદાસી ॥
પીર ફકીર મલાં મલંગી, દીઠા શેખ ભેખ બહુરંગી ॥૩૪॥
કણ વણ રહ્યા કુકશા ગ્રહી, એવા દીઠા જગતમાં કહી ॥
જોઈ લીધું સર્વનું તે સાર, જાણ્યા ભૂલેલ ભૂમિનો ભાર ॥૩૫॥
જ્યારે સાંભળી સ્વામીની વાત, ત્યારે મનમાં પામ્યો નિરાંત ॥
પછી અતિશે વિશ્વાસ આવ્યો, તેડી સ્વામીને શહેરમાં લાવ્યો ॥૩૬॥

અતિ આદરે પધરાવ્યા નાથ, હતા મુનિ પંચ શત સાથ ॥
કરી પૂજા ઘેરે પધરાવી, સારી સેવા કરી મન ભાવી ॥૩૭॥
લીધો લોચન ભરીને લાઓ, જાણ્યું આવો નાવે ફરી દાઓ ॥
તિયાં નાથ રહ્યા નવ દન, દીધાં બહુ જીવને દર્શન ॥૩૮॥
કરી અનેક જનનાં કાજ, ત્યાંથી પાછા પધાર્યા મહારાજ ॥
તેને વિતી ગયા બહુ દન, થયું અરદેશરને સ્વપન ॥૩૯॥
દીઠા સહજાનંદ સુખકારી, અતિ તેજોમય મૂર્તિ ભારી ॥
લાગ્યો લળી લળી વળી પાય, નિરખી નયણાં તૃપ્ત ન થાય ॥૪૦॥
પછી નાથ કુંકુમ લઈ લાલ, કર્યો ચંદ્ર અરદેશર ભાલ ॥
કહ્યું સવારે તને રાજન, દેશે મોટપ્ય માનજ્યે મન ॥૪૧॥
એમ કહી પધાર્યા દયાળ, જાગ્યો અરદેશર તતકાળ ॥
લઈ દર્પણ ને મુખ દેખ્યું, દીઠો ચાંદલો આશ્ચર્ય લેખ્યું ॥૪૨॥
થયું કહ્યું હતું તે મહારાજે, આપી શહેર સુબાગરી રાજે ॥
જે જે કહી'તી સ્વપને વાત, તેતો સવારે થઈ સાક્ષાત ॥૪૩॥
પામ્યો પરચો આશ્ચર્ય લેખ્યો, ભાલમાં ચંદ્ર પ્રકટ દેખ્યો ॥
એવાં એવાં આ સમે મહારાજ, કરે છે જનનાં બહુ કાજ ॥૪૪॥
વળી ભક્ત એક ભગુ નામ, તેને જાણે તે સઘળું ગામ ॥
લિયે પારકી વઢવેડ્ય વેચાતી, કરે નિત્ય કમાણી તેમાંથી ॥૪૫॥
કહે સહુ છે કજિયાદાર, મુવા પછી જાશે જમદ્વાર ॥
પણ ભગુને ભરોસો ભારી, નાથ નહિ જુવે કરણી મારી ॥૪૬॥
લોભી લંપટી છું હું હરામી, પણ નહિ તજે મુજને સ્વામી ॥
એવો ખરો વિશ્વાસ તે દલે, ન ભજે બીજાને કોઈ પળે ॥૪૭॥
એમ વીતિ ગયા બહુ દન, આવી અવધિ તજિયું તન ॥
આવ્યા તેડવા પોત્યે મહારાજ, લાવ્યા રથ એક ભગુ કાજ ॥૪૮॥

તેણે હસ્તિ જુત્યા જન જોઈ, પામ્યા આશ્ચર્ય તે સહુ કોઈ ॥
કહે માંહોમાંહિ એમ મળી, આવી વાત ન દીઠી સાંભળી ॥૪૯॥
હસ્તિ રથ દીઠો દગે આજ, ચાલ્યા ભગુને તેડી મહારાજ ॥
હુંવા દર્શન જન બહુને, થયો પરચો જણાણું સહુને ॥૫૦॥
એવા એ શહેર માંહિ અનેક, થયા પરચા ન લખાય છેક ॥
સર્વે લખતાં ન આવે પાર, કહે નિષ્કુળાનંદ નિરધાર ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને એકાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૧॥

પૂર્વછાયો : ખાનદેશ બુરાનપુરમાં, વસે હરિજન જેહ ॥
સહાય કરી જેની સ્વામીએ, કહું સાંભળજ્યો હવે તેહ ॥૧॥
વિપ્ર એક દીવાન દાદો, સતસંગી નહિ સોય ॥
જાણ્યે અજાણ્યે જમાડિયા, સંત તે સ્વામીના દોય ॥૨॥
બીજાં પુન્ય તો બહુ કર્યાં, જનમ ધરીને જેહ ॥
તેહ ભેળું પુન્ય આટલું, થયું અજાણ્યે એહ ॥૩॥
એમ કરતાં અવધિ તેનો, આવ્યો તે દેહનો અંત ॥
અવશ્ય તેડવા આવિયા, મહા કરુર તે કૃતાંત ॥૪॥
ચોપાઈ : અંતકાળે આવિયા જમ જ્યારે, દીધું દાદાને દુઃખ તે વારે ॥
જેજે જનમ ધરી કર્યાં પાપ, તે તે સંભારી કર્યો સંતાપ ॥૫॥
દીઠા દાદે જમદૂત જ્યારે, દેવી દેવને સંભાર્યા ત્યારે ॥
સંત મહંત સંન્યાસી સોય, તેહ વિના જે સેવ્યા'તા કોય ॥૬॥
એહ સર્વેને જોયા સંભારી, કહું કોઈ હરો પીડા મારી ॥
એહ માંહિલું એકે ન આવ્યું, તે વારે દાદે શીશ ડોલાવ્યું ॥૭॥

કહે હવે કરું હું શિપેર્ય, કેણે સાય ન કરી આ વેર્ય ॥
એમ કહીને થયો નિરાશ, ત્યાંતો સંત દીઠા દોય પાસ ॥૮॥
કહે સંત સુણો જમદૂત, કેમ આવિયા આંહિ કપૂત ॥
જાઓ વેલા વેલા પાછા વળી, કેમ ઉભા રહ્યા છો સાંભળી ॥૯॥
ત્યારે બોલિયા જમના દૂત, ઠાલું શિદને કરો છો તૂત ॥
એહ જીવ કેદી છે તમારો, સર્વે રીત્યે એ છે જો અમારો ॥૧૦॥
માટે જોર તમારે ન કરવું, જાઓ યાંથી આડું નવ ફરવું ॥
એવો સંત ને જમનો વાદ, સુણે છે દાદો સર્વે સંવાદ ॥૧૧॥
ત્યારે સંત કહે જોશું અમે, લઈ જાઓ જો લેવાય તમે ॥
ત્યારે જમ કહે જોડી હાથ, તમે સુખે ચાલો અમ સાથ ॥૧૨॥
જાઈયે ધર્મરાયને જો પાસ, જ્યાં છે પાપ પુન્યનો તપાસ ॥
એનાં જોશે સુકૃત સંભાળી, હશે તમારો તો દેશે વાળી ॥૧૩॥
એમ કહી કાઢ્યો જીવ જ્યારે, થઈ સતી તેની નારી ત્યારે ॥
તેનો જીવ આવી સંગે મળ્યો, નારી સહિત જમપુર પળ્યો ॥૧૪॥
ચાલ્યા સંત જમદૂત સાથ, ગયા જિયાં હતા જમનાથ ॥
ધર્મે સંતનું સનમાન કીધું, પછી એ જીવનું ખત લીધું ॥૧૫॥
નહિ પુન્ય ને પાપ અનંત, પુણ્ય એટલું જમ્યા બે સંત ॥
કરી તેહ પુણ્યનો તપાસ, કહે ધર્મ જાઓ હરિ પાસ ॥૧૬॥
પછી મહારાજ પાસળે લાવ્યા, સંત દોય તેહ સંગે આવ્યા ॥
ત્યારે મહારાજ કહે સુણો જન, એણે આપ્યું છે તમને અન્ન ॥૧૭॥
માટે હમણાં સુરપુર જાશે, પછી વૈકુંઠનો વાસ થાશે ॥
એમ કહી આપ્યા દોય હાર, પહેરી ચાલ્યા પરુષ ને નાર ॥૧૮॥
તે દીઠું સર્વે સમાધિવાને, વળી જે કહ્યું તે સુણ્યું કાને ॥
જાગ્યા સમાધિ માંહિથી જ્યારે, આવી સર્વે કહી વાત ત્યારે ॥૧૯॥

કહે આજ થકી નવ વરષે, દાદો સત્સંગમાં દેહ ધરશે ॥
થાશે સત્સંગી નારી ને નર, પછી જાશે તે બ્રહ્મનગર ॥૨૦॥
એતો દીઠું છે અમારે નેણ, નથી જુઠું એમાં એકે વેણ ॥
સહુ સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યાં, થયો પરચો કહી શીશ નામ્યાં ॥૨૧॥
વળી વણિક ભક્ત સુંદર, ભાઈ શામજી ને પીતાંબર ॥
એહ બેઉ ભાઈ સતસંગી, તેનો ભાઈ વૈષ્ણવ કુસંગી ॥૨૨॥
નામ શોભારામ તે અનાડી, કરે સતસંગનો દ્રોહ દાડી ॥
શામજી પીતાંબરને વારે, આવે સતસંગ માંહી તો મારે ॥૨૩॥
એમ કરે અવળાઈ અતિ, કેનું કેણ ન માને કુમતિ ॥
કરે નિંદા એ પડ્યો અભ્યાસ, પછી આવ્યા તે સંતને પાસ ॥૨૪॥
સંતે વાત કરી અતિ સારી, તે તો વાત હૈયામાં ન ધારી ॥
પછી સંતને રૂપે શ્રીમુખ, કહ્યાં જમપુરીનાં જે દુઃખ ॥૨૫॥
સુણી તરત થઈ ત્યાં સમાધિ, જઈ દીઠી જમપુરી બાધિ ॥
ઠામો ઠામથી ઉઠિયા જમ, દેવા લાગ્યા છે માર વિષમ ॥૨૬॥
અતિ મારે બોલે મુખ એમ, પાપી સતસંગીને પીડે કેમ ॥
તેનું ફળ સર્વે તને દેશું, તારો મારી મારી જીવ લેશું ॥૨૭॥
એમ દીધો દંડ ઘડી ચાર, પછી આવ્યો સમાધિથી બાર ॥
આવી કહી સંત આગે વાત, આજ થઈતી જીવની ઘાત ॥૨૮॥
હવે જ્યાં લગી રહે મારા પ્રાણ, ન કરું સત્સંગનાં કુવખાણ ॥
ત્યારે સંત કહે સારું ભાઈ, હવે બેસ તું સમાધિ માંઈ ॥૨૯॥
પછી બેઠો ધ્યાને શોભારામ, દીઠા હરિ ને હરિનાં ધામ ॥
પામ્યો સુખ સમાધિમાં અતિ, જોઈ સ્વામી શ્રીજીની મૂરતિ ॥૩૦॥
રહ્યો પ્રભુ પાસે બહુવાર, પછી આવ્યો સમાધિથી બાર ॥
આવી કહી છે સર્વે વાત, કહે સ્વામી મેં નીરખ્યા સાક્ષાત ॥૩૧॥

આવું ન દીઠું ને ન સાંભળ્યું, અતિ મોટું સુખ મને મળ્યું ॥
હું તો પામિયો આનંદ અંગ, કહે ધન્ય ધન્ય સતસંગ ॥૩૨॥
હું તો પામિયો પરચો આજ, મને મળ્યા પ્રકટ મહારાજ ॥
વળી બુરાનપુરને માંઈ, રહે દ્વિજ નારાયણજી ત્યાંઈ ॥૩૩॥
તે તો આવ્યો તો ઉદ્યમ કાજ, ગુજરધર માંહિ દ્વિજરાજ ॥
તિયાં મળી ગયો સતસંગ, ધાર્યા નિયમ સર્વે શુભ અંગ ॥૩૪॥
પછી થયા થોડા ઘણા દન, આવી અવધિયે ત્યાગીયું તન ॥
ત્યારે તેડવા આવ્યા મહારાજ, ગયો બ્રહ્મમોલે દ્વિજરાજ ॥૩૫॥
તેનો સુત હરિરામ એક, હતો ઘરે નાનકડો છેક ॥
તેને પણ થયો સતસંગ, થઈ સમાધિ પલટ્યું અંગ ॥૩૬॥
ગયો દેહ તજી બ્રહ્મમહોલ, તિયાં દીઠું છે સુખ અતોલ ॥
દીઠા ત્યાંના સરવે રહેનાર, દીઠો પોતાનો તાત તેવાર ॥૩૭॥
તાત સુત મળ્યા માંહોમાંઈ, એવું દીઠું છે સમાધિ માંઈ ॥
જ્યારે આવ્યો સમાધિથી બાર, એહ વાત કરી છે તે વાર ॥૩૮॥
સતસંગીએ માન્યું તે સત્ય, કહે કુસંગી સર્વે અસત્ય ॥
અમે ન માનીએ એવી વાણ્ય, માનીએ જ્યારે મળે એંધાણ ॥૩૯॥
વારુ સમાધિમાંહિ તું જઈ, પૂછિયે વાત તે આવ્ય લઈ ॥
તારો તાત ને અમે બે ભાઈ, ગયાતા બીજા ગામડા માંઈ ॥૪૦॥
શિયે કામે ગયાતા ત્યાં શું થયું, કહેજ્યે જઈ મને એ પૂછિયું ॥
પછી હરિરામે સમાધિ કરી, ગયો બ્રહ્મમોહોલ માંહિ ફરી ॥૪૧॥
નારાયણજી જે એનો તાત, તેને આગળ્ય જઈ કહી વાત ॥
મિત્ર તમારો વ્યંકટરામ, તેનો ભાઈ જ્ઞાનેશ્વર નામ ॥૪૨॥

તેણે પૂછયું છે પ્રશ્ન તે એમ, અમે ગ્યાતા બીજે ગામ કેમ ॥
ત્યારે નારાયણ કહે તાત, તેની કહું તને સર્વે વાત ॥૪૩॥
ગામ નામે બદલપુર માંઈ, ગ્યાતા પોંક ખાવા સારુ ત્યાંઈ ॥
પોંક ખાઈ પાછા અમે વળ્યા, ત્યારે વાટ માંહિ ભીલ મળ્યા ॥૪૪॥
તેણે વસ્ત્ર લીધાં સર્વે લુંટી, દેજ્યે એંધાણી એ જઈ મોટિ ॥
પછી સમાધિથી આવી બાર, કરી વાત એ સર્વે તે વાર ॥૪૫॥
જે જે વીતી એ ત્રણને વાત, કહી એંધાણી દઈને સાક્ષાત ॥
ત્યારે વેંકટરામે વિચાર્યુ, સત્ય વાત એમ મન ધાર્યું ॥૪૬॥
જ્ઞાનેશ્વર રહ્યો ગમ ખાય, આ વાત કેમ ખોટી કહેવાય ॥
સાચા સતસંગી સાચા સંત, સાચા સ્વામી પોતે ભગવંત ॥૪૭॥
એમ કહી સંત પાય નમ્યા, કરજ્યો મહારાજ અમ પર ક્ષમા ॥
તમારી સર્વે સાચી છે વાત, અમે પામ્યા પરચો સાક્ષાત ॥૪૮॥
એમ બહુ બહુ ચમત્કાર, થાય બુરાનપુર મોઝાર ॥
કહેતાં લખતાં ન આવે અંત, એમ પરચા થાય છે અત્યંત ॥૪૯॥
પળે પળે કરે હરિ સહાય, નિત્ય પ્રત્યે સતસંગ માંય ॥
તેણે મગન રહે નરનાર, કહે નિષ્કુળાનંદ નિરધાર ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને બાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૨॥

પૂર્વછાયો : બહુ ભક્ત બુરાનપુરમાં, ભાવે કરી ભજે ભગવંત ॥
સહાય કરે જેની શ્રીહરિ, પળપળ માંહિ અનંત ॥૧॥
તેણે ખુમારી તનમાં, મનમાં તે મોદ ન માય ॥
નરનારી નિશંક થઈ, ગુણ ગોવિંદના ગાય ॥૨॥

અતિ કેફ છે અંગમાં, સતસંગનું સુખ જોઈ ॥
મસ્ત રહે સહુ મનમાં, કંગાલ ન માને કોઈ ॥૩॥
પ્રકટ પ્રભુ પ્રકટ પ્રાપતિ, પ્રકટ માને કલ્યાણ ॥
પ્રકટ પરચા પળે પળે, પૂરે છે શ્યામ સુજાણ ॥૪॥
ચોપાઈ : તેણે કરી સહુ નરનારી, ભજે સ્વામી શ્રીજીને સંભારી ॥
નિત્યે સતસંગ માંહિ બેસે, બીજી વાત અંતરે ન પેસે ॥૫॥
જ્યારે થાય સતસંગી ભેળા, ત્યારે ગાય મહારાજની લીળા ॥
સર્વે ઉત્સવ સમૈયા સાર, તેનું ધ્યાન કરે નરનાર ॥૬॥
એહ વાત ચિતવતાં મને, જાગતાં સૂતાં દેખે સ્વપને ॥
પછી કરે માંહો માંહિ વાત, તેણે રહે સહુ રળિયાત ॥૭॥
એમ કરતાં વીતે નિશદન, થાય સમાધિ સ્વપને દર્શન ॥
પછી એમ બોલ્યા હરિદાસ, ચાલો પ્રકટ પ્રભુને પાસ ॥૮॥
કરી આવિયે દર્શન સહુ, નિરખી આનંદ પામશું બહુ ॥
એમ કરી પરસ્પર વાત, ચાલ્યા સંઘ સજી પરભાત ॥૯॥
બાઈ ભાઈ બુઢાં બાળ સંગે, ચાલ્યાં સર્વે અતિશે ઉમંગે ॥
બાંધી ખરચી ખાવાને કાજ, લીધી પૂજા પૂજવા મહારાજ ॥૧૦॥
ધીરે ધીરે કરતાં મુકામ, ચાલ્યાં સમરતાં હરિનામ ॥
આવ્યાં ઝાડી માંહિ જ્યારે જન, ત્યારે ચોરે કર્યું છે વિઘન ॥૧૧॥
ઘોડાં વેલ્ય ને ઘરેણાં જેહ, વસ્ત્ર વાસણ લીધાં છે તેહ ॥
ખરચી ખાવાની રહેવા ન દીધી, સર્વે વસ્તુ તે લૂંટી જ લીધી ॥૧૨॥
વળી બાંધી પછવાડે બે હાથ, લઈ ચાલ્યા ચોર પોતા સાથ ॥
ગયા સઘન ઝાડીમાં જ્યારે, બોલ્યા હરિજન તેહ વારે ॥૧૩॥
કહે માંહોમાંહિ એમ મળી, રખે દુઃખ માનો કોઈ વળી ॥
હશે ભક્તિ આપણીમાં ભૂલ્ય, ત્યારે આપણાં આ થયાં શૂલ ॥૧૪॥

માટે સહુ થઈ સાવચેત, ભજો ભાવે હરિ કરી હેત ॥
હમણે આવશે ધોડલે ચડી, વેળ્ય વાલ્યમ નહિ કરે વળી ॥૧૫॥
આવી છોડાવશે અવિનાશ, જાણી બંધીવાન નિજદાસ ॥
એમ કરતાં માંહોમાંહિ વાત, પધાર્યા પ્રભુ પોત્યે સાક્ષાત ॥૧૬॥
બહુ સખા હતા પોતા સંગે, આપ ચડ્યા'તા તાતે તુરંગે ॥
આવી ચોરને મારવા લાગ્યા, ચોર મૂકી ઝટોઝટ ભાગ્યા ॥૧૭॥
જાય કિયાં લીધા સર્વે ઝાલી, કર્યા મોર્ય ઘૂમરિયે ઘાલી ॥
સર્વે વસ્તુ ને સંભારી લીધી, એ પાસે એક રહેવા ન દિધી ॥૧૮॥
તોય ન મેલે ચોરને નાથ, બાંધી લઈ ચાલ્યા પોતાને સાથ ॥
ત્યારે ચોર બોલ્યા એમ મુખે, શું કરું મરું છું સહુ ભૂખે ॥૧૯॥
માટે ન કરવાનું આ કીધું, તેનું ફળ તરત અમે લીધું ॥
હવે જેમ કહો તેમ કરિયે, એવું સુણી દયા કરી હરિયે ॥૨૦॥
જાઓ મૂકી દિયે છીએ આજ, હવે કરશોમા આવું કાજ ॥
એમ ચોરથી મુકાવી જન, સંઘ સંગાથે ચાલ્યા જીવન ॥૨૧॥
જિયાં લગી ઉતરિયા ઝાડી, તિયાં લગી રહ્યા સંગે દાડી ॥
જ્યારે આવ્યાં છે વસ્તિનાં ગામ, ત્યારે અદૃશ્ય થયા છે શ્યામ ॥૨૨॥
પછી સત્સંગી સર્વે તે મળી, કરે માંહોમાંહી વાત મળી ॥
જોજ્યો શ્રીહરિની આ સામર્થી, છે જો મોટી છોટી કાંઈ નથી ॥૨૩॥
આપ્યો પરચો પ્રકટ આવી, ગયા ચોર કરથી મુકાવી ॥
આવી વાત કહો કિયાં હોય, સતસંગ વિના બીજે નોય ॥૨૪॥
પછી ધીરેધીરે સહુ ચાલી, આવ્યા મહારાજ પાસે તે હાલી ॥
કરી દર્શન પ્રસન્ન થયા, પછી વાટનાં વિઘન કહ્યાં ॥૨૫॥

ત્યારે હસીને બોલ્યા મહારાજ, અમે આવી કર્યું એહ કાજ ॥
ત્યારે જન કહે વનમાંય, તમ વિના કરે કોણ સહાય ॥૨૬॥
વળી નિમાડ્ય દેશની વાત, સુણી સહુ થાશો રળિયાત ॥
ગામ સરસોદમાં જન જેહ, કણબી રામજી નામે છે તેહ ॥૨૭॥
તેના શરીરમાં નહિ સુખ, હતું દેહ માંહિ અતિ દુઃખ ॥
તેની પીડામાં બહુ પીડાય, કરે સુખ થાવાનો ઉપાય ॥૨૮॥
દેવ પિત્ર ભૈરવ ભવાની, બહુ માનતા એહને માની ॥
વળી જમાડ્યા સાધુ સંન્યાસી, જોગી જંગમ વળી વનવાસી ॥૨૯॥
તેણે રોગ ટળ્યો નહી રંચે, સામું થયો છે દુઃખનો સંચે ॥
પછી સહજાનંદી સંત જે છે, આવ્યા તેજ ઘેરે અણઈચ્છે ॥૩૦॥
કર્યાં દર્શન રામ પટેલે, ગ્રહ્યા ચરણ તે નવ્ય મેલે ॥
કહે હું છઉં શરણ તમારી, તમે રાખજ્યો ખબર મારી ॥૩૧॥
ત્યારે સંત કહે બહુ સારું, તમે ધારો જે નિયમ અમારું ॥
પછી હાથમાંહિ જળ લેઈ, મેલ્યું સંતને ચરણે તેઈ ॥૩૨॥
સંત કહે નારાયણ નામ, ભજય તજય તું સરવે કામ ॥
તન તારું રહે કે ન રહે, થયું કલ્યાણ તું માની લહે ॥૩૩॥
જ્યારે આવશે દેહનો કાળ, ત્યારે લેવા આવશે દયાળ ॥
કહી સંત એટલું વચન, ચાલ્યા એને બતાવી ભજન ॥૩૪॥
પછી રામે માંડ્યું એ રટણ, કરે સ્વામી શ્રીજીનું સ્મરણ ॥
પછી થયા થોડા ઘણા દન, આવી અવધ્યે તજયું તન ॥૩૫॥
ત્યારે તેડવા આવ્યા મહારાજ, ભેળા સંત સખાનો સમાજ ॥
આવ્યા ગામને ગોંદરે નાથ, નિરખી બહુ જન થયાં સનાથ ॥૩૬॥

કહે કોણ તમે કિયાં જાશો, આ ગામમાંહિ કેમ સમાશો ॥
કહે અમે સ્વામિનારાયણ, આવ્યા ભક્ત રામજી કારણ ॥૩૭॥
હમણાં કરશું વાડીમાં નિવાસ, પછી જાશું રામજીને પાસ ॥
એમ કહી વાડીમાં ઉતર્યા, બહુ જીવ કૃતારથ કર્યા ॥૩૮॥
દીધાં બહુ જનને દર્શન, પ્રભુ પોત્યે થઈને પ્રસન્ન ॥
પછી આવ્યા રામજીને ઘેર, કરી મોટી મહારાજે મહેર ॥૩૯॥
ઉઠી રામજી લાગ્યો છે પાય, નિરખી નાથને તૃપ્ત ન થાય ॥
દીઠા સંત પ્રભુજીને સાથે, જેણે નિયમ ધરાવ્યતા હાથે ॥૪૦॥
પછી નાથ કહે સુણો જન, ચાલો અમ સાથે તજી તન ॥
એવી સાંભળી વાલાની વાણ, તજ્યા તર્ત રામજીએ પ્રાણ ॥૪૧॥
ઘર પરના માણસ જોતે, તન તજી ચાલ્યો તર્ત પોત્યે ॥
સહુ જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યાં, ધન્ય ધન્ય કહી શીશ નામ્યાં ॥૪૨॥
પછી ગામ સઘળે તે જાણ્યું, અતિ મોટું આશ્ચર્ય પરમાણ્યું ॥
કહે આપણે ન જાણ્યું કાંઈ, જાણ્યું પ્રકટ આવ્યા છે આંઈ ॥૪૩॥
રહેશે દન આંહિ દોય ચ્યાર, કરશું દર્શન સહુ નરનાર ॥
જો જાણીએ અલૌકિક અંગ, ચરણ ગ્રહી ન મૂકીએ સંગ ॥૪૪॥
પણ એ પળ ગઈ તે ગઈ, વારુ ભાગ્ય મોટે ભેટ્ય થઈ ॥
અહો વાત અતિશય મોટી, હશે પાપી તે માનશે ખોટી ॥૪૫॥
એમ બોલે ગામલોક વાણ, થયો પરચો પ્રકટ પ્રમાણ ॥
એવી રીત્યે અપરમપાર, થાય પરચા તે લાખ હજાર ॥૪૬॥
કહેતાં લખતાં ન આવે છેક, લખીએ એક તો રહે અનેક ॥
દેશ દેશ ગામ ગામ પ્રત્યે, આપે નાથજી પરચા તે નિત્યે ॥૪૭॥
જણ જણ પ્રત્યે જુજવા, થાય પરચા નિત્ય પ્રત્યે નવા ॥
આજ વાવરે છે જે સામર્થી, તે તો લખતાં લખાતી નથી ॥૪૮॥

આગે ધર્યા અવતાર ઘણા, જાણો સર્વે આ શ્રીહરિતણા ॥
પણ આજ વાળ્યો આડો આંક, પ્રભુ પ્રકટ્યા પૂર્ણ મૃગાંક ॥૪૯॥
જે જે આ વારે કરિયાં કાજ, તે તે આગે ન કર્યા મહારાજ ॥
સર્વે શાસ્ત્રમાં વાત સાંભળી, આજના જેવી ક્યાંઈ ન મળી ॥૫૦॥
આજની તો રીત્ય છે અલેખે, પણ હોય ધીમંત તે દેખે ॥
આજ અઢળ ઢળ્યા અપાર, કહે નિષ્કુળાનંદ નિરધાર ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદ્કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ત્રેપનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૩॥

પૂર્વછાયો : હવે હિન્દુસ્થાનના, વળી લખું પરચા જેહ ॥
સામર્થી શ્રીમહારાજની, સાંભળજયો કહું તેહ ॥૧॥
ધન્ય ધન્ય ધુવા ગામમાં, હરિજન જાતિ લુવાર ॥
ભલા ભક્ત ભગવાનના, જેને હૈયે હેત અપાર ॥૨॥
એક બિંદા નામે જન જાણો, ભજે હરિ કરી ભાવ ॥
તેની કાકી કુસંગણી, દલમાંહિ દુષ્ટ સ્વભાવ ॥૩॥
કરે ખેચરી નિત્ય ખરી, જેને હરિ સંગાથે વેર ॥
સતસંગી જાણી રીસ આણી, વાણી વદે જેવી ઝેર ॥૪॥
ચોપાઈ : બોલે અવળું ને નાખે છે આળ્યું, દયે વણ વાંકે નિત્ય ગાળ્યું ॥
સૂતાં બેઠાં જાગતાં એ જાપ, ખાતાં પીતાં વઢે નિત્ય આપ ॥૫॥
કહે બિંદો તે બગડી ગયો, કરી સત્સંગ સ્વામીનો થયો ॥
એવું સહજાનંદમાં શું ભાળ્યું, એમ કહી કહી દિયે ગાળ્યું ॥૬॥
શ્વાસ ઉશ્વાસે એજ સ્મરણ, ભૂલી નહિ જ્યાં લગી આવ્યું મરણ ॥
ત્રુટી નાડીઓ પીડાણા પ્રાણ, આવ્યા લેવા દીઠા જરામણ ॥૭॥

અતિ કાળા રિસાળા વિકાળ, ક્રોધવાળા કરૂર કોપાળ ॥
એવા દીઠા જમદૂત જ્યારે, દેવી દેવને સંભાર્યા ત્યારે ॥૮॥
વળી સેવ્યા હતા ભેખધારી, તેહ સર્વેને જોયા સંભારી ॥
પણ કેણે કરી નહિ સાય, ડોશી પડી મહા દુઃખ માંય ॥૯॥
મારો મારો કરે જમરાણ, ડારે ડોશી થઈ છે હેરાણ ॥
પછી તે સમે સ્વામી સંભાર્યા, લીધું નામ જમ સુણી ડર્યા ॥૧૦॥
ત્યારે ડોશીએ વારમવાર, કર્યો સ્વામી નામનો ઉચ્ચાર ॥
આવ્યા અલબેલો એહ વાર, પોતા સાથે સખા અસવાર ॥૧૧॥
આપે બેઠા છે રથ અનુપે, શોભે છે રવિ કોટિ સ્વરૂપે ॥
જોઈ આશ્ચર્ય આવિયા જન, કર્યા લાખો લોકે દરશન ॥૧૨॥
આવ્યા ડોશીને પાસે દયાળ, દેખી જમ ભાગ્યા તતકાળ ॥
પછી ડોશીએ કર્યાં દર્શન, કરે સ્તુતિ કહે ધન્ય ધન્ય ॥૧૩॥
અહો પતિતપાવન ટેક, મારો ન જોયો અવગુણ એક ॥
આ સમે સાય કિધું છે મારું, તે તો બિરુદ સંભારી તમારું ॥૧૪॥
એમ કરી સ્તુતિ જોડી નાથ, તજી તન ચાલી હરિ સાથ ॥
સર્વે લોક કહે ધન્ય ધન્ય, આવડું શિયું ડોશીનું પુન્ય ॥૧૫॥
આતો પરચો પૂર્યો ભગવાને, હશે મુરખ તે નહિ માને ॥
વળી એક કહું બીજી વાત, સહુ સાંભળજ્યો છે સાક્ષાત ॥૧૬॥
વળી એહ ગામે એહ જાત્ય, ભક્ત ઠાકુરદાસ વિખ્યાત ॥
તેની પત્ની નામ ધનુબાઈ, પ્રીત્ય બેઉને મહારાજ માંઈ ॥૧૭॥
કહે માંહોમાંહિ નરનાર, હવે તજવો વિષય વિકાર ॥
થયાં સાંખ્યયોગી નર નારી, રહે ભેળાં પાળે વ્રત ભારી ॥૧૮॥

કોઈ કોઈનું અડે અંબર, કરે ઉપવાસ નારી નર ॥
અજાણ્યે જો બેઉમાં બોલાય, તેહ દિવસે અન્ન ન ખવાય ॥૧૯॥
જ્યારે ઘરમાંઈ હોય નાર્ય, ત્યારે પુરુષ બેસે જઈ બાર્ય ॥
જ્યારે પુરુષ હોય ઘરમાંઈ, ત્યારે બાર્ય બેસે જઈ બાઈ ॥૨૦॥
પાળે વ્રત એવું માંહો માંહિ, વિષય વાસના ન ઈચ્છે કાંઈ ॥
એવી રીત્યે વીત્યા બહુ દન, કરે સ્વામી શ્રીજીનું ભજન ॥૨૧॥
તેતો સત્સંગી સરવે જાણે, વર્તેછે સાંખ્યયોગ પ્રમાણે ॥
હરિભક્તને લાગે એ સારું, બીજા વિમુખને લાગે ખારું ॥૨૨॥
કહે વિમુખ એમ અભાગી, જોજ્યો થઈ બેઠાં બેઉ ત્યાગી ॥
શું સમજીને તજ્યો સંસાર, એમ બોલે બહુ નરનાર ॥૨૩॥
સતસંગ કહો કેમ કરીએ, કરીએ તો એ જેવાં થઈ ફરીએ ॥
માટે વાત તો છે ઘણી સારી, પણ ધારિયે તો થાય ખુવારી ॥૨૪॥
એવું જાણીને જગજીવન, દીધાં એ બેઉને દર્શન ॥
ભેળા બ્રહ્મચારી છે મુકુંદ, આવ્યા જન પાસે જગવંદ ॥૨૫॥
કહે ઠાકુરદાસને સ્વામી, થયું પૂરું વ્રત નિષ્કામી ॥
એક ટેક ગ્રહી છે જે તમે, આજ મુકાવિએ છીએ અમે ॥૨૬॥
જે પાળે ગૃહસ્થ વ્રતમાન, તે સહુ સાંખ્યયોગીને સમાન ॥
માટે માની અમારું વચન, કર્મયોગી થઈ કરો ભજન ॥૨૭॥
એમ કહી એને અવિનાશ, ગયા બીજા હરિજન પાસ ॥
દીધાં દશ વિશને દર્શન, થઈ પોત્યે પ્રભુજી પ્રસન્ન ॥૨૮॥
કેક કુસંગીએ પણ દીઠા, પ્રકટ પ્રમાણ રથે બેઠા ॥
નરનારી સહુ આશ્ચર્ય પામ્યાં, ધન્ય ધન્ય કહી શીશ નામ્યાં ॥૨૯॥

કહે સાચા સ્વામી સાચા જન, થયાં એ વેડ્યે અમને દર્શન ॥
આતો પરચો અલૌકિક જાણો, સહજાનંદ સમર્થ પ્રમાણો ॥૩૦॥
વળી એ ગામે લુવારમાંઈ, હરિજન નામ ગાંગુબાઈ ॥
અતિ હેત પ્રીત્યે ભજે હરિ, પાળે નિયમ સર્વે ભાવે કરી ॥૩૧॥
એક દિવસ બાઈને સંગે, ગઈ ઈંધણાં લેવા ઉમંગે ॥
વીણે ઈંધણાં ગરબી ગાય, અતિ હેત હૈયામાં ન માય ॥૩૨॥
જોઈ પ્રેમ એનો અવિનાશ, આવ્યા પ્રકટ પ્રભુજી પાસ ॥
દીધાં સહુ બાઈયુંને દર્શન, નિરખી નાથને થયાં મગન ॥૩૩॥
વાલો ગાવા લાગ્યા સંગે ગીત, જોઈ પોતાના જનની પ્રીત ॥
નિરખી સ્વામીશ્રી સુખદાઈને, થઈ સમાધિ ગાંગુબાઈને ॥૩૪॥
દીઠો બ્રહ્મમહોલ ગોલોક, શ્વેતદ્વીપ વૈકુંઠ વિશોક ॥
અક્ષરધામ ને ધામના વાસી, દીઠા સમાધિમાં સુખરાશી ॥૩૫॥
જોયાં ધારણામાં જે જે ધામ, જાગી લીધાં છે તેહનાં નામ ॥
સુણી આશ્ચર્ય પામિયાં સહુ, કહે આતો વાત મોટી બહુ ॥૩૬॥
જોને પ્રભુજી પ્રકટ પ્રમાણ, દીધાં દર્શન શ્યામ સુજાણ ॥
આતો વાત અલૌકિક ભારી, થયો પરચો કહે નરનારી ॥૩૭॥
વળી દ્વિજ ભક્ત એહ ગામે, ભાઈ બે બુદ્ધ મદારી નામે ॥
ભજે પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ, જાણી સતસંગ સાચો સુજાણ ॥૩૮॥
કરે ઉદ્યમ નિર્વાહ કાજ, ભાવેશું ભજે શ્રીમહારાજ ॥
એક દિવસ વેવાર સારુ, કર્યું માંહોમાંહિ મારું તારું ॥૩૯॥
તેને વિતી ગઈ છે ઘડી ચાર, ત્યારે બુદ્ધે કર્યો છે વિચાર ॥
ધિકધિક એ વહેવાર માંઈ, એક હરિભક્ત મારો ભાઈ ॥૪૦॥

તે શું બોલ્યો હું તાણ્યમતાણ્ય, મું જેવો નહિ કોઈ અજાણ્ય ॥
એમાં કુરાજી થાશે મહારાજ, એથી ખોટ્ય મોટી શી છે આજ ॥૪૧॥
એમ કહીને બેઠો ભજને, માનસી પૂજા કરવા મને ॥
પછી માનસી પૂજામાં ઘણી, કરી સ્તુતિ સ્વામી સંતતણી ॥૪૨॥
અતિ દીનપણું દલ આણી, બોલ્યો ગદ્‌ગદ્‌ કંઠે વાણી ॥
થયો અપરાધ મુંથી મહારાજ, તેનો ગુનો બક્સજ્યો આજ ॥૪૩॥
એવી સાંભળી જનની વાણી, આવ્યા દીનબંધુ દીન જાણી ॥
દીધાં દાસને દર્શન નાથે, નિર્ખ્યા બાઈ ભાઈ સહુ સાથે ॥૪૪॥
બુદ્ધ લળી લાગ્યો પ્રભુપાય, નિરખી નાથ હરખ ન માય ॥
કહે ધન્ય ધન્ય મારા નાથ, આજ મુજને કર્યો સનાથ ॥૪૫॥
પછી તરત કર્યો દુધપાક, કર્યાં પાસળે સુંદર શાક ॥
બીજાં કર્યાં છે બહુ ભોજન, વળી વિધવિધનાં વ્યંજન ॥૪૬॥
તેણે જમાડ્યા જગજીવન, જનભાવે જમ્યા ભગવન ॥
બોલ્યા જમતાં જમતાં નાથ, હેત રાખીએ હરિજન સાથ ॥૪૭॥
સાચાં સગાં સતસંગી જાણો, આ લોક પરલોકના પ્રમાણો ॥
તેશું વઢી ન કીજિયે વેર, માંહોમાંહિ ન વાવિયે ઝેર ॥૪૮॥
એમ વાત કરી ભગવન, દીધાં બહુ જનને દર્શન ॥
દીઠાં સહુ જને પ્રકટ પ્રમાણ, પછી ન દીઠા શ્યામ સુજાણ ॥૪૯॥
ત્યારે આશ્ચર્ય પામ્યાં તે વાર, થયો પરચો કહે નરનાર ॥
એમ કહીને પામ્યા આનંદ, નિશ્ચે જાણો કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને ચોપનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૪॥

પૂર્વછાયો : ધન્ય ધન્ય ધુવા ગામમાં, જ્યાં ભક્ત રહે ભાવિક ॥
સહાય કરી જેની શ્યામળે, તેહ કહું હવે કાંઈક ॥૧॥
લુહાર ભક્ત લુકી નામે, આવ્યો તેહના દેહનો કાળ ॥
અંત સમે અલબેલડો, આવ્યા તેડવા દયાળ ॥૨॥
સંત સહિત શ્યામળો, પધાર્યા પ્રકટ આપ ॥
દર્શન દીધાં દાસને, સહુ નિરખી થયા નિષ્પાપ ॥૩॥
સત્સંગી કુસંગી સહુએ, દીઠા પ્રકટ પ્રમાણ ॥
નહિ સ્વપ્ન સાક્ષાત જાણો, આવ્યા શ્યામ સુજાણ ॥૪॥
ચોપાઈ : લુકી લાગ્યો લળી લળી પાય, નિરખી નાથ તૃપ્ત ન થાય ॥
કહે નાથ લુકી તારે કાજ, આવ્યા તેડવાને અમે આજ ॥૫॥
માટે તરત થાઓ તૈયાર, ચાલો વેળ મ કરો લગાર ॥
ત્યારે લુકીએ તજિયા પ્રાણ, ચાલ્યો નાથને સાથે સુજાણ ॥૬॥
સહુ જોઈ રહ્યા બહુ જન, દેખી આશ્ચર્ય કહે ધન્ય ધન્ય ॥
ઘણા મરે છે આ ગામમાંય, આવે જમ લેવા લઈ જાય ॥૭॥
પણ તેડવા આવે મહારાજ, એવું તો અમે દીઠું છે આજ ॥
માટે આતો વારતા અલેખે, થયો પરચો સહુ જન દેખે ॥૮॥
વળી ભક્ત લુવાર તે કહીએ, પ્રાણનાથ નામે તેહ લહીએ ॥
તેને પ્રભુમાંહિ પ્રીત ઘણી, કરે પૂજા નિત્ય પટતણી ॥૯॥
તેને ઘેર પધારી ગોવિંદ, પાડી આપ્યાં ચરણારવિંદ ॥
વળી સહુને દીધાં દર્શન, નિરખી નાથને થયા મગન ॥૧૦॥
કહે ધન્ય ધન્ય મહારાજ, આતો પરચો પામ્યા અમે આજ ॥
થયાં પ્રકટ પ્રમાણ દર્શન, પાડ્યાં પગલાં થઈ પ્રસન્ન ॥૧૧॥
આતો વાત અતિશય મોટી, હશે પાપી તે પરઠશે ખોટી ॥
વળી પ્રાણનાથનો જે તાત, નામ કેસર કહું તેની વાત ॥૧૨॥

હતો કબીરના મતમાંઈ, નોતિ પ્રભુમાં પ્રતીત કાંઈ ॥
તેના દેહનો આવિયો કાળ, આવ્યા તેડવા જમ તતકાળ ॥૧૩॥
તેહ હતો વિષય અભિલાષી, ગયો જમના હાથથી નાશી ॥
તર્ત પામિયો ભૂતનો દેહ, પાછો જઈ રહ્યો નિજ ગેહ ॥૧૪॥
કરે હોહોકાર વાણી ઘણી, થઈ કબીરિયો બણીઠણી ॥
એની સ્ત્રીના દેહ મધ્યે આવી, કરી પ્રવેશ તેને બોલાવી ॥૧૫॥
કહે સ્વામિનારાયણ સત્ય, એહ વિના બીજા છે અસત્ય ॥
સ્વામી પ્રકટ પ્રભુ પ્રમાણ, એહ વિના બીજે નથી કલ્યાણ ॥૧૬॥
કબીરિયા મોટા મોટા મેત, માનો સહુ થયા ભૂત પ્રેત ॥
કરતાં ખંડન તીર્થ ને વ્રત, તેનું અઘ આવ્યું છે જો તર્ત ॥૧૭॥
કહેતાં પ્રભુના અવતાર ખોટા, તેહ પાપે ભૂત થયા મોટા ॥
માટે કબીરિયા કોઈ મ થાજ્યો, થઈ આસ્તિક હરિગુણ ગાજ્યો ॥૧૮॥
પ્રાણનાથની વાતો સાંભળજ્યો, જેમ કહે તેમ સહુ કરજ્યો ॥
પુન્ય પવિત્ર છે પ્રાણનાથ, તેણે કરી હું થયો સનાથ ॥૧૯॥
સુણી એનાં મુખનું ભજન, તર્ત છૂટ્યો હું ભૂતનું તન ॥
હવે જાઉં છું હરિને ધામ, સુણી સ્વામિનારાયણ નામ ॥૨૦॥
એમ બોલ્યો એ બાઈમાં રઈ, સહુએ સાંભળિયું કાન દઈ ॥
કહે ધન્ય ધન્ય આજ સ્વામી, બીજા મત તે લુણહરામી ॥૨૧॥
જુઓ કબીરિયો ભૂત થઈ, બોલ્યો પોતાની સ્ત્રીમાં રઈ ॥
સાચા કહ્યા સહજાનંદ સ્વામી, બીજા કહ્યા તે કપટી કામી ॥૨૨॥
માટે એથી વાત મોટી કહિ, થયો સાચો પરચો ફેર નહિ ॥
વળી બીજી વાત છે અનુપ, સુણો સત્સંગી સુખરુપ ॥૨૩॥
વળી એ ગામના હરિજન, કરે પ્રકટ પ્રમાણ ભજન ॥
ખરો વિશ્વાસ તે ઉર આણી, સ્વામી વિના વદે નહિ વાણી ॥૨૪॥

કરે સમૈયા સર્વે સંભાળી, અષ્ટમી એકાદશી દિવાળી ॥
જે જે હરિના જન્મ દિવસ, કરે ઉત્સવ તેદિ અવશ ॥૨૫॥
એમ કરતાં આવી છે હોળી, રમે નરનારી મળી ટોળી ॥
નાખે ધૂળ્ય ને ભાખે ગાળિયો, કરે હોહો ને પાડે તાળિયો ॥૨૬॥
એવી રિત્ય સતસંગી જોઈ, એહ પરે રમે નહિ કોઈ ॥
સહુ બેસે મંદિરમાં મળી, કરે વાત પ્રભુજીની વળી ॥૨૭॥
એમ કરતાં હુતાશની આવી, સર્વે હરિજન મન ભાવી ॥
લાવ્યા ગુલાલ કાઢ્યો રંગ, માંહોમાંહિ રમવા ઉમંગ ॥૨૮॥
પછી સજજ થયા સહુ જન, જાણી મોટો ઉત્સવનો દન ॥
નાખે રંગ ઉડાડે ગુલાલ, તેણે સહુ થયા રંગલાલ ॥૨૯॥
મુખે બોલે નારાયણ નામ, પાડે તાળી જાણે સહુ ગામ ॥
અતિ પ્રેમમાં મગન સહુ, હૈયે હેત પ્રીત્ય વળી બહુ ॥૩૦॥
તેનું હેત જોઈ હરિરાય, અવ્યા અલબેલો તર્ત ત્યાંય ॥
આવી મળ્યા મંડળીમાં નાથ, રાચ્યા રમવા જનને સાથ ॥૩૧॥
તાળી ભેળી પાડે હાથે તાળી, ધુન્ય ભેળી કરે ધૂન્ય વળી ॥
રમે દાસ સાથે રંગભીનો, કરે ઉત્સવ હુતાશનીનો ॥૩૨॥
પ્રભુ પોત્યે પ્રકટ પ્રમાણ, રમે જનને સંગે સુજાણ ॥
સહુ કરે દરશન દાસ, અતિ રૂપરાશિ અવિનાશ ॥૩૩॥
દીઠા સતસંગી કુસંગી જને, જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા મને ॥
કહે મહારાજ છે પરદેશે, આંહિ આવ્યા છે અલૌકિ વેશે ॥૩૪॥
જેને નિરખવા હોય તે નિર્ખો, વળી પરખવા હોય તે પર્ખો ॥
એમ કરતાં માંહો માંહિ ઉચ્ચાર, પ્રભુ અદેશ્ય થયા તે વાર ॥૩૫॥

પછી સર્વે રહ્યા છે વિમાસી, કહે કિયાં ગયા અવિનાશી ॥
એક કહે રમ્યા મુજ સાથે, એક કહે લીધી તાળી હાથે ॥૩૬॥
એક કહે હતા મારે પાસ, મારે હતી મળવાની આશ ॥
આતો આપણે ન જાણ્યું કાંઈ, ચડ્યા રમવાના તાન માંઈ ॥૩૭॥
ત્યારે એક કહે સાંભળો જન, મોટાં ભાગ્ય થયાં દરશન ॥
હવે ઓરતો મ કરો કાંઈ, રાખો મૂરતિ અંતર માંઈ ॥૩૮॥
થયો પરચો જાણજ્યો જન, મોટાં ભાગ્ય માનો ધન્ય ધન્ય ॥
એહ રીત્યે અપરમપાર, થાય પર્ચા હજારે હજાર ॥૩૯॥
કોઈકને ઘરે જમે આવી, કોઈકને આપે હાર લાવી ॥
કોઈકને કરતાં ભજન, થાય પ્રકટ પ્રમાણ દર્શન ॥૪૦॥
નિત્ય ધુન્ય કરે આવી સાથે, પાડે પ્રકટ તાળી બે હાથે ॥
એમ આપે પરચા અપાર, કહેતાં લખતાં ન આવે પાર ॥૪૧॥
અંતકાળે તો અવશ્ય આવે, એ બિરુદ કેદિ ન બદલાવે ॥
જે કોઈ સ્વામિનારાયણ કેય, તેને માથે નથી કેનો ભેય ॥૪૨॥
માટે રહો નિર્ભય નિઃશંક, મળ્યે મહારાજ ન રહેવું રંક ॥
જેને પાસે હોય ચિંતામણિ, કેમ દુઃખી રહે તેહ ધણી ॥૪૩॥
તેમાં કંગાલ રહે નર કોય, એના ચિંતવ્યામાં ફેર હોય ॥
તેમ પ્રકટ મળ્યે મહારાજ, સરે સર્વે પેર વળી કાજ ॥૪૪॥
તેમાં દુઃખી રહે જેહ જન, તેને તેવું જ છે ચિંતવન ॥
હરિ કલ્પવૃક્ષ સમ કાવે, નિશ્ચે નિષ્કુળાનંદ એમ ગાવે ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને પંચાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૫॥

પૂર્વછાયો : વળી કહું એક વારતા, સુંદર છે અતિ સાર ॥
જેણી રીત્યે હરિજનની, વળી કરી હરિયે વાર ॥૧॥
બારાં મધ્યે એક બહુ સારું, ગણિએ ગુડેલ ગામ ॥
ખરા ક્ષત્રી ત્યાં રહે, જેનું છે જીભાઈ નામ ॥૨॥
તેહના તે ગામ ઉપર્યે, વળી આવી ચોરની ધાડ્ય ॥
લાગ્યા તે સહુને લૂંટવા, પાપીએ પડાવી રાડ્ય ॥૩॥
તેહ સુણી શૂરવીર ધીર, તરત થયા તૈયાર ॥
રૂડા રણમાં રમવા, લીધાં હાથ હથિયાર ॥૪॥
ચોપાઈ : મારી ચોર કર્યા ચકચૂર, જે રહ્યા તે ભાગી ગયા દૂર ॥
એક ચોર રહ્યો તો સંતાઈ, કર્યો ઘાવ તેણે શિર માંઈ ॥૫॥
પછી તે તસ્કરને મારી, કાઢી ધાડ્ય ગામમાંથી બારી ॥
કરી જિત વળ્યા નિજ ઘેર, સમરતાં સ્વામી રૂડી પેર ॥૬॥
રાખી વરતિ તે મૂર્તિમાંઈ, ઘાયા તેની પીડા નહિ કાંઈ ॥
સુખે વીત્યા દશ પાંચ દન, આવ્યા ભક્ત પાસે ભગવન ॥૭॥
નિરખ્યા જીભાઈએ શ્રીજગદીશ, અતિ હરખે નમાવિયું શીશ ॥
કહે ધન્ય દીનપ્રતિપાળ, મારી આ સમે લીધી સંભાળ ॥૮॥
એમ કહીને જોડિયા હાથ, ત્યારે બોલિયા નેહશું નાથ ॥
આજ થકી જાણો ત્રિજે દન, તમારે નથી રાખવું તન ॥૯॥
મેલી દેહ આવો બ્રહ્મમોલ, એમ કહી દઈ ચાલ્યા કોલ ॥
ત્યારે રાજી થયા છે જીભાઈ, અતિ હરખ પામ્યા મન માંઈ ॥૧૦॥
જોઈ રહ્યા છે વાયદે વાટ, બ્રહ્મમોહોલમાં જાવું તે માટ ॥
ત્યારે નાથજી થયા તૈયાર, સાથે લઈ દશ તે અશ્વાર ॥૧૧॥
વાલો આવ્યા વડ ગામ માંઈ, દીધાં દાસને દર્શન ત્યાંઈ ॥
પછી આવ્યા છે ગુડેલ ગામ, કરવા જીભાઈનું હરિ કામ ॥૧૨॥

દિધાં દર્શન દાન બહુને, થયું આશ્ચર્ય જન સહુને ॥
કોટિ કોટિ સૂર્યને સમાન, દીઠા સખા સંગે ભગવાન ॥૧૩॥
આવ્યા જીવન જીભાઈ પાસ, દીનબંધુ જાણી નિજદાસ ॥
કહે વાલોજી વારમવાર, થાઓ જીભાઈ હવે તૈયાર ॥૧૪॥
ત્યારે જીભાઈ થયા પ્રસન્ન, તરત તજ્યું રાજી થઈ તન ॥
માગી શીખ મૂક્યું જ્યારે તન, જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન ॥૧૫॥
કહે ધન્ય ધન્ય મારા નાથ, તેડી ચાલ્યા જીભાઈને સાથ ॥
આવી રીત્ય દીઠી ન સાંભળી, તેવી આજ જોઈ અમે મળી ॥૧૬॥
માટે આથી પર્યો શિયો અન્ય, હશે પાપી તે નહિ માને મન્ય ॥
આવી રીત્યે તન જાય છૂટી, એથી વાત બીજી કઈ મોટી ॥૧૭॥
એક ચડોતરે બોચાસણ, તિયાં કાશીદાસ શિરોમણ ॥
તેને સાચી સમજાણી વાત, રહ્યો સંશયવત એનો તાત ॥૧૮॥
તેને કાશીદાસ કહે એમ, તમે સ્વામીને સમજો છો કેમ ॥
ત્યારે કાનદાસે એમ કહ્યું, શુક સરીખા એવું મેં લયું ॥૧૯॥
ત્યારે કાશીદાસ કહે તાત, સ્વામી સ્વયં શ્રીહરિ સાક્ષાત ॥
ત્યારે કાનદાસ કહે હશે, પણ મટ્યો નહિ મન સંશે ॥૨૦॥
એમ કરતાં વીત્યા કાંઈ દન, થયાં કાનદાસને દર્શન ॥
દીઠા પરમહંસ લાખો લેખે, તન તેજ સૂર્યથી વશેખે ॥૨૧॥
કોઈ દીઠા છે નારદ જેવા, કોઈ શુક સમાન છે એવા ॥
કોઈક દીઠા સનક સમાન, કોઈ વાલ્મીક મુનિ નિદાન ॥૨૨॥
ઋષિ સહસ્ર અઠ્યાશી છે જેહ, દીઠા તેજના અંબાર તેહ ॥
જોઈ આશ્ચર્ય અંતરે પામ્યો, સંશય સર્વે મનનો વામ્યો ॥૨૩॥
પછી લાગ્યો છે સહુને પાય, અતિ રાજી થઈ મનમાંય ॥
કહે ધન્ય ધન્ય મુનિજન, ધન્ય સહજાનંદ ભગવન ॥૨૪॥

તમે મુનિ ને મહારાજ, આવ્યા જીવ ઉધારવા કાજ ॥
આવો પ્રકટ પરચો પામી, નહિ માને જે હશે હરામી ॥૨૫॥
વળી ચડોતરમાં મેઘવે, કહું વાત કણબીની હવે ॥
નરોત્તમ ને નાગરદાસ, કરે સત્સંગની ઉપહાસ ॥૨૬॥
ધન જોબન ને બળે કરી, પગ ન ભરે પ્રભુથી ડરી ॥
કરે ભક્તની નિંદા અમટ, તે પાપે વળગ્યાં ભૂત ષટ ॥૨૭॥
બે ભોઈ બે ભંગિયા નિદાન, એક ખત્રી એક મુસલમાન ॥
વળગ્યાં નરોત્તમને એ ષટ, આપે અંગમાં દુઃખ અમટ ॥૨૮॥
જ્યારે આવે અંગમાંઈ ભોઈ, ત્યારે ભાર લિયે શિર ઢોઈ ॥
જ્યારે મુલ્લાં આવે અંગમાંયે, ત્યારે માગે છે કાંઈનું કાંયે ॥૨૯॥
આવે ભંગિયા બે ભેળા મળી, માગે ખાવા અખાજ તે વળી ॥
જ્યારે ખત્રી કરે પરવેશ, ત્યારે કરે હોયેશ હોયેશ ॥૩૦॥
જ્યારે જેજે વસે આવી સંગ, ત્યારે તેવો જ કરે છે રંગ ॥
એમ ભૂત વળગ્યાં એ છોય, મૂઆ લગી મૂકે નહિ કોય ॥૩૧॥
વળી ધડ પર નહિ જેને શીશ, વળગ્યો તે નાગરને ખવિશ ॥
વળી એકને વળગ્યો કોળી, થઈ ભેળી ભૂતતણી ટોળી ॥૩૨॥
કોઈ મૂંઝવે કોઈ રોવારે, કોઈ જગાડે કોઈ સુવારે ॥
કોઈ ધુણવે ધ્રુજવે વળી, એમ દિયે દુઃખ સહુ મળી ॥૩૩॥
તે કાઢવા ઉપાય બહુ કરિયા, કર્યા ભેળા ભૂવા ને જાગરિયા ॥
ધૂણી ધૂણી ધન ગયા ખાઈ, તોય ફેર પડ્યો નહિ કાંઈ ॥૩૪॥
પછી ચાલ્યા ત્રણ્યે ત્યાંથી મળી, આવ્યા વરતાલે સ્વામી સાંભળી ॥
કર્યાં દર્શન લાગિયા ચરણ, સ્વામી અમો છું તમારે શરણ ॥૩૫॥

ત્યારે ભૂતને ભય જ લાગી, રહી ન શક્યાં નિસર્યા ભાગી ॥
જોઈ મહારાજનો પરતાપ, થયો ભૂત તણે તનતાપ ॥૩૬॥
ન ખમાણું તે નિસર્યા ખસી, જે રહ્યા તા એ ત્રણેમાં વસી ॥
પછી ત્રણયે સતસંગી થયા, ધારી નિયમ નિજ ઘેર ગયા ॥૩૭॥
તે જોઈ સહુ આશ્ચર્ય પામ્યાં, ધન્ય સ્વામી કહી શીશ નામ્યાં ॥
થયો પરચો જાણ્યો સહુ જને, કાઢ્યાં ભૂત પોતે ભગવને ॥૩૮॥
વળી એ દેશે મુમધા ગામ, તિયાં બ્રાહ્મણ ઈશ્વર નામ ॥
તેહને બ્રહ્મરાક્ષસ વળગો, આપે દુઃખ થાય નહિ અળગો ॥૩૯॥
તે રાક્ષસને કાઢવા માટ, ઘેરે બેસાર્યો શાસ્ત્રીય પાટ ॥
ધૂણધૂણીને થયો બેહાલ, તોય ભૂતે મેલ્યો નહિ ખ્યાલ ॥૪૦॥
ભણે શ્લોક ભેળા શ્લોક તેહ, થયો ભૂત તે ભણેલો એહ ॥
કૌમુદી ન્યાય વ્યાકરણ જાણે, બોલે ગીર્વાણી સંગે ગીર્વાણે ॥૪૧॥
કોઈ રીત્યની ન માને વાત, દિયે દુઃખ દિવસ ને રાત ॥
પછી બ્રાહ્મણ જેતલપુરે, આવ્યો શ્રીહરિની તે હજુરે ॥૪૨॥
આવી લાગ્યો મહારાજને પાય, ત્યારે ભૂત બોલ્યો એહ માંય ॥
હવે હું ક્યાં જાઉં મુરારી, આવ્યો બ્રાહ્મણ શરણ તમારી ॥૪૩॥
કહે નાથ રહે સંત માંય, ભૂત કહે પાસે કેમ અવાય ॥
ત્યારે નાથ કહે જા બદ્રીવન, કર્ય નરવીરનું દર્શન ॥૪૪॥
પછી ભૂત શીખ માગી ગયો, દ્વિજ ઈશ્વરજી સાજો થયો ॥
તે પ્રતાપ શ્રીમહારાજ તણો, શું કહીએ મુખથી ઘણો ઘણો ॥૪૫॥
વળી જેતલપુરને માંઈ, કણબી નામ તેનું રાઈ બાઈ ॥
તેને વળગી ચુડેલ સયાણી, દિયે દુઃખ નિત્ય પ્રત્યે ઘણી ॥૪૬॥
લઈ જાય પહેર્યાનાં લૂગડાં, જાય ઝોંટી ખાવાનાં ઠામડાં ॥
થાય પાંચ દશ દન જ્યારે, નાખી જાય ફોડી ત્રોડી ત્યારે ॥૪૭॥

એમ ચુડેલ પડી છે કેડચે, જાય ચડાવી પાડરું મેડે ॥
પછી તે બાઈ પ્રભુને પાસ, આવી કરી એની અરદાસ ॥૪૮॥
ત્યારે બોલિયા શ્રીભગવાન, થા સતસંગી લે વ્રતમાન ॥
પછી તે બાઈએ તેમજ કર્યું, ત્યારે ભૂત તે ભાગી નિસર્યું ॥૪૯॥
તે પ્રતાપ શ્રીમહારાજ તણો, શું કહીએ વળી મુખથી ઘણો ॥
એમ આપે જનને આનંદ, નયણે નિરખી કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદ્ઐકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને છપનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૬॥

પૂર્વછાયો : વળી કાનમ દેશ આમોદમાં, દ્વિજ ભટ્ટ દીનાનાથ ॥
સંશયવત સતસંગમાં, હતો અણસમજે અનાથ ॥૧॥
એવા સમામાં આવિયો, વિમુખ અતિ મતિ મંદ ॥
અભાગ્ય જોગે આવી મળ્યો, જે નિર્વિકલ્પાનંદ ॥૨॥
તેણે ભટ્ટ ભરમાવિયો, આવિયો તેણે અભાવ ॥
પૂરણ સંશય પાડિયો, તે વિમુખે ભજવ્યો ભાવ ॥૩॥
મેલ્યું શરણ મહારાજનું, ત્યારે ભૂતે વરત્યો લાગ ॥
આવી લાગ્યાં અપત્યને, જ્યારે કર્યો સતસંગ ત્યાગ ॥૪॥
ચોપાઈ : સ્તોત્ર અષ્ટક વળી આરતિ, તેણે કરીતી હરિની વિનતી ॥
માટે ભૂતનું તૂત ત્યાં નોય, વળગે હરિ વિમુખ જે હોય ॥૫॥
માટે એની સુતા જે વિમુખ, વળગ્યું ભૂત તેને દિયે દુઃખ ॥
જાય ઘરમાંથી ચીજ ઉપાડી, નાખે પહેર્યાનાં લૂગડાં ફાડી ॥૬॥
રાંધી રસોઈ કરે તૈયાર, આવી વિષ્ટા નાખે તે મોઝાર ॥
ગોળ ઘૃત જળ દૂધ દઈ, તેમાં નાખે નરક ભૂત લઈ ॥૭॥

એમ આપે દુઃખ ભૂત આવી, નાખી જમુનાને અકળાવી ॥
તેને કાઢવાને બહુ કર્યું, તોય ભૂત કેણે ન નિસર્યું ॥૮॥
પછી ભટ્ટ ઘટે પામી ત્રાસ, આવ્યો સુતા તેડી પ્રભુ પાસ ॥
શીશ નમાવી હરિ ચરણે, કહે નાથ આવિયો હું શરણે ॥૯॥
મારી સુતા આ જમુના જેહ, આજ થકી તમારી છે તેહ ॥
એને ભવિષ્યે વળગ્યું ભૂત, તેનું તન મનમાં છે તૂત ॥૧૦॥
તેણે કરી બેહાલ બિચારી, માટે આવી એ શરણ તમારી ॥
ધારી નિયમ કરશે ભજન, તે સામું તમે જોજ્યો જીવન ॥૧૧॥
ત્યારે શ્રીહરિ બોલ્યા એમ, દેવ બ્રાહ્મણને ભૂત કેમ ॥
ત્યારે દ્વિજ કહે જોડી હાથ, દેવ બ્રાહ્મણ પણ અનાથ ॥૧૨॥
માટે આજથી નાથ તમારો, પ્રભુ ગુનો જોશોમા અમારો ॥
એમ કહિને નામિયું શીશ, ત્યારે ભૂત ભાગ્યું નાખી ચીસ ॥૧૩॥
તેહ જણાણું સર્વે જનને, જોઈ આશ્ચર્ય માન્યું મનને ॥
થયો પરચો પ્રકટ પ્રમાણ, ગયું ભૂત જે કરતું હેરાણ ॥૧૪॥
દેશ દંઢાવ્યે વિશનગર, દ્વિજ શોભારામ ત્યાં નાગર ॥
તેણે રાખી રાક્ષસની રીત, કરે સતસંગનો દ્રોહ નિત ॥૧૫॥
કાવે સતસંગી જે નરનાર્ય, તેને કર્યા લઈ નાત્ય બાર્ય ॥
વળી સરકારમાં કરી ચાડી, સતસંગીને વિપત્ય પાડી ॥૧૬॥
હરે ફરે કરે કાંઈ કામ, નિંદે સતસંગીને આઠું જામ ॥
એમ કરતાં વીત્યાં કાંઈ દન, પછી બોલ્યો થઈને પ્રસન્ન ॥૧૭॥
બહુ દિવસથી દ્વેષ કરું છું, તોય સાજો સુખિયો ફરું છું ॥
પછી સતસંગીને એમ કહ્યું, સ્વામી જુઠા કાં ફુટ્યું છે હૈયું ॥૧૮॥

જો સ્વામીજી સાચા ભગવાન, તો હું માગું છું એ વરદાન ॥
આજ થકી આઠ દન માંઈ, થાઉં આંધળો ન દેખું કાંઈ ॥૧૯॥
તો સાચા સ્વામી ને સતસંગ, જો હું થાઉં આઠ દનમાં અપંગ ॥
ત્યારે સતસંગી કહે વિમુખ, શિદ મુખે માગી લે છે દુઃખ ॥૨૦॥
સ્વામી શિદ કરે કેને અંધ, એવું માગિયે ન મતિ મંદ ॥
ત્યારે શોભારામ બોલ્યો મુખે, મેં માગ્યું તે થાય મર સુખે ॥૨૧॥
ત્યારે શ્રીહરિ છે કલ્પવૃક્ષ, તિયાં ચિંતવ્યું થાવા અચક્ષ ॥
પછી વાયદો વેગળો રહ્યો, દિન ચ્યારમાં આંધળો થયો ॥૨૨॥
એવી વિમુખ જીવની રીત, સમું ચિંતવી ન શકે ચિત્ત ॥
પછી તેને જોઈ બીજે જને, માન્યો પ્રકટ પરચો મને ॥૨૩॥
એમ પરચા અપરમપાર, આપે હરિ હજારે હજાર ॥
તે કહેતાં લખતાં ન આવે અંત, સમજી લેજ્યો સદ્‌બુદ્ધિવંત ॥૨૪॥
વળી વાત કહું એક સારી, લેજ્યો હરિજન હૈયે ધારી ॥
કચ્છ દેશમાં ભુજનગર, તિયાં સુતાર નામ સુંદર ॥૨૫॥
તે સતસંગમાં શિરોમણિ, પણ રાખતો પ્રવૃતિ ઘણિ ॥
મોટા મોટા માણસનો મોબતી, શેઠ શાહુકારનો સોબતી ॥૨૬॥
તે તો સર્વે હરિથી વિમુખ, તેની રાખે નિત્ય પ્રત્યે રુખ ॥
એમ ગઈ આયુષ સઘળી, તોય ચેતી શક્યો નહિ વળી ॥૨૭॥
ત્યાંતો આવિયો દેહનો કાળ, થયું તન પરવશ તતકાળ ॥
જાગ્રત અવસ્થામાં ન રહેવાય, સદ્ય સ્વપ્ન અવસ્થામાં જાય ॥૨૮॥
જ્યારે બોલે સ્વપ્નમાં રહી, કરી ઉપાધિ દેખાડે કહી ॥
પછી આવે જાગ્રતમાં જ્યારે, થાય અતિશે ઓરતો ત્યારે ॥૨૯॥

પછી પસ્તાપ કરીને બોલે, કોઈ મૂરખ નહિ મુજ તોલે ॥
આવા સત્સંગી ને શ્રીમહારાજ, તેને મૂકી મેં કર્યું અકાજ ॥૩૦॥
માટે શઠમાં હું શિરોમણિ, એમ કરે છે પસ્તાપ ઘણી ॥
હવે પ્રભુ છે અધમઉદ્ધાર, એ પક્ષો કરે તો કરે વાર ॥૩૧॥
પણ મુજથી કાંઈ ન સર્યું, એમ કહીને સ્તવન કર્યું ॥
ત્યારે હરિ છે દીનદયાળ, જાણી દીન આવ્યા તતકાળ ॥૩૨॥
દીધું દાસને દર્શન દાન, નિરખ્યા સુંદરે શ્રીભગવાન ॥
નિરખી હરખ પામિયો અતિ, પછી કરવા લાગ્યો વિનતિ ॥૩૩॥
જેવા દિઠા અંત સમે નાથ, તેવા કહેવા લાગ્યો જોડી હાથ ॥
કહે નમો અનંત અપાર, જેની મૂર્તિ હજારે હજાર ॥૩૪॥
વળી હજારે હજાર ચર્ણ, નેત્ર હજારે હજાર કર્ણ ॥
શિર ઉરુ હજારે હજાર, બહુ બાહુ ને નામ અપાર ॥૩૫॥
આદિ અંતે મધ્યે અવિનાશ, કોટિ કલ્પ ગિયે નહિ નાશ ॥
એવું દીઠું સુંદરજીએ રૂપ, તેવું કહ્યું સ્વામીનું સ્વરૂપ ॥૩૬॥
વળી સતસંગી નરનાર્ય, તેપણ દીઠાં તેજના અંબાર ॥
એવા દીઠા હરિ હરિજન, જોઈ કરે છે પસ્તાપ મન ॥૩૭॥
કહે હું ન સમજ્યો લગાર, આતો વાત અતોલ અપાર ॥
ખોટા સંસારી સ્વારથ માંઈ, આવ્યો અંત કમાઈ કમાઈ ॥૩૮॥
તેતો ન આવ્યું આ સમે કામ, સુત વિત્ત ભાઈ વળી ભામ ॥
સર્વે વહાલાં થયાં છે વેરી, એમ કરે શોચ ફેરી ફેરી ॥૩૯॥
પછી કહી છે સહુને વાત, હવે તન થાશે મારું પાત ॥
આવ્યા છે મને તેડવા નાથ, હું જાઉં છું મહારાજને સાથ ॥૪૦॥

કંઈ વારના ઉભા છે આવી, મુજ કારણે વિમાન લાવી ॥
એમ કહીને શીખજ માગી, પછી તરત દીધું તન ત્યાગી ॥૪૧॥
તજયું દેહ તેહ તતકાળ, તેડી ચાલ્યા છે પોતે દયાળ ॥
જોઈ આશ્ચર્ય પામિયા જન, પછી કહેવા લાગ્યા ધન્યધન્ય ॥૪૨॥
થયો પરચો સહુએ પ્રમાણ્યું, એવું જોઈને આનંદ આણ્યું ॥
એવા પરચા અપરમ પાર, થાય આ સમે લાખો હજાર ॥૪૩॥
તેનો કહેતા આવે કેમ અંત, થોડે ઘણું માનો બુદ્ધિવંત ॥
દેશોદેશ વળી ગામોગામ, કરે દયાળુ દાસનાં કામ ॥૪૪॥
જનજન પ્રત્યે જુજવા જેહ, થાય પરચા ન લખાય તેહ ॥
સર્વે દાસને સુખ દીધું છે, એવું બિરુદ પહેલાંથી લીધું છે ॥૪૫॥
સ્વામી રામાનંદજીની પાસે, માગી લીધું છે પોત્યે હુલાસે ॥
કહે સત્સંગી નામ કહેવાય, કોઈ રીત્યે એ દુઃખી ન થાય ॥૪૬॥
એનું આવે અમને એ દુઃખ, એહ ભોગવે સદાય સુખ ॥
તે વચન વાલે સત્ય કીધું, સર્વે સતસંગીને સુખ દીધું ॥૪૭॥
એવો સત્સંગી કોઈ ન કાવે, જેને તેડવા નાથ ન આવે ॥
જાણો અવશ્ય ટેક એ ખરી, છૂટે તન આવે જ્યારે હરિ ॥૪૮॥
એનું આશ્ચર્ય ન માને કોય, પ્રભુ હોય તિયાં એમ હોય ॥
સ્વયં પ્રભુ આજ સહજાનંદ, તેણે વરતે છે સહુને આનંદ ॥૪૯॥
કોઈ વાતની ન રહી ખામી, મળ્યા જેને સહજાનંદ સ્વામી ॥
કૃપાનિધિ જે કરુણાકંદ, મળ્યે મગન કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે હરિજનને પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને સત્તાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૭॥

પૂર્વછાયો : વળી પાંચાળ દેશમાં, કાજુ કારિયાણી ગામ ॥
અનંત લીલા ત્યાં કરી, હરિએ કર્યું નિજધામ ॥૧॥
તેહ ગામમાં જે વસે, નરનારી આદિ જન ॥
ભાવાભાવે ભગવાનનાં, સહુને થયાં દર્શન ॥૨॥
સમજુ થયાં સતસંગી, અણસમજુ રહ્યા એમ ॥
પાપી નરે પરમોદિયા, તે કુસંગ તજશે કેમ ॥૩॥
પણ દર્શન જેને દયાળનું, તે નિષ્ફળ નવ્ય જાય ॥
અંત સમે અવશ્ય આવી, શ્રીહરિ કરે છે સહાય ॥૪॥
ચોપાઇ : તેની વાત સાંભળજ્યો સહુ, થયું જેમ તેમ હવે કહું ॥
એક કાઠી કુસંગી અપાર, નામ માણશિયો નિરધાર ॥૫॥
તેતો સાજો શરીરમાં સુખી, લવલેશ દેહ નહિ દુઃખી ॥
સહજ સ્વભાવે બેઠો તો બાર, આવ્યા જમ લેવા તેને ચાર ॥૬॥
અતિ કાળા ને કરુર વાણી, જેને જોઈ જીવે નહિ પ્રાણી ॥
બહુ ભૂખ્યા ભૂંડા ભયંકર, હાથે પાશ પર્શુ હથિયાર ॥૭॥
બેઠા બે જણા લોહને ગાડે, બીજા બે જણા બેઠા છે પાડે ॥
પછી ગાડેપાડેથી ઉતરી, લીધો કાઠીને કબજે કરી ॥૮॥
દઈ માર ને મોર્ય લૈ કીધો, જમે એમનો એમજ લીધો ॥
મારે બહુ પાડે બુમરાણ, તોય મેલે નહિ જમરાણ ॥૯॥
કહે કુસંગી કેમ તું રહ્યો, તજી સ્વામી અમારો શું થયો ॥
જો તું પડ્યો અમારે જ પાને, તોતું સુખ ઈચ્છે હવે શાને ॥૧૦॥
બોલ્યો માણશિયો તેહ વારે, છે સ્વામીજીનું દર્શન મારે ॥
બીજું તો મેં કાંઈ નવ્ય કર્યું, કર્યું તેમાં તો આવું નિસર્યું ॥૧૧॥

હવે કરે તો કરે સ્વામી વાર, તે વિના બીજો નથી આધાર ॥
એમ કહેતાં આવ્યા અવિનાશ, જમ મેલી ભાગ્યા પામી ત્રાસ ॥૧૨॥
પછી આવ્યો માણશિયો ઘેર, કહે નાથે ઉગાર્યો આ વેર ॥
એમ કરતાં વીતિ ઘડી ચાર, આવ્યા નવ કૃતાંત તે વાર ॥૧૩॥
તેણે તરત મારી લીધો મોર, પાડે માણશિયો બહુ બકોર ॥
જમ કહે રખે ગામ જગાડે, લઈ જાઈએ એને પરવાડે ॥૧૪॥
ત્યારે બીજો કહે જાશું ભાગોળે, એક કહે સંત હશે આગળે ॥
એક કહે સંત નથી જો આંહિ, શીદ બીક રાખો મનમાંહિ ॥૧૫॥
પછી લઈ ચાલ્યા ગામ બાર, આવ્યા અલબેલો તેહ વાર ॥
કરી રીસ કિંકરને કહ્યું, કેમ ફૂટ્યું છે મૂરખો હૈયું ॥૧૬॥
આ ગામમાંહિ વસે છે જન, જેને છે મારું સંત દર્શન ॥
તેને લેવા આવો છો અભાગી, શીદને મોત લિયો છો માગી ॥૧૭॥
જાઓ આ ગામની મેલી આશ, એમ કહે જમને અવિનાશ ॥
તે માણશિયે સર્વે સાંભળી, જેવી વીતિ તેવી કહી વળી ॥૧૮॥
સુણી કહેવા લાગ્યા જન સહુ, આતો પરચો થયો મોટો બહુ ॥
વળી એ ગામમાં એક સઈ, નામ માવો તે સતસંગી નહિ ॥૧૯॥
તેના દેહનો આવિયો અંત, કહું તેનું હવે વરતંત ॥
તેને લેવા આવ્યા જમ ત્રણ, લીધો જીવ પામિયો મરણ ॥૨૦॥
જ્યારે જીવ લઈ જમ વળ્યા, ત્યારે સંત રૂપે સ્વામી મળ્યા ॥
કહે જમ પ્રત્યે જન એમ, એ જીવને લીધો તમે કેમ ॥૨૧॥
કહે જમ એ કુસંગી સઈ, તેને જાશું જમપુરે લઈ ॥
ત્યારે સંત કહે નહિ લેવાય, તમે કરશો જો કોટિ ઉપાય ॥૨૨॥
એતો કરે છે કામ અમારું, તેને તેડું ન જોઈએ તમારું ॥
ત્યારે જમ કહે નથી તમારો, શીદ એ જીવને લેતાં વારો ॥૨૩॥

એ જે કામ તમારું કરે છે, તેતો કોઈક થકી ડરે છે ॥
ત્યારે સંત કહે સાચું કહ્યું, પણ સંતસેવા ફળ ગયું ॥૨૪॥
માટે એ વાતમાં ખોટ્ય મોટી, જાઓ મેલી થાઓ શીદ ખોટી ॥
પછી જમ ગયા જખમારી, સંતે લીધો એ જીવ ઉગારી ॥૨૫॥
આવ્યો દેહમાંહિ માવો જ્યારે, વીતિ વાત કહિ સર્વે ત્યારે ॥
પામ્યા આશ્ચર્ય સહુ સાંભળી, થયો પરચો કહે જન મળી ॥૨૬॥
વળી એ ગામમાં સથવારો, નામ ત્રિકમ સતસંગી સારો ॥
તેને આવ્યું ટૂંટિયું અનાડી, પેસી તનમાં તાણી છે નાડી ॥૨૭॥
હાથ પગ ૨ગ લીધી તાણી, થયો પરવશ બોલી બંધાણી ॥
પછી તરત જીવ તેનો કાઢી, ચાલ્યું ટૂંટિયું તેહને પાડી ॥૨૮॥
ત્યારે ત્રિકમે કર્યું સ્મરણ, આવો નાથ હું પામિયો મરણ ॥
એવું સુણી આવ્યા અવિનાશ, સંગે ભક્ત માંચો વીરદાસ ॥૨૯॥
કહે નાથ ટૂંટિયાને એમ, એહ જીવને લીધો તે કેમ ॥
એતો શરણ છે જો અમારે, તેને લેવા ન આવવું તારે ॥૩૦॥
આ ગામમાં તારે નવ્ય ગરવું, જો તું ઈચ્છે મનમાં ઉગરવું ॥
કાઢ્યું ટૂંટિયું તગડી બાર, વાલે કરી છે જનની વાર ॥૩૧॥
મેલી ગયા ત્રિકમને નાથ, તેડી ગયા ડોશી એક સાથ ॥
પછી ત્રિકમે તનમાં આવી, કરી વાત સહુને બોલાવી ॥૩૨॥
કહે મારે માથે બહુ થઈ, મને ગયું તું ટૂંટિયું લઈ ॥
તેને હાથથી નાથે મુકાવી, મને મેલ્યો આ દેહમાં લાવી ॥૩૩॥
મારે સાટે જાશે પુરીબાઈ, વાત સાચી માનો મન માંઈ ॥
સુણી સહુ થયાં છે વિસમે, તજ્યું તન પુરિયે તે સમે ॥૩૪॥

મળી વાત લાગી નહિ વાર, પામ્યાં આશ્ચર્ય સહુ નરનાર્ય ॥
કહે થયો પરચો આ મોટો, હશે પાપી તે પરઠશે ખોટો ॥૩૫॥
વળી ગઢડે વણિક એક, તેતો કુળે સહિત નાસ્તિક ॥
કહે કર્મ વડે સર્વ થાય, એવું સમઝી રાખ્યું મનમાંય ॥૩૬॥
રામકૃષ્ણ આદિક અવતાર, તેનો પણ નહિ તેને ભાર ॥
એવો ઢૂંઢિયે ઢાબરી પાડ્યો, મોક્ષ મારગ કર્મે દેખાડ્યો ॥૩૭॥
કર્યું પાપીએ પાપીનું કામ, ટાળી નાખ્યું બિચારાનું ઠામ ॥
ત્યાંતો આવિયો દેહનો કાળ, આવ્યા તેડવા જમ વિકરાળ ॥૩૮॥
આવી ઘેરી લીધો ઘરમાંઈ, મોટા મુદગર છે કરમાંઈ ॥
મારો મારો કરે મુખવાણ, કાઢો બાર્યે કહે જમરાણ ॥૩૯॥
પછી હીમે હેયામાં વિચારી, જોયા ઢૂંઢિયા સર્વે સંભારી ॥
પણ કોઈથી કાજ ન સર્યું, તેમ તેમ જમે જોર કર્યું ॥૪૦॥
ત્યારે થયો નિરાશિ અત્યંત, પછી સંભાર્યા સ્વામી ને સંત ॥
કરતાં ચિંતવણી ચિત્તમાંઈ, આવ્યા મહારાજ ને સંત ત્યાંઈ ॥૪૧॥
લાવ્યા લોહની ગેડિયો હાથે, આવી મારિયો જમને માથે ॥
પાડી રાડ્ય ભાગ્યા જમરાણ, દીઠા હીમે તે પ્રકટ પ્રમાણ ॥૪૨॥
પામ્યો આશ્ચર્ય પરચો થયો, કેને ન કહ્યું સમઝી રહ્યો ॥
થયું સુખ શરીરમાં જ્યારે, કરી વાત વિસ્તારીને ત્યારે ॥૪૩॥
કહે પામ્યો હું પરચો મોટો, આપણો મત માનજ્યો ખોટો ॥
જો ન કરે સ્વામી સંત વાર, તો હું મરત ખાઈ ખાઈ માર ॥૪૪॥
મેં દીઠું નજરે મોત મારું, પામ્યો દુઃખ હું શું શું સંભારું ॥
આપણામાં કાંઈ ન ઉઘડ્યું, ખરા ખોટાનું પારખ્યું પડ્યું ॥૪૫॥
હવે જ્યાં લગી રહેશે આ તન, કરીશ મહારાજનું ભજન ॥
એમ પર્ચાનો નહિ આવે પાર, થાય હંમેશ હજારો હજાર ॥૪૬॥

કેતાં કેતાં કિયાં લગી કહીએ, અપરમનો પાર ન લહીએ ॥
આગે પરચા કવિએ કહ્યા, તે તો ઠીક એટલા જ થયા ॥૪૭॥
પણ આજનો અંત ન આવે, મર કોટિ કવિ મળી ગાવે ॥
મેં કહ્યું વિચારી મનમાંઈ, નથી કરતો હું વાત વડાઈ ॥૪૮॥
જેમ છે તેમ કહ્યું મેં જન, સત્ય માનજયો મારું વચન ॥
હશે સત્યવાદિ સંત જેહ, સત્ય માનશે મનમાં તેહ ॥૪૯॥
હશે દુષ્ટ દંભી ને નાસ્તિક, કહેશે ખોટી ખાંચ્યો ખોળી છેક ॥
તે તો ભોગવશે ફળ તેનું, નથી નિષ્કુળાનંદને એનું ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે પરચા પૂર્યા એ નામે એકસો ને અઠ્ઠાવનમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૮॥

પૂર્વછાયો : ધન્ય ધન્ય જન એ સર્વને, જેને મળ્યા શ્રીમહારાજ ॥
દેહ છતાં દુઃખિયા નહિ, તન છૂટ્યે નોય અકાજ ॥૧॥
જાણ્યે અજાણ્યે જોડિયા, જેણ હરિ આગળ હાથ ॥
માહાત્મ્ય તેનું હું શું કહું, તે ન હોય કેદિ અનાથ ॥૨॥
દરશ સ્પરશ પૂજા કરી, ધારિ નિયમ જે નરનાર ॥
વાસી તે સ્વર્ગ વૈકુંઠના, શ્વેતદ્વીપ ગોલોક રહેનાર ॥૩॥
ધર્મ નિયમમાં દૃઢ ઘણા, એકાંતિક જન જેહ ॥
તેની પ્રાપ્તિ વર્ણવી, કહું સાંભળજયો સહુ તેહ ॥૪॥
ચોપાઈ : એવા સત્સંગી નરનારી રે, અતિ દૃઢ ધર્મ નિમધારી રે ॥
તેને અવશ અંત્યે મહારાજ રે, પોત્યે આવે છે તેડવા કાજ રે ॥૫॥

તન તજી તે મૂર્તિને સંગે રે, જાય જન થઈ શુદ્ધ અંગે રે ॥
શ્રીગોલોક ગુણાતિત જેહ રે, માયાતમપાર ધામ તેહ રે ॥૬॥
અચળ અનાદિ દિવ્ય કહેવાય રે, શ્રીરાધાકૃષ્ણ રહે તેહમાંય રે ॥
અતિ અનુપમ ધામ એહ રે, પામે ઉદ્ધવાશ્રિત જન જેહ રે ॥૭॥
એ ધામથી પાછું ન અવાય રે, આવે તે શ્રીકૃષ્ણની ઈચ્છાય રે ॥
જિયાં વિરજા નદી ખાય રૂપ રે, જેના બેઉ કાંઠા છે અનુપ રે ॥૮॥
તેમાં મણિતણી ખાણો ઘણિ રે, પદ્મરાગ સ્ફાટિક નીલમણિ રે ॥
મણિમય પગથિયાં શોભે રે, તિયાં તરુ વેલ્યે મન લોભે રે ॥૯॥
બહુ ઘાટ બાંધ્યા છે સુવર્ણે રે, ઝગે નંગ જુવે જાણું નેણે રે ॥
તિયાં ગોપગોપી કરે સ્નાન રે, હૃદે રાધાકૃષ્ણનું છે ધ્યાન રે ॥૧૦॥
કનક કળશે ભરે કંઈ નીર રે, તેની ભીડ્ય બહુ વિરજા તીર રે ॥
ગઉધણ પીવા આવે વારી રે, તેણે પણ ભીડ્ય રહે ભારી રે ॥૧૧॥
વળી તીરે શ્રીકૃષ્ણને કાજે રે, રમણ સ્થાનક દિવ્ય સમાજે રે ॥
વિરજાપાર શતશૃંગ ગિરિ રે, રહ્યો ગોલોકને કોટ કરી રે ॥૧૨॥
ઉંચો કોટિ જોજન તે કહીએ રે, તેથી દશગણો પોળો લહીએ રે ॥
પારિજાતકાદિ તરુ બહુ રે, ઘણા ગોવાળ જ્યાં ઘણી ગઉ રે ॥૧૩॥
રાસમંડળ એ ગિરિપર રે, રમે શ્રીકૃષ્ણ જ્યાં રંગભર રે ॥
રાસમંડળ દશ જોજનમાં રે, ચારે દ્વાર આપે મુદ મનમાં રે ॥૧૪॥
રાસમધ્યે ગાય ગોપી ગીત રે, અતિ મનોહર ચોરે ચિત્ત રે ॥
તિયાં સર કૂપ વાવ્ય ભરી રે, શોભે મણિમય પગથિયે કરી રે ॥૧૫॥
ગિરિઝર્યે કરે ભૃંગ ગાન રે, જાણ્યું ગુણી ગાય ત્રોડે તાન રે ॥
ફુલવાડી ઉપવન સાર રે, રાસમંડપ પાસે અપાર રે ॥૧૬॥
રાસમંડળે મંડપ ઘણા રે, રચ્યા પંચરંગ મણિતણા રે ॥
તે પર કળશ કનકના શોભે રે, ધ્વજ પતાંકા જોઈ જન લોભે રે ॥૧૭॥

બાંધ્યાં તોરણ આશો આમ્રનાં રે, કર્યાં ખગ ને મૃગ ચિત્રનાં રે ॥
તિયાં કેળના સ્તંભ કસ્તુરી રે, ચર્ચ્યા અગર ચંદન રહ્યા સ્ફુરી રે ॥૧૮॥
ભર્યા કુંભ અક્ષત અંકુર રે, કુંકુમ દુર્વા દિયે મુદ ઉર રે ॥
એવાં રમવા ભુવન ઘણાં રે, શ્રીકૃષ્ણ ને ગોપિયો તણાં રે ॥૧૯॥
વસન ભૂષણ પહેર્યાં ગોપી ગોપે રે, નવ જોબને રાસમાં ઓપે રે ॥
પુષ્પ શય્યાઓ કુંજ કોટિ રે, ગિરિ વિંટ્યો વિરજાને નીરે રે ॥૨૦॥
ગિરિમાંહી શ્રીવૃંદાવન રે, રાધાકૃષ્ણને વાલું જે મન રે ॥
બહુ ભાત્યનાં વૃક્ષ છે તિયાં રે, તેને શું કહું વર્ણવી ઈયાં રે ॥૨૧॥
ફૂલ વેલિ તિયાં બહુ ફૂલિ રે, સ્થળ કમળે રહ્યાં ભૃંગ ઝુલી રે ॥
તિયાં મૃગગણ છે અપાર રે, કોઈ કેને ન આપે અજાર રે ॥૨૨॥
રત્ન ધૂપ દીપ ગેહગેહ રે, તેણે શોભે વૃંદાવન તેહ રે ॥
વાવ્ય કૂવા તળાવ ત્યાં બહુ રે, શોભે કમળ પોયણે સહુ રે ॥૨૩॥
તિયાં અતિ સુગંધી સમાજે રે, એહ વૃંદાવન અતિ રાજે રે ॥
તિયાં મીઠી વાણ્યે પંખી બોલે રે, કૃષ્ણસ્તુતિ કરે મુનિતોલે રે ॥૨૪॥
ગાય ગોપિયો ગોપ વૃંદાવન રે, એ વન વાલું છે કૃષ્ણને મને રે ॥
વત્સ વૃષભ ગઉ દોહન રે, વંશી ગાને શોભે વૃંદાવન રે ॥૨૫॥
તેહ મધ્યે બીજાં બત્રિશ રે, વનફળ ફૂલે શોભે હંમેશ રે ॥
એવું વૃંદાવન જે અશોક રે, તેહ મધ્યે શ્રીગોલોક રે ॥૨૬॥
કોટિ જોજન વિસ્તાર મોટે રે, રત્ન જડિત કનક કોટે રે ॥
તેને ચાર દિશે ચાર દ્વાર રે, વજ્રકપાટે શોભે અપાર રે ॥૨૭॥
તિયાં ગોપીગોપનાં ઘર ઘણાં રે, શોભે ગોલોકમાં નહિ મણાં રે ॥
રત્ન જડિત કનક ભવન રે, રથ વિમાન બહુ વાહન રે ॥૨૮॥

ધ્વજા પતાકાં કળશ કંચન રે, શોભે એકથી એક ભવન રે ॥
મઈ મથે કૃષ્ણ ગુણ ગાઈ રે, રવે રહ્યું છે ગોલોક છાઈ રે ॥૨૯॥
ચારે દ્વારે ચાર મારગ રે, તિયાં થાય બહુ રાગરંગ રે ॥
બાંધ્યા મગનંગ પંચ રંગને રે, હારે હવેલિયો અડી ગગને રે ॥૩૦॥
રત્ને જડ્યાં જરુખા ને ઓટા રે, અગર ચંદને છાંટ્યા મગ મોટા રે ॥
રંભા સ્તંભ માંગળિક સાજે રે, તેણે રાજમાર્ગ અતિ રાજે રે ॥૩૧॥
ગોપ ગોપી લઈ પૂજા સમાજ રે, જાય કૃષ્ણ પૂજવાને કાજ રે ॥
આવે જાય ગાય બહુ ગીત રે, તેણે કરી મારગ છે શોભિત રે ॥૩૨॥
વળી અનંત ભુવનપતિ જેહ રે, હરિ હર અજ ધર્મ તેહ રે ॥
રમા ઉમા સાવિત્રી મૂરતિ રે, જાય દરશને પત્ની પતિ રે ॥૩૩॥
સુર મુનિ સિદ્ધ ગોપ ગોપી રે, તેની ભીડ્યે રહ્યો મગ ઓપી રે ॥
ગોપી રાધા રમા સમ નેમે રે, સેવે શ્રીકૃષ્ણ સ્વામીને પ્રેમે રે ॥૩૪॥
એવા ગોલોક મધ્યે સુંદર રે, શોભે રાધાકૃષ્ણનું મંદિર રે ॥
તેને ફરતા કનક કોટ સોળ રે, શોભે સુંદર ખોઈ અતોલ રે ॥૩૫॥
રાજગઢ જોજન ત્રણ્ય ઘોલે રે, ખાઈ છાઈ કલ્પતરુ બોલે રે ॥
સોળે કોટ રતન કાંગરે રે, કનક કળશે શોભાને ધરે રે ॥૩૬॥
સોળે પોળ્યને ઉલંઘી દાસ રે, જાય દર્શને શ્રીકૃષ્ણને પાસ રે ॥
તિયાં ચોક શોભા સઈ ભણિયે રે, બાંધ્યા પંચરંગની મણિયે રે ॥૩૭॥
તેજ પુંજ તે મધ્યે અંબાર રે, કોટિ સૂર્ય શશીથી અપાર રે ॥
તેનું અક્ષરબ્રહ્મ છે નામ રે, ગુણાતીત અચળ હરિ ધામ રે ॥૩૮॥
જક્ત કારણ જોર જે વિશાળ રે, બહુ પ્રધાન પુરુષ કાળ રે ॥
એને આશ્રયરુપ એ અનુપ રે, સત્ ચિદ આનંદ સ્વરૂપ રે ॥૩૯॥

તેહ મધ્યે શ્રીકૃષ્ણનું ધામ રે, રચ્યું રત્નમણિ અભિરામ રે ॥
મણિસ્તંભ ઘણી ફૂલમાળ રે, તેણે શોભે છે ધામ વિશાળ રે ॥૪૦॥
મણિમાળ મોતીમાળે કરી રે, મણિ ઘણિયે રહ્યું શોભા ધરી રે ॥
શ્વેત ચમર મુક્ત કળશ કઈ રે, સારાં તોરણ રહ્યાં શોભા દઈ રે ॥૪૧॥
શતશૃંગથી ઉંચુ છે એહ રે, પ્રકાશક કૃષ્ણધામ તેહ રે ॥
અગર ચંદને ચર્ચ્યું એ ધામ રે, ધૂપ દીપ દ્રવ્ય અભિરામ રે ॥૪૨॥
ઘણે સમાજે શોભે સદન રે, કહેંતા પાર ન આવે કોય દન રે ॥
તેને આસપાસ હરિદાસ રે, કરી રહ્યા એકાંતિક વાસ રે ॥૪૩॥
સર્વે સેવા શ્રીકૃષ્ણની કરે રે, અતિ આનંદે સ્વછંદ ફરે રે ॥
કૃષ્ણ ગુણ વાજીંત્રમાં ગાય રે, તેનો શબ્દ છાયો ધામમાંય રે ॥૪૪॥
એવા ધામમાંહિ સિંહાસન રે, રચ્યું રત્ન કળશે રમણ રે ॥
રંગે ચિત્ર વિચિત્ર તે ઓપે રે, કર્યાં પશુ પંખી ગોપી ગોપેરે ॥૪૫॥
એવું અતિ સુંદર સિંહાસન રે, તેપર બેઠા કૃષ્ણ ભગવન રે ॥
ઘનશ્યામ ને વય કિશોર રે, પીત પટ બે કર વંશી સોર રે ॥૪૬॥
મંદહાસ ને માથે મુગટ રે, નિરખી જન મગન અમટ રે ॥
મૃગમદ ચંદન અગર રે, ચર્ચિ તન વૈજંતિ પે'રી ઉર રે ॥૪૭॥
કૌસ્તુભ મણિ માળ કાંતિવાળી રે, શોભે શ્રીકૃષ્ણ કંઠે શોભાળી રે ॥
મકરાકર કુંડળ કાને શોભે રે, નંગ જડ્યાં કડાં કર ઉભે રે ॥૪૮॥
કર આંગળી મુદ્રિકા મણિ રે, કટિ કિંકિણી નુપુર શોભા ઘણી રે ॥
ચરણ અરુણ નખરક્ત શામ રે, રક્ત કમળ તળ શોભાધામ રે ॥૪૯॥
તિયાં સોળે ચિહ્ન સુખકારી રે, સેવે મુનિ સિદ્ધ વ્રતધારી રે ॥
અષ્ટકોણ જવ જાંબુ જેહ રે, સ્વસ્તિ ધ્વજ ને કુળિશ તેહ રે ॥૫૦॥

અંકુશ અંબુજ ઊર્ધ્વ રેખ રે, શોભે જમણે પગે વિશેખ રે ॥
મત્સ્ય ત્રિકોણ કળશ વ્યોમ રે, ધેનુપદ ધનુષ ને સોમ રે ॥૫૧॥
વામ ચરણે એ ચિંતવે દાસ રે, કામ ક્રોધ, મોહ પામે નાશ રે ॥
એવાં કૃષ્ણ ચરણારવિંદ જોઈ રે, મુનિ મધુપ રહ્યા તિયાં મોઈ રે ॥૫૨॥
રાધા આદિ દેવી પ્રેમે કરી રે, ચર્ચિ ચંદન લિયે ઉર ધરી રે ॥
ગુલફ જંઘા જાનું જુગ જોઈ રે, બાહુ આજાન રહે મન મોઈ રે ॥૫૩॥
નાભિ કટિ ઉદર અનૂપ રે, તિયાં ત્રિવળી શોભે સુખરૂપ રે ॥
જમણે ઉરે શ્રીવત્સ ચિહ્ન રે, નિરખી હરખે જન પાવન રે ॥૫૪॥
હાર મુગટ પુષ્પના શોભે રે, જોઈ જનતણાં મન લોભે રે ॥
અરુણ કમળ સમ કર દોય રે, વંશી સહિત શોભે છે સોય રે ॥૫૫॥
પૂર્ણ શશી સમ મુખ ચારુ રે, શોભે કંઠ કંબુ અનુસારુ રે ॥
તિયાં તુલસીમાળ વિશાળ રે, શોભે ચિબુક અધર પ્રવાળ રે ॥૫૬॥
મંદહાસે બોલે મિઠાં વેણ રે, દંત દાડ્યમકળી સુખદેણ રે ॥
નાસા દીપ કપોળે કાંતિ રે, કાને કુંડળ શોભા સુહાતિ રે ॥૫૭॥
તિયાં પુષ્પગુચ્છ બે ધરિયાં રે, ચંચળ લોચન હેતનાં ભરિયાં રે ॥
રાતિ રેખે નયણ રસાળ રે, શોભે ભ્રકુટી ભાલ વિશાળ રે ॥૫૮॥
કેસર તિલક તિયાં વિશેખ રે, હસતાં ભાલ વચ્ચે ઉઠે રેખ રે ॥
સુંદર કેશ શીશે મુગટ રે, જડ્યો મણિ રતને શું ઘટ રે ॥૫૯॥
નખશિખા શોભા ન કહેવાય રે, શ્રુતિ પુરાણ નિત્ય જેને ગાય રે ॥
એવા શ્રીકૃષ્ણ શોભાની ખાણી રે, જીવ આસુરી ન શકે જાણી રે ॥૬૦॥
ઘનશ્યામ ને તન પ્રકાશ રે, તેનો મર્મ જાણે કોઈ દાસ રે ॥
સામુદ્રિકે કહ્યાં શુભ ચિહ્ન રે, તેણે જુક્ત શ્રીકૃષ્ણ સુખયન રે ॥૬૧॥

તેને નિરાકાર કહે કુમતિ રે, હોયે આસુરી જીવ જે અતિ રે ॥
સમજે સાકાર સંત તે સદા રે, પામે પાસ વાસ અતિ મુદા રે ॥૬૨॥
કહીએ શ્રીકૃષ્ણ પુરુષોત્તમ રે, વાસુદેવ વિષ્ણુ પરબ્રહ્મ રે ॥
હરિ નારાયણ અંતર્યામી રે, ભગવાન પ્રભુ બહુનામી રે ॥૬૩॥
તત્ત્વજ્ઞાનાદિ નામ કહેવાય રે, શ્રુતિ પુરાણ સદ્ગ્રંથ ગાય રે ॥
ઉપનિષદ ઇતિહાસે કરી રે, કૃષ્ણ મહિમા કહે ફરીફરી રે ॥૬૪॥
ગુણ પ્રાકમે કરી બહુ નામ રે, જપવા જોગ સર્વે સુખધામ રે ॥
રાધા રામા રહે દોય પાસે રે, જુવે શ્રીકૃષ્ણ હેતે કટાક્ષે રે ॥૬૫॥
બીજી લલિતાદિ સખી જેહ રે, રાધા રમા સમ વળી તેહ રે ॥
સારી શીલે શુભ ગુણ ધામ રે, સુણો સહુ કહું તેનાં નામ રે ॥૬૬॥
જયા લલિતા ને શશિકલા રે, માધવી જમુના ને સુશિલા રે ॥
રતિ કાંતિ ને ચંદ્રમુખી રે, કદંબમાલિકા સ્વયંપ્રભા સુખી રે ॥૬૭॥
પદ્મમુખી સુખા શુભા જેહ રે, મધુમતિ સરસ્વતિ તેહ રે ॥
પદ્મા ગંગા ને સર્વમંગળા રે, સુમુખી ભારતી ને કમળા રે ॥૬૮॥
પારિજાતા કૃષ્ણપ્રિયા નંદા રે, નામ નંદિની સુંદરી સુખદા રે ॥
એહ આદિ સુંદરી અપાર રે, સેવે શ્રીકૃષ્ણને કરી પ્યાર રે ॥૬૯॥
મૃગમદ ચંદન ને ફૂલ રે, ભૂષણ વસન લાવી અમૂલ્ય રે ॥
વળી ષટરસ સુભોજન રે, લેહ્ય ચોશ્ય ભક્ષ્ય ભોજ્ય અન્ન રે ॥૭૦॥
કનક થાળે એ ભોજન ભરી રે, પ્રેમે જમાડે પ્રમદા હરિ રે ॥
મેવા મીઠાઈ અમૃત ફળ રે, રત્નજડિત ઝારીએ જળ રે ॥૭૧॥
પાય પાણી પાનબીડી આપે રે, કરી આરતી સ્તુતિ આલાપે રે ॥
એમ પૂજા કરીને પિયારી રે, રાજી કરે શ્રીકૃષ્ણ મુરાર રે ॥૭૨॥

વળી પ્રભુના પારષદ જેહ રે, મુખ્ય મોટાનામ સુણો તેહ રે ॥
વીરભાનુ ચંદ્રભાનુ કહીએ રે, સૂર્યભાનુ વસુભાનુ લહીએ રે ॥૭૩॥
દેવભાનુ શક્રભાનુ જેહ રે, રત્નભાનુ સુપાર્શ્વ છે તેહ રે ॥
વિશાળ રુષભ અંશુબળ રે, દેવપ્રસ્થ વરુથ સુબળ રે ॥૭૪॥
શ્રીદામા આદિક એહ સોળ રે, તેને કેડ્યે બીજા છે અતોળ રે ॥
સર્વે કરે શ્રીકૃષ્ણની સેવા રે, રૂપ ગુણે એક એક જેવા રે ॥૭૫॥
છત્તર ચમર સેવાનાં સાજ રે, તેણે સેવે રાજા અધિરાજ રે ॥
થાય તાને ગાન તિયાં ઘણાં રે, સર્વે દર્શન કરે કૃષ્ણ તણાં રે ॥૭૬॥
દેખી દાસની સેવા દયાળ રે, રીઝે કૃપાના નિધિ કૃપાળ રે ॥
પરમાત્મા પરબ્રહ્મ જેહ રે, નિગમ નેતિ નેતિ કહે તેહ રે ॥૭૭॥
કાળ કર્મ ગુણ સિદ્ધ જાણો રે, તેના પ્રેરક કૃષ્ણ પ્રમાણો રે ॥
સંકર્ષણ ને પ્રદ્યુમ્ન કહીએ રે, અનિરુદ્ધરૂપે કૃષ્ણ લહીએ રે ॥૭૮॥
અનંત કોટિ બ્રહ્માંડના નાથ રે, ઉત્પતિ સ્થિતિ પ્રલય હાથ રે ॥
વળી સર્વે બ્રહ્માંડે મહારાજ રે, રહે જીવનાં કલ્યાણ કાજ રે ॥૭૯॥
નરનારાયણાદિ અનંત રે, દિવ્ય રૂપે રહે ભગવંત રે ॥
તેને આશ્રિત હોય જે જન રે, પામે ગોલોક તે સહુ જન રે ॥૮૦॥
દિવ્યરૂપે રહે પ્રભુપાસ રે, સદા સુખ ભોગવે એ દાસ રે ॥
બીજા બહુ વૈષ્ણવ ત્યાં વૃંદ રે, તેને સંગે કરે એ આનંદ રે ॥૮૧॥
પામે મોટ્યપ કહ્યે ન આવે રે, જેણે પ્રભુ ભજ્યા આંહિ ભાવે રે ॥
હરિ હરિ પોતે અવતાર રે, એહ ધામનું ઉઘાડ્યું બાર રે ॥૮૨॥
જે કોઈ સત્સંગી નરનારી રે, કર્યાં એ ધામના અધિકારી રે ॥
નથી વાત સરખી એ વાત રે, જાણે સંત મોટા સાક્ષાત રે ॥૮૩॥

જેને મળ્યા સ્વામી સુખરાશિ રે, તે તો સર્વે એ ધામના વાસી રે ॥
કહે કવિ સુણો શુભમતિ રે, કહિ સતસંગીની પ્રાપતિ રે ॥૮૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગોલોક ધામનું વર્ણન કર્યું એ નામે એકસો ને ઓગણસાઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫૯॥

પૂર્વછાયો : અધિકારી એહ ધામનાં, હરિ કર્યાં બહુ નરનાર્ય ॥
કરી અલૌકિક એટલું, પછી મનમાં કર્યો વિચાર ॥૧॥
જેહ કારણ હું આવિયો, તે થયું સરવે કાજ ॥
કેડ્યે કરવા નવ્ય રહ્યું, એમ મને વિચાર્યું મહારાજ ॥૨॥
જીવ જાણે સહુ જક્તમાં, એમ પ્રૌઢ વધ્યો પ્રતાપ ॥
સૂર્ય સમ શોભી રહ્યો, સત્સંગ સુંદર આપ ॥૩॥
વર્ણાશ્રમ હરિ આશરે, જે આવિયાં નરનાર્ય ॥
તેને ભૂલ્યે પણ ભાસે નહિ, જે જાશું જમને દ્વાર ॥૪॥
ચોપાઈ : એવો પ્રતાપ પ્રભુજી તણો રે, છાયો દેશ પ્રદેશમાં ઘણો રે ॥
ગામો ગામ શહેર પૂરે સોય રે, સહજાનંદ સમ નહિ કોય રે ॥૫॥
ચ્યારે કોર્યે શહેરને માંઈ રે, રહ્યો પ્રતાપ પૂરણ છાઈ રે ॥
ત્યારે એમ વિચાર્યું મહારાજ રે, કર્યું સર્વે પૂરણ કાજ રે ॥૬॥
જેહ અર્થે છે આ અવતાર રે, ધરી કર્યું તે સર્વે આ વાર રે ॥
એમ વિચાર્યું મહારાજે મન રે, કર્યું શું શું તે કહું છું જનરે ॥૭॥
કળિબળને પામી અધર્મી રે, થયા અસુર ગુરુ આશ્રમી રે ॥
બીજા ભૂપરુપે જે રહ્યા'તા રે, કરતાં પાપ આપ ન બિયાતા રે ॥૮॥

તેતો પ્રભુ પોતાને પ્રતાપે રે, પાપી પાછા પડ્યા આપ પાપે રે ॥
વળી કામ ક્રોધ લોભ મોહ રે, માન ઈરષા સ્વાદ સમોહ રે ॥૯॥
એહાદિ અધર્મ પરિવાર રે, હતો જીવોના હૃદય મોઝાર રે ॥
તેતો નિજપ્રતાપને બળે રે, કાઢ્યો સતશાસ્ત્ર કરી કળે રે ॥૧૦॥
સત્ય જ્ઞાન વૈરાગ્ય અહિંસ્ય રે, બ્રહ્મચર્ય આદિ ધર્મ વંશ્ય રે ॥
તેતો જીવોના હૃદયમાંઈ રે, સ્થાપ્યો અચલ પર્વતપ્રાઈ રે ॥૧૧॥
શુદ્ધ સ્વધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય રે, સહિત એકાંતિક ભક્તિ જાગ રે ॥
ગ્રામ ગ્રામ પુર પુર પ્રતિ રે, જનમાંહિ પ્રવર્તાવી અતિ રે ॥૧૨॥
વળી દુર્વાસા ઋષિને શાપે રે, થયાંતાં મનુષ્ય ભક્તિ ધર્મ આપે રે ॥
બીજા ઉદ્ધવાદિ ઋષિરાય રે, સર્વે આવ્યા હતા શાપમાંય રે ॥૧૩॥
તેને મુકાવીને મહારાજ રે, બીજાં પણ કર્યાં કંઈ કાજ રે ॥
યોગકળાઓ ધ્યાન ધારણા રે, તેણે જુક્ત કર્યા જન ઘણાં રે ॥૧૪॥
વળી ઉપનિષદને માંઈ રે, કહી દહર વિદ્યા સુખદાઈ રે ॥
એહ આદિ બ્રહ્મવિદ્યા જેહ રે, પોતે પ્રવરતાવી છે તેહ રે ॥૧૫॥
વળી અહિંસામય જગન રે, તે પ્રવરતાવ્યા છે ભગવન રે ॥
દેવ બ્રાહ્મણ તીરથ સંત રે, તેનો મહિમા વધાર્યો અત્યંત રે ॥૧૬॥
વળી શ્રીમદ્ ભાગવત આદિ રે, બીજાં સતશાસ્ત્ર જે અનાદિ રે ॥
તેનું કરાવિયું પ્રવર્તન રે, કર્યું સાત્વિક દેવનું સ્થાપન રે ॥૧૭॥
કોલાર્ણવાદિ મિથ્યા જે ગ્રંથ રે, કહ્યા નથી એ મોક્ષને અર્થ રે ॥
રાજસ તામસ દેવ ઉપાસના રે, દુઃખદાયક છે સુખ વિના રે ॥૧૮॥
વળી નાસ્તિક ને કૌલ મત રે, એહ આદિ મનાવ્યા અસત્ય રે ॥
શુદ્ધ ધર્મ જે સનાતન રે, કર્યું તેનું અતિશે સ્થાપન રે ॥૧૯॥
વળી નિજ આશ્રિતને કાજે રે, કર્યું હેત બહુ મહારાજે રે ॥
દેશદેશમાં મંદિર કરાવી રે, તેમાં નિજમૂર્તિઓ પધરાવી રે ॥૨૦॥

ભક્તિમાર્ગ પ્રવર્તાવા કાજ રે, કર્યા ધર્મવંશી આચારજ રે ॥
દીક્ષાવિધિ રીત્ય બાંધી દીધી રે, વર્ત્યા સારુ શિક્ષાપત્રિ કીધી રે ॥૨૧॥
તેતો સતશાસ્ત્રનું છે સાર રે, તે પ્રવર્તાવી જન મોઝાર રે ॥
વળી નિજ આશ્રિત બ્રહ્મચારી રે, સાધુ ગૃહી ત્યાગી નરનારી રે ॥૨૨॥
તેના ધર્મ તે જુજવી રીત્યે રે, આપે કહ્યા તે પાળે છે પ્રીત્યે રે ॥
જન્માષ્ટમી આદિ વ્રત સઈ રે, અન્નકોટાદિ ઉત્સવવિધિ કઈ રે ॥૨૩॥
કહી અષ્ટાંગ યોગની રીત્ય રે, તે પણ પ્રવર્તાવી જનહિત રે ॥
વળી સહુનાં કલ્યાણ કાજે રે, રૂડો ગ્રંથ કરાવ્યો મહારાજે રે ॥૨૪॥
તેમાં ચરિત્ર છે પોતાતણાં રે, કહેતાં સુણતાં રહેતાં સુખ ઘણાં રે ॥
જાણ્યું હવે સર્વે કામ થયું રે, કાંઈ કરવા કેડ્યે ન રહ્યું રે ॥૨૫॥
પછી એમ વિચાર્યું ઘનશ્યામે રે, હવે જાઉં હું મારે ધામે રે ॥
પણ મુજ આશ્રિત જે જન રે, મારે વિયોગે નહિ રાખે તન રે ॥૨૬॥
માટે વાત કરું એને આગે રે, રાખે ધીરજ્ય તન ન ત્યાગે રે ॥
પછી નિજ આશ્રિત તેડાવ્યા રે, સર્વે બાઈ ભાઈ મળી આવ્યા રે ॥૨૭॥
રામપ્રતાપ ઈચ્છારામ ધીર રે, અવધપ્રસાદ ને રઘુવીર રે ॥
મુક્તાનંદ ને ગોપાળાનંદ રે, નિત્યાનંદજી ને બ્રહ્માનંદ રે ॥૨૮॥
શુકમુનિ ને આનંદસ્વામી રે, એહ આદિ મોટા નિષ્કામી રે ॥
મુકુંદાનંદ અખંડાનંદ રે, એહઆદિ બ્રહ્મચારી વૃંદ રે ॥૨૯॥
ઉત્તમ સોમ સુરા સુજાણ રે, રત્ન મિયાંદિ પાળા પ્રમાણ રે ॥
જીવુબા લાડુબા રાજબાઈ રે, એહ આદિ બાઈઓ તથા ભાઈ રે ॥૩૦॥
તમે સાંભળજ્યો સર્વે જન રે, જેહ અર્થે ધાર્યું તું મેં તન રે ॥
તે કર્યું મેં સર્વે કારજ રે, કરવા કેડ્યે રાખ્યું નથી રજ રે ॥૩૧॥

હવે જાઈશ હું ધામ મારે રે, માટે શીખ આપવી તમારે રે ॥
રાજી રહેવું રોવું નહિ વાંસે રે, કેડ્યે કરવો નહિ કંકાસ રે ॥૩૨॥
એવું વજ જેવું એ વચન રે, સુણી વ્યાકુળ થયા સહુ જન રે ॥
પામી મૂરછા પડિયા ભોમ રે, તનની ન રહી કેને ફોમ રે ॥૩૩॥
કોઈનાં તણાણાં પ્રાણ ને નાડી રે, કોઈ રુવે છે રાડ્યું પાડી રે ॥
કેની આંખમાં પડ્યાં રુધિર રે, ચાલ્યા સહુને નયણે નીર રે ॥૩૪॥
કરે વિલાપ કલ્પાંત કઈ રે, કહે અમને ચાલો ભેળા લઈ રે ॥
કહે તમ વિના કેમ રહેવાય રે, પળ ઘડી દિન કેમ જાય રે ॥૩૫॥
હાય હાય માનખો હરામ રે, તમ વિના રહીએ આણે ઠામ રે ॥
અન્ન વસ્ત્ર જળ ઝેર થાય રે, તમ વિના અમે ન રહેવાય રે ॥૩૬॥
તમે જાઓ ને રહીએ અનાથ રે, એવું કરશો મા મારા નાથ રે ॥
આપ્યું આટલા દિવસ સુખ રે, હવે દેખાડશો મા એવું દુઃખ રે ॥૩૭॥
એવાં પાપ અમારાં શિયાં રે, તમે જાઓને રહીએ અમે ઈયાં રે ॥
આવ્યો હોય એવો થર ભારે રે, ભોગવાવજ્યો બીજે પ્રકારે રે ॥૩૮॥
પણ એવાં દુઃખને જોઈ રે, જન તમારા ન જીવે કોઈ રે ॥
એમ કહે રહે નહિ છાનાં રે, રૂવે વૃદ્ધ જોબન ને નાનાં રે ॥૩૯॥
કરે વિલાપ વલવલે વળી રે, થાય ઉભા ને પડે છે ઢળી રે ॥
તેહ દાસને દેખી દયાળ રે, પોત્યે વિચારીયું તેહ કાળ રે ॥૪૦॥
આ સહુને મુજમાં છે સ્નેહ રે, મુજ વિના નહિ રાખે દેહ રે ॥
સત્ય મારગ કલ્યાણ કાજ રે, તેની પ્રવૃત્તિ સારુ આજ રે ॥૪૧॥
એને રાખી જાવું છે જો આંહિ રે, એમ નિશ્ચય કર્યું મનમાંહિ રે ॥
પછી એમ બોલ્યા અવિનાશ રે, તમે શીદને રુવો છો દાસ રે ॥૪૨॥

પછી નિજ આશ્રિત નારીનર જે રે, તેને પોતાના યોગ ઐશ્વર્યે રે ॥
આપી ધિરજ શક્તિ જે કહિએ રે, થયાં વજ જેવા સહુ હૈયે રે ॥૪૩॥
જાણું ધીરજ દ્રઢતા આવી રે, ત્યારે મહારાજે કહ્યું બોલાવી રે ॥
હું રહીશ વરતાલ ત્યાંઈ રે, ભક્તિ ધર્મ શ્રીકૃષ્ણ માંહિ રે ॥૪૪॥
વળી અમદાવાદમાં વાસે રે, રહીશ નરનારાયણ પાસે રે ॥
ગોપીનાથ ગઢડામાં આંહિ રે, હું સદા રહીશ તે માંહિ રે ॥૪૫॥
બીજા મંદિર મૂર્તિ મારે રે, તેમાં રહીશ હું સર્વ પ્રકારે રે ॥
તેહ મૂર્તિ ને મુજ માંઈ રે, તમે ભેદ જાણશોમા કાંઈ રે ॥૪૬॥
એમ જાણીને સેવા કરજ્યો રે, પૂજા કરીને થાળ ધરજ્યો રે ॥
વળી ધર્મવંશી દ્વિજ ધીર રે, અવધપ્રસાદ ને રઘુવીર રે ॥૪૭॥
એહ દત્તપુત્ર છે અમારા રે, તેને કર્યા છે ગુરુ તમારા રે ॥
તેને માનજ્યો તમે સુજાણ રે, રહેજ્યો શિક્ષાપત્રીને પ્રમાણ રે ॥૪૮॥
સાધુ વર્ણી પાળા સુણી લેજ્યો રે, ગોપાળસ્વામીની આજ્ઞામાં રહેજો રે ॥
અમ કેડ્યે મરશોમા તમે રે, અન્ન મૂકશોમા કહું અમે રે ॥૪૯॥
આત્મઘાત ન કરશો જન રે, એહ માનજ્યો મારું વચન રે ॥
મારાં વચનનો કરશો ઉત્થાપ રે, મારે તમારે તો નહિ મેળાપ રે ॥૫૦॥
એમ કહી વચન વિષમ રે, દીધા પોતાના ચરણના સમ રે ॥
જ્યારે મનાવ્યું એવું વચન રે, તેહ સુણીને બોલિયા જન રે ॥૫૧॥
હે મહારાજ રહેશું આંહિ અમે રે, એવું મનાવ્યું વચન તમે રે ॥
પણ તમારા ચરણમાં મન રે, રાખજો અમારું નિશદન રે ॥૫૨॥
અપરાધ અમારા મ જોજ્યો રે, અંતકાળે તો વેલા આવજ્યો રે ॥
વળી જ્યારે સંભારીયે હરિ રે, ત્યારે દર્શન દેજ્યો દયા કરી રે ॥૫૩॥

વળી તમારી ભક્તિને માંય રે, કોઈ પ્રકારે વિઘ્ન ન થાય રે ॥
બાહેર અંતરશત્રુ છે ઘણા રે, સહુ દ્વેષી ભક્તિ ધર્મ તણા રે ॥૫૪॥
તેથી ઉગારજ્યો કૃપાનિધિ રે, એમ સહુએ પ્રાર્થના કીધી રે ॥
કહે નાથ તથાસ્તુ તે થાશે રે, જેહ માગ્યું તમે મુજ પાસે રે ॥૫૫॥
પછી કહ્યું જાઓ તમે જન રે, ત્યારે ચાલ્યાં સહુ માની વચન રે ॥
સહુ રોતાં રોતાં પાછા ગયા રે, ચાલે નહિ ચર્ણ ચૂર્ણ થયાં રે ॥૫૬॥
પ્રાણ મૂકી ગયા પ્રભુ પાસ રે, થયાં અંતરે અતિ ઉદાસ રે ॥
એમ પાછા વળિયા એ જન રે, અતિ અતિ કરતાં રુદન રે ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજે પોતાના આશ્રિત આગળ પોતાને સ્વધામ પધારવું તે વાત કરી ને સહુને ધીરજ્ય આપી એનામે એકસો ને સાઈઠમું પ્રકરણમ્॥૧૬૦॥

પૂર્વછાયો : શુભમતિ સહુ સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
પૃથવીના તળ ઉપરે, થાવા લાગ્યા મોટા ઉતપાત ॥૧॥
ચાલ્યા પ્રચંડ પવન અતિ, ગતિ ઘોર કઠોર ઘણી થઈ ॥
ઝાડ પાડ બહુ પડિયાં, કોટ મંદિર ઘર કોઠા કંઈ ॥૨॥
અતિ અચાનક અગનિ, વળી વૂઠી વેગે વ્યોમમાં ॥
વન ભુવન કૈક ગામ પુર, બહુ બહુ બાળ્યાં ભોમમાં ॥૩॥
પડ્યા ભુવન પૃથવી ઉપરે, અતિ ઘણા આકાશથી ॥
નારી નર ડર પામિયાં, કહે નહિ ઉગરિયે નાશથી ॥૪॥
ચોપાઈ : થાય કઠણ કડાકા વ્યોમરે, પડે તીખી તડિતો તે ભોમ રે ॥
ત્રુટાં તામસ દેવનાં ધામ રે, હતાં દેરાં ડુંગર ને ગામ રે ॥૫॥

એવો થયો છે ઉલકાપાત રે, શું કહીએ એ સમાની વાત રે ॥
વૂઠાં નીર રુધિરની ધારે રે, જોઈ ભય પામ્યા સહુ તારે રે ॥૬॥
ગયાં સાધુનાં મન ડોળાઈ રે, થયો ઉદ્વેગ તે ઉરમાંઈ રે ॥
ઉષ્ણ ઋતુના સૂર્યની કાંતિ રે, થઈ નિસ્તેજ પામી અશાંતિ રે ॥૭॥
હરિભક્ત પુરુષનાં અંગ રે, ફરક્યાં ડાબાં તે પણ કુઢંગ રે ॥
વળી બાઈ જેને સતસંગ રે, તેનાં ફરક્યાં જમણાં અંગ રે ॥૮॥
વળી સ્વપ્નાં લાધાં છે જેહ રે, અતિ અપશુકન માન્યાં તેહ રે ॥
જાણું ધર્મભક્તિની મૂરતિ રે, શોકે રુદન કરે છે અતિ રે ॥૯॥
રાધાકૃષ્ણની પ્રતિમા સોય રે, દ્રગ વિના દેખાણી દોય રે ॥
વળી શ્વેતપટે ઢાંકી મુખ રે, અતિ શોકમાં પામ્યાં છે દુઃખ રે ॥૧૦॥
જાણ્યું શશી સુરજ ને ઉડુ રે, પડ્યા ભૂમિએ તે પણ ભૂંડું રે ॥
એવા ઉતપાત જોઈ અપાર રે, સર્વે કરવા લાગ્યા વિચાર રે ॥૧૧॥
જાણું પ્રભુજી પૃથ્વીમાંથી રે, થાશે અંતર્ધાન હવે યાંથી રે ॥
પછી નાથે નિત્યકર્મ કીધું રે, ગઉ આદિક દાન બહુ દીધું રે ॥૧૨॥
પછી ગોમયે લીંપી ભૂમિ સારી રે, કરી કુશતિલની પથારી રે ॥
નાયા ઉષ્ણ જળે પ્રભુ તિયાં રે, પહેર્યાં ધોયેલ ધોળાં ધોતિયાં રે ॥૧૩॥
કરી તિલક ભાલ ચંદને રે, બેઠા પોત્યે તે સિદ્ધ આસને રે ॥
રાખી સ્થિર દૃષ્ટિ અનિમેષ રે, નિજ આત્મા માંહિ અશેષ રે ॥૧૪॥
ધર્યું પોત્યે પોતાનું ધ્યાન રે, મેલ્યું વિસારી નિજતન ભાન રે ॥
પાસે ગોપાળાનંદાદિ બહુ રે, નિત્યાનંદ ને શુકમુનિ સહુ રે ॥૧૫॥
દીઠાં આકાશ મગે તે વાર રે, કોટાંન કોટિ વિમાન અપાર રે ॥
બહુ પાર્ષદ પોતાતણા રે, આવ્યા નાથને તેડવા ઘણા રે ॥૧૬॥
લાવ્યા દિવ્ય ચંદન દિવ્ય ફૂલ રે, બીજી દિવ્ય પૂજાઓ અમૂલ્ય રે ॥
તેણે પ્રીત્યે પૂજ્યા ભગવાન રે, પછી તેડી બેસાર્યા વિમાન રે ॥૧૭॥

પોત્યે પોતાના પાર્ષદ સાથ રે, નિજધામમાં પધાર્યા નાથ રે ॥
નભ મારગે અમર આવી રે, કરી સ્તુતિ વાજિંત્ર વજાવી રે ॥૧૮॥
લાવ્યા ચંદન પુષ્પના હાર રે, તેણે પૂજિયા પ્રાણ આધાર રે ॥
વળી છાંટ્યાં ચંદન બહુ તને રે, કરી ઉપર વૃષ્ટિ સુમને રે ॥૧૯॥
તેહ પુષ્પ ચંદન વરસાત રે, દીઠા ભૂમિયે સહુએ સાક્ષાત રે ॥
એમ પધારિયા નિજધામ રે, કરી અનેક જીવનાં કામ રે ॥૨૦॥
સંવત અઢાર છાશી અઘન રે, જ્યેષ્ટ સુદિ દશમીનો દન રે ॥
મંગળવારે મધ્યાહ્ને મહારાજ રે, ચાલ્યા કરી અનેકનાં કાજ રે ॥૨૧॥
મોર્યે આવ્યાંતાં દુઃખ મહા અરિ રે, રાખ્યું તન તેમાંથી દયા કરી રે ॥
સંવત અઢાર એકસઠયો જાણો રે, પોષ સુદિ પુન્યમ પ્રમાણો રે ॥૨૨॥
તેદી અગત્રાઈમાંઈ અંગે રે, આવ્યું'તું દુઃખ અશ્વપ્રસંગે રે ॥
તેમાંથી મોર્યે રાખિયું તન રે, તે પણ દયા આણી જીવન રે ॥૨૩॥
ત્યાર પછી સંવત અઢારે રે, સિતેરે આસુ પુન્યમ ત્યારે રે ॥
ગામ જાળિયે મંદવાડમાંથી રે, રાખ્યું તન પોતાની દયાથી રે ॥૨૪॥
સંવત અઢારના સત્યોતેરે રે, વૈશાખ શુક્લ બારશ તે વેરે રે ॥
રાખ્યું દુઃખમાંથી ગઢડે દેહ રે, તે પણ હરિજનને સનેહ રે ॥૨૫॥
વળી સંવત્ અઢાર અઠ્યોતેર રે, ફાગણ શુક્લ દિ અષ્ટમી કેરે રે ॥
તેદિ ગણેશ ધોળકે ગોપાળે રે, રાખ્યું દુઃખમાંથી દેહ દયાળે રે ॥૨૬॥
વળી સંવત અઢાર ઓગણાશી રે, ચૈત્રસુદ નોમ્ય દુઃખરાશિ રે ॥
તેદિ પંચાળે પોત્યે મહારાજ રે, રાખ્યું દેહ તે હરિજન કાજ રે ॥૨૭॥
પછી સંવત્ અઢાર છાશીનારે, પોષ સુદિ તે બીજ તે દિના રે ॥
થયા માંદા પોત્યે મહારાજ રે, નિજધામે પધારવા કાજ રે ॥૨૮॥

જ્યેષ્ટ સુદિ દશમીને દન રે, ચાલ્યા દયા ઉતારી જીવન રે ॥
રહેવા ધાર્યું તું જેટલું નાથે રે, રહ્યા એટલાદિ ભૂમિ માથે રે ॥૨૯॥
એક ઉણે વર્ષ પચાસ રે, એક દિવસ ને દોય માસરે ॥
રાખ્યું એટલા દિવસ તન રે, જન હેતે તે પોતે જીવન રે ॥૩૦॥
પછી પાસે હતા જન જેહ રે, નામ સ્મરણ કરે છે તેહ રે ॥
થયું સ્મરણ માંહિ રુદન રે, સુણી આવિયાં સર્વે જન રે ॥૩૧॥
જોઈ નાથને કરે વિલાપ રે, પામ્યાં અંતરે અતિ ઉતાપ રે ॥
એહ સમે પામ્યા જન દુઃખ રે, તેતો કહેવાતું નથી મેં મુખ રે ॥૩૨॥
બાંધી રાખે બંધીવાન જેમ રે, રહ્યાં સહુનાં નાડી પ્રાણ એમ રે ॥
એહ સમે વાવરી સામર્થી રે, અલબેલેજિયે આપે અતિ રે ॥૩૩॥
જો એમ ન કરત જીવન રે, થાત કેર મરત બહુ જન રે ॥
જેને વાલા વિના પળ ઘડી રે, ન રહેવાતું જાતું તન પડી રે ॥૩૪॥
તેના રહ્યા પ્રાણ તનમાંય રે, તે તો શ્રીમહારાજ ઈચ્છાય રે ॥
પછી દત્તપુત્ર દોય ધીર રે, અવધપ્રસાદ ને રઘુવીર રે ॥૩૫॥
તેણે સુંદર શાસ્ત્રની વિધિ રે, જેમ કરવી ઘટે તેમ કીધી રે ॥
ચરચ્યું ચંદન તન નવરાવી રે, સુંદર વસ્ત્ર અમૂલ્ય પહેરાવી રે ॥૩૬॥
પુષ્પ હાર તોરા ગુચ્છ ધરી રે, પછી એ સમે આરતી કરી રે ॥
કહે નાથ જોડી સહુ એમ રે, પ્રભુ આવું કર્યું તમે કેમ રે ॥૩૭॥
સારું નાથ ઘટ્યું જે તમને રે, પણ વિસારશો મા અમને રે ॥
એમ કહીને લાગિયા પાય રે, પછી બેસાર્યા વિમાન માંય રે ॥૩૮॥
ગાતાં ગાતાં આવ્યા ફૂલવાડી રે, જેહ ગમતિ પોતાને ઝાડી રે ॥
ત્યાં તુલસીચંદને ચિતા રચી રે, તન પધરાવ્યું ઘીએ ચરચિ રે ॥૩૯॥

પછી કર્યો અગ્નિસંસ્કાર રે, જોઈ દુઃખ પામ્યા સહુ અપાર રે ॥
બહુ ઘૃતે દેહ દાહ દીધો રે, સર્વે શાસ્ત્રવિધિ તિયાં કીધો રે ॥૪૦॥
પછી નાઈને આવ્યા ભવન રે, તેદિ ખાધું નહિ કેણે અન્ન રે ॥
પછી બીજે દિ ચિતાને ઠારી રે, કરી ખરચ કરવા તૈયારી રે ॥૪૧॥
તેડ્યા બ્રાહ્મણ સત્સંગી સહુ રે, બીજા પણ તેડાવ્યા બહુ રે ॥
કર્યા મિશ્રિ મોદક વિપર રે, બીજા સાટા કરાવ્યા બહુ પેર રે ॥૪૨॥
તેણે જમાડ્યા જન અપાર રે, સત્સંગી કુસંગી નરનાર્ય રે ॥
કરી શ્રવણી ને શ્રાદ્ધવિધિ રે, તિયાં અશ્વ ગાઉં બહુ દીધી રે ॥૪૩॥
અન્ન ધન વસન વાસણ રે, આપ્યાં પલંગ ગાદલાં આસણ રે ॥
એમ વિધિ કીધી બહુ પેરરે, પછી જન ગયાં સહુ ઘેર રે ॥૪૪॥
કેડ્યે રહ્યા ઈયાં જેહ દાસ રે, તેતો સદા રહેતા પ્રભુ પાસ રે ॥
પ્રભુ કરી ગયા એવો ખેલ રે, કળા એની કેણે ન કળેલ રે ॥૪૫॥
જેમ નટ નિજ વિદ્યા વડે રે, લેવા લડાઈ આકાશે ચડે રે ॥
થાય યુદ્ધે ત્યાં જુજવાં અંગ રે, તેની નારી બળે તેને સંગ રે ॥૪૬॥
સહુ સભા દેખે એમ સત્ય રે, ત્યાંતો ઉતરે કરી રમત્ય રે ॥
આવે નારી પણ તિયાં વળી રે, જે કોઈ મુવા પુરુષ સંગે બળી રે ॥૪૭॥
પામે આશ્ચર્ય એવું જોઈ રે, પણ કળી શકે નહિ કોઈ રે ॥
તેમ પ્રભુની રમત્ય માંઈ રે, જોઈ અસુર જાય મૂંઝાઈ રે ॥૪૮॥
પણ આવે જાય એવા નથી રે, નિજજન જાણે છે મનથી રે ॥
પણ અસુર મોહ પામ્યા કાજ રે, કરે એવાં ચરિત્ર મહારાજ રે ॥૪૯॥
જો એમ ન હોય એહ રીત રે, તમે ચિંતવી જુઓને ચિત્ત રે ॥
કેંક કરે છે આવીને કાજ રે, પરચા પૂરે છે જનને મહારાજ રે ॥૫૦॥

કેનાં જમે છે આવીને અન્ન રે, પ્રકટ પ્રમાણ નહિ સ્વપન રે ॥
કેને આપે છે તોરા ને હાર રે, કેની કરે છે કષ્ટમાં વાર રે ॥૫૧॥
કેને વાટમાં ચાલે છે સંગ રે, કેને સામા મળે છે ઉમંગે રે ॥
કેને સાત પાંચ અસવારે રે, થાય પ્રકટ પ્રમાણ દર્શન બારે રે ॥૫૨॥
કરે આરતિમાં ધૂન્ય આવી રે, કેને બોલાવે છે હેત લાવી રે ॥
કથા સભામાં આવી સાંભળે રે, પ્રકટ પ્રમાણ જનને મળે રે ॥૫૩॥
એવી રીત્યનાં અનેક કાજ રે, તેતો આપે કરે છે મહારાજ રે ॥
એમ દર્શન દિયે દયાળ રે, નિજજનની કરે છે સંભાળ રે ॥૫૪॥
કોઈ ગામે લખાવે કાગળ રે, બેસી નિજજનને આગળ રે ॥
કેનું પ્રેમેશું પીવે છે પાણી રે, આવે દર્શન દેવા દાસ જાણી રે ॥૫૫॥
કેને આપે ઝીણી જાડી માળા રે, એમ જનને કરે છે સુખાળા રે ॥
કોઈને મળે છે મારગ માંય રે, મેલી ભેટ્ય ને લાગે છે પાય રે ॥૫૬॥
કોઈક સેજમાં સૂતા દેખે છે રે, જોઈ જન્મ સુફળ લેખે છે રે ॥
જેજે જન સંભારે છે જ્યારે રે, તેતે પામે છે દર્શન ત્યારે રે ॥૫૭॥
એમ અનેક પ્રકારે આજ રે, પ્રભુ કરે છે બહુ બહુ કાજ રે ॥
નિજજનથી અળગા નાથ રે, નથી જાતા રહેછે સદા સાથ રે ॥૫૮॥
તેતો વિમુખ વાત ન માને રે, જેને પૂર્ણ પાપ પડ્યું પાને રે ॥
કહું સુણો સહુ રીત્ય એવી રે, કહ્યો બિભત્સ રસ વર્ણવી રે ॥૫૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજ પોતાના અનંત પાર્ષદની સાથે વિમાનમાં બેસીને પોતાના ધામમાં પધાર્યા એ નામે એકસો ને એકસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૬૧॥

પૂર્વછાયો : સુણો સહુ હું શું કહું, વરણવી વારમવાર ॥
નથી દીઠો નથી સાંભળ્યો, આ જેવો બીજો અવતાર ॥૧॥
અતિ સામર્થી વાવરી, હરિ ધરી મનુષ્યનું દેહ ॥
આ દિન મોર્યે આગમે, નથી સુણી શ્રવણે તેહ ॥૨॥
અતિ અલૌકિક વારતા, લાવી દેખાડી લોક માંઈ ॥
એવું આશ્ચર્ય જોઈ જન, મગન રહે મન માંઈ ॥૩॥
કરી કાજ મહારાજ મોટાં, ગયા પોત્યે ગોલોક ॥
જન દર્શન વિના દુઃખિયા, રહ્યાં સંભારી કરતાં શોક ॥૪॥
ચોપાઈ : સમે સમે સંભારતાં સુખ, પળેપળે પ્રકટે છે દુઃખ ॥
ક્યારે સાંભરે બેઠા પલંગે, ચર્ચિ ચંદન સુંદર અંગે ॥૫॥
કંઠે હાર કપૂરના ઘણા, બાજુ કુંડળ કપૂર તણા ॥
ક્યારે સાંભરે પુષ્પની માળે, પુષ્પના તોરા ધર્યા દયાળે ॥૬॥
ક્યારે સાંભરે જરકશી જામે, બાંધી પાઘ જરકશી શ્યામે ॥
ક્યારે સાંભરે મુગટ ધરેલ, રૂડે હિંડોળે બેઠા રંગરેલ ॥૭॥
ક્યારે સાંભરે નાખતા ગુલાલ, રંગે રમતા કરતા ખ્યાલ ॥
ક્યારે પીચકારી લઈ હાથે, રંગ નાખતા સખાને માથે ॥૮॥
ક્યારે અશ્વપર અસવાર, એમ સાંભરે પ્રાણ આધાર ॥
ક્યારે સાંભરે નદીમાં ન્હાતા, તાળી પાડી સખા સંગે ગાતા ॥૯॥
ક્યારે નીર ઉછાળતા હાથે, રંગે રમતા સખાને સાથે ॥
ક્યારેક સાંભરે જમતા થાળ, દેતા પ્રસાદી દાસને દયાળ ॥૧૦॥
ક્યારેક સાંભરે પંગત્યે ફરતા, દઈ દર્શન ને મન હરતા ॥
મુખમાંહિ જલેબિયો આપી, જમાડે ચરણ મસ્તકે છાપી ॥૧૧॥

ક્યારેક સાંભરે જનને મળતા, આપે છાતીમાં ચરણ વળતા ॥
ક્યારેક સાંભરે કરતા વાત, સમજી સંત થાય રળિયાત ॥૧૨॥
ક્યારેક સાંભરે પૂજયા છે જને, પુષ્પહાર સુંદર ચંદને ॥
ક્યારેક આરતિ સ્તુતિ આગે, કરી જન પ્રેમે પાય લાગે ॥૧૩॥
ક્યારેક સાંભરે સેજમાં સૂતા, ઉઠી મુખ ધોઈ મુખ લુતા ॥
ક્યારેક સાંભરે કરતા દાતણ, ક્યારેક સાંભરે બેઠા આસણ ॥૧૪॥
ક્યારેક સાંભરે ન્હાતા નાથ, ચોળી તન જે નવરાવતા હાથ ॥
ક્યારેક સાંભરે જીવન જમતા, તાળી પાડી જનસંગે રમતા ॥૧૫॥
ક્યારેક ચડી આવે એવા ચિત્ત, વેઢ વીંટી કરકડાં સહિત ॥
ક્યારેક સાંભરે બેઠા સુખપાલ, ક્યારેક હસ્તિએ સંગે મરાળ ॥૧૬॥
ક્યારેક સાંભરે મેડે મહારાજ, ક્યારેક કરતા વાત હેતકાજ ॥
ક્યારેક રમતા સંતને સાથે, ગાતા તાળી પાડી દોય હાથે ॥૧૭॥
ક્યારેક સાંભરે બેઠા આસન, ક્યારેક સાંભરે ચંપાવતા તન ॥
ક્યારેક સાંભરે ચોળતા તેલ, ક્યારેક સાંભરે ચરણ પૂજેલ ॥૧૮॥
ક્યારેક સાંભરે તાપતા તન, નાથ હાથે કરતા વ્યંજન ॥
ક્યારેક જમી જમાડતા જન, પીરસતા પોત્યે થઈ પ્રસન્ન ॥૧૯॥
ક્યારેક રથ વેલ્ય ગાડે ઘોડે, બેસી ચાલતા સખાની જોડે ॥
ક્યારેક આંબા આંબલી ઓટે, બેસતા હાર પહેરી બહુ કોટે ॥૨૦॥
ક્યારેક લેતા લટકેશું હાર, એમ સાંભરે છે વારમવાર ॥
જિયાં જિયાં વિચર્યા જીવન, તેનું કરે છે જન ચિંતવન ॥૨૧॥
જિયાંજિયાં કરી હરિએ લીલા, તે ચિંતવે છે જન થઈ ભેળા ॥
જિયાંજિયાં કરિયા ઉત્સવ, તેતે જન ચિંતવે છે સર્વ ॥૨૨॥
જેજે મહારાજે કર્યા કારજ, તેતે ચિંતવે છે નારીનર જ ॥
સંભારતાં સુખ દુઃખ તને, વિસરતો નથી વિયોગ મને ॥૨૩॥

એવાં સુખ નથી આપ્યાં મહારાજ, જે વિસાર્યા પણ વિસરે આજ ॥
સંભાર્યે સુખ નહિ દુઃખ તન, તેણે હૃદિયે રહે છે રુદન ॥૨૪॥
બાર્યે નથી દેખાડતાં દાસ, અંતરે સદા રહે છે ઉદાસ ॥
જેમ મણિ વિના મણિધર, એમ ફરેછે નારી ને નર ॥૨૫॥
જેમ ધન વિના નિરધન, એમ રહે છે કંગાલ જન ॥
જેમ માબાપ વિનાનાં બાળ, કોણ કરે તેની પ્રતિપાળ ॥૨૬॥
જેમ પતિ વિનાની પતની, એમ આજ તે આવીને બની ॥
જેમ નગર ગયે નરપતિ, તેને તને સુખ નહિ રતિ ॥૨૭॥
તેમ જેને વાલાનો વિયોગ, વણરોગે તેને જાણવો રોગ ॥
તેને સુખ ક્યાંથી શરીરે, રહે નયણાં ભરિયાં નીરે ॥૨૮॥
ગાય વિનાનું વલવલે વત્સ, જળ વિનાનું તલફે મત્સ્ય ॥
તેમ જીવન વિનાનાં જન, રહે આલોચ રાત્ય ને દન ॥૨૯॥
જેમ પ્રાણ વિનાનું હોય પંડ, જેમ સૂર્ય વિનાનું બ્રહ્માંડ ॥
જેમ શશી વિનાની રાત્ય, જેમ અવનિ વિના વરસાત ॥૩૦॥
એમ ઝાંખાં પડ્યાં સર્વે જન, જાતાં એક શ્રીપ્રાણજીવન ॥
કોઈને તને તેજ ન રહ્યાં, ઝુરિઝુરિ સહુ ઝાંખાં થયાં ॥૩૧॥
જેમ ફળ વિનાની કદળી, જેમ તોય વિના તાલ વળી ॥
જેમ હંસ વિના માનસર, એમ રહ્યાં સહુ નારી નર ॥૩૨॥
જેમ વસ્તી વિનાનું નગર, જેમ મનુષ્ય વિનાનું ઘર ॥
તેમ સૂનું લાગે છે તે સહુ, ઘણી ઘણી વાત શું હું કહું ॥૩૩॥
જેજે સ્થળે બેસતા નાથ, સંભાર્યે હૈયું ન રહે હાથ ॥
જેમ લુણ વિનાનું વ્યંજન, જેમ ઘૃત વિનાનું ભોજન ॥૩૪॥
જેમ વર વિનાની તે જાન, જેમ રસ વિનાનું છે પાન ॥
તેમ નિરસ થયો સંસાર, એક જાતાં તે પ્રાણઆધાર ॥૩૫॥

કોઈને સુખ રહ્યું નહિ રતિ, પધારતાં પ્રભુ પ્રાણપતિ ॥
દેહગેહનાં સુખ ન રહ્યાં, કહે શયે સુખે રહ્યાં ઈયાં ॥૩૬॥
હસ્યા રમ્યાની હોંશ ન રઈ, જીવતાં ગત્ય મૃતકની થઈ ॥
એવી રીત્યે તે દેહના દન, પૂરા કરે છે હરિના જન ॥૩૭॥
સાંભરે સમે સમે ઘણું સુખ, તેણે નૂર નથી કેને મુખ ॥
સ્વજન સાલે સાંભરતાં એંધાણ, તેની પીડાયે પીડાય છે પ્રાણ ॥૩૮॥
વારમવાર કહેતાં હેત વાત, તેતો સાલે છે દિવસ ને રાત ॥
હેત દેખાડી હરિયાં મન, તે વિસરતું નથી નિશદન ॥૩૯॥
એમ સંભારી સંભારી જન, હૃદામાંહિ કરે છે રુદન ॥
સર્વે સુખ લઈ ગયા સાથ, કેડ્યે કરી જનને અનાથ ॥૪૦॥
એવી રીત્ય જે એ જનતણી, કેટલીક હું દેખાડું ગણી ॥
જેનું જાતું રહ્યું છે જીવન, એનું આશ્ચર્ય ન માનીએ મન ॥૪૧॥
કહી વાત સંક્ષેપે મેં એહ, જેમ છે તેમ ન કહેવાય તેહ ॥
જે જે દીઠું મેં સાંભળ્યું કાન, તેમાંથી લખ્યું કાંઈક નિદાન ॥૪૨॥
કહેતાં જશ હરિના વિસ્તારી, થઈ કથા આ સુંદર સારી ॥
કહ્યાં પ્રકટ પ્રભુનાં ચરિત્ર, અતિ પાવન પરમ પવિત્ર ॥૪૩॥
સતસંગીને છે સુખનિધિ, પૂરણ સુખમય પ્રસિદ્ધિ ॥
દોયલી વેળામાં ચિંતવે દાસ, થાય સુખ જાય તનત્રાસ ॥૪૪॥
એવો ગ્રંથ થયો આ અનુપ, સત્સંગી જનને સુખરુપ ॥
કહ્યું છે મને જણાણું જેમ, સહુ સમજી તે લેજ્યો એમ ॥૪૫॥
સર્વે ચરિત્ર શ્રીહરિતણાં, કેવાય ક્યાં લગી છે અતિ ઘણાં ॥
સંક્ષેપે કરી કહ્યાં સહુને, જેટલાં જાણ્યામાં આવ્યાં મુને ॥૪૬॥
હરિચરિત્ર છે અપરમપાર, એક જીભે ન થાય નિરધાર ॥
બ્રહ્મસૃષ્ટિમાં નહિ હોય એવા, સાંગોપાંગ હરિગુણ કહેવા ॥૪૭॥

શેષ ગણેશ શારદા જેહ, કહે છે પાર નથી પામતા તેહ ॥
માટે મેં મને કર્યો વિચાર, હરિજશ છે અપરમપાર ॥૪૮॥
જેજે વાત મારા જાણ્યામાં આવી, તેતે વાત મેં સહુને સુણાવી ॥
જોઈ શુદ્ધ શ્રીહરિના દાસ, કહેતાં કથા થાય છે હુલાસ ॥૪૯॥
જ્યારે શ્રોતાનું હોય શુદ્ધ મન, કહેતાં વક્તા થાય પ્રસન્ન ॥
કેવાય કથા અનુપમ અતિ, શ્રોતા સુણતાં થાય શુદ્ધમતિ ॥૫૦॥
એવો જાણી આ કથા સંવાદ, કહેશે સુણશે રાખશે યાદ ॥
તેતો પામશે પરમ આનંદ, સત્ય કહે એમ નિષ્કુળાનંદ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીજી મહારાજ
સ્વધામ પધાર્યા તેનો વિયોગ થયો તેનું વર્ણન કર્યું એ નામે
એકસો ને બાસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૬૨॥

પૂર્વછાયો : ભક્તચિંતામણિ ગ્રંથનાં, પ્રકરણ એકસો ચોસઠ ॥
વિભાગે તેને વર્ણવું, સુંદર સારી પેઠ્ય ॥૧॥
પ્રથમ મંગલાચર્ણ પ્રકર્ણ, બીજું કવિસ્તવન ॥
ત્રિજે માહાતમ ગ્રંથનું, ચોથે હિમાદ્રિ વર્ણન ॥૨॥
પાંચમે મુનિનાં નામ કહ્યાં, છઠે ઋષિ સ્તુતિ આપ ॥
સાતમે શાપ દુર્વાસાનો, આઠમે તેનો પરિતાપ ॥૩॥
નવમે ઉદ્ભવ અસુરનો, દશમે ધરમ અવતાર ॥
અગ્યારે વિવાહ ભક્તિધર્મનો, બારે રામાનંદ મળ્યા ઉદાર ॥૪॥
તેરે ત્યાંથી ઘેર આવિયા, ચૌદે ધર્મ મુનિને મળ્યા હરિ ॥
પનરે ધર્મ અશ્વસ્થામાએ શાપ્યા, સોળે પ્રભુ પ્રકટ્યા દયા કરી ॥૫॥
સત્તરે કૃત્યાઓનું વિઘન કહ્યું, અઢારે હરિચરિત્ર ચવ્યું ॥
ઓગણીસે અસુરવિઘન ટાળ્યું, વીશે અવધ્ય ધામ વર્ણવ્યું ॥૬॥

એકવીશે હરિ બાળલિળા, બાવીશે જનોઈનો જાગ ॥
ત્રેવીશે ચરિત્ર પવિત્ર છે, ચોવીશે માતા તન ત્યાગ ॥૭॥
પંચવીશે ધર્મે ધ્યાને કરી, છવીશે તજીયું તન ॥
સત્યાવીશે ચાલ્યા હરિ ઘેરથી, અઠ્યાવીશે અવનિ અટન ॥૮॥
ચોપાઈ : ઓગણત્રીશે કર્યુ તપ આપરે, ત્રીશે ગોપાળયોગી મેળાપરે ॥
એકત્રીશે લઈ પ્રકર્ણ ચાર રે, ફર્યા વર્ણી તે વન મોઝાર રે ॥૯॥
પાંતરીશે તીર્થમા ભમ્યા રે, છતરીશે ઉદ્ધવ જનમ્યા રે ॥
સાડત્રીશે આડત્રીશે વાત રે, કહિ રામાનંદની વિખ્યાત રે ॥૧૦॥
ઓગણચાળીશમાં ઘનશ્યામ રે, આવ્યા સત્સંગમાં સુખધામ રે ॥
ચાળીશે સ્વામીનું ધ્યાન કરી રે, કહિ મૂર્તિ રૂડી રસભરી રે ॥૧૧॥
એકતાળીશે મુક્તાનંદે પત્ર રે, લખ્યો સ્વામી ઉપર સુંદર રે ॥
બેતાળીશે પત્રી નીલકંઠે રે, લખી સુંદર સારી પેઠે રે ॥૧૨॥
ત્રેતાળીશે તેનો ઉત્તર રે, લખ્યો સ્વામી શ્રીજીએ સુંદર રે ॥
ચુમાળીશે રામાનંદ આવિ રે, મળ્યા નીલકંઠને બોલાવિ રે ॥૧૩॥
પીસ્તાળીશે મહાદીક્ષા દિધી રે, છેતાળીશે રુચિની વાત કિધી રે ॥
સુડતાળીશે રામાનંદ શ્યામ રે, પધારિયા સદેહે સ્વધામ રે ॥૧૪॥
અડતાળીશે ઉત્સવ માંગરોળે રે, તિયાં જન કર્યાં બહુ ટોળે રે ॥
ઓગણપચાશે પચાશે અનુપ રે, કહ્યાં હરિચરિત્ર સુખરૂપ રે ॥૧૫॥
એકાવને પરમહંસ કીધા રે, બાવનત્રેપનમાં નામ લીધાં રે ॥
ચોપને હરિચરિત્ર પાવન રે, પંચાવને જેતલપુર જજ્ઞ રે ॥૧૬॥
છપને જેતલપુર જઈ રે, ગયા ખોખરાદે સંઘ લઈ રે ॥
સત્તાવને અસુરને મારી રે, ગયા કચ્છ દેશ સુખકારી રે ॥૧૭॥
અઠાવને ઓગણસાઠ્યે જાણો રે, યજ્ઞ ડભાણનો પરમાણો રે ॥
સાઠ્યે કચ્છ દેશથી સોરઠમાંઈ રે, કરી અષ્ટમી તે અગત્રાઈ રે ॥૧૮॥

એકસઠ્યે યજ્ઞ જેતલપુરે રે, કરતાં વારુ કરાવ્યું અસુરે રે ॥
બાસઠ્યે કારિયાણી માંઈ રે, કર્યો અષ્ટમી ઉત્સવ ત્યાંઈ રે ॥૧૯॥
ત્રેસઠ્યમાં વઉઠાની વાત રે, લીળા કરી ફર્યા ગુજરાત રે ॥
ચોસઠ્યે સારંગપુર ગામે રે, કર્યો ઉત્સવ સુંદર શ્યામે રે ॥૨૦॥
પાંસઠ્યે ગઢડા ગામ માંઈ રે, રમ્યા હુતાશની હરિ ત્યાંઈ રે ॥
છાસઠ્યમાં લાડીલો લાલ રે, કર્યો ફુલડોલ વરતાલ રે ॥૨૧॥
સડસઠ્યે કર્જીસણ ગામે રે, કરી અષ્ટમી ત્યાં ઘનશ્યામે રે ॥
અડસઠ્યમાંહિ રૂડી પેઠ્યરે, કરી ગઢડે કપિલા છઠ્ય રે ॥૨૨॥
અગણોતેરે પૂરી દીપમાળ રે, કરી વરતાલે લીળા દયાળ રે ॥
સીતેર ગઢડે હોળી રમી રે, ઈકોતેર વરતાલ અષ્ટમી રે ॥૨૩॥
બોંતેર ધર્મપુરની વાત રે, ગયા ઘણું રહી ગુજરાત રે ॥
તોંતેર વરતાલ મુરારિ રે, ફુલડોળે ઝુલ્યા મુગટ ધારી રે ॥૨૪॥
ચુંમોતેરે વળી વરતાલે રે, હુતાશની ઉત્સવ કર્યો વાલે રે ॥
પંચોતેરે લખ્યું ગયા સોરઠે રે, કરી લીલા તિયાં બહુ પેઠ્યે રે ॥૨૫॥
છોંતેર જેતલપુર ગામે રે, ભીમ એકાદશી કરી શ્યામે રે ॥
સત્યોતેરમાં વાત એ જાણો રે, જિત્યા વેદાંતાચારને પ્રમાણો રે ॥૨૬॥
અઠ્યોતેરે ઓગણાશિયે વાત રે, પ્રબોધની ઉત્સવ વિખ્યાત રે ॥
એંશી પ્રકરણમાં છે એહ રે, કરી ગઢડે હુતાશની તેહ રે ॥૨૭॥
એકાશીમાં બોટાદની લીળા રે, રમ્યા હોળી હરિજન ભેળા રે ॥
બાશીયે શ્રીનગર જઈ રે, આવ્યા સહુને દર્શન દઈ રે ॥૨૮॥
ત્રાશીયે દેશ દંઢાવ્યે રે દીધાં દર્શન ભૂધરે ભાવે રે ॥
ચોરાશીમાં ગઢડાની વાત રે, દુષ્ટ દમી ગયા ગુજરાત રે ॥૨૯॥
પંચાશીયે ગઢડામાં વળી રે, કરી દીપ ઉત્સવ દીવાળી રે ॥
છાશીયે શ્રીનગર માંઈ રે, નરનારાયણ બેઠા ત્યાંઈ રે ॥૩૦॥

સત્યાશીયે શું કહું વખાણિ રે, કર્યો અન્નકોટ કારિયાણી રે ॥
અઠ્યાશીમાં પ્રકરણમાં કહ્યો રે, ફુલડોળ પંચાળે સમૈયો રે ॥૩૧॥
નેવાશીમાં એ કહી પ્રકાશું રે, રહ્યા ગઢડે સંત ચોમાસું રે ॥
નેવુંએ શ્રીનારાયણ પધરાવ્યા રે, પછી અયોધ્યાનાં વાસી આવ્યા રે ॥૩૨॥
એકાણુમાં પ્રાણ આધાર રે, પૂછ્યો ધર્મકુળ પરિવાર રે ॥
બાણું ત્રાણું પ્રકર્ણે એ ચવી રે, વાત દ્વારામતિની વર્ણવી રે ॥૩૩॥
ચોરાણું પંચાણુંમાં એ પેર રે, પ્રભુ પધાર્યા સુરત શહેર રે ॥
છન્નુ માંઈ હોળીનો સમૈયો રે, કર્યો અમદાવાદ તે કહ્યો રે ॥૩૪॥
સતાણું પ્રકર્ણે પ્રમાણો રે, દીપઉત્સવ વરતાલ્યે જાણો રે ॥
અઠાણું પ્રકર્ણે શ્રીનગર રે, કર્યો હોળી સમૈયો સુંદર રે ॥૩૫॥
નવાણું પ્રકર્ણે જાણો જન રે, વાલો પધાર્યા વટપત્તન રે ॥
સોમા પ્રકર્ણમાં વાત સારી રે, કહી બહુ પ્રકારે વિસ્તારી રે ॥૩૬॥
સો ને એકે પ્રોક્ષપક્ષ લીધી રે, થઈ આચાર્ય ભક્તિ કીધી રે ॥
સો ને બેયે બહુનામીતણાં રે, કહ્યાં ન જાય ચરિત્ર ઘણાં રે ॥૩૭॥
સો ને ત્રણ્યે મુનિની સ્તુતિ રે, બોલ્યા સો ને ચારે પ્રાણપતિ રે ॥
સો ને પાંચે સામર્થી હરિ રે, કહ્યાં સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિ કરીને રે ॥૩૮॥
ત્યાંથી પાંચે પ્રકર્ણે વિખ્યાત રે, કહી પંચ વરતની વાત રે ॥
સો ને અગિયારે શુભ જાણો રે, વ્રત બાઈઓ ત્યાગીનાં પ્રમાણો રે ॥૩૯॥
સો ને બારે બાઈ ભાઈ નામ રે, કહ્યાં રહ્યાં જે ગઢડે ગામ રે ॥
સો ને તેરે સોરઠવાસી જન રે, તેનાં નામ લખ્યાં છે પાવન રે ॥૪૦॥
સો ને ચૌદે વાળાકના ભક્ત રે, કહી તેહનાં નામની વ્યક્ત રે ॥
સો ને પનરે પાંચાલવાસી રે, કહ્યાં તેહનાં નામ પ્રકાશી રે ॥૪૧॥
એકસોને સોળે કચ્છ હાલારી રે, લખ્યાં જનનાં નામ વિસ્તારી રે ॥
સોને સત્તરે સૌભીરનાં જન રે, કહ્યાં નામ પરમ પાવન રે ॥૪૨॥

સો અઢારે ભાલભક્ત ભાખ્યા રે, સો ઓગણિશે દંઢાવ્યના દાખ્યા રે ॥
સો ને વિશે મારુ ગુજરાતી રે, કહ્યાં નામ તેહનાં વિખ્યાતિ રે ॥૪૩॥
સો ને એકવિશે કહ્યાં નામ રે, ભક્ત ચડોતરે નર વામ રે ॥
સો ને બાવિશે ચડોત્ર રેનાર રે, તેનાં નામ જાણો નિરધાર રે ॥૪૪॥
સો ને ત્રેવિશે બારાનાં જન રે, તેનાં નામ લખ્યાં છે પાવન રે ॥
સો ને ચોવિશે પચિશે પરમાણો રે, વાકળ કાનમ સુરતી જાણોરે ॥૪૫॥
સોને છવિશે નિમાડી ભાખ્યારે, ખાંની હિન્દુસ્થાની લખી રાખ્યા રે ॥
સો સત્યાવિશે ખંડ બુંદેલ રે, ગંગાપાર જન પંચમહેલ રે ॥૪૬॥
વત્સઘોશ આદિ દેશ જેહરે, નામ સોળ પ્રકરણમાં તેહ રે ॥
ત્યાંથી એકત્રિશ પ્રકરણે જાણો રે, લખ્યા પરચા તે પરમાણો રે ॥૪૭॥
એકસો ઓગણસાઠ્યે ભણી રે, શોભા ગોલોક ધામની ઘણી રે ॥
સો ને સાઠ્યે નાથે ધીરજ્ય દીધી રે, પછી કરવાની હતી તે કીધી રે ॥૪૮॥
સો ને એકસઠ્યે ઘનશ્યામ રે, પોત્યે પધાર્યા પોતાને ધામ રે ॥
સો ને બાસઠ્યે હરિ વિયોગ રે, હરિજન પીડાણાં એ રોગ રે ॥૪૯॥
સો ને ત્રેસઠ્યે કહ્યો સંકેત રે, સર્વે પ્રકર્ણ જાણવા હેત રે ॥
સો ને ચોસઠ્યે માહાત્મ્ય જાણો રે, ગ્રન્થ ઈતિ પરમાણો રે ॥૫૦॥
પૂરાં પ્રકરણ સો ને ચોસઠ્ય રે, શીખે ગાય સુણે સારી પેઠ્યે રે ॥
નિત્ય પ્રત્યે કરીને અધ્યાસ રે, કહેશે સાંભળશે હરિદાસ રે ॥૫૧॥
તેને ઉપર રીઝે દયાળુ રે, થાય લોક પરલોકે સુખાળુ રે ॥
એવી અનુપ કથા આ છે રે, જેમાં હરિચરિત્ર કહ્યાં છે રે ॥૫૨॥
સત્સંગી જે નર ને નારી રે, તેને આ કથા છે સુખકારી રે ॥
સુણી સુણી લેશે સુખ અતિ રે, થાશે ધર્મનિયમે દૃઢ મતિ રે ॥૫૩॥
પ્રભુ પ્રકટના જે ઉપાસી રે, તેને તો આ ગ્રંથ સુખરાશી રે ॥
જેમાં ઈષ્ટદેવનાં ચરિત્ર રે, સુણી થાય પરમ પવિત્ર રે ॥૫૪॥

રામ ઉપાસીને રામચરિત્ર રે, સુણી માને સહુથી પવિત્ર રે ॥
કૃષ્ણ ઉપાસીને કૃષ્ણલીલા રે, માને મુદ સુણે થઈ ભેળા રે ॥૫॥
તેમ સહજાનંદી જન જેહ રે, સુણી આનંદ પામશે એહ રે ॥
એવી કથા આ અનુપમ સારી રે, સત્સંગીને છે સુખકારી રે ॥૬॥
હરિજનને છે આ પીયૂષ રે, વિમુખ જનને છે આ વિષ રે ॥
સુણી સત્સંગી લેશે આનંદ રે, કહેશે પરમાર્થી નિષ્કુળાનંદ રે ॥૭॥

ઈતિ શ્રીમદ્‌કાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગ્રંથપ્રકરણ સર્વેનો સંકેત કહ્યો એ નામે એકસો ને ત્રેસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૬૩॥

પૂર્વછાયો : ભક્તચિંતામણિ ગ્રંથ કહ્યો, સત્સંગીને સુખરૂપ ॥
જેમાં ચરિત્ર પ્રકટનાં, અતિ પરમ પાવન અનુપ ॥૧॥
બીજા ગ્રંથ તો બહુ જ છે, સંસ્કૃત પ્રાકૃત સોય ॥
પણ પ્રકટ ઉપાસી જનને, આ જેવો નથી બીજો કોય ॥૨॥
જેમાં ચરિત્ર મહારાજનાં, વળી વર્ણવ્યાં વારમવાર ॥
વણ સંભાર્યે સાંભરે, હરિમૂર્તિ હૈયા મોઝાર ॥૩॥
હરિ ને હરિજનના, આ ગ્રંથમાં ગુણ અપાર ॥
શુદ્ધ ભાવે જે સાંભળે, તે ઉતરે ભવપાર ॥૪॥

ચોપાઈ : એવો ગ્રંથ અનુપમ અતિ રે, જેમાં પ્રકટ પ્રભુની પ્રાપતિ રે ॥
પ્રકટ કલ્યાણ પ્રકટ ભજન રે, પ્રકટ આજ્ઞા પ્રકટ દર્શન રે ॥૫॥
પ્રકટ વાતો પ્રકટ વર્તમાન રે, પ્રકટ ભક્ત પ્રકટ ભગવાન રે ॥
નથી ઉધારાની એક વાત રે, જેજે જોઈએ તેતે સાક્ષાત રે ॥૬॥
બીજા કહે મૂઆ પછી મોક્ષ રે, વળી પ્રભુ બતાવે છે પ્રોક્ષ રે ॥
કોઈ કહે છે કર્મે કલ્યાણ રે, એવા પણ બહુ છે અજાણ રે ॥૭॥

કોઈ કહે પ્રભુ નિરાકાર રે, એવા પણ અજાણ અપાર રે ॥
કોઈ કહે છે વૈદિક કર્મે રે, કલ્યાણ છે જાણો એક બ્રહ્મે રે ॥૮॥
કોઈ કહે છે દેવી ને દેવ રે, કોઈ કહે મોક્ષદા મહાદેવ રે ॥
એ તો સર્વે વારતા છે સારી રે, પણ જનને જોવું વિચારી રે ॥૯॥
જ્યારે એમજ અર્થ જો સરે રે, ત્યારે હરિ તન શીદ ધરે રે ॥
જ્ઞાન વિના તો મોક્ષ ન થાય રે, એમ શ્રુતિસ્મૃતિ સહુ ગાય રે ॥૧૦॥
માટે પ્રકટ જોઈએ ભગવંત રે, એવું સર્વે ગ્રંથનું સિધંત રે ॥
જેમ પ્રકટ રવિ હોય જ્યારે રે, જાય તમ બ્રહ્માંડનું ત્યારે રે ॥૧૧॥
જેમ પ્રકટ જળને પામી રે, જાય પ્યાસીની પ્યાસ તે વામી રે ॥
જેમ પ્રકટ અન્નને જમે રે, અંતર જઠરા ઝાળ વિરમે રે ॥૧૨॥
તેમ પ્રકટ મળે ભગવાન રે, ત્યારે જનનું કલ્યાણ નિદાન રે ॥
માટે પ્રકટ ચરિત્ર સાંભળવું રે, હોય પ્રકટ ત્યાં આવી મળવું રે ॥૧૩॥
જ્યાં હોય પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ રે, તિયાં જનનું સહજે કલ્યાણ રે ॥
કાન પવિત્ર થાય તે વારે રે, સુણે પ્રકટના જશ જ્યારે રે ॥૧૪॥
ત્વચાતણું પાપ ત્યારે જાય રે, જ્યારે સ્પરશે પ્રકટના પાય રે ॥
નયણાં નિષ્પાપ થાવા નિત્ય રે, નિર્ખે પ્રકટ પ્રભુ કરી પ્રીત રે ॥૧૫॥
જિહ્વા પવિત્ર ત્યારેજ થાય રે, જ્યારે ગુણ પ્રકટના ગાય રે ॥
નાસા નિર્મળ થાવા નિદાન રે, સૂંઘે હાર પહેર્યા ભગવાન રે ॥૧૬॥
ચરણ પવિત્ર થાવા કોઈ કરે રે, તો પ્રકટ સામા પગ ભરે રે ॥
કર પવિત્ર થાવાને કાજ રે, જોડે પ્રકટ જિયાં મહારાજ રે ॥૧૭॥
મને મનન ચિત્તે ચિંતવન રે, કરતાં પ્રકટનું થાય પાવન રે ॥
બુદ્ધિ નિશ્ચે અહં અહંકારે રે, કરે પ્રકટમાં શુદ્ધ ત્યારે રે ॥૧૮॥
માટે પ્રકટ પ્રભુ જો ન હોય રે, ન થાય એ નિષ્પાપ કોય રે ॥
જાણો પ્રકટ મૂર્તિ ભવપાજ રે, સહજે ઉતરવાનો સમાજ રે ॥૧૯॥

જેમ સાગર તરવા નાવ રે, તે વિના બીજો નથી ઉપાવ રે ॥
માટે કહેવાં પ્રકટનાં ચરિત્ર રે, તેહ વિના ન થાય પવિત્ર રે ॥૨૦॥
પ્રકટ મૂર્તિ તે નિર્ગુણ રે, સુખદાયક છે એ સદ્‌ગુણ રે ॥
કહ્યું કૃષ્ણે ઉદ્ધવને એહ રે, એકાદશ ભાગવતે જેહ રે ॥૨૧॥
સત્ત્વગુણ માંહિ તજે તન રે, પામે સ્વર્ગલોક તેહ જન રે ॥
રજોગુણમાં તજે શરીર રે, નરલોક પામે તે અચિર રે ॥૨૨॥
તમોગુણમાં છૂટે જો દેહ રે, પામે નરકમાં નિવાસ તેહ રે ॥
હું પ્રકટ પામી તજે તન રે, તે નિર્ગુણ જાણો મારો જન રે ॥૨૩॥
મૂર્તિ પૂજ્યે ફળ માગે ત્યાગે રે, તે સાત્ત્વિક કર્મ અનુરાગે રે ॥
તુચ્છ સંકલ્પે પૂજે મૂરતિ રે, એ રજોગુણ કર્મની ગતિ રે ॥૨૪॥
હિંસાપ્રાય પ્રતિમા પૂજન રે, તમોગુણી એ કર્મ છે જન રે ॥
મને મળી કરે કર્મ જેહ રે, ઈચ્છ્યું અણઈચ્છ્યું નિર્ગુણ તેહ રે ॥૨૫॥
કેવળ જ્ઞાન તે સાત્ત્વિક કહીયે રે, શાસ્ત્રજ્ઞાન તે રાજસિ લહીએ ॥
પ્રાકૃત જ્ઞાન તામસી પ્રમાણો રે, મુંમાં નિષ્ઠા એ નિર્ગુણ જાણો રે ॥૨૬॥
વાસ સાત્ત્વિક તે વનવાસી રે, વાસ ગામનો તેહ રાજસી રે ॥
દ્યૂતવિદ્યા દારૂ ચોરી માંસ રે, તિયાં રહેવું એ તામસી વાસ રે ॥૨૭॥
મારા મંદિરમાં જે નિવાસ રે, જાણો નિર્ગુણ વાસ એ દાસ રે ॥
જે જેમાં સંબંધ મુજતણો રે, તે તે સર્વે ગુણાતીત ગણો રે ॥૨૮॥
ફળ ન ઈચ્છે કરે જે જગન રે, તેહ સાત્ત્વિક કર્મ પાવન રે ॥
કરે જજ્ઞ ઈચ્છે ફળ જેહ રે, કર્મ રાજસી જાણજ્યો તેહ રે ॥૨૯॥
પૂર્વાપર સ્મૃતિ વિભ્રમ રે, કરે જજ્ઞ એ તામસી કર્મ રે ॥
મારે અર્થે કરે જે જગન રે, નિર્ગુણ પુરુષ એ પાવન રે ॥૩૦॥
અધ્યાત્મ શાસ્ત્રે શ્રદ્ધા જેને રે, સાત્ત્વિક શ્રદ્ધા જાણજ્યો તેને રે ॥
કર્મકાંડે શ્રદ્ધા જેને થાયરે, તે તો રાજસી શ્રદ્ધા કહેવાય રે ॥૩૧॥

શાસ્ત્ર વિરોધ જેમાં અધર્મ રે, તેમાં શ્રદ્ધા એ તામસી કર્મ રે ॥
હું પ્રત્યક્ષ મૂર્તિમાં પ્રીત રે, જેને શ્રદ્ધા તે ત્રિગુણાતીત રે ॥૩૨॥
ઉદ્યમ વિના જે ઉત્તમ અન્ન રે, તેહ આહાર સાત્ત્વિક ભોજન રે ॥
મનવાંછિત જિહ્વાને પ્રિયરે, આહાર રાજસી જાણવો તેય રે ॥૩૩॥
અશુદ્ધ દેહને દુઃખદાઈ રે, એવો આહાર તે તામસિ ભાઈ રે ॥
મારી પ્રસાદીનું અન્ન જેહ રે, અતિ ઉત્તમ નિર્ગુણ તેહ રે ॥૩૪॥
આત્મ લાભ એ સાત્ત્વિક સુખ રે, વિષયસુખ રાજસી રહે ભૂખ રે ॥
મોહાધીનપણે સુખ આવે રે, તેતો તામસી સુખજ કાવે રે ॥૩૫॥
હું પ્રત્યક્ષનો આશ્રય જેને રે, નિર્ગુણ સુખ કહિયે તેને રે ॥
એમ કહ્યું એકાદશમાંહિ રે, પ્રભુ પ્રત્યક્ષની અધિકાઈ રે ॥૩૬॥
કહ્યું શ્રીકૃષ્ણે ઉદ્ધવ આગે રે, અધ્યે પચિશે ગુણ વિભાગે રે ॥
કહી કથા અનુપમ ઘણું રે, પ્રત્યક્ષમાં નિર્ગુણપણું રે ॥૩૭॥
માટે પ્રત્યક્ષનાં જે ચરિત્ર રે, તેજ નિર્ગુણ પરમ પવિત્ર રે ॥
જેજે રીત્યે પ્રત્યક્ષનો જોગ રે, તેજ નિર્વિઘન નિરોગ રે ॥૩૮॥
માટે આ કથા સાંભળ્યા જેવી રે, નથી બીજી કથાઓ આ તેવી રે ॥
છે આ ભક્તચિંતામણિ નામ રે, જેજે ચિંતવે તે થાય કામ રે ॥૩૯॥
હેતે ગાય સુણે જે આ ગ્રન્થ રે, તેનો પ્રભુ પૂરે મનોરથ રે ॥
સુખ સંપત્તિ પામે તે જન રે, રાખે આ ગ્રંથ કરી જતન રે ॥૪૦॥
શિખે શિખવે લખે લખાવે રે, તેને ત્રિવિધ તાપ ન આવે રે ॥
આવ્યાં કષ્ટમાં કથા કરાવે રે, થાય સુખ દુઃખ નેડે નાવે રે ॥૪૧॥
કથા સુણી આપે દાન જેહ રે, અતિ ઉત્તમ ફળ લહે તેહ રે ॥
અન્ન વસ્ત્ર વિપ્રને જે ધન રે, એહાદિ સુણી દેશે જે જન રે ॥૪૨॥
તે તો સહજે ભવસિંધુ તરશે રે, હશે નાસ્તિક તે સંશય કરશે રે ॥
કુંડ ઢૂંઢ ને જુલાહ જેહ રે, તેને ગ્રંથ દેવો નહિ એહ રે ॥૪૩॥

વામી સંપ્રદાઈ ને સંન્યાસી રે, બીજા હોય જે અન્ય ઉપાસી રે ॥
તેને આગે આ કથા ન કહેવી રે, અજાણ્યે પણ લખી ન દેવી રે ॥૪૪॥
દંભી ધૂતા ધર્મના જે દ્વેષી રે, લોભી લંપટી ત્રિયા ઉપદેશી રે ॥
તેને આપશે આ ગ્રંથ જેહ રે, મહા દુઃખને પામશે તેહ રે ॥૪૫॥
હોય આસ્તિક પ્રકટ ઉપાસી રે, હરિજન મને તે વિશ્વાસી રે ॥
ધર્મ નિમમાંહિ દ્રઢ અંગ રે, અનન્ય ભક્ત સાચો સત્સંગ રે ॥૪૬॥
અતિ પ્રકટમાં જેને પ્રીત રે, કહેવો સુણવો ગ્રન્થ ત્યાં નિત્ય રે ॥
એકાંતિકની વાત છે આમાં રે, બીજા સુણી શત્રુ થાશે સામા રે ॥૪૭॥
માટે બહુ ન કાઢવો બાર રે, આતો છે સતસંગનું સાર રે ॥
તેતો સતસંગી આગે કહેવું રે, કુસંગીને સુણવા ન દેવું રે ॥૪૮॥
એમ લખ્યું છે સમઝી વિચારી રે, સતસંગીને છે સુખકારી રે ॥
છે તો ઘૃત અમૃત અનુપ રે, પણ કીટને તે દુઃખરૂપ રે ॥૪૯॥
માટે વિમુખ જનને તારી રે, કહેજ્યો કથા આ સુંદર સારી રે ॥
સમજુ હશે તે સમજશે સાને રે, હશે મૂરખ તે નહિ માને રે ॥૫૦॥
ગંગ ઉન્મત્ત તીરે છે ગામ રે, પુર પવિત્ર ગઢડું નામ રે ॥
તિયાં ભાવેશું કથા આ ભણી રે, ભક્તપ્રિય ભક્તચિંતામણિ રે ॥૫૧॥
સંવત અઢાર વર્ષ સત્યાશીરે, આસો સુદિ સુંદર તેરશી રે ॥
ગુરુવારે કથા પૂરી કીધી રે, હરિભક્તને છે સુખનિધિ રે ॥૫૨॥
બીજી કથા તો બહુ સાંભળે રે, પણ આ વાત ક્યાં થકી મળે રે ॥
જેમાં ચર્ણે ચર્ણે છે આનંદ રે, પામે જન કહે નિષ્કુળાનંદ રે ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગ્રંથનું માહાત્મ્ય કહ્યું તથા ગ્રંથની સમાપ્તિ કહિ એ નામે એકસો ને ચોસઠમું પ્રકરણમ્ ॥૧૬૪॥

નોંધ

નોંધ

-: પ્રકાશક :-

વડતાલ મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી બોર્ડ વતી

મુખ્ય કોઠારી શ્રી ૫.પૂ. અદ્. ત્યાગી શ્રી પરમપ્રકાશદાસજી સ્વામી

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, સંસ્થાન - વડતાલ

પીન. - ૩૮૭૩૭૫.

(0268) 2589728, 2589776

vadtaldharmvikas@gmail.com

www.vadtalmandir.org

ISBN 978-81-939154-5-3